This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SVEA RIKES
HISTORIA

IFRÅN DESS BEGYNNELSE TIL WÅRA TIDER,

EFTER

HANS KONGL. MAJ:TS

NÅDIGA BEHAG

PÅ

RIKSENS HÖGLOFLIGA STÅNDERS ÅSTUNDAN

FÖRFATTAD

AF

OLOF DALIN.

Andre Delen,

SOM INNEHÅLLER PÅFVISKA TIDEN.

ASTOR LIBRARY NEW-YORK

STOCKHOLM,

Tryckt hos LARS SALVIUS, 1750.

Digitized by Google

Quis neſcit primam eſſe Hiſtoriæ Legem, Ne quid falſi dicere audeat? deinde, Ne quid vere non audeat? Ne qua ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo? Ne qua ſimultatis?

Cicero de Orat: L.2.c.9.& 15.

Digitized by Google

TIL
HANS KONGL. HÖGHET,
SVEARIKES UTKÅRADE
NÅDIGSTE ARFFÖRSTE
OCH
DESS HÖGTÄLSKELIGA GEMÅL,
WÅR NÅDIGSTA PRINSESSA:

Ingen kan wara öfvertygad om en alswåldig Förſyn och tillika tvifla, at ju Sverige fådt Deras Kongl. Högheter af Himmelens egen hand; Men ſådant har ſåkert icke ſkedt utan orſak: Huru woro det möjeligt, at et Hus, hvilket den Högſte likſom genom undervärk gifvit til at ſåtta et Rike i lugn efter ſå hotande ſtormvåder, ej ſkulle ſtadga och föröka deſs heder och wälfärd? Jag är wiſs om mit Fäderneslands Lycka och har dertil de ſkiäl, ſom jag förtiger, på det jag ej må ſkyllas för en ſmickran, hvilken miſshagar en rätt Kungelig Dygd.

)(*Efter*

Digitized by Google

Efter nio ſtora Riks-ändringar, efter fiorton åtſkillige Ättegrenar på Svea Thron, återſtår nu den femtonde, at fullborda Konungars Konungs afſikter med et Land, det han i 1750 åhr ſå wåldigt och underligen ſkyddat. En Beſkrifvare, ſom endaſt wördat och efterletat Sanningen, har til giſſning och ſpådom intet förtroende; men tycker ſig dock redan ſe förut, at Lag, Frihet, Styrka, Wetenſkaper och almän Sällhet i Skuggan af Deras Kongl. Högheters wälſignade Stam och af Deſs dyre uprinnande Telningar på Svenſka fälten blomſtras.

I ſamma ſkugga och för Deras Kongl. Högheters fötter nedlägger jag denna ringa bok, denna andra del af Svearikes Hiſtoria, med alradiupaſte wördnad: Hon handlar om obyggeliga tider; men deraf ſkönjes med ſå mycket ſtörre fägnad olikheten emot wår, ſom bådar oſs en ännu Sällare: Hon ſtöder ſig på ſåkra bevis och menar ſig lända det Almänna til tienſt; men at deſs bättre winna et ſå kårt ändemål, utbeder hon ſig det nådiga beſkydd, hwarunder ſig åfven med alrarenaſte nit och trohet inneſluter

DERAS KONGL. HÖGHETERS

alraunderdånigſte och
tropliktigſte tienare
OLOF DALIN.

Digitized by Google

FÖRETAL.

Jag erkånner med tacksamt hiärta och räknar för min största belöning den ynnest, hvarmed det Almänna emottagit förstadelen af denna min Svea-rikes Historia: Jag kan ock icke utan blygsamhet yttra min wördnad och lägnad öfver Hans Kongl. Maj:ts och Rikens Högloft. Ständers Bref af d. 30. och 17. Junii a. 1747, som behaga förklara, *at mit arbete fvarat emot deras wäntan och at det ofelbart lånder til Fädernaslandets heder och nöje*; men som en och annan Bokfynt, förmodeligen i wälmening, utgifvit hvarjehanda inkast ej allena mot den tanka jag i anledning af witre måns-anmärkningar och rön antagit om watnets minskning i Norden, utan ock emot andra mål; så bör jag underkasta mine Läsares och wår Efterverlds Domstol, hvilkendera har Sanningen på sin sida.

Ehuru ofullkomliga lius en menniskia äger, ehuru öfvertygande skiäl hon finner emot sig, då hon förklarat sig för en wiss mening, tycker hon dock merendels wara en skam, at säja *jag har ordtt*; men det är, at öka svaghet med svaghet: En rätt Dygd håller för sin heder, at upstiga når hon fallit, och Kärleken til Sanningen är aldrig envis: Han bättrar sig med glädie, når han felar: Huru högt skulle jag icke wara den förbunden, som täkres uplysa och rätta mig i

Digitized by Google

mörka och tvistiga saker? Jag arbetar ju endast, at tiena det Almänna, för hvilket kan wara lika mycket, om en god underrättelse kommer från mig eller en annan? Således förfåktar jag icke min Sats af en åhrelystnad, efter jag honom en gång antagit; men jag bekänner upriktigt, med mine witre wederparters tillåtelse, at jag hittils ännu ingenting funnit i deras skrifter, som kunnat bringa mig til ändring. Jag will i kort begrep anföra deras förnämsta jäf emot min Svenska Historia och med lika korthet hvartdera för sig wördsamligen besvara. Woro jag icke i en god sak så trygg i mit sinne, kanskie at jag då, som flere, den lärda werlden til blygsel, föllo i den svagheten, at jag brukade en hård penna; men Sanningen behöfver ej et så ovärdigt wapn: Ohöfliga, bittra och kränkande utlåtelser äro gerna tekn til wanmakt och nederlag.

„ Min mening om watnet, säjer man, kan icke „ bestå med den Heliga Skrift, som berättar om Syn- „ dafloden förlopp (*), at *jorden tå wardt alstin-* „ *ges torr*, eller om *planen i Sinear* (**) eller om „ *Dalen Siddim* och dess *lergropar* (***), hvilket „ kan ängsla en rätt Christen: Bethlehem ligger också „ i en däld, så at mången Gudlös af min Sats kunde „ betiena sig, at tvifla om Christi födelse: Det strider „ ock mot Mosis noga tideräkning, at Syndaflods- „ watnet så länge öfversvämmat Sveriges slätmarker: „ Om ock watnet aldrig skulle fallit starkare, än ef- „ ter min uträkning, måste Syndafloden åtminstone „ sättas 180000 åhr tilbaka och följakteligen werldens „ ålder til inemot 200000 åhr, emedan Moses berät- „ tar, at watnet steg 15 alnar öfver högsta bärg och

(*) Gen. 8. v. 14.
(**) ib. c. 11. v. 2.
(***) ib. c. 14. v. 10.

likväl

likväl bergfinnas nu til 1400 ja 2000 famnars högd „
öfver wattubrynen, m. m. „

Med jordens torrhet ſtrax efter Syndafloden lär Bibliſka Hiſtorien intet annat mena, än at jorden då blef aldeles ſådan ſom hon warit innan floden kom: icke tortare; ty hon behöll ſina haf och ſtrömmar: icke wåtare; ty de ovanliga watnen lupo tilbaka; men derföre kunde wäl Öſter- och Wäſterſiön kort för floden och ſtrax efter hans bortgång ſtigit något öfver 80 alnar högre än nu, hvilket är min mening. Hvad planer, lergropar och dälder angår, ſå ſer jag ingenting hindra ſådana, at hafva funnits i alla länder från de förſta tider och då warit lägre; men ſeden mer och mer blifvit högländte: Nödvändigt måtte ſå tilgådt med deſſa Aſiatiſka, ſå framt den ortens watn ſmåningom affallit likſom wåra i Norden, om hvilka jag endaſt talat. Jag har aldrig hvarken tänkt eller ſagt, at Syndaflods-watnet ſå länge öfverſwämmat wåra Slåtmarker, mycket mindre gifvit anledning til den faſeliga ſumman af werldenes ålders åhr, hvilken jag tilſtår mig icke begripa: Om jorden ſtrax efter floden fick igen ſin förra torrhet, ſom jag tror, ſå fordrar min Sats icke flera åhr, än all ſann Hiſtoria, från Syndafloden til wåra tider.

Jag förringar, ſäjer man, Sveriges ålder och „
följakteligen dels urgamle heder, hvilket hvar rätt- „
ſinnig Patriot måtte förtycka: Om landet fordom „
ſtådt ſå djupt under watn, hvart taga då wåra ſtora „
folkflyttningar wägen, ſom ſkiedde ur Scandina- „
vien långt för Chriſti födelſe? Skall man då för „
dikt uptaga alt hvad Grælke Auctorer ſå många hun- „
drade åhr för ſamma tid ſkrifvit om Sverige och „

Digitized by Google

„ Hyperboreis eller hvad Tacitus sagt om de Svenske, *at de woro måktige til lands och med sina flottan til sjös*? All den heder, som Svear och Göter sig fram för de flåsta Europæiska folk förvärfvat, kan derigenom blifva ovis., wåre så högt berömde Historieskrifvare hållas af en del afvundsjuke grannar för Skrytande och hela Nationen öfverhopas med spe och förtret. Orpheus har ju talat „ om wåre Lulo-och Pito-boar? m. m.

Hvad som alramåst uprört mine Respective wederparter, är den förra, hastiga och falska inbillningen, at jag förringat Sveriges ålder; men dels hafva de icke nog efterstumat min uträkning, dels tror jag, at de icke giort sig möda, at läsa min Bok innan de henne angripit.

Det förra ser jag deraf, at de mena 80 alnars wattuhögd, som fordras til Syndaflods-tiden, kunnat giöra Sverige yngre, ån det är, då likväl efter min Sats hela 10 eller 15000 åhr, om werlden skulle stådt så länge, icke hade förmått dränka Bårgsryggen mellan Sverige och Norige (*), då likväl Billingen och Hunnebårget i Wästergötland med sina 150 alnars högd öfver hafsbrynen (**) kunnat wara bebodde altifrån werldenes skapelse, då likväl Invånare kunnat fästa sig wid Wenern, mer ån 60 alnar öfver hafvet, långt innan Salomon bygde Jerusalems tempel och således många höglåndta orter, holmar, skiär och bårg i Svea- och Göta-riken, som nu til en del finnas hålla 200 alnar i lodrått högd (***), kunnat redan åga sine åboer ej allena i de Trojanske Konungars tid och långt för Roms anläggning, utan så länge som något land i hela Europa.

(*) cfr. O. Dal. Hist. R. S. P. I. c. 1. §. 12. & S. Bring. Collectan. 1749.

(**) cfr E. Swedenborg. ap. S. Bring. L. c.

(***) Bar. C. Hårleman. Diar. It. Scan. p. 17.

Det

Digitized by Google

Det senare finner jag deraf, at man skyller mig för at neka wåra gamla folkflyttningar och hvad Tacitus skrifvit om Sverige, då jag likväl alt ifrån 100 åhr för Christi födelse talar om Svever, Göter, Heruler, Longobarder &c. (*), som ur Scandien utbrutit, och då jag äfven anfört både Taciti och andre Romerske Auctorers ord (**).

(*) Dal. H. R. S. P. 1. c. 3. §. 12. c. 10. c. 11. §. 6. 11. &c.

(**) ib. c. 3. §. 15. cfr. c. 4. §. 1. &c.

Jag har aldrig trodt, at Sverige sedan Syndaflodens bortgång helt och hållit legat under watn: Jag har i den äldsta tiden ansedt det för en Skiärgård i mångfaldige holmar delt (***) och intagen af de oförtrutnaste bland dem, som utspriddes (†) til *Hedningarnes Öjar* (††). Alt hvad jag menar, at hafvet öfversvämt, är det platta land, som mäst af oss bebos och giör nu en så stor del af Sverige, at når den saknas, lår man ock sakna dess säkra Historia, hvilken med samma torra land kan säjas wara lika gammal. Jag skulle önska, at finna en äldre Historia eller en, som handlade om de gamle Husfäder, Fiskare eller Wikingar, som i Abrahams tid bodt på de holmar och skiär, hvilka nu äro högder och bårg långt in i fasta landet: Desse tror jag dock icke kunnat hafva giort hvad man kallar et *Rike* och jag har icke åtagit mig, at skrifva om de äldsta små skingrade hushåll eller deras förSta sammanlefnad sins emellan, utan endast wårt *Rikes* Historia. Således har jag icke förr kunnat begynna mina säkra Tidehvarf, än wid pass 500 åhr för Christi födelse (†††); men det är icke, at förringa mitt Fäderneslands heder: Intet nu bestående Rike i Europa har så gammal Historia, mycket mindre en så ren Drotte- och Konungalängd nu öfver 1800 åhr: man må ju dermed wara nögd? Men

(***) ib. c. 1. §. 1.

(†) ib. c. 1. §. 8.

(††) Gen. 10. v. 5.

(†††) Dal. H. P. 1. c. 3. §. 1.

hvad

Digitized by Google

hvad behöfver jag undskylla mig? Fastän min tanka om watnet woro *en willfarelse*, *en inbillad och obevislig Hypothese*, kunde man derföre gå längre tilbaka i tiderne med wishet? Är hon också en Sanning, hvarom jag är öfvertygad, hvad hielper då, at sätta sig deremot eller derföre tiltala mig, som icke rår för naturens lagar? Skulle man wilja förqwäfva en Sanning för det, at hon strider emot Orpheus, Plato, Sanchuniathon &c. som, Gud wet, kanskie tänkt på Syrige i sina skrifter och kanskie intet, hvilket är likare.

Denna mening om wattuminskningen i Norden, hvartil jag ej har den åhran at wara uphofsman, har jag icke skyndat mig at bygga på det äventyr, at henne lika snart återkalla: Jag har länge betänkt mig innan jag henne antagit: Jag har ock alt förmånga bevis af naturen och trowärdige Anmärkare för at gifwa henne förlorad. Jag will icke tala om andra länder, fastän man wet, at Persiska hafvet fordom gådt intil staden *Hirè*, hvarifrån det i dag är wida aflägse (*), fastän Svarthafvet fordom stigit up til bärget *Dgebel-Djanik*, mellan Amasia och Trebizond (**), fastän floden *Simois*, den Grækerne så mycket omrört, nu är en ganska liten bäck (***), fastän Aiguemortes i Frankrike war i K. Ludvic XI:s tid en ryktbar Hamn; men ligger nu 4 Franska mil från stranden (†), fastän Nordsiön fordom, som den store Leibniz witnar (††), gådt intil Minden ihop med den så kallade Steinhuder-Siön, och fast ån många landökningar skiedt så wäl i Nederland som i America (†††): Jag håller mig endast wid Sverige, som allena är mitt ämne: Der wet man med säkerhet, at hafvet åhrligen aftager, så at stenar och klippor, som förr warit obekanta, mer och

(*) Auct. Orient. ap. Otter. voy. en Turqu. & en Perse. Paris 1748. T. 1. p. 161.
(**) Otter. l. c. T. 2. p. 336.
(***) Id. l. c. p. 368.
(†) L'Abb. Vertot. Hist. de Malt. T. 1. p. 356.
(††) G. G. Leibn. Prorog. MS. ed. C. L. Scheid. Götting. 1749.
(†††) Hist. de Voyag. &c. &c. cfr. S. Bring. in Collect. Ant. 1748. it. Lit. P. Kalm. 1749.

Digitized by Google

och mer wisa sig öfver wattubrynen (*): Der öker sig ock jorden mer och mer på watnets bekoſtnad (**): Långt öfver 700 åhr åger man Hiſtoritk wiſshet, af Konungabref och Lagmans-domar beſtyrkt, om en fullkomlig Segelled från Uplala til Oſterſiön genom Roſlagen, der nu ingen ſådan fins (***): Öfver alt i Botniſke wiken (†) och nederſt i Götarike, wid Chriſtianſtad, Helſingborg, Warberg och Göta-Elf ſer man klara bevis på hafvets miniſkning från långliga tider (††): På Gotland år hon aldeles oſtridig: Förutan andra ſkiäl har man der i wår tid funnit et ankar långt från hafvet djupt ned under olika jordhvarf i en fin hafs-ſand, ſom ſå långeſedan warit Siöbotn, at det ena ſtora trådet i det andras rutna ſtubbe deröfver upvuxit och förfallit (†††): Olai Magni beſkrifning på gamla Slottet Aranäs i Wåſtergötland bland ſånken, kårr och broar (*) kännes nu icke til det minſta igen (**): Wid Ingatorp i ſamma landsort har från Hornborga-ſiön til Skara-ſtad warit en Siöfart, i hvars ſtälle nu åro kårr, der man ej långeſedan funnit kölen af en ſtor båt (***): Gamla Lödeſe, fordom en märkelig Siöſtad, år flyttad 4 mil närmer åt hafvet (†) och Weſtervik öfver 2 mil från Gamleby i Tiuſt. I Norige tycks wål watnet icke ſå ögonſkenligen aftaga ſom i Oſterſiön och Wiken eller Bohuslån, faſtän deſs floder och bäckar mycket åro miniſkade (††); men det kommer deraf, at hela Oceanen prälsar der inpå (†††) och ned genom Oreſund, hvaraf händer, at hafvet wid Pommerſke wallen icke heller ſå märkeligen tyks falla, utan ſnarare bortfråta deſs löſa ſtrander.

)( )(

Men,

(*) A. Celſ. orat. Upſ. de mut. gener. in ſuperf. corp. cœleſt. Lugd. Bat. 1744. p. 94. cfr. Schwanſchöld. ap. S. Bring. L. c.

(**) C. Linnæi Orat. Upſ. de Tell. hab. increm. Lugd. Bat. 1744 p. 26. 29. 30.

(***) O. Rudb. Atl. T. 1. f. 175. cfr. L. Benzelſtiern. Relat. MS. E. B. Tegman. Extr. MS. de Antiq. Rimbo. 1685. & O. Dal. H. R. S. T. 2. p. 734. in not.

(†) S. Chyden. & S. Lacan. diſſ. de decrem. aqu. in Sin. Bot. 1749. cfr. N. Giller. in Diar. R. Acad. Scient. 1749. & Lit. S. Stillman. Söderh. d. 3. Nov. 1749.

(††) B. C. Hårlem. L. c. p. 24. 35. 59. 60. 64. 68.

(†††) L. Neogard. Gaut. Minning. MS. ad impreſſ. deſtin. c. 4. P. 2. §. 2. 3. 4.

(*) Ol. Magn. L. 2. c. 19.

(**) A. O. Rhyz. Sveo G. Mun. p. 11. 12.

(***) A. O. Rhyz. L. c. p. 97. (†) Id. L. c. p. 125. (††) P. Kalm. in Act. Acad. R. Scient. 1748. 2. quart. p. 151. &c. (†††) Id. L. c. 3. quart. p. 187.

Digitized by Google

„ Men, säjer man, det är icke watnet, som min-
„ skas, det är jorden, som åhrligen tiltager, hvilket
„ ännu ingen nekat.

I sig sielf kommer detta för min uträkning på ett ut: Min Sats woro då lika tillförlitelig; men huru skall man då utreda, at wattubrynen mot oförändrade klippor blifver alt lägre och lägre? Jag tror, at beggedera skie, at det torra wäxer alt efter som det wåta saknas, och at det senare mister genom rägn, dimma, utdunstning &c. hvad det förra til sin förökning emottager; ty hvarifrån skulle hon eljest komma? Således skier hvarken någon ny skapelse eller kan någonting blifva til Intet.

„ Hvaruti, säjer man, skall då den förvandlin-
„ gen stadna? Skall alt med tiden blifva jord? Skall
„ Hafvet försvinna? Skall Naturen trotna eller något
„ Element afmattas?

Hvem tog den Alrahögste til råds, når han skapade werlden eller når han dränkte henne i Syndafloden? För hvem giör han reda, om han låter henne upbrännas? Hvem wet hvad han sig förbehållit antingen til jordens underhåll eller förödelse? Wi äro ju alle i hans hand? Hvad måtte han tänka, når han hörer wår diupa okunnighet så förmåtit döma om hans höga wärk? Wi wele påstå, det borde wara så eller så, i det ställe wi borde nöja oss med, huru det är.

„ Men at utforska Naturens lopp, säjer man,
„ äro ögonens och alla utwärtes Sinnens rön icke på-
„ liteliga: Alla *Demonstrationes à posteriori* böra i
„ Physiquen förkastas: man bör endast döma *à*
„ *priori*.

Detta

Digitized by Google

Detta hemſkiuter jag allenaſt til wåre witre Naturkunnige och lår icke behöfva derpå ſvara. Jag undrar, huru mycket man påfunnit i werlden *à priori*, om man icke dömt *à poſteriori* och ſtundom af en händelſe hittat på naturens ofördmodade wårkan.

De i början af Svenſka Hiſtorien af mig anförde bevis har man welat ſätta i tvifvelsmål:

1. Sandåfars och olika jordarters wråkande öfver hvarandra, ſåjer man, kan wara kommit af långt andra orſaker, ån hafvets flödande, til ex. når man beſinnar flygſanden i Skåne &c.

2. Orters namn af *Holm*, *Wik*, *Sund* &c. ſom nu ligga långt up i landet, kunna antingen härſtammat af nu förtiden uttorkade Inſiöar eller åro de dem gifne liknelſevis.

3. Snäckor, oſtron- och muſsleſkal kan antingen Syndafloden hafva fört långt från hafvet eller fiſkare och köpare: de kunna ock hafva fådt ſin ſkapnåd på ſtället, likſom til ex. i menniſkiors niusar.

4. Skiepslämningar, ankar, kiölar &c. ſom man finner i ſank jord långt från ſtrander, åro dels en ſägn, dels kunna de af någon händelſe ditkommit, antingen der tilwårkade eller der lämnade, ſedan de warit årnade til andra watn.

5. Segellеders, Hamnars och Inlopps grundhet kommer af Strömmars Os och utlopp: Elfverne föra med ſig et jordflöte, et grummel af deras löſa botn, ſom fyller farvatnet, hvarföre ock hela Städer måſt flytta närmer åt hafvet: Så har det ſkiedt med Åbo, hvilket ej kommit af watnets miniskning, emedan foten af deſs på tre ſidor omflutna

Digitized by Google

„ Slott ännu skall finnas mycket når intil wattubry-
„ nen.

„ 6. Jättegrytornes af mig åberopade orsak är
„ orimlig: löse stenar i bårgen kunna ej af wågorne
„ kringdrifvas: i det stället blefvo hålet säkert igen-
„ fylt af dy och gytja.

„ 7. Sielstenars tiltagande mer och mer ofvan
„ watn och nya klippors upstickande i farleder är det
„ starkaste skälet; men så felas dock granlaga anmärk-
„ ningar wid hafvets stigande höst och wåhr, jemväl
„ wid wågornes högd i stark storm: Sådane stenar
„ kunna synas uphögde, medan deras omliggande
„ grund blifvit uphögde af hafsvall. m. m.

Dessa inkast will jag med Auctorernes lof kortelig-
gen i samma ordning besvara:

1. Många olika jordarter öfver hvarandra kunna förmodeligen hafva flera orsaker; men den naturligaste och likaste är watnet, i synnerhet når hvarfven följa den nästgränsande hafsstranden i wäderstrek: Flygsanden är uppe i Sverige obekant; men wet man ock wisst, om han icke äfven är et tekn til Strandens årliga förtorkning?

2. Orters namn af *Holm*, *Wik* &c. kunna, om man behagar, wara blott gifne för ro skull; men når en gård, som ännu ligger wid et Sund, har namn af *Sund*, så kommer det mig så före, at han derester heter: Når ock en annan långt derifrån kallas likaledes, fastän belägen mellan tvenne nu långt åtskilda watn wid en dåld eller ång, der man finner lämningar af fartyg, så har jag trodt, at namnet fordom icke blott kommit af en liknelse. Härstammar det af en nu förtorkad insjö, så är det icke emot min mening.

De

De mäſta boningsnamn i Sverige hafva ſin uprinnelſe af watnets granſkap.

2. Snäckor och oſtror altifrån Syndafloden ſkulle wäl nu wara mycket gamla; men ſå åro de dock alltid ur hafvet, hvilket åfven i ſenare tider ſnarare kan hafva brakt dem dit, der de nu finnas, ån fiſkköpare: At de kunna födas i jorden eller i ſielfva menniſkians kropp, utbeder jag mig, at ſå ſtälla i tviflan (*).

(*) cfr. C. Hiſtem. L. c. p. 67.

4. Et och annat fynd af en Skiepslämning långt från hafvet, ſkulle wäl, om man ſå will, kunna wara ditkommit af en händelſe och utan ſiöfart; men det woro underligt, om ſå många kölar, ſom upgräfvas ur ſank jord, fäſte med järnkädior i pålar (**), ej ſkulle der haft ſine hamnar. Jag wet ej heller, huru järnringar til båtfäſten i klippor långt up i landet af en händelſe kunna wara ditſlagne.

(**) cfr. Id. L. c. p. 35.

5. Om et Os eller utlopp af ſandflöte upgrundas, monne watnet derföre minſkas? Det kan föra med ſig lös botn, ſom kan ſtocka ſig på wiſſa ſtällen; men likafritt tager det ſin fulla utwäg och ſaknar icke derföre en droppe. Monne en Elf ſkulle kunna förſvinna blott genom ſin botns uphögning? Eller hvarifrån tages det, ſom giör upgrundningen? Monne ſtrömmarne blifva diupare alt närmer intil ſina källor? Hvad Åbo-Slott angår, ſå är dels fot icke ſå når intil wattubrynen, ſom man föregifvit (***): Deſsutan är bygnaden på de lägſta ſtällen icke ſå gammal, hvilket lär wiſa ſig framdeles i Hiſtorien.

(***) Lit. J. G. Lillienberg. Åb. d. 9. Dec. 1749.

6. Til jättegrytor lär man aldrig finna annan orſak, ån de löſa ſtenar, ſom wågorne uti dem kringrullat.

Digitized by Google

rullat. Ännu för allas ögon står en sådan på Engsiö i Wåstmanland några alnar öfver Granfiärdens bryn (*): Stenen, som giort hålet, är der ännu tilstädes, jämnsvarfvad som et klot, och grytan är icke upfyld, som förmenes, af dy och gytja: Sådant får hon icke heller wid en ren brådiup strand af en wåldiam sió, som stöter mot hällebärget.

(*) cfr. O.Dal. H.S.P. 1. c. 1. §. 7. in not.

7. Med Sielstenars uphögning och nya klippor i farvatnen är man mäst bekymrad, når man will wederlägga denne Sats: Man saknar granlåga anmärkningar, man will weta något, som dock kanske giör ingenting til saken; ty detta rön har icke blifvit giordt endast wid en wiss åhrstid, wid stark storm, lugn, owanlig torka eller wåta, utan jämt, den ena tiden från den andra, af förfarit folk, som ej låtit bedraga sig hvarken af en wiss wäderlek eller af botnens förändring genom hafssvall &c. Således finner man i detta mål det samma som wid Domstolar: Halfva och sannolika skiäl blifva hela och uplysande, når allenast et enda kommer dem til hielp, som binder och öfvertygar.

„ Oförnekeligt är, säjer man, at Landet på som-
„ liga ställen ökes; men lika oförnekeligt, at watnet
„ giör stora inkråktningar, til ex. wid Eiderstedt, der
„ 5 kyrkosoknar dränktes och wid Norstrand 28 byar.
„ *Pilsiöen* i Göingehårad har fordom warit en Furo-
„ skog och somlige insiöar fråta omkring sig ansenligen.

På watnets wåldsamhet öfver en lös jordmån har man många bevis: Hela Städer hafva siunkit; men sådant har ej kommit af hafvets tilwäxt: Om det

Digitized by Google

det småningom tiltagit, som det nu aftager, såkort hade ingen By drunknat: Inwånarne hade flyttat derifrån i god tid: Således har det skiedt af en hastig öfverswämning, som icke hindrar hafsbrynens åhrliga fallande. Man kan ock icke neka jordfall, hwarigenom Skogar och sielfwa Bårgen blifwit til Siöar.

Men det är Östan-wådret, säjer man, som minskar watnet i Östersiön.

Det är möjeligt; men Wästan-wådret har också sit wälde: Jag tålar derföre icke om en sådan wäxling, utan om en Sanning, som står i alla wäder.

Rågnet har på en tid aftagit: i synnerhet har man det märkt sedan a. 1713. Således kan wattuminskningen hafwa en kortare ålder, än man sig föreställt.

Om watnet minskas och tillika dess utdunstning, hwilket nog wisar sig på wåra nakna bårg, som fordom warit beklädde, så tycks ock Rågnbristen ökas; ty hon är deraf snarare en följd, än dertil en orsak; men det angår likså litet mit ämne som den frågan, hwart watnet tager wägen: Jag talar icke som Physicus: Jag berättar allenast som Historicus hwad Sverige rönt i så många hundrade åhr.

Huru är det då fatt, säjer man, med en ofantelig stor Sten wid Lidingöens wästra udde, på en brant bårgshäll? Han är understödd på den lutande sidan af en hel liten klappersten och således icke af Naturen; Hwem skulle kunna ditlagt honom, utan den forna Resa- eller Jätte-slåkten? och likwäl står han allenast 2 alnar öfwer watnet.

Jag

Jag har hört från min barndom, at Reſarne måtte haft faſeliga krafter; men kauſkie Näcken är ſtarkare: Jag menar Hafvet, ſom bortſkölgt alt det löſa kring detta ſtenragel, ſå at det nu ligger allena, tildeſs det i ſinom tid följer efter, då jag ej ſkulle råda hvarken Jätte eller Dvärg, at ſtå i wägen.

„ Men, ſäjer man, faſtän denna inbillade watten-
„ minſkning woro ſann, gifver hon dock alsintet lius
„ i Svenſka Hiſtorien, hälſt ſom Sverige icke deraf
„ blifver yngre, utan likafult et land alt ifrån Synda-
„ floden.

Om jag, til exempel, icke wiſte af Documenter, at hela Städer fordom flytt ſig närmer åt hafvet, ſå wiſte jag dock af min ſats, at de omöjeligen ſå länge kunna legat der de nu ligga: Det är ju en uplysning? Två lärde Män i förra Seculo twiſtade om äldſta Afgudaſäret, antingen i gamla eller nya Upſala: Det hade de icke behöft med min Sats: Hvarföre alle wäre gamle Landſkaps-Lagar tala om krigståg til ſiös och icke til lands, får jag deraf weta: Det är ju en uplyſning? Korteligen, hela Sveriges gamla Geographie får jag deraf ſe, förutan oräkneligt annat, ſom ej kan ombäras, når man beſkrifver et rike.

„ Låt wara, ſäjer man, det är troligt, at watnet
„ aftager; men om det juſt ſkier efter den upgifne
„ måttſtäcken i alla tider, det är en oviſshet.

Jag lämnar, at en lifstid i et ſådant mål ej kan giöra en ſå noga utmätning; men om min Läſare behagar erhindra ſig, ſå har jag aldrig utſatt et ſå wiſst mått, utan altid *wid paſs*, *wid lag*, *omtränt* &c. och

Digitized by Google

och ännu har ingen wiſat, at det ſlagit felt: Åtminſtone träffar mit alnemått in med Stockholms anläggning för 500 åhr ſedan och håller nu från gamle Stadsmuren til Målarens bryn ſina 10 alnar. Men detta må nu wara nog om en Sats, den Efterverlden båſt lår wara i ſtånd, at pröfva och fullborda.

Emot min tideräkning har man ganſka mycket och påſtår, at jag wår ålder efter godtycko afſtympat.

Jag ſvarar, at om man ſkall winna en jämlikhet, et ſammanhang mellan wår och andra Rikens Hiſtorier; ſå lår min tideräkning wara den båſta: Samma Perſoner kunna ju icke hafva lefvat hela 100 åhren hos oſs förån annorſtädes, der de tillika af ſå många åro beſkrifne? Genom en ſådan jämkning mellan hittils oviſſa tider får wår Hiſtoria mer ſtyrka, i det ſtället hon för detta i många mål wandrat på ſin egen hand helt allena.

Jag har icke brukat, ſäjer man, ſå jämn, alwarſam och ſtadig ſkrifart, ſom fordras i et Rikes Hiſtoria.

Tydeligheten har warit mit åndemål: Jag har med flit undflytt prål, blomſter och lårda gloſor, jag har ingen welat hårma, på det jag kunnat tala ſå mycket otwungnare: Har jag nu dermed felat, at jag uttydt mig efter min egen ſmak; ſå förmodar jag mig af mine förnuftige Läſare en bevågen urſäkt.

Man påſtår, at en Enſkylt Perſon af egen frihet ej får lof, at ſkrifva eller utgifva et helt Folks Hiſtoria.

)( )( )(Om

Digitized by Google

Om jag icke åtagit mig detta wårk efter Konungens nådiga behag och Rikſens Höglofliga Ståndars åſtundan, ſå woro jag dock en Svenſk, det är, en ſådan, ſom under wederbörlig upſikt kan ſkrifva och utgifva hvad han will, når det icke ſtöter wår rena Lära, wår Riksſtyrelſe och goda Seder: Lärda werlden erkånner ingen Påfviſk myndighet: Kunna almänna Hiſtorier af enſkylt folk författas under de ſträngaſte Enewälden, huru mycket mer under en lyckelig Frihet? At utleta Sanningen i hvad mål det wara må, bör ju ſtå hvar och en fritt?

„ Men, ſäjer man, ingen förnuftig Hiſtoricus „ bör uptäcka och ſkrifva alt hvad ſant är.

En ſådan förſiktighets Lag tillåter man honom gerna den tiden han lefver uti, allenaſt at han icke ſmickrar eller ſkarfvar; men at dölja hvad ſant är på några 100 eller öfver 1000 åhr tilbaka, det är göra ſig ovärdig, at föra pennan. Jag wille gerna weta hvad i wår gamla Svenſka Hiſtoria behöfver undangiömas för det almännas ögon: Monne deruti något fins, för hvilket wi på wåre Förfäders wägnar borde blygas? nej, wi kunne med ſäkerhet lägga å daga ſå mycket wi om dem wete: Det länder hvarken dem eller oſs til wanheder: Om ock något mindre berömligt ſkulle finnas, huru will en Hiſtoricus behålla ſin trovärdighet, om han det förtiger?

(*) P. 1. c. 4 §. 1. „ Jag har, ſäjer man, i min Svenſka Hiſtoria (*) „ ſå förtydt Romerſke Scribenter, at en, ſom dem „ ej låſit, ſkulle tro, at Sverige wårkeligen krupit för Kejſar

Digitized by Google

Kejsar *Augustus*, om icke aldeles warit honom underdånigt.

Jag tror ej, at någon af mine oweldige Läsare detta funnit: En gåfva af en helig kittel, som *Augustus* fick til wänskaps-tekn af et fritt folk, med hvilket han sökte förbund, wisar ingen underdånighet. Man ser ofta skänker emellan Hof, utan at det ena erkänner det andras Öfvervälde.

Jag har giort en Konung i Sverige, säjer man, til *Caroli Magni* underdån (*). (*) ib. c. 15. §. 15.

Det skulle kanske ingen af mine ädelsinte Läsare gissat; men så hänger det tilsammans: *Harald Hyldethan*, Sam-Konung med sin Broderson, som regerade i Sverige; men sielf Dansk Öfver-Konung, blef NB. som Konung i Dannamark och icke i Sverige, tvungen til en Fred, hvaruti han måste afstå til Kejsaren alt hvad de Danske i kriget intagit, både Frisland och flera orter, hvilket lände honom til förakt; ty menar man, at han deraf fådt sit tilnamn *Hylde-Than* eller hyllande underdån: En Dansk Konung, på Dannemarks wägnar, afstår intagna Tyska länder och menas derföre af sit stridbara folk hafva fådt et Spe-namn, hvad angår det Konungen i Sverige eller Svenska Kronans Sielfmyndighet? Omock en Svensk Konung af missnögde undersåtare fådt et bi-namn, som *Smek*, *Barka-Konung*, *hin Omilde* &c. huru kan det rubba Thronens råttigheter?

Jag har förringat, säjer man, wårt Rikes heder, då jag berättat om gamla Ceremoniellet mellan de tre Nordiske Konungar på Danaholmen a. C. 950 (**), at den Svenske tog förtrådet för de andre och blef af dem upvaktad som Öfverdrott för det (**) P. 1. c. 19. §. 4.

„ det ypperſta Tempel och Afguda-offer i hela Nor-
„ den: Jag hade bordt i det ſtället ſåja, at det ſkiedt
„ i anledning af Odens öfver Tyſkland och hela Nor-
„ den inråttade Kejſaredöme.

Om et ſådant Kejſaredöme har jag ingen kunſkap: Den, ſom det ſtadgar, kan ſnarare, ån jag, beſkyllas, at giöra Sverige til en del af Tyſka Riket. Deremot finner jag ej, at jag minſkat wåre Konungars heder, då jag ſagt, at deras grannar wördat dem ſom Ofverdrottar för högſta Gudstienſten i Norden och hållit ej allena i tygel utan ſtigbygel, då de ſatt ſig til håſt.

„ Men, ſåjer man, jag lägger Skåne, Halland
„ och Blekingen för mer ån 1100 åhr ſedan under
„ Dannemark: Huru då? Jo, jag beråttar (*), at
„ en Svenſk Utſkickad blef ihielſlagen i Halland wid
„ paſs a. 620.

(*) P. 1. c. 14. §. 3. p. 379.

Denna följd hade jag icke wåntat: Jag tilſtår, at hon år mig obegripelig: Man behagade allenaſt wända om bladet (**) ſå finner man, at Svea-Konung ſamma tid ſatte en Skatt-Konung öfver Halland och Skåne. Men jag vill icke mer beſwåra min Läſare med ſlika ſwagheter, ſom förlägga ſig ſielfva: Jag gifver med tyſthet mine Reſpective Wederparter ſtörre delen af deras ſkiäl och utlåtelſer tilbaka, med anmodan, at de åtminſtone ſåtta dem i renare dag, om de wilja hafva dem beſwarade.

(**) ib. p. 380.

Jag har märkt hos några af mine kåre Landsmän, at de ſå gerna wilja ſkryta med en diktfull ålder: Det år ſå förnåmt, mena de, at hafva warit förr, ån an-

Digitized by Google

andre, likſom Telje woro hederligare, ån Stockholm, efter det år en åldre Stad (*). Om diupaſte Hedendomen, då jag ſkulle tro, at menniſkian i ſit mörker utſtod många ſvårigheter och lifnärde ſig utan prakt, hafva de det begrep, at alt war Gudomligt och Majeſtätligt: Hvar och en gammal, god åhrlig Bonde under ſin årbare grafvård år för dem en Hiälte, en Konung, en *Drake*, ſom de låſit i ſtälle för *Dráng* (**), en *Ogg hin mikle i Atland*, o. ſ. w. På en runſten i Sörmanland och Åkers Sokn har man funnit ſtaden *Tyrus*, *Galilæiſka hafvet* och *Sodom*, der likwäl för oweldiga och witra ögon intet annat år, ån Soknen *Törby* och *Kalmare-Sund* (***): Man ållkar det förunderliga, likſom Barnen äventyr och Spök-Sagor: Man-ledſnar wid den enfaldiga och naturliga Sanningen, ſom dock år ſå behagelig: Mången wet ej hvad ſom hände i K. Carl den XI:s tid och tror ſig dock känna *Japhets* Soneſon; men jag giör mig det fågneſamma hopp, at ſådant mer och mer förſvinner: Wår nu tilväxande ungdom lårer ſig at tänka ſielf och den nyttiga witterheten har mycket tiltagit.

(*) cfr. S. Bring. Collect. 1749.

(**) cfr. O. Celſ. mon. Sveo G. temp. ſ. reſtit. in Act. R. Soc. Scient. Upſ.

(***) G. Wallin. in Act. R. Soc. Scient. Upſ. 1743.

Sverige år, ſom ſagt år, et af de åldſta Riken och deſs ſåkra Hiſtoria år gammal nog: Wi behöfve ej ſmickra oſs eller ſöka berom i mörka dikter: Wi böre ſom Svenſke tacka Skaparen för et ſteg fram för många andre, det oſs intet folkſlag med ſkiål kan beſtrida: En kallare himmel, en ren climat och wål blandad luft frambringa båttre hålſa, wighet, tapperhet, ädelmod och åhrlighet, mindre hämdgirighet, miſstankar, liſt och ränkor, ån ſå många warmare länder (†): Nyttiom en ſå god Naturens handräckning icke til ſkryt, utan til den Högſtes åndemål. Wåre prisvår-

(†) Montesqu. de l'Eſprit des Loix. L. 14. c. 2. it. L. 17. c. 2.

Digitized by Google

de Gôtiſke Förfäder, ſom kullkaſtade Romerſka Monarchien, kunde i följe af en ſå lyckelig födſel intet annat, ehvart de förde ſina wapn, än kroſsa de bojor, ſom wekliga och trälrika Climater hopſmidt, giöra underkufvade Södra Länder lyckeliga genom den Nordiſka Friheten och bygga Lagfaſta Riken på Tyranniers fall (*). Sådant är en wärkelig heder, ſom dock med wördnad bör tilſkrifvas Himmelens ynneſt. Stockholm d. 2. Jan. 1750.

(*) Id. L. c. L. 17. c. 5.

KORT

Digitized by Google

KORT BEGREP
AF
DENNE ANDRE DELS
INNEHÅLL.

1. CAP.

1. Stenkil Ragvaldſon wald til Konung i Sverige.
2. Huru tilſtåndet då war i Dannemark och Norige.
3. Norſke Prinſen Harald Hårdrådes ankomſt til Sverige och Holmgård.
4. Hans Reſa til Conſtantinopel och derifrån til Sverige igen.
5. Danſke Konungens Sven Ulffons tilflykt til Sverige och hans förbund med Harald.
6. Harald, Konung i Norige: hans krig mot Sven Ulffon.
7. Slaget wid Halmſtad.
8. Chriſtendomens tiltagande i Sverige under Stenkil.
9. Adelbert den yngre och flere Lårare.
10. Stenkils fogelighet mot deras otidiga nit.
11. Han lämnade Norſke Jarlen Håkan Ivarſon beſkydd.
12. Håkans krig mot de Norſke.
13. Stenkils död. De Andeliges upråg. De Chriſtnes förföljelſe.
14. Förvirring i Konungavalet. Håkan Ivarſon eftertrådde Stenkil, ſårdeles i Weſtergöthland, Wermeland &c.
15. Hans härkomſt och bedrifter.
16. Hans fogelighet bibehöll Chriſtendomen. Folkunge-ſlåktens uprinnelſe.
17. Inge Stenkilſons wal. Hans ifver i Chriſtendomen. Hans utdrifvande.
18. Blot-Svens Regering och Afguderi.
19. Inges återkomſt och Blot-Svens fall.
20. Inge införde Chriſtendomen i Sveriges Lag. Håkan Ivarſons död.

2. CAP.

1. En utflyttning från Helſingeland. Inge och hans broder Halſtan Sam-Konungar.

2. Hal-

Digitized by Google

2. Halſtans död. Inges krig mot K. Magnus Barfot i Norige.
3. Wapnſkiftet i Wåneru.
4. Slaget wid Foxerne. Skofte Ögmundſon och hans Söner.
5. Andra Slaget wid Foxerne. Det ſtora Sammanträdet och Freden i Kunghåll. Svenſka Prinſeſsan Margareta Fredkulla gift med Konungen i Norige.
6. K. Inges giften och åtlingar.
7. Chriſtendomens ſtadfäſtelſe i K. Inges tid. En Ärke-Biſkop i Lund, ſom ſedan blef Sveriges Primat.
8. Kyrkiobalker. Åtſkilliga hednabruk och widſkiepelſer bibehållna K. Inges död.
9. Philip och Inge K. Halſtans Söner, Konungar i Sverige. Den förres död. Hans Änkedrotning S. Ragnhild.
10. Buller i Sverige under K. Inge Halſtanſon af K. Nils i Dannemark och hans Son Magnus den Starke.
11. Norſke Konungens Sigurd Jorſalafarares hårfärd.
12. Kalmare-Leding.
13. K. Inges otidiga fromhet.
14. Danſke Prinſens Magni tilbud i Sverige.
15. Hans grymhet mot Hertig Knut i Slesvig.
16. Hans liſt, at taga K. Inge i Sverige af daga. Ragvald Knaphöfding, Konung i Sverige.
17. Ragvalds krigståg mot Magni anhang.
18. Hans dråp i Wåſtergötland.
19. Magni fall i Skåne. Hans Faders död i Slesvig.
20. Stenkilſka Åttens utgång i Sverige. Kol Jarl ſtiger på Thronen.
21. Den tidens ohyggelighet.
22. Åfven på andra orter.
23. K. Kols död och hans Sons K. Sverkers wal, hvarefter Sam Konungars regering uphörde.

3. Cap.

1. K. Sverkers och den tidens Gudeliga wårk.
2. Danſke Prinſen Olofs flykt til Sverige och krig i Skåne.
3. Förbindelſer genom giftermål mellan Svenſka och Danſka Huſen.
4. Jar-

Digitized by Google

4. Jarlens i Wästergötland Carl Sonasons krig med K. Inge i Norige om Norska Kronan.
5. En Legat til Sverige från Påfven Eugenius III.
6. Linköpings Möte. Wäpnares eller Personlig Adels uprinnelse.
7. Kyrkovåldet stadgadt. S. Pehrs penning beviljad.
8. En ständig Ärke-Biskop i Sverige.
9. Som dock uptsköts til widare. Hans Pallium lämnadt i Lundiske Primatens händer.
10. Inbördes krig i Dannemark och Skåne.
11. Krig emellan Sverige och Dannemark.
12. De Danskes nederlag i Småland och Halland.
13. Danske Konungens SvenGrathes mordiska anslag och död.
14. K. Sverker i Sverige mördad af sin Stallmästare.

4. Cap.

1. Erik Jedvardson wald til Sveriges Konung.
2. Han utspridde Christendomen i Norden.
3. Hans tåg til Finland.
4. Finnarne Christnade och brakte til lydnad.
5. S. Henriks Dråp.
6. S. Eriks Lag.
7. Gotland bidrog til Christendomens utspridande.
8. Handelen i Wisby och hela Sverige.
9. Danske Prinsen Magnus öfverfaller K. Erik i Upsala.
10. K. Eriks död och helighet.
11. Hans heder efter döden: Hans dygder.
12. Magnus uphof sig til Konung i Sverige.
13. Men blef slagen.

5. Cap.

1. Carl Sverkersons wal med wilkor, at begge Konunghusen skulle ömsa, at regera.
2. Ärke-Biskops-Säte i Upsala. Beskickningen til Påfven.
3. K. Carls andeliga inrättningar. Hans gifte från Dannemark.
4. Korsfärden til Estland &c.
5. Wexiö-Stift åter upprättadt: Nerike lagdt under Strengnäs.

)( )( )( )(

Digitized by Google

6. Fria Teſtamenten til andeliga bruk: Präſterſkapets frihet från werldſlig Domſtol.
7. K. Carl ihielſlagen.
8. Knut Erikſon, Sveriges Konung.
9. Norſka ſaker.
10. Deras inflytande i de Svenſka.
11. Sverre Konung i Norige, K. Knut Erikſons Swåger.
12. Åtſkilliga andeliga inrättningar i Sverige.
13. Inbördes krig i Skåne.
14. Skåningarne togo ſin egen Konung, ſom dock ſtrax kullkaſtades.
15. Eſternes infall i Målaren och Åske-Biſkoppens dråp.
16. Sigtuna förſtöring.
17. K. Knuts ynnest mot Sverker Carlſon. Hans löfte om en hårfärd.
18. Påfvens fåfånga tilbud, at draga K. Knut i et krig. K. Knuts död.

6. Cap.

1. Sverker Carlſon, Konung i Sverige. Hans gifter.
2. Han ſtålte ſig mycket in med de Andelige.
3. Af deras ſmickran förleddes han til grymhet mot K. Knuts barn. Prins Eriks flykt til Norige.
4. Norſka Hofvets då warande tilſtånd.
5. Birkebenarnes och Baglernes förlikning.
6. Prins Eriks ſtyrka och Sveriges miſsnöje med K. Sverker.
7. Erik Knutſons Seger öfver K. Sverker wid Lena: Han waldes derpå til Konung.
8. K. Sverkers andra nederlag wid Geſtilren.
9. K. Eriks giftermål och barn.
10. Store män under honom, ſärdeles Eſkil Lagman.
11. K. Eriks död. K. Johans Sverkerſons wahl. Hans fromhet.
12. Eſternes infall och nederlag. Korsfärden til Eſtland.
13. Slaget wid Rotala. De Danſkes lycka i Liſland.
14. Liſländſka och Helsingländſka ſaker.
15. Andeligt frälſe i Sverige. Flera ſlags Munkar. K. Johans död.

7. Cap.

Digitized by Google

7. Cap.

1. K. Erik Läspe. Hans Råd och Förmyndare.
2. Norska oroligheter.
3. Folkungarnes uprori Sverige. K. Eriks nederlag och flykt.
4. Knut Joansson, Konung i Sverige. K. Eriks återkomst. K. Knuts nederlag wid Sparrfåtra.
5. Svenska Kyrkofaker.
6. K. Eriks giftermål. Birger Jarl.
7. Hanse-förbundet. Lybeck undsatt af de Svenske.
8. Cardinalen Wilhelmi Sabinensis ankomst och Skenningemöte.
9. Prästernes giftermål förbudna.
10. Deras ersättning i andra mål. Kaniker inrättade.
11. Tartariska wåldet i Ryssland. Birger Jarls Finska Tåg.
12. Finland brakt til lydnad. Afhandlingar med Konungen i Norige.
13. K. Erik Lespes död. Hans Drotnings fromhet.
14. Många täfware om Kronan. Waldemar, Birger Jarls Son, i Fadrens frånvaro, wald til Konung i Sverige.
15. Birgers Sammanträde med K. Håkan och Solbergska Freden.
16. Folkungarnes uprore.
17. Deras nederlag i Wästergötland.
18. Birgers Möte med Norske Konungen. Danska Hofvet afstod Halland til Norige.
19. Stockholms anläggning.
20. Dess skapnad och belägenhet. Flera Birger Jarls bygnader och inrättningar.
21. Möte wid Göta-Elf. Krig mellan Dannemark och Norige. Den unge Norske Konungen besökte sin Svärfader Birger Jarl i Lena.
22. Birgers och hans Sons, K. Waldemars, gifter från Dannemark.
23. Svenska Kyrkofaker. Birger Jarls död.
24. Hans förträffeliga egenskaper och stora fel.

)( )( )( )(1 8. Cap.

Digitized by Google

8. Cap.

1. K. Waldemars oenighet med ſine Bröder. Hans beblandelſe med ſin Svågerſka.
2. Årke-Biſkops-Såtets flyttning från gamla til nya Upſala.
3. K. Waldemars pelegrims-färd. Hans Broder Magnus wann alla ſinnen i hans frånvaro.
4. Miſsförſtåndet mellan Konungen och hans Bröder utbraſt i uppenbart krig.
5. K. Waldemars nederlag på Tiveden. Hans flykt och fångenſkap.
6. Rikets delning mellan Bröderne. Magnus Ladulås Konung i Sverige. Hertig Eriks död.
7. K. Magni giftermål. Hans fälttåg mot Dannemark.
8. K. Waldemars och de Danſkes nederlag af qvinkönet i Wårends-Härad.
9. K. Magni kröning. Kriget fortſattes med Dannemark och ſtillades genom Fred.
10. K. Waldemar öfvergafs af de Danſke. Peder Porſe.
11. K. Magni efterlåtenhet mot Präſterſkapet. Telje-Beſlut.
12. Hans inrättningar och förbund. Herre-mötet i Skenninge.
13. De inföddes miſsnöje öfver utlänningars lycka.
14. Den Danſke Ingemars dråp. Folkungarnes upror och ſtraff.
15. K. Magnus pålyſer allmän Fred.
16. Bönedagar för peſten. Drotningens kröning. De Andeliges förmåner.
17. 1282. åhrs Riksdag på Helge-Ands Holmen.
18. Kronans inkomſter den tiden.
19. S. Clara-Kloſter anlagdt. Svenſka Riddare-Orden af Seraphim &c.
20. Möte med Danſka Hofvet. Tornerſpel.
21. K. Magnus mycket älſkad. Hans Son Birger förklarad för Eftertrådare.
22. K. Waldemars Döttrars giften. Svenſka Kyrkan högre aktad af Rom.
23. K. Magni Teſtamente.

Digitized by Google

24. Fri gåstning förbuden. Den tidens Adelskap och Bondestånd. Trådom begynte småningom afskaffas.
25. Hertig Bengt Biskop i Linköping. Gripiska bullret, då Ingrid Svantepolks Doter bortfördes. K. Magni förlikning med Biskop Bryniolf.
26. Inbördes krig på Gotland. Wisbys afbön.
27. K. Waldemar sattes i förvar. Danske Konungen Erik Glipping mördades. K. Magni möte med Danska Ånke-Drotningen.
28. Hans andeliga inrättningar. Kriget mellan Dannemark och Norige.
29. K. Magni död.

9. Cap.

1. Torkel Knutson, Riksföreståndare. Svenska Kyrkan begynner afskudda oket.
2. Fälttåget til Karelen &c. och Torkel Knutsons anstalter.
3. Andeliga wåldet inskränkt genom Torkel Knutson och K. Birgers Lag bekräftad.
4. Kriget med Ryssland. Mötet på gränsen mellan Svenska och Danska Hofven. Prinsessan Ingeborg af Sverige Drotning i Dannemark.
5. Prästernes hat mot Riksföreståndaren. K. Birgers giftermål.
6. Marsken Torkel Knutsons lyckeliga tåg mot Ryssarne.
7. Hans alvarsamhet mot de Andelige: Huru driftigt det war.
8. Hans goda styrelse.
9. De Svenskes olycka mot Ryssarne.
10. K. Birgers kröning. Hertig Eriks förlofning med Norska Prinsessan.
11. Skenninge-Samtal. Freden med Norige.
12. Prins Magnus Birgerson förklarad för Efterträdare. Hertigarnes och de Andeliges fiendskap emot Marsken.
13. Konungens och hans Bröders owänskap.
14. Förlikningen på Aranäs.
15. Beskyllningarne på Wisingsö och Hertigarnes flykt ur Landet.
16. Deras krig mot K. Birger.

Digitized by Google

17. Freden i Nyköping.
18. Marſken Torkel Knutſon upoffrad och halshuggen.
19. Derefter kufvades K. Birger af de Andelige.
20. Håtuna-leken. K. Birgers, hans Drotnings och barns fångenſkap.

10. Cap.

1. De Andeliges ynneſt för K. Birger. Deras fruktan för Hertigarne, ſom nu raſtade ſig til krig.
2. Hertigarnes miſsförſtånd med Norige och Dannemark: Deras inbrott i Skåne &c.
3. Deras förlikning med K. Birger.
4. Freden med Dannemark. Mats Kettilmundſon.
5. Dannemarks och Noriges förbund mot Svenſke Hertigarne.
6. Hertig Eriks tapra infall i Norige: Hans Fåſtemö förlofvad med Prins Magnus Birgerſon.
7. K. Birger och Danſke Konungen anfalla Sverige med en ſtor krigsmakt.
8. Hertigarnes goda mått til förſvar.
9. Den ſtora Danſka makten af dem ſkingrad.
10. Deras krig förnyadt mot Norige.
11. Deras miſsförſtånd med de Andelige. Förlikningen med K. Birger och Sveriges delning emellan alle tre Bröderne.
12. Hertig Erik loſsade ſom han wille öfvergifva ſin Fåſtemö.
13. Hans fred med Konungen i Norige, då han fick ſin Fåſtemö igen.
14. Hans reſa til Påfven. Hans förlikning med Konungen i Dannemark.
15. Hans och hans Broders bröllop i Opſlo.
16. Svenſke Arf-Prinſens gifte. Dyr tid och uproor i Sverige och hela Norden.
17. K. Birger låter ſine underſåtare förnya ſin trohets Ed.
18. Hertigarnes Håtdabyte.
19. Stor dödelighet i Sverige och nya uptåg af de Andelige. Hertigarnes förbund med Dannemark.

20. Påf-

Digitized by Google

20. Påfvens myndiga befallningar, ſåndeles mot Hertigarne.
21. Som lockades af ſin Broder in på Nyköpings Slott,
22. Der de ömkeligen handterades och ihielſvältes.
23. Hela Sveriges upreſning.
24. K. Birger angripen öfver alt.
25. Hans flykt til Gotland, Hans elake Betienters fångenſkap och afrättning.
26. Den ſpäde K. Magni Erikſons wahl i Skara. Et ſtilleſtånd med K. Birger och Dannemark på tre åhr.

II. Cap.

1. Rikzdagen wid Moraſtenar a. 1319. och K. Magni Hyllning.
2. Norige med Sverige förknippadt.
3. K. Magni gårdsrått.
4. Gotland angripit. K. Birgers flykt til Dannemark. Hans Son afrättad i Stockholm.
5. K. Birgers död. Hans Drotnings öde. Mats Kettilmundſon föreſtod Sverige med klokhet.
6. Rikſens Herrars förening i Skara.
7. Änke-Hertiginnan Ingeborgs och Knut Porſes kärlek.
8. Sveriges ſtyrka den tiden i anſeende til deſs grannar.
9. Dannemarks bullerſamma tilſtånd och Skånes böjelſe til Sveriges Herrawälde. Änke-Hertiginnans giftermål med Hertig Knut Porſe.
10. Södermanna-Lagen förbättrad.
11. Sveriges krig mot deſs Konungs Styffader Hertig Knut, ſom dog a. 1330.
12. Nerikes Lag. K. Magni reſa til Norige. Skåningarne anmoda Svenſka Hofvet, at utlöſa dem ur deras träldom.
13. Sverige betalte för Skåne 34000 lödige marker,
14. och ännu flera Summor.
15. K. Magnus blifver myndig. Träldom aldeles afſkaffad.
16. Blanca af Namur, Drotning i Sverige.
17. Almänna Säkerheten ſtadgad.
18. K. Magni och hans Drotnings kröning.
19. Prins Erik född. Mats Kettilmundſon död.
20. Prins

Digitized by Google

20. Prins Håkan född. Oroligher af de Norske. Påfven fåtter sig fåfängt emot Skånske handelen.
21. Skåne, Halland och Blekingen kostade Sverige tilsammans 70000 mark silfver. S. Brigitta.
22. K. Magni förening med Skånes invånare. K. Waldemars i Dannemark stadfästelse på Skånske handelen.
23. K. Waldemars krig med Svenska Ånke-Hertiginnan Ingeborg och deras förlikning.
24. K. Magnus faller i laster och svaghet mot de Andelige. S. Brigitta inråttar en Kloster-Orden.

12. Cap.

1. Handelen i Norden. Wisbys och Stockholms tvist. Prinsarne Erik och Håkan förklarade i Warberg, den ene för Sveriges, den andre för Noriges Thronföljare. Dr. Blancas morgongåfva.
2. K. Waldemars widare affäjelse på Skåne, Halland och Blekingen.
3. Warbergska förbundet. Skånska Ståndernes förpliktelse.
4. Svenska Handels-wikten. Öfverenskommelse med Lybeck.
5. Norska Arfföreningen. K. Magni resa til Trelleborg.
6. Andeliga myndigheten tålte inga pålagor.
7. K. Magni stadga om allmän landsfred och Rikets styrelse medan han reste til Norige.
8. Telge Kyrko-möte. S. Brigittas föreställningar til Konungen.
9. Adelens Privilegier. Lands-Lagen öfversedd.
10. Årke-Biskop Hemmings resa til de Norra orter. Laplands beskrifning.
11. Laplands gamla gudalåra. Birkekarlarne.
12. Årke-Biskopens wälde öfver Jämteland. Prins Eriks giftermål. Bengt Algotson (Grip).
13. Lagens bekräftelser och Prästerskapets Protest.
14. Til en hårfärd mot Ryssen tilgriper K. Magnus S. Petri skatt. Kopparbärgets privilegier.
15. K. Magnus öfverförer en stor krigshär. Buller af de Andelige. Bref från Rhodus.

16. K.

Digitized by Google

16. K. Magni beskickning til Ryssarne och deras svar.
17. Krigets utgång och en mindre fördelaktig fred.
18. K. Magni bandlysning.
19. Början til hans förtrolighet med K. Waldemar i Dannemark.
20. Digerdöden. Erik Magnusson förklarad för Konung och Med-Regent.
21. S. Brigittas resa til Rom. Hennes barn och öden.

13. Cap.

1. Håkan Magnusson Konung med Fadren i Norige. K. Magnus börjar handla som han wil med Skåne.
2. Hans pelegrimsfärd til Lifland. Sammanträdet i Helsingborg. K. Waldemars resa til Sverige.
3. Påfviske Legaten Johannes Giulaberti. K. Magni elaka upförande.
4. Bengt Algotson Hertig i Skåne &c. K. Waldemar afsäger sig än ytterligare de bortfålda länder; men icke dess mindre skiärskådades åter saken i Helsingborg.
5. Hertig Bengts uptåg.
6. K. Eriks bröllop med Drotning Beatrix. Hans krig mot Hertig Bengt.
7. Jönköpings fredshandel, då Riket deltes mellan Fadren och Sonen.
8. K. Erik åter nödgad, at röra sig.
9. Han utdref Hertig Bengt af Skåne.
10. K. Magni och hans Drotnings resa til Dannemark.
11. K. Erik faller i ovänskap med de Andelige, samlar Klubbehären och utdrifver de Danske.
12. Söderköpings Riksdag och förlikning mellan Fader och Son.
13. Drotning Blanka förgifver sin egen Son.
14. Skåne, Halland och Blekingen komma åter under Dannemark.
15. Sveriges misnöje med K. Magnus.
16. Gotlands och Wisbys olycka.
17. K. Magni afhandling med Hanseståderne och hans fångelse i Kalmar.

)( )( )( )( )(18.

Digitized by Google

18. Håkan Magnusson Konung i Sverige. Hans giftermål hindradt med Elisabeth af Holsten.
19. Hans bröllop med Dr. Margareta. De Svenske afsättia både Magnus och Håkan. Beskickningen til Hertig Albrecht af Mekelburg.
20. Dr. Blankas död. Albrechts ankomst til Sverige.
21. K. Magni Dom. K. Albrechts wahl.

14. Cap.

1. K. Albrechts kröning och Regerings begynnelse.
2. Magnus och Håkan falla in i Sverige. Deras nederlag wid Enköping. Magni fångenskap.
3. K. Albrecht wisar snart sin ötienlighet til Kronan. Sverige i elaka händer.
4. Svenska Kyrkans sielfmyndighet. Wårfrupenningen. K. Albrechts beskattning.
5. UpSvearnes missnöje. Falsterbo-förbund och krig mot Norige.
6. Kyrkosaker. K. Albrechts Skogsordning &c.
7. Dannemark, Norige och Hanseståderne förlikte. K. Håkans infall i Sverige. Stockholms belägring. K. Albrechts försåkran.
8. K. Magni befrielse och död.
9. K. Albrechts hårdhet mot Adelen. Utländska Slåkter.
10. Påfvewåldets högd. K. Albrechts slöfande och penningebrist.
11. Han giorde et lån af de Andelige. Inrikes missnöje och osåkerhet.
12. K. Waldemar i Dannemark död. Hans Doterson K. Olof i Norige efterträdde honom.
13. Stridigheter i Sverige mellan werldslig och andelig Makt. K. Albrecht träder i annat gifte.
14. Hans förpliktelse til Ståndene. Schismen i Romerska Kyrkan.
15. Telge-Möte. Oenighet i Stockholm.
16. K. Albrechts försök, at återvinna Skåne. Bo Jonsons myndighet.

17.

Digitized by Google

17. K. Albrecht fviktar för fit Råd.
18. Dr. Margareta förknippar Skåne med Dannemark, Svenske Riksföreſtåndarens Bo Jonſons död och arfſkap.
19. K. Oloſs död. Dr. Margareta lockar på ſin ſida Bo Jonſons Teſtamentarier. K. Albrechts utruſtning.
20. Dr. Margaretas wahl i Norige. Hon blef ock antagen af Svenſka Rådet, ſom med Albrecht war miſsnögdt.
21. Albrechts Spotſkhet.
22. Slaget wid Falköping. Albrechts och hans Sons fångenſkap.

15. Cap.

1. Dr. Margaretas egenſkaper.
2. Tyſkarnes grymhet mot de Svenſke i Stockholm.
3. Vitalianernes och Stockholmsboarnes röfveri.
4. Dr. Margareta utſåg Erik af Pomern til ſin Eftertrådare. Sielfsvåldet i Sverige.
5. Stockholms belägring. Abraham Broderſon.
6. Helſingborgſka freden och Albrechts befrielſe.
7. Arboga-Kyrkemöte och Riksdagen på Mora-ång, der Erik af Pomern blef Sveriges Konung.
8. Nyköpings Beſlut til Dr. Margaretas förmån.
9. K. Eriks Kröning och Föreningen i Kalmar mellan de tre Nordiſka Riken a. 1397.
10. Deſs ſkadelighet för Sverige. K. Albrechts Son död på Gotland.
11. Gotland och alt hvad Albrecht innehade i Sverige braktes tilbaka.
12. Dr. Margreta anſåg Sverige ſom et bihang til Dannemark.
13. De Svenſkes miſsnöje. Wadſtena Kloſter-ordens utſpridande.
14. K. Eriks finſka reſa. Lindring i Sveriges beſkattning.
15. Margaretas affikt, at bringa de tre-Riken evårdeligen under Pomerſka huſet.
16. K. Eriks gifte med Drotning Philippa.
17. Margaretas girighet och uptåg med de andelige.
18. Holſtenſka kriget. Abraham Broderſons död.

Digitized by Google

19. Kyrkoſaker. Inquiſition mot Trolldom.
20. Dr. Margaretas död a. 1412.

16. Cap.

1. Inrikes författningar. Sändebud til mötet i Coſtnitz.
2. Finland pråſadt.
3. K. Eriks fåfånga Holſtenſka Tåg.
4. Wettenſkaper i Sverige påtänkas.
5. ÅrkeBiſkopens Johan Jerechini ofärd.
6. Dr. Philippas morgongåfva. Holſtenſka kriget olyckeligt. Orkenöjarne.
7. Arboga Kyrkomöte a. 1423. De andeliges och werldſliges ſkilgaktigheter.
8. K. Eriks Jeruſalems-färd.
9. Sveriges kånning at Holſtenſka kriget.
10. Dr. Philippa förſvarar Köpenhamn.
11. Hennes gemåls hårdhet. Hennes död.
12. K. Eriks förluſt deraf. Hans tråtor med Präſterne.
13. Hans hårdheter i Sverige. Engelbrechts upreſning.
14. Engelbrecht intager Slotten.
15. Han förmår Rådet på ſin ſida.
16. Han befriar hela Sverige.
17. Ståndernes upſåjelſe mot K. Erik.
18. De andeliges konſt, at icke upriſva Kalmare-förening.
19. K. Eriks och Ståndernes förlikning i Halmſtad,
20. Som med ſvårighet faſtſtåltes i Stockholm.
21. Finſka ſaker. K. Erik giorde Drotz och Marſk i Sverige.
22. Råd och Ständer med honom miſsnögde ſtämde honom til anſvar. Stockholms belägring.
23. Carl Knutſon Riksföreſtåndare och Engelbrecht öfverſte Fältherre.
24. Engelbrechts död.
25. Erik Pukes miſsnöje. Mötet i Kalmar.
26. Den förra Kalmare-förening förnyad a. 1436.
27. De andeliges och werldſliges förlikning i Sörköping.
28. Erik Pukes upror och öde.
29. Carl Knutſons och Drotzens Chriſter Nilsſons oenighet.

30.

Digitized by Google

30. K. Erik ſtämd til anſvar.
31. Dannemark antager Chriſtoffer af Bejern til Konung.
32. Chriſter Nilsſons fångenſkap.
33. Nils Stenſons upror.
34. Stockholmſka beſlutet at blifva vid Kalmare-Förening.
35. K. Erik affåttes.
36. Anmärkningar öfver hans regering.

17. Cap.

1. Riks-Föreſtåndarens anſtalter.
2. Såndebud från Norige.
3. Sammankomſten i Lödeſe. Förbindelſe mellan Sverige och Norige.
4. Chriſtoffer af Bejern Konung i Sverige.
5. Hans inträde i Stockholm. Lagens bekräftelſe.
6. K. Chriſtoffers fem Riks Föreſtåndare.
7. Mötet i Kalmar. Hans Bröllop med Dr. Dorothea.
8. Han kallades Barka Konung. Hans ſätt at ſamla penningar.
9. Hans död.
10. Bengt och Nils Jönſöner Riks-Föreſtåndare.
11. Carl Knutſon Sveriges Konung.
12. Chriſtian af Oldenburg, Konung i Dannemark. Hans krig mot Sverige.
13. Norige antager ſamme Konung ſom Sverige.
14. Halmſtada-dagtingan.
15. De Norſke lockade, at wälja K. Chriſtian. K. Carls owånner i Sverige.
16. Mötet i Rönneby. En Kloſter-råfſt.
17. De Danſkes infall. K. Carls deremot i Skåne.
18. De Danſkes nederlag wid Stockholm &c. Thord Bondes tapperhet.
19. Förråderier yppade.
20. K. Carls Råfſt.
21. Svenſka myntet. De Norſkes nederlag.
22. Thord Bondes död.
23. De Andeliges och hela Rådets upror emot Konungen.
24. K. Carls nederlag och flykt til Dantzig.

Digitized by Google

18. Cap.

1. ÅrkeBiſkop Jöns regerar envåldigt.
2. K. Chriſtian I. wäljes til Konung.
3. Hans ſtämning til K. Carl, ſom ſkaffade ſig förbindelſer.
4. Dr. Dorotheas lifgeding. Slesvig och Holſten under Dannemark.
5. Aflatskrämare i Norden. Danſka Prinſeſſan gifven åt Prinſen af Skottland.
6. K. Chriſtians hårdheter. ÅrkeBiſkopens fängelſe.
7. Påfvens och Prälterſkapets miſsnöje.
8. Biſkop Kettils upreſning.
9. K. Chriſtians nederlag i Wåſtmanland. K. Carl återkallad.
10. Split mellan K. Carl och Biſkop Kettil. ÅrkeBiſkopens återkomſt och Prelaternes krig mot K. Carl,
11. Som måtte wika til Finland.
12. Nils Boſons motſtånd. Ivar Axelſon blifver K. Carls måg.
13. Nils och Sten Sturar göra K. Carl tappert biſtånd.
14. K. Carls återkomſt.
15. Dagtingningar med K. Chriſtian.
16. Erik Carlſons uppror.
17. K. Chriſtians infall. K. Carls död.
18. Sten Sture Riks-Föreſtåndare. K. Chriſtian angriper Stockholm.
19. Hans nederlag på Brunkebårg &c.
20. Sturen ſöker dämpa all oenighet i Sverige.
21. Hans egenſkaper.
22. Riksdag i Kalmar. Ny-Lödeſe anlagdt.
23. Fåfånga dagtingningar med Dannemark.
24. K. Chriſtians fagra löften.
25. Upſala-Academias anläggning.
26. Finland åter plågadt af Ryſſen, ſom dreſs tilbaka af Erik Axelſon. Johanniter-Riddare i Sverige.

19. Cap.

1. Ivar Axelſons otro. Johan, Konung i Dannemark.
2. Noriges förtroende til Sverige. Et Möte i Kalmar.

3. De

Digitized by Google

3. De Norſke ſkilja ſig från Dannemark; men dragas tilbaka igen.
4. Et nytt Möte i Kalmar, der Unionen åter faſtſtältes och K. Johan wilkorligen utvaldes.
5. K. Johans förſåkran. Men Gotland dock icke återſtåldt.
6. Författningar i Sverige af Riks-Föreſtåndaren. Boktryckeriet infördt.
7. K. Johans hemliga ſtåmplingar. Sturen tager Slotten från Ivar Axelſon &c.
8. Ryſſen af K. Johan mot Sverige upviklad. Knut Poſſe. Sturens Myntordning.
9. Bandlyſning öfver Sturen från Rom. Yppighets förordning.
10. Ryſſens härjande i Oſterbotn. Telje-Herredag. Sturen begår ſit afſkied;
11. men anmodas at uthårda med ſtyreſſen. Goda förordningar. Erik Carlſons mord.
12. K. Johan handlade med Ryſſen om Svenſka länder. Nils Claſſons krigsförklaring.
13. Hemliga anläggningar mot Sturen och K. Johans ankomſt til Kalmar, ſom dock ej lyckades.
14. Ryſſen föröder Finland; men blifver ſlagen af Knut Poſſe. Sturen lånar S. Erics baner och tågar ut til Finland.
15. Han utjagar Ryſſen och far hem til Sverige igen. Reſer åter til Finland. Svante Stures tapperhet och miſsnöje. Sten Stures återkomſt til Sverige.
16. Rådet tager af honom Riks-Föreſtåndare-ſyſſlan och förenar ſig med K. Johan.
17. Fåfånga dagtingningar mellan H. Sten, Ärke-Biſkopen och Rådet. Upſala Capitel ſättes af Sturen i betryck.
18. K. Johans utruſtning och infall i Sverige.
19. Sturens förluſt och fara wid Stockholm.
20. Hans förlikning med Johan, ſom blef Konung i Sverige.
21. Johan ſöker befåſta ſit wälde. Drotning Chriſtinas Kröning.
22. Pr. Chriſtiern erkånd för Efterträdare.
23. K. Johans nederlag i Ditmarſchen. Han ſtår efter Sturens lif.
24.

Digitized by Google

24. De Svenske göra honom motstånd.
25. De upsäja honom trohet, belägra Stockholm och försäkra sig om Dr. Christina.
26. Norige rörer sig; men lägges under oket. Åke Johansons tåg och mandom.
27. Christinas hemresa. Sten Stures död. Svante Sture Riks-Föreståndare.

20. Cap.

1. Stilleståndet i Köpenhamn. Fåfängt möte i Kalmar, der Magistraten af K. Johan afhlifvades.
2. Hans Manifest mot Svenska Rådet. Påfvens bandlysning öfver Hemming Gadd.
3. Kejsar Maximilian förklarar Sverige fåfängt i Riks-Act.
4. De Andeliges kärlek til Dannemark.
5. Förslag, at gifva Johan en åhrlig penningesumma.
6. Sturen winner samteliga sine landsmän och änteligen Hanseståderne på sin sida.
7. Åke Johansons fälttåg och död. Kriget til sjös.
8. Svante Stures död. Sten Sture den yngre RiksFöreståndare.
9. K. Johans död.
10. Sturens goda egenskaper.
11. Gustaf Trolle, ärkeBiskop i Upsala.
12. Hans högfärd mot RiksFöreståndaren.
13. Telge-Riksdag. Förråderier yppade.
14. Arboga-Riksdag. Lundiske ärkeBiskopen lyser Sverige i band. Stäkets belägring. De Danske slagne wid Dufvenäs.
15. Gustaf Trolle enhälleligen afsatt på Stockholms Riksdag. De Danskes nederlag wid Bränkyrka. Gustaf Eriksson bortförd &c.
16. Angelus Arcimboldus anländer til Sverige.
17. K. Christiern II. rustar sig, at undertrycka detta Rike.
18. Får dertil myndighet af Påfven. Otto Krumpen inbryter med Danska krigshären. Sten Sture fårad. Franske hielptroppar upoffrade på Tiveden.
19. Sten Stures död. Rikets olyckeliga tilstånd.

Digitized by Google

20. Freden med Dannemark i Upſala, hvartil dock icke Sturens Änka Fru Chriſtina wille ſamtycka.
21. Hon förſvarar ſig i Stockholm och Riket är upfyldt med buller.
22. K. Chriſtierns ankomſt til Stockholm. Lockar Biſkop Mathias och Hemming Gadd, at öfvertala Stockholm til upgift.
23. Påfvens bandlyſning öfver Sverige. K. Chriſtierns dyra förſäkringar.
24. Hans intåg i Stockholm. Hans Danſka reſa. Hans återkomſt. Arf-föreningen i Gråbrödraklofter.
25. K. Chriſtierns kröning.
26. Hans grymma beſlut.
27. Blodbadet i Stockholm a. 1520.
28. Frihet och lag förtrampade.
29. Hans bortreſa.
30. Hela Riket beſlänkt med ſine båſte invånares blod.
31. I hvad tilſtånd han det lämnade a. 1521.

)( )( )( )( )( )(

Tryck-

Digitized by Google

Tryckfel

I Förſte Delen, ſom ſedermera åro anmärkte.

I Förtalet på 2dra ſidan och 4de raden ſtår *Abels*, lås *Adolfs*. Ib. 6te ſidan lin. 13. och åfven pag. 119 i noternes 24 rad ſtår *Carl Sverkerſon*, lås *Johan Sverkerſon*. Pag. 232. in not. lin. 2 ſtår *utſkurengalt*, lås *Fargalt*. Pag. 444. lin. 11. ſtår a. 770. lås a. 760. (detta tryckfel har ådragit ſielfva ſaken en critique). p. 547 in not. lin. 9. ſtår *Chriſtina*, *Konung Erik den heliges Änka i Sverige wid paſs* 1170. lås: *Chriſtina*, *ſom ſedan fick Konung Erik den helige i Sverige och dog Änka wid paſs* 1170. p. 588. in not. lin. 21. ſtår *Öſtergötland*, lås *Wärmeland*. p. 627. in not. lin. 6. ſtår *ſom blifvit gift - - - och med honom aflat &c.* lås: *ſom gift henne - - med hvilken hon aflat &c.* p. 664. lin. 21. ſtår *flydde*, lås *flytte*.

Tryckfel i denne Andre Delen.

PAg. 39. lin. 5. ſtår *Kåkan*, lås *Håkan*. p. 190. lin. 12. ſtår *Thora*, lås *Thord*. p. 329. lin. 3. ſtår *på*, lås *af*. p. 422. l. 7. ſtår *Ärkebertiginnan*, lås *Änkebertiginnan*. p. 437. bör noga i akttagas, at notan (z) icke hörer dit, utan til p. 438, der hon bör vara i ſtälle för notan (a), hvaremot (a) hörer til p. 437 i ſtälle för (z). p. 478. l. 20. ſtår *tvänne*, lås *trenne*. p. 825. l. 10. ſtår *bade*, lås *lade*. p. 893. in not. (dd) ſtår *Skrdck*, lås *Skidck*. NB. alt ifrån p. 411. til 497. öfverſt på ſidorna ſtår allena *Magnus*, då der borde ſtå *Magnus Erikſon*. p. 538. i ſtälle för citationen (**) bör wara en nota (hh), hvartil denna citation hörer, ſom nederſt på ſidan lyder ſålunda:

En annan Eliſabeth, *Marſkens* Erik Kettilſon (*Waſes*) *Doter*, *Nunna i Risberga*, *blef en tid derefter röfvad ur Kloſtret af K.* Albrekt *och hans gunſtling* Långe Benhard, *hvilket ej litet bidrog til Sveriges miſsnöje*. cfr. &c.

Digitized by Google

T. Rehn inv.

SVENSKA HISTORIENS

ANDRA DEL.

I. CAP.

I.

Tenkil (a), *Ragvald Jarls* Son (*), *Amund Jacobs* Måg (**) och *Emund Gamles* Styfson (***), war ej allenaſt nåſt Konungen den ypperſte i Sverige (†), utan ock efter hans död Rikets Föreſtåndare (††), en from, förſtåndig och ålſkad Höfding, begåfvad med alla tienliga egenſkaper, at båra en Krona: Tillika med et ſtort mod hade han en anſenlig utvårtes ſkapnad, ſtora krafter och mycken

A. C. 1060. STENKIL.

(*) v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 18.

(**) Herv. S. c. 20. p. 181. &c.

(***) v. ſupr. L. c. §. 30.

(†) cfr. J. Wild. ad Puffend. c. 25. p. 488.

(††) v. ſupr. L. c.

A förfa-

(a) Han war född wid paſs A. 1028. (cfr. J. Wild. ad Puff. c. 25. p. 487.) af *Ragvalds* andra gifte med *Aſtrid Nials döter*. v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 18.

Digitized by Google

A. C. 1060. (*) Er. Olai. Hiſt. Sv. L. 2. §. 105. J. Loccen. Hiſt. Sv. L. 2. p. 69. Chron. Rythm. min. ed. Hadorſ. p. 10. &c. (**) v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 30. (***) Herv. S. c. 20. p. 181. &c. Ad. Brem. Hiſt. Eccl. L. 3. c. 17. cfr. Sturl. T. 2. p. 141. 146. & 215.

förfarenhet i krigsſaker (*): Gamla Lodbrokſka Ynglinga-åtten war nu på ſvärdſidan utgången (**) och Thronen ledig; men Rikſens Invånare behöfde ej wara willrådde i ſit wahl, när en det Kungeliga huſet ſå nårſkyld Herre fans dertil ſå wärdig: *Stenkil* blef af de Svenſke enhälleligen wald til *Emund Gamles* Eftertrådare (***) wid paſs A. 1061.

A. C. 1061. (†) v. ſupr. p. 1. c. 20. §. 27. (††) ib. §. 23. in not. it. §. 29. in not. (†††) Sturl. T. 2. p. 75. (*) v. ſupr. L. c. §. 27.

2. Detta fann ſå mycket mindre motſtånd ſom ingen främmande kunde blanda ſig i Rikſens hemſaker: Dannemark och Norige, Sveriges grann-makter, plågades denna tid under ſtor orolighet och ett blodigt krig emellan deras Konungar *Sven Ulfſon* och *Harald Hårdråde* (b): den förre hade Svenſka Hofvet at tacka för ſin Thron, ſom för detta år beråttadt (†); men war ej allena med det ſamma ſå nåra befryndad (††), och af ſå ſtor Svenſk herkomſt (†††), utan ock i landet ſå bekant genom tolf åhrs krigs tienſt (*), at han wål kunnat komma wid wahlet i någon åtanka, ſå framt han warit ſåker om ſin egen Krona. Den ſenare war en märkelig Prints och ſå tilfrageſen, at han fann nåſtan ingenting omöjeligt: Hans bedrifter löpa in i en och annan af Svenſka ſakerne och förtiena något at omtalas.

(**) ib. §. 7. in not.

3. *Harald* war en Son af Under-Konungen *Sigurd Syr* (**) på Ringarike i Norige och Halfbroder på mödernet med Norſke Konungen *Olof den Helige*, ſom

(b) Engelſke Häfdeteknare (Rap. Thoyr. T. I. L. 5. och Ælnoth. vit. S. Canuti C. 2.) miſstaga ſig på detta namn och ſåja *Hårfager* i ſtälle för *Hårdråde*, blandande ſåledes denne orått ihop med Noriges förſte Enevälds-Konung. cfr. Holb. Dan. Hiſt. T. I. p. 177. in not.

Digitized by Google

som föll i slaget emot sine undersåtare wid Stiklarstad A. 1030. (*): I denna drabning war *Harald* med, då han ej hade mer ån femton åhr (**) och fördes sårad från walplatsen af *Ragvald Brusa-son*, en Svensk Höfding (***) af *Orkenäje*-Jarle-slåkt (†), som tillika med många sine landsmän efter Konung *Amund-Jacobs* åstundan och tillåtelse biståndt hans Svåger Konungen i Norige (††). Han kom då genom Jämteland och Hälsingeland in i Sverige, der hans sår öfver wintren blefvo läkte: Om wåren reste han tillika med denne *Ragvald* och många Svenske (†††) til Holmgårdska Hofvet, som då war mycket Svenskt, och blef af Konung *Jarislav*, *Olof Skotkonungs* i Sverige Måg och *Philip den Förstes* i Frankrike Morfader (*), gansk wäl emottagen: Han blef tillika med *Eilif Jarl Ragvaldson*, wår Svenske Konung *Stenkils* halfbroder (**), den han fann för sig i Gardarike, satt til Höfding öfver *Jarislavs* Landtwärns-män, bland hvilka äfven hans följesagare *Ragvald Brusason* förordnades; Men han hade der allenast tilfälle, at litet kringsvåfva i österssön; ty lät han ej sina bästa åhr förswinna innan han företog sig större saker.

A. C. 1061.
(*) ib. §. 27.
(**) Sturl. T. 2. p. 54.
(***) Kon. Sag. p. 235
(†) Torf. Orcad. in Geneal. Com.
(††) v. supr. L. c.
(†††) Sturl. in Har. Hardr. c. 2.
(*) v. supr. P. 1. c. 18. §. 5.
(**) ib. c. 20. §. 23.

4. De Svenskes Sed hade länge warit, som tilförne ofta sagt är, och altifrån *Constantini den Stores* tid (***), at resa genom Rysland til Constantinopel (†) och der blifva *Wäringar*: Nu war *Harald* i så goda händer och redan så långt på wågen, at han lätteligen blifvit ditdragen, fastän han sielf ej dertil haft så stor lust. Det är sant, at han blef kär i *Elisabeth*, *Jarislavs* yngsta Doter och Syster til *Anna*, som blef Drotning i Frankrike; men kärleken höll honom ej qvar: Snarare upeldades hans åhregirighet: Han wil-

(***) ib. c. 10. §. 8. & in not. &c.
(†) cfr. LL. Gotl. p. 10. §. 5. & post Leg. Gotl. p. 51. it. Sturl. T. 1. p. 745.

Digitized by Google

A. C. 1061. le inlägga mer heder i werlden innan han höll sig wärdig denna Prinsessa, om hvilkens hiärta han sig försäkrade: *Zoë* och *Michael Calophates* regerade då Græska Kejsaredömet: *Harald* skyndade til deras Hof och blef strax tillika med et stort antal folk, som följt
(*) Sturl. T. 2. p. 57. honom från Norden, antagen i deras tienst (*). Der upförde han sig så tappert, at han snart blef satt til Höfvidsman öfver *Wäringarne*, hvilket ämbete länge både i Constantinopel och Rom warit et af de ypper-
(**) v. supr. P. 1. c. 10 §. 11 & 17. sta (**). Han giorde ganska lyckeliga krigståg så wäl
(***) Sturl. in Har. Hardr. c. 3. 4. 5. 6. &c. emot Chasarerne (c) som i Africa och Sicilien (***), der han wann store rikedomar och war som oftast i tiå-
(†) cfr. Sturl. T. 2. p. 57. ta med Fält-Herren *Georg Maniaces* (†), hvilken sedan som uproriск blef slagen i Epiro: Äfven lät han wörda sina wapn mot Saracenerne, som då ströfvade i Palæstina, och besökte der de heliga rummen med
(††) Sturl. l. c. c. 12. mycken andakt (††). Wid återkomsten til Constantinopel fick han af Nordiske Resande weta, at hans Broderson *Magnus* blifvit Konung i Norige och Danne-
(†††) v. supr. p. l. c. 20. §. 26. mark (†††); ty begärte han sit afsked af *Zoë* och *Constantinus Monomachus*, som då regerade; men Kejsarinnan wille ej släppa honom: *Wäringarne*, som med honom kommo hem til Norden, hafva berättat, at *Zoë* älskade honom förmycket och at hon förtörnad ej allena öfver hans lust, at skiljas från henne, utan ock öfver de spaka ögon hon tyckte honom giöra åt hennes wackra Brordoter *Maria*, lät fättia honom i fängelse (d), under förewändning, at han rik-

tat

(c) De Nordiske kallade dem *Kussarne*. v. Sturl. T. 2. p. 57.

(d) Munkarne hafva berättat, at då han fördes til fängelset, uppenbarades honom hans döde broder, den helige

tat ſig i fält af ägodelar, ſom henne tilkommo; men han kom lyckeligen ur hennes wåld (e), begifvandes ſig tillika med många Svenſke *Wåringar* och ſtore ſkatter ſamme wåg, ſom han kommit, genom Ryſsland och til Holmgårdſka Hofvet. Under alla deſſa bedrifter hade han ſielf derom ſammanſatt ſexton Wiſor, hvarvid han hafſt ſin Prinſeſſa *Eliſabeth* i ſtändigt minne; ty hon war ordſtåfvet eller ſlutet i dem alla (*): Nu fick han henne också til Maka (f) och reſte med henne til Sverige wid paſs A. 1045. A. C. 1061. (*) Sturl T. 2. p. 73.

A 3 5. Hos

Konung *Olof*, ſom ſade, at han ſkulle hielpa honom. Sedan blef S. Olofs Capell på ſamma gata upbygdt. v. Sturl T. 2. p. 70.

(e) Et förnämt Fruentimmer kom om natten med ſine tienare och halp honom ur fängelſet: Han gick då til Wåringarne, ſom lagnade ſig at hans räddning och giorde ſtrax två Galerer färdiga: derpå tog han Prinſeſſan *Maria* med ſig och for ſamma natt ſin wåg öfver järnkådiorne, ſom woro dragna öfver hamnens utlopp, mot hvilka dock den ena Galeren blef ſönderbruten; men innan han kom på Mæotiſka Siön, ſkickade han *Maria* med all heder tilbaka, bediandes henne berätta ſin Fränka *Zoë*, huru litet hon kunnat hindra deras giftermål, om de welat. v. Sturl. T. 2. p. 72. 73. Man har trodt i Norden, at Harald denna natten låtit ſtinga ögonen ut på Keiſar *Conſtantin* (Sturl. in Har. c. 14); men man har blandat denne Keyſare ihop med *Michaël Calophates*, ſom hade det olyckeliga ödet A. 1041. eller 42.

(f) Han aflade med henne 2 Döttrar *Maria* och *Ingigerd:* den förra war förlofvad med *Oſten Orre*, Jarlens i Halland *Fin Arnaſons* Broſſon; men blef brådöd ſamma dag ſom hennes Fader blef ſlagen i Engeland: den andra blef förſt gift med *Olof Hunger*, Konung i Dannemark,

Digitized by Google

A. C. 1061. 5. Hos Svea-Konung *Amund-Jacob* uppehöll han ſig i Sigtuna hela det åhret, då *Sven Ulfſon* åfven kom dit från ſit nederlag wid Helganäs emot *Haralds* Broderſon *Magnus*, Konung i Norige, ſom åfven intagit Dannemark. *Sven* fann altid, ſom för detta ſagt år, ſin tilflykt i Sverige emellan ſina olyckor (*): nu råkade han *Harald*, ſom icke heller årnade lämna *Magnus* i ro, emedan han trodde ſig wara ſå wäl berättigad ſom han til Norſka Kronan: deſſe Prinſar, ſom begge woro mycket ålſkade i Sverige, der de hade ſtor förvandtſkap (**), giorde nu et förbund emot Konungen i Norige, det de wårkſtälte ſå ſnart wintren war förbi: de lade med ſin flotta och mycket Svenſkt folk ut genom Stockholms-Skiären öſterſiön utföre och förbi Skåne (***) til Seland och Fyen, der de hårjade öfver alt. *Magnus* hade altid warit lyckelig mot *Sven:* Han hade ock tre åhr tilförne ſlagit en ſtor Wendiſk krigshär på *Lyrſkogs* eller *Kropper*-hed i Sleſwig och troddes för ſin Faders, *den Helige Olofs* ſkull wara oöfvervinnelig (†); men mot ſin Farbroder *Harald* fruktade han at måta ſina wapn: han giorde honom derföre en hemlig beſkickning och tilböd honom jemte ſin wänſkap hälften af Norige: Bloden och kärleken til Fädernebygden fingo då hos *Harald* öfverhanden: *Sven* märkte hans ändring och hade den gerna welat förekomma (g); men *Harald* drog ſig

(*) Vid. ſupr P. 1. c. 20. §. 27.

(**) Sturl. T. 2. p. 75.

(***) Walgard à Welle in Cantil. ap. Sturl. L. c.

(†) cfr. L. Hollberg. Hiſt. Dan. T. 1. p. 160.

Sven Ulfſons Son, ſedan med K. *Philip Halſtanſon* i Sverige. v. Sturl. T. 2. p. 160. 165. 179. 190. cfr. J. Wild. ad Puff. c. 26. p. 514.

(g) *Harald* beſkylte *Sven*, at hafva welat den natten låta mörda honom i ſin ſång, framviſandes för ſit folk en yxa, ſom ſatt faſt i en trä-klabb, den han i ſit ſtälle lagt

Digitized by Google

fig en natt i tyſthet med ſina ſkiepp ifrån hans flotta til fin Broderſons, med hvilken han ſtrax i alting kom öfverens (*): Han ſkånkte honom ock hälften af alt det guld han förwärfvat i Grekeland, ſom war mer än man til den tiden ſedt på et ſtälle i Norden (**). Icke deſs mindre upwäktes kallſinnighet emellan deſſe Konungar och feltes ej mycket, at de ju en gång kommit til ſlags då *Harald* på ſiötåget, ſom de begge giorde emot *Sven Ulfſon* A. 1047. eller 48 intagit med ſina ſkiepp förnämſta rummet, hvilket dock *Magnus* i föreningen ſig förbehållit tillika med förträde i alting. *Magnus* dog kort derefter och giorde på Soteſången den anſtalt, at *Sven* borde behålla Dannemark i fred (***).

A. C. 1061.

(*) Sturl. T. 2. p. 78. 79. &c.

(**) ib. p. 82.

(***) ib. p. 88. v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 27.

6. *Harald* blef enſam Konung i Norige efter *Magni* död; men wille ock äga Dannemark: Han angrep det med en ſtor flotta wid paſs A. 1049, härjade på Jutland och afbrände Sleswig; men *Sven* kom efter honom med flera ſkiepp och hade ſå når fådt honom i ſit wäld, om ej denne förfarne krigare frälſt ſig genom det krigs-grep, at han utkaſtat byte och fångar i ſiön, til at uppehålla de Danſke, medan han lyckeligen undkom til Norige (†). Deſſe Konungar ruſtade ſig wäl en tid derefter emot hvarannan med all makt; men i det ſamma upfyltes Norige af upror och miſsnöje emot *Harald*, ſom beſkyltes ej allena för *Einar Tambaſkelfers* och hans ſons död (h), utan ock

(†) cfr. L. Holberg. Hiſt. Dan. T. 1. p. 168.

i fången (Sturl. in Harald. c. 22.); men omſtändigheterne giöra ſaken nog tvifvelaktig.

(h) *Einar Tambaſkelfer* och hans Son *Indride* blefvo ihielſlagne af Konungens Folk wid paſs A. 1054. Orſaken

Digitized by Google

A. C. 1061. ock för *Kalf Arnaſons*, (i), ſå at han länge war ur ſtånd, at utrikes företaga något beſynnerligt: Kriget emot Dannemark war ſåledes i några åhr föga annat, än ſmått Siöröfveri på båda ſidor; men ſedan alt i Norige genom *Haralds* ſlughet war ſtilladt, braſt det för alvar löſt A. 1060.

7. Begge flottarne råkades åt Larsmåſſe-afton i Lagafiord utanför Lagaholm och Halmſtad i Halland: Den Norſka, ſom war ſvagare och ej mer än hundrade femtio ſegel, lade in i Niſſa-ſtrömmens utlopp, der hon blef angripen af den Danſka, ſom beſtod af trehundrade den tidens ſkiepp; men myckenheten giorde her ingenting. *Håkan Ifvarſon Iarl* (k), ſom för detta

war, at *Einars* myndighet hade wuxit i landet likſå högt ſom den Kungeliga; men han hade icke ſtigit til detta anſeende genom ränkor eller Hofgunſt, utan genom dygd, tapperhet och förſtånd (ctr. Holberg. Hiſt. Dan. T. 1. p. 167.). Han war med *Olof Tryggaſon*, då han blef ſlagen i Öreſund. v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 3.

(i) I *Kalfs* död ſyntes *Harald* mer oſkyldig: *Kalf* hade anfört de uproriſke i Norige emot *Olof den Helige*, då han föll wid Stiklarſtad; men hade ſederme. ra förlikt ſig med hans anhörige: När nu *Harald* i Danſka kriget engång giorde landſtigning på Fyen, lämnade han *Kalf* med en liten tropp utan undſättning, ſå at han at de Danſke blef ihielſlagen: deröfver blef hans Broder *Fin* förtörnad och gaf ſig i tienſt hos Konung *Sven*, ſom giorde honom til Jarl i Halland. Sturl. in Har. Hardr. c. 55.

(k) *Håkans* Fader *Ifvar Hvite* war den, ſom på Konung *Knut den Stores* befallning ihielſlagit *Sven Ulfſons* Fader i *Luciæ* kyrka i Roſkild (v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 24. in not.). Han war Norſke Jarlens *Håkan den rikes* Doterſon

Digitized by Google

detta warit i *Svens* tienſt, war nu med många ſkiepp på Haralds ſida och deremot den blinde *Fin Arnaſon*, Jarl i Halland, Haralds andra Drotnings Farbroder, på den Danſka. Man ſlogs med ſtor häftighet hela natten; men ändteligen blefvo de Danſke öfvervundne, mäſt genom *Håkan Jarls* tapperhet, och ledo et anſenligt nederlag (*). Inemot dagningen kom en man i en båt med hatten ned i ſynen til *Håkan Jarls* ſkiepp, medan *Harald* jagade efter de flyktige: *Håkan* frågade hvem han war och ſåg honom i anſiktet; Han ſade ſig heta *Wandrådder* och begärte hans beſkydd: Strax befalte Jarlen tvenne Män, til hvilka han hade förtroende, föra *Wandrådder* til lands och til ſin wän *Karl* Bonde, ſom bodde et litet ſtycke derifrån (l) med tilſägo, at *Karl* ſkulle gifva *Wandrådder* ſamma håſt, ſom han et par dagar förut fådt af *Jarlen* och derjemte ſin Son til Följeſlagare: *Wandrådder* blef af *Karl* wäl undfägnad (m) och af hans Son ledſagad

A. C. 1061.

(*) Sturl. in Har. Hardr. c. 65.

och bodde på Uplanden i Norige (Sturl. T. 2. p. 103.). Denne hans Son *Håkan* war en ganſka tapper man, ſom förſt wille hämnas ſine fränders *Einar Tambaſkelfers* och *Indrides* död, reſandes til Dannemark, der han blef Landtwärnsman hos K. *Sven*, ſom med honom war i ſkyldſkap; men han blef der miſsnögd, kom til Norige igen, förlikte ſig med K. *Harald*, blef hans Jarl efter ſin frände *Orm* och fick til Huſtru *Ragnhild, K. Magni Olofſons Doter* (v. Sturl. in Har. c. 48. 49 50. 51. 52.) Denne Jarl får framdeles i Hiſtorien et hederligare ſtälle.

(l) I *Snöſtorp* eller der i neigden något närmare; ty på dra ſidan om Niſſa-åen måſte det hafva warit.

en icke af hans huſtru: Hon war oroad af det rop arm hon hört hela natten och då hon fick weta om get, det de Danſke förlorat, ſade hon: *Wi dre olyc-*

A. C. 1061. genom Skåne til Dannemark, der denne *Wandrådder* snart blef förvandlad til Konung *Sven Ulfson*: Om han måst kunde tilskrifva *Håkan Jarl* sit hederlag, så hade han ock honom den gången, at tacka för sit lif och rike. *Karl* Bonde skickade han sedan efter och giorde honom til en ypperlig Man i Dannemark (n). Hallåndske Jarlen *Fin Arnason* blef i slaget fången och förd in för *Harald*; men war icke ödmiukad af sit tilstånd, utan gaf Konungen många hårda och ohöfliga ord (o): *Harald* wisade då et stort prof af lång-

kelige med wår Konung, ty han är både halt och rådd: Wandrådder svarade: *Bry dig om dina egna saker, hustru: icke är Konungen rådd; fast han ej är Segersäll.* När han hade tvättat sig, torkade han sig midt på handklädet: *Karls* hustru ryckte det från honom och sade: *Litet godt har du lärdt, som wäter hela duken tillika. Än en gång*, svarade *Wandrådder, kan Gud gifwa mig den lyckan, at jag blifver wärdig, at få torka mig midt på hand-duken.* Sturl. in Har. c. 66.

(n) Men han tillåt honom icke, at taga sin hustru med sig från Halland.

(o) *Harald* sade til *Fin: De Danske hafva nu illa förswarat dig: De Norske hafva en elak syssla, at slåpa dig blindan med sig tilbaka, om du eljest får behålla lifvet. Fin* svarade: *De Norske giöra nu elaka syslor, hållt när du befaller dem Will du hafva lif och frid*, frågade *Harald, fast du är dertil ewärdig? Icke af dig, din hund*, svarade *Fin. Harald* log och sade: *Will du då, at min Son Magnus, din Frände, gifwer dig lif och frid*, (denne Printz Magnus war då med och förde et skiepp)? *Hwad kan den hwalpen råda om lif och frid*, sade *Fin. Är då din Fränka Thora, min Drotning*, sade Konungen: *Är hon här*, sade *Fin, det är då ej underligt, at du så wäl kunnat bitas* - - Ordalagen woro ännu plumpare; ty Jarlen wiste i sin wrede ej hvad han sade; men *Harald* hade allenast sin lust, at reta honom

Digitized by Google

långmodighet och skickade honom up på landet til sit Jarlsdöme, der han af Hallånningarne blef emottagen med glädie (*). Segren blef af *Harald* icke nyttiad: Han war så wäl som *Sven Ulfson* ledse wid et så blodigt krig (**); ty möttes desse Konungar wid Göta-Elf och giorde fred wid pass A. 1062. A. C. 1061. (*) Snurl. T. 2. p. 138. (**) cfr. L. Hollberg Dan. Hist. T. 1. p. 174. A. C. 1062.

8. Medan Sveriges Grannar utmattade hvarannan med denna häftiga ofred, kunde *Stenkil*, Svea-Konung, begynna sin regering i fred och stillhet: Han war en mycket gudfruktig Herre, så at han af den tidens andelige kallades, liksom *Olof Skot-Konung* och *Amund Jacob* (***), den *Alra Christligaste Konung* och åfven en *Guds Tienare* (†), hvilkens Hus war en tilflykt för alle nödlidande (††). Hans mildhet mot Hamburgske ÅrkeBiskopens Sändebud, når de under hans Styf-Faders *Emund Gamles* regering blefvo drefne från Sigtuna, åt för detta omrörd (†††): Han följde dem då ej utan sinnes rörelse på wägen och skickade dem under wäpnadt beskydd til den fromma Drotning *Guda* i Wästergötland (*), som för skyldskapen skull då war skild från sin Man *Sven Ulfson*, Konung i Dannemark (**). *Adalvard* hette den Beskickningens Hufvudman: Han blef återkallad til Sverige, så snart *Stenkil* kom på thronen, och Årke-Biskop *Osmund*, *Emund Gamles* Gunstling, som warit orsak til denne hans förtret, måste då ej allena ödmiuka sig för Hamburgske Stolen, utan ock låta sig nöja med Skara-Biskops-döme (***). Sedermera blef åfven denne *Adalvard* efter *Osmunds* och *Stenfrids* död Biskop i Skara (†) wid pass A. 1063. Christendomen tiltog således ögonskienligen under (***) v. supr. P. I. c. 20. §. 8. & 22. (†) Ad. Bren. Hist. Eccl. L. 3. c. 17. cfr. Locc. in Stenk. & J. Wild. ad Pust. c. 85. p. 490. (††) cfr. H. Spegel. Hist. Eccl. p. 9. (†††) v. supr. P. I. c. 20. §. 29. (*) Ad. Brem. H. E. L. 3. c. 16. (**) v. supr. L. c. in not. (***) Ad. Br. L. c. L. 4. c. 44. (†) Brynolf. Chron. Episc. Scar. in Mon. Eccl. Er. Benz. p. 72. A. C. 1063.

Digitized by Google

A. C. 1063. *Stenkils* förſvar; men han blef ock tillika blandad (p) med munke-dikter och widſkiepelſer (*): Apoſtlarnes underwårk lyſte de Påfviſke Präſter i ögonen: De wille gerna härma dem; men då de det ej kunde, erſatte de ſin oförmögenhet med et falſkt anſeende: Man märkte derföre wid denna tid i Upſala et Mirakel: En blind Afguda-Präſt låg om natten i en uppenbarelſe eller dröm en dejelig Jungfru, ſom lofvade honom, at få ſin Syn igen, om han wille tro på hennes Son och förſkiuta Afgudarne; Då han det gerna ſamtykte, förſäkrade hon honom, at der rum, der han då war, eller Upſala-offerhus, der få mycket oſkyldigt blod utgiöts, ſkulle en gång til hennes åhra blifva helgadt och, til mer öfvertygelſe derom, hans ögon då ſtrax blifwa öpnade: då han waknade, war han ej mer hvarken blind eller otrogen: Han lät ſig döpa och förkunnade detta under i hela Norden (**).

(*) cfr. ſupr. P. 1. c. 20. §. 12.

(**) Ad. Brem. de Sit. Dan. c. 235.

(***) cfr. J. Wild. ad Puff. c. 25. p. 492.

(†) Adalb. Lit. ad Wilh. Epiſc. Roſcild. ap. Ad. Brem. H. E. 2. 4. G. Wallin. Sigt. St. & Cad. at. 2. Meſſen. Scond. Illuſtr. T. 1. p. 88. T. 9. p. 26. T. 15. p. 19. cfr. Speg. Chron. Ep. p. 75.

A. C. 1064. (††) Peringſch. Mon. Upl. P. 2. p. 127.

9. Ärke-Biſkop *Adalbert* i Bremen uptog denna tidning ſom et prof af en mogen Evangelii ſkiörd i Sverige (***): Han ſkickade derföre til Konung *Stenkil* en annan *Adalvard*, ſom ſtrax blef förordnad til Biſkop i Sigtuna (†) A. 1064. (q), der ſedan flere Biſkopar hade ſitt ſäte (††) och grund-

(p) I detta Seculo begyntes i Romerſka Kyrkan för alvar med *S. Mariæ* tilbedjande, v. Grancolas, Doct. Pontif. ad Fecht. p. 541.

(q) Då war gamla *Birka* eller *Forn-Sigtuna* icke mera til: når denne *Adalvard* kom til nya *Sigtuna*, reſte han til det gamla, at upſöka den berömlige *Unnis* Graf, ſom der blifvit död 128. åhr förut (v. ſupr. P. 1. c. 18. §. 23); men fann knapt tekn dertil. v. Ad. Br. de Sit. Dan. c. 236.

Digitized by Google

grundwalar efter Biſkops-huſet ännu ſkola ſinnas (*). Wid ſamma tilfälle blefvo wål åtſkillige Lärare af Bremiſke Ärke-Biſkopen utnämde och hitſände, ſom *Hiltinus* eller *Johannes* (r), *Stenphi* eller *Stephanus*, ſom predikade i Heſingeland, der han blef ihielſlagen (s), och flere (**); men denne *Adalvard den yngre* war ibland dem den ryktbaraſte: Han anlade S. Petri Domkyrka i Sigtuna (***), begynte der ock en Benedictin-kloſter (†) och giorde i Upland ſtor omvändelſe (††). Man kan döma hvad tillopp och wördnad han wann wid ſin ankomſt til Sigtuna under *Stenkils* beſkydd, når han, oaktadt penningars rarhet den tiden, för en enda meſſa fick ſiuttio marker (t) ſilfver (†††). Af en ſådan medgång ſteg denne Lärares mod öfver ſina ſkrankor: Afguda-Templet i Upſala war

A. C. 1064.

(*) Aſchanei R. S. Antiquaril Relat. MS. p. 31. ap. G. Wallin. l. c.

(**) Örnh. Hiſt. Eccl. L. 3. c 15. p. 259 &. ſeq.

(***) cfr. G. Wallin Sigt. St. & Cad. æt. 2.

(†) A. O. Rhyz. Monaſteriol. §. p. 56.

(††) cfr. Speg. Chron. Ep. p. 75.

(†††) Ad. Brem. de Sit. Dan. c. 236.

(r) Abboten *Hiltin* eller *Johan* ſkall hafva blifvit Biſkop öfver *Birka* och de Svenſka öyar (Ad. Brem. ap. Örnh. Hiſt. Eccl. L. 3. c. 15. p. 261. & Speg. Biſk. Chr. p. 75.) Detta *Birka* tycks mig hafva warit Linköping och öjarne *Gotland*, *Småland* &c. Kort efter denna tid blefvo ock en *Acilin* och en *Tadik* i Bremen förordnade til Sveriges Apoſtlar; men de ſkiötte mer ſine gode dagar i Tyſkland. v. Örnh. L. c. p. 259. 261.

(s) Helſingarne och Geſtrikerne kallade denne *Hille* eller *Helge Bror Staffan* och hafva ännu om honom åtſkilliga ſagor (Er. Benz. Coll H. P. c. 4. §. 14.). Han ligger begrafven i *Norala* kyrkiogård. (Örnh. L. c.) Eljeſt war ock hans namn *Simon* (Ad. Br. de ſit. Dan. p. 151.).

(t) En mark penningar och en mark 16. lödigt Silfver woro i den tiden lika mycket och giorde efter wårt mynt 8 R:daler eller 24. Dal. Silf:mt. 70 marker Silfver woråledes efter wår råkning 1680. Dal. Silf:mt. cfr. S. ng. Mon. Scan, P. 1.

Digitized by Google

A. C. 1064. (*) Örnh H.E. p. 265.

ännu i sin glants (*) och offret underhöfls af Drottar, Lagmän och Almoge från hvarjehanda Landsörter med all nit; men detta *den Nordiske Hedendomens Säte* (u) wille nu *Adalvard* allom oförvarandes med eld och jårn i grund förstöra: Han förbandt sig til den ån-

A. C. 1066.

dan i hemlighet A. 1066 med Biskop *Egin*, en Englåndare och nitisk Präst, som tilförne warit Biskop i *Dalby* i Skåne (x) sedan A. 1046; men eftertrådt Bi-

(**) Casal. Ep. Lund. ap. Nettelblad Schved. Biblioth. p. 184. &c.

skop *Henric* i Lund (y) A. 1062. (**). Förslaget war efter andelige Smaken förträffeligt; men kunde ej utan samråd med Konungen wårkställas.

10. *Stenkil*, som en oförliknelig Christendomens Befordrare, war wäl derhos en stor Präste-wän och lät sig af Munkarne kan hånda alt för mycket regeras; men

(u) *Caput Barbaricæ Superstitionis* säger Adam Bremensis.

(x) Der war då af K. *Sven Estridson* inrättadt et *Augustin*-kloster A. 1065, som sedan blef för Dominicaner (A. O. Rhyz. Monast. p. 336, 337). För ån. *Egin* och *Henric* kommo til *Dalby* och *Lund* A. 1046. war ingen ståndig Biskop i Skåne, om icke en *Urban*, hvars graf sins i Ingelstad-Härad wid *Sandhammar* och hvars namn blifvit bibehållit i Almanackan, v. Floræi Flor. antiq. Scan. p. 197.

(y) Han war bördig af Örkenöyarne och kom til *Lund* A. 1046. samma åhr som *Eginus* kom til *Dalby*. (v. Nettelblad. Schved. Biblioth. p. 184.) När *Eginus* blef hans Eftertrådare, förentes *Lunds* och *Dalby* Stift, så at i Skåne ej blef mer ån en Biskops-Stol, hvarunder åfven Halland och Blekingen lydde. Det förra hade tillika med Norra Skåne hört til Lund, det senare jemte Södra Skåne til *Dalby*. I Lund inrättades kort derefter et *Benedictin*-kloster, som år lika gammalt med Domkyrkan. cfr. Rhyz. Monast. p. 319.

Digitized by Google

men denna wåldswårkan kunde han icke gilla: Han A. C. 1066.
förestälte desse ifrige Biskopar med fogelighet, *at sådant stridde emot Landsens Lag, folkets urgamla rättigheter och den af Olof Skotkonung ej så långesedan bekräftade Samvetsfriheten* (*); *at ej allena de ofelbart blefvo dråpne och han sielf drifven ur riket, om han med dem funnes delaktig, utan ock, det som wårre war, at et så obetänkt. steg snart skulle skämma bort deras goda Sak, kullkasta den Spåde Christendomen och åter upråtta Hedendomen* (**): Han påminte dem derjemte det friska efterdöme de hade för ögonen af hvad som nyligen händt i Wenden, Pomern och Mekelburg (z), der de nye Christne wid Hedningarnes upror fallit ifrån Tron, dråpit deras Christne Herre *Gotschalk*, Danske Konungens Måg, bortjagat hans Förstinna *Sigritha Svens*:r Doter helt naken och pint de andelige på många grymma sått (***). Prælaterne funno wål, at Konungen hade rått och at han båttre kände Svenska Folket, ån de, så at Upsala-Tempels förstöring den gången blef afbögd; men de kunde dock icke länge dölja en blind nit, at främja Guds åhra genom wåld och werldslig arm, som snart widare skall beråttas. *Stenkils* Regerings-sått och grundsats i Christendomens stadgande war således at giöra alt med lämpa och mildhet, hvarmed utråttades oförlikneligen mer, ån

(*) cfr. supr. P. 1. c. 20. §. 21. & J. Wild. ad Puff. p. 450.

(**) Ad. Brem. de Sit. Dan. c. 236.

(***) cfr. Helmold. L. 1. c. 19. & not. Bangert. ad h. L. cum Chron. Sclav. it. Lindenbr. c. 14. & Ad. Brem. H. E. L. 3. c. 21. & L. 4. c. 11. ap. J. Wild. ad Puff. p. 490.

(z) Wenderne giorde då et infall i Holsten och Jutland: De ödelade *Sleswig* och åfven *Hamburg*, så at Årke-Biskops-såtet måtte flyttas derifrån til *Bremen*. 600. Husháll måtte flykta från Holsten och såtta sig ned i de artziska bårgen. v. Anon. Hist. Arhiep. Brem. c. 96. L. Holberg. Hist. Dan. T. 1. p. 178.

Digitized by Google

A. C. 1066. ån om han warit hård: Bevis derpå är det, at i hans tid woro redan i Sverige (a) Ellofva hundrade Kyrkor upbygde (*): Deſſe hade wål, likſom *S. Laurentii*, *S. Olofs* och *S. Nicolai* i Sigtuna (**), en gamlka grof och enfaldig ſkapnad, ſådan ſom den i haſt af gråſten kunde hopſåttas; men de woro likwål Samlings-platſer för menigheten, at höra Guds Ord. Under alt detta bibehöll dock *Stenkil* ſin myndighet, ſå at Konungen tilſatte Biſkopar, gifvandes dem *Staf* i hand (b) och *guld-ring* (c) på finger (***), gamla Hederstekn altſedan *Caroli Magni* tid i Romerſka kyrkan (†).

(*) Meſſen. Chron. Ep. c. 8. p. 71.

(**) G. Wallin. Sigt. St. & Caſ. æt. 2.

(***) Leg. Weſtrog. Fragm. Tit. de Jur. Reg. §. 2.

(†) H. Speg. Chron. Epiſc. p. 34.

11. I werdſliga laker lyſte åfven denne Konungs goda Sinne, ſom ſyns af det beſkydd han lämnade *Håkan*

(a) Man har föregifvit, at allenaſt i Skara-Stift ſå många kyrkor warit; men det är orimligt, ty i Påfviſka tiden woro i hela Sverige och Finland ej mer än 1192. Kyrkoſoknar eller, om man wil räkna Skåne, Halland och Blekingen, 1807. (v. Speg. Chron. Epiſc. p. 39.). Man lär derföre hafva ment alla de kyrkor ſom genom Skara Biſkopars pådrifvande blifvit bygde; ty Stiften woro ej då ſom nu indelte förån emellan A. 1080. och 1100: hvar och en Biſkop fortplantade Chriſtendomen ſå långt han förmådde, utan til at inſkränka ſig innom wiſſa gräntſer. v. Er. Benz. Coll. Hiſt. P. c. 4. §. 14.

(b) *Staf* eller *Fårla* ſkulle betyda deras *Herde*- och *Lärare*-åmbete (Sigon. L. 4. ad A. 774. Rittershus. part. feud. c. 8. ap. Speg. Chron. Ep. p. 34.): I början war Stafven af Hagtorn eller annat gement träd med en krok på åndan; men ſedan blef han af Ebenholts, Silfver, Guld &c.

(c) *Ring* betydde, at kyrkan war hans Brud. v. Speg. L. c.

Digitized by Google

Håkan Jarl Ifvarſon, faſtän emot ſin egen frände och wän *Harald Hardråde*, Konung i Norige: Dermed hängde ſå tilſammans: I Siö-ſlaget wid Halmſtad, der denne *Håkan Jarl* inlagt ſå ſtora prof af tapperhet, hade han tillika i hemlighet frälſt ſin wederpart, Danſke Konungen *Sven Ulfſon*, ſom för detta år ſagt (*): I den geruingen war wäl mycken dygd och högſinnighet; men hon kunde ej förſvaras af en Underſåte mot dels Konung, ſom fann henne ſtraffbar: *Harald Hardråde* war kan hända något afvundſiuk på *Håkan* för det myckna berom, ſom honom gafs efter *Niſſa*-Slaget, likſom han der enſam ſkaffat Segren; ty då han engång utan för et rum hörde en hop af ſine Hofmän uphöja *Håkan* öfver alle andre wid det tilfället, ſatte han hufvudet in genom dörren och ſade: *Här ſkulle hvar och en gerna wilja heta Håkan* (**): Men ſtörre orſak fick han en tid deref- (**) Sturl. T. 2. p. 140.
ter, at blifva Jarlens ovän: Det hände en afton wid hans Hof, at några Män ſuto i dryckes-glam och åter talade om *Niſſa*-Slaget, berömmande högeligen *Håkan Jarl*: En af dem, ſom länge tegat, ſade at mången wäl hade fäktat med ſå ſtor mandom ſom Jarlen; *men ingen hade haft den lyckan ſom han, at kunna ſkänka Konung Sven Ulfſon lifvet*: Häraf blefvo alle beſtörte och frågade hvaraf han det wiſte: Han ſvarade ſig hafva hört det af den, ſom förde denne Konung til *Karl* Bonde: Detta fick *Harald* ſtrax weta: Han drögde ej länge förån han med tvåhundrade män ryckte til Uplanden, der *Håkan* hade ſit Jarlsdöme, at öfverrumpla och ſtraffa honom; men Jarlen blef af ei ſin wän, *Gammal* benämd, i ſå god tid åtvarnad, at han fick rädda alla ſina löſören och komma undan A. C. 1066.

(*) v. ſup. §. 7.

Digitized by Google

A. C. 1066. til Konung *Stenkil* i Sverige (*), ſom med denna olyc-
(*) Sturl. L. c. p. 141. kelíga och ſtraffbara ådelmodighet hade medlidande.

12. *Stenkil* förundte *Håkan Jarl* Wermeland til förlåning och frihet, at draga öfver Wåſtergötland med ſit krigsfolk, hvilket han ock i de orterne fick lof at ſamla: *Håkan* war derigenom i ſtånd, at biuda *Harald Hardråde* ſpetſen: Han drog ock ſom oftaſt in öfver Norſka gräntſen med troppar och upbar räntorne af ſit Jarlsdöme, ſom altid höll dem honom tilhanda och wille ej utgiöra dem åt Konungen. *Harald* tänkte en gång, at hämnas öfver Jarlen in i hiärtat af Sverige: Han ſatte ſin krigshär på ſextio lätta fartyg, dem han genom Göta-Elf lät draga öfver alla forſar och föra up i Siöen *Weneren:* Han lade til lands wid *Lidköpings*-ſidan, dit ock *Håkan Jarl* norr ifrån kom tågandes med ſit folk, at ej de Norſke måtte widare breda ſig ut i landet: Begge Härarne kommo hvarannan i ögneſikte på hvar ſin högd, der de hade et moras emellan ſig, och wille ingendera gå ur ſin fördel eller förſt angripa den andra: Under denna wäntan beviſte *Thorvider* (d), Lagman i Götaland, at han war en ſlåt krigsman: Han höll et tal til ſine Göter och bad dem bland annat nu ſå upföra

(d) Han menes hafva warit Lagman i Öſtergötland (v. A. A. v. Stiernman. Sv. och Göta Höfd. Minne. p. 261.); men ſkall han räknas til Wåſtgöte-Lagmän, ſå tycks han wara den ſamme ſom i Lagmans-längden wid gamle Wåſtgötelagen (ed. Stiernhielm. p. 96.) kallas *Thore Råfvår af Giökem:* Förut hade *Emund* (v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 19.); *Lumber* och *Biörn Kialki* warit Lagmän i Wåſtergötland. v. Elench. Legiſ. ad. LL. Veſtr.

Digitized by Google

föra ſig, *at Konung Stenkil kunde få höra, huru tappert biſtånd de giordt den gode Jarlen* (*): Han ſatt då på ſin häſt, ſom war fäſtbunden wid en påle: I det ſamma giorde de Norſke härſkri och åfven ſå Göterne, hvaraf häſten förſkräkt upryckte pålen, ſom ſlog Lagmannen i hufvudet: *Thorvider* trodde, at detta kom från fienden, den han förbannade för ſit ſkiutande och red ſin wåg. Göterne woro wåte, fruſne och temmeligen oklädde, emedan de oberedde upbrutit ur ſina hemviſt: de förlorade tålamodet och angrepo förſt de Norſke; men derföre blefvo de ock med någon förluſt drifne til rygga (**), hvarvid ock *Håkan Jarls* baner kom i de Norſkes händer: *Harald* kunde ej förfölja dem för mörkret och belägenheten ſkull; Han miſte ock ſtrax *Håkans* baner (e); ty i det ſamma han tågade från walplatſen på en trång wåg, kom en man ur ſkogen, ſom ſtötte wårjan genom den det förde och tog det med ſig bort: När *Harald* det hörde, ſade han: *Ännu lefver Håkan Jarl:* Han fick ock ſnart nog förnimma, at denne tapre Fiende ej war död: Han miſte den ene flocken efter den andre af ſit folk, när de aldrig ſå litet ſkilde ſig från hufvudhären (***), och dermed begaf han ſig på ſina Fartyg til Norige igen; ty han fruktade ej allena, at då på ſid-höſten blifva infruſen, emedan

A. C. 1066.

(*) Sturl. L. 2. p. 146.

(**) Thiodolf. ap. Sturl. L. 2. p. 147.

(***) Torf. H. Norv. P. 3. L. 5. p. 322.

(e) At låta taga från ſig et ſådant ſtycke, ſom et krigsbaner, hade warit en altför ſtor ſkam efter de gamlas tycke (v. ſupr. P. 1. c. 8. §. 16.); derföre war ej unligt, at *Håkan* wågade det ytterſta, at få det igen. Norſke ſade ock ſedan, at Jarlen med den gerningen hämnat ſin undfångna ſkada. v. Sturl. T. 2.

Digitized by Google

A C. 1066. *Weneren* den natten begynt lågga ſig (*); utan ock
(*) Sturl. T. 2. p. 148. at Konungen i Sverige, ſom rycktet gick, ſkulle
(**) Torf. H. Norv. L. c. komma efter med friſke troppar (**).

13. *Håkan Jarl* war Konung *Stenkil* til ganſka godt biſtånd wid Chriſtendomens befrämjande: I utländſk munkeſkrift år han wål wid detta tilfälle felaktigt kallad *Gnif* eller *Hnifur* (***); men man finner ſtrax, at detta namn år en wårdſlös ſammandragning af *Håkan Ifvarſon*: Denna hans ömhet för Himlalåran och derjemte den myckna åhra, han wunnit med ſin ſtridsmanlighet, förbundo honom alla ſinnen, ſå wål Hedningars ſom Chriſtnas, hwilka den tiden funnos om hwarannan blandade öfver hela Sverige, och ſynas hafva banat honom wågen til Konungſlig Heder, ſom ſnart widare ſkall berättas.
(***) Ad. Brem. H. E. L. 4. c. 15. cfr. H. Speg. H. E. p. 9.

(†) H. Hervar. c. 20. *Stenkil* blef ſotdöd (†) wid paſs A. 1067. ſtrax efA. C. 1067. ter Norſke Konungens *Harald Hardrådes* död i
(††) Sturl. in Magn. Barf. T. 2. p. 215. Engeland (††), der denne ſtore krigare emot *Harald Godwinſon* led ſit förſta (††† och ſidſta nederlag (f). Sverige undergick igenom ſin berömlige
(†††) Id. T. 2. p. 282. Konung.

(f) Sedan denne Konung hårdeligen ſtraffat Inbyggarne i *Håkan Ifvarſons* Jarlsdöme, ſom nekat honom råntorna (Sturl. in Har Hardr. c. 76.), fick han et ſtörre krig i hågen: A. 1065. dog Konung *Edvard den Helige* i Engeland, ſom wål lämnade efter ſig den bekante *Edvards Lagbök*; men ingen Son: Han hade wål ſkickat til Holmgård A. 1054. efter ſin Broder-Son *Edvard Edmundſon* (v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 10.), men ſom denne dog, A. 1058; ſå utnämde han til ſin Eftertrådare des Son *Edgar Etheling*, hwilken ock ägde hela landets kärlek. Dock denne föll åfven undan, ſå at *Harald Godwinſon Jarl* blef wald til Konung i Enge-

Digitized by Google

Konung *Stenkils* död en ſtor förändring: Han hade warit den Chriſtna Kyrkans Pelare, mäſt genom ſin fogelighet emot Hedningarne, ſå at hon wid hans fall ſå när aldeles rufat öfverända: Den ifrige Biſkop *Adalvards* hemliga anläggning med Biſkopen i Dalby angående Upſala-Tempels förſtöring, den *Stenkil* af bögt (*), hade ſmåningom begynt upwäcka buller bland den Hedne Almogen, ſå at denne Lårare nu i haſt måſte begifva ſig från Sigtuna til Skara (g), der han tiltrådde Biſkops-Såtet efter *Adalvard den äldre* (**), hwilken han ock ſkall hafva begrafvit (***). Han kunde likwäl icke ſtyra ſin blinda nit eller längre

A. C. 1067.

(*) v. ſupr §. 20.
(**) Brynolfi Chron. Epiſc. Scar. ap. Er. Benz. in mon. Eccl. p. 73.
(***) Schol. ad Ad. Brem. Chorogr. c. 231. n. 89.

land A. 1066. Hau hade en orolig Broder *Torſten Jarl*, ſom blef hans wårſte fiende och uprörde mot honom himmel och jord: Förſt for han til ſin Swärfar Grefven i Flandern och fick några ſkiepp, hwarmed han begynte härja på Engeland; men blef tilbaka drifven: Sedan kom han til ſit Syſkonebarn Kung *Sven Ulfſon* i Dannemark och wille öfvertala honom til krig emot Engeland; men fick afſlag: Sidſt wände han ſig til Kung *Harald Hårdråde* i Norige, hwilken han ändteligen med många fagra löften bewekte, at landſtiga med en ſtor krigshär af 500 ſkiepp på Northumberland, der Jarlarne *Mörkar* och *Edwin*, ſom wille giöra motſtånd, ſtrax blefwo ſlagne. Derpå intogo de Norſke *York*; men *Harald Godwinſon* kom öfver dem wid Darventſtrömmen och Stamfords-bro, med en långt talrikare makt: der blef *Harald Hardråde* efter et ganſka tappert motſtånd ſlagen, ſå wäl ſom *Torſten Jarl* och ſtörre delen af deras krigshär. v. Sturl. T. 2. p. 53. & ſequ. Rap. Thoyr. Hiſt. d' Angler. L. 1. p. 450. &c.

Eller råttare til *Huſaby*; ty derifrån ſkal Biſkopsſåtet wa blifwit flytt til Skara af Biſkop *Odgrim* wid paſs 1150. cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 160.

Digitized by Google

A. C. 1067. följa den afledne Konungens råd i utan ſtormade med all makt på Afguda-belåten, dem han och Biſkop *Egin* med wåpnad hand låto ſönderſlå kring hela Götarike (*): Då war wredes-elden lös öfver alt: De förbittrade Hedningar upreſte ſig til förſvar och hämd, giörande en otalig hop affällingar från Chriſtendomen, ſom då nåſtan aldeles förföll i Sverige. Sådan wårkan har en otidig Religions-ifver, når menniſkior wilja giöra Guds wårk til ſit eget. Årke-Biſkopen i Bremen uptog mycket illa at *Adalvard* öfvergifvit ſit Såte Sigtuna, der han med lämpa kunnat utſprida den Chriſtna Läran: Han kallade honom derföre tilbaka til Bremen (**), förordnandes i hans ſtälle andre Lårare (h), ſom dock af förföljelſen affkråkte blefvo qvare på andra ſidan om hafvet: Sverige lämnades derföre länge utan Biſkop och Chriſtendomen i ſtörſta wånda; men få driſtade dock Skånſke Biſkopen *Egin* under den tiden ſkiöta Skara-Stift, ſå godt han kunde, tillika med ſit eget (***), faſtän med mycken lifsfahra och långt mindre wårkan, än tilförne.

(*) Ad. Brem. de S. D. c. 236. cfr. J Wild. ad Puff. c. 15. p. 491. etc.

(**) Epiſt. Adalberti ad Wilh Ep. Roſchild. ap. Ad. Brem. H. E. L. 4. c. 43. al. 205.

(***) Ad. Br. Chorogr. c. 216.

14. I et ſå förvirradt tilſtånd ſkulle nu Svenſke Thronen beſättias efter *Stenkils* död: Denne Konung hade med ſin Gemål, *Amund-Jacobs* Doter, trenne Söner *Inge* (i), *Halſtan* och *Olof*, ſom år kallad

(h) Til ex: *Acilin* och *Tadik* (v. ſupr. §. 9. in not.); men de kommo ej til Sverige, v. Ad. Brem. ap. J. Wild. ad Puff. c. 25. p. 493.

(i) *Inge* år ock kallad *Ingemunder* (Herv. c. 20.); men utlänningar hafva ån mer förvändt hans namn och kallat honom *Anunder*, *Amander* &c. (v. Schol. Ad. Br. ad Chorogr. c. 223. n. 93. &c. Cranz. ap. J. Wild ad Puff. c. 26. p. 499.). Deraf är förmodeligen den u n

kallad *Nås-Konung* (*). *Inge*, som blifvit född wid pass A. 1055, war i sin barndom skickad til Ingermanland, at upfostras hos sin gamle Farfader *Ragvald Jarl* i Aldejoborg (**) eller ock wid sielfva Holmgårdska Hofvet hos Konung *Waldemar* (k), Svenska Prinsessan *Ingierds* Son, under hvilken hans Frände *Amund Emundson* inlagt mycken heder i fält (***): Han war i Holmgård wid sin Faders död (†); men om han än warit i Sverige, hade han kan hända ej dess bättre blifvit ansedd. Tilförne är berättadt, huru Wästgötarne, åtminstone deras Lagman och fullmäktig, ingen håg hade för Gamla Konungaätten, utan förebrådde Up-Svearne deras ständiga tilgifvenhet för en och samma Släkt, hvilken de med tiden torde ångra (††), och sådana gnistor hade nu länge i sin aska legat förborgade: *Stenkil* hade de wäl ej allena gerna lidit, utan ock hållit honom ganska kär, fastän han med *Olof Skotkonungs* hus så nära war förbunden; ty han ägde särdeles egenskaper, at winna deras tycken: Han war mild, råttvis och

A. C. 1067.

(*) Peringsch. Attartal p. 37.

(**) v. supr. P. 1. c. 20. §. 18.

(***) v. supr. L. c. §. 29.

(†) Schol. Ad. Brem. ap. J. Wild. ad Puff. c. 26. p. 504.

(††) v. supr. P. 1. c. 20. §. 20.

kommen, at en Svensk Prints *Amund* skulle tilbaka kommit från Ryssland och blifvit Konung i Sverige. v. supr. P. 1. c. 20. §. 29.

(k) Til denne *Waldemar* och hans Drotning *Gyda*, Engelske Konungens *Harald Gudinasons* Doter, skall Påfven *Gregorius* VII. hafva skickat bud A. 1075. och skrifvit at Ryske Printsen, deras Son (utan tvifvel *Harald*, som sedan blef denne wår Svenske *Inge Stenkilsons* Måg), war hos honom i Rom och tagit mot sin rätt til Ryska ket af *S. Pehr.* (v. Corps Dipl. de Du Mont. T. 1. An. 1075.). *Waldemar* tycks her wara orätt kallad *metrius*.

Digitized by Google

A. C. 1067. och ôm om deras Lag; hvilken af deras wise Lagman *Lumber* (l) blifvit förbättrad: Han war mycket stridsmanlig och hade en ogemen kropps-styrka: Han kunde spänna sin båge med sådan kraft och skiuta så långt, at ögonskenliga wedermålen deraf med mycken högaktning i Wästergötland blifvit bibehållne (m): Utom dess war han deras Landsman, deras gamle Jarls-Son och dertil deras besynnerlige Gynnare (*); men då han nu war dôd och i det samma et så stort upror til de Christnes förföljelse blifvit upvikladt, wände sig menigheten aldeles från Kungeliga Huset, som för Evangelii skull blifvit förhateligt. Wid denna tid war ingen ypperligare Höfding i den delen af landet, der förmodeligen största bullret skiedde, än ofvannämnde *Håkan*, Wärmelands Jarl, som äfven i Wästergötland haft så mycket at säja: Han war wäl en stor Christendomens befrämjare (**); men följde deruti *Stenkils* fogelighet, så at detta ej kunde hindra den wördnad man hyste för hans tapperhet och ôfriga dygder: Han är således efter all sannolikhet den *Håkan*, som nu af Wästgötarne och sedan

(*) Elench. Reg. ad LL. Westr. ed. Stiernhielm p. 94. & J. Wildad Puff. c. 25. p. 488.

(**) v. supr. §. 13.

HÅKAN RÔDE.

(l) *Lumber* gjorde utdrag af de bäste Lagar och förbättrade gamle Wästgöte-Lagen, som sedan efter honom kallades *Lumbs-Lag*. Han war född i *Wånga*, der han ligger begrafven i en kulle, som intil wåra tider hetat *Lurs-hög*; v. Elench. Legif. ad LL. Westrog. ed. Stiernhielm. p. 96.

(m) Wid gamla Konungasätet *Lifvini* eller *Löwen* (v. supr. P. I. c. 14. §. 7.) åro hans skottmärken: et är kalladt *Konungs-sten*, et annat *Konungs Lid-stolpe*, tredie *Stands-bärget*. v. Elench. Reg. ad LL. Westrog. ed. Stiernh. p. 94.

Digitized by Google

ſedan af hela Sverige blef erkånd för Konung (n) A. C. 1067.
D efter

(n) Ingen af wåre Håtdeteknare har gifvit oſs underråttelſe om denne Konungs urſprång: De föra honom in i Konunga-längden ſtundom för och ſtundom efter *Stenkil*; men altid ſom om han wore kaſtad från högden: De weta ej hvaritrån han år, om icke en infödd Wåſtgöte, Odalsman eller Bonde, ſom i et oroligt tilſtånd blifvit wald och ſedan med *Stenkil* trått eller förlikt ſig om regeringen (Joh. Magn. Er. Olai. Meſſen. Loccen. &c. ap. J. Wild. dd. Puff. c. 25. p. 485. 486.). Men ju mer man jämföer denne *Håkan* med *Håkan Ifwarſon*, ju mer lär man finna, at det år en och ſamma perſon. *Håkan Rödes* Fader hette *Ingvar* (v. Can. Hag. ſeu Er. Benz. Ser. Reg. Sv. in Act. Lit. Upſ. Vol. I. p. 255.). *Håkan Jarls* hette *Jvar* (v. Sturl. T. 2. p. 103.). *Håkan Röde* kallas wål på ſit mynt *Alcune Ignundei* (Keder. Diſſ. Lipſ. 1706. p. 52. &c. Brenn. Theſ. p. 6. Catal. Greinger. p. 10.); men det har åfven ſå mycken likhet med *Håkan Ingevardi* ſom de orden på K. *Sven Ulfſons* Runemynt *Aufiets Frente* med *Olofs Frende*; ty ſå bråkade man namnen i den grofva tiden. Sturleſon beſkrifver noga *Håkan Ivarſons* letverne och bedrifter ända tildeſs han blifvit K. *Stenkils* Jarl i Sverige och gådt i fält mot *Harald Hardråde*, ſom ſade: *Ännu lefver Håkan Jarl* (v. ſupr. §. 12.); men då låter han honom aldeles förſvinna ur ſin Hiſtoria, likſom han höllo ſaken altför bekant, at omtala: Han ſåger oſs wål tydeligen et långt ſtycke derefter (T. 2. p. 215.), *at Håkan war den Konung, ſom näſt efter Stenkil blef Konung i Sverige*; men hvilken *Håkan* det war, låter han oſs ej weta. Jag finner ſåledes e annat, ån at denne *Håkan*, ſom ågt K. *Stenkils* bedd och wånſkap, blifvit hans Jarl i Wårmeland, ſlådt honom ſi Chriſtendomens fortplantande, wunnit Wåſtgötars kårlek och wördnad &c. (v. ſupr.

A. C. 1067. efter *Stenkil* (*), och kallad *Håkan Röde* (o).

(*) Sturl. T. 2. in Magn. Barf. c. 13 p. 215. & Hiſt. Hervar. c. 20. cfr Ad. Br. H. E. l. 4 c. 15. & J. Wild. ad Puf. c. 25. p. 405. &c. & Langfedgatal in cod. MS. De la Gard. ap Er. Benz. mon. Eccl. p. 81.

15. Denne *Håkans* Fader *Ifvar Hvite* war Norſke Jarlens *Håkan den Rikes* Doterſon och ägde ſin bogård på Uplanden i Norige (**), en ort, ſom ſtundom hållit ſig under Sveriges beſkydd och lydnad (***): han hade tient Konung *Knut den Store* i Dannemark (†) och efter all likneliſe få bundit ſig til hans hus och öden, at han antingen, då denne Konungs Son blef drifven ur Norige A. 1034 (††), eller ock långt förut, då *Oloſ den Helige* dref *Håkan Jarls* Arfvingar ur landet (†††), måſt flykta öfver gräntſen til Wåſtergötland: Der tycks denne hans Son *Håkan* hafva blifvit honom född på *Livini* eller *Lövene* i Wiſta-härad (*). Strax i ſin ungdom öfvade *Håkan* härnad och ſiökrig, hvarmed han inlade ſtort berôm (**), ſöljandes åfven med ſin frände *Fin Arnaſon*, ſom ſedan blef Jarl i Halland, på Wåſterhafvet (***). När Konung *Harald* i Norige låtit ſlå ihiel hans ſlägting *Einar Tambaſkelfer*, fruktade han ſå mycket för hans hämd, at han låt biuda honom

(**) Sturl. T. 2. p. 103.

(***) Ib. p. 108.

(*) cfr. Catal. Reg. ad LL. Weſtrog. ed. Stiernhielm. p. 93.

(**) Odde Munk. Hiſt. Ol. Trygg. c. 48.

(†) v. ſupr. §. 7. in not.

(††) v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 26.

(†††) v. ſupr. L. c. §. 7.

§ 11. 12. 13.), är juſt den ſamme *Håkan*, ſom nu i det förvirrade tilſtändet, hvaruti han dock bibehållit Folkets förtroende, fådt Konunga-namn; men i ſin regerings-tid måſt uppehållit ſig i Wåſtergötland och Wärmeland (v. Can. Hag. ſeu Er. Benz. Ser. Reg. Sv. L. c.), der han förut hade ſit Jarlsdôme (Sturl. T. 2. p. 141.).

(o) Förmodeligen är han kallad *Röde* i anſeende til ſin Fader, ſom kallades den *Hvite* (Sturl. T. 2. p. 103.). Om de fådt deſſa namn af hy, hår, kläder, baner eller ſkiöld, är ſvårt at ſäja.

Digitized by Google

honom i förlikning alt hvad han sielf wille, undantagande Konunga-wåldet (*): *Håkan* lät då förlika sig med wilkor, at han skulle få *Haralds* fränka *Ragnhild*, Konung *Magni Olofsons* Dotter, til Hustru (**); men *Harald* svinkade: Han lät det ankomma, sade han, på Prinsessans eget tycke; *Ragnhild* svarade, at *Håkan* wål war en dejelig, ansenlig och tapper Man; men at han dock intet hopp kunde giöra sig om henne förån han fådt större tienst och hedersnamn: Sådant wågrade likwål Konungen, så at *Håkan* missnögd reste til sin anförvant Konung *Sven Ulfson* i Dannemark, som giorde honom til sin Landtwärnsman (***); men då han engång efter *Svens* egen befallning slagit ihiel en *Åsmund*, *Svens* Systerson, som i landet giordt stort öfvervåld och til bevis deraf burit hans hufvud in för Konungen, blef *Sven* förtörnad och förviste honom sit rike (†): Han återvann wål en tid derefter denne Konungs wånskap, då han räddade hans lif i *Nissa-Slaget*, som för detta sagt år; men denne gången for han til Norige igen, förlikte sig med *Harald Hardråde*, blef Jarl öfver Uplanden efter *Orm*, sin slåkting, som då blifvit död, och fick Prinsessan *Ragnhild* til åkta (††): Denna Storsinta Fru tycks hafva warit en af de mäst drifvande orsaker, hvarföre han nu, då han fäst sin lycka i Sverige, låtit wid thronens ledighet wälja sig til Konung.

(*) Ib. p. 109. (**) Ib. p. 111. (***) Ib. p. 112. (†) Ib. p. 115. (††) Ib. p. 116. cfr. Torf. H. Norv. P. 3. L. 5. p. 380.

A. C. 1067.

16. Riket war den tiden upfylt med buller och oslmja emellan Christne och Hedningar, så at det är förunderligt, huru *Håkan*, som sielf hållit sig wid de f ras gemenskap (p), kunnat styra båda delarne til

p) Det ser man så wäl af Christna Konungalängden wid

A. C. 1067. (*) cfr J. Wild. ad Puff. c. 25. p. 497.

begges nöje (*): Det betecknar en god, rättvis och förſiktig Konung. *Wilhelm Landvinnare* hade nu ſtigit på Engelſke Thronen (q) och begynt regera med ſå mycken ſtränghet, at åtſkillige af det Landets

A. C. 1070. (**) Rap. Thoyr. Hiſt. d' Angleter. T. 2 p. 34.

Invånare wid pass A. 1070. flyktade derifrån til Norden (**) och följakteligen til Sverige under en ſå god Höfdings beſkydd: En ypperlig Man *Folke Filbiter* (r) tycks bland deſſe kunna räknas, ſå framt han warit en utlånning (s); ty wid denna tid har hån förſt her i riket blifvit bekant: Man har hållit honom för en

Wåſtgöte-lagen ſom af kors-teknet på denne Konungs mynt. cfr. J. Wild. ad Puff. p. 497.

(q) Så ſnart *Harald Godwinſon* giordt ſig til Konung i Engeland och öfvervunnit Norſke Konungen *Harald Hardråde* (v. ſupr. §. 13. in not.), kom Normandiſke Hertigen *Wilhelm Conqueſtor* (v. ſupr. P. 1. c. 18. §. 11.) med en ſtor krigsmakt in i Landet, öfvervann *Harald* och ſatte på ſig Engelſka Kronan: fältſlaget, der *Harald* föll, ſtod wid *Haſtings* d 14. Oct. 1066. nitton dagar efter *Harald Hardrådes* fall (v. Rap. Thoyr. Hiſt. d' Anglet. T. p. 456. & Sturl. T. 2. p. 175. 176.). *Wil-Conqueſtor* dog i en by wid Roüen i Normandie d. 9. Sept. 1087.

(r) Detta namn tycks wara kommit af *Vil-bitter*, en ſom warit *bitter* och wred emot *Wilhelm*.

(s) Meſſenius i ſit Fragment kallar honom *Paganus*, ſom tycks ſtrida emot den meningen, at han warit utlånning (cfr. J. Frykſell Diſſ. de orig. & fat. gent. Folkung. Upſ. A. 1740.); men ſå war dock *Paganus*, *Gentilis*, *Heiden* &c. et namn, ſom den tiden tillades hvar och en Adelsman, kommandes öfverens med det Franſka *Gentilhomme* och det Engelſka *Gentelman*: *Herr Nåskung* af *Heiden*, ſäger Anna Fickesdoter Bylow i ſit Slåkt-re ſter, det är tilfåjandes, at han war Adelsman.

Digitized by Google

en Hertig af *Anjou* i Frankrike; men utan wiſshet (t): Det ſåkraſte år, at han i Sverige blifvit en ſtor Stamfader, ſom genom ſin Soneſon, Jarlen i Oſtergötland *Folke hin Tiocke*, Danſke Konungens *Knut den Heliges* Måg (u), fortplantat en Konunga-Slåkt, hvilken i Svenſka Hiſtorien intager et anſenligit rum. *Håkans* regering war åfven en tilflykt för den nu nämde *Knut den Helige* (x), innan han blef Konung i A. C. 1078.

(t) Denne Hertig af Anjou ſkall efter någras mening hafva warit *Foulques Rechin*, från hvilken K. *Philip* I. i Frankrike låt ſkilja deſs Fru *Bertrada*, den han ock tog til Gemål, och at han af *bitterhet* emot *Philip* ſkall blifvit kallad *Fil-biter*; men det paſſar ſig ej med tiden eller med Franſka Hiſtorien. Wår *Folke Filbiters* Soneſon *Folke Jarl hin Tiocke* war redan gift med Danſke Konungens *Knut den Heliges* Doter på 1080. eller 90. talet, hvaremot *Foulques Rechin* förſt blef ſkild från Bertrada A. 1091. *Foulques* war icke ſå *bitter* mot K. *Philip*, at han reſte ur Frankrike; ty A. 1106. fick han beſök i *Anger's* af Konungen och ſin förra Fru, ſom nu war Drotning, och A. 1109. blef han i Frankrike död v. Chron. Andegau. T. 5. Biblioth. MS. Labbæi. D. Montfaucon Mon. Gall. ad fin. T. 1. & le Pere Daniel. Hiſt. de Fr. T. 2. p. 410.

(u) Denna *Knuts* doter hette *Ingierd* och hennes Moder *Edela* Gref *Roberts* doter i Flandern.

(x) *Knut* blef ihielſlagen af ſine egne underſåtare i S. Albani kyrka i *Othenſe* a. 1086. d. 10. Julii; hvarefter han blef canoniſerad (v. L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 12.) De andelige giorde honom ſå mycket hellre til et gon, ſom han blef mördad för deras Tionde ſkull, ſken han förſt i Dannemark begynte pålägga. Et bund eller gille, hans helighet til åminnelſe, blef en

A. C. 1070. Dannemark, då han derifrån flydde til Sverige med tre skiepp af fruktan för sin äldre Broder *Harald*, efter deras Faders *Sven Ulfsons* död (y), som skall hafva timat A. 1074 (*). *Knut* fick af *Håkan* (z) undsättnings-manskap (**); men det brukade han endast emot Hedningarne i Lifland (***). Det är sant, at mycken Hedendom war ännu wid denna tid i Norden: Åttehögar brukades ännu och långt senare i Sverige (a) til de dödas begrafning, likväl som kyrkio-gårdar (†); men långt wärre war, at Wikinge-färderne i Österssiön ännu icke uphörde: *Kinds* Jarlar i Östergötland, som ännu woro Hedningar, öfvade sin härnad på de Estiska, Wendiska och Danska kuster: hvad i det målet ej skiedde från Svenska sidan, skiedde säkert från den Tyska: i synnerhet war Rugiske För-

A. C. 1074. (*) cfr. Holb. Hist. Dan. T. 1. p. 185.

(**) Vastov. vit. aquil. p. 53. ed. Benz.

(***) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 508. & L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 185.

(†) Fragm. Leg. Smol. Tit. de Jur. Eccl. ed. Magn. Ol. Celsii.

tid derefter liksom flera dylika upråttadt: det är det *Knuts-Gillet*, som ännu bibehålles i Malmö i Skåne.

(y) Sturleson (T. 2. p. 190.) säger, at *Sven Ulfson* dog tio år efter Norske Konungens *Harald Hardrådes* död, som skiedde 1066. så at man ej wisst wet, hvilkendera Historien har rått, den Danska eller Norska.

(z) Vastovius hopblandar her ej allena namnen *Håkan* och *Halstan*, utan ock *Knut den helige* med hans broder *Erik Svenson*, som kom til Sverige A. 1086. (v. infr. c. 2. §. 1.)

(a) I et gammalt Fragment af Smålandske Lagens Kyrkiobalk läser man: *Nu kan grafva a Åttehög annars*, hvilket wisar, at åttehögar warit brukade i christna tider. Wästgöte Lagmännerne *Lumber* och *Biörn Kialki*, dem man just ej kan kalla hedningar, hafva ock sina lägerstållen i åttehögar. v. Elench. Legif. ad L. L. Westrog.

Digitized by Google

Förſten *Crito* (b), ſom ſkall hafva anlagt ſtaden Lubeck (*), en ſtor Siörófvare, och *Rugianerne*, ſom i *Ludovici Germani* tid af Munkarne från Corbien blifvit omvände til Chriſtendomen (**), woro nu aldeles til Afguderiet återfallne (c). Men med alt detta finner man, at *Håkan* i en ſå wild tid och oaktadt de inrikes bullren til Chriſtendomens förödelſe, likväl med ſin fogelighet bibehållit de begynta Chriſtna inråtrningar, ſå at åfven de då redan anlagde kloſter eller Läro-hus, ſom *Sigtuna* (d) i Upland, *Munkatorp* (**) i Wäſtmanland, *Eſkiltuna* (e) i Söder-

A. C. 1074.

(*) Alb. G. Schwarzii Hiſt. Fin. Rugiæ.

(**) cfr. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 232.

(***) v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 11.

(b) De gamle *Rugianer* hafva haft ſine egne ſårſkilte Siö-Konungar, ſom kallades *Krola*, hvilket tycks hafva likhet med det Turkiſka *Krall* (Konung); men deras Hiſtoria har aldeles intet lius altintil denne *Crito*: han blef ihielſlagen af Wendiſke Förſten *Henric Gotſkalkſon* på et bröllop genom förråderi af ſin Fru *Slavina*, ſom war Pomerſke Förſten *Svantibors* doter. v. Alb. G. Schwarzii Hiſt. Rugiæ &c. A. 1727.

(c) De hade af Munkarne fådt et helgon *S. Vitus*, til hvilkens åhra de upbygt en kyrka; men når de åter blefvo hedningar, förbytte de *Sancte Vit* til en afgud, ſom de kallade *Svante Vit*. cfr. Maſius de Diis Obotrit. ap. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 232.

(d) I *Birka* ſkall hafva varit et kloſter, ſom redan *Gautbertus* eller *Nithardus* anlagt i *Ansgarii* tid; men det förſtördes ſtrax igen. Detta *Sigtuna*-kloſter inråttades af *Adalvard* den yngre A. 1064. cfr. A. O. Rhyzel. Monaſteriol. Er. Benz. Coll. H. P. c. 4. §. 14. & G. Wallin. Sigt. ſt. & cad. æt. 2.

Eſkilstuna-kloſter ſkall hafva blifvit anlagt i K. *Stens* tid a. 1060. (v. Er. Benz. L. c.): Sedan det en tid ort *Bernhardiner* til, blef det dereſter gifvit åt *Johan-*
iterne.

Digitized by Google

A. C. 1074. Södermanland, *Munkeboda* (f) i Östergötland, *Gilboga* eller *Östrabo* (g), som sedan år kalladt *Wexiö* (*), i Småland, *Gudhem* (**) och *Husby* (h) i Westergötland, ej blifvit ödelagde (i).

(*) cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 271.
(**) v. ſupr. P. I. c. 20. §. 29.

17. Et ſtort tekn til et ädelt ſinne hos *Håkan* tycks man kunna finna i hans tacksamhet emot den afledne konung *Stenkils* hus, hvilket efter all liknelſe genom hans medlande hos Svenſka folket åter erkändes och antogs til Sveriges regering: *Inge Stenkilſon* blef ſatt på Upſala-Thron wid paſs A. 1075 (***), en godſint och modig Herre, ſtörre och ſtarkare til kroppskrafter, än någon annan i hans tid (†). Til at befäſta ſig deſsmer i landet, giſte han ſig med *Mö* (††), *Totils* eller ſnarare *Toves* (†††), en mäktig Jarls Doter i Östergötland, räknandes ſåledes på biſtånd af hennes Broder *Sven*, ſom war i Sverige i ſtort anſeende; men denne blef juſt hans wärſte Fiende. *Inge* war en nitiſk Chriſten, ſå at han äfven likſom trenne hans Företrädare år kallad den *Alra Chriſteligaſte Konung* (*); men han följde deruti icke ſin Faders eller *Håkans*

HÅKAN och INGE STENKILSON. A. C. 1075.
(***) cfr. Sturl. T. 2. p. 215. Hiſt. Herv. c. 29 Er. Ol. Hiſt. Svec. L. 1. p. 107. Catal. Reg. in mon. Er. Benz. p. 17. & J. Wild. ad Puff. c. 26. p. 499. it. Langfedgatal in cod. MS. DelaGard. p. 12. & 36.
(†) Sturl. L. c.
(††) Peringſch. åttart. & J. Wild. L. c. p. 500.
(†††) v. ſupr. P. I. c. 20. §. 27.
(*) Schol. Ad. Brem. ad Chorogr. c. 223. n. 93.

(f) Et gammalt Benedictin-kloſter, ſom ſkall hafva blifvit bygdt redan a. 855. (cfr. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 36.): det har legat der nu år Såtesgården *Norsholm*.

(g) Detta ſkall *S. Sigfrid* hafva anlagt ſom Biſkop i Wexiö (v. ſupr. P. I. c. 20. §. 11.) vid paſs a. 1030.

(h) *Husby* Benedictin- och Ciſtertiens-kloſter ſkall hafva blifvit bygdt a. 1055. v. Er. Benz. Coll. H. P. & A. O. Rhyzel. L. c.

(i) I *Gudhems*-kloſters grundvalar har man funnit en inſten från denna tid efter en, ſom hetat *Tuſta* af hans Söner *Auſir* och *Tarkil*. v. Alg. Scarin. diſſ. de mor. ſt. Gudhem. Upſ. 1716.

Digitized by Google

kans saktmodighet: Han begynte afskaffa Afguda-offren med all makt och biuda strängeligen, at alt folket skulle låta sig döpa: Sielfva offerhuset i Upsala blef nu af honom förstördt, så at hvad de ifrige Biskopar några åhr tilförne åstundat och *Stenkil* afstyrt, syns nu hafva blifvit wårkstält, då ock åtskilliga gamla Runeskrifter förmodeligen blifvit förlorade (*). De Svenske ansågo detta som et wåldsamt intrång i deras Lag och frihet: Rådet och Lagmännerne woro snart i rörelse: Man utlyste wid Upsala almänt Riksmöte och man förelade Konungen en ren fråga, *antingen han wille lefva efter gammalt Fäderne-bruk eller öfvergifva Riks-styrelsen?* En ung Prints med sådana egenskaper som *Inge*, war wål i förstone alt för stolt til at svikta: Han svarade, at han ej wille falla ifrån den himmelska Sanningen; men strax giorde menigheten et sådant upror och buller, at hans wånner måtte draga honom från Tinget, hvarifrån han sågjes med stenar och bannor hafva blifvit förföljd (**) wid pass A. 1076 (***): Han tog då sin undflykt til Wästergötland och Axawalds-Slott (†), der hans wån Konung *Håkan* utan tvifvel giordt sig et nöje, at wisa honom benägenhet. A. C. 1075.

(*) cfr. C. Gust. Bonde orat. introd. in Reg. Acad. Sv. 1748. p. 27.

(**) Schol. Ad. Brem. L. c. & Hist. Herv. c. 20, A. C. 1076.

(***) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 500.

(†) Peringsch, åtart. p. 37.

18. *Sven*, *Inges* Swåger, war på Upsala-Ting, når Konungen derifrån blef drifven: Han hade hemligen underblåst detta oväsende och når Almogen war som bittrast, framsteg han i ringen och tilböd sig at underhålla Hedniska Gudstienſten, om man wille utkora honom til Konung. Detta bifölls enhälleligen o *Sven* blef således utvald med så stor glädie af den h hopen som med sorg af de Christne (††): Det-

(††) cfr. Langfedgatal. in cod. ms. Dela Gard. ap Er. Benz. in Mon. Eccl. p. 81. Schol. Ad. Brem. L. c. Sturl. T. 2. p. 263. Hist. Herv. c. 20 Vastov. vit. aqu. ed. E. Benz. p. 46. vit S. Æschylli in Mon. Eccl. Er. Benz. p. 31. it. J. Wild. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1076. ta ſit wahl låt han högtideligen begå och då ſtrax fram-
(*) v. ſupr. P. 1. c. 6. §. 9. &c. föra en håſt, ſom efter gammalt hedniſkt bruk (*) bleſ ſlaktad: Konungen och Höfdingarne åto deraf det feta och bloden ſtänktes på Afguda-belåten: Af detta offer blef *Sven* kallad *Blot-Sven* (k) eller den *Offrande:* Han ryckte derpå ned til Södermanland, at gióra en art af *Ariks-Gata* (**), åtminſtone kring de närmaſte Landsorter. I Strengnäs låt han åter tilreda et ſtort Afguda-offer och håſtemåltid, ſom hiårteligen förtröt de Chriſtne Lårare: Om Biſkop *Eſkil* ännu
(**) cfr. ſupr. P. 1. c. 7. §. 25.
(***) vit S. Æſchvll. in mon. Eccl. E. Benz. & J. Wild. L. c. p. 502. leſvat, ſom några mena (***), hvilket ock år likaſt (l), ſå war det nu förſt, ſom han på Konungens befallning af Almogen blef ihielſlagen, då han mot detta offer några mil ifrån Strengnäs med ifver predikade (†). På ſådant ſätt regerade nu *Blot-Sven* i tre
(†) cfr. ſupr. P. 1. c. 20. §. 11. åhrs tid, under hvilken intet mycket af Chriſtendomen i det egenteligen ſå kallade Svea-rike blef ófrigit. I Jemteland och Helſingeland war likvål en lämning af

(k) *Blota* betydde giöra ſlakt-offer til Afgudarne: *Eſta Blot* war at underſtödia offret och förſkiuta til deſs wanliga gåſtebud.

(l) Några hafva ſatt ut S. *Eſkils* död på a. 1026., några på 1045. (Joh. Magn. Hiſt. Goth. L. 18. c. 11. Felix Faber de Apoſt. & Sanctis Svev. Molanus & Caniſius in Martyrol. ap. Er. Benz. ad vit. aquil. Vaſtovii p. 48.); men troligaſt år detta åhret 1076. (v. J. Wild. ad Puff. p. 503.). Han blef ej mördad i Strengnäs, utan i Strengnäs Stift, och då några Chriſtne ville båra liket til *Fors*, der han haft ſit Biſkops-ſäte, orkade de ej längre dermed, än til *Eſkilstuna*, ſom efter honom fådt namn (vit. S. Eſkil. in mon. Eccl. E. Benz. p. 33.): han måſte då haft några och ſiuttio, om icke fulla ottatio åhr, emedan han warit S. *Sigfrids* Capellan, v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 11.

Digitized by Google

af det lius, som *Stephanus* der uptändt en tid tilförne (*), hvilket ock nu kraftigt underhölls af en *Östmader Gudfastson*, som christnade större delen af den ortens Invånare (m): Han war en åtling af den *Kettil Jemte* och *Thore Helsing*, som för detta åro omtalade (**). Denne Östmaders Son *Guttorm* ägde *Ingrid Guttorms doter* (n) från Reine i Norige (***), och war således med Norska Konungahuset befryndad. *Blot-Sven* lät i sin korta regerings-tid utan tvifvel slå det mynt, som år kalladt *Ornevingar*, hvilket warit den Jarle-slåktens wapn (o), och gick hvartdera för aderton penningar (†).

A. C. 1076.

(*) v. supr. §. 9.

(**) v. supr. P. 1. c. 18. §. 14.

(***) Sturl. T. 2. p. 181.

(†) WästgL. Tingm. B. 15. §.

19. *Inge* kunde ej längre tåla, at *Sven* skulle med orätt besittia hans Thron: Han hade et säkert bistånd, at wänta af Konung *Håkan* och de Christne i Wästergötland: der woro då ypperlige och måktige

(m) At denne *Östmader christnade Jemtland*, betygar en runsten wid Frösö-öfstrasund i den orten, upreist af en *Asbiörn*, som efter honom *lät giöra bro* (v. Peringsch. åttart. p. 37. 38. & S. Bälter Diss. de Helsingia. Upf. 1735.)

(n) *Guttorm på Reine* war en Son af *Asolf på Reine* och *Thora Skoftes* doter: *Asolfs* Fader war *Skule*, en Odalsman i Norige, och hans Moder *Gudrun Nåstens* Doter, hvars Moder *Ingierd Sigurds* doter war K. *Olof den heliges* halfsyster. Denne *Skule*, som kallades *Kungsfostre*, war en Son af *Torsten* Jarl, Kung *Harald Godwinsons* broder i Engeland (v. supr. §. 13. in not. cfr. Sturl. T. 2. p. 180. 181.).

(o) *Ornevingar* åro ännu den Svenska *Brahe*-slåktens wapn: n räknar sig ock från *Anders Kolson* på *Mohammar*, n war af *Blot-Svens* ått. cfr. supr. P. 1. c. 20. §. 27.

Digitized by Google

A. C. 1076. Mån, ſom *Eric Göta-Höfding* (p), hvilken ägde Danſke Konungens *Knut den Heliges* andra Doter (*) *Cicilia* (*), och hans Måg *Thord Bonde* (q), hvilken liktom hans Svårfader kallades en *Höfding i Götaland* (**). Med deſſe eller ſlike Måns hiälp ſamlade *Inge* en liten krigshår, ſom merendels beſtod af Hofmån och Riddare: Han delte dem i mindre hopar, på det Ryktet ej ſkulle warna hans Fiende, och tågade i ſtörſta haſt genom Småland och Öſtergötland til *Blot-Svens* Hof: *Sven* hade ej wåntat detta beſök: Huſet, hwarutti han bodde, blef oförwarandes en morgon bittida kringrändt och ſatt i låga, hwaraf alt hans Hoffolk lefvandes innebrändes: Deribland war en hans nåra anhörig *Tiofur* eller *Tufve* (r), en Götiſk Jarl, om hwilkens namn tilförene år beråttat (***). *Sven* trängde ſig ut genom elden; men blef, ſå ſnart han kom bland *Inges* folk, ihielſlagen A. 1079 (†): Han ſkall hafva blifvit begrafven på hedniſkt wis i en hög wid *Broby* i Upland, ſom ännu kallas *Svens-*

(*) Er. Ol. Hiſt. Sv. G. p. m. 113.

(**) Peringſch. Geneal. Bond. MS.

(***) v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 27.

A. C. 1079.

(†) cfr Hiſt. Herv. c. 20. Torf. Orcad. L. 1. c. 17. & J. Wild. ad Puff. p. 503.

(p) Denne *Erik Princeps Gothorum* war Fader åt *Knut* och *Carl*, Jarlar. Ericus Olai (Hiſt. Sv. p. m. 113.) ſåger, at deſſe warit ſtamfäder til ypperlige ſlåkter i Sverige.

(q) Denne *Thord*, ſom efter Peringſchiölds witnesbörd warit åfven kallad *Princeps Gothorum*, år den ännu lefvande Svenſka Bonde-ſläktens Stamfader.

(r) Om denne warit ſielfve *Tutil*, *Tove Jarl* eller *Tufve Walgöterſon* (v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 27.) *Blot-Svens* Fader och K. *Inges* Svårfader (v. ſupr. §. 17.), ſå måſte han hafva warit wid paſs ottatio åhr gammal: han war Sambroder, ſäger Peringſchiöld i åttartalet, med *Kettil Ochriſten*, Jarl öfver *Kind* i öſtergötland. Eljeſt kan denne *Tiofur* ock hafva warit en annan af *Blot-Svens* anförvanter.

Digitized by Google

Svens-Högen (*). Trenne barn lämnade han efter A. C. 1079.
sig, *Kol Jarl*, *Ulf* (s) och en Doter *Cicilia*, som i (*) Peringsch. Mon. Ullerak. p. 344.
sit gifte med *Jedvard*; ofvannämde *Thord Bondes* (**) Peringsch. Ättart & Genal. Bond. MS.
Son, blef Konung *Eric den Heliges* Moder (**). *Kol Jarl* behöll tillika med sin Faders Afguda-dyrkan hans Konunga-namn öfver en del af Östergötland och Småland, uptagandes, förmodeligen genom Hedningarnes smickran, det gamla ålfkade namnet *Erik Arsäll* (***) eller *den KornRike* (t), emedan en god (***) cfr. Sturl. T. 2. p. 263. & Langfedgatal in cod. MS. DelaGard. N. 12. & 36.
årswäxt giorde hans lilla regering lyckelig: Om ho-

(s) Denne kallas af Peringschiöld i dess Åttartal *Ulf Jarl Galla*; men då måste man hafva kallat honom efter en annan af samma namn: *Ulf Jarl Galla*, som så kallades af sina bedrifter i *Gallicien*, war wål af Svensk bord (Vastov. vit. aquil. p. 59. Messen. Scond. T. 12. p. 86. Peringsch. Åttart. p. 82.) och förmodeligen af denna *Blot-Svens* eller östgötska Jarle-slåkt; men han lefde en god tid förut: han hade förlåning i Dannemark och war gift med *Bothild*, *Håkan Jarl Eriksons* Doter: deras Son *Thorgot*, *Turgils* eller *Torkel* (cfr. Vastov. L. c.) med tilnamnet *Fögrumskinna* eller *Fagerhud*, som af Lyschander (Syn. Hist. Dan. p. 217. 220.) kallas *den mäktige Thord Ulfson i Sverige*, war i Dansk tienst under K. *Sven Ulfson* och Fader til *den heliga Bothild*, Danske Konungens *Erik Ejegods* Drotning, som följde sin Man på hans långa resa genom Ryssland til Grækeland, der han dog på ön Cypern A. 1105. (L. Holb. Hist. Dan. T. 1. p. 200.) *Bothild* besökte den heliga Graf, dog i Jerusalem och begrofs i Josaphats dal. v. Vastov. L. c. p. 60.

(t) Han kallas i gamla wårdslöft skrifna Handlingar *Kornike* eller *Cornuba* eller *Corimbus* (v. Er. Ol. Hist. Sv. p. m. 120. Catal. Reg. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 17. cfr. J. Wild. d Puff. p. 838.).

Digitized by Google

A. C. 1079. nom och hans Åtlingar skall framdeles mer beråttas.

HÅKAN och INGE STENKILSON.

20. Efter *Svens* död fann *Inge* intet motstånd i Sverige: Han upråttade den förfallne Christendomen och lät den i alla Landsorter antagas som en helig Grund-Lag, hvilken ingen fick bryta (*). *Blot-Svens* Broder eller Farbroder *Kettil Ochristen*, Jarl öfver Kind i Östergötland, tycks derföre nu hafva frivilligt gådt in i sin hedniske Grafhög och den bebödt i tre åhr för sin död, på det ingen skulle betaga honom et lågerstålle på hans Fåders wis: Så starkt war han den gamla wantron tilgifven (**). Hedniske Präster, som under *Blot-Svens* tid kommit från *Biarmaland* eller andra orter, der Afguderiet idkades, och höllo sina offer wid Sigtuna, måste nu flykta undan til Wenden och annorstådes (***). Wid detta tilfälle tycks ock en *Vgin Jarl* i Södermanland af nit för sin hedna tro hafva omkommit (†). Gamla hedniska åttet, at råkna åhrets början från långsta natten (††), blef nu bortlagdt och i det stället det Romerska införde, at begynna åhret den förste Januarii, fast ån det på åtskilliga Christna orter (†††) den tiden började wid Påsk eller den förste Martii (u). Under sådana inråttningar afled Konung *Håkan Röde* wid pass A. 1080. sedan han i Wästergötland och Wermeland regerat i tretton åhr (*) både med Christnas och Hedningars nöje (**). Han har förmodeligen welat, hvila

(*) cfr. Catal. Reg. Christ. ad LL. Westrog. ed. Stiernh. p. 94.

(**) cfr. Messen. ap. J. Wild. ad Puff. p. 538.

(***) cfr. Hialm. Sag. in. fin.

(†) cfr. J. Hadorf. Præf. ad Cod. Dal.

(††) v. supr. P. 1. c. 6. §. 6. it. c. 8. §. 6.

(†††) cfr. DuClos Pref. à l' Hist. de Louis XI. Par. 1745.

A. C. 1080. (*) Catal. Reg. ad LL. Westrog. p. 93. Er. Ol. Hist. Sv. p. 102. RimCrön. &c.

(**) cfr. J. Wild. ad Puff. c. 25. p. 497.

(u) Den 1. Januarii blef icke Nyåhrsdagen i Frankrike förån A. 1564. (v. DuClos. pref. à l' Histoire de Louis XI.). Efter Ebræernes sått hafva de gamle Lappar, Finnar och Ester liksom flera folk i Europa begynt åhr med Mars-månad. v. supr. P. 1. c. 3. §. 3.

Digitized by Google

la der han blifvit född (*), efter han i *Lifvine* i Wistahärad år begrafven (**). Om han haft någon Son, är obekant; men en hans Doter war gift med *Paul Torfinson*, Jarl öfver Orkenöjar (x), som med henne aflade en Son och Efterträdare, kallad *Håkan* efter sin Morfader: Denne Jarl, som i sin ungdom wille beså något främmande land, at lära dels leder, kom efter Konung *Håkans* död til Sverige och blef af Konung *Inge* så wäl som af åtskillige sine Fränder, med mycken wänlighet emottagen (***). Under sit wistande her i landet hände honom en ting, som kan styrka hvad ofvan förmält är angående Hedendomens utrotande (†): Han råkade en så kallad *Trollkarl* eller Spåman, som påstod at weta förut hvad skie skulle

A. C. 1080.
(*) v. supr. §. 15.
(**) Catal. Reg. ad LL. Westrog.
(***) Torf. Orcad. L. 1. c. 17.
(†) cfr. supr. P. 1. c. 6. §. 21. in not.

(x) *Pauls* Fader *Torfin Jarl* reste til Rom för sina synders förlåtelse: *Torfins* Fader war *Sigurd Jarl den Tiocke*: *Sigurds* Fader war *Lodver Jarl*, *Lodvers* Fader war Jarlen *Torfin Hiässeklyfvare*: *Torfins* Fader war *Torf-Einar Jarl*, så kallad efter han lärde Orknöye-boarne at bränna *Torf* i brist af skog. Denne Jarlen hämnade sin Faders död på *Halfdan den högbente*, Norske Konungens *Harald Hårfagers* Son A. 893. Då han öfvervunnit honom och fådt honom til fånga, lät han *skiära honom örn*, det är, han lät med et svärd skilja hela ryggen och refbenen från nacken til höfterne: derpå offrade han lungorne til *Oden* och sång et segerqväde, som gick mäst derpå ut, at han fådt förnöja sit samvete och hämna sin Faders mord (Sturl. & Torf. Orcad. L. 1. c. 7.). Hans Fader war *Ragvald Jarl* på Möre i Norige, som war Svea-Konungs *Sigurd Rings* Sonesons Sonefon (v. supr. P. 1. 8. §. 7.) *Ragvald Möre-Jarls* Son war också *Rolf*, i förste Hertig i Normandie. v. supr. L. c. cfr. §. 11. not.

Digitized by Google

A. C. 1080. le: Det war den tiden en förträffelig sak: Då *Håkan* frågade denne om sit öde, svarade han *det wara underligt, at en så förnäm Man wille befatta sig med en Låra, som i den tiden blifvit så förhatelig: Han kunde ju fråga den afledne Olof den Helige och hans uppenbarelser?* När *Håkan* trägnare anmodade honom, sade han: *Bry dig ej om den nya Tro, som utmagrar folk med fasta och wakning: Hon kan aldrig gifva dig så stor kunskap, som jag äger: Hvad jag kan låra dig, skal ej skada din kropp; men wara dig nyttigare, än alt hvad Konung Inges Präster kunna säja dig.* Så nitisk är Widskiepeligheten, i synnerhet då hon är ärfd af Förfäder. Spåmannen begärte derpå tre dagars upskof, hvarefter han hel trött och pustande kom til *Håkan* igen och sade honom en hop saker, som Jarlen sedan tilstådt hafva blifvit sannade (*). Sådant tror jag hafva kunnat skie af en slump; men icke af såker kunskap i de mål, som för all skapad Anda åro förborgade. *Håkan* reste wål då ifrån Sverige; men hans Sonesons Son (y) satte sig der sedan ned och blef Stamfader för den nu utgångna Riddariga Slåkt, som burit namn af *Båt* (**).

(*) Torf. Orcad. L. c.

(**) cfr. J. G. Hallman. Geneal. Båt.

2. Cap.

(y) *Håkans* Son war *Harald den wåltalige*, Jarl öfver Orkenöjar. *Haralds* Son war *Erland Jarl*, som bodde i *Tanskarunäs* på Orkenöjar (Torf Orcad. L. 1. c. 20:): han hade fyra wål upfödde Söner: af dem war *Erland* en, som kom til Sverige och wår Fader åt *Peder Erlandson* Båt, hvilken åflade *Jon Pederson*, som ägde Norske Konungens *Erik Prästehatares* Dotter: af *Jon Pederson* herstammade i tredie leden *Erengisle Suneson*, somaf K. *Magnus Smek* i Sverige blef giord til Jarl öfver Orkenöjar A. 1357. (Torf. L. c.); men sedan kom ingen mer af denne Svenske gren til det åmbetet.

* * *

Digitized by Google

2. Cap.

I.

De Nordiſka Folk-flyttningar til andra länder hade nu länge uphördt; men en ſå urgammal Sed giorde likväl wid denna tid liksom i ſidſta andedråkten ſit ytterſta prof: En ſtor hop af Helſingelands Invånare gufvo ſig til ſiös under en anförare *Ibiörn*, af *Thore Helſings* Ätt (a): De härjade på Dannemark under deſs ſvage Konungs *Harald Hens* (b) matta A.C. 1030.

F regering

(a) Denne år kallad *Thore Helſings* Son; men det paſſar ſig ej; ty *Thore Helſing* lefde alt för lång tid förut, til at wara hans Fader (vid. ſupr. P.I. c. 18. §. 14.): De gamle brukade ofta det ordet *Son* i ſtälle för Efterkommande i rätt nedſtigande linea. Herauds Saga talar om en *Ring*, *Odens* Soneſon, ſom lefde några hundrade åhr efter *Oden*. *Malſtad*-Runſten i Helſingeland ſåjer *Faki*, *Aſa-Thors* Son, allena derföre at han räknades at *Thors*

(Han kallades *Hen* eller en *blöt Slip-ſten* för det, at in tålte alting af wän och owän, främmande och inemſke, ſå at hvar och en under hans regering fick giö-

Digitized by Google

A. C. 1080. regering och intogo en del af Seland, fästande sig på begge sidor om Öresund, der *Helsingborg* och *Helsingöhr*, som fordom kallades *Öre-krok* (*), efter dem fådt namn (c): *Ibiörn* dog i sundet och blef der begrafven af Stallbröderne *Sven*, *Arnfast* och *Ainvit*, som Runstenen (d) wid *Walbo* i Helsingeland intygar (**): Efter all liknelse lämnade han ock der *Thore Helsing*, som ej stadnade förån i Grækeland, der han under Kejsar *Alexius Comnenus* med sin tapperhet tiente sig up til Höfvidsman öfver *Wäringarne* och i et fältslag mot Saracenerne wisade så oförliknelig mandom, at segren endast kunde tilskrifvas honom och hans landsmän, hvilka efter sit löfte på walplatsen sedan upbygde *S. Olofs* kyrka i Constantinopel (***). *Ibiörns* utflyttning tycks mer hafva skiedt af gammal wana eller af dyr tid (e) i et magert land, ån

(*) Holb. Dan. Hist. T 1. p. 616.

(**) cfr. Ol. Celsii in Act. Lit. Sv. 1736. Trim. 4. Peringsch. Åttart. p. 37 38 S. Bilter. Diss. de Helsingia. Upsal. 1735.

(***) Strel. T. 2. p. 397. 398.

ra som han wille: han ligger begrafven i *Dalby* i Skåne. cfr. Holb. Dan. Hist. T. I. p. 187.

(c) Örnhielm, Lundius, Svaningius, Hvidfeldt, Pontanus, Paulinus Gothus, Wexionius, Buræus och Lagerlöf mena, at denna utflyttning skiedt wid Christi tid; men Walbo-stenen i Helsingeland, som är et åreminne öfver sielfve Anföraren, wisar, at då redan Christendomen war införd i Sverige.

(d) Denne Runsten är upsatt af *Idilera efter hennes Son Ibiörn, som war Helsinge-Höfding och wann hela Seland: Sven och Arnfast och Ainvit, stallbröder, giorde Ibiörns graf, som dog i Oresund: Gud och Guds Moder hiälpe sialen.* v. Peringsch. Åttart. p. 39. & S. Bilter Diss. de Helsingia Upsal. 1735.

(e) Til denna tid eller A. 1091. förer *Laurentius Laurinus* i sina anmärkningar en landsplåga i Sverige, obekanta Flög-matkar, hvarefter följde sjukdom på folk och få.

Digitized by Google

in af wedervilja mot Riks-ſtyrelſen i Sverige, ſom af deſs Konung med all ömhet föreſtods: Sedan *Inge* miſt ſin wän *Håkan*, antog han ſin Broder *Halſtan* (*) til Medregent (**). Genom Biſkop *Radolvard* i Skara giorde han Påfven *Gregorio den ſiunde*, ſom ſådant genom ſit bref begårt (***), en berättelſe om Chriſtendomens tilſtånd i ſit rike och fick derpå et Svar, ſom war ſtålt til begge Konungarne (†) med glädiebetygelſe och förmaning, at lyda och wörda det Andeliga wåldet: Detta bref (f), ſom år af A. 1081 (††), påminte åfven om en åhrlig kyrkio-Skatt, hvartil dock Svenſka Hofvet den gången ej lät ſig öfvertala. Sverige ſmakade derpå i lång tid en fullkomlig trygghet: Danſke Printſen *Eric Svenſſon* kunde derföre fritt taga ſin tilflykt dit, då han efter *Knut den Heliges* död måſte fly från Dannemark för ſin broder *Olof Hunger* A. 1086 (†††).

2. *Halſtan*, *Inges* Broder, ſom ſenare togs til Konung, faſtän han war åldre til åhren, en ganſka godlynt, höfviſk och ſogelig Herre, giorde ſig ſå älſkad af ſine Underſåtare, at han högeligen bedröfvade dem med ſin död (*), ſom timade wid paſs A. 1090 (**). Han lämnade tvenne Söner *Philip* och *Inge*, ſom ſedermera blefvo Sveriges Konungar: Den förre gifte han, medan han ännu lefde, med Danſka Ånkedrotningen *Ingierd*, Norſke Konungens *Harald Hardrådes* Doter, hvilkens Moder war *Eliſabeth*, Ko-

A. C. 1080. *INGE och HALSTAN.* (*) v ſupr. § 14. (**) c. Can. Hage ſeu Er. Benz. Scr. Reg. Svec. in Act. Lit. Upſ. 1722. p. 255. & J. Wild. ad Puff. c. 26. p. 503. (***) Lit. Greg. VII. ad R. Sv. d. 4. Non. Oct. a. 1080. A. C. 1081. (†) Lit. Greg. VII. ad Reges Goth. J. & Alſt. in collect. Bull. R. Arch. Antiq. Stockh. (††) Card. Baron. in Annal. ad hunc an. p. 330. & 331. cfr. J. Magn. Metrop. p. 25. Örnh. H. E. L. 3. c. 22. p. 331. & J. Wild. L. c. p. 503. A. C. 1086. (†††) L. Holb. Hiſt. Dan. T. 1. p. 194. A. C. 1090. (*) Catal. Reg. Sv. ad LL. WeſtroGoth. (**) Örnh. ap. J. Wild. ab Puff. p. 514. & Peringſch. Ättart. p. 54.

(f) Det ſins afſtympadt och utan dato i Joh. Magni Metrop. p. 25. och Örnh. Hiſt. Eccl. L. 3. c. 22. p. 331. Örnhielm förer det til 1085. men det paſſar ſig ej med Påfvens Gregorii VII. regering och lifstid. cfr. J. Wild. ad Puff. p. 503.

Digitized by Google

A. C. 1090. Konung *Jariſlavs* i Ryſsland och Svenſka Prinſeſſan *Ingigerds* Doter (*). *Inge*, ſom efter ſin Broder *Halſtans* död enſam regerade i tiugo två år, hade tilbrakt hela ſin tid i fred, om han ej blifvit tvungen, at draga wårjan, hvartil han dock icke mindre war ſkickelig: *Magnus den Stridſamme*, ſom ock kallades *Barfot*, ſteg A. 1093. på Norſke Thronen och war temmeligen obeqvåm för ſine Grannar: Han hade härjat i Halland wid *Warberg* och upbrändt ſå wål *Wiſke*-Hårad ſom flera bygder i det landet (**): I Wiken eller Bohus-låhn hade han brakt en måktig Låhnes-Höfding *Svenke Stenarſon* (g) wid Göta-Elf under ſin lydnad (***), faſtån icke utan ſtort beſvår (h); men

(*) v. ſupr. c. 1. §. 4. cfr. Herv. S. & Sturl. T. 2. p. 93. & 160.

INGE STENKILSON enſam.

A. C. 1093.

(**) Sturl. T. 2. p. 199.

(***) Id. in Magn. Barf. c. 8.

(g) *Svenkes* Doter war *Ragnhild* Norſke Konungens *Håkan Magnusſons* Drotning, ſom ſedan ägde *Körpinge-Orm*, en Låhneshöfding i Norige, hvars Fader *Sven Svenſon* war Son af *Erland på Gårde*: *Körpinge-Orms* Moder war *Ragna Orm Jarl Erikſons* Doter, hvars Moder *Ingeborg* war en Doter af *Fin Arnaſon*, Jarl i Halland: *Orms* Son med *Ragnhild* war *Erling Skacke*, ſom ägde *Kerſtin*, Kung *Sigurd Jorſalafarares* Doter, och aflade med henne Kung *Magnus Erlingſon* i Norige. Sturl. T. 2. p. 338. &c.

(h) Konung *Magnus* ſkickade *Sigurd Ullſtring* med tre Bohuslånſke Höfvidsmån *Sven Bryggefot*, *Dag Eilifſon* och *Kolben Klocka* til denne *Svenke* Bonde, ſom bodde wid GötaElf, med befallning, at han ſkulle lämna ifrån ſig ſina förlåningar och fara ur landet: men då *Svenke* kom til mötes-platſen med femhundrade järnklädde mån, ſvarade han budet med ſå hådeliga ord och hotade *Sigurd* ſå alfvarſamt, at denne utſkickade war glad, at han på en häſt fick komma undan til ſin Konung. *Magnus* kom derpå ſielf med en liten krigshär, mot hvilken åfven *Svenke* oförfärad tågade; men ändteligen p[å] r-

Digitized by Google

men han nögde sig ej med sådana råmärken: Han på- A. C. 1093.
stod, at Göta-Elf borde giöra Gräntsefkilnaden emellan Sverige och Norige intil Wåneren och sedan bemälte Sjö intil Wärmeland, tilvällandes sig således emot all gammal häfd hela den så kallade Marke-bygden eller Wästgöta-och Wärmelands-Dal, hvars inbyggare likväl hellre wille lefva under Konungens wälde i Sverige (*). (*) Id. T. 1. p. 215.

3. *Magnus* ryckte A. 1095. med en stor krigs- A. C. 1095.
makt ur Wiken in i Wäst-Göte-dal, der han härjade och brände öfver alt, tvingandes Inwånarne at gå sig tilhanda: Han anlade ock en fästning på *Qvaldings*-eller *Waldis-ö* i Wåneren, at derigenom hålla sit nya land i underdånighet, och lade deruti trehundrade wäl utrustade Krigsmän til besättning: *Fin Skofteson*, Konungens slägting, och *Sigurd Ullstrång* förordnades deröfver til Höfvidsmän (**). *Inge* uptog detta (**) Id. p. 216.
fredsbrott med kallsinnighet: Han samlade långsamt sin krigshär, hvaraf de Norske giorde gäckeri (i);

go begges wänner emellan och förlikte dem så, at *Svenke* skulle fara tre år ur landet och behålla alla sina lösören; men hans fastigheter och förlåningar skulle nämnas, at wara Konungens, til dess han kom igen. Dock GötElfsboarne giorde sig så ostyrige, at *Magnus* måtte skicka två wänliga bud efter *Svenke* i Wäster-götland, innan han wille komma tilbaka: då blef han aldeles förlikt och war sedan Konungens bäste wän. Sturl. in Magn. Barf. c. 8.

(i) De giorde då en wisa på sit sätt utan rim, hvaraf desamma orden äro ihogkomne (Sturl. T. 2. p. 216.):

Alt för länge dröjer Inge
Med sin flora nederresa.

Digitized by Google

A. C. 1095. men han tog deſs bättre ſin tid i akt, når iſen i Wåneren hade lagt ſig: Då tågade han dit med tre tuſend mån och fordrade up fäſtningen med tilſago, at beſättningen med alt ſit byte ſkulle fritt få fara hem igen: *Sigurd Ullſtrång* ſvarade, *at Konungen ſkulle få annat beſtålla, än wiſa dem bort ſom hiord ur hage:* Derpå gick *Inge* med alt ſit folk in på öen och begynte belägringen: Han ſkickade andre gängen til de Norſke och bödd dem draga bort med wapn, kläder och häſtar, dock at de ſkulle qvarlämna hela rofvet; men ingen ting kunde med godo uträttas: Då angrep *Inge* wärket med alvar: Förſt lät han under ſkottväxling med fienden fylla grafven omkring wallen med ſtenar och trän: Sedan upförde han mot wallväggen de fordom brukelige *Flakar* eller timmer-ſkiul (*), hvarunder Soldaten kunde ſtå oſkadd, och derpå arbetades hål på Fäſtningen, ſom tillika beſkiöts med ſten och lågande eld-brandar: Då begärte de Norſke lif och fred, ſom de ock fingo; men med wilkor, at de ſkulle aftåga utan wapn och i underkläderne: När de gingo ut, fick hvar och en af dem et ſlag af et ris öfvet lånderne, ſom hölls för en ſtor wanheder, och hela landet gaf ſig åter med fägnad under ſin laglige Konung (**).

(*) v. ſupr. P. 1. c. 8. § 20.

(**) Sturl. T. 2. in Magn. Barf. c. 14.

4. Et få nefligt krigståg förtröt Konungen i Norige: Om wåhren wid förſta Is-loſsningen A. 1096. kom han med en ſtor flotta genom Öſtre armen af Göta-Elf up i *Flundre*-hårad til *Foxerne*, der han ſteg med ſin krigshär til lands, ſedan hän låtit plundra hela bygden: Så ſnart han kommit öfver en å, war Konung *Inges* makt honom til mötes och angrep honom med

A. C. 1096.

Digitized by Google

med ſtor mandom: I början fäktade de Norſke med A. C. 1096.
iſver; men de blefvo ſnart öfvermannade och kring-ſpridde: I ſynnerhet blef en ſtor hop af dem neder-huggen wid *Fors* och *Magnus* war ſielf i fara at bli-va fången: Han war ibland de flyktige, ſom af de Svenſke förföljdes, och hade en röd jacka öfver har-neſket: mycket anſenlig war han til ſkapnad; men bredevid honom red en åfven ſå ſtorväxt man, *Ög-mund Skofteſon*, ſom begärte hans jacka, hvilken han ſtrax fick, och tog ſom ſnabbaſt en annan wåg: De Svenſke mente då, at det war Konungen, öfver-guſvo *Magnus*, ſom lyckeligen kom til ſina ſkiepp, och jagade efter *Ögmund*, ſom dock ſlapp undan med ſtörſta ſvårighet (*). Denne *Ögmund* blef likväl ſe- (*) Sturl. l. c. p. 218.
dan tillika med ſin Fader *Skofte* (k) och tvenne ſine bröder *Fin* och *Thord* af Konungen tvungen, at dra-ga ur landet: *Magnus* giorde åtal på något Dana-arf, ſom *Skofte* trodde ſig lagligen äga, ſå at ſinnen blefvo nog förbittrade: *Fin Skofteſon* förebrådde *Magnus*, huru han utſtält honom i fäſtningen på *Waldis-ö*, der *han med ſit folk*, ſade han, *war til döden dömd*, *ſå framt ej Konung Inge beviſt dem mycket hög-ſintare wälgerning, än deras egen Herre dem är-nat* (**): *Ögmund Skofteſon* påminte honom, at (**) Id. p. 222.
han frälſt hans lif i ofvannämde fältſlag, ſå at begge bröderne ſkyllade honom för otackſamhet; men all förlikning war fåfäng: *Skofte* reſte derföre med ſine Söner på fem långſkiepp ur Norige, förſt til Flandern, derpå

k) *Skoftes* Fader *Ögmund*, *Thorberg Arnaſons* Son, war broder til *Thora*, K. *Harald Hardrådes* Drotning, ſom war denne K. *Magni* Farmoder: Således woro *Skofte* och hans Söner med Konungen i ſkyldſkap.

Digitized by Google

A. C. 1096. derpå til Frankrike och Spanien, ſedan genom Gibraltariſka Sundet och Medelhafvet til Rom, der han blef dödd och begrafven: Alle hans Söner dogo åfven på (*) Id. p. 224. denna fård (*); men genom dem af följet, ſom återkommo til ſit Fädernesland, gafs ſedan anledning ej allena til Norſke Konungens *Sigurd Magnuſſons* ſtora reſa til de otterne och *Jeruſalem*, ſom frambåttre ſkall omtalas, utan ock til många heliga fårder från hela Norden.

5. Konungen i Sverige trodde ſig efter denne Seger wara fri från de Norſkes infall; men *Magnus* gaf ſig ingen ro förån han fick hämnas: Han ryckte A. C. 1097. A. 1097. med en ny krigshär in i Wåſtergötland, hvaraf han tvingade en ſtor del under ſin lydnad: *Inge* war ſtrax tilreds, at motſtå ſin Fiende, ſom wid hans ankomſt drog ſig undan til gräntſen; men då han minſt förmodade, kom *Magnus* tilbaka, angrep hans Läger en natt oförvarandes wid *Foxerne*, på ſamma ſtälle, der förra Slaget ſtådt, och brakte hans folk i ſådan oordning, at han ſielf på ſidſtone måſte wika. *Magnus* kunde wäl ej nyttia denne förmån, utan drog ſtrax til (**) Id. p. 219. Norige igen (**); men ſå tyckte han ſig likwäl nu wara nögd och wiſade benägenhet til fred. En ſammankomſt beramades derföre af de Nordiſke Konungar i A. C. 1099. *Kongshälla* wid Göta-Elf A. 1099 (***): Der möttes (***) cfr. J. Wild. ad Puſt. p. 506. *Inge*, Svea-Konung, *Magnus*, Konung i Norige och *Erik Svenſon* (1), Konung i Dannemark, *Inges* wän, ſom

(1) Han kallades *Ejegod*, emedan ſå god tid war i hans regering. Då han en gång i et raſeri, ſom kom öfver honom wid en Muſique, hade ihielſlagit fyra af ſine åmbetsmän, giorde han löfte, at reſa til den heliga Graf. Han tog då

Digitized by Google

som til honom tagit sin undflykt förån han kom på Danske Thronen (*):. Desse Herrar syntes wara födde til Konungar; ty ingen tyckte sig hafva sedt tre hurtigare och ansenligare Män på et ställe: *Erik* war den wackraste til skapnad, *Magnus* den snällaste och wigaste; men *Inge* den störste til wäxten, modigast och starkast til sinne och krafter: Sammankomsten warade ej länge; ty Konungarne gingo sielfve affides från alt deras folk ut på fältet och slöto sin Fred utan hielp af Betienter: Wilkoren woro, at hvar och en skulle behålla sit land efter gamla Råmärken och hvar och en sielf ersätta sine Undersåtare deras ledna skada: Til Förlikningens widare bestyrkande fick *Magnus Margareta*, Konung *Inges* Doter, til Hustru, hvilken deraf blef kallad *Fred-kulla* (**). Dermed åtskildes Konungarne i fullkomlig wänskap och *Margareta* ledsagades med hederligt följe från Sverige til Norige A. 1100. Hon blef änka på tredie året dereefter och gick sedan i äktenskap med Konung *Nils* i A. C. 1099. (*) v. supr. §. 1. conf. J. Wild. L. c. p. 508. (**) Sturl. T. 2. p. 220. A. C. 1100.

G Danne-

med sin Drotning *Bothild* (v. supr. c. 1. §. 19. in not.) sin wåg öfver Gotland och Wisby, der han af andakt upbygde S. *Olofs* kyrka, fastän landet hörde til Sverige (v. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 238.) sedan genom Ryssland til Constantinopel och blef af Kejsar *Alexius Comnenus* wäl emottagen. *Wäringarne*, som woro från Sverige, Norige och Dannemark i tienst hos Græske Keysaren, sågo med nöje denne Nordiske Konung, som war mycket ansenlig til skapnad: *Erik* höll då et tal til dem, berömde dem, at de så wäl underhöllo Nordens heder och mante dem til trohet emot Kejsaren: han hinde ej ngre ån til Cypern förån han dog A. 1105. cfr. Holb. st. Dan. T. 1. p. 208.

Digitized by Google

A. C. 1100. Dannemark (m), warandes en ganska dygdig och be-
(*) L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 205. rönlig Prinsessa (*), mycket olik sin Efterträderska *Ulfhild*, *Håkans* Doter, *Nicolai* andra Drotning, som sedan gifte sig med Konung *Sverker* i Sverige, hvilket widare på sit rum skall berättas.

6. *Inge* war två gånger gift: först med *Må. Blot-*
(**) v. supr. c. 1. §. 17. *svens* Syster (**), hvilken antingen strax blifvit död
(***) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 512. eller wid Brodrens upror förskuten (***), och sedan
(†) cfr. Peringsk. Ättartal. p. 41. med *Helena* (n) en Svensk Herres Doter (†), med hvilken han aflade tre Döttrar, ofvannämde *Margareta Fredkulla*, om hvilkens Son *Magnus Nilsson* snart widare skall talas, *Christina* (o), som blef gift
(††) v. supr. c. 1. §. 14. med *Harald* eller *Jarepolk Waldemarson*, Konung
(†††) Knytl. S. c. 63. A. Hvidfeldt. Chron. Dan. P. 1. p. 100. i Holmgård, med hvilken *Inge* warit upfödd (††), och *Catharina*, som i sit gifte med Danske Printsen *Biörn Haraldson Jernsida* (†††), war Moder til *Christina*, Svenske Konungens *Erik den Heliges* Drot-

(m) Deras Söner woro *Inge* och *Magnus den Starke* (cfr. Sturl. T. 2. p. 263. & Holb. Hist. Dan. T. 1. p. 203.): den förre föll af håsten i sin ungdom och slog sig ihiel: den senare mördade sin frände Hertig *Knut Lavard* och giorde mycket buller i Sverige och Dannemark, som framdeles skall sägas.

(n) Denna bör icke ihopblandas med *den heliga Helena Guterms* Doter, som är begrafven i Skåfde. v. Er. Benz. annot. ad Vastov. p. 56.

(o) Hon hade två Döttrar med denne Konung, 1:o *Ingeborg*, som i sit gifte med Hertig *Knut Lavard* i Dannemark war Moder åt K. *Waldemar* den förste, 2:o *Malfrid*, som först ägde Norske Konungen *Sigurd Jorsala-farare* och sedan Danske Konungen *Erik Emund* v. Knytl. S. c. 79.

Digitized by Google

Drotning (p) och til *Ulfhild*, som ägde *Bengt Jarl* i Östergötland. *Inge* hade tvenne Söner, *Philip* (*), som strax lär hafva dödt, och *Ragvald*, som ej heller öfverlefvat sin Fader, börandes således ej hopblandas med en annan af samma namn, som något frambättre bland Sveriges Konungar intager sit ställe; ty *Ragvald Knaphöfding* war *Inges* Broderson af *Olof Nås-Konung* (**), den yngste af *Stenkils* Söner (***), som wäl af några år införd i Konunga talet (†); men ej kan anses för annat, än en Prints af Kungeliga blodet, hvilken antingen idkat de ännu ej aldeles aflagde *Wikinge*-färder (††), eller som Höfding öfver Siömakten bevakat skiären emot Siöröfvare (†††). Denne *Olof* tycks, förutan *Ragvald*, hafva haft en Son *Näskonung*, som fortplantat en Adelig slägt af samma namn; hvars Ättlingar, dem man äfven kallat *Ulfvar* och *Grenar*, beklädt ypperliga ämbeten i Sverige. (*). Om Konung *Inges* Son *Ragvald* wet man ingenting annat, än at han haft en Doter *Ingerid*, som blifvit en stor Stammoder och warit fyra gånger gift: Först med Danske Printsen *Henric Skatelår* eller *den Halte*, med hvilken han hade Sönerne *Ragvald Jarl*, *Buriſlav* och *Magnus*, som sedan wille blifva Konung i Sverige, hvarom framdeles skall talas: Sedan med Norske Konungen *Harald Gille*, warandes Moder åt *Inge Haraldſon* och *Brigitta:* derefter med *Ifvar Sneys* och sidst med *Arne* på *Stodrein* (q), begge ypperlige män i Norige (**).

A. C. 1100.

(*) Er. Olai. Hist. Sv. L. 2 p. m. 111.

(**) Langfedgatal in Cod. MS. Dela Gard. n. 12. & 36. in append. E. Benz. ad Vastov. p. 87. & Chron. Celf. Archi-Ep. Upf.

(***) v. ſupr. c. 1. §. 14.

(†) Catal. Reg. Sv. MS. in Mon. Eccl. Benz. p. 17.

(††) cfr. ſupr. c. 1. §. 16.

(†††) cfr. J. Wild. ad. Puf. p. 532.

(*) Geneal. Annæ Fich. Bulov. ed. Peringſch. & Meſſen. Theatr. Nob. Renov.

(**) Sturl. T. 2. p. 285. 314. 393. 402.

(p) Förut skall denna *Chriſtina* hafva ägt den Holmgårdske Printsen *Jariſlaw*. cfr. ſupr. P. 1. c. 18. §. 6. in not.

(q) Med *Ifvar Sneys* hade hon en Son *Orm*, som kallades

Digitized by Google

A. C. 1100.

7. För Christendomens befästande i Sverige war *Inges* regering en gyllende Tid: Då anlades för alvar et Biskops-Säte i *Linköping*, hvarunder Östergötland och Gottland lydde: Dess förste Biskop har warit *Herbricht* (*), som åfven tycks wara kallad *Henric*, en likså god werldslig som Andelig Krigsman; emedan han stupat i fält, som frambättre skall sägas. En indelning skiedde ock nu med Stiften, så at hvart och et sick sina wisse gräntser (**); ty förut hade derpå ej kommit så noga an: Biskoparne hade rest från den ena Landsorten til den andra och predikat Guds ord, utan til at åga så wisse Stolar (***): nu blefvo de mot hvarannan något mer granråknade; Men en ännu större ändring skiedde denna tid i Nordiska Kyrkiowäsendet, som wäl i Sverige icke strax märktes, dock giorde der sedan mycken oreda: Detta Rike hade så wäl som Dannemark och Norige erkändt Bremiske Ärke-Biskopens myndighet i andeliga mål, altsedan Evangelium begynt ordenteligen predikas i Norden: Et misförstånd yppades nu emellan Danske Konungen *Eric Ejegod* och *Liemar*, Ärke-Biskop i Hamburg, som man menar, för et ganska hårdt straff skull, hvilket *Erik* låtit öfvergå en hop *Julinske* eller Pomerske Siöröfvare: *Liemar* hotade med Kyrkans Band; men *Erik* reste sielf til Rom och förswarade sin sak, erhållandes kort derefter af Påfven *Urban* 2, at hans rike skulle befrias från detta fremmande Öfver-Herrskap: Löftet fullbordades ock af *Paschal* 2, hvars Legat utsåg *Lund* i Skåne, som då lydde under

(*) Ser. Episc. Wex. ex Cod. MS. ap. E. Benz. in not. ad Vastov. p. 77. it. Chron. Episc. Linc. in Mon. Eccl. Benz. p. 116.

(**) cfr. Ad. Brem. ap. E. Benz. in Coll. MS. H. Parr. c. 4. §. 14.

(***) cfr. Holb Dan. Hist. T. 1. p. 484. 485.

Konung Inges broder. I sit gifte med *Arne* på *Stora eim* födde hon fyra barn, *Inge*, *Nils*, *Philip* och *Margrete* v. Sturl. T. 2. p. 338.

Digitized by Google

der Danſka wåldet, til Årke-Biſkops-Såte, och wigde den af Konungen utnåmde *Aſſar Svenſon*, ſom efter *Henric*, *Egin* och *Rikald* war den fierde Biſkop i Lund, til des förſte Årke-Biſkop A. 1103 (*). Herigenom begynte Lundiſke Årkebiſkopen inbilla ſig, at han iklådt ſig den Bremiſkes förmente Rått och hade at ſåja öfver alla tre de Nordiſka Riken, faſtån man icke finner hvad dertil kunnat gifva honom anledning (**): den Bremiſke beklagade ſig deröfver hos Påfven *Innocentius* och wann åfven denna ſin myndighet tilbaka (***): men den Lundiſke ſtyrktes en tid derefter i ſin tanka, då han fick fullmakt, at inviga Sveriges förſte Årke-Biſkop, ſom på ſit rum ſkall ſåjas, hvarefter han tog ſig namn af *Primat öfver Sverige*. A. C. 1100. A. C. 1103. (*) cfr. L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 197. (**) cfr Knyrl. Sag. c. 55. 61. 64. (***) Bull. Innocent. ab a. 1133 ap. Örnh. H. E. L. 4. c. 1. p. 389. ex Erp. Lindebr. Hiſt. Rer. Sept. p. 171. &c.

8. De andelige begynte nu med nit ej allena, at bevaka ſina råttigheter utan ock at bemåſtra ſig Folkets wördnad (r), på åtſkilliga ſått: Sveriges Lagar blefvo förökte med *Kyrkio-balker* (†), hvilka i början wål nödgades bibehålla åtſkilliga hedna bruk, ſom åttehögar (††), *Jårnbörd* (†††) och mer ſådant; men i öfrigit ej gingo ut på annat, ån at rikta Präſterſkapet, ſom åfven af böten för ſå kallad *Trulldom* ſkulle hafva ſin del (*). Förutan laglig Ed och Enviges kamp, ſom af urminnes tider i råttegång blifvit brukade, infördes åfven et ſått bland andra af de Engelſke Lårare (s), at renſa ſig i mörka laker med *Kors-ſnitt*, det (†) cfr. Er. Benz. Coll. H. Patr. c. 4. §. 15. (††) Fragm. LL. Smol. ed. M. Celſ. (††† LL. Scan. L. 9. c. 24. 25. (*) Fragm. LL. Smol. cit.

(r) Redan wid denna tid ſkola Wåſterås-boarne hafva låtit i Örebro giuta en klocka til ſin kyrka. v. L. Wicand. de Aroſia. diſſ. Upſ.

(s) Engelſke Helgedomar hafva genom deſſe Lårare i lång tid blifvit wördade i Sverige, ſom det ock ſedan ſkiedt

Digitized by Google

A. C. 1103. det war, at åta et ſtycke bröd eller oſt, hvaruti Präſten ſkurit et kors, ſom ſkulle faſtna i hallen på den åtande, om han i det angifna målet war ſkyldig (*). Reſorne til Rom och det heliga landet begynte åfven ſmåningom upmuntras dels genom Nordiſke Krigare, ſom nedſatt ſig i Italien (**) och ſåledes gifvit ſine ſläktingar efterdömen, dels genom den inbillning, at Pelegrimsfärder kunde afplana ſynder (t): Wi finne åtſkilliga prof deraf ſå wäl på Runſtenar (u) ſom i gamle Lagar (w), bland hvilka man åfven har en Kyrkiobalk (***), ſom ſtadgar, at et hemmadöpt Barn behöfver allenaſt wälſignas i Kyrkio-dörten, utan widare dop, *ſå framt det ej blifver ſå godan drång, at han ſig ſielf i Jordan döper.* Präſterne tilwällade ſig *Läkare-Konſten*; likſom de gamle hedniſke Drottar (†), efter hon i den okunniga tiden ſåg ſå underlig och öfvernaturlig ut; men ſom de dels woro mycket ſläte i den Wetenſkapen, dels wille gifva henne et anſeende af Mirak-

(*) cfr. Rep. Thoyr. Hiſt. d' Anglet. T. 2. p. 512.

(**) v. ſupr. §. 4. cfr. Rep. Thoyr. Hiſt. d' Anglet. L. 2. p. 383.

(***) Fragm. LL. Sinol. cit.

(†) v. ſupr. P. 1. c. 8. §. 23.

med *S. Thomas* af Canterbery, et Engelſkt helgon, hvilken blef Martyr A. 1170. och ſins her afmålad i gamla kyrkor (cfr. Er. Benz. Coll. MS. c. 4. §. 14.): det har länge warit brukeligt på Thomas-måſſe-dagen, at ſkråma barn med en ut-klädning, ſom ſkolat likna en *Knight Robert*, *S. Thomæ* baneman.

(t) Gotlands lag: P. 10. §. 5. ſäger: *Fara utländis til Helgra-manna, ſina ſynder at böta.*

(u) På en runſten wid Ståket i Upland läſer man om en Qvinna *Iſkiruna, ſom månde Öſterut fara til Jurſala* (Jeruſalem.): v. Peringſch. ad vit. Theod. p. 495. Verel. ad Herv. p. 38.

(w) I bihanget til Gotlandslagen p. 51. läſer man de orden: *Den tiden war wägen öfter om Ryſſland och Grækeland, at fara til Jeruſalem.*

Digitized by Google

Miraklet; få blef hon föga annat, ån widskiepelse: Låsande och Signande efter Tretalet brukades öfver alle siukdomar, Mull ur kyrkiogården blef hälsosam för Sår, hvilka ock brändes med glödande kyrkio-nyklar, och Mässe-win blef i almånhet en kraftig Läkedom (*), af hvilket alt wi intil wåra tider bland gemene Man funnit låmningar. Svenska Kyrkan förlorade en stor Stöd i Konung *Inge*, som afled i Wästergötland wid pass A. 1112 (**), sedan han öfver trettio sex åhr regerat och af sine undersåtare blifvit kallad *den Gode* (***): Han blef begrafven wid *Hångers* kyrka i Skara Stift ej långt från Konungsgården *Ingatorp* (†), hvarifrån benraglet lång tid derefter tycks hafva blifvit fördt til Warnhems-kloster (††), der man ser hans åhreminne (†††) af felaktigt åhrtal och innehåll. Han gynnade witterhet (x) och hade i sit Hof en Skald, som hette *Marcus Skéggaſon* (*).

A. C. 1103.

(*) cfr. Er. Benz. Coll. H. Patr. c. 4. §. 15.

A. C. 1112.

(**) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 513.

(***) cfr. S. Puff. Introd ad Hiſt. Sv. & not. J. Wild. c. 26. p. 507.

(†) Meſſ. Annal. L. 2. p. 68. & Er. Benz. ad Vaſtov. p. 39.

(††) cfr. J. Wild. l. c. p. 507.

(†††) Peringſk. Attertal. p. 40.

(*) Skaldam. ap. Sturl. T. 1. p. 480.

9. *Philip* och *Inge*, *Halſtans* Söner, blefvo efter deras Farbroders död både genom Arfsrått och Folkets fria wahl Sam-Konungar i Sverige (**). *Philip* war gift med *Ingierd Haralds* doter från Norige (***); men hade inga barn och regerade allenaſt en kort tid (†): Efter honom fins et mynt med et P. emellan tre kronor och på andra sidan Gótiska Lejonet (††). Han har warit ganska from; men derjemte mycket öm om landsens Lag och des wårkstållighet (†††): Sådana dygder förknippade giöra en fulkomlig Höfding: få förträffelig som en Konungs mildhet år innom sina skrankor, så skadelig år hon för hans Rike, då hon förvandlar sig til flathet: Hon år då mycket fördårfveligare

PHILIP och INGE.

(**) Langfedgatal in Cod. MS. De la Gard. ap. Er. Benz. ad Vaſt. p. 81. Herv. c. 20. Catal. Reg. ad LL. Veſtrog. & Can. Hag. Ser. Reg. Sv. &c.

(***) v. ſupr. §. 2.

(†) Herv. S. c. 20.

(††) Brenn. Theſ. Tab. 3. n. 1. ad. p. 6.

(†††) Catal. Reg. ad LL. Veſtrog. Er. Olai. Hiſt. Sv. L. 2. &c.

(x) I hans och hans Faders tid lefde en stor Runeristare *Asmund Karaſon*, v. Ol. Celſ. in Act. Lit. Upſ.

Digitized by Google

A. C. 1112. veligare ån en hårdhet, ſom grundar ſig på lag och rått; ty hon förorſakar ſielfsvåld och oenighet, ſom icke gerna ſtadna utan et Folks undergång: De Måktige i landet miſsbruka henne til ſin uphöjelſe och blifva Tyranner under en from Herres namn. *Philip* dog A. 1118. och lämnade ſåledes Kronan åt ſin Broder allena, ſom wål icke heller wanſlåktade från ſin Faders och Farfaders godhiertighet; men tillåt henne at gå alt för wida: Han ägde *Ragnhild*, en Dotter af *Olde Halſtan* (y), *Folke Filbiters* Son (*), om hwilken för detta år berättadt (**): Hon war en ganſka Gudfruktig Drotning och älſkelig Maka; men kunde ej gifva ſin Herre Barn: Efter hans död reſte hon til Rom och Jeruſalem (***), räkandes på wågen i Röfvare-händer, ſom plundrade henne til blotta kroppen (z), at hon med ſtor ſvårighet kom hem igen, der hon hinde til en hög ålder, blifvandes förſta Abbediſſa i det af hennes Herre anlagda *Wreta*-kloſter (†), ſom ſnart mer ſkall nämnas: Hon är begrafven i Söder-Telje och giordes efter döden til et Helgon (††). Wid denna tid blef ännu en Helig i Sverige: *Botvid*, en Sörmanlänning, af hedniſke föråldrar född (a) och på en

A. C. 1118. *INGE HALSTANSON.*

(*) Meſſen. Theatr. Nob. p. 21.

(**) v. ſupr. c. 1. §. 16.

(***) Membran. Eccl. Strengn. & Epit. S. Ragnh. ap. E. Benz. ad Vaſt. p. 80.

(†) A. O. Rhyz. Monaſt. p. 114.

(††) Vaſtov. vit. aquil. p. 60.

(y) Hans bröder woro *Ingemund* och *Ingevald*: Den ſenares Son war *Folke den Tiocke*, Jarl i öſtergötland, Stamfader för *Folkunge*-ſlåkten.

(z) Munkarne hafva diktat, at en Ängel då kom ned af himmelen och gaf henne en kiortel, förmodeligen wirkad, ſom tiente henne til klädning v. Membran. Eccl. Strengn. ap. E. Benz. ad Vaſt. p. 80.

(a) Fadren hette *Sven* och Modren *Benkfrida* i Hammarby, der nu är Botkyrke-Präſtegård. v. Peringſch. Åttart. p. 54.

Digitized by Google

en Handels-resa til Engeland i Christendomen underråttad, wisade mycken nit för Evangelii Sanning (b); men blef ihielslagen A. 1120. (*) af en Vendisk Slaf, den han ej allena giordt til Christen och satt i frihet, utan ock årnade föra hem til sit Fädernesland. *Botvid* til åminnelse upbygdes en tid derefter *Botvids-kyrka* i Söder-Törn två mil ifrån Stockholm, der också hans broder *Biörn* ligger begrafven, på hvilkens griftsten man finner Runor och Latinsk styl ihopblandade (**). Men hvad som nu i kyrko-saker mäst förtienar at i akt tagas, är det fåfånga tilbud, som Påfven *Calixtus* 2. giorde A. 1121. i anledning af mötet i Rheims året tilförne, at förbiuda Svenska Prästerskapet giftermål (***): Rom war ännu icke så enewäldigt öfver sine betienter i Norden: De andelige behöllo sina hustrur och der utrhade de stor rätt; ty detta förbud war allenast et menniskio-påfund och werdslig anstalt, til at rikta kyrkor, hvarom framdeles mer skall berättas (†). A. C. 1120.

(*) Örnh. H. E. L. 3. c. 13 ap. E. Benz ad Vast. P. 45.

(**) cfr. supr. P. 2. c. 8. §. 4.

A. C. 1121.

(***) Mess. Sc. Ill. T. 15. p. 28. cfr E. Benz. Coll. MS. c. 5. §. 17.

(†) v. infr. c. 7. §. 9.

10. *Inge Halstanson* war mycket fredsam; men hans tid war likväl icke fri från krigsbuller inom Sveriges gräntser: Han war liksom hans broder barnlös, så at Kronan efter hans död tyktes böra falla på en af hans Faröders, *Inge Stenkilssons* eller *Olof Näskonungs*, Barn: Af den förre woro allena Döttrar, som för detta är sagt (††), och af den senare en Son *Ragwald*; men Danske Konungen *Nils Svensson*, som ägt en af *Inges* Döttrar *Margareta Fredkulla* (†††), trodde sin och hennes Son *Magnus den Starke* wara af dem alla närmast

(††) v. supr. §. 6.

(†††) v. sup. §. 5.

H

(b) Et mirakel skall han ock hafva giordt, når en Odalsman *Bouin*, hans granne, ej welat tillåta honom fiska i dess Siö utan altförstor afgift: Han skall då efter sina böner til Gud wid sin egen strand fådt en owanlig hop fisk, hvar emot *Bouin* fådt aldeles intet. v. Vastov. vit. Aquil. p. 57.

Digitized by Google

A. C. 1121. mast til Svenske Thronen: Han anslog nu redan Sverige och alt hvad det samma angick, som et sin Son tillhörigt arfskap: Han wille ock gerna i god tid fåttia honom der fast; men i den rätte ägarens lifstid kunde det ej skie under namn af arf: Her behöfdes en annan färg och mycken list: En del af Småland och östergötland, som lydt under *Blotsvens* (*) förfäder och ännu beherskades af hans Son *Kol Jarl* (**); hwilken låtit gifva sig Konunga-Namn, låg icke allenast qvar i en djup fredendom, utan hade ock en tid genom wikinge-färder oroat både Danemark och flera orter (***): Större delen af Norden hade med wåld blifvit tvungen til Christna läran: och at omvända på samma sätt desse Smålandske Hedningar, råkhades nu efter Prästerskapets grundsatser för et wärk, som förtiente himmelrike: Heraf betiente sig Konung *Nils* til sin afsikt; men han wille hellre genom en annan giöra första hugget, än ådraga sig Hedningarnes owänskap, som då skulle blifvit et hinder i hans uträkning: Han fann ingen tienligare dertil, än *Sigurd Jörsalafarare* (c), Konung i Norige, som genom sin Drotning *Mafrid*, Svenske Konungens *Inge Stenkilsfons* dotterdoter (†), äfven hade någon fordran på Sverige och desutan i Palæstina förpliktat sig med Ed, då han fick en Spån af det heliga korset, at han i all sin tid skulle befrämja Christendomen (††): Denne *Sigurd* wil jag något omtala.

(*) v. supr. c. 1. §. 17.

(**) ib. §. 19.

(***) Ib. §. 16.

(†) v. supr. §. 6.

(††) Snorl. v. T. 2. p. 243.

11. Södra delen af Norige hade nyligen fallit på hans lott, då han det delt med sine bröder efter sin Fader *Magnus den Stridsamme*, när några Nordmän kommo hem, dels från Jerusalem, dels från Constantinopel, som följt ur landet med *Skofte Ogmundsö*

C 2

(c) *Jörsalafarare* war det samma som *Jerusalems-farare*.

Digitized by Google

om hvilkens färd är redan berättadt (†††): Deſſe uppmuntrade många af ſine Landsmän til at giöra ſamma reſa, hälſt då de afmälade hvad winning de Nordiſke hade af *Wäringe*-tienſten hos de Grekiſke Kejſare: *Sigurd* waldes derföre til anförare för en ſtor hop käcke Nordmän, med hvilka han gaf ſig til ſegels, lämnandes imedlertid ſin Broder *Oſten*, at ſtyra begges riken (*): Förſt kom han til Gallicien och S. Jago i Compoſtella (**), der han en winter fördrögde, nödſakad at taga med wåld af landſens Höfding hvad han behöfde til ſit folks uppehälle: Sedan ſlogs han med Siöröfvare och tog af dem otta Galerer: derpå angrep han *Maurer*, ehvar han dem fann, i Liſſabon, Alcatſir, Formentera, Yvica, Majorca och flera orter, förföljandes Corſairer öfver alt, til deſs han anlände på Sicilien, der hans ſläkting *Rogeir Jarl den rike* från Normandie (***) regerade: Honom ledde han högtideligen til en Thron och giorde honom til förſte Konung (d) öfver Sicilien och Neapel (†): derefter ſeglade han til Palæſtina och reſte från Ptolomaïs til Jeruſalem, der Konung *Balduin* honom wänligen bemötte och förde honom til alla heliga ſtällen: med *Balduin* giorde han et lyckeligt krigs-tåg in öfver Syriſke gräntſen, halp honom, at intaga Sidon och fortſatte derpå ſin reſa: Han drögde något på ön Cypren, der hans frände Konung *Erik* af Dannemark dödt några åhr tilförne (††) och reſte derpå med ganſka wål beprydda ſegel til Conſtantinopel, der han hade et präktigt intåg: Kejſar *Alexius Comnenus* undfägnade honom på alt ſätt, med måltider och ſkådeſpel: Deremot war han erkänſam och ſkänkte Kejſaren alla ſina

A. C. 1101. (†††) v. ſupr. §. 4.

(*) Sturl. T. 2. p. 232.

(**) cfr. Einar Skulaſon ap. Sturl. L. c. p. 233.

(***) v. ſupr. P. 1. c. 18. §. 11.

(†) Sturl. in ſig. J. T. 2. c. 4. §. 6. 7. 8.

(††) v. ſupr. §. 5. in not.

(d) Han blef en tid derefter erkänd derföre af andra Makter.

Digitized by Google

A. C. 1121. skiepp, tillåtandes många af sit folk begifva sig i hans tienst som *Wäringar*: Han fick då af Kejsar n en tilräckelig hop håstar, hvarpå han med sit följe red igenom Bulgarien, Ungern och Schvaben til Beyern, der han hälsade på Kejsar *Henrik* 5. (e); och sedan til Slesvig, der han råkade Konung *Nils* i Dannemark, som tog ganska wäl emot honom och skänkte honom et skiepp, at fara hem til Norige (*), der han sedan en tid tillika med sin broder *Osten* regerade. Af denne krigare wille nu Danske Konungen sig betiena.

(*) Sturl. in Sigurd. T. 2. c. 9. & 11. 12. 13. 14.

A. C. 1122. 12. *Nils* skickade bud til *Sigurd* A. 1122. och begärte hans bistånd til at låta Christna det hedniska Småland i Sverige: *Sigurd* war ej len dertil; ty det kom öfverens med hans löfte wid den Heliga Graf, och lofvade, at möta Danske Konungen följande året i Oresund: *Nils* war om wåhren i Sundet med sin flotta längt bittidare, än de Norske kunde hinna dit; men i ställe för at wänta på dem, uptog han deras drögsmål som en ordlöshet och gaf sin krigshär hemlof; När då *Sigurd* kom dit med trehundrade Segel, märkte han sin Förbundsbroders falskhet och blef deröfver så förtörnad, at han i sit krigsråd wid *Svimrarøs* (f) beslöt, at härja på dess rike: Han anföll *Thumatorp*, en gammal Stad i Skåne och *Jerreſtads*-härad (**), som då blef så utplundrad, at man från den tiden kan räkna hennes undergång: Dervid hade han wäl

(**) v. supr. P. 1. c. 14. §. 13.

(e) *Sturleſon* säger *Lotharius*; men det är felaktigt; ty *Lotharius* blef ej Kejsare förän A. 1125, och war nu ej annat, än en Grefve af *Suplenburg*.

(f) Kallas nu *Simmers* eller *Cimbrishamn*, som är en stad i Skåne och Jerreſtads-härad.

Digitized by Google

wil låtit saken bero, om han kunnat utråkna, at han blott tiente *Nils* til et wårktyg i dels affikter; men nu fullföljde han sit förſta upſåt, ſeglade långre öſter ut til Småland och landſteg wid *Kalmar*, hvarefter detta krigståg år kalladt *Kalmare-Leding*: Han injagade med eld och ſwård en ſådan förſkräckelſe i hela Småland, at folket ej allena gerna betalte femtonhundrade nöt i brandſkatt, utan ock mångrant antog den Chriſtna läran, hvarefter han med rikt byte wände med ſin krigshår til Norige igen (*): Detta tildrog ſig A. 1123. och ſåledes året för den ſtora Solens förmörkelſe, ſom ſkiedde A. 1124 (**). A.C. 1123.

(*) Sturl. T. 2. p. 263. 264. Torf. Hiſt. Norv. p. 3. L. 2. c. 9. p. 4 & &c.

(**) cfr. Sturl. L. c. et Torf. ap. J. Wild. ad Puff. p. 523. A.C. 1124.

13. Konung *Inge* i Sverige ſatt hervid med händerne i kors: antingen wiſte han ej deraf, förån det war förbi, eller wille han det ej weta; ty i ſit hierta ſåg han gerna, at hedningarne i hans rike bleſvo omwände til Chriſtendomen, den han ej ſielf med wåld tordes befrämja (***). Troligt är, at han måſt af otidig godhierrighet ſlåpt denna ſak ſå handlös och tillåtit en främmande, at öfva ſådant wälde innom Sveriges gräntſer; ty det kommer öfverens med hans upförande ej allena emot *Kol Jarl*, hvars Konunganamn öfver en del af Öſtergötland och Småland han kunde tåla, utan ock emot *Öſten Magnusſon*, ſom wid denna tid jemte ſin broder, den ofvannämde *Sigurd*, regerade i Norige: denne Konung hade ſtyrt det landet i ſin broders frånwaro med mycken wishet: Efter deſs återkomſt rådde han allenaſt öfver Norra hälften; men den utwidgade han utan til at draga wår- ji . Han ſtälte ſig ſå in med Invånarne i Jämteland, ſi id lydt under Svenſka Kronan, och utråtade

(***) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 521. 522.

Digitized by Google

A. C. 1124. så mycket hos de ypperſte, bland hvilka han hade någon ſkyldſkap (*), med ſkänker, goda ord och föreſtällningar, at hela den landsorten godvilligt ſvor honom Trohets-Ed, hvarvid hon ock i lång tid förblef, innan hon åter erkände ſin lagliga Öfverhet (**). Sådant frågade Konung *Inge* icke efter: Han läſte ſina Tider, biviſtade Meſſan, bygde kyrkor och riktade Präſter, anlåggandes åfven et Benedictin-kloſter wid *Wreta* i Oſtergötland A. 1128. (***), af hvilket alt han fådt det namnet *bin Fromme* (†): Hans regerings-tid war ſåledes tienlig för Danſke Konungen och hans Son, at wårkſtälla deras ſtämplingar efter Svenſka Spiran.

(*) v. ſupr. c. 1. §. 18.

(**) Sturl. T. 2 p. 248. 249.

(***) cfr. A. O. Rhyzel. Monaſteriol. & P. Staaff Diſſ. de ord. Benied. Upſ. 1727.

(†) c. 1. Wild. ed Pok. p. 528.

14. *Kalmare-Leding* hade giordt *Kol Jarl* och alle hedningarne i Oſtergötland och Småland förtörnade, dels på *Sigurd*, ſom dem ſköflat, och dels på *Inge*, ſom dem icke förſvarat: De förleto ſig derföre gerna på *Nils*, hvars land undergådt ſamma öde ſom deras; De Chriſtne woro wål icke miſsnögde med denna wåldſamma omwändelſe; men de tilſkrefvo hennes Danſke Konungens goda föreſtällningar (††): Således war *Nils* den ende, ſom inſtält ſig hos begge delarne, och i en ſå lyckelig omſtändighet, hvilken han några åhr utwäntat, ſkickade han ſin Son *Magnus* in i Göta-rike, ſom en Doterſon af *Inge Stenkilſon* och följaktteligen en Arfvinge til Sverige: Der hade han åfven ſökt winna de ypperſte genom Danſka förbindelſer, bland hvilka man kan räkna Wäſtgötſke Jarlen *Sune Iſvarſon* (g), ſom ägde *Ingrid*, en

(††) cfr. ibid. p. 522.

(g) Denne *Sone Jarl Iſvarſon* hade i ſit Hof Skalden *Haldor Sqvaldri*, v. Sturl. Skaldatal. T. 1. p. 480.

Digitized by Google

en doter af *Peder Torstenſon* til Borg wid Sora i Dannemark och af *Cicilia Skiatmsdoter Hvide* (*). Denne *Saue Jarl* war ock gift med *Astrid*, den Norſke Jarlens *Ogmund Ormſons* doter (**) och aflade med henne *Karl Jarl Sunneſon* i Götaland (h), ſom ſedan i anledning af ſit giftе med Brigitta, Konung *Harald Gilles* doter, giorde fordran på Norſka Kronan. Utan tvifvel hade ock *Nils* på ſin ſida, åtminſtone i hemlighet, ſin Frände, Jarlen i Öſtergötland *Folke den Tiocke*, ſom med hans broderdoter *Ingierd*, *Knut den Heliges* och Flanderſka Prinſeſſan *Edelas* doter (***), aflat trenne Söner (i), af hvilka den yngſte *Arnolf* (k) redan war ſå tilltagen, at han ſökte efterträda ſin ihielſlagne Morbroder Grefve *Carl Knutſon* i Flandern, ſom kallades *den gode* (†); men blef af Normandiſke Hertigen tilbaka drifven A. 1127. På det

A. C. 1124.

(*) cfr. Martin. Petr. Abb. Sorenſ. vit. Archi-Ep. Abſalon. Hafn. 1589.

(**) Stürl. T. 2. p. 318.

(***) v. ſupr. l. 5. 16.

(†) cfr. Dom. Montfaucon. Monum. de la Monarch. Franc. T. 2. p. 47.

A. C. 1127.

(h) Abboten *Martinus Petri* (L. c.) ſäger, at denne *Carls* moder war *Ingrid Pedersdoter* och at han i wapnet förde et hiul: dermed må wara ſom det wil; men i det förra målet år Sturleſon trovärdigare; ty *Carl* war *Astrids* Son.

(i) Deſſe woro 1. *Knut*, Jarl i Öſtergötland, ſom ägde Drotning *Ragnhild den Heligas* Syſter och aflade med henne *Holmgeir och Joan*, hvilken ſenare blef ihielſlagen af Eſterne. 2. *Bengt Snyffel*, Jarl i Öſtergötland A. 1130 och 40. ſom ägde förſt *Siritha Bengt Lakmans* doter, ſedan *Ulfhild Biörnsdoter*, K. *Eric den Heliges* Svägerſka (v. ſupr. §. 6.), warandes Fader åt *Birger Jarl Broſa*, *Knut Jarl*, *Magnus Minniſköld*, *Karl Jarl den Döfve*, *Folke Jarl hin Unge* och en doter, ſom blef gift med Konung *Knut Erikſon*. 3. ofvannämnde *Arnolf*, ſom påſtod Greffkapet Flandern.

(k) Le Pere Daniel kallar honom orätt *Arnout de Dannemark*.

Digitized by Google

A. C. 1127. det fattet blef *Magnus Nilsson* af frånder och wånner wäl emottagen ej allena med tilfåjelser, at engång blifva *Inges* Eftertrådare, utan ock med Konunganamn öfver Småland och en del af Östergötland, som wid detta tilfälle år kalladt *Södergötland* (*) wid pass A. 1130. Då tycks wäl *Inge* hafva litet waknat ur sin dwala och ryckt ned til Småland med wäpnad hand (**), at dämpa denne eld, innan han widare kulle fråta omkring sig; men *Magnus* war nögd, at han fådt i landet så fast fot til widare och wände imedlertid hem igen til sin Fader, at anlägga nya råsker til alle deras undanröjande, som ägde någon rätt til endera Kronan, antingen Sveriges eller Dannemarks.

(*) cfr. Sax. Gram. Ar. Hvidf. Pontan. & Holb. ap. J. Wild. ad Puff. p. 523 & 527. it. Can. Heg. Ser. Reg. Sv. in Act. Lit. Upf. 1722. vol. 1.

A. C. 1130. (**) Örnh. H. E. L. 4. c. 2. p. 407. ap. J. Wild. L. c. p. 526.

15. Bland deſſe war wäl *Henrik Svenſon hin halte* (l), ſom ägde *Ingiord* (m), Svenſke Prinſens *Ragnvald Ingeſons* doter (***); men efter den intet ſärdeles anhang hade, giorde *Magnus* hellre förbund med honom emot begges frände *Knut Erikſon* (n), ſom genom ſina dygder och folkets kärlek war dem bådom

(***) v. ſupr. §. 6.

(l) Hans Fader *Sven Svenſon* war ſå regeringslyſten, at han lät föra ſig ſiuk til Jutländſke Riksdagen och ſade på ſoteſängen, at han wille dö med glädie, allenaſt han i tre dagar fick heta Konung: men han lefde ej ut detta wal, ſom föll på hans yngre broder *Nils Svenſon*. (cfr. Holb. Hiſt. Dan. p. 202.). Alle deſſe *Sven Eſtridſons* Söner, ſom regerade efter hvarannan i Dannemark, woro oäkta.

(m) Hon ägde ſedan *Harald Gille*, Konung i Norige. v. ſupr. §. 6.

(n) Denne kallas eljeſt *Knut Lavard* och blef canoniſerad A. 1171. v. Anon. Hiſt. Dan. ap. Holb. Dan. Hiſt. T. I. p. 208.

Digitized by Google

bådom förhatelig och farlig. *Knut* war Hertig i Slesvig, hvartil han ock med sin tapperhet förknippat Wenden eller Mekelburg, och derföre af Kejsar *Lotharius* erhållit namn af de *Obotriters Konung* (*). Han ägde *Ingeborg Haralds* doter af Rysland, hvars Moder *Christina* war Svenske Konungens *Inge Stenkilsons* doter (**), så at han åfven kunde räknas til Svenska Huset; men til Danske Thronen war han närmare, som Son af den älskade *Erik Ejegod*, *Nicolai* äldre broder. Derföre blef nu hans undergång beslutad af Konung *Nils*, Drotning *Ulfhild* (***), *Magnus Nilsson* och *Henrik den halte*. *Nils* och hans Son besökte *Knut* i Slesvig och blefvo wäl undfägnade, då *Magnus* föregaf sig åmna, at resa til Heliga Landet och imedlertid anförtro sin Maka (o) och barn under *Knuts* beskydd: Han bjöd honom också til Rokild på Julegästebud, hvarunder *Knut* således ej kunde föreställa sig något ondt, utan infann sig der på god tro; men han skyndade allenast til sin död; ty då han wid afresan af *Nils* fick til skiänks fyratio wäl utrustade Ryttare och skulle nu tillika med *Magnus* och *Henrik* bese dem i en skog (p) ej långt från Ringstad, hade han på mötesplatsen knapt satt sig ned, at wänta på dem, förån han af desse Prinsar och hela den i skogen beståltе mördare-hopen blef ihielslagen den 7. Jan. 1131 (†).

A C. 1130.

(*) L. Holb Dan. Hist. T. 1. p. 204.

(**) v. supr. §. 6.

(***) v. supr. §. 5.

(†) Knytl. Sag. c. 72. 93 & L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 206. 207. 208.

I 16 Det-

(o) Denna war en Pålsk Prinsessa wid namn *Rickissa*, med hvilken *Magnus* aflade två Söner *Knut* och *Nils* (v. Knytl. S. g. in Excerp. Bartholin. ap. Holb. Dan. Hist. T. I. 211.): hon fick sedan K. *Sverker* i Sverige.

(p) Skogen kallades sedan *Lavards-wald*, cfr. Holb. L. c. J. Wild. L. c. p. 524.

Digitized by Google

A. C. 1130. 16. Detta mord uprörde hela Dannemarks Almoge til hämd under *Knuts* Bröders *Erik Emunds* och *Harald Kesias* anförande, så at *Magnus* måste fly til Sverige: Der sökte han icke allena nya krafter, utan anlade ock nya stämplingar til at bringa ur wägen sielfve Konung *Inge*, som således med sit lif måste omgälla sin orklöshet: *Magnus* blef wäl återkallad til Dannemark af sin Fader, hvilken han bistod, då underså̊tarne upsade honom deras Trohets Ed (*) och i hans ställe utvalde *Erik Emund* wid pass A. 1132: Han stillade wäl ock Kejsar *Lotharius*, den mördade *Knut Lavards* wän, tilfreds med penningar och en Vasall-Ed för sig och sit folk (**): Han slogs wäl ock til sjös mot *Erik Emund* och måste taga flykten (***); men under alt detta hade han ögonen på sin anläggning i Sverige, der han ändteligen A. 1133. genom hemlige förrådare, Munkar eller lekmän, lät taga *Inge Halstanson* af daga genom en förgiftad dryck i en gård bredewid *Wreta* kloster (†), hvilket denne Konung sielf bygt (q) och der han äfven blef begraffven (††). Detta war et stort fall, i synnerhet för de andelige, så at ock *Nicolaus Ulfing* (r), Biskop i Upland,

(*) Helmoldi Chron. Slav. L. 1. c. 51.

(**) Id. l. c. ap. Holb. l. c. p. 210. & J. Wild. l. c. p. 525.

(***) L. Holb. l. c.

A. C. 1133.

(†) cfr. Catal. Reg. Sv. ad Cod. Weitrog. Örnh. H. E. l. 4. c. 2. Er. Ol. Hist. Sv. in Ing. Jun. & J. Wild l. c. p. 526.

(††) Messen. Scal. T. 12. p. 87. Peringsk. Att. p. 55.

(q) Skriften på *Inges* likstен i Wreta är ditsatt i senare tider på K. *Johans* befallning efter Johannis Magni oriktiga Historia. v. Mess. T. 12. p. 87. J. Wild. L. c. p. 528. & Er. Benz. Coll. Hist. Patr. MS. c. 4. §. 9.

(r) Han kallas eljest *Nicolaus Ulfr* och tycks hafva warit en Son af *Ulf Ulfsson* och Sons Sonson af *Bengt Ulf*, Lagman i Upland wid pass A. 1050. Hans Broder *Eric Ulf* war Hertig *Ulfs* måg til Biälbo och *Ingrid Ylfvas* Fader. Af desse *Ulfvar* är ock *Trolle*-slägten en gren. v. supr. P. 1. c. 20. p. 11. in not.

Digitized by Google

Upland, derôfver ſkall hafva ſörgt ſig til dôds (*): Men det ſkiedde ſå lônſkt, at ingen derföre i början miſstänkte *Magnus*: han förlorade ej ſtrax bland de Svenſke ſine wänner (s) och om han icke haft på händerne det inbördes krig, ſom hon förorſakat i Dannemark, ſåkert hade han i denna ändring trångt ſig up på Svenſke Thronen; men i ſådana omſtändigheter måſte han nu ſvikta för den afledne *Inges* kôtſliga Syſkonebarn *Ragvald Oloffſon*, en Soneſon af Konung *Stenkil* (**) och ſåledes en manlig Sveriges Bröſtarfving, ſom ſtrax derefter blef utvald til deſs Konung (***). Dock med alt detta gick *Magnus* icke från ſit ögnamärke.

A. C. 1133.
(*) H. Speg. Chron Epiſc. Upſ.

(**) v. ſupr. §. 6. *RAGVALD KNAP-HÖFDING.*

(***) Langfedgetal in cod. MS. Dela Gard. Catal. Reg. Sv. ad LL. Veſtrog. Er. Ol. Hiſt. Sv. L. 2. p. 127.

17. *Ragvald* hade under *Inge* och hans Broder warit Höfvidsman öfver Konungens lifvakt (†), hvaraf han kallades *Knap-höfding* eller en anförare för *Knaparne* (t): Han begynte ſtrax öfva alla Kungeliga rättigheter, innan han i hvarje landsort blifvit erkând, och ſkall äfven, likſom hans föregångare (u),

(†) Meſſ. Scond. Ill. T. 13. p. 59.

I 2 hafva

(s) Han lät A. 1134. föra en hel hop gamla Handlingar från Sverige til Dannemark. v. ſupr. in Præfat. ad P. 1.

(t) *Knab* är ännu på Tyſka en *Goſſe* och kommer öfverens med det gamla ordet *Knape*, ſom i början betydde en *yngling* eller *Drabant* wid hofvet, hvilken ſedan til belöning kunde få et ſtycke frälſe-jord, hvaraf wi ån hafve ordet *Knap-Adel*. ännu A. 1470. i K. Chriſtiani I. Diploma af Segeborg om Flensborgs pantſättning til Lybeck och Hamburg kallas Holſtenſke Adelen *Die Duchtige Knapen*.

(u) Man wet ej, om det warit *Inge* den äldre eller den yngre, ſom låtit ſlå et mynt med et af tre kronor

Digitized by Google

A. C. 1133. hafva låtit slå mynt (x), hvilka ännu åro bibehållne (*): Han ryckte ock innom dess med wåpnad hand ned åt Götarikes södra delar (**); men deruti tycks han böra ursäktas (***); ty som han strax lär hafva märkt orsaken til *Inges* död; så syntes honom ock hans förstа och angelägnaste affikt böra wara, at efterspana de brotslige och rena Sverige från alla *Magni* mordiska giller, innan han kunde göra sig säker på sin Thron; men hvad han trodde wara et medel til sin trygghet, blef just hans undergång. *Magnus* hade imedlertid A. 1134. sedt sin Faders saker i något lyckeligare tilstånd, så at *Erik Emund* ej allenast förlorat sin broders *Harald Kesias* biständ, som slagit sig til Konung *Nils*, utan ock et stort fältslag i Jutland, hvaraf han måst fly til Norige och båra det namnet *Harefot* (†): Således war *Magnus* hos många Svenske ännu i anseende och hade besynnerligen i Wästergötland (††) et stort anhang, hvilket *Ragvald* nu wille utrota.

(*) Brenn. Thes. Tab. 3. & p. 7.
(**) cfr. J. Wild. ad. Puff. p. 526.
(***) cfr. Örnh. H. E. L. 4 c. 3. & Lund. not. ad LL. Westrog. p. 142.
A. C. 1134.
(†) L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 211.
(††) cfr. Messen. Sc. Ill. T. 12. p. 87. ap J. Wild. L. c. p. 527. & Can. Hag. Ser. Reg. Sv. in Act. Lit. Upf. 1742.

18. Den-

(x) *Ragvald* tilägnas et mynt med fyra R. på den ena sidan och et kors på den andra, åfvenväl et annat med et R innom tre kronor på ena och Götska Lejonet på den andra sidan, så väl som ock en bleckpenning med samma Sveriges wapn (Brenn. Thes. T. 3. & p. 7.); men i anseende til hans korta regering menas dessa wara äldre och af *Inge Olofsson* (v. supr. P. 1. c.

Digitized by Google

18. Denne Konung kom tågandes på sin *Eriksgata* från Östergötland och Småland genom Jönköping och Mo-härad in i Wästergötland, der han genom Kind, Mark och Bolde-bygden in i Seve- och Askemanshårader, kanhända framfor med alt för stor myndighet (*); i mnan han efter Sveriges gamle Lag (**) på gränsen gifvit och tagit *Grud* och *gislan* eller Ed och borgen, som en ny Konung på sit första intåg i en landsort höfdes. Wästgötarne, bland hvilka woro många *Magni* anhängare (***), blefvo snart upretade af en sådan sidvördning (y): Almogen samlade sig beväpnad emellan de trånga bärgen i *Orgryte*-Sokn wid Kalle-bäcken, som löper ur *Kalle-Putt*, en klar och häftig källa, der *Ragvald* skulle framdraga (†), och wille med wåld försvara sina friheter: Om nu någon *Magni* wän med flit eller eljest något wapn efter krigsöde träffat Konungen, kan man ej weta; men wisst är det, at *Ragvald* wid detta tilfälle blef ihielslagen (††) A. 1135. Han begrofs der bredevid i en hög emellan tvenne bärgskullar och hans grift, som ofvan jord betäcktes med flata Gråstens-hållar, af en aln i högden, fem i längden och två i bredden, kallas ännu af Almogen deromkring *Jätte-Konungens Graf* (z), utan tvifvel efter *Ragvald* til wäxten warit ansenlig.

A. C. 1134.

(*) Catal. Reg. Sv. ad LL West.

(**) v. supr. P. 1. c. 7. §. 25.

(***) cfr. J. Wild. L. c. p. 536.

(†) Epist. Laur. Böker. ad O. Rudb. d. 30 Jan. 1692. MS. in Bibliot. Salstad.

(††) Catal. R. Sv. ad Cod. Westrog. & omn. Hist. Sv. A. C. 1135.

18. §. 19.), som äfven kallades *Ring*, så at dess namn ock begyntes på R. v. J. Wild. ad Puff. p. 536.

(y) Konungalängden wid Wästgöte-lagen säger, at *Ragvald Båld och Håg-stor red til Kalle-putt ogisslad och för den sidwördnad han då giorde allom Wästgötom, fick han skama* eller hastig *död*.

z) Wid byen *Kallebäck* och några steg från *Kallebäcks-Putt* eller brund ligger denna graf, som Laur. Bö-

Digitized by Google

A.C. 1135. lenlig. Således hade nu *Magnus* stämplat lifvet af en
(*) cfr. Sax. Gram. & Torf. Hist. Norv. P. 3. L. 8. c. 9. p. 479. ap J. Wild L. c. p. 526. Dansk Arf-Prins och tvenne Sveriges Konungar (*); men han fick ej länge fägna sig at sina grymheter.

19. Han blef tillika med sin Fader angripen af *Erik Emund* i upstäld slaktordning wid *Fotevik* utan för Lund i Skåne: Redan i början af striden kom en sådan förskräckelse i hans krigshär, at hon först ryggade något tilbaka och sedan aldeles tog flykten ut til stranden: *Magnus* war den ende, som med sin manndom giorde *Erik* segren tvifvelaktig; men åndteligen stupade han sielf tillika med *Henrik den Halte* och mycket folk på båda sidor (**): Konung *Nils* undkom med stor fahra til sina skiepp och hem til Dannemark; men han lefde ej länge derefter; ty han blef samma åhr ihielslagen af Borgerskapet i Slesvig, som til Hertig *Knut Lavards* åhreminne inrättat et *Gille* (a) eller

(**) Sax. Gram. & Helmold. Chr. Slav. L. 1. c. 51. cfr. L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 211. & S. Bring. Mon. Scan. P. 1. §. 6. in not.

ker i sit bref til O. Rudbeck af A. 1692. klarligen bevist, så at *Ragvald* her blifvit slagen och icke wid *Karleby-Långa* åt Falköpings sidan, som man hittils föregifvit.

(a) Dessa *Gillen* hade sin uprinnelse i den gamle hedne Lagen (v. supr. P. 1. c. 7. §. 11.); men utsträdes nu med Christelig nit: Slesvigska *gillet* war icke det samma som *Knuts-gillet* i Malmö, hvilket år instiktadt til Konung *Knut den Heliges* åminnelse (v. Flensb. Descr. Soc. S. Can. Malm.) Hertig *Knut* blef först canoniserad A. 1171. hvarefter hans Gille blef fullkomligare inrättadt och sedan A. 1258. af 18. åldermän underskrifvit i *Skanör* i Skåne: Den Artiklen deraf, som så lyder: *Si Non-Gilda interfecerit Congildam* &c. war just den, som längt förut blifvit i akt tagen och förorsakade *K. Nicolai* död: Denne Konung blef warnad innan han reste in i Slesvig; men han frå-

Digitized by Google

eller förbund (b), hvaruti en regel war, at hämna hans död (*). Märkeligt är, at i Slaget wid Fotevik råkade man bland de döde på walplatsen Sexhundrade Präster (**) och fem Biskopar (c), bland hvilka åfven war *Henrik* från Sverige, antingen den Östgötske *Herbricht*, som för detta år nämd (***), hvilken nu efter all liknelse fäktat under *Magni* fahna (†), eller *Henrik Pålson*, en Dansk Biskop i Westeråhs (††). Desse helige Fäder och Bröder fingo til större delen, innan Slaget började, sina synders förlåtelse af Ärke-Biskop *Asser* i Lunds domkyrka (†††). Sådane woro den tidens Apostlar: de omwände de enfaldige med armstyrka och frågade ej stort efter den Herrens saktmodighet, hwars Rike icke är af denna werlden: Det gick sedan så wida, at Påfven aflätte en Ärke-Biskop i Maynz (d) för det, at han ej war god

A. C. 1135.

(*) L. Holb. L. c. p. 213.

(**) MS. memb. in excerpt. Barthol. ap. Holb. L. c. p. 211.

(***) v. supr. l. 7.

(†) eller J. Wild. L. c. p. 527.

(††) E. Benz. Mon. Eccl. p. 224.

(†††) Knytl. Sag. c. 97. p. 138.

gade, om *han skulle wara rådd för några Skomakare och Skinnare?* dock detta Folk hade Almogen med sig och slog ihiel sin Konung A. 1135, sedan han regerat i 30. åhr (v. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 213.).

(b) Åtskilliga *Gillen* upkommo sedermera i Sverige, som *S. Pehrs*, *S. Jacobs* och *Helge Ands* i Upsala, *S. Olofs*, *S. Michels*, *S. Eriks*, *S. Gertruds* och *Wårfru*-Gille i Stockholm. *S. Nilses* i Strengnäs, *S. Britas* och *S. Michels* i Wadstena, *S. Botolphs* i Biörklinge i Upland, *S. Olofs* i Frötuna, *S. Joh. Bapt.* i Wånge, i Hårlosa, i Lerbro, i Tyble &c. *S. Pehrs*, *Helig Kors*-och *S. Knuts* i Sigtuna, liksom i Malmö. v. G. Wallin. Sig. st. & cad. æt. 3.

(c) Desse woro *Peder* af Roschild, *Thage* af Ribe, *Albert* af Slesvig, *Flocus* af Arhus och *Henric* af Sverige (v. Holb. L. c. p. 211.).

(d) Denne hette *Christianus* och blef affatt A. 1251.

Digitized by Google

A. C. 1135. (*) Fleury Hist. de l' Egliſe. L. 83.

god Krigsman (*). Förevigſka Slaget ſkiedde wid ſamma tid ſom Wåſtgötarnes wåldſamhet emot deras Konung, ſå at jag ej kan ſåja, hvilkendera öfverlefvat den andre, *Ragvald* eller *Magnus*; men låkert är, at Svenſke Thronen nu war ledig och derjemte befriad från en blodgirig Prins (e), ſom giordt ſå mycket buller i Norden.

20. Stenkilſka Åtten war nu på ſvårdſidan utgången och Svearike kaſtadt i et farligt och hufvudlöſt tilſtånd. Göterne buro ännu altifrån *Olof Skotkonungs* tid ſin gamle afvund mot Upſvearne för Tag-Råttens ſkuld wid Konunga-wal, hvilken de dem wid alla tilfällen ſökte betaga: I Göta-rike funnos åfven mångfaldige *Magni* wånner och det är mycket likt, at *Kol Jarl*, faſtän med honom deltagande i en öfver Oſtergötland och Småland påſtådd Kungelighet, ej warit dem Danſkom obenägen: Denne hade ock en Son *Sverker* (**), ſom gift ſig med *Ålfhild* eller *Ulfhild*, *Magni* Styfmoder (***) och Danſke Konungens *Nicolai* Ånka, hvilken utan tvifvel efter Förevigſka Slaget blifvit qvar på Svenſka ſidan (f) och tagit til *Sverker* ſin undflykt (†). Hon war en Norſk Låhneshöfdings *Håkan Finſons* doter och en Sone-

(**) Knytl. Sag. p. 87.
(***) v. ſupr. §. 5.
(†) cfr. Sax. Gram. L. 12. ap. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 206. in not.

(e) Han ſkall hafva blifvit begrafven i Wreta kloſter (Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 89.): Grafſkriften är intörd i Monaſteriologia A. O. Rhyz. p. 117.

(f) *Saxa* har om henne diktat, at hon låt ſig förföra af K. *Sverker* i Sverige, emedan henneſ man ännu lefde, och at hon ſåledes warit gift med två Konungar på en gång (Holb. Dan Hiſt. p. 206. & 214); men at detta är falſkt, kan ſes J. Wild. ad Puff. p. 541.

Digitized by Google

Sonefons doter af *Harek på Thiota* (g), ſom warit en af de Uproriſkes Anförare mot *Olof den Helige* i Norige (*). *Alfhild* war en illſundig och Regeringslyſten Prinſeſſa, ſom åfven tycks hafva bidragit til Danſke Hertigens *Knut Lavards* mord (**): Nu war ej underligt, om hon giorde all ſin flit, at bringa Svenſka Krönan på *Sverkers* hufvud. Såkraſte medlet dertil tycktes wara, at låta utkåra hans gamle Fader *Kol Jarl*, *Blot-Svens* Son, ſom nu ej allena war den ende lefvande Konunga-Son i Sverige, utan ock redan hos Göterne bar Konunga-namn (***), hvilket på hedniſkt wis blifvit förökt med det gamla heders-namnet *Erik Åhr-ſäll* (h) eller den *Korn-rike* (†). Detta förſlag wann ock ſin framgång: *Kol* blef wäl icke frivilligt af de Chriſtne erkånd; ty han war ännu Hedning, hvarföre han ock i de ſlåſta Konunga-lån ngder år förbigången (††); men ſå ſteg han dock wärk eligen på Svenſke Thronen (†††) wid paſs A. 1136 5. Man wet ingenting, ſom händt under hans korta reg ering, om icke en ſtor Förmörkelſe i ſolen A. 1137 (*).

A. C. 1135.

(*) Sturl. T. 1. p. 751. 783. &c.

(**) v. ſupr. §. 15. cfr. Holb. L. c.

(***) v. Sturl. T. 2. p. 263. & Meſſ. Sc Illuſtr. T. 12. p. 90. 91.

(†) v. ſupr. c. 1. §. 19. KOL.

(††) Catal. Reg. in mon. Eccl. E. Benz. p. 17. &. 18. &c. &c. A. C. 1136.

(†††) Langfedgatal in Cod. MS. Delagard. ap. Er. Benz. in not. ad Valt. p. 81. cfr J. Wild. ad Puff. c. 29. p. 537. A. C. 1137.

(*) Chron. Vet. in Cod. MS. membr. Bibl. Upſal. n. 70.

(g) Denne *Hareks* Fader war *Eivind SkaldaSpiller*, en Son af *Fin Skialge*, ſom ågde *Gunhild*, Halfdan *Jarls* doter och K. *Harald Hårfagers* doterdoter.

(h) Han hade warit ſå lyckelig under det Herravälde han haft öfver en del af öſtergötland och Småland, at en god åhrsväxt då inträffat, hvilket gaf anledning til detta namn. I Engeland war wid ſamma tid ſå god rid på ſpannemål, at wid paſs A. 1135. kunde köpas r en ſkilling ſå mycken Säd, ſom et hundrade perner en dag behöfde til bröd. v. Rap. Thoyr. Hiſt. d' nglet. T. 2. p. 105.

Digitized by Google

21. En så grym, trolös och ohyggelig tid war nu begynt öfver hela Norden, at hon förtienar någon betraktelse: Den widskiepelige och mörke Hedendomen war wisserligen at beklaga; men i dess ställe war nu en Christendom införd, som giorde föga bättre nytta och hade stundom hos menigheten långt skadeligare wårkan: Hedningarne woro af wördnad för sine Afgudar så tilgifne Landsens gamle Lagar, at de åtminstone derefter lefde i ordning; men de Christne mente sig nu merendels wara laglöse och at alting war dem tillåteligt: Med deras Tro war ganska slätt bewändt; ty de trodde nästan endast på Prästerne, som woro mycket lekamlige: Desse inbillade dem, at allenast de fådt dop, undergifvit sig Romerske stolen och begåfvat de Andelige, så woro de rätte Christne, fast de ån aldrig brydde sig om Fromhet, Rättwisa, Redelighet, Tienstaktighet eller minsta dygd: De största ogerningar begynte nu få swarsgoda färgor och ingen af dem war så grufvelig, at man icke lätteligen derifrån fick aflösning för god betalning: Desutan war intet nidingswärk så groft, som ej hölls för lofligt, når det giordes under skien af Kyrkans förmon och Lårans befordran. Sådane grundlatser kunde ej annat föda ån förråderi, wåldswärkan och nedriga Sinnen: I Sverige hafve wi sedt tvenne Konungar, *Inge* och *Ragvald*, bland sit eget folk innom tu åhr om lifvet bringas. I Norige gick det ej bättre til: *Magnus Sigurdson*, som der kommit til regeringen A. 1130, hade wål delt riket med sin Farbroder *Harald Gille*, som ägde Danske Prinsens *Henrik den Haltes* Änka (i) *Ingerid Ragvalds* o-

er

(i) Med *Henrik* hade hon två Söner *Ragvald Jarl* ch

Digitized by Google

ter (k) från Sverige (*) Konung *Inge Haraldſons* moder; men ſedan drifvit honom ur landet, ſå at *Harald* måſt fly til Konung *Erik* i Dannemark, hvilken A. 1134 gifvit honom Halland (l) i förlåning (**): När då *Harald* derifrån kommit tilbaka, wunnit ſeger och fådt ſin broderſon fången, lät han utſtinga hans ögon, afhugga hans ene fot, betaga honom förmögenheten at afla barn och inſättia honom i et kloſter i Trondhem (***): Han lät ock ſamma gång uphånga Biſkop *Reiner* i Stavanger, en Engländare, ſom förr wille dö, än öpna ſin Skattkammar; men

(*) C. A 1137. v. ſupr. §. 6.

(**) Sturl. T. 2. p. 289.

(***) L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 217. & Sturl. L. c. p. 296.

K 2 med

Magnus, ſom ſedan i anledning af ſit möderne ſatte på ſig Svenſka Kronan: med *Harald* hade hon två barn, Konung *Inge* i Norige och en Doter *Brigitta:* denna *Brigitta* har man gifvit fyra män, bland hvilka man råknat ej allena K. *Inge Halſtanſon* i Sverige, ſom är orimligt (ty han dog två åhr förån hennes moder kunnat gifta ſig med hennes fader), utan ock hennes egen Halfbroder *Magnus Henrikſon*, hvilket jag ej förſtår. Hvad med ſäkerhet kan ſäjas är det, at hon förſt ågt *Carl Jarl Sonaſon* i Götaland (v. ſupr. §. 14.) och ſedan Öſtgötſke Jarlen *Birger Knutſon Broſa*, *Folke Jarl den Tiockes* Soneſon, med hvilken hon aflade fyra Söner, *Philip*, ſom blef wald Konung i Norige; men ſlagen A. 1220. *Knut Jarl*, *Folke Jarl* och *Magnus Jarl*, ſtore Stamfäder i Sverige: Hennes döttrar med *Birger Broſa* woro *Kerſtin*, *Margreta* och *Ingierd*, ſom blef K. *Sverker Carlſons* Drotning i Sverige och K. *Johans* Moder. v. Sturl. T. 2. p. 346.

(k) Efter *Harald Gilles* död gifte hon ſig förſt med *Ifvar* [illegible]*ys* och ſedan med *Arne på Stödrein*. v. ſupr. c. 2. §. [illegible]n not.

([illegible]örutan denna förlåning fick han otta långſkiepp. v. urſl. T. 2. p. 289.

Digitized by Google

A. C. 1137. med alt detta hålls *Harald* efter döden för et Hel-
(*) Sturl T. 2. p. 315. gon (*). Kort efter deſſa grufveligheter eller A. 1135. blef ock den rika köp-ſtaden *Kongahella* i Wiken eller Bohuslån, ſom en tid tilförne af Norſke Konungen *Sigurd Jörſalafarare* blifvit ſatt i ſtor wålmakt, ſå jemmerligen förſtörd af Pomerſke Förſten *Ratibor*, efter ingen annan rått, ån gamle Siöröfvare-lagen, at hon från den ſtunden aldrig kunnat komma ſig före
(**) Sturl. T. 2. p. 296. ad 306. igen (**).

22. I Dannemark wiſa ſig wid denna tid icke behageligare ſorgeſpel: Wi hafve der ſedt Hertig *Knut* och Konung *Nils* ihielſlås, den förre af ſit Syſkonebarn under ſmickran och wålplägning, den ſenare af ſine egne underſåtare, ſom dermed trodde ſig giöra Gudi en tienſt: Nu hade *Erik Emund* der blifvit Konung efter ſin Broder *Nils:* Hans åldre Broders *Harald Keſias* Son *Biörn Jernſida*, ſom ägde *Catharina*, Konung *Inge Stenkilſöns* doter i Sverige (***), giorde tillika med ſin broder för honom knåfall, emedan deſſe Prinſar hade den olyckan, at wara Arfvingar til Danſka Kronan; men han låt ej allenaſt dränka dem wid Slesvig, utan ock, då han kort derpå fådt deras Fader, ſin egen broder, til fånga (m), låt han honom halshugga tillika med hans öfrige Söner,
(***) v. ſupr. § 6.
(†) L. Holb. Dan. H. T. 1. p. 216. förutan en *Olof*, ſom undkom i qvinno-kläder (†): dock, denne *Erik Emund* hade ſielf ej båttre öde: Sedan han en tid måſt utſtå et ſvårt inbördes krig mot den

(m) Denne *Harald Keſia* hade låtit wälja ſig til Konung efter ſin Fader på *Urne-Ting*, ſom war det w... ga landstinget i Södra Jutland, når han om natten ... in broder blef öfverfallen och halshuggen. v. Holb. c.

Digitized by Google

den måktige Årke-Biſkop *Eſkil* i Lund (n), ſom på ſidſtone wann ſin åſtundan, blef han på Hvedings-Ting wid Ribe mördad af ſin egen underſåte, en Jutſk Adelsman A. 1137. (*). Sådan war nu gemenligen Chriſtendomen denna tid ej allenaſt i Norden, utan måſt öfver hela Europa. A. C. 1197. (*) Id. L. c. p. 418.

23. Det kunde ſåledes i ſig ſielf wara lika mycket om Konung *Kol* i Sverige war Hedning eller Chriſten; men ſå blef han dock omvånd af ſin Son (o) i en ålder af inemot nittio åhr, då han ock ſtrax efter dopet och i ſielfva dop-kläderne afſomnade (**): Han blef begrafven ej långt från Linköping i *Kaga* kyrka, hvilken tillika med *Kerna* (***) nyligen tilförne af hans Son blifvit upbygd och invigd. *Sverker Kolſon* fann då ſtrax ingen ſvårighet, at eftertråda ſin Fa- (**) Örnh. Hiſt. Eccl. L. 4. c. 3. p. 418. cfr. H. Speg. Hiſt. Eccl. p. 14. & J. Wild. ad Puff. p. 539. (***) Speg. Hiſt. Ecc. L. c *SVERKER KOLSON.*

(n) Denne war en Broderſon af ſin Företrådare *Aſſar*, ſom war *Sven Truedſons* Son: *Eſkil* war en ſtor krigsman och jagade K. *Erik Emund* ur Seland: Han blef Årke-Biſkop i Lund emot *Eriks* wilja och ſatt der i lång tid; men lemnade Stolen A. 1177. åt *Abſalon Hvide*, dragandes ſig til Clairvaux-kloſter i Frankrike, der han dog ſem åhr dereſter.

(o) Meſſenius och Örnhielm (H. E. L. 4. c. 3. p. 418.) ſäja, at denne Son hetat *Cornica* eller *Kornuka*: Kan wål wara, at *Kol* haft en Son förutan *Sverker*, ſom gifvit ſig til det andeliga Ståndet och warit *Kornik* eller *Kor-broder*; men ſå år ej heller olikt, at han ſielf ſå blifvit kallad af den *Kanike*- eller *Kor*-dråkt han hade på ſig wid dopet och då han dog (cfr. J. Id. ad Puff. p. 539.): Likaſt år, at *Kol Kornike* ej it år ån *Kol Kornrike*, i ſynnerhet ſom det år ſant, an fådt namn af *Erik Åbrſåll*, ſom förr år ſagt.

Digitized by Google

A. C. 1138. (†) Langfedgatal in Cod. MS Dela-Gard. Catal. R. Sv. in mon. Eccl. E. Benz. p. 17. & 18. cfr. Wild. L. c.

der (†) A. 1138: Han hade dertil ej allena hielp af den ofvannämde afvund, ſom Göterne nu öfver hundrade åhr betygat emot Up-Svearnes tag-Rått wid Konunga-walen (*), utan ock af de hedniſkt Sinnade, för hvilka hans Fader och Farfader warit hufvudmän: De Chriſtne, ſom giorde ſtörſte hopen, kunde ej heller annat, ån wara nögde; ty *Sverker* war mycket nitiſk i deras gemenſkap och använde ſtor koſtnad på kyrkor och kloſter, ſom ſnart widare ſkall berättas: UpSvearne woro ſå mycket mindre deremot, ſom detta Konungawal befordrades af ſielfve deras Biſkop (**) *Sven Kolle* (p), hvilken ock derföre menas böra heta *Sven Kolſon* och hafva warit denne Konungs Broder (***). Så kan man ock billigt til denna tid och omſtåndighet föra en åndring i gamle Lagen, ſom ſedan altid år lagd til grund wid Konunga-wal, *at öfver alt Sverike ſkulle ej tillika wara mer än en Konung* (†), hvarigenom *SamKonungars* regering uphörde. *Sverkers* Gemål *Alfhild* hade nyligen födt honom, förutan en Doter, en Son *Carl*, hvaraf

(*) v. ſupr. c. 1. §. 14. cfr. P. 1. c. 20. §. 20.

(**) cfr. Speg. Chron. Epiſc. Upſ.

(***) Peringſch. mon. Ull. p. 127. cfr A. O. Rhyz. Monaſt. p. 127.

(†) L. L. Kon. B. c. 2. cfr. J. Wild. Hiſt. Pragm. p. 253. 254.

(p) Denne Biſkop, ſom kallas *Sven Kolle* i Weſteråhs-Biſkopens *Caroli* anmärkningar (v. Er. Benz. Mon. Eccl. p. 20.), ſkall ock hafva haft det namnet *Sivard* (v. Id. in mon. p. 187.). At han öfvergifvit Upſala Biſkopsſäte, blifvit Abbot i Raſted i Oldenburg och inwigt kyrkan *Tviſchenane*, kan wara troligt (Herm. Hammelm. Chron. Oldenb. p. 39.); men at han blifvit drifven ur Sverige af *Irländarne* (Anon. Chron. Raſted. ed. Henr. Meibom. Script. Germ. P. 2. p. 95.), det år utan grund. Likare år, at han förſt blifvit drifven ur Irland af Hedningarne, ſedan wiſtats i Oldenburg ſom Abbot och ſidſt blifvit Biſkop i Upſala cfr.

Digitized by Google

af hans Thron så mycket bättre blef ſtadgad; men hon dog ſtrax deretter i godt rykte hos de Andelige, dem hon ſig med ſin gifmildhet förbun, dit. A. G. 1138.

3. Cap.

E. Benz. Mon. Eccl. p. 188.); ty der ſkall han hafva dödt A. 1140. v. Speg. Chron. Ep. Upſ.

Digitized by Google

3. Cap.

1.

A. C. 1138.

Sverkers förſta omſorg wid Regeringens antagande war, at ſtälla ſig in med de Chriſtne, ſom nu redan af Rikſens Invånare giorde den anſenligaſte delen: Han ſåg wål hvad Ofvervålde Präſterne ryckt åt ſig, och at utom deras gunſt ingen Konungslig makt war beſtåndig; ty giorde han dem gierna til wiljes: Han upbygde en Domkyrka wid gamla Upſala på ſamma rum, der hans Farfader hade ofrat Afgudom, eller på ſamma Tempels grundvalar (*), ſom af *Inge Stenkilſon* några och ſextio åhr tilförne blifvit förſtörd (**), ſå at Biſkops-Såtet nu förſt tycks hafva blifvit flytt från *Sigtuna:* Denna kyrka war fårdig tolf åhr efter ſin anläggning, då hon af Biſkop *Henrik* blef invigd *den heliga Jungfru* til åra (***); men hon blef ej Upſala-Stifts beſtåndiga Dom-kyrka, ſom framdeles ſkall beråttas. *Sverker* började ock wid denna tid, at lägga grunden til Linköpings-D[illegible]mkyrka, hvilken derefter på wiſſa tider ſmåningom [illegible]ll-

(*) Annot. Caroli Epiſc. Aroſ. MS. Membr. in Mon. Eccl. Er. Benz. p. 20.

(**) v. ſupr. c. 1. §. 17.

(***) cfr. Mon. Eccl. cit. p. 20.

ho[illegible]da-

Digitized by Google

bordades och utan tvifvel åtſkilliga flera inrättningar til Chriſtendomens befäſtande (a). Men hvad ſom giorde honom liklom hans Gemål *Alfhild*, hos de Andelige behageligaſt, war et Benedictin-Kloſter i Oſtergötland, hvarpå de begge användt ſtora medel och hvilket kom til ſin fullbordan A. 1144: *Alfhild* war då död; men kloſtret kallades Hennes namn til åminnelſe *Alfhildſtad* (*), eller *Alfhilds-rum* (†), hvilket ſedan år förvändt til *Alvaſtrum* och *Alvaſtra*. Detta ſkiedde måſt på tilſtyrkan af den Oſt-Götſke Biſkopen *Giſle* (b), ſom åfven på ſamma åhr inſtiftade *Nydala*-kloſter i Småland (††). Så täflade nu de ypperſte i Norden, hvem ſom båſt kunde förtiena ſig Himmelen genom förmenta Gudeliga gerningar: Bland deſſa räknades ej för den minſta, at reſa til Jeruſalem, ej allenaſt på de namnkunniga *korsfärder* mot Saracenerne i Heliga Landet, ſom nu på *S. Bernhardi* föreſtållningar för alvar begyntes ſå wål från Sverige ſom från Norige, Dannemark, Tyſkland och hela Europa (†††), utan ock eljeſt på *Pelegrims-färder* til den Heliga Graf: *Helena Gutormsdoter* (c), en A. C. 1144.

(*) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 540.

(†) cfr. G. Wallin. Gotl. Saml. P. 33.

(††) H. Speg. Chron. Epiſc. Link.

(†††) cfr. le Pere Dan. Hiſt. de Fr. T. 2. p. 489.

L

(a) Han ſkal ock i Weſterås hafva inrättat et Kloſter. v. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 245.

(b) Denne *Giſle*, ſom med mycket berôm warit Biſkop i Linköping ſedan A. 1115, hade A. 1140. biviſtat och underſkrifvit et Möte i Lund under Päfviſke Legatens *Theodigni* ſtyrſel, der man beſlutit, at *S. Knuts Gillesbröder* ſkulle få wara med, at wälja Ärke-Biſkopar i Dannemark (v. H. Speg. Chron. Ep. Link).

Hennes Fader *Gutorm* war en Son af *Oſtmader Sudfaſtſon*, Jemtelands Höfding, ſom kraftigt bidrog til den ortens Chriſtendom (v. ſupr. c. 1. §. 18.),

Digitized by Google

A. C. 1144. en Gudfruktig Ånkefru i Wåstergötland (*), reste sedan vid pass A. 1154. til Jerusalem, men blef efter återkomsten mördad (d) på Kyrkovågen til *Götene* i Kinna-hårad: Hon begrofs i *Skófde*-kyrka (e), hvilken hon låtit upbygga (**), och infördes sedan under Påfven *Alexander* 3. af Årke-Biskopen i Upsala bland Helgonens antal wid pass A. 1164 (†).

(*) Mess. Cens. not. 528. ap. E. Benz. in not ad Vastov. p. 56.
(**) Vastov. vit. aquil. p. 71. cfr. A. Forss. Diss. de Skedevia. Ups. 1734.
(†) cfr. Er. Ol. L. 3. ap. Er. Benz. ad Vast. p. 57.

2. Under de första åhren af *Sverkers* regering oroades wål Nordiska Prästerskapet af Påfviske Legatens *Theodigni* på mötet i Lund A. 1140. förnyade hotelser emot de Andeliges giftermål (††), hvilka nitton åhr tilförne woro förbudne (†††), men så aktades dock

(††) cfr. Mess. S. I. T. 12. p. 102.
(†††) v. supr. c. 2. §. 9.

och hennes Moder *Ingrid*, en Sonesons Sonedoter af den Engelske Jarlen *Torsten Godvinson*, Konung *Haralds* i Engeland broder (v. Sturl. T. 2. p. 180. 181). Hvem denna *Helena* haft til Man, år mig ännu obekant; men hennes broder tycks hafva warit Hertig *Gutorm*.

(d) Man misstänkte henne oråttvisligen för hennes mågs död, som för sin hårdhet skull mot hennes doter blef af sit eget folk ihielslagen: Hennes kropp blef af mördarne illa sargad: en afhuggen finger-led skal en tid derefter hafva rögt sig sielf bland buskarne, emedan han lyst som et lius, hvaraf en blind också fådt sin syn igen (Vastov. vit. aquil. p. 72.). Sådana Mirakel-dikter wor i den tiden ganska nödiga. En klar källa skal ock p det stället hafva upsprungit. (cfr. E Benz. not ad Vast p. 57.), som warit så helig hållen, at Biskop *Laurentius* i Wexiö A. 1462 gifvit 40. dagars aflat eller Synde förlåtelse åt dem, som besökte *S. Helenæ* källa i *Göten*

(e) S. *Bryniolf*, Biskop i Skara, gaf ut et bref A. 128 hvaruti han tog dem (bland andre) i beskydd från a öfverväld, som besökte *Skófde*-kyrka på *Eline-Mässa* e ler den sidste Julii, cfr. A. Forssen. Diss. de Skedevia.

Digitized by Google

dock alt detta icke förån mer ån hundrade åhr dereftter: I ófrigit fägnade ſig Sverige af en ſtillhet, ſom ſaknades i Dannemark: Der blef den enfaldige Konungen *Erik Lam* angripen af *Oloſ*, *Harald Keſias* Son, ſom wid ſin Faders och bröders mord undkommit i qvinno-kläder (*); Denne Prins kom efter *Erik Emunds* död ur ſin Landsflyktighet och påſtod ej allena ſina Fäderne gods, utan ock ſielfva Danſka Kronan: Han begynte med upſåt, at ófverrumpla *Erik Lam* i Arnedal wid Lund; men det flog honom felt, ſå at han måſte fly til Sverige wid paſs A. 1138: Derifrån kom han åter til Skåne med en krigshår och lofvade Almogen ſtora friheter, om han blefvo wald til Konung; men Árke-Biſkop *Eſkil* (**) war deremot: Denne SiälaHerde förde efter tidſens bruk ſine troppar emot *Oloſ*; men blef ſlagen och måſte innefluta ſig i Lund, der han åfven anſattes ſå hårdt, at han nödgades förſärja *Oloſ* huldſkap: Dock Prinſen beſinnade icke, at en Biſkop den tiden ſielf kunde löſa ſig ifrån ſin Ed: *Eſkil*, ſå ſnart han ſluppit ur fahran, for ſtrax ófver til *Erik Lam* och ófvertalte honom til krig: *Erik* kom ock med en flotta til Landskrona, ſom då kallades *Såby* (***); men blef rådd för en ſkråck-ſaga bland gemene man, at en Konung, ſom landſteg wid den ſtranden, ej kunde lefva åhret ófver, och wände derföre hem igen; lämnandes krigshären under *Eſkils* anförande; men Árke-Biſkopen förlorade åter fältet, ſå at *Oloſ* giorde i Skåne hvad han wille: Han afſatte *Eſkil* (f) och tilſatte en annan

A.C. 1144.

(*) v. ſupr. c. 2. §. 22.

(**) v. ſupr. ib.

(***) Holb Dan. Hiſt. T. 1. p. 216. &c.

(f) När denne Árke-Biſkop åter blifvit inſatt i ſit Såte igen, anlade han *Herredsvad*-kloſter i Skåne A. 1144. cfr. A. O. Rhyz. Monaſteriol. Sv.

Digitized by Google

A.C. 1144. *Eſkil* i hans ſtälle: Dock, *Erik Lam* kom ſielf dit med ſtörre makt och öfvervann *Olof* wid *Glumſtorp*, låtandes uphånga hans nye Ärke-Biſkop: *Olof* flyktade då åter til Sverige, ſamlade ſig folk, ſtod in på Seland innan någon det förmodade och öfverföll Biſkop *Rikke* i Roſkild, hvilken han med egen hand afhögg hufvudet (g): Ändteligen ſedan denne *Olof* en tid i Skåne hållit Danſka Hofvet temmeligen warmt och ſedan hans mäſta krigs-bedrifter gådt ut på Biſkopar, blef han öfvervunnen och ihielſlagen wid *Thute*-å A 1144 (*). Under ſit wiſtande i Sverige tycks han hafva gifvit anledning til tvenne giftermål med Danſka Prinſeſſor.

(*) L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 221.

3. Strax efter *Alfhilds* död gifte ſig Konung *Sverker* med *Richiſſa* (h), Pålſke Konungens *Boleſlai Crivouſti* Doter (**): Hon hade förut warit två gånger gift: Förſt med den gamle Holmgårdſke eller Kiovſke Förſten *Wolodor* til Haliz eller *Walader Wiſivaldſon* (***), hvars Fader war född af *Ingierd*, Konung *Olof Skotkonungs* doter (†): Med denne *Valader* hade hon en doter *Sophia*, ſom ſedan fick Konung *Waldemar den Store* i Dannemark (i): Sedan

(**) A. Hvidf. in Chron. P. 1. p. 96. Meſſ. Scond. Ill. T. 12. p. 90. cfr. J. Wild. ad Puff. p. 542.
(***) cfr. Sturl. T. 2. p. 178. Knytl. S. c. 88. & J. Wild. L. c.
(†) v. ſupr. P. 1. c. 18. §. 5. c. 20. §. 18.

(g) Når *Olof* wille ſåtta eld på gården, der Biſkopen inſtängt ſig, begärte Biſkopen, at få komma til wänligt ſamtal; men då han ſatte hufvudet ut genom dörren, högg *Olof* det af. Holb. L. c.

(h) Hon år eljeſt kallad *Sventoſtawa*; men Islåndarne kalla henne *Richiſſa*.

(i) Hon dog A. 1198. ſedan hon årft ſin Half-Broders K. (*Sverkers* Sons) *Boleſlai* gods (v. K. Waldem. Jordebok ad A. 1231.).

Digitized by Google

Sedan hade *Richiſſa* gift ſig med Danſke Prinſen *Magnus Nilſon* (*), ſom föll i Fotevigſka Slaget, med hvilken hon haft två Söner *Knut* och *Nils*: Nu gick hon wid paſs A. 1138. i tredie giftet med Konung *Sverker*, hvilkens fråndе *Erik Jedvarſon* åfven fådt från Dannemark til maka den ofvannämde Prins *Oloſs* Broderdoter *Chriſtina*, en Doter af *Biörn Järnſida*, ſom blef dränkt wid Slesvig (**), och en Doterdoter af Konung *Inge Stenkilſon* i Sverige. *Sverker* aflade med *Richiſſa* fyra Söner, *Johan* (k), *Boleſlav* (l), *Kol* (m) och *Suno* med tilnamnet *Syk* (n) ſamt en Doter *Ingierd*, ſom blef Abbediſſa i Wreta. Denna förbindelſe emellan *Sverker* och Danſka Huſet ådrog honom en orolighet, ſom brydde honom intil ſlutet af hans lifstid, hvarom ſtrax widare ſkall berättas.

A. C. 1144.

(*) v. ſupr. c. 2. §. 15. in not.

(**) v. ſupr. c. 2. §. 22.

(k) Denne år af Peringſkiöld aldeles förbigången; men har utan tvifvel warit K. Sverkers Son, antingen naturlig, förån Fadren blifvit gift, eller den åldſte af andra giftet (cfr. Wild. ad Puff. p. 543. 550.). Gamla Konungalängden wid Wåſtgötelagen tycks mena denne med *Sverkers* Son, ſom war *boren i Dannemark i Kiltu* eller Roſ-kild.

(l) Denne tycks hafva följt ſin Moder til Dannemark efter *Sverkers* död och ſedan ej länge lefvat.

(m) Meſſenius (Theatr. Nob. renov.) giör *Boleſlav* och *Kol* til *Johan Sverkerſons* Söner; men den förre kallas Drotning *Sophias broder* i K. Waldemars Jordebok och *Kol* har altid warit hållen för hans Sambroder.

(n) Han hade en Doter *Ulfhild*, ſom blef gift med Riks-Föreſtåndaren *Folke Jarl hin Yngre*, hvilken föll wid Geſtilren A. 1210.

Digitized by Google

A. C. 1144. 4. Imedlertid öfvades någon ofredlighet på Wåstra sidan af hans Rike: Några åhr efter handelstaden
(*) v. supr. c. 7. §. 21. *Konghellas* undergång (*), som förstördes af Konung *Sverkers Svåger Ratibor*, Hertig i Pomern,
(**) cfr. J Wild. ad Puff. p. 544. hvilken ägde Drotning *Richiffas* Syster (**), blef Norske Thronen ledig genom *Harald Gilles* död: Då hade wål Ånkedrotningen *Ingrid Ragvaldsdoter*
(***) v. supr. L. c. från Sverige (***) få lagat, at hennes Son *Inge Haraldson* fådt en del af Riket så wål som hans half-
(†) Sturl. T. 2. p. 314. bröder *Sigurd* och *Östen* (†): Den blinde *Magnus*
(††) v. supr. L. c. *Sigurdson* (††), som åter påstådt sin rätt, hade ock tillika med en *Sigurd*, som gifvit sig ut för *Magni*
(†††) Sturl. L. c. p. 316. *Barfots* Son, blifvit afslagen (†††); men Norska Kronan hade ånnu flere ålskare: *Karl Jarl Sonason* i
(*) v. supr. c. 2. §. 14. Wåstergötland (*), som ägde *Brigitta*, *Harald Gilles* Doter, hade i Norige stort anhang (o): Han samlade en krigshår i Götaland, utan tvifvel med Konung *Sverkers* tillstånd, och ryckte in i Wiken eller Bohus-lån, der alt gick honom i början tilhanda; men hans Svåger *Inge Haraldson* mötte honom med större makt på *Kroka*-skogen i Sörbygds-Hårad
(**) Sturl. T. 2. p. 318. och erhöll öfver honom en fullkomlig Seger (**) wid
A. C. 1145. pass A. 1145. Der miste *Karl Jarl* sin Morbroder *Munnan Ögmundson* (p) och mycket folk, så at han

(o) Hos honom war Islåndske Skalden *Haldor Squaldri*, som åfven warit hos hans Fader *Sune Ifvarson*. v. Sturl. Skaldatal. T. 1. p. 480.

(p) *Afrid*, *Karl* Jarls Moder och denne *Munnans* Syster, war en Doter af *Ögmund* Jarl i Norige, hvars Fader *Orm Jarl Eiliffon* ägde *Sigrid*, Hallåndske Jarlens *Fin Arnasons* Doter, hvilken war K. *Olof* den Heliges Brordoters Doter.

Digitized by Google

han ſom haſtigaſt måtte fly hem til Wåſtergötland igen. A. C. 1145.

En tid dereſter war åter ſtort buller i neigden af Göta-Elf, då Almogen på *Reine* och *Hiſingen* grep til wapn emot Norſke Konungen *Oſten Haraldſon* wid paſs A. 1148. A. C. 1148.

Håarne drabbade mot hvarannan wid Lexberg; men bönderne blefvo ſlagne och måſte löſa ſig med böter (*). (*) Sturl. T. 2. p. 341.

5. *Sverker* höll ſom oftaſt ſit Hof i Wåſtergötland, i ſynnerhet på det gamla Slottet *Axavall* (**), i hvilkets granſkap han A. 1150. giorde början til et kloſter, ſom ſedan af Bernhardin-orden (***) år kalladt *Warnhem* (q): Wid ſamma tid fullbordade han åfven genom ſin frände *Erik Jedvardſon* (†) den kyrkan, ſom han i gamla Upſala begynt at bygga (††) och förtiente ſig med dylika ſaker af de Chriſtne mycket beröm för ſin Gudsfruktan (†††); men en ännu ſtörre märkvärdighet i kyrko-wäſendet hafve wi i hans tid at betrakta: Påfven *Eugenius* 3. ſkickade til Norden ſom Fullmyndig (*) Legat den Albaniſke Biſkopen, Cardinalen *Nicolaus Breakſpearre* (r), en Engländare, hvilken A. 1152. d. 19. Julii (**) ſiöledes anlände til Norige, hvarifrån han ſamma åhr kom til Sverige: Der war nu hans giöremål, likſom i alla tre de Nordiſka Riken, at en gång för alla uprätta och ſtadga det Andeliga Herraväldet, hvartil ſå många godtrogne Konungar och ſnikne Herdar banat wägen: Han fann ock hos Konung

(**) P. O. Rhyz. Diſſ. de Axevall. cfr. ſupr. P. 1. c. 14. §. 7. A. C. 1150.

(***) E. Benz. Coll. H. P. c. 5. §. 18.

(†) Annot. Karoli Ep. Arot. in mon. Eccl. Benz. p. 20.

(††) v. ſupr. §. 1.

(†††) cfr. Ser. Reg. ad Cod. VeſtroG.

(*) Wilh. Neub. L. 2. c. 4.

A. C. 1152.

(**) cfr. J. Wild. ad Puff. p. 551.

(q) Dit förde's K. *Inge Stenkilſons* lik, ſom förſt blifvit begrafvit på *Hångers* kyrkiogård. v. ſupr. c. 2. §. 8.

(r) Eller *Spärr-Brytare*, ſom gifver tilkänna en annan öfning, än at måſſa.

Digitized by Google

A. C. 1152. Konung *Sverker* all undergifvenhet för den förmente Guds Ståthållare på jorden, hvaremot Konungen utan tvifvel erhöll en helig tillåtelſe i ſit giftermål: Följande året reſte denne Cardinal tilbaka genom Dannemark och Tyſkland til Rom, der Påfviſke Stolen i det ſamma blef ledig genom *Eugenii* död och ſtrax beſattes d. 10. Julii 1153. (*) genom *Anaſtaſii den fierdes* wahl, hvilken bekråftade ſamma år denna Nordiſka förråttning genom ſit bref til Konung *Sverker* af den 29. Novembris (**). Efter tu åhrs förlopp dog den Påfven, i hvilkens ſtälle denne Legat *Nicolaus* utvaldes d. 4. Dec. A. 1155. under namn af *Adrianus* IV. (***), en Påfve ſom latte Kejſar *Fredrik* (s) och åtſkilliga Makter mycket, at beſtälla; men hans göremål i Sverige, ſom Legat, åro oſs endaſt nödiga, at anmårka.

(*) Onuphr. Panvin. Hiſt. Pontif. ad h. a. & Örnh. H.E.L. 4.c.3.p.m. 452.

(**) Vet. MS. Membr. Eccl. Lincop. ap. Örnh. L.c.

(***) cfr. Örnh. H. E. L. 4. c. 3. n. 219.

6. Sedan han i Linköping i Rikſens Råds, Kyrkofäders och förnämſte invånares närvaro efter all liknelſe ſatt Kronan på *Sverkers* hufvud, en ſyſla, ſom Rom och deſs kreatur nu i Sverige begynte påyrka och ſig likſom annorſtädes tilwållade (†), på det Kungeligheten måtte ſynas komma från dem ſom en gåfva, föreſtälte och afgiorde han ſina wårf med all förſiktighet och lycka: Från urqvädens tider hade Nordiſke Almogen aldrig kommit til Ting eller andra Sammankomſter utan med fulla wapn förledd (††), ſå at alle Svenſke, undantagande Trälar (t), burit Svård;

(†) cfr. LL. Upl. & Suderm. de Jur. Reg. c. 3. it. Scheffer. Upſ. Ant. c. 17. p. 346. & Wild. H. Pr. p. 814.

(††) v. ſupr. P. 1. c. 8. §. 17. it. c. 9. §. 12.

(s) *Fredrik Barbaroſſa* ſkall wid ſin kröning hafva måſt hälla i ſtigbögelen, når denne Påfve ſtigit til håſt.

(t) Man har welat ſkylla Tacitus (de Mor. Germ. c. 44.) för okunnighet om de Svenſke, då han ſagt, hurn

Svärd; men denna sed syntes farlig för Andeliga Myndigheten: Cardinalen hade så mycket uträttat i Norige, at den blifvit aflagd: Nu förmådde han i Sverige med almänt samtycke, at ingen fick bära wapn, utan Konungens Hofmän och Lifvakt (*), som kallades *Hirdlid* och *Fylgdermän* eller på Tyska wiset *Knapar* (**): Sådane fingo då namn af *Wapnare* (u) eller *Svenner af wapn* och af denna skilnad emellan Rikets Invånare år först den *Personlige Adelen* upkommen i Sverige, hvaremot den *wärkelige*, som består i *Odal* och *frälse-Agendom* (***), år lika gammal med sielfva Riket. Den, som således af Konungen til hans Hof blef antagen och fram för andre fick bära wapn, war i all sin tid en *Wapnare*, han måtte wara *wärkelig* och *besuten Odalsman* eller ej, hvilken förmån sedermera blef en Tapperhets- och Dygde-belöning, äfven för dem, som aldrig tient bland Konungens Hofmän. Härfärderne til Jerusalem (†), der man mercndels blef slagen til *Riddare* i heliga kriegen, samt omgången med *Korsherrar*, *Svärdsbröder*, *Johanniter* och *Tempel-Herrar*, införde sedan i Norden *Ridderliga* namnet i den meningen tillika med wisse Slägte-wapn eller Skiöldemärken, hvaromi man förut ej warit så nogräknad, och när alt detta sammanstötte, blef deraf, som sagt år, det *Personliga*

A. C. 1152.

(*) cfr. Lir Anastasii Papæ ap. Örnh. H. E. L. 4. c. 3. p. m. 453. & Sturl. T. 2. p. 347.

(**) v. supr. c. 2. §. 17. in not.

(***) v. supr. P. 1. c. 3. §. 8. c. 7. §. 21. & c. 15. §. 3.

(†) cfr supr. c. 2. §. 8. cit. Fragm. LL. Smol.

M

ome de warit om sina wapn, dem de låtit förvara under wakt &c. Men han säger tydeligen, at ingom, utan *lifegne*, war förbudit at bära dem (cfr. Bernegg. in quæst. polit. 127.) och at alle kommo wäpnade til Tings och andra sammankomster. v. Tacit. de Mor. Germ. c. 11. & 22.

(u) De, som i gamla Handlingar kallas *Armigeri*.

Digitized by Google

A. C. 1153. ga *Adelskap*, hvilket med tiden blifvit ärfveligt och i wåre dagar ſtundom högre anſedt, än det *wärkeliga* och gamla. Konungarne hafva ſedan, Adelen til behag, ofta förnyat och ſkärpt detta förbud för alle andre, at bära gevär (*).

(*) Edict. R. Magn. Ladul a. 1285. R. Magni Erici A. 1335. & R. Chriſtoph. a. 1441 ap. J. Wild. ad Puff. p. 553.

7. Genom denna bevillning war en ſtor grundval lagd til Kyrko-Regementet i Sverige; ty Hofvet, ſom mäſt alt d hölls i Präſterſkapets bojor och war föga annat, än deſs wärktyg, ſattes nu i ſtånd, at oförlikneligen mer låta wörda ſig af en obeväpnad menighet; Påfvens Herravälde blef ock wärkeligen på detta möre erkändt, faſt icke aldeles til den högd, ſom på andra orter wid ſamma tid; ty med et hårdt och ſtridsmanligt folk beh'fdes i början mycken ſlughet och lämpa: Dock finner man, at de tre Freder i Sveriges gamle Lag, *Hemfred*, *Qvinno-fred* och *Tings-fred* (**), nu blifvit förökte med den fierde eller *Kyrko-freden*, ſom tog Präſterne fram för alle andre i beſkydd, ſå at om någon mot dem förgrep ſig, hörde den icke under Landlens Lag, utan under Roms domſtol, dit man ock wärkeligen borde låta föra en dråpare, ſom ihielſlagit en Präſt (***). Men hvad ſom ſåkraft beviſar detta Kyrkovälde, är den åhrliga Skatt eller *S. Peters penning*, ſom nu åndteligen förſte gången i Sverige blef beviljad för, Romerſke Skattkammaren, til hvilken Svenſke Biſkoparne, hvar och en i ſit Stift, denſamma noga borde hopſamla och inſända (†). Man har wäl hållit före, at Biſkopen i Weſteråhs warit Romerſke Stolens ordentelige Skattmåſtare, ſom åhrligen bordt penningarne och räkningarne ditſkicka (††), hvilket ock ſå på wiſt ſätt har ſin riktighet; men ſif-

(**) v. ſupr. P. 8. c. 7. §. 19.

(***) Lit. Anaſt. Papæ ad Epiſc. Sv. IV Kal. Dec. a. 1153 ap. J. Meſſ. Scond. Ill. T. 12. p. 93. cfr. Append. ad Epiſt. Petri Abb. Cellenſ. ed. P. Sirmond.

(†) Bull. Anaſt. Pap. cit. ad Reg. & Cler. Sv. ap. Örnh. & Meſſ. cfr. J. Wild. ad Puff. p. 555.

(††) J. Meſſ. Chron. Epiſc. c. 10. p. 94.

Digitized by Google.

ven hade utom deſs få många betienter i den förrättningen, at man ej endaſt kan tilſkrifva denne Biſkop en ſådan ſyſla (†). A. C. 1152. (†) Örnh. H. E. L. 4. c. 3. n. 206.

8. Til alle deſſe anſtalters bibehållande fordrades nu en ſtändig och infödd Påfvens Ståthållare i Sverige eller en *Ärke-Biſkop*, ſom wid alla tilfällen kunde wara den Helige Fadrens högra hand och Präſterſkapets Hufvud. En ſådan wärdighet hade wäl redan öfver trehundrade åhr förut wilat ſig i Sverige (*); men ſtrax utſlocknat igen, emedan de Bremiſke eller Hamburgſke Ärke-Biſkopar den ſamma öfver detta rike intil denna tid behållit. Dannemark hade ſlitit ſig från deras wälde A. 1103 (**) och fådt i Lund ſin egen Ärke-Biſkop, ſom giorde ſig ſå myndig, at han äfven tilwållade ſig den bedren öfver Sverige, hvarifrån likwäl den Bremiſke genom Påfvens myndighet (***) honom hindrade. I Norige hade nu Cardinalen kort tilförne förordnat en *Jon Birgerſon* til deſs förſte Ärke-Biſkop i Nidaros (†). Sverige behöfde derföre en ſådan ſå mycket mer, ſom det ägde flera landſkaper, kyrkor och Präſter, än någotdera af deſſa riken; men Cardinalen fann härutinnan en ſwårighet, ſom ej ſå lätt kunde undanrödjas: Den gamle afwunden emellan Up-Swearne och Göterne i regerings-ſaker (††) utbraſt nu äfven i kyrkowäſendet, ſå at begge wille hafwa en Ärke-Biſkop af ſine landsmän och deſs Säte innom ſina gränſer: walet ankom på Konungen och Folket (†††), hwarwid Cardinalen intet annat kunde giöra, än på Påfvens wägnar den utwalde ſtadfäſta; men man kom ej öfverens: Cardinalen fruktade, at genom någon ny miſshällighet kull-

(*) v. ſupr. P. 1. c. 16. §. 7.

(**) v. ſupr. c. 2. §. 7.

(***) Bull. Innocent. a. 1133. ap. Örnh. H. E. L. 4. c. 1. p. m. 389. &.

(†) Scurl. T. 2. p. 347. & Torf. Hiſt. Norv. P. 3. c. 12. p. 532.

(††) v. ſupr. c. 2. §. 25. & ant.

(†††) LL. Weſtrog. c. 2. Frag. de Jur. Reg. ap. J. Wild. ad Puff. p. 558.

Digitized by Google

A.C. 1153. kasta hvad han redan upbygt; ty upskôt han denna sak til lågligare tid och reste bort A. 1153.

9. Han tog sin wåg til Dannemark genom Lund i Skåne, der han hos Årke-Biskop *Eskil* lämnade *Pallium* eller *Åhre-kåpan*, som borde tilställas den nye Sveriges Årke-Biskop, så snart han blef utvald. En sådan *kåpa*, som betydde den heliga bekråftelsen, war en liten hvit lam-ulls-filt, at båra öfver axlarne, på hvilken man såg bland annat prål fyra purpur-kors, et framföre, et bakföre, et på högra axlen och et dubbelt på den wänstra: Hon war håftad wid kläderna med tre guld-nålar, en på bröstet, en på ryggen, en på wänsta axlen, och i hvar nål satt en Ädelsten: Denne dräkt war med många underliga Ceremonier (x) förfärdigad (*) och skulle betalas af samteliga Stiften (y): Svenske Årke-Biskopens kostade

(*) Becman. Synt Dign. Diss. 15. c. 1. § 10. Örnh. H. E. L. 4. c. 5. p. 509. Speg. H. E. p. 32. &c.

4474

(x) Två hvita Lam skulle på S. *Agnes* dag d. 21. Jan. (St. v.) frambåras på altaret i S. *Agnes*-kyrka af det klostrets Nunnor och efter Gudstiensten emottagas af två Kaniker ur Lateran, som skulle släppa dem i bete tils klippe-tiden kom: Af deras ull, blandad med annan hvit ull, giordes fådana *åhrekåpor*, hvilka sedan af någon Biskop i S. Petri kyrka vålsignades och invigdes med vig-vatn och helgadt rökvärk: Efter S. Petri ottesångs mässa lades de med almän procession på altaret, öfver hela Gudstiensten och förvarades sedan på det altaret, hvarunder S. Petrus är begrafven, til dess någon Patriarch eller Årke-Biskop dermed skulle prydas, som ej skiedde med mindre Ceremonier. v. Örnh. H. E. L. 4. c. 5. p. 510. 511.

(y) Sedan Stiften kommit i ordning efter viss indelning, betalte Upsala-Stift 1000 mark Svenska penningar, som

4474. Riksdaler (z), som til Romerske Cammaren öfverstyrdes; men A. 1316. och sedermera framgent förökтes denna summa til 8780. Riksdaler för hvar ullkappa (*), som på sit rum skall berättas. När nu Lundiske Ärke Biskopen om denne Helgedom blef betrodd och i synnerhet om den hedren, at i Påfvens ställe inviga en Ärke-Biskop i Sverige, war han strax i sin tanka detta Rikets *Primat:* Efter all liknelse lår wäl ock Cardinalen hållit honom i denna smickrande mening, til tröst för det, at nu tvenne honom jämngode Ärke-Biskopar i Norden woro förordnade, och gillat denna fielftagna wärdighet åtminstone under den tiden Svenske Ärke-Biskops-Stolen skulle stå ledig; ty längre kunde hon ej med rätta sträcka sig, om icke genom et blott skryt eller det gagnlösa namn, hvarmed ock wärkeligen Ärke-Biskop *Eskil* och sedan alle hans Eftertrådare med Romerske Stolens tillåtelse prålat öfver hela Påfviska tiden (**). A. C. 1193.

(*) J. Peringsch. mon. Vllerak. p. 143.

(**) cfr. Örnh. H. E. L. 4. c. 3. p. 441. cum J. Magn. H. Sv. L. 18. c. 18. p. 687. Mess. Sc. Ill T. 12. p. 73. 77. &c. & J. Wild. ad Puffi p. 559.

10. Då Cardinalen kom til Danske Konungens *Sven Grathes* Hof, fann han der alt i rörelse til et krig emot Sverige: dermed hängde så tillammans: Efter *Eric Lams* död A. 1147. hade

giorde 200 mark lödiga (ty 5 mark Svenska gingo på 1 mark lödig, Cölnisk wikt:), Linköpings-Stift 660 mark, Skara 370. Strängnäs 266. Westeråhs 150. Wexiö 50. Åbo 200; Summa 2796. mark Svenska, som giorde 559⅕ mark lödiga eller 4474 Riksdaler. cfr. Örnh. & Becman. L. c. it. Speg. Chron. Episc. p. 33.

Lindrigt köp mot den Maynziska som måtte lösas för 3000 guld-gyllen. v. Becm. L. c. ap. J. Wild. ap Puff. 558.

Digitized by Google

A. C. 1153. Dannemark fådt tvenne Konungar, denne *Sven*, *Eric Emunds* Son, och *Knut Magnusſon*, ſom genom ſin moder *Richiſſa* war Konung *Sverkers* i Sverige Styf-
(†) v. ſupr. §. 3. ſon (†). Den förre regerade öfver Skåne och Seland, den ſenare öfver Jutland, hvarigenom et inbördes krig yppades, ſom plågade Dannemark i tio åhr: Ärke-Biſkop *Eſkil* i Lund hade i hemlighet hållit med *Knut* och derföre A. 1148. af *Sven* blifvit up-
(††) Chron. Nicol. Joh. fil. ap. Holb. Hiſt. Dan. T. 1. p. 222. hiſſad under högſta hvalfvet i Lunds Domkyrka (††), hvareſter han wid förlikningen fådt et ſtort gods på Bornholm, på det han ej ſkulle klaga för Påfven. *Knut* hade ſedan af *Sven* blifvit öfvervunnen wid Slangerup A. 1149. och derpå (efter et kort ſtilleſtånd) ej allena wid Toſtrup utan ock wid Wiborg A. 1150.
(*) cfr. Chron. vet. in Moh. Eccl. E. Benz. p. 14. & Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 223. (*), ſå at han måſt fly til ſin Styffader Konung *Sverker* i Sverige: Der hade han af ſin moder *Richiſſa* blifvit ſå wäl emottagen, at hennes Man Konungen tilbudit honom et ſtycke land til erſättning för Jut-
(**) Knytl. S. c. 87. Torf. Hiſt. Norv. P. 3. L. 9. p. 454 &c. land (**); men antingen af harm emot Prins *Johan Sverkerſon*, ſin halfbroder (***), en obändig yngling, ſom ſkall hafva afvunnat honom en ſådan
(***) v. ſupr. §. 3. ynneſt och bemött honom med all förſmädelſe
(†) Sax. Gr. Hiſt. Dan. L. 14. p. 258. (†), eller af hämdeluſt emot *Sven Grathe* hade han ej dermed welat nöja ſig, utan reſt antingen til Hertig *Ratibor* i Pomern, ſom ägde hans moſter
(††) v. ſupr. §. 4. (††), eller til ſin morbroder *Boleſlav den krushårige*, ſom regerade i Pohlen och Schleſien: dock han hade der funnit ån mindre tröſt: Han hade wäl genom Ärke-Biſkop *Hartvig* i Bremen och Hamburg af Saxiſke Hertigen *Henric Lejon* fådt någon hielp, hvarmed han warit i ſtånd, at inſpärra ſin Fiende i Wiborg; men lidit i ſit läger et ſtort nederlag genom et utfall

ur

Digitized by Google

ur ſtaden, ſå at han åter måſt rymma landet (†††). A. 1151

C. A 1153. (†††) L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 224.

11. Ändteligen hade han wändt ſig til Kejſar *Fredr k Rödſkägg*, ſom förmådt *Sven Grathe* til at biviſta en Riksdag A. 1152. i Merſeburg, der Kejſaren förlikt deſſe Danſke Konungar och brakt åfven den ſenare, at ſvårja Vaſall-Ed och taga Dannemark til Låhn af Tyſka riket (*): I förlikningen hade *Knut* fådt behålla Jutland ſom et Låhn af *Sven*, hvilket dock ſtrax, då *Sven* kommit hem ur Kejſarens fagor och ångrat hvad han giort, blef förvandladt i några landtgods, ſom kanſke ſnart hade blifvit förbytte til ännu ſämre wilkor; men i det ſamma hade *Knut* wunnit et biſtånd, ſom war *Sven* förfärligare: Hans Halfſyſter *Sophia Waladersdoter*, Konung *Sverkers* i Sverige Styfdoter (**), hade blifvit gift, förmodeligen genom Drotning *Richiſſas* och de Svenſkes underhandling, med *Waldemar*, *Knut Lavards* Son, Hertig i Slesvig, en tapper Herre, ſom hittils biſtådt *Sven* mot *Knut*; men nu blifvit med den ſenare förbunden (***): *Knut* ſielf hade ock förlofvat ſig i Sverige med ſin Styffaders doter af förſta giftet (†), ſå at her nu war en mångfaldig förbindelſe: Denna war Konung *Sven* ganſka obehagelig: Han kunde ej uppenbart förklara ſig deremot; men han wille dock biuda til, at uprifva henne aldeles emellan Svenſka Hofvet och deſſe Prinſar, på det han deſs låttare måtte dem underkufva: Han beſlöt derföre emot Sverige et krig, hvaruti *Knut* och *Waldemar*, ſom hans Låhns-Herrar, borde ſtå honom bi: Af en händelſe fann han ockſå en orimlig krigs-orſak i et öfvervåld, ſom *Johan*,

(*) Sax. Gr. in Sven. Grath. Epiſt. Frederici Imperat. ad Ottonem Friſing. L. 2. c. 5. Junther. L. 1. Ligurin. ap. L. Holb. Hiſt. Dan. T. 1. p. 225.

(**) v. ſupr. §. 3.

(***) cfr. Torf. Hiſt. Norv. P. 3. L. 9. p. 550.

(†) v. ſupr. c. 2. §. 23. cfr. J. Wild. ad Puff. p. 549.

Digitized by Google

A. C. 1153. *han*, Konung *Sverkers* Son, nyligen öfvat i Halland: Der hade denne yre Prins blifvit kår i Låhnes-höfdingens (a) Fru och Doter, dem han för deras skönhet skull bortröfvat och tvungit, at förnöja sin älskog: Konung *Sverker* hade ogillat denna grofva gerning och skickat både Moder och Doter tilbaka: Göterne hade åfven funnit brottet så skrianде, at de derföre ihielslagit Prins *Johan*; men oaktadt alt detta, fans deruti en orsak til krig (*), och i lådant tilstånd woro nu sakerne når Cardinalen *Nicblaus* reste från Sverige genom Dannemark A. 1153.

(*) Sax. Gr. H. Dan. L. 14. p. 258. 263 &c. L. Holb. H. Dan. T. 1. p. 226. cfr. J. Wild. ad Puff. p. 245.

12. Cardinalen war *Sverkers* wän och hade dertil stor orsak i anseende til all den benägenhet han hos honom funnit; ty sökte han ock på alt sätt, at afböja detta krig (**): *Knut* och *Waldemar* urskåktade sig åfven derifrån, emedan de wäl sågo, at alt syftade på deras fördärf; men *Sven Grathe* tänkte på intet annat, än hämd och blod: Han giorde et infall i Småland i starkaste wintren, då de Svenske ingen ofred wäntade, så at inbyggarne nödgades flytta undan: Han skövlade lätteligen de tvänne Härader *Werend* och *Finved*; men det war alt hvad han kunde uträtta: tvärtom, detta tåg lände honom til största skada: Småländske Almogen samlade sig wid hans återfärd i trångslen på Hålveden, som då war en stor skog, och giorde et ansenligt nederlag på hans troppar (***), som under Anförarne *Carl* och *Knut* begifvo sig ned åt Halland: dit förföljde dem åfven Göterne: De kring-

(**) Sax. Gr. & Holb. L. c.

(***) cfr. L. Holb. L. c. p. 226.

(a) Denne skall hafva hetat *Carl* och warit den samme, som förde an *Svens* troppar. v. infr. & J. Wild. ad Puff. p. 548.

Digitized by Google

kringrände Höfdingarnes borglåger, ihielflogo deras wakter och giorde många af manskapet til fångar, dem de genom stora wakar omildeligen dränkte under isen (*): Konungen sielf och en del af hans Hår hade med möda kommit från Holveden til Skåne, der han föll i lika fahra; ty Almogen giorde emot honom uprot och hade kanske mördat honom med sten, då han detta med goda ord wille afstyra, om icke en *Tyke Sygneson* stillat de förbittrade tilfreds (**). A. C. 1155. (*) cfr. J. Wild. L. c. p. 548. (**) Holb. L. c.

13. *Sven* råkade derefter A. 1154. på Seland i stort betryck, då *Knut* och *Waldemar* dit anlade wid Sundby med en flotta: Han ingick med dem en förlikning, den han ej årnade hålla; ty strax derpå försökte han i Ribe, at bringa dem om lifvet; men det slog honom felt, så at han A. 1155. måtte fly til sin Svärfader, Margref *Conrad* af Landsberg. Då lät *Waldemar* kröna sig til Konung i Dannemark tillika med sin Swåger *Knut*, som ock strax reste til Sverige, der han fullbordade sit giftermål (***) och tröstade sin moder *Richissa*, som då war blifven änka (†), den han ock efter all liknelse tog med sig til Jutland. *Sven* återkom efter tre månader och förlikte sig med begge Konungarne; men det skiedde endast för at kunna förgiöra dem dess lättare; Tilfället yppade sig på et Gästebud i Roskild, der *Knut* blef ihielslagen (b); men *Waldemar* med mycken lifsfara och tapperhet högg sig ut igenom mördare-hopen A. 1156. (††). (***) v. supr. §. 11. (†) cfr. J. Wild. L. c. p. 564. (††) Helmold. Chron. Slav. L. 1. c. 84.

N Den-

(b) *Absalon Hvide*, som sedan blef Ärke-Biskop i Lund, war med i detta förgespel och i hans skåte dog *Knut* af sina sår. v. Knytl. S. c. 116. p. 163. in excerpt. Barthol ap. Holberg. H. D.

Digitized by Google

A. C. 1158. Denne wårdige Prints, som sedan fortiente namn af *den Store*, bevekte då Danske Almogen på Wiborgs-Ting til medlidande, ryckte mot sin Förföljare i fält och erhöll öfver honom en fullkommen Seger på *Grathe-hed* (c), der *Sven* efter slaget fången blef af en bonde ihielhuggen med en yx (*) A. 1157. (d). Dannemark kunde sedan öfver ottatio åhr under tre berömlige Konungar fågna sig af en lyckeligare regering; men ånnu woro icke alle elake Prinsar af *Sven Estridsons* ått utrotade.

(*) L. Holb. L. c. p. 227.

14. *Henrik Svensson den Halte*, *Sven Estridsons* Soneson, som tillika med sin Frånde *Magnus Nilsson* fallit i Fotevigska slaget A. 1135. (**), hade ågt Svenska Prinsessan *Ingierd*, Konung *Inge Stenkilsons* Sonedoter (***) och med henne aflat trenne Söner *Magnus*, *Buris* eller *Burislav* (†) och *Ragvald*: Den sidste fick i Sverige et Jarlsdöme (††; men den förste hade högre tankar: Han trodde sig wara mer berättigad til Svenska Kronan, än Konung *Sverker* och giorde derföre all sin flit, at rödja honom undan (†††): med makt kunde det icke skie: Han betiente sig derföre af samma konst, som hans Fader öfvat på Hertig *Knut den Helige* wid Ringstad A. 1131. (*): Til den åndan bestack han *Sverkers* Stallmåstare (e), hvilken ock mörda-

(**) v. supr. c. 2. § 19.

(***) Ib. §. 6.

(†) Sturl. T. 2. p. 402.

(††) Id. T. 2. p. 393.

(†††) cfr. Sax. Gr. H. Dan. L. 14. sect. 2. p. 27.

(*) v. supr. c. 2. §. 15.

(c) Han skall hafva fådt namnet *Grathe* af detta neder-lag på *Grathe*-hed. v. Holb. H. D. T. 1. p. 228.

(d) At Påfven Alexander III. skrifvit et bref til *Sv*[illegible] angående Kyrko-skatten A. 1159. (v. Corps Dipl. [illegible] Du Mont. T. 1), tycks wara missskrifvit.

(e) I bihanget til Wästgöte-lagen kallas denne *Håst*[illegible]

Digitized by Google

de sin Herre om Julenatten A. 1151. på wågen emellan Albåck och Tolstad ej långt från Alvastra-kloster, som af denne Konung war bygdt och der han nu åfven blef begrafven (*). I början kunde man ej weta hvarifrån mordet kom; men det gaf sig sedan nogsamt tilkånna, då det ur samma hand öfvergick *Sverkers* Efterträdare, som i nästa Capitel skall beråttas. *Sverkers* Drotning lefde efter honom i nio åhr (**): Af hans mynt ser man ännu tre slag: et med tre kronor omkring et S. samt Götiska Lejonet på andra sidan och tvenne med kors, kronor och samma bokstaf (***). Af den tidens witterhet war eljest denne Konung en gynnare och hade i sit Hof Skalderne *Einar Skulason* (f) och *Haldor Sqvaldri*, hvilka ock woro hos hans Son Prins *Johan* (†): *Einar* war den förste, som införde Rim i Nordiska Skaldekonsten, hvilket kan ses af den wisan (g) han

A. C. 1155.

(*) Catal. Reg. Sv. ad Cod. WestroG. Mon. Eccl. E Benz. p. 70. Örnh. H. E. L. 4. c. 3. &c.

(**) Peringsch. Attart. p. 91.

(***) Brenn. Thes. Tab. 3. p. 7. n. 5. 6. 7.

(†) Sturl. Skaldatal. T. 1. p. 480.

 giorde

Sven; men i en gammal Latinsk Efterråttelse (in Mon. Eccl. E. Benz. p. 70.) *Garcifer*.

(f) Denne tycks hafva omkommit på Hallåndska tåget emot de Danske och wara den *Einar*, hvars Runsten fins wid Holm i Halland ej långt från Halmstad.

(g) Wisan år enfaldig; men rimar sig likvål, til exempel:

Wann Siklingur sott
Wid Snarpa Drott:
Leyfd er Lydom bår
Leikbergi når - - -

hvilket will såja på wårt nu brukeliga språk:

Kungen seger wann
Mot mången hurtig Man:
Hans Folk ej wille fly
Wid Lekbergs by - - -

Digitized by Google

A. C. 1255. giorde öfver Slaget vid Lekberg (*) emellan Norſke
(*) Sturl. T. 2. p. 341. Konungen *Öſten* och Almogen på Hiſingen wid Göte-
(**) v. ſupr. §. 4. borg (**). I *Sverkers* tid war *Carl* af *Edſvära* Lag-
man i Wåſtergötland (h), en ſå berömlig Man, at
(***) Catal. Legiſ. ad Cod. Weſtrog. ed. Schernh. p. 97. han år kallad *ſit Foſterlands Fader* (***). Han war
(†) v. ſupr. P. 1. c. 12. §. 5. c. 14. §. 6. en Stamfader för den gamla *Gripe*-Slåkten (i) i och
tycks hafva herſtammat från de hedne Konungar i
Wåſtergötland (†).

4. Cap.

(h) Emellan *Thorvider*, ſom för detta år nämd (v. ſupr. c. 1. §. 12.) och denne *Carl* hade warit ſin Lagmån i Wåſtergötland, måſt elake och ovärdige at anteknas: v. Catal. Legiſ. ad Cod. Weſtrog.

(i) Hans Son war *Algot Carlſon* Lagman i Wåſtergötland: *Algots* Söner *Gitrug* och *Nagli* hade ſamma Ämbete: åfven ſå *Gitrugs* Son *Algot*, hvars Broder *Bengt* war den ſlaktens fortplantare, ſom förde et ſvart griphufvud i guld-fält, hvarom framdeles mer ſkall talas. *Bengts* Son war *Algot*, Lagman i Wåſtergötland, hvars Son *Folke* war Riks-drotſen *Bo-Jonſons* Farfaders Fader.

Digitized by Google

4. Cap.

1.

Efter *Sverkers* död ſyntes ingen närmare, at eftertråda honom, ån hans Son *Carl*, hvilken han redan en tid tilförne dertil ſkall hafva låtit utnämna (*): men hans hemlige Baneman Danſke Prinſen *Magnus Henrikſon* hade ſkaffat ſig ſå ſtort anhang i Göta-rike och giordt ſin fordran ſå gållande (**), at den åtminſtone wågde up emot *Carls:* Dock, när deſſe ſom ifrigaſt begynte täfla, giorde den tredie et ſlag, ſom uteſlöt dem båda: Up-Svearne hade länge wid alla tilfällen ſökt förſvara ſin Tag-rätt och förſteg fram för Göterne i Konunga-wahl, likſom ock nyligen i Kyrko-wåſendet (***): Når nu frågan blef emellan *Carl Sverkerſon*, ſom efter ſin börd anſågs för en Götiſk Prins, och *Magnus*, en Danſk, ſå war deras förſta rörelſe, at ogilla dem bägge: de ſamlades til almänt Ting wid *Mora-ſtenar* (†) och utvalde en til fäderne och möderne inſödd Svenſk Odalsman *Erik Bonde*, hvars fader war Riksrådet *Jed-*

A. C. 1159.

(*) cfr. Loccen. H. R. Sv. p. m. 72.

(**) cfr. Örnh. H. E. L. 4. c. 4. p. 460.

(***) v. ſupr. c. 3. §. 8. & ant.

(†) cfr. ſupr. P. 1. c. 7. §. 23. in not.

ERIK JEDVARDSON.

Digitized by Google

A. C. 1155. *Jedvard Thorſon*, *Erik* Göta-höfdings Doterſon (*), och Modren *Cicilia*, Konung *Sverkers* Faſter, en Doter af *Blot-Sven*, Konung i Sverige (**): Denne nye Konung ägde ock til maka en Åtling af Stenkilſka Huſet, *Chriſtina Biörnsdoter* af Dannemark (a), den Holmgårdſke Prinſens *Jariſlav Haraldſons* änka (***), hvars Moder *Catharina* war Svenſke Konungens *Inge Stenkilſons* Doter (†), på at ingen kunde förebrå honom, at han ej war en anförvant af Sveriges Konunga-hus. Göterne, ſom årnade kronan åt hans Frände *Carl Sverkerſon*, ſtudſade wäl något wid detta wahl; men Perſonens wärda egenſkaper och deras fruktan för *Magnus Henrikſon* förmådde dem ſnart nog til at ſamtycka, ſå at *Erik* med enhälligt bifall ſteg på Svenſke Thronen efter *Sverker* (††) i början af året 1156 (†††).

(*) v. ſupr. c. 1. §. 19.

(**) Chron. vet. ed. Ol. Celſ. ap. E. Benz in not. ad Vaſt. p. 50.

(***) Can. Hag. Ser. R. Sv. in Act. Lit. Upſ. a. 1722. p. 255.

(†) v. ſupr. c. 2. §. 6.

(††) Ser. Reg. Sv. ad Cod. Weſtrog. Langfedgatal in ann. E. Benz. ad Vaſt. p. 81. Catal. Reg. in Mon. Eccl. p. 17. 18.

(†††) cfr. Örnh. L. c. p. 461.

A. C. 1156. 2. Hvar och en tid har ſina herſkande Tänkeſätt, ſom åfven af de ſtörſte och ädelmodigaſte menniſkior antagas: Några hundrade åhr förut hade de dygdigaſte i Norden giordt ſig en heder af Siöröfveri, at hårja i främmande länder, bränna up kyrkor och hata Rom: Nu beſtod all dygd i gifmildhet emot Präſter, i wördnad för Romerſke Stolen och i hårdhet mot alle dem, ſom ej hade ſamma ſinnen: *Erik Jedvardſon*, en

(a) Åtſkillige af wåre witraſte Håfdeteknare hafva hållit *K. Eriks* Gemål för *Inge Stenkilſons* doter; men Knytlinga-Sagan och flera trowärdiga handlingar hafva ſedermera wiſat rätta ſammanhanget och at hon warit *Inges* Doterdoter. Hon war en mycket gudfruktig Fru och år räknad bland Sveriges Helgon. v. Vaſt. vit. Aquil. ed. Benz. p. 70.

Digitized by Google

en from, tapper och rättrådig Herre, war nu et ſtort A. C. 1156.
prof af det ſenare: Han gynnade de Andelige i högſta måtto, upbygde mångfaldiga ſmå gråſtens-kyrkor öfver alt i landet (*), då ock *Warnamo*- och *Lu*-kloſter i Wårmeland tyckas hafva blifvit inrättade, och låt predika Chriſtendomen med mycken nit på alla orter, ſårdeles i Dalarne, der Inbyggarne intil den tiden merendels warit hedningar; men nu blefvo aldeles omvände (**): Han ſträckte åfven denna omſorg intil diupaſte Norden bland Fiäll-Finnar och Lappar (***); men deſſe Afguda-dyrkare (†) lånte näpligen öronen til den Sanna Låra, hvilken de intil wåra dagar icke mangrant antagit. I werldſliga mål företog ſig *Erik* icke mindre berömliga ſaker: Han ſkall hafva lagt förſte grunden til et Slott i Kalmar (††), ſom i ſin tid warit ej allena en af Sveriges prydnader (b) utan ock et godt förſvar: Helſingeland och Jämteland hade ſnart i ſyratio åhr erkänt Noriges Herrawälde, altiedan de låtit locka ſig, at hylla Konung *Oſten*, ſom tilförne år lagt (†††); men *Erik* drog dem utan blodsutgiutelſe med ſin mildhet och rättwiſa tilbaka under Sveriges Krona (*): Deruti betiente han ſig i ſynnerhet af de ypperſte i de orterne, ſom *Gutorm Oſtmaderſon* (**), *S. Helenas* Fader (***), och *Fable Bure*, en af de gamle Landsdomare i Helſingeland (†), hvilka begge ſnart mer ſkolanämnas.

(*) Örnh. l. c. p. 464.

(**) cfr. Zach. Holen. Diſſ. de Dalekarl.

(***) cfr. G. Wallin. Relat. de progr. Chriſt. Relig. ap. ia Lappon. in Act. Lit. Sv. Upſ.

(†) cfr. ſupr. P. 1. c. 5. §. 5. in not.

(††) Loccen. Hiſt. Sv. p. 76.

(†††) v. ſupr. c. 2. §. 13.

(*) cfr. J. Sparrman. Diſſ. de Fatis Jemtiæ.

(**) v. ſupr. c. 1. §. 18.

(***) v. ſupr. c. 3. §. 1.

(†) cfr. ſupr. P. 1. c. 14. §. 14.

3. Men

(b) Det ſkall hafva täflat i bygnads-konſt med Slottet i Milan. v Peringſch. vit. Theod. p. 3 & Ziegl. Scond. Ill. p. 493. ap. E. Caton. Diſſ. de Arce Calmar. Upſ. 1735.

Digitized by Google

A.C. 1156. 3. Men at bringa Finland under Sveriges lydnad, brukades andra medel: Detta Lands åldſte Inbyggare hade warit de ſamme ſom de förſte Scandianer (*), hvilka genom deſſa öſtra neigder i Svea-rike inkommit (**); men i ſynnerhet det ſlaget af *Scyther*, ſom kalladeſ *Neurer* (***): I de Götiſka utflyttningar hade Finnarne ſin del bland Oſtgötarne (†): De hade från början ägt ſine egne Domare och Konungar, hvilka med de Upſaliſke ſom oftaſt haft både förbindelſer och krig (††): Under de Store Svenſke Konungar *Yngvar* och *Brôt-Amund* hade de måſt erkånna Sveriges ÖfverHerrſkap (†††) eller ock Holmgårdſka Rikets, hvilket nåſtan war alt det ſamma: Derifrån hade de ſmåningom dragit ſig, under den tiden Upſala-Konungars håg endaſt lekte på de långvåga ſiötåg til Frankrike, Engeland och Nederland (*); men *Erik Emundſon* och hans Sonelon *Erik Segerſäll* hade åter brakt dem til underdånighet (**), dock måſt til Holmgårdſka Hofvets fördel: Nu hade de wid detta Rikets inbördes tviſter undandragit ſig all främmande lydnad. Om Chriſtendomen hade de ringa ellet alsintet begrep: Den Nordiſke Apoſtlens *Ansgarii* (***) fullmakt af Påfven *Gregorio* IV hade wål ſträckt ſig ſå wål öfver Finland ſom hela Norden (†); men ingen Präſt hade wågat ſig dit, om icke en *Erik*, ſom der ſkall hafva blifvit ihielſlagen (††): De ſväfvade ſåledes ännu i en blind Hedendom, ſom liknade Lapparnes, och dyrkade oräknelige Afgudar (†††), idkande derjemte ſå wål ſom Eſterne, hvilka ännu woro i ſamma tilſtånd det gamla Nordens lofliga handtvärk, at röfva til fiös, hvarmed de ganſka mycket öroade Svenſka kuſterne (*): Sådant

(*) cfr. Tacit. de Fenn. c. 46.
(**) v. ſupr. P. 1. c. 3. §. 16. cfr. c. 4. §. 3.
(***) lb. c. 3. §. 3.
(†) lb. c. 10. §. 3.
(††) lb. c. 11. §. 9. lr. c. 12. §. 3.
(†††) lb. c. 13. §. 10, 11. 12.
(*) lb. c. 15. 16. 17. 18.
(**) lb. c. 18. §. 21. & c. 19. §. 8.
(***) lb. c. 16. §. 3. lt. c. 17. §. 5.
(†) Confirm. Anſchurii in privil. Archi-Eccl. Hamab.
(††) Ad. Brem. ap. Schönſtr. introd. in Hiſt. Sv. MS. in Arch. Reg. Ant.
(†††) v ſupr. P. 1. c. 5. §. 12. in not.
(*) cfr. Örnh. H. G. L. 4. c. 4. p. 461.

Digitized by Google

dant kunde Konung *Erik* icke tåla: Dertil lade ock Präſterſkapet ſina förmaningar i anledning af Påfvarnes bref, ſom nu kring hela Chriſtenheten med löften om evig belöning upäggade alle Förſtar til Hedningars omvändelſer genom eld och ſvård (*), ſå at *Erik* beſlöt, at angripa Finland med en krigshår A. 1157. A. C. 1156.

(*) cfr. Baron. Annal. ad a. 1146. & ſeq. ap. Örnh. L. c. A. C. 1157.

4. Den, ſom måſt öfvertalade Konungen til detta tåg, war Biſkop *Henrik* i Upſala, en Engländare, ſom Cardinalen *Nicolaus* haft med ſig til Sverige (**); Han grep ſielf til wårjan, ſom den tiden ej war ovanligt, och följde med: Men *Erik* hade ock med ſig andre Höfdingar, dem hiälm och ſkiöld båttre anſtodo, förmodeligen den ofvannämde *Gutorm*, eller en hans Son af ſamma namn (c) hvilken wid detta tilfälle tycks hafva fådt ſit namn af *Hertig*, den förſte, ſom warit i Sverige, och åfven förbemälte *Fahle Bure*, emedan en ſtor hop Hälſingar woro med i hans krigshår: Deſſe hafva på denna färd giordt ſit namn odödeligt i Karelen och Nyland, der ännu til deras minnelſe finnas *Helſingfors*, *Hälſing*-ſokn och *Hälſing*-by (***). Sannolikt år, at åfven *Ulf Jarl Sotaſon* til Biälbo wid denna tid blifvit *Hertig*: Han tycks hafva warit Götiſke Jarlens *Sone Ifvarſon* (†) af *Ingrid Pedersdoter* af Borg wid Sora i Dannemark (††) och Halfbroder (d) med *Carl Jarl* Sona-

(**) Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 97.

(***) cfr. Paul. Goth. H. Arct. L. 1. c. 24. Wexion. deſcr. Sv. L. 1 c. 15. Bur. deſcr. Sv. p. 34. M. Zeill. Deſcr. Sv. p. 9. ap. S. Bälter. Diſſ. de Helſ. Upſ. 1735.

(†) v. ſupr. c. 2. §. 14.

(††) Mart. Petri. Abb. Sorenſ. vit. Epiſc. Abſalon.

O

(c) Han förde i wapnet et Lejon. cfr. Peringſch. & O. Celſ. Jun. Diſſ. de Dign. Duc. in Sv. Upſ. 1740.

(d) Flere bröder eller Styfbröder tycks han hafva haft af ſamma Moder, ſom *Skialm*, Biſkop i Aarhus i Dannemark, *Peder*, Biſkop der ſammaſtädes efter ſin Broder, och *Nils*, ſom år kallad *Vagenſon*: med ſin huſtru *Una*

Digitized by Google

S. A. 1157. (*) v. supr. c. 3. §. 4.

Sonaſon i Götaland (*). Innan *Erik* reſte ifrån Sverige, hade han ſkickat bud til Finnarne och ſagt dem upriktigt til, at han ärnade hemſöka dem med krig; om de ej godvilligt gifvo ſig under hans wälde och antogo Chriſtna Läran; men ſådant hade de med högmod afſlagit (**). Han landſteg derföre med ſå mycket ſtörre ſkiäl, der nu är *Åbo* och der han ſedan anlade et ſlott, at hålla detta otama folk i tygelen: Finnarne ſamlade ſig til en ſtor myckenhet, at förſvara ſine Gudar och gamla ſielfsvåld; men ledo et anſenligt nederlag, ſå at de nödgades emottaga Segervinnarens Lagar och anropa hans mildhet. *Erik*; faſtän han aldeles trodde ſig hermed giöra Gudi en tienſt, kunde dock ej ſe denna blodsutgiutelſe utan tårar: Det rörde honom i ſynnerhet, at ſå många Siälar upoffrades innan de blifvit Chriſtna (***); men han ſökte förbättra denna olycka på de öfverbleſne: Han lät genom Biſkop *Henrik* döpa ſtörre delen af Finlands Invånare, ſärdeles i *Lupiſala*-källa, ſom ſedan år kallad *S. Henriks*, och upbygde *Rendamecki*-kyrka, ſom blef Biſkops-ſäte, hvarunder åfven Eſtland räknades (†), til dels det derifrån flyttes til *Åbo* A. 1300 (††). *Rolof* (e), en Wäſtgöte, war den förſte Biſkop i *Rendamecki*, ſedan *Folquin* (f), ſedan *Julius*

(**) Iſr. Erlandi vit. S. Erici. c. 6.

(***) Iſr. Erlandi vit. S. Er. c. 7. Loccen. H. R. Sv. p. 76.

(†) v. infr. c. 5. §. 4.

(††) Meſſ. S. I. T. 15. p. 47. cfr. Örnh. H. E. L. 4. c. 4. p. 464.

ſkall han hafva aflat en ſon *Chriſtian* (vit. Ep. Abſal. Mart. Petri); men han hade ock flera barn, förmodeligen af annat gifte, och war Morfader åt *Ingrid Ylfva*, ſom brakte *Biälbo* i Folkunge-ſläkten, v. ſupr. P. I. c. 20. §. 11. in not.

(e) Han blef fången hos Kurländarne och der död A. 1[illegible]3. v. Speg. Chron. Ep. Aboënſ.

(f) War tilförne Canonicus i Upſala, dit han ſedan hade tilbaka för Ryſſarne A. 1188. v. Speg. L. c.

Digitized by Google

Julius (ff), ſedan *Thomas*, en Engländare, ſom måſt flykta för Ryſſarne (*) wid Holmgårdſka Rikets undergång til Wisby på Gotland, der han dödt A. 1248. (g). Således war nu Finland, i ſynnerhet ut med ſiökanten, åter brakt under Sveriges lydnad. A. C. 1157. (*) Speg. Chron. Epiſc. Aboënſ.

5. Biſkop *Henrik*, ſom efter Konungens återreſa til Sverige hade Finlands andeliga wålfård om händer, ſyntes ſtrax efter ſine medbröders wis wilja wara husbonde i det landet: Han kom en gång til Såtesgården *Sarris*, ſom hörde til en Odalsman *Lalli*, hvilken då war frånvarande, och begärte hvad han behöfde til ſin förplägning: Pigan ſvarade, at hon ej hade nyklarne: Biſkopen upbröt dörren och tog til ſin nödtorft mat och dricka, farandes dermed bort: Sådant ſkall wål hafva ſkiedt med all ſaktmodighet; men den grofve *Lalli*, ſom deſsutan hatade Biſkopen, emedan han af honom för något brott efter kyrkans Lag och myndighet blifvit ſtraffad (**), fann det öfvermåttan illa, då han kom hem: Han ilade med ifver efter *Henrik* och ſlog ihiel honom på iſen i *Kiulo*-träſk förſt på åhret A. 1158, huggandes åfven af honom fingrarne, at deſs båttre få guldringarne, dem han ſatte på ſig ſielf: Biſkopen hade wål ſielf gifvit anledning til detta mord; men efter det war ganſka grymt och nedrigt, ſå föll hela ſkulden på mandråparen och (**) efr. vit. & Mirac. S. Henr. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 35. A. C. 1158.

(ff) Om han ſutit i Rendamecki år oviſt; men at han warit *Folquins* Eftertrådare och Biſkop öfver Eſterne, beſas af Påfvens bref til de Nordiſke Konungar hos hielm. Hiſt. Eccl. p. 571.

(g) [illegible] *Gregorius* IX. ſkänkte honom alle lundar och [illegible]n fordom tient til Afguderiet. v. Speg. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1158. *Henrik* blef redan af Präſterſkapet uphögd til himmelen (h): Strax blefvo undervärk updiktade til ſakens prydning: När *Lalli* kom hem och brukade de orden, at han *dräpit Biörnen*, wille han ock taga af ſig Biſkopens myſſa, den han röfvat; men här, hud och kött rycktes dermed af haus eget hufvud: När han ock ſkulle taga af ſig Biſkopens ringar, följde hans egne fingrar med: En bonde, ſom rodde om wåhren på Kiulo-träſk, fann efter en korps anviſning *Henriks* fingrar flytande på et ſtycke is, hvilket då han wiſade åt en blind, ſom war med i ekſtocken, fick den lämme ſin ſyn igen (*): De, ſom af de ſwåraſte ſiukdomar och krops-bräkligheter plägades, blefvo läkte och ſielfve de döde upwäckte, när *Henriks* namn anropades. På ſådana bevis blef denne Biſkop en tid derefter af Påfven införd bland Helgonens antal och förklarad för Sveriges och Finlands Beſkyddare, i hwilket anſeende hans Dag ſedan ährligen firades den 19. Januarii (**).

(*) Chron. Finl. ap. Nerrelb. in Biblioth. Sv. p. 96. Vit. & mir. S. Henrici in Mon. Eccl. Ben. p. 35-36.

(**) cfr. Örnh. H. E. L. 4. c. 4. p. 463. & Vaſt. Vit. Aquil. in S. Henric.

6. Förån *Erik* reſte tilbaka från Finland, ſkall han häfva giordt början til ſtaden *Wiborgs* anläggning i Karelen, den han årnat lämna *Birke* eller Stads-rätt ſom Sigtuna och Upſala (***); men denna ſtad kan dock ej räkna ſin rätta begynnelſe förån från lång tid derefter (†). *Erik* wände ock med ſin flotta til Öſterbotn och landſteg wid *Korsholm*, drifvandes Lappar och Finnar från ſiökanten, den han beſatte med Svenſke

(***) cfr. Stiernhök de Jur. Vet. p. 19. & 20. Loccen. H. R. Sv. L. 3. p. m. 77. & Schönſtr. Ingrod. in H. S. MS. in Arch. Ant. Reg.

(†) cfr. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 79.

(h) Han blef förſt begrafven i *Nouxis* och ſedan flytt til Åbo, der han ſkrinlades A. 1300. v. Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 97. it. T. 15. p. 48.

Digitized by Google

ske, hvilka der fingo idka Laxe-fiske, som en Kro-no-ägendom (*), hvaraf ock Sigtuna-Kloster fick sin del (i). Om detta Finska Tåg gifvit rörelse til andra mer långväga, kan man ej weta; men icke är det olikt, emedan Påfvarne utan uppehåll ropade hela Christenheten i gevär til otrognas omvändelse: säkert är det, at på dessa åhren 1158, 59 och 60 låto många Svenske bland andre Nordiske krigsmän bruka sig under Kejsar *Fredrik Rödskägg* i dess andra fälttåg til Italien (**), som sedan utan tvifvel biviståde den stora bårfärden til det heliga landet. Efter *Eriks* återkomst från Finland war hans förnämsta omsorg, at förbåtra och öka Sveriges eller råttare sagt Uplands Lag (***), som efter *Wiger Spas* Flocker alt ifrån *Ingiald Illrådes* tid warit brukelig (†), ur hvilken han renfade alla hednifka öfverlefvor (††), dem man förut warit nödgad, at behålla (†††). Han skall ock hafva utgifvit en Gårds-Rätt för sit Hof (*). En lådan Konungs regering war för de Andelige icke at försumma: De wiste strax, at använda henne til sin nytta: de erhöllo stora förmåner ej allenast i kyrkobalker, utan i arfsaker, så at nu en början giordes til den frihet, som sedermera hvar och en hade, at giöra Testamente af sin faste och årfde ägendom til kyrkor och kloster, åtminstone så mycket som et barns lott (†). Dessa ändringar i Lagen hinde wål icke under *Eriks* korta styrelse til en fullkomlig och bekräftad Lagbok; men så wördades de dock sedan i lång tid under namn af *Medel-Lagen* (k), på hwilken

O 3 Prå-

(i) En by wid Kimi-Elf heter ännu derefter *Sigtuna*. v. Ihre. L. c.

(k) Egenteligen har man kallat *Medellagen* den allmänne landslag, som utkom A. 1347. sedan K. *Magnus Erik-*

A. C. 1158.
(*) cfr. Matthef. Diff. de Oftrobomia.
(**) cfr. Gunther. in Ligur. & Gasp. Sard. Hist. Ferrar. p. 51. ap. Ol. Celf. Mon. Sv. Goth. in Act. Lit. Upf.
(***) Upl. L. ed. R. Birg. årfdaB. 3 fl. it. Gift:m. B. c. 4. K. Christoph. Lagb. LL. gift:m. E. c. 5. Sheff. Sv. Lit. p. 2.
(†) v. supr. P. 1. c. 14. §. 24. cfr. Birg. R. Præf. ad Leg. Upl. & E. Benz. coll. MS. c. 5. §. 19.
(††) Loccen. H. R. Sv. L. 3. p. m. 77.
(†††) v. supr. c. 2. § 8.
(*) Jus aul. S. Erici in Bibl. C. Gabr. Oxenstierna. ref. Hadorf. in Regiſtr. MS.
(†) cfr. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 73

Digitized by Google

A. C. 1158. (†) Id. L. c. p. 95. Präſterſkapet i ſynnerhet ſig ſtändigt beropade (†), och oaktadt alt hvad andre Konungar för detta giordt til Råttens ſkipande, kallades hele Svenſke Lagen herefter, likſom af Gudsfruktan eller til tackſamhet af de Andelige, *S. Eriks* Lag (*).

(*) cfr. Id. p. 66.

7. Under *Eriks* regering blef Chriſtendomen ej allena fullkomligen ſtadgad i alla de orter, ſom lydde under Sveriges Krona, utan ſpridde ſig åfven från dem til andra, hvartil också ſtaden *Wisby* på Gotland icke litet bidrog med ſin ſtora ſiöfart: *Mainhardus*, en Tyſk Lärare, ſom med några Bremiſke köpmän ditkommit A. 1158, fick följe derifrån af åtſkillige medhielpare, i ſynnerhet handtvårkare, och reſte med dem til Liſland, ſom ån låg i en tiock hedendom: Der upbygde han *Txkulle*-kyrka och predikade Evangelium (**), blifvandes ſedan af Årke-Biſkopen i Bremen förordnad til den förſte Biſkop i Liſland A. 1170 (l). Gotland hörde ſå nu ſom från urminnes tider (***) til Sverige och hade redan på ſlutet af 900-talet med Svea-Konung *Erik Segerſäll* eller hans Son *Olof Skotkonung* giordt ſin Stadgerått genom en *Avair Strabain* af *Alfha* om ſextio marker ſilfvers åhrliga afgift til Svenſka Kronan (m). En *Ormika* af *Hainaim* hade af Norſke Konungen *Olof Haraldſon* blifvit der chriſtnad och

(**) cfr. Chr. Kelcken. Hiſt. Liv. ap. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 242. & Paykel. Hiſt. Livon. MS. in Biblioth. Salſtad.

(***) v. ſupr. P. 1. c. 14. §. 9.

ſon, låtit öfverſe Lagarne, hvilken war i bruk näſtan hundrade åhr intil K. *Chriſtoffers* utkom (E. Benz. coll. MS. c. 5. §. 19.); men den grundade ſig dock på S. *Eriks* och likſom beropade ſig på hans myndighet

(l) Han dog A. 1196.

(m) 40. til Konungen och 20. til öſtgöte-Jarlen. Id. ad Cod. Gotl. c. 2. p. 49.

Digitized by Google

och med hans hielp upbygt det förſta Bönehus på S. *Olofs-Holm* (*): *Botar* af *Akubeck*, en rik handelsman, ſom welat låta upbränna ſig af Hedningarne, men blifvit förlvarad af ſin Svärfader *Likair Snälli*, hade der låtit upbygga den förſta kyrka wid *Wi*, der nu är *Wisby*, och altſedan wiſſa Biſkops-ſåten i Sverige kommit i ſtånd; hade Gotland lydt under Linköpings-Stift (**); men hvad egenteligen ſtaden *Wisby* angår, hafve wi wid denna tid något, at märka. A. C. 1158.

(*) cfr. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 238.

(**) cfr. Relat. ad Cod. Gotl. c. 2. 3. Torf. H. Norv. P. 3. L. 1. c. 15. & J. Wild. Hiſt. Leg. p. 83.

8. Alt ſedan den gamla Pomeriſka ſtaden *Wineta* (n) i Kejſar *Carl den Stores* tid blifvit förſtörd (***), hade *Wisby* likſom af deſs öfverlefvor tilvuxit och blifvit en rik handels-Stad, en Samlings-plats ej allena för alle öſterſiöns grannar, utan ock för ſtörre delen af de Europæiſka Folkeſlag: Sverige hade wål ſine urgamle *Birke-rätter* (o) eller Handels-lagar för ſina Siöſtäder (†); men i ſynnerhet woro *Wisby*-Siölagar i ſå ſtor wördnad hos många folk (p) ſom fordom de Rhodiſke hos Grækerne (††): Til at bibehål-

(***) v. ſupr. P. 1. c. 8. §. 14. in not. & Bangert. in not. ad Helmold. L. 1. c. 15.

(†) cfr. J. Hadorph. præf. ad Biarköa R.

(††) Er. Benz. coll. H. P. MS. c. 1. §. 9.

(n) Man har föregifvit, at *Wineta*, ej blifvit förſtörd förän af K. *Waldemar* I. i Dannemark (Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 441.); men det är felaktigt (v. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 80.): K. *Waldemar* förſtörde *Julin* i Pomern A. 1170. (Holb. L. c. p. 236.); men då hade Wisby länge ſtådt i blomma. Denne K. *Waldemar* anlade *Widſköſte*-kloſter i Skåne A. 1158.

(o) *Biarköa*-eller *Birke*-rätt kommer ej af någon ſärſkilt orts namn, utan i allmänhet at *Biarg*, *Borg*, *Birka*, en handelsſtad: Derat äro köpmän fordom kallade *Birkelar*. v. ſupr. P. 1. c. 8. §. 14. in not.

Deſſe Lagar äro öfverſatte på Danſka, Holländſka, Engelſka, Tyſka &c. v. Hadorp. præf. ad Leg. Gotl.

Digitized by Google

A. C. 1158. bibehålla dem, war Handelens lif och Stadens wälfärd; men dertil fordrades flera medel, än endaſt den Laglige Öfverherrens beſkydd, hvaraf detta Nordiſka *Sidon* minſt wann ſine rikedomar: Her behöfdes handels-förbund med främmande Makter och bekräfteller på de förmåner man redan med deras underſåtare delade: *Wisby* hade derföre anmodat Kejſar *Lotharius*, at ſtadfäſta deſs ſiö-rätter (*), hvilket ock ſkiedt wid paſs A. 1135; men emedan de ſå kallade Wendiſka Städer *Bremen*, *Julin*, *Roſtock*, *Wismar*, *Stetin*, *Hamburg* och flera, ſom då mäſt lydde under *Lotharii* Syſterſon, den mäktige Hertigen i Saxen och Beyern *Henrik Leyon*, woro ſtaden *Wisby* för handelen ſkull mer angelägna, än hela Romerſka riket; ſå tog hon ock denne Hertig *Henriks* A. C. 1159. ſtadfäſtelſe-bref på ſina friheter A. 1159. (**): Hvad deruti angick Landsbygden på Gotland, nemligen, at Borgerſkapet ſkulle til wahrors bärgande få åga otta famnar från ſtranden på bondens ägor, ſtod wäl ej i en främmande Förſtes makt, ſå at det ock i början af Almogen icke aktades (***); men det blef ſedermera af Svea-Konung gilladt, ſom framdeles ſkall berättas (†). Slika öfverenskommelſer emellan Siöſtäderne gufvo ſedan uprinnelſe til det ſtora *Hanſe-Förbund*, ſom på ſit ſtälle ſkall omtalas och hvaraf *Wisby* blef en ledamot. *Falköping* i Wäſtergötland war nu redan en mycket handlande Stad, der ſtore marknader höllos och der Skara-Biſkopar fingo en del af ſin Spannemåls-ränta, ſom kallades *Fahlaſkidppa* (††). Wid denna tid woro ock til handelens beqwämlighet redan *koppar-penningar* (q) i ſtäll gång

(*) cfr. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 30.

(**) cfr. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 441.

(***) cfr. J. Wild. L. c.

(†) v. infr. c. 8. §. 26.

(††) LL. Weſtrog. de Jur. Eccl. 14. 8. it. Epiſt. Epiſc. Brynolfi de Jur. Epiſc. ad Cod. Weſtrog.

(q) Skara gamla Biſkopslängd ſäger (verſ. Loccen at

gång öfver Svea-och Göta-riken (*), så at dess Inbyggare sins emellan nu började aflägga, at byta wahror mot wahror (**). Således blomstrade i *Eriks* tid jemte Christendomen så wål in-som utrikes Handel och Siöfart på de Svenska kuster. Af hans mynt hafve wi åtskilliga, hvaraf trenne wisa tre kronor och et hans stamwapn en Båt (***), som är det första af den arten i Sverige.

A. C. 1150.
(*) Catal. Episc. Scar. vers. Loccen. ap. E. Benz. Mon. Eccl. p. 225. 226.
(**) J. Mulen. præf. ad Lib. de Numism. Dan. Test. c. Jac. Cronstedt. ap. E. Benz. L. c.
(***) B. Brenn. Thesaur. num. Tab. 3.

9. Men denne gode Konungs regering war ganska kort: Wi hafve för detta sedt, huru hans Företrädare blifvit ur wägen rögd af Danske Prinsen *Magnus Henrikson* (†): Samma öde förestod *Erik*: Åtskilnaden war, at *Sverker* blifvit dödad med list; men nu brukades uppenbart wåld; ty *Magnus*, som född af en Svensk Prinsessa, wille regera i Sverige, det måtte kosta hvad det wille: *Waldemar den Store* war då Konung i Dannemark: Han hade ej sårdeles orsak til wånskap med denne Prins, hvars Fader warit hans Faders bane-man (††), så at man wål icke finner, at han i detta uptåg gifvit honom handräckning (†††); men så fick dock *Magnus* (r) lof, at så

(†) v. supr. c. 3. §. 14.
(††) v. supr. c. 2. §. 15.
(†††) Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 232.

P oför-

i *Ödgrims* tid *war S. Mariæ kyrka i Skara fullkomnad och han wigde henne til fem Kopparpenningar af hvar bonde; ty då gingo Kopparpenningar i alt Götaland.* Ödgrim lefde A. 1150. v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 226.

(r) Merendels hafva wåre Håfdeteknare föregifvit, at *Magnus* i detta krigståg haft med sig sin Fader *Henrik Skatelår*; men denne *Henrik* war redan död 25 åhr tilförn i slaget wid Fotevik (v. supr. c. 2. §. 19): hans ånka *Ierd Ragvalds* doter från Sverige, *Magni* moder, ock samma åhr 1135. blifvit gift med K. *Harald*

Digitized by Google

A. C. 1160. oförmärkt i hans land bringa en krigsmakt på benen mot slutet af året 1160: *Magnus* hade ock biſtånd af åtſkillige miſsnögde Svenſke, Andelige eller Werldſlige (*): Nedrigt ſinnade menniſkior finnas i alla tider, ſom i Riksåndringar och Konunga-ömſningar finna et förrådiſkt nöje: De anſe hvarken Eds-plikt emot Öfverhet, hvarken dygd eller råttviſa, når det angår något tilfälle til deras egen förmenta lycka: Man har wål miſstänkt Prins *Carl Sverkerſon*, at heruti hafva warit delaktig, emedan hans uphöjelſe på Thronen genom *Eriks* wahl blifvit hindrad; men dertil hade *Magnus* icke mindre warit orſaken, ån *Erik* (**): Deſsutan, faſt ån troligt är, at *Carl* ej ogårna ſedt Konungaſtolen ledig (***), ſå har dock hans upfårande ſedermera wiſat hans oſkuld i detta upror. En Svenſk Prins har wål wårkeligen hulpit *Magnus* (†); men den har utan tviſvel warit *Kol Sverkerſon*, *Carls* halfbroder af hans Faders ſenare gifte (††), hvilken ſtundom haft ſit tilhåld i Dannemark hos, ſin Moder *Richiſſa* (†††) eller ſin Styfſyſter *Sophia* Konung *Waldemars* Drotning (*), och åfven ſedan jemte *Magni* broder *Buriſlav* (**) giordt fordran på Svenſka Kronan, ſom ſnart mer ſkall omröras: Med ſådant biſtånd ökte *Magnus* wid de Smålåndſka eller Oſtgötſka ſtrander ſin flotta (***) och ſeglade genaſt til Upſala, at öfverfalla *Erik* oförvarandes.

(*) cfr. Hr. Erl. vit. S. Erici. ap. Örnh. H. E. L. 4. c. 4. p. 471. &c.

(**) v. ſupr. ſ. 1.

(***) Örnh. L. c. p. 472. cfr. Er. Olai H. Sv. p. 137. 138.

(†) Iſr. Erl. vit. S. Eric.

(††) v. ſupr. c. 3. ſ. 3.

(†††) Ib. ſ. 13.

(*) Ib. ſ. 11.

(**) v. ſupr. c. 3. ſ. 14.

(***) cfr. Örnh. L. c. p. 474-556.

10. Denne Konung biviſtade måſſan i den Domkyrkan wid gamla Upſala (s), ſom hans Morbroder *Sver-*

Gille i Norige och åtte nu A. 1160. af detta ſi re gifte ſtora barn.

(s) At detta ſkolat ſkie i någondera af den nya u en

Digitized by Google

Sverker begynt och genom honom ſielf fullbordat A. 1150 (*), når man beråttade honom, at en ofördmodad fiendtlig krigshår war redan landſtigen på Fyriswall: *Låter mig förſt*, ſade han, *i fred få ſluta detta heliga wärk: jag hoppas på Gud, hvars tienſt nu giörs ofullkomlig, at han ſnart låter oſs den på et högre ſtälle fullborda* (**): Så ſnart han kommit ur kyrkan och gripit til ſina wapn, woro de Danſke redan omkring honom: Han fåktade med ſtor tapperhet och ſkall i början en lång ſtund enſam förſvarat ſig emot tio; men åndteligen blef han öfvermannad och ſtrax på *Magni* befallning halshuggen: Detta ſkiedde Chriſti Himmelfårds-afton d. 18. Maj A. 1161 (†): *Erik* lämnade efter ſig tvenne Söner *Knut* och *Philip*, af hvilka den förre en tid derefter ſteg på Svenſke thronen; men den ſenare näpligen hinde til manlig ålder (***): Han hade ock två Döttrar, *Margareta* (u), Konung *Sverres* i Norige andra Gemål (†), och

A. C. 1160.

(*) v. ſupr. c. 3. §. 5. cfr. Annot. Caroli Epiſc. Aroſ. in Mon. Eccl. Benz. p. 10.

(**) Iſr. Erl. vit. S. Er. & Vaſt. vit. Aquil. ed. Benz. p. 67. 68.

A. C. 1161.

(***) cfr. Örnh. L. c. p. 480.

(†) Petr. Claud. Undal. Hiſt. Norv. p. 519.

Upſalas kyrkor, ſom man föregifvit, år aldeles falſkt (v. Meſſ. Cenſ. not. 554. & Er. Benz. in not. ad Vaſt. p. 51. 52.); ty der woro nu hvarken ſtad eller kyrkor anlagde.

(t) Man har måſt hållit före, at *S. Eriks* mord ſkiedt A. 1160. den 18. Maj; men Örnhielm (Hiſt. Eccl. L. 4. c. 4. p. 468.) har wiſat, at det då ej kunnat ſkie, emedan Chriſti Himmelsfårds-afton det året på den dagen ej kunnat infalla, utan efter alla omſtåndigheter och efter jåmförelſe med Norſka Hiſtorien A. 1161. hvilket ock E. Benzelius (in not. ad Vaſt. p. 52. &c.) icke ogillar.

(u) Hon hade ej mer ån et enda barn *Chriſtina Sverresdoter*, ſom ſedan giftes med *Philip Simonſon*, hvilken

A. C. 1161. och *Catharina* x), som ägde Norske Höfdingen *Nils Simonſon Blaka* (*). Sönerne woro til all lycka wid Fadrens död frånwarande, eljeſt hade de låkert undergådt ſamma öde: Kort efter mordet blef *Erik* begrafven i ſamma kyrka, der han ſidſte gången giordt ſin Gudstienſt, och ſtrax af Präſterſkapet utropad för et helgon, ſå at ock underwärken redan begynte upblänka, ſå ſnart han upgifvit andan. Deſſa tordes kanſkie ej framviſa ſig medan denne berömlige Konung lefde, på det han ej ſkulle röja deras oriktighet: En klar och hälſoſam källa ſkall hafva upſprungit på det rum, der han dog, ſom ſedan warit kallad *S. Eriks källa* (y), en blind Qvinna ſkall af hans blod, medan den ännu rann, hafva fådt ſin ſyn igen och wid hans Graf ſkola ſedan mångfaldiga andra Mirakler hafva timat, ſå at dödeliga Sår blifvit helade, krymplingar färdige, dumbar talande, barnefödderſkor låttade, wådeldar och ſtormar dämpade, dieflar utdrefne och ſielfve de döde upwäckte, antingen de drunknat eller på ſoteſängen aflidit (**).

(*) Peringſch. Geneal. Bond.

(**) Vall. Vit. Aquil. p. 68. &c.

(***) v. infr. c. 8. §. 2.

(†) Martyrol. Rom. ad d. 18. Maj. cfr Meſſ. Scond. Ill. ad an. 1272. & E. Benz. coll. H. P. MS. c. 5. §. 1.

11. Påfven kunde på ſådana ſkiäl, fäſtän lång tid derefter (***), ej annat, än införa *Erik* bland Helgonens antal (†), och förklara honom för *Svea-Rikes Pa-*

uphofs til Konung i Norige. v. Petr. Claud. Undal. Chron. Norv. p. 574.

(x) *Nils Blakas* Moder war *Maria*, Konung *Harald Gilles* doter: Han aflade med *Catharina* en doter *Chriſtina*, ſom ägde förſt *Hälkan Jarl Galin* och ſedan *Eſkil*, Lagman i Jemteland, warandes i förſta giftet moder åt *Knut Jarl*. (Låma i Sverige.

(y) Denna fins i *Oſtra Aros* eller wårt nu warande n[illegible]a

Patron (z), til hvilken en särskilt och ordenteligA. C. 1167.
Kyrkio-Bön inrättades (*): den 18:de Maj blef der-(*) ap. Peringsk. in Mon. Ull. p. 54.
efter altid firad med stor begångelse, då ock, sedan *Ö-stra-Aros* eller Nya Upsala blifvit bygdt, *S. Eriks* lik eller skrin med sång och måssor blef burit deremellan och gamla Upsala (a), hvarföre också wägen emellan dessa orter är stenlagd (**). Denna Lik-kista, som(**) J. Peringsk. Mon. Ull. p. 51. cfr. Enberg. descr. Upsal. ap. P. Höök, diss. de S. Eric. Upsal. 1712.
ock kallades *Helgedoma-Skrinet*, blef jemväl wid Kungeliga kröningar uphögd och framburen, då äfven Hög-Choret beklädes med *S. Eriks Tapet*, på hvilken hans bedrifter woro afbildade (***): Hans Baner (b) blef ej allena hållit för oöfvervinneligt (c) emot Rikens Fiender (†), utan ock för äfven så kraftigt som fordom *Mafortium* eller *S. Marias* klädning i Constantinopel (††); ty når almän nöd och landsplågor påkommo, bars det omkring med högtidelighet(***) Peringsk. l. c.
(†) cfr. Dikm. Ant. Eccl. p. 129.
(††) v. supr. P. 1. c. 17. §. 14. in not.

Upsala och kan således icke hafva uprunnit just på samma ställe, som *S. Erik* dödt, utan har sedermera af munkarne fådt denna helighet.

(z) Man brukade sedan *S. Eriks* hufvud på Svenska mynt och Stockholms Stad har det ännu i sit Insegel.

(a) A. 1273. d. 24. Januarii flyttes *S. Eriks* lik från gamla til nya Upsala med stor proceſſion (Örnh. L. c. p. 479.), som framdeles mer skall omtalas.

(b) Det kallades *Labarum Sacrum* eller *Vexillum S. Erici* och hängde wid grafven: Det anfägs, når det utbars, af menigheten med knäfallande och ropande: *O Sancte Erice! Rex & Patrone Regni Sveciæ, ora pro nobis.*

(c) Riksföreståndaren *Sten Sture* begärte det af Ärke-Biskopen och Dom Capitlet til låns i det kriget mot Rysland (Dikm. Ant. Eccl. p. 129), som på sit rum skall omröras.

Digitized by Google

A. C. 1161. och åfven i miſsväxt på åkrar och ängar. *S. Eriks* namn war ock i Sverige ſå heligt, at det brukades i Laglig Ed: *Så hiälpe mig Gud, Jungfru Maria och S. Erik* &c., hvilket alt war et ſlags Afguderi. At ju denne Konung förtienar evärdelig heder, är oförnekeligt; men en hop diktade undervärk böra icke anſes emot hans Kungeliga egenſkaper och dygdiga leſverne: Han war en ſådan fiende af wälluſter, at han merendels likſom Carthuſianerne eller Tiggar-munkarne, dem han i ſynnerhet gynnade, emedan han på wiſt ſätt war af deras Broderſkap (*), brukade kläder näſt kroppen, at ſpåka ſit kött, af tagel eller grofva Diurs-hår (**); men hvad, ſom måſt bör giöra hans namn odödeligt, war hans mildhet emot fattige och förtrykte, hans kärlek til råttviſa och hans ömhet om underſåtarnes wälfärd, hvilken gick ſå wida, at han lät nöja ſig med en ganſka måttelig del af de Kungeliga inkomſter: Sielfva hans folk bad honom icke wägra de råttigheter, ſom honom lagligen tilkommo; men han ſvarade: *Jag har nog ändå: behållen Edert i ro: Jag begär det icke: Edra barn lära det behöfva* (***). Når en ſådan Konung måſt underduka för hemlige ovänner genom en wåldſam död, hvad är då at undra på Tyranner?

(*) cfr. Örnh. H. E. p. 465. 466.

(**) Iſr. Erl. vit. S. Erici.

(***) Iſr. Erl. l. c. & Locc. H. R. Sv. L. 3. p. m. 75.

12. *Magnus Henrikſon* bygde på denna miſsgerning ſin lycka och lät ſtrax genom ſit anhang utropa ſig för Konung i Sverige: Han är ock wärkeligen af åtſkillige trowärdige Häfdeteknare i Konunga-talet införd (†); men jag finner ej, at han ſtigit på Thronen genom Rikſens Inbyggares almänna, enhälliga och fria

(†) Catal. R. Sv. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 17. 18. Langfedgat. in not. Ejusd. ad Vaſt. p. 81. cfr. E. Benz proleg. p. 4.

Digitized by Google

fria wahl, så at, fast han hetat *Konung Magnus*, han derföre bör räknas i ordningen bland Svea Konungar (†): Han uphof sig med alle gode Svenske Måns förtret och beströrtning i Konungslig myndighet och hvad, som på så lös grund war fäst, kunde ej länge blifva beständigt: Imedlertid ansågs han för Sveriges Konung både i Dannemark och Norige: Detta senare Rike war då åfven sönderslitit af inbördes krig emellan Konungarne *Håkan Skulderbred* och *Inge Krokbak*, som war *Harald Gilles* Son af Svenska Prinsessan *Ingrid Ragvaldsdoter* (*) och således denne *Magni Henriksons* halfbroder: En stor Slaktning hade emellan dem förelupit halffierde månad tilförne wid Bergen, der *Inge* blifvit ihielslagen och hans halfbroder *Orm Ifvarson* (d) efter stora tapperhets prof måst wika ur fältet: Denne *Orm*, som åfven war *Magni Henriksons* Halfbroder, flydde efter detta sit nederlag (e) til Sverige, så snart han fådt höra, at *Magnus* der blifvit Konung (**): En af hans Halfbröder *Ragvald*, *Magni* Sambroder (***), hade der ock redan et Jarlsdöme (†), så at honom i detta rike ej syntes fela en god tilflykt; men *Magni Henriksons* nya Kungelighet rusade der snart öfverända: Han hade

A. C. 1130.

(†) v. Carol. R. Sv. in Cod. membr. Acad. Upl. in mon. Eccl. Benz. p. 70. it. Ser. Reg. Sv. ad Cod. Westrog. & fere omn. Hist. Sv.

(*) v. supr. c. 2. §. 6. & 21.

(**) Sturl. T. 2. P. 393.

(***) v. supr. c. 2. §. 6.

(†) Sturl. l. c.

(d) Han war Son af *Ifvar Sneys* och *Ingierd Ragvaldsdoter*, sedan hon först ägt Danske Prinsen *Henrik Skatelår* och sedan Norske Konungen *Harald Gille*: Efter *Ifvars* död gifte *Ingrid* sig med en Norsk Odalsman *Arne* på Stodreim. v. supr. c. 2. §. 6. in not.

(e) Det kom honom så mycket olägligare som han Söndagen derpå skulle haft bröllop med K. *Östen Haraldsons* Enke-Drotning *Ragna Nilsdoter*, v. Sturl T. 2. P. 393.

Digitized by Google

A. C. 1161. hade redan genom Konung *Sverkers* död giordt ſig både hos Svear och Göter förhatelig: När han nu uppenbarligen wiſat ſin grymhet på *Erik Jedvardſon*, kunde deſſe ej annat, än wakna ur dvalan och uptändas af en råttmåtig ifver.

13. *Fahle Bure*, ſom för detta år nämd (*), en af Låhnes-Höfdingarne i Norra Sverige, hinde förſt at upbryta med ſine Hälſingar, Jämtlänningar och flere Wåſterbotningar (**), med hvilka han tågade genaſte wågen til Upſala, der åtſkillige andre Svenſke Folkhopar med honom ſammanſtötte: *Magnus* ſamlade ſom haſtigaſt ſine troppar och ſtällte dem et ſtycke ifrån ſtaden i ſlaktordning; men led et fullkomligt nederlag (***), ſå at han näpligen ſielf med ſin lifvakt kunde komma undan: Flykten war honom likväl afſkuren til haus ſkiepp (f), ſå at han nödgades wända ſig på wågen åt Norige, der han hade ſin Moder och Slåktingar (†); men han hinde ej längre, än til Örebro, förån *Carl Sverkerſon* war honom der til mötes med ſit krigsfolk, angrep honom å nyo och ſlog honom der ihiel ſielf fiortonde (††), hvarmed *Carl* hämnade ej allena ſit Syſkonebarns *Erik Jedvardſons*, utan ock ſin Faders död. Af bytet, ſom togs af de Danſke wid Upſala, upbygdes en kyrka, ſom til åminnelſe deraf kallades *Dannemark* (†††). Således

(*) v. ſupr. §. 2. 4.

(**) cfr. S. Bålter. diſſ de Helſ.

(***) Ornh. H. E. L. 4. c. 4. p. 48. Loccen. H. R. Sv. p. m. 77. 78.

(†) v. ſupr. §. 12. &. ant.

(††) Catal. R. Sv. ad. Cod. Weſtrog.

(†††) Örnh. & Loccen. L. c. E. Benz. coll. MS. c. §. 1. & Holb. Hiſt. Dan. T. 1. p. 232.

(f) Man har föregifvit, at *Fahle-bro* ej långt från Upſala wid detta tilfälle fådt namn af *Fahle Bure*; men det är oriktigt; ty hon är fordom kallad *Fare* - er *Färde-bro* af *fara*, reſa, v. Peringſch. mon. U p. 292. ap. E. Benz. coll. MS. c. §. §. 2.

Digitized by Google

Således hade nu *Magnus*, innan åhret war til ända, fådt omgälla den berömlige Konung *Eriks* blod. *Bonde*-slåkten, som genom *Eriks* broder Riks-Rådet *Ifvar Jedvardson* (g) fortplantades, har sedan altid fört hans wapn. Kort efter hans död ankommo från Påfven en hel hop förordningar (h), hvaribland de förnämsta woro, at den, som gick i fält mot de otrogne i Estland, skulle få et åhrs Synda-förlåtelse, och den, som deruti omkom, en evig salighet (*), at hela Norden skulle biståå *Fotquin*, Biskop i Finland, som åfven war benämd til desse Hedningars Biskop (**), hvarom strax mer skall berättas, at inge werldslige Herrar, hvarken Konung eller Adel, skulle få tilfättia Präster wid deras Soknar (†), at alle wid wite af förbannelse skulle gifva Tionde och at man ej skulle tro Finnarnes löften om Christendom, A. C. 1161.

(*) Bull. Alex. 3. d. Tuscul. 3. Id Sept. a. 1160.

(**) Lit. Alex. 3. d. Tusc 5. Id. Sept & 15. Kal. Oct. a. 1160.

(†) Bull. Alex. 3. Tusc. 4. Id. Sept. 1160.

(g) Han år i Juleta-kloster-bref kallad Konung *Knut Eriksons* Farbroder (v. Peringsch. in Geneal. Bond. MS.) och hade två söner *Knut Christinæson* och *Ulf Ifvarson:* Den förre war Riksråd och aflade *Thord Bonde*, Götahöfding. A. 1240, som ägde *Iliana*, *Knut Waldemarsons* Doter af Dannemark: Den senare war Fader åt *Olof Bassa-tämir*, Årke-Biskop i Upsala, som dog A. 1234.

(h) Til ex. en Bulla om Hor i förbudna leder, om Barnemord, om Prästers hordom och om Altarens Sacrament (d. Tusc. 5. Id. Sept. 1160); en bekräftelse för Bisk. *Kobl* i Linköping (Tusc. 6. Id. Sept.) och en dylik för Bisk. *Wilhelm* i Strengnäs, i synnerhet på

Digitized by Google

A. C. 1161. (*) Lit. Alex. 3. Tuſc. 5. Id. Sept. ad Ep. Upſ.

dom, innan de fatte ſåker borgen (*). Alt detta blef wål icke til pricka wårkſtålt; men wiſar dock hvad myndighet Romerſka Hofvet ſtrax wiſte taga ſig under en ſådan Konung.

5. Cap.

Nerike under deſs Stol (Tuſc. 7. Id. Sept.), v. infr. c. 5. §. 5.

Digitized by Google

5. Cap.

1.

Inbördes oenighet och afvund emellan de ypperſte hota et rike mycket mer med undergång, ån utvårtes Fiender: Sverige råkade efter *Eriks* död i et farligt tilſtånd; ty der woro tvenne Kungeliga Hus och af hvartdera en Prins, ſom trodde ſig til Kronan måſt berättigad: *Knut*, *Eriks* Son, wille eftertråda ſin Fader och *Carl Sverkerſon* ſin, hvartil han ock redan i hans lifstid af Göterne war utſedd (*): Begge hade många medhållare: *Eriks* afföda war dem Svenſkom ſå kår ſom hans åminnelſe och *Carl Sverkerſon*, hans frände, en laglig Konungs Son och utnämd Arfförſte, hade hämnat hans död: Göterne, dem *Carl* hade på ſin ſida, påſtodo likſå ſtor rätt i Konunga-wahl ſom Up-Svearne och ingendera wille wika: Ändteligen trädde Biſkoparne tillammans med Rikſens Råd, Lagmån och förſamlade Almoge i Up-[illegible] A. 1162: De hittade då på en utvåg, ſom wål i [illegible]na omſtåndigheter ſyntes den endaſte; men war

A. C. 1161. CARL SVERKERSON.

(*) v. ſupr. c. 4. §. 1. cfr. Locc. H. R. Sv. p. 78.

A. C. 1162.

Digitized by Google

A. C. 1162. ock derbos den fruktbaraſte på ſtändiga anledningar til inrikes buller, hvarunder deſſe Andelige Fäder förmodade gióra ſig båſta gagnet och i akttaga Kyrkans förmåner eller råttare ſit eget Enevälde (*): Man beſlöt, at Konungar efter den ſtunden ymſevis ſkulle wäljas, den ene gången af *Sverkers*, den andre af *Eriks* ått, ſå länge någon af dem på ſvärdſidan war ofrig (**): Begge folkeſlagen, ſå wäl Svear ſom Göter, ſyntes hermed nögde; men ſå war dock detta et Beſlut, ſom giorde Sverige i lång tid olyckeligt: I anledning deraf blef nu *Carl Sverkerſon* enhälleligen wald til Sveriges Konung; men *Eriks* Söner, ſom miſstänkte honom för någon delaktighet i deras Faders död, trodde icke Freden, utan begufvo ſig en tid derefter hemligen til Norige, der deras Syſtrar fingo ſina giften (***).

(*) Örnh. H. E. L. 4. c. 5. p. 481. J. Wild. Hiſt. Pragm. p. 378.

(**) cfr. Id. L. c. et. Loccen. L. c. & E Benz. Coll. MS. c. 5. §. 1.

(***) v. ſupr. c. 4. §. 10.

2. På detta ofvannämde Riksmöte i Upſala förekom ännu en ſak, ſom giordt mycken ſkilgaktighet och rördt förtrådet emellan Svea- och Göta-riken: Tilförne år beråttadt (†), huru man i Linköping ej kunnat förena ſig om en Ärke-Biſkop, ehuru Sverige icke mindre än Dannemark och Norige borde hafva ſin egen, ſå at Påfvens Legat, Cardinalen *Nicolaus*, måſt reſa derifrån med oförråttade ärender: Men nu, ſedan begge Folken förlikt ſig om et högre mål, war lått, at afgióra et mindre: Man kom öfverens, at Ärke-Biſkops-Stolen ſtändigt ſkulle wara i Upſala, Sveriges gamla Konunga-ſäte, och at de forna Hedniſke Offer-tienares Landgods borde wara deſs underhåll (††); men at deſs förſte Ärke-Biſkop ſkulle bland Göterne utwäljas (†††): Dertil utnämdes der-

(†) lb. c. 3. §. 8.

(††) Membr. Vet. ap. Peringſ. in Mon. Ull. p. 129.

(†††) Örnh. H. E. L. 4. c. 5. §. 6. 7. 8. &c.

Digitized by Google

derföre af Konungen med allm'nt samtycke *Stephanus*, en Munk i Alvastra-kloster i Östergötland (*) af Benedictin-Orden och *S. Bernhards* Samfund, som af Konung *Sverkers* Gemål *Alfhild* några och tiugo åhr tilförne blifvit i Landet inf kaffadt (**). Efter Påfvifke Legatens anstalt A. 1153. (***) skulle Svenske Årke-Biskopen få fin åhrekåpa af den Lundifke, som kallade fig *Sveriges Primat:* Man tordes den tiden icke ftort tånka emot Roms befallningar, mindre tala; men få wille man dock binda til, at omedelbart erhålla Påfvens bekråftelfe: Den nye Årke-Biskopen refte derföre fielf til Påfven och, at dertil lägga få mycket mer anfeende, fkickade Konung *Carl* wid famma tilfälle til den Helige Fadren fom Fullmyndigt Sändebud den Gôtifke Hertigen (b) *Ulf Sorafon* (†) af Bielbo. *Alexander* III. fatt då på *Petri* Stol; men war nu af Kejfar *Fredrik Rödfkägg* agad ur Italien til Frankrike, der han fig uppehöll *Sens*, når den Svenfka Befkickningen honom råkade: Denna hade kan hända wunnit fit ändamål, om on enfam fådt råda om *Alexander*; men Årke-Biskop *Eskil* i Lund hade tillika begifvit fig til *Sens* och ar ingalunda finnad, at låta betaga fig fin förmenta ittighet: Han begick det få v ida, at han ej allenaft Påfvens närvaro fick inviga och med åhre-kåpan beyda Sveriges Årke-Biskop A. 1163. (††), utan k i Bekråftelfe-Bullan, den *Alexander* gaf *Staffan* m med fig, (c) aldeles blef erkånd för hans *Primat*

A. C. 1162.

(*) Chron. vet. ArchiEp. Upf. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 37. & i not. Ejusd. p. 192.

(**) cfr. Exord. Ciftер. Ord. ed. Bertr. Tiffier T. I Biblioth Patr. Ciftor. ap. Er. Benz. L. ult. cit.

(***) v fupr. c. 3. §. 9.

(†) v. fupr. c. 4. §. 4

(††) Innocent. 3. Epift. ad Abfal. ArchiEp. Lund. a. 1198. fub num. 419. in coll. Stephi. Baluz ap E. Benz. in Mon. Eccl. p. 190. A. C. 1163.

Q 3

(b) Han förde i wapnet det Gôtifka Lejonet öfver tre firöммar. O Celf. Jun. Diff. de Dign. Duc. in Sv. Upl. 1740.

(c) Årke-Biskopen fick ock fedan en annan Bulla til famte-

A. C. 1163. (*) Buſl. Alex. 3. ap. Örnh. H E. L. 4. c. 5. §. 14. (**) Chron. Ver. Archi Ep. Upſ. in Mon. Eccl. Benz. p. 37. (***) Arnold. Wion. in Lign. vit. L. 5. ap. Er. Benz. in not. ad Vaſtov. p. 38.

mat eller Förman (*). I det ſtället fick *Staffan* til tröſt af Påfven ſmå föråringar, en Evangelie-Bok, ſom ſedan kallades *Karla-Knap* (d), och tvenne ſmå kors (e) af det heliga korſets tråd, öfverdragne med guld (**). Märkvärdigt är wid denna invigning, at Svenſke Årke-Biſkopen under Ceremonien haft bak på ſin kappa *Tre gyllende Kroner i blått fält*, ſom Sveriges urgamla och enſkyldta wapn (***).

3. Imedlertid war *Carl Sverkerſon* mycket mohn om Kyrkans förmåner och andeliga inråttningar i Sverige: det förſta ſlags Munkar (f), ſom inkommit i riket, hade warit *Benedictiner* (g), för hvilka (†) v. ſupr. c. 1. §. 16. c. 2. §. 16. c. 3. §. 1. & 5. (††) v ſupr. c. 3. §. 2. måſt alla kloſtren blifvit upbygde (†): Sedan hade den Franſke Läraren *S. Bernhard* (††) i kloſtret *Ciſteaux*

lige Sveriges Biſkopar och Präſterſkap, at de ſkulle wiſa honom all wördnad och lydnad. v. Bull. Alex. III. ap. Örnh. H. E. L. 4. c. 5. p. 484.

(d) Förmodeligen war denna en ſkiänk til Konungen och kallades *Karls Knape* eller *följeſlagare* (Lifvakt), emedan han haft henne ſtändigt med ſig.

(e) *Johannes Magnus* har tagit deſſa för et *dubbelt kors*, ſom Årke-Biſkopen ſkulle låta bära för ſig, til tekn, at han ej erkände den Lundiſke för *Primat*; men ſådant är tvärtemot Påfviſka Bullor: Deſutan woro deſſa kors ej ſådana ſom dem Årke-Biſkopar låto bära för ſig. v. Örnh. L. c. p. 488.

(f) Redan A. 855. ſkola de hafva ſatt ſig ned i *Munkeboda*. v. ſupr. c. 1. §. 16. in not.

(g) Af *S. Benedict*, ſom lefde i Italien A. 530. och förſt inſtiftade Munkar i Wåſtra Romerſka Riket.

Digitized by Google

steaux (h) bland desse bröder giordt en åndring, så at de kallades *Cistercienser*, hvilka för den stora wänskap skull emellan denne Kyrkofader (i) och Ärke-Biskop *Eskil* i Lund blefvo mycket kårkomne i dessa Nordiska länder (*); *Carl Sverkerson* hade i detta mål samma smak som hans Fader: Han lät ej allenast uplaga och förbättra *Alvastra*, *Warnhems* och *Wreta* (k)-kloster (**), utan åfven upfylla dem med *Cistercienser* och efter *S. Bernhardi* reglor inrätta (***). *Nydala-kloster* i Småland, liksom deraf upmuntradt, afstrade från sig en svärm af samma slags Munkar, som nedlatte sig på Gotland i det nyss anlagda klostret *Gutvalla* (l) eller *Roma*, hvilket således från- G. Æ. 1163.

(*) G. Wallin. Gotl. Saml. p. 37.

(**) cfr. Locc. H. R. Sv. p. 79.

(***) cfr. A. O. Rhyz. Monasteriol & P. Staaf. Diss. de ord. Bened. Upf. 1727.

(h) Lat. *Cistertium*.

(i) Han dog A. 1153. i *Claravalle* eller *Clairvaux*-kloster i Frankrike, der Ärke-Biskop *Eskil* stundom giorde honom besök och åndteligen efter hans död blef munk. A. 1177. öfvergifvandes Lunds-Stift och innemot tre tunnor guld inkomst (v. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 37.), sedan han anlagt åtskilliga Bernhardin-kloster och ibland dem *Tomarps* i Skåne (A. O. Rhyz. Monast. p. 351.).

(k) Detta kloster kom liksom de andra til stort wälstånd, så at derunder lägo tvenne Säterier *Eneby* och *Kaga*, 68. Bondegårdar, 10. watnqvarnar, 7. fisken, mycken jord och tomter i åtskilliga städer, v. M. Boræn. Diss. de Cænob. Vret.

(l) Som Gotlänningarne denna tid haft del i Liflands omvändelse til Christendomen (v. supr. c. 4. §. 7.); så war ej underligt, at detta kloster haft i det landet en syster af samma namn. Om *Gudvalds*-kloster i Liffland är Hvidfeldt i sin Danska Chrönika, p. 148. 220. cfr. Wallin. Coll. Gotl. p. 12. &c.

Digitized by Google

A C. 1164. (*) Chron. Vet. in Mon Eccl. E. Benz. p. 82. Hiſt. Gent. Din. inter Scriptor. Sept. Erp. Lindenbr. p. 270. ap. G. Wallin. Coll. Gotl. p. 5. 35. (**) cfr. A. O. Rhyz. & P. Staaf. L. c. (***) v. ſupr. c. 3 §. 1. cfr. Speg. Chron. Archi-Ep. Upſ. (†) v. ſupr. c. 4. §. 1. (††) Örnh. H.E. L. 4. c. 5. p. 493. (†††) v. ſupr. c. 2. §. 20.

från A. 1164. kan råkna ſin begynnelſe (*), likſom *Åbs-kloſter* (m) i Halland, hvilket några månader derefter af Lundiſke Årke-Biſkopen *Eſkil* inrättades (**) och alſtrade ſedan af ſig *Morups-kloſter* i ſamma landsort. På det åhret återkom nu Årke-Biſkop *Staffan*, ſom på wågen genom Wåſtergötland med Påfvens tillåtelſe intog den wid paſs tio åhr tilförne ihielſlagna *Helena Gutormsdoter* i Skåfde bland Helgonens antal (***). Hertig *Gutorm*, ſom tycks hafva warit hennes broder (†), war nu en bland de yppерſte i Sverige: Han ſkickades wid denna tid af Konung *Carl* til Dannemark, at derifrån til honom åfverföra hans brud *Chriſtina* (††), ſom war född af *Margareta*, Konung *Waldemar* den *Stores* Syſter, Hertig *Knut Lavards* doter, ſå at nu *Carl* likſom förlikte de dödas namn; ty hans moder *Alfhild* hade grymmeligen förföljt denna hans gemåls Morfader (†††): *Chriſtinas* Fader, Konung *Waldemars* Svåger, war *Styge Hvide* (n), Hertig i Skåne och Son af *Skialm Bane* (o), hvars Fader *Tyke Hvide* (p) med

(m) Munkarne giorde deraf et Latinſkt namn och kallade det *Aſylum*.

(n) Han år eljeſt kallad *Stig Hvitalider*: hans bröder woro Biſkop *Peder* i Roſkild, *Nils Skialmſon* och *Skialm Lille*: Hans ſyſter *Cicilia* war Moder åt Årke-Biſkopen i Lund *Jöns Torbiörnſon Grand*.

(o) Denne hade två bröder *Styge* och *Gerdt*: Den ſidnare ſkall ſtrax mer nämnas.

(p) Hans Syſter *Cicilia*, war Moder åt *Ingeborg*, ſom ägde den Götiſke Jarlen *Sone Ifvarſon*. v. ſupr. c. §. 4.

Digitized by Google

med ſine bröder *Ebbe* (q), *Aſſar* (r) och *Sune* anlagt *Sora*-kloſter på Seland (*): Deras Fader *Skialm Hvide*, Herre öfver landet Rügen, Wendiſke Hertigens *Tyke Trylles* Son (**), och Biſkop *Odinkar* den yngres broder, hade upfoſtrat Konung *Knut den Helige* och war en Stamfader för denna i Dannemark

A. C. 1164.
(*) Mart. Petr. Abb. Sor. Vit. ArchiEp. Abſal.
(**) ſupr. P. 1. c. 19. §. 10. & L. antec. ib. cit.

R och

(q) *Ebbe Hvide* war en wåldig man i Dannemark: hans doter *Gyda* ågde *Ulf* eller *Oloſ Glugh*, ſom förde i wapnet 2 hiorthorn, hvars Son *Gunnar* war Farfaders Farfader åt *Ulf Gunmarſon*, *S. Britas* Man i Sverige. *Ebbe* hade tre Söner *Tyke*, *Peder* och *Sune* af Knarſtrup. Denne *Sune* hade ſiu Söner *Anders Suneſon*, Årke-Biſkop i Lund, *Peder den Äldre*, Biſkop i Roſkild, *Torbiörn Suneſon*, *Johan Marſkalk*, ſom dog i Jeruſalem, och *Ebbe Suneſon*, Konung *Sverker Carlſons* i Sverige Svärfader, ſom tillika med ſine Bröder *Laurenz* och *Jacob* föll i ſlaget wid Lena i Wåſtergötland.

(r) *Aſſar Skialmſon* til Finizlöf lille, kallades *Rög:* Han aflade med ſin Fru *Inga* tvenne Söner, tvillingar, de förſte Mån, ſom Dannemark i de tiderne utgifvit: Den ene war *Esbiörn Snare*, Svenſke Hertigen *Gutorms* Måg, ſedan han förut warit två gånger gift med *Hulvefrid* och *Ingeborg* (v. Mart. Petr. Geneal. ArchiEp. Abſal.): Han war likſom hans Broder en Pelare i *Waldemar den Stores* och hans Son *Knuts* regering: Han upbygde förſt *Kallundborg* och gaf 14. byar til Sora-kloſter: Gemene Man ſade om honom, at diefvulen tog honom bort, hvilket år ſagt om flere ſkickelige Mån. (cfr. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 267): den andre Sonen war *Abſalon*, förſt Biſkop i Roſkild och ſedan Årke-Biſkop i Lund efter *Eſkil* A. 1178. en råſt, ſom tillika war ſtor Stats-Miniſter och ſtor rigsman: Han ſkall förſt hafva upbygt Köpenhamns lott, ſom ſit eget, kalladt *Axevold*.

Digitized by Google

A. C. 1164. och Norige ſig utſpridande *Hvide*-ätt, af hvilken ock *Bielke*-ſlåkten i Sverige år en gren (s), ſom der fått ſig dels wid detta tilfälle af *Carl Sverkerſons*, dels wid hans Sons giftermål med *Benedicta Hvide*, hvilket frambåttre ſkall beråttas. Medan Hertig *Guterm* i detta åhrende war hos Konung *Waldemar*, ſtod han fadder til hans Son *Knut*, ſom war född af *Sophia*, en Styfdoter af Konung *Sverker* i Sverige (*), och förbandt ſig nu åfven med den namnkunnige Danſke fältherren *Esbiörn Snare*, förbemälte *Aſſar Skialmſon Hvides* Son; ty han gaf honom derpå til huſtru ſin doter *Helena*.

(*) cfr. Sax. Gr. H. Dan. L. 14. p. 305. Joh. Magn. H. Sv. L. 19. S. Vellej. Sax. Dan. L. 14. p. 404. Meurſ. H. Dan. L. 5. p. 103. ap. Örnh. L. c. p. 493.

4. *Carl Sverkerſon* gifte ſig efter Hertigens återA. C. 1166. komſt med *Chriſtina Hvide* och aflade med henne en Son *Sverker*, ſom ſedan blef Konung i Sverige, en doter *Sophia*, ſom blef gift med *Henrik Burevin*, Hertig i Mekelburg, och ån en doter, ſom blef Nunna.

(s) *Hvide*-Slåktens Stamfäder förde ſamma wapn, ſom de Svenſke *Bielkar* (v. Mart. Petr. Geneal. ArchiEp. Abſal.); men ſvårt år, at egenteligen ſåja når eller genom hvem deſſe *Hvider* blifvit Svenſke: At döma efter namn och tideråkning, tycks det likvål få hånga tilſammans: Ofvannämde *Tyke Hvide* hade en Son *Gerdt*, ſom förr år nämd: Dennes Son *Abſalon* Hvide hade en Son *Nils*, ſom med ſin Fru *Maria* tycks wid paſs A. 1300. hafva aflat *Kettil Nilsſon* i Sverige, hvilken war Fader åt *Nils*, *Alf*, *Lars*, *Iſrael* och *Thure Kettilſon*, de Svenſke *Bielkars* Stamfader (cfr. Mart. Petr. L. c. & Meſſ. Theatr. renov.). Eller ock herſtammar denna Slåkt från Drotning *Benedictas* broder *Peder Ebbeſon* (*Hvide*); ty hans Söner *Torbiörn* och *Peder* förde egenteligen *Bielke*-wapnet wid paſs A. 1270.

Digitized by Google

na til Wrera-kloſter (*); men *Gutorm* fick ſtrax derpå en annan förrättning: Påfven *Alexander* III hade ſom ſagt år (**), låtit utgå öpna bref til Konungarne i Sverige, Dannemark och Norige med förmaning, at de med eld och ſvärd ſkulle omvända alle Hedningar i Eſtland, Ingermanland och de neigderne, ſom lofvandes hvar och en, ſom i detta krig wiſade ſin tapperhet, Syndernas förlåtelſe för et helt åhr (***), hvilket ock war markgången för dem, ſom beſökte den Heliga Graf: Sverige låg närmaſt til at wårkſtälla denna wördade befallning, hälſt ſom ock en del af Eſtland räknades under Biſkops-Stolen i Finland (†) eller Rendemecki, der nu *Folquin* (††), en Svenſk (†††), hade ſit ſäte: Deſsutan hade ej allena deſſa orter från hedenhös erkändt Sveriges öfvervälde (*), utan ock nu i Chriſtendomen Biſkoparne i Linköping i anledning af Lärarne från Gotland (**) begynt hålla en del af *Wiken* i Liſland med *Oſel*, *Dagön*, *Ormſön* och *Rågöyarne* (t) för ſit Stifts tilhörigheter (***), ſå at Sverige fann ſig fram för andra til detta krig befogadt. Finnarne hade efter *S. Eriks* död begynt wiſa ſig uproriſke och Eſterne, ſom med dem woro et folk och af enahanda tungomål, upmuntrade dem med ſit efterdöme: Biſkop *Folquin* kunde ſå mycket mindre med lämpa öfvertala deſſa wilda folk, ſom han ej förſtod deras ſpråk, hvarföre ock Påfven måtte ſkaffa honom til hielp en Munk *Nicolaus* från Norige (†), hvilken dock litet

A. C. 1165.

(*) Peringſch. Attart. & Meſſ. Sc. III. T. 10 p. 101.

(**) v. ſupr. c. 4. §. 13.

(***) Bull. Alex. 3. ſupra c. ap. Vaſt. vit. squil. & Örnh. L. c. p. 493. it. in Append. P. Sirmond. ad Epiſt. Petr. Abb. Cellenſ.

(†) Epiſt. Pap. Alex. 3. & Archiep. Norv. ap Vaſtov. & Örnh. L. c. p. 492.

(††) v. ſupr. c. 4. §. 4.

(†††) cfr. Örnh. L. c.

(*) v. ſupr. P. I. c. 19. §. 8. cfr. c. 17. §. 15. & c. 18. §. 1. 6.

(**) v. ſupr. c. 4. §. 7.

(***) cfr. Schönſtröm. Introd. in Hiſt. Sv. MS. in Archiv. R. Antiqu. p. m. 114.

(†) Epiſt. Alex. 3. ſupra cit.

*) Bihanget til Gottländſke Lagen (c. 1.) ſäger uttryckeligen, at *Dagöen* fordom blifvit bebodd af Gotlänningar och Almogen i deſſa orter talar ännu mycket likt Svenſka, v. Schönſtr. MS. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1166. eller intet uträttade: Man grep derföre til wårjan: Hertig *Gutorm* gick öfver til dessa Öfra länder med en
(*) cfr. Örnh. l. c. p. 495. krigshär (*) och tvingade wål de uprorifke til lydnad; men wi hafve om detta tåg ftyckevis ingen omftändelig berättelfe: Så mycket kan man döma, at det gådt
(**) cfr. Örnh. l. c. p. 542. Eſterne och Ingrarne temmeligen når på lifvet (**), emedan de det en tid derefter genom fit inbrott i Sverige med Ryſſarnes tilhielp få bittert hämnade, få at det framdeles, likſom alla andra Religions-krig, lände mer til fkada, än nytta, ſom på fit rum fkall berättas.

5. De Andeliges giöromål upfylte måft hela *Carl Sverkerſons* regering: Wexiö-Stift eller Werends-land hade näft efter *S. Sigfrids* tid haft tre egne Biſkopar *Asmund*, *Sivard* och *Johan*: ſedan hade det blifvit lagdt under Skara och derpå under Linköping, förmodeligen under de Smålandſka bullren och *Kalmare-Leding* A. 1123 (***): Nu bönföllo Werends-boarne hos Konung *Carl*, at han wille unna dem deras egen Biſkop, tilbiudande ſig, at erkånna en fådan wålgerning med en ſumma penningar: Konungen gaf dem då fin egen fläkting *Stenar*, en Ciſtercienſer-Munk (u), ſom dock ej länge dervid kunde bibehålla
(***) v. ſupr. c. 2. §. 12.

ſig

(u) Man har infört denne *Stenar* bland Biſkoparne i Linköping mellan *Giſle* och *Kol*; men orätt (v. Chron. Ep. Linc. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 118.), hvilket derat kommit, at han nu allenaft anſågs för en, ſom ſig i Linköpings-Stift inkråktat: När han ſedan nödgades afftå Wexiö-Biſkops-wårdighet och gå i kloſter, fick han wål af Påfven til en liten tröft titul af en *Epiſcopus Linkopenſis* (v. Epiſt. Alex. III. ad Col. Epiſc. Li ap. Örnh. L. c. p. 535.); men at den blifvit tagen den fot, ſom ſagt år, röjer ſig i et annat Påfvens l

Digitized by Google

sig emot den stridsamme Biskop *Kol* (x) i Linköping och de andelige Fäder, hvilka ej kunde tåla detta Konungens företagande emot Påfvens och deras myndighet (*): Man wet ej, om icke detta war första gnistan til *Carls* olycka, som något frambättre skall omtalas: åtminstone är dertil stor liknelse; men det wet man, at *Stenar* först måste gå i kloster (**) och sedan efter Konungens död flykta til Dannemark (***), der Biskop *Absalon Hvide* för sin befryndelse skull med Sverkerska Huset (y) tog honom i beskydd: *Absalon* gick än widare, då han sedan blef Årke-Biskop i Lund och talade som *Sveriges Primat:* Han halp *Stenar* åter til rolig besittning af Wexiö-Stift, hvars gränser denne nye Prælat sedan ej underlåt, at försvara mot Biskop *Kol* A. 1191. då Påfvens Legat, Cardinalen *S. Laurentii in Laterano*, Årke-Biskop *Pehr* i Upsala och Biskop *Jerp-Ulf* i Skara i denna ågotviss woro skiljemän (†): Men återvändom til *Carl Sverkers* tid: Då blef Nerike med Konungens tillåtelse på Biskop *Wilhelms* (z) begäran lagdt under Strengnäs- A. C. 1166.

(*) Cod. MS. membr. Acad. Upsal. n. 105. ad Calc. Vit. S. Sig. ap. E. Benz. in not. ad Vast. p. 77.

(**) Epist. Pap. Alex. 3. ad Col. Episc. Linc. ap. Örnh. L. c. p. 535.

(***) Cod. MS. cit. ap. E. Benz. ad Vast. p. 77.

(†) cfr. Speg. Chron. Episc. Linc. & Scarens. A. C. 1167.

til Biskop *Kol* (v. Örnh. L. c. p. 536), der *Gisle* tydeligen kallas *Kols* Företrådare, utan at et ord nämnes om *Stenar*.

(x) I gamla Linköpings Biskops-Chrönika kallas han
En fuldtaga man i örlig och frid,
Ehvilket, som häfst torptis wid.
Han fick Påfvens *Alexandri* III:t, bekräftelse til Linköpings Stift A. 1163. Han bygde *Kols* bro öfver Morala af tälje-sten och dog i Jerusalem på pelegrims färd
: pass A. 1209.

(Han war Syskonebarn med Svenska Drotningens Far-
l—.

(n war den tredje Biskop i Strengnäs: Efter

A. C. 1167. (*) Bull. Alex. 3. Tusc. 7. id. Sept a. 1160. ap. Örnh. H. E. L. 4. c. 5. p. 538. (**) cfr. A. O. Rhyz. Monast. p. 133.

Stift, hvartil Påfven på Upsaliske och Lundiske Ärke-Biskoparnes befordran gaf sin bekräftelse (*). Då skall ock *Askaby*, et Bernhardin-kloster i Östergötland och Bankekinds-härad, under Biskop *Kols* inseende hafva fådt sine grundvalar (**).

6. Tvenne för Romerska Prästerskapet högt angelägna mål wiste *Alexander* III. wid denna tid i Sverige, at i akt taga: För detta år lagt, at en början war giord i *S. Eriks* tid til fria Testamenten af ärfd och fast ägendom til de Andelige (***): Påfven tordes ej bröstgånges gå på med en så granlaga sak, utan tog i sin Bulla (†) et sådant omsvep: *Han hade hört*, sade han, *at några funnos, som betogo sina laglige barn deras rätta arf och skänkte all sin ägendom til kyrkan, hvilket efter ingen Lag kunde tillåtas; men om någon hade två Söner, skulle han få lof, at gifva hälften, tredie delen, om han hade tre, och så widare; ty kyrkan borde ej med barnens förlust få altsammans: Dock, den, som inga barn hade, skulle få utesluta bröder och systrar från sin qvarlåtenskap och lämna den til kyrkan hel och hållen.* Huru detta med tiden så oförmärkt kunde draga ägendomen från Rikets bäste Invånare och rikta en hop låttingar, som ej erkände Landets rätta Öfverhet, utan svåfvade från den ena orten til den andra, är lätt at döma. Den andra angelägenhet, som Påfven denna tid i Sverige bevakade, war *Prästerskapets frihet, at ej stå til rätta för werdslig domstol: Alexanders* Bulla från Benevent til alle kyrk-

(***) v. supr. c. 4. §. 6.

(†) Bull. Alex. 3. in Libr. Membr. Eccl. Linc. p. 21. ap. Örnh. L. c. p. 496.

S. Eskil hade *Gerhard* der suttit A. 1131. Denne *Wilhelm* dog A. 1176. v. Speg. Chron. Ep. Streng.

Digitized by Google

kyrko-perſoner i Upſala-Stift (*) förböd i ſträngaſte ordelag hvar och en, at draga antingen Ärke-Biſkopen eller någon annan Prælat til anſvar för Lekmån, emedan de omedelbart hörde under Hans Helighets rått, så at ingen Konung eller Förſte hade ſig med deras felaktigheter, at befatta: I ſin Bulla af Viterbo (**) ſtadgade ock *Alexander*, at den, ſom ihielſlagit en Präſt, ſkulle förſt bandlyſas och ſedan perſonligen inſtälla ſig i Rom, at afbida ſit öde; men om någon allenaſt på en Präſt lagt wåldſam hand, ſkulle den, efter böter och Ed om båtring, af Ärke-Biſkopen hemma i landet få löſas från kyrkans band. I ſamma Bulla utſattes ock belöningen för Pelegrimer, ſom gingo til Rom; *tre åhrs Synda-Förlåtelſe för de Svenſke, tu åhrs för Engländare och et åhrs för de öfrige Europæer, ſom bodde på faſta landet, dock ſå, at en wiſs penninge-afgift, om de ville blifva hemma, kunde utbåta det ſamma.*

A. C. 1167.
(*) Bull. Alex. Benevent. 6. Id. Nov. 1165. ap. Örnh. L. c. p. 533.
(**) ap. Örnh. L. c. p. 540.

7. I deſſa eller dylika orimligheter tycks *Carl Sverkerſon* med all ſin Gudelighet ſig icke hafva unnat finna: åtminſtone är det wiſst, at han i åtſkilliga mål, ſom de Andelige ſig underſlagit, ſökte at öfva ſin tilbörliga Konungſliga rått (***) och det war den tiden för den ſtörſte Monark det ſamma om at giöra ſig olyckelig: De Svenſke Kyrkofäder hade med flit inrättat en ſådan wahl-ordning til Thronen, at de med den ene Arf-Prinſen kunde tukta den andre, at den ene kunde den andre utrota och at de ſelfve under ſlik oreda kunde öka ſit wälde (†): När *Carl* miſshagade dem, ſkulle *Knut*, *Eric den Hedes* Son, fram på ſkådeplatſen: Han hade nu wiſtats

(***) v. ſupr. §. 2. & 5.
(†) v. ſupr. §. 2.

Digitized by Google

A. C. 1167. (*) v. ſupr. L. c.

ſtats några åhr i Norige (*), ſtändigt underhållen i den miſstankan, at *Carl* hemligen warit delaktig i hans Faders mord: På Munkarnes tilſkyndan kom han derföre ſom haſtigaſt med et antal folk til Wiſingsö i Wetern, ſom i långliga tider warit Sverkerſka åttens ägendom: Der uppehöll ſig *Carl* och förmodade ingen ofred, når han omildeligen blef ihielſlagen den 12. Apr. 1168 (**). Denne Konung hade förtient et båttre öde; ty faſtän han på ſlutet föll i ogunſt hos Präſterſkapet, hvarifrån man dock bör undantaga Ciſtercienſerne, dem han ſårdeles gynnade, hade han likväl i all ſin tid ſtyrt Sverige, ſåger en gammal trovärdig underrättelſe, med *Spåkt och god wilja* (***). Han blef begrafven hos ſine Föråldrar i Alvaſtra-kloſter, hvilket han ſatt i godt ſtånd, och af ſine underſåtare, ſårdeles i Götariken, mycket beklagad. Drotning *Chriſtina Hvide* flydde med ſina barn til ſine anhörige i Dannemark (†).

A. C. 1168. (**) Can. Hag. Ser. R. Sv. in act. Lit. Upſ. a. 1722. p. 255. cfr. Chronol. vet. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 82.

(***) Catal. R. Sv. ad Cod. Veſtrog.

(†) S. Puff. Intr. in H. Sv. p. m. 79.

KNUT ERIKSON.

8. *Knut Erikſon* låt efter *Carls* död enhälleligen wälja ſig efter den inråttade wahl-ordningen til Konung i Sverige (††); men han kunde ej deraf komma i rolig beſittning utan mycket krigs buller och blodsutgiutelſe: *Kol* (a), Konſung *Sverkers* Son af ſenare giftet (†††) eller hans Soneſon (b), ſom redan tycks hafva

(††) Langfedgatal in Cod. MS. Dela Gard. ap E. Benz. åd Vaſt. p. 81. Catal. R. Sv. ad Cod. Veſtrog.

(†††) v. ſupr. c. 3. §. 3. & not.

(a) Dennes Son menas hafva warit *Anders til Mohammar*, Svenſka *Brahe*-ſläktens Stamfader, v. ſupr. c. 1. §. 18. in not. & ant.

(b) Meſſenius (Theatr. Nob. Renov.) ſåger, at *Kol* och *Boleſlav* warit *Johan Sverkerſons* Söner; men denne Prins *Johan* dog ſå ung, at han näpligen kunnat wara deras Fader: Dock kan jag heruti ingenting ſluta med wiſshet: Säkert år det, at de herſtammat af Konung *Sverker*.

Digitized by Google

hafva wifat ſig wid *S. Eriks* dråp (*) och nu utan tvifvel af Oſtgötar och Smålänningar, hans Förfäders underſåtare, hade godt biſtånd, angrep Konung *Knut* med krig, at hämna ſin Broders eller Farbroders död och åfven at ſåttia ſig på en thron, hvartil han trodde ſig efter Fader och Farfader wara närmaſt: Han blef ock af Göterne utropad för Konung, hvarföre han åfven i några gamla Konunga-längder år införd (**); men af hela riket eller i Upſala blef han icke lagligen utkorad. *Magnus Henrikſon*, *Erik den Heliges* baneman, hade också lämnat en Son *Buris* eller *Buriſlav* (***), ſom åfven fådt en åhrelyſtna til Svenſka kronan efter ſin Fader, den han höll för mycket råttmåtig: Han giorde nu et med *Kol* i detta krig, låtandes åfven gifva ſig Konunga-namn (†); men *Knut Erikſon* öfvervann dem begge, förſt *Kol* (c) och ſedan *Buriſlav*, ſom med ſit anhang blef nederhuggen wid Bielbo A. 1169. (††). Deſſe Prinſars anhångare giorde wål länge ſin ytterſta förmåga til *Knuts* fördårf, ſå at Göta-riken med mycken inhemſk blod beſtänktes; men åndteligen blefvo de förſtrödde och underkufvade, ſå at *Knut* obekymrad fick beſtiga Svenſke thronen A. 1170. (†††).

A. C. 1168. (*) v. ſupr. c. 4. §. 9.

(**) Catal. R. Sv in Cod. MS. Membr. Bibl. Upſ. ap. E. Benz. Mon. Eccl. p. 18. it. ibid. Catal. R. Sv. ex Ver. MS. Bibl. Upſ.

(***) v. ſupr. c. 3. §. 14.

(†) Catal. Reg. ad. Cod. Weſtrog. in Kan. Erieſ.

A. C. 1169. (††) cfr. Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 106.

A. C. 1170. (†††) J. Meſſ. L. c.

9. Tilförene år berättadt, huru den fromme Hertig *Knut Lavard* i Dannemark blifvit mördad wid Ringſtad (*): Nu låt hans Son Konung *Waldemar* med Påfvens tillåtelſe införa honom bland Helgonens antal och den förrättningen biviſtades af *Staf-*

(*) v. ſupr. c. 2. §. 15.

S *fan*

(c) Han menas wara begrafven i Linköpings Domkyrka; men likaſt år, at hans gratſten ſedermera blifvit flytt. v. Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 93.

Digitized by Google

A. C. 1170. (*) Örnh. H. E. p. 567. (**) cfr. Meſſ. I. L. c. p. 101. (***) Örnh. L. c. p. 568.

fun, Ärke-Biſkop i Upſala (*): Som denne Prelat wid det tilfället ſåt bruka ſig jemte Biſkop *Helge* i Opſlo (**) til at förlika *Waldemar* med den ryktbare Norſke Höfdingen (***) *Erling Skacke* (d); ſå finner jag nödigt, at något röra om Noriges bullerſamma tilſtånd denna tid, emedan det mycket inlöper i de Svenſka ſaker: Bemälte *Erling* hade med Daniſke Konungens hielp ſatt ſin Son *Magnus* (e) på Norſke Thronen, ſedan han öfvervunnit Konung *Håkan Skulderbred*, *Sigurd Jarl* (f) och flere motſtåndare: Han hade derföre utfått ſig, at afſtå til *Waldemar* en del af Norige, hvilket han ej fullgiordt, emedan det war dem Norſkom, i ſynnerhet Wikboarne eller Bohuslänningarne, emot (†), och deröfver hade han nu med *Waldemar* haft denna tviſt, ſom Svenſke Ärke-Biſkopen förlikte; men ſå hade ock *Erling* icke endaſt, at tacka Dannemark för ſin Sons uphöjelſe: Innan han wändt ſig til *Waldemar*, hade han anhållit hos Svea-Konung *Carl Sverkerſon* om hielp (††); men ſom denne icke welat blanda ſig i en

(†) Sturl. T. 2. p. 434.

(††) Sax. Gr. L. 14. ap. Meſſ. Sc. Hl. T. 12. p. 101.

(d) Erlings Fader war *Orm af Körpinge* (v. ſupr. c. 2. §. 2. in not.): *Orms* fader war *Sven*, ſom ägde *Ragna*, *Orm Jarls* dotter på Upland: *Svens* Fader war *Sven*, en Son af *Erland* på Gärde, Låhnesman i Norige A. 1020.

(e) *Erlings* Fru och *Magni* Moder war *Chriſtina*, Konung *Sigurd Jörſalafarares* Doter.

(f) Märkeligt, at denne *Sigurd Jarl* och alle hans anhängare, då de i detta krig mot *Magnus* och *Erling* ſkulle förklaras för Rikſens Fiender, blefvo på allmänt Ting i Norige genom wapnetagande efter Lag *dömde til diefvulen både lefvande och döde* (Sturl. T. 2. p. 414.). Präſten *Roald* war den, ſom förde ordet.

Digitized by Google

i en sådan tråta, hade *Erling* wårkeligen fådt biftånd af Gôtiske Hertigen (ff) *Birger Jarl Brosa* (*), en Son af *Bengt Snyfel*, Jarl i Östergôtland, och Sonefon af *Folke Jarl hin Tiocke* (**), hvilken nu efter *Carl Jarl Sonasons* (***) dôd ågde *Brigitta*, Konung *Harald Gilles* doter i Norige (†), waran-les efter Hertigarnes *Gutorms* och *Ulfs* afgång i Sve-ige nåst Konungen den ypperste (g): Dock hade *Er-ling* mycken swårighet, at förfwara sin Sons Thron.

A. C. 1170.
(*) Petr. Claud. Undal. Chron. Norv. p. 501.
(**) v. supr. c. 2. §. 14. it. in not.
(***) v. supr. c. 3. §. 4.
(†) v. supr. c. 2. §. 21. in not.

10. *Sigurd Sigurdson*, *Harald Gilles* Sonefon, ade af en hop misnögde blifvit utropad för Konung Norige: Han hade mycket anhang i Wiken, serde-es på Ön Hisingen wid Göteborg, der Almogen wårkeligen til hans biftånd samlade sig til strids; men lef af *Erling* dels straffad til lifvet, dels med böter slagd (††) och i det samma togs *Sigurd* sielf wid ergen af daga. För dessa Norska oroligheter war allena Wiken utan Markerne eller Wästgöte-dal och

(††) Sturl. T. 2. p. 413. 420. 424.

ff) *Jarl* och Hertig hölls denna tid i Sverige för alt det samma; ty denne *Birger* kallades altid *Jarl* och tillika i sin Konungs Latinska bref *Dux*.

g) I et af K. *Knut Erikssons* gåfvo-bref til Nydala-kloster (örnh. H. E. p. 562.) kallas han *Byrge*, *Sveorum & Gotorum Dux inclitus* och nämnes förån Konungens broder *Philip*. Messenius (Theatr. nob. renov.) säger, at han war *Knut Jarls* Son och *Bengt Snyfels* broderson; men i bemälte K. *Knuts* bref kallas *Magnus* och *Carl* hans bröder, hvilka utan genfago så wäl som *Knut* (Dipl. R. Kan. ap. örnh. p. 579.) woro *Bengts* Söner. *Birger* war således hufvud för en slåkt, som den tiden war, nåst de Kungeliga, den mäktigaste och rikaste i Sverige.

Digitized by Google

A. C. 1170. (†) Sturl. L. c. p. 421. 426. 439. 442. alla til Norige gränsande Svenska orter en tumleplats (†): *Olof Gudbrandſon*, Konung *Öſten Magnusſons* Doterſon, låt ock giſva ſig Konunga-namn; men hade innom Svenska gränſen ſit ſåkraſte tilhåld: *Erling* ſökte med ſit krigsfolk efter honom alt in til Wåneren; men låt der om en natt i *Rydjokels* Präſtegård genom Munkarnes liſt, ſom i hemlighet ſkickade bud til *Olof*, ſå öfverrumpla ſig, at han med ſtor ſkada och liſsfahra näpligen undſlapp til Wiken igen (*): Der angrep honom *Olof* i upſtåld ſlaktordning på Stånganäs; men blef ſlagen och flydde til Dannemark, hvareſt han i åhlborg ſlöt ſin lifstid (h). Knapt war denne ur wågen rögd, förån *Öſten Meyla*, Konung *Öſten Haraldſons* Son, uphof ſig til Noriges Konung: Han begaf ſig til ofvanbemälte Herrig *Birger Broſa* i Sverige, ſom ägde hans Faſter *Brigitta* (**), och begärte hans biſtånd (***): *Birger* wille wål ej ſtöta *Magnus Erlingſon* från Noriges Konunga-Stol; men at ſkaffa *Öſten* åtminſtone en del af ſit Fäderne-Rike, gaf han honom något folk med underhåll dertil och goda ſilfver-handpenningar, at wärfva i Götaland (††), ſå at han dermed någorlunda ſatte ſig i ſtånd, beſynnerligen i Bohus-lähn, wid paſs A. 1175 (†††): *Öſtens* krigsmän, ſom mäſt woro Wäſtgötar eller Marke-män och Elfvegrimar, kallades *Biörkebenar*; ty ſom de utſtodo mycket ondt i ſkogar och ödemarker, woro de merendels barbente och nödgades beklåda ben och fötter med *Biörke-bark*. Kort derefter omkom wäl *Öſten Meyla* i en ſlaktning mot *Magnus Erlingſon* på *Re*

(*) Sturl. L. c. p. 442.

(**) v. ſupr. §. 9. (***) Sturl. T. 2. p. 443.

(††) Ib. p. 444.

A. C. 1175. (†††) cfr. Id. p. 445.

(h) Han kallades af de Norſke *Olof Olycka* och hölls af de Danſke för et Helgon. v. Sturl. T. 2. p. 442.

Digitized by Google

Re wid Bergen (†); men *Biörkebenarne*, et hårdt och ſtridſamt folk (i), woro ej dermed utrotade. A. C. 1175. (†) Id. p. 450.

11. Norſke Konungen *Sigurd*, *Harald Gilles* Son, hade förutan ofvannämde *Sigurd* (*) åfven lämnat efter ſig en Son *Sverre*, ſom förſt af ſin Moder *Gunhild* fick weta ſin herkomſt, då han war i begrep, at få et Präſte-giäld på Fåröyarne: Denne bortlade då ſtrax munkebonaden, tog til wårjan och ſkyndade ſig til ſin Faſters man *Birger Jarl Broſa* i Öſter-Götland, hwilken nu anſågs ſom en Fader för alle deſſe Prinſar af *Gilliſka* huſet, bediandes honom hielpa ſig til Norſka Kronan: *Birger* wiſte ej hwarom han ſkulle tro *Sverre* och afſlog denna begåran (k): Han hade wål nyligen giordt hwad han kunnat för *Oſten Meyla*; men få hade han ockſå förut hulpit *Magnus Erlingſon* på Thronen och wille derföre ej förſtöra ſit eget wårk (**), ej heller kunde (*) v. ſupr. §. 10. (**) Petr. claud. Undal. Chron. Norv. p. 501.

(i) När *Magnus* ſegrat öfver *Öſten* och låt båra hans lik in i ſtugan, der han war, ſatt en af *Biörkebenarne* allom owetande i en wrå: Denne ſprång up, då han kände igen ſin döde höfding, och högg med ſin yx efter *Magnus*, ſom ſåkert deraf fådt ſin bane, om ej en af hans Män afwändt hugget: Derpå högg *Biörkebenen* efter *Orm Jfwarſon*, Svenſka Prinſeſſan *Ingierds* Son (v. ſupr. c. 4. §. 12.), ſom låg på en bänk, och hade huggit af honom benen, om han ej i haſt kaſtat dem öfwer hufwudet; men i det ſamma rändes ſå många mordgewår på alla ſidor i denne krigare, at han knapt kunde falla til jorden (v. Sturl. T. 2. p. 450.). Man kan deraf döma om deſſe *Biörkebenars* tapperhet.

k) *Birger* blef rådd til at låta ſlå ihiel *Sverre*, ſom en Spejare; men långt från den tankan fägnade han ho-

Digitized by Google

A. C. 1175. han det utan ſin olägenhet; *Sverre* wände ſig då til ſin Swåger *Folkvider*, Lagman i Wårmeland, ſom ägde hans Syſter *Cecilia* (l): Hon gaf honom mycken tröſt; men i det ſamma fick han weta *Oſten Meylas* nederlag, ſom ofvan förmält är: ſtörre delen af de derefter öfverblefne *Biörkebenar* upſökte honom i Wårmeland och begärte honom til anförare; men han wägrade det aldeles och bad dem anhålla hos *Birger Jarl Broſa* om en af hans Söner (m), ſom genom ſin Moder (*) äfven woro Arfvingar til Norige: *Biörkebenarne* kommo til Götiſke Hertigen, men han wille ingalunda lämna dem någon af ſine Söner, utan rådde dem at hålla ſig wid *Sverre*, antingen han wille

(*) v. ſupr. §. 9. & not.

nom wål och ſökte til at utleta hans ärende genom öfverflödigt drickande; *Sverre* talade dock icke mer, än han wål betänkt. v. Torf. H. Norv. P. 3. L. 10. p. 585.

(l) *Folkviders* och *Cecilias* Son war *Håkan Jarl Galin*, ſom ſedan war med i wahlet, at blifva Konung i Norige: *Håkans* Son war *Knut Jarl*, Svenſka Riksrådets *Magni Gregerſons* Farfader, af hwilken herſtammade en ypperlig ſläkt i Sverige, ſom kallades *Låna* (v. ſupr. P. 1. c. 19. §. 7. in not. cfr. Peringſch. Mon. Upl. p. 30.): Sedan *Sverre* kom på Norſke Thronen, blef *Cecilia* oenke med ſin Man *Folkvider* och drog til ſin broder i Norige, der Ärke-Biſkop *Öſten* gaf henne lof, at taga en annan Man: Hon gifte ſig då med *Bard Gutormſon* på Reine, Svenſke Hertigen *Gutorms* Swåger eller Morbroder, ſom herſtammade i rätt linea från *Toſte Jarl*, Konung *Haralds* broder i Engeland (v. ſup. c. 1. §. 18. in not.). Med denne *Bard* aflade *Cecilia* Konung *Inge Bardſon* i Norige.

(m) Han hade fyra Söner, ſom kallades *Jarlar*; 1. *Phi-*

Digitized by Google

wille eller ej (*): *Sverre* måste då mot sin wilja bliſva deras Höfding och antaga Konunga-namn: Han tågade med sin lårta krigshår af och an emellan Sverige och Norige, förſt ned til Wiken, sedan til Wärmeland igen, derpå genom Dalarne och Järnbärgslagen i Sverige til Jämteland, förſtärkandes sig öfver alt med friſkt folk: Han wågade sig derifrån til sielfva Trondhem och åndteligen efter åtſkilliga omſkiften öfvervann *Magnus Erlingſon* i ſiöſlaget wid Fimbreid A. 1184, då han ensam blef Noriges Konung (n). Han ägde i sit andra gifte (o) *Margareta* (**), Svenſke Konungens *Erik den Heliges* Doter (***); men återvändom til hans Svåger, ſom nu regerade i Sverige.

A. C. 1175.
(*) Petr. Claud. L. 9. p. 502.
(**) Petr. Claud. L. c. p. 517. 519.
(***) v. ſupr. c. 4. §. 10.

12. *Knut Erikſon* war likſom hans Fader de Andeliges ſtore Gynnare: Han intog ej allena Biſkopar-

lip, Hertig i Öſtergötland, blef ſedan wald Konung i Norige; men ſlagen wid Opſlo A. 1220. 2. *Knut.* 3. *Folke.* 4. *Magnus*. Han hade ock en Doter *Ingierd*, ſom blef K. *Sverker Carlſons* Drotning och K. *Johan Sverkerſons* Moder, hvarom framdeles ſkall förmälas.

(n) A. 1181. hade en *Erik Sigurdſon* kommit til Norige, ſedan han länge tient ſom *Wäring* hos Kejſar *Emanuel* i Conſtantinopel, och ſagt ſig wara Konung *Sverres* broder, hvilket han ock med glödande järn bewiſt, ſå at *Sverre* honom åfven erkändt och wäl emottagit; men han giorde denne Konung intet bekymmer angående Norſke Thronen.

(o) I förſta giftet hade K. *Sverre* fyra barn: *Håkan*, *Sigurd Lavard*, *Cecilia* och *Ingeborg*, v. Petr. Claud. Undal. p. 519.

Digitized by Google

A. C. 1175. ſkoparne bland Rikſens Råd i främſta rummet, utan-
ſatte dem der också öfver Hertigar och Jarlar, ſom
(†) cfr. Dipl. R. Can. ap. Örnh. H. E. p. 561. 562. &c. ſyns af den tidſens Konunga-bref (†); I ſynnerhet
hade Biſkop *Kol* i Linköping hos honom, at ſåja,
hvarigenom han ſkaffade ſin Domkyrka och Biſkops-
Stol ganſka ſtore förmåner: Oſtgöta-Lagens *Kriſtna*
Balker, dem *Knut* denna tid utgaf tillika med en
(*) cfr. Öſtg. L. Räfſt. B. 3. fl. och annan ändring i werldſliga mål (*), åro derpå ett
(**) LL. Oſtrog. de Jur. Eccl. & Örnh. L. c. p. 557. 563 ſtort bevis (**), ehuruväl *Skara* Domkyrka nu
icke hinde til mindre wälmakt genom den fromme
(***) Chron. Epiſc. Scar. Brynolf. ap E. Benz. Mon. Eccl. p. 74. & H. Speg. Chron. Ep. Scar. Biſkop *Benedicts* (p) oförtrutenhet (***). Kloſtren
i Riket rönte åfven Konung *Knuts* gifmildhet, får-
deles *Nydala* och *Gudhem* (†), af hvilka det ſenare
A. C. 1180. (†) Örnh. L. c. p. 562. (††) Lit. Alex. 3. Anagn. 14. Kal. Jan. också gynnades af hans broder Hertig *Philip*, ſom i
ſin bäſte ålder tycks hafva dödt wid paſs A. 1180:
Gudhem fick på *Knuts* wälgärningar Påfvens bekräf-
telſe (††); men det kloſter, ſom i ſynnerhet haft or-
ſak, at wörda denne Konungs åminnelſe, har warit
Juleta (q) i Södermanland: En adelig Fru i Upland,
kallad

(p) *Bengt hin Fromme* war Biſkop i Skara från A. 1178. til 1191. Han förbättrade allting i ſit Stift ända til broar och wågar, ſom då i den watnrika tiden räknades för et ſårdeles godt wärk til det Allmänna bäſta (v. ſupr. P. 1. c. 1. §. 4 in not.): Han menas hafva warit af *Bonde*-Slägten (v. Peringſch. Gen. MS. & Speg. Chron. Ep. Scar), förmodeligen *Ifvar Jedvardſons* Son och K. *Erik den Heliges* Broderſon. Som Biſkop ägde han *Säckeſtad*, *Läckö*, *Hygnartorp*, *Huſaby* &c. hvilka ock hans Eftertrådare *Bryniolf* hade efter honom A. 1278.

(q) I de äldſta Handlingar kallas detta *Julóthia* och tycks ſåledes denna ſokn bära namn af *Löten*, en ſtor och merendels af watn öfverſvämmad äng-trakt, hvar-

Digitized by Google

kallad *Doter*, hade i *Carl Sverkerſons* tid haft någon tviſt med ſin Son *Gere*; men blifvit med honom förlikt genom Ärke-Biſkop *Staffans* bemedling: At betyga ſin fägnad deröfver, hade hon gifvit ſin gård *Wiby* wid Sigtuna åt några *Ciſtercienſer*-munkar, ſom deraf giordt et kloſter; men då ſtället ej fans nog beqvämt, afſtod Konungen dem under namn af byte en ſin gård *Såby* (r) i *Juleta Sokn*, hvilken genom flera af honom tillagde lägenheter och hvarjehanda förmåner (s) ſåledes blef et förmöget Ciſtercienſ-kloſter, ſom den *Heliga Jungfru* til åhra inwigdes och wid paſs A. 1184. kom i fullkomligt ſtånd (*). *Knut* låt ock ſielf intaga ſig ibland deſſe Munkars broderſkap, förbehållandes ſig likväl, at wara A. C. 1180.

(*) Dipl Fund. & Privil. Monaſt. Julet. R. Canuti ap. Örnh. H. E. p. 559. 560. 561. 564. 578. cfr. A. O. Rhyz Monaſter. & P. Staaf. Diſſ. de ord. Benaed.

T deras

uti åtſkillige Soknens Invånare hafva ſina *lotter* och delar.

(r) *Såby* förvandlades af munkarne til *Saba*, at det måtte låta mer Bibliſkt; men begge namnen hafva förſvunnit: der kloſtret ſtådt, är nu *Juleta-gård*.

(s) Der *Juleta*-kyrka nu ligger, war då et Capell (v. Lit. R. Kan. ap. Örnh. L. c. p. 560.); men hela trakten från kyrkan til ſiön Jälmaren, emellan Forsåen och Jälmarſund, lades merendels under *Juleta*-kloſter efter K. *Knuts* bref, ſom i ſynnerhet derunder nämner *hela ſkogen Ek*, *Tofvud-wik*, *gården Bäck*, *Tofvud-öjarne*, *tridingen i Dynbends* &c. hvartil ock genom et ſenare bref lades tvenne gårdar *Rot-öja* eller *Rothma* (Roxmo) och *Engſö*, förmodeligen i ſamma bygd. Kloſtret fick ock af K. *Knut* en del af Lax-fiſket wid *Elfkarle-by*, ſom åfven ſedermera A. 1199. af honom kort för hans död med dyra utlåtelſer bekräftades. v. Dipl. R. Kan. ap. Örnh. L. c. p. 564. 578. cfr. Speg. Hiſt. Eccl. p. 16.

Digitized by Google

A. C. 1180. deras Beſkyddare och Kloſtrets Inſtiftare (*). Mär-
(*) Lit. R. Kan. ap Örnh. L. c. p. 560. cfr. J. Wild. Hiſt. Pragm. p. 379. keligt är det ſkrifſätt, ſom denna tid brukades i Konungarnes gåfvo-bref til de Andelige, hvilka utan tvifvel ſielfve dem upſatte; ty de ſlutas gemenligen
(**) cfr. Mand. R. Can. & R. Sverk. ap. Örnh. L. c. p. 579. & 582. med förbannelſer emot den deremot ſkulle bryta, uteſtängande en ſådan tillika med *Dathan* och *Abiram* från all arfvedel i himmelen (**).

13. Under ſå heliga fårgor ſtiftades likväl merendels alla deſſa tiders oroligheter i Norden: Skåne blef nu åfven upfyldt med jemmer och blodsutgiutelſe ge-
(***) v. ſupr. §. 3. in not. nom Årke-Biſkop *Abſalon Hvide* (***), ſom likväl war en af de berömligaſte Prelater i ſin tid: Han ha-
(†) v. ſupr. c. 2. §. 22. in not. de A. 1178. kommit til Lunds Stift efter *Eſkil* (†), ſom förſtört Dannemarks fred i fyra Konungars tid (t); men dock efter döden blifvit hållen för et (u)
(††) L. Holb. H. Dan. T. 1. p. 244. 245. Helgon (††): Wid *Abſalons* anträde til årke-Biſkops-Stolen hade Skånes och Hallands Inbyggare betygat miſsnöje öfver Kyrkio Lagen, ſom Konung *Waldemar* (x) på Årke-Biſkop *Eſkils* utkaſt gifvit dem A. 1162.

(t) Han hade likväl anlagt *Bäckeſkogs*-kloſter A. 1165. v. Rhyz. Monaſt. p. 339.

(u) Wid denna tid eller A. 1176 eller 77. blef ånnu et Helgon i Dannemark: S. *Margareta* mördades af ſin Man *Herlog* på Seland wid Köge (v. Pontoppid. A. E. F. 1. p. 442. Chron. Ludevig. in Rel. MS. omn. æv. T. 9. ap. S. Bring. Mon. Scan. P. 1.). Hennes Sårk förvaras i Lunds Domkyrka och hölls i Påfvedömet hälſoſam för hafvande qvinnor. K. *Chriſtian* 1. lånte honom åt ſin Drotning i det tilſtåndet A. 1468.

(x) *Waldemar den Store* war den förſte ſom ſatte Dannemarks Lag och råttegång i anſeende (L. Holb. H. Dan. T. 1. p. 245.): Han utgaf både Skånſke och Se-

Digitized by Google

1162. (g) tillika med den Almänne *Skånſke Lagen* (z), då *Thord Totte* (a) war Lands-Domare i Skåne (*): De hade klagat öfver en hop odrågelig tionde, kyrkeſkatter och körſlor med tråd från deras ſkogar (**): I början blefvo de af *Abſalons* wältalighet ſtillade; men ſedan, då ingen lindring följde i deras beſvär, aldeles uproriſke, ſå at *Esbiörn Snare*, Årke-Biſkopens Broder, hans Frände *Sune Ebbeſon* af

A.C. 1180.

(*) Id. L. c. p. 245.

(**) cfr. Chron. Sial. p. 46.

T 2 Knar-

landſke Lagen A. 1162. och 1171. Då begynte ock Danſke Adelen at komma i ſin glans, ſom ſåledes från denne Konung kan räkna ſin begynnelſe. v. A. Hvidf. Chr. Dan. p. 146. &c. & Holb. L. c.

(y) Detta ſkiedde Dominica poſt Jac. Apoſt. på et Slott emellan Lund och Dalby. Skånſke Kyrkolagen beſtod af 25 artiklar.

(z) Skånſke Lagen ſamlades med Årke-Biſkop *Eſkils* och Biſkop *Abſalons* tilhielp: något togs af Jure Canonico, något af Speculo Saxonico; men mycket war infödt: *Andreas Sunoſon Hvide*, Årke-Biſkop i Lund, har förſt utgifvit Skåne-Lagen A. 1205. i 17. böcker och 243. capitler. Med deſſe Lagar följa *Örböds-Mal* (Crim. Læſ.) och *Arvebogen* (Jus. Hæred.) i 60. artiklar.

(a) Denne år kallad *Heden* (*gentilis*, *gentilbomme*) och låt begrafva ſig uti en hög hos ſine Fäder wid Kyllinge i Skåne ej långt från Lund, der man på en ſten funnit *Totte*-wapnet: Han år ock i gamla Handlingar kallad *Thord Gilker* och war en Åtling af den *Oſur*, ſom för detta år nämd (v. ſupr. P. 1. c. 14. §. 12.), ſamt en Stamfader för den i Sverige och Dannemark mycket bekanta *Totte*-ſlåkten. Han anlade *Baſtö*-kloſter A. 1181. och ſkänkte dertil mycket gods, *Kielby-Mölla*, *Dalby-Wång*, *Boye-ör* och *Ring ſtö-fång* &c. I ſiunde led herſtammade från honom Axelſönerne eller de *Tottar*, ſom förſt inkommo i Sverige, v. MS. Dan. in Cathedr.

Digitized by Google

A. C. 1180. (*) v. supr. §. 3. it. in not.

Knarſtorp (*) och flere Landſens Höfdingar i förſta bullret måſt giöma ſig i kyrkorne: De gingo ſå wida, at de wågrade all ſkatt och tionde både til Konung och Kyrkofäder, dem de aldeles wille afſkaffa: Konung *Waldemar* kom från Dannemark med en krigshär och Skåningarne togo honom på ſtranden wånligen emot; men mot *Abſalon* kaſtade de ſten, då han wille ſtiga til lands: Genom några Herrars förеſtållningar blef wål *Waldemar* den gången blidkad, ſå at han drog tilbaka och tog med ſig *Abſalon*, ſom mot de Skånſke Fullmäktige i Roſkild mycket wål förſvarade ſin ſak; men då denne Prelat kom til Skåne igen, war Folket ån mer uphitſadt, ſå at han grep til det andeliga ſvärdet och lyſte hela landet i Band: Konungen kom dertil med det werdſliga, hvaremot Skåningarne och Hallånningarne upreſte ſig efter budkaſſe (**) man ur huſe, at förſvara ſin frihet: Hårarne råkades A. 1181. wid *Dyſiö*-å eller wid *Anundlöf* (***) och höllo et blodigt Slag: De Kungelige ſegrade; men Almogen anhöll lika ifrigt om eftergift i tionden, hvartil Ärke-Biſkopen dock icke wille jaka, ehuru Konungen ſielf ſökte honom dertil beweka: I det ſamma dog *Waldemar den Store* (b); men Skånſka kriget utbraſt derpå åter i full låga.

(**) cfr. ſupr. p. 1. c. 7. §. 16.

A. C. 1181.

(***) cfr. Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 106. Calend. Neſtved. in Exc. T. Bartholin. & Chron. Sial. ap. Holb. H. Dan. T. 1. p. 241.

14. *Knut*

Lund. Sv. Bring. Mon. Scan. P. 1. Meſſ. Theatr. Nob. renov. &c.

(b) Man har wål föregifvit, at denne Konung, likſom några hans Föregångare, tagit Dannemark til Låhn af Keiſaren (cfr. Sax. Gr. L. 14. & Anon. Hiſt. Archi-Ep. Brem.); men denna Låhns-Ed tycks endaſt hafva angått de Wendiſka och Tyſka orter, ſom *Waldemar* innehade, v. Holb. L. c. p. 237. 238.

Digitized by Google

14. *Knut Waldemarſon* efterträdde ſin Fader på Danſke Thronen; men Skåningarne, ſom woro miſsnögde med regeringen, wille honom icke erkänna: De begåte hiälp af Sverige och utvalde ſin egen Konung: Det war *Harald Knutſon*, kallad *Skrenk*, en Sonefon af Danſke Prinſen *Magnus Nilsſon* (*), ſom fyratio ſex åhr tilförne fallit i ſlaget wid Fotevik. Svea-Konung *Knut Erikſon* war ej ſårdeles hågad, at blanda ſig i denna orolighet: men genom *Birger Jarls* befordran undfick likwäl *Harald* från Sverige en anſenlig hop krigsfolk (**), hwarmed han ſtrax företog ſig, at belägra Arke-Biſkop *Abſalon* i ſtaden Lund: Her hade *Harald* råkat en lå farlig wederpart ſom han ſielf wär en ſlät anförare: *Abſalons* bewekliga föreſtållningar til Skånſke Almogen uträttade intet mindre, ån hans ſwärd, til dels åndteligen Konungen i Dannemark nalkades med ſine förfarne Fältherrar (c) och angrep den i krigsſaker okunnige *Harald*, hwars makt ſåledes i grund blef ſlagen A. 1182. (***): Han ſielf dog ſtrax derpå antingen af ſorg eller förgift (†) och blef i Dalby-kloſter begraffwen. Dermed war nu Skånſka oroen åndad, hwarom icke heller Sverige ſig mer bekymrade; men det Romerſka Kyrkowåldet i Norden, ſom merendels all ſådan jemmer förorſakade, war i ſit tiltagande. A. C. 1181.

(*) v. ſupr. c. 2. §. 15. in not. cfr. Meſſ. L. c. & Rhyz. Monaſt. p. 357.

(**) cfr. Meſſ. L. c. p. 107.

A. C. 1182.

(***) Meſſ. L. c. Er. Ol. H. Sv. p. 144 & L. Holb. L. c. p. 247.

(†) Meſſ. L. c.

15. Arke-Biſkop *Staffan* i Upſala dog (d) A. 1185. den 18. Julii (††) och *Johannes* blef i hans ſtälle A. C. 1185.

(††) Örnh. Hiſt. Eccl. p. 565.

(c) *Eſbiörn Snare*, Arke-Biſkopens Broder, och *Sune Ebbeſon Hvide* woro denna tid Dannemarks Pelare.

(d) I Erfurt och S. Petri kloſter ſer man ånnu denne

A. C. 1185. ſtälle utvald, ſom den 5. Novembris derpå följande af Påfven *Lucio* III erhöll bekräftelſe på alla ſina rät-
(*) Bull Luc. 3. Veron. Non. Nov. ſubſcr. à Pontif. & toto Coll. Cardin. tigheter (*): Denne *Johannes* war en from man, ſom ofta förmante Konung *Knut* til ånger öfver ſin ſtora Synd genom *Carl Sverkerſons* mord (**); men
(**) H. Speg. Chron. Archi-Ep. Upſ. it. Hiſt. Eccl. p. 16. hade et olyckligt öde: Tilförne år berättadt (***), huru Svenſka krigsmakten under Hertig *Gutorm* på
(***) v. ſupr. §. 4. Påfvens *Alexandri* III. befallning warit öfver til Karelen, Ingermanland och Eſtland, at omvända Hedningarne och fortplanta *Chriſti* rike med eld och ſvärd: Sådant hade nu i tiugo åhr legat deſſa wilda folk på hiertat, ſom efter ſin gamla Afguda-Låra tykte ſig böra hämnas: Sveriges Öfver-Herrſkap wid de Öſtra ſtrander och i ſynnerhet öfver det Holmgårdſka Riket, ſom nu icke mindre genom hem-krig, ån Tartarers och Ryſſars inbrott, lutade til ſin undergång, war då redan genom inbördes oroligheter och munkeriets förſvunnit: Nyligen hade ock Påfven *Alexander* III ſkickat ånnu et Förmanings bref til Konungarne i Sverige och Dannemark, at de med alla krafter borde underſtödja Biſkop *Julius* i Eſtland, ſom der ſkulle
(†) Epiſt. Alex. 3. ap. Örnh. l. c. p. 571. wara Finſke Biſkopen *Folquins* Eftertrådare (†), och ſådant alt hade giordt deſſa Öſtra Folkeſlag ån mer omärkſamma, ſå at de nu tänkte förekomma ſit förderf: A. 1188. om ſommaren kommo de oförmodeligen in i Målaren med en talrik flotta, beſtående af
A. C. 1188.
(††) cfr. G. Wallin. Sigt. St. & Cad. et. s. Eſtiſka, Ingriſka, Carelſka, Kurländſka och Ryſſiſka fartyg (††): Den förſta faſta ort, ſom de funno i

wåg,

förſte Upſaliſke Ärkebiſkop afbildad med ſådan på
ſkrift: Stephanus ord. S. Benedicti, Sveciæ Apoſto-
lus, Upſalienſium ArchiEpiſcopus, obiit A. CIↃCLXXV
v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 193.

Digitized by Google

wågl, war *Almare-Ståk* eller *S. Eriks Slott* (e) tre mil innan för Stockholm, som då af Årke-Biskopen i Upsala innehades: Der war då *Johannes* i egen person; men han blef utan barmhertighet mördad och Slottet i grund förstördt (*): Hermed hade wål Hedningarne upfyldt en del af sin hämdelust; men de woro nu i få fördelaktig fart, at de snarare upmuntrades til mer, än nögde sig med så ringa. A. C. 1188.

(*) Chron. ver. Archi Ep. Upf. ap. Er. Benz. Mon. Eccl. p. 37. cfr. ib. Chronol. vet. p. 15. & 83.

16. Sigtuna kunde ännu räknas för den förnämsta stad i Sverige: Hon war då i sin yppersta wälmåga och sträckte sin handel til de aflägnaste orter: *Forn-Sigtuna* som dåwarande Slott eller Konungs-gård (**) och åtskilliga nyare anlagda fästen tiente til Stadens försvar; men alt detta oaktadt stålte den Barbariske Svärmen sin kosa dit och giorde sig deraf måftare med wåldsam hand den 14. Julii antingen genom hemligt förstånd med handlande landsmän i staden eller genom Invånarnes försoffelse i en så hastig öfverilning, hvilken altid är mycket farligare, än en öfverlägsen Fiende: Hela Staden med kyrkor och befästningar förvandlades då til en stenhop och har alt sedan ej kunnat resa sig ur sin wanmakt (***): Invånarne, som undsluppo svärdet, skingrades hit och dit i landet: Större delen deraf tycks hafva fatt sig ned i bårgslagarne, som då för alfvar begynte komma i sin drift och tresnad (†), så at ingen olycka är så stor, at den ju har någon god wårkan, likson ofta wår undergång födes i wår wålgångs

(**) Laur. Petr. Ner. Chron. MS.

(***) cfr. G. Wallin. Sigt. St. & Cad. æt. 2.

(†) cfr Privil. RR. Waldem. & Magn. Ladul. a. 1254. Mag. Sm. a. 1347. it. A. Svab. de Jurib. & privil. ad Rem in Sv. Metall. c. 11. §. 7. ap. G. Wallin. L. c.

(e) Alt hvad Romerska Kyrkans Fäder lade under sig, kallade de Guds och Helgonens ägendom: Detta hette *S. Eriks Slott* likson, Årke-Biskopsgården i Upsala *S. Eriks gård*. v. G. Wallin. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1188. gångs ſkiöte. Sigtuna förſtördes ſamma åhr ſom Jeruſalem eller Ælia blef intagit af *Saladin*: Hedningarne giorde her et ganſka rikt byte och menas bland annat hafva bortförd ur en af Sigtuna kyrkor, förmodeligen *S. Pebrs*, ſom war den ſtörſta, et par portar eller ſkrank af ſilfver, hvilka ännu ſkola finnas i Nogårdens ſtora kyrka fram för Altaret i Choret och kallas *Sartunſki Worota* (f) eller Sigtunas portar (*): Konung *Knut* och *Birger Jarl Broſa* woro ej betänkte på detta grymma beſök; men ſå ſamlade de dock i ſtörſta haſt något folk, ſom jagade deſſe mordbrännare ur Målaren och från de Svenſka kuſter (**).

(*) G. Wallin. L. c.

(**) Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 107. cfr. Loccen. H. R. Sv. p. 79.

17. At widare efterſåtta en ſå oſtadig Fiende eller åter hemſöka de öſtra orter, lår hafva fallit Konungen i Sverige ſå mycket ſvårare, ſom han ej tycks hafva kunnat giöra ſig aldeles ſåker på Danſka ſidan: Han kunde ej heller ſårdeles wånſkap förmoda ſig af *Knut Waldemarſon*, ſedan *Birger Jarl* biſtådt *Harald Skrenk* (***), och wårkeligen fins i Hiſtorien något ſpor efter et inbrott af de Danſke i den delen af Småland (†), ſom år kallad *Finveden* (g); men hvad ännu ſyntes honom eftertänkeligare på den ſidan, war en ſkilgaktighet

(***) v. ſupr. §. 14.

(†) Er. Olai. H. S. p. 145.

(f) *Sigtun* har kanſkie efter Ryſka tungan blifvit förvandladt til *Sartun*; men eljeſt betyder *Sartun* på det ſpråket en *hufvudſtad* eller *Konungsgård*. v. H. Brenn. Lit. ad G. Wallin. 1729. cfr. Sig. Hoffman. Regenten Saal. p. 173.

(g) Meſſenius (Sc. Ill. T. 12. p. 107) knotar mycket för det *Ericus Olai* föregifvit, at K. *Knut* i Dannemark giordt et infall i *Finland*; men han påminner ſig icke, at Småland fordom ofta för *Finbedens* ſkull år kalladt *Finland*. v. ſupr. P. 1. c. 14. §. 8. in not.

Digitized by Google

tighet emellan de andelige Fäder: Biſkoparne i Lin- A. C. 1188.
köping och Wexiö, *Kol* och *Stenar*, hade en ågo-
tviſt, ſom tilförne år omrörd (*), eller råttare en (*) v. ſupr. §. 7.
träta om gränts-ſkilnaden emellan deras Stift: Den
förre war Svenſke Konungens wän och en ſtridſam
Prelat: Den ſenare en anförvant af Sverkerſka
huſet, ſom beſkyddades af den ryktbare Fältherren
Ärkebiſkop *Abſalon* i Lund, hvilken näſtan regera-
de Dannemark efter ſit behag: Påfven *Cæleſtinus*
III. höll i hemlighet med *Kol* och ſkref til *Ste-* A. C. 1191.
nar, at han ej ſkulle underſtå ſig giöra Linköpings
Stol något intrång (**): Han wille ock icke full- (**) Epiſt. Cæ-
måktiga Lundiſke Ärke-Biſkopen, ſom Primat, til leſt. 3. Later. 5.
ſkiljeman, at han ej förmycket måtte gynna *Ste-* Kal. Jan. 1191.
nar, utan förordnade dertil Cardinalen *S. Laren-* ap. Örnh. H. E.
tii in Laterano, ſom tillika med Ärke-Biſkop *Pe-* p. 569.
trus i Upſala, den ofvannämde *Johannis* Eftertrå-
dare, och Biſkop *Jerpulf* i Skara wärkſtälte den- A. C. 1192.
na förrättning (***) A. 1192. Ärke-Biſkop *Petrus* (***) Bull. Cæ-
fortſatte hvad hans Företrådare begynt (†) och för- leſt. 3. d. 31. Dec.
mante Konung *Knut* til någon båtrings-gerning, at 1191. ap. Örnh.
erhålla Syndernas tilgift för *Carl Sverkerſons* dråp: L. c. p. 570.
Knut låt ock A. 1196. af Sveriges Inbyggare erkån- (†) v. ſupr. §. 15.
na *Carls* Son *Sverker*, ſom då war wid paſs på ſit A. C. 1196.
trettionde åhr, för ſin Eftertrådare (h), menandes

U kan

(h) Ingen af wåre Håfdeteknare har wål anmärkt denna ſak; men af alla omſtändigheter är hon tämmeligen klar: *Knut Erikſon* dog icke förån A. 1199, ſom ſyns af et deſs gåfvobref til Juleta-kloſter (ap. Örnh. H. E. 578. 579.), och likwål ſer man, at hans Eftertrådare *Sverker* i et dylikt bref til Upſala Ärke-Biſkops-Stol A. 1200, kallar det åhret ſit fierde Regements-åhr (▼.

Digitized by Google

A. C. 1196. kan hånda, at han dermed alting förſonat; men ſom detta ej annat war, ån en wårkſtållighet af den då almånt wedertagna Arf-Föreningen (*); ſå tycks Årke-Biſkopen ej dermed hafva warit nögd, utan förmådt *Knut*, at beſluta en helig hårfård antingen emot Eſterne eller långſt bort mot Saracenerne (**), den han ſielf ſom förnåmſte Prelaten i Sverige wille biviſta; men han dog A 1197 (***), låmnandes ſit Såte åt *Olof Lambetunga* (i), ſom följande åhret fick derpå Påfvens *Innocentii* III. bekråftelſe (†).

(*) v. ſupr. §. 1.

(**) cfr. H. Speg. Chron. Archi-Ep. Upſ. Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 109.

(***) cfr. Örnh. H. E. p. 579.

(†) E. Benz. Mon. Eccl p. 193.

18. Denne Påfve giorde all ſin flit, at uptånda en förderſvelig krigseld emellan tvenne Svågrar, Konungarne i Sverige och Norige, hvarmed hångde ſå tilſammans: *Sverre* hade genom ſin och *Biörkebenarnes* tapperhet upſtigit på ſine Fåders Thron i Norige A. 1184 (††); men utan til at underkaſta ſig Kyrko-Regementets ok: Hvad hans Företrådare måſt afſtå til de Andelige, nemligen dubla böter emot dem, ſom i werldſliga brottmål betaltes til Konungen, och flere oſkiälige förmåner, hade han tagit tilbaka: Norſke Årke-Biſkopen, deröfver mi[illegible] nögd, hade dragit ſig ur landet til *Abſalon* i Lund. En Cardinal från Rom hade mött *Sverre* i Kun[illegible] hell och tilbudit ſig, at förrätta hans då föreſtående Krönin[illegible]

(††) v. ſupr. §. 11.

örnh L. c. p. 581.): Deraf har kommit den meninge[illegible] at *Knut Erikſon* dödt A. 1196, ſom icke år rätt; [illegible] han fick ännu Påfven *Innocentii* III bref A. 1198. [illegible] örnh L. c p. 572.

(i) Hans rätta namn tycks hafva warit *Lambet*[illegible] eſt[illegible] han war en Engländare. v. Speg. Chron. Ar[illegible] Ep. Upſ.

Kröning, med wilkor, at kyrkan ſkulle få ſin ſå kallade Råttighet igen; men blifvit med ſkarpa ord bortwiſt (*): Alt ſådant hade förbittrat *Innocentius:* Han ſkref derföre et faderligt Bref af d. 6. Oct. 1198. til Konung *Knut* i Sverige och lofvade honom den Evige Glädien, om han wille rycka Norſka Kronan från en ſådan *Tyran*, *Affälling*, *miſsfödſel* och *diefvulens medlem*, ſom *Sverre* war. (**): *Knut* hade ej allenaſt A. 1185. gifvit åt *Sverre* ſin Syſter *Margareta*, utan ock altfedan plågat med honom god Frändſämja: När *Erling Månſon*, ſom påſtod ſig wara Konung *Magni Erlingſons* Son, giorde åtal på Norſka Kronan och *Sverre* ſlog efter honom, flydde han in i Wåſtergötland; men ſå ſnart *Sverre* ſkref derom til Konung *Knut*, lät han ſätta denne *Erling* i et högt ſten-torn på Wiſings-ö, hvaraf han ſedan kalledes *Sten-wägg:* Derifrån flydde *Erling* på det ſättet, at han ſönderſkar kläder och lakan i remſor, hvaraf han giorde tåg och hiſſade ſig ut genom fönſtret: Han bröt wäl då af ſig låret, ſå at han altid haltade; men kom likväl up i Dalarne: Dit ſkickades ſedan af *Håkan Sverreſon* en hop folk, ſom ſade ſig hafva ſlagit honom ihiel; men han kom dock undan (***), ſom frambåttre ſkall ſåjas. Kan hända, om icke *Knut Erikſon* warit ſin ſvåger *Sverre* ſå tilgifven, ſom ſagt år, at han af Påfvens förmaning låtit drifva ſig til detta uptåg; men nu lät han ſig dertil icke öfvertala (†): Han tycks ock, ſedan han låtit förklara *Sverker Carlſon* för ſin Eftertrådare, hafva mäſt lefvat i ſtillhet hos Munkarne i Juleta utan bek[illegible]r om Riksſtyrelſen: Han dog (k) d. 8. Apr.

A. C. 1196.

(*) Kon. Seg. p. 554. & Örnh. L. c. p. 576.

A. C. 1198.

(**) Epiſt. Innocent. 3. ap. Civit. Caſtellan. 2. Non Oct. cfr. Örnh. L. c. p. 578.

(***) Petr. Claud. Undal. Chron. Norv. p. 532.

(†) cfr. Örnh. L. c. p. 578.

Några mena honom wäldſammeligen hafva blifvit

Digitized by Google

A. 1199. (*) på *Gata*-gård i Eriksberga-Sokn och Gåsene-härad i Wåstergötland (**), sedan han regerat i trettio åhr, och blef begrafven i Warnhems-kloster. Med sin Drotning, som war Östgötske Jarlens *Bengt Suyffels* doter och *Folke den Tiockes* Sonedoter (***), aflade han åtskilliga barn, som dock icke åro namngifne, förutan *Erik*, hvilken snart bland Svea-Konungar skall få sit rum, *Helena*, som ägde *Holmgeir den äldre*, Östgöta-Jarlens *Knut Folkesons* Son, och *Sigrid*, som blef gift med *Magnus Knutson Brok*, Hertig *Birger Brosas* Sonesön. I *Knut Eriksons* Hof woro Skalderne *Hallbiörn Hali* och *Torsten Torbiörnson* bekante (†), hvaraf syns, at denne Konung gynnat den tidens witterhet: Af hans mynt hafve wi sem slag, hvaraf et med bokstafven K. emellan tre Kronor år det märkeligaste (††).

A.C. 1199. (*) cfr. Id. p. 579.

(**) Catal. R. Sv ad Cod. Westrog. cfr. A. O. Rhyz. Monast. p. 170.

(***) v. supr. c. 2 §. 14. it. in not.

(†) Sturl. Skaldatal. T. 1. p. 480.

(††) Brenn. Thesaur. Tab. 3.

6. Cap.

af daga tagen (cfr. Peringsch. åttart. p. 56.); men derom har man ingen tilförlitelig efterrättelse.

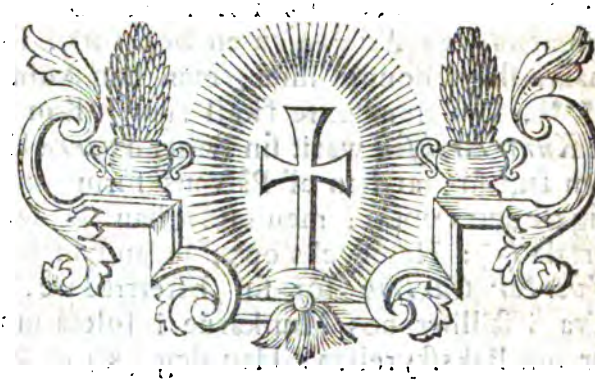

Digitized by Google

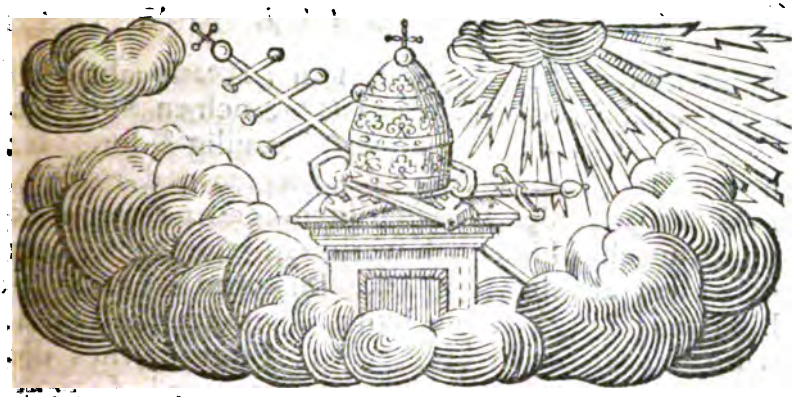

6. Cap.

1.

Sverker Carlſon, ſom ſtundom år kallad *Hack*, ſtundom *Blåfot*, jag wet ej af hvad orſak, war ſtrax tilreds, at antaga Svenſka Kronan efter *Knut Erikſons* dód (*), hälſt ſom han redan öfver tre åhr tilförne war erkånd för hans Efterträdare (**). Han war mycket wäl ſkapad och dertil förſiktig, ſtridſam och wältalig (***): wid paſs A 1188. hade han gift ſig med en af ſin Moders ſlåktingar i Dannemark, *Benedicta Hvide*, *Sune Ebbeſons* Doter af Knarſtorp (†), hvilken gifvit honom trenne barn, *Helena* (a), ſom ſedan fick *Sune Folkeſon*, Jarl i Oſtergörland, hvilken menas hafva röfvat henne ur

A. C. 1199. *SVERKER CARLSON.*

(*) Langtedgatal ed. Benz. ad Vaſt. p. 81. Cat. R. Sv. ad Cod. Weſtrog. Catal. vet. R. Sv in Mon. Ecc. Benz. p. 17. & 18. &c. &c.

(**) v. ſupr. c. 5. §. 17

(***) Catal. R. Sv. ad Cod. Weſtrog. Meſſ. Sc. III. f. 12 p. 109.

(†) v. ſupr. c. 5. §. 3.

(a) Meſſenius och Peringſchöld i ſit Åttartal åro ſkilgaktige angående *Helenas* Moder: Den förre ſäger, at *Helena* war *Benedictas* Doter, den ſenare, at hon war åt Ira giftet. Jag wil deruti icke döma; men likare Meſſenii mening, emedan *Sune Folkeſon*, war hennes tſliga Syſkonebarn.

Digitized by Google

A. C. 1199. (*) Meſſ. S. Ill. T. 12. p. 142. (**) cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 115. (***) Meſſ. Theatr. Neb. Sv. Renov. it. Scond. Ill. T. 12. p. 112.

Wreta-kloſter (*), *Ingierd*, ſom i fyratio åhr ſkal hafva warit Abbediſſa i Wreta (**), och en Son *Th ve* (***), ſom dock ej hinde til manlig ålder. Ge nom detta giftermål hade *Sverker* en god ryggſtö i Dannemark, der *Hvide*-ſlåkten ej allena war mäk tig i Kungeliga Huſet och werldſliga regeringen, uta ock i den andeliga; ty Årke-Biſkopen i Lund oc Biſkopen i Roſkild, om hvilka ſnart mer ſkall tala

(†) Mart Petri Geneal. Archi-Ep. Abſal.

woro *Benedictæ* Farbröder (†): Efter hennes dö hade *Sverker* trådt i ſit andra gifte med *Ingier* Svenſke Hertigens *Birger-Broſas* (b) Doter, hva igenom hans förlikning med Konung *Knut*, ſom u nämde honom til Eftertrådare, tycks hafva blifvit b fordrad: Med denna ſin Drotning aflade han en Sö *Johan*, ſom ſedan blef Konung i Sverige.

2. *Sverkers* förſta omſorg, ſedan han ſtigit Thronen, war at winna Präſterſkapets Gunſt, ut hvilken ingen Konung den tiden war ſåker om lif ler wälde. De Andelige i Norden hade wål reda Danſke Konungens *Knut den Heliges* tid begynt u

(††) Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p. 109.

dandraga ſig all werldſligRått (††); men i Sverige w detta Kyrko-Regemente icke fullkomligen infördt f ån under *Carl Sverkerſon*, ſom tilförne år berätt

(†††) v. ſupr. c. 5. §. 6.

(†††): Imedlertid war det allenaſt af Påfven beſ men icke af Regeringen lagligen wedertagit: Det t tes ſåledes ſtå på ſvage fötter bland et ſielfmynd Folk, ſom älſkade ſin Frihet: Kyrkans Fäder förm de derföre *Sverker*, at utgifva ſit bref til Upſ Dom-Capitel A. 1200, hvaruti han jemte några enſk

(b) *Birger Broſa* dog A. 1202. v. Er. Ol. H. C.

te förmåners bortgifvande (c) frikallade de Andelige från all werdslig Domstol och deras gods eller *kyrkone-grund* från all skatt och tunga, som andre Riksens Inbyggare likväl woro skyldige, at utgiöra: Förbannelse och den evige elden skulle wara lönen för den, som deremot dristade bryta (*). Strax derefter anlade ock *Sverker Riseberga*-Nunne-kloster i Nerike (**), så at hans regering begynte lysa af åtskilliga Andeliga inrättningar. En sådan Konung kunde ej annat, än komma i god lukt hos Kyrkans Hufvud: Ärke-Biskop *Olof* i Upsala dog i det samma och *Sverker* åstundade til hans Eftertrådare sin Hof-Präst *Valerius*, som ej war född af lagligt gifte: Dermed drog wål ut i några åhr; men åndteligen fick Konungen sin wilja fram, så at denne Prelat blef invigd A. 1207 (***). Den ryktbare *Absalon Hvide*, Ärke-Biskop i Lund, dog A. 1201 (d) och lämnade sin Stol åt sin slägting *Anders Sunesön* (e), som war *Sverkers* Svärfaders Broder (†) och hade således, under sit präl-namn af *Sveri-*

C. A. 1200.

(*) Mand. R. Sverk. ap Örnh. H. E. p. 581.

(**) Palmskköld. Itin. Sv. G. & A. O. Rhyz. Monast. Sv.

(***) Lit. Innocent. 3. ad Andr. Sun. Archi Ep. Lund. in Mon. Eccl. Benz. p. 195.

(†) v. supr. §. 1.

(c) Han gaf til Upsala-Domkyrka *Sundby* på Muns-ö med alla tilhörigheter och en hop jord til Kaniketne i Upsala. v. Örnh. L. c. 581.

(d) Hos Wormius (Mon. Dan. p. 172.) ser man en Runsten efter denne Prelat: *Christ Marjo-Son bidlpe den, som bygt denna kyrka, Ärke-Biskop Absalon och Asbiörn* (Nilson) *Mule*. Deraf syns huru länge Runorne warit i bruk i Norden, ja ännu senare (v. O. Cels. Mon. Sv. G. in Act. Lit. Upf.). På Ärke-Biskop *Absalons* döds-åhr år ödvids-kloster anlagt i Färs-Härad och [illegible]-ofta-Socken i Skåne. v. Mess. ap. Rhyz. Monast. 348.

n war K. *Knuts* Sigill-bevarare. A. 1221. afsade n sig Ärke-Biskops Ämbetet och dog i stillhet på *If-öen*

Digitized by Google

A. C. 1200. *Sveriges Primat*, dubbel orſak, at wara denne Konung bevågen.

3. Smickrad af de Andeliges ynneſt trodde *Sverker*, at alting war honom tillåteligt: Det grofvaſte nidingsvårk kunde den tiden efter hela Chriſtenhetens mening förſonas genom en gåfva til kyrkan, et Teſtamente til et kloſter, en pelegrims-färd, et krigståg mot Hedningar och dylika förtienande wårk: *Sverker* låt deraf förleda ſig til en grymhet, ſom honom icke war medfödd: Han tänkte ſig böra nyttia tilfället, medan himmelens nyklar höllos honom af Präſterſkapet tilhanda, at befäſta *Sverkerſke* Thronen til evig tid och utrota *S. Eriks* affödа, ſom dertil ymſevis war berättigad. *Knut Erikſons* barn uppehöllo ſig i Wäſtergötland på det gamla Slottet *Elgarådhs* i Wadsbo-härad (*), når *Sverker* låt dem der öfverrumpla af ſine utſkickade mördare A. 1205 (**): Två eller tre Prinſar miſte då lifvet; men den äldſte *Erik* kom med ſtörſta lifsfahra undan genom en ſin trogne Hofmans *Fahle Fableſon Bures* (f) tapperhet: Denne Prins flydde förſt öfver Tiveden genom Bårgslagen, Dalarne och Helſingeland til *Skiöns* Sokn

(*) v. ſupr. P. 1. c. 14. §. 7. A. C. 1205.

(**) Chronol. Vet. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 15.

i Wetlands Härad i Skåne A. 1228. v. Nettelblad. Schw. Bibl. p. 184.

(f) Han war en Son af den *Fahle Bure*, ſom för detta år omtalad (v. ſupr. c. 4. §. 13.) och från honom räknar ſig *Bure*-ſläkten i Sverige; men at han fådt af *Erik* til ſköldemärke en bewäpnad arm för det han burit honom ur lifsfahran på armen, det är ej troligt; ty *Erik* war då några och tiugo, om icke trettio år, och ſåledes icke et Dägge-barn.

Digitized by Google

Soku (g) i Medelpad, der *Fahle* hade sin gård *Byresta* (*), och derifrån til Konung *Inge Bardson* i Norige, som wisade honom all wänskap, hvilken ock *Erik* förtiente genom sin tilgifvenhet i halftredie åhr, som han war i hans land (**): Under den tiden fådde han en *Sokne* på Grimhem (***), den man gifvit Konunga-namn, och gaf det sköldemärke han då förde (h), åt sin Fränka *Christina*, *Nils Blakas* Doter (†), hvilken då en tid warit wid Norska Hofvet med sin Moster *Margareta*, Konung *Sverres* Änke-Drotning, Svenska Konungens *Erik den Heliges* Doter och *Eriks* kötsliga Faster: Om denna *Margareta* och de Norska saker will jag något tala, så wida de hafva sammanhang med de Svenska.

A. C. 1205.
(*) E. Benz. Col. H. Patr. MS. c. 5. §. 5.
(**) Mess. Sc. Ill. T. 12. p. 111.
(***) Peringsk. Præf. ad Surl.
(†) v. supr. c. 4. §. 10.

4. När *Margareta* blef Änka A. 1202. och hennes Styffon *Håkan Sverreson* steg på Norske Thronen, wille hon mot hans wilja resa til Sverige igen och taga med sig sin Doter *Christina*, hans Halfsyster, och sin Systerdoter, den ofvannämde *Christina Nilsdoter*: Om hon giorde det af missnöje mot *Håkan* eller af rådhåga för *Baglerne* (i), en uprorisk hop,

(g) *Fahle Bure* skall hafva bygt *Sköns*-kyrka och ligger der i Kyrkogården begrafven (cfr. Tuneld. Geogr. p. 306. & M. Nordal. Diss. de Medelp.). Hans Son *Herse* anlade wid pass A. 1250. på en Holme i Buraåmynne i Medelpad et Kloster, som af hans Son *Olof Hersason* fullbordades och bestod af tolf Bröder förutan Abboten. v. A. O. Rhyz. Monast. p. 72.

(h) *Christina* gaf det sedan åt den store Nordiske Håfdemannen och Lagmannen på Island *Snorre Sturleson*. v. [illegible]. P. 1. c. 5. §. 2. in not.

(uppehöllo sig mäst i Wiken, der de lade förste

A.C. 1205. som förklarat sig emot *Biörkebenarne* och *Sverres* hus, kan man ej weta; men hon war redan i Oslo på wägen til Sverige, når *Peter Steipr*, *Sverres* Systerson, kom löpandes, medan Drotningen war i bad, och sade åt hennes döter; at *Baglerne* woro i ögnablicket öfver dem: *Christina* flög *Steipr* i sammen: Han bar henne i sin slup och gaf sig til sjös: Drotningen språng efter ned på bryggan och ropade efter sin döter; men *Steipr* svarade, at hon först skulle se sin broder Konungen: *Margaretas* wrede balp henne intet: Hon måste resa til Sverige med *Christina Nilsdoter*, medan hennes döter blef qvar hos *Håkan* i all tilbörlig wördnad (*); men följande åhret A. 1203. kom hon likwäl med sin Systerdöter på *Håkans* kårliga begäran tilbaka (**): Imedlertid bemötte hon altid *Håkans* wänlighet med tvårhet, så at *Christina Nilsdoter* som oftast måtte förlika dem: Sällan åt hon ihop med Konungen: Hon hade sit särskilta bord i samma hus, hvilket war ovanligt i en tid, då sielfve Konungarne icke en gång beströdo sig särskilta Sängar och Sof-kamrar (†): Werlden i et grofre lefverne hade ännu intet fårdeles begrep om ofkyldiga och anständiga beqvämligheter: Hon hade ej ännu gifvit mycken aktning på en sak, som i senare tider blifvit mer bekant, nemligen, at de förmögnares omkostnader i et land äro för det Almänna en af dess största förmåner, når de befordra inhemsk näring: De yppersta lefde då sämre, än man nu lefver i Medel-Ständet. Sin döter släpte *Margareta* ingen stund ifrån sig

(*) P. Claud. Undal. Chron. Norv. p. 529.

(**) Id. p. 532.

(†) cfr. Sturl. T. 1. p. 497. & Du Clos. Hist. de Louis XI. T. 3. L. 10. p. m. 437.

grunden til en fästning *Bagle-hus*, som nu kallas *Akers-hus*, hvilken K. *Håkan Magnusson* i Norige widbygde A. 1308.

sig och til ingen hade hon förtroende mer än til *Håkan Galin*, Lagman *Folkviders* Son i Wärmeland (*): Jule-afton bød Konung *Håkan* henne och sin Syster til sig; men hon giorde svårighet angående främsta rummet med åtskilliga bitande ord: Hennes döter öfverhopade henne med böner och lofvade altid blifva hos henne: Änteligen gick hon til Konungen, men utan at gifva et godt ord, och satte sig i högsätet (**): Jag har med flit welat anföra dessa små omständigheter, at gifva tilkänna *Margaretas* sinne, hvars mästa högfärd deraf kom, at hon war Konung *Erik den Heliges* Döter i Sverige. *Håkan* dog otta dagar derefter om Nyårsdagen A. 1204. Honom efterträdde hans Broderson *Gutorm*, *Sigurd Lavårds* Son, som giorde *Håkan Galin* til *Grefve*. *Margareta* misstänktes för *Håkans* död, efter liket war lvullit, så at man begynte giöra buller; ty halp Gref *Håkan* henne ur landet genom Wärmeland til Sverige: Men Konung *Gutorm* lefde ej heller längre, än til A. 1205 (k): Då blef nytt Konunga-wahl: Grefve *Håkan* lyntes närmast genom sit möderne och krigs-hären åstundade honom hälft; men Almogen tålte icke hans Götiska Fäderne (***); ty blef kronan gifven åt *Inge Bardson*, hans Halfbroder, som ock war född af *Cecilia*, Konung *Sverres* Syster (†): I det stället fick Gref *Håkan Christina Nilsdoter* til åkta och just wid dessa omständigheter kom Svenske Prinsen *Erik Knut-*

A. C. 1205.

(*) v. supr. c. 5. §. 11.

(**) Pet. Claud. L. c. p. 538.

(***) Id. p. 543.

(†) v. supr. c. 5. §. 11. in not.

(k) Man war den tiden mycket hastig, at misstänka lk för mord: *Christina*, *Håkan Gålins* Grefvinna, hade rört wid K. *Gutorm* under hans siukdom och derföre glunkades, at hon warit delaktig i hans död (v. Petr. Claud. L. c. p. 541.).

Digitized by Google

A. C. 1205. (*) Petr. Claud. L. c. p. 546. *son* från blodbadet i *Elgardhs* til Norska Hofvet (*).

5. *Inge Bardsons* första regering war mycket oroad af *Baglernes* upror: den föromtalte *Erling Stenvägg*, som sutit i tornet på Wisingsö, war kommen från Wånden til Skåne och Dannemark: Han hade ock A. 1204. i Konung *Waldemars* närvaro (l) med järnbörd bevist sit Fäderne: Nu kom han i lottlag med *Baglerne*, hvaraf han anförde en stor hop, som A. 1206, och 1207. hade sit förnämsta tilhåll i Halland: Der lupo de med sina skiepp up i strömmarne *Wisk*-åen, *Win*-åen (m), *Niss*-åen, och derifrån härjade de på Norige (**): Gref *Håkan Galin* brände wäl up för dem några fartyg wid Halmstad; men de låto sig ej afskräcka: De hade sin egen Konung *Philip Simonson* (n), hvars Mormoder war den fruktsamma och fyra gånger gifta Svenska Prinsessan

(**) P. Claud. L. c. p. 547-548.

(l) Detta säjes hafva skedt i Tönsberg A. 1204. (cfr. Append. ad Sax. in Mon. Eccl. Benz. p. 145.) då Danske Konungen war i Norige, at insätta denne *Erling* i sit Fäderne-rike och förordna *Philip Simonson* til Hertig i Wiken. *Erlings* Son war *Sigurd Ribbing*, hvars Soneson *Sigvid* blef en Stamfader för Svenska *Ribbinge*-Släkten.

(m) Detta namn är nu måst försvunnit: Stora Elfven kallas *Ethra*; men en liten, som den tiden war mycket större, faller uti henne och lär säkert wara denna *Wind*, som af den kringliggande Soknen *Winberg* kan dömas: Deruti updrogo då *Baglerne* sina fartyg i winterläge.

(n) Hans Moder *Margreta*, *Arnes* doter på Stodrein (Sturl. T. 2. p. 338.), war först gift med *Biörn Bock*

seſſan, ſom för detta är nämd (*). A. 1207. intogo *Baglerne* Slottet i Bergen, der hela *Inges* Hof då wiſtades: Men *Biörkebenarne* fingo fritt uttåga med all heder: *Philip*, *Baglernes Konung*, ſtod wid Slotsporten då Fruentimret (o) utgick; ty gaf han handen åt Prinſeſſan *Chriſtina Sverres* doter och förde henne ned til hennes fartyg; men om han intagit Fäſtningen, ſå intog hon hans hiärta: Han utråttade ock ſå mycket genom ſin Frände, Biſkop *Nils* i Opſlo, at han fick henne til Gemål (p), hvarigenom *Biörkebenarne* och *Baglerne* woro förlikte (**). Drotning *Margareta* war kommen från Sverige til ſin Doters bröllop; men dog kort derefter: Som hon hade ſtora gods i Weſtergötland och Wermeland; ſå reſte hennes Måg ſtrax dit förklädd, under namn af *Halvard Hvide*, och hämtade derifrån alla lösören (***); Men återvändom til Prins *Erik Knutſon*: Så ſnart inbördes kriget i Norige war ſtilladt genom ſammanträdet på Hvitingsö A. 1208, war han i ſtånd, at upſätta en liten Här af frivillige *Biörkebenar* och *Bagler*, ſom nu ingenting annat hade at giöra (q), och angripa Konung *Sverker* i Sverige.

(*) v. ſupr. c. 2. §. 6. & Sturl. T. 2. p. 338. A. C. 1205.

(**) P. Claud. L. c. p. 567 574. 578.

(***) Id. p. 579.

och ſedan med hans Fader *Simon Kåreſon*. *Margretas* Moder war *Ingrid* af Sverige. v. ſupr. c. 2. §. 6.

(o) Der woro *Chriſtina Nilsdoter*, *Håkan Jarls* Gréfvinna, *Sigrid*, K. *Inges* Syſter, och flera.

(p) Förlofningen ſkedde A. 1208. och Bröllopet i Opſlo A. 1209. v. Petr. Claud. L. c. p. 574. 579.

(q) *Biörkebenarne* och *Baglerne* ledſnade wid Freden: De om ej togo tienſt i detta krig, foro med tolf ſkiepp Weſterlanden och Söderöjarne i ſiöröfveri likſom de-

Digitized by Google

A.C. 1205. 6. Imedlertid woro ock många redelige Svenske Mån, som icke så låtit förkiusa sig af Prästerskapets myndighet, at de ju hade en styggelse för *Sverkers* gerning mot *Knut Erikſons* Barn och upretades deraf til en billig ifver: *Sixten Sixtenſon* til Tofta (r) och hans Son *Nils*, begge Riksens Råd, af hvilka alle Svenske *Oxenſtiernor* (s) och *Sparrar* (t) herstamma; *Bengt Matſon* til Göksholm, *Sigtrug Iſvarſons* Soneſon (*), en Stamfader för *Sturarne* och *Natt-*

(*) v. ſupr. P. I. c. 20. §. 25.

ras, Förfäder i Hedendomen; men *Peter Steipr*, K. *Sverres* Syſterſon, och *Reidar Sendeman*, som ägde *Margreta*, K. *Magni Erlingſons* Doter, giorde ſtallbrödrelag och reſte til Jeruſalem med två ſkiepp: *Steipr* och hans huſtru *Ingeborg* dogo på reſan; men *Reidar* och *Margreta* woro både i Jeruſalem i Conſtantinopel, der *Reidar* dog i Kejſarens tienſt. v. Petr. Claud. L. c. p. 577. 578. 579.

(r) Om denne warit af *Torgny* Lagmans ått, kan man ej ſåja; men på *Torgnys* runſten (v. ſupr. P. I. c. 20. §. 15. in not.) nämnes *Abiörn*, hvilket i *Sixtens* hus warit et ſläkte-namn.

(s) *Sixtens* Soneſon *Abiörn Sixtenſon* til Saleſtad och Engsö gifte ſig med Riksrådets *Nils Bengtſons* Doter af det gamla Oxenſtierniſka huſet *Langſerum* i Småland wid Nydala-kloſter i *Wäſtra*-hårad och Svenetums-Sokn, hvarigenom *Oxenſtierne*-wapnet och namnet åro införde i denna Slåkt och bibehållna ſedan de Småländſke *Oxenſtiernor* woro utgångne.

(t) Alle *Sixtens* Efterkommande, ſom icke blifvit *Oxenſtiernor*, hafva fördt *Sparren* i wapnet: Genom *Knut Sixtenſon* på 1200-talet afdelte ſig redan en gren, ſom kallades *Sparrar* til *Hiulſtad* och *Engsö*, förande en röd *Sparre* i gult fält.

Digitized by Google

Natt och Dags-fläkten (u), Riksrådet *Jon Blå* (x), den namnkunnige *Ifvar Blås* Farfader, som framdeles skall omtalas, *Carl Näskonung*, en åtling af *Stenkilska* huset (*), *Knut Christinæson Bonde*, Konung *Knut Eriksons* Frände, och flere ypperlige Mån i Sverige lefde denna tid, hvilka utan tvifvel strax efter *Elgaråbs* mordet begynte gripa til wapn och upresa sig emot Konungen: Hela riket stod snart af dessa rörelser i låga, så at *Sverker* ingen säkerhet fann bland sine undersåtare: Fåfängt anlade han en kyrka (y), den *Heliga Trefaldighet* til åhra, wid Ulleråker och Östra-aros, hvilken redan hinde til fullbordan och blef invigd A. 1210. (**) eller på sidsta åhret af hans lifstid, fastån han då sielf icke kunde wara tilstådes: Fåfängt lofvade han, at giöra en helig hårfård emot Saracenerne (***), at försona sig hos Gud och menniskor: Man öfvergaf honom dageligen: Han anropade då Konung *Waldemar* i Dannemark, sin Frände, och sin förra Gemåls måktiga Släkt i det landet, i synnerhet Kyrkans Prelater i Lund och Roskild: Med *Waldemars* tillåtelse skaffade wål Skånske Ärke-Biskopen *Anders Suneson Hvide*, liksom hans Bröder, et stort antal krigsfolk til *Sverkers* tienst; men om han sielf bivistat Fälttåger, är ovist: Det wet man, at hans Broder Biskop *Peder* i Roskild under Konung

A. C. 1205.

(*) v. supr. c. 2. §. 6.

(**) Annot Karoli Episc. Aros. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 21.

(***) cfr. Mess. S. Ill. T. 12. p. 112.

(u) Så kallad af wapnet, som allenast är delt i två fält på tvåren, guld och blått.

(x) Denna fläkt förde i wapnet en utfläckt grip eller örn i blått fält.

(y) Nu *Bonde-kyrkan* kallad (v. Peringsch. Mon. Ullar. p. 11. 12.): hon war Domkyrka til dess den Stora blef invigd.

Digitized by Google

A. C. 1205. (*) cfr. Lindenbruch. ap Meſſ. Scond. Ill. T. 12. p. 111. & Hoſb. Hiſt. Dan. T. 1. p. 873.

Konung *Sverker* anförde hela Danſka Håren, ſom beſtod af mer än ſextontuſend mån (*), dels Danſke, dels Böhmer, dem *Waldemars* Drotning *Dagmar* (z) hade ſkaffat från ſit Fädernesland: Roſkildſke Biſkopen hade med ſig ſom Bi-höfdingar ſine Bröder *Lars*, *Jacob* och *Ebbe Suneſon*, Konung *Sverkers* Svårfader, ſåttandes ſit Låger wid *Lena* i Wåſtergötland och Kulings-Hårad A. 1208.

A. C. 1208.

(**) J. Bur. ap. Joſ. Thun. vit. Palmſköld. & E. Benz. Col. H. P. MS. c. 5. §. 5. (***) cfr. E. Benz. Col. H. P. MS. L. c. (†) Petr. Claud. L. c. p. 573. Loc. H. R. Sv. p. 80. (††) E. Benz. Mon. Eccl. p. 196.

7. *Erik Knutſon* war honom der med ſine Svenſke och Norſke troppar under *Fahle Bures* anförande (**) til mötes den 21. Januarii (***): I Norige hade man länge en däraktig Saga, huru den gamle Afguden *Oden* der uppenbarat ſig (a) på fierde dagen innan Slaget ſtod wid *Lena*, låjandes ſig ſkola reſa dit (†); men om han årnade hiälpa *Sverker*, lår han antingen hafva kommit förſent eller på wågen förlorat ſin forna lycka: *Sverker* hade i det ſtället med ſig *Valerius*, Ärke-Biſkop i Upſala (††), ſå at her nu woro tvenne Andelige Fält-Öfverſtar: Slaget war et af de blodigaſte, ſom någonſin ſtådt i Norden: Det begyntes med mycken tapperhet på begge ſidor och wahrade

(z) *Dagmar* eller *Dags-Mö* war et hedersnamn, men eljeſt hette hon *Margareta* och war *Waldemar den tredies* Moder: Efter hennes död gifte ſig K. *Waldemar* med *Berengaria* af Flandern, ſom år kallad *Bengierd*, hvars arghet, likſom *Dagmars* fromhet, år beſungen i gamla wiſor. v. Holb. L. c. p. 295.

(a) En reſande kom en afton til en Smed och bad honom ſko ſin häſt: Smeden frågade hvar han legat ſidſta och förra natten: Den reſande nämde då ſå långwåga orter norr i landet, at det ej war troligt: När Smeden log och ſkylte honom för oſanning, ſade han

Digitized by Google

de länge, så at segren syntes tvifvelaktig (*); men änteligen lutade Danska sidan til undergång: *Lars*, *Jacob* (b) och *Ebbe Sunesöner* blefvo alle på platsen (c) samt *Ebbe Olofson Glug* (d), som åfven war Fält-Öfverste, (**) och ganska mycket folk; men *Sverker* tillika med Svenske Ärke-Biskopen och Fält-Herren Biskop *Peder* flydde til Ärke-Biskopen i Lund. I Sverige giordes Segersånger (e) öfver detta Fältslag och *Erik Knutson* blef af Riksens inbyggares sundaste del utropad för Konung den 17. Novemb. (***); men de Andelige sprutade gift och förbannelser: Påfven *Innocentius* III. skref til alle Biskopar i Göta-rike (f) A. 1209, at de skulle bandlysa *Erik Knut-*

A. C. 1208.

(*) cfr. Lindenb. ap. Mess. L. c. p. 111.

(**) Mart. Petr. Géneal. Archi-Ep. Abs.

ERIC KNUTSON.

(***) Mess. L. c. Can. Hag. Ser. R. Sv. in act. Lit. Ups. A. 1722. p. 255.

sig länge hafva warit i Norden och länge i Siö-krig: Nu wille han resa til Sverige på samme häst: *Mit namn är Oden*, tillade han, *och will du ej tro, så so huru jag far.* Dermed for han up i luften och försvann. (Locc. H. R. S. p. 80.) Kan hända, at Munkarne diktat denna Saga sedan *Erik Knutson* segrat, at inbilla de enfaldige det *Oden* eller den onde Andan hulpit honom.

(b) Hans Doter *Ingrid*, som ägde Marsken *Stig*, anlade et *S. Claræ*-kloster i Dannemark A. 1259. v. Holb. Dan. H. T. 1, p. 339.

(c) De hemfördes och begrofvos i Ringstad. v. Mess. L. c. p. 111.

(d) Denne förde två hiorthorn i wapnet: Hans broder *Gunnar* war Farfaders Farfader åt *Ulf Gunnarson*, *S. Brigittas* Man i Sverige.

(e) En vers är giord öfver detta slag, hälften på Latin och hälften på Svenska, som så lyder:

Contigit in Lenum, *Duo* Danske lupo för enom
Af Svenskom Svenom; togo *dorsum verbere plenum.*

(f) Han skref til Biskoparne *Lincopensem*, *Scarensem* &

A. C. 1209. (*) E. Benz. Mon. Ec. p. 196.

ſon och hans anhang, ſom bortdrifvit deras laglige Konung (*): Dock, deſſe Romerſke liungeldar hade ingen wårkan: De Svenſke ſatte ſig dels mer i harneſk, at wånta *Sverker* tilbaka från Dannemark ſom Fiende.

§. Man kan föreſtålla ſig, huru ömkeligit tilſtånd nu war i Sverige; *Sverker* och de Andelige hade likſom *Erik Knutſon* många medhållare, ſå at inbördes oenigheten ſönderſlet de ſtarkaſte förbindelſer: Slåkt mot Slåkt och barn mot Föråldrar ſatte fielfva Konunga-huſet likſom de minſta kojor i förödelſe: *Folke Bengtſon*, *Birger Broſas* yngſte broder, *Jarl* i Oſtergötland, en rättvis Höfding, föreſtod Riket under detta elände: Han kunde ej aldeles hylla *Er* ſå länge ſaken med *Sverker* war oafgiord, ej heller gilla *Sverkers* upförande, faſtän deras ſå nåra woro förbundne, at *Sverker* i andra tet ägde Jarlens Broderdoter och Jarlens Son *nu* nu under detta buller, faſtän utan Svärfadr lamtycke, gift ſig med *Sverkers* Doter *He* (g). Denne *Sune Folkeſon Jarl*, ſom all

Waſtinanum: Hvem *Waſtinanus* warit, är ſvårt at ſlu (v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 196). För min del tro jag, at munkarne misſkrifvit ſig och med *Waſtinanus* ment *Vexionanus* eller *Vexionenſis*.

(g) *Sune Folkeſon* bortförde *Helena* med wåld ur Wrets kloſter ſtrax efter ſlaget wid *Lena*: De lefde wål ihop och aflade tilſamman ſju barn: Meſſenius menar, at detta bortförande ſkiedde, efter Gothilrenſka ſlaget; men bihanget wid gamle Wåſtgöthe-Lagen ſäger tydeligen, at *Sune* då redan war *Sverkers* Måg (cfr. Append. Cod. Weſtrog. & Meſſ. S. L. T. 2. p. 22. & T. 15.

sit Fädernesslands frihet, följde hellre sin Faders, än sin Svärfaders affikter, och hvart desse två Herrar wände sig, hade de med sig hela Sveriges Adel. *Sverker* kom imedlertid från Dannemark och Skåne med en ansenlig krigsmakt af friskt folk, at på en gång antingen förlora eller återvinna sin krona. Gerna hade *Folke Jarl* sedt en förlikning emellan begge Konungarne; men bitterheten war redan alt för högt stigen: *Erik* wille ej andre gången kasta sig under et förstäteligt mord, ej heller *Sverker* andre gången wända ryggen åt sit Rike: Her war nu således ingen medelwåg, at taga: Man måste förklara sig och som Frågan war, hwilkendera man skulle bistå, en Svensk eller Dansk krigsmakt; så drog så wäl *Folke* som hans Son mycket hellre sin wärja emot en Anförvant och Svärfader (*), än emot sit Fädernesland: Det är sant, at *Sune Folkeson* mot *Sverkers* wilja war hans måg och fruktade kanskie hans hämd; men at strida mot den, som gifvit födslen åt en hustru, den han älskade och som utan tvifvel war öm om sin Fader, war en svår omständighet. Begge härarne råkades wid *Gestil-ren* (h) i Östergötland (**) der *Sverker* (i) blef slagen A. C. 1205.

(*) Catal. R. Sv. ad LL. Vestreg.

(**) cfr. E. Benz Coll. MS. c. 5. §. 5.

p. 32.). *Helena* lefde ännu A. 1240, då hon gaf til Alwastra-kloster gårdarne *Guum* och *Torp*, en qwarn och skogen *Hornabult* på Wisingsö. v. A. A. v. Stiernman, Höfd. Min. p. 264.

(h) Messenius menar, at *Gestilren* warit i Wästergötland ej långt från *Lena*. v. S. III. T. 12. p. 112.

(i) *Sverkerstorp* är en gammal Kungsgård i *Skerfs* soken och Walla härad i Wästergötland (v. Tuneld. Geogr. Sv. p. 209). Om *Sverker* den upbygt eller der dödt af sina får, är obekant.

Digitized by Google

A. C. 1210. slagen tillika med hela sin makt den 17. Julii A. 1210
(*) Chron. vet. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 15. & L. Holberg. Dan. Hist. T. 1. p. 273.
(**) cfr. Mess. S. J. T. 2. p. 22. &
T. 12. p. 112.
(***) Catal. R. ad Cod. Vestr.
(*). På andra sidan föllo Riksföreståndaren *Folke Jarl*, och en stor hop af Sveriges Ädlingar (**); men *Erik Knutson* behöll segren och Svenska Kronan. *Sverker* blef begrafven i Alvastra (***) och icke allenast af Rom, utan af många i Norden beklagad; ty fast han låtit förleda sig til grymhet emot sin Företrädares barn, hade han dock mycket personligt wärde (k). Wi hafve efter honom ej mer än et enda mynt
(†) Brenn. Thesaur. Tab. 4.
med et krönt S. (†); men han älskade Snillegåfvor; ty i sit Hof hade han Skalderne *Sommarlide* och *Thorgeir den Danske* (††).
(††) Sturl. Skaldatal. T. 1. P. 480.

9. *Erik Knutson* (l) lät kort efter segren öfver *Sverker* krona sig (†††) af Ärke-Biskopen i Upsala, som strax inställte sig i hans wänskap: Denne Prelat förlikte också Konungen med Prästerskapet (m) och alle *Sverkers* wänner (*), som ännu i landet hade mycket at säja, så at invärtes roligheten fullkomligen återställtes. Året efter Slaget wid Lena A. 1209. (n) hade *Erik* redan begynt föreslå et wänskaps-förbund
(†††) Chronol. Ver. Anon. in Mon. Eccl. Benz. p. 85.
(*) cfr. Loccen. Hist. R. Sv. p. 81.
med

(k) Konunga-längden wid Wästgöte-Lagen säger, at han war *Snäller Man och goder Dränger*, som *röndes sino rike wäl*.

(l) Han är kallad *Æticus* (v. Chron. Vadst. ad A. 1216.), jag wet ej hwarföre.

(m) Til Riseberga-kloster i Nerike skänkte *Erik* alla Konungs-Sak-ören, som af dess gods kunde talla, A. 1212. v. Rhyz. Monast. p. 233.

(n) På detta år skall också *Stralsund* hafva blifvit anlagdt af Hertig *Jaromar* i Pomern (v. A. G. Schwarz. Hist. Fin. Rug.) Chronicon Sclav. inc. aut. säger det blifvit anlagdt A. 1210.

Digitized by Google

med Konung *Waldemar* II. i Dannemark och begåra hans Syster *Richissa* til åkta (*): Denna Prinsessa war *Waldemar den Stores* Doter, född af *Sophia*, Svenske Konungens *Sverker Kolsons* Styfdoter (**), och hade två Systrar, *Ingeborg*, Drotning i Frankrike (o) och *Helena*, Hertiginna i Brunsvik (p). Danske Konungen war ej obenågen til denna förbindelse; men som han war oviss hvilkendera Svenska kronan skulle tilhöra, *Sverker* eller *Erik*, så tycks denne giftermåls handel ej hafva blifvit afgiord förån efter Slaget wid Gestilren, då den genom Ärke-Biskoparne af Upsala och Magdeburg skall hafva blifvit bemedlad (***). Med denna Drotning aflade *Erik* en Son af samma namn, som sedan blef Konung i Sverige, och tre Dötrar, *Helena*, som ägde *Knut Folkeson*, förbemälte Jarlens och Riks-Föreståndarens *Folke Bengtsons* Son och *Sune Jarls* Broder, *Märeta*, som giftes med den ofvannämde *Nils Sixtenson* til Tofta (†), och *Ingeborg*, som fick *Birger Jarl den Andre* (††). Således war *Eriks* Sång wälsignad; men ännu mer hans siu-åhra Regerings-tid; ty en fårdeles ymnig åhrswäxt hugnade då hela Sverige (†††).

A. C. 1210.
(*) Mess. Sc. Ill. T. 12. p. 112.
(**) v. supr. c. 3. §. 3.
(***) cfr. Speg. Chron. Episc. in Magn. Boson.
(†) v. supr. §. 6.
(††) Peringf. Geneal & Loc. L. c.
(†††) Catal. R. Sv. ad Cod. Westrog.

10 *Erik* war en mild Herre och älskade äfven den tidens witterhet, hållandes i sit Hof Skalden *Grani Halbiörnson* (*): Han wisade ock mycken ömhet

A. C. 1212.
(*) Skaldat. ap. Sturl. T. 1. p. 480.

(o) Hon fick K. *Philip August* i Frankrike A. 1193; men han förskiöt henne A. 1194. dock när K. *Knut* i Dannemark klagade för Påfven, måste *Philip* återtaga henne A. 1199. v. Le P. Daniel Hist. de Fr. T. 2. p. 619.

(p) Hon ägde Hertig *Wilhelm* i Brunsvik. v. Mess. S. Ill. T. 12. p. 112.

Digitized by Google

A. C. 1212. het om Riseberga-kloster, det han A. 1212. ej allen tog i särdeles beskydd (q) utan ock skänkte dertil en gård på Öland, som sedan af K. *Johan* bekräftades (*); men hvad som bevisте hans skickelighet til at regera, war den urskilning han giorde af wärdige Höfdingar och Ämbetsmän i alla landsorter (**): En Konung, som har tilräckeliga lius, at wälja sine tienare och sielf döma om deras egenskaper, wisar icke allenast sin egen wärkeliga storhet öfver andra menniskior, han giör ock sit rike lyckeligt: Under et sådant Hufvud tilwäxer snart en förträffelig Riks-kropp och wärdige Lemmar. Den som i synnerhet bland sådane bör anmärkas (r), är Riks-Rådet *Eskil Magnusson* (s) Herr

(*) Dipl. E. Reg. a. 1212. non. Junii. & confirm. R. Joh. a. 1220.

(**) Loccen H. R. Sv. p. 81.

(q) Sedermera togs detta kloster i försvar af Påfven Gre IX. (Viterb. 2. Id. Jan. A. 1236) och flere hans E tertrådare.

(r) Wid denna tid war *Philip*, Hertig *Birger Brosa* Son, Jarl i Östergötland, som giorde fordran på Norska Kronan; men blef slagen wid Opslo A. 1220. Han ägde *Circidia*, Hertig *Knuts* Dotter i Reval. Äfven lefde wid denna tid *Anders* til Mohammar af Svenkerska Ätten, Svenska *Brahe*-Slåktens Stamfader. Likaledes war Hertig *Knut* i Revel och Estland denna tid bekant i Sverige och Dannemark: Har war Danska Fältherrens *Esbiörn Snares* Doterson (v. supr. c. s. 4.) af *Ingeborg*, *Peder Strangesons* Doter af Kallundborg. Denne Hertig *Knuts* Son *Svantepolk* til Biälbo war Svea-Rikes Råd och Lagman i Östergötland A. 1270. v. A. A. v. Stiernm. Höf. Min. p. 263.

(s) Hans Fader war *Magnus Minniskiöld* til Biälbo, Lagman i Östergötland, *Bengt Jarls* Son och *Folke Jarl den Tiockes* Sonesson: Eskils Moder war *Ingrid Ulfva*, den Peringskiöld menar wara Svenske Prinsens Syst

Hertig *Birger Brosas* och Riksföreståndarens *Folke Jarls* Bruderson, en rättvis, mild och tapper man: Han war Lagman i Wästergötland (t) och liksom en af hans Företrädare en *Folkets Fader* (*), som ej allenast förbättrade Lagen, utan ock satte den i liflig wärkställighet: En gammal antekning säger om honom, at *hans like sent skulle födas* (**). Som han altid war de wärnlösas förswar; så tog ock *Christina Nilsdoter*, Konung *Erik den Heliges* Doterdoter (***), til honom ur Norige sin tilflykt, då hon mist sin Man Gref *Håkan Folkvidson* A. 1214: Hon behagade *Eskil* så wäl, at hon blef hans Maka (†): Hennes Son *Knut Håkanson* (u), som hon då hade med sig, war med i wahlet, at blifva Konung i Norige efter *Inge Bardson* A. 1217; men kronan blef gifven åt hans Fosterbroder, den unge Prins *Håkan Håkanson* (x), hvilken ock war understödd af *Biörkebenarne*

A. C. 1212.

(*) v. supr. c. 3. §. 13.

(**) Catal. Legif. ad Cod. Westrog. ed. Stiern. p. 97.

(***) v. supr. c. 4. §. 10. & c. 6. §. 3. 4.

A. C. 1214.

(†) Petr. Claud. Chron. Norv. p. 586.

Syks Doter; men andre åter *Erik Ulfs*, som ägde *Ulf Jarls* Doter til Biälbo. v. supr. c. 4. §. 4.

(t) Peringsköld kallar honom Jämtelands Lagman (v. Præf. ad Sturl.): Kan hända, at han det äfven warit; men otvifvelaktigt är, at han haft det ämbetet i Wästergötland (v. Catal. Legif. ad Cod. Vestrog.) och at denne Göta-Lagman ägt *Christina Nilsdoter*. v. P. Claud. Undal. p. 586. cfr p. 648. 662 &c.

(u) Svenska *Läme*-släktens Stamfader (v. supr. c. 5. §. 21.): Hans rätt til Norska Kronan bekymrade länge Norska Hofvet (v. Petr. Claud. Undal. p. 648. 663. 665.). Af honom herstammade ock Drosten *Håkan Jonson*, som A. 1388. åt Drotning *Margreta* afstod all fordran på Norska Kronan. v. Renunc. Haqu. Jon. ap. Holb. H. D. T. 1. p. 493.

(x) Han upföddes hos *Knuts* Fader Gref *Håkan Galin* och

A. C. 1214. *ne*, som wid detta tilfälle samlade sig med wäpnad hand från Halland, der de sig imedlertid uppehållit (†): Desse försvarade äfven *Håkans* Thron mot flere: *Sigurd Ribbing* (y), *Erling Stenväggs* Son (*), som ock en tid haft sit tilhåld i Halland, blef derifrån af sine wänner (z) hämtad til Norige, hvarest han A. 1220. (**) begynte giöra *Håkan* sin Krona tvifvelaktig (a): Af dessa oroligheter wille ock Svenske Jarlen *Philip*, Hertig *Birger Brosas* Son, sig betiena, at utföra sin arfsrätt til Norska Riket, emedan hans Moder war *Brigitta*, Konung *Harald Gilles* Dotter (***); men han blef slagen på *Akri* wid Opslo, så at *Håkan* mot alle desse anfäktare blef säker i sin besinning.

(†) Petr. Claud. L. c. p. 589.
(*) v. supr. c. 5. §. 18.
(**) P. Claud. L. c. p. 623.
(***) v. supr. c. 5. §. 19.

Fru *Christina*. Då Gref *Håkan* frågade honom en gång hvad han lärde i Scholan, sade han, *at han lärde sjunga*. Man kan deraf se den tidens mörker och huru Prästerskapet då regerade i slika saker; ty denne sång war ej annat, än måssning.

(y) Hans Son war *Sigvid Ribbing den Länge* A. 1300. som skall hafva upbygt *Torstorps* kyrka i Mark i Wästergötland; Dennes Son *Sigvid Ribbing* i Skåne A. 1350. ägde *Märkta S. Brigittas* Doter i Sverige.

(z) *Gudolf af Blackstad* sände efter honom sin Son *Eilif*.

(a) Han war ej altid lyckelig, utan fick som oftast nederlag; men denne *Ridbinge*-svärm war outtröttelig och lät altid wörda sig: *Sigurd* förlikte sig med K. *Håkan* A. 1222; men Ärke-Biskopen i Norige sade uppenbarligen på Riksdagen i Bergen A. 1223, at *Sigurd* hade rättmätig fordran på Norska Kronan: Då bröt åter *Sigurd* med *Håkan* och hade sit mästa tilhåld innom Svenske gräntsen i Wermeland; men ändteligen dog han A. 1225. v. P. Claud. Undal. p. 634. 638. 645. 665.

ning, hållandes altid god vänskap med ofvannämde *Eskil Magnusson*, Lagman och Landsens Höfding i Wästergötland (b). A. C. 1214.

11. Sedan *Erik Knutson* regerat Sverige med mycken fogelighet i sin åhr, blef han fotdöd den 10. Apr. A. 1216. (*) på Wisingsö, der han mäst hade hållit sit hof, och begrafven i Warnhem hos sine Föråldrar och mördade Bröder. I det samma ankom wål Påfvens *Innocentii* III. bref til Konungen med beklagelser öfver Werdsliga makten i Sverige, som drifvade begripa Prästerskapet under sin lag och Rätt likswäl som andre undersåtare (**), och et annat, som utfordrade *S. Pehrs pennings* riktiga betalning (***); men *Erik* war nu icke mer underkastad slika orimligheter. Hans Son *Erik* war ännu et Barn och desutan hade hans Föregångare *Sverker* lämnat en Son *Johan*, som efter Arf-Föreningen emellan begge Husen nu borde stiga på Thronen: Denne Prins war ännu omyndig; men *Eriks* Ånke-Drotning *Richissa* war nog Samvets-grann til at ingenting företaga emot hans rätt (†): Han blef enhälleligen utvald och ärkänd strax efter *Eriks* död för hans efterträdare: *Richissa* förde ock sielf, tillika med Ärke-Biskop *Valerius* (c) och Rikens Råd, Regeringen och förmynderskapet för begge Prinsarne med all ömhet och försiktighet til dess C. A. 1216.

(*) Mess. S. Ill. T. 12. p. 112. Can. Hag. Ser. R. Sv. in Act. Lit. Upf. Loc. H. R. S. p. 81. chr. Catal. R. Sv. ad Cod. Westrog.

(**) Epist. Innocent. III. P. dat Rom. ap. S. Petr. ad Reg. Sv. a. Id. Jan. & ad Epist. S. 5. Kal. Febr. a. 1216. cfr. J. Wild. H. Pragm. p. 380.

(***) Epist. Innoc. 3. d. Parif. 2. Kal. Jun. a. 1216.

(†) cfr. Mess. l. c. JOHAN SVERKERSON.

Z hon

(b) *Eskil* och hans Fru giorde K. *Håkan* i Norige stundom besök och plägade med honom förtroligt omgänge; men såfångt begärte Konungen den unge *Knut Håkanson* til sit Hof. *Eskil* och hans Fru tordes det ej wåga. v. P. Clauss. p. 648. 662. 663.

(c) Han dog A. 1219. v. Mess. L. c. & Speg. Chr. Archiep.

Digitized by Google

A.C. 1218. hon dog A. 1218 (d). Då hade wäl *Johan Sverkerson* kanske ännu icke aldeles hunnit til sin laglige ålder; men lyste redan af de dygder, hwarmed han kunde antaga Riks-styrelsen. Han fick af sin milda sinnelag det tilnamnet *hin Fromme*; (e) en egenskap, som i synnerhet kom dem Andeligom ganska wäl til pass: efter de skakningar deras wälde utstådt genom *Sverkers* fall: *Riseberga*-kloster i Nerike, anlagdt af Fadren, war bland de förste; som rönte Sonens gifmildhet: *Johan* begåfvade det med åtskilliga lägenheter, (f) och deribland med den gamle Kungsgården (*) *Svensborg* (**); Han war derjemte godvillig och benägen emot hvar man (***); Men denna hans fromhet hindrade honom icke, at wara en oförfärad krigsman.

(*) v. supr. P. I. c. 14. § 4.
(**) Messl. S. III. T. 12. p. 1.
(***) Catal. R. Sv. ad Cod. i Weltrog.

12. Estländare, Kareler och Ingrar hade alsedan Sigtunas förstöring (†), fådt en särdeles lust, at skövla de Svenska kuster: De anfägo de Christne som Arfiender, af hvilka de ock ej annat hade at wänta, efter Påfvarnes förmaningar, än mord och brand: De inkommo i Mälaren med en talrik flotta och

(†) v. supr. c. 5. §. 6.

(d) Hon blef förd til Dannemark och begrafven i sin Fadernegraf i Ringstad. v. Messl. L. c. p. 112.

(e) At han skall blifvit kallad *hin Unge*, wisar E. Bens (Coll. H. P. MS. c. 5. §. 6.) wara ett fel; ty i det stället bör man läsa *Johan, Unge Sverkers Son*, så at *Unge* ej hörer til Sonen, utan til Fadren.

(f) Påfven *Innocentius* III. bekräftade alla detta klosters privilegier och ägor A. 1216. (ap. Civ. Vet. Non. Maj.) och Konungen gaf dertil sin gård *Skeaboda* A. 1220.

Digitized by Google

och hänjade på alla sidor (g). Den gamle Jarlen *Jon Knutson*, *Birger Brosas* Frände, och *Folke Jarl den Tickes* Soneson (*), war då nyligen hemkommen från et nio åhrs krig mot desse Hedningar, och uppehöll sig wid *Askenäs* på *Eckerön*, sit arfvegods. Han blef nu af Esterne ihielslagen; men hans Fru flydde til *Hundhammar*, et fäste i gränskapet och Botkyrke-Socken, som tilhörde denna *Folkunge*-Slägt. Hon samlade i neigden så mycket Folk och fartyg, som görligit war, bewisandes, at de gamla Nordiska Sköldmör ej ännu woro utdöda; ty hon angrep Esterne och nedlade dem så aldeles wid *Est-klippan* eller *Est-mötet* utan för *Kungshatt*, som derefter bär namnet, at näpligen en af dem kom undan (**). De Svenske hade nyligen fådt tvenne Påfvens förmaningar, at göra en härfärd til det heliga landets återtagande (***), hwartill sielfva Prästerskapet skulle gifva en andel af sin Tionde (†); Nu war en större nödwändighet förhanden, nemligen at fortsättia Religions kriget i de närmare Östra länder, som icke hölls för et mindre salighets wärk, (††) så at *Johan Sverkerson* trodde sig nu hafva dubbel orlak, at bestrida Estland med all makt, så snart han antagit Riks-Styrelsen: Til den ändan lades på hela Riket en stor beskattning, hwaröfver många jämrade sig; i synnerhet Wästgötarne, som lemte sin Biskop *Bengt Hyrne* inlade en klago-skrift (†††); men fälttåget gick icke dess mindre för sig. *Carl Carl Bengtson den Döfve*, Hertig *Birger Brosas* och *Folke Jarl den Yngres* Broder, war näst Konungen Krigshärens Anförare tillika med sin Bro-

A. C. 1218.

(*) v. supr. c. 2. §. 14. in not.

(**) Mess. l. c. p. 113. Loc. Hist. R. Sv. p. 82.

(***) Lit Innoc. 3. ad ArchiEp. Valer. &c. pro obt. Ter. Sanct. Later. 13. Kal. Maj. a. 1214. it. Lit. Honor. 3. ad Eund. & Suffrag. Peruf. 8. Kal. Aug. a. 1216.

(†) Lit. Honor. 3. ad Eosd de Vicef. Red. Eccl. per trien. in subfid. Ter. St. Later. 2. Kal. Mart. & 11. Kal. Dec. a. 1216.

(††) cfr. Lit. Honor. 3. ad Epiſc. Finl. Later. Id. Jan. a. 1220. & Lit. Greg. IX. ad Cler. Sv. Later. V. Id. Dec. a. 1237.

(†††) cfr. H. Speg. Chron. Epiſc. Scar.

ders

(g) Mot desse Störöfvare menas *Penningby*-Slott i Skiären och Lemna-Socken hafva blifvit anlagdt.

A. C. 1248. ders *Magni Minnisköldz* Son (h), Biskop *Carl* i Linköping, som var *Eskil* Lagmans (*) och *Birger Jarl den Andres* Broder, en stor gunstling hos Konungen, hvilken för hans trohet skull i mot och medgång gaf honom en sin gård *Fiatafund* A. 1248 (**). Denne Prelat hade med sig flere Svenske Biskopar (***) och en stor hop Präster, wäpnade och obevänade, som bland Hedningarne skulle fortplanta Christendomen (†).

(*) v. supr. p. 20.

(**) Dipl. Joh. Rap. J. Wild. Hist. Pragm. p. 405

(***) Chron. Epifc. Linc. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 119.

(†) Meff. L. o.

13. Konungen landsteg med sine troppar i Liffländske Wiken innan för *Dagön* och *Oesel*: Alt hvad, som satte sig til motvärn, blef nederhuggit: Hedningarne föllo hopetals til föga, låtande döpa sig af de Svenske Präster: *Lehals* Slott blef intagit och *Johan* lade der femhundrade Män utvaldt folk til besätning: Med denne saste fot trodde han sig wara säker och at kunna hålla landet i aga; ty reste han öfver igen til Sverige med större delen af krigshären, lämnandes fästningen under *Carl Jarls* och Biskop *Carls* förwahr; men han hade ej frånvarande samma lycka som närvarande: Hedningarne anföllo de qvarlämnde med fördublade krafter, intogo *Lehals* Slott, bestormade Svenska lägret wid en ort, som är kal-

(h) *Magni Minnisköldz* och *Ingrid Ylfuas* barn woro *Eskil* Lagman, *Carl*, Biskop i Linköping, *Magnus*, Lagman i Östergötland A. 1253. *Birger Jarl*, som blef Hertig i Sverige A. 1258. *Bengt* til Ulfåsa, S. R. Råd och Lagman i Östergötland, samt två Döttrar, *Ulfhild*, Riksrådets *Birger Philipsons* Fru, och *Magnhild*, som ägde *Härwid Ulf*, hvilken först skall hafva kallat sig *Trolle*, emedan han, efter en Munke-Saga, huggit hufvudet af et *Troll* emellan *Eds* gård och *Waxtorpa*-kyrka i Småland. v. Petr. Jonæ. Episc. Wex. Serm. Funebr. Annæ Trolle. 1620.

Digitized by Google

Rotala (i), och nedslogo alt hvad de råkade (*). Det föllo *Garl Jarl den Döfve*, Biskop *Carl* i Linköping (**), och många gode krigsmän, både Präster och Lekmän. *Rotala* nederlag skiedde A. 1219 (***); men Hedningarne kunde ej länge fägna sig af sin Seger: Konungen i Dannemark, både liksom Konungen i Sverige blifvit af Påfven förmanad til detta Estländska Religions krig (†): *Waldemar* II., sedan han intagit och bortsåldt *Hamburg* för 700. lödige mark silfver A. 1218. (††), war i stånd til något större förehafvande: Antingen han nu afvundade Sverige et land, hvaruti de Danske redan begynt fästa sig under *Waldemar den Store* och *Knut* VI, eller han lät öfvertala sig af Ärke-Biskop *Andreas* i Lund, som med Sverkerska hufvet i Sverige war befryndad (†††), at bistå en så nitisk affikt som Konung *Johans*, kan man ej weta; men säkert är, at han A. 1219. kort efter de Svenskes nederlag angrep Lifland med en flotta af 1000. Segel: I början war han något modfäld; men han uppmuntrades af de Andeliga (k) och

A. C. 1218.
(*) Balt. Rossov. Descr. Liv. p. 8. ap Mess. L. c. & E. Benz. not. ad Vastov. p. 59.
A. C. 1219.
(**) Chron. Ep. Linc. in Mon. Eccl. & Benz. p. n. 119. ap. E. Benz. L. c.
(***) Mess. Chr. Scand. & Cens. n. 589.
(†) v. supr. c. 5. §. 4.
(††) cfr. Anon. Chron. Sclav. ap. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 278.
(†††) v. supr. §. 2.

(i) Detta namn kan man nu ej mer med säkerhet igenfinna: Messen. (L. c. p. 113.) kallar det *Rokel* (cfr. Rossow. descr. Liv.) och ofta fins det i gamle Handlingar heta *Rokalum*, *Rekalum*. E. Benzelius (not. ad. Vast. p. 59.) menar det wara et *Rotel*, som fins på Liflandska Chartor. Säkert är, at det legat i Wiken eller *Estland*.

(k) Wid Landstigningen blef han förskräckt af Heidningarnes myckenhet; men Biskop *Peder* i Arhus lofvade honom seger på Guds wägnar, om han wille bättra sit lefverne, icke betunga sine undersåtare med stora pålagor, icke låta regera sig af sin Drotning *Bengierd* (v. supr. §. 6. in not.), och icke taga offer af den Heliga) Ni-

Digitized by Google

A. C. 1219. Ärke-Biskopen anförde krigshären, som drabbade
Hedningarne wid *Wolmar* och wann en af alla
diktade undervärk (l) belönyckad seger, hvarige
Lifland, Kurland och Preussen braktes, at wö
(*) Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 280. cfr. Mess. S. El. T. 11. p. 115. *Waldemars* wapn (*).

14. En sådan framgång stadgade de orten
Christendom: Redan i detta Seculi början hade
skopen i Riga *Albrecht Buxhöfden* (ll) med

colaus i *Arhus* under skien, at han war hans
hvilket skiämt Konungen en tid brukat och nu låg
skop *Peder* mast på hiärtat. Ärke-Biskopen brakte
de Danske, at giöra löfte, om de ingo seger, at
sta hvar *S. Laurentii* afton, hvilket helgon war L
ska Kyrkans Patron. v. Mess. & Holb. L. c.

(l) Til Exempel: Ärke-Biskopen stod på et berg m
slakningen påstod och lyfte sina händer up åt him
len: så länge han orkade hålla dem uppe, hade
landsmän öfverhand; mer när han åter af matthet
fälde dem, blefvo de Danske slagne, til dess hän
ne åter blefvo understödde af de kringstående Bis
och Präster: Man ser strax, at detta af *Mosis* Hi
är lånt. Ännu et Mirakel hände i detta Slag: N
Danske miste deras hufvudbaner och begynt kom
oordning, föll et annat baner ned af himmelen,
rödt med et hvitt kors uti, hvilket sedan blef den
kante *Dannebrogs*-orden: Detta baner brukades
i alla Dannemarks stora fälttåg til dess det A.
borttogs i det Ditmarsiska nederlaget. Sådana un
verk diktade nu de Andelige, at bibehålla sin v
nad (cfr. Holb. L. c. p. 280. 281). Hvad *Dan*
igen angår, så har det utan tvifvel warit et *Cr*
som Påfven skickat med sin wälsignelse, til Segr
erhållande, v. Hvidf. chr. Dan. Mess. & Holb. L. c.

(ll) Denne hade A. 1197. kommit från Bremen til Co

Digitized by Google

vens *Innocentii* III. bifall inskaffat i Lifland et Riddarskap til Hedningarnes utrotande, som af sin dräkt kallades *Korsherrar* och *Svärdbröder* (m): Af alt hvad desse intogo skulle en tredjedel fälla til dem och två delar til Biskopen (*); men man hade delt hvad man icke ägt och lyckan gynnade merendels Hedningarne intil de Danskes leger wid Wolmar. Då war wäl Biskop *Albrecht* nögd med Christendomens upkomst; men icke med Dannemarks wälde öfver et land, som han welat lägga under sin Stol. Han beklagade sig för Påfve och Kejsare; men måste dock kasta sig under *Waldemar*, til dess denne Konung blef fängslad af Gref *Henric til Sverin* A. 1223.

A. C. 1219.

(*) Paykel. Hist Liv. MS. in Biblioth. Salst.

land och der hopbrakt 500. Soldater, hvarmed han fäst sig i Lifland. Hans bröder *Engelbrecht Buxhöfden* lät A. 1202. komma köpman och handtwärkare från Gotland, som nedsatte sig i den nyisbygda staden *Riga* och införde den Gotländske Lagen. v. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 242.

(m) Wid ankomsten til Lifland buro desse Riddare hvita kläder med et rödt kors påhäftadt; men strax förwandlades det röda korset i två röda *Svärd* korswis jemte en röd stierna, hvaraf de kallades *Svärdbröder*. När desse A. 1237. blefvo inlifvade med de Tyske Johanniterne, brukade de hvita mantlar och svarta kors. Den förste Ordens-Mästaren *Winno von Rohrback*, en tapper man, blef mördad af sin egen skaffare, en Wender, A. 1209. Efter honom kom *Volquin Schenck von Winterstedten*, en Schwaber, som föll i en drabning mot Hedningarne i Lithoven A. 1237. hvarpå föreningen skiedde med Tyska Orden och Stor-Mästaren *von Salza*, som förordnade *Herman Balke* i *Volquin Schenks* ställe.

A.C. 1219. 1223: Då fick Prelaten luft: Han upref trohets-Eden, bemäktigade ſig de båſta orterne och gaf ſig under Tyſka Riket, blifvandes tillika med ſin broder, Biſkop *Herman* i Leal, bland Rikfôrſtarnes antal intagen, hvilken heder ocklå wid Biſkops-Såtet ſkulle fôrblifva: *Svårdbröderne* bevakade ocklå ſit båſta: De inlifvade ſig A. 1237. med den Tyſke Johanniter-Orden i Preuſſen under deſs Stormåſtare *Herman von Salza*, at lå mycket båttre biuda Danſke Konungen hufvudet; men måſte dock til honom afſtå wiſſa orter (n): De innehade ſedermera landet til delnings med de Andelige (o) i mer ån trehundrade tiugo åhr, under fyratio ſex Hårmåſtare, ſom ej underlåtit, at fôrſvara deras Friheter. Gamla Holmgårdſka Riket, hvars Herradôme, tillika med Sveriges, Liſland fordom måſt erkånna (*), war nu i Konung *Johan Sverkerſons* tid icke mer i anſeende hos deſs grannar, utan ſônderdelt af invårtes tråtor och anfåktadt af Tartarerne, hvilka ock A. 1224. och 1237. under deras Anfôrare *Bathi* lade det aldeles under oket: Biarmaland eller Permien (p) war åfven affôndradt och hade ſin egen Hôfding: Dit hade både Svenſke och Norſke efter gammal wahna intil denna tid giordt både hårfårder och handelsreſor (q); men

(*) v. ſupr. c. 5. §. 4.

(n) *Wierland*, *Harrien*, *Reval* &c. Staden Reval fôrer ånnu Danſka wapnet.

(o) De Andelige woro Årke-Biſkopen i Riga och Biſkoparne i Dorpt, på *Ösel*, i Curland och i Reval. v. Paykel. Hiſt. Liv. MS.

(p) En del af Ryſſland åt Archangelſka ſidan.

(q) *Helge Bograngſon* från Norige med flere ſine Lands-

Digitized by Google

men ſedan A. 1222. hafva Nordmän ſällan farit til den orten (*). Återvändom nu til de Svenſka ſaker.

15. Så ſnart *Johan Sverkerſon* war hemkommen från Eſtländſka Tåget, lät han kröna ſig i Upſala (**): Hans goda hiärta bevektes ſnart af Präſterne, at ſtadfäſta den ſtora Frihet, ſom hans Fader dem gifvit (***), hvarigenom all deras ägendom eller *Kyrko-ne-grund* från Skatt och utlagor, nemligen *Sakören*, *Skieppviſt*, *Matſkott*, *Spannåt*, *Ettergiäld*, *Ledungslama*, *Utfordringar* och *Tullar* frikändes; ſom ock följande åhret af Påfven bekräftades (†), hvilket ſedan kallades *Andeligt Frälſe*. Men oaktadt denna bevågenhet fick dock Konungen A. 1210. af Påfven *Honorio* III et bref, upfyldt med bannor och hårda ord öfver den dierfhet, ſom ännu öfvades i Sverige, i det Konungen och folket underſtödo ſig efter gammal lag (††), at wälja och tilſättia Biſkopar och Präſter (†††), et knot, ſom *Alexander* III redan begynt A. 1160. (*). Denna Romerſka Hofvets förmätenhet war ſå mycket galnare ſom ännu inga Dom-Capitler eller *Kaniker* i riket woro inrättade (**): Utan tvifvel wille Påfven hermed allenaſt wänja wederbörande wid et ok, ſom kort tid derefter, likſom annorſtädes, ſkulle påläggas (***), hvarom frambättre

A a ſkall

A. C. 1219.

(*) Petr. Clauſſ. Undal. Chron. Norv. p. m. 632. 633.

(**) Meſſ. Sc. III. T. 12. p. 114.

(***) v. ſupr. §. 9.

(†) Dipl. R. Joh. de a. 1219. & confirm. P. Honorii 3. Later. 2. Non. Nov. 1220. cfr. Meſſ. l. c. & Peringſ. Mon. Ull. p. 21.

A. C. 1220.

(††) v. ſupr. c. 1. §. 10.

(†††) Ep. Hon. 3. P. ad Reg. Sv. det. Later. III. Non. Nov. 1220. ap. Vaſt. Vit. aq. p. 170.

(*) Epiſt. Alex. ad Archiep. Upſ. ap. Örnh. H. E. p. 500.

(**) cfr. Epiſt. Honor. 3. P. ad Epiſc. Scar. & Eccl. Lund. a. 1224. ap. J. Wild. Hiſt. Pragm. p. 385.

(***) cfr. J. Wild. l. c. p. 388.

mån ſeglade i köpfärd til Biarmaland wid paſs A. 1216; men blef oenſe med Konungen eller Höfdingen i det landet och ihielſlagen med alt ſit folk: *Ogmund* af *Spanheim*, ſom warit med i följet, drog til Holmgård, ſedan til Jeruſalem och ſedan hem igen til Norige: Derifrån reſte *Anders Skiolderband* och *Ifwar Udvig* til Biarmaland med 4. ſkiepp A. 1222. at hämna *Helges* död: de giorde ſtort byte af gråvärk och bränt ſilfver; men

Digitized by Google

A. C. 1220. skall berättas. Påfviska wäldet war således i Sverige kommit til en ofantelig högd, under hvars skugga åtskilliga dess inrättningar fäste sina rötter (r): Ärke-Biskop *Valerius* hade under sit wistande i Rom, då han begärt Påfvens bekräftelse, förmådt *S. Dominicus* (s), som då instiftat en ny Orden, at skicka tvenne Munkar deraf (t) til Sverige (*): Efter hans död (u) utvaldes Biskopen i Strengnäs *Olof Basatämer* (x), en Son af *Ulf Ifvarson Bonde*, som war lärdnung *Erik den Heliges* Broderson, til Ärke-Biskop i Upsala: Han sände en sin Probst *Ganfred* i Hageby til Rom (y), at begära sin bekräftelse och *Ärkehäpa*, få at man nu redan, fastän emot Påfvens

(*) Hess. I. cap. 115.

sen

Ifvars skiepp förgicks, at han med möda blef frälst. Sedan reste man ej från Norige til Biarmaland, v. Pe. Clauss. Undal. p. 632. 633.

(r) *Kymstad* och mer gods lades då åter under Wr. kloster genom Konungens bref dat. d. b. Ciciliæ &c.

(s) *Dominicus Guzman* war Spanior: Hans orden bekräftades af *Innocentio* III. och bestod af Munkar, som kalldes *Predikare-bröder* eller *Svarte-Bröder*. S. Dominicus dog a. 1221.

(t) *Simon*, en Svensk, och *Nicolaus*, en Dansk.

(u) d. 7. Apr. A. 1220. v. Peringsk. Mon. Ull. p. 131.

(x) *Bås-tam* kan såjas om en oxe, som känner igen *bås* eller krubba: Her har det beteknat en spak, sedig och alfvarsam Man, som ej frågat efter nyheter; men gådt sin jämna wäg. v. O. Verel. not. in Script. Caroli Ep. Aros. ap. E. Benz. in Mon. Eccl. p. 184. 185.

(y) *Ganfred* erhöll *Honorii* 3. Bulla af d. 30. Dec. a. 1221 för S. Mariæ kyrka i Hageby och Hagunda-Härad i Upland. Deruti upräknas och bekräftas all kyrkans inkomst.

femre förordning (*), tänkte på, at afskudda sig Lundiske Primatens ok: Bekräftelsen fick denne Ärke-Biskop (**); men Dominican-munkarne wille han icke lida i Sigtuna, der de af hans företrädare wid S. Petri kyrka fådt inrymme: *Knut Folkeson*, som ägde *Helena*, Konung *Erik Knutsons* Doter (***), inrättade då för deras skull *Sko-kloster* i Upland A. 1220; men de begufvo sig en tid derefter til Lund i Skåne, då *Knut Folkunge* i deras ställe intog Cistercienser-Nunnor i *Sko*-kloster, som sedermera af *Birger Pederson*, *S. Brigittas* Fader, sattes i wälstånd (†). *Dominicaner* spridde sig likväl den tiden ut öfver Sverige (z) och hela Norden, så wäl som ock kort derefter *Franciscaner* (a), hvarom mer framdeles kan inhämtas. Af Svenske Cistercienserne begärte Påfven några til Rom, som kunde sändas til hvarjehanda folk, at fortplanta Christendomen (††). Han skref ock samma åhr til Prästerskapet i Sverige ej allenast om dess ämbetens granlaga förvaltning efter kyrkomötens beslut (†††), utan ock om den förr omförde andelen af dess Tionde til heliga krigets underhöd (*); men framföralt klagade han, at *S. Pehrs Skatt* nu i fem åhr blifvit försummad (**); Han skickade äfven sin Legat *Gregorius de Crescentio*, at öfverse Svenska Kyrko-Sakerne (***) och gaf följande

A. C. 1220.

(*) Lit. Hon. 3. ad Archiep. Lund. Lat. Kal. Febr. a. 1216.

(**) Lit. Hon. 3. Later. 5. Id. Feb. A. 1223.

(***) v. supr. §. 9.

(†) Hell. L. c.

(††) Lit. Hon. 3. Later. 8. Kal. Apr. 1220.

(†††) Viterb. 9. Kal. Dec. 1220.

(*) Lat. 2. Kal. Jan. 1220.

(**) Lat. 3. Non. Jan. 1220.

(***) Later. 2. Kal. Jan. 1220.

(z) Dominican-klostret i Wisby har warit et bland de första, til hvilket *Innocentius* IV. skrifvit et brei af d. 21. Sept. 1243, som fins i Vastovii Vit. Aquil.

(a) *François d' Assizy* inrättade denne Orden A. 1215. hvilken bekräftades af *Honorio* III. A. 1223. Munkarne kallades *Fratres Minores* och *Gråbröder*. S. *Franciscus* dog A. 1226. v. Chronol. vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 86.

Digitized by Google

A. C. 1221. (*) Later. 2. Non. Jan. 1221.

åhret Ärke-Biskopen i Upsala en Lag, huruvida han kunde aflösa dem, som brukat wåld mot Präster (*). Under dylika saker afled *Johan den Fromme* i sin bästa ålder både ogift och barnlös på Wisingsö den 10:de Martii A. 1222 (**), af hela sit rike högeligen beklagad, och blef i Alvastra begrafven (***). Som alle rönte hans mildhet, så kunde i synnerhet wittert folk deraf hugna sig, hvaribland wi billigt räkne Isländske Lagmannen *Snorre Sturleson*, som längst från sit Fädernesland besökte *Johans* Hof och flera ställen i Sverige, at hopsamla gamla underrättelser til sin *Heims-Kringla* (b) eller Nordiska Historia (†). Denne Häfdeteknare war et stort lius i en mörk ålder. Wi hafve honom at tacka för det mästa och säkraste wi wete i de gamla hedna tider och hans skrifart är ganska behagelig. Af Konung *Johans* mynt hafve wi tre slag, et med bokstafven J. emellan tre kronor, et med hufvudet af en Grip eller Orn, som betyder hans Släkte-wapn, och et med hans namn omkring en krona (††).

A. C. 1222. (**) Mess. L. c. Can. Hag. Ser. R. Sv. in Ant. Lit. Upf. &c. (***) Catal. R. Sv. ad Cod. Westrog.

(†) v. Sturl. P. 1. in præfat. it. c. 5. §. 2. in not.

(††) Brenn. Thesaur. Tab. 4.

7. Cap.

(b) *Heims-Kringla*, betyder *werldenes krets*, et namn som boken fådt deraf, at hon begyns med det ordet.

7. Cap.

1.

Efter *Johans* död föll Svenska Kronan lagligen til *Erik Knutsons* och *Richissas* Son (*), som war läsp och låghalt, hvarföre han ock kallades *Erik Läspe* eller ock *den Halte*; men hade dess bättre invärtes egenskaper. Näpligen war han tolf år, då han sattes på thronen: En Faderlig förmaning kom wål nu från Påfven, som war årnad til Konung *Johan*, om en hårfärd med andra Christna makter (a) til det heliga landet (**); men på sådant kunde *Erik* ännu icke tänka: Han blef krönt A. 1223 (***); men förmynderskapet och Regeringen föreståds af Rikens Råd, hvaribland de förnämste den tiden woro *Folke*

A. C. 1222.

(*) v. supr. c. 6. §. 9. cfr. Catal. RR. Sv. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 18. Er. Ol. Loc. Messen. &c. &c. *ERIK ERIKSON.*

(**) Lit. Honor. 3. ad Reg Sv. Later. 3. Id. Apr. 1222.

A. C. 1223.

(***) Er. Ol. H. Sv. p. m. 151.

(a) Påfven undrar i det brefvet, om ingen ungdom skulle kunna komma från Sverige eller om det Riket skulle blifva ett, som i det målet warit wahnt, at gå främst: Ware långt bort, säger han, at et så Christeligt folk skulle undandraga sig en så helig Gudstienst, som dessa hårfärder.

Digitized by Google

A. C. 1223. (*) Chron. Rhytm. Maj. p. 25.

Jarl (b), *Birger Broſas* Son, en ährlig Herre (*), *Sune Folkeſon*, Jarl i Oſtergötland, Konung *Sverker Carlſons* måg, ſom ſedermera blef den unge Konungens Svårfader, *Ulf Jarl Faſi*, *Carl den Döfves* Son (**), *Holmgeir Holmgeirſon* och hans Broder *Knut*, Konung *Erik Knutſons* Syſterſöner (c), den för detta berömde *Eſkil* Lagman (***), hans Broder *Birger Jarl Magnusſon* til *Bidlho* och *Nils Sixtenſon* til *Toſta*, begge Konungens Svågrar (†), hans Fosterfader *Erengiſle Wig* (††), *Jon Jonſon Blå* til *Grôneborg* (d) *Ambiörn*, *Winſtorpe*-Släktens Stamfader (e), *Knut Chriſtinæſon* (†††), hans Son *Thore Knut-*

(*) v. ſupr. c. 6. §. 12.

(**) v. ſupr. c. 6. §. 10.

(†) v. ſupr. c. 6. §. 9.

(††) v. Dipl. R. Kr. 1224. pro Monaſt. Alvaſt. ſuper. Krak & Bredavik.

(†††) Dipl. R. Er. cit.

(b). Hans Syſkon woro *Philip Jarl*, ſom i kraft af ſit möderne ſökte Norſka kronan; men blef ſlagen wid Opſlo A. 1220. (v. ſupr. c. 6. §. 10), *Knut Jarl*, *Magni Broks* Fader, *Magnus Jarl* och *Ingierd*, K. Sverker Carlſons Drotning. Deane *Folke* hade inga barn: Jag weet ock ej om han warit gift. Rim-Chrönikan ſäger om honom:

Folke Jerl war en Ährlig Man,
Rikſens Förman ſå war han, &c.

(c) Deras Fader *Holmgeir Knutſon* ägde *Helena*, K. *Knut Erikſons* Dotter: De woro barnlöſe och ogifte.

(d) Denna *Grôneborgs*-Slägt tycks hafva haft at ſäja öfver ſtaden *Enköping*, ſom i detta Seculo begynte blifva mer bekant; men eljeſt är ſtaden nog gammal: Deſs mått och wikt tiente til rättelſe för hela Fiädrundaland i *Ledungs*-utſkyldor (v. Upl. Lag. Kon. B. 10. §.) och redan A. 1168. war der et Probſte-Säte. v. D. Enebom. Diſſ. de Enecop. Upſ. 1745.

(e) Hans Son war *Mats Ambiörnſon*, S. R. R. A. 1250. och hans Sonſon *Hâkan Matſon*, S. R. Munk. A. 1289.

Digitized by Google

Knutson Bonde, Göta-Höfding (f) och Hans Frände Ärke-Biskop *Olof* (g) med samtelige Biskoparne, hvilka togo förträdet för alle de andre. Til yttermera säkerhet för denna Styrelse, tog Påfven *Honorius* III. den omyndige Konungen och Svearike under sit beskydd (h) A. 1225. (*), hvaraf kan dömas, huru förmätit Romerska Hofvet redan her i landet blifvit: En Herre kunde ej tåla myndigare til sin rietare: Her feltes icke mer, än at kronan blifvit tagen til lähns af *Petri Stol*. Med denna myndiga Skrifvelse följde en annan til hela Regeringen, at alle kyrko-Personer borde wara frie från all-werdslig Rätt (**): Påfviske A. C. 1225.

(*) Epist. Hon. 3. P. dat. Reate, 2. Id. Aug. 1225. ap. J. Wild. Hist. Pragm. p. 406.

(**) Epist. Hon. 3. ad. Duc. & Magn. Sv. Reat. Id. Aug. 1225.

(f) Han fick til Hustru *Iliana*, en Doter af Danske Prinsen *Knut Waldemarson* (v. Peringsch. Geneal. Bönd.), som af sin Fader förlantes med Blekingen A. 1131. (L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 291.). Denne *Thord Bondes* förstånd war hos K. *Waldemar* i Dannemark i stor högaktning: När denne Konung en gång skulle stiga til häst, föll han i så djupa tankar, at han länge stod orörlig: När han åter kom til sig igen och en af hans folk frågade honom hvad han så grundat på, sade han sig ej minnas, utan skickade öfver til Skåne eller Blekingen, at fråga *Thord Bonde* (Hvidfeldt säger en Troll-gubbe i Kulle-bärget), hvad han tänkt på: *Thord* svarade, at han utan tvifvel tänkt på, huru hans Söner skulle förlikas om riket efter hans död, hvilket och *Waldemar* sannade. v. Chron. Christ. Petri ap. Mess. Sc. illustr. T. 12. p. 114.

(g) *Erik Lespe* kallade denne Prelat sin *Frände* och skänkte honom de ägor han hade i *Mörby* och *Skötlinge* (v. Speg. Chron. Archi Ep. Upsl.); men han war deremot otacksam, som framdeles skall berättas.

(h) *Din Gudsfruktan förtienar* (säger Påfven i sit bref til

A. C. 1223. Påfvilſke Legaten *Wilhelmus, Epiſcopus Mutinenſis*, ſom ſedan blef Cardinal och Biſkop af *Sabina*
(*) v. infr. §. 8. (*), hade med ſig deſſa anſtalter (i); men i öfrigt
A. C. 1225. fägnade ſig Sverige i denna Regerings början af en diup ſtillhet, undantagande på Norſka ſidan.

2. *Sigurd Ribbing*, ſom giorde fordran på Nor-
(**) v. ſupr. c. 6. §. 10. ſka Kronan (**), hade merendels ſit tilhåll i Wärme land, hvarifrån han A. 1224. oroade Konung *Håkan* i Norige (ij). Denne beklagade ſig deröfver ſå wäl hos Svenſka Regeringen ſom hos den wördade *Eſki Lagman* i Wåſtergötland, hvilken war hans ſynner lig

Konungen), *at wi använde wår Faderliga omſorg til di och dit rikes ſtillhet och fred: Ty tage wi din perſon m dit rike och all din wärdighet under den Helige* Petri o *wårt beſkydd ſamt wårt närvarande öpne Brefs ynneſt, o warligen förbiudandes, at ingen må underſtå ſig giöra n grep i din Rätt och heder - - - - - om någon ſ driſtar ſig heremot bryta, ſkall den wara förfallen un den alsvåldige Gudens och hans Helige Apoſtlars* Petri o Pauli *förbannelſe.*

(i) Har war ock på Gotland A. 1225. och förordna d. 6. Julii, at S. *Jacobs* kyrka i Wisby ſkulle i det A deliga lyda under Biſkopen i Liſland. Det ſamma b kråftade han A. 1248. den 3. Junii, då han andre gå gen war i Wisby. v. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 241.

(ij) Denne Konung älſkade den ſköna *Wälborg*, ſom bo de på *Holtåhs* i Bohus-lähn och war förlofvad m Riddaren *Axel Thorſon*, hvilken ſåledes war olycke i ſin kärlek: För *Wälborgs* ſkull menas *Håkan* ha upbygt *Dragsmarks* kyrka i ſamma ort, S. Maria åhra, och ſkall *Wälborg* wara begrafven i Auguſti kloſtret, ſom nu är förſtört. v. J. Odman. Bohu Beſkr. p. 259. 260.

Digitized by Google

lige wän och ſomoftaſt giorde honom beſök: *Eſkil* A.C. 1225.
lofvade honom, at taga hans bref med ſig til Konungen i Sverige och giorde åfven en reſa til Upſala; men imedlertid gingo fiendtligheterne för ſig emellan *Sigurd Ribbing* och de Norſke: Wintren war ſå ſtark emellan A. 1224. och 1225, at hela Nord-Siön tyktes wara tilfrufen; men icke deſs mindre drog *Håkan* med en krigshär genom Eda-ſkog in i Wärmeland öfver alle iſar, brännandes alla byar i ſin wäg, der man ej utſatte et hwitt kläde på en ſtång til tekn af underdånighet: Dock, han måſte ſtrax draga ſig hem igen och om wåhren war *Sigurd Ribbing* honom likſå förfärlig ſom tilförne: *Eſkil Lagman* kom då til *Håkan* och berättade honom Svenſka Hofvets tankar: Han fann wäl obilligt, at *Sigurd* haft beſkydd inom Sveriges gränſer, hvilket borde tilſkrifvas *Erik Leſpes* ungdom och hans Rådgifvares wårdſlöshet; men ſade derhos, at Svea-Konung ſkäligen war förtörnad öfver *Håkans* härjande i Wärmeland (*). I det ſam- (*) Petr. Clauſſ. Undal Chron. Norv. p. 645. 648. 662.
ma dog *Sigurd Ribbing*; men dermed war icke ofreden ſtillad: Wäſtgötar, Wärmlänningar och Elfvegrimar, ſom följt *Sigurds* Fahna, walde i hans ſtälle til ſin Höfding Junker *Knut*, Gref *Håkan Galins* Son och *Eſkil Lagmans* Styfſon, ſom redan haft röſter i Norſka Konunga-wahlet (**) och hvilken *Håkan* redan några gånger af *Eſkil* och hans Fru *Chriſtiſſina* fåfängt begärt til ſit Hof (***): Denne yngling (**) v. ſupr. c. 6. §. 10.
ſmickrades af en ſådan ſtyrka i ſin Arfsrätt: Han led wäl ſtrax et nederlag wid Opſlo; men hämtade nya krafter på Wäſtgöte-Dahl A. 1226. och giorde Norige ſtor ſkada: Dock förliktes han med *Håkan*, förmodeligen genom ſin Styffaders bemedling A. 1227 (†). Då (***) Pet. Clauſſ. l. c. p. 648. 662.
(†) Id. p. 665. 668.

A. C. 1227. satte sig en *Magnus Bladstock* i spetsen för de uproriske; men sielfve Wärmlänningarne, på hvilka han förlet sig, låto uphånga honom, emedan de woro ledsne wid denna feigd. Junker *Knut* fick derpå af *Håkan* et Jarlsdöme, bestående af fyra Lähn i Trondhem (*); och tog til åkta en doter af den ryktbare *Skule Jarl*, som af Konung *Waldemar* i Dannemark fick Norre Halland i förläning och A. 1237. blef den förste Hertig i Norige: Denne *Skule* giorde sedan uproror mot *Håkan* och gaf sig Konunga-namn: Han skickade *Jatgeir Skald* til Hålsingeland och Jämteland, at skaffa sig folk: Han sände ock stora skänker til Konungen i Sverige med ammodan om bistånd, som dock war förgäfves; ty budet blef på wägen bortsnappadt. Han öfvervann sin Mäg *Knut Jarl* wid *Larka* i Bohus-lähn; men ändteligen blef han slagen wid Hälgister A. 1240 (**). Heruti bestodo nu de Norska oroligheter, som på lindrigt sätt angingo Sverige; men detta Rike hade mer, at giöra med sina egna.

(*) Id. p. 727.

(**) Id. à p. 687. ad 716.

3. *Sverkerska* Konunga-Ätten war utgången med *Johan den Fromme*, så at *Eriks* Hus nu allena ägde rätt til Sveriges Thron: En Släkt hade nu i landet uppstigit til stor makt och rikedom, hvars ätlingar efter Stamfäderne *Folke Filbiter* (***) och *Folke Jarl den Tiocke* (†) kallades *Folkungar*: Desse woro genom giften med de Kungliga Husen, redan i den hörnet, at några af dem i förtid anfågo sig som närmare Arfvingar til Kronan; I synnerhet wore sex af dem oroligaste: *Knut Joansson den Länge* (k), hvars Farm

(***) v. supr. c. 1. §. 16.

(†) v. supr. c. 2. §. 14.

(k) Hans Fader war *Joan Knutson* Jarl, som blef ihjelslagen af Esterne på Ekeröen (v. supr. c. 6. §. 12.). De

Farmoder war Drotning *Ragnhild den Heligas* Syſter och hvars Fru *Helena*, *Folke Jarl den yngres* Doter, war född af *Ulfhild*, en Doter af Hertig *Sune Sik*, Konung *Sverker Kolſons* Son (*): Hans Svåger *Knut Folkeſon*, ſom åfven war Konungens Svåger och ägde *Elin*, *Erik Knutſons* Doter (**): *Magnus Knutſon Brok*, *Birger Broſes* Sonefon, hvars Fru *Sigrid* war Konung *Knut Erikſons* Doter (***): *Carl* och *Harald*, Oſtgöte-Jarlens *Syne Folkeſons* Söner, hvilkas Moder war *Helena*, Konung *Sverker den Yngres* Doter (†), och *Holmgeir*, ofvannämde *Knut Långes* Son (‡): Alle deſſe förtröto, at *Erik den Halte* nu enſam och utan at ymſa med någon annan ſkulle regera Sverige: *Magnus Brok* beſökte ſin frände Konung *Håkan* i Norige, utan tvifvel at få af honom biſtånd, och blef i Opſlo wäl emottagen (††). *Knut Länge* war af Folkungarne den anſenſigaſte til utvärtes ſkapnad och åfven mycket wältalig (†††); ty blef han ſnart deras Hufvudman och ſtrax hade de en krigshär på benen, ſom war i ſtånd, at angripa Konungen. Sådant war tilſtåndet i anledning til

A. C. 1247.

(*) v. ſupr. c. 5. §. 3.

(**) v. ſupr. c. 6. §. 9.

(***) v. ſupr. c. 5. §. 18.

(†) v. ſupr. c. 6. §. 1.

(††) Pet. Claud. Chron. Nor. v. p. 675.

(†††) Meſſ. Sc. III. T. 12. p. 115.

ne *Knut Joanſon* är ofta ihopblandad med ſin Syſkling och Svåger *Knut Folkeſon*.

(‡) *Folke Jarl hin yngre* hade också en Son *Holmgeir*, *Knut Folkeſons* Broder och *Knut Länges* Svåger, hvilken man trodt wara denne *Hollinger* eller *Holmgeir*, ſom upſatte ſig mot *Erik Leſpe*; men man har ſedermera funnit, at den uproriſke *Holmgeir* war *Knut Länges* Son: Han hade en Broder *Philip*, ſom med icke mindre häftighet en tid derefter ſökte Svenſka Kronan. *Holmgeir Folkeſon* ägde *Elin*, *Philip Birgerſon Jarls* doter; men *Holmgeir Knutſon* war ogift.

A. C. 1227. *Folkungarne*; men hemliga och förnämsta orsaken til detta inbördes krig war de Andeliges missnöje med Konungen, som ännu icke welat bekräfta deras stora friheter och *Andeliga Frälse*: De underblåste derföre denne eld i löndom och satte oförmärkt de uproriske i wapn: Härarne träffades wid *Oluström* (m) i Östergötland A. 1229. och *Folkungarne* erhöllo der en fullkomlig seger, så at *Erik* med största fahra måste fly ur riket och til sin Morbroder Konung *Waldemar* II. i Dannemark (*).

A. C. 1229.

(*) Er. Ol. H. Sv. p. 152. Mess. L. c. p. 116. Chron. Rhytm. Maj. p. 20. E. Benz. Col. H. P. MS. c. 5. §. 8.

4. *Folkungarne* blefvo då i werldsliga mål Enrådande i Sverige, liksom Påfven war i de andeliga, hwilken nu åter påbudit en härfärd til det heliga landet (**): *Gregorius* IX. hade åfven A. 1228, då Finska Biskops-Säter flyttes från *Rendamecki* til *Åbo* (***), skänkt Biskopen i Finland alle lundar och offerställen (n), som tient til Afguderiet (†), förbindandes följande åhret all handel mellan de Christne och Hedningarne på Östra sidan (††): Han kunde ock wäl nu på Romerska wiset skipa efter godtycko om större saker; men detta upror framrusade så brådt, at tiden ej tillåt honom blanda sig deruti. *Folkungarne* funno *Knut Joanson* skickeligast, at bära kronan, så at han ock wärkeligen dertil af Svenska menigheten blef antagen (†††) och krönt A. 1231. At Prästerskapet spelt under denna sak, kan åfven deraf dömas, at sielfve

(**) Lit. Greg. 9. ad Reg. Sv. Perus. 12. Kal. Jan. a. 1228.

(***) v. supr. c. 4. §. 4.

(†) Lit. Greg. IX. Perus. d. 31. Jan. in Act. Lit. Ups. vol. 2. it. Speg. Chr. Ep. Aboëns. cfr. Lit. Greg. IX. ad Ep. Link. de transp. Sed. Finl. Perus. 10. Kal. Febr. e. a.

(††) Lit. Greg. 9. Lugd. 5. Id. Jan. 1229.

KNUT JOANSON.

(†††) Catal. R. Sv. in Mon. Ec. Er. Benz. p. 19.

A. C. 1231.

(m) Hvar detta varit, wet man ej wisst (cfr. E. Benz. coll. Ms. c. 5. §. 8.): Rimkrönikan säger det warit *Alvastra*. v. p. 20.

(n) A. 1234. gaf Biskop *Thomas* i Åbo dessa hedna lägenheter åt sin Capellan *Wilhelm*.

Digitized by Google

ve Ärke-Biskop *Olof* erkände denne nye Konung (*), hvarmed ock *Ulf Jarl*, *Karl den Döfves* Son (**), sig förenade, låtandes förmodeligen dertil skräma sig; emedan han derefter kallades *Fasi* eller *den Rädde*: *Knut Långe* war äfven dem Andeligom tilgifven och begynte sin regering med en skänk för sina synders förlåtelse til *S. Mariæ kyrka* i *Aros* (o) eller nya Upsala (p) af en sin gård och grund i den staden (***): Han tycks ock hafva lämnat Ärke-Biskopen alt hvad han begärt (q): Men denna gifmildhet hindrar icke Efterwerlden, at anse honom för en brotslig uphofsman til det olyckeliga tilstånd, hvaruti han och hans anhang nu kastade sit Fädernesland: Hela Riket sönderslets af en fördärfvelig oenighet: En del höll med *Erik*, en del med *Knut*: Sielfva *Folkunge*-släkten war sins emellan skilgaktig: *Birger Jarl* til *Bielbo*, Östgöte-Lagmannens *Magni Minniskiölds* och *Ingrid Ylfvas* (r) Son, om hvilken herefter mer skall talas, äg-

A. C. 1231.
(*) E. Benz. Col. MS. c. 5. §. 8.
(**) v. supr. §. 1.
(***) Donat. Kan. Reg. a. 1231. in Act. Lit. Ups. & ap. Peringsch. in Mon. Ull. p. 299.

(o) ÄrkeBiskop *Olof* och *Ulf Fasi* hafva underskrifvit Gåfvobrefvet som witnen, hvarat syns, at de erkändt *Knut* för Konung; Dessutan underskrefvo *Nicolaus*, sacerdos Upsaliensis, *Johannes de Grimberghom*, *Laurens*, Tiunda-Lagman, *Germund*, Attunda-Lagman, och *Allo* af Waxtuna.

(p) Man ser således, at Wårfru Kyrkan i Upsala då redan war upbygd: Hon är långt för detta förstörd, at man näpligen igenfinner dess ställe. cfr. Peringsf. Mon. Ull. p. 300.

(q) Under denne Konungs tid förordnade Påfven, at Upsala-Stol skulle hafva Tionde af Hålsingeland. &c. v. Lit. Greg. 9. Agn. 4. non. Nov. 1233.

(r) Denna *Ingrid*, som dog A. 1252. har man hållit för *Suno Siks* Doter och K. *Sverker Kolsons* Sonedoter;

Digitized by Google

A. C. 1231. de ock en Svensk Prinsessa, *Ingeborg*, *Erik Knutsons* Doter; men lät dock icke förföra sig til uptor emot sin Konung och Svåger, fastän han tillika war *Knut Folkesons* både Svåger och Frände: Tvertom, han stod på *Eriks* båsta med all makt och samlade Folk til hans bistånd, som kom honom wål til mätta, då han med några troppar, dem han samlat i Dannemark, Skåne (s) och Halland, åter kom in i sit rike A. A. C. 1233. 1233. *Knut* och Folkungarne beredde sig at emottaga honom och hela landet uptyltes med jämmer och förödelse: Åndteligen skiljdes trätan genom en drabning wid *Sparrsätra* i Wästergötland och Wadsbo Härad (t) der *Knut Länge* med sin makt blef nederlagd (u) A. 1234 (*), då ock Ärke-Biskop *Olof* samma

(*) Chron. Vad. ap. E. Benz. Col. MS. c. 5. §. 8.

men hon war snarare en Doter af *Erik Ulfson Ulf* och Doterdoter af *Ulf Jarl til Bielbo*; Hennes Lik har varit i stor wördnad: Det skall hafva blifvit immurade, stående endes uprest, i en pelare i Bielbo Kyrka i östergötland, med det kännetekn, at så länge hennes hufvud stod upföre, skulle hennes Slägt och Efterkommande stå i stor wälmakt (v. Mess. Sc. Ill. T. 12. p. 117.) Sant är det, at pelaren ännu fins i Bielbo Kyrka; men om han just haft denna kraft, det hemskiuter jag til Rom.

(s) Under Konungens wistande på den orten, blef et *Grånunke*-kloster anlagdt i Lund under ÄrkeBiskop *Uffe* A. 1231. v. A. O. Rhyz. Monast. p. 320.

(t) Wid *Sparrsätra* Kyrka i Upland och Åsunda-härad, ej långt från Enköping, menar man eljest at slaget stådt: Men *Sparrsätra gård* i Wästergötland och Berg-Sokn tycks ej hafva legat så långt ur wägen, för en i Riket inkommande Krigsmakt. cfr. Benz. not. ad Vast. p. 60.

(u) Han blef begrafven i Sko-kloster. cfr. Magn. Ol. Cels. Diss. de Monast. Sko. Upsl. 1728.

Digitized by Google

ma åhr d. 29. Martii liksom af samma dunderslag afsomnade (*). *Holmgeir Knutson* flydde til Gåstrikeland; men Konungens utskickade fingo honom til fånga: Han blef då halshuggen; men hans Lik sedan hederligen begrafvit i Sko-kloster A. 1248 (x), emedan hans wänner Prästerne funno dervid åtskilliga mirakler (**) och at han, oaktadt trolösheten emot sin Konung, warit et Helgon.

A. C. 1234.
(*) Speg. Chron. Archi Ep. Upf.

(**) Er. Ol. H. Sv. p. 153. 156. cfr. E. Benz. col. MS. c. 5. §. 16.

5. At såsedes gyckla med de döde, lämnade dem *Erik* gerna, allenast de ej wille förstöra freden bland de lefvande: Til at förekomma denna deras wahna, som en gång drifvit honom från riket, nödgades han erkänna och bekräfta deras *Frälse* och Friheter A. 1235 (***). Efter *Olof Basatämer* blef en wid namn *Jarl* Ärke-Biskop i Upsala (†), hvilken af några är kallad *Ulf* (††) och tycks derföre hafva kunnat wara en *Ulf Jarl* (y). Hvad man kan säja med wiss-

(***) Dipl. Er. Balbi & Mess. Scond. Ill. T. 2. ap. J. Wild. Hist. Pragm. p. 381. 382.
A. C. 1235.
(†) Annot. Car. Episc. Aros. in Mon. Ecc. Benz. p. 21. & Speg. Chron. Archi-Ep. Upf.
(††) Er. Ol. L. 3. p. 56. ap. E. Benz. in Mon. Eccl. p. 197. & J. Mess. Analect. L. 2. p. 118. Censur. annot. 585.

het

(x) Messenius (Sc. Ill. T. 12. 116.) finner mycket felaktigt, at *Ericus Olai* utsatt *Holmgeirs* död til A. 1248. när likvål Sparsåtra slag stod så långt förut, man kan derföre hålla säkrast före, at hans lik då först blifvit skrinlagt i Sko-kloster.

(y) Namnet *Jarl* hat wål warit et brukeligt Dopnamn; men *Ericus Olai* (L. 3. p. 56.) och *J. Messenius* (Analect. L. 2. p. 118.) säga tydeligen, at en ÅrkeBiskop *Ulf* kommit efter *Olof Basatämer*, hvilket ock *Messenius* tiltror sig med flera ålderdoms-bevis kunna styrka: Imedlertid kan han ej finna hvad det måtte hafva varit för en *Ulf*, ej heller huru man kunnat gå honom förbi, *Er. Benzelius* (in Mon. Eccl. p. 197.) menar, at någon felaktighet är hos *Ericus Olai* eller hos hans uplåggare och at man i ställe för *Ulfo* bordt läsa *Uffo*, hvilket namn

Digitized by Google

A. C. 1236. het år det, at denne *Jarl* eller, som han ock kallas, *Jarlerus* blef A. 1236. eller samma år, som hans Såte Östraåros af en wådeld i aska lades (*), invigd af Biskop *Lars* i Linköping (**) och icke af Årke-Biskopen i Lund, hvilket wisar, huru man nu småningom undandrog sig den Danske Prelatens wälde; men Årkebåpan och Bekräftelsen fick Svenske Årke-Biskopen af sielfve *Gregorio* IX. A. 1237. Et kloster för Cisterciens-Nunnor blef wid denna tid (z) anlagdt på Fogdö i Södermanland och kalladt *Wårfru-bårg*, den heliga Jungfru til åhra (***), likasom et annat för Dominican-Munkar i Skara, hvarom snart mer skall nämnas (†). *Byarums*-kloster (a) i Östergötland och Hammarkinds Härad, der Cisterciens-Nunnor sig nedsatt, war i den nu förvekna krigstid ödelagdt; ty flytte dess Systrar med Konungens och Årke-Biskopens tillåtelse derifrån til Sko-kloster i Upland (††). Biskop *Lars* (b) i Linköping, som hos Påfven mycket utråttade (c), hade ock förmådt Konung *Erik*, at

A. C. 1237.

(*) Peringsch. Mon. Ullerak. p. 6.

(**) Er. Benz. Mon. Eccl. p. 119. it. p. 198.

(***) cfr. A. O. Rhyz. Monast. p. 207.

(†) v. infr. p. 203.

(††) Mess. Sc. III. T. 15. p. 35.

hörde til dåvarande ÅrkeBiskopen i Lund; För min del tycker jag ej olikt wara, at *Ulf* och *Jarl* betyde samma person, dock med den wördnad jag bår för andras meningar.

(z) *Ingrid Folkunge*, *Philip Jarls* döter, blef dit ingifven och tycks der warit den första Åbbedissa.

(a) Detta ställe kallas nu *Börrom*. v. A. O. Rhyz. Monasteriol. p. 140.

(b) Man kan tilskrifva denne Biskops omsorg et Fattighus i *Kromböck* i Stranda-härad och Calmare-låhn, med hvilket Riks-Rådet *Svantepolk Knutsson* giorde et gårdabyte A. 1242. cfr. A. O. Rhyz. Monast. p. 151.

(c) *Gregorius* 9. gaf honom lof, at förordna de förste Kaniker wid Linköpings Domkyrka, hvilkens bygnad

Digitized by Google

at anlägga tvenne kloster för Predikare-munkar, et i Kalmar A 1232. och et A. 1234. i Skenninge (*), der nu redan war en ansenlig handels-ort: Årke-Biskopen tillåt äfven Svartebröder A. 1237, at nedlättia sig i Sigtuna (**), det hans företrådare dem icke welat lida (***), och gynnade dem dessutan mycket, hvartill Påfven sedan gaf mer styrka (†); så at den Orden sedan kom til stor wälmakt i Sverige. Denne Årke-Biskop *Jarl* tiltrådde sit Säte med mycket förtroende af Påfven, som anlet honom, at förmana til et Religions-krig mot Hedningarne i Finland (††) och pålyste aflat til förmån för *S. Laurentii* kyrka i Upsala (†††). Hvad hårfärden mot Tavasterne angick, så blef den ansedd med samma fynda-förlåtelse som om hon skiedt mot Saracenerne. Sådant war nu tilståndet i kyrkosaker; men der blef länge märkvärdigare några åhr derefter, som snart skall berättas (*). De widskiepelige Munkar underlåto då förmodeligen icke, at giöra stora uträkningar och förebod för dessa eller andra tilstundande ändringar af en Comet, som A 1240. wid Juletiden lät se sig öfver hela Norden (**). Derpå följde ock A. 1243. (d) en stor Solens förmörkelse (***), hvar-

A. C. 1239.

(*) cfr. Chron. Episc. Linc. in Mon. Ecc. Benz. p. 119. Mess. Sc. Ill. T. 12 p. 117.

(**) cfr. E. Benz. Coll. MS. c. 5. §. 18.

(***) v. supr. c. 8. §. 15.

(†) cfr. Lit. Innoc. 4. Later. 7. & 9 Kal. Apr. it. Anagn. 9. Kal. Oct. a. 1243.

(††) Lit. Greg. 9. ad Archiep. Upsal. de exped. contra Tavast. Later. 5. Id. Dec. a. 1237.

(†††) Lit. Greg. 9. Anagn. 4. Non. Nov. a. 1236.

(*) v. infr. §. 8.

A. C. 1240.

(**) Pet. Clauss. Chron. Norv. p. 699.

(***) Torf. Orcad. L. 2.

han äfven genom sit bref befordrade: Han tillät honom ock, at bandlysa dem, som ej betalte sin Tionde och jämväl dem, som brukade minsta wåldsamhet mot andeliga och heliga saker. Om dessa mål finnes fem bemälte Påfves bref d. Anagn. 14. Non. Nov. A. 1233. *Laurentii* företrådare, Biskop *Bengt* i Linköping, hade fådt Påfvens fullmakt (Perus. 8. Kal. Febr. A. 1229.) at afdöma alle bandlyste, om ej brottet warit för groft.

(d) *Mourfius* säger den 31. Oct. och *Torfæus* (Orcad. L. 2.) den 5. Augusti.

Digitized by Google

A. C. 1240. af man i Dännemark mycket enfaldigt (e) giordt uttydning på de olyckor, som det riket föll uti genom dess delning emellan Konung *Waldemars* Söner efter hans död; som timat åhret tilförne (*). I Sverige bådade desse himla-kroppars naturliga lopp intet onde: Man menar, at *Salbergs* Silfvergrufva wid denna tid kommit i båttre stånd, än tilförne (**) eller blifvit rikare (f), och at många Svenske blifvit upmuntrade genom en förordning af Telje A. 1240, at nedsättia sig i Lapland eller deraf intaga och upodla så mycket de förmådde (***). Så war också nu en grund lagd til Freden med Norige.

(*) Meurs. ap. L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 300. in not.

(**) cfr. P. O Wollen. descr. Salberg. in act. Lit. Upf.

(***) Ed. Telg. ap. G. Wallin. in Relat. de progr. Christ. Relig. in Lapp.

6. Altsedan *Ribbinge*-feigden (f) hade Norske Konungen *Håkan* haft et bekymradt öga på Sverige, hvilket han wiste sig hafva förtörnat, och Grannskapet war på ingendera sidan, at söka på: När derföre Konung *Erik*, som nu återtagit sin Krona, A. 1242. wistades i Wästergötland och

(f) v. supr. §. 2.

ERIK ERIKSON.

Håkan

(e) *Meurfius* har, likfom flere för honom, giordt denna uttydning, föga hederlig för en man, som lefde i förra Seculo, då redan förmörkelfer woro i lärda werlden få litet at undra på och *få fåkert utrådnade* (fåger L. Holberg Dan. Hift. T. 1. p. 300. in not.) *fom winter och fommar*. Sådant öde hafva alle Naturens wågar hos en okunnig menighet, innan de blifva utrönte: Allt hvad hon icke begriper, håller hon antingen för en dikt eller et öfvernaturligt underwärk.

(f) Man har fördt denna Silfvergrufvas begynnelfe til A. 1240; men man tror med fkiäl, at hon är mycket äldre (v. P. O. Wollen. Defcr. Salb. in Act. Lit. Upf.). Hon fkall fedan hafva få tiltagit, at hon gifvit åhrligen 24000. marker filfver. cfr. Tuneld. Geogr. Sv. p. 99.

Digitized by Google

Håkan det fick weta, giordes öpning til en fredshandel i Kungs-hella wid Göta-Elf: Begge Konungarne skulle der mötas; men *Eriks* Svåger *Birger Jarl*, som nu redan i alting war hans högra hand och stödiestaf, reste dit i hans ställe (*): Dock blef den gången intet wisst slut fattadt, utan Saken upskuten til lägligare tid: På det mötet giorde *Håkan* med högtidelighet i *Birgers* närvaro en *Jon Dungadersson* (g) til Skattkonung öfver Wästerögarne (**). *Erik Lespe* sökte nu, at befästa sin Thron och trådde i äktenskap A. 1244 (***) med *Catharina*, Östgöte-Jarlens *Sune Folkesons* Doter (†), hvarmed han tänkte förbinda sig et mäktigt hus, och kasta det förbigångna i glömska; ty denna Drotnings Bröder (h) *Carl* och *Harald* hade liksom deras Farbroder *Knut Folkeson* warit emot honom uproriske; men detta giftermål gaf Konungen inga Barn: Kronan föll efter hans död til hans Svägers *Birger Jarls* ätt, som framdeles skall säjas; men så giorde ock denne Jarl sig dertil wärdig genom stora tienster emot sin Konung och Fädernesland.

A. C. 1242.

(*) Petr. Clauff. Chron. Norv. p. 724.

(**) Torf. Orcad. L. 2.

A. C. 1244.

(***) Chronol. vet. in Mon. Ecc. E. Benz. p. 86.

(†) v. supr. §. 1.

(g) A. 1230. hade H. *Håkan* giordt en *Uspach* til Skatt-Konung öfver Wästerögarne efter sin Fader *Dugal*: Efter denne *Jon Dungadson* blef åter en *Dugal* Skatt-Konung, som dog A. 1248. v. Torf. Orc. L. 2.

(h Om det war denna Drotnings Syster, som bortröfvades A. 1245. af Östgöte-Lagmannen *Laurens*. (Chronol. vet. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 86.), är svårt at säja: jag kan ej heller weta hvilken *Laurens* det warit, om icke *Laurens af Runneby*, som ägde *Philip Jarls* Doter, Drotningens Fränka: Hans Son *Philip Lau-*

Digitized by Google

A. C. 1244. 7. De mäst handlande Sié-städer i Norden woro wid denna tid *Lybeck*, *Hamburg*, *Stralsund*, *Rostock* och *Wisby* på Gotland: Dessa hade wid pass A. 1230. (*) genom sine rikedomar begynt lägga grunden til det ryktbara *Hanse*-förbund (i), som sedan blef så stort, at det uti sig begrep öttatio städer (k), och ej allena under-

(*) cfr. L. Holb. H. Dan. T. 1. p. 290.

rizson ägde *Helena*, Konung *Knut Långes* änka: kanske ock, at man sig mistagit.

(i) Detta namn är kommit af det gamla ordet *Hans*, Handels-rätt: Man finner hos gamle Scribenter det tale-sättet *in Hansam recipere*, taga någon med sig i handels förbund, och i det Privilegio, som Engelske Konungen *Henrik* III. gaf Hamburg A. 1266: *Concedimus mercatoribus de Hamborch pro nobis & successoribus nostris, quod ipsi habeant HANSAM suam.* (Dipl. Henr. 3. ap. Lambec: cfr. L. Holb. L. c. p. 447.), det år, deras egen *handels-rätt*, *Collegium*, *Societet* &c.

(k) I Konung *Waldemari* III. tid woro de sruttio sju, som kan dömas af, hans skämt öfver dem: *Seven und Seventig Hänse und Seven und Seventig Gänse* &c.); men sedan blefvo de ottatio (v. Chytr. ap. Holb. L. c.), hvaruti ock *Stockholm* tog sin del. Alla städerne woro delte i fyra classer och hvardera Classen hade sin hufvudstad, som kallades *Quarter-staden*. Första Classens hufvud war *Lybeck*, der Skattkammar och handlingar förvarades: Dertil räknades de Svenska, Norska, Pomerska och Wendiska städer. Andra *Quarter staden* war *Cöln*, hvarunder begrepos de Cleviska, Markiska, Westfaliska och Nederländska städer, som efter *Hanse-Förbundets* utgång drogo största Handelen werlden til Holland. Tredie Hufvudstaden war *Brunswig*, som hade under sig de Saxiska städer: Hon förbrödt sig och blef utesluten från förbundet A. 1337 men då hon fyra åhr derefter på offenteligt möte

Digitized by Google

underlade sig hela Nordiske handelen, utan sträckte A. C. 1244.
ock sin köpenskap til alla den då bekanta werldens delar, hvarigenom dess makt blef förfärlig för alla nästgränlande riken: Hufvudet för dem alla war *Lybeck*, som nu A. 1241. (*) med *Hamburg* ingådt en närmare förening, hvilken war liksom förste hörnstenen i denna bygnad: Konung *Erik Plogpenning* i Dannemark wille bryta detta upväxande wälde och angrep Lybeck til sjös och lands A. 1246 (1): Han A. C. 1246.
lät upkasta tvenne skantar på Trave-strömmen, hvaröfver han ock lät draga järnkädior, at hindra staden all ut- och införsel; men Lybeck hade en Syster i Sverige, jag menar *Wisby* på Gotland, som ej kunde tåla hennes undergång: Denna anropade sin Konungs hjälp: Sveriges förnämsta styrka bestod ännu i dess Siömakt: Alla de gårder, utrustningar och krigs-artiklar, som dess gamle lagar ännu innehöllo, woro licke

(*) Lambec. Rer. Hamburg. L. 2.

Lybeck giorde bättring, så at dess Fullmäktige med blotta hufvuden och bara fötter buro waxlius från *S. Mariæ* kyrka til Rådhuset, bedjande der med knäfall om förlåtelse, blef hon tagen til nåd igen. Fierde *Qvarter-staden* war *Danzig*, hvartill räknades de Preussiska och Liflandska städer (v. L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 447. &c.): Dessa hade åfven en nederlagsplats i *Nogården* i Rysland. v. Mem. sur le Commerce des Holland. Amst. 1718.

(1) Somlige hafva förd detta til A. 1230-talet och Danske Konungens *Waldemari* II. tid, säjande derhos at *Revel* undfatt *Lybeck*; men *Kranzius* nekar, at *Revel* det kunnat giöra (cfr. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 293): Jag lämnar derhän hvad då skiedt; men at Sverige räddade Lybeck A. 1246, det är intet tvifvel underka-

Digitized by Google

A. C. 1246. (*) Upl. L. Kon. B. 10. 11. 1. fl. Suderman. L. Kon. B. fl. 10. 11. 12. Wäſtm. L. K. B. 12 fl. Helling. L. Kon. B. fl. 7. 9. 9. Dalelag. Tingm. B. 23. 9. cfr. Wäſtg. L. Ard. B. 1. fl. 10. 6. Öſtg. L. Edsör. B. 33. fl. 6. 2. & 34. fl. 1. Stiernh. de Jur. Sv. vet. p. 13. & Odde Munk. Hiſt. Ol. Trygg. c. 41. (**) Ol. Petr. Chron. MS. p. 26. Laur. Petr. Chr. MS. L. 3. Meſſ. Sc. Ill. T. 12. p 117. Hvid. Chr. Dan. Locc. H. R. Sv. p. 84. O. Benz. Diſſ. de Sv. Commerc. Upſ. 1699. & L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p 304. (***) Holb. L. c. p. 305.

inråttade *til lands*; utan *til ſiös* (*), hvaraf ſyns, at krigstågen måſt på det Elementet anſtältes, et klart bevis, at landet i de äldſta tider warit ſom en Skiärgård och med idel Siö-folk bebodt. *Erik Leſpe* lät genom ſin Swåger *Birger Jarl* giöra anſtalt om Lybecks räddning och ſtrax ſamlade ſig Svenſka Flottan under *Wisby*, hvars ſkiepp ock ſå woro tilreds; man brukade den förſiktighet, at man lät förſe ſkieps-kölarne med ſtora och hvaſſa järnbeſlag eller ſågar, hvilka giorde god wärkan; ty när flottan med en ſtrykande wind och fulla ſegel kom inlöpandes i *Traven*, bruſto de Danſkas järnkädior ſönder och Svenſka Hären inkom i ſtaden med alt hvad den behöfde til ſin undſättning, ſå at fienden med oförrättade ährender måſte gå derifrån (**): Til enkånſla för denna wälgärning fick Sverige ſedan i lång tid drifwa ſin handel i Lybeck utan Tull (***), hwilket i ſynnerhet kom ſtaden Wisby wäl til måtta.

8. Innan jag widare rörer om *Birger Jarls* bedrifter, bör jag omtala den märkwärdighet, ſom tildrog ſig i Svenſka kyrko-wäſendet: Konung *Håkan* i Norige hade A. 1246 ſkickat bud til Påfven *Gregorius* IX. och begärt en Cardinal til at förrätta ſin Krö-

(†) Petr. Clauſſ. Chron. Norv. p. 726.

ning (†): Denne kom ock öfver Engeland til Norige A. 1247 (m): Han krönte *Håkan* på *S. Olofs* dag och giorde åtſkilliga ändringar bland de Andelige: *Järnbörden*, et gammalt oförnuftigt bruk altifrån diu-

pe

ſtadt. Kan ock hända, at Tiderne åro ihopblandade. cfr. Holb. L. c.

(m) Petrus Clauſſon ſäger A. 1248, men det lär wara et tryckfel.

Digitized by Google

pe hedendomen, at bevisa sin rätt i mörka saker (*), war ej allenast ännu bibehållen oaktadt en Påfvens Bulla redan i K. *Erik den Heliges* tid (**), utan ock i Munkarnes händer, som dermed ökte sin myndighet; men nu begynte han afläggas i Norden: I Skånske Lagen fins han wid denna tid förbuden (***) och i Norige blef han wid detta tilfälle afskaffad (†), hvilket ock kort derefter skedde i Sverige. Cardinaleh, som war *Wilhelmus*, Biskop af *Sabina*. (††), kom ur Norige in i Göta-rike först på året A. 1248: Strax beramades et möte i *Skenninge*, der *Birger Jarl* (n) på Konungens wägnar, Ärke-Biskopen, Biskoparne, Rikens Råd, Lagmännerne och flere ypperlige Män i Dominican-klostret förlamlades: Första omsorgen war, at förlika alla de trätor, som warat altsedan inbördes kriget (o), hvilket satt Riket i et så eländigt tilstånd (†††): Segren wid Sparrsätra hade wäl brutit de upprorskes krafter; men de mäktigaste her och der i landsorterne hade dock sedermera fördt små krig sins emellan, så at den ene förrasskat, plundrat, upbrändt och dräpit den andre (*): Alt sådant sökte nu Cardinalen, at bilägga; men med de Andelige war hans förnämsta och egenteliga giöromål (p), hvarpå mötes-besluten författades den 1. Martii.

A. C. 1248.

(*) v. supr. P. 1. c. 7. §. 17.

(**) Bull. Alex. 3 Tusc. 4. Id. Sept. a. 1160.

(***) Mand. Waldem. R. de Ordal. in add. ad LL. Scan. p. 67. cfr. L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 298.

(†) Petr. Clauss. L. c. p. 728.

(††) v. supr. §. 1. huj. cap. A. C. 1248.

(†††) v. supr. §. 4.

(*) v. Ipf. Statut. Skenning. d. 1. Martii 1248 in Act. Lit. Upf. Vol. I. & ap. J. Wild. Hist. Pragm. p. 389.

9. Huru

(n) *Per quem fere totaliter regitur Terra illa*, säger Skenninge-mötes beslut (in Act. Lit. Upf.), så at *Birger* då redan styrde Sverige som han wille.

(o) - - *Erat siquidem Guerra satis dura inter Regem & & quosdam nobiles, ex qua homicidia & incendia multa contingant & rapine*, säga Statuta Skenningensia. L. c.

(p) Wid detta tilfälle bekräftade han ock *Risebärga*-klosters privilegier d. 2. Febr. cfr. Rhyz. Monall. p. 233.

Digitized by Google

A. C. 1248. 9. Huru högt Påfvens wälde stigit i Norden på et hundrade åhr, kan dömas af en märkelig författning i detta möte: A. 1121. hade de Andelige i Sverige haft styrka nog at undandraga sig *Calixti* II. myndiga kundgiörelse, som aldeles förbudit dem, at gifta sig (*): Dervid hade de sig ock altsedan bibehållit, liksom deras Medbröder i Engeland (**), ehuru detta förbud A. 1140. blifvit förnyadt (***); ty man bör märka, at detta mål af Romerska Hofvet icke togs som en Religions-Sak eller som et Bud i kraft af den Heliga Skrift, hvarunder det aldtig kunde wridas, utan som en blott hushållning til kyrkans bästa och en werldslig inrättning, at hindra det Prästernes ägendom och Lösören ej måtte falla til deras Barn eller någon annan, än deras kyrkor: Med så mycket större skiäl hade Prästerskapet dristat spänna deremot, hälst som det deruti kunnat skygga sig under Konung och werldslig Lag; men nu bögde sig sielfva Svenska Regeringen til en sådan efterlåtentet emot Rom: man kan föreställa sig hvilket dunderslag detta war bland de Andelige och hvilken ändring deraf kändes i hela Riket, emedan nästan ingen Inbyggare fans, som det icke på något sätt angick: Cardinalen påböd, *at inom et åhrs förlopp skulle hvar och en Präst skilja sig wid sin hustru:* Sådana skilsmässor kunde ej annat, än förorsaka oändeliga tårar och sättia många hus i ömkeligt tilstånd: *De, som hade Barn, skulle hemligen upfödå dem hos sig hemma och icke almänt erkänna dem för sina: Intet Präste-barn skulle få ärfva sin Fader, hvars ägendom aldeles borde hemfalla kyrkan: Dock kunde en Präst med warm hand få skänka något bort och giöra någon*

(*) v. supr. c. 2. §. 9.
(**) cfr. Concil. Laterat. 12. Can. 14. ap. Rap. Thoyr. Hist. d'Anglet. T. 2. p. 524.
(***) v. supr. c. 3. §. 2.

anstalt

anſtalt efter ſin död: Alla Frillor blefvo åfven, kan man tänka, *bland de Andelige utdömda*; men detta förbud, ehuru billigt det war, blef nu, ſedan alt hopp war ute om åktenſkap, mycket ſvårare at wårkſtälla: Det blef ock på wisſt ſätt efter Romerſke Stolens egna förordningar aldeles uphåfvit (*), och ſåledes både allmänna och enſkylta Frillor för Präſterne oförmärkt tillåteliga, allenaſt de ej wille ſkaffa ſig åkta bröſtarfvingar, ſom kunde hindra deras ägendom, at falla til kyrkan, hvilket nu redan anſågs för en grof ſynd.

A. C. 1248. (*) Bull. Innocentii IV. dat. Perufii IV. Calend. Nov. a. 1252. Alex. IV. Pont. Relax. Statut. de concub. Sacerd. dat. Anagn. 3. Non. Mart. Pontif. a. V. it. Ejusd. revoc. Excom. cont. Cler. concub. dat. Viterb. VII. Calend. Sept. a. 1258. cfr. J. Wild. Hiſt. pragm. p. 394.

10. Til at förſöfta ett ſå bittert öde, ſökte Cardinalen i andra mål, at båttra de ringare Präſters wilkor: *Den, ſom underſtod ſig giöra en Präſt förnär i hans hus, ſkulle utan nåd bandlyſas, I ſynnerhet både åhrliga Biſkops-beſök mycket betungat meniga Präſterſkapet ſå länge de haft huſtrur och hushåll: nu blef deruti en lindring: Biſkoparne eller deras Marſkalkar och Ämbetsmän, dem de hade med ſig på Soknebeſök, eller Chor-Biſpar och Probſtar* (**), *dem deſſe Prælater ſkickade i deras ſtällen, fingo ingenting taga af Präſterſkapet utan nödiga mat-waror, faſtän ſådant af Präſterne ſielfve dem ſkulle tilbiudas: I Upſala-Strengnäs-Skara-och Weſterås-Stift, der ſådana beſök tilförne warat i fyra dagar, blefvo de nu inſkränkte til tre, dem dock Präſten, om han wille, fick löſa ſig ifrån med två mark penningar och två nätt honung* (q): *I Linköpings- och Wexiö-Stift*

(**) cfr. E. Benz. Coll. MS. c. 5. §. 17.

(q) I Dalarne, der Chriſtendomen ännu icke war ſå diupt rotad ſom i det öfriga Sverige, ſkulle dock dermed blif-

Digitized by Google

A. C. 1248. *skulle åfven tredie dagens bord eller plågning upphöfvas och beſöket förkortas til två, hvarifrån Präſten dock fick löſa ſig med halfannan mark penningar eller fyra mått honung: Biſkops-färden ſkulle dock beſörjas* (r) *med ſkiuts af tiugo håſtar. När Biſkopen kom til någon kyrka under Måſſan och folket offrade penningar på altaret, ſom Sed war, föll Biſkopens och hans följes offer til Capellanen; men Förſamlingens til Präſten, hvilken ock ſkulle få ſin del af de böter, ſom för bandlyſnings uphäfvande i Soknen til Biſkopen hemföllo.* På detta möte blef ock förordnadt, *at hvar och en Biſkop innom et åhr ſkulle hafva färdig en Bok af alla Påfve-Beſlut, efter den ſamling, ſom i* Gregorii XI. *tid war giord öfver hela Chriſtenheten: At ingen Biſkop borde afſtå Tionden af någon kyrka til en Lekman: At ej mindre, än fem* Kaniker, *ſkulle ſig uppehålla wid hvar Domkyrka, der ſåledes et ſtändigt Capitel ſkulle inrättas, ſom borde wälja Biſkop* (s), *och at alle, ſom på wiſſe*

va ſom för detta warit: Der woro nu Präſtegälden ganſka ſtora, ſom deraf kan dömas, at aktintil Konung *Guſtaf Erikſons* tid woro *Tuna*, *Säter* och *Gräfje* allenaſt en Sokn: I Finland hafva de ſtörſta Soknar warit, der ännu i wår tid den kan finnas, ſom håller 20. Svenſka mil. cfr. E. Benz. Coll. MS. c. 5. §. 17.

(r) Denna beſörgning kallades *Procuratio*.

(s) Redan förut hade Biſkop *Lars* i Linköping begärt och fådt lof, at förordna *Kaniker* (v. Bull. Greg. 9. 1232. & Innoc. 4. Lugd. 19. Kal. Sept. 1245.); men denna inrättnings början i hela riket kan man ej utſättia förän A. 1248. v. J. Wild. H. Pr. p. 388.

Digitized by Google

wisse dagar besökte wissa kyrkor (t), *skulle på wiss tid få Syndernas förlåtelse* (*). Detta war nu förnämsta innehållet af det ryktbara Skenninge-Möte, en stor Märkelse-Tid i Svenska Kyrko-Historien. Biskopen i Linköping wiste i synnerhet deraf at göra sig nytta: Tre åhr förut hade han utvärkat Påfvens befallning til Prästerskapet i det Stiftet, at det skulle bestå en del af sin Tionde til Domkyrkans byggnad (**): Nu fick han bekräftelse ej allena på sit med Biskopen i Wexiö omtvistade *Landamärke* (***), utan ock på alla sit Sätes ägor och friheter (†). Cardinalen reste ock öfver til Wisby (u), der han stadfäste forna ordningar och öfverenskommelser i kyrkowäsendet (x) och förklarade, at Gotland af ålder lydt under Linköpings Biskops-Stol (††): At denna wiktiga Ö från sin början warit ett Svenskt land, är owederläjeligt (†††); men at man med andelig myndighet welat stadga hvad man bordt tro i et Historiskt

A.C. 1248.

(*) Statut. Skenningensia ap. J. Wild. H. Prag. p. 389. & c. Mess. Sc. Ill. T. 12. p. 117. & 118.

(**) Lit. Innoc. 4. Lugd. 5. Id. Aug. 1245.

(***) Confirm. sup. Terris de Niurung & de Finvidia. Lugd. 13. Kal. Febr. 1249.

(†) Lit. Innoc. 4. Lugd. 14. Kal. Febr. 1249.

(††) Mess. L. 5. T. 15. p. 37.

(†††) v. supr. P. 1. c. 14. §. 9.

(t) Til exempel: Cardinalen förordnade fyratio dagars aflat för dem, som besökte S. Mariæ eller kloster-kyrkan i Sigtuna på Assumtions-festen d. 15. Aug. och siu dagar derefter. v. G. Wallin Sigt. St. & Cad. æt. 3.

(u) Han bekräftade då hvad Biskop *Lars* i Linköping A. 1246. gifvit til Cisterciens-Nunnorne i Wisby, neml. *S. Olofs* altare i Åkergarn med hvad derpå kunde falla. v. A. O. Rhyz. Monast. p. 157.

(x) A. 1209. hade Påfven *Innocentius* III. föreskrifvit Kyrko-Patronerne på Gotland, huru de borde föreslå Präster til lediga Soknar (Assis. 9. Kal. Oct.). Biskopen i Linköping hade giordt en öfverenskommelse med Gotländska Prästerskapet om sin andel af Tionden, hvilken *Innocentius* III. A. 1216. bekräftat (Later. 3. Kal. Febr.) och en annan med hela landet, huru ofta han borde

Digitized by Google

A. C. 1248. mål, det är märkeligt och skulle i wår tid falla oss sälsamt före.

11. Strax efter denna Andeliga förrättning fick *Birger Jarl* helt annat, at göra: Tilförne är berättadt, huru Finland, fördeles ut med siökanterne, ej allena blifvit återbrakt under Sveriges krona, utan
(*) v. supr. c. 4. §. 4. ock omvändt til Christna Läran (*): Alt sedan hade det blifvit styrdt af Svenske *Handgångismän* (y), hvilka äfven sträckt sit wälde öfver Karelen och en del af Ingermanland: Nu hade en ny makt upstigit på gamla Holmgårdska Rikets fall: Tartarerne, et folk som af uråldriga tider warit skilgaktigt från de gamle Göter
(**) v. supr. P. I. c. 2. §. 6. in not. cfr. ib. §. 3. in not. ad Afas. och Hulmerüger (**), hade underkufvat hela Rysland (***), hvilket war delt emellan åtskillige små Förstar, så at alle erkände Tartar-Chams Öfver-
(***) v. supr. c. 6. §. 14. Herrskap: Bland dem war Susdalske Förslen *Jariſlav Wiſevaldſon* (z), hvilken haft den lyckan, ej allenast at behålla sit land som et Låhn, utan ock at få en wiss myndighet öfver en stor del af de andre,
(†) cfr Schönst. Introd. MS. in Arch. R. Antiq. så at han äfven på 1230-talet blifvit wald til Stor-Förste i Novgården (†): Denne hade med Tartarisk rått

komma dit och hvad honom tilkom så af Andelige och Werldslige, som är bevitnad af Biskopen i Curland A. 1226.

(y) Så kallades alle höge Ämbetsmän af *hand-tag*, *handgång*, *at gå tilhanda*, likſom Jarlar och Herſar hette *Svärd-Takare af Svärdets* emottagande, då de dertil förordnades. cfr. J. Wild. Hiſt. Pragm. p. 279. & 284.

(z) Denne är orätt kallad *Georgius*: Hans Fader *Wiſewa* tycks hafva warit en Son af Prins *Jariſlav*, som ägde *Chriſtina Biörnsdoter* af Dannemark, hvilken sedan fick K. *Erik den Helige* i Sverige, v. supr. c. 4. §. 1.

Digitized by Google

rätt begynt angripa Ingermanland, Karelen och en del af Finland: De Svenske hade giordt tappert motstånd, så at Ryssarne med förskräckelse måst sly tilbaka; men *Jarislav* hade en Son *Alexander*, som är hållen för Ryssarnes *Mars* (a) och ännu i wår tid genom en Riddare-Orden ur glömskan upkallad: Han skall då hafva wunnit en märkelig seger öfver en Svensk flotta på *Neva*-Strömmen, hvaraf han är kallad *Alexander Newski* (*): Derigenom hade Tavasterne och de innerste Finlands Invånare fådt luft; de hade ej tålt hvarken Christendom eller Sveriges Herravälde, utan begynt oroa landet ut med sjön; der Svenska Makten redan fådt fästa rötter, så at alt nu såg illa ut på den sidan: Konung *Erik* beredde sig med all flit, at försvara sina länder, hvartil ock Ärke-Biskop *Jarl* i anledning af *Innocentii* VI. bref (**) honom förmante: Denne Påfve hade dessutan befalt Prioren och Predikare-Bröderne i Wisby, at upmuntra och korsa så månge, som möjeligt war, til krig mot

A. C. 1248.

(*) Chron. Russ. ap. Schönstr. L. c. p. m. 119. 120. 121. 122.

(**) v. supr. §. 5.

(a) *Alexander Newski* lade under sig Permien eller Biarmaland, som en tid warit skildt från Holmgårdska riket, och oroade sielfve Norske gränserne på Hålogaland genom Finmarken och Lappland: K. *Håkan* i Norige härjade tilbaka på *Alexanders* länder och emottog wänligen de flyktige Permianer: Änteligen kommo Sändebud til *Håkan* från *Alexander* A. 1252. med fredsförslag och at fria för *Alexanders* Son til *Håkans* Doter *Christina*: Desse hade ock med sig många föräringar och Gränsetvisten blef wäl afgiord; men sedermera då och då upväckt: Giftermåls-saken bortgick också i höfliga ord. v. Torf. in vit. Haqu. ap. Schönstr. Introd. in Hist. Sv. MS. & Petr. Clauff. Chron. Norv. p. 744.

Digitized by Google

A.C. 1248. mot Hedningarne i Lifland och Preuſſen, med löfte
(*) Lit. innoc. 4. Anagn. 9. Kal. Oct. 1243. om ſyndernas förlåtelſe (*): *Birger Jarl* drog derföre ôfver til Finland med en anſenlig krigshär om wåhren A. 1248.

12. Ryſſarne hade redan giordt et med de uproriſke och inkräktat ſig ej allena i Karelen, utan i hela Tawaſtland (**); men ſakerne fingo ſnart et annat ſkick: De Svenſke behöfde her intet annat, än at jaga på flykten eller nederhugga alt hvad ſom giorde motſtånd (***), ſå at Finland i haſt braktes til ſin förra underdånighet, oaktadt både *Alexander Newſki* och hela Tartariſka wåldet. *Birger Jarl* lät döpa alle Hedningar; men icke med lämpa och bevekelſer, utan med ſtraff och hårdhet, hvilket ock nåſtan wanit det enda ſätt, ſom Rom brukat, ſå ofta det kunnat, at omvända Norden: Til at hålla deſſa Folk i en ſtändig lydnad, anlade *Birger* Slottet *Tawaſtehus* (†), der han lämnade god beſättning, ſå wäl ſom ock en del af krigshären i Finland, och reſte ſielf ôfver til Sverige igen A. 1249; men ärnade ſig ſnart tilbaka, at förſöka ſin ſtyrka emot Ryſſarne. Imedlertid war ej ſåkert på Norſka ſidan: Altſedan mötet wid Kunghälla (††) hade man med Norige hvarken fred eller krig: Den gamle *Ulf Carlſon Jarl* (†††), ſom i ſin frände *Birgers* frånvaro behöll hos Konungen förnämſta rummet och i ſit ſinne war god Norſk, rådde wäl altid til förlikning; men ſå hade dock *Erik Leſpe* om wintren emellan A. 1248. och 49. ſkickat til Norige *Ifvar Torſtenſon af Dala*, at fråga Konung *Håkan* hvad erſättning han tänkte lämna Sverige för deſs lidna ſkada i Wärmeland (*): *Håkan* hade åter föreſlagit

(**) cfr. Chron. Rhythm. Maj. p. 23.

(***) Er. Ol. Hiſt. Sv. p. 154.

(†) Er. Ol. l. c. Loccen. H. R. S. p. 83. Chron. Rhythm. p. 23. A. C. 1249.

(††) v. ſupr. §. 6.

(†††) v. ſupr. §. 4.

(*) v. ſupr. §. 2.

Digitized by Google

git et möte i Kunghålla om sommaren derpå följande, hvartil ock *Erik* beredde sig, när hans Svåger *Birger* kom hem ifrån Finland: De följdes då åt, jemte *Ulf Jarl* och flere Svenske Herrar, til *Lödese*, som då war en af Sveriges bästa köpstäder (*); men kunde ej afbida *Håkans* ankomst; ty reste *Erik* tilbaka, så at Fredshandelen åter den gången slog felt. *Håkan* kom wäl sedan til Kunghålla, hvarifrån han i hast affärdade *Einar Smörbak* och *Olof Probst* til *Birger Jarl*, at förnimma, huru Konungen i Sverige war sinnad, och *Birger* gaf godt hopp om wänskap; men som tiden war förbi, så upskiöts Sammanträdet til nästa sommar (**): Derpå dog *Ulf Jarl* och *Birger* efterträdde honom i hans yppersta förläningar (b), hvarmed han samma höst reste öfver til Finland igen, at fortsättia kriget emot Rysland; men han fick snart andra omsorger.

A. C. 1249.

(*) cfr. Biärkön Rätt. c. 13.

(**) Petr. Claus. Chron. Norv. p. 736. 737. 739. & Loccen. H. R. Sv. p. 84.

13. Sedan Konung *Erik* regerat på tiugo-ottonde åhret, blef han sotdöd på Wisingsö (***) den 2. Febr. A. 1250. och i Warnhems-kloster begrafven: Han war en rättvis, fredelig, mild och alvarsam Herre (c), som äfven gynnade snillegåfvor (d) och höll i sit

(***) A. Cranz. ap. Mess. S. Ill. p. 118. A. C. 1250.

(b) Petrus Clausson (L. c.) säger, at Konungen giorde sin Svåger til Grefve eller *Jarl* efter *Ulf*; men *Jarl* war han redan 1248. (Mess. Sc. Ill. T. 12. p. 119.), så at hermed ej annat kan menas, än som ofvantil sagt är.

(c) Rimkrönikan (p. 19.) säger om honom, at han

höll hus-åhra och ädla sed
och bonden höll han godan fred.

å alvar kunde han sig wäl förstå
och med Torney ej mycket omgå. - -

(d) I hans tid war *Rigordus*, en Svensk, Präst wid Fran-

Digitized by Google

A. C. 1250. (*) Sturl. Skaldatal.

i sit Hof Skalden *Olof Torfson* (*): De Andelige hade en tid warit honom ganska gramse; men utan ringaste fog: Han lämnade dem åtskillige stora förmåner (e), hvaribland kan räknas den Tionde, som eljest dem fattigom tilkommit, hvilken han på Årke-Biskopens anhållan afstod til Domkyrkan och det Capitel, som nu i Upsala inrättades (**): Han efterlät åfven Dom-Probsten dersammastädes så godt som en årlig skatt af två penningar på hvar bonde öfver hela Tiundaland (***): En förordning af Telje A. 1240. wisar ock, at de Christne skulle få uptaga och äga så mycket de wille af Lapland (†): Kyrko-wäldet steg dessutan i *Eriks* tid til den högd, at werldsliga Öfverheten och Rikets Herrar (f), som från början tilsatt Biskopar och Präster (††), fingo nu ej mer befatta sig med deras wahl eller tilsåtjande, och det som än obilligare war, en Biskop borde ej göra sin Konung trohets-Ed, utan endast wara Påfven underdånig, så framt han ej innehade Kronans Lähn (†††): Derigenom banades ock wägen för andelige Prælater til werldsliga Förläningar; ty eljest hade de näpligen kunnat

(**) Confirm. Innoc. IV. P. pro Capit. Upſ. Lugd. III. Non. Dec. 1250. cfr. confirm. Birg. Duc. a. 1252. & R. Waldem. e. a.

(***) Autogr. Auct. ap. J. Wild. Hiſt. Pragni. p. 382.

(†) G. Wallin. Relat. de progr. Relig. Chriſt. in Lapp.

(††) cfr. ſupr. c. 6. §. 15.

(†††) Innocent. IV. P. confirm. Conſtit. Skenn. de Electt. Can. et Archiep. Upſ. & Lund. Lugd. 6. & 7. Id. Dec. 1250. & 1251.

ska Hofvet: Han har skrifvit K. *Philippi Augusti* Historia och är den förste Häfdeteknare, som gifvit Konungen i Frankrike namn af den *Alrachriſteligaſte* (v. Harley. Hiſt. de France. Paris 1720. T. 1. p. 243.). Han kallar sig *Rigordus, nationæ Gothus, profeſſione Phyſicus, Regis Francorum Chronographus; B. Dionyſii Areopag. Clericorum minimus.*

(e) A. 1249. förunte han Warnhems-kloster gården *Aros* i Amnehärad med fiske och flere förmåner.

(f) Påfven *Innocentius* IV. i sit bref af A. 1250. kallar desse Rikets ypperste Män *Barones*.

Digitized by Google

nat anſes för underſtare, oaktadt deras ſäten bland Rikſens Råd (*). *Erik Leſpes* Drotning *Catharina* gaf honom inga barn: Hon war en Gudfruktig och gifmild Fru: Åhret efter ſin Herres död gick hon in i Gudhems-kloſter, hvilket hon märkeligen riktade (g), blifvandes der ſielf (**) Abbediſſa (h), och när hon dog A. 1253. lämnade hon ej allena åt ſine inhörige, i ſynnerhet åt ſin Syſter *Benedicta*, ſom ägde RiksRådet *Sventepolk Knutſon* til *Wiby* (i), utan ock åt

A. C. 1250.

(*) cfr. J. Wilh. Hiſt. Pragm. p. 895.

(**) cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 176.

E e kloſter

(g) Denna kloſter blef ſå rikt, at det ägde tråhundrade ſex bönder, förutan andra ſtora inkomſter (v. Alg. Scarin. Diſſ. de Mon. Gudh. Upſ. 1716.): Nu fick det af Änkedrotningen *Thylsbammar* och *Wikbem* med ſina tilhörigheter, tre fierdedelar i *Lindö*, *Slaka* wid Linköping och en gård i Kind, all hennes faſtighet i Nyköping, alt hvad hon fådt från Dannemark och alt hvad hon ägde, både löſt och faſt, i Wåſtergötland (v. Teſtam. Catharinæ Reg. d. A. 1253. 3. Id. Jun. i Act. Lit. Upſ. A. 1735.): Tilförne hade denna Drotning ſkänkt til Kloſtret ſin gård *Spanabult* wid Wåtern (v. Don. Cath. dat. Göthala d. 10. Nov. 1245. ap. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 171.) Sedan blef *Gudhem* ännu rikare: Det fick *Rackeby* och *Arands* i Wåſtergötland, dit Nunnorne en tid flytte, och Laxefiſket i Wiſke-åen i Halland.

(h) Hennes Faſter *Karin Folkesdoter* hade der warit Prioriſſa.

(i) En Son af *Knut*, Hertig i Revel (v. ſupr. c. 6. §. 10. in not.): Han fins ej bland Sveriges Råd förän A. 1270. Hans Fru *Benedicta* fick nu af ſin Syſter hela *Söderköping* med deſs tilhörigheter, ſom deras Fader köpt, då han war Jarl i öſtergötland: Der inrättade han och hans Fru et Franciſcan-kloſter A. 1254. (cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 121.) *Benedicta* gaf ock til Alvaſtra-kloſter *Athelef*

Digitized by Google

A. C. 1250. kloster och fattige et ansenligt Testamente (k). Af *Erik Lespes* mynt hafve wi fem slag, alla med förste bokstafven af hans namn (*).

(*) Brenn. Thesaur. Tab. 4.

14. Strax efter Konungens död samlade sig til Upsala Riksens ypperste, bland hvilka *Ivar Jonson Blå* (l) *af Gröneborg* i *Birger Jarls* frånvaro hade främsta rummet och ansågs nu som Riksföreståndare (**). Konunga wahlet war svårt och granlaga: *Erik den Heliges* Ätt war utgången liksom den *Sverkerska* och en ny skulle nu uphöjas på thronen: Dertil trängtade åtskillige Herrar, som med Konunga husen

(**) Er. Ol. H. Sv. p. 155.

och *Methistorp*. *Svantepolks* andra Fru, *Ingierd til Hendelö*, gaf en præbend til Linköping. v. A. A. Stiernman, Höfd. Min. p. 264.

(k) Efter detta Testamente (dat. d. 11. Jun. A. 1253.) skulle all den löse ägendom, som hon hade efter sin Herre, delas ut som Almosor til de Fattige, efter Birger Jarls, Biskopens och hennes Farbroder *Holmgeirs* godtfinnande: Förutan det hon gaf til *Gudhem* (v. supr. in not.), lämnade hon åt andra kloster i riket sine gårdar i *Grenna*, *Rugbärga*, *Liungby*, *Siringe*, *Hötofta*, *Kilum*, *Kilhammar* &c. Åt sin Farbroder *Holmgeir* gaf hon sin gård *Tyfth* i Kärna-Sokn wid Linköping: Åt Riksrådets *Johan Angels* Söner, *Magnus*, *Lars*, *Johan* och *Folke*, som sedan blef Ärke-Biskop i Upsala, gaf hon *Lundby* och en mindre gård. (Deras Moder *Bengta* war hennes Faster). Åt *Röriks* Söner gaf hon gården *Strand*. Om denne *Rörik* warit Son af *Algot Grip*, Lagman i Wästergötland, eller Fader til Riksråder *Staffan Rörikson*, som i wapnet förde två Sparrar öfver hvarandra (v. A. A. v. Stiernmans Höfdinge-Minne. p. 123.), är svårt at säja.

(l) Hans Fader war *Jon Jonson* (v. supr. §. 1.): Denne

sen woro förbundne (*): *Philip*, Konung *Knut den Länges* Son (**), hade ännu ej nedlagt sin Faders fordran, hvaruti han ock styrktes af sin Moder *Helena Folkesdoter* och af sin Styffader *Philip Laurizson af Runby* (m), som kanskie ej heller fann sig ovårdig, at regera: *Magnus Knutson Brok*, som ägde *Sigrid*, Konung *Knut Eriksons* Doter (***), hade med henne en Son *Knut*, på hvilkens hufvud han för alting wille sättia Kronan: Deruti hade han bistånd af *Knut Folkeson Jarl*, *Erik Laspes* och *Birger Jarls* Svåger, som redan för detta i samma mål warit uprorisk; och af sin frände Riksrådet *Knut Philipson* (n): Til denne hop slog sig ock *Carl Ulf-*

A. C. 1250.
(*) cfr. P. Clauss. Chron. Norv. p. 743. &c.
(**) v. supr. §. 4.
(***) v. supr. §. 8.

 son

Jvar har warit en stor Stamfader: Hans Efterkommande förde Blå-wapnet; men hans Soneson Riksdrotsen *Knut Jonson* til Aspenås, hade bland flere Söner en, som kallades *Sven Store* och blef Stamfader för *Store*-släkten, hvilken förde en Sparre öfver en Stierna. *Sven Stores* Soneson *Thord Biörnson* hade en Broder *Arvid*; hvars Sonesons Soneson *Olof Arvidson* til Torpa uptog *Stenbocke*-wapnet efter sin Moder, *Anna Gustafsdoter*, och blef Stamfader för alle nu lefvande *Stenbockar*. *Olof Arvidsons* Broder *Arvid* blef åter Stamfader för *Drakar* af *Ingatorp*, så at stora Släkter i Sverige kommit af *Ivar Blå*.

(m) En *Philip af Runby* lefde på 1290 til 1320-talet och kallade sig *Röde*. Förmodeligen war han af denne antingen Son eller nåra anförvant.

(n) Hans Fader war *Philip Birgerson*, Jarl i Östergötland, som giorde fordran på Norska Kronan och blef slagen i Norige A. 1220. (v. supr. c. 6. §. 10): hans Son menas hafva warit den berömlige Riksföreståndaren *Torkel Knutson*, som framdeles skall omtalas; men några hålla

Digitized by Google

A. C. 1250. (*) cfr. Er. Ol. p. 159.

ſon, en Son af Jarlen *Ulf Faſi* (*): Alle deſſe woro af den mäktiga *Folkunge*-ätten och hade åfven en ſtor del af de Andelige på ſin ſida; men *Birger Jarl*, ſom war af ſamma ſläkt, hade mer ſtyrka och myndighet: Han ſtod i Finland med en anſenlig krigsmakt, när han fick tidender om ſin Svägers död, och ſtrax fatte han ſakerne på Ryſka ſidan i all möjelig ſäkerhet (o), beredandes ſig i ſtörſta haſt til hemreſan; men Rikſens Ständer kunde ej afbida hans ankomſt: De trädde til wahlet wid Mora-ſtenar och utnämde hans omyndige Son *Waldemar* til Sveriges Konung, ſom närmſte Blodsförvanten af *Eriks* hus: *Birger* såg wäl gerna ſpiran i ſin Sons hand; men förſt hade han åſtundat henne för ſig ſielf ſom en belöning för ſina förtienſter (**): Strax efter hemkomſten ſammankallade han Rikſens Råd och de förnämſte i landet, ſom med Konunga-wahlet haft at göra: I ſtälle för at tacka dem för den åhran de giordt hans hus, betygade han ſit miſsnöje deröfver, och frågade hvem ſom förſt underſtådt ſig i hans frånvaro, at nämna en Konung, ſärdeles en ſådan, ſom ännu ej kommit til laga ålder: *Ivar Blå*, ſom imedlertid warit Riksföreſtåndare, en altför myndig Man, at tåla ſlikt högmod, ſteg då up och bekände, at han dertil warit orſaken: Jarlen war, ſade han, oaktadt all ſin ſkickelighet, kommen til de åhren, at han hellre borde undanbedia ſig en ſådan börda: Han tillade ock

WALDEMAR.

(**) Er. Ol. Pr. Sv. v. 156.

före med ſtörre ſkiäl, at *Torkel* bör räknas til den gamla *Ulfoe*-eller *Trolle*-ſläkten (v. ſupr. P. 1. c. 20. §. 11. in not.).

(o) Han ſkall då hafva låtit förſt anlägga *Karsholms*-Slott i öſterbotn; cfr. A. O. Rhyz. Sv. G. Mun. p. 112.

Digitized by Google

och det, at om han ej wore nögd med sin Sons utkorelse, kunde man snart weta råd til en annan: *Hvem skullen j wål då kunna wälja*, sade *Birger*? *Under denne Mantel*, svarade *Ivar* i det han rörde på sin klädning, *kunde man finna en Konung*. Jarlen fruktade då, at både han och hans Son torde blifva ogillade; ty samtyckte han hvad Ständerne giordt och *Ivar Blå* frågade ej widare efter, at bruka sin myndighet, utan lämnade *Birger* gerna Riksstyrelsen och förmynderskapet för den unge Konungen (*), åt hvilken man nu ock förordnade en skickelig Läromästare (**), utan tvifvel *Biörn Näf Nicliſon*, *Färle*-slåktens Stamfader (p), som åfven upfostrade denne Konungs yngre Broder Prins *Magnus*, hvilket bättre lyckades. A. C. supr.

(*) Er. Ol. p. 157. Meſſ. Sc. fil. T. 18. p. 118.

(**) Er. Ol. p. 158.

15. Et möte war beramadt A. 1249. i Kunghälla med Konungen i Norige (***): *Birger Jarl* reste til Lödese; men då han förnam, at *Håkan* i neigden war ankommen med en stor flotta och en makt, som mer hade anseende af krig, än fredshandel, drog han

(***) v. ſupr. §. 12.

(p) Hans Fader war *Niclis Pederſon*: Hans hustrur woro 1. *Chriſtina Iſraels* doter (And), Fru *Ramborgs* til Wik Syster, 2. *Siſſela Grip*, *Rörik Algudſons* doter: med den förra aflade han *Olof*, som blef Ärke-Biskop i Upsala: Den andre Sonen *Nils Biörnſon* war Fader åt RiksRådet *Carl Nilsſon Färla* som blef ihielslagen af *Bo Jonſon*, hvilket framdeles skall berättas (v. Meſſ. Theatr. renov). På denne *Biörn Näfs* Grafsten i Warnhem läser man detta: *Hic. requieſcit. Bero. Näf. Fidelis. Miniſter. Birgeri. Ducis. Sveciæ. & Pædagogus. D:ni. Magni. Regis.* v. Peringſ. Mon. Upſ. p. 144. & A. A. v. Stiernman. Höfd. Minn. p. 97.

Digitized by Google

A. C. 1250. misnögd tilbaka up åt Wästergötland. Kejsar *Fredrik* II. hade i sin lyckeliga tid welat förbinda sig de Nordiska Makter, dels emot Påfvens wälde, som satte honom så mycket at giöra, dels för Tartarernes skull, som genom Ryssland och Påhlen trängde sig ända in i Schlesien, dels ock förmodeligen i afseende på de Tyska Städers handel i Norden (q): Til Konungen i Norige (r) hade han derföre A. 1242. skickat sit Sändebud *Mathæus Pariſius* med åtskilliga skänker (*): Denne war nu wid Svenska Hofvet och wille kanskie wid detta Fredsmöte låta bruka sig som Medlare: Han kom til *Håkan* från *Birger* med berättelse om Jarlens återresa och orsaken dertil: *Håkan* skickade då *Gunnar*, sin Frände, och *Thorlag Boſe* til Jarlen; at förmå honom til wänliga tankar: Jarlen föreställte desse utskickade med alfvarsamma ord, huru litet han hade skiäl til at tro deras Herre om annat, än fiendskap; men de försäkrade om hans upriktighet och at han nu ej mer krigsfolk hade med sig, än efter wanligheten, bediande på det högsta, at Jarlen wille wända om igen: *Birger* lät blidka sig och reste åter til Lödese, dit ock *Håkan* sielf kom med sin flotta: De skicka-

(*) Petr. Clauſſ. Chron. Norv. p. 724. cfr. Math. Pariſ. ap. L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 316.

(q) Angående handelen emellan Norige och Lybeck blef något afgiordt emellan Kejsar *Fredrik* II. och K. *Håkan*. v. Petr. Clauſſ. Chron. Norv. p. 746.

(r) Denne Noriges Konung *Håkan Håkanſſon* war så widtberömd, at Påfven i sit krig mot Kejsaren tillböd honom Kejserliga Kronan; men *Håkan* svarade, at han hellre wille strida emot Guds, än Påfvens fiender (cfr. L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 316.): Man ser herat, huru Kejsaren hade orsak, at wara mohn om hans wänskap.

Digitized by Google

skickade honom gisslan och Jarlen for til Konungen A.C. 1250.
öfver Göta-Elf: Efter et wänligt samtal blef då en ständig fred sluten wid *Solberg* emellan Sverige och Norige, som stadfäste säkerheten i handelen emellan begge Riken, hvarvid ock et giftermål fastställtes emellan Norske Konungens Son Prins *Håkan* och *Birgers* Dotter *Richissa* (*): Et af fredsvilkoren war, at den ene ej skulle bistå den andres Fiender, hvilket måst war utsedt på Dannemark: Der Riket hade en tid warit mycket delt och plågadt både af ut- och invärtes oroligheter: Hela Skåne hade A. 1249. giordt uppror emot *Erik Ploggenning*, för den store skatten skull, som han pålagt hvar och en plog: Skåningarne hade jagat Konungen först från Lund och sedan til Helsingborg; men änckeligen blifvit öfvervunnne och måst lösa sig med 15000. marker penningar (**): *Erik* hade derpå blifvit mördad A. 1250. af sin egen Broder *Abel*, som strax satt sig på Danske thronen, och under alt detta hade årskilligt förelupit, hvaröfver både Sverige och Norige haft skäl, at klaga; men så blef doch denne gången ingenting widare företagit: *Birgen Jarl* fick angelägnare bekymmer: Han behöfde inom riket all sin lycka, at försvara sin Sons Krona.

(*) Petr. Clauss. l. c. p. 741. it. ad a. 1303.

(**) L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 309.

16. De föromtalte Folkungar (***), som trodde sig hafva rätt til Riket, woro nu med Konunga-wahlet ganska missnögde och grepo uppenbarligen til wapn: *Knut Magnusson*, *Erik Knutsons* Systerson och *Erik Lespes* Frände, lät af sine wänner och en uprorisk menighet utropa sig för Konung; men som han war försvag, at bibehålla et så stort wärk, drog han tillika med sin Mostersman Jarlen *Knut Folkeson*, sin

(***) v. uppr. §. 14.

Digitized by Google

A. C. 1250. sin Faders Syskonebarn *Knut Philipsson* och Arke-B
skop *Jarl* til Konung *Håkan* i Norige, der de sig ö
(*) Petr. Clauff. L. c. p. 744. ver hela wintren uppehöllo (*): Kort derefter kom
mo *Philip*, Konung *Knut Lduges* Son, och ha
Styffader *Philip Laurizson* til Norska Hofvet: A
le desse anhöllo om *Håkans* biståndj men denne K
nung war rättwis och trofast emot sine grannar: H
afflog deras begäran i anseende til den nyligen slut
Freden med *Birger Jarl*, så at de nödgades win
sig annorstädes: De foro då til Dannemark, Wend
Pomern, och Mekelburg, at samla Folk och ski
(**) Id. p. 745. (**): *Birger* tog deremot alla förfiktiga mått och
sin Sons Konung *Waldemars* Krôning förrättas i L
A. C. 1251, köpings Domkyrka (s) af *Lars*, den ortens Bisk
(***) Er. Benz. Mon. Ec. p. 246. A. 1251 (***); Han förlikte sig ock med en den t
(†) v. supr. §. 14. raste af Folkungarne *Carl Ulfson* (†), hwilken de
sedt til deras Höfvidsman (t), och wisade honom
stort förtroende, at han skickade honom, jemte *Le*
rens, Biskop i Skara (u), *Magnus* Biskop i Wäs
ås och et wäl utrustadt följe, som sin Doter *Rich*
sas ledsagare til Norige, der ock hennes giftermål m

(s) Denna kyrka, som war anlagd emellan A. 1230. o
1250. blef nu i K. *Waldemars* tid A. 1260. förökt
40. alnar på wästra sidan. v. P. Dahlman. Diss.
Temp. Cathedr. Lincop. Upsl. 1732.

(t) Man har föregifvit, at förlikningen med *Carl Ul*
ej skiedt förån efter mordet wid Herrevadsbro (v.
Ol. &c.); men Norska Historien wisar rätta samm
hanget.

(u) Denne hade förut giordt en pelegrims-färd til
heliga-Graf. v. Speg. Chron. Ep. Scar.

Digitized by Google

e Konung *Håkan*: (*) fullbordades i Opslo
cken prakt (**).

Imedlertid hade de uproriske Folkungar land-
d en ansenlig krigshår och lågrat sig wid Her-
o i Wästergötland (x), Gäsene-Härad och
-Sokn (***), dit ock *Birger Jarl* ryckte
troppar: Broen war emellan begge Härarne
idera wille först gå deröfver: *Birger* märk-
i war svagare, ty låt han förleda sig til en
eslåckat hans åhra: Han hade med sig *Kohl*,
trengnäs (y), som war Riks-Canceller (†),
, som då först i Sverige blifvit infördt (z)
iera öfver hela Påfviska tiden af Andelige Män
Denne blef skickad til Folkungarne, at

F f hand-

har trodt, at detta skiedt i Westmanland wid
s-bro; men med svagare skiäl. v. Er. Benz. Mon.
250.
nius har orätt föregifvit; at denne warit Biskop
ping; ty der war då *Laurentius*, som krönte K.
ar och lefde åtminstone til A. 1270. v. E. Benz.
46.
Drotset, *Riks-Marsk* och *Stallare* woro gam-
:en från diupaste Hedendomen i Sverige (v.
1. c. 9. §. 5. c. 15. §. 4.); men *Riks-Canceller*
först denna tid: En sådan skulle gå Öf-
tilhanda i dess hemligaste och högst wårdan-
ler, förvarandes åfven dess Sigill och förnämsta
Som denna Sysla nu i Påfvedömet endast af
bekläddes, så war ock Cancelleren Ko-
ypperste Bikt-Fader (cfr. Norska Hirdskra.
ilde. Hist.-Pragm. p. 286.): Biskop *Kohl* kun-
s lätteligen lösa *Birger Jarl* från sin Ed och
onom om fyndens förlåtelse.

A. C. 1251.
(*) cfr. supr. §. 15.
(**) Pet. Claus. L. c. p. 746.
(***) Er. Benz. Mon. Ec. p. 250. cfr. Schönstr. Introd. MS.
(†) H. Spege Chr. Ep. Streng.

A. C. 1251. handla om en förlikning: Han försäkrade dem med smickrande ord och de dyraste eder, at deras Släkting *Birger* war til en upriktig wänskap benägen och at de med all säkerhet kunde besöka honom i hans läger, der således en beständig fred kunde slutas; men en Prelat höll den tiden eder och löften för barnlekar (*): Folkungarne (a) infunno sig hos Jarlen på god tro, utan wapn, wakt och gillan; men så snart de kommit öfver broen, blefvo de gripne och halshuggne (**) A. 1252. Denna gerning, oaktadt den tidens tänkesätt, kunde dock ej annat, än af de fläste ogillas och med falan anses af sielfve Folkungarnes ovänner; men emot *Birger Jarls* myndighet tordes ingen röra sig: Folkungarnes krigshär, som nu war utan anförare, gaf sig strax på nåd och onåd; men fann hos Jarlen föga miskund: I synnerhet öfvades grymhet på Tyskarne, som til en stor del blefvo nederhuggne (***). *Birger* tyckte sig wäl nu lyckeligen hafva stadgat sit Herravälde och sin Sons thron; men denna lak lämnade i hans sinne et svart får, som sedan kostade honom mycken ånger (aa): Samvetet skall och hafva waknat hos Biskop *Kohl*, så at han ej kunna befatta sig med sit ämbete, utan öfvergifvit sin Stol och dödt på en pelegrimsfärd til den heliga Graf (†) *Carl Ulfson* (b), som då med Bruden war i Norrig

(*) efr. L. Holb. H. Dan. T. 2. p. 1270.

(**) Er. Ol. H. Sv. p. 159. Mess. Sgall. R. (4) p. 1. A. C. 1252.

(***) P. Clauss. L. c. p. 746.

(†) Mess. L. c.

(a) *Philip* af Runby bör ej derunder begripas: han lät wid detta tilfälle hafva hållit sig undan.

(aa) Strax derpå utfärdade han 4. bref til Almogen i Upland angående Prästerskapets Tiondes riktiga betalning (v. Confirm. R. Birg. A. 1305. D. Petr. & Pauli.), förmodeligen, at efter tidens bruk ställa Samvetet tilfreds.

(b) Denne bör icke hopblandas med en annan

fattade från denna ſtund til *Birger* en miſs- A.C. 1250.
ſom ſedan aldrig ſtillades, hvarom ſnart (*) Petr. Clauſſ. L. c.
all berättas.

Då nu *Birger Jarl* trodde ſig hafva renſat
ån invärtes oſäkerhet, ſtälte han ſin afſikt
mark, mot hvilket han ſig förbundit med
Håkan i Norige (**): Han hade ock med (**) v. ſupr. §. 15.
ſammanträde wid Göta-Elf om wåbren A,
gandes, at de Danſke en tid giordt Sveri- A. C. 1253.
ſkada och äfven nyligen biſtådt de uproriſtal blef då giordt, at begge näſtföljande åh,
angripa Konung *Chriſtoffer* til ſiös och
). *Håkan* lade om ſommaren A. 1254 med (***) P. Clauſſ. P. 747.
tta til Hallandſke kuſten wid Odenſala, der A.C. 1254.
öra, at *Birger Jarl* med femtuſend Män
til *Gutabårgs-Ed*, ſom nu är *Göta-Lejon*
org: Med *Birger* woro den ofvannämde *Carl*
rk Suneſon (c) *Erik Leſpes* Swåger, *Johan*
flere Svenſke Herrar: Ryſke Prinſen *An-*
ſſlaewſon (d), ſom antagit Konunga-namn
53. tillika med ſin Gemål blifvit jagad ur ſit

F f 2. land

om genom Biſkopen i Linköping fick Påfvens
Perufii XI. Kal. Nov. A. 1252.), at gifta ſig
lena, Petri de *Forchaſtad* Doter, hvilken med
war i fierde ſkyldſkaps led: Denne hette *Carl*
on och tycks hafva warit af *Natt och Dags*-ſläk-

l *Carl Kueffr*, jag wet ej af hvad orſak. v. Petr.
p. 749.
Clauſſon (L. c.) kallar denne *Konung Anders af*
, få at Ryſſland ända til den tiden bar *Scythiſka*

A. C. 1254. land af Tartarerne och sin egen Broder *Alexander Newski* (*), hade på gamla Holmgårdska wifet tagit sin flykt til Sverige (**) och följde nu med *Birger Jarl* (***); Unge Konung *Håkan* besökte sin Svärfader och tog honom med sig til sin Fader, at öfverlägga om fälttåget, som dock denne gång icke widare fortsattes: *Birger* berättade Konung *Håkan*, at Danske Biskopar, två Biskopar och femton Riddare, woro ankomne, at begära Fred. Efter all liknelse lade *Birger* i hemlighet af Konung *Christoffer* fådt fördelaktiga tilbud; ty wid sammanträdet med desse Sändebud gynnade han dem mer, än Konung *Håkan* förmodat: Åndteligen träffades en förlikning, efter hwilken *Håkan* skulle behålla *Halland* i pant, til des han giorde sig betalt för all omkostnad, och *Birger* få en summa penningar: Med Halland hängde så tillsammans, at *Waldemar* II. A. 1241. skänkt Norre-Halland som Grefskap til sin naturlige Son (†) *Nils Pors* (e), hwilken eljest bordt hafva sit moderne i Grefskapet Sverin (††): Denne wille nu fortplanta samma rättighet på sin Son *Jacob*; men sådant wille *Christoffer* före-

(*) v. supra p. 11.

(**) Chron. Russ. ad a. 1253. ap. Schönstr. Introd MS.

(***) P. Clauss. p. 749.

(†) Append. ad Sax. Gram. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 147.

(††) L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 338. in not.

(e) Denne *Nils* kallas eljest *Claus*, hwilket är alt det samma; Hans Moder war *Juditha*, Grefvinna af Sverin: Hans Fru war *Cecilia*, Marskalkens *Johan Hvides* Doter och således kötsligt Syskonebarn med *Benedicta*, K. *Sverkers* Drotning i Sverige: Han hade tre Söner *Jacob*, *Nils* och *Anders*, alle Grefvar i Halland, och tvenne Döttrar *Alheid* och *Cecilia*. Desse Hallåndske Grefwars wapn war en gyllene Grip i rödt fält; men Hallands har warit et Lejon. Grefvarnes hufvudsäte war i *Warberg*. (v. Lyschand. Ant. Dan. ap. S. Bring. in Mon. Scan. P. 1.) och på *Fahrås*-Hofgård.

Digitized by Google

ma: Han lämnade hellre hela Halland på en tid A. C. 1254.
r händer under et aftal, som han efter all lik-
ig årnade hålla: Et möte blef nu emellan des-
utsattipå samma ställe til nästa åhret, hvarpå
och *Birger*, efter en hemlig öfverläggning,
ed sina Hårar hvar och en til sit land (*). (*) Petr. Clauss. p. 750. 751.
ke *Andreas* fick sedan någon hiälp af Sveri-
ned han til en del kom i rolig besittning af sit
(**). (**) Chron. Russ. & Schönström. L. c.

Et så osäkert granskap, som Tartarernes i
brakte *Birger Jarl* wid detta tilfälle på
n, at anlägga en fast stad wid Mälarens ut-
hämma de Östra folkens Siöröfveri, som för
om trängt sig in i hiärtat af Sverige (***): (***) cfr. L. Paul. Got. H. Arct. L. 1. c. 21. Chron. Rhytm. p. 33.
före til denna tid föra *Stockholms* (f) be-
fastän denna ort, som sedermera blifvit he-
hufvudstad och Konunga-Säte, ej kunde

 på

et menar man wara kommit af *Stockar*, som blif-
e öfver strömmarne, dels för öfverfarten skull,
inder för fiendtliga skiepp, eller af *Stock*-wär-
gammal fästning, som der skall hafva warit
ss. Sveo P. c. 19. Wexion. Descr. Sv. L. 7. c.
. ad Herv. c. 5.): Eljest kan man säja, at wat-
isen den åhrstiden her *stockar* sig i utloppet e-
lta och friska Siöen, hvaraf också *Stockholm*
a fådt namn: Snarare kan det äfven, liksom
Ståk, blifvit nämndt af watnets *utstickande*
D. Rhyz. Sv. G. Munit. in Descr. *Ståkeborg*:),
updiktad *Stock*, som her skall hafva stadnat,
ned guld och silfver, sedan *Sigtuna*-boerne den
siön, som en wägledare, at wisa dem hvar
bygga en lyckeligare Stad: Denna Saga har
gådt emellan barn och enfaldigt folk.

Digitized by Google

A. C. 1254. på några åhr, åtminstone icke förån A. 1260, förtiena namn af Stad: Belägenheten war då, när watnet i de Nordiska Hafven steg wid pass inemot tio alnar högre än nu (*), ganska olik den, som i desse dagar är oss för ögonen: Her war ej annat än höga bärg, skiär och holmar: Strömmarne woro wäl mycket diupare; men deras strander också dubbelt högre, än i wår tid. Brunkebärg på Norremalm, som ännu åhrligen undangrafves och försvinner, sträkte sig då intil Norreström, uti hvilken en holme, mycket högre, än han nu är, sedermera *Helge Ands-holmen* kallad, då tycks hafva hetat *Kädie-skiär* (g); emedan deruti på begge sidor warit fästa järnkädior öfver strömmens begge armar, at hindra fiendteliga Fartygs inlöpande: På wästra sidan skilgdes Brunkebärg genom et kärr från en högländ Sten-backe (**) eller snarare från et skiär i Mälaren, der nu står *S. Claræ*-kyrka; På den östra woro ännu större träsk och *Näck-strömmen*, som nu är försvunnen: *Taurn* (***) eller Södermalms-bärgen utskiöto intil Söder-ström en hög udde, öfver hvilken A. 1007. den Norske Prinsen *Olof Haraldson* (†) på en natt lät giöra en liten graf, at rädda sig och sin flotta (h). På

(*) cfr. supr. P. 1. c. 20. § 6. c. 12. §. 3. c. 1. §. 6.

(**) G. Nordb. S. Clar. Min. A. O. Rhyz. Monasteriol. p. 33.

(***) Sturl. Yngl. S. c. 28.

(†) v. supr. P. 1. c. 20. §. 6.

(g) *Kidiaskiär* menar man eljest hafva warit Riddarholmens namn, hvilket jag ej will neka; men at *Kädiorne* derifrån gådt öfver hela fiälen til Norra och Södra landet, har jag svårt för at tro, när man för dem haft så ganska mycket närmare tvärt öfver strömmarne genom *Helge Ands*-holmen &c. Kan hända *Kidia*-skiär så kallades af *Kid* eller getter, som man ditslåpt.

(h) Strömmarne woro öfverdragne med järnkädior och bevakades af Svenska krigs-hären; ty giorde *Olof* sig i hast en nödfalls-wäg öfver denne udde, som då war o-

skiär eller snarare en stor Sten-klippa, som A.C. 1254.
mnad holme, kallad *Riddarholmen*, skall
skants hafva legat altifrån *Olof Skotka*-
(*) och likaledes en fästning af trå på sielf-
lmen (**), der nu är hvad man egenteligen
den: Denne så kallade *Stock*-holme war
rhet, som *Birger Jarl* utsåg til sin anlägg-
g kunde Naturen räcka honom en benägna-
Holmens ena sida skiöljes af Mälarens fri-
som komma från Sveriges innersta orter,
f det salta Haf, som föter de största skiepp
rldenes delar, intil sielfva landet, i den såk-
som kan önskas.

Det första *Birger* låt bygga, war tvenne
Det ena wid Norre-Ström, der nu är Kong-
liga

ket högre, än nu, sedan han i så långliga ti-
all möjelighet blifvit jämnad och afplattad;
ar ment, at Slussgrafven då först blifvit giord;
kan wäl tänka hvad arbete man kunnat giöra
t öfver en smal udde, der icke så många per-
nnat grafva tillika, utan til at hindra hvaran-
ör min del finner jag intet tekn ännu öf-
enna hastiga utgrafning, hvilken utan tvifvel
ycket högre up, än Slussen, eller närmer åt
ms-torg, ej heller, at den kunnat, som nå-
at sig, minska Mälarens watn, hvilket af helt
ker sedan den tiden öfver 14. alnar aftagit.
har warit bland Folket, at det lilla Rund-
om än står wid Norra stranden på Riddarhol-
fvit bygdt af *Birger Jarl*; men det är orim-
man ej säkert wiste dess ålder, som på sit
säjas, så kunde man dock döma, huru det
jeligt, at der bygga et torn i en tid, då Må-

(*) Loccen. H. Sv. L. 2. p. 55.
(**) Mess. Sveo Pent. c. 19. Wexion. Descr. Sv. L. 7. c. 1. Verel. ad Herv. c. 5. B. Carlgr. Diss. de Init. Holm. Ups. 1706.

Digitized by Google

A. C. 1254. lige Slottet (k), det andra wid Södre-Ström på den högd, som nu begyns inom Järntorget: Mellan dessa Torn drogos murar, som innesloto hela Holmen ut med dess Strander (l), hvilka då woro der nu åro inre wäggarne af *Östra*- och *Wästra-Långgatorne* (m); Sälaren gick up til foten af Präst-gatan, som bevises af *Birger Jarls* Stads-murar.

(k) Norra Tornet, som sedan kallades *Tre Kronor*, stod högst up på högden, der Kongl. Slottet är: Man bedrager sig om man tror, at Slottets wästra rund-torn tått utmed Norre-ström warit af *Birger Jarls* bygnad: Man lär framdeles finna, at det är öfver tre hundrade åhr yngre.

(l) Märkeligt är et bref af K. *Måns Ladulås* (d. Dafhö die Luc. infr. Oct. B. Franc. A. 1286. ap. J. C. Stricker. Diss. de Fat. Templ. Riddarh. Upsl. 1748.), deruti han skänker *heln watnet mellan Staden och Grå-munkeholm* til benämlte kloster och förbiuder Stads-boarne, at *bygga hus deruppå* &c. Men huru man talat med Munkarne, har man dock sedermera nog pålat, fylt och bygdt deremellan, alt efter som watnet aftagit, så at det nu är ganska ringa: Först bygdes *Wästerlånggatan* (cfr. J. C. Stricker. L. c.), hvarifrån wägen til Riddarholmen ännu heter *Gråmunke-grand*, sedan tilkommo småningom begge *Nygatorne* &c. Ännu A. 1647. då Borgaren *Mathis Andersson* lät grafva och bygga sit hus på *Stora Nygatan*, fans i jorden en hel Båt med mast och åhror (Sigism. v. Bogil. Orig. & Descr. Civ. Holm. c. 4. ap. J. C. Stricker. L. c.), hvilket ögonskienligen wisar, at der då warit hamn.

(m) Man ser ännu, huru gatorne böja sig alt efter som stranderne och murarne då gådt: Grundvalar under hus på dessa gator äro ännu lämningar af gamle Stadsmurarne, och ej långesedan har man der funnit en

Digitized by Google

Således war Stadens skapnad en ojämn aflång rundel emellan tvenne torn och ej större, än hvad som nu är högländt emellan Öster- och Wäster-Långgatorne, Norre och Södre-strömmarne (*): Denne grund höljes wid pass tio alnars högd öfver watnet, som kommer öfverens med inemot femhundrade åhr (**), en tid, på hvilken denna hufvudstad förunderligen widgat sig på alla sidor utom så trånga skrankor (n). När man allenast jämförer hennes närvarande utseende med den äldsta Stockholms-Chartan och Ritningen öfver K. *Christiernz* grymheter A. 1520, finner man, som sagt år, en hel olik belägenhet af mycket mindre land (o) och at fartyg seglade der nu äro stora gator. *Birger Jarl* gaf sin nya Stad friheter och Lagar, som utdrogos ur Sveriges Gamla *Biärköa-rättar* (***) eller almänne Stads-Lagar (p), hvilka äro mäst lika

A. C. 1254.

(*) cfr. Laur. P. Hist. Sv. MS. Ol. Petr. in R. Waldem. Mell. Chron. MS. in Excerpt. El. Brenn. &c.

(**) v. supr. P. I. c. 1. §. 6. &c.

(***) J. Wild. H. Leg. p. 79. cfr. supr. c. 4. §. 8.

köhl af et fartyg, fäst i en järnlänk, som alt bevisar watnets högd den tiden; ty icke må man tro, at *Birger* lämnat torrt land utan för Stadsmurarne.

(n) Redan på 1400-talet begynte man wid Korn-torget och Kaggehamn, at se bygnader med brygg-hus, bodar, trägårdar &c. v. E. J. Biörner, Lit. ad Com. Thord. Bonde A. 1747.

(o) Söder-Ström gick då ännu intil högden bakom Järntorget, Fartyg lade intil öster-Långgatan, Siön gick igenom sielfva Kungsholmen. &c. v. vet. Tab. Stockh. ir. ed. cura C. Jac. Cronstedt. A. 1748.

(p) Ordet *Biarkö-* eller *Birke-rätt* will egenteligen säja det samma som *Borg-rätt*: Skånske Adelen har i Malmö-Recess. d. 18. Sept. 1662. (§. 8.) förbehållit sig sine *Birke-rätter*. Eljest har detta altid warit et almänt namn på Stads-och Handels-lag: När K. *Albrecht* A. 1365. gifver *Ulfsby* eller *Biörneborg* privilegium på *Bir-*

Digitized by Google

A. C. 1254. gamle med de äldsta Nordiska Städers långvåga hand
(*) cfr. Meff. Sc. Ill. T. 12. p. 123. (*): Stockholm begynte således almer och mer t
wäxa i Siöfart och köpenskap, hela Sverige til gag
hvilket dock hindrade Sigtunas upkomst, som de
(**) G. Wallin. Sigt. Sn. & Cad. ... et. 2. med icke mindre skiäl kan räkna sit fall (**); än fr
(***) v. supr. c. 5. §. 16. sin förstöring A. 1188 (***). Til ytterligare säk
het mot Östra sidan menas och denne Hertig haf
(†) cfr. A. O. Rhyz. Sv. Mu nit. p. 44. först anlagt *Kastelholm* på åland (†); men sådant v
A. C. 1255. ej det enda *Birgers* wärk til det almännas nyt
(††) Præf. R. Birg. ad Leg. Upl. Han förbättrade åtskilliga ställen i Landslens Lagar, t
deles i Uplands eller *Wiger-Spars Flocker* (††), hv
(†††) v. supr. c. 4. §. 6. uti *Erik den Helige* giordt så god begynnelse (†††
Tilförne hade warit brukeligt, at så länge en S
fans i et hus, fick ingen Doter ärfva. Sådant afs
fade han öfver hela Sverige, undantagande i Dal
(††††) J. Stiernhök. præf. ad Cod. Dal. ne (††††), så at Syster nu fick en Treding i arf em
Broder: Han förböd jämväl den gamle orimlige *Jár*
(*) Östg. L. Edsör. B. 7. fl. Lund. L. L. Upl. p. 13. *börden* (*), hvartil efter förutgångna Påfviska bref
(**) v. supr. §. 8. början war giord i Skenninge-möte (**): Til sti
landsvägar öfver hela riket giorde han en begynnel
han påbud almänna härbärgen til de resandes beqv
(***) cfr. Mand. R. Magn. Ladul. a. 1285. Er. O. H. Sv. p. 162 & Meff. Sc. Ill. T. 12. p. 123. lighet och förnyade i kraftigaste måtto den almä
landsfreden så wäl som ock Kyrkiofred, Tingsf
och Husfred (***). Han byggde *Köpinga-hus* i W
manland (†), giorde en anläggning, som några
na, til Örebro-Slott i Nerike (††) och befäste *Ga*
(†) cfr. A. O. Rhyz. Sv. G. Mun. p. 116. *Elfsborg* en mil ifrån *Lödese*, som en gränsort e
(††) cfr. Id. p. 145. Norige til säkerhet för Westergötland på hafs-si
(†††) cfr. N. Åhman. Diss. de Birg. Jarl. Upl. 1739. (†††), hvaremot Marstrand af Konungen i Nori
ko

ke-rätt, beropar han sig på den *Biarkö*-Lagbok, so
K. *Magnus Eriksson* utgifvit för olika Städer, cfr.
Wadd. Lags-Hist. p. 76. 77.

Digitized by Google

kort derefter anlades. *Birger* inrättade äfven et kloſter i Eſkilstuna för *S. Johans*-Ordn af Jeruſalem eller *Hoſpitals-bröder* och *Korsdragare* (*); hvilket är det förſta jag finner i Sverige til detta tapra Ridderſkaps tienſt (q). Eljeſt hafva *Johanniter*-kloſter funnits i *Stockholm*, *Söderköping*, *Lund*, *Kronebäck* och *KrokEk*, ſom icke warit Munkenäſten, utan härbärgen för Siuke och nödſtälte (**). A. C. 1245.

(*) Meſſ. S. I. T. 15. p. 38.

(**) Reſponſ. R. Guſt. I. a. 1529. ap. A. O. Rhyz. in Mon. p. 152. cfr. J. P. Höppener. Diſſ. de Ord. Equ. R. S. præſ. Sv. Bring. Lund. 1748.

21. Et Möte war wäl utſatt emellan de tre Nordiſka Makter til A. 1255. wid Göta-Elf (***) och *Birger Jarl* hade ſig der ſå wäl ſom Konungen i Norige infunnit; men icke Konungen i Dannemark: *Chriſtoffer* hade i det ſtället anmodat *Birger*, at hafva ännu et åhr anſtånd med de penningar, ſom honom efter förlikningen tilkommo, och äfven förmå *Håkan*, at wara nögd med Mötets upſkof til näſtföljande åhret (†): Då höll han wäl ord, ſå at deſſe tre Herrar wärkeligen kommo wid Göta-Elf til et Samtal; men det blef ſtrax afbrutit, jag wet ej af hwad orſak: *Chriſtoffer* red haſtigt tilbaka genom Halland och lät efter ſig upkaſta alla broar: *Håkan* ſkickade *Thorlag Boſe* til Årke-Biſkop *Jacob* (r) i Lund, at förnimma, huru han ſkulle förſtå detta upförande: men *Chriſtoffer* urſtälte förſlat, ſom hade bortſnappat denne utſkickade från Lund til Roſkild, om ej Årke-Biſkopen i hemlighet ſkaffat honom genom Sverige til Norige.

(***) v. ſupr. §. 18.

(†) Petr. Clauſſ. Chron. Norv. p. 751. A. C. 1256.

(q) Det ſkall hafva fådt Privilegier af Påfven Clemens VI. A. 1349. v. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 157.

(r) *Jacob Erlandſon* til Ellinge och Alvaſtorp: Han dog

A. C. 1257. rige: Då såg *Håkan* sin Fiende: Han samlade derföre en flotta af trehundrade Segel, hvarmed han ankrade först i neigden af Odensala och sedan wid Warberg, låtandes på Bartholomæi dag innom tiugofyra timar bränna hela Siö-sidan af Norre-Halland intil Falkenbergs-å (*). Derpå sände han bud til *Christoffer* och frågade, om han hade lust til fred eller krig, men fick ännu intet rent svar. Wid alt detta satt *Birger Jarl* helt stilla och tänkte endast, som sagt är, på nya inrättningar til Sveriges bästa: Han åstundade, at se sin Måg, den unge Konung *Håkan*, som af sin Fader var lämnad på gränsen öfver wintren, at i Halland indrifva räntor och brandskatt i penningar och wahror; ty affärdade han sin Son Konung *Waldemar*, som mötte honom i Lödese, hvarifrån desse unge Svågrar följdes åt til deras Fader och Svärfader, hvilken då war i Lena i Wästergötland: Märkeligt war wid detta besök, at *Birger* förut befalte sit Hoffolk wara höfligt emot de främmande och icke kalla dem *Baggar* (**); et skämte-namn, som Nordmän länge burit: Han och hans Son fägnade den unge Norske Konungen på alla de sätt man den tiden wiste: Om Påskedagen A. 1258. ledde de honom emellan sig fram til Altaret at offra, hvilket då efter Prästerskapets Stats-klokhet war en stor heder: *Håkan* for derifrån hem til sin Fader; men bedröfvade honom med sin död den 5. Maj derpåföljande: Han hade med *Richisa*, *Birger Jarls* Doter, allenast en Son *Sverre*, som dog i sina späda åhr (***).

(*) Id. p. 755.

(**) Id. p. 757. & Torf. H. Norv. P. 4 L. 4. p. 274.

A. C. 1258.

(***) Id. p. 767. & Torf. L. c. p. 275.

22. *Bir-*

A. 1274. eller 1275. Hans Broder *Johan* war *Major Baro Terræ* och en ansenlig Man i Skåne.

Digitized by Google

122. *Birger* war ånkling altſedan A. 1254: Hans Fru *Ingeborg*, *Erik Leſpes* Syſter (s), hade gifvit honom fyra Söner, *Waldemar*, ſom nu bar Svenſka Kronan; *Magnus*, Hertig i Södermanland, ſom ſedan blef Konung, *Bengt*, Hertig i Finland och ſedan Biſkop i Linköping, *Erik*, Hertig i Småland, och två Döttrar, *Rixhiſſa*, ſom nyligen nämdes, och *Chriſtina*, ſom ägde *Sune af Linå*, en Svenſk Adelsman (*): Sönerne hade han med Ståndernes ſamtycke tildelt ofvannämde Hertigdömer, hvilket ej allenaſt hans Son Konungen, utan ock Påfven *Alexander* IV. bekräftat A. 1255 (**). Nu wille han träda i annat gifte och tillika ſkaffa en Drotning åt ſin Son: I Danmark yppade ſig god lägenhet för begge deſſa affikter: Konung *Chriſtoffer* och Årke-Biſkop *Jacob* i Lund woro dödelige Fiender (t): Begge frukтade hvarannan och begge wille förbinda ſig *Birgers* wänſkap: Deraf wiſte denne fluge Herre ſig at betiena: Årke-Biſkopen öfvertalte Danſka Ånke-Drotningen *Mechtild*, Gref *Adolfs* Döter af Holſten, ſom ägt Konung *Abel*, at bryta ſit kloſter-löfte och gifta ſig med *Birger* (***), hvilken wid detta tilfälle lät af ſin Son gifva ſig namn af *Hertig* (u), at ſå mycket mer wara

A.C. 1252.

(*) Meſſ. S. I. T. 12. p. 124.

(**) Lit. Alex. 4. ad Archiep. Upſ. & Epiſc. Link. & Scar. Lat. 3. Kal. Jan. ctr. J. Wild. Hiſt. Pragm. p. 407. & 600.

(***) L. Holb. Dan. Hiſt T. 1. p. 333.

(s) Hon blef begrafven i Warnhem. v. Meſſ. S. III. T. 12. p. 119.

(t) Dannemark war då delt i två fiendige flockar: De ſom höllo med Årke-Biſkopen, kallades *Chor-Karlar*, emedan de likkade för *Chor* och kyrka: I ſynnerhet woro deſſe i Skåne: De wäpnade ſig med allehanda mordgewär och giorde mycken ſkada v. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 333.

(u) Denne Titul blef af Rikſens Råd och Ständer bekräf-

Digitized by Google

A. C. 1258. Bruden jämngod (*): *Christoffer* gaf också gerna på
(*) Mess. L. c. p. 119. 120. *Birgers* anmodan åt Svea-Konung *Waldemar* sin Syster *Sophia* (x), som en fredspant emellan begge riken, och utstyrde henne hederligen, gifvandes til Brudskatt tvenne Städer i Skåne, *Malmö* och *Trelleborg* (**): Påfven gaf til detta äktenskap för skyld-
(**) Er. Ol. H. Sv. p. 162. skapen skull sin tillåtelse (***): Man wet ej, om det
(***) Lit. Disp. Alex IV. ad Archi Ep. Upf. Ep. Lin. & Ep. Wiborg. An. Kal. Mart. a. 1258. war *Sophia* eller *Mechtild*, som til Sverige af hämtades af då warande äldsta Riksrådet *Ivar Jonson Blå* (y), hvilken för detta år omtalad (†); men Konung
(†) v. supr. §. 14. *Waldemars* bilåger firades med mycken ståt om hösten
A. C. 1260. A. 1260. i Jönköping (z), som då redan war en hand-

lade

tad A. 1262, cfr. O. Reftel. Diss. de R. Magn. Ladul. Upf. 1731.

(x) Hennes Moder war *Judith*, Hertig *Alberts* Dotter af Brunsvig-Lüneburg. Hennes Syster *Ingeborg* fick K. *Magnus Håkanson* i Norige, så at Sveriges och Norges Konungar åter woro Svågrar: Hon hade ännu tvenne Systrar, *Agneta*, som anlade *Agneta*-kloster i Roskild, och *Jutha*, som lågrades af sin egen Svåger K. *Waldemar* i Sverige, hvarom framdeles mer skall talas.

(y) Bland Almogen nederst i Göta-rike är ännu en gammal dikt-wisa, som så lyder:

Wi känne wäl Ivar Jonson:
Han war ock en Man,
Som förde den Danska Drotningen an
Til Sveriges land:
Wi känne wäl Ivar Jonson.

(z) Wid detta tilfalle tycks et *Franciscan*-kloster i Jönköping hafva blifvit anlagdt. Så blefvo den ock utan tvifvel åtskilliga af Adelen slagne til Riddare af *Svärds Orden*, som nu i Norden war införd; hälst som redan IX. Seculo och förån de heliga krigen en sådan slag Riddare-Dubning brukades i England. cfr. Dularge 597. ap. J. P. Höppener, Diss. de Ord. Equ. cit. p. 4

Digitized by Google

ade Stad: Af detta giftermål föddes fem barn *Erik*, *Margareta* (a), *Marina*, (b), *Richissa* (c), och *Sophia* (d): *Birger* hade wål af *Mechtild* ingen Son; men dock tre Dötrar *Catharina* (e), *Margareta* (f) och *Helena* (g). *Mechtilds* utråkning hade wal t, at genom sin Man Hertigen uträtta hvad hon will i Norden och sätta en af sine och *Abels* Söner *Waldemar* eller *Erik* (h) på thronen i Dannemark, r hon genom Arke-Biskopen i Lund hade et stort hang; men *Birger* war liklå Eneväldig öfver sin ustru som öfver Sverige: Han höll med *Christoffer* i wänskap och halp mycket til hans förlikning med Konung A. C. 1260.

a) Messenius säger, at hon warit förlofvad med Hertig *Johan* af Brunsvig; men som giftermålet ej gådt för sig, har hon gifvit sig i Skenninge-Nunnekloster, der hon blifvit Abbedissa. v. Mess. Scond. Ill. T. 12. p. 138.

b) Hon blef gift med *Rudolf*, Grefve til Diepholt.

c) Hon fick Hertig *Premislaus* i Pomern, som sedan blef Konung i Pohlen: Hennes Doter *Richissa* ägde först K. *Venceslaus* i Pohlen och Böhmen, sedan K. *Rudolf* i Böhmen A. 1307. warandes Moder åt *Agnes Rixa*, som fick Hertig *Henrik* til Jauer i Slesien.

d) Hon skall hafva blifvit gift med Danske Prinsen *Erik* af Langeland. v. Mess. S. Ill. T. 15. p. 47.

e) Giftes med en Svensk Adelsman *Sigge Gutormson*.

f) Hon blef A. 1297. gift med *Lennart Ottesen Ornefot*, Sv. R. Råd och Lagman i Nerike A. 1330.

g) Ägde *Ingemar*, en Dansk Adelsman, den Folkungarne ihielslogo A. 1280.

h) *Waldemar* war redan i sin Fader *Abels* tid utnämd til Konung: Han satt länge fången i Stift Cöln och blef död antingen A. 1257. eller 1260 (cfr. Holb. Dan. H. T. 1. p. 334. in not.); men på *Eriks* uphöjelse ut gick hennes förnämsta afsikt (Id. p. 345.)

A. C. 1264. Konung *Håkan* i Norige, som nu förklarat sin So[illegible] *Magnus* för sin Eftertrådare (i): När också *Christoffer* låtit fängsla Ärke-Biskop *Jacob* (k) och han de[illegible] före med hela sit rike ej allena af Påfven *Alexander* F[illegible] bandlystes (l), utan ock med krig hotades af Rug[illegible]ske Hertigen *Jarmer*, af de Holstenske Grefva[illegible] *Birgers* Svågrar, och af månge de Danske Pr[illegible] late[illegible]

(i) Detta skiedde på Egeröen wid Halländske kusten d[illegible] 24. Junii A. 1258, då *Håkan* med sin Flotta årnade b[illegible] kriga Dannemark (v. Petr. Clauss. Chron. Norv. [illegible] 762.). *Håkan* dog A. 1263.

(k) Konungen utskickade två Låhnesmån *Henrik* af Me[illegible]lenburg och *Niclas* af Lund, som lade sig i försåt [illegible] Ärke-Biskopen och grepo honom om natten wid Gi[illegible]borg i Skåne, hvarifrån han fördes til Fyen och sat[illegible] i järn på Hagenskog nåstan i tu åhr: Det säjes, at ma[illegible] til begabbelse satte på honom en Råfskins-hufva (v. Hist. Christoph. MS. ap. L. Holb. L. c. p. 334). Der-på fängslades ÄrkeDieknen i Lund och flere Ärke-Biskopens Rådgifvare, åfven Biskop *Esger* i Ribe; men Biskoparne *Peder Bang* i Roskild och *Jöns* i Odense flydde ur Dannemark, uphitsande Påfven och hela werlden mot K. *Christoffer*.

(l) Huruvida sådana bandlysningar sträkte sig, kan d[illegible]mas af Lundiska Dom-Capitlets bref wid detta tilfälle til Prästerskapet i Halland, som jag her will infö[illegible] *Boëtius Decanus och hela Lunda-Capitel önske alle Decan[illegible] och Presbyteris i Halland Salighet i Herran. Wi låte Ed[illegible]weta, at wår Ärke-Biskop på wår-Fru-natt med wåld[illegible] sit hus af några Diefvulens Drabanter eller knektar blef[illegible]gen och mot all rätt aldeles hådanryckt från sit hemwi[illegible] fördenskull befalle wi, at I icke tilbiuden, at hålla någ[illegible] Gudstienst för folket, ej heller tilstäden någer, at bru[illegible] Sacramenterne, undantagande så wida Kyrkio-Lagen till[illegible]*

hans thron syntes darra, låt dock *Birger* A. C. 1260.
raga sig från förbundet, utan tvertom gior-
er wårkeligt bistånd: Efter aftal med Ko-
A. 1259. wid Göta-Elf, hvarifrån *Bir-*
med sig sin Doter, Norska Ånke-Drotnin-
de hvardera til *Christoffers* hiålp fyratu-
Håkan til siös och *Birger* til lands genom
:h Skåne; men knapt woro de til Danne-
ne förån denne olyckelige Konung blef
Arnfast, Biskop i Arhus, hvilken utan
sig derigenom förtiena himmelen (*): Då (*) L. Holb. L. c. p. 335. 336. 337. cfr. Petr. Clauss. p. 767. 769.
Danska Ånke-Drotningen med de Hol-
var, *Birgers* Svågrar, och Rugiske Her-
til Wenden (**); men så snart de Sven- (**) Pet. Clauss. L. c.
ske wåndt tilbaka, stod *Jarmer* (m) på
en krigshår och slog wid Nestved ihiel

 tio-

lmån Bandlysning, som är: At I engång om
llen måssa utan ringning inom lykta dörar med
g sakta röst til at bereda Christi Lekamen, dem
penning, som wandra herifrån werlden; dock,
långas, som äro bandlyste: Dernäst, at I hören
nelse, som wandra herifrån, och döpen dem;
höfva; men I skolen weta, at Eder ingalunda
gt begrafva de dödas lekamen i Christen Jord.
). 1. Non. Febr. (v. Holb. L. c. p. 336.).
d blef ej uphåfvit förån A. 1275. wid mötet
er K. *Erik Glipping* betiente sig af en skicke-
er *Jon Lille*, som bodde på Tomarp i Skåne.
L. c. p. 348. in not.
m menniskia: från Seland for han til Born-
intog *Hammar-hus*, som tilhörde Lunds Stift:
usade han til Skåne och öfvade många grym-
iteligen då han der wille plundra et hus, blef

A. C. 1261. (*) Holb. L. c. p. 342.

tiotusend bönder (*): Lundiske Ärke-Biskopen slapp åfven lös ur sina bojor A. 1261, hvarpå han drog till Sverige, at öfverlägga med *Mechtild* om Danska Hofvets undergång: *Mechtild* fick wäl sin Herres lof at giöra en resa til Dannemark (n), der han så starka upåggade sin Son *Erik*, at han kort derpå wann emot *Christoffers* Son *Erik Glipping* en stor seger wid Lohede i Sleswig, tagandes denne unge Konung jemte hans Moder til fånga (**); men Hertig *Birger* bar sådan ömhet för *Christoffers* hus, at de fångne hade til större delen hans myndighet at tacka för deras befrielse: Han lade sig med Svenska flottan i Oresund och låt der både wörda och frukta sig ej allenast af de Danske, utan ock af de Norske, när de samma åhr för sin unge Konung *Magnus* afhämtade Danska Prinsessan *Ingeborg*, den unga Svenska Drotningens Syster (***). Under dessa *Birgers* krigståg åt Danska sidan förtrodde han Riksens högstvårdande åhrender åt första Riksrådet *Sixten Nilson* (o) til Tofta (†), som dem til hans nöje förråttade.

(**) Id. p. 343. 345.

(***) Pet. Clauss. p. 774. cfr Mess. S. I. T. 12 p. 121.

(†) Mess. Theat. Renov.

23. Wid Kyrko-wåsendet i Sverige år åfven denna tid något, at märka: Ärke-Biskop *Jarl* skaffade åtskilliga Påfvens Aflats-bref til Upsala-Domkyrka

han af en qvinna ihielstucken med en knif. v. L. Holb. H. Dan. T. 1. p. 343.

(n) På dessa Danska resor skall *Mechtild* hafva tagit med sig från Sverige åtskilliga handlingar, som kunnat uplysa detta Rikets Historia.

(o) Hon war en *Sparre* och ägde *Ingrid Abiörns*-[illegible] ter til Waxtorp, som förde i wapnet en röd Sparre [illegible] tre roser.

ön dem, som besökte henne på *S. Laurentii* och *Eriks* dagar (*); bringandes derunder alt hvad han kunde (p); men för sin ålder skull begärte och ck han sit afsked A. 1255 (**). Han dog A. 1257. (***) och begrofs i Dominican-klostret i Sigtuna, hvilket han anlagt A. 1237. och fram för andra gyn-at (†). Han hade i Upsala, liksom flere Biskopar vid sina Domkyrkor, i anledning af Skenninge Be-at giordt en ewärdelig inrättning, som åfven från om påyrkades (††), för fyra Kaniker, en Probst, ärke-Diakn och tvenne andre kyrko-personer, hvil-vej just behöfde wara wigde Präster (†††). Under omkyrkan hade han lagt Fattig-tionden af wissa or-r (*) och förordnat at hvar och en Bonde i Thiun-och Fiädrundaland skulle åhrligen betala til sin obst två penningar (**). Han hade ock i Skara d dess Biskops *Laurentii* tilhielp inrättat et Do-nican-kloster A. 1240 (***), hvilket han ock tycks va giordt i Lödese (†). Efter hans död stod är-Biskopsstolen några åhr ledig (††) til dess *Lau-tius* (Lilie) en Bernhardin-Munk (q) från Enköi g (†††) A. 1261 (*) dertil blef förordnad, som n tvifvel invigdes af *Urban* den 4:des Legat *Guido*, dinal af *S. Laurentio in Lucina*, hvilken några derefter kom til Svenska Hofvet (**), hvarifrån

 han

) Påfven *Alexander* IV. skref til Konungen och *Birger Jarl*, at de skulle wörda Ärke-Biskopen och låta honom behålla *Förn-Sigtuna*, *Ström* och *Quasbro*. D. Anagn. 5. Id. Jan. A. 1254.

) Han dog A. 1267. och begrofs i Enköping hos min-dre Bröderne, hvilkas kloster han förmodeligen riktade. cfr. Speg. Chron. Ep. & Rhyz. Monast. p. 52.

A. C. 1261.
(*) Lit. Indulg. Innoc. IV. Lug. X. Kal. Jan. 1251. it. Alex. IV. Anagn. X. Kal. Nov. 1255. X. Kal. Sept. 1256.
(**) Lit. Alex. IV. ad Episc. Iarangn. Abb. Alvast. & Præp. Link. de Dimis. Archiep. Laur. XI. Kal. Jan. a. 1255.
(***) Ex. Benz. Mon. Eccl. p. 198. 199.
(†) A. O. Rhyz. Monast. p. 56.
(††) Lit. Alex. IV. Vit. 2. Non. Sept. a. 1258.
(†††) Chron. Vet. Ep. & Arch. Ep. Upsal. in Mon. Ecc. Benz. p. 38. & Speg. Chron. Archiep. Upsal.
(*) Mand. Arch. Ep. ap. Valentin. a. 1253. in fest. Martini.
(**) Mand. Jarl. a. 1244. 4. Id. Aug. & de Munzö. Kal. Aug. 1253.
(***) cfr. Rhyz. L. c. p. 160.
(†) cfr. Vast. & Mess. ap Rhyz. Monast. p. 187.
(††) Mess. S. I. T. 12. p. 121.
(†††) Peringl. Mon. Ull. p. 145.
(*) Annot. Caroli. Ep. Aros. in Mon. Ecc. Benz. p. 21.
(**) cfr. Mess. L. c. p. 124. & Speg.

Digitized by Google

han sedan reste til Dannemark, at förlika dess Konung och Ärke-Biskop (*), som dock icke lyckades (r). Under Upsala Stols ledighet hade Hertig *Birger* A. 1257. tildelt Domkyrkan, förutan fattig-tionden, en penning af hvart hufvud i Medelpad och Ångermanland, som fylt tiugo åhr (**): Han hade ock A. 1258. ej allena fådt *Alexandri* VI. lof, at flytta Domkyrkan från Gamla Upsala til *Östra-Åros* eller wår tids Upsala (***), med samma Ärke-Biskops-rättighet, som Konung *Carl Sverkerson* genom Hertig *Ulf* erhållit (†) och dertil hans bekräftelse på samma kyrkas friheter (††), utan ock åtskilliga bemälte Påfves förmaningar så wäl til sig som til Riksens Prästerskap, at underhielpa kyrkans bygnad på alt sätt (†††), hvartil äfven kom Synda-förlåtelse på längre och mindre tid (*), alt efter som hvar och en dertil war behielpelig: Arbetet företogs med sådant alvar, at grundwalar och wäggar up til takfoten woro färdige A. 1260 (**); men denna kyrko-bygnad war ej den enda, som *Birger* befordrade: I sin nya Stad Stockholm fullbordade han A. 1264. (s) en kyrka, *S. Nicolao* (t) til åhra, som i senare tider blifvit mycket förökt

A. C. 1261. Chron. Archi-Ep. Upf.
(*) L. Holb. Dan. H. p. 948.
(**) J. Wild. H. Pragm. p. 407.
(***) Bull. Alex. IV. d. 5. Sept. a. 1258. it. Annot. Carol. Ep. Aros. L. c.
(†) Lit. Alex. IV. Senon. Non. Aug. 1258.
(††) Lit. Alex. IV. Anagn. X. Kal. Nov. 1258.
(†††) 4. Lit. Alex. IV. ad Reg. Duc. & Episc. Sv. Anagn. Kal. & 14. Kal. Martii. 1258.
(*) Indulg. 100. dier. Alex. IV. praet. 40. &c. Anag. Non. Mart. a. 1259. cfr. Indulg. Clem. IV. Viterb. 12. Kal. Nov. 1266.
(**) Annot. Caroli. L. c.
A. C. 1264.

(r) Från Lybeck skref han til Ärke-Biskopen i Upsala och Biskopen i Linköping, at de wäl kunde lindra något i de stränge Lagar, som Svenska Prästerskapet genom Skenninge-Beslut woro pålagde (v. Epist. Card. Guid. ap. Mess. in S. Ill. T. 12. p. 125.), utan tvifvel i anseende til Sammanlefnaden med Könet.

(s) Samma åhr fick Finske Biskopen *Ragvald Wåstgöte* Påfvens *Urbani* XIV. tilstånd, at inrätta et Kanike-Collegium i Åbo.

(t) Som Staden först war anlagd emot Ryska ströfverier;

...ökt och ändrad (*): Under alt detta war *Birger* ...ycket mohn om god skick och ordning bland de ...delige: Han utvärkade Påfvens befalning til dem ...m nykterhet och flera dygder, hvarmed de borde ...öra upbyggelse i deras hiord (**), och åfven at ...ke-Biskopen med tolf personer åhrligen borde be...ka Stiftets Församlingar (***): Slika omsorger gior...:, at Svenska Prästerskapet i *Birgers* tid icke war ...deles sielfrådigt; men så hade det dock ej orsak; at ...ga: Han bekräftade dess myndighet, at döma och ...ga böter i wissa brottmål, hvilket ock A. 1260. i ...göte-Lagen infördes (†). Nunnorne i Fogdö-klo...r förklarade han åfven fria för all Konungslig ränta ...1252 (††) liksom Nunnorne i Wreta tu åhr tilför... (†††): Et *Gråbrödra*-kloster i Skara blef ock i ...s tid anlagt (u), hvilket dock sedan af hans Son *Måns Ladulås* mycket förbättrades (*): Således ...enne Hertig ryktbar icke mindre af andeliga än ...dsliga inrättningar: Han lefde sina sidsta åhr i ...cken stillhet, lätandes två gånger ursäkta sig hos ...ske Konungarne, at han ej kunde möta dem, som ...stundade, wid Göta-Elf (**): Han dog i Hialm...nd på 11000 Jungfrurs natt A. 1266. samma åhr, ...en wådeld åter skadade nya Upsala (***), och blef ...rnhems-kloster hos sin Förstinna *Ingeborg* be...ren (‡).

A. C. 1264.
(*) cfr. Rhyz. L. c. p. 37.
(**) Lit. Alex. IV. supracit. Senon. Non Aug. 1258.
(***) Bull. Alex. IV. Anagn. 5. Id. Jan. 1260.
(†) LL. Ostrog. c. 15. & 16. de Jur. Eccl. cfr. J. Wild. H Pragm. p. 407.
(††) cfr. Rhyz. Monast. p. 207.
(†††) Lit. R. Wald. Baberg. 4. Kal. Maj. 1256.
(*) Mess. ap. Rhyz. in Mon. p. 162.
(**) cfr. Petr. Clauss. p. 779. & 782. A. C. 1266.
(***) Peringsk. Mon. Uller. p. 6.
(‡) cfr. Lit. R. Mag. Ladul. ap. Mess. L. c. p. 123.

...å tycks *Birger* hafva gifvit Stadskyrkan detta namn, ...t hon dess mer skulle blifva wördad af et Folk, som ...rkänt *S. Niclas* för sin Patron och förnämsta Helgon.

A. 1263. d. 9. Apr. bekräftade *Birger*, då han war på ...rämjestad, en gåfva, som *Bengt Sigtrugson* giordt det... kloster af gården *Belleyn*. v. Rhyz. Monast. p. 163.

A. C. 1266. 24. *Birger* war utan genfagd en af de Stör Mån, som Sverige i Påfviska tiden framgifvit: Ha war sin Svågers, Konung *Eriks*, Stödjestaf, sin Son och sit Fäderneslands försvar: Han uplyste en mör tid i många mål och genom hvarjehanda nyttiga in råttningar: Han sökte på alt sätt, at upmana witte het och fria konster (x): Hans Statsklokhet, krig vett och Tapperhet gufvo landet trygghet och wör nad på alla sidor: Derigenom wann han sådan myn dighet håde ut- och inrikes, åfven öfver de storsin Kyrko-Fäder, at han i sielfva wärket war Konung fast han det icke war til namnet; men så hade ha ock de fel, som förmörkat hans heder: Hans Re gerings-lust och Åhregirighet woro utan skranker så at han icke nögd med sin Sons uphöjelse äfve sielf hade åstundat Kronan (*): Hans otro och gryn het mot Folkungarne wid Herrevads-bro (**) kun na ej nog lastas: Det är sant, at sådant war den ti dens tänkesätt, i synnerhet Romerska Prästerskapets hvilket gerna räknade Eds- och Freds-brott för lo liga medel, at winna dess ändamål, hvarföre och största skulden i denna gerning tycks böra falla p Riks-Cancelleren Biskop *Kobl*, som tillika war Bi gers Biktfäder; men så kan dock allenast af et pr slutas, at han warit hämdgirig och i det sinnet i ke särdeles pålitelig: Han hade förlikt sig, som f detta sagt är (***), med den tapre *Carl Ulfson Fol unge*; men stod dock ständigtefter hans lif, så at *Car* oakta

(*) v. supr. §. 14.

(**) v. supr. §. 17.

(***) v. supr. §. 16.

(x) På Hertigens upmuntran skickade Wästgöte-Lag mannen *Algot Grip* sin Son *Brynjolf* til Paris, der ha studerade i 18. åhr.

under all den ynneſt Hertigen ſyntes betyga hon, ingen ſäkerhet fann inom Rikſens gränſer: nödgades derföre A. 1263. lämna de faſtigheter, ägde i Sverige (y) och reſa til Kors-Riddarne i ſten, under hvilkas fahna han med mycken drifvtan och oförlikneelig Mandom dog i en ning emot de hedniſke Lithouer A. 1264 (*): ſin fall beklagade *Birger* med mycken högtide- et och ſiälamäſſor; men fägnade ſig deraf i ſit n (**); Til et Stats-fel lät denne Hertig för- ſig af de Andelige (†), då han delte ſå mycket ket i Hertigdömen mellan ſine Söner (††); ty deraf es en Kyrko-wåldet nyttig, men landet fördärf- oenighet. *Mechtild*, *Birgers* Efterlefverſka, e efter hans död jemte flera förnäma qvinnor elegrims-färd til Rom, Jeruſalem och Compo- , hvarifrån hon kom hem A. 1270. och dog ned namn af Helighet A. 1288. (†††): Hon ha- denna andakt blifvit öfvertalad af en ſin Ån- *grid* (a) *Jacobs-doter*, ſom ſielf följde henne til

A. C. 1264.

(*) Er. Ol. H. S. p. 159. &c. Schoff. Mem. G. Sv. c. 19. 3. cfr. E. Benz. not. ad Vaſt. p. 58.

(**) Er. Ol. p. 161.

(†) J. Wild. H. Pragm. p. 407.

(††) v. ſupr. §. 22.

(†††) Meſſ. S. I. T. 12. p. 124 cfr. Vaſt. vit. aqu. ed. Benz p. 76.

Innan han reſte, teſtamenterade han för ſin Siälakt ſielfva ſin Sätesgård *Skog* til *Skog*-kloſter i Upland 1263. (v. Confirm. R. Waldem. d. 5. Kal. Jun. 69. ap. Rhyz in Monaſt. p. 64.). Detta kloſter hade ſfven *Alexander* IV. tagit i ſit beſkydd genom ſit ef af Viterbo d. 28. Aug. 1256.

Hon dog i *S. Ingrids*-kloſter i Skenninge och blef i arnhem begrafven.

Denna war antingen *Ingrid*, *Jacob Hvides* Doter i nnemark, ſom åfven warit ryktbar för ſin Gudelig- : (v. ſupr. c. 6 §. 7. in not.) eller Gref *Jacobs* Do- af Halland. (v. Holb. D. H. T. 1. p. 487.)

Digitized by Google

A. C. 1256. til de heliga orter och hem til Sverige, der hon för sin gudelighet kom i stort rop och bevekte Konung *Waldemar* A. 1272, at anlägga et kloster för Dominicaner-Nunnor i Skenninge (b), som sedan kallades *S. Ingrids*, der hon ock sielf war den förste Abbedissa: Hon afled A. 1282. och blef tvåhundrade trettiofyra åhr derefter af Påfven *Alexander* VI. förklarad för et Helgon (*). Af de mynt, som *Birger* låtit slå på sin Sons-wägnar, hafve wi siu eller otta slag (**), hvaraf et med Stockholms Torn inom tre Kronor år det märkeligaste.

(*) A. O. Rhyz. Monalt. p. 107.

(**) Bren. Thesaur. Tab. 4.

8. Cap.

(b) A. 1288. flytte K. *Magnus Ladulås* S. Ingrids-kloster inom Skenninge Stads staket intil *S. Mårtens* kyrka, liggandes sielf förste stenen och 100. mark silfver til byggnad, alt af ömhet för sin Styfmoder, som der wille sluta sin tid. Detta kloster ägde Laxefisket wid Norköping i kraft af K. *Magni* bref d. Skenning. 4. Non. Apr. 1283.

Digitized by Google

8. Cap.

I.

Waldemar hade stor orsak, at förja sin Fader; ty han förlorade med honom all sin lycka: Han hade af honom ärft mycken makt och wäl-; men icke hans mod och klokhet: Hvarken äg-an nog försiktighet, at försäkra sig om Präster-et, som förmådde alting, när ingen sådan som g *Birger* det kunde hindra, ej heller nog dygd, likas med sine Bröder, som woro mer älskade, n: Til Canceller hade han *Kettil*, en Wästgö-iskop i Finland, som med *Urbani* IV. samtycke de et Kanike-Collegium i Rendameckl (*), t sedan flyttes til Åbo; men i öfrigit hade *Wal-* ingen urskillnings-gåfva, at wälja sig Rådgif-Åtskilliga kloster rönte wäl hans gifmildhet (a): Ihems gaf han ej allena A. 1266. och 1271. sina

A. C. 1266.

(*) H. Speg. Chron. Episc.

 För-

Han eller hans broder skall hafva inrättat et Domi-can-kloster i Strengnäs: v. Rhyz. Monast. p. 196.

A. C. 1267. (*) cfr. Confirm. Greg. X. pro Monaſt. Gudhem. Lugd. Kal. Aug. 1274. it. Rhyz. Mon. p. 173.

Förſvars-bref, utan ock A. 1267. och 1276. ſina Frihets-bref för alla Konungſliga utſkylder (*), och ſ. *Ingrids* wid Skenninge låt han upbygga A. 1272 (b); Men hans Broder, Hertigen i Södermanland, en Herre af ſtora egenſkaper, gaf både dem Andeligom (c) och werldſligom ſtörre hopp: Deſsutan war *Sophia*, *Waldemars* Drotning, ſå högdragen och ſpotſk, beſynnerligen emot hans Bröder, at ingen af dem fann nöje wid hans Hof: Hertig *Magnus* kallade hon *Kättilbotaren*, emedan han war mycket ſvartlagd, och den yngſte Brodren *Erik Intet*, efter han war godſint och enfaldig (d). Detta kom mäſt af afvund emot *Magnus* för det, at hans Hof i Nyköping wid öfvergick Konungens i god ſmak, ridderliga öfningar, helefvenhet och ſkickeligt ſolk, hwilket denne Hertig wiſte draga til ſig från alla orter: Så framlyſte ock i honom en Efterträdare til Thronen, ſå ſnart *Waldemar* och *Sophia* A. 1268. hade miſt deras ende Son *Erik* (e), ſom ſkall hafva artat ſig ganſka wäl (**).

A. C. 1268. (**) Er. Ol. H. Sv. p. 167. 168.

Den

(b) På en i Skenninge igenfunnen Sten läſas deſſa ord: *Anno* CIↃ. CC. LXXII. *fecit Rex WALDEMARUS hoc dolium lapideum edificare in uſum Monaſterii S. Ingridis ſolennitatibus regni noſtri.* v. Rhyz. Monaſt. p. 107.

(c) I ſin hufvudſtad Nyköping inrättade han wid den tid et kloſter för Franciſcaner eller Gråbröder. Rhyz. Monaſt. p. 222.

(d) A. 1273. (Non. Febr.) då han war på Bielbo, ſkänkte han hwad han ägde i gårdarne *Nädby* och *Wengi* åt Syſter *Chriſtina*.

(e) Meſſenius (S. I. T. 12. p. 143.) ſäger, at denne Prins icke dödt ſå ſnart, utan blifvit ſatt i fängelſe A. 12[illegible] &c. men han lär hafva irrat ſig på K. *Waldemars* na

enna sorg sökte de, at lindra genom en resa, som A.C. 1268.
et åhret anstältes til gränserne, at möta Dannemarks
ch Noriges Konungar, deras nära anhörige: *Magnus*
agbotare, Konung i Norige, hvars Gemål war *Inge-*
rg, *Sophias* Syster, mötte dem wid Göta-Elf (*).
r wänskapen å begge sidor upriktigt bekräftades. På
mma sätt woro de tilhopa med Dana-Konung *Erik*
lipping, *Sophias* Broderson, wid *Fagerhult* (f)
gränsen emellan Småland, Halland och Skåne (**):
enska Drotningen följde hem med honom til Dan-
mark, at se sina Systrar och derjemte at besöka sine
lers graf i Ringstad, der hon giorde hederligt offer;
n med denna färd war hon orsak til sin och sin yn-
Systers olycka: *Jutha*, en dåjelig Prinsessa,
le gifvit sig i Roskilds-kloster; men då hon åter
sin Syster *Sophia*, förnyades kärleken både til
ne och werlden: Hon gaf sig ingen ro, sedan
tningen war bortrest, förån hon fick komma efter
Svenska Hofvet: *Waldemar*, som med all prakt
ttog sin Svågerska, blef så betagen af hennes skön-
, at han war sin Gemål otrogen: Kloster-jungfrun
hafvande och födde en Son *Erik* (***), som i
lighet upföddes hos Drotning *Ingeborg* i Norige:
ne fick sedan *Marks*-Härad i Wästergötland, stå-
e *Malmö* och *Trelleborg* i Skåne, samt åtskilliga
i förlåning (†), lämnandes efter sig i Sverige yp-

(*) Petr. Claus. Chron. Norv. ad A. 1268.

(**) Mess. S. I. T. 12. p. 125.

(***) Er. Ol. p. 167. Mess. L. c. p. 126. cfr. Holb. L. c. p. 315.

(†) cfr. Mess. L. c. p. 161. 174. 175.

ige Son af samma namn. En Arfvinge til Kronan,
om så wäl artat sig, måtte wäl någon gång imedler-
id blifvit omtalad, om han lefvat.

Messenius kallar det *Fagerdal*.

A. C. D. 1. perlig afföda, (g): Man kan tänka, huru detta brott uptogs ej allenast af *Waldemars* Drotning, som af ångslan deröfver blef sig aldeles olik (h), utan och af hans ovänner, som sökte alla tilfällen til hans förderf.

A. C. 1270. (*) Mess. L. c. p. 125. (**) Bull Innoc. IV. Lugd. d. 9. Aug. 1246. & 11. Dec. 1251. ap. Peringsch. in Mon. Uller. p. 15. 16. (***) v. supr. c. 7. §. 23.

2. Innan Konungen föll i detta missöde, höll han med Riksens Ständer et möte i Söderköping A. 1270 (*): Som gamla Upsala-kyrka då förlängst war af brunnen och icke hunnit til någon fullbordan, oak tadt *Innocentii* IV. skrifteliga förmaningar til hela Sverige om dess upbyggande, med löfte om 40 dagars aflat (**); så beflöt man nu inteligen at wärk ställa hvad förut war begynt (***) och flytta Sverige Ärk

(g) Hans Son *Waldemar Erikson* förde tre Lejon i wapen som hans Farmoder: Han war tre gånger gift: med *Ingeborg Bosdoter Natt och Dag* på Ringstad wid Norköping, som war änka efter *Jon Knutson* med hvilken hon haft en Son Riksdrotsen *Bo Jonson*. Hon födde *Waldemar* en Doter *Margareta*, hvilken ägde *Christiern* en Son af *Broder* i *Kärr* i Halland och Soneson af *Assar*, det landets Höfding wid pass 1320, (cfr. Mess. Theatr. Nob. renov.): Denne *Christiern*, som med någon ändring uptog sin Frus wapen är alle *Lejonhufvuders* Stam Fader: Han hade två bröder *Sven*, som förde i wapnet et Tiurhufvud, och *Abraham Broderson*, Drotning *Margaretas* gode wän. I andra giftet ägde *Waldemar Erikson Helga Amunds* Doter, som födde honom en Son *Erik*, hvilken med sin Moder samtycke sålde åt sin Styfbroder *Bo Jonson Grip* sin gård *Brokind* A. 1359. för 200. lödige mark silfver. *Waldemars* tredie hustru war *Ida Königsmark*, v. Annot. Marg. Grip. MS. in Biblioth. Salstad.

(h) *Ericus Olai* säger, at hon miste sin fägring, blifvandes blek och blå i ansiktet.

Digitized by Google

A. C. 1271.

...Biskops-Säte från gamla Upsala til Österaros el-
det nya, der det nu är och der den Stora kyrkan
...ljande åhret under *S. Laurentii* och *S. Eriks*
...ydd och namn hade hunnit til mycken fullkomlig-
(*). Til Ärke-Biskop efter *Laurentius*, som dödt
1267, hade nu Dom-Capitlet wahlt *Folke Johan-*
Angel, *Waldemars* Syskling (i), som sedan af
...gorio X. blef bekräftad på mötet i Lion genom Ka-
...n *Rogeir* A. 1273 (**), och invigd i sin nya
...nkyrka A. 1275, icke af Ärke-Biskopen i Lund
...utan efter Påfvens Fullmakt (***) af sin Broder
...*ik*, Biskop i Westeråhs (†). Wid tilfälle af den
...iksdag i Söderköping erhöllo Stiftets Kaniker i
...öping af *Waldemar* stora friheter, hvaruti fo-
...deras wederlikar wid alla Domkyrkor dem efter-
...e: De fingo upbära alla Konungs-böter i brott-
och sielfva *Edsöre* på sine gårdar, hvilka äfven
...lla Krono-utskylder befriades (††). Domkyr-
...kulle ock få niuta en gammal inkomst, som kal-
dels *S. Egidii*, dels *S. Thomæ Skatt*, af wissa
i Stiftet (†††). Således wiste de Andelige alt
...ch mer, at sättia sig i wälmakt och öka sin myn-
...t. När Prins *Magnus* julade på Bielbo i Öster-
...d, skänkte han på följande Nyåhrsdag åt Streng-
...Domkyrka sin *Faderlige Rätt* (l) til *Botkyrka* i
...manland (*). Stora kyrkan i Österaros war nu

(*) Annot. Caroli Ep. Aros. in Mon. Ecc. Benz. p. 21.

(**) Lit. Greg. X Lugd. 15. Kal. Sept. 1273.

(***) Lit. Greg. X. ad Ep. Aros. Lugd. 15. Kal. Sept. 1273.

(†) Er. Benz. Mon. Eccl. p. 200. 201.

(††) R. Wald. Dipl. Linc. 1270. cfr. J. Wild. Hist. Pragm. p. 408.

(†††) Mand. R. Wald. Linc. d. 5. Pauli. a. 1271.

(*) Lit. Pr. Mag. Bielb. d. 1. Jan. 1272.

 i godt

...Hans Moder *Benedicta*, *Folke Jarls* Doter, war Hertig
...*irgers* Fränka.

...Dock *sine præjudicio Ecclesiæ Lundensis*, säger bemäl-
...Påfves bref.

...å kallas i gamla handlingar *Jus Patronatus*.

A. C. 1272. i godt ſtånd, ſedan hela Riket begynt gripa ſig an til deſs förfärdigande (m): Icke årnade man henne ännu til Domkyrka; ty dertil brukades *Heliga Treſaldigheds* kyrkan (*) i 164. åhr, til deſs den Stora blef aldeles färdig (**); men Årke-Biſkops-Sätet kunde nu efter Riksdags-beſlutet ombytas: Sådant ſkulle ſkie med någon ſärdeles högtidelighet: Ingenting war efter den tidens begrep angelägnare, än at ditflytta från gamla Upſala framledne Konung *Erik Jedvardſons* Lik, en Helgedom, hvarpå menigheten trodde hela Rikets wälfärd ankomma: Denna flytning firades derföre med ſtor prakt i Konungens (n) och Rikets Råds närvaro wid Diſtingen den 24. Januarii (o) å. 1273 (***): På hvilket åhr *Erik* förſt blifvit inſatt bland Helgonen, kan man ej wisſt weta: Af Påfwen år han redan A. 1255. kallad *Helig* (†) och i gamla Upſala blefvo hans ben ſkrinlagde A. 1257 (††); men nu erkändes han ſå mycket ordentligare för Sveriges Patron och räknades ibland deſs Helige (†††): Om Konun

(*) v. ſupr. c. 6. §. 6.

(**) Peringſch. Mon. Ull. p. 12.

A. C. 1273.

(***) E. Beaz. Mon. Ec. p. 199. & Peringſ. Mon. Ull. p. 50.

(†) Lit. Alex. IV. ap. Peringſ. in Mon. Upl. p. 171. & Mon. Ull. p. 50.

(††) Peringſch. Mon. Ull. p. 51.

(†††) v. ſupr. c. 8. §. 11. & Meſſ. L. c. p. 126.

(m) Wi hafve ännu et bref af ſex Biſkopar, *Henrik* i Linköping, *Finvid* i Strengnäs, *Erik* i Skara, *Carl* i Wexiö, *Kettil* i Åbo och *Äſter* i Wexiö, om 40 dagars aflat för dem, ſom wille hielpa til Upſala-kyrkas flytning och bygnad. Dat. Öſtraarus d. 9. Sept. 1271. v. Peringſch. in Mon. Uller. p. 17.

(n) K. *Waldemar* gaf wid det tilfället til Upſala-Domkyrka ſin qvarn i *Spånga* och 4. markers land i *Hafs Långhundari*. v. Lit. R. Waldem. A. 1273. 5. Kal. in ap. Peringſch. in Mon. Ull. p. 50.

(o) d. 4. Julii flyttes alle de gamle Biſkopars och Ärke-Biſkopars ben från gamla til nya Upſala. v. Peringſch. Mon. Ull. p. 135.

Digitized by Google

Konung *Waldemar* hade mått et helt annat tycke: Danſka Prinſeſſan, hans Svågerſka, hade nu frambrakt hans naturlige Son, hvarföre hon på Lagaholms-Slott i Halland (*) til evig fångenſkap war inneſluten (p) och han fieſ med faſan anſedd, i ſynnerhet när de widſkiepelige nu påminte ſig en ſtor jordbåfning, ſom Sverige kändt A. 1271, och hvaraf de utråknat ſtora olyckor (**). K. C. 1273.

(*) cfr. Meſſ. L. c. p. 132.

(**) Meſſ. L. c.

3. Mötet i Lion hade beſlutit en härfärd af alla Chriſtna Makter til det Heliga Landet, hvarom åfven Sverige antyddes åhren 1272 och 73 (***); men til ſå widlyftiga affikter war icke Konung *Waldemar* i ſtånd: han nödgades dock på wiſſt ſätt böja ſig under det Andeliga oket: At afplana den ſynden han begådt med ſin Svågerſka, måſte han företaga ſig en Pelegrimsfärd til Rom och den heliga Graf (†), den förſte gång en Svenſk Konung giordt en ſådan wandring: Han gaf ſig på wägen ſtrax efter nyſs omnämda Högtidelighet i Upſala och tog utan tvifvel med ſig många, ſom då i Jeruſalem låto ſlå ſig til Riddare med löfte, at fäkta för Chriſtna Läran. På utreſan hade han ſamtal wid Wåſtgöte-gränſen med ſin Svåger *Magnus*, Konung i Norige, då om et och annat Riken emellan i wänlighet öfverlades (††). Hans Broder *Magnus* war då på en Riksdag i Strengnäs förordnad, at föreſtå Riket under hans frånwaro: Denne ſkickelige Prins tog den tiden fördeles i akt, at winna ſå wäl de Andeliges ſom de Werldſliges tycken: *Gregorius* X, ſom genom ſina kreatur redan kände både *Magnus* och Svenſka fäkernes tilſtånd, betiente ſig af lägenheten,

(***) Lit Greg. X. ad ArchiEp. Sv. & Norv. ap. Civ. verld. Apr. 1272. it. ad ArchiEp. Upſ. & Suffrag. Lugd. Id. Nov. 1273.

(†) Meſſ. L. c. p. 127.

(††) Pet. Clauſſ. Chron. Norv. ad a. 1273.

(p) Hon dog ock der A. 1280. v. Meſſ. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1273. at få et och annat ur Lagen affkaffadt, som han tykte ſtrida emot Präſterſkapets Enevälde, hvilket i Hertig *Birgers* tid icke fådt utbriſta: Han ſkref til
A. C. 1274. *Magnus* och Regeringen från Lion A. 1274, klagandes; *at man i Sverige ej nog efterkom hvad några af hans Företrådare ſtadgat om Arf och Teſtamenten, at man beſvärade kyrkiona-grund med Krono-utlagor, at man giorde hinder i åtſkilliga Präſterſkapets rättigheter, at man ſtundom underſtod ſig draga de Andelige för werldſlig rätt och äfven wiſſa ſaker från deras Domſtol, betagande dem ockſå böterne af wiſſa brottmål, at föräldrar ofta tvingade ſina döttrar til giftermål, hvilket war en Kyrkan tilhörig Samvets-ſak, och at werldſlige Ambetsmän brukade ſtrånghet med dem, ſom ej betalte ſin ſkuld, hvarigenom deſſe hindrades från ſina andeliga ſkyldigheter.* Til ſlut hotade han med Faderlig Åga, om man ej altſådant rättade (*). Detta beviſar, huru oinſkränkt Romerſka
(*) Bull. Greg. X. Lugd. d. 9. Aug. 1274. cfr. J. Wild. Hiſt. Fragm. p. 409. Åhregirigheten då redan blifvit, och huru hon inträngde ſig i werldſliga Regeringen. *Magnus* underſåt ej at lyda, på det han ſkulle förbinda ſig de mäktigaſte i ſandet, och bekräftade äfven detta Påfve-bref ſedermera då han kom til ſtörre makt, undantagande hvad Teſtamenten angick, hvilket han hemſkiöt til Lagen och Rikſens Råd.

4. När *Waldemar* på ſlutet af år 1274. kom hem från ſitt heliga reſa, fann han ſine underſåtares kyolek emot ſig mer förkolnad, än tilförne: Han låg den hafva wändt ſig til *Magnus*; ty miſstänkte han honom för hemliga anläggningar: Han war ſå o-

för-

försiktig, at han uppenbarligen beskylte honom för otro och at wilja rycka til sig Kronan, hvilket ock af Drotningens hatfulla tilsatser understöddes: Derigenom sattes Hertigen så mycket förr och alfvarsammare i harnesk: *Waldemar* sammankallade Rikens Ständer til Sam-Tinget i Strengnäs A. 1275, endast för at besvåra sig öfver sin Broder och at minska hans wälde: Det war ej nog, at han klagade öfver Rikets delning emellan Bröderne i stora Hertigdömen, han angrep *Magnus* i synnerhet som den mäktigaste: Han tilvitte honom åtskilliga grofva fel wid Riksföreståndare-Syssan och begärte deröfver Ståndernes utslag (*); men *Magnus* förklarade sig ej allena tilräckeligen, utan framstälte ock åtskilliga klagomål emot Konungen, som förhållit honom en del af hans Fäderne-arf, hvaruti han wann allmännare bifall: Sinnen blefvo mer och mer förbittrade: Rikens Råd mödade sig mycket, at förlika dem; men ingen giorde det på ädlare sätt, än *Bengt*, Konungens andre Broder, som tilböd sig at afstå sit Hertigdöme Finland och många Arfvegods, allenast at den broderlige kärleken derigenom måtte återställas (**): Han gaf sig ock wärkeligen icke länge derefter til Andeliga Ståndet och til Ärke-Diekne i Upsala (***), hvaraf Domkyrkan hade mycken nytta. Dock, alt sådant war förgäfves och Riksdagen blef afbruten, mäst genom de Andeliges konster, som oförmärkt giöto olja i elden, wilsande bruka denna oenighet til sin fördel (†): Konungen for til Stockholm och *Magnus* med sin yngste Broder *Erik* til sin hufvudstad Nyköping, der han beslöt, at angripa *Waldemar* med uppenbart krig: Til den ändan reste begge desse Prinsar om wåhren til Danemark,

A. C. 1274.

A. C. 1275.

(*) cfr. Mell. S. Ill. T. 2. p. 53.

(**) Br. Ol. H. Sv. p. 168. Mell. Ill. T. 12. p. 127. Chron. Rhythm. p. 38.

(***) Peringsk. Mon. Ul. p. 204.

(†) cfr. J. Wild. Hist. Pragm. p. 407.

Digitized by Google

A. C. 1275. nemark, der de handlade med Konung *Erik Glipping* ej allenaſt om et antal Folk, utan ock om et penninge-låhn af 6000. mark lödige eller efter wårt mynt 48000. Riksdaler, hvarmed de wårfvade både Tyſke och Svenſke Troppar: Tilſtåndet i Sverige war ſåledes ganſka olyckeligt och ſå mycket mer ſom en hård wåderlek detta åhret i Norden (q) förorſakade miſsväxt, hunger och ſiukdom.

5. Danſke Marſken *Stig Andersſon* och *Jacob Pors*, Grefve i Halland, anförde det Manſkap, ſom Hertigarne fådt af *Erik Glipping*, hvilket jemte det (†) Vetel. Epiſt. H. 8v. L. 2. §. 4. öfriga nu giorde en anſenlig krigshår (†): *Magnus* gaf tillika med ſin Broder åt Konungen i Dannemark för penningelåhnet ſin förſkrifning af Sunderborg. A. C. 1276. 1276 (*) och ryckte derpå om wåhren in i Sverige, (*) Meſſ. Sc. Ill. T. 12 p. 127. cfr. L. Holb. Dan. Hiſt. T. 1. p. 350. der hans Hår förröktes från alla miſsnögda orter och der han nu ſade ſig antingen wilja *dö eller winna* (**). (**) Er. Ol. p. 170. cfr. O. Reſſel. Diſſ. de R. Magn. Ladul. Upſ. 1731. *Waldemar* ruſtade ſig på ſin ſida ſå ſnart han märkte Brödernes upſåt: Folk hade han til ſtort antal; men hvarken öfvade Soldater eller ſkickelighet nog, at anföra dem: Hans Svåger, Konungen i Norige, ſkickade ſina bud ſå wål til honom ſom til *Magnus* med (***) cfr. Petr. Clauſſ. Chron. Notv. ad a. 1278. wånlig begåran, at få förlika dem (***); men *Waldemar* afſlog ſådant och förſåkrade, til ſvar på ſin Broders ord, dem han fådt höra, *at Magnus ingenting mindre ſkulle winna än Sverige.* Han tågade med ſin Drotning och krigshår genom Wåſtmanland och Nerike til Wåſtergötland, der *Magnus* redan inbrutit; men i akt tog ingen ordning: Den mångfal-

dige

(q) I Norige föllo det åhret hagelkaf 30. lods wikt. v. Petr. Clauſſ. Chron. ad A. 1275.

Digitized by Google

dige Almogen gick öfver Tiveden likſom på warg-ſkall och ſamlade ſig åter med lika wårdslöshet wid Hofva, en marknads-plats i Wadsbo-Härad: der blef denne hufvudlöſe hopen af Hertigarne öfverrumplad och dels nedérhuggen, dels ſkingrad med ſtörſta förſkräckelſe (*). *Waldemar* och *Sophia* woro ånnu qvare och rade ſig i *Ramunda-Boda*, når en fårad Riddare i haſt dit kom och afmålade fahran med lifliga färgor; men rådde dock Konungen, at fatta mod och draga något tilbaka, at ſamla nya krafter: Drotningen, ſom wid et Schackſpel fick denna tidning, märkte då, at *Magnus* hållit ord; ty han hade ſagt, at *Kettilbo-taren* (ſom hon kallade honom) *engång ſkulle laga hennes ketlar*. Hon ſkyndade ſig ſom ſnabbaſt undan, förmodeligen til närmſta kloſter, ſom då redan ſkall hafva warit anlagdt, antingen wid *Boderne* (**) eller wid *Laſſåna* (r), och *Waldemar*, långt ifrån at låta ſig af et blodigt hufvud upmuntra, flydde med ögre få tienare til Wermeland (s); men Hertigarnes tilkickade hinde honom på et ſtälle, der han för låne fatt til bords, och förde honom tilbaka.

A. C. 1275.

(*) Vet. Append. ad Sax. Gr. in Mon. Ecc. Benz. p. 149.

(**) A. O. Rhyz. Monaſt. p. 240.

6. När han kom för Brodrens ögon, war han i ödmiuk ſom han kort tilförne warit ſtolt: Han id om nåd och at *Magnus* af broderlig kärlek wille

(r) Ovisſt är, hvilken Orden af början innehaft kloſtret wid *Laſſåna*, eller *Ramunda-Boda*; men 100. år wid paſs för Reformationen bodde der Munkar af *S. Antonii orden*, ſom ock åro kallade *Eremiter*. v. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 240.

s) Meſſenius ſäger, at Drotningen följde med; men *Ericus Olai* och flere tala ej derom.

A. C. 1276. wisa honom sin mildhet: Hertigen war ingenting mindre, ån grym: *All eder olycka*, sade han til Konungen, *kunnen I tilskrifva Eder Drotning, utom hvilken I deruti icke råkat; Jag har Eder nu i mit wåld; men skall dock ej gifva Eder orsak at klaga:* Strax församlade han Rikets Råd och Ständer i Junii månad til nya Upsala, der han med deras samtycke lämnade åt sin Broder i dess lifstid hela Göta-rike eller *Sunnanskog*, förutan *Gotland*, hvaremot *Waldemar* afsade sig all rätt til Svenska kronan: Sielf behöll *Magnus*, jemte högsta makten och Konunga-wälder, hvad egenteligen kallas Svea-rike eller *Nordanskog*, tillika med *Gotland*; lätandes wid Mora-stenar enhälleligen utropa sig för Konung (*). At styrka så myeket bättre sin Thron, bekräftade han til Prästerskapets förmån de mål, som genom ofvannämde Påfvens *Gregorii* Bulla (**) blifvit honom som Rikes Föreståndare förelagde, och gaf tillika sit öpna bref til Arke-Biskopen i Upsala och samtelige hans Lyd-Biskopar på alla deras rättigheter, dem han från Kronans aldeles afskilde och frikände, lofvandes dermjemte i sin Ed, at med all makt förswara Kyrkans friheter (t), och allt andeligt Frälse (***). Han försummade ej heller hvad i werldsliga mål kunde stadga hans wälde: Han gaf Wisby-Stad frihet, at handla på alla Svenska hamnar med Spannemål och andra lifs-förnödenheter utan Tull (†), hvarigenom ymnighet braktes i alla orter. Arke-Biskop *Folke* (u), Konungarnes

MAGNUS LADULÅS.

(*) Er. Ol. H. Sv. p. 175. cfr. Chronol. vet. in Mon. Ec. Benz. p. 87. Messl. Sc. Hl. T. 12. p. 128 & L. Holb. H. Dan. T. 1. p. 351.

(**) v. supr. §. 3.

(***) Dipl. R. Magn. Ostrarot. VII. Kal. Jun. 1276. cfr. J. Wild H. Pr. p. 409.

(†) Privil. Wisb. Östra-arhuf. X. Kal. Jun. A. 1276. cfr. O. Benzel. Diss. de Sveon. Commerc. Upf. 1699.

(t) *K. Magnus* giorde ock en handel med Skog-kloster om sine gårdar *Skanald* och *Harg*, hvaraf Nunnorne hade störste fördelen.

(u) Han inrättade i Upsala 8, Canonicater i ställe för 4.

Digitized by Google

nes Syskling (*), dog detta år, til hvilkens Efter- A. C. 1276.
trädare valdes *Jacob Israelsön*, som sedan invigdes (*) v. supr. § 2.
af Ärke-Biskop *Turgot* i Lund A. 1278 (**); men (**) Benz. Mon.
hans Ärkehåpa (x) förkastade Påfven *Nicolaus* III, Eccl. p. 247.
redan A. 1277 med tillåtelse, at om han så wille, skul-
le han få emottaga henne af Biskoparne i Linköping
och Roskild, dock utan intrång för Lundiske Stolen
(***). En närmare anhörig miste *Magnus* i sin Broder (***) Lit. Nic.
Erik, Hertig i Småland, som med allas beklagan 3. ad Jac. Elect.
og den 16. Sept. och blef i Warnhem begrafven (y), Upf. Rom. Non.
Apr. 1277.
lmnades efter sig en Dotter *Ingeborg*; som i sit gifte

med

hvilkas antal sedermera steg til 17, och testamenterade tolfte delen af sit Fäderne til Upsala-Prästerskap (v. Speg. Chron. Episc.), riktandes Domkyrkan på många sätt. v. Petingsch. Mon. Ull. p. 136.

(x) Detta *Pallium* gördes från Rom at Mäster *Anders*, Probst och Kanik i Upsala, och *Simon*, Kyrkio-Herde wid Girstad i Upland; men lämnades i Linköping hos Biskop *Henric*, som sedan giorde en pelegrimsfärd och dog i Akkaron i Palæstina A. 1283 (v. Benz. Mon. Eccl. p. 248.): Denne Biskop *Henric* fick Påfvens *Urbani* IV. befallning (ap. Urb. Vet. 3. Non. Dec. 1263.), at förbiuda Wisby all handel med Hedningarne i Preussen och Liffland: Han utwärkade och af *Clemens* IV. 40. dagars aflat för dem, som besökte Linköpings Domkyrka på S. Petri dag, v. Lit. Clem. VI. Peruf. 2. Id. Oct. 1265.

y) Messenius säger, at han dog A. 1275; men hans tideräkning är ej alkid pålitelig. K. *Magnus* betalte en del af Hertig *Eriks* gäld med de 600. mark penningar, som han fick för *Husaby*-gård i Enhörna-Sokn af Biskop *Amund* i Strengnäs A. 1281. 6. Kal. Febr. (v. A. A. v. Stiernmans Höfd. Min. p. 262.); Det öf-

Digitized by Google

A. C. 1276. med *Johan* I. Hertig til Saxen-Lauenburg, blef det
(*) Peringsk. Geneal. Folkung. MS. huſers Stam-Moder (*); men *Magni* äldre Broder *Waldemar* war ännu ſicke dód, faſtän han förlorat Sverige (z), ej heller hans Drotning, ſom ej kunde gifva ſig i detta tilſtånd tilfreds, utan upäggade ſin Herre til hämd och miſsnöje.

7. *Magnus* tänkte deſs mer på ſin Throns befäſtelſe, hvartil han billigt räknade et giftermål: *Hedevig*, Gref *Gerhards* Dotter i Holſten, war då en af de älſkeligaſte Fröknar i Norden; Konungen ſkickade ſina Sändebud, at begära henne och, efter erhållit
(**) Meſſ. Sc. III. T. 12. p. 128. bifall, at föra henne til Sverige (**); men i det ſamma fick han åfven annat at tänka på, än kärlek: di han året tilförne afſkiedat de Danſke hielp-troppar, hade de med befolkningen ej låtit ſig nöja, utan framfarit i hemreſan öfver hela landet ſom uppenbare fiender med härjande och plundring ända til Stegeborg i
(***) Verel. Ep. Hiſt. Sv. L. 2. ſ. 4. Loccen. H. S. p. 89 cfr. L. Holb. L. c. p. 351. Oſtergötland (***). Från de ſkådade orter inkommo ſådana klagomål, at *Magnus* ej annat kunde, än af Konungen i Dännemark fordra erſättning, ſom borde afräknas på de 6000 mark lödige, hvartil han ſig förſkrifvit; men til ſådant wille *Erik Glipping* ſig ingalunda beqvåma: tvertom, han gillade ſit folks upförande: *Magnus* grep då, efter en öfverläggning med Rikſens Ständer i Söderköping, til wapn, at tåga åt den

riga afbördade han i ſit Teſtamente, då han derföre pantſatte ſin gård *Tuna* til Dom-Capitlet i Linköping.

(z) Han bodde då mäſt på ſin gård *Ettak* i Wäſtergötland och Wartofta-härad. v. Tuneld. Geogr. Sv. p. 215.

Digitized by Google

len sidan; men i Kalmar mötte han sin brud, med A. C. 1276.
vilken han på Mårtens-måsse-dagen i åtskillige Tyske
örstars närvaro höll sit biläger, gifvandes henne *Dav-*
i Wästmanland med *Fällingsbro*, *Åkerbo*- och
näfringe-Härader til morgongåfva (*). Denna dyg- (*) Er. Ol. L. c. p. 175. 176. Mess. L. c.
iga och berömliga Drotning födde honom sedan fy-
Söner, *Birger*, som efter honom bar Svenska kro-
n, *Erik*, Hertig i Upland, *Waldemar*, Hertig i
nland, och en, som först föddes, men dog strax
rester, samt fyra Dötrar, *Ingeborg*, som fick *Erik*
lenved, Konung i Dannemark, *Richissa*, som blef
reständerska i S. Clara-kloster, och *Catharina*,
m dog A. 1286 (**). Strax efter bröllopet fortsat- (**) cfr. O. Rest. Diss. de R. Mag. Ladul.
Magnus sit krigståg: Han inryckte i Halland och
åne, hållandes der grufveligen hus, at wedergålla
a med lika: När han kom til Rönne-å i Skåne,
der för honom Danske Fält-Herren *Uffe Drost*
med en talrik krigshår, som upkastat broen, at
ej längre kunde komma: Dessutan war nu win-
förhanden, så at ingenting mer kunde uträttas;
vände han med stort byte tilbaka (***); men wid (***) Mess. L. a. p. 128. 129. cfr. Locc. Hvidfeldt &c.
la wåhrdag war krigs-elden lös på alla sidor.

8. *Erik Glipping*, som ej allena wille hämna
a inbrott, utan ock underhålla et inbördes krig i
rige, upmuntrade i hemlighet Konung *Waldemar*,
ertaga den afsagda Kronan, gifvandes honom sto-
ra

) Om denne war den samme som *Offe Dyre*, hvilken
snart mer skall nämnas, kan jag ej weta, men hans
Morfader war en Grefve *Ingelbrecht*; som med *Hvide-*
Slåkten war nära befryndad. v. Mart. Petri Geneal.
ArchiEp. Absalon. Hafn. 1589.

A. C. 1276. ta löften om bistånd: Detta war et gladt budskap för Drotning *Sophia*, som regerade sin Man: *Waldemar*, i förtröstan på sin lyckas omväxling, skickade til *Magnus* (b) en Hårhold, som af honom fordrade hela Riket: *Han wille hellre*, sade han, *mista altsammans, än nöja sig med den del, som honom blifvit påtvingad*; Strax wårkstålte han ock detta beslut: Han gaf sig i flock med den Danska håren i Skåne, som med långtan afbidat wintrens förlopp och föll in i Wårend, en del af Småland, som grymmeligen skoflades, då ock Wexiö-stad och Domkyrka blefvo i aska lagde (*) A. 1277. Til försoning för denna hårdhet emot Kyrkan gaf wål *Waldemar* et gods (c); men landet war lika illa medfarit och suckade under en Herre, som hade hiärta til at se dess fördärf, fastån han påstod, at wara dess Konung: Detta brakte *Magnus*, at säja, då han det fick weta: *Min Broder hade ej behöft til sådan wåldsvårkan inropa främmande troppar* (**), hvaraf kan slutas, at *Waldemar* eller hans inhemske Hofmån warit de grymmaste: Dock, detta wålde tog en neslig ånda: Wårends Invånare af mankönet woro merendels borta med Konungens då upbådade krigshår, så at det svagare könet war allena, som utstod de största wåldsamheter: men dessa Qvinnor wisade nu, at de woro Dötrar af de gamla Götiska Skiöldmör (***): Sorgen öfver deras hus och ömheten om deras åhra gufvo dem manlig tapperhet: De giorde sig wapn

(*) Er. Ol. H. Sv. p. 177. 178.

A. C. 1277.

(**) Verel. Ep. H. Sv. L. 2. c. 4.

(***) v. supr. P. 1. c. 9. §. 14. & in not.

(b) *Magnus* war på en sin gård *Sanda*, när han fick detta bud.

(c) Detta har man kallat *Tullgarn*, som är en Såtesgård i Södermanland: kan hända, at man bordt låsa *Tolggården* eller *Tolgs* Sokn i Norvidinge-Hårad i Småland,

wapn af alt hvad de kunde, de samlade sig, de angrepo och nedlade de Danske hvar de träffade dem, sårdeles i en by wid *Dan*-siöen (d), der de öfverlastat sig med drycker, och renade Småland från denna plåga på några dagar (*): At belöna och hedra dessa Wårendska Hiältinnor i alla tider, gaf *Magnus* dem åtskilliga friheter (e) och deribland, at *Syster fick gå i lika arf med Broder* (**): ludrar, trummor och hvarjehanda fälttekn wid deras brudfärder har man ej förån i senare tider afskaffat. A. C. 1277.

(*) cfr. Ol. Pet. Chron. MS. & Ar. Hvidf. ap Schönft Introd. in H. S. MS.

(**) cfr Peringsk. præf. ad Fragm. Bravall.

9. Imedlertid hade en ny Dansk krigshär infallit i Wästergötland under *Palne Hvides* och *Bengt Alfsons* (f) anförande, som der illa framfor och strax åter med sin skörling rusade in på Småland: Konung *Magnus* war då hindrad af sin Kröning, som wid Pingest-tiden i Upsala wann sin fullbordan (***); Men icke dels mindre war Svenska Hären sin Fiende till mötes under *Ulf Carlson Ulf* (g) eller *NåsKonung*, som

(***) E. Bonz. Mon. Eccl. p. 247. cfr. Rz. Ol. p. 175.

(d) Skall wid detta tilfälle fådt sit namn: Desutan wisas derefter ännu åtskilliga lämningar, som *Grebbebacken*, *Konungs-backen*, *Kråkebacken*, *Olofs-backen*, *Tumlingerör* &c. alla märkeliga af fiendens nederlag.

(e) Den ortens Lagman war då *Folke Carlson*, som i wapnet förde en Winge. cfr. A. A. v. Stiernman. Höfd. Min. p. 360.

(f) Han kallas ock *Knut Alfson*; men ej bör han heta *Bengt af Alsnö*, som några welat.

(g) Han dog A. 1285. sedan han på *Alsnö* underskrifvit K. *Magni* Stadga (v. Collect. Hadorf.). Hans Doter *Ingeborg* ägde först Riksrådet och Lagmannen i Nerike *Knut Mathison* (v. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 158.),

Digitized by Google

A. C. 1277. som hade med sig *Peder Persse* af Halland, en anförvandt af de Hallåndske Grefvar, och *Offe Dyre* (*), hvilke begge flydt från Dannemark, misnögde med *Erik Glipping* för det han ej welat betala dem en skuldfordran: *Ulf Carlson* afbidade ej hela sin krigshår: Han tog allena två hundrade Ryttare, hvarmed han angrep de Danske i *Niutung* (**), en trakt i neigden af *Finveden* (h), så tappert och oförmodeligen, at de strax i största oreda blefvo slagne och begge deras anförare til fånga tagne (***): Desse sluppo dock strax emot wederbörlig förskråkran, at lösa sig inom et åhr eller då infinna sig som fångar i Söderköping i östergötland. Sådan motgång afskräkte icke *Waldemar*: Han lydde sin Drotning och förlet sig än widare på Konungen i Dannemark, som nu til krig och hämd war mer hågad, än tilförne: Thorsmånaden war ej åndad A. 1278. förån *Erik Glipping* tillika med *Waldemar* och en stor krigshår bröt in i Wästergötland och bemäktigade sig Slotret *Axevall*, sättiandes hela neigden i blod och brand. *Magnus* samlade så mycket krigsfolk som giörligt war och tågade emot fienden; men fann sig förfvag, at wåga en hufvud-drabning: Han giorde dock alt hvad en skickelig Fältherre borde i en slik omständighet: Han förhögg

(*) cfr. supr. §. 7. in not.

(**) cfr. Chron. Rhythm. p. 42. Lect. Cod. Reg.

(***) Er. Ol. p. 179. Meff. L. c. p. 129. cfr. L. Holb. L. c. p. 352.

A. C. 1278.

sedan *Abiörn Sixtenson* til Tosta, Engsö och Salestad, S. R. Råd och Drotset, *Oxenstiernors* och *Sparrars* Stamfader.

(h) I Påfvens *Innocentii* IV. Bekräftelse (Lugd. 13. Kal. Febr. 1249.) på Cardinalen *Wilhelmi Sabinensis* Dom angående gränse-tvisten emellan Biskoparne i Linköping och Wexiö brukas de orden: Super Terris de *Niutung* & de *Finvidia*.

Digitized by Google

högg och inſpårrade alle wägar, han flog alle ſtröfvande hopar, ſom ſkilde ſig från fiendtliga hären och afſkar den ſamma ſå aldeles tilförſel af liſsmedel, at *Erik Glipping* redan wid Påſketiden ſåg ſig i ſtörſta nöd (*) och hade näpligen ofkadd kunnat draga ſig til ſit land igen, om han ej genom *Peder Porſes* och *Ove Dyres* bemedling förſt erhållit et ſtilleſtånd och ſedan en ſtändig fred, hvartill ſidſta handen lades på *Lagaholm* i Halland (**), ſedan *Waldemar* begifvit ſig til *Malmö* i Skåne (***). A.C. 1278.

(*) cfr. Meſſ. L. c. & Puffend. Introd. in H. Sv. §. 41.
(**) cfr. Meſſ. L. c. p. 131.
(***) cfr. Vertot. Chronol. de l'Hiſt. de Svede. p. 168.

10. Man handlade länge om wilkoren til denna förlikning: Penninge-låhnet, hvarpå *Magnus* gifvit ſin handſkrift, giorde ſtörſta ſvårigheten: Af 6000. mark lödige måſte *Erik* ändteligen afflå 4000, ſå at ej mer än 2000 återſtodo (†), eller efter wårt mynt 48000 daler Silfvermynt, ſom på wiſſa år ſkulle betalas af Lödeſe-Låhn, hvilket dock tillika med ſlottet af Svenſka Riksrådet *Svantepolk Knutſon til Wiby* (††) ſkulle innehafvas (†††). Dertil måſte Danſke Konungen gifva ſin förſäkran, at ej biſtå någon, ſom upſatte ſig emot Konungen i Sverige (*): Således blef *Waldemar* af ſin beſkyddare öfvergifven och lemnad under ſin Broders mildhet; Hans Drotning och Rådgifvarinna war honom icke trognare: I harmen öfver ſina förſlagers fall, ſkilde hon ſig ifrån honom och reſte til ſin Syſterſon, Konungen i Norige (i); men der-

(†) cfr. Meſſ. L. c. p. 132.
(††) v. ſupr. c. 7. §. 13.
(†††) Meſſ. L. c. p. 130.
(*) Lit. Er. R. Dan. de Lagaholm a. 1278. ap. Meſſ. L. c. p. 131.

L l 2

(i) Man har hittils föregifvit, at hon nu blifvit död, men orätt: Hon gaf A. 1284. d. 2. Sept. en qvarn *Mölby* til ſin jungfru *Ingrid* ſom fick lof at ſkänka den åt *S. Ingrids* kloſter i Skenninge (Rhyz. Monaſt. p. 110.). Norſka Hiſtorien ſäger, at *Sophia* gifte ſig ſedan med Hertig

Digitized by Google

A. C. 1278. dermed giorde hon *Waldemar* större tienst; ty han blef sedan mycket fogeligare och af de Svenske bättre liden: Det första och rådeligaste för honom war, at förlikas med *Magnus*, åt hvilken han på *Askanäs* gaf sin afsäjelse-skrift på hela riket, så wäl *Göta*-som *Svea*, förbehållandes sig allenast sina Fädernegods (k), och från den stunden begynte *Magnus* i sina bref, at kalla sig *Sveriges och Götes Konung*, hvilket ej tilförne warit brukeligt (*). Strax efter Svenska krigståget war Konungen i Dannemark lyckeligare emot en annan *Magnus*, Konungen i Norige, som utkrafde sin Drotnings Brudskatt; ty han wann öfver honom en stor seger wid Skanör i Skåne, der femtusend Nordmän skola hafva fallit (**): Konungen i Sverige använde på begåran all flit, at förlika dessa Makter, hvilket ock lyckades åtminstone i begge Konungarnes lifstid; men sielf råkade han oskyldigt i en sällsam och farlig omständighet: Den ofvannämde *Peder Porse* hade wid fredsslutet emellan Sverige och Dannemark så stält

(*) Mess. S. III. T. 15. p. 43. cfr. O. Refr. Diss. de R. Magn. Ladul.

(**) Pet. Clauss. Chron. Norv. ad a. 1278. & Mess. I. c. p. 131.

Erik af Langeland, som då höll med Norige i kriget emot Dannemark (v. Pet. Clauss. Chron. Norv. ad A. 1295.); men bättre kommer öfverens med hennes ålder hvad Messenius menar, at det war hennes Doter *Sophia*. v. Mess. S. I. T. 15. p. 47.

(k) Deribland war *Sigarsö*-gård i Nerike, hvilken han detta åhr 1278 (Cal. Junii), då han kom från Wästergötland til örebro, skänkte til Biskop *Amund* i Strengnäs och alle dess Efterträdare. Brefvet underskrefs af *Jacob*, Elect. Upsal. Biskop *Henric* i Linköping; *Johan Philipson* &c. åhret tilförne hade K. *Waldemar* pantsatt gården *Hassler* i Östergötland åt *Oar* (hvilken kallas *Waldemari Regis famulus dilectus*) för 60. mark örtoger. v. A. A. v. Stiernman. Höfd. Min. p. 97. 158.

Digitized by Google

stält sig in på bägge sidor, i synnerhet hos *Magnus*, at han fådt det af de Danske intagna Slottet *Axevall* i underpant för et penninge-lån, som han wål giordt åt *Erik Glipping* och ofta fordrat tilbaka (*); men derföre nu fådt inwisning på den summa, som Konungen i Sverige efter Freden innehåll borde betala: *Magnus* infann sig på god tro til en måltid, som *Peder Porse* gaf honom på Axevall och blef eljest wäl fägnad; men då han wille resa bort, förelade wården honom tvenne wilkor, antingen, at betala skulden eller blifva den qvar i fångenskap: Det war då ej annat at giöra, än wälja det förra: *Peder Porse* fick *Lödöse* Slott och lähn, at sielf giöra sig deraf betalt; och denna förskrifning, fastän tvungen, wille dock *Magnus* aldrig rygga sedan han kommit i friheet (**). An. Ch. 1278.

(*) cfr. supr. §. 9.

(**) Verel. Epit. Hi. S. L. 2. §. 5. Mall. l. c. p. 130. cfr. L. Holb. L. §. p. 352.

11. Då nu Freden i Sverige wan återstäld, tänkte *Magnus* på intet annat, än dess befästande och Rikets förbättring: Prästerskapet hade han, som sagt är, genom sin gifmildhet welat sig förbinda: Han bekräftade för Strengnäs-Biskopsåte gården *Sigbursö* (***) och gaf det åfven sit Bref på en del af *Muskön* wid *Häringe* (l), hvilket jämwäl hans Bröder Konung *Waldemar* och Hertig *Bengt* underskrefwo (†): Han stadfäste hvad hans Broder förunt Upsala Domkyrka, at dess gårdar *Husby* och *Laggevi* skulle från alla Konungs-utlagor frikännas (††): Han stadfäste åfven

(***) Lit. R. Magn. Öreb. Kal. Jun. 1278.

(†) Lit. R. Magn. de a. 1278. in act. Lit. Upl.

(††) Dipl. R. Magn. Stockh. in Oct. Assumt. Mariæ. 1278.

(l) Denne del af Muskön, som hört til *Magni* Herrigdöme och årligen räntade en mark penningar, blef skänkt til Biskop *Amund* i Strengnäs och hans Efterträdare: *Amund* lät präktigt upbygga Strengnäs Domkyrka A. 1291. v. Speg. Chron. Epiſc.

Digitized by Google

A. C. 1279. i et gårdabyte på Alsnö A. 1279. alla de friheter, som hans Fader och flere företrädare gifvit åt Årke-Biskops-Såtet, så wål som ock Kanike-Tionden af Upland, med tydelig förklaring, at hela Domkyrkans grund borde från all Konungslig Rätt wara befriad (*). Sedermera gaf han Biskopen i Linköping (m) lof til at anlägga en stad wid *Bierghom* i Finved (n), som med all Konungs-rätt och utskyld skulle Biskops-Stolen tilhöra (**): åfvenväl bekräftade och förökte han Skara-Biskops-Såtes friheter (***), som ej voro mindre än de andras (o). Altlådant (p) war ej mindre kraftigt, än hans krigslycka, at stadga hans thron; ty de farligaste i landet woro derigenom på hans sida: Derpå wisade sig strax et klart prof wid et kyrko-möte, som Arke-Biskop *Jacob* (†) och samtelige Biskoparne höllo i Telje om några Ståndet rörande angelägenheter (††), då de af särdeles ömhet för denne Konung, och i anleende til den penninge-brist, hvaruti han då war stadd, beviljade honom en wiss afgift af alla kyrkio-gods i riket; Et öre af Tre marks ägendom, Två af Sex, Tre af Nio, och så widare: Dock med strängt för-

(*) Dipl. R. Magn. a. 1279. Id. Maj. cfr. J. Wild. Hist. Pr. p. 414.

(**) Lit. R. Magn. a. 1279. ap. Wild. L. c. p. 417.

(***) Lit. R. Mag. Telg. Dom. post F. Dionysii Warn. d. B. Canuti. a. 1279. cfr. Wild. L. c. p. 415.

(†) v. supr. §. 6.

(††) Peringf. Mon. Ull. p. 137.

(m) Der hade han åhret tilförne strax efter fredsslutet låtit anlägga et Franciscan-Kloster. v. Rhyz. Monast. p. 163.

(n) Om denna Stad sedan ändrat namn eller ej kommit til fullbordan eller warit allenast en Marknads-plats, är mig obekant.

(o) Detta åhr blef *Bryniolf Algotson Grip* Biskop i Skara: Han satt der i 38. åhr och dog A. 1317. (v. 4. Speg. Chron. Episc. & E. Benz. Mon. Eccl. p. 232.). Han hade studerat i Paris i 18. åhr.

(p) d. 11. Junii samma åhr bekräftade *Magnus Fogdö*-klosters Friheter, åfvenså *Juletas* (d. Sundby. 5. Id. Jun.)

Digitized by Google

förbud, at ingen skulle befatta sig med upbörden, utan deras egne Syslomän (*). Desse Prelater fattade likaledes i Telje et Beslut af myndigt och märkeligt innehåll: *Deras fördömeliga dierfhet*, lade de, *som understå sig bruka wåld emot Öfverheten, hade så tiltagit, at ingen försyn kunde hwerken för Rike eller Majestät: Somlige Konungar woro dråpne i krig, somlige fångade, några ur riket drifne som flyktingar i främmande land, hwaraf kommit almän förargelse och undergång. Emedan således det allmännas trygghet består i Öfverhetens, hwars olycka ej allena störter Riket utan ock Kyrko-Ståndet i fahra; så hade nu desse Andelige Fäder til förekommande af alt sådant på detta heliga Möte beslutit, at eho som war så trolös och åhreförgäten, at han understod sig antingen fånga en Svea-Konung, som af Andelig hand war krönt, eller bortjaga eller dråpa honom eller dertil gifva råd och hielp, den skulle bandlysas och sedan aldrig någon dess anhängare blifva af Kyrkan krönt til Konung* (**). Detta skulle wål synas fördelaktigt för *Magnus* och gifva honom rätt, at låta fängsla *Waldemar*, som nyligen mot honom gripit til wapn; men i wårket war det ej annat, än den skamlösa Romerska förmätenheten, at wilja taga sielfva Öfverheten under sit beskydd: *Magnus* brukade den ej widare, än at han lät *Waldemar* i Rikens Råds och Ständers närvaro förnya den affäjelse (***) han gifvit på Askanäs och försäkra at lefva på sina gods (q) i späkt och lydnad: Således war *Ma-*

(*) Autog. Clari Sv. a. 1279. ap. Wild. L. c. p. 435.

(**) Decret. Concil. Telg. a. 1279. ap. J. Wild. L. c. p. 405.

(***) cfr. Chronol. vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 87.

och *Alvastras* (in Craft. B. Bartholom.): Han gaf ock Munkarne i *Juleta* Skydsbref A. 1281. Non. Jan.

(q) En gård *Lödarstad* skänkte han åt sin Gemåls Cam-

Digitized by Google

A. C. 1279. *Magnus* altid helre benägen til lämpa, än wåldsamhet: Laplands wilde och kringflyttande Invånare hade intil hans tid föga haft sig bekant, mindre årkänt Sveriges Hertavälde: De lydde sine egne Domare eller, råttare sagt, sine Hus-Fäder, hvilket år åldsta regeringen: *Magnus* nändes icke twinga dem med wåpnad hand: Han wille helre winna dem genom enskyltas förlorg och utlofvade til den åndan, at hvem, som det giorde, skulle evärdeligen för sig och sina arfvingar få anse dem som andre Landboer eller underhafvande: *Birke-Karlar* (r) eller Köpmän, som nedsatt sig wid de Wästerbotniska hamnar, innan der bygdes Städer, och woro måktige genom sin handel, åtogo sig detta wärk och brakte det genom hvarjehanda medel så wida (s), at Lapparne gufvo sig aldeles under Svenska Kronan, fastän de sjelfve deraf hade största nytta i långliga tider (*).

(*) P. Högström. Descr. Lapp. ed. Stockh. p. 55. 235.

12. Til Fredens bibehållande både in- och utrikes tog *Magnus* alla tienliga mått: Han anlade tvenne fästningar *Kexholm* (**) och *Nöteborg* (t) til säkerhet mot Ryska sidan: Han giorde förbund med sin Svärfader Greff *Gerhard* af Holsten och åtskillige Tyske Förstar, som skulle bistå honom, liksom han dem, i fall

(**) cfr. Schönst. MS. in Arch. R. Antiq. Holm.

marfru *Margreta Ragnhils doter.* v. Lit. Don. R. Wald. Skar. d. B. Bernhardi A. 1279.

(r) Af *Birka*, handla.

(s) En Finsk Adelsman *Mathias Kurk* skall i synnerhet hafva tvingat Lapparne til *Birkekarlarnes* lydnad. cfr. Scheff. L. ap. Illustr.

(t) Denne Konungs namn har man funnit i Nöteborgs gamla befästning uthuggit. cfr. Schönstr. MS.

Digitized by Google

i fall någondera blefvo angripen, hvaruti äfven *Przemislaus*, Hertig af Pomern, och *Rudolf*, Grefve af Diepholt (*), begge federmera Konung *Waldemars* mågar, blefvo delaktige: Grefven af Schovenburg beſtod han åhrligen 600 mark penningar eller efter wårt mynt wid paſs 3000. Daler Silfver: mt (**) för et wiſſt antal krigsfolk, ſom wid förſta kallelſe ſkulle ſtå til Sveriges tienſt (***). Åt öfverlägga om hvarjehanda inrikes författningar, höll han ſtrax efter Telge-kyrkomöte et *Samtal* i Skenninge (†) med Rikſens Råd och ypperſte Män, bland hvilka den tiden förnämligaſt woro hans Broder Hertig *Bengt*, hans Farbroder Öſtgöta-Lagmannen *Bengt Magnusſon* til Ulfåſa (u), den tapre *Ulf Carlſon* (††) med deſs Måg

A. C. 1279.

(*) v. ſupr. c. 7. §. 22. in not.

(**) cfr. S. Bring. Mon. Scan. P. I. §. 6.

(***) Meſſ. S. I. T. 12. p. 130.

(†) Statut. R. Magni Ladul. a. 1280. §. 1.

(††) v. ſupr. §. 9.

(u) Han war Rikisråd och Lagman i Öſtergötland ſedan A. 1269. Då Biſkop *Amund* i Strengnäs (ſom upbygde den Dom-kyrkan) köpte af K. *Magnus* Hufaby-gård i Enhörna-Sokn med underliggande gods A. 1281. för 600. mark penningar, underſkref han brefvet tillika med flere Rikſens Herrar i *Sandum* VI. Kal Febr. A. 1289. lämnade han Lagmans-tienſten åt ſin Son *Magnus*, medan han i följe med *Laurentius*, ſom ſedan blef Biſkop i Linköping, giorde en Pelegrims-reſa; hvarifrån han hemkom A. 1292. då han utgaf et ſkyddebref för Syſter *Benedicta* de S. Martino Skenningiæ. A. 1303 war han med på mötet, ſom K. *Birger* hade med Norſke Konungen *Håkan* på Tyleholm. Hans förſta Fru hette *Ulfbild*, den andra *Sigrid*, hvilken han tog mot Slåktens wilja, efter hon war af ringare Ståndt: Hertig *Birger*, ſom deröfver förtörnades och wille derifrån afſtyrka ſin Broder, ſkickade honom en räck, hälften af koſtbart tyg och hälften af wadmal, låtandes ſåja honom, at han wanvördat deras hus; men *Bengt*

Digitized by Google

A. C. 1279. (*) Statut. R. Magni L. c. (**) v. supr. §. 10.

Riks-Drosten *Knut Mathiſon* (x), Rikesmarſken *Magnus Håkanſon* (*), *Birger Philipſon Folkunge* (y) *Svantepolk Knutſon* til Wiby (**), *Algot Bengtſon* (z), Wästgöte Lagman, *Torkel Knutſon* til Le-

[illegible]

lat öfverſättia den ſämre delen med guld, pärlor och ädelſtenar, ſå at den war dyrbarare än den andre: Detta förbittrade *Birger* ſå i ſin wrede mer, ſå at han reſte til Ulfåſa: *Bengt* flydde til ſkogs; men ſå ſnart Hertigen fådt ſe *Fagra Fru Sigrid* (ſå kallade man henne), ſom bemödte honom med mycken wördnad, blef han beweke til ſamma wänſkap ſom tilförne och ſade: *Om min Broder hade detta ogiordt, ſkulle jag det giöra.* *Bengt* och *Sigrid* aflade tilſamman otta barn, två Söner och ſex Döttrar, bland hwilka war *Ingeborg*, *S. Brigittas* modet, ſom ägde *Birger Pederſon* til Finſtad. v. Marg. Nic. fil. Abbad. Wadſt. Chron. S. Brig. ed. Benz. p. 2.

(x) Hans wapn war delt i två fält på längden: I det ena war et upreſt Leyon, i det andra en rutig bielke på tvären: kring ſkölden woro tre lilior. Han war Riks-Råd och Lagman i Nerike A. 1283. (v. A. A. v. Stiernman. Höfd. Min. p. 158.), gift 1:o med *Marina*, 2:o med *Ingeborg*, ofwannämde *Ulf Carlſons* Doter, ſom ſedan fick *Abiörn Sixtenſon* (Sparre): Hans Fader war Riksrådet *Mats Tyrneſon*.

(y) Han förde en half örn och en half grip i wapnet och hade til huſtru Konungens Faſter *Ulfhild*; men efter han gift ſig med henne utan kyrkans löf, måſte han gifwa ſin gård *Tybbele* til Fogdö-kloſter A. 1279 (cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 267.). Hans Son *Bono*, Soneſon *Johan* och Soneſonſon *Bono* woro Rikſens Råd och ypperlige Män, förande alle *Blåe*-wapnen likſom *Birger Philipſon*. *Bono* den yngres Doter *Chriſtina* ägde *Ketil Karlſon* (Waſe) och war Moder åt *Nils Kettilſon*, Konung *Guſtaf Erikſons* Farfaders Far-Fader.

(z) Han förde et ſwart Griphufwud i gult fält, warande

nä (*), *Biörn Nilsſon*, ſom warit Konungens Läromäſtare (**), ſamt deſs Svärfader *Iſrael Anderſon* *And* (a), *Philip Thyrneſon* (b) *Trytha* (***), *Pehr Anderſon* (Bråhe), *Amund Haraldſon* (c), *Måns Gregerſon* (Låna) til Arnö, *Nils Bengtſon* (Oxenſtierna) til Laugarum (d), *Abiörn Niſon* (Sparre) och hans Broder *Sixten* til Toſta, *Knut Thordſon* (Bonde), *Jon Pederſon* (Båt) til Flishult (e), *Nils In-*

(*) A. C. 1279. v. ſupr. c. 7. §. 14. in not.
(**) v. ſupr. c. 7. §. 14.
(***) cfr. Legend. S. Brynolfi.

Fader åt Biſkop *Bryniolf* i Skara och många tiltagſne Söner, ſom mer ſkola omtalas: Hans Svärfader war *Thyrne Trytha*, Svea RikesRåd och Lagman i Nerike A. 1221, *Mats* och *Philip Tyrneſöners* Fader.

(a) Denne förde tre ånder i wapnet och ägde *Ramfrid Folkunge*, med hvilken han aflade två Döttrar, *Chriſtine*, ſom ägde *Biörn Nilsſon* (Ferla) och *Ramborg til Hvik*, ſom war gift med Riksrådet *Arvid Göſtaſſon* (Sparre). *Iſrael Anderſon* dog 1294. Hans Broder *Anders* war Dom-Probſt i Upſala.

(b) Han förde i wapnet et hiort-horn och ſåledes olika mot ofvannämde ſin Broderſons *Knut Mathiſons*. Han gaf A. 1275. ſin gård *Granhammar* til Riſeberga-kloſter.

(c) Hans wapn war en lilja emellan två wingar. Ericus Olai kallar honom *vir præcipuæ Nobilitatis*. cfr. A. A. v. Stiernman. Höfd. Min. p. 123.

(d) Denne förde Oxenſtierne-wapnet; men hans manliga afföda gick ut innan 1300 talets ſlut: Hans Doter fick *Abiörn Sixtenſon* (Sparre), hvars Son Riksrådet *Nils Abiörnſon* uptog wapnet efter ſit Möderne och war Stamfader för alle Svenſke *Oxenſtiernor*.

(e) Han war af örkenöje-Jarlar och en Stamfader för den Svenſka *Båte*-ſläkten (v. ſupr. c. 1. §. 20.): Han fick til åkta *Ingeborg*, Konungens i Norige, *Erik Präſtebastares* Doter, cfr. Petr. Clauſſ. Chron. Norv. ad A. 1296.

Digitized by Google

A. C. 1279. gemundson (Wase), *Ulf Holmgeirson*, *Carl Estridson* och *Magnus Johanson Ängel* (f), Konungens Syskling och Ärke-Biskop *Folkes* Broder, som til Klostren i riket gifvit mycken ågendom (*). Man bör märka, at den tiden ej allena alla orters Lagmän, utan ock alle i riket bäst besutne Adelsmän woro gemenligen til Råds-Ämbeter sielfskrefne: De tiente ej heller för annan lön, än hedren och sin egen med Fädernes-landets förknippade wälfärd. Af de Andelige, som bivistade Skenninge-*Samtal*, woro *Bryniolf Algotson*, Biskop i Skara, hans Broder *Peder* Canceller och *Péder* Biskop i Westerås. Med desse och det öfriga Råder afgiorde *Magnus* åtskilliga nyttiga saker, som kort derefter blefvo almänna; men imedlertid hade i riket upkommit en orolighet, som lätteligen kunnat omhvälfva hans lycka.

(*) A. O. Rhyspassim in Monast. S. G.

13. Denne kloke Konung hade märkt altsedan han befattat sig med någon styrelse, at ganska mycket ännu felade dem Svenskom i wissa nyttiga konster och Wetenskaper, som redan begynt wisa sig i andra länder: Han hade derföre giordt sin flit, at inskaffa mänge skickelige utlänningar, hvilkas befordran kunde tiena dem inhemskom til täfling och upmuntran (**): Detta war ock ganska förnuftigt: Om hvart och et rikes Invånare hållit sig endast inom dess gränser utan blandning och omgänge med andre, så woro werlden ännu i sit gamla mörker: Skaparen will, at alle det-

(**) Er. Olai. L. c. p. 182. 183.

(f) Hans Fader *Johan Ängel*, som ägde *Bengta*, Hertig *Folke hin Unges* Doter, ligger med sin Syster &c. begrafven under *breda stenen* i Upsala Domkyrka, v. Peringsk. Mon. Ull. p. 78.

detta jordklotets Inbyggare lefva som landsmån, at det ena landet räcker det andra handen och at det ena folket hiälper, lärer och uplyser det andra: Icke dess mindre har sällan någon Förste kunnat i denne affikt bruka främlingar utan sine naturlige undersåtares missnöje: De äro gemenligen afvundssiuke: De wilja helre krypa i Förfädernes blindhet och elände, än se en lycka, som wål i början tycks utesluta dem och deras barn; men blifver dock framdeles deras egen, när saken ledes til sin rätta ändamål. Så hände det nu i Sverige: De förnämste af Adelen, i synnerhet Folkungarne och deras anhörige, kunde ej tåla den ynnest, som Konungen wisade några wittre och förfarne utlänningar: De wille sielfve, oaktadt all sin oskickelighet, behålla alla heders-tienster och belöningar: Klagomålen tramburos, för bättre wikt skull, af tvenne Prelater, Erke-Biskopen och Biskopen i Linköping: *Magnus* [illegible]arade, *at han endast sökte belöna de wärdige: Här infödde Män gierde sig dertil förtiente, wilde han med största nöje gifva dem det försteg de [illegible]rde hafva för andre.* Detta Svar hade hos de wäl[illegible]tade god wärkan: De blygdes och åhrelystnan uplade hos dem en åtrå til skickelighet: Ungdomen sökte alt mer och mer främmande orter, at inhämta [illegible]etenskaper (g), särdeles Paris och sedermera Montpelier, der man dock ej annat lärde, än Canoniske [illegible]gen (*); men högfärden, lättian och dumheten blef-

A. C. 1279.

(*) E. Benz. Col. H. Fatr. MS. c. 5. §. 19.

g) De förmögnaste hade dock redan begynt skicka sine Söner til utrikes Hof och Scholar: *Bryniolf Algotson*, som nu war Biskop i Skara, hade studerat 18. åhr i Paris.

A. C. 1279. blefvo deraf mer och mer förbittrade: De sammansvuro sig, at utrota alle förnäme utlänningar.

14. Bland dem war i synnerhet en Dansk Riddare *Ingemar Nilsson*, som genom snille och Adeliga öfningar giordt sig wärdig til befordran: *Magnus* hade för honom fattat sådant tycke, at han gifvit honom til åkta sin Syster *Helena*, hvilket ådragit denne främling en dödelig afvund: deruti war han sielf mycket skulden; ty i förtröstan på Konungens nåd gaf han altför stolta svar, när hans missunnare förebrådde honom hans lycka: Desse woro förnämligast *Burges* (*) och *Johan Folkungar*, *Philip* Jarls Söner, gamle wördade Män, som dock föllo i denna svaghet, *Jon Carlsson* til Fanö, den bekante *Ivar Blåt* Brodersson, *Amund* (Sture) och *Philip* af Runby (**), hvilka alle bestöto *Ingemars* undergång. Tilfället yppade sig A. 1280, då han war ombetrodd, at ledsaga Drotningen, som i Skara mötte sin Fader, Grefven af Holsten: De kunde ej tåla, at ledenne tåflare wid hofvet förmörka dem på alt sätt: De öfverföllo och nedhöggo honom midt i gästebuds glädien med lådant raseri emot alt hvad utländskt war, at sielfva Drotningen med största möda och lifsfara måste rådda sig in Dominican-klostret; men hennes Fader Gref *Gerhard* blef på slottet *Ymseborg* kastad i fängelse (***). I desse personer war nu Konungen sielf angripen: *Folkungarne* trodde sig efter et sådant steg ej böra gå tilbaka: De företogo sig ej mindre, än uppenbart krig, de belägrade Jönköping och samlade sig krafter från alla sidor: Detta såg för *Magnus* så mycket farligare ut, som hans afsatte Broder, hvilken hade

(*) v. supr. §. 12.

(**) v. supr. c. 7. §. 14.

A. C. 1280.

(***) Er. Olai p. 188. Mess. S. I. T. 12. p. 132.

hade stort anhang, underblåsit denna låga och nu i hemlighet bistod de uproriske (*): Wid första tidningen herom blef *Magnus* mycket rörd; men han wiste förställa sig. Han skref til *Folkungarne* et wänligt bref, berömmandes deras tapperhet och nit för Svenska namnet, hvilken han förmodade åfven wid detta tilfälle wara grundad i rättvisa och kunna inför Domstolen försvaras; men hvad han nu af dem åskade, war at de stälte hans Svärfader på fri fot och uphofvo Jönköpings belägring. De uproriske woro inart nögde, då de sågo, at saken på det sättet uptogs och giorde strax hvad Konungen åstundade: De infunno sig ock sielfve på slottet *Gelaqvist* wid Skara, dit *Magnus* ort derefter sammankallade sin nämd: Deras mening war, at nedkufva med sin wanliga myndighet all anslagan; men Konungen hade så wäl tagit sina mått, at i brottet war ransakadt och dömdt, blefvo de oförvande fängslade och förde til Stockholms norra Torn, r de alle blefvo halshuggne, undantagande *Philip* Runby, som sick löla sig med ansenliga böter (**).

A. C. 1280.
(*) Er. Ol. p. 189. & Mess. L. c.

(**) Er. Ol. Mess. Locc. Puffend. &c.

15. At förekomma alt widare dylikt sielfsvåld, ärdade *Magnus* i Stockholm en Stadga, som kort förne i ofvannämde Skenninge-Samtal (***) war mnad; men nu wid slika omständigheter så myc- nödvändigare: *At eho som bröt den almänna dsfred, hvilken öfver hela riket borde helig las, eller understod sig under Tings och Samgs-tider utan Konungens tillåtelse bära strids-pn* (†), *skulle plikta med all sin ägendom och visas landet, han måtte wara förnäm eller rin- at eho, som tog minsta del i lönliga och för-rådeli-*

(***) v. supr. §. 12.

(†) cfr. supr. c. 3. §. 6.

A. C. 1280. *rådeliga sammangaddningar, skulle undergå samma straff: At alle Svenske Mån, som stodo antingen i Konungens eller i Riksens Herrars tienst, Riddare eller Svener, skulle bevisa hvarannan heder och wördnad, låtande alla oqvädins ord wara wida ifrån sig utdömde: At ingen, som lidit orät, skulle hämna sig sielf, utan begära handräckning af landsens lag: At änkor, faderlösa barn, gamle hederlige Mån och andre, som hade Konungens särskilta bref, skulle i synnerhet niuta beskydd, wid 80. markers wite för öfverväld emot dem sielfve eller wid 40. markers, om sådant skiedde emot deras folk och gods: At ingen skulle okallad komma til Riksdag eller Konungs-Samtal utan på sin egen bekostnad, icke heller de, som wederbörligen ditkallades, få taga med sig flere hästar, än til et wisst antal: Konungens Broder Hertig* Bengt *fick bruka fyratio, en Biskop trettio, et Riks Råd tolf, en Riddare eller Sven af wapn fyra och åfvenså en Kanik* (*), hvilket alt tiente til almån ordning och säkerhet, evärdelig heder för denne Konung, som af slika författningar tycks hafva fådt det namnet *Ladulås* (**), emedan den ringaste bonde under hans försvar kunde lefva så trygg i sit hus (h), at

(*) Dipl. R. Magni Ladul. a. 1280. in collect. Hadorf. fol. 1.
(**) cfr. Locc. H. S. p. 93. O. Reft. Diss. de Magn. Ladul. &c.

(h) Mårkeligt är et bref (sine dato), som *Magnus* skrifvit til Helsingarne: Han tackar dem för deras wälvilja och beder dem om förlåtelse, om han giordt dem något förnär: Han beklagar, at han måst pålägga dem något mer än hans Företrådare; men han hade i dessa feigde-tider nödgats hålla mer krigsfolk, än de, och behöfde mer til sit Kungeliga underhåll: Änteligen lofvar han dem at afskassa en syndig wahna, som fans på

den ingen annan *lås* behöfde för sin *la-* A. C. 1280.
s (i).

16. En ovanlig Pest kom denna tid altifrån
varthafvet til Sveriges östra gränser och satte hela
ndet i förskräckelse; Öland blef ock wärkeligen der-
föga bättre, än öde, hvartil åfven kommo plun-
ingar af Estiske Siöröfvare: Konungen utgaf då en
dga (*) til den öens märkeliga lindring i utlagorne
, hvarmed ock den friheten fölgde, at i werldsli-
mål få wädia från ortens Lagman til den Östgötske
r til Konungen sielf. At widare afvända från Sve-
et sådant syndastraff som pesten, påböd *Magnus*
lmån Båtring, som deruti bestod, at hvar och en
la tiket, man och qvinna, ung och gammal, ej
na hvar fredag skulle fasta på bröd och watn, u-
ock den dagen barfotad, med en säck eller lång
på sig, gå i kyrkan (**): Efter sådant frågade
den tiden mer, än efter hiertats omvändelse;
så gick dock olyckan med råddhågan den gången
, hvarpå fölgde en stor glädiedag; *Magnus* låt
lerköping med stor högtidelighet sättia kronan på
N n sin

(*) Statut. R. Magni pro Öland. d. 1. Jan. a. 1281. in Act. Lit. Ups.

(**) cfr. Mess. L. c. p. 132. & O. Rest. L. c.

ågra orter, at om wåhren utlåna korn och om hösten
iga bättre Såd igen.

Man skall i ställe för lås hafva brukat trä-pinnar, så at
rdspråket om denne Konung blifvit: *Bonde, sätt knapp*
r lada och stall: Jag will dig wärda för öfvervåld. v.
lypomnem. ad Hist. Verel.

Hvar bonde skulle ej gifva mer än 4. mått korn, 4.
ark smör, 1. lass wed, $\frac{1}{8}$ lass hö eller 1. öre, och hvar
iepslag 8. marker penningar til inköp af lifsmedel
Borkholms-Slott.

A. C. 1281. sin Drotnings hufvud (l) den 29. Julii A. 1281. Det skiedde genom Årke-Biskop *Jacob*, som inom tre månader derefter aflade sig åmbetet (m) och lämnade sin Stol åt *Johan Odolfson* (n), Årkediekne och Munk af Predikare-Orden; hvilken dock sielfkrald och personligen gaf den wärdigheten tilbaka åt Påfven *Martin* IV. i Orvieto A. 1284 (*). Prästerskapet försummade icke wid denna Kröning sina förmåner och wanliga friheter, dem Konungen ej allena bekräftade, utan ock så wida förökte, *at efter den stunden alt hvad de Andelige ägde på hyrkorues wögnar, både de störres och mindres, i löst och fast, öfver hela riket, skulle från all Konungslig utskyld; ehvad namn den hafva måtte, evärdeligen wara befriadt* (**). Märkeligt är, hvad desse så kallade Guds Ståthållare

(*) Chron. Vet. ArchiEp. Upsl. in Mon. Eccl. Benz. p. 29. & Ejusd. not. p. 203.

(**) Dipl. R. Magn. Söderc. a. 1281. die S. Olai.

(l) Kort derefter fick hon sorg; ty hon miste sin Fader, Gref *Gerhard* af Holsten, v. Mess. L. c. p. 133.

(m) Gamla Årke-Biskops-Krönikan (in Mon. Eccl. Benz. p. 39.) säger, at han nu dog (8. Kal. Nov. 1281); men det måtte wara missskrifvit och böra förstås om hans afsäjelse; ty han sins ännu hafva underskrifvit K. *Magni* förordning af Alsnö a. 1285. (v. Collect. Hadorf. ad LL. Birk. &c.) Mycket likt är, at han stundom förrättat syslan i *Måns Bosons* tid, som aldrig fick *Pallium*. (v. infr. §. 22. cfr. Er. Ol. p. 196.). Denne Årke-Biskop *Jacob* giorde af sin gård *Skelby* en evig Vicariam til *S. Nicolai* och *S. Katharinæ* altare i Upsala-Domkyrka (v. Peringsk. Mon. Ull. p. 33.) och tilslog underhåll för ungdom af Upsala-Stift, som studerade i Paris. v. Id. p. 137.

(n) Han gaf Domkyrkan åtskilliga fastigheter och dyrbara skånker (v. H. Speg. Chron. Episc. & Peringsk. Mon. Ull. p. 137). Han dog a. 1290. d. 26. Maj.

Digitized by Google

inbillat Konungen, at Friheters bekräftande war o- A.C. 1280.
tillåtligt från den Kungeligheterens rätt och heder,
varaf Drottningen borde göras delaktig (*). De gin- (*) J. Wild. M.
desutan så wida med sit wälde, at ända til Mur- Prag. p. 417.
mästare och Stenhuggare, som arbetade på kyrkor,
innerhet på den Stora i Upsala, skulle nöta bef Kydd-
den Dom-Capitlet och i sina förbyteliser för ingen
widlig rätt wara ansvarige (**). Påfven förstumma (**) Decum. de
emot tillfälle, at begagna sig af *Magni* wälwilja. Han a. 1281. & 1365.
lände genom sit bref af A. 1278, at hwad som ap. Peringsch.
rige sanlades til de heliga Kriget, skulle fritt få Mon. Ull. p. 19.
as ur riket (***), hwilken gjorde mycken pennin- (***) Lit. Nicol.
rift. Sådane erhöllo *Martinus* IV. dermed, at ad R. Sv. Rom.
tillåt Konungen taga sin egen biktfader, som för- II. Kal. Jul.
anne Syndes, gifwandes hoppas äfven lof, at om- (†) Lit. Mart. 4.
der löfte han gjordt om en lydig hörsamhet, i an- ad R. Sv. ap.
Gudeliga ärenden (†). Denne Påfve bekräftade Urb. Vet. 10.
lem de flere Testamente, som *Gregorius* (a) *Nona* Kal. Dec. 1281.
(Lima) giordt af sina gods til Upsala-Domkyrkan (††) Lit. Mart.
i utan ock dem, som Konungarne *Magnus* och 4. ad ArchiEp.
demar til bemälte kyrka en gång årnade gjö- Upsl. ap. Urb.
ff). Vet. 2. Kal. Jul.
& Id. Aug. 1281.

(a) *Magnus* war nu ej allena genom oförmögen- (†††) Lit. Mart.
ning och stora omkostnader att sedan kriget, u- 4. ad ArchiEp.
ck genom sin gifmildhet emot de Andelige (p), Upsl. ap. Urb.
Vet. 2. Kal. Jul.

(a) I Bullan kallas han *Gregorius, filius Duris Sveciæ*, ty
ms. Fader *war Knut Jarl, tillika Eskils* Son, som i
följ af sit mödernе war med i wrålet, at blifva Konung
Norige.

Nu gaf han åter A. 1281. 4. Kal. Apr. sit bref til Fog-
me i Östergötland om Prästerskapets Frihet och för-

A. C. 1281. råkad i et utblottadt tilstånd: Upsala öde eller Kronans gamla inkomster woro ej nog tilräckeliga, hvarken at betala hans giäld eller underhålla hans Hof och Höghet: Han sammanvallade derföre Riksens Stånder til Stockholm i Junii Månad A. 1282, förestälte dem sin nödtorft och lämnade dem tre dagars tid til öfverläggning. Alt hvad en Konung äger som Konung, har af början hört til hans Folk, hvilket för sin trygghet skull utvalt sig en Öfverhet och tillagt den samma nödigt underhåld: Svenska Kronans ägendom war af samma beskaffenhet (*): Han hade från rikets uprinnelse och innan han med ägarnes samtycke blifvit lagd under Konunga-Stolen, warit i enskylta händer (**), som i de äldsta tider hade mer, än de kunde bestyra och således nog, at gifva med sig; men af dem kunde *Magnus* nu ingenting mer med skiäl utkräfva: Man tänkte derföre på andra medel: Man utlåg inkomster för Konungen utan den Tredses skada eller at något, som war så almänt (q), at det ingom egentel-

A. C. 1282.

(*) v. supr. P. 1. c. 11. §. 3.

(**) cfr. Lands-L. Kon. B. c. 4. art. 4.

ligen

skoning för Krono Tionden af dess gårdar, dat. Kongsberg i Fårentuna &c.

(q) Sådant är kalladt *Almänning*, som är til hela bygdens tienst: Konungen har deruti med rätta ingen widare del, än undersåtarne, undantagande *Öfver-Herrskapet* och at hålla rätt emellan dem wid upkommande tvister: I strömmar är ock en wiss *almänning*, som kallas *Fanlod* eller *Kungs-Ådor*, icke derföre, at Konungen den enskyldt äger; men at han, som det almänna Bästas bibehållare, har makt, at hålla henne i sit fria lopp, så at den ene ej hindrar henne för den andre. (cfr. Abrahamss. ad c. 34. Bygn. B. LandsL. not. I.) I den meningen äro tre år i Wästergötland, *Tida*, *Li-*

ligen tilhörde. Uplands-Lagmannen (r) skall då i öpen församling på *Helge-Ands*-holmen (s) hafva förkunnat Ståndernes beslut och tildömt Konungen högste ägande rätten 1. öfver alla Riksens Malmstråk och Bärgwärk, som derefter kunde upfinnas. 2. öfver dess största Insiöar och hafsmikar, Mälaren, Wänern, Wateren, Jälmaren, Bräviken och Slätaken, med strömmarne wid Trollhättan, Motula och Eskilstuna, som falla ur bemälte Siöars. 3. öfver de största watn och fiskrikaste elfver i Finland. 4. öfver de största Skiär i Skiärgårdarne, hvarvid skande kunde idkas, och 5. öfver de största skogar i riket (t), som ännu ingen wiss tilhörde; en kunde til en del af nybyggare uprödias och dras til skattskyldiga hemman (*). Att detta war tilförståendes, at hvar och en, som af dessa almänna

(*) Mess. S. J. T. 12. p. 134. Locc. H. S. p. 93. cfr J. Wild. H. Pr. p. 407.

da och *Nossa* kallade *Almänningsdar* i Bihanget til Wästgötelagen p. 98.

(r) Riksrådet *Israel Andersen* (And) *til Wik* war då Uplands-Lagman (cfr. supr. §. 12. in not.): Kan hända, at Ståndarne just icke warit samlade på *Helge Andsholmen*, utan at detta beslut sedermera i anseende til hans namn är kalladt *Ands Beslut*.

(s) Så kallad af et *Helig Ands*-hus eller Hospital, som der war inrättadt: Om det nu redan stod der, wet jag ej; men at det war til A. 1318, kan ses af Hertigarne *Eriks* och *Waldemars* Testamente i Nyköpings-Torn. v. Rhyz. Monast. p. 48.

(t) Huru store skogar i riket warit, som nu aldeles förfvunnit, kan deraf dömas, at ännu på 1200-talet war hela Fale-bygden i Wästergötland med skog bevuxen, som deltes i *Nori-Falan*, *Söder-Falan* och *Öster-Falan*. v. Bihang. til Wästg. Lag. p. 98.

A. C. 1282. nåthårligheter wille sig betiena til malmbrytiling, fi-
sken, qvarnar, jordbruk och andra närings-medel;
skulle för *nyttiande rätten* deraf til Konungen erläg-
ga en wiss åhrlig skatt; som kallades *Almänningaåre*.
Men detta så kallade *Helga Ands-Beslut* (u) som kan
hända af Konungens Betienter missbrukades, blef in-
om fyratio åhr derefter tillika med några flera nya be-
skattningar aldeles dödadt (x), som framdeles skall
berättas.

18. Dessa författningar til Kronans och Hofvets
underhåll förökte *Magnus* sedermera på et och annat
sätt

(u) Af detta beslut hafve wi intet tilförlåteligt Origi-
nal: Det som i) wåra tider åt upgifvit, kan ej anses
utan för en berättelse derom, hvilken man tillägger *Pal-
ne Erikson* (Rosenstråle) *til Rafvenås*, som gaf det K.
Johan III. wid handen, sedan det wid pass 260. åhr le-
gat i glömsha (v. Mess. L. c. p. 134.). Riks-Canselle-
ren *Erik Sparre* skall derföre med en Nota i brädden haf-
va gifvit upfinnaren namn af *Hufvud-lingare*.

(x) Messenius (L. c.) säger, at det ej blef afskaffadt för-
än genom de Utländske Konungars wårdslöshet; men
han måtte då ej hafva gifvit aktning på Ståndernes Be-
slut af den 8. Julii A. 1319, ej heller på K. *Magni E-
riksons* Lagbok, som sedan gafs ut af K. *Christoffer*,
hvilken icke nämner et ord om en i Konungabalken så
angelägen sak; utan tvärtom beteknar *Upsala-öde* med
*så gamla Kronogods, at ingen mins eller af femma sago wet,
huru de först under Kronan kommit* (Kon. B. L. L. 4. c.
4. §). Sådant kunde ej säjas om det, som war händt
40. eller 50. åhr tilförne. Dessutan bedrager Messeni-
us sig deruti, at de utländske Konungar warit så slä-
pphändte i Kronans rättigheter: De hafva snarare sökt
rikta henne mer än de bordt.

fått; men med ömhet om underſåtarnes wälmågа; A. C. 1284.
hvilken altid är Öfverheten nyttigare och en ſäkrare
ingång, än ſtore Skatt-Kammar, upfylte med guld och
många ruſande olyckeliges ſvett och blod: De åto wid
krig eller annan händelſe ſnart upsmält och ſlukad
både Konung och Rike hielplöſe, hvarmed en wälmå-
nde Lands Invånare ej annat kunna, än gióta ſin Öf-
erhets ſak til ſin egen och i nöden med möje lyfta
unne under armarne. I anledning af en Stånderines
vilning på nyſnämnde Rikesdag (y), förordnade Ma-
ns en Reſning och Skattläggning öfver hela Riket
en wiſs Knoug Tiönde af åkren (z), alt efter or-
ns frukthabet, (*). På det ſådant ſkulle wara ſå
ycket drägeligare, utgaf han A. 1284. et förbud för
ar och en Låhnes-höfding, wid deſs Låhns förvår-
de, at pålägga minſta ſkatt eller utfordra af Almo-
(a) det ringaſte utan laga dom (**): Han giorde
åfven

(*) Meſſ. Loce. & Mart. Kamec-ker. Coll. priv. Upſ. 1731.

(**) Edic. R. Magni a. 1284. ex Cod. Membr. in collect. Hadorf. ad LL. Birk.

y) Stockholms Stad ſkall ſamma gång hafva fått fårſkilt wikt och mått. En Rågång ſkall ock då hafva blifvit beſlutad emellan Södermanland och Öſtergötland.

z) Af hvart 6 öresland i Upland ſkulle utgiöras 3. pund Spannemål, 1. gammalt får, 6. öre penningar, 3. dagsvärken, 4. häſtefohror. NB. 4. tunnor gingo på pundet och 52. kannor på tunnan: En kanna råg ſkulle wäga 5. marker. Öſtergötland, Wäſtergötland och Småland indeltes i ottingar, tolftingar och hettingar. Hvar otting, ſom räknades för 5. öresland, ſkulle betala 6. 9. eller 12. tunnor Spannemål, alt efter jordens godhet.

Från denna tid kunna *Skmje-Stadge* och *Stubbe*-rättigheterne hemmahan räkna ſin början: Det är ſådane, ſom af öde och ſkogsmark äro upptagne på en annars ägor emot viſs frihet och öfverenskommelſe om wiſs räntа. De

A. C. 1280. (*) cfr. O. Reft. Diff. de R. Mag. Ladul.

låfven samma åhr en Jernbårds ordning (*) och sökte på alt wis, at uphiälpa Bårgslagen, som sedermera warit en så dyrbar och ansenlig Sveriges pelare. Men mod alt detta kan jag ej se, at Swenska Kronans inkomster, efter wårt lån at räkna, den tiden woro mer, än wid pass fem tunnor guld eller fem hundrade tusende Daler Silfvermynt, hwaraf en stor del betaltes i spannemål och wahror (b). Doch, sedan man mer befliter sig, at hämta Rikedom både ur Salbårgs-gruf-

(**) v. Supr. c. 7. §. 6.

va (**) och Kopparbärget, blef Konungen mycket förmögnare, så at man wid pass femtio åhr herefter war i stånd, genom god hushållning, at efter hand inlösa Skåne, Halland och Blekingen, som på sit rum skall förmälas.

19. Me-

hafva med samma wilkor fallit til Uptagarnes Arfvingar; men altid blifvit räknade för lösören: Så länge Arfvingarne utgiordt hvad de bordt, har ingen kunnat drifva dem; men i widrigt fall hafva de blifvit upsagde och fådt betalning för all åbygnad. v. M. Kamecker. Coll. Priv. Upſ. 1731.

(b) Å. 1231. hade Konungen i Dannemark åhrligen i reda penningar af Skåne, Halland och Blekingen 98798. Daler Silfvermynt (v. K. Waldem. Jordebok. fol. 20. ap. S. Bring. in Mon. Stin. P. I. §. 6.): Det-åri jämförelſe med det öfriga Sveriges storlek deremot (Finland och Gotland inbegrepne) som jag giordt ofwanmälde utråkning. Af Gotland hade Konungen i Sverige efter gammal öfverenskommelſe 60. mark. lödige eller 1440 Dal. Silfvermynt och dertil i fredstider *Ledungs-lamun* eller Siötågs-skatten för siu snäckor, 40. mark penningar för hwardera (Append. ad Cod. Gotl. c. 3. 4), som giorde wid pass likså mycket, så at summan för

Digitized by Google

19. Medan Ständerne wid ofvannämde Riksdag woro i Stockholm, anlade Konung *Magnus* norr om ſtaden på et Skiär (c) eller en med kårr och watn omgifven ſtenbacke (*) wid ſtranden af Målaren et kloſter för Nunnor af *S. Franciſci* regler, hvilket han kallade *S. Clara* (d): Sielf lade han grundſtenen med ſtor högtidelighet, och efter Rikſens Herrar woro förſamlade, ſlog han wid ſamma tid ſin Son *Birger*, ſom då war på tredie åhret, til Riddare: *Svärds* eller *Kors*-orden, hwilken långt för detta från Rom, Cypern och Jeruſalem genom Preuſſen och Liſland eller ock omedelbart från heliga landet i Sverige blifvit införd, gaf Konungarne anledning til hvarjehanda ſlika inſtiftelſer; men förnämſta affikten war dermed altid, at fortplanta Chriſtna Läran (**) eller ſnarare i den tiden *Roms* Herravälde, med tapper arm: Riddare-Eden (e) ſkulle derföre altid föreſtafvas af

A. C. 1280.

(*) v. ſupr. c. 4. §. 19.

(**) Ol. Magn. L. 14. c. 7.

Magni tid ej kan räknas til mer än 2880. eller högſt 3000. Daler Silfmt.

(c) Man gick då deremellan och Brunkebårg på en Spång. v. J. Nordberg. Clara-Min. & Rhyz. Monaſt. p. 33.

(d) *S. Clara*, en from Jungfru, war född A. 1193. och omgicks mycket med *S. Franciſcus*, ſå at hon war at hans Orden.

(e) Eden war ſå lydande: *Jag bider mik ſwa Gud hullan, Jomfru* Mariam, *S.* Erik *och S.* Knut, *at jak will epter min ytterſta makt med lif och gods beſkerma the helga Chriſtna Tro och Evangelium och hålla och wårja Kirkona och henna Tienara wid ſina Fribet och Frälſe, ſtanda mot orätt och irkia Frid och beſkårma Faderlös och Moderlös Barn, Jomfrur, Ankiot och Armt Folk och wara trygger och tro minom Konung och minom Rike och rättfärdiga hålla och öfwa mit Ridderſkap Gudi til beders, epter min bäſta För-*

Digitized by Google

A. C. 1282. någon närvarande Prelat (*); Et Ordens-tekn, som bestod antingen af et Svärd eller ock två i kors med en stierna, eller någon annan Sinnebild; et Riddare bälte, guldkådia och gyllende Spårar (f) woro sådana Ridderskapers Prydnader: Kännetekner af denne *Magni* Orden kan efter mit tycke intet annat hafva warit än *Cherubim* och *Seraphim* (**), hvilket ock någorlunda kan skiönjas af kådian, som fins på hans grafbild i Riddarholms-kyrkan, fastän långt senare uthuggen: Så snart den Späde Prinsen fått detta bälte, hängde han et dylikt på den då närvarande Hertig *Albrecht* af Brunsvig-Göttingen, hvilken derpå strax slog fyratio Riddare af Svenske Adelen och åtskillige främmande Herrar, som denna högtid biviståde (***): En sådan sed har af *Magni* Söner och flere Eftertrådare blifvit bibehållen, i synnerhet af hans Sonesons *Magnus Erikson*, som framdeles skall omtalas. At hedra sit nya Jungfru-kloster så mycket mer, inlatte Konungen deruti sin siuåhra Doter *Richissa*, hvilken der först blef Probstinna och sedan Abedissa: Han riktade det åfven på alt sätt, så at det warit et af de förmögnaste (g) i Sverige (†): *Franciscan-*

(*) J. Wild. Hist. Pr. p. 468. cfr. O. Mag. Hist. Sept. L. 14. c. 7.

(**) cfr. P. Peringsk. Ättart. p. 75.

(***) Er. Ol. H. S. p. 199. Mess. Lw. p. 132.

(†) J. Nordberg Clara Min. & Khyz. L. c. p. 33. &c.

mago: *Swa hielp mik Gud.* v. Antogr. test. Notar. Publ. circa A. 1454. ap. Gust. Adlerfeldt. Diss. de Ord. Equest. Upsl. 1696. cfr Ol. Magn. H. Sept. L. 14. c. 7. & J. Wild. H. P. p. 468.

(f) Af sådana gyllende prydnader åro de kallade *Equites Aurati*.

(g) A. 1286. (d. Lun. infr. Oct. B. Francisci) då K. *Magnus* war på *Davö*, skänkte han åt kloftret hela Norremalm, som då war obebodd och ej annat än et stort Sandbårg bland kårr, så at hvem der sedan wille bygga och bo, måtte betala åt kloftret, som Jordågande

Digitized by Google

ciscan-Orden gynnade denne Konung i synnerhet, hvarpå han gifvit prof både i Nyköping och Linköping (*): Kort efter *S. Claras* anläggning inrättade han jämvål för desse Gråmunkar et kloster i Stockholm på det så kallade *Kidiaskiär*, eller nu för tiden Riddarholmen, tillåggandes det många ägor (h) och förmåner (**): Et dylikt bygde han A. 1285. i Arboga, som då redan och altifrån hedendomen warit en god köpstad: Han förbättrade ock A. 1286. det, som i hans Faders tid blifvit anlagdt i Skara (***), och skänkte åtskilligt til *Gråbröderne* i Upsala och Enköping, hvilkom han A. 1278. lämnat en *O*, at derpå bygga deras kloster, så at man ser det *S. Franciscus* warit hans helgon.

A.C. 1282.

(*) v. supr. §. 1. & 11. in not.

(**) cfr. Rhyz. L. c. p. 37. & J. C. Stricker. Diss. de Fat. Templ. Riddarh. Ups. 1748.

(***) v. supt. c. 7. §. 23.

20. Strax efter Riksdagens slut hade *Magnus* et sammanträde med Konungen i Dannemark på gränsen emel-

(v. Lit. R. Magni. Alsnö. 1288.) Detta år 1288. (Die Sabb. Infr. Oct. Nat. Virg.) gaf *Magnus* dertil en hop ägor och hemman wid Stockholm, som *Snyterstad*, *Wixby*, *Ekeby*, *Boltofta*, *Lundby*, *Rörstrand*, *Walmundsön*, en Hospitals tomt wid Norrebro &c. Brefvet är underskrifvit (utom de Andelige) af Gref *Henrik af Gleichen*, *Bengt*, Östgöta-Lagman, *Svantepolk*, *Knut Mathison*, Nerikes-Lagman, *Måns Jonson* (Ulfsparre), *Ulf Holmgeirson*, *Håkan Tunason*, Marskalk, *Carl Göstafson*, *Nils Sigridson*, *Amund Haraldson*, *Lars Boberg*, *Ture Kettilson*, *Knut Erikson*, *Biörn Nef*, *Werner Brunke* och *Torkil Knutson*, Samtelige Riksens Råd och Riddare. K. *Waldemar* gaf dertil sit skrifteliga samtycke A. 1289. At upräkna alla de hemman K. *Magnus* gifvit detta kloster, är onödigt.

(h) A. 1288. in vig. Assumt. B. Virg. gaf han dertil ö-

A. C. 1282. emellan bådas Riken, der de 2000: lödige markers giåld blef aldeles afbördad och *Erik Glipping* fullkomligen betalt; men förnämsta öfverenskommelsen på detta möte war et dubbelt giftermål emellan begge Konungarnes Barn, så snart de skulle hinna til wederbörlig ålder: I synnerhet förpliktade sig *Erik Glipping*, at betala åt *Magnus* 10000. marker lödige, om han på något sätt skulle finnas hindra åktenskapet emellan sin åldsta Doter *Martha* och Prins *Birger* af Sverige (*): Saken blef wål sedermera wärkståld; men hvarken i *Magni* eller i *Eriks* lifstid. Denna Konungarne sammankomst war efter tidens wis mycket präktig, och blänkte af den ypperste Adelen i Norden (**), som öfvade hvarjehanda lustbarheter och Ridderliga Idrotter (i): På et Tornerspel såg man först en Svensk Yngling *Hollinger Carlson* af Hesteholm (k) wisa stor tapperhet emot Danske Riddaren *Peder Skaning*:

(*) Dipl. Oblig. Erici R. D. ap. Er. Ol. p. 197. & Mess. L. c. p. 134.

(**) L. Paulin. Got. Hist. Arct. L. 2. c. 57.

Detta

varne *Trainge* och *Rothnö* samt en gård wid Södermalm.

(i) *Anders Baner*, den förste af den släkten i Sverige, tycks wid detta tilfälle hafva inkommit här i landet eller några åhr derefter med Prinsessan *Martha*. (v. Infr. §. 27.): Han war i anseende och kallas *Magnus Sveciæ* (v. Mess. Theatr. Nob. Sv. Renov.). Af hans Sonesons Soneson *Isac Isacson* af Ollnge äro alle Svenske *Banerer*.

(k) Son af *Carl* Lagman och af samma släkt som den tapre ofvannämde *Ulf Carlson* (Ulf); men han förde *Lämta*-wapnet, förmodeligen efter sin Moder (cfr. Mess. Theatr. Nob. Sv. Renov.) Hans hustru war *Kerstin*, *Nils Joansons* Doter, af Eka-släkten (A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 10.) med hvilken han hade Dotren *Catharina*, som ägde Riksmarsken *Sten Bengtson* (Bielke) och war de Svenske *Bielkars* Stammoder.

Digitized by Google

Detta förtröt en annan Dansk, *Magnus Dysavald*, som framred och utsatte et wad af 100. mark lödige, at ingen af de Svenske kunde öfvervinna honom: En gammal Riddare *Erengisle Plata* (l) war strax tilreds, som stötte *Dysavald* ur sadlen och förtiente wadet med mycken heder (*). Göterne hafva wäl satt det öfriga Europa i smak af slike härde lekar och krafteprof (**); men i Sverige hade denna Regelbundna Ridderlighet (m) ej warit bekant förån långt efter dess införande i Tyskland, som skiedde wid pass A. 1136 (***), ej heller sårdeles högt stigen förån under denne Konung, då han ännu war Hertig i Södermanland (†). *Magnus* och *Erik Glipping* skilgdes år med all wänskap och den senare förnyade äfven sin skrifteliga försäkran (††), at ej emottaga eller gynna någon, som giorde upror i Sverige, hvilket åter war utedt på *Magni* Broder. A. C. 1282.

(*) Ex. Ol. p. 192. Mess. L. c. p. 135.

(**) v. supr. P. 1. c. 10 §. 20.

(***) Memoir. pour servir à l'Hist. de Brand. dans l'Hist. de l'Acad R. de Sc. de Berlin. a. 1746. p. 346.

(†) v. supr. §. 1.

(††) v. supr. §. 10.

O o 3 21. Wal-

(l) Hans Doter *Catharina* war Abbedissa i *S. Ingrids* kloster i Skenninge. cfr. Rhyz. Monast. p. 110.

(m) Man skickade för ro skull utmaning til hvilken Riddare, som behagade, at möta sig med wissa wapn, på wisst rum, med wisst följe: De öfvervundne skulle gifva dem segrandom Armband eller kådior af guld och at silfver til deras Svän-Tienare. Denna Sed sins hafva blifvit förnyad i Frankrike redan A. 1060. af en *Godefroy de Preuilly*: Til Engeland kom hon A. 1114. och 1194. Hon öfvades på Græske Kejsarens *Andronici Paleologi* bröllop med *Anna* af Savoyen A. 1226. Många menniskior äro omkomne genom desse lekar: Påfvarne *Innocentius* II. och *Eugenius* III. hafva utgifvit Bullor deremot A. 1140. och 1313, men utan wärkan. v. Memoir. pour. Serv. à l'Hist. de Brandenb. p. 347.

Digitized by Google

A. C. 1284. 21. *Waldemar*, som nu en tid warit skild från
(*) v. supr. L. c. sin Drotning (*), hade gifvit sin hand åt *Christina*, en Dansk Adelig Jungfru, som af hans Bröder och de Adelige ej blifvit erkänd: Nu war hon död; ty tog han en annan A. 1283, nemligen *Catharina*, den Pomerske Herrens af *Gatzkov* Doter, hvilken hade nog
(**) Mess. S. I. p. 135. wett och ödmiukhet, at skicka sig i hans öde, emedan hon ej annorlunda wille heta, än *Fru* (**); men hans upförande war lika oordenteligt: Han nögde sig hvarken med en enda maka eller med sin affkilda del, utan gjorde sig dels genom wälluster och frillor, dels genom hemliga stämplingar emot Konungen hos alla förhatelig (***). Annorlunda wiste *Magnus*, at winna de Svenskes tycken: Han lämnade Ridderskapet och Adelen eller werldsligit Frälse åtskillige förmåner
(***) cfr. Lit. Bened. Duc. ad R. Magn. 1285. ap. Mess. L. c. p. 136. med all urgammal rätt och Herravälde på egen grund; dock at de skulle döma öfver sine underlåfvande efter landsens Lag (†); men i synnerhet gynnade han
(†) Statut. R. Magni Ladulås Calmar. 1283. cfr. Mart. Kamecker. Coll. Priv. MS. Upf. 1731. Prästerskapet (n), hvilket styrde menigheten huru det wille:

(n) Til Strengnäs-Domkyrka, som då af Biskop *Amund* war upbygd, afstod *Magnus* A. 1283, d. 3. Julii, med sin Broders Hertig *Bengts* samtycke, sin gård *Nedre Wi* i Wiby sokn i Nerike emot två gårdar i Stockholm, som räntade 24. mark penningar: *Fasta* eller löftesmän woro *Knut Mathisson*, Lagman i Nerike, *Magnus Jonsson*, *Amund Haraldson*, *Magnus Drozet*, *Laurens Boberg*, *Philip af Runby*, *Thure Ketilson* (Bielke), *Magnus Geræson*, *Johan Ingvaldson*. K. *Waldemar* hade warit nödsakad A. 1280. at afstå til Strengnäs-Biskops bord en hop gärdar för en summa penningar, som han blifvit skyldig (dat. Davö. 17. Kal. Sept.). Detta åhr 1283. (Bielbo d. 1. Jan.) gaf K. *Magnus* åfven åt Strång-

Digitized by Google

wille: Han lämnade Påfven fria händer, at skipa sådane lagar bland sina kreatur i Sverige; som honom behagade: Detta syns ej allena af *Martini* IV. bekräftelse för Nunnorne i *Skog* i Upland (*), utan ock af dess frihets bref för Nydala (o), och Risebårga-kloster, til hvilka all deras Munkars och Nunnors rätt i lös och fast ägendom med wissa wilkor skulle hemfalla (**): Deremot woro Riksens Prelater och följakteligen Ständerne denne Konung aldeles tilgifne: Han sammankallade dem til Skenninge A. 1284: De tåflade sins emellan, hvem som måst skulle behaga honom och först gifva sit samtycke, då han förklarade sin Son *Birger* (p), på dess fierde åhr, för sin Efterträdare (***): Hans andre Son *Erik* blef wid samma tilfälle hälsad för Hertig i Upland; men at Konungen så mycket mindre måtte wara bunden i sina göromål, updrog man honom fullkomlig rätt, at giöra et fritt och Konungsligt Testamente (†): De Svenskes lycka war, at *Magnus* icke missbrukade sit wälde: Han war from, ordfast och rätvis emot alle, så at de med säkerhet kunde lämna sin wälfärd i hans händer. På denne Riksdag utgaf han en Stadga, som nu allenast

A. C. 1283.

(*) Lit. protect. & conf. Mart. IV. pro Monast. Sko. ap Urb. Vet. 4. Non. Maj. 1281. & Rom. 5. Kal. Nov. 1289.

(**) Bull. Mart. Ponrif. pro Monast. Novavall. 1284. V. Id. Maj. & pro Risaberg. 3. Non. Febr. 1283. & 2. Kal. Jun. 1285. cfr. Wild. H. Pr. p. 413.

A. C. 1284.

(***) Chronol. Vet. in Mon. Ec. Benz. p. 81. & Mess. L. c.

(†) cfr. J. Wild. H. Pr. p. 417.

nås-Capitel sit Jus Patronatus wid Botkyrka och Slem.

(o) Cistercienserne i Nydala hade likfom alle deras medbröder den förmån genom 3:ne *Innocentii* IV bref (Lugd. V. Kal. Febr. & Kal. Oct. 1249.), at ingen Prelat fick bandlysa dem, ej heller kalla dem til Prästemöten: De skulle ock fritt få niuta sin Tionde.

(p) K. *Magnus* hade haft en äldre Son, som dödt hel spåd A. 1279. v. Er. Ol. L. 3. ap. Peringsf. in Mon. Ull. p. 57.

Digitized by Google

A. C. 1284. naſt ſtympad igenſinnes: Hon innehåller tre mål: 1. *At den, ſom låter lega ſig til at dråpa eller ſarga en annan, bör anſes ſom uphofsmannen ſielf:* 2 *At ingen Låhneshöfding bör pålägga Almogen* (*) v. ſupr. §. 18. *någonting olagligt*, ſom för detta år beråttadt (*): 3. *At om en Frillo-boren fingo af ſin Fader ägendom och hade barn, ſkulle de få årfva; men hade han inga, ſkulle godſet gå tilbaka til förſta handen* (**). I Wåſtgöte-Lagen hade då Lagman *Folke* redan infördt, at oåkta Barn borde wara arflöſe (***).

(**) Edict. R. Magn. a. 1284. ex Cod. Membr. Vet. incollect. Hadorf.

(***) Catal. Legif. ad Cod. Weſtrog. p. 97.

22. Med mycken ömhet wårdade *Magnus*, ſig om ſin olyckelige Broders Dötrar, hvilkas bröllop han giorde i Nyköping ſtrax efter Skenninge-Riksdag: (†) v. ſupr. §. 12. De blefvo gifta, ſom för detta ſagt år (†), med *Premiſlav*, Hertig af Pomern, och *Rudolf*, Grefve af Diepholt, hvilka ock ſedermera ſtåndigt woro honom förbundne: Men *Waldemar* fortfor i ſina ſvagheter: Årkedieknen Hertig *Bengt* tykte ſig ej böra underlåta, at ſkrifva til Konungen och bedia honom låta fångſla deras åldre Broder (††): Dertil war han i ſynnerhet upåggad af ſine Åmbetsbröder, *Waldemars* oblidkelige fiender; men *Magnus* hade ånnu ej hiårta til en ſådan ſtrånghet: *Magnus Boſon* (q), ſom tillika med Hertig *Bengt* giordt denna ſkrifteliga begåran, war efter *Johan Odolfſon* (†††) utkorad til ÅrkeBiſkop i Upſala och invigd af Årke-Biſkop *Johan* i Lund; men utan Påfvens tillåtelſe, hvilket ſå förtröt denne Helige

(††) Lit. Bened. Duc. a. 1285. ap. Meſſ. L. c. p. 136. A. C. 1285.

(†††) v. ſupr. §. 16.

(q) Bror med Riksrådet *Bengt Boſon*, ſom förde Winstorpe-wapnet utan Lilja, v. Peringſch. Mon. Ull. p. 138.

Digitized by Google

ader, at *Magnus* sedan aldrig fick sin åhre- A. C. 1289.
. Märkeligt är, at Svenska kyrkan nu ånd-
vid Romerska Hofvet wunnit något högre an-
Honorius IV. yttrar sig sålunda i sit bref om
k til Ärke-Biskopen i Lund, på hvilken han
nföre war förtörnad: *Wår mening är icke,*
rigenom tilvållar dig eller din kyrka nå-
rätt eller at Upsala kyrka något lider i
n; til följe af det förbigångna, finner sig
til (*). Derigenom war nu wäl Lundiske
s myndighet i anseende til Sverige försvagad;
: uphäfven: Rom satte heller slika mål i tve-
och mörker, at altid få skilja trätor och der-
nytta! Imedlertid hade det nu en wiss be-
för Sverige och det kan man tillskrifva Ko-
gnus, emedan han war en få stor Prästewän,
an än widare beviste i det Testamente, som
Ståndernes tilstånd giorde i Skara d. 13. Feb.

(*) Lit. Honor. IV. d. XV. Kal. Jun. 1285. in. Mon. Ecc. Benz. p. 204.

Deruti glömde han ingen af de siu stora kyr-
Biskops-Såten woro, och nästan ingen an-
ttning i riket, om icke wissa Munke-reglor,
ej lärdeles älskade: Hvar och en Domkyrka
er hans död få fyra mark lödige eller 96. da-
(s): Hvart och et Franciscan-Dominican-
P p och

tid kom en del af *Arnö* til Upsala-Domkyrka. v.
Vet. ArchiEp. Upl. in Mon. Eccl. Benz.

esse penningar skulle i Upsala-Domkyrka giöras
ie-bild öfver stora altaret, i Skara et Soknebuds-
i Linköping en kalk på stora altaret wid Siäla-

A. C. 1285. och Nunnekloster (t) tre mark lödige eller 72. daler Silf:mt; hvart och et Hospital två mark löd. eller 48. daler Silf:mt, och hvar och en kyrka, i hvilkens Sokn låg något Krono-gods eller Konungens egen gård, tre mark lödige, hälften til lius och hälften til Prästens underhåll: Åt Gråmunke-klostret i Stockholm, der han utvaldt sit grafställe, skänkte han en sin gård *Snuterstad* och hvarjehanda lösören til skrud och prydnad (u): Sin skuld betalte han til Upsala-och Strengnäs-Domkyrkor med 100 mark lödige eller 2400 dal. Silf:mt åt hvardera; men största Summorne föllo til främmande orter, emedan *Magnus* utfäst sig til en pelegrims-färd, hvilken han ej kunnat wärkställa (*), och desse penningar skulle upbäras dels i Wästergötland, dels i Wästmanland af *Almänningsöre* (**), *Ledungs-lama* (***) och *Nefgiäld* (†): Fyra Riddare skulle derföre til korsets inlösen föra til det heliga landet 400. mark lödige eller 9600. daler Silf:mt och fyra wåpnare til Riga eller Korsherrarne i Lifland 150. mark eller 3600. daler Silf:mt

(*) cfr. supr. §. 16.
(**) v. supr. §. 17.
(***) v. supr. P. 1. c. 4. §. 12.
(†) cfr. supr. P. 1. c. 4. §. 21. in not.

mässor, i Strengnäs et Rökelse-kar, i Westeråhs en altare-skrud, i Åbo en kalk och oblats-ask; Wexiö tillades i ställe för 4 mark löd. hela skruden i Konungens dageliga Capell.

(t) Sådana woro då i Riket wid pass 26. nemligen 10. Franciscan- 7. Dominican-och 9. Nunnekloster, så at summan giorde wid lag 1872. daler Silfvermynt.

(u) Til Ex: en kalk af guld, Silfverkåril til Natvarden, Silfverbäcken, Silfverflaskor, et stort Silfver-rökelsekar med liusstakar och et elfenbens-kors, en stor altare-skrud med *baldekiner* eller himlar, förhängen och hvarjehanda bonad af kostbart tyg, som den tiden skattades för stor ägendom.

Digitized by Google

: Så ſkulle ock til *S. Franciſci* lågerſtad ſkic- A. C. 1285.
mark lödige eller 576. dal. Silf:mt. Man kan
huru alt ſådant behagade Präſterſkapet: Der-
ock friheten, at ſlå mynt, hvaraf Biſkoparne
let i kraft af Teſtamentet blefvo delaktige:
nt-preſſar blefvo då i riket inråttade; i Upſala,
Söderköping, Skenninge, Jönköping, Streng-
köping, Örebro och Weſterås, alle under
nes i hvar och en ort, Riks-Cancellerens och
-Marſkalkens inſeende och omvårdnad: Wi
k nio ſlag af denne Konungs mynt, hvaraf
re kronor omkring et M. och på andra ſidan
Lejonet öfver tre ſtrömmar, år i ſynnerhet at
*). Drotningen, Hertig *Bengt*, Rikſens (*) Brenn. Theſ-
ſaurr. Tab. 4.
:later och högſte Ämbetsmän, ſom underſkref
Teſtamente, ſkulle äfven blifva deſs wärk-
**): Det ändrades ock icke til minſta del, (**) Teſtam. R.
Magn. Ladul.
agnus i fem åhrs tid derefter lefde; men ſå Scar. 1285. in
Cathedr. B. Pet.
likväl åtſkilliga ändringar til landets bäſta at f. d. 13. Febr. cfr.
Meſſ. S. I. T. 10.
p. 138.

Uplands-Lagen, ſom den förnämſte i Sverige,
ål öfverſe och på många ſtällen förbättra (***); (***) Pref. R.
Birg. ad Leg.
e den icke fullborda. Almänna Landsfreden Upl.
nycket ſtadfäſtad genom hans Förordning af
(†); men ſå ſväfvade dock ännu i Sverige (†) v. ſupr. §. 15.
mål oſed, faſtän från början af god grund
nal hielpſamhet uprunnen, at alle reſande
tt hos Almogen, hvart de kommo, och bru-
are taga med wåld hvad dem nödigt war, ju.
Til hämmande deraf utgaf *Magnus* en Stad-
nö i Hertig *Bengts*, fyra Biſkopars och

A. C. 1285. femton Råds-Herrars närvaro: Deraf war förnämsta innehållet (*), hvilket ock strax i Uplands-och Wåstmanne-Lagarne infördes (**), *at all fri-gåstning skulle wara förbuden: At en Gåstgifvare i hvarje by skulle tilordnas, som wid 3 marks wite borde förse de wågfarande med hvad de behöfde: At deröfver skulle sättias upsyningsmän, som tilfågo, åt ingen för högt stegrade sina wahror: At den, som tog något med wåld, skulle fängslas och böta 40: mark: eller wara landsflyktig, om han kom undan: At deröfver på färsk gerning skulle sammankallas artima Härads-rätt: At den, som hvarken med böner eller penningar kunde skaffa sig nödigt uppehålle, skulle få taga det sielf mot betalning efter laga-wärde: Men från all sådan gåstning frikändes alt andeligt och werldsligt Frälse.* Så förnyades ock både Hertig *Birgers* och denne Konungs förra stadgar om *Husfred*, *Kyrkofred*, *Qvinnofred* och *Tingsfred*, hvilkas brott ansågos för Edsöre: Åfven blefvo åter *alle Låhns-Herrar förbudne, at pålägga Almogen ny tunga eller gengård emot dess wilja* (***), *och ingen, eho han wara mätte, fick wid stort straff taga skiuts af bonden, utan Konungens lof.* Wi se jemväl af denna förordning, huru med Adelens friheter den tiden war beskaffadt: *Alle höge Ambetsmåns, Hertigars, Biskopars, Riddares och Sveners gods och åfven deras betienter, landboer och* brytti *eller trålar woro frie från all Konungslig rätt och utlagor: Likaledes alle de, som redo för sine gårdar eller tiente Konungen til häst,* hvilket hvar och en Odalsman stod fritt, at åtaga sig, då han ock wid wapnesyner borde fram-

(*) Constit. R. Magni Ladul. a. 1285. ad Cod. Westrog. it. in Coll. Hadorff. ad LL. Birk.

(**) Upl. L. c. 9. & Wåstm. L. 15. Fl. Köpm. B. cfr. Hadorf. præf. ad Leg. Dalic.

(***) cfr. supr. §. 18.

framte laglig ruſtning af häſt, järnkläder och wapn (*), eller ock at afſäja ſig, när han wille, då han åter gick til ſit förra *Bondeſtånd* (**): Deruti beſtod förnämligaſt den tidens Adelſkap, ſom ej war årfveligt, utan ſå wida Sönerne ingingo ſamma wilkor. Hvad Trälar angår, ſom nyligen nämdes, ſå woro de ännu här i landet bruklige, och ſåldes gemenligen för 1. mark lödig eller 24. dal. Silfwer ſtycket (***): *Magnus* införde i Öſtgöta-Lagen (†), at *om en Qwinna ſkulit tre gånger och mannen ej wille löſa henne, war han förfallen under Målſägandens fria makt, at göra af henne hwad han wille, til lif eller död*. Man ſer ock af ſamma Lag (††), huru en ogift tiufkona förwärkade ſin frihet; men tio åhr herefter finner man, at all Träldom och Träl-handel i Upland begynt afſkaffas (†††), hwilket dock icke förrän A. 1335. ſträckt ſig til Wäſtergötland (*) och de aflägnare orter.

(*) cfr. LL. Kon. B. c. 11. &c.
(**) cfr. L. tit. c. 14.
A. C. 1285.
(***) A Spol E. H. Sv. MS in Bibliot. Salſtad.
(†) Tiuf. B. c. 35. cfr. Wild. H. Pr. p. 74. &c.
(††) Ib. c. 37.
(†††) LL. Upl. Köpm. B. 3. B.
(*) Statut. Scarenſ. R. Magni Er. §. 9.

25. Hertig *Bengt*, Konungens Broder, ſom alt ſedan A. 1276. warit Ärke-Diekne i Upſala, blef A. 1286. Biſkop i Linköping (x), dit han ſkänkte många gods (**): Präſterſkapet hade genom en ſådan Medlem ſtigit til mycken heder och ſtyrka; om det kunnat blifwa mäktigare eller högre anſedt, än det nu war: Det ſkipade Lagar och giorde hwad det wille (y):

A. C. 1286.
(**) Meſſ. S. L. T. 12. p. 138.

(x) Hans föregångare hette *Bo*; men kallas både *Bono*, *Bovo* och *Boëtius*. Han dog A. 1286. v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 250.

(y) Et bytesbref fins af detta åhr i Stockholm d. 22. Maj. mellan Konungen och Upſala-Domkyrka, hwilket en del af Rikſens Råd underſkrifwit (v. Peringſch. Mon.

Digitized by Google

A. C. 1286. Biſkop *Brynioſf* i Skara (*), ſom ſedan år kallad *Helig* (z), råkade likväl denna tid hos Konungen illa ut och hade ſtörſta möda, at afvärja ſin olycka, hvilket ſig ſålunda tildrog: Riksrådet *Sventepolk Knutſon* (**) hade en Doter *Ingrid* (a), ſom war mycket ſkiön och nu förlofvad, ſom menas, mot ſin wilja, med Danſke Drotſen *David Torſtenſon*: Detta förtröt hennes tilbedjare i Sverige och kanſkie henne ſielf: I ſynnerhet åſkades hon af en ypperlig Svenſk Riddare *Folke Grip*, Wåſtgöte-Lagmannens *Algot Bengtſons* Son och Biſkop *Brynioſfs* Broder: Om det ſkiedde med Jungfruns goda minne, kan man ej weta; men *Folke* och hans Broder *Carl til Lindö* A. C. 1287. rôfvade henne med wåld ur hennes Faders hus i Mars-månad A. 1287. (***) utan tvifvel med mycken manſpillan på bägge ſidor: De förde henne til Norige och *Folke*

(*) v. ſupr. §. 11. in not.

(**) v. ſupr. §. 10.

(***) Meſſ. S. I. T. 2. p. 67. it. T. 12. p. 139. cfr. E. Ol. p. 145. &c.

Ullerak. p. 6.) Konungen uplåter deruti Archi-Electo *Magno* några kronogårdar *ſamt Fiſket under broen i Åraſ*, ſom *nu kallas Upſala*, emot *Walmunsöen* och hela *Spetalsgården* wid Stockholm norr om broen.

(z) Munkarne diktade öfver honom en hop undervärk, ſå at ännu Konung *Erik* af Pomern anhöll hos Påfven om hans helgelſe; men Concilium Conſtantienſe beſlöt A. 1416, at ſå wäl *Brynolfi* ſom *Nicolai*, Biſkops i Linköping, och *Ingrids* af Skenninge förtienſter ſkulle widare ſkiärſkådas: Änteligen blef *S. Brynioſf* ſkrinlagd A. 1498. (v. E. Benz. not. ad Vaſt. p. 64.). Denne *Brynioſf* anlade Leckö-ſlott A. 1298.

(a) Hon hade ännu två Syſtrar *Catharina*, ſom blef Abbediſſa i Wadſtena, och *Ingerid*, ſom ägde 1:o *Tune Sture* 2:o *Jon Ifvarſon* (Blå), warandes Moder åt *Guſtaf* och *Amund* (Sturar) ſamt Riks-Drotſen *Knut Jonſon* til Aſpanäs.

Digitized by Google

Folke fullbordade med henne sit giftermål (b). Konung *Magnus* war alvarsam i sin Domstol, hållit öfver en gerning, som både för Uphofsman och deltagare förtiente döden: Han fick weta, at ej allena gamle *Algot* Lagman med sine werldslige Söner *Rörik*, *Bengt* och *Magnus*, utan ock bägge de Andelige, Biskop *Bryniolf* och *PederCanceller*, haft kundskap om denna wåldsamhet innan hon wärkstältes: *Peder*, *Bengt* och *Magnus* rymde efter de andre Bröderne til Norige, der de äfven wid hofwet blefvo wäl emottagne (*); men *Algot* och hans äldste Son *Rörik* sattes i fängelse: *Carl til Lindö* kom wäl åhret derefter af förmätenhet tilbaka öfver Svenske gränsen; men blef fasttagen och halshuggen (c): Lyckeligare gick det med Biskop *Bryniolf*; ty han war Prelat och delsutan mindre brottslig: Han flydde öfver Wetern och gömde sig i Alvastra-kloster intil A. 1289, då han i hemlighet återkom til Skara: *Magnus* wår då på slottet Axevall och strax begynte Biskopen genom sine wänner arbeta på en förlikning, dock med en wiss andelig myndighet, som hotade Konungen med fördömelse, A. C. 1287.

(*) eft. Mess. l. c. p. 139.

(b) Deraf föddes en Son *Knut*, som ägde *Karin Eriksdotter* (Hogenskiöld) och war Fader åt *Jon Grip*, hvilken med sin Fru *Ingeborg Bosdotter* (Natt och Dag) aflade RikesDrotsen *Bo Jonsson*.

(c) Man har tilägnat Lagman *Algot* ellofva Söner och sagt at sju af dem blifvit halshuggne; men de äro mig obekante: At man giordt dem til *Folkungar*, hvartil äfven *Messenius* låtit sig förleda, är et handgripeligt fel, förmodeligen deraf, at *Ingrids* bortförare hette *Folke*; men sant är det, at de på många sätt med *Folkunge*-Slägten warit befryndade.

A. C. 1284. se, om han ej låt sig bevekas. Detta giorde så mycket, at *Magnus* infann sig på Assumtions-Högtiden den 15. Aug. i kyrkan; der *Bryniolf* förrättade messan, bortlade wapnen, likfom alt hans Hoffolk, och giorde knäfall för altaret, bediandes Gud och Biskopen om förlåtelse (*). Han höd ock *Bryniolf* til måltids på Slottet, der freden så aldeles blef sluten, at åfven *Algot* och *Rörik* erhöllo sin frihet; men de flyktige fingo ej tilgift förån lång tid derefter (**).

(*) I. Vast. Vit. Aq Ed. Benz p 79. cfr. Mess. L. c. T. 12. p. 142.
(**) v Infr. c. 9. §. 5.

26. En stor orolighet hade åfven *Magnus* denna tid, at stilla på Gotland: Wisby-Stad hade börjat befästa sig med fasta wallar (***) och dertil intagit större widd af ågorne deromkring, än bönderne tillåtit: När desse welat fara öfver til Konungen, at klaga, hade Borgerskapet dem hindrat. A. 1287. i April-månad, då många handelskiepp plågade anlända til Wisby, hade denna inkräktning blifvit ännu kånbarare och sträkt sig långt widare, än de otta famnar, som Almogen änteligen tålt altiedan A. 1159 (†): Landsfolket wille då sielf taga sig rätt och hålla Borgarne innom sina skrankor (d); men desse, som genom sin stora handel hade mer kunskap om krig och bätre wapn, giorde på Almogen et stort nederlag (††): Då Konung *Magnus* detta fick weta, wille han, androm til warnagel, dämpa denna rika Handelstadens högmod (e): Han lagade sig dertil med alvar; men Wisbyboarne,

(***) cfr. G. Wallin. Gotl. Saml p. 106.
(†) v. supr. c. 4. §. 8.
(††) Er. Ol. H. S. p. m. 204. cfr. L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 441.

(d) Diarium Fratr. Min. in Wisby säger: *Magna Guerra in Gotlandia inter Cives Wisby & Bondones &c.*

(e) I Wisby skola då hafva warit wid pass 12000 wälmående Köpmän och Borgare, cfr. G. Wallin. Gotl. Saml. p. 225.

om märkte sin öfver hufvudet hängande olyc- A. C. 1287.
ände den med förfiktighet: De affärdade sine
stare och Råd, så väl Gotlänningar som Ty-
), hvilka råkade Konungen i Nyköping Lars-
ton A. 1288: Der giorde de sin afbön och an- A. C. 1288.
d många bevekeliga skiäl om nåd: *Magnus*
wreden öfverila sig: Han sade en gång til en
som förtörnat honom: *Om jag nu ej vore*
kulle jag straffa dig (*). Så föll han ock (*) Collect. Co-
ilda tankar: Han tilgaf Staden sit brott och lumb. MS. in Biblioth. Salstad.
henne äfven fribet, ej allena at upbygga sine
om sedan blefvo färdige A. 1299 (**), hvar- (**) G. Wallin. L. c. p. 107.
lmogen skulle bidraga (***), utan ock at (***) cfr. Locc. H. Sv. p. 94.
förra plats af wisse famnat derutanföre; men
följande wilkor, som af de Fullmäktige med
Signeten bekräftades: *At Staden skulle*
sommar nästa åbret på tre tider i Kal-
s 2000. mark lödige och dertil 500. mark
igångbart mynt, hvilket tilsammans gior-
s 50000. dal. Silf:mt: Aldrig för liden
na sig sielf på Almogen, utan anropa
om hielp: Aldrig hindra bönderne, at
til Öfverheten sina klagomål: Aldrig ly-
innan Herre, än Konungen i Sverige,
dsfolket skulle wilja göra upror och in-
ämmande, utan hålla sine portar, sine
d til sin lagliga Öfverhets tienst, och

Qq *aldrig*

raten war så her som i Stockholm den tiden
med Tyskar, hvilka genom handelen med
åderne inkommit: I Wisby-Råd skulle wa-
ålften af hvart slag, Tyskar och infödde. v.
ds L. 1. §.

Digitized by Google

1288. aldrig inom sine murar hysa någon uproriſk. Hon ſkulle ock förmå Hanſe-Städerne Lybeck, Wismar, Roſtock, Gripsvald, Stralſund och Riga, med hvilka hon war i förbund, at gå för henne i borgen, och åfven hedra den wrna hennes förſte fiender, som hon woro i Sverige otrogen: Hon wille dertil på egen koſtnad utwärka wid Romerſka Hofvet et bref angående Bandlyſning öfwer henne, i fall hon widare förtörnade ſin Konung, och jämwäl i den händelſen underkaſta ſig ſamme Andelige Tordön af Biſkopen i Linköping; under hvilken hon lydde: Konungen wille hon med glädie, wördnad och en underdånighet emottaga, om han fägnade henne med ſin närwaro, och ſluteligen betala 10000 mark lödige, om hon någonſin mer funnes ſå bratſig ſom hon nu warit (*). Genom ed ſå lindrig aga gagnade Magnus både ſig och deſſe ſine underſåtare mer, än om han gripit til Lagens högſta ſtränghet (g).

(*) Deprec. Civ. Wisb. Nycop. in vigil. S. Laur. a. 1288 ap. Meſſ. l. c. T. 12. p. 139.

27. Af ſamma grundſats kunde han ej längre betiena ſig i anſeende til ſin Broder *Waldemar*: Denne oſtadige och lösaktige Herre wille aldrig lefva i ſtillhet: Altid befans han med något, ſom antingen i almänna eller en kylta mål giorde ſkada och oreda. Deſsutan war han ſå olyckelig, at Präſterſkapet til honom fattat et hat, ſom ej ſtod at utſläckas: När nu *Magnus* til Mariebergs eller Fogdö-kloſter ſammankallat Riklens Herrar (**) och der, til ſin Throns ytterligare ſäkerhet, med deras ſamtycke gifvit ſin Son *Birger* Konungſlig

(**) cfr. Er. Ol. H. S. p. 205.

(g) Den åhrliga Skatten ſå wäl af Staden ſom hela öen ſyns ock derefter hafwa ſtigit til 400 mark lödige. cfr. ſupr. §. 18. in not.

Digitized by Google

wårdighet (*), togo Biskoparne tilfället i akt
lådde honom ånteligen til et steg, som han i
r upskutit (**), så at *Waldemar* miste sin fri-
n instängdes på Nyköpings Slott, at der utom
illret, dock med all Kungelig heder och för-
(***), sluta sine dagar; men han öfverlefde
bröder och dog icke förr än på femte åhret
A. 1293 (†), då han i Wreta-kloster blef be-
Et mycket ömkeligare Sorgespel hade man
nemark mer än et åhr tilförne: Gref *Jacob*
d war illa tilfreds med Konung *Erik Glip-*
n betagit honom inkomsterne af hans Gref-
n kanskie måst för et mer än tillåteligt om-
Grefvinnan i hans frånvaro A. 1276, då
å fälttåget i Sverige (††); hvilket han altse-
nnat glöma: Så war ock Danske Marsken
ersson mot Konungen förbittrad, jag wet ej
om icke på Prästerskapets wågnar, som be-
onom, at använda Kyrko-Tionden til krigs-
esvåra klostren med hästar och hundar (*):
rsaker sammanrotade sig några af de ypper-
Adelen (h), öfverföllo *Erik* om natten i
tan för Wiborg i Jutland och gufvo honom
varaf han dog den 22. Nov. 1286: Bane-
ppades på Riksdagen i Nyborg A. 1287:
dömde biltoge och deras gods under Kro-

A. C. 1288.
(*) Mess. S. I. T. 12. p. 141.
(**) v. supr. §. 22 cfr. Wild. H. Pr. p. 405.
(***) Ef. Ol. p. 208.
(†) Mess. L. c. T. 15. p. 46.
(††) v. supr. §. 5.
(*) cfr. Chron. inc. Aut. & Hist. Erici 6. MS. ap. L. Holb. Dan. Hist. T. 1. p. 354. &c.

woro (säger L. Holberg L. c. p. 357.) Gref
Marsken *Stig*, *Nils Hallandsfar*, *Peder Porse*,
acobson, *Nils Knutson*, *Åke Assarson*, kallad *Kac-*
Kabe, *Rafn Jonson* och *Arvid Bengtson*; men
Konungens skyds-bref tillägger *Stig Nilson*
e Sonason.

A.C. 1288. nan (i); men de flydde til Konung *Erik* i Norige, som tog dem under sit beskydd (*): Då upväktes mellan begge de Riken et långvarigt krig, hvaruti de fredlöse med Norsk hielp tilfogade Dannemark stor skada. *Magnus* åstundade förlika sine grannar och giorde derom åtskilliga föreställningar (**); men det wille ej lyckas: Icke dess mindre företog han sig under dessa rörelser med sin Drotning en resa til Halland (k) at möta Danska Änke-Drotningen *Agneta* (l) och emottaga hennes Doter *Martha*, som med hans Son *Birger* war förlofvad (***): Sammankomsten skiedde i *Boberg* wid staden Falkenberg (†), der *Agneta* förl kref sig til en hemgift med Prinsessan af 6000. mark lödige: Aftalet förnyades ock om giftermålet emellan *Magni* Doter *Ingeborg* och *Agnetas* Son *Erik Menved*, som nu war Konung i Dannemark: derom handlades sedan

(*) Dipl. Protect. Erici R. Norv. d. 25. Jun. 1287. ap Holb. L. c. p. 358.

(**) cfr. Mess. ap. O. Rest. L. c.

(***) v. supr. § 20.

(†) Mess. L. c. p. 142.

(i) En af desse fredlöse *Arvid Bengtson*, som illa framfarit och röfvat i Halland, blef likväl fängad och tillika med tio sine tienare afråttad (Er. Ol. p. 205.): Han fins ej i Norska Skyds-brefvet af 1287. d. 25. Junii; ty lär han förut hafva stådt sit straff.

(k) Medan *Magnus* war i Halland, kom til honom en *Alf Erlingson* från Norige, som der begådt et dråp, och bad om beskydd, hvilket han ock fick; men rymde bort igen, gaf sig til Siöröfveri och giorde alla kuster i Norden osåkra, i synnerhet de Danska: Dock Skåningarne fingo honom fast och på Drosten *David Torstensons* befallning satte honom på stegel wid Helsingborg A. 1289. v. Petr. Clauss. Chron. Norv. & Er. Ol. p. 205.

(l) Hon war MarGrefven *Albrechts* Doter af Brandeburg. A. 1[illegible]3. gifte hon sig andra gången med Gref *Johan* af Wagrien. v. Mess. S. I. T. 15. p. 46.

Digitized by Google

rmare i Helsingborg genom de Svenske Full- A. C. 1132.
Gref *Henrik af Gleichen*, som med Drot-
dvig war i svågerlag, och *Werner Brunke*
n nu följde Danska Prinsessan med sin tilkom- (*) Mess. L. c.
ivärmoder, att der upfödas til gifto-ål-
i denna resa war *Magnus* i Skenninge, som
eld lidit stor skada (**): Han lät der begraf- (**) Er. Ol. p.
fmoder *Mechtild*, som aflidit der bredevid 205.
kloster (m), hvilket han nu lät flytta sin i
l. S. *Mårtens* kyrka, lade med egen hand
men och gaf dertil 100. mark lödige (***): (***) cfr. A. O.
ia tilfälle blef ock hans Broder *Waldemars* Rhyz. Monast.
rgareta i detta kloster ingifven (†). p. 109. (†) Er. Ol. L. c.

Magnus af naturen gifmild (n) uphörde ic-
ra gudfruktig efter den tidens wis: Han
87. låtit från Paris förskrifva Byggmästaren
Bonnveill med tio andre Mästare och tio
), som skulle förfärdiga Upsala-Domkyr-
efter *Notre Dame* med stenhuggande och
lares upsättande, hvarföre Churfursten af
bboten af Corfey i Westphalen gingo i bor-

war et slags kloster, der hederligt folks
ipföddes, som kunde gifva sig derifrån, om de
llelse hade til Nunne-lefvernet. cfr. Er. Ol.

ráddare Mäster *Elard* skänkte han gården *Åbl.*
y-Trögd. 7. Id. Dec. 1282.
ngo af *Sire Olivier* och *Sire Charles*, *clers Es-*
Paris, 4o. Pariser-livrer til försträckning på
Sverige: *Renaut Le Cras*, Garde de la Prevote
har upsatt och utgifvit detta bref.

Digitized by Google

A. C. 1289. gen (*): Nu förlängde han på otta åhr afgifterne af Linköpings-Stift til Domkyrkans bygnad (**): Han halp Dominicanerne i Sigtuna, at låta pryda *S. Mariæ*-kyrka med koppartak och skänkte til henne några hemman A. 1289 (***): Han förlikte sig åfven med Biskop *Bryniolf*, som för detta år berättadt (†). Han stadfäste än widare Prästerskapets friheter eller kyrkones Frälse (††) och höll i almänhet de Andelige widgodt lynne (p): Roligheten kunde han således bibehålla i sit rike, hälst medan Konung *Waldemar* war fången och så mycket mer som Dannemark och Norige råkat i et så blodigt krig: Norske Konungen förnyade eller befäste *Hunehals* wid Warberg i Halland (†††) och bistod, som sagt är, på alt sätt de fredlöse, hvilka i Dannemark grufveligen härjade, då ock Marsken *Stig Anderson* förstörde gamla Slottet *Brattingsborg* (*) i Wetlands-härad i Skåne (**): Fåfängt skickade Danske Konungen sina Sändebud til Norige, at begära en Fredshandel (***): kriget brann lika häftigt och hade kan hända sätt *Erik Menved* i större betryck, om ej *Erik Prästehatare*, til Dannemarks lycka, fådt et wiktigt giöromål med Skotland och Engeland: Han hade A. 1281 (†) blifvit gift med *Margareta*, enda Dotren af Skotske Konungen *Alexander* III. (q), med wilkor, at om Brudens Fader dog utan

(*) Ipf. Contract. ap J. Peringf. in Mon. Ull. p. 18.
(**) Lit. R. Mag. Link. prid. Id. Febr. 1288.
(***) cfr. Ol. Reft. L. c. & A. O. Rhyz. Mon. p. 57.
(†) v. supr. §. 25.
(††) Lit. R. Mag. d. Kungsberg in Färentuna. 5. Kal. Apr. a. 1289.
(†††) v. supr. P. 1. c. 14. §. 11 cfr. E. Tuneld. Geograph. p. 279.
(*) Petr. Clauss. Chron. Nor. ad a. 1288.
(**) v. supr. P. 1. c. 14. §. 13.
(***) cfr. L. Holb. L. c. p. 359.
(†) Tract. Rockesburg. 1281. ap. Du Mont. Corp. Dipl. T. 1.

(p) Ärke-Biskopen *Magnus Boson* dog A. 1289, d. 15. Junii, sedan han giordt Domkyrkan åtskillige förmåner, och Biskop *Johan* i Finland, en Polak, kom i hans ställe, hvilken riktade samma kyrka på många sätt. v. Chron. Vet. ArchiEp. Ups. in Mon. Eccl. Benz. p. 39. it. p. 204.

(q) Brudskatten war 14000. pund Sterling: Til

idra Barn, skulle hon och hennes barn stiga på A. C. 1289.
e Thronen: *Margareta* hade kort derefter
men lämnat en Dotter af samma namn; hvilken
efter Morfädrens afgång war Arfvinge til Skot-
nan: Detta widkändes wäl af Skottarne; men
kade ej efter sin unga Drotning: Hennes Fa-
t sände derföre A. 1289. sine Bodskapare til
en i Engeland, som *Margaretas* närskylte,
nodan, at han wille antaga sig henn[illegible]k:
ar *Edvard* I. benägen och giorde så war med
e som med de Norske sina öfverenskommelser,
arets ej allena skulle upfödas wid hans Hof,
giftas med hans Son (*); men detta hopp (*) Rymers.
snart försvinna: Då den rika Arfvingen skal- Act. Publ. T. 2.
från Norige A. 1290. (**), dog hon på wä- p. 448. 482.
i Orknöyar, hwilket gaf anledning til lång- (**) Rap. Thoyr. H. d'Anglet.
ligheter emellan bemelte Riken; men åter- T. 2. p. 24. &c.
il Sverige och *Magnus Ladulås*.

När denne Konung som måst war älskad af
såtare och wördad af sine grannar, märkte
sta stund wara förhanden. Han hade kort
ikfom A. 1280, låtit påbiuda allmän fasta
g, at åter afvända en smittosam siukdom
lken dock icke deraf hindrades, som snart (***) Mess. S. L.
T. 15. p. 45.

Nu siuknade han på Wilings-ö i Småland:
de han til sig de närmste Rikens Herrar
p åter förklara Prins *Birger*, som då war på
t, för Efterträdare och Konung (†): Til (†) cft. J. Wild.
H. Pr. p. 417.
För-
igåfva gaf K. *Erik* 1400. mark. land i No-

A. C. 1290.

Förmyndare och Sveriges Föreståndare satte han *Torkel Knutson* af Lena (*), Rikens Marsk, en ährlig, witter och skickelig Man (r), i hvilkens händer han äfven förtrodde sin Drotning och ófriga barn: Sönerne *Erik* och *Waldemar* tildelte han deras Förstendömen eller ährliga inkomster af Upland och Finland: Rikens Råd och Biskopar, dem han på Soteslången ropade til sig, förmante han til Enig-h[illegible]utom hvilken ingen Regering kan wara lyck-[illegible]: Han tackade sine undersåtare för deras trohet, han bad dem ock om förlåtelse, i fall han brutit dem emot, och *på det hans minne ej måtte bortflyga med klockeljudet*, at de Andelige wille inrätta någon dag om åhret til begängelse och böner för hans Siål (**). Efter slika anstalter dog han den 18. Dec. A. 1290. under alle kringståendes tårar och blef i följe af Riddare och Klerker på tolf dagar af bönder buren til Stockholm, der han efter sin åstundan i Gråmunke-klosters kyrka blef begrafven (***). Huru högt Prästerskapet älskat *Magnus*, kan ses af et Årke-Biskop *Jacobs* Bref (†) der han kallas *Lydnonens Son och Saligbetens Be-*

(*) v. supr. c. 7. §. 14. in not.

(**) cfr. Test. R. Magn. Sear. d. 18. Febr. a. 1285.

(***) Er. Ol. H. S. p. m. 207 cfr. Chronol. Vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 88.

(†) Autogr. Jac. Archiep. Upsl. Telg. 17. Kal. Nov. 1279. ap Jl. Wild. l. c. p. 1435.

(r) Efter mångas mening har denne Herre skrifvit en bok, kallad *Konunga- och Höfdinga-Styrelse*, utan tvifvel til den unge Konungens nytta, som kan tiena til efterdöme för nyare Auctorer: Den gamla renheten, upriktigheten och rätta wältaligheten ser man deruti och ingen ting mindre, än en blind undergifvenhet för det då upstigna widskiepeliga kyrko-wäldet (v. J. Wild. Hist. Pr. p. 495.); men sådant ådrog denne berömlige Riks-Marsken Prästernes hat och kostade honom ánteligen hufvudet, som frambättre skall berättas.

Digitized by Google

Betient (s): Munkarne på Riddarholmen införde i sin tänkebok öfver honom en grafskrift, som federmera på hans graf år uthuggen (*): Men ware med den witsordet huru det kan, så år dock säkert, at han warit en Stor Konung, som gifvit sit Rike nytt lif genom Werenskaper och goda inrättningar. A. C. 1290.

(*) Epitaph. R. Magni ap. Peringsch. in Geneal. R. p. 75.

(s) *Ut verè dici possit Obediencie filius Ministerque Saluti* - -

9. Cap.

1.

A. C. 1291. BIRGER.

Riks-Föreſtåndaren *Torkel Knutſon* begynte, at föra regeringen på den omyndige *Birgers* wägnar A. 1291. i en ſwår tid, då hela landet plågades af hunger, hwilken förorſakade en ſmittoſam ſiukdom, ſom bortryckte en anſenlig hop folk: Deribland kunde man räkna många förnäme män, ſom Konungens Farbroder Biſkop *Bengt* i Linköping (a), *Amund*, Biſkop i Strengnäs (b), *Bono*, Biſkop i Wexiö, Riksråden *Amund Carlſon* (c), *Göſtaf Turſon* (d) och flere (*): De widſkiepelige mente, at denna almän-

(*) Er. Ol. p 211. Meſſ. S. I. T. 12. p. 143. & E. Benz. Mon. Ec. p. 251.

(a) Honom eftertrådde *Laurentius* (Lillie), efter hwilken kom *Carl Båt*, en Son af Riksrådet *Jon Pederſon* til Flishult.

(b) Hans Eftertrådare wär *Iſar*, under hwilken den nya Domkyrkan upbrann ſamma dag ſom hon war inwigd (v. Meſſ. S. I. T. 15. p. 46. & Speg. Chron. Ep.).

(c) Lagman i Södermanland.

(d) Lagman i Wäſtergötland.

Digitized by Google

almänna olycka blifvit bebådad kort tilförne af Motala-ström wid Norköping, som då öfver en dag eller två aldeles stadnat i sit lopp, fastän sådant icke war et underwärk: Åtskillige Strömmar i Sverige och Finland hafva samma öde wid starkaste wintrens början, då de i sina åmynnen upfyllas med grund eller kraf-is (*), och har detta sedan ofta händt wid Motala (e), utan at betyda hvarken ondt eller godt. Slika järntekn förkiuste icke *Torkel Knutsons* mogna förstånd: Hans första afsikt war, at emot Romerska Enevåldet lätta Kungeligheten i den lagliga myndighet, utom hvilken ingen ordning, intet Beslut, ingen nyttig sak i et rike kan wärkställas: Alla de Bekräftelser, som han gaf Prästerskapet i Konungens namn på almänne eller enskylte förmåner, skiedde med wilkor, at de i Riksens nödfall och andra högmål kunde återkallas (**), hvilket warade alt intil A. 1304. och högeligen förbittrade de Andelige Fäder. Et märkeligt krig war nu åfven uptändt emellan de Nordiske Prelater: *Johan*, Biskop i Finland (†), som A. 1289. blifvit wahld til Ärke-Biskop i Upsala och först utvärkat, at hvar och en Församling i Sverige bör hålla för sin Präst siu laga hus samt inråttat wiss betalning för brudevigsel, kyrkogång och begrafning (††), wille ingalunda af den Lundiske Primaten taga sin Åhrekåpa: Capitlet skickade tvenne Fullmäktige, *Nils Allonson* och *Lars Kanik*, til Påfven, at bedia om befrielse från detta utländska Ok och at hans Helighet sielf wille hedra

A. C. 1291.

(*) G. M. Block. de Motala.

(**) Dipl. pro Abb. & con. de Monte B. Virg. dat. Syfiæsund. 1296. d. S. Laur. & Alsnö. 1303. VIII. Id. Maj. Dipl. pro Episc. Scar. 1296. in Nov. Dipl. pro Eccl. Upl. 1297. d. B. Dionys. &c. & 1304. d. B. Olai. ap. Wild. H. Pr. p. 418.

(†) v. supr. c. 8. §. 22. in not.

(††) H. Spag. Chron. Episc.

(e) Til ex: A. 1316. 1566. 1621. 1638. 1639. 1647. i Octob. 1656. i Oct. 1660. 1661. 1682. 1683. i Jan. 1685. 1686. i Jan. 1693. i Jan. 1704. i Nov. 1706. i Dec. &c. cfr. Mess. & M. G. Block de Motala.

Digitized by Google

A. C. 1289. (*) v. supr. c. 5. §. 3. in not.

dess Ärke-Biskop med sin bekräftelse: *Jöns Torbiörnsson Grand* (*) satt då på Lundiske Stolen (f), en hitsig och åhregirig man, hvilket Konungen i Dannemark sedermera nog fick röna: Han förtörnades gruvveligen och satte Upsala-Capitel i Kyrkans band: Den utvalde *Johan* lät sig icke i kräma: Han utgaf deremot

(**) Protest Joh. 1290. 12. Kal. Dec. ap. Mess. Anal. L. 2. p. 78. & Lit. Comm. Petri Arosi ad Pontif. Nic. VI. ap. Benz. in Mon. Ec. p. 205.

en bandlysning öfver alle dem, som lydde den Lundiska eller henne kundgiorde (**): Sielf begaf han sig til Avignon, der *Bonifacius* VIII. då höll sit Hof; men döden öfverföll honom (g) i *Provins*, en Stad i Brie i Champagne d. 8. Sept. 1296 (***): Deraf hade dock Lundiske Ärke-Biskopen ingen förmån: Kanikerne i Upsala valde A. 1292. i *Johans* ställe den ofvannämde *Nils Allonsson*, som ej allena derpå fick bekräftel-

(***) cfr. Chron. Vet. Archi-Ep. Upf. in. Mon. Ecc. Benz. p. 39.

(f) Han war *Doctor Decretorum* och bekräftad af Påfven *Nicolao* IV. Han affade sig Lunds-Stift A. 1303. på *Benedicti* XI. befallning, som i det stället gaf honom Riga; men Liflåndarne tålte honom icke; ty fick han Bremen af *Clemint* V. A. 1307. Han dog i Paris A. 1327.

(g) Han hemfördes A. 1299. och begrofs hos Dominicanerne i Sigtuna, dem han A. 1290. gifvit et stycke af Christi kors til deras nyligen koppartäkta kyrka jemte 40. dagars aflat för dem, som besökte det *heliga Korsaltaret* (cfr. Rhyz. Monast. p. 57.). Denne *Johanne* stadfäste sin Företrädares Byte om Kanike-Tionden af Lyhundare och Såhundare mot Biskops-Tionden af Gästrikeland och Tierp til de Studerandes underhåll i Paris: Han giorde en alvarsam förordning, huru desse Studenter, som til antalet woro tolf, skulle förhålla sig i Paris (in vico serpentum) i det hus, som Probsten *Anders* dem anslagit. v. Constit. Archi-El. Joh. Upf. A. 1291. infr. Oct. Paschæ. ap. Peringsch. Mon. Ull. p. 159.

Digitized by Google

kräfteſe (*), utan ock efter fyra åhrs träta med Skånſke Primaten blef genom Tuſculanſke Biſkopens och Cardinalens *Johannis* tilhielp af Påfven ſielf (h) invigd i Avignon d. 31. Julii A. 1295 (**). Således förſvarade Upſala Säte ſin ſielfrådighet (***) ſå mycket det förmådde (i) och tuktade åfven Wexiö-Capitel, ſom i ſit Biſkops-wahl (k) driſtat wådia til Primaten i Lund, ſå at det måtte giöra ſin afbön d. 20. Julii A. 1292 (†). Man finner wid denna tid en märkelig Påwiſk Förordning bland de Andelige i Sverige: *at hvem ſom wille blifwa Präſt, ſkulle i fem åhr underråtta ſig i Theologien*, ſom då måſt beſtod i Metaphyſiken och Canoniſke Lagen, Måſſor och Ceremonier; *men ingalunda hvarken i Paris eller annorſtädes underſtå ſig at lära werldſlig Rätt* (††).

A. C. 1293.
(*) Lit. Bonif. VIII. ad Capit. Upſ. Anagn. 7. Kal. Oct. a. 1294.
(**) E. Benz. Mon. Eccl. p. 206.
(***) Meſſ. S. I. T. 15. p. 47.
(†) cfr. Meſſ. I. c. T. 12. p. 746.
(††) Bull. Hon. IV. Viterb. X. Kal. Dec. 1288.

121.

I. Under ofvannämde kyrko-buller i Sverige hade Kareler, Ingrar och Ryſſar, begynt hårja i Finland och der förſtöra all Chriſtendom (†††): Årke-Biſkopen i Upſala hade nyligen fådt Påfvens befallning, at öfverlägga med det öfriga Präſterſkapet om hielp til det heliga kriget (*), derföre anſågs nu ett Tåg mot Hedningarne i Sveriges öſtra granſkap ſå mycket angelåg-

(†††) Hr. Ol. p. 212. 213.
(*) Lit. Nicol. IV. ad Archiep. Upſ. ap. Urb. Vet. 7. Kal. Oct. 1291.

(h) *Bonifacius* ſång ſielf Måſſan: Närvarande woro Biſkoparne från Speyer och från Negropont. cfr. Peringſ. Mon. Ull. p. 140.

(i) En Årke Biſkoplig befallning utgafs wid denna tid, at ingen fick gå in i främſta Choret i Upſala-Domkyrka, utan at taga af ſig ſkorna. v. Meſſ. S. I. T. 15. p. 45.

(k) Den, ſom då blef Biſkop i Wexiö, hette *Forkundus*. v. Speg. Chron. Epiſc.

Digitized by Google

A. C. 1292. gefägnate: *Torkel Knutſon* förde ock dit en krigshär; men at förebygga all inrikes oſäkerhet under ſin frånvaro, lät han redan A. 1291. på Stockholms-Slott inmana *Erik*, Konung *Waldemars* naturlige Son (l), den han för Fadren ſkull miſstänkte, dock under lindrig wakt och hederlig förplägning (*): *Erik* ſlapp ock ut en tid derefter, antingen wid *Torkels* återkomſt eller ſenare, och gaf ſig til Andeliga Ståndet, warandes derpå wid Danſka och Norſka Hofven ſom *Magiſter Capellarum* i ſtort anſende (**). Riksföreſtåndaren ladeſnart hela Karelen under Sveriges lydnad A. 1293. och lät der genom ſin följeſlagare Biſkop *Peder* i Weſterås almänneligen förkunna och påbiuda Chriſtna Lärau (***); men han fann wäl, at deſſa wilda folk ännu ej kunde hållas i tygten allenaſt genom dop och måſſor: Han upbygde derföre Wiborg, en mycket ſtark fäſtning, hvartil en början ſkall hafva blifvit giord lång tid förut (†), och befäſte åter Kexholm, ſom af Ryſſarne blifvit förſtördt, lämnandes deruti en tapper krigsman *Sigge Lake*, med någon beſättning: Nöteborg, et fäſte, ſom war påbegynt af *Magnus Ladulås* (††), ſökte han äfven med mycken flit i några år at fullborda och kallade det *Landskrona* (m): Ryſſarne hafva ſagt i ſina gamla krönikor, at förfarne Byggmäſtare woro ſkickade af Påfven til denna orts beſäſtning (†††); men de lära der-

(*) cfr. Meſſ. L. 2. p. 143.

(**) Petr. Clauſſ. Chron. Norv. ad a. 1311.

(***) Meſſ. L. 2. p. 144.

(†) v. ſupr. c. 4. §. 6.

(††) v. ſupr. c. 2. §. 12.

(†††) Chron. Ruſſ. ap. Schönſtröm. Introd. in H. S. MS.

(l) Icke hans äkta Son, den man föregifvit, hafva aflidit i fängelſe A. 1297. ty han war redan död i ſin barndom A. 1268. v. Er. Ol. p. 167. 168.

(m) I Ryſka gamla krönikor heter ock denna ort *Wenez-Zemlie*, hvilket är på Svenſka *LandsKrona*. v. Schönſtr. L. c.

Digitized by Google

dermed hafva ment Svenske Prästerne, som den tiden A.C. 1293.
ej allena wid altaret utan i krigs-och fästnings-konsten läro sig bruka. Sedan *Torkel Knutson* således på den sidan åter uplifvat Sveriges Herravälde och lämnat nödigt krigsfolk til landets förswar, wände han hem igen til mindre blodiga förrättningar.

3. Sveriges invärtes lycka genom ordning och gode Lagar war hans största ändemål: De Andelige hade det nog märkt och äfven, at deras wälde derigenom kom til at lida: Ingenting kunde derföre bättre komma dem til pass, än en Bulla, som Påfven *Bonifacius* VIII. utgaf A. 1294 (n): Deruti hotades A.C. 1294.
med timelig och evig förbannelse hvar och en Regering, som understod sig pålägga Prästerskapet minsta beskatt-

(n) *Bonifacius* skref ock A. 1294. til Ärke-Biskopen i Upsala, at han skulle få besätta alla Andeliga Ämbeten, som efter Lateranska mötet Romerske Stolen tilkommo (Rom. d. 28. Oct.): Han skulle ock hafva fem åhrs frihet, at med wig-watn åter inviga de Kyrkogårdar, som med mord och hor woro ohelgade (Rom. d. 28. Oct.). Samma åhr och dag utgaf bemälte Påfve tvenne bref, at uppmuntra alle Christne til at underhielpa nya Upsala-kyrkobygnad, med löfte om 40. dagars och åtven dertil et åhrs aflat (cfr. Peringsch. Mon. Ullerak. p. 19.). Det samma hade *Nicolaus* IV. giordt A. 1290, lofvandes allom dem syndaförlätelse, som besökte Upsala-Domkyrka om Jul, Kyndelmässa, Annunc. & Assumt. Mariæ, S. Lars dag, och på Kyrkans Invigningsdag (ap. Urb. Vet. 15. Kal. Mart.). Åhret förut hade *S. Nicolai* altare hos Predikare-bröderne i Sigtuna äfven fådt samma hielp af 40. dagars aflat, v. Indulg. Nicol. IV. Rom. Id. Dec. 1289.

Digitized by Google

A. C. 1294. (*) Bull. Bonif. VIII Rom. Kal. Mart. 1294.

beskattning eller straff efter werldslig Lag (*), men *Torkel* förskräktes icke af slika dunder; Riks-Rådet *Birger Pehrson* (Brahe) til Finland (o), en witter och förståndig Man, war då Lagman i Upland: Honom förtrodde Riks Föreståndaren, at skiärskåda, öfversättia, förnya och utarbeta *Wiger Spas Flocker* (**) eller Uplands-Lagen, den *Erik Jedvardson* (***), *Birger Jarl* (†) och *Magnus Ladulås* (††) påbegynt och til en stor del förbättrat; men icke hinds fullborda (†††): Desse Förstar hade utan tvifvel funnit, at alla stora ändringar i et rike fordra lång tid och mycken granlagenhet: De alraklokaste äro skadeliga, om de med hast och obetänksamhet antagas. *Birger Pehrsons* nämd bestod af tolf de ansenligaste i orten, merendels Riddersmän, dem han sielf wahlde sig til Bisittiare, nemligen Mäster *Anders* (p), Dom-Probst i Upsala, *Röd Keldorson* (q), *Bengt Boson*, *Ulf*

(**) v. supr. P. 1. c. 14. §. 24.
(***) v. supr. c. 4. §. 6.
(†) v. supr. c. 7. §. 20.
(††) v. supr. c. 8. §. 24.
(†††) Præf. R. Birg. ad Leg. Upl.

(o) Han kallas Lagman i öfra Sverige och Upländerne A. 1305. och 1315. Hans Fader war *Pehr Andersson* (Brahe) til Mohammar och hans Moder *Margreta Magnusdoter Angel*: Han war gift två gånger, 1:mo med *Christina Angel*, en Doter af *Johan Elofsson* den yngre, som war Riddare af Svärds-orden i Lifland, 2:o med *Ingeborg*, östgöte-Lagmannens *Bengt Magnusson* (Folkunges) Doter til Ulfåsa och Aspenås, aflad af *Fagra Fru Sigrid*. Denne *Birger Pehrson* war Fader så wäl åt Riksrådet *Israel Birgerson* (Brahe), som åt *S. Brigitta* och dog A. 1327. v. A. A. v. Stiernman. Höfd. M. p. 75.

(p) Broder med Riksrådet och Uplands Lagmannen *Israel Anderson And* (v. supr. c. 8. §. 17. in not.): Han skänkte åt Upsala-Domkyrka sin gård *Kambra* i Botkyrke sokn. v. Speg. Chron. Episc.

(q) Han war Riksråd och Ämbetsman på Stockholm A.

Ulf Lagmanſon, *Hagbard af Suderby*, *Anders af Forkarleby*, *Torſten i Sambion*, och dertil af Attundaland, *Philip Röde* (r) af Runby (*), *Håkan Lagman*, *Erik Skiälgi*, *Sigurd Domare* och *Johan Gaſſbog*, til hvilka han åfven fogade trenne Domare af Fiädrundaland; *Ulf af Odniſſad*, *Götrik* och *Ulvid* (**): Deſſe wärkſtälte Riksföreſtåndarens upſåt under *Birger Pehrſons* ſtyrſel, ſå at icke allenaſt alla hedniſka åfverlefvor aldeles utrotades (***) och deribland den gamla wahnan, at ſälja och köpa *Trälar* eller dertil giöra ſig ſielf eller andre (†), utan man företog ſig ock driſtigare ſaker: man wågade i wiſſa mål ſåttria ſkrankor i lagen för de Andeliges ſå kallade Rättigheter och Frälſe (††) tvert emot Påfvens nyſnämde Bulla: Dom-Probſten *Anders And* (s), ſom förſte Biſitiaren, lagade wäl i det närmaſte, at hans Ständ ej kom til at lida; men icke dels mindre blefvo Präſterne emot *Torkel Knutſon* oblidkelige. Uplands-Lagen bekräftades af Konung *Birger* i Stockholm d. 2. Jan. A. 1296. (†††), ſedan han af landſens Almoge blifvit enhälleligen gillad A. 1295. Åtſkilliga Lands-orters Lagar blefvo ock wid denna tid i wiſſa mål förbättrade (*).

A. C. 1294.

(*) cfr. ſupr. c. 7. §. 14. in not.

(**) cfr. J. Wilds. LagsHiſt. p. 68, 72.

(***) cfr. Præf. R. Birg. cit. & Meſſ. L. c. T. 12. p. 144.

(†) Upl. L. Köp. B. 3. fl. cfr. ſupr. c. 8. §. 24.

(††) cfr. J. Wilds. Hiſt. pr. p. 421.

(†††) Conf. R. Birg. ad Leg. Upl. & Meſſ. S. I. T. 12. p. 145. A. C. 1295.

(*) cfr. Weſtm. L. Tingm. B. c. 19. & Dale L. Tingm. B. p. 35. ap. Hadorf. præf. ad Leg. Dal.

1289. 95. 96. Hans wapn ſins hos Peringſchöld in Mon. per Tiundiam p. 67. Han ägde *Ingrid Sparre*, Riksrådets *Sixten Nilſons* Dotter til Tofta: v. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 2.

(r) Denna *Röde*-eller *Rode*-Släktens wapn war delt i fyra delar från hörnen med rödt och guld.

(s) Han köpte et hus i Paris (v. ſupr. §. 1. in not.) A. 1303. för Svenſke Studerande (Meſſ. L. c. T. 15. p. 48. Speg.

Digitized by Google

A. C. 1295.

4. Emellan åhr 1295. och det näſtföregående hade wintren warit ſå ſtark, at man kunnat fara med ſlåda emellan Jutland och Norige (*): Således hade Svenſka Regeringen på lång tid ej kunnat få tidningar från Finland, der Ryſſarne inbrutit och öfvat mycken grymhet: De hade belägrat Kexholm (t) och fådt af Höfvidsmannen *Sigge Lake* (**) ett manligt motſtånd; men åndteligen intagit ſlottet, ſedan den lilla beſättningen blifvit uthungrad och i ett tappert utfall aldeles nederhuggen (***). *Andreas Alexandrowitz* (u) war då Storföriſte i Nogården, faſtän ſkattſkyldig under Tartaterne. Han fortſatte detta krig med ifver och angrep följande året den nyſs grundade fäſtningen Landskrona (†), ſom således redan en gång förſtördes innan hon war färdig (††). När *Torkel Knutſſon* om Finſka fakerne fick underrättelſe, war han öfverhopad af andra omſorger, ſom ej kunde upſkjutas: Prinſeſſan *Ingeborg* af Sverige ſkulle utſtyras til *Erik Menved*, ſom ſatt på Danſke thronen: Denne Konung hade häft ſin dryga kånning af kriget emot Norige: Han hade A. 1293. ſtrax efter den fredlöſe Marſken *Stig Anderſons* död haft et ſammanträde med Norſke Konungen på Getter-ön i Halland utan för Warberg; men ingen förlikning kunnat erhålla (†††). A. 1294. hade han ſköflat Hiſingen wid Göteborg och hela

(*) Meſſ. L. c. p. 144.

(**) cfr. Chron. Rhyan. Maj. p. 57.

(***) Er. Ol. p. m. 214. 215. ſeq. Meſſ. T. 5. p. 46.

(†) v. ſupr. §. 2.

(††) Chron. Ruſſ. ap. Schönſtröm. L. c.

(†††) Petr. Clauſſ. Chron. Norv. ad a. 1293. &c.

Chron. Epiſc.), ſom icke litet tienté til befordran af den tidens lärdom.

(t) *Kagis*-eller *Kägisholm* kallades det i gamla tider.

(u) Förmodeligen *Alexander Nevſkis* Son. Ryſka Hiſtorien ſäger, at han A. 6083. (hvilket efter wår tideräkning inträffar på A. 1296.) intog och upbrände Landskrona, v. Schönſtr. MS. cit.

Digitized by Google

hela Norre-Halland, Gref *Jacobs* land, der han åfven belägrat ſlottet Hunehals; men ingenting annat uträttat, än at han fådt tilfånga *Raſn Jonſon* (x), en af de bilroge, ſom ſtrax blef aflifvad: Hertig *Erik Knutſon*, ſom fådt Södre-Halland i förläning (*), hade likſom Hertig *Waldemar* af Söder-Jutland och hans Broder Hertig *Erik* af Langeland (y) från honom affallit til Konungen i Norige, ſå at alt bådat honom motgång; men ändteligen war et ſtilleſtånd på åhr och dag träffadt i Hindsgafvel d. 24 Junii A. 1295, ſå at *Erik Menved* nu fådt råderum, at tänka på ſit giftermål: Svenſka och Danſka Hofven möttes derföre åt A. 1296. om midſommarsdagen wid Fagerhult på gränſen emellan Skåne, Halland och Småland, eller på Sommerſteds-Hed, der åfven de Norſke Fullmäktige ſig infunno: Förſta gjöromålet war, at återvinna roligheten i Norden; *Torkel Knutſon* medlade et anſtånd emellan Dannemark och Norige på tu åhr, hvarunder åfven de bilroge woro begrepne, ſom wäl ſkulle fritt få bebo ſina gods i Dannemark; men icke komma för Konungens ögon: *Erik Präſtehatare* åſtundade denna wapnhvila, emedan han hade en ſtörre handel för händer med Konung *Philip den Fagre* i Frankrike (**) emot Kejſaren och Engeland (z), ſå wäl ſom ock et giftermål

A. C. 1295.

(*) Chron. ex Bib. Roſtgard. ab. a. 1130. ad 1240. it. Weſtphal. Mon. T. 3. p. 543.

A. C. 1296.

(**) Baluze Hiſt. de la Maiſ. d'Auvergne.

S s 2

(x) Han war Kongl. Kammarjunkare och Syſterſon af Ärke-Biſkopen *Jöns Grand*, mot hvilken han wid ſit pinliga förhör något bekänt. v. Holb. D. H. T. 1. p. 363.

(y) Denne *Erik*, ſom ock år kallad *Langben*, ägde *Sophia*, Konung *Waldemars* i Sverige yngſta Doter. v. ſupr. c. 7. §. 22. in not.

(z) Tractaten ſlöts i Junii månad A. 1295. och innehöll,

Digitized by Google

A. C. 1296. giftermål emellan sin Broder Prins *Håkan* och *Isabelle de Joigny* (*), som hörde til Franska huset (a): Han skulle nu få alt sit Möderne efter Lag och behålla wissa platser, hvaribland war *Hunehals* i Halland; men icke bygga nya fästningar, icke slå nytt mynt, icke pålägga ny tull, icke förstöra handelen i de intagna orter (**). Med Hertigarne giordes äfven en förlikning (b) och några dagar derefter firades Bröllopet i Helsingborg med mycken högtidelighet (***). *Ingeborg* war en god Drotning (c) och gaf sin Herre fiorton

(*) Tract. Paris. in Oct. Fest. S. Mart. hiem. a. 1295. dans l' Extrait du Tresor de Chartes de France. p. 340.

(**) Pet. Clauff. L. c. åd a. 1296.

(***) Meff. L. c. T. 12. p. 146.

at K. *Erik* skulle lämna åt K. *Philip* 200. galerer och 100 större skiepp, utrustade med wapn och underhåll samt 70000 man. Deremot skulle Franske Konungen betala åt K. *Erik* 30000 pund sterling på wissa terminer; men detta Förbund blef aldrig wärkstält.

(a) Tillika med den store Tractaten företogs denne: *Maria Comitissa Jugniaci*, *Isabellas* Moder, gaf sin fullmakt åt Franske Commissarierne, Magistro *Johanni de Foreftis*, clerico, ac *Petro de Canaberiis* & *Johanni* dicto *Foynon*, militibus, at sluta med de Norske detta giftermål; men det gick aldrig för sig.

(b) *Erik Langben* skulle få alt det arf, som tillkom hans Förstinna *Sophia* efter hennes Mostrar *Juiha* och *Agneta*: Hertig *Erik* af SöderHalland skulle få riktigt igen all sin ägendom och de gods-tvister, som woro mellan Konungen och honom, skulle afgiöras af gode Män, Biskop *Peder* i Roskild, *Johan Litle*, *Olof Tygeſon*, *Offe Jonſon*, och Drosten *David Torſtenſon*.

(c) Hon dog samma åhr som hennes Man och år med honom begrafven i Ringstad: Hennes grafskrift år sådan: *Ego Ingeburga nata de Svecia, quondam Regina de Dacia, rogo omnes, ſi aliquid eis fore feci, quod invite feciſſem, ut mihi per ſuam gratiam indulgeant & ſint memores ani-*

Digitized by Google

fiorton barn; men de dogo alla (d) förån deras föråldrar (*). A. C. 1296. (*) L. Holb. D. Hiſt. T. 1 p. 392.

5. Ännu war icke Svenſke Riksföreſtåndaren ledig, at angripa Ryſka kriget med alvar: Olyckor, ſom timat af wådeld i Lödöſe och åfven i Stockholm d. 17. Apr. A. 1297. (**), fordrade wål hans omvårdnad; men Präſterſkapet ſatte honom måſt at giöra: Det hade på åtſkilliga orter (e), ſårdeles i Årke-Biſkops-Stiftet och Helſingeland, ſå högt ſtegrat ſina rättigheter, at almogen ſig illa beklagade: En Konung *Birgers* förordning blef derföre utgifven angående den ortens Präſte-Tionde af Såd, Fiſk, Gråvårk, Boſkap och mera: Deruti ſtadgades åfven för Sokne-Präſterne fem åhrliga offerdagar (f) och *Matſkott* (g) tre gån- A. C. 1297. (**) A. Spol. Chron. MS.

mæ mee. Quæ obiit Domini A. 1319. *die Aſſumt. B. Virginis.*

(d) Det ſidſta omkom genom den olyckan, at då Drotningen en gång ſkulle åka från Abrahamstorp, föll barnet ur wagnen och bröt halſen ſönder. Drotningen begaf ſig då med ſorg och bot i Claræ-kloſter (v. Holb. Dan. H. T. 1. p. 392.): Alla deſſa barnens död utgåfvo Munkarne för et Syndaſtraff öfver Konungen för det han träte med Årke-Biſkopen i Lund. v. Chron. Nicol. Joh. ap. Holb. L. c.

(e) Tvenne Påfvens bref til Biſkoparne i Wexiö och Skara, at de ſkulle tilſe det öſtgötſke Stolens gods icke minſkades (Rom. Id. Febr. 1295.), tiena til bevis, at tviſten mellan Linköping och Wexiö om inkomſterne ännu icke uphörde.

(f) Jul, Kyndelmåſſa, Påſk, Helgonamåſſa och in Feſto Dedicationis.

(g) En wiſs afgift i matvaror, ſårdeles i bröd och kött, ſom kallades *Lef* och *Leffugel*.

Digitized by Google

A. C. 1297. ger om åfvret, så wål som ock betalningen för Brudewigsel (h), kyrkogång (i) och Begrafning (k), som utan tvifvel besteg sig mindre, ån de Andelige gerna welat (*): Så återkallades ock deruti Fattig-Tionden, som Upsala-Stol redan i *Erik Lespes* tid sig tilvållat (**). Ärke-Biskopen *Nils Allonson*, som fådt af Påfven sielf sin bekräftelse och Ärkekåpa, kom nu hem med en Påfvens Bulla, at de Andelige aldrig borde betala dem werldsligom någon afgift (***), och höll sin förSta måssa på S. *Olofs* dag i Upsala-Domkyrka (†): Konung *Birger* gaf honom wål Frihetsbref från alla utskylder för de legohion han brukade på sine gårdar och åfven för alla gods under Upsala-Capitel. Han skånkte honom ock en fastighet på Norre-Malmen wid Stockholm; men med förbehåll, at den efter hans död kunde återtagas (††), hvilket jemte alt det ofriga bidrog til at giöra *Torkel Knutson* hos Kyrkoståndet förhatelig. Ärke-Biskopen hade då haft tillsammans hela Rikets Prästerskap på et Möte i Arboga (*), hvilket ock skiedde följande åhret i Upsala (**), at öfverlägga ej allena om wisSa ordningar i Ståndet (l), utan ock om dylika wedervärdigheter,

(*) Statut. R. Birg. pro Helsing. Stockh. 3. Id. Jul. 1297. in collect. Hadorf. ad LL. Birk. p. 6.

(**) v. supr. c. 7. §. 13. cfr. J. Wild. H. Pr. p. 384. & 421.

(***) Bull. Bonif. VIII. Rom. 6. Kal. Mart. 1295.

(†) E. Benz. Mon. Ec. p. 206.

(††) Lit. R. Birg. de Alsnö. 7. Non. Oct. & Die B. Mart. Dion. & Soc. a. 1297. ap. Wild. L. c. p. 440.

(*) Er. Ol. P. 216. & Mess. L. c. T. 15. p. 47.

(**) Peringsk. Mon. Ull. p. 140.

at

(h) Två alnar wåf för hvar Brudmåssa.

(i) Förutan två alnar wåf skulle en kyrkegångs-hustru gifva *altare-bröd*, det är tort kött, ost, bröd &c. som frambars på altaret.

(k) Likstolen war sex alnar wåf med tre stycken bröd och kött.

(l) Prästerne skulle warsamt skiöta måsse-kläderne, inviga salt och watn i Församlingens närvaro, hålla kyrkokårilen ren, giöra Inventarier i Prästgårdarne, tilre la Oblater, komma åhrligen til Prästemöte på wanlig tid,

Digitized by Google

at förekomma dem och at biuda *Torkel Knutson* hufvudet; men deraf rördes ännu icke denne Rikets Pelare: Han war sig lik på alla sidor och understödde sin Konungs Krona, hvilket icke är et mindre wärk, än at bära henne. Sedan *Birger* nu war kommen til manliga åhr, war tid at befästa hans thron med det äktenskapets fullbordan, som långt för detta war beslutit (*): Danska Prinsessan *Martha* hade altsedan A. 1288. warit wid Svenska Hofvet hos Änke-Drotningen *Hedvig*, som lefde ännu och lång tid derefter, slutandes sine dagar i stillhet (m). Bruden war således snart afhämtad: Bröllopet hölls i Stockholm i Majmånad A. 1298. med all prakt (n) i många både in- och utländske Herrars närvaro (**), då ock Hertig *Erik*, Konungens Broder så wäl i et Torner-Spel som wid andra tilfällen inlade störste hedren: Han blef derföre af *Birger* tillika med flere slagen til Riddare; men hela Menigheten fattade til honom från den stunden en särdeles kärlek. Til Morgongåfva gaf *Birger* sin Gemål hela Fiädrunda-land med staden *Enköping*

A. C. 1297.

(*) v. supr. c. 8. §. 20, 27.

A. C. 1298.

(**) Chronol. vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 88. Er. Ol. L. c. Mess. L. c. T. 12. p. 147. & T. 15. p. 47.

dock at en Präst i de aflägsne Soknar skulle bli hemma, utgiöra Biskops-tionden i Spannemål innan Fastelags-Söndagen &c. Almogen skulle på Apostle-dagar få arbeta i åker och äng utan penningestraff: Tiunda, Attunda och Fiädrunda-länder skulle hafva sin egen Landt-*Decanus*, som afhörde alla klagomål. &c. v. Peringsch. Mon. Ull. p. 140.

(m) Hon lefde ännu A. 1318. v. Peringsch. Åttart. p. 75.

(n) I beskrifningen om Bröllops-prakten säger Rim Chrönikan (p. 58.), at der war

Miöd och Öhl och Kyrse-drank
Och Win både rödt och blankt.

Men winet lär dock hafva warit rarare.

Digitized by Google

A. C. 1298. (*) Lit. Dot. R. Birg. Stock. die Pentec. 1300. ap. E. Ol. p. 217. (**) cfr. Loccen. H. R. S. p. 95. (*) v. supr. c. 8. §. 25.

ping (*) och dertil Kungsgården Husby i Trögdshårad i Upland (**): *Martha* älskade mycket sin Brudgumme och hade nögt sig med ännu mindre; men alt hvad hon af honom begärte, war at han wille tilgifva och återkalla de Landsflyktige *Griparne*, *Folke Algotson*, hans Broder *Magnus* (o) och de andre, som ännu lefde (***), hvilket ock strax blef bifallit (p).

6. Riks-Marsken *Torkel Knutson* tykte sig nu wara i stånd, at försvara Sveriges Östra länder och utföra Ryska kriget: Han utrustade ethundrade ellofva Skiepp, hvarmed han gick til segels wid Pingstetiden och ankrade i Neva-strömmen. Hans första omsorg war, at upbygga sin påbegynta fästning *Landskrona*, hvilken imedlertid blifvit ödelagd (†): Storförsten i Nogården wille det hindra: Han upbådade en Här af trettio-tusend mån, hvaraf en del på et tusende lådjor genom strömmarne samlade sig i siöen Ladoga, och en del tågade landvägen, at angripa de Svenske; men Riksmarsken giorde goda anstalter: Han skickade wäl några hundrade mån under en *Haralds* anförande til siös in i *Ladoga* på et försök; men sedan han genom spejare förnummit fiendens tanka wara, at wid häftigt wäder släppa brinnande fartyg in på Svenska flottan

(†) v. supr. §. 4.

(o) Åhret derefter fins *Magnus Algotson* hafva fådt godset *Nås* af *Ragvald Mule*, hvilken derföre af *Magni* Broder Biskop *Bryniolf* fådt några gods i *Slådhine*, *Ofrid*, *Thångine*-qvarnar med gårdarne i *Wam* och *Araberg*.

(p) *Ingrid Svantepolks* Doter gaf sig efter *Folke Grips* död in i Wreta-kloster, der ock hennes Syster *Margareta* blef Abbedissa. cfr. Rhyz. Monast. p. 115.

Digitized by Google

flottan oförvarande, lät han nedslå fördålde pålar utan för Neva strömmen, som höllo lådiorne tilbaka och giorde detta anslag til intet: Ryssarne stego då på skieppen och förente sig med Landt-Hären ej långt från Nöteborg; men *Torkel Knutson* bevisde, at styrkan i sak icke altid består i myckenheten: Han anföll dem i så rätten tid, så fördelaktigt och med så stor mandom, at de snart blefvo antingen nederhuggne eller fångade eller på flykten jagade (*). Wid detta tilfälle begynte en ung Riddare *Mathias Ketilmundson* (q), at inlägga den åhra, som han sedermera så wördigt bibehållit: När inemot tusende fiendtelige Ryttare fattat stånd et stycke från walplatsen, begärte han RiksMarskens lof, at rida til dem och utfordra en af dem til envige; men han ropade på dem förgäfwes intil mörka natten, då de drogo sin wäg liksom deras flyktige medbröder. Förutan denne *Mathias* hafva och *Petur Porse* den yngre, *Henrik* och *Johan af Kyrnen* (r) samt åtskillige flere wisat mycken tapperhet (**): Efter en sådan seger kunde *Torkel Knutson* sättia landet på den sidan i säkerhet och fullborda Landskrona, der han inlade nödig besätning och förordnade *Sten*, en wälfrägdad Riddare, til Höfvidsman; men icke dess mindre hade han ögonen på Riksstyrelsen i Sverige.

A. C. 1298.

(*) Er. O. p. 222. Mess. L. c. T. 12. P. 146.

(**) Er. Ol. L. c. Mess. L. c. Locc. H. R. S. p. 95. 96.

7. Som han nu stod under wapn med en segrande krigshär; så tyckte han lägenheten wara så mycket

T 5 bättre.

(q) At en släkt, som förde tre rofor i wapnet (v. Mess. L. c. T. 12. p. 177.): eljest är han ock kallad *Lilma*.

(r) En *Eckard von Kyrnen*, Son eller Sonesson af endera desse, ägde *Catharina S. Brigittas* Doter.

Digitized by Google

A. C. 1298. bättre, at i akttaga sin Konungs rätt emot Romerska wåldet: Han rådde derföre *Birger*, at snarare förökа, än minska den påbegynta alvarsamheten emot de
A. C. 1299. Andelige, hvilka således A. 1299. (s) ej allena blefvo widare inskränkte angående Fattig-Tionden (*), utan ock måste åtaga sig en hop utlagor (**) til krigets
(*) Constit. R. Birg. d. Husaby in Trögd. 1299. ap. Rhyz. in SvioGoth. Munita. p. 95.
nödtorfter, hvarföfver de med knorr och jämmer betygade sit misnöje: Bland dem, som icke wille swikta,
(**) Mess. L. 5. T. 15. p. 47.
war Biskop *Peder* i Westerås: Han reste hellre ur
(***) E. Benz. Mon. Hist. p. 206.
landet och dog i Nidarås den 8 Maj (***), wördad
(†) Vast. Vit. Aquil. ed. Benz. p. 77.
af sine medbröder (t) som en helgon (†). Man har så mycket mer orsak, at förundra sig öfver *Torkel Knutsons* modiga upförande i detta mål, som han hade för ögonen et så stort efterdöme af *Erik Menved* i Dannemark: Denne Konung hade på den anklagade *Rafn*
(††) v. supra §. 1.
Jonsons bekännelse misstänkt. *Jöns Grund* (††), Ärke-Biskop i Lund, för delaktighet i sin Faders mord och derföre genom sin Broder Hertig *Christoffer* fått kasta honom i et ganska hårdt fängelse på Söborgs-Slott: Derifrån hade wäl Prelaten undkommit til Bornholm;

(s) Detta år lär och någor ytterligare blifvit anstalter för Prästerskapet i Helsingeland, om dess Tionde af Lax, Strömming, Wildwahror, &c. med Akarbröd och Matskott (v. H. Speg. Hist. Eccl. p. 22.); men dock utan ändring i hvad som förut derom war skipadt et par år tilförne, v. supr. §. 1.

(t) Efter honom walde Westerås-Capitel *Nils Kettilsson* (Hvide eller Bielke), Kanik i Linköping och *Persona B. Virginis in Skenninge*, som tog det emot i Hertig *Waldemars* närvaro på *Ethriftad* i Finveds-härad i Småland. v. Lit. Capit. Aros. ad ArchiEp. Upf. init. Martii A. 1300.

Digitized by Google

holm; men Påfven *Bonifacius* VIII, wille ſielf döma i ſaken och bandlyſte imedlertid både *Erik* och hans Rike: *Jöns Grand* följde med Legaten *Iſarnus* til Avignon och ſedan til Rom med Påfven ſielf, ſom höll honom för en Martyr: Konungens Fullmäktig, ſom äfven infann ſig i Rom, war hans Canceller *Mårten Månſon*, en ſtor Sophiſt, ſom är hållen för Upfinnare til en del af de löjliga Grammaticalſka Tankegiller, hvilka ſedan ſå länge åro brukade i de Nordiſka Scholar (*); men deſſa finheter kunde nu ingenting uträtta: *Ragvald*, en Svenſk (u), war Årke-Biſkopens Fullmäktig, ſom inför tvenne dertil förordnade Cardinaler dref ſaken ſå wida, at Konungen dömdes til at betala åt Årke-Biſkopen 50000 mark lödige (**), en ſumma, ſom war honom odrägelig: Legaten *Iſarnus* kom andre gången til Dannemark, med hot, at låta ſätta *Erik* af Thronen, om han ej wärkſtälte Domen, tilläggandes imedlertid Årke-Biſkopen en trediedel af Staden Lund, en trediedel af myntet och dertil alt hvad Danſka Kronan ägde i Städer, gods och andra härligheter öfver hela Skåne, Halland och Blekingen. *Erik* war likſom andre den tidens Monarker förkiuſt och föga mer, än en Påfvens Ståthållare: Han begärde wäl, at åter få wädja til Rom; men i miſtröſtan om mildare Dom ſkref han et ſå ömkeligt bref til detta Kyrkans hufvud, ſom någonſin kunnat komma från en Konung (x): *Bonifacius* lät wäl

A. C. 1299

(*) Kranz. Metrop. L. 8. c. 56.

(**) L. Holb. D. H. T. 1. p. 361.

 åtteli-

(u) Annu en Svenſk, benämd *Petrus*, är wid denna tid bekant, ſom war från Wisby på Gotland och kallas derföre orätt *Petrus de Dacia*: Han war *Rector Univerſitatis* i Paris. v. ſupr. P. 1, c. 12. §. 9, in not.

(x) Brefvet war ſådant: *Jag beder Eder Helighet ädmin-*

A. C. 1299. ånteligen blidka sig och saken förliktes på någorlunda drägeligt sätt, då ock *Jöns Grand* bytte Stift med ofvannämde *Isarnus* (y), som kort tilförne fådt det Rigiska; men *Erik Menved* hade wid denna träta hitteligen kunnat mista sin krona (*). Sådant war un Prästerskapets wälde, hvaraf dock *Torkel Knutson* icke lät sig förskräcka.

(*) Id. L. e. 2. p. 362. ad 369.

A. C. 1300. 8. År. 1300. blef et Jubelähr af Påfven kring hela Christenheten påbudit (z): *Torkel Knutson* firade det i Finland, der Biskops-Såtet då för alvar (a) flyttes från Rendamecki til Åbo och *S. Henrik*, (**) som et

(**) v. supr. c. 4. §. 5.

keligen, at taga mig til nåder igen, på det Riket icke må förföras och mit folk förgås: De äro ej annat än får, hvad hafwa de gjordt? Jag beder, at S. Peters stadga må stickas i sidan, och at Christi Stridsmän eller, åttare sagt, Christus sielf wärdes låka mit öra, på det jag åter inlifvad i den Christeliga Kyrka må dess bättre höra Guds ord. Hvad Eder Helighet mig pålägger, som mina skuldror kunna bära, skall jag icke försaka. Hvad will jag mer sija? Tala, Herre, och tin Tienare hörer til. v. Autogr. ap. L. Holb. Hist. Dan. T. 1. p. 368.

(y) Förut hade han warit Biskop i Salerno i Neapel: A. 1303. tilträdde han Lunds Såte, dit han ock förde åtskilliga Italienska kräsligheter: Han dog A. 1309.

(z) Då invigdes Skog-kloster i Upland af Ärke-Biskopen *Nils Allansson* d. 28. Aug. åt en Abbedissa och 12. renlifvis Jungfrur, sedan det blifvit flytt, å nyo upbygdt och ansenligen förbättradt af Uplands-Lagmannen *Birger Pedersson* (Brahe), S. *Brigittæ* Fader. cfr. supr. c. 6. §. 15.

(a) En begynnelse til denna flyttning hade wäl blifvit giord A. 1228 (v. supr. c. 7. §. 4.); men nu kom den til full wärkställighet.

Digitized by Google

et Helgon och Sveriges Beskyddare blef skrinlagd med mycken begångelse (*): Imedlertid war RiksMarsken ingen särdeles tilbediare af de Helige, som nog kan dömas af det föregående: Han satte nu Finska sakerne i alt möjeligt skick, stiftandes äfven rätt och ordning bland det Landets Invånare (b), och sedan han under wäntan på god wind tillåtit *Mats Kettilmundson* förnöja sin ungdoms eld med et inbrott och härjande i Fiendens land (**), begaf han sig med krigsmakten til Stockholm: Dit anlände han den 29. Sept samma dag, som Drotningen intogs i kyrkan, sedan hon med allmän glädie brakt til werlden sin Son *Magnus* den 20. Aug. På alla sidor syntes nu Sverige niuta full trygghet: Med Konung *Edvard* I. i Engeland, som efter sin Fader årft et missförstånd med alle Nordiske Handlande (c), blef detta åhr giord en förlikning (***): *Hanse*-Ståderne, bland hvilka Svenska Staden *Wisby* hade så mycket at säja och hvartil *Stockholm* nu äfven begynte wilja räknas, hade bistådt *Henrik* III. med en flotta, som aldeles förgångit: De hade i några åhr fåfångt begärt sin betalning och imedlertid war Siöfarten osäker på begge sidor; men nu erhöllo de ändteligen den handels-frihet i Engeland, at icke

A. C. 1300.
(*) Mess. L. c. T. 15. p. 47. 48.
(**) Er. Ol. p. 223.
(***) Mess. L. c. T. 12. p. 148.

 betala

(b) Deraf hen örde K. *Birgers* bref af Stockholm 3. Kal. Jun. A. 1300. om Skogs-och ågofred på några Sätesgårdar i Tavastland, på *Michaelis de Lappafürd*, *Andar de Sastameli* och *Tobbes de Tencka* klagomål, hvilka uptagit gårdarne *Licentia Dom. Haraldi*, *quondam Advocati Regis*.

(c) Alle sådane kallades i Engeland *Osterlinger* (österlänningar), hvaraf ock somlige mena, at *pund Sterling* fådt sit namn.

Digitized by Google

A. C. 1300. betala i tull mer åri en för hundrade, hvilket fedan wa-
(*) Mem. sur le Commerce des Holland. Amst. 1718. p. 5. rade i långliga tider (*). Konung *Erik* i Norige war
död A. 1299; men hans Broder och Eftertrådare *Magnus Håkanſon* war icke mer hågad til fred med Dan-
nemark, churu Hertig *Erik* af Langeland, *Knut Mule* (d) och flere derpå använde ſina bemedlingar: In-
(**) Pet. Clauſſ. Chron. Norv. ad a. 1300. ga ord eller aftahl höllos emellan de begge riken (**):
Enda nåfrätten, faſtän utan uppenbart krig, tyktes
gälla på båda ſidor: *Jacob Pors*, ſom ſåg ſig i lång-
den ej kunna behålla ſit Greſſkap Halland, öfvade der
mångfaldiga hårdheter (e) och aftvingade det ſtora
ſummor (f): I ſynnerhet beklagade ſig Morups-klo-
(***) v. ſupr. c. 5. §. 3. ſter (***), hvilket han tiugo gånger under ſtilleſtån-
det plundrade för det, at Munkarne anropat *Erik*
Menveds beſkydd, och icke mindre Inbyggarne i
Halmſtad (g), från hvilka han tog trenne ſkiepp med
deras

(d) En *Ragvald Mule* är nämd tillförne §. 5. in not.

(e) Han hade pålagt Almogen 240. pund Smör utom den wanliga råntan: Han hade under ſtilleſtåndet tagit 11. gårdar och 4. qvarnar från *Sven Fierdbo*, hållit fången *Thure Stake* tils han måſt löſa ſig med 40. mark, fångſlat *Kield Båt* på Götſtad-Ting för det han beſvärade ſig på Böndernes wågnar och welat wådia til Konungen, låtit genom ſin man *Arvid Körning* dödeligen ſåra *Biörn Tymber*, utpråſſat åhrligen 50. mark Skånſka af *Peder Egetſides* gods, hvilket honom ej tilkom, och mer dylikt. (v. P. Clauſſ. Chron. Norv. ad A. 1307).

(f) A. 1300. pålade han Hallänningarne 800. mark Skånſka, utom wanlig ränta: Deſutan tog han åhrligen af dem 400. mark Schlaviſke i ledungs-afgift, hvilken eljeſt ingen utan Konungen tilkom, at pålägga. v. Petr. Clauſſ. L. c.

(g) Halmſtad hade då nyligen flytt ſig närmer åt hafvet;

Digitized by Google

deras ladningar (*). Dessa oroligheter i granskapet angingo icke Sverige, som nu lofvade sig en diup stillhet; men denne förmån wisade sig knapt förån han försvann: Så snart *Torkel Knutson* dragit Svenska krigshåren från Karelen, fingo Ryssarne ny luft och nya krafter. A. C. 1300. (*) Petr. Clauss. L. c. ad a. 1307

9. Den nya fästningen Landskrona slog dem besynnerligen i ögonen; ty samlade de sig i stor myckenhet til hennes undergång A. 1301: Hittils hade de dock ej haft skiäl, at klaga öfver henne; ty hon hade mer skadat sielfve sine ägare: Murarne woro hastigt hopslagne och fulle med en osund fuktighet, som så bortskämde alt förråd af lifsmedel, at besätningen fiuknade och dageligen minskades, så at af trehundrade mån icke siette delen war öfrig: En god krigsman *Torkel Amundson* (h) förestälte Höfvidsmannen, at han i tid borde låta Riksmarsken sådant weta, på det man åter måtte sätta sig i stånd mot alt anfall; men han fick til svars, at man skulle lita på Guds hielp och *icke pläga Marsken*: Imedlertid woro Ryssarne i antåg: Riddaren *Sten* gick med tiugo mån ur fästningen, at utröna deras företagande och föll i et starkt bakhåll: Han högg sig manligen igenom med fiendens förlust; men strax inspärrades slottet på alla sidor: Det ansattes några dagar ganska häftigt med eld och sten, som snart förstörde all byggnad inom wallen: Tretton mån woro allena i lifve, som kunde föra wårja, när Riddaren *Sten* tilböd, at gifva sig och sit A. C. 1301.

Denna ort fick wäl icke Stads-privilegier förån A. 1327; men så brukade den dock redan handel och siöfart.

(h) Hans Fader war *Amund Haraldson*, v. supr. c. 8, §. 12.

A. C. 1301. sit folk til krigsfångar; men fienden wille sådant icke höra: Wid det tillfället lade *Torkel Amundson* på skiämt: *Man bör icke plåga Marsken.* Ryssarne giorde då sidste stormen och nedermöggo alt hvad de råkade, hvaribland *Sten* och *Torkel* woro de förnämste: Några Svenske hade inslutit sig i en källare, når *Carl Hack*, en tapper man, som nyss för stormen tagit på sig Ryska kläder, wille der tillika med dem försyara sig; men hans egne landsmän, bedragne af dräkten, slogo honom shiel: Desse utstodo ännu en belägring i sin källare och gafvo sig icke förån fienden mått svärja dem säkerhet på lif och lemmar, hvarmed nu Landskrona i en stenhop förvandlades (*). Denna ängsliga tidning fick *Torkel Knutson* wid samma tid (i) som han på et möte i Stockholm besvärades af det upretade Prästerskapets oändeliga klagomål öfver dess inskränkta rättigheter, bland hvilka ock den warit räknad, at uptaga i wissa brottmål de böter, som Konungen tilhörde.

(*) Er. O. p. 224. &c. Mess. S. I. T. 12. p. 148. Lucc. H. S. p. 96.

10. Imedlertid hade Marsken giordt anstalt om *Birgers* och hans Drotnings kröning, hvilken med mycken prakt wann sin fullbordan i Söderköping om sommaren A. 1302 (**). Hertig *Waldemar* höll wid samma tilfälle sit bröllop med *Christina*, *Torkel Knutsons* Doter, och blef strax derpå af Konungen sin Broder slagen til Riddare. Prästerskapet förtökte wäl, at erhålla

A. C. 1302. (**) Mess. L. c. p. 148.

(i) K. *Birger*, Hertig *Erik* och *Torkel Knutson* hade detta åhr warit på *Sialastum* (Salestad i Upland) och underskrifvit fastebrefvet på bemälte gård, hvilken Riksrådet *Abiörn Sixtenson* (Sparre) tilbytte sig af *Carl* och *Måns Gregerssöner* (Låma).

Digitized by Google

hålla de wid ſlika högtideligheter wanlige förmåner; A.C. 1302.
men kunde icke en gång få fägna ſig af någon ändring
med Fattig-Tionden (*), hvilken Konungen efter Mar- (*) v. ſupr. §. 5.
ſkens inrådande på ſex åhrs tid indrog til ſit eget be-
hof (**). Medan Hofvet ännu war i Söderköping, (**) cfr. Locc. H. R. S. p. 97.
fick Hertig *Erik* af Konung *Håkan* i Norige et gan-
ſka wänligt Svar på et ſit Bref; hvaruti han til näſta
Julehögtid blef buden til Opſlo: *Eriks* ogemena ſin-
nes- och krops-egenſkaper woro almänt bekanta och
man arbetade nu under hand på et giftermål emellan
honom och Norſka Prinſeſſan: Han lagade ſig om ſid-
höſten til denna reſa (k) med et hederligt ſällſkap,
hvaraf Riks-Drotſen *Ambiörn Nilſon* (Sparre), *Ma-*
thias Kettilmundſon, *Peder Perſe* den yngre och
Arvid Gößtaffſon til *Wik* (l) woro de ypperſte:
Dertil-fällade ſig på wägen Gref *Jacob* af Halland och
åtſkillige af Danſke Adelen. *Håkan* med Norſka Rå-
det och Riddarſkapet mötte Hertigen utan för Staden
och Drotningen i Slotts-porten, emottagande honom med
all yneſt och Kungelig undfägnad, ſom warade in
på Ny-åhret: Prinſeſſan *Ingeborg Håkansdoter* hade
då ej mer, än ſex åhr; men icke deſs mindre ſkied-
de trolofningen emellan henne och Hertig *Erik*, ſom
dermed mycket nögd återvände til Sverige. Detta
uplifvade wänſkapen emellan Svenſka och Norſka
Hofven.

(k) Detta åhr ſkänkte Hertig *Erik* åt R. Rådet *Abiörn Sixtenſon* ſin gård *Knifſtad*, hvilken *Rörik Algotſon* (Grip) pantſatt för böter åt K. *Magnus Ladulås*.

(l) Han war en *Sparre* och ägde förſt en *Sture*, ſedan Fru *Ramborg And* til Wik.

Digitized by Google

A. C. 1303. 11. Konung *Birger* höll med Rikſens Herrar et Samtal i Skenninge förſt på åhret A. 1303: der förordnades bland annat och i anledning af hvad *Magnus Ladulås* i det målet ſtadgat (*), at alt löſt folk utan paſs och beſkydd, ſom *Tartare* och flere Landſtrykare, ſkulle wid krops-ſtraff och förluſt af hvad de ägde icke få fara omkring i landet (**); men märkeligaſt war en Stadga, ſom denna tid giordes, at ingen Spannemål eller andra Matvaror fingo wid ſtort wite utur Riket föras (***): et ſåkert bevis, at Sverige deraf på wiſſa orter då ſtundom hade öfverſkott; ſom kunde ombäras och utſkieppas: Der war öfver half tredie hundrade åhr innan Bränvinet til landets olycka begynt förvandla en ſå ſtor del af Såden, deſs ädlaſte och nödigaſte frukt, til rök och bortſkiämma menighetens hälſa: Detta fördärfveliga påfund är förſt kommit från Egypten och Arabien til Italien, der Modenerne juſt denna tid wid paſs A. 1300. begynte bränna af deras ſura drufvor en hitſig wåtſka, ſom af Venetianerne ſåldes til de närmſte bärgslagar i Tyſkland (†). Strax efter Skenninge-Samtal utſattes en Sammankomſt med Konungen i Norige: *Birger* och *Håkan* möttes åt i Faſtlagen på Tyleholm i Halland ej långt från Göteborg (m) och giorde et närmare förbund beſtående förnämligaſt i fyra wilkor: 1. *At Solbergſka Freden* A. 1250. (††), *ſom nu lades til grund, ſkulle til alla delar helig hållas.* 2. *At det ena Riket i nödfall ſkulle ſtå det andra bi på ſin*

(*) v. ſupr. c. 8. §. 24.

(**) Statut. R. Birg. 1303. 3. id. Mart. in collect. Hadorf. ad LL. Birk. p. 7.

(***) cfr. Gravam. R. Birg. contra Eric. & Waldem. §. 1. ap. Er. Ol. p. m. 239.

(†) cfr. C. Linnæi Amoen. de Vin. Comb. in Cal. O. Hiorter a. 1748.

(††) v. ſupr. c. 7. §. 15.

(m) Man menar, at *Birger* ellet *Torkel Knutſon* wid detta tilfälle utſedt *Gullberg* wid Göta Elf til en fäſtning. v. A. O. Rhyz. Sv. Mumit. p. 80.

Digitized by Google

egen bekostnad. 3. *At de Slott, som då från der intogos, skulle höra begge riken til och på es kostnad wårdas.* 4. *At begge i all winst förlust skulle wara lika delaktige* (*): Närvale på Svenska sidan woro Hertigarne *Erik* och *ldemar*, Marsken *Torkel Knutson*, Riks-Rådet Östgöte-Lagmannen *Bengt Magnusson* til Ulfå-*), *Thure Kettilson* (n), *Albrecht Stigson* de) och *Gudmar Månson* (o), *S. Brigittas* ader, hvilka samteligen bekråftade freden med och signeten: Så war den tidens bruk: I ställe at Konungar nu taga främmande Prinsar til Löfn, behöfde de då wid sina förbund och afhand-*Fasta-Skötes*-och *Wårje-Mån* (p) af deras egıntagare och undersåtare, som för dem gingo i ı och således woro pliktige, at wända sig emot egen Herre, i fall han bröt sina ord (***). Man r, at Norske Konungen warit så förtrogen wid samvaro, at han fölgt med sin nye Förbunds-brö-h tilkommande Mäg til Upsala, der han den 4. Capitlet blifvit begåfvad med et litet stycke af *ks* ben, som en stor Helgedom, hvaremot han e åhret skånkt åt Biskop *Bryniolf* i Skara en Christi Törnekrona (†): Sådant lämnas i sit men såkert år, at Hertig *Erik* nu af Årke-Bi-

A. C. 1309.

(*) Tract. Tyleholm. Dominica Lætare. ap. A. Hvid. in Chron. Erici VII. & Pet. Clauss. Chron. Norv. ad a. 1303 cfr. Mess. L. c. p. 149.

(**) v. supr. c. 8. §. 12.

(***) cfr. Du Clos. Hist. de Louis XI. T. 2. L. 6. p. m. 35.

(†) Mess. S. I. T. 15. p. 48.

Var med sin Fru *Sigrid*, *Bo Nilsons* Doter, alle nske *Bielkars* Stamfader.

ıneson af *Olof Gunmarson* i Dannemark, hvars Fader *mar Olofson Glugh* förde två hiorthorn i wapnet, v. . c. 6. §. 7. in not.

ndra länder äro de kallade *Conservatores*.

Digitized by Google

A. C. 1303. skopen fådt några små brott (q) af bemelte Helgedom (*), förmodeligen som et stort wånskaps-tekn, och derefter sammankallades Riksens Herrar til Stockholm.

(*) Autogr. ArchiEp. Nicol. 1303. in Crast. inv. S. Cruc. ap. Peringsch. in Mon. Ull. p. 52.

12. Förnämsta giöromålet war, at förklara *Birgers* Son, Prins *Magnus*, som nu war på tredie åhret, för Efterträdare til thronen, hvilket skiedde på midsommarsdagen så wål med Hertigarnes som Ståndernes enhålliga samtycke (**): De Andelige togo tilfället i akt, at påminna för alvar om deras inskränkta friheter: Ärke-Biskopen *Nils Allonson* tog sig den wanliga myndigheten, som af sielfve himmelen, at tiltala *Torkel Knutson* så wål angående den indragne Fattig-Tionden som andre förmåner: Han förmante honom, *at befordra Konungens nytta på et sätt, som icke förmörkade och aldeles utslåkte hans åhra med Snålhets orenlighet eller stiälpte Riket i yttersta olycka* (***): En sådan predikan trodde Marsken sig ej böra tåla: Han förmante Prelaten och hans Medbröder tilbaka, *at låta sig nöja och wara lydige Under-*

(**) Er. Ol. p. 237. 306. Mess. L. c. I. 12. p. 149.

(***) cfr. Locc. H. S. p. 97.

(q) Biskop *Nils* i Westerås och Broder *Israel*, Prior i Sigtuna, fingo ock den gången hvarsit litet ben. Sedermera hafva många af denne så kallade helgedom blifvit delaktige: *Wikingakirs* kyrka i Sörmanland fick d. 9. Jan. 1382. af Ärke-Biskop *Birger* några små ben på Riddarens *Petri Porses af Diula* begäran (v. Lit. indulg. ArchiEp. Birg. pro Wikingak. ap. Peringsf. in Mon. Ull. p. 53.). DomHerrarne af S. Mariæ kyrka i Antverpen fingo en S. *Eriks* rygg knöka, den de låto infatta i et helgedome-kar med en Christall framföre, som ses af deras tacksåjelse-bref til Ärke-Biskop *Jacob* &c. A. 1497. ap. Peringsch. ib.

Digitized by Google

ndersätare; eljest torde han på Konungens wäg- A. C. 1304.
läta kasta så wäl honom sielf som dem minste
äst i fängelse (*). Detta utslag förbittrade de An-
ige så mycket mer, som det af Konungen sielf på
nden gillades; men de tordes denne gång ingenting
r låta sig märka: De wäntade allenast på första lä-
het, at utöfva deras wrede. Imedlertid wille nu
sken i Rikiens Herrars närvaro, sedan han i nå-
ihr lefvat änkling efter sin Fru *Brigitta* (**); låta
sit Bröllop med sin nyligen ankomna fästemö *He-*
g, Grefvens Doter af *Ravensberg* i Westfalen:
skiedde med stor högtidelighet samma dag som
s *Magnus* erkändes för Efterträdare, och med
nlig Morgongåfva (r); men denne glans ådrog ho-
en afvund, som jemte Prästerskapets hat war
til hans fördärf: Hertigarne sielfve förmåtte ej
sig i sådan storhet: De hade wid detta Riksmö-
it förstå, at deras inkomster woro altför ringa
r dem skiedde orätt med deras Förstendömen, öf-
vilka de icke hade den makt, som de trodde sig
nma: Deruti styrktes de af Prelater, Biktfäder
emlige Rådgifvare (***), som för kyrkans bästa
de Rikets oenighet och i synnerhet Marskens
gång (†): Sielfve Prins *Waldemar* begynte an-
Svårfaders wälde med missunsamma ögon och
kallsint mot hans Doter, särdeles då han hos
n fann en så strång och Catonisk oveldighet, at
ke engång för sin Mågs och Barns skull wille
teg från Konungens och Landsens nytta. Alt
Uu 3 detta
astigheten bestod (säger Messenius S. I. T. 12. p.
o.) i godset *Gum* och ellova deromkring liggande
dar.

(*) Chron. Vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 89 cfr. Mess. & Locc. L. c.

(**) Mess. L. c. T. 12. p. 153.

(***) Er. Ol. p. 232.

(†) J. Wild. Hist. Pr. p. 421.

A.C. 1303. detta drog tilsammans et åskemoln öfver Marlkens hufvud.

13. *Torkel* låg det förut och tänkte det förekomma: han hade til den dagen efter *Magni Ladulåses* sidsta wilja haft om händer både Konungens och hans Bröders wiktigaste angelägenheter; men de blefvo nu, då Förstarne med sin ungdoms-eld och åhregirighet inträdde i myndighets-åhren, mycket beniga och granlaga: Man kunde ej wårda dem utan endera delens eller begges misnöje: Han gick derföre in i Rådkammaren med *Birger* och hans Bröder: *Han tackade dem för den ynnest de wisat honom på trettonde åhret, altsedan han tog emot dem som Barn wid deras Faders Sotesång, och afbördade nu i deras skiöten både Riks-Föreståndare-Syslan och alt förmynderskap med så mycket större nöje, som de nu sielfve woro mogne nog, at föresta deras Saker: Hans gamla och af mycket besvär utmattade axlar kunde icke mer bära en så dryg sysla: Han lämnade den gerna åt någon yngre och skickeligare, hwilken de behagade wälja; men så wille han dock icke undandraga sig, at tiena dem efter sin förmåga, så länge han lefde* (*): Konungen blef deraf bevekt och wille ingalunda gifva Marlken afkied: Han förmådde honom med böner, at qvarblifva i sit inbete, hvaruti han honom åfven bekräftade och wåpnade honom med större myndighet, än någonsin tilförne; men Förstarne liknade i detta mål måstedelen af Store Herrar: De tåla icke gerna ståndigt för ögonen en lysande förtienst, den de mycket åro förbundne, i lynnerhet hos en högt

(*) Er. O. p. 231. cfr. Messl. & Loccen. L. c.

Digitized by Google

högt gällande person; ty deras Samveten pålägga dem en wiss wördnad, en erkånsla, en försyn, som år dem et odrägeligt tvång: *Erik* och *Waldemar* woro nögde, at slippa en så myndig Upsyningsman: De gifvo med sin tysthet tilkänna, at de bifölio hans begäran: Han giorde dem strax reda för sit Förmyndarskap, hvarpå de antogo til sina sakers förnämste wårdare RiksDrotsen *Ambiörn Nilsson* (*): Då började miishälligheten för alvar, som icke slöts utan med hela Kungeliga Husets olycka: Hertigarne begynte åstunda främmande makters bistånd: Riket deltes i tvenne anhang; Det ena war Konungens och Marskens, det andra Förstarnes, Drotsens och de Andeliges, hvilka nu tyckte sig mycket wunnit: Drotning *Martha* war högdragen och fattade af kårlek til sin Man et hat til sine Svågrar, som war föga bättre, ån Drotning *Sophias* til *Magnus* och *Erik* (**): Hertigarnes lismare ingufvo dem ock giftiga tankar, afmålande dem, huru Konung *Waldemar* blifvit stött från thronen af sine Bröder (***), så at Sverige nu lagades til en Skådeplats för de blodigaste Sorgespel.

(*) v. supr. §. 10.

(**) v. supr. c. 9. §. 1. &c.

(***) Er. Ol. p. 232. 235.

14. Så snart Marsken fådt weta, at Hertigarne i hemlighet årnade begifva sig ur Riket, wille han ån en gång försöka, om det onda i sin begynnelse ej kunde förqwåfvas: Han hade en gård *Aranäs* i Wästergötland och Kinnehärad, som honom mycket behagade: Dit bød han Konungen och hans Bröder til gäst om wåhren An. 1304, på det han några dagar under ro och wälplägning måtte arbeta på en förening: Förstarne hade goda sinnen, då de fingo råda sig sielfve: Dessutan woro de nu ej allena i Konungens

A. C. 1304.

Digitized by Google

A. C. 1304. nungens händer, utan buro ock för *Tonkel Knutson* en lärdeles högaktning: *Birger* föreställte dem i förtroende sina misstankar, Marsken lade dertil sina öma förmaningar och ändteligen blef alt den gången bilagdt den 30. April genom skriftelig förbindelse (*): Förstarne förpliktade sig *af fri wilja på redelig tro, at aldrig resa ur landet utan Konungens lof, aldrig komma til honom, utan de woro kallade* (**), *aldrig taga med sig flere personer och hästar, än han tillåt, och aldrig antingen sielfve eller genom andre, med bref eller bud, råd eller genningar, in- eller utrikes, hemligen eller uppenbarligen företaga något, som lände Konungen och Drotningen eller deras Barn och trogne Män til skada.* Heruti war ingenting annat, än billigt och Sveriges Lag enligt; men denna förlikning war just en början til upppenbart krig: Knapt woro Förstarne från *Birgers* och *Tonkels* ögon, i friare luft och bland sine Smickrare, förän de ansågo sin försäkran som aftvingad med wåld: De foro missnögde til deras gård *Rackeby* (s), medan Konungen reste til Wisingsö, der hans Drotning honom wäntade: *Martha* war förbittrad emot Förstarne och tykte illa wara, at *Birger* sig med dem förlikt: På stunden inkommo öfver dem nya klagomål och den wid alla Hof wanliga ohyran giorde strax mygg til Kameler; *Birger* hade dertil et ostadigt sinne och giorde i Marskens frånvaro icke långt emellan hvart felsteg: Han skickade til Förstarne en sträng befallning med nödigt lejde-

bref

(*) Lit. Revers. Erici & Wald. dat. Aranäs. 1304. prid. Kal. Maj. ap. Er. Ol. p. 1136. & Mess. L. c T. 12. p. 150.

(**) cfr. supr. c. 8. §. 15.

(s) I Wästergötland och Kållands-härad. Förstarne skänkte sedan *Rackeby* til Nunnorne i Gudhem. cfr. Rhyz. Monast. p. 172.

bref, at de ofördröjeligen skulle sig hos honom infinna och förklara sig öfver åtskilliga tilvitelser. A.C. 1304.

15 *Ambiörn Nilson* och hans Måg *Mats Kettilmundson* (t) woro desse Herrars båste och ypperste Mån: De trodde ej wara rådeligt, at släppa dem bägge i *Birgers* och *Marthas* wåld, utan behöllo åtminstone den ene qvar och lagade sig imedlertid tilreds, i fall något missnöje skulle drabba den andre: *Erik* reste allena med litet följe til sin Broder: Han hållade på honom med anständig ödmiukhet; men fann honom ganska tvår: Konungen befalte strax en närvarande Biskop upräkna några skrifteligen författade beskyllningar; men antingen denne ursåktade sig (*) eller Hertigen honom jäfvade (**), förmodeligen efter han ingenting wille hafva, at giöra med de Andelige, så blefvo de af en Riddersman upläsne af följande innehåll: 1. *At Förstarne emot Konungens befallning* (***) *låtit ur Riket föra Spannemål och andra Lifsmedel.* 2. *At de med wåpnad hand och med folk, som Konungen icke tålte, rest igenom hans länder.* 3. *At en af deras tienare gifvit Konungens portwaktare wid et af hans Slott et munslag, då han ej strax welat öpna porten, och* 4. *at deras Hof blänkte af sådana Seder, krigs-konster, Tornerspel och Ridderliga Öfningar, som giorde deras Adel och Betienter mycket skickeligare och hurtigare, än Konungens, hvilka således wid almänna Sammankomster förmörkade måtte stå med blygd, som lände Konungen til wanheder* (†): *Erik* åhörde dessa klagomål med tysthet: Han wille dem med några ord för-

(*) Mess. L. c. p. 151.
(**) Er. Ol. p. 238.
(***) v. supr. §. 11.
(†) Gravam. R. Birg. ap. Er. Ol. L. 3. p. 239.

(t) Han ägde *Adelheid*, *Abiörn Nilsons* Doter.

A. C. 1304. lågga; men *Birgers* wrede war så häftig, at han ingenting mer begärte, ån at få reſa bort; *Birger* ſade ſig endaſt i anſeende til ſit lejdebref unna honom ſäkerhet intil Solens nedergång och at inom deſs få färdas hvart han wille: *Erik* beriente ſig deraf på ſtunden; men domen följde honom ſtrax efter, nemligen, at han och hans Broder ſkulle evärdeligen wara landsflyktige och deras Gods, Slott och Lähn under Kro-
(*) Er. Ol. L. 3. p. 240. Meſſ. L. c. p. 151. nan förfallne (*): Således war ej annat för deſſe Prinſar, ån at fly ur deras Fädernesland: De ſtego med ſine trognaſte Män til ſkieps wid Kalmar: Under Öland ſågo de ett fartyg olyckas: De häſtade til deſs hielp och en af dem räddade en Svenſk hederlig Fru, *Ingeborg Bengtsdoter* til Ulfåſa, deras Fränka, Riks-
(**) Mang. Nic. Fil. Ab. Wadſt. Chron. S. Brig. et Benz. p. 6. Rådets *Birger Pederſon* (Brahes) huſtru, ſom då juſt war hafvande med *S. Brigitta* (**): derpå reſte de til Konungen i Dannemark.

(***) v. ſupr. §. 4. 16. *Erik Menved* war deras Svåger (***); men närmare förbunden med deras Bröder *Birger*, ſom ägde hans Syſter, hvilken dem redan i ſina bref illa utmålat: dertil kom ett ſamtal, ſom ſtrax efter Förſtarnes afreſa emellan Svenſka och Danſka Hofven anſtältes på Skånſke gränſen wid Fagerhult, der deras ſak til det wärſta uttyddes: der märkte de ock, ſå ſnart de ankommo, faſtän Drotning *Ingeborg* dem wäl undfägnade, och ſågo ſig således föga ſäkerhet i Dannemark: De ſkyndade ſig derföre til Norige, der de upriktigt blefvo emottagne: Konung *Håkan* förlänte ſin tillkommande Mäg med *Konghells*-Slott och Lähn, hvarifrån Hertigarne ſtrax begynte giöra fiendteliga inbrott i Wäſtergötland. Kriget emellan Dannemark

och

i Norige hade imedlertid åter uptändt ſig och brun- A. C. 1304.
i full låga: *Erik Menved* hade belägrat *Warberg*,
hals och flera Hallåndſka fäſtningar; men alt för-
es: Derpå war et möte utſatt i *Kndred*, en ſokn
marknadsplats i Södre-Halland och Höks-Härad,
begge Konungarne, den Danſke och Norſke,
ka med deras Drotningar, kommo tilſammans, at
i grund til en evig fred (*); men det wille icke (*) Petr. Clauſſ. Chr. Norv. ad a. 1304.
as. Hertigarne *Erik* och *Waldemar* anfäktade
llertid ſit Fäderneslands gränſer: At giöra dem
länd, lät Konung *Birger* befäſta *Gullberg* eller
brandshus wid Göteborg; men det hindrade ic-
at de ju lade gamla ſtaden *Lödeſe* i aſka (**), (**) Er. Ol. p. 245.
gde *Daleborg*, en fäſtning wid Wåneren i Sunda-
och ſköflade en ſtor del af Wåſtergötland: *Bengt*
ſon (Grip), Wåſtgöte-Lagman, Riddaren *Gun-*
is och många af Adelen blefvo ſom fångar bort-
; men alt detta war icke ſå farligt för *Birger*
ialfva Sveriges hemliga ömhet för hans Bröder,
wilkas Landsflyktighet han begådt et ſtort fel:
ndelige hade med honom hittils utan ſkjäl warit
gde; men nu war anledningen billigare: Hans
nde emot dem war wål ännu lika alfvarſamt:
ſkärmelſe-bref för Upſala-Domkyrkas Folk och
rån alla Kungeliga utſkylder lämnade han dem
ng utan förbehåll (***) och bekräftade icke en (***) Dipl. R. Birg. pro Eccl. Upſ. die S. Olai a. 1304.
: ſin Faders gårdebyte (†) med Årke-Biſkopen
utan efter mycken ſvårighet och *Torkel Knut-* (†) v. ſupr. c. 8. §. 11.
ſårſkådande (††); men med alt ſådant giorde (††) Confirm. R. Birg. de Alſnö, 5. Kal. Aug. 1304.
; nu mindre wördad, än förhatelig. Sielfve
garne i fria Riken behöfva en renhet och obrots- (†††) cfr. J. Wild. Hiſt. Pr. p. 418. 421.
ſom trotsar ſielfve Afgrunden, om de emot

A. C. 1304. en hop mäktige och orolige tänka sig något stort och nyttigt företaga.

17. *Birger* skickade emot sine Bröder några troppar under otta Höfvidsmän, som lägrade sig wid *Agna*-bro, hvilken blef upkastad, at afskiära all framfart emellan Daleborg och Norige: Detta war likväl Hertig *Erik* högst angelåget, at ändra: Han befalte *Mats Kettilmundson*, at gå med något rytteri öfver elfven om natten och angripa fienden oförvarandes, hvilket af denne Höfding med sådan försiktighet och A. C. 1305. mandom wärkstältes wid Nyåhrstiden A. 1305, at Konungens folk blef slagit, alle Anförarne fångne och (*) Er. Osp. 245. hela lägret Segervinnarens byte (*): Förbittrad öfver denna olycka samlade *Birger* tiotusend män och wille i egen person intaga Daleborg, som ock strax inspårrades: Hertigarne fingo deremot några tusende Män hiälptroppar från Norige och tågade emot Konungen i god ordning: *Birger* upskiöt belägringen och wände sig emot sine Bröder: Den 15. Febr. stodo begge Härarne i hvars annars åsyn wid *Kolsåter* (**) i Walbo- (**) Mass. L. c. p. 152. Härad, färdige til mycken blodsutgiutelse och all den jemmer, som et inbördes krig med sig förer; men *Torkel Knutson* war sielf tillstädes, så wäl som *Isar* och *Nils* (u), Biskopar i Strengnäs och Westerås, samt åtskillige af Rikets Råd: De lade sig emellan och utwärkade åndteligen emellan Bröderne en förlikning: Innehållet war, *at Hertigarne erhöllo Konungens tilgift och wänskap, som tilförne, hvaremot de och deras Män lofvade honom tro och lydnad,* at

(u) Medan han war på detta tåg, blef han wäld til Ärke-Biskop af Capitlet i Upsala.

Digitized by Google

de på sin sida skulle bortlägga all ovilja til A.C. 1303.
ksmarsken och Konungens wänner, at deras
stendömen och Arfvegods dem wederbörligen
lle inrymmas och at hvilkendera delen, som ej
detta heligt höll, skulle under kyrkans Band
a förfallen (*): *Wärjemän* (**) woro Riksmar-
och ofvannämde Biskopar, *Gudmar Månsson*
), *Thure Kettilsson* (Bielke), *Peder Ragvald-*
(Fargalt), *Birger Pedersson* (Brahe), *Knut Jon-*
til Aspenäs (x), *Magnus Gregersson Låma* (y);
inger Olfsson (Ulf) och *Mats Kettilmandsson*,
eliga Härens Anförare: Til denna fred lades sidsta
en den 10 April på Nyköpings-Slott (†), hvil-
lertig *Erik* ägde; men icke som ärfveligt för si-
rn, det han äfven nu skall hafva förklarat. El-
rsäkrades Freden så wäl af Konungen i Danne-
och Gref *Gerhard* af Holsten som af Konungen
ge genom dess Fullmäktige *Carl af Birkerö* och
rd Båt: Dessa Makter lofvade *Birger* sina öp-
f innom nästa midsommar, at Förstarne, i fall

(*) cfr. Et. O. L. 3. p. 246. & Ar. Hvidf. ap. Meff. L. c.
(**) cfr. supr. §. 11.
(***) v. supr. ib.
(†) Transf. Nykop. die Innocent. a. 1305. cfr. L. Holb. H. D. T. 1, p. 381.

Han war RiksRåd och Lagman i Östergötland: blef
an RiksDrots och lefde ännu A. 1340. en Sonefon
den bekante *Ivar Blå*. Hans Hustru war *Catharina*
olkunge), *Bengt Månsons* Doter til Ulfåsa. v. A. A.
Stiernm. Höfd. Min. p. 264.
agman i Wästmanland och Dalarne, en Sonefon af
ker *Knut Håkansson*; som war ärnad til Konung i
rige (v. supr. c. 6. §. 10.): Han ägde *Ragnhild* (Bra-
och sedan *Ingierd* (Ängel). v. A. A. v. Stiernm.
. p. 208. Han ägde *Engsö*-gård i Wästmanland;
sålde eller bortbytte den til Hertigarne *Erik* och
demar, som gufvo den A. 1307. til RiksRådet *A-*
Sixtensson (Spärre).

A. C. 1305. de bröto förlikningen, icke det ringaste bistånd af dem
(*) cfr. Ar. Hvidf. ap. Meſſ. L. c. hade at wänta (*). Men dermed woro icke Sveriges oroligheter ändade.

18. Så ſnart förlikningen war giord emellan Konungen och hans Bröder, mer til deras än hans förmån, ſåg Präſterſkapet ſin tid wara kommen: Det wiſte ſig hafva Hertigarne på ſin ſida, ty tänkte det ſtrax på, at hämta ſkiörden af ſit arbete och återtaga ſina förloradе Friheter. Årke-Biſkopen *Nils Allensſon* (z) war död d. 4. Febr. (**): I hans ſtälle utnämde
(**) E. Benz. Mon. Ec. p. 206. Capitlet Biſkopen i Weſterås *Nils Kettilſon Hvite* (a) ſom ſedan ſkänkte mycken ſkrud til Domkyrkan, ſkaffade henne aflatsbref, inrättade åtſkilliga Ceremonieordningar och brakte alla Stiftets Kyrko-Stadgar i en ſamling

(z) Han hade A. 1298. 99. och 1300. gifvit aflats-bref för Sigtuna- och Sko-kloſter &c, utſatt en wiſs wåg för åhrliga Viſitationer i Stiftet, begynnandes reſan från Arnön til Biſkopskulla &c. Förordnat om Fattig-ſtugor på Sokne-Almänningar i Helſingeland, Sörala, Hanabo &c. Han hade ock A. 1302, låtit i gamla Upſala kyrka ſätta en hvit Marmorſten til åminnelſe efter *S. Eriks* förſta grafſtälle. v. Peringſch. Mon. Ull. p. 50. 141.

(a) Eljeſt kallad *Albus*, efter han war af Danſka *Hvide*-Slächten: Han hade ſex Bröder, den otvannämde *Thure Kettilſon* (Bielke), *Alf*, *Sigmund*, *Lars*, *Iſrael* och *Carl bin Tyſke*, ſom war K. *Birgers* Råd A. 1305. och högſte Åmbetsman eller *Advocatus* (*Vogate*) på Stockholm A. 1308. (v. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 3). Årke-Biſkop *Nils Hvite* fick tre frihets-åhr af Påfven, at inviga kyrkogårdar, ſom woro ohelgade med mord och hor. Lit. Clem. V. X. Kal. Dec. 1310.

Digitized by Google

ing (*): Han sick ej sin bekräftelse för än A. (**), men nu hade Riksens Prelater imedlertid lägnare saker at wärda, särdeles i Stockholm, tänderne i Junii-månad woro hopkallade: *Bir-* ruktade sine Bröder; men ännu mer de Andeli- ch begge emot honom förente woro nu i stånd, va honom lagar: Han måste svikta och lofva båt- Han samtykte ovilkorligen alle de förmåner, åsterne fådt af alle hans Företrädare, hvarun- en begreps den indragne Fattig-Tionden, som återgifven (***): I sin svaghet kastade han af alt det förbigångna på sin trogne Riksmarsk *Knutson*: Denne war då på sin gård *Lena* i Wå- ind; Hertigarne wistades i samma neigd och de fådt sina bud från Hofvet och sine wänner, sin närvaro fängsla Marsken och föra honom holm (†): Dit följde Prins *Waldemar* sielf de emot sin Svärfader och tredie dagen efter nst lät han skilja sig från sin Förstinna *Chri- kelsdoter* under förevändning, at han med r i *Andelig skyldskap*, det är, at hennes honom stådt Fadder: Hvad tre åhr tilförne Ärke-Biskopen warit tillåtit och gilladt, för en synd (††): Sådant war den tidens e. Marsken bar sin olycka med hiältemod: visade han ringaste nedrighet eller ändrade rundmeningar: Dödsdomen, som förkun- om af *Folke Jonson* (Blå) *til Fanö*, uptog ögdt sinne: Den 10. Febr. A. 1306. fram- sit grå hufvud under bödelens Svärd på en staden, der nu är Södermalms-torg: Han i jorden med mycken smålek af Präster- skapet

A. C. 1305.

(*) cfr. Chron. Vet. in Mon. Ec. Benz. p. 40. H. Speg. Chron. Episc. & Nettel. blad Schved. Biblioth.

(**) Bull. Clem. V. Pict. X. Kal. Maj. 1308.

(***) Dipl. K. Birg. Holm. die Petr. & Pauli 1305. ap. J. Wild. Hist. Pr. p. 421.

(†) Chron. Vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 89.

(††) cfr. Mess. S. I. T. 12. p. 153.

A. C. 1306.

A. C. 1306. (*) cfr. J. Wild. Hist. Leg. p. 102.

skapet (*) och ofvanpå sattes et altare, hvarvid dageligen af Munkarne söngs en mässa för hans siäl; men sedan hans gods blifvit dömde under Kronan (b) och kyrkan fådt deraf förloning för så mycken det Andeliga Frälsets oro (c), blef han wid Pingest-tiden i Grämunka-kloster hos sin förra hustru begrafven (d): Således hade nu de Andelige segrat och fådt utöfva på denne Hedersman sin hämdelust (**): De tålte icke minsta fiät emot deras myndighet, icke en gång sins emellan: Et missbruk hade en tid inuritat sig, at en wiss afgift, kallad S. *Olofs Skatt*, åhrligen blifvit samlad i Sverige och skickad til Nidarås i Norige, detta Helgon til åhra: Sådant lät den nu wahlde Ärke-Biskopen (e) i Upsala strängeligen förbiuda; men de Norske Prelater ropade deremot hot och förbannelse (***).

(**) cfr. Er. Ol. p. 249. & Mess. L. c.

(***) cfr. Er. Benz. Not. ad Vast. p. 22.

19. Strax efter *Torkel Knutsons* fångslande hade Hertig *Erik* begifvit sig från Wåstergötland til Norska Hofvet: Der hade Gref *Jacob* af Halland redan först på åhret 1305, då han ej sedt någon möjelighet, at för-

(b) Hans gård *Lena* kallades sedan *Kungs Lena*: *Aranäs* blef åfven indragit och A. 1308. gifvit åt Nunnorne i Gudhem, som också af Hertigarne fingo *Rackeby på Kålland*.

(c) Westerås-Domkyrka fick 150. mark: silfver för Biskop *Peders* landsflyktighet, v. H. Speg. Chron. Episc.

(d) Hans änka *Hedevig af Ravensberg* fick sedan af Hertigarne tilräckeliga gods, hvilka henne bekräftades i Helsingborgska freden d. 20. Julii A. 1310. v. Er. Ol. p. 273.

(e) Han blef ej bekräftad förån A. 1308. Han dog A. 1314. d. 30. Maj. v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 207.

Digitized by Google

ſig längre emot Konungen i Dannemark, af- A. C. 1306.
la ſit Greffkap til *Håkan* evärdeligen och gif-
med ſina barn under hans beſkiärm (*), alt (*) Ceſſ. Hal-
tackſamhet emot Konungen i Norige, ſom land. Tunsberg
at honom i ſå lång tid, och til betalning a. 1305.
). pund Sterlings låhn af Hertigen i Söder-
Erik Menved deröfver förtörnad hade åter
ef *Jacob* och de biltoge til Almänt Danne-
fält öfver dem ſamme Dom ſom tilförne
de ſkiedt om ſommaren A. 1305. i Helſing-
r åfven Svenſke Hertigarne efter Freds-Slu-
köping (**) warit närvarande: *Håkan* war (**) v. ſupr. §.
et nögd med Gref *Jacobs* gerning; men ha- 17.
et, at hopbringa de penningar, ſom behöf-
allands inlöſning: Hans tilkommande Mäg
rik, ſom redan innehade Kunghälls-Slott,
nom då en förſträckning och fick derföre
le. *Warberg* och *Hunhals* med derunder
åhn til ſin och Noriges ſäkerhet i under-
, ſå at denne Förſte nu kom til anſenlig (***) cfr. E. Ol.
nedlertid underdukade hans Broder Konun- p. 247. Meſſ. L.
ige alt mer och mer för kyrkans wälde: c. p. 151. & Loc.
Torkel Knutſons död hopkallade Årke- H. S. p. 98.
iela Präſterſkapet til Strengnäs, der ock
te ſig inſinna: De ſtora Friheter, ſom hans
at de Andelige i Söderköping A. 1281.
des han då bekräfta (†); men hans flat- (†) v. ſupr. c. 8.
e honom icke mer än hans ſtränghet: En §. 16.
om får brakt i det tilſtånd, at han måſt up- (††) Dipl. R.
trognaſte Man och ſtödjeſtaf til deſs Ill- Birg. Strengn. Dominica Le-
er, kan icke ſielf löfva ſig mycken trygg- tare, a. 1306. ap.
närkte *Birger*: Han wille det ändra; men J. Wild. H. Pr. p. 421.

A. C. 1306. på ovärdigt sätt: Han utstälte i hemlighet åtskilliga nedriga nät emot sine Bröder; men de blefvo snart yppade och lände honom mer til fördärf.

20. Hertigarne låto i September på Bielbo i Östergötland göra stora bröllop åt några af deras Hofmän: Ingen misstänkte dem då, at hafva det ringaste för händer emot Konungen: Men i hemlighet hade de affärdat en hop krigsfolk til deras gård *Hundhammar* i Botkyrke-Sokn ej långt från Stockholm: Dit följde de sielfve tyst efter, och anlände sedan sidledes öfver Målaren med deras folk oförmodeligen om Michels-Mässedagen til Kungsgården *Hätuna* i Upland, der *Birger* då war med hela sit Hof. I början wisade man wänlighet på begge sidor; men då man om afronen ej tänkte på annat, än lek och lust, blef hela Laget omhvärft af Hertigarnes krigsmän, som imedlertid hållit sig undan: Konungen, hans Drotning och barn, Ärke-Biskop *Nils Hvide*, som då wunnit *Birgers* förtroende, sex Riddare och sexton Knapar eller wåpnare blefvo då som fångar förde til Stockholm, der Stads-portarne strax öpnades och *Birger* af räddhåga eller svaga råd afstod åt sin Broder *Erik* hela Sverige. Större mod hade *Christiern af Oland* (f), som då war Ämbetsman

på

(f) Denne fick af K. *Birger* A. 1300. til skänk 5. örers land i *Jureby* i Lislena-Sokn, hvilket ock *Torkel Knutson* underskref. Om denne warit en *Wase* eller ej, lämnas androm at döma: En *Christer Nilsson* (Wase) lefde denna tid och år äfven i gamla slägt-register kallad *Ämbetsman på Stockholm*; men han bör derföre ej hopblandas med RiksDrotsen *Christer Nilsson* (Wase) til Örby, som dog

på Stockholm (*), eller Fogden *Sigge*, som ej wille upgifva Slottet, hvilket af *Mats Kettilmundson* fåfångt belågrades: Det fångna Hofvet insattes på Nyköpings Slott; men med anståndigt och hederligt underhåll, som dock ej war at råkna emot Friheten (**). *Birger* och *Martha* hade två Söner *Magnus* och *Erik* samt en Doter, som ej långe lefde: *Erik* gaf sig sedan til Andeliga Ståndet och blef den femte Ärkediekn i Upsala (***); men den åldre Prinsen; som för Thronföljare war förklarad (†), hade flyktigare Ode: Han war nu på siette eller siunde åhret, när en Konungens Hofman *Arvid Smålänning* under största bullret på Håtuna funnit utväg, at rådda honom ur hans Farbröders hånder, bårandes honom genom skogar och wildmarker på sine axlar til Dannemark, der han med tårar lade honom i Konungens, hans Morbroders, skiöte och berättade om hela Sorgespelet (††). *Erik Menved*, bevekt af *Birgers* och sin Systers olycka, samlade i hast en krigshår och föll in i Sverige: Hertigarne mötte honom wid *Bogesund* i Wåstergötland, der man i otta dagar stod i hvars annars åsyn (†††). En så stark winter begyntes, at ej allena Svenske skiåren utan ock Bålterne lågo i fiorton weckor tilfrusne (*), så at intet sårdeles kunde företagas i fålt (g): De Danske be-

A. C. 1306.

(*) cfr. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 2.

(**) Mess. S. I. T. 12. p. 154.

(***) Chron. Vet. Ups. in Mon. Ec. Benz. p. 45.

(†) v. supr. §. 12.

(††) Er. Ol. L. 3. sub fin. p. 251.

(†††) Id. p. 253.

(*) Loccen. H. S. p. 99.

A. 1442. (cfr. Rüdling Flor. Stockh. ap. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 2). Den senare *Christer Nilson* war af den förre en Sonesons Sonesons Son och K. *Gustaf Eriksons* Farfaders Fader.

(g) Det enda man i kölden utråttade war, at man då först i Norden påfann *Kapp-Myssor*, eller sådan Hufvud-bonad, som hånger ned öfver axlarna och skyler måst he-

Digitized by Google

A.C. 1306. belägrade wäl *Kinnahus* i Marks-härad; men kunde
(*) cfr. A. O. Rhyz. Sv. G. Mun. p. 101. ingenting uträtta (*): Man wände derföre på begge
sidor tilbaka, sedan man giordt Stillestånd på et åhr,
inom hvilket alle möjelige utvägar skulle sökas til
(**) Mess. L. c. en förlikning (**), som i *Markarid* (h) på Småländ-
(***) cfr. Holb. D.H.T.1.p.384. ske gränsen skulle företagas (***).

10. Cap.

la anſiktet. v. Chron. Nicol. Joh. fil. & Hvidf. ap. Holb. L. c. p. 383.

(h) På Markaryds kyrkogård ligger en gammal Höfding begrafven, om hvilken man ingen tilförlåtelig kunskap finner. cfr. Loccen. H. S. L. 1. p. 21.

Digitized by Google

10. Cap.

1.

Birger war fången, begynte *Erik* och *emar* bringa hela Riket under ſin lydnad; e funno åtſkilliga ſvårigheter: De Andeli- vit nögde med Konungen, ſedan han lå- at giöra hvad de welat, och Hertigarne ådt ſig inſåttia Årke-Biſkopen på Nykö- Denne Prelat ſtältes wål ſnart på fri fot; ilbudet hade efter deras tycke warit för- Deſsutan hade *Birger* många wånner, onom fåſtningarne tilhanda, ſå länge de råknade på biſtånd af Dannemark. Her- dock deremot alla möjeliga mått och wil- eſtåndet til deras ändemål, hvaruti *Am-* och hans Broderſon *Ambiörn Sixten-* wœro dem behielpelige (a): De ſtadfå- ſte

A. C. 1306.

(*) cfr. ſupr. c. 9. §. 12.

ode wån *Abiörn Sixtenſon* afſtodo Hertigarne ng ſö, gård i Wåſtmanland, den *Magnus Gre-* na) hade ågt förån Hertigarne. Denne Drot-

Digitized by Google

A. C. 1306. (*) LL. Wisby. ed. Hadorf. p. 2.

ſtę åtſkilliga orters, i ſynnerhet Staden Wisbys Frihеter (*): Präſterſkapet och Ärke-Biſkopen ſmickrade de på alt ſätt: de bekräftade dem ſtora förmåner A. 1307, ej allena för Upſala-Stol i ſynnerhet (**), utan för alla Stift i almänhet (***), likſom de ock med ynneſt bebrefvade åtſkilliga kloſter (†), ſå at deſſe Herdar nu woro i ſtånd, at wälja hvilkendera Monarken de behagade til ſin Tienare: Imedlertid tykte de dock, at Förſtarne woro ſvårare at tvinga. Hertig *Waldemar* reſte wid Sommarens början, under ſkien af en helig hårfärd, til Tyſkland och wärfvade otta hundrade ryttare, förſedde med båſta ruſtning, ſom den tiden kunde finnas (††). Hertig *Erik* wille fördubla ſin ſtyrka genom Konungen i Norige, den han åter upviklade emot Dannemark: *Håkan* tog å nyo Gref *Jacob* af Halland, *Peder Jacobſon* (b), deras Barn och de öfrige Danſke fredlöſe *under Guds och ſit beſkiärm*, upräknandes alt hvad han och de af Dannemark oförſkyldt lidit under ſtilleſtånds-tiden (c): *Erik* lät ån widare på ſin

A. C. 1307. (**) Dipl. Er. & Wald. pro Eccl. Upſ. Nyk. 3. die Paſch. 1307. (***) Conf. Privil. Eccl. Er. & Wald. Upſ. die B. Martin. 1307. ap. J. Wild. H. Pr. p. 422. (†) Lit. D. Er. & Wald. pro Mon. Riſeb. d. Calixti. 1306. & Fer. 2. poſt Trin. 1307. pro Conv. Gudhem. V. fer. ante Dom. Med. quadrag. 1307. pro Mon. Calmar. fer. prox. poſt Dom. Lætare. 1307. pro Fratr. Min. St:h. in craft. Sim. & Jud. 1307. pro Mon. Wreta. 3. Non. Oct. 1307. (††) cfr. Er. Ol. p. m. 255. & Meſſ. L. c. p. 154.

ſen *Abiörn Sixtenſon* hade A. 1295. inſtiftat *S. Petri* och *Pauli* Chor i Upſala-Domkyrka.

(b) Han kallar dem i ſkyddsbrefvet *ſine Kære Frænder*.

(c) Då hade efterföljande händt i Halland från A. 1300. til 1304: De Danſke hade aflifvat *Jon Palleſon* och *Jon Fot*, fängſlat *Henrik Aſſarſon*, hvars Broder *Åke Kacki* lidit öfvervåld med ſit folk, dödt af ſåren och blifvit begrafven i heden jord, fångat Gref *Jacobs* Fogde *Tolf* i hans eget hus och ſköflat hans gods &c. *Nils Jacobſon*, Gref *Jacobs* Betallningsman på *Hunbals*, hade tillika med *Thord Labeſon*, *Herman Plumoge* och *Marcus Offeſon* af wapn, under god tro och lejde-bref af *Thale Ebbeſon* blifvit lockad från Slottet förſt til Åbs-

Digitized by Google

sin tilkommande Svårfader: I förmodan, at strax få fullborda sit bröllop, lät han dertil i *Kunghåll* giöra store anstalter; men det war en missräkning: Han besökte *Håkan* wid Olofsmässe-tiden på *Kragö* och påminte honom wänligen om sin Brud, fastän *Ingeborg* då ej war mer, än på tolfte åhret: *Håkan* wisade sig benägen; men i wåntan på Dotrens laga-ålder wille han först giöra sig nytta af sin Måg eller åtminstone hindra, at han ej blef honom för mäktig: Han påstod som et wilkor wid Giftermålet, at Hertigen skulle afstå honom *Warberg* och Norre-Halland: Dertil wille *Erik* sig icke beqvåma: Han war wål mohn om sin Fästemö; men han svarade *Håkan* på rim: *Gud gifve henne lycka ehvar hon går*; men *Warberg får du ej åter, i åhr* (*). Således blef saken afbruten och hela Gifto-handelen satt i oviskhet: *Erik* reste missnögd tilbaka och lät i *Kunghåll* sit folk plåga sig af den tilredde bröllops-kosten (**). A. C. 1307. (*) Er. Ol. L. 4. p. 254. (**) Id. & Mess. L. c.

2. Konungen i Dannemark betiente sig af detta misförstånd: Han hade strax sine utskickade hos *Håkan*, som giorde honom emot *Erik* ännu widrigare och föreslogo et annat Giftermål för Norska Prinsessan

kloster wid *Wiske-Å* och sedan til *Yderds-Munkegård* wid *Morup*; men der hade *Thale* med sin Broder *Åke Rafst*, *Lali Präst* och flere låtit fångsla dem och slå i hiel deras folk: *Thale* hade ment, at derigenom få in *Hunbals*-Slott, efter *Nils Jacobson* der war Fogde; men det gick ej an: Fångarne måste sedan lösa sig med store Summor: *Nils* med 800. mark penningar, Fogden *Tolf* med 300. *Marcus* med 60. och *Herman* med 100. mark lödige, v. Petr. Clauss. Chron. Norv. ad A. 1307.

Digitized by Google

A. C. 1307. ſan med Svenſke Arf-Prinſen *Magnus-Birgerſon*: Han öfvertalte åfven ſin Broder *Chriſtoffer*, hvilken Svenſke Hertigarne dragit på deras ſida, at åter falla ifrån dem, gifvandes honom Södre-Halland til förlåning och dermed gick wapnhvilan til ånda: *Erik* och *Waldemar* af alt ſådant förbittrade emot Danſke Konungen inföllo under hårde wintren i Skåne och höllo der grufveligen hus: *Erik Menved* hade redan ſkickat ſit Rytteri öfver Öreſund under ſin Broders (d) anförande i tanka, at ſielf tåga ſtrax efter med hufvud-hären; men Hertigarne lämnade ej ſå långt råderum: De råkade fienden redan wid *Örkeliunga* i Norra Asbo-Hårad, togo Anföraren (e) och hundrade Ryttare til fånga, upbrakte hela Danſka krigsförrådet, det de gufvo ſit folk til Juleplågning, och efter något widare härjande i landet firade Juledagen i *Grönby* i Wemmenhögs-härad, hvarifrån de drogo tilbaka in i Halland (*): Sedan wände de ſig til *Kalmar*, hvilket Ärke-Biſkopens Broder (**) *Carl hin Tyſke* (f) ej ſåg ſig i ſtånd at förſvara: Han måſte lämna dem *Kalmare*- och *Borkholms*-Slott med en förſkrifning på Konungens wägnar til widare bekräftelſe (***). Således flögo Hertigarnes fahnor kring Riket af och an i ſtörſta haſt med Invånarnes alt för kånbara ſkada (†); men de ſågo ſnart följden af deſſa inrikes oroligheter och at antalet af *Birgers* wänner ſnarare förökte än minſkades:

(*) Er. Ol. p. m. 257. Meſſ. L. c. p. 154. 155.

(**) v. ſupr. c. 9. §. 18.

(***) cfr. Oblig. R. Birg. Örebro. 1308. §. 3. ap. Hadorf. ad Chron. Rhytm. T. 2. p. 1.

(†) Er. O. p. 258. 259.

(d) Man wet ej, om det war *Chriſtoffer* eller *Waldemar*. cfr. Meſſ. L. c. p. 155.

(e) Om det war Hertig *Chriſtoffer*, ſå menar L. Holberg (D. H. T. 1. p. 383), at han giordt det med flit och af otro emot ſin Broder.

(f) En Son af *Kettil* (Bielke) af *Hvide*-Slägten.

Digitized by Google

des: Dertil woro i synnerhet de Tyske Ryttare orsaken, som plundrade både wän och ovän, giorde sine Herrar på alt sått förhatelige och nedslogo åfven wid Söderköping en stor hop bönder, som driftat bemöta wåld med wåld (*). Hertigarnes krafter kunde derföre i längden ej uthårda et krig emot Dannemark, Norige och en stor del af Sverige på en gång; ty tänkte de i tid at i akttaga sine fördelar. A. C. 1307. (*) Er. Ol. l. c.

3. De skyndade sig til Nyköping, och föreskrefvo den fångne Konungen wissa wilkor, dem han med upräkta händer emottog under Ed och Sacramentets anämnande på Fastelags-Söndagen A. 1308 (**): Derigenom afstod han til sine Bröder nästan två trediedelar af Sverige (***) och strax hopkallades Rikets Ständer til Örebro, at stadfästa en sådan författning: *Birger* förnyade då på lika heligt sått sin förskrifning, *underkastandes sig Svenske Biskoparnes bandlysning och den Domstol, som hans Bröder sielfve skulle så förordna, i fall han deremot bröt.* Förnämsta innehållet af denna Förening war sådant, med hvilket all oenighet skulle uphöra: *Konungen lofvade, at nöja sig med den del af Riket, som Hertigarne honom tilägnade, wara dem biståndig emot deras owänner, aldrig skada dem eller deras wänner, oryggeligen hålla Kalmare- och Borkholms-Afskied* (†), *som war ingådt af* Carl hin Tyske, *afstå til sine Bröder hela Finland och Österbotn med Slott och Läbn*, Åbo, Tavastehus *och* Wiborg, *regera efter Sveriges Lag de Götiska orter, som han fick nedan Kolmården och Tiveden, dem han ock ingen ny tunga skulle pålägga, aldrig påbiuda ny skatt,* A. C. 1308. (**) cfr. J. Wild. H. Pr. p. 423. (***) cfr. J. Loc. H. R. Sv. p. 99. (†) v. supr. §. 2.

Digitized by Google

A. C. 1308. *i fall han ſine Bröder öfverlefde, ej heller då hämnas på någon deras medhållare, Andelig eller werldſlig, aldrig fångſla eller från gods döma någon Svenſk Man, utan efter Lag och Lage-dom, förmå Konungarne i Dannemark och Norige, Bröderne* Gerhard *och* Adolf, *Grefvar af Holſten och Schaumburg, Hertig* Henrik *af Mekelburg, Preuſſiſke Landt-Måſtaren. BurgGref* Henrik, (*Plotzke*) *af Stromberg, ſom war närvarande, och genom honom Kors-Herrarne i Liſland, at gå för deſſa löften i borgen, och äfven at biſtå Svenſke Hertigarne, i fall detta alt ej blef dem hållit* (*): Birger *återkallade jämväl och ogillade alt hvad han mot ſine Bröder ſkrifvit, upplöſte alle från deras Ed, ſå framt han ryggade detta aftal, och afſade ſig i det fallet all rätt til Riket, ſom til hans Bröder ſkulle hemfalla:* Wårjemän för denna afhandling woro Rikſens Biſkopar, ſårdeles *Brynioſf Grip* i Skara, med åtſkillige Råds-Herrar och Riddare (g); men *Birger* årnade den ingalunda hålla.

(*) Oblig. R. Birg. Örebr. in Craſt. Annuns. B. Virg. a. 1308; in collect Had. ad Chron. Rhytm. n. 1.

4. Hans Svåger, Konungen i Dannemark, hade imedlertid med en krigshår inbrutit i Halland: Der ſköflade han ej allena alt hvad Hertig *Erik* tilkom, utan ock det nåſtgränſande Wåſtergötland; men *Erik* och

(g) Deſſe woro *Svantepolk Knutſon*, ſom dog A. 1310. i hög ålder och begrofs i Wadſtena, *Carl hin Tyſke, Bengt Boſon, Ragvald Puke, Henrik Glyſing, Gudſerk Boſon, Johan Huvd*, Junker *Erneſt*, Tyſk Grefve af *Schlick*, *Svantepolk Knutſons* frände (v. Mart. Petri Geneal. ArchiEp. Abſal.), *Sigmund Kieldorſon, Amund Liquidſon,*

Digitized by Google

och *Waldemar* woro snart färdige, at möta honom, fastän med ringare makt (*). Härarne woro upställte til slags den 2. Maj på en hed emellan *Liungby* och *Winberg* i Norre-Halland, när *Erik Menved* fick weta, at hans Swåger war lös ur sit fängelse: Han hade nu med sig Hertig *Waldemar* af Söder-Jutland och Gref *Gerhard* af Holsten, som sökte lägga alt til godo, så at man wid *Liungby* snart kom öfverens om et Stillestånd til nästföljande året: Då skulle et sammanträde skie d. 27. Aug. i *Markaryd*, på gränsen emellan Småland och Skåne, at afgiöra alla twister i wänlighet. De Danske wände dermed tilbaka; men ej utan plundring, hvilket deras Konung skyllade på sin Broder Hertig *Christoffer* af Södra-Halland (**). Svenske Förstarne hade så wäl på detta som flera sina krigs-tåg en oförliknelig nytta af den tapre *Maas Kettilmundson*, hvilken de ock wisade et särdeles förtroende: Han hade om händer deras förnämsta ährender, hvilka gamle RiksDrotsen *Anbiörn Nilsson* (Sparre) nu mer ej förmådde bestyra (h): Mycken wälwilja hade denne Man för de Andelige, som derföre gerna sågo hans lycka: De försummade ej heller, at betiena sig deraf wid tilfälle, som kan dömas af Hertigarnes Skyds-bref och bekräftelser på åtskilliga Friheter för Domkyrkan och Capitlet i Linköping (***): Sådant

(*) A. C. 1308. Er Ol. p. 259. 260. & Meff. l. c.

(**) Meff. l. c. p. 155.

(***) Er. & Waldem. Conf. Priv. Eccl. Link. dat. Skerkind. d. S. Bartholom. a. 1308.

Z z z 2

Tyke Bosen, *Staffan Rörikson*, *Christiern* af Öland, Fogde på Stockholm, och hans Son af samma namn, hvilka begge tyckas hafva warit af *Wase*-slägten. v. supr. c. 9. §. 20. in not.

(h) Han dog sidst på året 1310. Hans Brodersons *Anbiörn Sixtensson* war då RiksDrots och lefde ej länge derefter.

Digitized by Google

A. C. 1308. Sådant war dock föga at räkna: Kyrkowåldet i Sverige hade denna tid ſtigit til den fyllnad, at det ej högre kunde komma (*); och dervid bibehöll det ſig merendels intil ſin undergång. Annorlunda war det fatt med Konung *Birgers* wålde, ſom nu anſenligen war ſtympadt: Han war ganſka miſsnögd med ſina förſkrifningar och Föreningen i Örebro: Han tordes ej yttra ſig; men deſsmer wäntade han på tilfälle: Imedlertid öfvergaf han faſta landet och for om ſommaren öfver til Gotland, ſom i delningen blifvit honom lämnadt: Han bekräftade der Staden Wisbys Handelsfriheter (**) och reſte ſedan derifrån til Dannemark.

(*) cfr. J. Wild. l. c. p. 423.

(**) L. L. Wisb. ed. Hadorf. p. 2.

5. Der hade nu redan hans Bröder infunnit ſig, i mening, at aldeles förlika ſig med *Erik Menved* och bringa honom på deras ſida; men Konungen i Norige, förtörnad mot Hertig *Erik* för Warbergs fäſtning ſkull, war ſtarkare wid Danſka Hofvet: Han utwärkade der, til Svenſke Hertigarnes miſsnöje, faſtån ſå godt ſom under deras ögon, en fredshandel, hwilken underſkrefs i Köpenhamn på Midſommars-dagen; af hwilken innehåll *Norſka Prinſeſſan* Ingeborg Håkansdoter *ſkulle gifwas åt Svenſke Arfprinſen* Magnus Birgerſon, *hwartill Konungen i Sverige ſkulle ſkaffa Påfwens tillåtelſe, at ej ſkyldſkapen mätte göra hinder:* Ingeborg *ſkulle årfwa Norige; men om hon fingo en Broder, ſkulle hennes hemgift blifwa* 8000. *mark lödige:* Magnus Birgerſon *ſkulle efterträda ſin Fader på Svenſke Thronen: Konungen i Norige ſkulle behålla Norre-Halland intil* Ethran *eller Falkenbergs-Å, dels ſom Arf och eget, dels Lähnswis på ſamma ſätt ſom Gref* Jacob,

Jacob, *hvaremot han afstod alt sit Möderne i Dannemark: De fredlöse och deras barn skulle få behålla deras gods i Dannemark; men de brotsligaste, hvaribland räknades Gref* Jacob *af Halland, skulle sälja dem inom tre åhr och lefva annorstädes. Dannemark och Norige skulle tillika wårda sig om Konung* Birger *i Sverige och låta hans Bästa wara sig angeläget: Biskopen af Opslo skulle bandlysa Konungen i Dannemark och Biskopen af Roskild Konungen i Norige, om de bröto emot denna Fred, som innan kort skulle fullbordas på* Ise-fiord, *der Konung* Håkan *wille sielf wara til mötes* (*): På *Isefiord* blef wål ingen sammankomst; men de Norske Fullmåktige *Helge*, Biskop i Opslo, och *Erik*, Konung *Waldemars* af Sverige Naturlige Son (**), kommo til Köpenhamn, der saken afgiordes och bekräftades den 29. Augusti, då äfven Konung *Birger* war ditkommen från Gotland: Man tillade då, at *Erik Menved skulle fiendteligen angripa Svenske Hertigarne och* Håkan *med dem icke giöra fred utan hans samtycke* (***). *Håkan* war mycket mohn om sin rätt: Han borttog detta åhr alla *Jarle*- och *Herse*-namn i Norige, tillåtandes ingen så heta mer än Jarlarne af Orkenöjar (†), hvaraf jämväl en Gren nu bibehöll sig i Sverige (††): Det war således ej underligt, at han wille återtaga Kunghell-Slott, som af Hertig *Erik* innehades: Han belägrade det i fem weckor med all makt; men uträttatade ingenting: Gref *Jacob* af Halland rådde honom, at ej långt derifrån upbygga Slottet *Bohus* (†††) och dermed hålla Kunghell i aga: Fästningen bygdes af

A. C. 1308.

(*) Instrum. Pacis Hafn. die Joh. Bapt. a. 1308. & Petr. Clauss. Chron. Norv.

(**) v. Supr. c. 9. §. 2.

(***) P. Clauss. L. c. ad a. 1308.

(†) Torf. Orcad. L. 2.

(††) v. Supr. c. 1. § 20.

(†††) cfr. supr. c. 6. §. 4. in not.

A. C. 1308. trå (i), under namn af *Nyklaborg*; och Gref *Jacob* sattes deruppå til Höfvidsman.

6. Hertig *Erik* tyckte sig hafva stora krigs-orsaker emot Konungen i Norige; som ej allena mot ord och trolofning nekade honom sin Doter, utan ock nyligen förgåfves sökt fånga honom wid Kunghell, under skien af et wänligt Samtal (*): Han föll derföre i början af en stark winter in i Norige, skoflade alt intil Opslo, intog denna hufvudstad, lade skatt på landet rundt omkring och inspårrade *Aggerhus* i December (**): Midt i Julehelgen skickade *Håkan* tretusend män, at upphäfva belägringen; men de blefvo dels nederhuggne eller fångne, dels med blodiga hufvuden tilbakadrefne: *Aggerhus* war då tilreds, at gifva sig; men i det samma sinuknade Hertig *Erik* så häftigt, at hela hans Här med honom skyndade tilbaka (***) wid Nyårstiden A. 1309. Då fick *Håkan* luft: Han utrustade twenne fahnor krigsmän, som strofvade i Sverige intil Wänersu: Den ena kom oskadd tilbaka, sedan hon brändt bygden, der hon framfarit, och jagat Almogen til skogs; men den andra, som anfördes af *Holger Båt*, blef i återfärden så tappert angripen af Befalningsmannen på Dalaborg, at näpligen hvar tionde Man kom til Norige igen (†). Detta förtröt *Håkan* högeligen: Han trodde sig ej bättre kunna hämnas öfver Hertig *Erik*, än genom sin Doters bortgiftande åt en annan: Om wåhren kommo från Dannemark eller från Konung *Birger*, som då war der, Biskop *Peder* af Wiborg, *Johan*, Probst af Odensee, och *Ingvar*

(*) cfr. Meff. L. c. p. 156.

(**) cfr. L. Holb. D. H. T. 1. p. 384.

(***) Er. Ol p. 464. A. C. 1309.

(†) Meff. L. c. p. 157.

(i) Hon bygdes ej af sten förän af K. *Christian* I. A. 1448. cfr. E. Tuneld. Sv. Geogr. p. 240.

Digitized by Google

var Hiort med fullmakt i den ſaken af Svenſke Arf- A.C. 1308.
Prinſen *Magnus Birgerſon*, ſom altſedan flykten
från *Håtuna* warit wid Danſka Hofvet: Denne Friare war ej mer, ån på nionde åhret; men de utſkickade begärte på hans wägnar Fröken *Ingeborg* ordenteligen och fingo åfven et ordenteligt Ja: Wigſlen ſkiedde i Opſlo och WårFru-kyrka, nårvarande Konung *Håkan*, hans Drotning *Euphemia*, hela Hofvet och den oåkta *Erik Waldemarſon* från Sverige (*), ſom (*) v. Supr. §. 5.
nu war *Håkans* biktfader. (**): Bruden lade ſin hand (**) Meſſ. L. c.
i Biſkop *Peders* hand, ſom war i Brudgummens ſtälle, och Giftermåls wilkoren författades derpå i Marſtrand den 16. Maj (***), då åfven ſidſta Freden emel- (***) P. Clauſſ. ad 1309. & Meſſ. L. c. p. 157.
lan Dannemark och Norige bekråftades; men alt detta ſkiedde emot Prinſeſſans tycke och i ſynnerhet hennes Moders, hvilken i hemlighet war Hertig *Erik* benågen.

7. Efter ſå ſåkra mått mente Danſke Konungen med Hårs-kraft kunna återſåttia ſin Svåger i fullkomlig beſittning af Sverige: *Birger* fick weta, då han nu war i Dannemark, at Biſkoparne i Linköping och Skara öfver honom ſkulle fälla den dom, hvilken han åhret tilförne i Örebro ſig underkaſtat (†); ty höll han (†) v. Supr. §. 3.
för ganſka angelåget, ſom den tiden brukeligt war, at wådja til Påfven och jåfva ſine Domare: Han ſkref til Årke-Biſkopen i Upſala, *at de woro Hertigarne med* (††) Lit. R. Birg. ad Nicol. Archi Ep. Upſ. dat. Wib. Jut. feria IV. prox. ante Bened. Abb. a. 1309. cfr. J. Wild. H. Pr. p. 423
Ed och trohet, rådd och dåd aldeles tilgifne, at han af dem alsingen oväldighet kunde wänta och at de ſnarare illfundigt upretade hans Bröder tiltåſling med honom om Kungeliga wärdigheten (††); men med blotta Skrifvelſer kunde nu ej mycket uträttas:

Her

Digitized by Google

A. C. 1309. Her fördrades kraftigare medel: *Erik Menved* utruſtade af hela ſit Rike en ovanlig och anſenlig krigshär af Danſke och Tyſke, hvilkas underhåll dageligen (*) Er. Ol. p. 265. ſkall hafva koſtat 1000. mark lödige (*), och i det ſamma ſeglade Konungen af Norige med en flotta til Dannemark: Hertig *Erik*, til hälſan återſtält, förſummade intet tilfälle, at giöra *Håkan* afbräck: Han råkade honom i *Kalfſund* i Bohus-lähn, der han låg för motvind, och tog ifrån honom ſiu Skiepp, ſå at han war glad, at han med de öfrige kom lyckeligen undan til Köpenhamn: Der förnyades wäl ännu en gång den 18. Julii ſidſta Förbunder emellan de tre Nordiſke Konungar af d. 29. Aug. 1308; men *Håkan* wände dermed hem igen, at tänka på ſit eget Rikes förſvar emot en ſå ofördrad och tiltagſen Fiende: Svenſke Hertigarne hade ſkickat en hop fartyg under *Måns Chriſtinæſon*, *Måns Algotſon* (Grip) och *Erengiſle Jonſon* (Båt), at härja på Norſka kuſterne; men de blefvo af et fiendtligt förſåt öfverrumplade och det fångna Folket omenſkligen hüggit i ſtycken, hvilket gick Hertig *Erik* myckett til ſinnes: Han ſamlade med ſfver et antal folk och föll med ſin Broder ſom haſtigaſt in i Norige: Man fann der inge Inbyggare: De giömde ſig i bärg och ſkogar; men ſå driſtade dock en hop af dem i en trängſel angripa en utſkickad tropp af tiugo män under Riddaren *Joar Blå*, ſom blef ſielf tredie på platſen, märkeligaſte händelſen af detta Tåg; ſom ej annan wärkan hade, än at hela den bygden blef en ödemark (**): Hertigarne kunde det ej (**) Meſſ. l. c. p. 157. widare fortſättia: De wäntade dageligen inom Sveriges gränſer den grufveliga Danſka krigshären och de funno ſnart, at de icke bedragit ſig: Knapt woro de i Au-

Digitized by Google

Auguſti-månad tilbaka komne, förån *Erik Menved* och hans Swåger *Birger* bröto in i Småland och Öſtergötland med ſextio tuſende mån (*). Med dem följde åtſkillige främmande Förſtar, Grefvar, Riddare och öfver 1000. frivillige Slags-kämpar (**), ſom ſökte ett ſå ryktbart tilfälle, at inlägga heder och giöra lycka; men her wiſade ſig åter hvad en ringa makt med ſlughet kan uträtta mot en ſtörre. A. C. 1309.

(*) L. Holb. D. H. T. 1. p. 385. Vet. Append. ad Sax. Gram. in Mon. Eccl. Benz. p. 151.
(**) E. Ol. p. 266.

8. Wid Konungarnes förſta ankomſt blef Jönköpings Slott intagit och ſtarkare befäſt: Der lämnades tvenne Riddare med nödigt manſkap och förråd, at hålla wågen ſåker i fram- och åter-färden; men dermed war icke mycket wunnit: Kungeliga krigshåren fann hvar dag nya ſvårigheter: Hertigarne hade alleſtädes warit förut, giordt wägarne obrukelige (k) och borttagit alla lifsmedel för folk och häſtar: Om någon tropp aldrig ſå litet ſkilde ſig från hufvud-håren; at ſkaffa hvad nödigt war, kom nåpligen hvar femte eller ſiette man tilbaka. *Erik* och *Waldemar*, ſedan de öfverſedt ſin lilla Här wid *Wernämo*-kyrka, årnade nu för alvar angripa Konungarnes makt på *Holveden*, en tiock Skog, der de giordt ſtora förhuggningar: De ſkyndade ſig dit; men den tidens widſkiepelighet ändrade detta beſlut: Häſten ſnafvade med *Mats Kettilmundſon*, ſom förde hufvudbaneret, at ſtången deraf gick ſönder: Hertigarne märkte, at Soldaten af elak uttydning deröfver blef modfält; ty wille de in-

(k) I denna feigd ſkall en början hafva blifvit giord til en Fäſtning i Småland och Tveta-härad, ſom kallades *Rumlaborg*.

A. C. 1309. genting wåga: De delte folket i tre hopar: En gick til *Skara* och *Lödese*, at förſvara de orterne, en annan til Stockholm och Upland under *Waldemar*, ſom giorde Landet alleſtåds för fienden obeqvämt, och med den tredie ryckte *Erik* til Kalmar, der Borgerſkapet med mod och goda wapn låt antekna ſig under hans fahna; Han emottog der ock två ſtora fahrtyg med et antal wål öfvade Soldater, dem han förſkrifvit från Tyſkland: På Warbergs och Hunhalsſåſtuingar i Halland hade han åfven ſtridbart manſkap, hvilket han ſtämde ſig til mötes, och angrep Jönköpings-Slott ſå oförmodeligen och håſtigt, at det på kort tid förwandlades til en ſtenhop, ſedan hela beſättningen och deſs begge Höfvidsmän blifvit nedſablade (*): Således war nu återvägen på den ſidan Fienden afſkuren: I Wäſtergötland ſtärkte ſig *Erik* ännu mer med folk och lade en god beſättning på Slottet Axevall, der han ock ſielf något drögde, at gifva akt på Konungarnes rörelſer och hindra de Norſke, at förena ſig med de Danſke. Konung *Håkan* hade imedlertid ej hvilat, medan hans Förbundsbröder intågat i Sverige: Han hade belägrat Kunghell och ſtrax fådt det in genom en Hertigarne otrogen Befallningsman *Thord Unge* från Norige, ſom derigenom welat rädda ſina gods i ſit Fädernesland; men denna winning blef åter ſnart förlorad.

(*) Er. O. p. 268. Meſſ. l. c. p. 158.

9. Konungarnes ſtora makt, ſom nu anſenligen aftvinat, hinde ändteligen wid Michels-Måſſe-tiden til Nyköpings-Slott, hvilket ſtrax inſpärrades; men det förſvarades bättre, än Kunghell; Der uſtod med myc-

Digitized by Google

mycken mandom i tretton weckor en hård belägring, hvarvid Konungarne genom de Svenskes utfall miste en myckenhet folk: Deras Här minskades åfven anſenligen af hunger, ſiukdom och rymmande, ſå at den af 60000. war redan brakt til mindre, än fierdedelen: De woro ock ingen ſtund ſåkre för Hertig *Waldemar*, ſom dem på alla ſidor oroade; men wärſt war, at folket blef motwilligt och åfven ſielfva Krigs-befälet, ſom af Hertigarne blifvit beſtuckit (*): Julehögtiden inſtundade, når Danſka Ridderſkapet begärte hemlof: *Erik Menved* nekade; men det halp intet: De Danſke gingo ſielfve ſin wäg och lämnade Konungarne med några Tyſke troppar i ſticket, ſå at de nu, långt ifrån hopp om Seger öfver Sverige, woro i ſtörſta betryck. Til ytterligare olycka för *Erik Menved*, ſtod ej wäl til i hans rike, der dels hans Broder *Chriſtoffer* af Södre-Halland wilde ſig Svenſke Hertigarne tilgifven, dels någon orolighet hos Almogen på Jutland, ſom dock ej för alvar utbraſt förån några åhr derefter (**). Denne Konung hade ſåledes ej annat råd, än at oförmärkt ſkicka bud til Hertig *Erik* i Wäſtergötland och beweka honom til fredliga tankar: *Erik* war dertil ej obenägen: Han mötte honom på wägen, ſedan giſſan war gifven å båda ſidor, och ſlöt med honom i all wänlighet et ſtilleſtånd på et åhr, inom hvilket en almän Fred ſkulle giöras i Helſingborg, hvartil åfven Konungen af Norige imedlertid ſkulle beqwämas, och dermed ſlapp nu *Erik Menved* ur en ſtor wända (***).

A.C. 1309.

(*) Vet. App. ad Sax. Gram. ap. Benz. in Mon. Eccl. p. 151. & L. Holb. l. c. p. 381.

(**) cfr. Meſſ. l. c. & L. Holb. l. c. p. 374. 376.

(***) cfr. Er. O. p. 270. & Meſſ. l. c. p. 158.

10. Svenſke Hertigarne woro ſåledes ledige, at fortſätta kriget emot Norige: De hade nyligen af Up-

A. C. 1309. lands Almogen uttagit en ansenlig gärd af allehanda
(*) Mand. D. Er. & Wald. St. h. in vig. Omn. Sanct. 1309. matvaror til Stockholms underhåll (*) i händelse af en belägring: Nu pålyste de en almän beskattning af hvar
(**) Mand. D. Erici & Wald. d. Skärff. in vig. B. Thomæ. 1309. nionde-penning af hvars och ens ägendom, derifrån de Andeliges Landboer icke blefvo undantagne (**). *Erik*, kallade sin Bröder *Waldemar* och hans folk til sig från öfra Sverige (l) och belägrade Kunghell i hör-
A. C. 1310. jan af A. 1310. Konung *Håkan* skickade några troppar, at undsätta denna ort; men de blefvo lå emottagne af *Biörn*, en förstelig Höfvidsman, som warit drifven ur Norige, at få af dem kunde rädda sig sielf-
(***) Er. Ol. p. 271. ve (***): Kunghell förmådde då ej länge göra motstånd: *Thord Unge* öfvergaf det åt Hertigarne med lika lätthet, som kort tilförne åt *Håkan*, och fick tilgift för sit brott; men Slottet lämnades åt en Tysk Befall-
(†) Mess. L. c. p. 159. ningsman (†): Då lät *Håkan* förstå, at en Fred honom icke misshagade; Konungen af Dannemark upsatte wäl dertil et förslag, hvars innehåll förnämligast war, *at Håkan skulle som län behålla Norre-Halland til Falkenbergs-Bro emot 60. ständige hästar til Dannemarks tienst, dock på Dansk omkostnad, så ofta de uppbådades. At Hertig* Christoffer *skulle öga Södre-Halland med Falkenbergs-Slott. At Hertig* Erik *af Sverige skulle afsäga sig all talan*

(l) Man finner en gammal dom, som *Waldemar* under den tiden han då war i Upland, på sine och sin Brodern wägnar fält på *Saliståd* A. 1309, hvaruti gårdarne *Lilla-Walby* (10. ör. land), *Risberga* (7½ ör. l.), *Dyseboda* (2. ör. l.) och *Gunka* dömas från ägaren *Eskil Skialgi* til *Östan*, *Frösten*, *Gudvast*, *Sigge*, *Niclas* och *Biörn*, som lånt honom penningar.

Digitized by Google

talan på Norige, afstå Prinsessan Ingeborg *åt Svenske Arf-Prinsen* Magnus *och åfven tillika med sine Bröder skaffa dertil Påfvens lof, gifta sig i det stället med* Erik Menveds *Systerdoter* Sophia (m), *en Doter af* Niclaus, *Herre til* Werle *och* Rostock, *återgifva Kunghell och exkänna gamla gränserne emellan deras länder: At alla förut giorda förbund emellan Konung* Håkan *och Hertig* Erik *skulle dödas: At ingendera af dem skulle beskydda de Danske Fredlöse, och at Lunds Domkyrka af Norre-Halland skulle niuta sina forna rättigheter* (*); men detta hade Hertig *Erik* ingen lust at afbida: Han höll sielf med Norske Konungen, på dess anmodan, et Samtal i Göje-månad, då de begge kommo öfverens om en wapnhvila i wäntan af en beständig Fred. Derpå afskiedade Hertigarne deras krigsfolk: *Erik* lät i Lödese uphygga et stort hus, höll der et Kungeligt Hof, utdelte Riddarebälten och ansenlige skänker, gaf utländske Soldaten sin fulla betalning och lät således både in- och utrikes wörda sig, efter så friska prof af mod och försiktighet (**).

A. C. 1310.

(*) Pet. Clauss. Chron. Norv. ad. A. 1310. cfr. ipf. Transact. Helsingb. 6. ferante Fest. Mar. Magd. a. 1310. in collect. Had. ad Chron. Rhytm. p. 6.

(**) Er. Ol. & Mess. L. c.

11. *Clemens* V. hade en tid tilförne upmanat så wäl Sverige som andra makter til en helig härfård emot Turken (***); men för de Nordiska war omöjeligt wid

(***) Bul. Clem. V. Pict. 3. Id. Aug. & Lit. ad ArchiEp. Ups. Avign. 2. Kal. Oct. 1307.

(m) Hertig *Erik* skulle gifva henne 1000 mark Svenska i morgongåfva och dertil 2000 mark lödige til lifgeding: Gref *Gerhard* af Holsten skulle nästföljande Mårtensmässa föra henne til Falkenberg, der Brudgummen skulle henne emottaga (cfr. Mess. L. c. T. 12. p. 161.) och Påfvens lof til giftermålet skulle skaffas, emedan de woro i någon skyldskap.

Digitized by Google

A. C. 1310. wid deſſa omſtändigheter, at dertil låna öronen: Svenſke Hertigarne woro ej allena ur ſtånd, at lyda ſådan förmaning, utan hade ock imedlertid blifvit oenſe med Präſterſkapet, hvaruti de råkade en farligare Fiende, än både Dannemark och Norige: Under de häftigaſte krigsbulren hade de ej allena beſkattat kyrko-bönder (*), utan ock tagit winterläger för ſine ryttare och knektar i kloſter, Biſkops-gårdar och kyrkogods: de kunde ock i ſå ſtort nödfall ej annat giöra; men det war at röra det Andeliga Ståndets ögneſten: Tyſke Soldaten leſde wäl mycket utan ordning och åga; men Präſterne beſinnade icke, at det drabbade alle i hela landet lika (**): De ropade hånd i högden, klagade för Påfven (n) och hotade Hertigarne med bandlyſning (***) utan affeende på all den ynneſt (o) de af dem niutit tilförne (†): Deraf kallnade Förſtarnes Sinnen mot Roms wälde; deraf förbittrades de Andelige än mer och deraf wiſte *Birger* ſig med tiden at betiena; men ſaken behöfde åh några åhr, at mogna, ſom framdeles lår wiſa ſig: *Erik* och *Waldemar* brydde ſig i början icke widare om deſſa klagomål, än at de påbödo full och riktig Tionde för Upſala-Stol (††) och några flere förmåner för de Andelige (†††): De infunno ſig nu om ſommaren efter aftal (*) i Helſingborg,

(*) v. ſupr. §. 10.

(**) v. ſupr. §. 2.

(***) cfr. J. Wild. Hiſt. Pr. p. 423.

(†) v. ſupr. §. 1.

(††) Mand. D. E. & Wald. Svartſiö. Sabb. prox. ante Dom. Trin. a. 1310.

(†††) Lit. pro Sigtun. Mon. die Lunæ poſt Trin. & pro Ec. Upſ. d. 1. Oct. 1310.

(*) v. ſupr. §. 9.

(n) *Clemens* V. utgaf d. 9. Junii 1309. d. 28. Oct. och 22. Nov. 1310. ſina ſkrifteliga förmaningar til alle trogne om hielp til Upſala Domkyrkas upbyggande, med löften om ſyndernas förlåtelſe på wiſſa tider. v. Petringſ. Mon. Uſl. p. 20. 21.

(o) Hertig *Waldemar* hade kort förut bekräftat Linköpings Domkyrkas Friheter. v. Lit. D. Waldem. Nyk. 2. d. Paſch. 1310.

Digitized by Google

borg, der Konungarne af Sverige och Dannemark woro dem til mötes: En förlikning träffades då den 15. Julii emellan *Birger* och hans Bröder på samma fot som i Orebro A. 1308 (*), hvarmed hela riket gick mellan dem likſom i arfſkifte: *Birger* tillade man *Helſingeland och Norrlanden, ſtörre delen af Wäſtmanland, Södermanland och Nyköping, hvars Slott dock ſkulle förſtöras, Nerike, Oſtergötland och Stegeborg, Gotland och Wisby* (p), *en del af Smdland, Wiborgs-Slott i Finland, hvars nya befäſtning han dock ſkulle godgiöra, hans arfvelott i Kopparbärget och alla de gods han i landet ägt, förutan några, ſom Hertigarne undantogo* (q). *Alt det öfriga af Svea- och Göta-riken, tillika med enſkylta arfvegods i alla landsorter, behölio Hertigarne, hvilka dock derföre borde wara Konungen, ſom deras Låhns-Herre, med Ed och trohet förbundne; men om endera af dem barnlös dog, ſkulle deſs lott utan widare delning falla til den, ſom* A. C. 1310.

(*) v. ſupr. §. 3.

(p) Halfva Skatten deraf ſkulle dock Hertigarne tilfalla.

(q) Deſſa woro *Simansö* eller *Hörningsholm* och *Mörkön*, *Foldends*, *Harg*, *Spånga*, de qvarnar, ſom *Birger* ſig tilbytt af ſine Bröder mot Såtesgården *Ekeby*, och Landboerne under tvenne gårdar i *Svennom*. Åfven undantogos Marſken *Torkel Knutſons* och hans ånkas Fru *Hedvigs* gods, dem hon ſkulle få behålla: Likaledes några Öjar i ſkiären, ſom woro förlänte åt Preuſiſke Landtmåſtaren *Henrik Plotzke* af *Stromberg*, hvilken tycks hafva ſlutat ſin tid i Sverige, ſedan hans åmbete uphördt genom Tyſke Ordens-måſtarens *Sigfrid von Feuchtwangens* flyttning til Marienburg.

Digitized by Google

A. C. 1310. *ſom efterlefde: Ingendera af alle tre Bröderne ſkulle bygga nya Slott; ej heller pålägga underſåtarne minſta ſkatt emot deras gamla friheter utan deras goda wilja: Konungen ſkulle i Hertigarnes länder icke hafva det ringaſte at befalla, ej heller i ſina egna kunna bortgifva, ſälja eller förpanta någon fäſtning eller ort, hvartil åfven Hertigarne för ſine delar ſig förpliktade: Ridderſkapet och Adelen ſkulle öfver hela Riket niuta deras gamla frälſe-rätti heter: All oenighet ſkulle evigt förgätas och Fördragen på båda ſidor utväxlas: Konungarne i Sverige och Dannemark, Förſtarne* Erik *och* Waldemar, *Hertig* Chriſtoffer *af Söder-Halland, Hertig* Henrik *af Mekelburg och Gref* Gerhard *af Holſten ſkulle ej allenaſt hålla denna förening oryggelig* (r), *utan och biſtå hvarannan inbördes mot hvar och en påkommande Fiende med råd och dåd i rättan tid* (*). Sådan war nu den *Helſingborgſka Freden*, hvarigenom Sverige fick lika ſom Tre Konungar på en gång (**): Deſſe täflade ſins emellan i prakt och wälluſt, hvartil fordrades nya pålagor, ſom förorſakade i landet knorr, fattigdom och elände (***): Men man bör märka, at Hertigarne ännu icke delte ſins emellan hvad dem war af-

(*) Tranſact. Helſingborg. Fer. 6. prox. ante feſt. Mar. Magd. ſeu Kal. Aug. A. 1310. ap. Meſſ. L. c. p. 159. cfr. Häfdabyter af Lödeſe 1315. in collect. Hadorf. p. 8.

(**) cfr. L. Holb. L. c. p. 386.

(***) cfr. Er. O. p. 277.

ſtädt

(r) Wårjemän på K. *Birgers* wägnar woro Konungen i Dannemark, hans Broder Hertig *Chriſtoffer*, Ärke-Biſkop *Nils* af Upſala, *Bryniolf*, Biſkop i Skara, och *Magnus* i Wexiö ſamt 60 Svenſke Riddare: På Förſtarnes ſida underſkrefvo *Henrik*, Hertig af Mekelburg, *Gerhard*, Gretve af Holſten, *Mats Kettilmundſon* och åtſkillige af deras wänner i Sverige. v. Meſſ. L. c. p. 160.

Digitized by Google

an höllo det tilsamman under *Mats Kettil-* A. C. 1301.
r inseende i en kropp, at wara så mycket
lde på alla händelser.

Näpligen war denna förlikning teknad, för-
Menved framlade ofvannämde Förslag til Fred
onungen af Norige och Svenske Hertigarne
med den ändring, at han förlänte de sena- (*) v. supr. §. 10.
ls (s) med Norre-Halland, til at giöra Her-
å mycket mer hägad, at gifta sig med *So-*
erle. *Erik* hade böjelse för Norska Prin-
aremot *Sophia* honom icke synnerligen be-
nen det war just orsaken, hvarföre han så
fvertala sig, at bifalla denna öfverenskom-
ut man ock införde Norske Konungens
om han sielf warit tillstädes (**). Hertigen (**) Annogr. Transact. Helsingb. VI. fer. ant. fest. Mar. Magd. a. 1310. ap. Hadorf. ad Chron. Rhytm. T. 2. p. 6. (***) Pet. Clauss. Chron. Norv. ad a. 1310.
örr tilämnade Svärfaders sinne, som war
t sig inga lagar föreskrifva? Nog hade *Hå-*
ta fredsförslag och dervid giordt påminnel-
en at det skulle wärkställas utan hans wet-
ta fullt af honom gillas, i synnerhet an-
e-Halland, hvartill Danske Konungen nu
Herre betog *Håkan* all rätt, det kunde ej
da: Desutan hade denne Friare på sin si-
Drotningen i Norige och sielfva Fästmön
ck sin Frände *Erik Waldemarson* (††), (†) v. supr. §. 6. (††) v. infr. §. 13.
a han utan tvifvel oförmärkt gaf *Håkan*
r en sådan afhandling så snart han lät ho-

Dan. ab A. 1308. ad A. 1363 säja: *Dux Eri-*
est Miles Regis de Hallandia. v. Westphal.
d. T. 1. p. 1389. ap. S. Bring. Mon. Scan.

Anc. 1330. nom weta, at han i Helsingborg warit nödsakad denſamma at inga! Han underſkref henne wärkeligen den 16. Julii och reſte med ſin Broder *Waldemar* hem til den i Arboga utſatte Riksdagen, der han Lars-Mäſſeafton lät fyra Biſkopar och tiugofyra Riddare förſäkra den morgongåfva han lofvat *Sophia af Verle*, nemligen 1000. mark Svenſke och dertil en Lifgeding af 2000. mark lödige (*): Alt detta brydde Norſka Hofvet och giorde *Håkan* afvundſiuk både om Norre-Halland och om ſin förſkutne Måg; men hvad alvar Hertig *Erik* dermed hade, kan man lätt döma; ty når Gref *Gerhard* af Holſten ſedermera efter aftal wid Mårtensmäſſe-tiden förde Fröken *Sophia* til Falkenberg, war der ingen til mötes på Hertigens wägnar, ſom förevände, at han ännu ej fådt lof från Kom, hvilket han ätagit ſig at ſkaffa, ej heller hade ſamvete, at gifta ſig med en anförvant (t): Så lekte man med ord och afſkied; men det kom mäſt deraf, at en gifmild Herre ſtrax fann Biktfadren willig, at löſa honom från de heligaſte förplikteller. Konung *Birger* lånte i Helſingborg af ſin Svåger 10000. marker ſilfver på tre åhrs tid, för hvilka aderton Rikſens Råd af Sverige gingo i borgen: Han kom ſedan wid Mickelsmäſſo hem til ſit delta Rike, der han en tid lefde i ſtillhet; men lät dock icke efter aftal förſtöra Nyköpings-Slott. Han ſökte deremot, at ſtälla ſig in med de Andelige och betrodde Upſala-DomCapitel, at förvara all Konungſlig Skrud, klenoder (u) och helgedomar (**).

(*) Meſſ. L. c. p. 161.

(**) Lit. R. Birg. Suderk. d. S. Barthol. 1311.

13. Imed-

(t) *Sophia* fick ſedan *Erik Waldemarſon*, Hertig af Södr-Jutland. v. Meſſ. L. c. p. 161.

(u) Til ex: En ängel med en torn af Chriſti krona. et

Digitized by Google

13. Imedlertid arbetades i hemlighet på freden A. C. 1311.
lan Norske Konungen och Hertigarne af Sverige,
dertil lade sidsta handen i Opslo den 17. Martii A.
: Wilkoren woro följande (*): Håkan *skulle in-*
re åhr utan hemgift gifva sin Doter Ingeborg
ertig Erik, *som med henne skulle få Norska*
n, i fall hennes Fader dog utan manlig Arf-
: Om Håkan *ej lefde öfver bröllopet, skul-*
rotning Euphemia *och Noriges Råd likavål*
rda Hertigen både Riket och Fästmöen; dock
han inge främmande Ambetsmän tilsättia
g Waldemar *skulle träda i äktenskap med* Hå-
Broders och Företrädares Doter Ingeborg E-
ter (x) *och med henne få* 3000. *marker silf-*
hemgift: Morgongåfvorne skulle ankomma
udgummarnes behag: Deremot skulle Herti-
ej allena utväxla alle Fångar, utan och af-
Håkan *Slotten* Warberg, Hunhals *och* Kung-
efria honom hos Konungen af Dannemark
t löfte angående sin Doters Giftermål med
e Arf-Prinsen Magnus Birgerson (**), *för-*
honom mot alle hans Fiender och tiena ho-

(*) Petr. Clauss. Chron. Norv. ad a. 1311. & Mess. S. I. T. 10. p. 161.

(**) v. supr. §. 6.

r

cifix med guldfot, et af cristall med elfenbens-
, et af Jaspis, några dosor af cristal, silfver och el-
jen, en Kungelig Krona, Spira och Riksåple, Kun-
g Skrud (Dalmatica, Mantellum, Thorax, Vestes
e, Sandalia, Aquila de auro, Baltheum de argen-
och en Bok *de Coronacione Regis cum Ystoria de Spi-*
oronæ Domini.

nnes Syster war gift med *Jon Pederson* (Båt) i Sve-
som war af Orknöja-Jarlar, cfr. Pet. Clauss. Chron.
v. ad A. 1296.

Digitized by Google

A. C. 1311. *nom så wäl med skiepp som med 400. ständige hästar, dock på hans egen bekostnad, när de upbådades.* *Håkans* Hof-Präst och Biktfader, den oäkta *Erik Waldemarson* af Sverige (y), blef ock wid detta tilfälle ihogkommen, efter han war både honom och Hertigarne så närskyld och af Kungelig blod både på Fäderne och Möderne (*): *Man tillade honom hela* Marks-*härad i Wästergötland, hvartil Hertig* Erik *lofvade, at än lägga mer, så snart han med* Ingeborg *fullbordat sit giftermål* (z): Hertigarne hade af denne Frände wid Norska Hofvet och Fredswärket, under hans andeliga mantel, haft så godt Bistånd, hvilket ännu mer behöfdes, at han lätteligen kunde erhålla så goda wilkor. Freden wärkställtes upriktigt å båda sidor på *Balerör* den 14. Maj. *Håkan* trolofvade der åt *Erik* andre gången sin Doter, hvars Bröllop sedan gick snarare för sig, än i Freden war utfatt, och Hertigarne lämnade åt Konungen nyklarne til *Warbergs*, *Hunhalls* och *Kunghells* fästningar. Alt detta skulle tills widare hållas hemligt för Konungen af Dannemark, som eljest deremot kunde påfinna hinder.

(*) v. supr. c. 8. §. 1.

14. Strax

(y) Underligt, at Messenius mot alle andre Häfdeteknare mödat sig at wisa, det denne warit Konung *Waldemars* och *Sophias* äkta Son och således rätt Arf-Prins til Sverige, hvilket han aldrig kunnat wara. v. supr. c. 9. §. 2. cfr. Er. Ol. p. 167. &c.

(z) In för rätta i Nyborg A. 1327. då K. *Waldemar* i Dannemark war sielf tilstädes, föröktes denne *Erik Waldemarsons* inkomster med städerne Malmö och Trelleborg i Skåne, v. Mess. L. c. T. 12. p. 174.

Digitized by Google

14. Strax efter detta wårk företog sig Hertig *Erik* A. C. 1311.
ng resa. Han besökte Helgonens grafvar i Rom
sedan *Clement* V, som då förlagt Petri Stol til A-
on: Ährendet skulle synas wara, at begåra Påf-
lof til giftermålet med *Sophia af Verle*; men i
et war det snarare, at giöra det omöjeligt (*) (*) Mess. L. c. p. 162.
it låta gilla det han åstundade med Norska Prin-
: Et almänt kyrkomöte, i anledning af Påf-
kallelse-bref en tid tilförne (**), hölls då i Vi- (**) Lit. Clem. V. ad Archi Ep. Upf & Suffrag. Pict. a. 1307.
Dauphiné, der Tempel-Herrarne så grufveli-
ömdes och medforos, oaktadt de Nordiske Bi-
rs förivar, som påstodo, at de Skyldige åtmin-
borde höras, innan de straffades (***): En lindri- (***) Pierre Du Puis Hist. de la Condamn. de Templiers Vertot. Hist. de l' Ord. de Malth. L. 4.
åta war der emellan Ärke-Biskoparne af Upsala
ind om förträdet, hvaruti den senare dock bi-
sig ännu wid sit forna påstående (†); men der- (†) cfr. Mess. L. c. T. 15. p. 51. 52.
fattade sig icke Svenske Hertigen: Sedan han
en blifvit wål undfägnad, reste han til de för-
Hof och orter i Tyskland, der han allestådes
ånker och präktigt upförande sökte wisa sin
(††): *Lybeck*, som war hufvudet för Hanse- (††) Er. Ol. p. 275. & Mess. L. c. T. 12. p. 162.
e, emottog honom med mycken högaktning;
itan egennytta: Hon fick hans löfte på några
friheter i Norden, hvilket kort derefter wårk-
då hon genom sine Fullmåktige erhöll både
i hans Broders tilstånd af Warnhem den 15.
12 (a), at fritt och obehindradt handla i Fin- A. C. 1312.
en, wid Holmgårdske kusterne, på Neva-

 ström-

ta bref underskrefvo tillika med Hertigarne Bi-
Carl Båt af Linköping, *Storbiörn* af Strengnås,
iske Landtmåstaren *Henrik af Stromberg*, *Birger*

A. C. 1312. (*) Moss. L. c. cfr. Schönstr. Introd. in H.S. MS.

strömmen, Ladoga och intil Nogården, hvarpå ännu Lybeckarne öfver 250 åhr derefter sig beropade (*): Från de första tider hade Sverige således öfver dessa Haf behållit sit Herravälde. I hemresan genom Dannemark hälsade Hertigen den 17. April på Konung *Erik*, som då war i Söborg: Han wille gerna gifva honom tilkänna sin ändring i giftermålet med hans Systerdoter och åfven förmå honom, at samtycka det förnyade med Norska Prinsessan: Hertigen behöfde hervid sin wältalighet: Roms förbud, som han föregaf, och hans Samvete skilde honom från *Sophia*; men ingenting skulle ombyta hans tilgifvenhet för hennes Morbroder, den han jemväl lofvade, at bistå emot Hanse-Staden Rostock, som nu giorde honom bekymmer (b): *Erik Menved* hade liksom Konungen af Sverige och *Niclaus af Verle* under Hertigens frånvaro med mycken harm fådt weta denna Sak, och deröfver wid Thomas måssetiden haft åtskilliga rådplägningar; men han war en god Herre: Han antog Hertigens skiäl och giorde Norske Konungen fri från dess utfästelse: Dock med förbehåll, at *Sophia* fullkomligen borde tilfredsställas efter gode måns omprofvande, som skulle mötas i Falkenberg den 29. Sept. På Danska

Pehrson Brahe), *Gudmar Månson* (Hvide eller Hiorthufvud, *Philip Olosson* och *Gotskalk af Kyrnen*, Riddare.

(b) *Niclaus af Verle*, *Sophias* Fader, hade mot gods i Dannemark afstådt denna stad til *Erik Menved*; men honom hade Rostockarne icke welat erkänna, utan förstört hans nyss anlagde fästning *Danskborg*: Dock detta åhr 1312. måste de falla til föga, svärja trohet och betala 14000. marker silfver. v. Lit. Sen. Pop. Rost. fer. 6. post Luciæ ap. Holb. L. c. 372.

Digitized by Google

sidan waldes Hertig *Christoffer* af Söder-Halland, A.C. 1311.
ig *Henrik* af Mekelburg, Gref *Adolf* af Schaum-
och *Esger Jul*, Ärke-Biskop i Lund (c); *Erik*
leremot sin Broder *Waldemar*, *Carl Båt*, Bi-
i Linköping, *Birger Pedersen* (Brahe), Lag-
i Upland (d) och *Gudmar Månson*, Lagman i
ergötland, begge Riksens Råd: Sammankom-
ick för sig (*); men utan wärkan: Målet blef
itit til et annas möte.

(*) Ecc. Christ. Chron. Norv. ad a. 1318.

5. Under Hertig *Eriks* frånvaro hade wål på
vignar Brodren *Waldemar* eller snarare *Mats*
mundson, som mycket gynnade Prästerskapet,
Biskopen i Linköping den olaglige förmån, at
Böter, som Konungen tilkommo (**), hvarige-
an, förmodeligen til *Birgers* förklening, tänkt
g in igen hos de Andelige, som nu måst beqvå-
uti en sex åhrs penningehielp til det heliga Lan-
lla Biskops- och kyrkogods i Sverige: *Clemens*
om wåhren detta åhr skickat *Franciscus Ni-*
Tiberti, Skattmästare och Procurator af S.
Hospital i Jerusalem med flere Bröder, at
lenna skatt (***), så at Prästerskapet wål kun-
ma den skada Hertigarne dem förorsakat (e);
men

(**) Mand. D. Er. & Wald. Calmar. in vig. Epiph. Dom. Ap. J. Wild. Hist. P. p. 423. cfr. supr. c. 9. §. 9.

(***) Peringsch. Mon. Ull. p. 141.

n satt der från A. 1309. til A. 1325.

n hade för Hertigarnes räkning upburit några de-
åntor, som kallades *Markagiäld* och derföre A.
fådt deras qvitto-bref, hvaruti hans trohet myc-
erömmas.

na af Linköpings-Stift samlades då på det ena åh-
; f 2. siuhundrade ottatio otta marker purt silfver
ågra lod när) och af Upsala Stift A. 1319. sex

A.C. 1318. (*) cfr. supr. §. 11.

men ännu woro icke såren helade (*): Ärligheten dålde sig under at skan, til dess hon såg sig tilfälle, at utbloſa: Dock war Ärke-Biſkop *Nils Kettilſon* (f) i alla sin tid Hertigarnes wän. Desſe hade nu med sina giftermål at göra, hvartil de gjorde åtskilliga penningelån, i synnerhet et hos några Wisby-Borgare af 350 mark. silfver (**): Deras bröllop firades med all den tidon brukelig prakt i Opslo den 29. Sept. samma dag, som mötet hölls i Falkenberg, at tilfredsställa den förskutna Bruden (***): Gästebuds-glädien warade länge, hvarpå desſe nygifte Herrar låto bygga *Lidese* upbygga och tilreda ansenliga rum, at i deras eget land på Kungeligt sätt emottaga deras Gemåler (†). Imedlertid hade man ögonen på rolighetens bibehållande i Norden: Sverige, Dannemark och Norige fördrogo ån af sofmiſaren A. 1323. sine Fullmägtige til Helingborg, der sidsta Freden til evärdelige tider bekräftades (††); men Hertig *Erik* dömde man til at förnöja Sophia af *Verle*, hvartil han ej heller nekade: Han lät sig beqvåma til at betala 2000. mark Cölniſke til hennes Fader och 4000. til hennes Morbroder, som åtog sig omsorgen för hennes lycka: Han underlåtade sig ock, at betyga med hundrade Riddares Edgång, det hvarken han eller hans Broder *Waldemar*, som ifven i hemlighet warit henne åmnad, hade förſakat henne af förakt eller ilvilja, utan blott i anseende til *Guds Lag*

(**) Oblig. D. Eb. & Wald. in vig. Parif. & Brig. a. 1318.

(***) v. supr. §. 14.

(†) Er. Upſ. p. 275.

A.C. 1323.

(††) Tract. Helſingb. trid. poſt Domin. Trin. a. 1323. ap. Meſſ. L.c.T. 12, p. 162.

hundrade trettio nio marker 5 öre penningar, Svenſkt mynt, hvilket war wisſe åhrliga Taxan, så länge Skatten utlades. v. Peringſch. Mon. Ull. p. 146.

(f) Han utgat d. 28. Apr. 1311. et aflats-bref på 40. dagars Synda-förlåtelſe för dem, som beſökte S. Mariæ Capell i Upſala-Domkyrka på dess fem Fester.

Digitized by Google

(g); ty så kallade man Påfvens befallningar. Alt det- A. C. 1313.
s i sluteligt öfvervågande några weckor derefter i
ng på Jutland (*), der åter et evigt förbund giordes
m Konungarne af Sverige och Dannemark, Hertig
offer af Söder-Halland och *Nils af Verle*, på den
mt Konungen af Norige och Svenske Hertigarne på
sdan; *Norske Thronen efter* Håkans *död försäkra-*
rtig Erik *af Danske Konungen, som äfven för-*
honom och hans Broder med Norre-Halland,
t Håkan *änteligen afstod*: Erik *och* Waldemar
ilte deremot hvad de lofvat i anseende til Sophia
e, *dock*, som tycks, *med den ändring, at de i stäl-*
enninge-afgiften gufvo sin förpliktelse med tio
åns underskrift (h); *at bistå Konungen af Dan-*
mot hans då warande Fiender och äfven i tre
r at hielpa Nils af Verle, *som i samma feid war*
d (**): Nyttan deraf rönte *Erik Menved strax*
nse-Staden *Gripswald*, som tvingades, at beta-
n en summa penningar (***). Derpå mötte Her-
sina Förstinnor på Norske gränsen och höllo
s-gillet i Lödese (i), med stor högtidelighet,
la landet genom missväxt nu plågades af gan-

(*) Transact. Colding. die Ven. ante fest. Magd. a. 1313. ap. Petr. Clauss. L. c.

(**) cfr. A. Hvidf. ap. Mess. L. c. p. 163.

(***) Mess. L. c. T. 15. p. 51.

n war deras Svågers Systerdoter.
Se woro *Mats Kettilmundson*, *Gunne Gris*, *Arvid*
son (Sparre), *Lars Olofson*, *Henrik* och *Bernhard*
n, *Johan* och *Conrad de Kou*, *Echard* och *Johan*
rnen. För Hertig *Erik* i synnerhet, som i anseen-
Norska elterträdelsen war mäst heruti delaktig,
e hans Broder *Waldemar*, Hertig *Henrik* af Me-
g, *Nils Olofson* och *Bernhard Molzan*.
ögtiden firade de sedan särskilt, *Erik* med sin
ina i *Ingatorp* wid Gudhem och *Waldemar* med
almar (v. Mess. T. 12: p. 163.). Detta åhr hafva

N. C. 1313. (†) A. Spol. Ep. MS. & Laur. Laurin. Annot. (††) Br. Ol. p. 277. (†††) El. Rann. Relat. MS. de Mon. Sv. d. 22. Nov. 1698.

ska dyr tid, som åfven warade följande åhret (†), så at en tunna råg gålde tiugo öre Stockholms mynt (††) eller, efter wårt nu brukeliga, 22. daler 16. öre kopp:mt (†††), som den tiden war oerhördt.

16. *Magnus Birgerſon*, Sveriges Arf-Förſte, som nu miſt ſin Brud, blef ſnart förſedd med en annan: Hertig *Henrik* af Mekelburg trolofvade honom i Helſingborg med ſin ſläkting *Euphemia*, Hertig *Wiceſlav* den 4des (k) Doter af Rygen; hvars hemgift ſkulle wara 3000. mark. Cölniſka: Morgongåfvan, hvartill *Magnus* deremot förſkref ſig, war 600. marks årliga inkomſt; hvarutur *Euphemia*, i fall han dog för henne utan barn, ſkulle af hans Arfvingar löſas med 6000. mark. lödige: Hans Fader ſkulle ſkaffa honom Påfvens tillåtelſe, ſom nu blifvit en ſkyldighet wid alla Giftermål, faſtän Slägtskapen war mycket fiärran, och en ſammankomſt utſattes til följande åhret på Trefaldighets Söndagen i Wordingsborg, der Konungarne af Sverige och Dannemark ſamt Hertigarne af Söder-Halland och Rügen detta åhrende åldeles ſkulle afgiöra (*). Imedlertid war hela Norden tryckt af den dyra tiden, i ſynnerhet Sverige: Dertil kömmo ſå många Kungeliga Hofs yppigheter och pålagor (**): *Birger* hade måſt ſälja åt Arke-Biſkopen och Upſala-Domkyrka ſin gård *Höftuna* i Håbo-Härad, ſom han köpt af ſin Morbroder, Gref *Gerhard* af

(*) Meſſ. l. c. T. 12. p. 163.

(**) cfr. ſupr. §. 11.

de hegge utgifvit et bref (intr. Oct. Aſſumt. B. Mariæ) om *Dombroans* i Upſala bygnad och wid makt hållande (v. Peringſch. Mon. Ull. p. 9.), hvilken förordning förnyades af K. *Måns Eriksſon* A. 1337. Dom. próx. poſt Greg.

(k) Han efterträdde ſin Fader A. 1303. och war den ſiette Hertig af Rügen; ty ſedan ärfdes det af hans Syſterſon *Wratiſlav* IV. Hertig i Pomern. *Wiceſlav* IV.

Digitized by Google

en, för 1603. lödige marker silfver (*). Han
k skrifva til Helsingeland, at Ärke-Biskopen
le nimta S. Olofs Skatt (**), som man der
nedlagt eller, liksom tilförne (***) skic-
orige. Sielfve de Andelige måste ock begyn-
tgiöra den förromtalte Sex-Åhra skatten;
en dem pålagt, til krigshielp emot Sara-
(†): Den besteg sig åhret derefter allena i Up-
til 639. mark penningar eller 1917. daler
och alt sådant skulle den fattige uthungrade
betala; Ty Prästerne wiste at återtaga sin
på et möte i Upsala detta åhr förordnade Ar-
Nils, at den, som ej betalt sin tionde til
eller Söndagen Lætare, skulle ej få begå
lattvard, och den, som derunder dog, skal-
begrafvas i kyrkogården, til dess Arfvin-
nden utgiorde (††): Bördan låg således på
n: Ofveralt hördes derföre ej annat, än up-
ände: I Norige walde hela Finmarken sin
ng Martinus, en förlupen Munk, och wil-
hatt utgiöra; men blef dock genom Gisser
dnad brakt, så at ock Martinus sielf un-
Konungens nåd (†††): I Dannemark war än
ghet: Der upreste sig Nils Brock och en
på Jutland, som länge knorrat öfver o-
nga (*): De ihielslogo Konungens Drost
f Adelen; men blefvo straffade (**) och
Ccc 2 dom-

A. C. 1313.
(*) Lit. R. Birg. Stäkeborg. 3. Junii 1311. cfr. Anonym. MS. in Bibl. Upf. ap G. Wallin. Sigt St. & Cad. æt. 3
(**) Lit. Birg. R. den Svårnhom. prope Nykop. a. 1313.
(***) v. supr. c. 9. §. 384.
(†) v. supr. §. 15.
(††) Peringf. Mon. Ull. p. 141.
(†††) P. Claus. Chron. Norv. ad 1313.
(*) v. supr. §. 7.
(**) L. Holb. D. H. T. 1. p. 374. 375.

ig mot sin egen stad Stralsund; men kunde ej
inga henne, utan med Konungens af Danne-
ielp. Han war lyckelig i en drabning wid
mot Hertig Henrik Lejon v. A. G. Schwarzii
ag. 1727.

A. C. 1313. dömde til större utgifter (l): I Sverige war samma Sorgespel: En Adelsman, kallad *Biugge* (m), uprörde Almogen i Finheden (n) och hela den trakten af Småland, som hörde til Konung *Birger*, låtandes af de uproriske gifva sig Konunga namn: *Birger* skickade dit krigsfolk (o) och war så lyckelig, at *Biuggen* tillatte lifvet och sammangadningen skingrades (*); men på Gotland gick det honom wärre: Han reste dit A. 1314. och utfordrade af Staden och landet större skatt, än tilförne, oaktadt den i hans Faders eller i *Torkel Knutsons* tid blifvit förökt til 400 mark silfver (**), hvaraf honom nu efter Helsingborgska Freden ej tilkom mer, än hälften (***); men Gotlänningarne grepo til wapn och bemötte honom så ifrigt, at han förlorade mycket folk och sielf med största fahra måtte fly tilbaka (†): De tilbödo honom likväl i öfrigit deras hörsamhet och betalte riktigt de 200. marker silfver, dem de honom icke wägrat (††).

(*) cfr. Mess. L. c. p. 165. & A. Spol. MS.

A. C. 1314.

(**) v. supr. c. 8. §. 26. in not.

(***) v. supr. §. 11. in not.

(†) Er. Ups. p. 277. Loc. H. S. p. 100.

(††) Mess. L. c. p. 163.

17. Denna Gotlands dierfhet satte *Birger* i fruktan, at alle hans underfåtare i hemligt förstånd med hans Bröder woro honom otrogne; hvilket hindrade honom, at resa efter aftal til Dannemark (†††): Han kal-

(†††) cfr. supr. §. 16.

(l) Nemligen en skieppa Säd åhrligen af hvart stycke jord, som war wärdt en mark guld, hvilket kallades *Guld-korn-Skatt*. v. Holb. L. c. p. 374.

(m) Menas hafva warit en *Ulfsparre*.

(n) Johannes Magnus och Messenius hafva tagit *Finheden* i Småland för *Finland*, hvilket mer hade kunnat ursäktas, om de warit utlänningar.

(o) Utan tvifvel under *Knut Jonson* (Blå) til Aspanäs, som wid denna tid blifvit Sveriges Drots, eller Riks-Marsken *Håkan Läma*, hvars Fader *Gregers Knutson* til Salistad och Arnö war Son af *Knut Håkanson Jarl*. v. supr. c. 6. §. 10.

Digitized by Google

Rikſens Herrar til Söderköping, der äfven A. C. 1314.
ne ſig infunno, och begärte af dem ny förſä-
tro och huldſkap: Ingen undandrog ſig en
ldighet: Tio Rikſens Råd woro tilſtädes,
Drotſen *Knut Jonſon* (Blå), Marſken *Hå-*
t, *Thure Ketilmundſon* (Bielke), *Tyke*
o), *Peder Liquidſon*, *Håkan Haraldſon*,
runke, *Staffan Döring*, *Carl Oſtenſon*,
och *Torſten Gudvaſtaſon*, wåpnare, hvilke
ane och munn förpliktade ſig, at tiena Ko-
n deras plikt fordrade och äfven efter hans
ſa krafter bibehålla hans Drotning och Arf-
deras rättigheter (*): Af Uphofsmänner-
t på Gotland tog *Birger* jämväl ny tro-
h lät ſig utan möda blidka i et mål af fådan
t: Hans Bröder, ſom ej heller wägrade
den ſäkerhet han af dem kunde äſtunda
u förlorat en god wän i Arke-Biſkop *Nils*
dödt den 30. Maj (***), efter hvilken i
följde *Olof Biörnſon* (q) *Färla* (r) af

(*) Autogr. Renov. Homag. Sudercop. d. 8. Dionyſ. a. 1314. p. Er. Upſ. p. 278. & Meſſ. L. c. p. 163.

(**) cfr. Holb. L. c. p. 386.

(***) Er. Benz. Mon. Ec. p. 207.

i i Tiohärad; förde 4 Stengaflar i wapnet. v.
Stiernm. Höfd. Min.
igdes af Arke-Biſkop *Esger* i Lund, faſtän Up-
ter *Nicolaus* och *Thomas* proteſterade (v. Meſſ.
p. 79. 80. 81.); men *pallium* hade han ån ej
17. och 18. förmodeligen för Schiſmen ſkull.
om och Avignon (v. H. Speg. Chron. Archi-
Benz. Mon. Eccl. p. 208.). Han dog A.
Mart. ſedan han lagt *Arnö* helt och hållit,
Fyaby och flera faſtigheter under Upſala-
: Han byggde ſtenhus på *Thunum* och äfven
örutan Sacriſtien. v. Chron. Vet. in Mon.
. & not. Benz. p. 208.
Förſa ligger i Norunda-härad och Tenſtad-

Digitized by Google

A. C. 1314. *Forsa* (*): De kunde således lätt döma, at de Andelige ej skulle blifva dem benägne; men så handlade de ock med dem derefter; ty Prins *Waldemar* indrog den Tionde, som Ärke-Biskoparne länge obilligt upburit (**). Et almänt misstroende war her nu i landet på alla sidor, hvilket i en sjuk Rike-kropp är en af de farligaste anstötar: Konungen misstänkte undersåtarne och sine Bröder, Hertigarne deremot misstrodde Konungen och hans wänner, beggedera förmodade af hvarannan det wärsta och ingenderas tienare trodde sig wara nog säkre under sin egen Herres beskydd. Förstarnes ypperste män, (s) togo med deras tillåtelse et skyddsbref af Konungen i Dannemark, hvilket de i alt påkommande nödfall mente sig behöfva (***), et Steg, som för sällsamheten skull bör anmärkas, til prof af et ganska förvirradt tilstånd: Sådant kunde ej annat, än bebåda en almän olycka; De widskiepelige hade dertil andra tekn: En Comet skall denna tid hafva

(*) Chron. Vet. Archi Ep. Upf. in Mon. Eccl. Benz p. 40. cfr. c. 7. §. 15. in not.

(**) cfr. Edict. Birg. Stegeb. ap. J. Wild. H. Pr. p. 424.

(***) Lit. protect. R. Erici, Menved d. Ven. ante fest. omn. Div. 8. 1314.

Sokn (v. Chart. Membr. Olai A. 1302. ap. Peringsk. in Mon. Ull. p. 144): Nu bebos det af 9. hela och 5. halfgårds-bönder. Denne Ärke-Biskop köpte *Arki* i Stockholms Skären af *Tideman Frises* änka för 250. marker lödige och lade det under Upsala-Stol A. 1323. *Tideman Frise*, borgare i Stockholm, hade sådt *Arki* af K. *Måns Ladulås* A. 1282. v. Peringsch. Mon. Ull. p. 144.

(s) Desse woro *Mats Kettilmundson*, *Gunne Gris*, *Arvid Gustafson*, *Lars Olofson*, *Henrik* och *Bernhard Molzan*, *Johan von Bucholt*, *Conrad von Bugen*, *Echard* och *Johan von Kyrnen*, *Birger Pederson*, *Knut Liquidson*, *Mats Tunason*, *Carl Elineson* och *Nils Vemundson*, alle dubbade Riddare.

sig (*): Et rödt rägn, som man hållit för öll på många ställen, i synnerhet wid Ring- eller Norköping, och den rika handels-staden des i afka af hung-eld (**).

A. C. 1314.
(*) Loccen. H. S. p. 100.
(**) Mess. L. c. T. 12. p. 164.

Hertigarne af Sverige hade ännu hållit sina samman utan delning (***), liksom de forne ungar, och deröfver gemensamt regerat (†): e de i Lödese A. 1315. et *Håfda-Skifte*, hvar- s emellan så bytte, at *Erik* fick *hela Wä- d med Lödese och Axevall, Dals-land eborg, Norre-Halland med Warberg och Wärmeland, Dalarne och en del af Små- Kalmar-Slott eller alt hvad som nu he- are-Lähn, förutan Oland: Waldemar* fick *illika med Stockholm, Finland med Åbo stehus, Osterbotn, Åland och Oland med r Slott*, hvaremot *Erik* fick *wederlag i* i synnerhet *Ulleråkers härad*, dock *Nya* dantagit: Detta *Håfdabyte* skulle stå på *ähr, dock at femte åhrets räntor af in- ulle upbäras utan samråd med den an- skulle de komma öfverens, huru dermed rde förhållas*; men deras olyckeliga Ode em sådant at öfverlefva, som snart skall e förbundo sig nu åfven på det kraftigaste, *arannan mot begges fiender och at den, öfver den andre, skulle beskydda den af- vingar wid deras rätt och ägendom samt ned anständiga giften: Ingendera af dem nu under Håfdebytes-tiden antaga en ningsman på något Slott utan den an-*

(***) v. supr. §. 11.
(†) v. supr. §. 14.
A. C. 1315.

dres

A. C. 1315. *dres wetskap, ej heller utan Fogdens skrifteliga försäkran, at wid den ene Hertigens frånfälle hålla fästningen den andre tilhanda: Så skulle ock den ene gynna och älska den andres undersåtare, andelige och werldslige, som sine egne* (*). Under dessa författningar ägde Sverige efter utseende någorlunda stillhet, så at Hertig *Waldemar* företog sig en helig resa til Rom och Jerusalem (**): Deremot låt han från en Romare-färd hindra den nyls walde Ärke-Biskopen, hvilken han kanskie misstänkte; ty på Slotts-bryggan i Stockholm blef Prelatens följeslagare Kaniken *Nils Sigvastason* af under-Ämbetsmannen *Olof* wåldsamligen fasttagen (***), hvaraf hela resan stadnade: Kaniken kom likväl ut til Rom följande åhret; at erhålla Ärke-Biskopens åhrekåpa, och sedermera åhren 1320 och 1325, at ingifva i Påfviske kammaren stora penninge-summor, som framdeles skall berättas. Konung *Birger* hade imedlertid, liksom hans Bröder, ingådt en förbindelse med Konungarne af Dannemark och Norige samt Hertig *Uladislav* af Pohlen och dess Söner (†) emot Hertigen af Söder-Jutland, Margrefven *Waldemar* af Brandenburg, några Wendiska Hanse-Städer och de Danske fredlöse, som nu ej längre fingo beskiärm af Norige; men *Erik Menved* hade i detta krig af Svenske Hertigarne största nyttan (††): De angrepo hans fiender, sedan *Waldemar* war hemkommen från de heliga orter och befriade honom från denna fahra: Hans Broder *Christoffer* af Söder-Halland, som åter med honom war missnögd, slog sig äfven til Margrafven och de Biltoge, giorde landstigning på Fyen och intog *Svenborg* (†††); men han blef strax derifrån jagad och

(*) Häfdaskipte int. Er. & Wald. Princ. Lythos. in crast. Nat. Mariæ a. 1315. in Collect. Hadorf. ad Chron. Rhytm. p. 8.

(**) Mess. L. c. T. 12. p. 52.

(***) Attest. Bern. Prior. Sigt. &c. Sth. 5. Kal. Mart. a. 1315.

(†) Lit. Uladisl. dat. Cracov. V. Kal. Jul. a. 1315. ap. A. Hvidf. in Hist. Erici VII.

(††) Mess. L. c. T. 12. p. 165.

(†††) L. Holb. L. c. p. 377.

rlikning giord (t) i *Nyborg*, der Hertig A.C. 1315.
Gref *Otto af Hoja* och hundrade Riddare
Menveds sida woro wårjemån.

Öfver sommaren detta åhr hade warit en
wåderlek af tordön, rågn, hets och röta,
grödan på jorden blifvit fördårfvad (*); Der- (*) cfr. Er. Upf.
en hunger, som i sielfva Engeland war så p. 279.
ången ej tordes gå ensam, af fruktan, at
en (**), och sedan en så håftig smittosam (**) Rap. Thoyr. Hiſt. d'Angl. T. 3. p. 106.
u), at den i Sverige borttog wid pass en (***) A Spol. MS in Biblioth. Salſtad.
dels Inbyggare (***). En så almån olyc-
ning af folk förökтes af de lefvandes oro-
inland, sårdeles i Karelen, war så tygelfritt
t, at Konung *Birger* måtte A. 1316. för A.C. 1316.
tgifva en sårl kilt Förordning til Qvinno-
ehållande (†): Men sådant war dock icke (†) Statut. R. Birg. d. Yninge. 1. Oct. 1316.
e: Präſterskapet upreste sig för alfvar, at
illiga förmenta rättigheter, hvarunder ock-
hemlighet spelade, sedan han länge dertil
le (††): Årke-Biskop *Olof* anropade Påf- (††) cfr. supr. §. 11.
is hielp emot de werldslige Herrar, i syn-
igarne, som borttagit hans Tionde och
ians kyrka (†††). Til at mer bevoka Ro- (†††) Meſſ. L. c. T. 15. p. 52. cfr. ſupr. §. 17.
ver, betaltes Pallium eller Årke-Biſko-

Christoffer och hans folk fingo tilgift och för-
ref af *Erik Menved*, dat. Vernemunde. Sabb.
e Dom. Trinit. A. 1317. ap. L. Holb. L. c.

Sukdom år kallad *Engelske Svetten*, efter han
gen kommit från det landet, och har bestådt
g rödsot, cfr. Rap. Thoyr. L. supr. cit.

Digitized by Google

A. C. 1316. pens ullkappa åhr 1316. med en nåstan dubbel summa (*) eller 8780. Riksdaler (**), hvarvid det sedan blef i hela Påfvilka tiden. Prästerskapet emottog ock en Påfvens Förordning, at i tre åhrs tid gifva honom första åhrets inkomst af nya Lägenheter (***). *Erik* och *Waldemar* woro då begrepne i nya mått til deras befästelse mot all hotande motgång, sårdeles sedan nu *Eriks* Förstinna födt honom en Son *Magnus*, hvarföfver hans Svårfader Konung *Håkan* i Norige blef så glad, at han slog tiugofyra Riddare (†). Hertigarne förbundo sig då närmare med Konungen af Dannemark, som åtog sig, *at bibehålla* Erik *och hans Arfvingar efter Svårfadrens död wid Norske thronen; men skulle denne Hertig dö utan barn, wille* Erik Menved *dertil hielpa hans Broder* Waldemar *eller hans barn, som woro födde af* Håkans *Broderdöter.* Detta förbund underskref tillika med Förstarne Biskop *Carl Bår* (x) af Linköping och på Danska sidan Hertig *Henrik* af Mekelburg med *Nils Olofson* (y), en Skånsk Riddare (††). Til erkånsla derföre hade *Erik Menved* denne sommar godt bistånd från Sverige i Stralsundska belägringen (†††) och Pomerska kriget, hvaraf dock Rügiske Hertigen *Wirslav* IV. Svenske Arf-Prinsens tilämnade Svårfader (*), hade bästa gagnet (**). Men återvändom til de Andeliga åskedunder, som nu snart skulle krossa Sverige

(*) cfr. supr. c. 3. § 9.
(**) Peringsch. Mon. Ull. p. 143.
(***) Decret. Joh. 22. Avign. 6. Id. Dec. 1316.
(†) Petr. Clauss. Chron. Norv. ad a. 1316.
(††) Mess. L. c. T. 12. p. 165.
(†††) Id. T. 15. p. 52.
(*) v. supr. §. 16.
(**) A. G. Schwartzii Hist. Rug.

(x) Messenius och Hvidfeldt kalla honom orätt *Kiell.* v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 252.

(y) Denne grep sedan til wapn mot K. *Christoffer* i Danmark och giorde honom tappert motstånd. v. L. Holb. l. c. p. 398.

Digitized by Google

der förorſaka et det ömkeligaſte och olyggeſtånd i werlden: Motalaſtröm wid Norkö- A. C. 1316.
i detta åhr wid förſte wintren ſtadnade i ſit
war dertil hos de widſkiepelige et förebåd; (*) cfr. ſupr. c. 9. §. 1.
mörka tiden hade hvarken mod eller lius
in i de fördålda konſter, ſom under ſkien
kyrkas förkofring giorde ſå många tuſende
r olyckeliga.

§

)m wåhren A. 1317. utgaf Påfven *Johan-* A. C. 1317.
(z) åtſkilliga myndiga påbud: Han befalte
)itel inſamla *S. Petri Skatt* öfver hela Sve-
Han föreſkref Prelaterne i Lund, Linkö- (**) Lit. Joh. 22. ad Capit. Upſ. Avign. 3. Non. Febr. 1317.
)o, huru de borde förhålla ſig mot werld-
r, ſom underſtodo ſig hindra de Andelige i
wid åmbetens beſåttiande (***): Han be- (***) Lit. Ejusd. eod. d. & a.
a de friheter och förmåner, ſom Konung
it Svenſka Präſterſkapet (†); men af alt (†) Lit. Ejusd. eod. d. & a.
igaſt, at han ſkickade til Biſkoparne i Ska-
s och Nidaros en Fullmakt, at både ſår-
menſamt ranſaka och döma öfver Svenſke
ns klagomål emot werldſliga Makten, den
bandlyſa om hon giordt Upſala-Stol något
: Hertig *Waldemar* hade redan underka- (††) Bull. Joh. 22. Avign. 3. Non. Febr. a. 1317.
)parne i Skara, Linköping och Weſter-

Påfve ſkret ock detta åhr til alle Sveriges Bi-
n *Wigvatn*, at dermed ſkira kyrkor, kyrko-
h andra rum, ſom genom blodsutgiutelſe wo-
de (v. Bull. Joh. XXII. 3. Non. Febr.): Sam-
lning förnyades i Sverige genom Ärke-Biſkop
d. 7. Julii. 1344. v. Peringſch. Mon. Ull. p.

Digitized by Google

A.C. 1317. (*) Comprom. B. Waldem. Stockh. fer. 3. prox. ant. Palm. 1316. (**) E. Benz. Mon. Ec. p. 232. (***) Act. Inquif. cont. Duc. Sv. cfr. J. Wild. H. Pr. p. 423.

ås (*) tillika med två andre Präſter (a), få at de Andelige nu ſkulle wara Domare i deras egen ſak och befalla öfver Konungar och Förſtar: *Brynolf* (Grip), Biſkop i Skara, den förſte af denne Rått, blef i det ſamma död (**); men likawäl fortſattes Ranſakningen (***): Hertigarne märkte ſtrax, at alt detta gick ut på deras undergång; men låto ſig icke förfåra: Tvertom, de blefvo i ſin wrede mer tiltagſne och återkallade ſtörre delen af de Friheter, ſom de för Präſterſkapet olagligen bekräftat: Deſs mer förbittrades de Andelige: De upäggade Konungen til hämd (†), hvilken de afmålade, ehvad medel han dertil wille taga, ſom Gudi ganſka behagelig, och *Birger*, ſom af ſig ſielf war ſå benägen, önſkade dertil ingenting högre, än tilfälle: Detta yppade ſig ſnart nog til hans och Hertigarnes olycka: *Waldemar*, ſom mäſt bodde på Borkholms Slott, reſte derifrån om höſten til ſin Stad Stockholm: Nyköping war i hans wåg, der Konungen då höll ſit Hof: Han hälſade derföre på ſin Broder och Svägerſka, ſom ej wäntat honom, och blef med all uptänkelig wälfägnad emottagen: Knapt kände han igen *Birger* och *Martha*: De woro ſå wänlige och förtrogne, at han mente dem aldeles wara ändrade och nu ej annat åſtunda, än kärlek och enighet med deras Syſkon i all deras lifstid: Bedragen af ſådan ſmickran lofvade han på deras trägna begäran, at komma igen den 10. Decembris och äfven dertil öfvertala ſin Broder *Erik*, til hvilken han af *Birger* fick et ganſka förtroligt bref: Han dröjde ej länge i Stockholm förån han for til *Davien* i Wäſtman-

(†) J. Wild. L. c. p. 424.

(a) Probſten i Skara och en Kanik i Weſterås.

Digitized by Google

manland, dit hans Broder från Wåstergötland (b) kom honom til mötes: *Erik* föreſtälte *Waldemar*, at Konungens ovanliga höflighet ej kunde gå af hiärtat, ej heller betyda annat än ondt; men den förblindade Hertigens ſkiäl fingo öfverhanden och drogo både honom och hans Broder i fördärfvet (*). A. C. 1317. (*) Er. Upſ. p. 281. &c.

21. Så ſnart Förſtarne kommit in emot Nyköping, loſſade *Birger* ſom han högeligen längtade, at ſe dem, och lät bedia dem icke taga det tilredda natt-herbärget en mil ifrån Staden, utan ſtrax om aftonen komma til Hofvet: Han fruktade, at de ſå nära i granſkapet öfver natten ſkulle få weta hvad han med all ſin falſkhet ej kunnat dölja (**): Hertigarne woro åfven heruti godtrogne och ſkyndade til Konungen, ſom emottog dem utan för Slotts-porten; En liten ſtund tilförne hade en af Rådet ſagt åt Prins *Waldemar* hvad honom och hans Broder föreſtod, bediandes dem åtminſtone ſkiljas åt, ſå at icke begge på en gång gufvo ſig i ſamma öde; ty om endera woro i ſäkerhet, hade den andre ingenting at frukta: *I giören nu det*, ſade denne trogne man, *ſom länder både Eder och Edre wänner til ſtor bedröfvelſe: Förr än man behöfver ſörja oſs*, ſvarade *Waldemar* med hårdhet, *lär man få ſe alle dem upphängde, ſom ſtiftat ſplit och miſstroende emellan kötſlige Bröder*. Detta Svar ångſſade Rådgifvaren, ſom ångrade, at han ej hellre tegat. Så inſöfde ruſade nu deſſe Herrar til ſin olycka. Deras Broder och (**) Er. Upſ. p. 284.

(b) *Erik* hade der länge warit och på *Högentorp* med ſin Förſtinna tilbrakt Julen emellan A. 1316. och 1317. v. Rhyz. Sv. Munit. p. 90.

Digitized by Google

A. C. 1317 Drotningen undfägnade dem med så mycken åhrebetygelse och förståld kårlek, at de långt ifrån rådhåga för minsta fahra, tänkte på intet annat, än at roa sig. En ganska präktig måltid, utvalde drycker til öfverflöd, lust, löje och wänliga samtal (c) warade långt in på natten, då de ledsagades til deras Sofve-kammar: *Stallaren* eller Öfverste-Marskalken *Johan Brunke*, en Tysk, deras hemlige ovän, som med Konungen war i samråd, hade omsorg, at alt deras Hoffolk fick herbärgen ned i Staden, på det ingen måtte wara dem til bistånd, och dermed blef Slotts-porten igensluten. *Birger* yppade då för Riksdrotsen *Knut Jonson* (Blå) hvad han ärnade göra: Denne war en råttvis man, som ej annat kunde, än ogilla et så Barbariskt upsåt: *Han war färdig*, sade han, *at wåga för Konungens person sin sidsta blödsdroppa; men til någon wåldsamhet emot hans Bröder kunde han hvarken råda, samtycka eller hielpa: tvertom, intet grymmare eller skamligare kunde wara, än at öfverfalla den man sielf så wänligen budit til gäst och som på så god tro sig infunnit* (*): Konungen förtörnades öfver detta svar; men det aktade icke en så ansedd man: Han war ej mindre wred och reste derifrån på stunden. Tvenne andre Adelsmän, åt hvilka *Birger* äfven förtrodde sin omenskelighet, råkade wärre ut, då de den ogillade; ty de blefvo strax förde i häktelse (**); men alla Sinnen wid Hofvet woro icke så dygdiga.

(*) Er. Upl. p. 287.

(**) Mess. L. c. T. 12. p. 166.

22. *Bir-*

(c) Rimkrönikan säger p. 127.

Miöd och win der icke tröt,
Och fager ord, wän och söt.

Digitized by Google

22. *Birger* öfverlade med ſin Drotning, ſin Öfverſte Marſkalk och *Chriſter Scherbeck*, en Eſtiſk Adelsman, ſom war född med et Tigerhiärta, om ytterſta wärkſtälligheten af denna anläggning: Knapt woro Förſtarne inſomnade, förån lifwakten fick befallning, at angripa dem, och ſtrax inſlog man dörren til deras kammare: Wid bullret waknade förſt Hertig *Waldemar*: Han ſprang up, ſå oklädd ſom han war, och kaſtade under ſig Drabanternes Höfvidsman *Kolart Iſar*; men blef af myckenheten öfverhopad och ropade ſin Broder til hielp: *Erik* ſann då wara fåfångt, at giöra motſtånd: Han måſte tillika med *Waldemar* gifva ſig i *Birgers* wåld, ſom ſielf kom tilſtådes, at förnöja ſin grymhet och ſe ſine Bröder i bojor: Han frågade dem med et ſmådande löje, *om de mindes* Håtuna-*Leken* (*), förſäkrandes, *at den nu begynte ej ſkulle blifva bättre.* De olyckelige Herrar blefvo derpå kaſtade i det ſtyggaſte fängelſe i hela Slottet: *Walram Skytte*, en Tyſk, den obarmhärtigaſte, ſom i haſt kunde finnas, blef derom betrodd: han fäſte blackar på händer och fötter med runga järnkådior, ſom ſpikades i muren, och deras halfnakne kroppar blefvo ſå jemmerligen ſlagne med en klubba, at de woro mer döde, än lefvande: Öfver denna omenlighet ſägnade ſig imedlertid *Birger* innerligen: Han lyckönſkade ſig och ſin Drotning, at nu åntligen allena hafva wunnit Riket i ſina händer, och i *Knut Jonſons* ſtälle, ſom nu war i onåd, giorde han *Johan Brunke* til Riks-Droſt (**): Denne nedrige Smickrare tog med ſig *Ulf Svalebäck*, *Halſtan Skog* och flere likſinnade Hofmän ſamt en hop Soldater, gick dermed i förſta lyſningen ned i ſtaden, upſökte

A. C. 1317.

(*) v. ſupr. c. 9. §. 20.

(**) cfr. Er. Ol. p. 291. & Meſſ. l. c.

Her-

A.C. 1317. Hertigarnes betienter i deras nattlåger, fångſlade (d) och ſlog ihiel dem utan miſkund: Riksrådet *Arvid Gåſtaſſon til Wik* wärde ſig länge och tappert; men blef med en pil igenomſkuten. Sådant war nu blodbadet i Nyköping, hvartil *Birger* i mer än ellova åhrs tid önſkat tilfälle: Han wille ſtrax hämta frukten af ſit wärk och förſäkra ſig om alla de fäſtningar, ſom tilhörde hans Bröder; ty ſkyndade han ſig med något krigsfolk genom SöderTelje öfver den tilfruſne Mälaren til Stockholm, i mening at öfverrumpla denna ort på Norra ſidan; men ryktet om hans ogerning war der redan förut: Beſättningen och Borgerſkapet giorde et utfall och nedhögg en ſtor hop af hans följe (e), ſå at han med blygd måſte wända om igen til Nyköping (*).

(*) Meſſ. L. c. p. 167.

23. Hertigarnes hårda öde blef imedlertid kring hela Riket bekant och brakte alla goda Svenſka hiärtan til medömkan: Förſtinnorne med deras ſmå Barn (f) inneſlöto ſig i Slottet wid Skara och klagade ſin nöd ſå wäl för Konungen af Norige ſom för ſine wänner i Sverige, hvilka dock ſielfmante redan woro i rörelſe, at antingen befria deras Herrar eller hämna deras död: *Mats Kettilmundſon* war ibland de ifrigaſte: Han upbådade Wäſtgötarne, medan Riks-Rådet

(d) Hela raden, wäl tiugo Riddare tilſamman, blefvo med fötterne fäſte i en lång ſtäck. v. RimChr. p. 130.

(e) Deribland war *Jöns Ebbeſon* eller *Jacobſon*, en Danſk Riddare. v. Chron. Rhytm. M. p. 133.

(f) *Eriks* woro *Euphemia* och *Magnus*: *Waldemars* Förſtinna hade också en Doter, ſom årfdes af ſin Moder a. 1357. (v. infr. c. 13. §. 7.).

Digitized by Google

Rådet *Birger Pederſon* (Brahe) ſamlade Uplands-folket (*) och *Carl Elineſon* (g) Smålänningarne: Denne war åfven RiksRåd (**), Befallningsman på Kalmar och en Son af *Arvid Gåſtafſon* (Sparre), ſom nu blifvit mördad i Nyköping (***), ſå at han wåpnade ſig af dubbel orſak: Konung *Birger* kom imedlertid ſå godt ſom flyktig från Stockholm til Nyköping; men lika grym emot ſine Bröder, ſom nu beredde ſig til döden och gjorde ſit Teſtamente den 20. Jan. A. 1318, hwilket de dock icke underſkrefvo: deruti gåfvo de 40. mark lödige eller inemot 1000. daler Silfwer:mt til hwar Domkyrka (h) och åtminſtone 20. mark penningar eller wid pass 100. daler Silfwer:mt merendels til hwart kloſter och fattighus i hela riket (†): Om wårkſtälligheten deraf anmodade de Biſköparne *Carl* (Båt) i Linköping, *Bengt Tunaſon* (Sture) i Skara (i) och *Storbiörn* i Strengnäs ſamt deras Råds-Herrar *Mats Kettilmundſon*, *Birger Pehrſon* (Brahe), *Knut Magnusſon* (k), *Philip Ingewaldſon* (l) och *Bo Nilſon* (Natt och Dag). En ſådan gifmildhet hade bordt

A. C. 1317.

(*) cfr. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 75.

(**) Id. p. 282.

(***) v. ſupr. §. 22.

A. C. 1318.

(†) Teſtam. Er. & Wald. Nyk. die B. Priſoe. a. 1318 cfr. A. C. Rhyz. Monaſt. paſſim.

(g) Så kallad af ſin Moder *Elin Sture*, *Arvid Gåſtafſons* förſta Fru: Den andra war *Ramborg Iſraelsdoter* (And) til *Wik*.

(h) Deraf ſkulle anläggas et Canonicat wid hvardera: De gåfvo ock hvar kyrka två *Baldekiner* til prydning.

(i) Eljeſt kallad *Benedictus Johannis*; men med mindre ſkiäl (v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 233.): Hans Bröder woro *Amund* och *Gåſtaf* (Sturar). Han hade ſtuderat i Paris. v. Speg. Chron. Epiſc.

(k) Af den ſläkten förmodeligen, ſom förde i wapnet et örnelår.

(l) Förde en half ſläkt örn mot fem rutige Sparrar (v. Pe-

A.C. 1318. blidka de Andelige; men faſt de emottogo penningarne, woro de likſå obarmhärtige ſom *Birger:* Denne omilde Konung förtrodde Nyköpings-Slott tillika med fångarne åt ofvannämde *Chriſter Scherbeck*; men nycklarne til fängelſet kaſtade han i ſtrömmen och reſte med ſin Drotning til Stegeborg: der dödade han, til Präſterſkapets ſkymf, hvad Hertigarne emot deſs förmåner ſtadgat, i ſynnerhet Prins *Waldemars oſkiäliga förbud* (ſom orden lyda) *emot Gud, rättwiſa, bättre wett och all gammal wedertagen plägſed, återgifvandes dermed åt Ärke-Biſkop* Olof *den Tionde, ſom nu i tre åhr* (*) *blifvit honom förhållen* (**): På en ſådan kårlig förbindelſe med kyrkans Prelater trodde *Birger* ſig fritt kunna giöra hvad han wille (***), och ſtrax röntes wårkan deraf på hans olyckelige Bröder, hvilka nu jemmerligen dogo af hunger: *Erik*, ſom wid fängſlandet fådt dödeliga ſår, lefde ej längre, än på tredie dygnet, ſedan man wägrat honom födan; men *Waldemar* ſkall hafva uthärdat i nio dagar (m) utan mat ock dryck (†): Genom denna gerning hade *Birger* ment befäſta ſin Thron; men han gaf dermed ſidſte ſtöten til deſs undergång.

(*) v. ſupr. §. 17.

(**) Edict. R. Birg. Stegeborg. fer. 2. inf. Octav. Epiph. a. 1318.

(***) cfr. J. Wild. Hiſt. Pr. p. 424.

(†) Er. O. p. 293. & Meſſ. L. c. p. 168.

24. *Mats Kettilmundſon*, *Birger* (Brahe) och *Carl* (Sparre), ſom hopdragit troppar af Hertigarnes länder, begynte ſtrax, at belägra Nyköping: Konungen hade ej mer ſtyrka, än råttviſa, emot deras makt: Han

ringſch. ap. A. A. v. Stiernman. L. c. p. 123.). Han war förſt Lagman i Södermanland och ſedan i Upland.

(m) Somlige ſäja ellofva (v. Er. Ol. p. 293). Han ſkall hafva begynt grafva med händerna diupt ned under muren, i mening at giöra ſig öpning. v. Loccen. p. 101.

Digitized by Google

Han ſtadnade ej i Stegeborg: Han reſte til Halland och derifrån til Dannemark, at anropa ſin Svågers biſtånd (*): *Erik Menved* war altför billig til at gilla et uppenbart nidingswårk: Han hade med de döde Förſtarne haft ſtarka förbindelſer (**) och jämväl tagit deras ypperſte män i ſit beſkydd (***); men ſå kunde han dock ej neka ſin Svåger ſexhundrade Ryttare under *Mårten Duves* anförande, för hvilka *Birger* i Helſingöhr den 24. Febr. pantſatte Wiſingsö och en del af Småland, under tre Svenſke Biſkopars, elloſva Riddares och tiugo Adelsmåns borgen (†): *Johan Brunke*, *Pehr Andersſon* (n) och *Pehr Sibbeſon* teknade brefvet jemte Konungen, ſom nu åfven från Danſka Hofvet tog med ſig ſin Son *Magnus*, hvilken redan hälſades för Konung i Sverige. Änke-Förſtinnorne med den Späde *Magnus Erikſon* bodde imedlertid på Skara-borg och fingo ej weta förån wid Påſketiden deras olyckelige Herrars död; men dageligen förökte deras medhållare, ſom ock ſtärktes med hielp af Norige: I Kalmar hade på Palm-Söndagen et Förbund (o) blifvit giordt emellan dem och tvenne från Dannemark ankomne förnäme Flyktingar (††), Hertig *Chriſtoffer* af Söder-Halland och *Esger Jul*, Ärke-Biſkop i Lund, begge med *Erik Medved* miſsnögde (†††), den förre af wanlig oſtadighet, faſtän han åhret förut med ſin Broder war förlikt (*), den andre för några råttigheters inſkränkning, hvarom man tviſtade inför Påfvens Domſtol (**): Men ſtörſte hielpen funno de Sorgbundne i Svenſk nit och Trohet. *Birger*

A. C. 1318.

(*) Meſſ. L. c. p. 168. Holb. L. c. p. 389.

(**) v. ſupr. §. 19.

(***) v. ſupr. §. 17.

(†) Lit. Oblig. R. Birg. ap. Hvidfeldt. Chr. D. T. 2. cfr. Meſſ. L. c.

(††) Tr. Kalm. Dom. Palm. 1318. in R. ant. Arch. Holm.

(†††) L. Holb. L. c. p. 377.

(*) v. ſupr. §. 18. in not.

(**) Actio Er. R. D. in Eſg. Archiep. Lund. MS. in Biblioth. Dannelchöld.

(n) Denne kallas *Camerarius*.

(o) Detta bekråftades ſedermera af K. *Chriſtoffer* a. 1320. (Neſtved. d. B. Petr. ad vinc.).

Digitized by Google

A. C. 1218. ger kom tågandes genom Östergötland, at undsättia Nyköping; men *Mats Kettilmundson* förkortade denne affikt: Han råkade honom wid hans gård *Skerkind* ej långt från Linköping och nedflog hans bästa manskap, så at han i största oordning måste fly öfver Holveden tilbaka: *Birger* förlorade dock icke alt hopp, utan bröt in i Wästergötland: Adelen och Almogen samlade sig under Riksrådet *Bo Nilson* (p) wid *Karleby-långa* (q) til en ansenlig myckenhet och brakte honom i stort betryck: Strax brukade han sina ränkor, en illsint och krypande oförmögenhets wanliga medel: Han slöt med Wästgötarne et stillestånd på tre dagar; men öfverföll dem under samma tid oberedde om natten, wid skienet af en antänd By, med sådan grymhet, at de alle blifvit nedhuggne, om ej deras anförare med möda bemedlat en förlikning (*).

(*) Er. Upsl. p. 295.

25. Af en så nedrig Seger blef han åter högmodig och wände sig til Östergötland igen; men hans Stiernа war nedgången: *Knut Porse* (r), du ung Riddare

(p) Han war Lagmän i Östergötland A. 1319. och underskref den då upråttade Regerings-formen. Han ägde *Cicilia* (Blå), Riks Drotsen *Knut Jonsons* Doter, som gat honom Sonen *Bo Boson* (Natt och Dag), Slägtens fortplantare.

(q) Denna ort är hopblandad med *Kallebäck*, der *Ragvald Knaphöfde* blef slagen A. 1135. v. supr. c. 2. §. 18.

(r) Förmodeligen en Son af den förromtalte *Peder Porse* (v. supr. c. 8. §. 10). Denne *Knut Porse* förde i wapnet en hvit stierna. v. A. Hvitf. in Er. Menv. ap. Holb. L. c. p. 407.

Digitized by Google

re af Hallåndska Grefve-slåkten (s), som widare skall omtalas, angrep hans folk wid Söderköping med sådan tapperhet, at större delen blef på platsen: Då inneslöt sig Konungen med sin Son i Stegeborg; men de främmande Soldater, som lågo i Norköping och Skenninge, gufvo sig med båfvan på flykten til Dannemark (*): Strax blef Stegeborg inspårradt: *Birger* tordes der ej längre bida: Han begaf sig med sin Drotning til Gottland och samlade en flotta med krigsfolk och lifsmedel, at undsättia bemälte fästning, der han lämnat sin Son; men i Skiären utanföre blef den af *Mats Kettilmundson* förstörd och borttagen: Då war wäl alt hopp ute; men *Johan Brunke* satte dock något mod i den förtvislade Konungen: *Wisby* grep sig an och utrustade ännu flera Skiepp, försedde med alt tilbehör: *Brunken* anförde dem sielf; men til sin egen wälförtienta olycka: Han blef i sielfva hamnen utan för Stegeborg så manligen emottagen af de Förstlige, hvilka åfven med en eldpräm upbrände större delen af hans Flotta, at han måtte gifva sig fången tillika med *Ulf Svalebäck*, *Lyder Foss* och *Walram Skytte*: Desse trogne wärkställare af *Birgers* grymheter fördes då strax til Stockholm och dömdes til döden: De blefvo åhret derpå halshuggne och steglade utan för Norre-porten på Sandbärget, som efter *Brunken*

A. C. 1318.

(*) Id. p. 296. Mess. L. c. p. 169.

(s) Detta hus tycks åfven hafva alstrat af sig Svenska *Posse*-Slåkten (cfr. Loccen. H. S. p. 101.), hvars Stamfader *Nils* (Porse eller Posse) lefvat wid pass A. 1320. Eljest har deraf i Sverige warit *Måns Person Porse* til Fällnäs; K. *Albrechts* Råd A. 1375. Så lefde ock *Porse Get*, til *Diula* wid slutet af 1300. eller i början af 1400-talet, hvilken af samma rot lär hafva herstammat.

Digitized by Google

A. C. 1318. (*) Id. p. 297. v. infr. c. 11. §. 3.

ken (t) ånnu kallas *Brunke-bårg* (*): Dermed war nu *Birgers* anhang i landet aldeles förqvafdt, fastän de belägrade i Nyköping och Stegeborg sig ånnu enviſt förſvarade.

26. Rikſens Herrar ſamlade ſig på Midſommarsdagen til Skara, der de enhälligt förbundo ſig, at ingen annan erkänna för Sveriges Konung, än den Späde *Magnus Erikſon*; men imedlertid, innan ſådant lagligen kunde wärkſtällas, utvaldes *Mats Kettilmundſon* ſå wäl til Riksföreſtåndare ſom til Prinſens Förmyndare: Derpå fortfattes kriget mot *Birger* och Dannemark med ſå mycket ſtörre eftertryck, ſom de Andelige, af Ånke-Förſtinnornes gifmildhet upmuntrade (u), woro i det målet af ſamma tanka ſom hela Riket; Hertigarne *Eriks* och *Waldemars* lik woro nu utlämnade åt dem, ſom belägrade Nyköping, och med tårar til Stockholm ledſagade, der de med anſtändig ſorge-prakt blefvo i Storkyrkan begrafne (**): derifrån fördes *Eriks* A. 1322. (x) genom hans efterlämnade

(**) Meſſ. l. c.

(t) Hans lefverne hade warit mycket okyſkt och liderligt. v. Ol. Magn. ap. Meſſ. L. c. p. 171.

(u) Begge Förſtinnorne hette *Ingeborg*: *Eriks* ånka gaf Linköpings Stift et Beſkärmelſe-bref d. 28. Jun. 1318. och begge tillika gufvo Linköpings-kyrka *Lena*-gård i Wåſtergötland (d. 1. Aug. ſ. å.) tillika med flere gårdar: De bekräftade begge wärfruberga-kloſters Friheter (in Aug. 1318.) och *Waldemars* ånka afſtod til Upſala-Stol ſin del i *Håtuna* (Lödeſ. 8. Id. Oct. 1318).

(x) Det åhret, dagen efter all-helgona dag, proteſterade Ärke-Biſkop *Oloſ*, at ingen annan ſkulle åga Hertig *Eriks* lik, hvilket af andre fordrades för gäld och för Te-

Digitized by Google

nade Prinſeſſas omſorg (y) til Upſala (*), der et altare bygdes för hans och hans Broders Siålar (**). Nyköping giorde ſedan ej längre motſtånd, ån til Julii-månad, då denna fåſtning, til utplåning af en faſelig åminnelſe, intil diupaſte grunden förſtördes. Något längre förſvarade ſig Stegeborg; men åndteligen inåſte Prins *Magnus* gifva ſig, dock med förbehåll om ſåkerhet til lifvet, ſom honom ockſå beviljades: Han fördes til Stockholm i fångſligt förvar och Slottet förvandlades til en ſtenhop. På Danſka ſidan brann krigslågan med lika håftighet, at hämnas öfver *Erik Menved*, ſom biſtådt en Brödermördare, giordt et inbrott i Halland och intagit Lagaholm med mycken ſköfling (***): Riks-Föreſtåndaren tog med ſig de milsnöda från Dannemark, Hertig *Chriſtoffer* och Ärke-Biſkop *Esger*, ſom tiente honom til wägledare, och föll in i Skåne, hvilket få illa medfors, at ej mer ån otta härader lämnades obrände (†). *Falſterbo* blef aldeles förſtördt likſom *Orkeliunga*-Slott, nägre Danſke troppar ſlagne ur fältet, *Helſingborg* belägradt och trehundrade perſoner af wärde tagne til fångar (††): Omſider kom man på begge ſidor öfverens om en wapnhvila til Mårtens-Måſſa, då denna ofred i Roſkild ſkulle biläggas, hvarföre Margrefven af Brandeburg, Hertigarne af Jutland, och Mekelburg ſamt Grefven af Holſten gingo i borgen. At rådgöra om Freds-

A. C. 1318.
(*) Id. T. 15. p. 54.
(**) Peringſch. Mon. Ull. p. 38. 57.
(***) cfr. Meſſ. L. c. T. 15. p. 53.
(†) cfr. L. Holb. L. c. p. 394.
(††) Er Upſ. p. 302.

wilko-

ſtamentets dröjſama fullgiörande. ap. Peringſch. in Mon. Ull. p. 57.

(y) *Ingeborg* gaf då til Upſala-Domkyrka en guldkalk af 15. marker, hvilken K. *Guſtaf* I. använde til Rikſens gälds betalning (v. Meſſ. S. I. T. 12. p. 173.) och åtſkilliga flera prydnader. v. Peringſ. Mon. Ull. p. 58.

Digitized by Google

A. C. 1318. wilkoren, sammankallade *Mats Kettilmundſon* Rikſens Ständer til Stockholm den 29. Sept. hvarpå han reſte til Roſkild med Ärke-Biſkopen af Upſala (z), Biſkoparne af Linköping, Strengnäs och Weſterås, tiugo Svenſke Riddare och tio Adelsmän: Der möttе åfven de Norſke Fullmäktige, ſom med Sverige hade enahanda affikter: Efter mycket kif ſlöt man *et ſtilleſtånd på tre åhr, hvarunder* Birger *ſkulle få behålla Gotland, om Ständerne behagade, och Prins* Magnus *i ſit fängelſe ſäkerhet til lif och lemmar. Näſtföljande åhret wid Midſommaren ſkulle fyra af Sveriges Råd, Biſkop* Carl Båt *af Linköping, Wäſtgöte-Lagmannen* Knut Månſon, Bo Nilſon (Natt och Dag) *och* Erik Turſon (Bielke) *med åfven ſå många på Danſka ſidan mötas i Helſingborg, at öfverlägga om en beſtändig Fred, dock utan til at uphåfva den tre-åhra wapnhvilan, i fall man ej kunde åſämjas* (*). Ryſſarne woro denna tid under Förſten af Nogården *Demetrius Romanoviz* mycket orolige: Två åhr tilförne hade de beſvårat Norſka ſidan och härjat i Halogaland (**), hvarvid de ock efter all likhelſe antaſtat Svenſka Lapmarken (a): nu

(*) Tranſact. Roſkild. die Martinia a. 1318. cfr. Meſſ. L. c. p. 170.

(**) v. P. Clauſſ. Chron. Norv. ad a. 1316.

(z) Med denne Prelat hade Rector Eccleſiæ i Hatuna en tviſt, hvaröfver Påfven befullmäktigade detta åhr Kaniken til Aros *Rhedar Oloſſon*, at ranſaka. v. Mand. Joh. 22. Avign. 2. Kal. Martii. 1318.

(a) De borttogo en hop Ren-hiordar; men Lapparne ſamlade ſig på et bårg wid *Käppivare*, det de med warn giorde hahlt och is-lupit: När Ryſſarne wille ſtiga dit up, rullade Lapparne ſtora ditſamlade ſtockar ned på dem, at de dels kroſſades, dels förſkingrades och Lap-

Digitized by Google

ıröto de i Finland (b), der de upbrände ſielf- A. C. 1318.
o (*); men likſå litet kunde de der fåſta ſig, (*) cfr. Meſſ. S. I. T. 10. & Chron. Ruſſ. ap. Schönſtröm. MS.
veniska Regeringen war ledig wid deſſa om-
heter, at hålla dem i tygelen.

ne ſåledes låtteligen med pilar och påkar kunde ſlå
el dem de ôfverkommo: En ſtor hop Ryſſar eller,
i Lapparne kalla dem, *Kareler*, ſkola då hafva blif-
på platſen (v. P. Högſtröm. Deſcr. Lapp. p. 59. 60).
en holme i Lule-elf ſkall ock en drabning emellan
ppar och Ryſſar hafva förelupit, v. Id. L. c. p. 61.
ôrmodeligen drifne at hunger, hvilken tillika med
ken ſiukdom plågade Liſland och flera Öſtra orter
317. v. Chron. Slav. inc. auct.

Digitized by Google

II. Cap.

1.

A. C. 1319. Sedan Roſkildſka öfverenskommelſen i Svenſka Rådet war gillad den 21. Martii A. 1319, företogs wål åter fredshandelen efter aftahl i Helſingborg den 24. Junii; men ſom Dannemark alt för mycket ſyntes påſtå för Konung *Birger*; wände hvar och
(*) Meſſ. S. I. T. 12. p. 170. en hem tilbaka med ofórrättade ährender (*). Imedlertid ſamlades Rikſens Ständer, nemligen Präſterſkapet, Adelen, Borgerſkapet och fyra Bönder af hvart
(**) E. Ol. p. 308. härad (**), til Mora-Stenar wid Upſala den 8. Julii: Uplands-Lagmannen *Philip Ingevaldſon* (***) öpnade Riksdagen med et tahl om de förvekna olyckor,
(***) v. ſupr. c. 20. §. 21. in not. om ſakernes närvarande tilſtånd, om inbördes Enighet och om nödvändigheten af et nytt Konunga-wahl
(†) Er. Upſ. p. 302. &c. (†): RiksFöreſtåndaren bar i ſin famn den Späde Prins *Magnus Erikſon*, et barn om tre åhr, och framträdde i ringen: Han föreſtälte alle Svenſke Män med mycken wältalighet de döde Hertigars Egenſkaper, den heder och nytta de giordt Fäderneslandet, och o-

hör-da

grymhet, som på dem war ôfvad, och den kår- A. C. 1319.
an war skyldig Hertig *Eriks* blod, hvilken i
en förtient namn af *hin Milde* (*): Hela me- (*) Chron. Rythm. vet. p. 150.
en ropade då med en munn, at Prins *Magnus* *MAGNUS.*
eriges och Götes Konung: Detta wahl syntes
ganska billigt; men då de Andelige sedermera
denne Konung blefvo misnögde, fick man hö-
det warit olagligt, oråttmätigt, nedrigt, med
ta Arfvingens uteslutande och blott af lystna til
a (**): Imedlertid gick det nu för sig med all (**) cfr. Revel. S. Brigit. L. 4. c. 3. Er. Ol. p. 345. 346. & J. Wild. H. Pr. p. 425.
och wål hade det warit, om man icke hand-
i wårre med Arf-Prinsen *Magnus Birgerson*,
an allena stört honom från Thronen. De wan-
säkringar om beskydd och trohet, som Ko-
h Folk hvarannan åro skyldige, blefvo strax
: sidor gifne och Rikens Herrar (a) tillika
iderne förbundo sig på sielfva wahldagen (***) (***) cfr. J. Wild. L. c. p. 326.
lut af följande innehåll: *Alla de Skatter och*
som icke af ålder warit, utan på en tid
af några Konungar och Förstar olagligen,

Andelige woro Ärke-Biskop *Olof*, Biskoparne *Carl*
Linköping, *Bengt* i Skara och *Styrbiörn* i Streng-
imt Broder *Jerl* i Westerås och en Kanik från
iö: De werldslige woro Riks-Föreståndaren *Mats*
mundson, *Birger Pederson* (Brahe), *Finvid Nicli-*
Magnus Bengtson (Minniskiöld), *Laurens Ulfson*
gafvel), Lagman i Södermanland, *Stephan Rörik-*
om förde två Sparrar i wapnet), *Bo Nilson* (Natt
)ag), Lagman i Östergötland, *Knut Jonson* (Blå),
Ulfson (Ulf), *Erik Turson* (Bielke), *Sune Jonson*,
an på Öland (som förde i wapnet tre Åkerhöns på
d biålke), *Tyke Jonson*, (Stengafvel), Lagman i
rad, *Thure Kettilson* (Bielke), *Knut Månson*, Lag-

Digitized by Google

A. C. 1319. *mot all rätt och gammal häfd, blifvit landet påtvingade, skulle nu aldeles til intet giöras*, hvarunder man utan tvifvel räknat hvad *Magnus Ladulås* sig tilvållat trettio siu åhr tilförne (*): *Alla gamla friheter, andeliga och werldsliga, skulle heligt bibehållas och troligen försvaras: Om så hände, at Riket i påträngande nödfall behöfde räddning och sådant Ständerne kundgiordes, wille alle med förena krafter det samma underhielpa: På intet annat sätt kunde någon beskattning pålåggas och hvad sålunda beviljadt war, skulle af en wiss i hvar Landsort tilsatt Upbördsman och tvenne af Almogen utnämde Bönder emottagas: Penningarne skulle ock sedan ej användas, utan til det bruk, som Ständerne föreskrifvit: Sluteligen förbundo sig alle, at biträ Riks-Föreståndaren med råd och dåd, i alt hvad Rikets wälfärd kunde befordra, intildess Konungen hunnit til sina myndiga åhr*, då detta beslut af honom kunde bekräftas (**).

(*) v. stipr. c. 8. §. 17.

(**) Concluf. Ord. R. Sv. Upf. d. 8. Jul. a. 1319. in collect. Had. ad Chron. Rhyms. p. 11.

2. Änke-Hertiginnan *Ingeborg*, den unge Konungens Moder, blef wäl i Styrelsen tillika med Riks-Föreståndaren och Rådet antagen; men så lämnades henne dock mer heder, än wälde: Hon brakte nu sin Son et arf, som war Sverige ganska fördelaktigt: Jag menar

man i Wästergötland, *Johan Tolfsson*, *Göstaf Tunasson* (Sture), *Erengisle Näskungsson*, *Nils Biörnsson* (Färla), Lagman i Nerike, *Håkan Jonsson Läma*, *Magnus Niclisson* och *Greger Månsson* (Läma), Lagman i Wästmanland. Märkeligt är wid slika gamla underskrifter, at Adelen eller Rådet sins emellan icke i akttagit någon wiss Rang-ordning.

Digitized by Google

menar hela Norige: Hennes Fader Konung *Håkan* war nåpligen juſt wid denna tiden död (*), förån Norſka Ståndarne enhälligt erkände hans Doterſon, den unge Konungen i Sverige, för hans Eftertrådare, ſå at begge Kronorne nu blefvo förknippade (**): En ſådan ſtyrka kom den nya Svenſka Regeringen ganſka wål til paſs, medan hon ånnu ej hint fåſta rötter, och förorſakade en almån glådie: De Andelige förſummade icke en ſå granlaga omſtåndighet. Deras ofanteliga Friheter blefvo af Hertiginnan och Riksföreſtåndaren, ſom altid warit dem benågne (b), med hela Rådets ſamtycke bekråftade i Lödeſe den 28. Julii (†), hvarmed de döde Hertigarnes mull blef mycket heligare för Präſterſkapets ögon och *Birger* med alt hvad honom angick aldeles öfvergifven: Denne olyckelige Herre miſte nu åfven ſin Svåger och Beſkyddare Konung *Erik* i Dannemark, ſom dog barnlös i början af November (††), ſedan han giordt Skåne efter ſidſta plundringen åtſkilliga förmåner (†††), i ſynnerhet ſtaden Malmö, den han låtit flytta närmer åt hafvet (c) och kort för ſin död å nyo upbygga (*): Hans Broder *Chriſtoffer* af Söder-Halland war då landsflyktig i Sverige (**) och hade nåſtan blifvit uteſluten från Danſke Thronen, emedan han upförſig ſom deſs Fiende; men han ſtålte ſig dock in med Ständerne, ſå at de följande åhret, til Dannemarks ſtora ſkada, togo honom til Konung (***). Imedlertid uppehöll ſig *Birger* med ſin Drotning ånnu på

A. C. 1319.
(*) Petr. Clauſſ. Chron. Norv. ad a. 1319. Torf. Hiſt. Norv. P. 4. L. 8. p. 450.
(**) Torf. L. c. L. 9. p. 453.

(†) Lit. Duc. Ingeb. & Senat. S. R. d. Lödoſie. 5. Kal. Aug. 1319. efr. J. Wild. H. Pr. p. 425.

(††) Lib. Datic. Lund. fol. 52. in Excerpt. Barth.
(†††) Oſterſon. in Dedic. Gloſſ.
(*) efr. E. Tuneld. Geogr. p. 255.
(**) v. ſupr. c. 10. §. 26.

(***) L. Holb. L. c. p. 394.

F f f 3 Got-

(b) Begge Ånke-Förſtinnorne hade kort tilförne gifvit dem, deras gods och folk, et ſkydsbref, at ej af Riksens krigsfolk beſvåras (Stockh. 12. Kal. Apr. 1319.).
(c) Til en ort, ſom förut hetat *Squalperup*.

Digitized by Google

A. C. 1319. Gotland, det ända, som återstod honom af hans rike, och såg med en samvetsgnagande oro sin lycka alt mer och mer aftaga.

3. Sveriges Ständer samlade sig wid Andersmässetiden til Stockholm. Helsingborgska mötets fruktlöshet och Danske Konungens död, som fullbordat *Birgers* undergång, woro dertil förnämsta orsakerne: Man beslöt då, at wid förste wårdag med en flotta angripa den affatte Konungen på Gotland, taga honom fången och låta honom undergå samma öde, som han gifvit sine Bröder på Nyköpings Slott (*), en art af gamla hedniske Hämde-Lagen, som sträckt sig långt in i Christna tider (**): De förr omtalte brotslige blefvo wid detta tilfälle afstraffade (***) och de trehundrade Skånske fångar (†) mot borgen och gisslan hemsläppte: Man företog sig jemwäl den fångslige Prinsens *Magni Birgersons* Sak; men til hans olycka blef hon til följande åhret upskuten: I det stället utgaf man den unge Konungens *gårdsrätt* af följande innehåll: *En dråpare dömdes från lifvet, antingen han togs på färsk gerning eller ej: Den, som gaf sår eller blotvite, miste högra handen: Den, som eljest utdelte, hugg med kåpp eller bara näfven, blef genom handen stungen, om han derunder fasttogs: För skiälls-ord och oqwåden war olika straff: En Knape eller Adling, som tiente wid Hofvet, kastades i tornet en månad på watn och bröd, en mindre Hofbetient i stocken eller kistan, en Små-sven miste huden: Den i lifssak nekade sit brott, fick utnämna sex Män af gården til Domare, likwäl den kärande sine sex; men denne tolfmanna-Rätt war*

(*) Mess. L. c. T. 12. p. 171.

(**) v. supr. P. I. c. 7. § 11. cfr. P. 2. c. 2. §. 19. in not.

(***) v. supr. c. 10. §. 25.

(†) Id. §. 26.

Digitized by Google

war ocksa enevåldig, at ingen derifrån fick wådja: I mindre mål waldes allena tre på hvardera sidan: Stöld beifrades med alvarsamhet: För två öre (som nu giöra 24. styfver) *skulle tiufven hånga, för et öre* (eller 12. styfver) *mista hud och öron, för án mindre hudstrykas: Den ej aktade lius eller eld innom Konungens borg, utan genom sin ovårdsamhet förorsakade olycka, skulle kastas i samma eld, om han greps i frisk gerning, eller, i fall han undkom, wärja sig med tolf-manna Ed: På landet betalte han 40. mark och skadeståndet, eller om han ej orkade botum, förblef i Konungens minne til annat tilfälle. Tärning, som kallades* Dobbel, *och Tafvel eller* Schack *fick ingen spela sedan Konungen budit god natt: En adelig Hofman skulle derföre i sju nätter sitta i tornet på watn och bröd, en mindre man i stock eller kista och en Småsven slita ris: Ingen fick bortspela häst eller wapn, ej heller mer penningar, án han hade hos sig wid spelbordet: Ingen enskyldt fick hålla fri mark eller anstålla täfling med ridande och slike lekar: Giåld skulle utkrafvas med höflighet och genom Konungens Ambetsman, som förelade den skyldige dag eller inmante honom i lindrigt håktelse: Den, som welat wåldtaga Qvinna, miste lifvet, om han i wärket blef gripen, och åfvenwål den, som röfvade en half marks wärde: Hvar och en, som undsade eller utmante en annan eller sammangaddade sig med flere til andras förtryck, skulle antingen rymma Konungens gård och aldrig komma för dess ögon eller straffas, når han blef tagen, och hvem, som dölgde eller skyddade en af*

A. C. 1319.

desse

Digitized by Google

A. C. 1319. (*) Jus Aul. R. Magn. Er. ap. Hadorf. ad LL. Birk. p. 8.

deſſe ofvannämde brotſlige, blef under ſamma brott begripen och förfallen til ſamma ſtraff (*). Denne Gårds-rätt ſkulle ej allena wid Hofvet, utan af alla Rikſens Råd och Herrar på deras Slott få brukas til almån ordning och ſåkerhet. Man kan deraf ſe, hvaruti förnämſte delen af *Haulds*-eller *Hallsrätten* på Adelige gårdar (**) den tiden beſtådt.

(**) v. ſupr. P. I. c. 7. §. 21.

A. C. 1320.

4. Så ſnart Hafvet war öppet om wåhren A. 1320, ſeglade Svenſka Flottan til Gotland, i mening at gripa *Birger* oförvarandes; men han hade i tid blifvit warnad: et helt Folks författningar och en krigs-ruſtning låta ſig icke hålla i tyſthet: Den afſatte Konungen flydde med ſin Drotning til Dannemark under ſin Svågers beſkydd: Konung *Chriſtoffer* hade aldrig ålſkat ſin Syſter *Martha*, ej heller hennes Man; men för ſin egen heder ſkull lämnade han *Birger* Holbecks-Låhn med ſlottet *Spikaborg* til underhåll (***), der detta olyckeliga Par flöt ſin lefnad i ſorg och mörker. Wid ankomſten til Gotland blef Svenſke Riks-Föreſtåndaren högeligen förtörnad, at *Birger* honom undſluppit: Han renſade den öen från hans anhang, tog af henne ny trohets-Ed, befriade henne från de Skatter, ſom *Birger* pålagt (†), förde ſit folk tilbaka och beſlöt, at utgiuta öfver Sonen den wrede han fattat emot Fadren: Deruti war han ej allena: Hela landet war ſå förbittradt, at de om höſten til Stockholm ſammankallade Ständer näpligen tänkte på annat, ån hämd emot *Birger* och hans afföda: Det är ſant, at *Magnus Birgerſon* fördt afvog ſkiöld mot ſit Fädernesland och ſatt ſig mot hela Rikets beſlut, då han förſvarat Stegeborg (††); men han hade trodt ſig

(***) Er. Upſ. p. 304. Meſſ. L. c. T. 12. p. 171. Loc. H. R. S. p. 102. cfr. L. Holb. L. c. p. 390.

(†) Lit. R. Mag. in craſt. Bartholom. 1320.

(††) v. ſupr. c. 10. §. 26.

Digitized by Google

sig böra lyda och biſtå en Fader, som tillika war hans Konung: Deſsutan war han sielf af Ständerne och äfven af sine Farbröder erkänd för Efterträdare til Thronen (*), en förmån, den han ej meute sig genom en annans brott hafva kunnat förvärka: Dertil hade han wid Stegeborgs öfvergift förbehållit sig säkerhet til lifvet, som honom ej allena strax blifvit beviljad, utan ock sedan i Rokild bekräftad (**), så at jag ej finner med hvad skäl man kunnat döma honom til döden (***), som likväl skiedde den 21. Oct. (†); men hvad kan man icke wänta af en upprörd menighet? Riks-Föreståndaren brann ock af ifver, at utrota alt hvad *Birger* tilhörde, så at den olyckelige Prinsen fåfängt anropade hans mildhet: Den 27. Oct. sedan *Magnus* betygat sin oskuld inför Gud och menniskor, sedan han bevist, at han ej kunnat hindra sin Faders grymhet, utan, tvertom, dertil haft en leda, och åndteligen sedan han både i werldslig och andelig måtto beredt sig til ett så hårdt öde, fördes han mycket modfäld ut på Helge Ands-holmen, der han på en tapet blef halshuggen med svärd, lagd på en bår med täcke öfverhölgd och under en stor hop förutgående Klerkers sång af fyra Riddare buren til Gråmunke-kloftret, at hwila i samma graf som hans Farfader Konung *Magnus Ladulås* (††).

A. C. 1320.

(*) v. supr. c. 9. §. 12.

(**) v. supr. c. 10. §. 26.

(***) Vet. App. ad Sax. Gram. in Mon. Eccl. Benz. p. 152. Er. Upſ. p. 306. 307. cfr. Meſſ. L. c. p. 171.

(†) Meſſ. L. c. T. 15. p. 54.

M (***)

(††) Er. Upſ. L. c. & Meſſ. L. c. p. 172.

5. Man kan föreſtälla sig, huru tidningen herom af Föräldrarne blef uptagen: *Birger* kunde med sorgen ej länge utbärda: Han dog på Spikaborg den 31. Maj A. 1321. (†††) och blef i Ringstad begrafven; men hans Drotning brakte derefter til tiugo år sine mörke och qwillrande dagar: Hon hade då både tid

A. C. 1321.

(†††) Chronol. vet. in Mon. Ecc. Benz. p. 92. & Meſſ. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1321. och orſak, at ångra ſig; ty på hennes högmod kan man ſkylla ſtörre delen af *Birgers* olyckor. Af denne Konungs mynt hafve wi tre ſlag, alle med förſte bokſtafven af hans namn, hvaribland et med tre kronor är mäſt at i akt taga (*); men i öfrigt är ej hans åminnelſe hos oſs i ſärdeles wärde, om icke då man anſer Uplands-Lagens förbättring och flera goda indringar i ſlika mål (**) under hans ungdom och förſta tid, hvilka dock endaſt böra Riksmarſken *Torkel Knutſon* tilſkrifvas. På ſamma ſätt hade Sverige under *Magni Erikſons* omyndighet mäſt at tacka *Mats Kettilmundſon* för alla de mått, ſom togos til dels wälfärd. Denne Riks-Föreſtåndare winlade ſig nu derom med all flit, ſedan Riket fådt lugn på alla ſidor. I Norige hade han A. 1319. bidragit til en ganſka nyttig handels-ordning, ſom wäl äfven i Sverige införes, men förföll der ſtrax genom Hanſe-ſtädernes konſter: *At främlingar, ſom blefvo der öfver wintren, ſkulle nu undergå lika borgelig tunga med de infödde: At de wid wahrans förluſt aldrig ſkulle i landet få ſälja nägot, ſom de der tilförne köpt, och at de wid högt wite aldrig ſkulle få wräka landets* (***) *mynt* (***): Han hade ock A. 1320. lagat; at en Gemwar och flere af Norſka Rådet blifvit ſkickade til Island, at der emottaga Trohets-Eden, på ſin unge Konungs wägnar, hvartil Isländarne ſig beqwämade med wilkor om bekräftelſe på ſina gamla Friheter (†): Norſka Regeringen war wäl alltid i Konungens frånwaro ſjelfſtyndig och wände icke från Sverige ſina befallningar; men ſå underlät dock icke *Mats Kettilmundſon*, at ſträcka ſina omſorger öfver hela Scandien, hvarföre ock det ändeliga Rådderſkap, ſom kallades

(*) E. Bren. Theſaur. Num. Tom. 4.

(**) v. ſupr. c. 9. §. 3.

(***) Mand. R. Magn. Berg. in vig. B. Margar. a. 1319. ap. Torf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 454.

(†) Refer. Ord. Biſsp. Torf. L. c.

lades *Fratres Militiæ Christi*, fick A. 1320. genom et och samma Bref beskydd både i Sverige och Norige (*). Prästerskapet war med honom ganska nögdt och lefde nu temmeligen stilla; ty sedan det underlagt sig allt hvad möjeligt war, hade det nästan ingenting mer at åstunda (d). Ärke-Biskop *Olof* erhöll ock nu til öfverflöd Hertiginnans alvarsamma Bref, at all andelig Tionde riktigt skulle utgiöras (**): Denne Prelat betygade mycken nit för ordning och kyrkans myndighet: Han hade A. 1320. genom Kaniken *Nils Sigvastason* låtit inleverera i Påfviske kammaren 500. gyllen (***): Han hade ock samma åhr wid ofvannämde Riksdag i Stockholm klagat inför hela Rådet, at den gamle widskiepelige *Järnbörden* ännu brukades i Hälsingeland (†), ehuru den redan i Hertig *Birgers* tid blifvit afskaffad (††): Han stadnade ock icke förän han deremot utvärkat Påfvens *Honorii* III. slutteliga Förbud, som utföll otta åhr derefter (†††), och genom flera dylika omsorger förtiente han sig namn af *bin Wise* (*). Han bidrog ej litet til förtroendets återställande emellan Rikets andelige och werldslige Herrar.

A. C. 1321.

(*) Lit. R. Magn. Junecop. fer. 6. ante Thom. Apost.

(**) Lit. Dat. Ingeb. Upf. fer. 6. prox. ante Dom. Quadrag. 1321.

(***) Peringsk. Mon. Ul. p. 236.

(†) cfr. J. Wild. Hist. Leg. S. p. 65.

(††) v. supr. c. 7. §. 20.

(†††) cfr. Mart. Kammerk. Col. Priv. Upf. 1731.

(*) Chron. Vet. Archiep. Upf. in Mon. Eccl. Benz. p. 40.

6. De blodiga offer, som Konungahuset nu en tid i så olyckelig inbördes tvedräkt måst nedlägga för Roms åhregirighet, hade lämnat diupa sår i de Svenskes hiärtan: Kyrkans Fäder, som haft så skienbar

(d) I synnerhet fick Linköpings-Stol A. 1321. då Hofvet war i Warberg, åtskillige förmåner, hvaribland war Bekräftelse på dess friheter (v. Lit. R. Magn. die Mart. post conwerf. S. Pauli): Orsaken war, at *Philip*, Konungens Canceller, war *Decanus Lincopensis*.

Digitized by Google

A. C. 1322. del i Hertigarnes hårda öde, woro hos de flåste af Adelen förhatelige och ännu dölgde sig en oenighets eld hos alle dem, som hållit antingen med *Erik* och *Waldemar* eller med *Birger* och hans Son, hvars önkelige död nu begynt upväcka något medlidande: Wid så öma omständigheter, war det förſta och angelägnaſte, at förlika och tilfredsſtälla alla Sinnen. Norige war nu med Sverige förknippadt, hvartil äfven Island, Orkenöjarne och alla de kringliggande, som nu höra til Skottland, sig sogat, så at en ny Regering nu behöfde nya krafter. Hela Rådet (e) samlade sig derföre til Skara och giorde der en Förening den 20.
A. C. 1322. Julii A. 1322. *At Rikſens ypperſte ſkulle ſamteligen ſå tiena den unge Konungen, ſom de inför Gud och*

(e) Det beſtod då at Arke-Biſkop *Olof*, *Carl Båt* och *Boëtius*, Biſkopar i Linköping och Wexiö, RiksDrotſen *Knut Jonſon* (Blå), *Erik Waldemarſon* (naturlig Son af K. Waldemar. v. ſupr. c. 8. §. 1), Riksföreſtåndaren *Mats Kettilmundſon*, *Philip Ulfſon* (Ulf), *Knut Mårſon* (v. ſupr. §. 1. in not.), *Birger Pehrſon* (Brahe), *Bo Nilſon* (Natt och Dag), *Håkan Lama*, *Thure Knutſon* (Bielke), *Lars Ulfſon* (Stengafvel), *Torkel Anderſon*, *Nils Biörnſon* (Fårla), *Thord Bonde*, *Erik Turſon* (Bielke) *Giſle Elineſon* (Sparre), *Carl Tykoſon*, *Ingevald Eſtridſon* (Stamfader för de yngre *Griparne*), *Staffan Rikſon* (v. ſupr. §. 1. in not.), *Carl Oriſtoſon*, *Alget Jonſon*, *Nils Kettilſon* (Waſe), *Magnus Nilſon*, *Suno Jonſon* (v. ſupr. L. c.), alle dubbade Riddare (förutan de tre förſte), *Philip Canceller*, Decanus i Linköping, *Thure* och *Carl*, den ene Probſt, den andre Kanik i Skara, *Ehrengiſle Näskungſon*, *Magnus Bengtſon* (Minniſkiöld), *Ragvald Magnuſon*, *Johan Tolfſon*, *Gregers Månſon* (Lama) och *Carl Näskungſon*, Wåpnare.

Digitized by Google

nom, då han blef myndig, kunde svara: At
s emellan skulle så bistå, hedra och älska
nnan som kötslige Bröder, den ene afböja den
widrigheter och hvarken af hot eller smik-
ta förföra sig til ovänskap: Om så hände,
ene mot den andre felade, skulle sådant
åtskhet förorsaka, utan strax inför Drot-
Rådet i wänlighet afgiöras: All den häm-
ch ovilja, som den ene mot den andre kun-
ta i Konung Birgers eller i hans Bröders
r sedermera, skulle med rötter upryckas
ig mer påtänkas. Om den ene förebrådde
re minsta fel, som för den dagen war be-
skulle alle bistå den beskylte med lif och
försvara dess oskuld. Ingen borde med
ertiginnan Ingeborg giöra någon särskilt
se utan hela Rådets samtycke, i synner-
den kunde bidraga til högre makt i Riks-
, än henne lagligen tilkom: Dock skulle
dess mindre bevisa henne all den heder
nad, som man sin Konungs Moder war
h andra Sveriges Drotningar och Prin-
henne niutit, då ock hon deremot ingen-
t til skada borde företaga. Om någon
veriges gränser och i dess tienst införde
änning af högre eller lägre stånd och den
stärkte, skulle alle enhälligt giöra både
och den honom infört et kraftigt mot-
dra dem och anse dem för skadelige täf-
, som ock wärkeligen slog sig til en så-
dings anhang, förvärkade sit gods under
h miste all heder och anseende. Eho,

K. C. 1312.

A. C. 1320. *ſom mot ndgotdera af alt detta ſig förbröt, ſkulle*
(*) Pact. int. Senat. Cler. & Laic. Scar. Die B. Marg. Virg. a. 1322 cfr. J. Wild. H. Fr. p. 426. *af Ärke-Biſkopen i Upſala och Biſkopen i Linköping handlyſas* (*), hvilket den tiden war alla Förbunds och Afhandlingars wanliga bekräftelſe, et förfärligt medel af de Andeliga, at uphöfva ſig öfver de ſtörſta ſaker til Enevåldige Domare.

7. At man i denna förening ſatte ſkrankor för ärkeHertiginnans wälde och uteſtängde främlingar, kom förnämligaſt deraf, at *Ingeborg* war wacker och förbandt ſig lätteligen många hiärtan: En eller annan mäktig Herre i hennes bojor och affikter hade kunnat bry ej allena Riksföreſtåndaren, utan hela Rådet, och rycka åt ſig enſam en myndighet, den alle Regeringens Ledamöter trodde ſig tilhöra: Sådant hade för den gamle inrotade Afvunden warit hårdt at tåla af en Infödd, mycket mer af en Utländning; men imedlertid war dertil ſtörſta liknelſen: *Knut Porſe* af Halland, ſom då råknades för Främling, hade behagat Prinſeſſan alt ſedan han ſå tappert ſökt hämna hennes Herres död
(**) v. ſupr. c. 10, ſ. 25. (**): Så länge han ej annat warit, än en blott Adelsman, hade den lyckan någorlunda kunnat lidas; men nu begynte hon giöra ſtörre ögon: Konung *Chriſtoffer* i Dannemark, hvilken han biſtådt i deſs Broders *Erik Menveds* tid, belönte honom derföre med ovanlig mildhet: Det är ſant, at han af *Knut* fådt til
(***) Meſſ. S. I. T. 12. p. 174. läns 14000 lödige marker ſilfver (***), hvarföre han ock förlänte honom med *Söder-Halland*, två härader i
(†) Chron. Rythm. vet. p. 151. Skåne, *Bärga* och *Norra Asbo* (†), ſamt Kallundborg
(††) cfr. L. Holb. Hiſt. Dan. T. 1. p. 396. 407. och Samlö i Dannemark (††); men han giorde honom ock ſå til Hertig, en wärdighet, ſom närmare nalkade denne ållkare til *Ingeborgs* ynneſt. Hans kärlek hade kan-

:ie mer drifvit honom dertil, än hans åhregirig- A. C. 1322.
nen han sattes derigenom i stort anseende öfver
lorden, hvilket han bibehöll med wett och hur-
: Svenska Regeringen hade således på *Knut*
mycken upmärksamhet, at han ej måtte blifva
tig i Sverige som i Dannemark, der han nu til-
ed Marsken *Ludvig Albertson* (f) och Dro-
uriz Jonson begynte uträtta hvad han wille.
rtigdöme giorde han åtskilliga inrättningar och
lmstad at tacka honom för sin första handels-
ch Stapelrätt (*); men sin kärlek war han nöd-
u några åhr at hålla tilbaka. Hertig *Walde-*
ikeförstinna fick wid denna tid *Öland* i förlå-
er hon sedan i lång tid lefde med sin Doter i
giörandes de Andelige mycket godt (g).

(*) cfr. Petr. Clauss. Chron. Norv. A Hvidf. Chr. Dan. & L. Holb. L. c. p. 407. in not.

Sveriges anseende, så wäl genom länders widd
om handel (h) och all slags styrka, hade nu
en öförliknelig högd öfver dess grannars (**).
Förstar-

(**) cfr. Chron. Rythm. vet. p. 150.

ine kallas eljest *Ludvig af Ebersten*.
1335. d. 22. Julii och 1344. den 1. Sept. befriade
Wreta-klosters hemman på Öland från alla utla-
Hon gaf gods på Svartsiö, i Qvaleboda och i Hud-
-Sokn til et Canonicats inrättning i Upsala (v.
Duc. Ingeb. Borgholm. 1343. in Oct. Epiph.
d. 2. Febr. & 1345. in vig. Epiph.): Hon be-
le ock A. 1346. Ölands Präste-rättigheter, särde-
gående Tionde af Sillfisket, betalning för bättre
mre lius, hvarmed en kyrkegångs-hustru inly-
yrkan, Altare-Läge af Kid- och Lamkött, Ost
man mat, at lägga på altaret &c. K. *Magnus* be-
e detta widare A. 1347.
Magnus bekräftade i Telje (ser. 6. ant. Dom.

A. C. 1322. ne i Ryssland, som lydde under Tartarerne, et oroligt Slägte, sökte wål anfäkta dess gränser; men utan fördeles framgång: Den Nogårdske *Georgius* bröt in i Finland och belägrade Wiborg från den 12. Aug. til den 9. Sept. (†): Ryssarne utbredde sig äfven A. 1323. i Halogaland, Biarkey och flera Norska orter (*), som då hörde til Sverige; men sedan de brändt och plundrat bygden, wände de hastigt tilbaka; ty sådant war deras wanliga krigslätt. När wi anse Danmark, så hade det aldrig mot Sverige warit så ringa som denna tiden. Norige war Svenskt: Söder-Jutland hade sitt eget Herrskap: Rostock, Rügen och Barth, som en tid innehaft Danska wälder, blefvo borgförlåne, det förra til Hertigen af Mekelburg (**), de begge senare til *Witzlaw* IV. eller den sidste af Rügiske Hertigarne, som dog A. 1325 (***): *Halland* med twenne härader i Skåne war dels i Svenska Ärke-Hertiginnans, dels i *Knut Porses* händer, och hela *Blekingen* med en stor del af Skåne, Lyfter och flera orter pantsatt til Riksmarsken *Ludvig Albertson* (†): Största swagheten kom dock af inbördes oroligheter: Konung *Christoffer* i skuld fördiupad påbod en stor skatt A. 1323, som i Skåne med mycken hårdhet utpråssades: Ärke-Biskopen i Lund och de Andelige upstatte sig deremot, hwilket äfven de werldslige härmade: Större delen af Skånske Adelen grep til gewär under Riddaren *Nils Olofsons* anförande och fick hjälptroppar från Wenden, Holsten och Pomern: Först under-

(†) Mess. S. I. T. 3. p. 2. T. 15. p. 54.

A. C. 1323.

(*) Torf. Norv. L. 8. P. 4. p. 442. & Schönstr. Introd. in Hist. Sv. MS.

(**) Lit. Revers. Henr. Duc. ap. Hvidf. p. 421.

(***) Lit. Witsl. Duc. ib. p. 419. cfr. A. G. Schwarz, Hist. Rug.

(†) Holb. L. c. p. 396. 413.

Trin. A. 1322.) de friheter, som hans Farfader gifvit Staden Wisby, at föra lifsförråd til alla Svenska hamnar utan tull, v. supr. c. 8. §. 6.

Digitized by Google

undertrycktes hela Skåne: sedan brändes och skövlades Seland: *Christoffer* dref de upprorilke derifrån; men *Nils Olofsson* landsteg på Bornholm och intog Hammar-hus för sin wän Ärke-Biskopen i Lund: *Christoffer* tog det kort derefter tilbaka, hvartil sielfva naturen war honom behielpelig; ty A. 1324. war i Norden en så ovanlig winter, at hela ÖsterSiön i sex weckor låg tilfrusen, så at mellan Sverige och Tyskland war liksom en banad lands-wäg, der små herbärgen upråttades (*); men Bornholms återvinnande förbättrade icke *Christoffers* lycka: Tvertom, hans undersåtare anfatte honom ännu håftigare. A. C. 1323. A. C. 1324. (*) cfr. L. Holb. L. c. p. 398.

9. I dessa Dannemarks hemsaker blandade sig wäl icke Svenska Regeringen af egen rörelse: Hon skötte sina egna i stillhet under kloke RådsPersoner (i), så at man til åhr 1325. kan föra Hälsinge-Lagens utgifvande (**); men så tycks hon dock hafva blifvit anmodad om beskydd af Skånske Adelen, som dels i anseende til sin skuld eller fångelösen hos Svenska Kronan (***), dels til sit tvång under Danska oket, så wida underkastade sig Sveriges Herrawälde, at Konung A. C. 1325. (**) Helf. L. Erf. B. 16. Cap. cfr. I. Hador. Præf. ad Leg. Dal. p. 3. (***) v. supr. §. 3.

(i) *Nils Abiörnson* (Sparre), som uptog sit Mödernewapn och blef alle *Oxenstiernors* Stamfader, begynte nu i Rådet blifva ansenlig: Han sålde *Bergshammar* på Fogdö och *Stenby* på Thosterö åt Dom-Probsten i Strengnäs för 500. mark. dat. Sigt. 1325. *Birger Petersson* (Brahe), *S. Brigittas* Fader, war också nu mycket wördad: Han instiktade A. 1321. och 1326. til *S. Catharinæ* Chor i Upsala Domkyrka en Præbenda med ansenliga gods, prydnader och medel til kyrkans bygnad, hvaremot Prästen skulle hålla tre måssor i hvar wecka, v. Peringsk. Mon. Ull. p. 33.

Digitized by Google

A. C. 1325. *Magnus* redan långesedan begynte föra *Skåne* i sin Titul (*): Hans Moder ÅnkeHertiginnan hade ock genom sin fägring under sin lydnad *Knut Porse*, som war den måktigaste i Dannemark: Denne Hertig nyttiade tilfället af Danske Konungens nederlag detta åhr wid Gottorp mot den Store Gref *Gerhard* af Holsten: Han förbandt sig efter Lundiske Årke-Biskopens död (k) med Marsken *Ludvig Albertson* och Drotsen *Lauriz Jonson*, fastän de begge, liksom han, af Konungen niutit så mycket godt, och brakte hela Dannemark til at offenteligen upsåja *Christoffer* och hans Son *Erik* all Tro och huldskap (**): Wårket följde orden: Hertigen och Marsken upbröto med en krigshår från Halland, Skåne och Seland A. C. 1326. A. 1326, intogo Torneborg och fingo der den unge Konung *Erik Christoffersson* tilfånga, hvilket jagade sådan skräck i Fadren, at han med tvenne andre Söner flydde til Mekelburg: Man giorde derpå en ny Konung i Dannemark, Hertig *Waldemar* af Söder-Jutland, som til *Knut Porse* och de måktige i landet afstod alt, hvad de åstundade (***), då åfven *Malmö* och *Trelleborg* förlåntes til den oåkta *Erik Waldemarson* af Sverige (†): *Christoffer* återkom wål sedan, dels med wåpnad hand, dels med goda ord och Lundiske Årke-Biskopens *Carl Erikson Rôdes* bemedling, til et stympadt Rike; men måste derföre pantsåtta åtskilliga länder, i synnerhet alt hvad han hade öfrigt i *Skåne* jemte öen *Hveen* A. 1329. til Gref *Johan* af Holsten och Wagrien; som giordt honom

(*) Lit. R. Mag. Ludof. 1321. d. Mar. Magd. &c. &c. &c. a. 1327. ap. Hadorf. in Præf. ad. Leg. Dal. p. 2.

(**) L. Holb. L. c. p. 401.

(***) Id. p. 404.

(†) v. supr. c. 10. §. 12. in not.

(k) Han dog A. 1325. (v. Lib. dat. Lund. fol. 4.) och sins hans gravsten af hvit marmor i Lunds Domkyrka med påskrift: *Sum Jutia natus Esgernus Jul vocitatus* &c.

Digitized by Google

nom det kraftigaſte biſtånd. Imedlertid war nu *Knut Porſe* genom ſit nåſtan oinſkränkta wälde i Dannemark ganſka högt anſedd wid Svenſka Hofvet, dit hans kårlek ſom oftaſt drog honom: Han fann der wål, ſom ſagt år (*), mycket motſtånd; men man kunde i längden icke hindra denne beſtåndige ålſkares affikt; Hans ovånner gingo ſå wida, at i det *Sämjebref*, ſom upſattes i Skara den 14. Febr. mellan Konung *Magnus* och hans Moder, blef han ej allenaſt förbigången, utan förklarad för landsflyktig ur Sverige (**): Detta bref war af ſådant innehåll: *Ingeborg* ſkulle i ſtälle för Wårmeland och en del af Wåſtergötland, ſom hon under Morgongåfvo-rått beſutit, få *Davöen* i Wåſtmanland med *Åkerbo*- och *Snåfringe*-Hårader ſamt flera orter, fria från Konungs-pålagor, utan i högſta nödfall, hvarifrån hon åfven utan Tull ſkulle fritt få låta utſkieppa Spannemål och matvaror til främmande länder: Hon ſkulle ock få behålla denna Morgongåfva oaktadt hon ingick nytt gifte, eller ock inom ſex åhr blifva utlöſt med 6000. mark. lödige: I fall hon dog inom den tiden, ſkulle hon få giöra Teſtamente på Kronans koſtnad til 2000. mark. lödige: *Hunhals*-Slott i Halland ſkulle hon d. 1. Maj. nåſtföljande upgifva til *Giſle Elinæſon* (Sparre) och *Guſtaf Tunaſon* (Sture), hvaremot hon til ſina gälds betalning ſkulle undfå 3000. mark. lödige, hvilka nåſta Mårtens-måſſa i Lübeck ſkulle antvardas mot låkerhet til *Knut Porſe* eller någon annan hennes Fullmäktig: Denne Hertig ſkulle, oaktadt ſin landsflyktighet, niuta fred och frihet för ſina gods och underhafvande inom Sveriges gränſer, på det man ſåledes måtte ſlippa honom på godt wis; men alla deſſa författ-

A. C. 1326.

(*) v. ſupr. §. 7.

(**) Conventio Skarenſ. D. 8. Valentin. Mart. 1326.

Digitized by Google

A. C. 1326. ningar kunde ej bryta kårlekens wålde: Ånke-Hertiginnan *Ingeborg* wille hellre med ringare wilkor wara sin Egen och lefva hos den hon ålskade, ån under twång och förmynderskap: Hertig *Knut* gick derföre med henne i brudsång i Junii Månad (l) A. 1327. (*), några dagar förån hans landsflyktighet skulle begynnas, hwarigenom han ej allena lade Norre-Halland och flera Svenska orter til sina öfriga länder, utan ock segrade öfver många misunnare; men man har sällan funnit, at den, som giordt ovanlig lycka, fastän förtienstен svarat deremot, kunnat tålas af andra menniskior: Den häftige afvunden utbrast mot Hertig *Knut* i wårkeligt krig, som snart mer skall berättas: Han afsade med sin Prinsessa tvenne Söner *Håkan* och *Knut*, som efter honom trådde i besittningen af hans Länder; men sedan i deras bäste ålder af tiugo et och tiugo två åhr dödde i den store pesten A. 1350.

A. C. 1327.
(*) Er. Upſ. Pet. Clauſſ. Chron. Norv. Torf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 457. Meſſ. Loccen, &c. &c.

10. RiksFöreståndaren och Rådet i Sverige hade imedlertid ståndigt ögonen på det almännas nytta, som alt mer och mer af kyrkowåldet förswagades: A. 1325. woro åter 108. mark lödige eller 2592. daler Silfwmt, som *S. Petri Skatt*, genom Kaniken *Nils Sigwastaſon* i Romerske Skattkammaren betalte (**): En hop kringswäfvande Tyske Munkar präste ock penningar ur Sverige til så kalladt *Gudeligt bruk*, fastän emot Påfvens wilja (***): De werldslige Herrar giorde deremot

(**) Atteſt. Galbert. Maſſil. Ep. Avign. 26. Julii 1325.
(***) Lit. Inhib. Joh. 22. Avign. 1d. Nov. 1327.

(l) Dominica poſt Diem S. Botolphi. Underligt at Peringſchöld, twert emot alla både Svenska och Norska Hiſtorier, giör denna *Ingeborg*, som fick i andra giftet *Knut Perſe*, til Norske Konungen *Eriks* Doter och Svenske Hertigen *Waldemars* ånka (*N. Åttart. p. 19.*).

Digitized by Google

emot hvad de kunde til Landets bäſta: De ſkipade rätt och ordning i alla orter; men i ſynnerhet kunde Södermanland ſig deraf fägna: Detta land hade wäl från dinpaſte hedendomen, likſom alla Sveriges delar, ſin enſkylte Lag (*); men den beſtod i löſe flocker, ſom dels woro ſtympade och ſkingrade, dels alt för mörke, otilräckelige och äfven för Chriſtna ögon ej nog billige (**), ſå at her war en ändring af nöden (***): Sådant är mycket granlaga: All ny inrättning, äfven den nyttigaſte, giör i början en oreda: Hon fordrar tid och warſamhet innan hon hinner til den ordning och wördnad ſom et gammalt fämre bruk, hvilket ſtundom en klok Regering icke utan oförmärkt afſkaffar: Södermanna-Lagmannen, RiksRådet *Laurenz Ulfſon* (m) och den ortens förnämſte Invånare anhöllo derföre ofta fäfängt om deras Lags förbättring (†); men ändteligen ſamtyckte Konungen dertil och wärket fullbordades i Örebro af Lagmannen med ellofva Biſittiare, alle Riddare och Rikſens Råd, ſom i Södermanland ägde faſtigheter: Deſſe woro *Knut Magnusſon*, Lagman i Wäſtergötland, *Ulf Abiörnſon* (n), *Ehrengiſle Näskungſon*, *Carl Näskungſon*, *Erik Turſon* (Bielke), *Staffan Rörikſon*, *Torkil*

A. C. 1320.

(*) v. ſupr. P. 1. c. 18 §. 5. it. c. 14. §. 24.

(**) Autogr. R. Magn. in præf. Hadorf. ad Leg. Dal.

(***) cfr. Prol. Leg. Suderman.

(†) cfr. Autogr. R. Mag. ap. Hadorf. l. c.

(m) Denne förde tre röda ſtengaffar i wapnet och lefde ännu A. 1346. Han och hans Fru *Ingrid Amundsdoter* gåfvo Å. 1320. *Forsby*-qvarn til Wreta-kloſter, v. de cet. A. A. v. Stiernman. Höfd. Min. p. 124.

(n) En *Sparre*, om hvilken fäjes in Revelationibus S. Brigittæ (L. 6. c. 35.), *at hans Sidl ſyntes upſtiga i himmelen ſom en lyſande ſtierna i ſin glans.* Han ägde förſt *Margreta Sunesdoter Båt*, *Erengiſle* Jarls Syſter, 2. *Chriſtina Sigmundsdoter.*

Digitized by Google

A. C. 1327. *Anderſon*, *Thord Bonde Thorſon* och hans Swåger *Amund Rörikſon* (o), *Magnus Niclaſon* och *Ingivaldſon Eſtridaſon*. Konungen bekräftade denne Lag i Söderköping Larsmåſſe-afton (*); men man undantog dock hvad ſtadgadt war om *Begrafningar* och *Teſtamenten*, emedan Präſterſkapet deremot förklarat ſit miſsnöje och beropat ſig på Canoniſke Rätten ſom mycket fördelaktigare för deſs wälde och inkomſter (**): Märkeligt år, at de Andelige från denna förrättning warit uteſlutne, hvaraf ſes, at de Werldſlige ännu icke woro med dem aldeles nögde, oaktadt förlikningen ſex åhr tilförne (***): Deraf hindrades icke Årke-Biſkopen, at detta åhr lägga under Upſala-Stol en del af Laxefiſken i Wåſterbotn (†): Tu åhr derefter blefvo ock Invånarne i *Kiemi* och *Salo* i Österbotn genom Konungens bref tilhållne, at gifva Biſkopen och Präſterne ſin Tionde (††), ſom ej war at förſumma af den fiſkrika *Kiemi*-Elf, hvilken åhrligen ſkall kunna gifva 3000. tunnor Lax (†††).

(*) Conf. Cod. Suderm. Suderkop. a. 1327. in vigil. S. Latur.

(**) cfr. J. Wild. Hiſt. Pr. p. 429.

(***) v. ſupr. §. 6.

(†) cfr. J. Peringſ. Mon. Ull. p. 144.

(††) Lit. R. Mag. Holm. a. 1429.

(†††) cfr. P. N. Matheſ. Diſſ. de Oſtrobotn. Upſ. 1734.

11. Knapt hade Prinſeſſan *Ingeborg* ſatt ſig i ro, at fägna ſig af ſin kärlek, förån åſkedundret drog ſig tilſamman öfver hennes Man, Hertigen af Halland: Konung *Chriſtoffer* i Dannemark, ſom mödade ſig at återvinna ſin Krona, hade i *Knut Porſe* funnit ſin ſtörſte motſtåndare: Han war wäl ſielf aldeles ur ſtånd, at ſkada honom; men han giorde förbund med den unge

(o) Hans Fader Riksrådet *Rörik Birgerſon* förde i wapnet et hvitt band i blått fält från höger til wänſter: Hans Syſter *Margreta* ägde *Thord Bonde* til Örbeck, ſedan hon förſt haft *Ebringiſle Puke*, v. Peringſch. Geneal. Bond. MS.

Digitized by Google

unge Konungen i Sverige (*), som icke älskade sin Styffader: Svenska Regeringen war således A. 1328, långt ifrån at erkänna denne Täflare efter hans åstundan för en Ledamot (**), i full ifver at bestrida honom: Sedan Riks-Föreståndaren intagit och nedbrutit Slottet Axevall i Wästergötland (***), hvilket Prinsessan *Ingeborg* haft til Lifgeding af sin förre Man Hertig *Erik*, flyttes kriget in i Halland på Hertigens egen grund: *Hanhals* försvarade sig modigt (†); men ändteligen nödgades Befallningsmannen *Gustuf Tunason* (p) öpna porten och sielf gifva sig til krigsfånge (††), hvarpå Slottet i grund förstördes: Imedlertid lät icke *Knut Porse* modet falla: Han samlade troppar från alla sidor och besvårade sin Styffsons krigshär med sin wanliga tapperhet (†††), så at de Svenske i det tåget intet mer uträttade: Rådet samlade sig om höstén til Telje och beslöt, at åter upbygga *Hanhals* Slott (*), på det en så oförsagd Fiende dess bättre måtte tvingas: Man giorde ock mot honom A. 1329. et nytt förbund ej allena med Gref *Johan* (q) af Holsten, utan

An. C. 1328.
(*) L. Holb. L. c. p. 411.

(**) cfr. Torf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 457.

(***) Pet. Clauff. Chron. Norv. ad a. 1328.

(†) cfr. Petr. Clauff. L. c.

(††) Meff. & L. I. 12. fl. 175. cfr. Chron. Ver. ap. E. Benz. in Mon. Eccl. p. 92.

(†††) Meff. L. c. p. 174.

(*) Obf. MS. in Bibliot. Sälftad. A. C. 1329.

(p) Han war af de gamle *Sturer*, som förde tre svarta Sio-blad i guld-fält, och ägde 1. *Mechtild Lydersdoter*. 2. *Catharina*, *Ulf Gudmarsons* Syster, warandes således *S. Brigittas* Svåger: Han war ej olyckeligare fånge, än at han A. 1335. sins hafva underskrifvit bland Riksens Råd (v. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 210): Han blef ock Riksmarsk A. 1335, då han samma åhr reste med *S. Karin* til Rom (v. Id. p. 125). Hans Bröder woro Biskop *Bengt* i Skara och *Amund* Tunason til Ringvidahult, som fortplantade denna *Sture*-slägt i Sverige.

(q) Han kallas eljest *Henke* och *Henning*, v. Meff. & Pet. Clauff. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1329. utan med Herrarne *Hans* och *Henrik* af *Verle*, ſom återhulpit Konung *Chriſtoffer* på Danſke Thronen: Deſſe klagade, at *Knut* berôfvat dem några gods i Dannemark och låto genom ſina Sândebud *Clemens* och *Herman Coſſebodius* underſkrifva denna Fôrbindelſe i Stockholm (*); men hon hade ingen wârkan: Hon blef ock ſâ mycket onôdigare, ſom Hertigen dog i Pingeſthelgen A. 1330 (**) och med honom hela afvunden emot hans hus: Dermed ândades âfven en tviſt, ſom han nyligen haft med Konungen i Engeland om et kôpmans-ſkiepp, hvilket hans kapare borttagit utan fôr Kôpenhamn (r) och *Edvard* nu återkrafde (***). Engelands handel och fôrbindelſer i Norden woro ânnu, likſom alla andra Makters, på en ganſka oſâker fot: Et fôrbund hade wâl warit i âmne at ſlutas redan A. 1255. mellan K. *Henrik* och *Birger Jarl* (s); men det war icke brakt til fullbordan (†). Prinſeſſan *Ingeborg* lefde efter *Knut* i många âhr ânka (t), behâllandes tillika med ſine Sôner (††) ſâ wâl hela *Halland* och de två Hâraderne i *Skâne* under Lâhns-rât ſom âtſkilliga orter i Norige, med Samsô, Kallundborg och Holbâck i Dannemark, til ſâkerhet fôr de 14000. lôdige marker, ſom hennes Man fôr-

(*) Fœd. Holm. die Jov. poſt. Aſſumt. Virg. a. 1329. ap. Torf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 457.

A. C. 1330.

(**) Meſſ. l. c. p. 175.

(***) Lit. R. Ed. ad Kan. Duc. Hall. d. Windſor. d. 28. Apr. 1329. ap. T. Rymer. Fœd. Angl. T. 2. P. 3. p. 24.

(†) Lit. Henr. Angl. Reg. ad Birg. D. S. d. Notingham. d. 22. Jul. 1255. ap. T. Rymer. l. c. T. 1. P. 2. p. 1.

(††) Chron. Rythm. vet. p. 151.

(r) K. *Edvard* ſkref med det ſamma til *Johan Blome* och några handlande i Wismar och Kôpenhamn, ſom med Hertigen i detta kaperi warit delaktige.

(s) Sândebud woro ſkickade på båda ſidor, från Sverige Prioren *Bert* och *Commer*. från Engeland *Gilbert de Bello* och *Roger de Refham*, alle Predikare-bröder.

(t) A. 1252. anlade hon *Hôfdô*-kloſter i Opſlo-Stift (v. Petr. Clauſſ. Chron. Norv.), der hon fôrmodeligen lâr wara begrafven. Hon lefde ânnu A. 1260.

Digitized by Google

förstrickt åt Danska Kronan (*); men denne pant be- A. C. 1330.
striddes henne sedan af Konung *Waldemar*, som fram- (*) v. supr. §. 7.
deles skall berättas.

12. Nyligen är sagt, att Södermanna-Lagen blef (**) v. supr. §.
öfversedd och förbättrad (**): Nerike begreps wäl re- 20.
dan under samma Stift och war äfven stundom af sam-
ma Lag delaktigt; men det hade dock sin enskyldta
Lagbok: Dervid bifogades nu genom et Konungens
Bref hvarjehanda nyttiga författningar, som om an-
talet af en Riddares eller annan Herremans medföljе
på resor, om gästgifverier efter K. *Magni Birgerſons*
ordning, om wägar, broar och skiepp til Rikets för-
svar, om de böter, som Adelen fick upbära af sit folk,
då det sig förbrutit, om wapne-Syns hållande och om
hämmande af wissa der i orten inritade olaga friheter,
som minskade Kronans inkomster: Til uplyningsmän
deröfver befullmäktigades ortens Lagman, *Ulf. Gud-*
marſon, *Magnus Benedictſon* och *Styrbiörn*, Biskop (***) Lit. R.
i Strengnäs (***). Altsådant wilar, at Regeringen war Mag. dat. Telg.
icke mindre sorgfällig om alt, än lyckelig. En häf- die 6. Joh. anre
tig wådeld (u), som förtärde en stor del af Stockholm port. Lat. ap. A.
(†), hindrade icke Sveriges unge Konung, at företa- A. v. Stiernm.
ga sig en resa til Norige (x), der han en tid dereſter i Höfd. Minn. p.
159.
(†) Meſſ. L. c.
T. 12. p. 175.

(u) Söndagen näst för Christi Himmelsfärds-dag. Samma år war en Solens Förmörkelse (14. Kal. Aug.) och en i Månen den 26. Dec. v. Tort. H. N. P. 4. p. 458.

(x) Torfæus nämner wäl ej uttryckeligen om denna resa; men anförer dock et bref, som Konungen skrifvit från Opslo til Bergen, (v. Tort. H. N. P. 4. p. 458. &c.) och et annat från Bergen til Island, dat. *i hans egen nårvaro.*

Digitized by Google

A. C. 1330. Opslo emottog Kronan och sine undersåtares förnyade Trohets-Ed (*): Han giorde wid det tilfället i Norige en Förordning emot falskhet i wikt, mått och godhet af kläden, winer och andra utländska wahror (**): Han skickade ock några stadgar til Island, en at hålla Prästerskapet i tygelen, som der altförmycket begynt kråkta under sig (***), en annan om Isländska klädets förbättring (†) och en, som följande åhret utkom, angående större skyndsamhet i betalningen för de handlande, som på Island hade at fordra penningar (††). *Magni* Regering intog således en stor widd i Norden från öster til wåster; ty man finner hans Förordningar af A. 1329. om Präste-Tionden af Carelen, Savolax och Tavastland (†††); mens hans wälde fick ännu en ansenlig förökning, som förtienar noga betraktas och giör en angelägen balk i Svenska Historien: Konungen i Dannemark hade, som sagt är (*), pantsatt *Skåne* med öen *Hveen* til Gref *Johan* af Holsten, hvilken åfven löst til sig den del deraf, som *Ludvig Albertsons* arfvingar besuto (**), så wäl som ock wissa delar af *Halland* och *Blekingen*; men af denne Herre hade åter månge Holstenske Adelsmän åtskilliga städer, flott och härader i pant, och sådane Pantägare, som endast wille rikta sig, tänkte på ingenting mindre, än invånarnes bästa: Derigenom hade dessa länder råkat i stort betryck: Tyskarne, som ej förstodo de gamle Scandiske Lagar och Sedvanor, trampade uråldriga friheter under fötterne, anlågo Almogen för lifegne, utsugade den samme intil benen, framforo öfveralt med mord och brand, at uttvinga sina pålagor, och öfvade på höga och låga et fullkomligt Tyranni (***): Bland andre skall *Eggert Brockdorp*, som innehade

(*) cfr. E. Benz. Coll. H. P. MS. c. 5 §. 12.
(**) Constit. R. Mag. Opsloæ. 4. d. post. fest. Nic. 1330. ap. Torf. H. N. P. 4. p. 459.
(***) Autogr. R. Magn. Berg. 6. noct. post. fest. Botolphi. 1330.
(†) Constit. Berg. fer. 3. ant. pervigil. Sanct.
(††) Edict. R. Mag. in pervig. Canut. ap. Torf. L. c.
(†††) Stockh. in vigil. S Barthol. it. Statut. de Decim. Östroborn. eod. anno & die it. de Decim. Tavast. 12. Kal. Sept. 1330.
(*) v. supr. §. 9.
(**) v. supr. §. 8.
(***) Lit. Ips. Wald. 3. Reg. Dan. dat. Helsingb. in Oct. Joh. Evang. a. 1341. ap. Hadorf. ad Chr. Rythm. p. 20. cfr. Er. Ol. p. 314. & L. Molb. H. D. T. 1. p. 419.

nehade Helsingborg med dels Lähn för 6000. mark. A. C. 1331.
lödige (y), hafva wisat mycken grymhet (*). Sådant (*) L. Holb. L. c.
kunde ej annat gióra, än förtwiflan och upror öfver hela landet: Adelen och samtelige Inbyggarne begynte A. 1331 (**) at angripa och dräpa desse plägare, A. C. 1331.
chvar de dem öfverkommo, och när de Holsteniske (**) Ludevig. in Relat. MS.
Herrar en gång i Lunds domkyrka samlade sig, at öf- omn. ev. T. 9.
verlägga om dåwarande omständigheter, inbröto Skåningarne i kyrkan och ihielslogo wid pals trehundrade personer (***). Imedlertid woro Tyskarne mäkti- (***) Er. Upsl. & L. Holb. L. c.
ge i landet och ägde fästningarne i sina händer, så at de icke så lätt kunde fördrifvas, utan innarare, när de åter samkade kraften, grymmeligen hämnas, så at Skåningarne hermed ej annat giordt, om de ej fådt bättre räddning, än påskyndat sin undergång och en evärdelig träldom. Deras Konung, som öfvergifvit dem under detta ok, hade så mycket mindre makt, at beskydda dem, som han näpligen kunde försvara sig sielf (†). En Öfverhet är endast giord för et Folks (†) L. Holb. p. 421.
wälfärd: När det ändemålet ej mer kan erhållas, utan tvertom et oundvikeligt fördärf hänger undersåtarne öfver hufvudet, då är deras band upplöst; då står dem fritt, då är ifven deras skyldighet, at söka sig försvar: Dessa förtrykta orter hade nu ingen annan på jorden at anropa, än Sverige: Skånes förnämste Invånare stodo wål i skuld hos Svenska Kronan för 300. personers fångelösen (††); men många af dem (††) v. supr. c. 10. §. 26.
woro af de Tyske Herrar fängslade för större Summor, hvilka de ej utan Sveriges hielp kunde betala:

(y). Gref *Hans* tillåt ärke-Biskopen i Lund, när man klagade öfver *Brockdorp*, at lösa ut honom för samma summa; men det gick ej för sig.

Digitized by Google

A. C. 1331. *De fläste af Ridderskapet och menigheten*, i Skåne, Halland *och* Blekingen, *som*, *under Tyskarnes Tyranni mot all åhra och rätt förtrykte*, *måst flykta från sina hemvist*, *at rädda sina lif* (*), kommo derföre til Konung *Magnus*, med trägen bön, at han wille taga dem under sit hägn, deras skuld eftergifva och lösa dem utur deras olyckeliga tilstånd, hvaremot de med underfåtelig tro wille gå honom tilhanda (**).

(*) Ips. Verb. Lit. R. Waldem. 3. supracit.

(**) Er. Ups. p. 315. & Mess. L. c. p. 176.

13. *Magnus* hopkallade Riksens Ständer til Kalmar A. 1332, at öfverlägga om en så öm angelägenhet: Man beslöt, at eftergifva fångelösen och förlossa Skåne, Halland och Blekingen, ehvad det kostade, ur deras träldom, hvarigenom til Riket kunde återskaffas en så ansenlig och urgammal del (***), som derifrån en och annan gång i wänlighet och utan krig blifvit afsöndrad (†): De nödstälta Länder gufvo sig då med glädie under en Krona, den de tilstodo sig af ålder hafva tilhört (††) och svuro henne evig trohet: Lundiske Ärke-Biskopen *Carl Röde*, Domprobsten, ÅrkeDieknen och de ypperste af Skånske Adelen, som til Riksdagen sig infunnit, gufvo derpå de starkaste förskrifningar (†††), hvaremot Konung *Magnus* bekräftade Lunds Domkyrkas och äfven alla werldsliga friheter (*). SöderGöterne wände då med trygghet tilbaka, at giöra sin räddning kunnig hos sine Tyranner. Gref *Johan* af Holsten såg sig försvag, at emotstå Sverige (**): Han fann rådeligare, at emottaga lösen för sin pant, än kanskie mista honom för inter: Derom kom han öfverens i Lybeck med Danske Kron-Prinsen *Waldemar*, som til denne handel gaf sit samtycke (***): Svenska Regeringen wille ock hel-

A. C. 1332.

(***) v. supr. P. 1. c. 14. §. 12.

(†) Ib. c. 17. §. 1. & c. 19. §. 5. 18.

(††) cfr. Coll. Hadorf. cum not. Lundii & E. Benz. Coll. H. P. MS. c. 1. §. 4.

(†††) Confæd. Scan. ap. Hadorf. ad Chr. Rythm. p. 17. Lin. 5. 6. 7. & Mess. L. c.

(*) Dipl. R. Mag. mens. Jun. die Ven. post Fest. S. Botolphi a. 1332.

(**) L. Holb. L. c. p. 420.

(***) cfr. Lit. R. Waldem. Helsingb. 1341. in collect. Hadorf. ad Chr. R. p. 21.

re

re med lämpa och någon koſtnad lyſta Grefven ur ſin förpantning, än genom en blods urgiutelſe, ſom kunde blifva äventyrlig nog; ty Tyſka Herrſkapet hade ännu i Skåne faſta rötter. Man kom då på båda ſidor öfverens om en ſumma af 34000. lödige marker ſilfver (*) eller efter wår räkning 816000. daler Si'fvermynt, dem Sverige på wiſſa tider til Gref *Johan* ſkulle betala: Grefven fick deruppå Konungens förſäkrings-bref och åtſkillige Adelsmän til giſſlan, hvaribland war *Iſrael Birgerſon* (Brahe), *S. Brigittas* Broder. Kronans inkomſter hade wäl under *Magnus Ladulås* (**), *Torkel Knutſon* och *Mats Kettilmundſon* anſenligen tiltagit; men Konung *Birger* hade illa hushållat och de döde Hertigars *Eriks* och *Waldemars* giäld hade warit mycket ſtor (z), ſå at *Magnus* wid ſit anträde til Regeringen fann ingen mark Silfver i ſin Caſſa (***). Deſsutan war denna ſumma i ſig ſielf ſå dryg, at man til deſs afbördande behöfde ovanliga pålagor: Landet war i tämmeligen godt tilſtånd; men öfverflöden hade lik-

A. C. 1319.

(*) Lit. R. Wald. 3. Helſingb. a. 1341. ap. Hadorph. p. 20. 21.

(**) v. ſupr. a. 5. 18.

(***) Lit. R. Mag. ad Sudermann. Stockh. feria V. Nativ. Dom. a. 1336.

I i i 3 (z) Räkningen betaltes af *Ulf Gudmarſon*, den dödes Måg och *S. Britas* Man, ſamt hans Bror *Magnus*, ſedan hon blifvit upſatt i närvaro af Ärke-Biſkop *Olof* och flere: Märkeligt at ſe deraf hvad win och krydder koſtade, då handelen långt ifrån icke war på den toten ſom ſedermera: til ex: 1 ankar Renſkt win, efter wårt räkneſätt, 72. dal. kopp:mt, 1. ankar rödt win från Rochelle 108. dal. kopp:mt, 1. dito hvitt Franſkt 36. dal. koppermynt, 1. ſkålpund peppar 28. dal. 16. öre kopp:mt, 1. ſkålpund ſaffran 27. daler kopp:mt, 1. dito ingefära 3. dal. 12. öre, 1. dito kummin 27. öre, 1 dito mandlar 20. öre, 1. dito anis 24. öre, 1. ſkålpund olja wid paſs 2 dal., 1. fierd. Holl. ſill 20. dal. 8. öre, 1. tapet 72. dal. kopp:mt. &c. &c.

Digitized by Google

A. C. 1332. likväl en tid insmugit sig, som kan dömas af omkostnaderne wid RiksRådets *Birger Pehrsons* (Brahes) begrafning, hvilka i winer, kryddor och annat bestego sig til 274. mark. Svenska (a) eller efter wårt mynt 2466. daler kopp:mt (*), ansenligt nog i den tiden: Sådana summor gingo ur Riket för utländska wahror och följakteligen war ondt efter penningar, så at man måtte anmoda sielfve de Andelige om bistånd: Desse woro icke obenägne i en sak, som efter deras mening befordrade Svenska kyrkovåldet; ty genom Skånes inlifvande med Riket trodde de kullkasta det påfliende, som en främmande Ärke-Biskop giordt i 180. år, at wara Sveriges *Primat* och inviga dess Ärke-Biskopar: Man förmådde således Prästerskapet, at förstricka åt Konungen halfva kyrkiotionden i några år (**) til Lunds Stifts (b) inlösning; men detta misshagade Romerska Hofvet, som snart skall beråttas. Påfven hade ståndigt ögonen på heliga Landet, låtandes detta år i alla kyrkor i Norden bedia för en sådan härfärd (***), hvartil han wille använda alt hvad hans kretur kunde hopsamla.

(*) Comput. ArchiEp. Olai a. 1328. ap. Peringsk. in Mon. Uil. p. 86.

(**) Lit. R. Mag. Sabb. prox. post Oct. Epiph. 1332. cfr. Messl. l. c. p. 176.

(***) Preces pro obt. Terr. Sancta. Avign. 7. Kal. Aug. 1332.

14. Handelen emellan Sverige och Gref *Johan* af Holsten sträckte sig åfven öfver Sundet intil Dannemarks nu wärande hufvudstad (c): Grefven hade til *Con-*

(a) Ärke-Biskop *Olof* fick Konungens Quittence (af Arnö Dom. prox. ante Dionys. 1330.) på 4357. mark. penningar, dem han til denna gälds betalning upburit af Helsingoland i tio år.

(b) Det bestod af Skåne, Halland, Blekingen och Hven.

(c) Upsala-Stad fick detta år sina Privilegier. d. Stockh. in profest. annunc. S. Virg. 1332.

Digitized by Google

Conrad von Pleſſen pantſatte Köpenhamn med borg och torn ſamt några Härader deromkring (†) och af detta måſte Konung *Magnus* inlöſa för 7000. mark. lödige (*); men dermed fick han icke tilfluta ſin Skattkammar: Då han i Julii Månad A. 1333. giorde en reſa til Skåne och war i Franciſcan-kloſtret i Lund med Ärke-Biſkop *Carl* och några af Skånſke Adelen; blef han ſå öfverhopad af böner och föreſtållningar, at han ockſå måtte åtaga ſig *Elſa Pedersdoters* och hennes Barns betalning: Denna Fru, ſom war Marſken *Ludvig Eberſtens* änka, hade Blekingen och Lyſter i pant af Gref *Johan* för 8000. mark. lödiga, hvilka Grefven af Skånſke köpeſkillingen icke wille betala: *Magnus* förordnade, at hon och hennes arfvingar innom et år af Lunds myntpräſs ſkulle få 2000. marker och för de öfriga 6000. upbära räntorne af Blekingen (d) och Lyſter, til deſs de blefvo förnögde: När han ock kom til *Skellvik*, en gård i Oſtergötland, den han afſtådt til ſin Canceller (**) *Peder Torkelſon*, Biſkop i Linköping, ſom ſedermera blef Ärke-Biſkop i Upſala (***), gaf han Fru *Elſa* deruppå ſit öpna Bref (e), hvarmed han åfven tog henne, hennes Broder, tienare och wårdnad i ſit beſkydd (†). Rikets ſtora utgifter denna tiden förorſakade, at måſt hela Kalmare-Lähn, Oſtergötland, Helſingeland, Gäſtrikeland, Fiädrundaland, Dalarne och flera orter, ſå wäl ſom ock 500. mark.

A. C. 1332.

(†) cfr. Chron. Rythm. p. 152.

(*) Meſſ. l. c.

A. C. 1333.

(**) Chron. Vet. Ep. Linc. in Mon. Eccl. Benz. p. 123.

(***) H. Speg. Chron. Ep.

(†) Lit. R. Magn. d. Skellvik, poſtrid. S. Mart. ſeu 2. Id. Nov. a. 1333. ap. Torf. H. Norv. P. 4. p. 461. cfr Meſſ. l. c. p. 177. & Holb. l. c. p. 424.

(d) I ſynnerhet nämner brefvet *Fiſket i Mörums-d.*

(e) Jemte Konungen underſkrefvo detta Bref Ärke-Biſkop *Carl* i Lund, *Nils Abiörnſon*, *Giſle Elineſon*, *Ulf Ambiörnſon*, *Amund Sture*, *Ulf Philipſon* och *Johan Offeſon*, Riddare, *Peder Jonſon*, Diekne i Lund, och *Saxe Pederſon*, wåpnare.

Digitized by Google

A. C. 1333. mark. ſilfvers ingiåld af Kopparbårget, blefvo i enſkylta händer för penningelån pantſatte, ſom Konungen ſedan klagade i ſit upmuntrings-bref til Södermanlands Invånare A. 1336 (*). Medan *Magnus* ſåledes köpte länder, afled Danſke Konungen *Chriſtoffer* i förakt efter en tolf åhrs olyckelig regering: De Holſtenſke Grefvar, *Johan* och *Gerhard*, ägde då måſt hela det Riket under förpantning: De regerade ſom de wille, den ene öfver öjarne, den andre öfver faſta landet (**), och Dannemark war öfver ſex åhr utan Konung, hvaremot Sverige fägnade ſig af en blomſtrande lycka.

(*) Lit. R. Mag. Stockh. fer. 5. Nativ. Dom.

(**) L. Holb. L. c. p. 425.

15. *Magnus*, deſs Konung, war nu redan på ſit adertonde åhr en af de ſtörſte Monarker i werlden: Riksföreſtåndaren, ſom dertil förnämligaſt bidragit, låt på et möte i Warberg å nyo ſtadfäſta och af de tilköpta länder erkånna hans Arfsrått til Svenſke Thronen (***): Ständerne ſammankallades til Orebro om wåhren A 1334: Man tog der ytterligare mått til Skånſke köpeſkillingens indrifvande, til Gisſlarnes utlösning och til betalning för dem, ſom af Tyfkarne höllos fångſlige (†): Detta ſidſta nödgade *Magnus*, at allenaſt af Upſala-Stift taga til låhns (f) 1000. mark. fint ſilfver (††); men han kunde dem ej båttre anwända: Han antog derpå Riksſtyrelſen ſom en myndig Konung om höſten ſamma åhr (g); Men han råttade ſig

(***) cfr. Locc. H. Sv. p. 103. A. C. 1334.

(†) v. ſupr. §. 12.

(††) Lit. R. Magni Örebr. die Ciner. a. 1334. ap. S. Bring. Mon. Scan. p. m. 101.

(f) Konungens bref på detta Låhn år underſkrifvit af den nye Årke-Biſkopen *Pehr Philipſon*, *Carl* i Linköping, *Styrbiörn* i *Strengnäs*, *Bo* i Wexiö, Biſkopar och flere Präſter.

(g) Som *Magnus* red ſin Eriks-gata i Jan. och Febr. må-

Digitized by Google

sig ännu efter mogne RådsHerrar, hvilkas antal nu war förökt med en efter den döde *Olof Biörnson* (h) ny utvald ÅrkeBiskop i Upsala, *Peter Philipson* (i), en Dominican, som året förut af Påfven blifvit bekräftad (*). Denne råkade sedan för sin alvarsamhet i en munke-träta med Franciscanerne, som giorde honom all förtret (**), hvaraf han ledsen drog sig en tid derefter til sine Ordens-Bröder i Sigtuna, hos hvilka han blef död och begrafven (k). Regeringen förfummade imedlertid ingenting, at bibehålla den almänna wälmågan med åtskilliga goda författningar: Finland fick fy- A. C. 1334.

(*) Ex. Joh. 22. Avign. 5. Non. Oct. & 16. Kal. Dec. 1333.

(**) Chron. Ver. ArchiEp. in Mon. Ecc. Bene. p. 40. & Speg. Chron. Epiſc.

nader a. 1335 (cfr. Mand. R. Magn. in coll. Hadorf. ad LL. provinc. p. 10); så måste detta skiedt sidst på året A. 1334, utan tvifvel på S. Catharinæ-dag, då han skänkte den då obebygde *Helge Andz-holmen* til Årke-Biskopen i Upsala. v. Autogr. R. Magn. Stockh. 1334.

(h) Årke-Biskop *Olof* dog d. 11. Martii A. 1333. och ÅrkeBiskop *Carl* i Lund d. 16. A. 1334. (Mess. S. I. T. 15. p. 56): Den senares Eftertrådare war *Peder Jacobson*, som dog A. 1355.

(i) Hans Fader war Riksrådet *Philip Finvidson* til Rumby, som förde i wapnet et rutigt Band, (v. Peringsk. Mon. Ull. p. 145.) och Modren *Ingrid*, *Johan Elofsons Angels* Doter. Han bördade til sig godsen *Winagarn* och *Wiby* wid Sigtuna A. 1337. Han stadgade, at då en Kanik dog, skulle halfva nästföljande årets inkomst gå til dess giäld och begrafning och andra hälften falla til Dom-Capitlet. v. Peringsk. L. c.

(k) Han tog afskied A. 1338. och dog A. 1341. v. Mon. Eccl. Bene. p. 40. 208. Medan han war Årke-Biskop, bygde han på Arnö en Sacristia af sten och inrättade der äfven et Dominican-kloster A. 1340. cfr. A. O. Rhyz. Monast. p. 71, & P. Staff. Diss. de Ord. Bened.

Digitized by Google

A. C. 1334. ra åhrs Frihet på nytt åkerbruk, ſedan landet nyligen undergådt ſtore Skogs-eldar (*). Då Konungen war (*) Lit. R. Mag. Stockh. 6. fer. prox. ante Phil. Jac. 1334. 5 Skata på ſin EriksGata, ſom begyntes wid Nyåhrstiden A. 1335, införddes i Wåſtgöte-Lagen et och annat til förmån och ſtyrka för det Landets Invånare, ſom wål tilförne warit brukeliga, men nu behöfde förnyas: Deribland war *at Rådet och Ridderſkapet med deras Husfruer, barn, gods och hion woro från all Konungſlig utſkyld befriade* (**): *at Barnabarn ſkulle ärfva ſom egna Barn, Broderbarn ſom Brodet: och Syſterbarn ſom Syſter: At en Mö, ſom gifte ſig utan Fädrens ja, förvärkade Fäderne och Möderne: At omyndigas ägendom aldrig kunde afhändas: At diken och dikes-rätter ſkulle wårdas, med mera:* Man finner ock deribland aldeles förbudit i Wåſtergötland och i Wårends Laglagu, *at bruka Trälar, gifva ſig dertil eller ſå kallas*, hvilket åndteligen war ſidſte ſtöten för denna hedniska Sed i Sverige (***): Konungen giorde det, ſäger Förordningen, *til Guds heder, Jungfru Maria til ro och nåde, ſå wål ſom ock för ſin Faders och Faderbroders Sålar, til at efterfölja Gud, ſom från Träldom frälſat menniſkior* (†).

(**) v. ſupr. c. 8. §. 24.

(***) cfr. ſupr. L. c.

(†) Statut. Skar. die Sat. ant. Purif. B. Virg. a. 1335. ad Hadorf. ad LL. Prov. p. 10.

16. Konungens Gårdsrätt, ſom åfven war Ridderſkapets *Halds-rätt* (††), blef nu åter öfverſedd och å nyo påbuden (†††), likſom han ſedermera nåſtan likalydande utgafs af Drotning *Margareta* och Konung *Erik* af Pomern (*); Denne af 1335. war i wiſſa mål ſkarpare, än den förre af 1319. ej allena i ordfnad, utan i mindre brott (l), hvartil orſaken lår

(††) v. ſupr. §. 3.

(†††) Collect. Hadorf. ad LL. Prov. p. 10.

(*) Ib. p. 33.

utan

(l) Tiufftraffet war förduhladt, ſå at Et öres ſtöld (12.

Digitized by Google

utan tvifvel warit, at *Magni* Hof och hushållning nu snart skulle fördubla sin glans och storhet: Riks Föreståndaren hade länge tänkt på et sin unge Monark anständigt giftermål: Afsikten war icke, at derigenom winna flera länder; ty sådant behöfdes ej, då hela Scandinavien nu blifvit en så wåldig kropp under et hufvud: Tvertom, man tycks med flit hafva welat undwika en rik och måktig Drotning, som skulle taga sig för stor myndighet och hvars arfskaper med tiden kunde blifva krigsfrön til Rikets skada: Man kastade således ögonen på de aflägnare Hof: Wahlet föll på *Blanca* af *Namur* (m), en ung och dejelig Fröken, hvars Fader war Gref *Johan* (n) af Namur och Farfader *Guido* af *Dampierre* (*) Grefve af Flandern

A.C. 1335.

(*) cfr. S. Bring. Mon. Scan. P. 1. §. 6. in not.

styfver) förtiente galgen: Med elden war så granlaga, at den, som allena hade uptändt lius sedan Fogden eller Gårdsmästaren lagt sig, skulle ligga i torn, stock eller kista otta dagar på watn och bröd: Om en Knape försummade sin *Hald*, wård eller wakt, skulle hans håfwor bytas och han wara *Man thess argare* samt ligga siu nätter i stocken på watn och bröd, hvilket ock en ringare man skulle undergå; men dock först *springa a kaaff*: Den, som besteg wall, wägg eller fönster i Konungens gård, förbröt sit lif. v. Jus. Aul. R. Magn. §. 13. 16. 17. 18.

(m) Af denna Drottnings Sigill under fragmentet af et gåfvobref, dat. Lödese. 1346, kan man wid fötterne af hennes bild se hennes Fäderne- och Möderne-wapn, det ena et Lejon, det andra sex franska liljor under en Lambel eller storm-krage. Ips. Docum. in Arch. Reg. Antiq. Holm.

(n) Denne dog A. 1330. Hans Moder war *Isabella* af *Luxenburg*.

Digitized by Google

A. C. 1335. dern (o), en nära Släkting af Bourboniska huset (*): Hennes Moder war *Maria*, en Doter af *Philip d' Artois* (p) och af *Blanca*, Hertig *Johans* i Bretagne Doter: *Marias* Broder war den ryktbare *Robert d' Artois* (q), som ägde *Jeanne de Valois*, Konung *Philip* den 6:tes i Frankrike Syster (**): Denne *Robert* blef oense med sin Svåger, som dömt från honom Greffskapet *Artois*, och flydde A. 1332. först til Hertigen af Brabant och Grefven af Namur, sedan til Konungen i Engeland, den han så uphitsade mot Frankrike, at det deraf plågades i hundrade åhr: Han dömdes biltog ur sit Fädernesland A. 1336. (r); men dog sin åhr derefter i London af *Edvard* III. mycket beklagad (***): Förmodeligen har han bidragit til sin Systerdoters gifte med Konungen i Sverige, at dermed skaffa sig mer styrka: Såkert är, at Konungen i Engeland denna tid sökte alla möjeliga förbund mot Frankrike (†) och at detta äktenskap af Svenska Ständerne gillades på en Herredag i Stockholm wid Eriksmässe-tiden, då ock *Magni* Syster *Euphemia* blef med

(*) cfr. Louis du Four, Abbé de Longverue. ap. E. Benz. in Coll. H. P. MS.

(**) cfr. Schönström. Introd. in H. Sv. MS.

(***) Le P. Dan. Hist. de Fr. T. 3. p. 412. 421. 449.

(†) Id. L. c. p. 418.

(o) Han war 80. åhr gammal och dog A. 1305. Hans Fader war *Buchard d' Avesnes*, som ägde *Margareta*, en Doter af Kejsar *Balduin* i Constantinopel, Grefvinna af Flandern: Hans Farfader war *Guido af Dampierre* och hans Farmoder *Margareta af Bourbon*. cfr. Oliv. Vredii Sigill. Comit. Flandr.

(p) Han dog A. 1298.

(q) Några mena, at denne *Robert* warit wår *Blancas* Fader; men det nekas aldeles af Scev. & Louis de S. Marthe in Hist. Geneal. Dom. Franc. T. 2. de Domo Artes.

(r) Strax efter hans flykt hade hans Fru och Barn blifvit insatte på Slotten Chinon och Nemours. v. Le P. Dan. T. 3. p. 413.

Digitized by Google

f *Albrecht* (s) af Mekelburg förlofvad (*): A. C. 1335. (*) Meſſ. S. I. T. 12. p. 177.
rinſeſſa hade då wid wiſſa tilfällen Säte i Rå-
hon ſins wid nyſnämde Riksdag tillika med
en hafva underſkrifvit en Fullmakt för *Nils*
n (Sparre), at wara Sveriges Drots, ſom wi-
ögt det ämbetet warit anſedt och at alla Ko-
ilott, inkomſter och Domar woro i Drotſens
rtrodde (**). (**) Autogr. Reg. Stockh. d. S. Erici. a. 1335. ap. A. A. v. Stiernm Höfd. Min. p. 209.

Blanca ſkulle anlända ſiöledes på wåſtra ſi-
rige; ty begaf ſig Konungen ned åt landet,
nne om wåhren til mötes: I Skenninge höll
ikſens Herrar et Samtal wid Andersmäſſe-
en Stadga författades til Almänna Säkerhe-
ran: Deruti war wäl föga annat, än hvad
adulås förordnat A. 1280. och 1285. angå-
fred, Gäſtnings-rätt och mera (***); men (***) v. ſupr. c. 8. §. 15. & 24.
dock något deraf anmärka: Til exempel,
bärande utan Konungens loſ kunde alle-
as hos den, ſom ſtod manåttom *eller un-*
lſe för något dråp af den dödes Slåk-
deſs det war förſont och båttradt: At
ler Riddare-wederlike utom Rådet kun-
med ſex häſtar i ſtälle för fyra och en
n för ſig *med två: At alt ſkulle på*
gårdar riktigt betalas, et gilt Nöt med
r efter wårt mynt 4. *Daler* 16. *öre*
gammalt Får 4. *örtuger eller* 16. *ſtyf-*
rk fläſk eller ſmör 3. *penningar eller*
yfver, et fång hö 2. *penningar, öhl,*

:f ej Hertig förån A. 1349. v. Meſſ. L. c. T.

A.C. 1335. *bröd och håstfoder efter Torg-wärdet i nästa stad: At den, som i huset tog något med wåld, skulle halshuggas med svärd, dock efter Konungens egen Dom; men den, som under missgärningen blef i hielstagen, skulle ligga ogild: At den, som aldrig så litet snillade Konungens inkomster, skulle stå Tiufs-rätt, och den utan lof af bonde tog håst eller dylikt, som ägaren sielf öfverkom, skulle på hans begäran få hängas på stunden och ligga ogild för kyrka och Konung* (*): Denna Förordning lyktas med bevekliga förmaningar, hvilket wisar, at almänna Landsfreden förut icke nog blifvit i akttagen: Förbudet mot *Storflockars* farande öfver landet, hvilket åfven heruti förnyades, hade sin orsak i en Barbarisk osed, som regerade både i Sverige och hela Europa: Adelen hade af urminnes tider brukat föra krig sins emellan och sielf taga sig rätt i enskylta twister, hållandes lådant för den ådlaste af sina friheter: Deraf kommo på Sätesgårdarne så många obåkeliga Slott, rundtorn och tiocka murar: Så snart Konungen wäpnade sig mot Rikens Fiender, war Riddarskapet tilreds, at följa honom med all samdråkt; men Freden war knapt giord förån landet upfyltes med wåld, mord och jemmer (**), så at krig på wisst sätt war dess lycka: En Riddare eller Knape samlade sine underhafvande och Landboer, femtio, sextio, til hundrade Mån, och höll med sin granne et fältslag om en ång, en åker, en skogspark eller annan förment rättighet: Sådant är wål i lag och stadgar ofta förbudit; men warade dock i Sverige ganska länge och ån längre på andra orter.

(*) Statut R. Magn. Skenning. circa fest. S. Andr. a. 1335. ap. Had. ad LL. Prov. p. 11.

(**) cfr. Du-Clos Hist. de Louis XI. Paris 1745. T. 1. L. 1. p. 120. 121.

18. *Ma-*

Digitized by Google

18. *Magnus* mötte sin Fästmö först på åhret 1336. (t) och höll i Warberg med henne sit bilåger, hvarvid han gaf henne en Morgongåfva af åtskilliga Härader och gods i Sverige, med staden Tonsberg och dess Låhn i Norige: wid samma tid wigdes hans Syster *Euphemia* i Rostock (*), hvarifrån hon med sin Man Gref *Albrecht*, sin Syskling Hertig *Erik* af Saxen-Lauenburg (u) och sin Skyldman Gref *Henrik Gerhardson* af Holsten åter begaf sig til Sverige, at biwista sin Broders och Svågerskas Krôning, som skiedde i Stockholm (**) med all möjelig prakt: åtskillige Riddare af *Cherubim* och *Seraphim* (***) blefvo då *dubbade* (x), hälst som Påfven nyligen låtit predika en helig hårfärd (****): Man har hållit före, at denne i wåre dagar åter uplifvade Orden då först blifvit instiftad; men man finner den ännu äldre. Någon tilökning eller ändring på et eller annat sätt har nu wäl kunnat giöras (†); ty på wissa namn och sinnebilder kom den tiden ej så noga an; men i sielfva wärket, i Ed och affikt, woro desse *Magni Eriksons* Riddare af samma slag som hans Farfaders (††): Ordens-kådjan behölls ock til arf och egit af personen, som den fådt, och skickades aldrig efter dess död tilbaka (y). Ärke-Bi-

A. C. 1336.

(*) Mess. T. 12. p. 177. T. 15. p. 56.

(**) Chronol. Vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 93. & Mess. l. c.

(***) cfr. J. Schefferi de Insig. R. Sv. c. 13. p. 167. 168. it. G. Adlerf. Diss. de ord. Equ. Sv. Upl. 1696. p. 59-60.

(****) Lit. Bened XII. ad Archiep. Upsal. & Suffr. Avign. 2. Kal. Febr. 1334.

(†) cfr. Favin. Theatr. d'hon. l. 7. c. 10. & Anselme Palais d'Hon. c. 40. p. 162.

(††) v. supr. c. 8. §. 19.

(t) K. *Magni* befalning, at Skatten af Finved i Småland skulle emottagas af *Göstaf Niclisson* och föras til Warberg, år daterad i den Staden d. 18. Jan. A. 1336. Strengnäs-Stad fick ock sina privilegier d. S. Blasii. 1336.

(u) Hans Moder war *Ingeborg*, en Doter af Hertig *Erik*, Konung *Magni Birgersons* Bröder. v. supr. c. 8. §. 6.

(x) Detta ord är af det Latinska *Adoptare*, som sedan giordes til *Adobare* och på Franska til *Adouber*. v. Cang. Gloss. Lat. med. voce *Adobare*.

(y) Man finner af en Dansk *Gyldenstiernas* (Henrik Knut-

A. C. 1336. ke-Biſkopen i Upſala (z) ſatte kronan på *Magnus* och hans Drotning, ſom wid denna högtidelighet anlade et Dominican-kloſter i Stockholm: Dertil anwände man Södra Tornet, ſom ſtod på högden norr om Järntorget (*), i hwilken trakt ſedan bygdes *S. Gertruds* Capell (a) och ej långt derifrån på Oſterlånggatan et hus för Johanniter (b). Tilfället af de Tyſke Herrars wiſtande wid Svenſka Hofvet blef af Hanſe-Städerne i akt tagit, ſå at Lybeck fick bekräftelſe på ſin af Svenſke Hertigarne *Erik* och *Waldemar* erhållna Frihet (**), at drifva handel genom Newa-ſtrömmen och Ladoga på de Ryſka orter (***).

(*) cfr. Meſſ. T. 15. p. 56. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 43. & E. Carlgrund. Diſſ. de Stockh.

(**) v. ſupr. c. 10. §. 14.

(***) cfr. O. Benz. Diſſ. de Commerc. Sv. Upſ. 1699.

A. C. 1337. 19. En ſtor glädie fick hela Sverige A. 1337, då Drotningen bar til werlden en Son *Erik*, Sveriges Arfförſte; men icke mindre almän war ſorgen öfwet *Mats*

ſons) Teſtamente A. 1551. följande ord: - - - - *och ſkall min Broder taga den Guld-Kådian med de Ängla-hufvuden uti, ſom wår Salig Fader fick til ſkänks af Konung* Hans, *då hans Nåde ſlog honom med flere Rikſens Mån til Riddare i hans Konung ſliga Kröning i Stockholm.* v. T. Hoffm. Portr. des Hom. Ill. de Dan. P. a. p. 90.

(z) Diar. Fratr. Minor. Visby. ſåger tydeligen, at denna Kröning förrättades af Ärke-Biſkop *Pehr*, ſå at jag ej wet hwar *Meſſenius* tagit ſin *Ingelbert*, Biſkop i Dorpt, ſom dock kanſkie eljeſt kan hafwa warit närwarande; men ſå felar doek detta Diarium i åhrtalet, ſåttandes 1335. i ſtälle för 36.

(a) Detta år ſedan förwandladt til Tyſka kyrkan.

(b) Wadſtena kloſter kom ſedan at råda om det huſet och ſålde det til Friherren *Anders Keit*, af hwilkens arfwingar K. *Sigismund* köpte det för 7000. Daler til Påfwiſke Präſters tienſt. v. E. Carlgrund. Diſſ. de Stockh.

Digitized by Google

Mats Kettilmundſons död (c), ſom timade kort der- A. C. 1337.
efter (*): Denne Store man hade ſom RiksFöreſtån- (*) Meſſ. L. c. p.
dare ſatt ſit Fäderneſland i et förträffeligt anſeende hos 56.
främmande makter. Han hade ej allena förſiktigt we-
lat betiena ſig af lyckeliga omſtändigheter, at utvidga
deſs gränſer, utan, det ſom mer är, at ſätta det i full-
komligt wälſtånd genom hälſoſamma författningar:
Magnus war en af de Konungar, ſom ej kunde ſläp-
pas handlöſe: Lyckelig hade han warit, om han i all
ſin tid fådt regera under en ſå klok lodare; men faſtän
han i förſtone, ſedan han miſt honom, wördade hans
minne och lydde de wiſas råd, begynte han ſnart nog
at falla i det ena felet efter det andra och ruſade ån-
teligen til ſin undergång (**): *Mats Kettilmundſon* ha- (**) Er. Ol. p.
de inhämtat ſine förſte lärdomar under den berömlige 317. &c.
Torkel Knutſon; men af hans olycka hade han bliſ-
vit warſam, at ej ådraga ſig de Andeliges bitterhet:
Han hade gynnat kyrkan på alt ſätt, ſå at hans från-
fälle tycks hafva bidragit til Ärke-Biſkop *Petri* ringa
luſt at tiena (***), emedan han en tid dereſter tog af- (***) v. ſupr. §.
ſkied (†). Det ſkiedde likväl icke innan denne Prelat 15.
i kraft af Påfvens *Benedicti* 12. befallning ſkrifvit til (†) cfr. Mon. Ec.
alle Sveriges Biſkopar, om de penningars indrifvande, Benz. p. 208.
ſom återſtodo i den tilförne påbudne Sex åhra ſkatten (††) v. ſupr. n.
(††) til det heliga landet (†††) och innan han under- 10. §. 15.
ſkrifvit Skånſke bekräftelſen, hvarom mer fram båt- (†††) Lit. Circ.
tre. I hans ſtälle wäldes *Hemming Larſſon* (Sparre), ArchiEp. Petri
Probſt i Weſterås (d), en lärd Man, efter den tidens a. 1338. feria 3.
poſt Dom. In-
voc. ap. Peringſ.
Mon. Ull. p. 146.

(c) Med ſin Fru *Adelheid* (Sparre) hade han inga barn.

(d) Hans Fader war *Lars Ambiörnſons* Son af RiksDrot-
ſen *Ambiörn Nilſon*, och hans Moder *Ragnhild*: Hans

Digitized by Google

A. C. 1337. (*) Chron. Vet. Archi Ep. in Mon. Ecc. Benz. p. 41. (**) Conf. Clem. 6. Avign. 17. Kal. Dec. 1342.

ſmak, och af godt förſtånd (*), ſom dock ej förån A. 1342. fick Påfvens bekräftelſe (**): Han arbetade med framgång på förtroende emellan Präſterſkapet och de werldſlige Herrar, hvaruti Konungens oförſiktiga uppförande emot beggedera lände honom til nytta.

A. C. 1338. (***) Meſſ. T. 12. p. 178.

20. *Magnus* ſåg åter A. 1338. ſin Thron befäſtas genom Prins *Håkans* födelſe (***), hvilket war honom en ſå mycket ſtörre fördel, ſom hans widlyftiga länder nu mer och mer började behöfva alt hvad ſom kunde hålla dem tillſammans i ſpakt och underdånighet: på Norſka ſidan war redan Näf-rätten i full gång: En karl af otrolig ſtorlek (e), den man hållit för den ſiſte af Jättarne i Norden (†), ſkröt i den orten af ſin ſtyrka och giorde åtſkilliga wåldſamheter: Han blef af en Bohuslänning *Helgethor* med tre mäns hielp ihielſlagen (††) och lär kanſkie hafva warit den, ſom under namn af *Wrål* (f) i Wättehärad och Skiede Sokn är begrafven (†††): Men ſådant war ingenting mot hela Noriges miſsnöje: Detta Rike begynte nu känna, at det ej hade ſin egen-Konung, och emedan *Magnus* icke warit der altſedan han blifvit Kröned, ſå tyckte det ſig blifva anſedt ſom et Skattland under Sverige, faſtän det under ſamma Öfverhet höll ſig lika fritt och ſielf-

(†) Meſſ. T. 15. p. 50.

(††) Id. T. 2. p. 8. Torf. H. N. P. 4. 463. & Petr. Clauſſ. Chron. Norv.

(†††) J. Odm. Delcr. Bohus. p. 365.

Faſter war *Adelheid*, ſom ägde RiksFöreſtåndaren *Mats Kettilmundſon*.

(e) Om han ſkulle hållit, ſom man föregifvit, femton alnars längd. v. Petr. Claud. Meſſ. Torf. &c), hvilket jag ej tror, ſå hade *Goliath* mot detta misfödſel warit et barn.

(f) Från denne ſkola många af Almogen i den bygden räknat ſina åtter. v. J. Odm. L. c.

Digitized by Google

ſielfrådigt: Et ſådant knorr gick jämväl ſå wida, at det i Bohuslån utbraſt i et fullkomligt uproor A. 1339. ſamma åhr ſom bärget *Hekla* på Island ſprutade ovanlig eld, och ſå wäl den öen ſom ſielfva Norige plågades (g) af en hiſkelig jordbäfning (*). En wåghals bland Almogen i wiken giordes ock af de miſsnögde til Konung; men alt detta blef dock i ſin början af Svenſka Regeringen dämpadt och roligheten återſtäld (**); *Magnus* blef deraf påmint, at wända ſin omſorg deſs flitigare på ſina nyköpta länder och at affluta Skånſke handelen, på hwilken han åſtundat Påfwens Bekräftelſe ſom den högſta ſäkerhet man den tiden hade ſig bekant: *Benedict* 12. war dock icke dertil benägen: At hälften af kyrko-Tionden i Sverige war anwänd til deſſa Länders betalning (***) och utan S. Petri tilſtånd, war efter Romerſka Hofwets tycke en dierfbet, ſom ej ſå lätt kunde förlåtas: En ſträng förordning utgick då från Avignon, åt den icke inom wiſs tid betalte ſin Tionde, ſkulle från kyrkan uteſlutas och hwar tredie Söndag betala tre mark (†): Således kunde *Magni* begäran icke gillas: Hon blef afſlagen under förewändning, at den helige Fadrens rättrådighet ej kunde ſtadfäſta et ſådant köp innan wederböran-

(*) Torf. H. Norv. P. 4. p. 463.

(**) Pet. Clauſ. Chron. Norv. ad a. 1339. Torf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 464.

(***) v. ſupr. §. 13.

(†) Lit. Bened. XII. Avign. 16 Kal. Julii. 1339.

(g) 50 byar ſkola då i Norige blifwit kullkaſtade och hela bärgen på Iſland omhwälfde (v. Arngr. ap. Torf. L. c: Der ſyntes ock en Solens förmörkelſe (in Tranſlat. S. Thomæ ArchiEp.) och en Comet wid middags-tiden, hwarpå ſkall hafwa följt miſswäxt: Äfwen ſkall alt ut på marken wid *Eyaſidll* hafwa fådt en blod-färg, och wid *Heiglaſidll* ſkiudande watn fruſat utur jorden många famnar i wädret (Torf. L. c.) I den widſkiepeliga tiden betydde ſådant märkeliga ändringar.

Digitized by Google

A. C. 1339. de woro instämde och han underrättat sig af begge parterne på hvad skiäl det war grundadt (*); men så fins likväl icke, at Svenska Regeringen brydt sig det ringaste om detta myndiga hinder, utan fortsarit i en afsikt, som war ren och billig för alla oveldiga ögon.

(*) Lit. Bened. XII. ap. Rainal. ad a. 1339. & L. Holb. L. c. p. 421. cfr. Torf. Norv. P. 4. p. 463.

21. *Waldemar Christofferson*, kallad *Atterdag*, satte sig på den krossade Danske Thronen wid nyåhret 1340. och med honom wille Konungen i Sverige afgiöra hvad som återstod i Skånske handelen: Dannemark hade öfver sex åhr warit Konungalös, så at Svenska Hofvet ingen haft, at hålla sig til angående en bekräftelse på detta köp, som war nödigare än Påfvens: Man wisade all wänskap på begge sidor och i synnerhet på den Svenska en gifmildhet, som intygar, at man upriktigt och rundeligen gick til wåga, på det Danska Hofvet framdeles ingenting skulle hafva at klandra: *Magnus* hade Köpenhamn och några härader på Seland i pant för 7000. mark lödige (**): Han war så frikostig, at han ej allena utan lösen afstod den panten til *Waldemar*, utan ock deröfver gaf honom 8000. mark lödige (***), på det måttet skulle wara upfylt; *Waldemar* gaf deremot all den säkerhet *Magnus* åstundade, som strax widare skall berättas; men när man lägger tilsamman alt hvad Skåne, Halland och Blekingen kostade Svenska kronan, nemligen Fångelösens eftergift och månge Skåningars utlösning ur Tyskarnes häkten (†), som tilsammans kan räknas för 13000. mark lödige, til Gref *Johan* af Holsten 34000. til *Ludvig Eberstens* arfvingar 8000. och nu til Konungen i Dannemark 15000; så giör det en summa af 70000. mark fint silfver eller efter wårt räknesätt

A. C. 1340.

(**) v. supr. §. 14.

(***) Autogr. R. Waldem. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 25.

(†) cfr. Lit. R. Magn. Örebr. die Ciner. 1334.

neſätt Sexton tunnor guld och 8000b. daler Silfver- A.C. 1340.
mynt, en wåldig köpſkilling i den tiden, ſom nog beſtyrker denne handels Laglighet. Svenſka Präſterſkapet hade nu gripit ſig an, ſom dertil ej allena giordt anſenliga förſkott (*), utan åfven beſtådt half- (*) v. ſupr. §. 15.
va Kyrko-Tionden; ty mente det ſig ock hafva förtient alt hwad ſom kunde öka deſs förmåner: De werldſlige Herrar woro icke heller deremot (**); ty (**) v. ſupr. §. 19.
bekräftade Konungen det Andeliga Frälſet i bäſta måtto och förnyade med tilökning deſs Frihet från alla Konungſliga utlagor (***): Alla böter i brottmål af (***) J. Wild. Hiſt. Pr. p. 429.
Upſala Domkyrkas underhafvande och Landboer, undantagande af dem, ſom funnos å färſka gerning, ſkulle tilfalla deſs Präſterſkap, under hvars Domſtol åfven 60. handtwärkare ſkulle få lyda, utan anſvar för werldſlig rätt (†). Detta Ståndts myndighet begynte (†) Mandat. R. Mag. d. 23. Feb. a. 1340. ap. Meſſ. L. c. T. 3. p. 8.
nu märkeligen underhållas af en ypperlig Svenſk Fru *Brigitta* (††) *Birgersdoter* (Brahe), ſom af nit för (††) cfr. ſupr. c. 9. §. 15.
Läran detta åhr ingick i Alvaſtra-kloſter (†††) och förknippade ſin renlefnad med ſtora ſkänker til de Andelige, ſom ej annat kunde, än bana henne wägen til (†††) Meſſ. T. 15. p. 57.
helighet: Hennes Man Riksrådet och Nerikes-Lagmannen *Ulf Gudmarſon* (*), följde henne ſedermera dit och ſlöt der ſine dagar (h). (*) v. ſupr. §. 12.

22. Imedlertid war roligheten i Skåne icke aldeles pålitelig (**): *Magnus* och *Blanca* med gamle Ärke-Biſkop *Petrus*, ſom nu begärt ſit affked (***), (**) Meſſ. L. c. (***) v. ſupr. §. 19.
Biſkopen i Strengnäs och tolf af Rikſens Råd begofvo ſig derföre til Helſingborg, at qwäfva detta obeſtånd i ſin födſel genom lindriga medel: Hela Lunds Stifts

(h) A. 1344 d. 12. Febr.

Digitized by Google

A.C. 1340. gamla friheter både Andeliga och werldſliga, blefvo då ej allena bekräftade, utan förökte den 28. Junii, dock på ſamma fot ſom i Kalmar A. 1332 (*): *Ingen ny börda ſkulle landet påläggas, utan Inbyggarnes ſamtycke: Kyrkona-grund och Präſterſkapets hufvudgårdar ſkulle från all Konungſlig utgift wara befriade: De Andelige borde icke under werldſlig rätt: Både Adel och Präſter ſkulle få behålla de böter, hvartill deras tienare och ſkattdrugare kunde blifva dömde: Kyrkotionden fick aldrig af Konungen tilgripas, utan mot full ſäkerhet: Ingen Kronans Ämbetsman ſkulle genom Kungs-gåſtning giöra någon förnär: Ingen Skåning kunde fängſlas för någon ogärning, innan han war lagligen öfvertygad, ej heller utom Skåne för någon Domſtol ſtå til rätta, och ingen Adelsman til wapn upbådas, utan til Skånes förſvar* (**). Detta bref underſkrefs ej allena af Konungen, utan af Drotningen och de fiorton närvarande Råds-Herrar (i); men märkeligaſt är, at *Magnus* deruti åfven kallar ſig *de Wenders Konung* (k), hvilket han hvarken förr eller ſedan brukat: Förmodeligen ſkiedde det i anſeende til hans rätt öfver en del af Hanſe-Förbundet; ſom kallades *de Wendiſka Städer*; men aldrig

(*) v. ſupr. §. 13.

(**) Dipl. R. Mag. Helſingb. veſp. SS. Petri & Pauli a. 1340. ap. Torf. H. N. P. 4. L. 9. p. 464. cfr. Pet. Clauſſ. Chr. Norv. & Meſſ. T. 12. p. 178.

(i) Deſſe woro *Knut Joanſon* (Blå), *Lars Ulfſon* (Stengaffel) *Nils Abiörnſon* (Sparre), *Giſle Elineſon* (Sparre), *Göſtaf Tunaſon* (Sture), *Knut Folkaſon*, *Karl Näskungſon*, *Ulf Abiörnſon* (Sparre), *Peder Hanſon*, *Ulf Gudmarſon*, *Carl Tykeſon* och *Guſtaf Niclisſon:* De Andelige woro Ärke-Biſkop *Petrus* i Upſala ooh *Styrbiörn*, Biſkop i Stengnäs, ſom Canceller.

(k) Detta fins i *Torfæi* Exemplar; men icke i wårt Manu-

Digitized by Google

aldrig finner jag *Wendiſke* Titulen beſtåndigt i den Kungelige Svåniſke införd förån genom Konung *Erik* af Pomern. Wid detta tilfälle fingo åfven Skåniſke Ärke-Biſkopen *Peder Johanſon* och Lunds Domkyrka Konungens ſårikilte bref ej allena på deras forna friheter, utan på alt ſkadeſtånd, i fall de genom trohets-Eden til Svenſka Kronan ſkulle miſta något af deras inkomſter i Dannemark (*): Den ovitsheten blef ſnart håfven: Konung *Waldemar* gaf på hela denna handel ſin ſtadfäſtelſe A. 1341: Deruti bekände han, *at Invånarne i Skåne, Halland, Blekingen, Lyſter och Hven warit rätteligen beſogade; at gifva ſig under Sverige, emedan de af onde utländſke män på Tyranniſkt vis blifvit undertryckte, och at Konung* Magnus, *ſom warkunnat ſig öfver deras trådom och på deras trägna bön löſt dem derutur för en ſå ſtor ſumma, ägde deſſe länder med all billighet: Han upplät dem derföre til honom och hans Eftertrådare på Svenſke Thronen med all Konungſlig rätt til evärdelig ägo, afhände dem ſig och ſine Efterkommande i alla tider och frikände Inbyggarne från deras underdånighet, hvarjemte dock Lundiſke Ärke-Biſkopen och Domkyrkan likafult ſkulle få niuta deras rättigheter i Dannemark af Lyd-Biſkopar och alle Andelige.* Til at ſtyrka detta bref underkaſtade ſig *Waldemar* hos ſamtelige *Wdrjemännen* (l), at af dem blifva anſedd ſom uppenbar

A. C. 1340.

(*) Lit. R. Magn. cod. m. die & Loco. cfr. Torf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 465. A. C. 1342.

ſcript i Kongl. Antiquit. Archivo, ſom är afſkrifvit ur Lunds Regiſter.

(l) De woro 2ſ. *Ludvig*, Margrefve til Brandeburg och Lauſniz, Pfaltsgrefve wid Rhein i Beyern, Hertig *Bugiſlav* af Stetin, Gref *Johan* af Holſten, fyra Danſke

A. C. 1341. (*) Lit. Waldem. R. Dan. Helsingb. in oct. Joh. Evang. a. 1341. ap. Had. ad Chr. R. p. 19.

penbar fiende, i fall han någon del deraf skulle bryta, hvartill jemväl de på deras sida sig förpliktade (*).

23. Imedlertid försummade denne Konung ingenting, at någorlunda giöra sig skadeslös: Han hade genom sin Fasters, Svenska Ånke-Drotningen *Martha*s död, som timade detta åhr (**) den 10. Martii (***), wunnit en besparing i sina utgifter; men af större wärde war den Förlåning, som innehades af Hertiginnan *Ingeborg*, Konungens i Sverige Moder och Hertig *Knuts* Ånka; ty wille han sig densamma tilwälla: Han angrep hennes Slott Kallundborg med alla krafter; men fann der et oförskräkt motstånd: Prinsessan stod i förbund med Hanse-Städerne och Grefvarne af Holsten, som strax kommo henne til hielp (****): Belägringen blef då skarpare; men *Waldemar* måste kort derefter uphåfva henne; ty genom et utfall blefvo twåtusende af hans folk på platsen (†). Konung *Magnus* hade ingen sårdeles förbindelse haft med sin Moder altsedan hon ingådt i andra giftet; men nu tålte han icke den oråtta hon led af Konungen i Danmark: Wid ryktet derom skickade han henne några Svenske troppar under *Halvard Pilt* och *Måns Aksons*, twå ryktbare slags-kämpar, som hulpo til, at ödelägga Seland, hvarvid de ock tilsatte sina lif (††): men imedlertid hade *Waldemar* erhållit en wapnhwila

(**) cfr. supr. §. 5.

(***) Mess. S. I. T. 12. p. 178.

(****) Turf. H. Norv. P. 4. L. 9. p. 465.

(†) Holb. L. c. T. 1. p. 430.

(††) Mess. T. 3. p. 10 T. 12. p. 179.

och

Biskopar, *Heming Skarpenberg*, *Johan von Plessen*, *Peder Wendelbo*, *Fredric af Locken*, *Nils Nilson Ulf*, *Henrik Nilson*, *Inge Eskilson*, *Peder Göteson*, *Peder Grubbe*, *Jacob Ingelson*, *Magnus Dale* och *Ebbe Galt*, Riddare, *Stig Ingelson*, *Ingvar Agvarson*, *Anders Joanson af Åsterp*, *Påvel Glop*, *Esger Brock* och *Johannes*, Wåpnare.

Digitized by Google

och banat wägen til en förlikning: Fyra hans Full- A. C. 1341.
mäktige skulle wid Michels-mässan sammantråda i Roskild med fyra på Hertiginnans, Grefvarnes och Städernes wägnar, at bilägga denna twist. Om de ej kommo öfverens, skulle Ärke-Biskop *Peder* i Lund, möta dem i Helsingöhr, och wid hans mening skulle de blifva; men hvad särskilt war emellan Konungen och Grefvarne *Henrik* och *Nils* af Holsten, skulle i de senares närvaro afgiöras på Fyen emellan två eller fyra af Danska Rådet och tvenne Greflige ombudsmän *Heine Brockdorp* och *Henrik Sedeliz*: Kunde de ej åtlämjas, skulle Konungen af Sverige och Hertig *Albrecht* af Saxen deruti fälla sidsta domen (*). Änteligen blef saken emellan *Ingeborg* och *Waldemar* förlikt; men sidsta handen lades icke dertil förån A. 1344, då Prinsessan emottog lösen för Kallundborg och dess Lähn (**), nöjandes sig med Halland i sin lifstid (***), för hvilket hon dock ingen annan hade at tacka, än sin Son, som det Landets Öfver-Herre: Han lät henne behålla *Davön* (m) i Wästmanland (†) och flera underhålls-gods i Sverige, men *Bidlbo* i Östergötland testamenterade *Ingeborg*, som enskylt ägendom til Skenninge kloster (n) A. 1358 (††).

(*) Trakt. Kallundborg. Dom. post. fest. Joh. Bapt. 1341. cfr. Torf. H. N. P. 4. p. 466.
(**) Mess. T. 15. p. 57.
(***) Torf. L. c. p. 476. Mess. T. 3. p. 11.
(†) v. supr. c. 12. §. 9.
(††) Lit. Duc. Ingeb. Skenning. die B. Agnetæ. 1358.

24. *Magnus* hade nu en tid warit sysslesatt med Sveriges enskylta angelägenheter och gifvit wästra Järnbärgs-Lagen i Nerike en stadga så wäl til dess uphielp

(m) Det syns af et Qvittobref, som hon gifvit sin Fogde *Lars Ingeborgs son* på upbörden af *Davö*: dat. Lund. in vig. Petri & Pauli A. 1360.

(n) Til åhrliga mässor för hennes Fader Håkans, hennes Moder *Euphemias*, hennes männers *Eriks* och *Knuts*,

Digitized by Google

A. C. 1341. och Förſvar ſom til deſs rättelſe, huru deſs åhrliga
(*) Statut. R. Magn. Walby. ſkatt borde til Kronan betalas (*): Nu wille han be-
ſer. 3. prox. ante Mart. Epiſc. a. 1340. ſöka ſin Moder i Warberg A. 1342; men förnämſte
A. C. 1342 affikten war, at der hålla et Möte med ſine underſå-
tare från Norige och Skåne, ſom ſådant en tid håftigt
påyrkat: Hans långa bortovarande från de orterne,
hans ringa omſorg om deras ſtyrſel, hans wälluſtiga
och okyſka lefverne, ſom mycket förtörnade Drot-
ningen (o), hans Hofs yppighet, ſom icke miſsha-
gade henne, men koſtade Folket dryga pålagor, och
hans omgånge blott med ynglingar, utan til at fråga
(**) Er. Upſ. L. 4. p. 318. 322. efter de gamlas råd (**), hade giordt dem orolige och
deras ſinnen mot honom kallare: De Norſke wänta-
de ſig deraf ej annat ån olyckor, hvartil en förkrå-
ckelſe på Island ej litet bidrog i en få widſkiepelig tid:
Der hade bårget *Hekla* nyligen ſprutat ovanlig eld (p)
och på himmelen hade man ſedt (q) en dubbel måne
(***) Torf. H. Norv. P. 4. p. 465. 466. (***), ſom ſtrax höllſ för et Guds hot öfver Norden.
Magnus kunde ſåledes ej längre wägra en Samman-
komſt

hennes Söners *Magni*, *Håkans* och *Knuts* Siålar, ſå wäl ſom för hennes egen.

(o) *Magnus* och *Blanca* hade tre eller fyra Döttrar (cfr. Er. Upſ. p. m. 316, & Chron. Rhythm. p. 153.): af dem war *Aſa*, ſom giftes med Svenſka RiksRådet *Jon Magnusſon* (Läma); men några hafva dock welat hålla denna för oäkta.

(p) Detta begyntes en dag med et mörker likſom en winternatt: Sedan kom faſeligt dunder och gniſtrande, ſom ödelade en ſtor del af närmſta bygden: I gapet hördes likſom ſtora klippor omhvältvas och kring mynningen lågo ſedan ſtora högar af ſalt och ſvafvel, v. Torf. L. c.

(q) In feſto S. Gregorii.

Digitized by Google

komst med wisse Fullmäktige från hans aflägnare länder. På ditresan höll han med Sveriges Herrar et Samtal i Skenninge, der en och annan hushålls-författning giordes (r), hvaribland staden Wexiö, *Gud och S. Sigfrid til heder* (som orden lyda) fick sina Handels-friheter och torgdagar: Der skulle Almogen i Småland köpa och sälja sina waror; men icke annorstäds wid 40 marks wite, och innom d. 30. Sept. skulle alle det landets Handtwärkare flytta dit sine bo-pålar (*). I Jönköping utgaf *Magnus* et bref för Upsala-Capitel, nästan af samma innehåll som A. 1340 (**), hvaruti han ännu mer stadfäste dess nyligen förvärfvade stora friheter (***): Utan tvifvel förmåddes han dertil af *Brigitta* (Brahe), som detta åhr giorde en pelegrimsfärd til Compostella (†). Denna Fru hade genom sin förste Biktfader *Mathias* (††) Kanik i Linköping (s), begynt at låta öfversättja hela Biblen på Svenska och äfven at instiftа en kloster-Orden för bägge könen af sextio Systrar och tiugofem Bröder, kallad *S. Salvatoris* eller *Frälsarens*, under *S. Augustini* Regel (†††) som sedan i Wadstena fick sit hufvudsäte och af *Urban* V. bekräftades A. 1368 (t). *Magnus*, som nu

A. C. 1342.

(*) Privil. Wexion. Skenn. die Ciner. 1342. ap. Mess. T. 3. p. 10. cfr. S. Rogberg. Diss. de Memor. Smol. Upsl. 1721.

(**) v. supr. § 21.

(***) Lit. R. Magn. Jönek. Dom. Oculi. 1342. cfr. Mess. L. c. T. 3. p. 10. & Wild. H. Pr. p. 429.

(†) Mess. L. c. T. 15. p. 57.

(††) Cod. Membri Biblioth. Upsl. n. 54. ap. E. Benz. Not. ad Vast. p. 65.

(†††) cfr. S. Antonin. P. 3. tit. 24. c. 11. §. 4. Alb. Cranz. Metrop. IX. 52. Sax. Gr. X. 13. Natal Alex. Sec. 13. 14. T. 7.

Mmm 2 märk-

(r) Han och hans Drotning bytte gods detta åhr med *Knut Folkeson* (Grip), som fick *Skenäs*-gård i Östergötland.

(s) Denne *Mathias* dog A. 1350. och är räknad bland de helige (v. Vast. Vit. aqu. p. 85). Förutan ofvannämde Bibliske öfversättning giorde han Commentarier och Concordantier öfver hela Biblen: Han skref något af S. Brigittas uppenbarelser, en bok *Homo Conditus*, en *Super Apocalypsin*, en *de modis Loquendi* &c. v. E. Benz. not. ad Vast. p. 65.

(t) Denne orden utspridde sig på många orter: A. 1392.

Digitized by Google

A. C. 1348. märkte misnöje bland sine undersåtare, war strax färdig, at smickra de Andelige och at svikta för deras myndighet: Deraf betiente sig Biskop *Hemming* i Åbo, (*) v. supr. §. 20. som i kraft af förberörde Påfvens Bulla (*) lät detta åhr utgå en hotelse, at bandlysa alla dem, som minskade kyrkans Tionde (**). En Svag Konung och oförfarne Rådgifvare åro snart en lek, en flagga för alla wådor.

(**) Mess. L. 6. T. 3. p. 10.

12. Cap.

fick Mariæ Magd. och *S. Brigittas* kloster wid Danzig sin första början af 40. qvinfolk, som nödgades bo för sig sielfva i förstaden *gamla Danzig*, der de ångrade sit lefverne och bortmista rykte: Ordens-Mästaren och Biskopen förbarmade sig öfver dem, så at Påfven *Benedict* IX. A. 1394 d. 6. Jan. lät intaga dem i *S. Britas* orden efter Wadstena regler. Bonifac. IX. gaf dem A. 1397. enahanda privilegier med Wadstena, K. Vladislaus IV. i Polen, som i sin titul kallade sig *Heros Russiæ*, tog Danzigs kloster i sit beskydd, af lågret wid Marienburg. A. 1410. Et annat kloster af denne orden blef ock anlagdt i Toscana, kalladt *Paradisus*, genom *Magnus Petri confessor Generalis* i Wadstena, som ditskickades 1394. och dog A. 1396; *Frater Lucas*, som genom *Bonifacii* IX. Fullmakt af 1462. war *Conservator Generalis ordinis S. Salvatoris*, blef med flere skickad från detta *Paradiso* til Wadstena på et stort *Concilium*, som han der utsatt. Et *S. Britas* kloster *Mariendal* wid Reval i Lifland anlades A. 1400. af tre köpmän, som redan strax fingo dertil 16. Jungfruer och 6. Präster: A. 1407. fingo deras utskickade del af Wadstena klosters privilegier. cfr. Diar. Wadst. A. Olear. Itin. Musc. p. 103. & B. Russov. Chr. Liv. p. 43.

Digitized by Google

12. Cap.

1.

Handelen i Sverige hade nu på en tid anſenligen tiltagit, hvaraf beſynnerligen Staden Wisby ſtigit til högden af ſin lycka: Mångfaldige utlänningar, ſom Tyſkar, Spanjorer, Franſoſer, Engländare (a), Skottar, Flämingar, Danſke och Ryſſar hade ſig der nedſatt och hvartdera Folkſlaget bebodde ſin ſärſkilta gata (*): Alla nödiga handtwärk (b) woro der i god rörelſe och hade ſin runda näring (**): Efter en gammal Franſk Lag, den *Eleonora*, A. C. 1342.

(*) Ol. Magn. Hiſt. rer. Sept. 11. c. 24. ap. O. Benz. Diſſ. de Commerc. Sv. Upſ. 1699. p. 68.

(**) cfr. LL. civ. Wisb. L. 2. c. 34.

(a) I Wisby Siö-rätt (29. art.) ſer man en ſkilnad i underhållet för *Skiepsfolk från kuſten af Britannien* och för det man hade från Norden: En karl at der förra fick en måltid om dagen och win at dricka; En Nordman fick två mål, efter han ej annat dracк än watn; men når ſkieppet kom i winlanden, ſkulle han ocкſå få win.

(b) Förutan Bagare, Bryggare, Skråddare &c. woro der Stenhuggare, Kopparſlagare, Kanngiutare, Filtmakare, Öfverſkiärare &c.

Digitized by Google

A. C. 1342. en Hertiginna af Guienne och Poictu (c) hade giordt på 1100-talet för Inbyggarne på Oen *Oleron*, som från de åldsta tider warit gode Seglare, förbättrade Wisby mycket sine Siörätter. Stockholm täflade med denna rika Stad och ansåg med någon misunsamhet hennes förmåner, så at en och annan skilgaktighet dem emellan yppades, i synnerhet huruvida den enas köpmän inom den andras gränser kunde få handla i smått med wissa wikt-wahror (*): Konungen bilade denne twist (d) och gaf desutan Wisby en art af sielfrådighet (**), dock utan at rubba dess underlåteliga plikt (***), *at sielf få stifta och bättra sin Lag* (†), som skulle skrifvas i två böcker, på Göthiska ock Tyska, emedan Rådet bestod af begge tungomålen (††). Denne skiedde nu (e) i Warberg (†††); men följande året blef den orten märkvärdig af högre och Almännare författningar: Svenska och Norska Ständerne wille nu för all ting hafva hvar sin Prins af *Magni*-Söner förklarad för Efterträdare i hvarthera riket, som en tröst

(*) cfr. L. c. c. 36.
(**) cfr. L. c. c. 13.
(***) cfr. J. Wild Hist. Leg. p. 85.
(†) LL. civ. Wisb. ed. Had. p. 2.
(††) Id. c. 1. §. 2.
(†††) O. Benz. Diss. de Commerc. Sv. p. 71.

(c) Hennes Fader war *Wilhelm* X. Hertig af Guienne: Hon blef gift A. 1137. med K. Ludvig VII. i Frankrike och följde honom på croisaden til Jerusalem; men blef efter hemkomsten af honom förskuten: Sedan fick hon Hertig *Henric* af Normandie, som blef Konung i Engeland och fick med henne Guienne och Poictu. Hon dog A. 1204.

(d) Wisby-boerne skulle få köpa til tre pund Spannemål och sälja til et pund Salt. cfr. O. Benz. Diss. de Commerc. Sv. p. 71.

(e) Der förordnade ock *Magnus* för Norska Hanse-Staden Bergen en Stads-Dommare. v. Constit. R. Magn. fer. 5. ante D. virid. 1342. ap. Torf. H. N. P. 4 p. 466.

Digitized by Google

tröst och trygghet mot hans widlyftiga och ojämna upförande: *Magnus*, långt ifrån at kunna neka en sådan föreställning, war glad at alt misnöje derigenom stillades: Hans äldre Son *Erik* blef således erkånd för Sveriges Thronföljare (*); och den yngre *Håkan* för Noriges, wid Pingststriden A. 1343 (**); men sielfva den sakens ordenteliga Beslut blef ej underskrifvit af de ypperste från Norige (f) förån den 15. Augusti (***), ej heller af de ringare Ständen förån året derefter, som snart skall omtalas. Imedlertid hade åfven Drotning *Blanca* tänkt på sin säkerhet i framtiden: Hennes Morgongåfva eller Lifgeding war i Sverige och Norige kringspridd på flera orter (†): Nu fick hon den samma på et ställe, bestående nästan i hela Wiken, nemligen Bohus, Marstrand, hela Römarike, Borgsyssel och Elfsyssel, förutan Oröst, med alla Kungeliga inkomster, Tullar och Friheter på samma sätt som hon tilförne ägt Tönsberg och flera Norska örter (††): Hennes Son *Håkan*, eller ehvem det war, skulle sådant evärdeligen aldrig få ändra, hvilket tolf werldslige och sex andelige Wårjemän (g) åtogo sig at förswara.

A. C. 1342.

(*) Mess. T. 12. p. 180. & Wild. Hist. Leg. p. 98. A. C. 1343.

(**) Torf. H. Norv. P. 4. p. 475.

(***) Tractat. Procer. Norv. Warberg. in. fest. Assumt. B. Virg. 1343. ap. Torf. L. c. p. 470.

(†) v. supr. c. 11. §. 18.

(††) Lit. Dot. R. Blanc. fer. 1. post fest. Pentecost. a. 1343.

2. Ko-

(f) Desse woro *Erling Widkundson*, Noriges Drots, *Ingvar Ögmundson*, *Johan Hagtorn* eller *Haftornson*, *Håkan Ögmundson*, *Ögmund Guttormson*, *Ulf Saxeson*, Riddare, *Sigvard Haftornson*, *Werner Erlingson*, *Ögmund Finson*, *Gerder Gunnarson* och *Olof Olofsson*, Wåpnare. Den *Jon Hagtorn*, som nu nämdes, nedsatte sig i Sverige, gifte sig med *Catharina*, *Knut Algotsons* (Grips) Doter, *S. Brigittas* Doterdoter och blef Stamfader för den Slåkt, som år kallad *Ervalla-Roser*, cfr. Mess. Theatr. Nob. renov.

(g) De werldslige woro: K. *Magnus Erengisle* (Båt), Jarl

Digitized by Google

A. C. 1342. 2. Konung *Waldemar* i Dannemark hade wål tu åhr tilförne gifvit så stark bekräftelse på Skånske handelen (*); som Svenska Hofvet kunnat åstunda; men sedermera hade han dervid upfunnit hvarjehanda svårigheter och begårt, at hela köpets billighet af tolf Skiljomän sex på hvardera sidan, skulle å nyo få skiårskådas: Dessa samlades ock om sommaren i Helsingborg (**); men saken war alt för klar, at sättas i tvifvelsmål. Efter något onödigt prat begufvo de sig alle, i sina sinnen öfvertygade, om höften til Warberg, der åfven *Waldemar* sielf sig inställte: Han kunde då ej undgå, at gifva en ännu kraftigare stadfästelse på denna handel: Deruti tilstod han åter, *at han sålt och uplåtit Skåne, Halland, Blekingen, Lyster och Hven med all Konungslig rätt åt Konung* Magnus *och Sveriges Krona til evig tid för fyratio nio Tusend lödige marker Silfver* (h), *som han ock nu af fri wilja, onödd och otvungen, med hela sit Rikes, Råds och Ständers goda minne uplåt och*

(*) v. supr. c. 11. §. 22.

(**) Mell. S. J. T. 3. p. 10.

af Orkenöjarne, *Orm Östenson, Erling Knutson, Jon* och *Sigvard Haftornsöner, Ögmund Finson, Eilif Eilifsson, Jon Brynteson, Endrid Ivarson, Ifvar Anderson, Svale Ulfson:* De Andelige: *Oloff*, Årke-Biskop i Nidaråhs, *Sigfrid* i Opslo, *Gilbert* i Bergen och *Halvard* i Hammar, Biskopar, *Arne Ulfsson*, Abbot i Hofdö och *Peder Eriksson*, Probst wid S. Mariæ kyrka i Opslo.

(h) Nemligen 34000. löd. mark. som Gref *Johan* af Holsten fådt, hvilka K. *Waldemar* erkände för god betalning, 7000. som Köpenhamn kostat Sverige, hvilket K. *Waldemar* nu återfådt för intet, och 8000, i redа penningar. v. supr. c. 11. §. 21. & ipsi, Lit. R. Waldem. cit.

Digitized by Google

och afstod dessa länder til Magnus *och hans Efter-* A.C.1341.
trådare, Sveriges Konungar, med evig tilägnelse, upläsandes deras Inbyggare från den undersåteliga Ed och all den Trohet, hvarmed de warit Danska Kronan förbundne: Han erkände, at de giordt rått, då de unddragit sig et så svårt utländskt ok, tagit sin tilflykt til Sverige och endräkteligen utkorat Magnus *til sin Konung, hvilket wahl han nu i starkaste måtto samtykte och stadfäste: Han afsade sig och sine Eftertrådare all makt, at tala eller klandra på denna sak och dödade all Lag, som deremot kunde strida: Han sakfälte sig, i fall han sådant skulle tilbiuda, at betala til Sverige* 30000. *mark. lödige, efter tolf Svenske och Danske Biskopars och Riddares dom, som i den händelsen innom tolf weckor i Helsingborg skulle sammanträda: Han underkastade sig då äfven Kyrkans Band och samtelige Wårjemännens uppenbara fiendtlighet: Desse* (i) *förbundo sig onödde och otvungne, at ej allena bibehålla denne handel, utan ock at de och deras Efterkommande al-*

(i) *Förlofvarne* eller Wårjemännen voro *Sven* i Aars, *Jeppe* i Ribe, *Jöns* i Roskild, *Simon* i Wiborg, Biskopar, *Jacob* i Ringstad, *Peder* i Eskilsbäck, *Joban* i Esrom, *Henrik* i Sora, Abboter, *Jeppe Påhlson*, Diekn i Roskild, *Ripold*, Prior i Anvarskog, Borgarne i Roskild, Bymännen i Ålborg, Holbeck och Slangerup: Af Adelen voro *Peder Wendilbo, Esger Förs, Jeppe Nilson, Stig Anderson* och *Nils af Lönbeck*, Riddare, *Nils Biugge, Erik Nilson, Påvel Glop, Uffe Anderson, Esger Brock, Hans Larenson, Strange Ebbeson, Nils Erikson* i Dejer Pilstorp, *Ivar Ingelson, Ludvig Albrechtson, Magnus Tott,*

Digitized by Google

A. C. 1343. (*) Lit. R. Wald. Warb. in Oct. B. Martini (d. 18. Nov.) 1343. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 23.

drig skulle antaga någon til Konung i Dannemark, innan den förpliktat sig til det samma (*). *Waldemar* gaf derpå strax med siu Wårjemån (k) sit *Skiöte* och *Skafte*-Bref, som på et rent köp, efter gammal sed och Dansk Lag, hvarmed *han Sverige dessa Länder evärdeligen tillägnade, så at han eller hans Efterträdare aldrig derå kunde åtal göra* (**). Jag vet ej, om någon handel kunnat mer giöras efter lag och billighet (l) eller med större för-

(**) Confirm. R. Wald. Warb. die Jov. ant. fest. Ciciliæ Virg. 1343.

Johan Månson, *Erik Barnason* och *Jeppe Basse*, wåpnare.

(k) *Sven*, Biskop i Aars, *Jeppe Pählson*, Diekn i Roskild, *Stig Anderson*, *Clas Lönbeck*, Riddare, *Påvel Glop*, *Ivar Nilson* och *Nils Larenson*, wåpnare.

(l) Detta nekar likväl en witter Dansk Håfdeteknare: Han säger, *at de, som hade Skåne i pant, kunde det ej heller med annan titul til Sverige upbraga: at det icke stod i et landskaps makt, at söndra sig från det Rike, hvarmed det var inlifvadt, och at Konungen i Dannemark aldrig dertil gaf sit lof.* Hvad det förra angår, så är lant, at Sverige för 34000. löd. mark. allenast iklädde sig Gref *Johans* af Holsten rått; men det war alt nog; ty Konungen i Dannemark, efter aftal med Pantägaren och en Dagtingan i Lybeck, uptog och afräknade den Summan för god betalning, liksom han den sielf skulle undfådt (v. Lit. R. Waldem. Helsingb. in Oct. Joh. Ev. ap. Hadorf. p. 21). Angående det andra, så lår ingen oväldig kunna neka, at ju Sverige fick en fullkomlig råttighet, når Skåningarne, trykte under et främmande ok, anropade dess beskydd och sielfkrafde gufvo sig under dess lydnad: Et Folk äger altid makt, at förebygga sin undergång: När det af sin Konung öfvergifves, afsöndras och handlöst lämnas under diupaste fördårf och elände, då har det rått, at

Digitized by Google

förſäkringar; men icke deſs mindre blef han en tid A. C. 1343.
derefter genom *Waldemars* bedrägliga ſtämplingar (m) til intet giord, ſom på ſit rum ſkall berättas.

3. Til wänſkapens widare ſtadfäſtelſe emellan bägge Konungarne ſlöto de nu åfven i Warberg d. 18. Nov. et Förbund af innehåll, *at om någotdera Hofvet fick orſak til miſsnöje med det andra, ſkulle det ſtrax genom tvenne Råds-perſoner klaga och derpå tre Biſkopar med tre Riddare på hvardera ſidan innom tolf weckor mötas och afgiöra ſaken i Helſingborg: Om de det ej kunde, ſkulle ſidſta utſlaget fällas allenaſt af tvenne, en Svenſk och en Danſk: Ippades någon tviſt af mindre wärde, ſom dock ej kunde ſlitas af de wanlige Ämbetsmän,*

ſkilja ſig från hans öfriga länder: Det ſamma intygar ock K. *Waldemar* ſielf i ofvannämde Bref (Warb. d. 18. Nov. 1343. p. 24.) med de orden: *hvilket tycker oſs rätteliga giordt wara.* Hvad tredje inkaſtet beträffar, ſå ankom icke Tillåtelſen på en olyckelig och land-lös K. *Chriſtoffer*, ſom hvarken kunde utlöſa Pantägarne eller beſkydda de förtrykte eller förſvara ſig ſielf (cfr. L. Holb. H. D. T. 1. p. 421): Hon ankom på hans Son och Eftertrådare, ſom ej allena då ſtrax (v. ſupr. c. 11. §. 13.) utan ock någon tid derefter, ſedan han blifvit fullmyndig Konung, i godt och fritt tilſtånd, onödd och otvungen (ſom hans ord lyda), ej allena gaf dertil ſit ſamtycke med ſina och ſit Rikes Råds och Ständers dyraſte bekräftelſer, utan ock bortſålde för dryg betalning alt ſit inbillade anſpråk derpå i framtiden.

(m) Detta bedrägeri år dock berömdt ſom et Måſterſtycke af Skickelighet (v. L. Holb. L. c. p. 432. cfr. p. 439.), jag vet icke efter hvilken Lag eller Sedolära.

Digitized by Google

A.C. 1343 *skulle det skie i Helsingborg innom två månader genom två Svenske och två Danske RådsHerrar: Under alt detta skulle dock Freden och alla förut skiedde öfverenskommelser wara orubbade. Ingendera Konungen skulle bistå den andres fiender eller skydda dess brotslige undersåtare. Begge skulle främja Handel och Siöfart, utrota Siörófvare i Norden och låta hiälpa alle, som ledo skiepsbrott på deras kuster: Olyckelige och utdrefne kunde hos dem få beskydd, dock utan at skada det Land, hvarifrån de flyktat, och begges undersåtare skulle i hvartdera riket oqvalde få niuta sin ägendom. Så bekräftades ock nu åter Skånske Handelen med alla de bref, som derpå woro gifne,* och alt detta underskrefs af Konungarne med deras tlugo tre Wår-

(*) Tract. Warberg. in Oct. B. Mart. 1743. ap. Poman. & Torf. H. Norv. P. 4 p. 467.

jemån (*) på hvardera sidan (n). Denne dag war märkelig af angelägna mål: Intet sådant kunde den tiden i Christna werlden företagas utan genom Präster, hvilka regerade både Menighetens hiärtan och Konungarnes Råd-kamrar: Ständerne i Skåne, Halland och Blekingen giorde genom de Andelige Fäder (o) en Förening, *at til evig tid blifva med Sverige*

(n) På den Svenska woro *Peder*, Årke-Biskop i Lund, *Sigge* i Skara och *Frender* i Strengnäs, Biskopar, *Henrik* af Skenninge, Abbot i Juleta, *Ivar Ingemundson*, *Lars Ulfson*, *Göstaf Tunason*, *Knut Folkeson*, *Carl Tykeson*, *Carl Näskungson*, *Ulf Ambiörnson*, *Ulf Gudmarson*, *Amund Sture*, *Amund Svenson*, *Tyke Glysing*, *Laurens Carlson*, *Magnus Knutson*, *Sigge Månson*, *Israel Birgerson*, *Göstaf Arvidson*, *Birger Månson*, *Laurens Månsson*, Riddare, och *Johan Christinæson*, wåpnare.

(o) Årke-Biskoparne *Petrus* i Lund och *Hemming* i Upsa-

Digitized by Google

Sverige inlifvade ſom hulde underſåtare och hålla Oreſund för råtta gränſeſkilnaden efter naturens egen utmåtning: At erkånna Hertig Erik, Magni *åldre Son, för hans Eftertrådare och deras Konung öfver Sverige och Skåne, dock at Fadren ſkulle regera ſå länge han lefde: At de efter hans död ſkulle wiſa Drotning* Blanca *och Konung* Erik *all trohet: At i fall* Erik *blefvo Faderlös i ſin omyndighet, ſkulle en Infödd väljas til Förmyndare och Slotten af Infödde förvaras: At Konungen i Norige ej ſkulle få inkråkta ſig i Sverige, ej heller Konung* Erik *i Norige, utan hvartdera Riket af det andra lämnas oſtympadt och obekymradt: At om Konung* Magnus *aflade flera Barn, ſkulle man underhålla och wårda dem efter deras Ständ med ömhet och tilgifvenhet* (*). Sådant war nu mötet i Warberg, ſom afslopp med endråkt på alla ſidor. A. C. 1343.

(*) Confed. Ord. Scan. Warberg. in Oct. B. Mart. 1343. ap. Hadorf ad. Chr. R. p. 16.

4. *Magnus* drögde likväl på den orten til förjande åhret, at afſluta både in- och utrikes angelågenheter: I de ſenare hade Lybeck, Hanſe-förbundets Hufvud, ſtörſte delen, ſom nu war Måſtarinna A. C. 1344.

 öfver

la, *Petrus* i Linköping, *Sigge* i Skara, *Ödegiſl* i Weſterås, *Hemming* i Åbo, *Boëtius* i Wexiö, Biſkopar, *Johan* i Allhelgona-kloſter i Lund, *Ragvald* i Alvaſtra, *Sven* i Heredsvad, *Wenmar* i Warnhem, *Andreas* i Ovids-kloſter, *Folke* i Nydala, *Michaël* i Beckeſkog, *Henrik* i Juleta, N. N. i Tumatorp och *Anders* i Åhskloſter, Abboter, *Petrus* i Dalby och *Godefrid* i Eſkilstuna, Priorer, med alla bemälte kloſters Capitler och conventer, cfr. edit. Hadorf. & Torfæi.

Digitized by Google

A.C. 1344 öfver hela Nordiſke handelen och deraf riktade ſig anſenligen: Sverige hade för ſin del mot henne lätteligen kunnat taga öfvervikten, om det i ſlika mål den tiden känt ſin ſtyrka: Inkommande främmande wahror woro Salt, ſom måſt af Hanſe-köpmän hitfördes, Franſka och Tyſka winer, kryddor, wiſſa matvaror, kläden och tyger (p), ſom måſt tilvärkades i Gent, Ypern, Dixmyden, Brugge, Tournay, Utrecht och flera Nederländſka orter (*): Deremot hade Sverige at gifva järn, koppar, ſilfver, bly (**), timmer, tiära, fodervärk, matvaror och Spannemål, om ej miſsväxt warit; ty ingen Säd gick då bort i Bränvin; men alt med den enfaldighet och ringa kunſkap om vinning, at järnet icke engång ſmiddes i ſtänger; ty hamrar woro ännu icke brukelige, hvaraf dock ſå många tuſende arbetare i landet åro närde: Lybeckarne hade ſådane inrättat, köpande dertil wårt Oſund-och Tackjärn för ganſka lågt wärde: Sielfva Hyttorne woro i början temmeligen rara, ſå at utlänningen från åtſkilliga orter hämtadegod rå järn-malm, hvartil bevis tyckes kunna finnas af Malmhögarne wid *Kungshamn* in emot Upſala, der fartygen utan tvifvel intagit ſina laſter. I Riket infördes åfven, likſom i ſenare tider, Tyſkt öhl, muſt och de nu allmännaſte både träd-och jord-frukter, ſå at de främmande hade mer än wi, at afläta; men om ſådana ſaker hade man då föga begrep. Lybeck bevakade altid i Sverige ſine förmåner: Deſs utſkickade

(*) LL. Wisb. c. 15. 16. p. 68. 69.
(**) Chron. R. edit. Hadorf. p. 17. cfr. O. Benz. Diſſ. de Comm. Sv. Upſ. 1699.

(p) Som *Borat*, Poperſkt *Sain*, *Sagin*, *Sindal* &c. Lårfter från Nederland; men i ſynnerhet från Spinzal i Schleſien. v. Wisby L. p. 68, 69.

Digitized by Google

kade Rådmän *Tyleman af Guſtrow* och *Johan Ruſſi* undfingo på Warbergs Slott Konung *Magni* Bref, *at deſs Skiepp och gods i hans hamnar ſkulle wara fria från all Tull och afgift* (q) *under en otwungen handel, ſå framt han icke i nödfall allmänneligen förböd alle främmande, at upköpa och ur Riket föra Spannemål, kött och andra matvaror: At de Lybeckare, ſom wille uppehålla ſig i Sverige, ſkulle niuta Landſens Lag til godo, med fullkomlig och ſkyndeſam rätt, i fall dem ſkiedde något förnär, hvaraf ock de Svenſke i Lybeck ſkulle hafwa ſig at hugna: Alt Siörófveri wille Konungen ſöka at utrota och om någon Lybeckare led ſkiepsbrott på Svenſka eller Norſka kuſter, ſkulle den innom åhr och dag åga frihet til bärgning och äfven deſs Arfvingar få tilägna ſig deſs ägodelar: Detta ſidſta tillåt Konungen på Drotning* Blancas *begäran* (*). Til erſättning för Lybecks och fleras Tullfrihet giordes wid denna tid en Förordning, at något wiſt för alla utgående wahror ſkulle betalas åt Kronan i myntat eller omyntat Silfver, hvaraf man kunde ſlå penningar (**): *Magnus* begynte ock förſt, at låta mynta *Örtuger* eller Trediedels-ören, hvaraf 24. räknades på en mark (***). A. C. 1345.

(*) Lit. R. Mag. Warb. Sabb. Trin. 1344. cfr. Torf. H. Norv. P. 4. p. 474.
(**) J. Loccen. H. R. Sv. L. 3. p. 104.
(***) E. Bren. Relat. MS. de Monet. Sv. 1698.

3. Innan Konungen reſte från Warberg, inſunno ſig Ståndernes och Almogens Fullmäktige från Norige med deras Förening af Bohus, ſom inſtämde med Adelens åhret tilförne (†), angående Prins *Håkans* eftér- (†) v. ſupr. §. 1.

(q) Man finner deraf, huru litet Riket den tiden hade af ſin drätſel: Wisby, des ſtörſta handels-Stad, hade äfven Tull-frihet. v. ſupr. c. 8. §. 6. c. 11. §. 8. in not.

Digitized by Google

A. C. 1344. eftertrådande til Norſke Thronen: Magnus *och* Blanca *ſkulle regera ſå länge de lefde: Deras Barn, om de fingo flera, ſkulle efter deras Stånd underhållas: Noriges Inbyggare ſkulle wara* Håkan *hulde och trogne: Hans Broder* Erik *ſkulle ingenting tilvålla ſig af Norige, ej heller* Håkan *någon del af Sverige* (*), *och alt ſådant blef af deras Fader bekräftadt* (**). De Norſke räknade detta tidſkifte ſå mycket märkvärdigare ſom ſielfva Naturen blandade ſig deruti: *Gaulen*, en ſtor Elf i Trondhem, förvandlades genom et jordfall til en wattuflod, ſom borttog kyrkor, gårdar, kreatur och folk, ſå at på et ſtälle 250. perſoner omkommo: Deraf blef ſedan i lång tid en Siö, ſom nu år uttorkad (***): En O och några ſkiär wid Island i Breida-Fiärden upſtucko ſig ock deſſa åren ur hafvet, ſom aldrig warit ſedde tilförne (****). Från Halland begaf ſig *Magnus* til Skåne, ſedan han i Lagaholm tildömt Lunds-Capitel *Sevedstorp* och *Tunderſiö*, gårdar i Söderhalland, dem K. *Erik* i Dannemark dömt från *Sigvid Ribbing* och hans Arfvingar A. 1302 (†). I Trelleborg wiſade Konungen åter ſin wälvilja mot Lybeck och de Wendiſka Städer, från hvilka tvenne Lybſke Rådmän, *Conſtantin* och *Tyleman af Guſtrow*, woro Fullmäktige: Han bekräftade alla deras förra Friheter och i ſynnerhet den, *at få drifva handel på Nyen och Nevaſtrömmen intil Nogården* (††) *utan hinder från de Finſka ſtrander* (†††).

(*) Confœd. ord. Norv. Bagahus. die Sat. ante feſt. S. Marg. 1344.

(**) Torf. H. N. P. 4. p. 476. Meſſ. S. I. T. 12. p. 186.

(***) Torf. L. c. p. 477.

(****) Id. L. c. ad a. 1345.

(†) Lit. R. Mag. Lagah. in vig. S. Math. 1344.

(††) cfr. ſupr. c. 10. §. 14.

(†††) Mand. R. Magn. Trelleb. d. B. Ægid. 1344.

6. Et heligt Fälttåg blef af Påfven detta åhr pålyſt (*), ſom wände *Magni* tankar åt öſtra ſidan, der

(*) Bull. Clem. VI. Pict. 3. Id. Aug. 1344.

Digitized by Google

der hans grannar ännu höllos af Rom för hedningar, fastän de merendels bekänt sig til Grækiska kyrkan: Detta banade en tid derefter wägen til *Magni* olyckor, som framdeles skall omtalas; liksom det nu och sedermera drog stora penningar ur Riket; men ännu kunde det ej på en tid wärkställas. Ärke-Biskop *Hemming*, det andeliga wäldets Hufvudman i Sverige, minskade icke Påfvens inkomster: Han hade nu i sit Stift giordt en Förordning, huru mycket hvar Präst skulle betala för *Pallium* eller *Ährekåpan*, hvilket allenast A. 1343. bestigit sig til 1097 ½ mark Silfver, förutan de summor han betalte til Apostoliske Cammaren åhren 1344, 1345 och 1348 (*): Jämwäl hade han detta åhr låtit sammanskrifva på pergament en Samling af alla Präste-Stadgar (**) och en jordebok för Upsala-Domkyrka (r), som hölls för et heligt wärk, hvarefter alla skulle sig rätta (s): Detta blef wäl icke af Konungen förswagadt: *Magnus* skref från Trelleborg til alla Domare och Fogdar i Upland, at de intet förfång skulle giöra Ärke-Biskopen eller hans Ombudsmän i deras Upbörder (***), och derom gaf han äfven i Stockholm sin ytterligare befallning (†), fastän Kronans rätt något mer dervid blef i akt tagen; men altför illa uptogs nu hans anmodan eller befallning til alle Biskopar om Tredie-delen af deras kyrko-Tionde til hans gälds betal-

A. C. 1344.

(*) Peringsch. Mon. Ull. p. 147.

(**) Id. L. c.

(***) Lit. R. Magn. Trelleb. in prof. S. Ægid. 1344.

(†) Lit. Ejusd. Stockh. d. S. Joh. Ev. 1344.

(r) Detta war som et *Corpus Diplomaticum* och kallades *Regiſtrum Eccleſiæ Upſalienſis.*

(s) Denne Ärke-Biskop lät samma åhr å nyo förkunna Påfvens *Johannis* XXII. förordning om *wigevatn* til kyrkors och kyrkogårdars skirande, når de woro ohelgade af mord och hor. v. Peringsch. Mon. Ull. p. 147.

Digitized by Google

A. C. 1344. (†) Lit. R. Mag. Telge. Dom. inf. Oct. J. Bapt. 1344. (††) Statut. Telg. Dom. poſt. Joh. Bapt. 1344.

ning (†): Han war då i Telge, der de Andelige höllo et kyrkomöte, och utgaf i det ſamma på deras begäran en Förordning emot *ockrande* (††). Som nu en reſa til Norige war honom oundgängelig; ſå fann man nödigt, at deſsförinnan ſätta Riket i ſkick med åtſkilliga både andeliga och werldſliga författningar.

7. Rikſens Herrar ſammankallades i December til Upſala, der man åter förnyade de mått, ſom redan woro tagne A. 1280. 1285. och 1335. för Lands-Fred och almån Säkerhet (*): *Den, ſom utan lof red med fulla wapn, hade både dem och häſten förwärkat:* Storflockar (**) *blefwo åter förbudne: Ingen af de förnämare fick rida med flere häſtar, än efter Lag; dock giordes heruti den ändring, at Konungens Öfverſte Ämbetsman* (t) *fick bruka fyratio fem, en Riddare eller Sven af Rådet tolf, en Riddare utom Rådet otta, en Sven eller wäpnare ſex och en mindre* man för ſig *tre: All Kronans ingiäld ſkulle af Öfverſte Ämbetsmannen och tre af Rådet uppbäras: Gäſtgifverier ſkulle hållas och wäldgäſtning ſtraffas efter förra ſtadgar: Tolfmanna-Nämden i hwarje Lagſago, hwars makt och fribet beſkrefs, borde hiälpa til, at hålla hwar och en i fred och ordning: Ingenting ſkulle ſkie med wäld; men alt med Lag och dom, äfwen i ſkuldfordringar: För ſwik och ſtöld utſattes hård näpſt, och den, ſom lät leja ſig, at dräpa eller ſarga någon, ſkulle ſom ſielfwe Uphofsmannen anſes:* Förmaningen wid denna Stadgans ſlut

(*) Conſtit. R Magn. Upſ. d. B. Nicol. 1344. (**) v. ſupr. c. 11. §. 17.

(t) Han kallades på Latin *Officialis Generalis* och war i wärket det ſamma ſom en Rikes Föreſtåndare.

Digitized by Google

ir, at Landet ännu war plågadt af wålds- och oſäkerhet. A. C. 1344.
De tre Rådsperſoner, ſom fverſte-Åmbetsmannen *Johan Chriſtinæſon* pbåra all Konungens inkomſt, woro Årke- *Hemming*, *Nils Abiörnſon* til Saleſtad och -Lagmannen *Iſraël Birgerſon:* Deſſe fyra åfven en ſärſkilt Fullmakt, at föreſtå Ri- lan Konungen war frånwarande i Norige: annen ſkulle i ſynnerhet wårda Lag och Gotland och i *Oſterland*, hvilket betydde Sverige tilhörde på *Oſtra* ſidan, ſom Fin- relen, Ingermanland o. ſ. w. Men ſvåra mål ck til hela Rådet hemſkiutas; Om Riket o- gen med krig angreps, borde alle Sveriges re giöra enhälligt motſtånd under deſſe fy- ktiges lydnad: Om någon Slotts-Befallnings- l, hade deſſe fyra makt at tilſättia en ny en Åmbetsman i *Oſterland*, i fall den ock i öfverläggning med flere af Rådet, *Ofvanſkog* eller i det egenteligen ſå kal- ge (*).

(*) Mand. R. Magn. Upſ. d. S. Nicol. confeſ. 1344.

rkovåldet drog under ſig ganſka mycket, til det werldſliga: På et Präſtmöte wid i Telge, der åfven Konungen och Rådet rande, förböds genom en Stadga *alt ock- hög förſkrifning och pantſättning, ſå at le kunna tvinga en oförmögen gäldenär: borde betalas med lösören, ſå länge de utan arvode, och faſtigheter löſas eller Fränder och anhörige, om de wille: En i öfra Sverige ſkulle af en utländare ej*

Digitized by Google

A. C. 1344. (*) Statut. R. Magn. Telg. Dom. post Joh. Ev. 1344. ap. Hadorf. ad LL. Prov. p. 14. A. C. 1345.

få räknas högre än til 15. mark. penningar (*). *Magnus* afgiorde ock strax derpå en skilgaktighet, som Årke-Biskopen haft med Borgmästare och Råd i Stockholm: *Han tillade honom 6. mark i böter för hor, hvaraf dessutan 40 tilföllo Konungen och Staden: Han förklarade ock, at giftermåls-saker endast hörde til Capitlet, och at en Präst aldrig för giäld kunde häktas, utan allena för Arke-Biskopen anklagas* (**). En stor del af werldsliga Regeringen bugade sig således under Andelige Domstolen, så at i sielfva Riket war et annat Rike. *Brigitta* (Brahe), som nu blifvit ånka (***), skall åfven denna tid hafva begynt at lysa af undervärk, dem de widskiepelige Munkar med sina dikter utprålat och uphögt til himmelen: Hon war Gudfruktig, förståndig och dygdig; men dermed wann hon mindre sit helighets rykte, än med runda gåfvor til kyrkor och kloster: Hon såg många fel i Riksstyrelsen och hos Konungen: Hon förestälte honom dristigt hans wällustiga lefverne, hans yrsel bland ynglingar och ringa tycke för möget folk; men på munke-wis genom syner och drömmar, hvaraf han tog anledning, at kalla hennes påminnelser *Käring-Sagor* (†): Hennes Son *Birger Ulfson*, som måst war wid Hofvet, fick det ofta omgiälla, då *Magnus* förakteligen plägade fråga: *Hvad månne wår Fränka* (u) *och din Moder drömt om oss i natt* (††)? Eljest war det nu ej sålsamt, at utropas för Helig: *Gerechinus*, en Cisterciens-munk i Alvastra, dog med det lofordet, och jemväl detta åhr en *Algoth* (Grip) i Ska-

(**) Resol. R. Magn. Stochk. in crast. Circumcis. Dom. 1345.

(***) v. supr. c. 11. §. 21.

(†) Mess. S. I. T. 3. p. 11.

(††) Chron. Marg. Nic. fil. Abb. Wadst. ed. Benz. p. 22.

ra

(u) *S. Brigitta* war Syskling med Hertig *Erik*, *Magni* Fader.

ra (x), wid hvilkens afgång nyssnämde *Brigitta* war sielf tilstädes (*).

A.C. 1345.
(*) Vast. vit. Aqu. ed. Benz. p. 81. 82.

9. Kort förån resan skiedde til Norige, utgaf *Magnus* i Telge en Förordning angående Ridderskapets och Adelens friheter (**): *Deras ånkor skulle niuta Frålse; men då de gifte sig, anses efter deras mån. Barnen woro Frålse; men sedan Sonen fylt femton åhr, hade han at wålja, antingen han wille Frålse tiena, personligen eller genom en annan och dertil hålla rustning, eller at blifva Bonde: Wapne-Syner, at ransaka, huru Adelen sin Rusttienst underhöll, skulle åhrligen anställas otta dagar efter Pehrsmåssan af Konungen eller hans Ambetsman och Lagmannen i orten i wissa dertil utsedda Städer, nemligen Enköping, Strengnås, Linköping, Kalmar, Jönköping, Falkenberg och Skara: Der fick en Adelsman upsåja sit Frålse och blifva Bonde, hvaremot en Bonde blef Frålseman, om han så wille, och frågd, mandom, håst och wapn deremot svarade: Lifs-Sak war* (liksom fordom), *at rymma undan Konungens Baner: Adeliga morgongåfvor fingo ej högre stiga, än til* 100. *mark. lödiga eller efter wårt räknesätt* 2400 *Dal. Silf:mt. Hvad Brudgumme fick skånka åt Brud war Gångare, Sadel, Betsel, Armakappo och Hatt; men inga dyrbara Smycken eller, som orden lyda,* Bratsor, Guldfinger *och dylik* Kleinåt: *Otta personer på Brudgummens sida och otta på Brudens, men ej flere, fingo bära bröl-*

(**) cfr. supr. c. 8. §. 24.

(x) Han hade liksom hans Slåkting *S. Bryniolf* studerat i Paris, v. Vast. vit. aquil.

A. C. 1345. *bröllops-dråkt och wille Bruden af ſina kläder något bortgifva, ſkulle det ſkie åt kyrkor och kloſter, men ej åt Spelmän, ſom en tid warit brukeligt. Gåſternes antal af Mankönet war inſkränkt innom* 83. *perſoner* (hvilket dock war tilräckeligt nog), *nemligen Biſkopen*, 3. *eller* 4. *Kaniker*, 8. *Riddare*, 40. *wåpnare*, 10. *Kyrkoherdar och* 20. *Odalsmän eller Bönder*; *men den, ſom obuden kom, war til böter förfallen.* Så år ock i denna Stadga widare ſkipadt om *Rättare-Ting* eller högſte domſtolen i hvar landsort, om *Gidlde-bref* eller Skuldfordringar och om *Konungs-dombrott* eller Laga-utmätning ur de treſkas ägendom (*): Alt detta war wål i början allena ſtäldt til Öſtgöta-Lagſago; men kort derefter blef det almänt för hela Riket. Åtſkillige Landſkapers Lagar woro wål i ſin fullkomlighet (**); men i många mål icke lämpelige öfver alt: Konungen och Rådet funno derföre nödigt, at en almän Landslag öfver hela Sverige blef wedertagen: Deſs utarbetande förtroddes i ſynnerhet åt tvänne mogne Män af Rikſens Råd, *Ulf Ambiörnſon* (Sparre), Lagmen i Tiohärad (y), *Algot Bengtſon* (Grip), Lagman i Wäſtergötland, och *Thorgeir*, Lagman i Wärmeland (***): Man uteſlöt derifrån de Andelige, hvilkas miſsnöje deröfver frambåttre ſkall omtalas.

(*) Statut. R. Magn. Telg. Dom. poſt. feſt. S. Canuti. 1345. ap. Hadorf. ad LL. prov. p. 19.

(**) cfr. ſupr. c. 9. §. 3. c. 11. §. 10.

(***) Meſſ. S. I. T. 3. p. 12. Ejusd. Annal. p. 186. & J. Wild. Hiſt. Leg. p. 86.

10. Konungen war faren til Norige (z), når Ärke-Biſkop *Hemming* företog ſig en reſa til de Svenſka

(y) Den ſamme, ſom öfverſåg Södermanna-Lagen A. 1327. v. ſupr. c. 11. §. 10.

(z) Inomdeſs hade han i Laholm d. 22. Nov. 1345. ſkänkt åt Biſkop *Sigmund* i Strengnäs några Hyttor i Nerikes Bårgslag, ſom Biſkop *Frenderus* ſådt tilförne.

Digitized by Google

ſka orter, ſom ligga högſt up i Norden: Lapland, hvarunder åfven räknades Ryſka Lapmarken och landet Söder om det ſamma intil Onega-Siön (*), hade i Konung *Magni Birgerſons* tid begynt öfvergifva ſin Husfädra-regering och undergifva ſig Svenſka kronan (**); men om Chriſtendomen hade det näpligen hört talas, mindre fådt någon kunſkap: Lapparne (a) woro ſamma folk ſom de gamle Finnar och hade med dem ſpråk och ſeder gemenſamma (***): De ſkiljas i *Fiäll*-eller *Ren-Lappar* och *fiſkare-gran* eller *ſkogs-Lappar:* De åro än i dag, ſärdeles de förre, likſom de gamle Scythiſke *Nomades* (†) på en altid flyttande fot och ej mer än en half månad eller högſt tre weckor på hvart ſtälle: Om wåhren fara de til Norige öfver fiällen intil Wäſterhafvet hela 20. och 30. Svenſka mil, om höſten komma de tilbaka: Deras *Renar* åro all deras Rikedom, deras åker och äng, deras Indier och Levanter: En medelmåttigt förmögen Fiäll-Lapp äger wid paſs 150. til 200. ſådane; men en rik wäl 1000. intil 3000 (††): Deſſa diur åro ſine ägare icke beſwärlige; ty de föda och förſörja ſig ſielfva, om ſommaren med löf och gräs, om wintren med gran-laf och ren-mäſſa, den de af egen naturlig drift och wäderkorn under ſnöen upgräfva. Hos Lapparne ſer man ſällan bröd: De lefva af Ren-kött, miölk, fiſk och willebråd, det de ſkiuta med träbågar (b): De bruka

A. C. 1345.

(*) Herberſtein de Reb. Ruſſ. ap. Schönſtr. Introd. in Hiſt. Sv. MS.

(**) v. ſupr. c. 8. §. 21.

(***) cfr. Tacit. de m. G. f. de Fen. c. 46. & P. Högſtröm. Deſcr. Lap. p. 40. 41. 62.

(†) v. ſupr. P. 1. c. 2. §. 3.

(††) P. Högſtröm L. c. p. 81. 85. 91. & Arv. Ehrenmalm. Itin. Lap. Sth. 1743. p. 129.

(a) Det namnet ſins icke bland dem ſielfve: De hafva fådt det af andra; De kalla ſig *Sabma* eller *Same.* v. P. Högſtr. Deſcr. Lap. p. 56.

(b) Gran-Lappen har dock ſtundom Lo-byſſa. v. Ehrenmalm. L. c. p. 124.

Digitized by Google

A. C. 1345. bruka inga hus: De bo i tiäll af Walmar, ſärdeles Fiäll-Lapparne, eller ſtundom i runda trå-kojor af ſtafver, ſom möts åt up i ſpetſen och lämnar et hål för den utgående röken: Derunder ligga begge könen tillſammans, gifte och ogifte, gamle och unge, utan kläder och af naturen til kåtja nog begifne; men i beblandelſer granråknade och dertil mycket o-
(*) Ehrenm. L. c. p. 118. 124. fruktſamme (*): De åro til handaſlögder ej olickelige: De akta ock icke hvarken hunger, köld eller nakenhet: de åro ganſka wige: De löpa på Skid (c) med ſtor ſnabbhet: De ſtyra ſine ſmå båtar utför de ſtarkaſte forſar och köra med en Ren och en tom ſina Ackjor eller ſmå medie-löſa ſlädar öfver bärg och dalar med oförliknelig färdighet; men derjemte åro de mycket late, ſpädlemmade, ſnarſkrämde och öme om ſit gamla mörker: De älſka ſin låttje-fulla Frihet och ſkryta af ſine Förfäders Seder, dem de kalla ſin
(**) Id. L. c. & Högſtr. p. 173. *Lyckeliga Tid* (**): De bruka Runſtafvar på tunna bråden, at räkna tiden; men i öfrigit mycken widſkiepelſe eller ſå kallad trulldom med dertil ſärdeles giorde Trummor och hvarjehanda dårſkaper. Sådane
(***) cfr. J. Scheffer. Lapp. Illuſtr. har man funnit Lapparne intil wåra tider (***): Hvad ſkulle de icke warit nu, når Ärke-Biſkop *Hemming* dem beſökte?

11. Deras Afguda-Lära kommer i många mål öf-
(†) v. ſupr. P. 1. a. 5. verens med Sveriges Äldſte Inbyggares (†) och har förmodeligen i början warit den ſamma: De tro, at Gud, ſom de kalla *Jubmel* (d), är Uphofsman til alt

(c) De woro fordom en del af de ſå kallade *Skid*- eller *Skrid-Finnar*.

(d) Samma namn ſom Finnarnes *Jumala*.

Digitized by Google

alt godt, til alla goda Naturer och Andar, hvaremot *Perkel* år det ondas Fader: At deſſe fordomj mycket tåflat, bundit hvarannan och kaſtat öfver hvarannan ſtora bårg: at *Thor* eller, ſom de åfven kalla honom, *Thier-mes* och *Ayke-Thor*, en Medel-Gud, år både God och Ond, förgiör alla Troll och ſkiuter med rågnbågan ſine pilar: At *Jubmel* en gång hvälfde om jorden, ſå at watnet ſteg up på landet och dränkte alla menniſkior, undantagande tvenne Syſkon, en goſſe och en flicka, dem *Jubmel* lyfte på et högt bårg *Paſſe-ware*, der de afbidade fahrans öfvergång: Då gingo de bort, hvar på ſin wåg, i tre åhr, at ſöka folk; men funno ingen: De råkades då och kände igen hvarannan, wandrade åter åtſkilda i tre åhr, möttes igen och kände hvarannan ſom förr; men når de efter de ſidſta tre åhren råkades igen, woro de hvarannan obekante: Då giorde de ſtändigt följe, aflade barn och upfylte jorden med deras Slägte. Fiäll-Lapparne hafva dyrkat en Afgudinna, den de kallat *Wiros-Acka* (*); men eljeſt tilägna de wiſſa åhrstider, wiſſa dagar och orter ſina ſärſkilta Gudomligheter: Deras almänne förnämſte Afgudabilder, deras ſå kallade *Paſſe* eller *Storjunkare* (**), uthuggas antingen af rötter eller föreſtållas af höga ſtenar, dem de kalla *Såiter*, åt hvilka de offra för deras hiordars beſkydd, för lycka på jakt eller fiſke och för andre förmåner: Offren åro horn och ben af deras Renar, hvilkas blod åfven ſmörjes på Gudarne: Om de i någon nöd giordt löften, offra de jemväl bockar, getter, får, kattor och tuppar, dem de ſkaffa ſig från grannarne: Denna Afgudadyrkan ſkier med ſtor wördnad: Så ſnart Lappen ſer ſin inbillade Helgedom,

A. C. 1345.

(*) Ib. §. 8. in not.

(**) Ib. §. 5. 6. in not.

Digitized by Google

A. C. 1345. blottar han hufvudet, bugar ſig, börjar på et wiſſt håll derifrån at krypa fram och alt detta under en diup tyſthet, at icke et ord får framföras (*). Årke-Biſkop *Hemming* kom genom de för detta omtalade *Birke-Karlars* hielp och anledning til Torne, der han invigde en kyrka eller kyrkogård til Chriſtna Lärans predikande: Han ditſtämde jemväl ſå många Lappar och Norr-Finnar, ſom görligit war, at omvända dem, och döpte wårkeligen en ſtor hop (**); men det war ock alt, hvartil de kunde bringas: Öfver hela Påfvilka tiden beſtod all Lapparnes Chriſtendom blott i Barnens dop och Präſternes wälſignelſer wid deras Brude-wigſler (e): Sielfve deras Förpaktares egennytta ſkall hafva hindrat dem från widare uplyſning; *Birkekarlarne* upburo ſkatt af dem (***) och gufvo deremot allenaſt några timmer gråvärk til Kronan: De fruktade utan tvifvel, at de af Chriſtne ej kunde uttvinga ſå ochriſteliga pålagor ſom af dumma Hedningar, okunnige om ſin frihet och om ſin ſkyldighet mot Öfverheten (†), hvilket oſkiäliga wälde warade långt in i Evangeliſka tiden.

(*) P. Högſtröm. L. c. p. 57. 58. 175. 176. 177. 179. 180. 181. 188. 190. 195. 196.

(**) Peringſch. Mon. Uller. p. 147.

(***) v. ſupr. c. 8. §. 11.

(†) Damian. à Goës. Relat. ad P. Paul. III. d. 1. Sept. 1540. ap. Högſtr. p. 215. 237.

A. C. 1346. 12. Årke-Biſkop *Hemmings* wakſamhet erkändes af Konungen, faſtän frånvarande, då han i början af följande året (f) hade i Lödeſe en Sammankomſt med Svenſka Rådet: Han förſäkrade ſå wäl Upſala-ſom Linköpings, Strengnäs-och flera Stift, at dem ingenting

(e) Lapparne höllo ſig ej til wiſſa Förſamlingar förän i K. *Guſtaf Erikſons* tid. v. Högſtr. p. 216.

(f) Ante Feſt. Purif. B. Virg. I denne Januari-Månad woro faſelige orcaner i Norden, Torf. H. N. P. 4. p. 477.

Digitized by Google

ting emot deras friheter skulle påbördas, om icke i nödfall af ofrid eller andra urtima angelägenheter: Då skulle likväl en Nämd af sex Andelige och sex werldslige först pröfva utgiftens billighet (*). Årke-Biskopen fick åfven kort derefter *Magni* utslag angående Jämteland, at ej allena deraf få upbära sin Tionde, utan ock förytttra den samme hvart han wille (**), jämväl til utrikes orter, hvarpå han hade frihet til femtio låster Spannemål (***). Jämteland hade under en så nära förening, som nu war emellan begge Riken, kommit til at dragas under Norige (†), hvarvid det ock sedan blef i lång tid (g); men i andeliga mål räknades det dock altid under Upsala (††). Medan *Magnus* ännu wistades på wästra sidan af sina länder, sysselsattes han af et och annat utrikes ährende: Han förlikte efter anmodan Konungen i Dannemark med Gref *Johan* af Holsten och Vagrien, som af *Waldemar* måtte taga lösen för Wordingborg-Slott (†††), hvarpå *Waldemar* giorde en Jerusalems-färd och blef åhret derefter d. 22. Julii wid heliga grafven slagen til Riddare (*). *Magnus* lät åfven giöra en Förlofning emellan sin Son, Svenske Arf-Prinsen *Erik*, och *Beatrix* af Brandeburg, en Doter af Margrefven *Ludvig* (**) och den Danska *Margareta*, Konung *Waldemars* Syster; men han hade en gunstling den han wisade större ynnest, än sina egna barn: *Bengt Grip* (h), Lagmannens i Wä-

A. C. 1346.

(*) Lit. R. Magn. Akersborg. pro Upf. Strengn. Link. &c. fer. 6. prox. ante Dom. Palm. 1346.

(**) Resol. Reg. Stockh. d. 27. Jul. 1346.

(***) Lit. R. Mag. Lagaholm. d. 8. Sept. 1346.

(†) cfr. Lit. R Magn. d. Breckö 1345. Berg. d. Jov. poft Greg. & poftr. Mar. Magd. 1347.

(††) E. Benz. Coll. MS. c. 5. §. 13.

(†††) Torf. H. N. P. 4. p. 477.

(*) Meff. S. I. T. 3. p. 12. T. 15. p. 58.

(**) Id. L. c. cfr. infr. §. 19.

(g) *Magnus* giorde, som Konung i Norige, en Förordning A. 1345. at ingen utländsk Köpman fick i Jämteland sälja sina wahror, utan på rätt marknads-tid.

(h) Hans Broder *Knut Algotson* fick S. Brigittas Doter *Måreta*, *Sigvid Ribbings* Änka.

Digitized by Google

A. C. 1346. ſtergôtland *Algot Bengtſons* Son, en yngling af icke mindre åhregirighet, ån Sinnes och kropps förmåner, fick nu af Konungen *Falkenbergs-Slott* i förlåning, hvilket högeligen förtrôt Hertig *Erik* och de Svenſke Herrar; men ſådant war allenaſt en början til ſtörre förmåtenheter, ſom framdeles ſkall berâttas.

13. Sedan *Magnus* giordt hvarjehanda Förordningar til Noriges och Islands râttelſe (i), wânde han
A. C. 1347. til Sverige igen och war i Örebro förſt på âhret 1347, at bekrâfta den Almânne Sveriges Lag, ſom ur Landſkaps Lagarne ſammandragen af ofvannâmde Rikſens
(*) v. ſupr. §. 9. Râd och Lagmân (*) war ôfverſedd och förbâttrad; men ſom de Ândelige derifrân warit uteſlutne; ſâ woro ock deras kring ſig gripande hânder i några mâl bundne, ſârdeles angående fria Teſtamenten af alla, ſom lâgo i ſiâl-tâget, wanliga oenighets-âplet i Påfviſka tiden mellan Folket och dels Lârare (**): Fem
(**) Meſſ. S. I. T. 3. ad a. 1423. ap. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 90. Stift, Upſala, Linköping, Strengnäs, Weſterâhs och Wexiö, inlade då deremot genom hwar ſin Kanik (k) och

(i) K: *Magni* Stadga (af Oſlo i feſt. S. Math.) blef införd i Norſke Lagen, *at den ſom förförde en annan til mord eller falſk Ed, ſkulle likſom miſsdâdaren miſta lifvet: at den förförde âfven ſkulle få brân-mârke: At den, ſom fârade en annan och greps deruti, ſkulle bôta* 13 *mark och* 8. *örtuger och wara fredlôs, tils han bôtt: At den, ſom ſkaffade ſig leigde-bref och under den tiden begick något ondt, ſkulle miſta ſin ſâkerhet och dômas efter Lag.* v. Torf. H. N. P. 4. p. 478. Prâſterſkapet på Island fick ock nu af Konungen icke mindre friheter, ân på andra orter. dat. Oſlo: die Ven. poſt. feſt. B. Georgii. ap. Torf. L. c. p. 477.

(k) Från Upſala-Stift *Laurentius af Wallentuna*, från Lin-

Digitized by Google

och på hela Präſterſkapets wågnar deras jåf och förbehåll, förſt den 21. Febr. hos Lagmännerne och ſedan d. 8. Martii hos Konungen ſielf: De påſtodo, at ingenting i denna nya Lag-Samling måtte rubba det minſta af deras Canoniſke rått, deras Andeliga håfder, kyrko-beſlut och friheter af Påfvar, Konungar och Förſtar dem förundte, utan alt ſådant förbliſva i deſs förra kraft (*): Så mycket giorde ock detta nitiſka motſtånd, at Lagboken hvarken nu af Konungen blef bekråftad eller kom hon til någon ſtadga i Götarike förån långt derefter (**): I Svea, ofvan Kolmord och Tived, blef hon dock af förbemälte deſs Författare införd tils widare (***) och brukades ſtundom under namn af *Medel-Lagen*. Så wiſade kyrko-wåldet ſom oftaſt hvad det kunde giöra, inſöfvandes imedlertid werlden med diktade undervårk til ſin myndighets bibehållande, ſom det nu ſkiedde med et Chriſti kors i Nås-kyrka i Upland, dit Årke-Biſkopen förordnade ſtora offer (†). Upſala-Domkyrka fick ſå wål detta åhr ſom det föregående af Påfven ſtora Aflats-bref, dels på 100, dels på 40. dagars Synda-förlåtelſe, alt efter omſtåndigheterne, för dem, ſom beſökte henne med hiålpande händer på *S. Lars*, *S. Eriks* och de fyra Wårfrudagar (††). Konungen blef ock föranlåten, då han war i Fogdö-kloſter (l), at

A. C. 1347.

(*) Proteſt. Cleri Sv. ap. J. Wild. Hiſt. Pr. p. 444. & Meſſ. Annal. p. 186.

(**) J. Wild. Hiſt. Leg. p. 86.

(***) Hadorf. ad Leg. Dal. ap. Wild. L. c.

(†) Meſſ. L. c. T. 3. p. 15.

(††) Lit. Indulg. Clem. VI. Viterb. 5. Id. Jun. 1346 & Grauſell. prope Malauſan. Vaſion. Diœc. 10. Kal. Dec. 1347.

köpings *Trygillus af Huſaviſt*, från Strengnås *Petrus af Floda*, från Weſterås *Laurentius Boberg*, från Wexiö *Wemundus*. v. Proteſt. Cleri cit.

(l) Juleta-kloſter i ſamma landſkap hade denna tid en ågotviſt med ſine grannar, hvaruti det ej med ſåkerhet kunde hålla ſig til Stiftets Biſkop: Påfven *Clemens* VI. ſkref från Avignon til Biſkopen i Weſterås, at

Digitized by Google

A. C. 1347. at ſkrifva et almänt förmanings-bref til Inbyggarne i
(*) Lit. R. Mag. de Monaſt. Montis S. Mariæ d. B. Dionyſii 1347. Södermanland och Nerike, at de utan invändning eller falſk ſpann til Biſkopen i Strengnäs ſkulle betala deſs Tionde (*).

14. Tilförne år beråttadt om Påfvens Förmaning til en helig Hårfård mot alla dem, ſom ej erkände
(**) v. ſupr. §. 6. Romerſka kyrkan (**): Denna fann nu Svenſka Hofvet rådeligt, at wårkſtälla, hälſt ſom det åfven tykte ſig böra återtaga Nöteborg, hvaraf Ryſſarne under Förſten *Simon Danielovic* (***) ſatt ſig i beſitning: *Magnus* hopkallade Rikſens Ständer til Stockholm i Julii-månad (†) och föreſtälte dem detta mål, begårandes medel til deſs utförande: Man bör märka, at wälluſter och weklighet hos begge könen nu ganſka högt ſtigit wid Svenſka Hofvet (m): Konungen hade med ſit flöſande uttömt Skatt-kammaren och i landet woro penningar, dels genom pålagor, dels genom de Andeliges ſnålhet nog ſällſynte, ſå at man föga war i ſtånd, at fullgiöra hans åſtundan: Han war derföre ſå driſtig, at han tilgrep *S. Petri Skatt* (††), ſom i Sverige war ſamlad, at föras til Avignon, och dermed begyntes för alvar hans olyckor: Gref

(***) Chron. Ruſſ. ap. Schönſtröm. Introd. in H. Sv. MS.
(†) Meſſ. S. I, T. 3. p. 13.
(††) Id. Anecdot. p. 188.

han ſkulle ſkiärſkåda ſaken och beſkydda Munkarne mot *Forsby*-boarne *Ragmund*, *Gervard* och *Ragvald*, ſom med wåld ſtängt dem från *Gåſta-Skogen* med fiſkewatnet i Forsåen &c. (v. Lit. Clem. VI. Id. Nov. 1347). K. *Magnus* dömde ſedan denna ſak til kloſtrets förmån i Nyköping d. 2. Febr. 1355.

(m) Dels hade ſådant inkommit med Drotningen, dels från Engeland, der alla wälluſter woro i högſta ſvang under *Edvald den Tredies* lyckeliga regering. v. Rap. Thoyr. T. 3. p. 200.

Digitized by Google

Gref *Henrik* (n) af Holſten förde til honom några Tyſke Troppar, dem han legde för dryg betalning, förordnandes Grefven til Anförare, nåſt ſig ſielf, öfver hela Hären i Ryſka kriget: Den nitiſka *Brigitta* (Brahe) ogillade ſådant i högſta måtto, förſåkrandes Konungen både med ſkiäl och uppenbarelſer, at han ingen lycka hade at wänta, ſå länge han betiente ſig af utlänningar (*); men han ſlog ſådant efter wanligheten i wådret. För Riksdagen hade han warit i Dalarne och på Kungsgården *Huſaby* den förſte lördag i Faſtan gifvit *kopparbårget* nya friheter, emedan deſs *förna Bref*, dem de fådt af hans *Föräldrar* eller Företrådare, woro förkomne: *Hvar och en i hela Riket, ſom begådt något brott, men flydde dit, ſkulle wara fri, undantagande den, ſom war ſin Herres Mördare, Förrådare, uppenbar Tiuf eller den, ſom brutit fred å qvinno. Kopparbårget ſkulle åga ſin egen Domſtol af tolf Rådmän och två Bårgmåſtare, ſom hvar ſit åhr ſkulle föra ſtyrelſen, och Bårgsfolket få alla nödiga wahror* (o) *för lindrigt wärde: Almogen förböds wid tre marks wite, at bära wapn* (p); *men Måſtarne fingo bruka Svärd, Sköld, Järnhatt och wapn-*

A. C. 1347.

(*) Id. S. I. T. 3. p. 13.

(n) Den Store *Gerhards* Son, kallad *Ferreus*, en högſint och tapper man. Han ågde en Prinſeſſa af Mekelburg, Doter at *Albrecht* och K. *Magni* Syſter *Euphemia*.

(o) En aln godt Wadmal för 2 örtuge eller 8. ſtyfver, et par Skor 1. öre eller 12. ſtyfver, en aln godt Lärft ½ öre eller 6. ſtyfver.

(p) Sådana namngifvas med *Stekamåts, Bugi, Kålvå, Spiut, Svärd och Bred-yx:* Det enda egg-järn, ſom tillåts, war en *matknif*. v. Privil. Cuprimont. A. 1347.

Digitized by Google

A. C. 1347. *wapnhanſkar* (*). Derefter drog *Magnus* wårjan emot Rysſland.

(*) Privil. Cuprimont. à R. Magn. d in Templ. Huſaby. a. 1347. in collect R. Coll. Metall. p. 1.

15. Präſterſkapet, förtörnadt öfver *S. Petri pennings* borttagande, upfylte hela Riket med knorr, faſan och tröghet, Förelöpare i et krig, ſom ej på deras ſida lofva Segren: *Magnus* deremot war högmodig öfver en anſenlig krigshår, den han med en ſtor Flotta öfverförde til Finland; men i otid om höſten, til åhrswäxtens förödelſe: Biſkop *Hemming* i Åbo, hvars Stift måſt war utſtålt, klagade på alle Finnars wågnar och upſatte ſig i ſynnerhet mot anſtalten om *S. Petri Skatt* med en Canoniſk ifver: *Magnus* lökte wål winna denne Biſkop och de Finſke Andelige med ſtadfäſtelſe och befordran af deras Tionde (**) och hvarjehanda inkomſter (q), ſå wål ſom ock Frihetsbref för Åbo-Domkyrke-gods (***); men kunde dem icke beweka: Han förlorade då tålamodet, fortfor i ſin oförſiktighet och lät ſedermera kaſta Prelaten i fångelſe, andra inbrottet i kyrkans wälde och efter hennes uttydning en af de gröfſte miſsgerningar: De Andelige hotade honom med bandlysning och helvites eld: Sådant föraktade han med wapnen i handen; men rönte ſnart nog, at det hade ſin wårkan, då han ſmåningom ej mindre af de werldſlige, ån af de Andelige blef öfvergifven (†): Präſterne begynte ock då i hem-

(**) Lit. R. Mag. Abo d. S. Egid. & fer. 3. ante Nat B. Virg. a. 1347.

(*** Lit. Ejusd. Abo. fer. 6. prox. ante feſt. Phil & Jac. 1348.

(†) cfr. J. Wild. H. Pr. p. 429.

(q) Då han ånnu war på wågen til Finland, tildömde han Biſkop *Hemming* en wanlig Smör-ränta, kallad *Föremark* (d. Wardö wid Åland. fer. 2. infr. oct. Nat. B. Virg. 1347). Han återſtälte ock Biſkopen hans delaktighet af Fiſket i Kumo-å. d. Åbo. d. S. Egid. 1347. & Kumo d. 10. Febr. 1348.

Digitized by Google

hemlighet upreta Arf-Prinſen *Erik* mot ſin egen Fader, til deſs de begge blefvo olyckelige, ſom framdeles å daga lägges. Wid deſſa omſtändigheter kom et Bref från *Theodat de Gozon*, Stor-måſtare för Johanniter-Riddarne på ön Rhodos, til alle bemälte Ordens medbröder i Sverige (*), med förebräelſe, *at de ingen hielp wiſat Orden altſedan den bortmiſt Jeruſalem, utan ſtält ſig för den länge wägen ſkull okunnige om deſs angelägenheter: Orden hade likväl nu ſit ſäte på Rhodos, altid nödgad at hälla fältet i et ſå heligt krig mot Turken, hvaremot de Nordiſke Riddare lägo i en orklöshet, ſom dem wanhedrade: Han befalte dem derföre ſom deras Förman och i kraft af deras Ed, at ſkicka til Rhodos ej allena deras förklaring, utan ock en tropp af deras yngſte och friſkaſte Bröder: Han ſkulle wäl weta, at ſtraffa de genvördige; men de lydige deremot ſkulle i honom finna en ömſint hufvudman, ſom ingen annan affikt hade, än Guds åhra, himla-Lärans befordran och Ordens heder* (**). Huru denna befallning kunde efterkommas under et ſådant tilſtånd, ſom nu war i Sverige, är lätt at döma: Man war redan i et Religions-krig inviklad och de Andelige trodde ſig ingenting mer hafva at bortgifva: De betiente ſig dock förmodeligen af tilfället, at ſkiuta ſkulden på Konungens upförande ſom et hinder i ſlika förmenta gudeliga affikter. A. C. 1347.

(*) cfr. ſupr. c. 7. §. 20.

(**) Boſio T. 2. L. 18 ap. Vertot, Hiſt. de l' Ordre de Malthe. L. 5.

16. Imedlertid gick kriget för ſig emot Ryſsland (***): Krut war wäl wid denna tid påfunnit (r) hos

(***) Torf. H. N. P. 4. p. 478.

(r) I drabningen wid Crecy A 1346. hade Engländarne

Digitized by Google

A. C. 1347. hos Franſoſer, Spanjorer och Engländare (*); men
(*) Le Pere Daniel Hiſt. de Fr. T. 3. p. 467. Rap. Thoyr. Hiſt. d'Anglet. T. 3. p. 196. & Mariana Hiſt. Hiſp. ap. Harlay. Hiſt. de France. T. 1. p. 509.
werlden war då icke ſådan ſom hon nu år: Bref-wåxling genom wiſs poſtgång, Boktryckare-konſten och alla de beqvåmligheter, ſom nu uplyſa alle Jordklotets inbyggare nåſtan på en gång och meddela den ene den andres kunſkaper, woro ånnu icke bekanta, ſå at ofta det, ſom hände tiugo mil från Stockholm, war der fördoldt i längre tid, ån hvad ſom nu ſkier i China: Deſsutan hölls krutet ånnu hos deſs brukare för en ſtor hemlighet, ſå at det i Norden ej blef almånt förån långt öfver hundrade åhr derefter: *Magnus* krigade ſåledes med Ryſſarne och deras Förſte *Georgius* (**) på gamla wiſet: Förſt ſkickade han bud til Nogården med antydan, at Förſtendömet hade tvenne wilkor, antingen at godvilligt antaga Påfviſka Låran eller wånta ſin ſåkra undergång: Et Folk i ſådant mörker, ſom detta, hade aldrig hört talas om någon annan Tro, ån ſin egen: Det wiſte ej, huru det ſkulle finna ſig eller hvad ſvar man ſkulle låmna deſſe *Philoſopher*; ty
(**) Loccen. H. R. S. p. 104.
(***) Vet. Hiſt. Muſc. ap. Schönſtr. Introd. in H. Sv. MS.
lå kallade man de Svenſka Sändebuden (***): Nogårdſke Biſkopen *Waſilii* eller *Baſilius*, ſom i dymål borde wara den förſtåndigaſte, ſvarade, at man ſkulle ſkicka til *Zaregorod* eller Conſtantinopel och fråga Patriarken, *hvilken Religion wore den bäſta:* Den

fyra Canoner, ſom giorde ſtörſta oredan bland Franſke tropparne och bidrogo til deras nederlag (v. Rap. Thoyr. L. c.); men *le Pere Daniel* menar dock (L. ſupracit). at Krut redan war bekant i Frankrike 8. åhr förut eller A. 1336. *Mariana* berättar, at ſtaden *Algizira* förſvarade ſig med Canoner, når Konungen af Caſtilien tog det in från Maurerne A. 1343.

Digitized by Google

Den han utnämde, wille man behålla: Med detta Svar affärdade man til Konungen af Sverige tvenne Boyarer, Knes *Abraham* och *Cuſma*, hvaraf dock den förre blef qvar i *Oreka* eller Nöteborg, at upmuntra deſs Invånare: *Magnus* afhörde *Cuſma*; men återſkickade honom ſtrax til Nogården med ſamma tillägo ſom tilförne, at alle ſkulle förgiöras, ſom ej gufvo ſig under Romerſka kyrkan (*): Dorpå angrep han Nöteborg med all ſin makt, ſå at denna ort, ehuru hon förſvarade ſig temmeligen wäl, dock måſte gifva ſig på nåd och onåd: Större delen af Fångarne lät ſig döpa: De, ſom det ej wille, blefvo ihielſlagne: De döpte fingo behålla lif och frihet med förbehåll, at de ſkulle öfvertala deras Landsmän til Påfvilka Tron, hvartil de ſig ock med Ed förpliktade; men de blefvo ſtrax affälliге, bedrogo ſin wälgärningsman och upretade hela landet til alt möjeligt motſtånd (**). A. C. 1347.

(*) Chron. Ruſſ ap. Schönſtröm. L. c.

(**) Er. Upſ. L. 4. p. m. 388, &c.

17. Nogårdſke Förſten *Georg Danieloviz* ſamlade all den makt han kunde, och tågade om wåhren A. 1348. emot de Svenſke, hvilka med en wårdslös ſäkerhet utbredt ſig i *Wodkayen* eller en del af Ingermanland, ſom i ſenare tider är kallad *Wodſki-Petin*: Han öfverrumplade dem utan möda, ſå at på et ſtälle femhundrade män blefvo på platſen (†), och dermed föll åfven gamla *Aldejoborg* wid Ladoga, ſom intagit Svenſk beſättning, i Ryſſarnes händer. *Magnus* och Grefve *Henrik* lågo med flottan i Ladoga och woro på alla ſidor af Fienden inſpärrade: Då utbraſt för alvar alt det onda i Svenſka Håren, hvartil tekn redan wiſat ſig wid deſs A. C. 1348.

(†) Chron. Ruſſ. ap. Schönſt. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1348 uttåg: Mangel på lifsmedel, ſmittoſamme Siukdo-
(*) v. ſupr. §. 15. mar, Präſternes hotelſer öfver Konungen (*), Fru
(**) v. ſupr. §. 14. *Brigittas* Spådomar (**), afvunden mot Tyſkarne
och Sielfsvåldet i krigstienſten giorde Höfvidsman-
nen trög och Soldaten antingen modfåld eller up-
ſtudſig, långt olyckeligare omſtändigheter, ån en Fi-
endes öfvermakt, ſå at *Magnus* nu war i ſtor wån-
då: Til all lycka råkade man på et ſmalt landſtrek,
hvaröfver man kunde gråſva ſig ut i hafvet och ſå-
(***) Meſſ. S. I. T. 3. p. 13. ledes rädda en god del af Flottan (***); men myc-
ket deraf lämnades Fienden til bytes, ſå at Sven-
ſka krigsmakten, ſom om höſten warit i det bäſta
tilſtånd man welat önſka, icke mer förmådde hålla
fältet: Derpå intog Ryſke Förſten Nöteborg, ned-
ſabläde invånarne utan miſkund och ſköflade Fin-
land på alla ſidor: *Magnus* i et ſådant betryck war
nödgad, at giöra Fred: *Georg* lät ſig dertil beqvä-
ma; men med wilkor, at en del af Karelen, *Jå-
ſkis*-och *Egræpæ*-Härader ſamt *lilla Savolax* ſku-
le Ryſsland tilhöra och *Syſterbäck* wara begge Mak-
ternes gränts-ſkilnad. Freden blef underſkrifven på
Svenſka ſidan af Konungen, Gref *Henrik*, *Erik
Turſon* (s), *Henning Odegiſlaſon*, *Pehr Jonſon*,
en Präſt *Wemund* och tvenne Rådmän eller hand-
lande från Wisby, *Ludvig* och *Fader Widmund-
ſon*, ſom förmodeligen blifvit brukade til Medlare:
På

(s) En *Bielke*: Han hade tre Bröder: *Nils*, Riksdrots, ſom A. 1347. ſammanträdde med Biſkop *Pehr* i Lin-köping och *Elof Sigmundſon*, SlottsFogde på Bork-holm, angående Präſterättigheterne på Öland: *Bengt*, RiksRåd, *Bielke*-Släktens Fortplantare, och *Sten*, Riksmarſk.

Digitized by Google

På den Ryſka af Förſten *Georg*, *Knes Abraham* och några af de yppersta från Nogården (*). Således miſte Sverige förſte gången Herravåldet öfver Neva-ſtrömmen och Ladoga, ſom det haft från de äldſta tider. A. C. 1348.

(*) cfr. Ipſ. Inſtrum. Pac. Ruſſ. ap. Schönſtröm. L. c.

18. Ofver denna Fred betygade Ryſſarne ſtor fägnad och har man bland dem funnit en diktad Skrift, upſatt förmodeligen af någon elåndig Græſk Munk, i ſielfva Konung *Magni* namn, ſom en förmaning på hans Sotelång til hans Rike och Efterkommande, at aldrig angripa Ryſsland efter giord *korskyſsning* eller bekräftad Förlikning (**): Man kan wäl deruti widkännas et och annat eller åtminſtone giſſa hvad dermed menas; men i öfrigit äro der både namn, tideräkning, händelſer och Sanning altför illa tilpyntade (t). Efter en ſå olyckelig hår-

(**) Declar. K. Magn. ſuppoſ. ap. Schönſtr. L. c.

(t) *Magnus* ſäjer deruti, at han i dopet blifvit kallad *Gregorius*: At *Härmäſtaren Belger* (Birger Jerl) blifvit öfvervunnen på Neva-ſtrömmen af *Alexander. Jaroſlaviz* (Nevſki): At hans *Broder Marſkalka* (Torkel Knutſon) upbygt en Stad och deruti lagt en Ståthållare med många Tyſkar, dem *Andrei Alexandroviz* wid ſtadens eröfring ihielſlagit: At Freden då warade i 40. åhr, hvarpå ny gräntsſkillnad giordes med *Georg Danieloviz*; men at han (Magnus) 30. åhr derefter bröt Freden och blef derföre olyckelig, hvilket han högeligen ångrar: Widare tillägger han i denna diktade dumma Syndabekännelſe, at han led ſiönöd, då han flydde hem igen öfver hafvet, at alt ondt kom öfver Sverige til Syndaſtraff för Ryſka kriget, at han ſielf miſte förſtåndet och ſatt et åhr i järnbojor tils hans Son *Sakun* (Häkan) från *Marmanſka* landet (Norige) loſſade honom derutur, at han då åter kom i ſtor wat-

Digitized by Google

A. C. 1348. fård återkom *Magnus* til Sverige med en miníkad, ſiuk och illa medfaren krigsmakt, med en tom Caſſa, med alnånt förakt och de Andeliges wrede, ſom nu åter utbloſſade då Konungen efter hemkomſten begynte pålägga nya ſkatter til Tropparnes och ſin öfriga giälds beralning, hvarföre han ock nödgades til Grefve *Henrik* pantſåtta *Kalmare*-Slott (*) Meſſ. L. c. T. 3. p. 13. (**) Annot. MS. Palmſköld. (*): Deremot tog han beſitning af *Leckö*-Slott, ſom Skara-Stol ſig tilägnade (**): Årke-Biſkopen i Upſala och de Andelige ramade då tilfälle, at ſåtta honom i kyrkans Band för det han wid Ryſka krigets början tilgripit *S. Pehrs penning* och låtit fångſla Biſkopen i Finland (***), ſå at alla miſsöden honom öfvergingo: Han tycks wäl hafva tagit den wanliga Konungarnes utväg den tiden wid ſlika tilfällen, at wädja til Rom; men huru litet det uträttade, ſkall framdeles ſäjas: *Brigitta* (Brahe) ſparade honom ej heller med ſina föreſtållningar: Til at blidka henne och derigenom någorlunda ſtälla Präſterne tilfreds, gaf han henne en gård i *Wadſtena* och hela den Tomten, der hon ſtrax begynte at låta anlägga ſit kloſter: men för hans laſtbara lefverne och nu ån mer för hans bandlysning ſkull war

(***) Er. Ol. p. m. 434. Meſſ. Analect. p. 18.

tunöd och låg på en ſkiepsplanka faſtſpikad i tre dygn tils han på Guds befallning dref in i *Polna-ſtrömmen* (Blom-Fiålen i Norige) under *wår Frälſares* kloſter, der *de Svartklädde* (Munkarne) ſkuro honom til Munk och Gud inom tre dygn giorde honom lefvandes igen: Ånteligen, at Gud tuktat honom med alt ſådant för det han efter giord *korskyſsning* anfallit Ryſſarne, hvarifrån han med bön och hot warnar ſine Efterkommande. v. Ipſ. Declar. ap. Schönſtr. L. c.

Digitized by Google

war dock hans underſåtares kårlek mot honom merendels fårkolnad. A. C. 1348.

19. I ſådana omſtändigheter ſökte denne Konung på alla ſidor efter ryggvård: Det trodde han ſig finna hos Konungen i Dannemark: *Waldemar*, ſom nyligen hemkommit från heliga landet (*), war nu inviklad i et krig i Tyſkland: Han wille biſtå ſin Svåger *Ludvig den Romerſke* (u), Kejſar *Ludvigs* af Bejern Son, Arf Prinſens af Sverige tilåmnade Svår-Fader, ſom tillika war MarGrefve i Brandeburg, mot en falſk *Waldemar*, en Mölnare-Son från Beliz (**), ſom gaf ſig ut för den afledne Margrefven och hade hielp ej allena af de Mekelburgſke utan af åtſkillige Tyſke Förſtar: Konung *Waldemar* trångde ſig ända in til Berlin och wann dermed en wapnhvila, under hvilken Konungen i Sverige togs i ſaken til Medlare (***) och deraf fingo Konungarne anledning til widare förtrolighet (x): *Magnus* i betryck på alla ſidor anſåg för ſin ſkydds-ängel en ſvikfull granne, ſom wiſte betiena ſig af hans ſvaghet: Det år ſant, at *Blanca*, *Magni* Drotning, eftergaf icke *Waldemar* i liſt; Hon införde i Sverige en wiſs Hof-Slughet, ſom ej warit der tilförne: Man hade der wål ofta ſedt grymhet och bedrågeri; men gemenligen med wåld och icke på ſå fint ſätt ſom i de orter, der gift, mord och fördårf nu måſt

(*) L. Hoïb. H. Dan. T. 1. p. 435.

(**) Memoir. pour ſervir à l' Hiſt. de Brandeb. dans les Mem. de l' Ac. R. de Sciene. de Berlin. a. 1746. p. 342.

(***) Torf. H. Norv. P. 4. p. 480.

(u Så kallad efter han war född i Rom (v. Mem. pour ſerv. à l' Hiſt. de Brandebourg.).

(x) Wid förlikningen gaf K. *Waldemar* ſin Doter *Ingeborg* til *Henrik* af Mekelburg, *Alberti* och *Euphemiæ* Son, K. *Albrechts* Broder, v. Meſſ. Analect. p. 189.

Digitized by Google

A. C. 1348. måſt altid dålde ſig under höflighet, ſöta ord och tienſtaktighet: Således upſtego på en tid i Norden likſom af med-kånſel tvånne ovanliga Snillen, ſom til all olycka föllo på enahanda åndemål, ſå at de ej kunde giöra hvarannan motſtånd; men *Blancas* affikter woro kortare, qvinligare och håftigare: *Waldemars* woro widſträktare: Han tog ſig nu intet mindre före, ån at utan krig och minſta koſtnad, tvårt emot eder och förbindelſer, åter draga under ſig Skåne, Halland och Blekingen. Begge A. C. 1349. (*) Torf. L. c. p. 479. (**) Meſſ. Analect. p. 189. Konungarne möttes åt i Halland A. 1349 (*) och der föll *Magnus* förſte gången i *Waldemars* nåt (**) under ſkien, at af honom blifva hulpen ur ſina wedervårdigheter, ſom nu mer och mer tilväxte. *Waldemars* Gemål gaf honom nu en Doter och arfvinge *Margareta*, ſom frambåttre på Svenſke Skådeplatſen ſpelar en mårkelig perſon.

20. Hela Europa plågades denna tid af en ovanlig Peſt, ſom kom från Aſien genom Italien til Frankrike och Engeland (***), utödandes ſtora ſtåder och (***) Rap. Thoyr. H. d'Angleterre. T. 3. p. 200. lånder: Han borttog mer ungt, ån gammalt folk: Bölderne ſatte ſig i armhålerne och på andra indiupade ſtållen, hvarefter alt hopp om lifvet war ute: man dog på andra eller tredie dygnet med blodſpottning och utan yrſel (†): I Toſcana ſkola 40000. (†) Don Mont-Faucon. Mon. de la Monarch. Franc. T. 2. p. 282. & Torf. H. Norv. P. 4. p. 478. menniſkior afgådt, i Strasburgs Stift 16000, i Lybeck 9000. och i hela London icke mer, ån 14. perſoner warit helbregda (††): I en enda kyrkogård i den ſta- (††) Torf. L. c. den hos Ciſterciens-Munkarne begrofvos A. 1349. öfver 50000. perſoner (†††): I Frankrike ralade denne (†††) Rap. Thoyr, L. c. menniſkiodöd i början af åhr 1348: Man ſkyllade Judar-

Digitized by Google

Judarne, at de förgiftat brunnarne och man tog derföre många af daga; men mäst för det at man skulle få deras ägendom (*): Derifrån kom Pesten öfver til Engeland och sedan med et Köpmans-skiepp til Bergen i Norige (y), hvarifrån han spridde sig kring hela Scandinavien och borttog der mer än två trediedelar af menniskliga Slåktet: I Sverige kallades han *Diger-döden* eller den Store döden, efter hvilken man stundom råknade åhretalen, så at han giorde nästan en ny tideråkning (z): Han begyntes om höstén 1349. och warade öfver åhr 1350. (a): Mycket folk af wärde tilsatte lifvet, hvaribland woro *Håkan* och *Knut*, Konung *Magni* halfbröder (**) och allenast i Wästergötland 466. Präster: I alla landsbygder blefvo mångfaldige gårdar öde, hvaraf Kronans hemman (b) anseenligen öktes (***), fastän

A.C. 1349.

(*) Le P. Dan. Hist. de France T. 3. p. 481.

(**) v. supr. c. 11. §. 9.

(***) cfr. Mart. Kammecker. Coll. Priv. Upl. 1731.

(y) Årke-Biskopen i Norige och hela Nidaros-Capitel blefvo af pesten bortryckte, undantagandes en Kanik *Lodin*, som då ensam walde *Olof*, Abbot af Hammar, til Årke-Biskop. v. Torf. L. c. p 478.

(z) Et permebref fins ännu at K. *Magnus* och K. *Håkan*, dateradt *tre åhr efter den store döden*. v. Collect. R. Archiv. Antiqu. Holm.

(a) De Nordiske Munkar giorde et Chronodistichon öfver *Diger-döden*:
Rastrum, Tre Worstrum, Sped Longum, hinc mala pestis.
Rostrum skall wara M. Tre Wurst CCC och Sped-Longum L. som giör tilsammans MCCCL.

(b) Sådana slogos då rått och slått til Upsala-öde; men nu åro Krono-hemman at flera slag, som *Kungs-gårdar*, *Kronan omedelbart behållne Hemman*, *Indelte Hemman*, *berustade Säterier*, *Donations-gods* och *Pante-gods*. cfr. M. Kammecker, L. c.

Digitized by Google

A. C. 1349. de i lång tid woro utan brukare. Märkeligt, at efter denne peſt ſkall Folket på wiſſa orter hafva förökt ſig mer ån wanligt, ſå at tvillingar och trillingar ej warit rare; men ån märkeligare, at ſådane ej (*) Don. Mont-Faucon. l. c. ſkola fådt mer ån 20. eller 22. tänder (*), hvilket jag lämnar de Naturkunnige at ſkiärſkåda. Under denna ſtora dödlighet i Sverige ſtod Konungen i kyrkans band och i elakt anſeende hos ſine underſåta-(**) Meſſ. S. l. T. 3. p. 14. re, ſå at han war ſå mycket mer at beklaga (**); men icke deſs mindre tog Biſkopen i Linköping af honom tilgodà et Frihets-bref på böter för mord och (***) Lit. R. Magn. Arbog. ſer. 5. infr. Oct. S. Andr. a. 1349. Sår på wiſſe helgedagar (***): Den widſkiepeliga tiden, underblåſt af de Andelige, ſkyllade imedlertid *Magnus* för alla landets olyckor: Rikſens Herrar A. C. 1350. ſamlade ſig i Stockholm A. 1350. och förklarade hans *MAGNUS och ERIK MAGNUSSON.* Son Arf-Prinſen *Erik*, ſom då ej hade mer ån tretton åhr, för Sveriges Konung och Med-Regent (†): (†) cfr. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 98. I ſig ſielf war detta en lycka för den olyckelige Fadren; men han uptog den likväl ganſka illa, faſtån han ingenting kunde ſig utlåta: Hans Drotnings Åhregirighet, ſom ej allena regerade honom utan hela Riket, kände i det målet hvarken Barn eller de heligaſte förbindelſer: Hon kunde ock icke tåla denne ſin Son, emedan hans upförande redan i den åldren altid wiſade ſig ſnörrått emot det nedriga begrep hon hade om en Kungelig perſons egenſkaper.

21. När den wördade *Brigitta* (Brahe) ſåg all denne jemmer i ſit Fädernesland, inbördes kif i hela Riket och i ſielfva Konungahuſet. *Magni* bandlyſning och Landets förödelſe, når hon ock nu miſt (††) v. ſupr. c. 11. §. 23. ſin trogne Biktfader *Matthias* (††), reſte hon ut til Avig-

Digitized by Google

Avignon och Rom, at fira det då varande Jubelåhret (*): Hon rådde *Clemens* VI. at flytta *Petri Stol* til Rom tilbaka (**); men såg det dock ej wårkstållas förån tiugo åhr derefter af *Gregorio* XI, som likwål snarare giorde det i anseende til Florentinernes inkråktande i kyrko-Staten, ån til hennes föreståållningar: Sedan hon många åhr warit i Rom, företog hon sig en pelegrims-fård til den Heliga Graf med sina barn, som kommit til henne från Sverige, nemligen Sönerne *Carl* och *Birger* (c), samt Dotren *Catharina* (d), sin wån Måster *Pehr Olofson*, Prior i Alvastra (e), sin Präst *Peder Måns-*

A. C. 1350.
(*) cfr. Vastov. Vit. Aquil. ed. Benz. p. 137.
(**) Meff. S. I. T. 3. p. 15.

(c) Förutan desse hade hon tvenne Söner *Bengt* och *Gudmar*, som dogo unge: Hennes Döttrar woro *Måreta*, som ägde först *Sigvid Ribbing*, sen *Knut Algotson* (Grip), *Cæcilia*, hvars förste Man war *Lars Joansson*, och den andre *Bengt Philipson* (Ulf eller Gren), *S. Catharina* och *Ingeborg*, Nunna i Riseberga-kloster.

(d) Hon war mycket dejelig och blef hel ung gift med Riddaren *Eckard von Kyrnen:* Hon reste med hans lof från honom ut til sin Moder i följe med Riks-Marsken *Gustaf Tunason* (Sture) och två andra Svenska Fruer: I Rom längtade hon hem igen och hade stora frestelser för sin skönhet; men hölls af sin Moder i sträng upsikt tils hon efter hennes död lät föra hem hennes lik och helgedomar til Wadstena, der hon blef klostrets förste Föreståndersa och dog A. 1381, berömd af en hel hop undervärk (Vast. vit. Aqu. p. 107. &c): Hon blef ej förån af *Sixto* IV. införd bland Sveriges Helgon, v. E. Benz. in not. ad Vast. p. 73.

(e) Han fattade i pennan alla *S. Brigittas* uppenbarelser, dog A. 1390. d. 9. Apr. och blef som et Helgon skrinlagd. v. Diar. Vadst. ap. Benz. in not. ad Vast. p. 73.

Digitized by Google

A. C. 1390 *ſon* (f) och tvenne tienſtehion (g). På wågen blef hon mycket wäl undfägnad af Drotning *Johanna* i Neapel, ſom åfven ſkall hafva blifvit kår i hennes Son *Carl Ulfſon:* Denne unge Adelsman, ſom nu redan i Sverige war tredie gången gift (h), ſom älſkade at roa ſig och ſom derföre af Påfven kallades *werldenes Son*, hvaremot hans Broder fick heta *ſin Moders*, ſkall hafva warit få dierf, at han wid hållningen gifvit Drotningen en kyſs för hela Hofvets ögon, hvilket *Johanna* icke miſshagat; men han dog (i) några dagar derefter (*): Hans Broder *Birger*

(*) Chron. Vaſt. Marg. Nicol. Fil. ed. Benz. p 14. &c.

(f) En Ciſtercienſ-Munk, ſom dog nåſtan wid ſamma tid ſom *S. Brigitta* (cfr. Vaſt. Vit. Aqu. p. 136.) och år af *Vaſtovio* hopblandad med den Helige Mäſter *Peder Oloffſon.* v. Benz. ad Vaſt. p. 72.

(g) En hennes trogne Tienare *Sten* bad henne ofta, at han engång ſkulle få ſe hennes anſikte (ty hon war altid dokad); men hon wille icke: I det ſtället lofvade hon, at hvad han önſkade ſkulle han få: Han begärte då, at få blifva en rik och måktig Man hemma i Sverige: *Brigitta* tykte wäl illa derom; men *Sten* kom ſedan til ſtor wälmakt och blef Stamfader för *Beſe*-Slåkten, ſom nu långeſedan är utgången.

(h) Han ägde 1. *Catharina Giſledoter.* 2. *Göda.* 3. *Karin Kettilsdoter Glyſing* från Norige: Med den ſidſta aflade han två Söner *Ulf* och *Carl*; men dermed war det ock ute med denne gren.

(i) Legenden ſåger, at hans egen Moder bad Gud om hans hådanfård, ſom ock ſkiedde d. 12. Martii 1372. (v. Vaſt. Vit. Aqu. p. 133.): Han beklagades myeket af *Johanna*, ſom oaktadt alla lagliga hinder ſkall hafva welat hafva honom til gemål och låt begrafva honom med prakt. v. Chron. Marg. Nic. fil. p. 15.

Digitized by Google

ger (k) fortfatte reſan med ſin Moder och blef ſlagen til Riddare wid den Heliga Graf (*). *Brigitta* aſled i ſin Gudsfruktan, ſtrax efter ſin återkomſt til Rom A. 1373. d. 23. Julii: Bland Helgonen blef hon med ſårdeles prakt, med Slåktens och Wadſtena kloſters ſtora omkoſtnad (l), inſkrifven af *Boni-*

A. C. 1350.
(*) Vaſt Vit. Aquil. p. 133.

(k) Han hade til åkta 1. *Bengta Glyſing*. 2. *Måreta*: Den förra gaf honom tvenne Söner, ſom dogo unge: Han dog i Wadſtena d. 20. Aug. 1390.

(l) *Magnus Petri*, Skrift-Fader i Wadſtena, kallades derföre til Rom af *Urban* VI; men då han war på wågen, dog denne Påfve och *Bonifacius* IX. kom i hans ſtålle: hos honom anhöll Broder *Magnus* om *S. Brigittæ* canoniſering: Han hade med ſig föreſkrifter från Drotning *Margreta*, ſom då regerade öfver Norden, och från åtſkillige Rikſens Herrar, Biſkopar och Abboter: Dertil kommo mundteliga böner at många Förſtar, Cardinaler och Romerſke Herrar: *Bonifacius* lofvade, at företaga Saken: Han befalte Broder *Magnus* gifva hvar och en närvarande Cardinal et Exemplar af *S. Brigittæ uppenbarelſer*, hvilket han ock efterkom: Han lät ſkrifva 30. och hvartdera koſtade honom 20. ducater. Derefter anfördes ſkiål mot och med hennes helgande; men Påfven föll på ſenare meningen: At uplyſa och pryda *Vatican* och *S. Pebrs* kyrka, beſtod då *Magnus* 100. bloſs (8. pund wax i hvartdera), 200. lius (4. pund i hvartdera), 300. lampor, oljofat af 4 tunnor, garn-linor och jårn til lamporne och ſå mycket färſkt oljolöf, ſom 10. åſnor kunde båra: Från Torsdagen näſt efter S. Michaelis til Söndags afton påſtod denne högtid, under hvilken hvar och en, ſom beſökte nyſnämde rum, fick Syndernas förlåtelſe: den myckna ringningen koſtade anſenligt: Om lördagen ſöng Påfven ſielf måſſan i ſit palats, ſom

Digitized by Google

A. C. 1350.

facio IX. d. 7. Octob. 1391 (*): Hennes uppenbarelser gillades af mötet i Basel (**), sedan de på *Gregorii* XI, *Urbani* VI, *Bonifacii* XI. och *Martini* V.. befallningar blifvit utforskade. För min del lämnar jag dem allenast under den förnuftiga werldens omdöme.

(*) cfr. Bull. Bonif. IX. Prolog. Card. à Turre Cremata ante Revel. S. Brig. Laur. Cherubini Bullar. T. 1. Amel. de cerem. Ecc. Rom. c. 153. Mabill. Muf. Ital. p. 335. Confirm. P. Martini V. a. 1419. &c.

(**) Herm. ab Hardt. prol. ad T. 3. Concil. Conftant. it I. L' Enfant Hift. du Concile du Conft. &c.

13. Cap.

war prydt och upfyldt med gyllende ftycken, bloss, lius och hårliga lukter: Aftonfången förråttade han fielf i *S. Pehrs* kyrka, som då både inom och utom uplyftes af 15000. lampor: Om Söndagen wille han wara *S. Britas* gäft: *Magnus* gaf då til hans kökmäftare kvad til måltiden behöfdes, en åhrsgammal kalf, som koftade 7. ducater, 24. kapuner, 24. höns, 24. dufvor, allehanda bakwärk för 20. ducater och 2. åhmar win af det bäfta, hvilket Påfven fielf befåg och wälfignade: I fin hårlighets fkrud och ledfagad af alle fine Cardinaler fång han fielf *S. Britas* mäffa i högchoren i *S. Pehrs* kyrka: Cardinalen af Frankrike offrade et ftort rundt hvetebröd, wäl prydt och förgyldt, Cardinalen af Engeland et dryckes-kåril med bäfta win om en halftunna och fedan de andre Cardinaler hvar fit brinnande lius: Derefter hölls predikan af en hvit Munk om *S. Britas* lefverne och nädegåfvor: Sidft gick Påfven ut bland menigheten, fatte fig på en ftol och tog i handen en ftor förgylt Bok med alle Ånglars och Helgons namn, bland hvilka han inskref *S. Brigittas* med ftor wördnad. Liket blef fkrinlagdt och fatt på altaret i *S. Laurentii Paviſpernæ* kloster, til dess det åhret deretter til Sverige hemfördes v. Relat. Petr. Andr. Upf. & Vinc. Sturm. Calend. Sanctor.

Digitized by Google

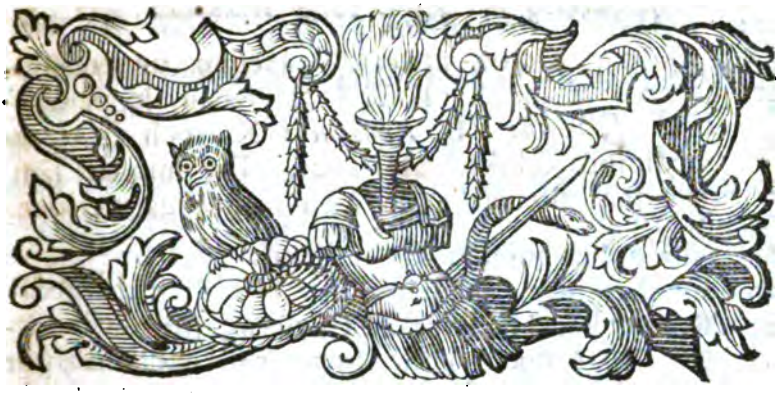

13. Cap.

1.

Den unge Konung *Erik* hade förträffeliga både in-och utvärtes gåfvor, ſtort och modigt Sinne, anſenlig och wacker ſkapnad, mycken qvickhet ock ſkickelighet til Ridderliga öfningar (*): Man hade ock derföre nu begynt åfven ſå mycket wörda den upgående Solen ſom förakta den nedgående: *Magnus* med de Svenſke miſsnögd war nu i Norige; men de Norſke wiſade honom icke mer tilgifvenhet, i lynnerhet för bandlysningen ſkull, på hvilken Präſterſkapet ſatte faſeliga färgor: De förklarade hans tolf-åhra Son *Håkan* för Noriges Konung och Med-Regent (a), dock at Fadren til ſit Hofs A. C. 1150.

(*) Meſſ. Anal. p. 192.

(a) Af hans mynt har man ännu tvänne ſlag: Det ena wiſar bröſtbilden med omſkrift: *Haquinus Dux Norvegiæ*, och på andra ſidan et kors med orden: *Moneta Eaſlovia* eller Asloenſis. Det andra förer åfven bröſtbilden med omſkrift: *Haquinus Rex* och på andra ſidan et kors. v. Bren. Theſaur. Num. Tab. 5.

Digitized by Google

A.C. 1350. (*) Torf. H. N. P. 4. L. 10. p. 481. Hofs underſtöd ſkulle behålla *Halogaland*, *Island*, *Färöjarne* och *Hetland* (*). Detta ſkiedde i Bergen, der *Magnus* och *Blanca* woro närvarande, så at deras miſsnöje war ſå mycket ſtörre (**); men dels woro de ej i ſtånd at yttra ſig, utan nödgades wiſa milda anleten, dels älſkade de denne yngre Son mycket mer, än den äldre. Imedlertid regerade *Magnus* ſom Fader och Förmyndare: Isländarne hade länge under gode Lagar (b) och ſedvanor lefvat i ſpåkt och ordning; men nu war något Sielfsvåld i åtſkilliga mål bland dem upkommit: *Magnus* (***) Torf. L. c. p. 480. ſtämde til ſig de förnämſte af dem til Norige (***) och ſökte rätta all ſådan oreda; men hellre hade han önſkat, at kunna ändra Svenſka och Norſka Ståndernes författningar: Han ſmickrade ſig, at åtminſtone göra hvad han wille med Skåne, ſom under hans Spira blifvit med Sverige förknippadt, och A.C. 1351. at ſtärka ſig med Danſka Hofvets wänſkap. A. 1351. reſte han från Norige til Helſingborg, dit han äfven kallade Skånſka Ständerne, at öfverlägga om närvarande omſtändigheter och ſätta ſig i ſtånd mot ſine owänner: Under hand och utan tvifvel på Drotningens

(b) De hade denna tid en klåd-ordning, ſom är märkwärdig: Den, ſom hade 80. mark. Silfver i ägendom, han måtte wara gift eller ogift, fick bära en wacker klådes-tröja: Den, ſom hade dubbelt, fick bruka kiortel eller räck dertil: Den, ſom ägde fyrdubbelt, fick hafva tvedragen eller dubbel kappa, dock ej fodrad med gråſkinn; men den, ſom war ännu längt rikare, fick bära fritt alla deſſe dråkter: Lärde Män (Präſter) fingo kläda ſig huru de wille. v. Iſl. Lag. Framförſta Balk. c. 13. de Skrud. kläda-burd. ap. Vexel. ad Herv. p. 87.

Digitized by Google

gens ingifvelſe låt han Konung *Waldemar* förſtå, at han wäl kunde göra ſig hopp om Skåne, Halland och Blekingen, ſå framt han nu kraftigt wille biſtå ſin wän mot hans Son och underſåtare i Sverige (*). A.C. 1351. (*) cfr. Meſſ. L. c. T. 3. p. 15.

2. Den Sluge *Waldemar* hade ingenting högre önſkat alt ſedan han underſkref Skånſke handelen, än et ſådant tilfälle; men han wille förſt wara ſäker i ſin räkning: Han ombytte wilkoren och ſvarade, at han ingenting kunde wåga i en ſå äventyrlig lak, innan han fådt Skåne i wårkelig beſittning: Deruti kunde *Magnus* icke bröſtgånges förnöja honom: Han hade hela ſit Råd, hela Sverige emot ſig och Skåningarne woro gode Svenſke: Han kom då med *Waldemar* öfverens, at alt borde ſkie genom ränkor och dagtingningar, medan han ſielf giorde för ſin aflöſning ſkull en liten pelegrims-färd öfver hafvet til Liſland, der han för ſin, ſine Föräldrars, ſin Drotnings och ſina Barns Siåla-ro ſkänkte åt *Pades*-kloſter ej allena Laxfiſket i Helſinge-å i Åbo-Stift, utan ock Faderlig Rätt öfver *Borgo*-kyrka i Finland (**), dock med Biſkop *Hemmings* ſamtycke, ſom deremot fick *Saltvik* på Åland (***). Tre Svenſke och tre Danſke Biſkopar ſkickades imedlertid til Lund, at ſtadfäſta Freden mellan begge Riken (†): *Waldemar*, förviſſad om *Magnus*, påſtod Skåne tilbaka och låt förſte gången framſtälla den liſtiga Frågan, *huru Gref Johan af Holſten kunnat ſälja hvad han aldrig ägt*? Strax walde man Skiljomän på begge ſidor, hvaribland woro Hertigarne af Mekelburg, och deſſe ſammantrådde, efter Warbergſka öfverenskommelſen i Helſingborg: Man (**) Dipl. R. Magn. Åbo. Dom. ante feſt. S. Eric. & Hapſal. Sabb. ante Dom. Paſſion. 1351. (***) Lit. R. Mag. Stockh. d. 4. Pentec. 1351. (†) Torf. L. c. p. 482.

Digitized by Google

A. C. 1351. fann då ſnart falſkheten af *Waldemars* Slutkonſt: Grefven af Holſten hade aldrig anſedt Skåne annorlunda, ån en pant, ur hvilken han låtit ſig utlöſa; men at Konungen i Dannemark lagligen ſkulde all ſin rätt dertil för reda penningar, det ſåg man klart af (*) v. ſupr. c. 12. §. 2. 1343. åhrs Bref (*), ſom ock dömde honom til 30000. lödige markers böter, i fall han deråſkulle klandra, och juſt detta blef utſlaget af Helſingborgſka Sam- (**) Meſſ. L. c. p. 16. mankomſten (**): Sådant hade Konungarne icke förmodat: Det ſyntes förſtöra deras anläggning; men A. C. 1352. *Waldemar* ſläpte icke ſit ögnemärke: Han giorde följande åhret en reſa til Sverige och hade med ſin (***) Torf. L. c. enfaldige wän et förtroligt ſamtal i Orebro (***), hvarifrån *Magnus* med all öpenhiertighet följde (c) honom til *Lyckeby* (d) i Blekingen: Denna Samvara hade för Sverige altför ſkadeliga frukter: *Waldemar* fick af *Magnus* eftergift i de anſenliga bö- (†) Meſſ. L. c. ter, hvartil han war ſakfäld (†), och den ſvage *Magnus* af *Waldemar* ſådana underviſningar, ſom drogo honom och hans Folk i otaligt fördårf.

3. En Påfvens Nuncius öfver hela Norden *Johannes Giulaberti* (e), ſom icke af ſielfva Peſttiden lät ſig hindra, at indrifva den återſtående *S. Pehrs Penning*, hvilken Konung *Magnus* tilgripit (††) v. ſupr. c. 12. §. 18. (††), hade i ſynnerhet bidragit til hans bandlysning och

(c) På denna reſa gaf K. *Magnus* åt *Johan Holgerſon* befrielſe från alt anſvar wid deſs förvaltning af Höfdingedömet *Skåne* d. Grenna, d. 30. Aug. 1352.

(d) Meſſenius ſäger *Ly.keby*; men Torfæus *Läckö* i Weſtergötland.

(e) *Decanus Tharbatenſis & Canonicus Virdmienſis.* cfr. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 125.

Digitized by Google

och åfven efter all liknelſe til hans Sons Krôning: Denne Prelat hade haft med ſig en almân Påfvelig befalning af 1346. om hielp emot Turken, ſom ſiôledes anfâktade Chriſtenheten, och pâlagt de Andelige, at dertil i tre âhr beſtå ſin Tionde-ränta (*): Han hade wâl ock af *Clemens* VI. blifvit giord til Dom-Probſt i Upſala; men han nedlade den Syſſan för *Innocentius* VI. (**), ſom gaf henne åt *Birger Gregerſon*, *S. Brigittæ* Slâkting, hvilken ſedan blef Ârke-Biſkop. *Hemming* (Sparre), Ârke-Biſkop i Upſala, ſom d. 6. Dec. 1350. lâtit ôfver hela Riket kundgiôra ofvannâmde *Johannis Giulaberti* âhrende angâende afgiften til heliga kriget, hade dôdt på Arnô d. 15. Maj 1351 (f), och i hans ſtâlle wâldes

A. C. 1352.

(*) v. Peringſk. Mon. Ull. p. 147.

(**) E. Benz. Mon. Ecc. p. 44. & 209.

(f) Han teſtamenterade ſin gård *Nyaby* i Bondkullaſokn til Upſala Domkyrka och 40. lôdige marker til *S. Eriks* Skrins omarbetande: Biſkoparne *Hemming* i Âbo och *Thomas* i Wexiô fingo 8. timmer hermelinsſkinn och den ſenare en guldring med Saphir: Probſtar, Ârkedieknar, Dieknar, Kaniker och Präſter (14. til antalet) fingo ſilfſkålar, ſilfbâlte, Brabanſkt klâde, ſkinn, bordtâcken, handdukar &c. Riddaren *Gôſtaf Arvidſon* (Sparre), RiksRâd och Lagman i Södermanland, ſom på *Johannis Giulaberti* anmodan upburit *S. Petri Skatt*, fick et Silfkar med lock och hans Fru *Chriſtina*, den han hade i andra giftet, 40. mark. penningar tillika med Ârke-Biſkopens kappa och karpus af ſkarlakan, fodrade med hermelin: Hans Syſterdôtrar och flere Slâktingar fingo gods, penningar, ſilfſkålar, ſilfſkiedar, kappor fodrade med allehanda ſkinn &c. Hans Hofbetiente, wapndragare och tienſtefolk fingo hvar ſin klâdning och 10. à 20. mark. penningar. Hans Eftertrâdare fick et ſilfkar med dra-

Digitized by Google

A.C. 1352. nu *Peder Thyrgilſon* (g), Biſkop i Linköping (h), en from Man, ſom ej allena til erkånſla för åhrekåpan genom Fullmåktig beſökte Påfvilke Stolen med gifmilda händer (*), utan ock riktigt i ſin tid ditſkaffade *S. Petri Skatt*, hvarföre han åfven år räknad bland de Helige (**): Han hade warit Konungens Canceller och war ôm om hans båſta; men *Magnus* wille icke hielpa ſig ſielf: Han förakтade de gamle och omgicks måſt med yngлingar, i ſynnerhet med den för detta nämde *Bengt* (Grip) *Algotſon* (***), hvilken han drog fram för hela Rådet och hedrade ſom en RiksFöreſtåndare (†). Han hade för Krono-utlagor ſkull låtit ſåtta i qvarſtad en hel hop werldſliga gods, hvarigenom dock de Andelige fingo anledning til miſsnöje (††): Mot Biſkopen i Åbo war han ån för hård, ån för flat, lämnandes honom *Faderlig Rått* merendels öfver alla Finlands Soknar (†††). Fåfångt påmintes han om ſit upförande af förnuftigt folk och likſå fåfångt af de widſkiepelige, ſom nu beſkrefvo, huru Chriſti Bilder

(*) Atteſt. Steph. Archi-Ep. Tholoſ. Avign. d. 7. Jul. 1360.

(**) Vaſt. vit. Aquil. p. 87.

(***) v. ſupr. c. 12. §. 18.

(†) Meſſ. Anal. p. 190.

(††) Lit. R. Mag. Ludoſ. d. 10. Oct. 1351.

(†††) Lit. R. M. St:h. in Craſt. S. Math. 1352.

ketungor til Salt och hela förledna åhrets Tionde. v. Peringſch. Mon. Uller. p. 147. 148.

(g) Han ſkref ſig til et *Tuna* i Upland, antingen *Biſkops-Tuna* eller *Fåren-Tuna* (cfr. Speg. Chron. ArchiEp. Peringſch. L. c. p. 148. & Salv. Upl. Beſkr. p. 155); men war född i Skenninge: Kallas i gamla Årke-Biſkops-Krônikan *Vir Devotus & Modeſtus*. A. 1353. fick han Påfvens tillåtelſe, at taga *Pallium* af Biſkoparne i Linköping och Wexiô. v. Lit. Innoc. VI. Avign. 2. Non. Jan.

(h) Hans wapn, et Lejon-anſikte, ſkall ånnu brukas af Staden Linköping. cfr. MS. Palmſchöld, & Speg. Chr. Ep.

Digitized by Google

der hos Dominicanerne i Stockholm, hos Franciscanerne i Arboga och i *Svingarns*-kyrka i Upland giordt stora undervärk (*). A. C. 1352.

(*) Mess. S. I. T. 15. p. 59.

4. *Magnus* besökte i Warberg sin Moder, Hertiginnan *Ingeborg*, och gaf henne Frihets-bref för hennes i Norige anlagda kloster *Hofdö*, der hon inrättat mässor för sine Föräldrars Siälar (**): Han lämnade henne Norre-Halland i sin lifstid; men d. 2. Febr. 1353. giorde han på *Blankas* inrådande sin Gunstling *Bengt Algotson* til Hertig i Skåne och Söder-Halland (i): Afsikten war wäl, at få mycket lättare drilla dessa länder under Dannemark, sedan man fatt dem i tredie handen; men hemlige orsaken til *Bengts* uphöjelse war en stark kärlek emellan honom och Drotningen, hvilken *Magnus* antingen ej märkte eller föga aktade, medan han på sin sida i det målet wille wara otvungen: Hela hans Råd bestod nu af *Blanka* och Hertig *Bengt*, när ej Konung *Waldemar* war tilstädes, som giorde med honom hvad han wille: Denne listige granne war ej heller nu långt borta: Han infann sig i Warberg och stälte sig som en Liusens Ängel, gifvandes Konungen i Sverige ännu en Afsägelse-Skrift för sig och sine Eftertrådare på Skåne, Halland och Blekingen i evärdeliga tider (***); ty sådant kostade honom ingenting; men förbehöll sig dock, at Saken widare måtte skiärskådas

(**) Torf. L. c. p. 482. & Mess. T. 15. p. 59.

A. C. 1353.

(***) Lit. R. Wald. Warb. fer. 6. ante R. Cæcil. virg. 1353. ap. S. Bring. Mon. Scan. p. 109.

(i) *Bengts* Fäderne-wapn war et svart Grip-hufvud i gult fält, som ännu brukas af Hertigdömet Skåne; men han förde ock Hallands wapn, et Lejon, som man sedt på wäggen i Sorø-kyrka i Dannemark. v. Torf. L. c. p. 482.

Digitized by Google

A. C. 1353. (*) Lit. R. Mag. Warb in craft. Nat. B. Virg. a. 1353. A. C. 1354. (**) Torf. L. c. p. 483. (***) v. supr. c. 11. §. 22. c. 12. §. 2. (†) Meſſ. T. 3. p. 16.

ſkådas. Sedan *Magnus* wid denna tid bekråftat Hanſe-Ståndernes forna Handels-friheter (*) i Norige (k) ſå wäl ſom ock några förmåner för *Gilles*-Bröderne i Stockholm (l), affärdade han A. 1354. på ſin falſke wåns begäran tre Svenſke Biſkopar til Helſingborg, at der möta tre Danſke och widare ranſaka Skånſke Handelen: *Waldemar* hade påfunnit nya ſkiäl: Han wiſte ej, ſade han, *huru Skånſka Ständerne kunnat hylla Konung* Magnus, *då de ännu woro Danſke underſåtare, ej heller huru Halland, ſom icke ſtådt i pant under Holſtenarne, utan warit en Förlåning til Hertig* Knut *och Prinſeſſan* Ingeborg, *kunnat begripas under ſamma handel* (**); men han fick ſnart tydeligt ſvar: Man fann af hans egna bref A. 1341. och 1343. ej allena, at Skåningarne af ſin Konung öfvergifne med all rätt kunnat gifva ſig under en Makt, ſom friat dem från de grymmaſte tråldoms-bojor, utan ock at Halland med dem warit i lika fördömelſe (***): *Waldemar* fåldes då åter efter öfverenskommelſen til 30000. lödige markers böter för ohemult klander (†); men genom et enda ord til *Magnus* woro de betalte. *Magnus* wiſtades imedlertid högre up i Sverige (m) och utgaf en Stadga för Järnbärgslagen *Noreberg*,

(k) Hwart Skiepp ſkulle betala et wiſt i Spannemål, hwaremot det war fritt för all ut-och ingående Tull: Alla de afgifter, ſom i K. *Håkans* tid woro de Wendiſka Ståder pålagde, ſkulle nu uphöra och de betala efter gamla wiſet i K. *Eriks* tid.

(l) Deſſe kallades *Convivæ Convivii B. Virginis de Sveva Lingua*, v. Lit. R. Magn. Stockh. d. 27. Sept. 1353.

(m) Wid Påſketiden war han i Weſterås, ſom ſes af et

Digitized by Google

reberg, som war mycket nyttig: Der skulle en Bårgsrätt, liksom Kopparbårgets, bestå af tolf Mån, dem Konungens *Fogate* eller Åmbetsman skulle utnåmna och sielf wara deras hufvudman: Ingen *Gengård* eller förplägning skulle af Bårgslagen utgiöras, om icke at emottaga Konungen sielf eller hans Domhafvande: Ingen lösdrifvare skulle tålas och den ej arbetade, borde kastas i fängelse (*); men bland så hälsosamma giöromål gaf *Magnus* sig ingen ro, så länge han hyste en bitter hämd mot sine egne och en blind wänskap för den, som på hans fall årnade bygga sit wälde. A. C. 1354.

(*) Constit R. Magn Noreb. d. S. Math. 1354.

5. Han tycks nu åter hafva stålt sig in (n) med de Andelige, och fådt lindring i sin bandlysning emot förskåkran, at återgiälda hvad han tagit af *S. Pehrs öre*; emedan han i början af åhr 1355. utgifvit et Beskårmelse-bref för Upsala-Domkyrka (o), dess gods och landboer, i all den tvist, som då eller framdeles mot dem kunde upkomma, hvarom han sielf wille undersöka (**); men han fortfor i sin skadeliga förbindelse med Konungen i Dannemark, til hvilken han skickade åtskilliga hemliga bud och bad honom komma öfver til Skåne: Sådant försummade A. C. 1355.

(**) Lit. R. Magn. ex Præd. Cancel. Merhal-Tuna. in oct. Epiphan Dom. a. 1355.

sondrigt permebref bland Engsö-Documenter, angående gården *Wedeby*: Der woro med honom Drosten *Nils Turson*, *Karl Náskungson*, *Nils Abiörnson* &c.

(n) Han gaf Linköpings-Stol et tilräckeligt Beskårmelsebref af Bohus d. 3 Maj. A. 1352.

(o) Årke-Dieknen *Ringvid* och *Mäster Ingemar Klärk* fingo Capitlets Fullmakt af Upsal. d. 9. Julii 1355, at sälja de hus, som Domkyrkan ägde i Paris til sine studerandes tienst. v. Peringsch. Mon. Ull. p. 148.

Digitized by Google

A. C. 1355. made icke *Waldemar:* Han beſökte *Magnus* i Hel-
(*) Torf. L. c. p. 483. ſingborg d. 24. Junii (*) och ingaf honom åter giſtiga förſlag til haus och Sveriges fördårf: At utföra en del deraf, anſägs den åhregirige *Bengt Algotſon*, Drotningens åſkare, faſtän ſig ſielf oveterligen, för et tienligt wårktyg: Lundiſke Ärke-Biſkopen *Peder Johanſon* war död d. 15. Apr. och i hans ſtälle wal-
(**) Meſſ. T. 3. p. 16. des d. 8. Maj *Jacob Nilſon* (**), ſom war Danſka Hofvet aldeles tilgifven: När denne reſt til Avignon, at invigas af *Innocentio* VI, tog Hertig *Bengt*, utan tvifvel hemligen uphitſad, en del af Domkyr-
(***) Torf. L. c. kans gods i Skåne och Halland i beſittning (***): Han mente kan hånda, ſom Svenſk Vaſall, at dermed
(†) Meſſ. T. 3. p. 17. tiena Riket (†) och befäſta ſin Förſteliga makt; men han upretade allenaſt de Skånſke Andelige (p) mot *Magnus* och giorde dem antingen hans Son *Erik* eller Danſke Konungen benägnare: Imedlertid yfdes han af ſit nya ſtånd, af *Magni* ynneſt och *Blankas* kårlek: Han war gift med *Ingeborg* (Sparre)
(††) v. ſupr. c. 11. §. 10. RiksRådets *Ulf Ambiörnſons* (††) Doter; men förwillad af ſina högtflygande affikter förſkiöt han denna ſin Fru, ſom ſedan dog på en pelegrims-färd til
(†††) Meſſ. Anaſect. p. 190. den heliga graf (†††): Man kan tånka huru detta uptogs af *Ingeborgs* måktiga Slåkt: Hennes Morbroder *Erengiſle Sunaſon* (Båt) och hennes Broder *Carl Ulfſon til Tofta* (q) beſlöto, at wåga lif och gods, til at håmna en ſådan ſidvördnad.

6. Ko-

(p) Bened. Nunnorne i Boſiö-kloſter fingo detta åhr d. 1. Oct. *Innocentii* VI. bekråftelſe på deras privilegier.

(q) *Tofta* ligger i Alsnö-Sokn i Upland och år ſedermera af 15. bönder bebodt. *Carl Ulfſon* (Sparre) hade nu ſtuderat i Paris, der han blifvit *Artium Magiſter* och

Digitized by Google

6. Konung *Erik Magnusſon* wille nu på ſit adertonde åhr fullborda giftermålet med *Beatrix* af Brandeburg (*): Oroligheten på Tyſke botnen hade nu ſtadnat genom en Fred mellan Pomerſka och Mekelburgſka huſen, hvarvid det förra behöll Pomern och Rügen (**): Han reſte derföre öfver haf-vet förſt om wåhren A. 1356, at afhämta ſin Drotning: Bröllopet gick lyckeligen för ſig och *Erik* fick 8000. lödige marker eller efter wårt räkneſätt 32000. ducater i Brudſkatt (***): På återfärden beſökte han i haft tillika med ſin Gemål hennes Morbroder, Konungen i Dannemark, ſom honom derom anmodat, och blef der med höflighet, ſöta ord och ſkänker öfverhopad (†); men han kände *Waldemar*: Han wiſte, at under deſſa liljor lågo ormar förborgade: Han brukade all ſin förſiktighet, at undvika hans giller, hans förſlag til nya aftal och i ſynnerhet alt hvad ſom angick Skåne, Halland och Blekingen; men icke deſs mindre tycks han af honom hafva blifvit upeldad til krig mot ſin Fader, hvarigenom *Waldemar* årnade fiſka i grumligt watn: Det förſta, ſom mötte den unge Konungen wid återkomſten til Sverige, war *Bengt Algotſons* ofanteliga make, hvilken han från början ej kunnat tåla: *Magnus* hade nu åter i ſin Sons frånvaro gifvit denne nye Hertig ſtora förlåningar, ſom förſvagade Riket:

A. C. 1355.

(*) v. ſupr. c. 12. §. 12. & 19.

(**) A. G. Schwarz Hiſt. Rug. A. C. 1356.

(***) Meſſ. Annal. p. 191.

(†) Id. T. 3. p. 27.

war i ſin tid *den bäſte boklärde Man i ſin bokliga konſter och alla Laga* (cfr. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 6): Han war Riddare, RiksMarſk och Lagman i Upland. Rimkrönikan ſäger om *Carl Ulfſon til Toſta*, at om honom *ſpordes mycket godt ofta* - - - Han dog d. 17. Nov. 1407.

Digitized by Google

A. C. 1356. *Erik* drog wårjan, at ändra sådan oordning; ty med föreställningar war ingenting at uträtta, och dömde *Bengt* genom öpet bref i landsflyktighet (*); men hans Fader, bevekt af *Blankas* böner och *Bengts* Moders tårar, biſtod denne gunſtling med alla krafter: En del af Hanſe-Ståderne hade ſatt ſig i beſitning af Sill-fiſket wid Skånſke wallen: *Magnus* gaf Gref *Henrik* af Holſten lof, at angripa dem, hwilket de åter hämnade och tilfögade både Swenſke och Holſtenare utan åtſkilnad ſtor ſkada (**). Således brann krigslågan ej allena inbördes (r) mellan Fadren och Sonen, utan ock med främmande: *Erik* underſtödd af Hertig *Bengts* fiender, *Erengiſle* (Båt) och *Carl* (Sparre), tog ſnart öfvervikten: Han förbandt ſig de Andelige i Lunds-Stift genom bekräftelſer på deras friheter, hwilka nu åfven å nyo af Påfven blifvit ſtadfäſte (***), och återſtälte ſå wäl dem ſom dem werldſligom alt hwad *Bengt* ſig inkråktat (†): Han intog åfven Falkenbergs-Slott i Halland, ſom *Bengt* innehade, och förſtörde der intil grunden (††), juſt under en af de ſtarkaſte wintrar, ſom warit i Norden.

(*) Manif. R. Eric. Kalmar. in profeſt. B. Luc. Evang. 1356.

(**) Torf. H. N. P. 4. L. 10. p. 484.

(***) Lit. Innoc. VI. Avign. 14. Kal. Dec. 1355.

(†) Lit. R. Eric. Lund. Dom. prox. ante feſt. omn. Sanct. 1356. cfr. Meſſ. T. 3. p. 17.

(††) Chron. Vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 93. Meſſ. Anal. p. 191.

7. Ändteligen medlades en Förlikning genom Hertig *Albrecht* af Mekelburg och Gref *Adolph* af Holſten, de krigandes anförvanter: Man ſammanträdde i Jönkö-

(r) K. *Magnus* köpte til krigets fortſättiande af Upſala-Stifts kyrko-Tionde 42. låſter Spannemål för 7. mark. penningar Låſten, ſom ſes af hans Förſkrifning (St:h. d. 21. Martii 1356.). Under denna oreda klagade Nydala-kloſter öfver någon wäldſamhet af *Guſtaf Amlörnſon* och flere, ſom ſes af *Innocentii* VI. bref derom til Ärke-Dieknen i Linköping (Avign. 2. Id. Dec. 1358.).

Digitized by Google

Jönköping i Gråbrödra-kloſter d. 28. Apr. 1357. och A. C. 1357.
"kom öfverens om följande wilkor: Konung *Erik*
"och haus Föräldrar ſkulle ewärdeligen lefva i fämja
"och kärlek: *Magnus* ſkulle aldrig hata eller för-
"följa ſin Sons wänner, i ſynnerhet Ärke-Biſkop *Ja-*
"*kob* i Lund och *Erengiſle* (Båt): Hertig *Bengt* ſkul-
"le aftråda Skåne och Halland: Hvarken han eller
"hans Broder *Knut* eller en annan deras medhållare
"*Ambiörn Magnusſon* ſkulle lidas i Sverige, Norige
"eller Skåne: Hela Riket ſkulle delas emellan Fa-
"dren och Sonen: Konung *Magnus* behöll Stockholm,
"Upland, Wåſtmanland, Dalarne, Sörmanland, Ne-
"rike, Gotland, Öland, Wåſtergötland, Dal, Wär-
"meland och Finhed i Småland, hvartil ock Norre-
"Halland ſkulle komma efter hans Moders död;
"men Warberg ſkulle han imedlertid hålla ſin Son
"och Sveriges Krona tilhanda: *Erik* tog Skåne, Blekin-
"gen med Liſter, Hven, Söder-Halland, Öſtergötland,
"Småland och Finland: Hvarderas underſåtare ſkulle
"i begges länder niuta Lag, rätt, beſkydd och ågen-
"dom til goda: Drotning *Blankas* Morgongåfvo-bref
"ſkulle efter *Magni* död åga laga-kraft: Alt hvad på
"Bornholm war, når Förſtinnan på Öland dödde,
"ſkulle Hertig *Albrecht* och Gref *Adolf* tilſtållas;
"men all hennes ågendom ſkulle hennes Moder arf-
"veligen tilfalla (*): Konungens åf Dannemark bref (*) v. ſupr. c. 10. §. 23. & c. 11. §. 7.
"och förſäkringar på Skånſke handelen ſkulle af fyra
"SveaRikes Råd och Biſkopar förvaras, en ſäkerhet, (**) Tranſact. Junecop. d. 8. Vit. Mart. 1357.
"ſom *Erik* och alle Sveuſke tykte wara alt för nödig: ap. Had. ad Chr. R. p. 41. cfr.
"Alle fångar ſkulle å båda ſidor lösgifvas och få igen Torf. L. c. p.
"ſina gods: Öſterbotn ſkulle niuta ſin handel på Stock- 483. & Meſſ.
"holm ſom tilförne (**). *Waldemar* blef beſtört af L. c.

Digitized by Google

A. C. 1357. denna Fred, som skiedde innan han förmodat: Han hade begynt föreslå en trolofning mellan Konung *Håkan* i Norige och sin unga Doter *Margareta*; men denna hastiga förlikning rubbade hans cirklar: Han samlade alla sina konster, at uprifva henne ju förr ju hellre; hvilket ock lyckades, som snart skall berättas. Til at förnöja *Erengisle* (Båt) för den skymf, som Hertig *Bengt* giordt hans Systerdoter (*), satte *Magnus* honom til Jarl öfver Orkenöjar (**), et ämbete, som hans Förfäder beklädt öfver 470. år (***); men Ständerne i detta Jarlsdöme giorde förestållning, at de redan hade en Jarl (s); åt hvilken de betalte räntorne, så at *Erengisle* deraf ej lär hafva fådt mer än namnet. Imedlertid lågo Orkenöjarne och Hetland (t) ständigt under *Magnus* och hans Efterträdare, som Konungar i Norige (u), til

(*) v. supr. §. 5.
(**) Torf. Orcad. ad a. 1357.
(***) v. supr. c. 2. §. 20. in not. cfr. P. 1. c. 18 §. 7. & 11. in not.

dess

(s) Deras bref af d. 5. Nov. 1357. innehåller, at hos *Duncan*, en mäktig Herre i Skottland, uppehöll sig *Melissus Comes*, som war Arfvinge och hade full rätt til Jarlsdömet, hvilket de dock understälte Konungen (v. Torf. Orcad. ad A. 1357) Denne Jarl kallas ock *Melis Sparre*.

(t) Angående *Söderöar* och *Man* hade redan K. *Magnus Håkansson* i Norige med K. *Alexander* III. i Skottland så afgiordt i Perth d. S. Pauli A. 1266: At *Alexander* skulle få åga öjarne; men betala strax 4000. pund Sterling och sedan altid årligen 100. pund eller 200. Nobler. Detta aftal förnyades mellan K. *Erik* af Pomern och K. *Jacob* A. 1426; men Skottland betalte ej riktigt dessa penningar. Änteligen blef alt godtgiordt genom giftermålet mellan Danska och Skotska huset. A. 1468.

(u) A. 1359. gaf K. *Magnus* Orkenöjarne i förlåning åt

dels de A. 1468. genom gifte mellan *Margareta* af Dannemark och Konung *Jacob* III. blefvo med Skotland förknippade. A. C. 1357.

8. Efter Freds-slutet i Jönköping skildes Konungarne åt med förtrolighet: *Magnus* reste til Norige och lämnade i Bergen åt Hanse-Städerne (*) en och annan förmån (x), så at den nyls upvuxne oenigheten (**) bilades: *Erik* for öfver til Finland och frälste den orten, i synnerhet Österbotn, från mycken Tunga, som Hertig *Bengt* den samma nyligen pålagt (***): Han bekräftade i Wiborg hvad hans Fader skänkt åt Padis-kloster i Reval-Stift (†): Han lät ock i åbo slå mynt under sin prägel, som på ena sidan förde tre kronor med omskrift *Erieus Rex Sveciæ* och på den andra et A. med orden *Moneta*

(*) Constit. R. Magn. Berg. Id. Jun. 1357. ap Torf. L. c. p. 485.
(**) v. supr. §. 6.
(***) Constit. R. Eric. Abo. d. 7. Sept. 1357. ap Meff. T. 3. p. 18.
(†) Lit. R. Eric. Wiborg. d. 14. Aug. 1357. citsupr. §. 2.

Jarlen *Henrik SinClair*, som strax betalte 1000. Engelska Nobler eller 500. pund Sterling och åhrligen höll 100. wål utrustade mån. A. 1375. lämnade K. *Håkan* detta Jarlsdöme åt *Alexander Leard* (Mack-Leard) och A. 1379. åter åt *Henrik SinClair* af Rosselyne, som i sin förbindelse-skrift at Marstrand d. 2. Aug. åtog sig, at svara för sin Frändes *Melis Sparres* fordran på Orkenöjarne: Denne *Sparre* skref sielf under samma skrift tillika med *Wilhelm Douglas*, *Wilhelm Ramsay* &c. A. 1388. förklarade *Henrik SinClair* Prins *Erik* at Pomern för rätt Arfvinge och Efterträdare til Norige, hvilket ock bekräftades af Norska Ständerne A. 1389; men A. 1391. slog han ihiel *Melis Sparre* och sin andre på Hialtland. v. Torf. Orcad.

(x) Til ex. at deras gäldenärer skulle strängeligen och wid högt wite tilhållas, at betala sin skuld inom en månad efter förfall-dagen.

Digitized by Google

A. C. 1357. *Aboënſis* (*); men han måſte ſamma höſt wända
(*) Brenn. Theſaur. Num. Tab. 5. tilbaka, emedan han märkte trolöshet på ſin Faders ſida, ſom oförmärkt låt wårfva folk i Tyſkland, och at Skåne ännu ſtod i fahra. *Waldemar* arbetade i löndom på förlikningens uprifvande: Han rådde *Magnus* til at bibehålla *Bengt Algotſon* wid dess wälde och ſtärkte åfven denne Hertig på alt ſätt, hvilket ock icke Svenſka Drotningen underlåt. En ſtark ſmittoſam Siukdom plågade nu åter ſå wäl Sverige ſom Norige (y) och Konung *Erik* miſte jemwäl tvenne Barn, tvillingar, kort efter deras födſel
(**) Torf. L. c. p. 484. (**): Så ſnart han kom öfver hafvet, ſatte han ſig i beſittning af Stockholm, ſom öpnade honom portarne: Han utgaf der en ſtreng Förordning mot alt up-
(**) Mand. R. Eric. Stockh. d. 25. Nov. 1357. cfr. Loc. H. R. S. L. 3. p. 105. & J. Wild. Hiſt. Leg. p. 98. ror och den, ſom befvårade, föraktade och förfölg-
de Rikſens Råd och Herrar, Andelige eller werldslige (***): Man ſåg lätteligen, at dermed ſyftades
(†) Convent. int. R. R. Magn. & Eric d. 8. Cæcil. ſeu 22. Nov. 1357. på *Magnus*, *Blanca* och *Bengt Algotſon*: *Magnus* hade redan beqwämat ſig til en ny Förlikning (†); men den unge Konungen fann gaatſka wäl hvad rån-
(††) cfr. Lit. R. Eric. Aros. d. 21. Oct. 1357. & Meſſ. T. 3. p. 18. ning han derpå kunde göra: Han regerade nu enewäldigt i öfra Sverige (††), ruſtade ſig til krig med all makt och ſlöt förbund wid Nyåhrstiden A. 1358.
A. C. 1358. (†††) Tract. int. R. Er. & quosd. Princ. Germ. 5. Id. Jan. a. 1358. med Mekelburgſka och Holſtenſka Huſen, ſom ſkulle ſkicka honom troppar.

9. En hård winter mellan åhren 1357. och 1358. hindrade *Magnus*, at få från Tyſkland ſit åſtundade krigsfolk: Dertil ſtötte en annan omſtändigher: En

(y) Trällatings-Bärg på Island ſprutade nu åfven faſelig eld, v. Torf. L. c. p. 484.

Digitized by Google

En hans utſkickade *Bo Falk* (z), ſom kom från Konungen i Dannemark med hemliga bref och åhrender, hade fallit i hans Sons händer och yppat alla deſſe Herrars anſlag: *Erik* angrep då Hertig *Bengt* med hela ſin ſtyrka: Han belägrade Warbergs-Slott och tog det in utan ſårdeles manſpillan: *Bengt* ſamlade wål Folk, at giöra motſtånd; men *Erik* förföljde honom från det ena fältet til det andra och dref honom aldeles ur Skåne in på Seland. *Blanca*, förbittrad mot ſin Son och öm om ſin älſkare, lät ſin wån *Waldemar* åter förſtå, at hon wille ſkaffa honom hela Skåne utan wapn, om han giorde *Bengt* ett kraftigt biſtånd; men denne liſtige Konung hade nog lyſta, at förſvara ſig ſielf: *Erik* i förbund med åtſkillige Tyſke Förſtar (*) flytte kriget in i ſielfva Dannemark och ſköflade deſs kuſter (**): Derigenom woro åfven hans Föråldrar så inſpårrade, at de måtte anſe hans wilja för deras Lag; men han miſsbrukade icke ſin lycka til ſidwördnad mot den, ſom gifvit honom lifvet: I ſit hierta war *Magnus* harmſe emot *Waldemar*, ſom ſlog honom ſelt (***), och derföre ſå mycket mer hågad til förlikning: Han gaf ſin Son i Lund en förſäkran med tolf Wårjemåns underſkrifter (a), at möta honom i Helſingborg andre Söndagen i Faſtan näſtföljande och då ej allena uplåta honom bemälte Slott och deſs Lähn, utan ock ingå en evig förbindelſe (†): Under A. C. 1358.

(*) cfr. L. Holb. Dan. H. T. 1. p. 444.

(**) Meſſ. Anal. ſect. p. 192.

(***) Id. T. 3. p. 18.

(†) Declar. R. Magn. Lund. fer. 2. prox. ante Luc. Virg. a. 1358.

(z) Han kallas jämväl *Bo Waldemarſon*.

(a) *Lauriz Carlſon*, *Anders Nilſon*, *Herman von Wizen*, *Trotte Pederſon*, *Måns Giſleſon*, *Peder Stigſon*, *Lynnevard Haraldſon*, *Peder Lindormſon*, *Magnus Sture*, *Magnus Gregerſon*, *Bo Jonſon* och *Nils Erikſon*.

Digitized by Google

A.C. 1358. Under denna förlåkran begrepos åfven Biſkop *Nils* i Linköping (b), *Erengiſle* (Båt), Jarl af Orkenöjar, *Nils Turſon* (Bielke) och flere, ſom i oenigheten warit inviklade: *Erik* gaf deremot ſin Betygan (c), at han war nögd, och reſte up til öfra Sverige (d), mer mohn om ſin Faders wänſkap, ån om Helſingborgs-Slott; men detta Förenings-Band blef ſnart ſönderſlitit af *Blanca* och Konungen i Dannemark.

10. Svenſka Drotningen och *Waldemar* hade det nedriga tankeſätt, hvarifrån werlden ännu icke

år

(b) En winglande, flåt och oſtadig Man, ſom ån höll med den ene, ån med den andre. Han förde i wapnet en ros och en dufva. cfr. Speg. Chron. Epiſc. & Chron. vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 123. &c.

(c) Man bör märka Konungarnes Titlar i deras Förlikнings-Skrifter på begge ſidor: *Magnus* kallade ſig *Sveriges, Noriges och Skånes Konung* och *Erik Sveriges, Götes och Hallands* (Meſſ. T. 3. p. 18): När den ſenare någon tid förut (d. 3. poſt. Dom. Oculi. 1358) underſkref och beſtyrkte det bytesbref, hvarigenom K. *Magni* Råd *Trotte Pederſon* (af Eka) fick *Rackeby* på Kolland i Wåſtergötland, kallade han ſig *Erik, Sveriges och Götes Konung och Hertig i Halland.*

(d) Andre Pingſtdagen förnyade han Upſala-Stads gamla frihet, at få beta ſin Boſkap i Föres-eller Kungsången mot en wiſs afgift (ap. Loccen. L. 3 p. 106.). Han bekräftade i Stockholm (4 dag Pingſt 1358) Sigtuna-Dominicanernes Privilegier, dem de fådt af hans Fader A.° 1344. och af Hertigarne *Erik* och *Waldemar* A. 1307: åfven hvad dem ſkänkt war af *Jon Carlſon* til Fanö och hans Fru *Ragnhild Erlandsdoter* A. 1279. och 1282 (v. G. Wallin. Sigt. St. & Cad. æt. 3). Han ſatte *Carl Ulfſon* af Tofta til deras Beſkyddare i *Iſrael Birgerſons* ſtälle.

Digitized by Google

år befriad.: De anſågo de dyraſte löften för barnlekar och woro aldrig wånligare, ån då de årnade bedraga: Förſåkringen i Lund och *Eriks* förtrolighet mot ſin Fader anſågo de för medel til hans förderf: De hade kommit öfverens, at begå nåſta Jule-Högtiden tilſammans i Köpenhamn och der öfverlägga om alting, då ock *Magnus* ſkulle wara med; men denne Konung war icke aldeles ſå elak: Han wille ej bryta hvad han lofvat ſin Son och kom icke den gången öfver Sundet, ſå at *Waldemar* reſte ſåfångt til ſin Hufvudſtad, at möta honom (*): Dock, hans dygd höll ej länge ut mot *Blankas* famntag och bevekelſer: Bland annat föreſtålte hon honom huru Skåningarnes och flere hans underſåtares kårlek mot honom nu war förkolnad, blott för *Eriks* ſkull, den de endaſt älſkade: Han lät ſåledes draga ſig til Köpenhamn innan Kynnelsmåſſan 1359. Til at fågna honom och *Blanka*, förſummade *Waldemar* ingenting, hvarken plågning, löften eller gåfvor; Han ſkall då hafva ſkänkt Konungen af Sverige tvenne Soknar på Hiſingen wid Göteborg (**), ſom han rådt om, jag wet ej med hvad rätt (e); men det märkvärdigaſte är af denna Samvaro, at den unge Konung *Håkan* af Norige, ſom nu följde med ſine Föråldrar, blef förlofvad med *Waldemars* Doter *Margareta*, (f) hvilken

A. C. 1358.

(*) Torf. L. c. p. 486.

A. C. 1359.

(**) Id. L. c.

U u u

(e) Meſſenius (T. 3. p. 18.) nekar, at *Waldemar* kunnat åga något af Hiſingen; men deruti will jag ej döma: det händer ſtundom, at den ene Konungen kan få gods i den andres rike.

(f) *Måreta*, *S. Brigittas* Doter, ſom förſt ägde *Sigvid Ribbing* och ſedan *Knut Algotſon* (Grip), Hertig *Bengts* Broder, war denna tid Hofmåſtarinna hos *Margareta*,

Digitized by Google

A. C. 1359. (*) cfr. Chron. Norv. ad an. 1365. A. Hvitf. Chr. Dan. & Torf. L. c. p. 494. 495.

ken då war wid lag i tionde åhret (*): Derigenom giordes den ſkadelige wånſkapen faſtare och *Magnus* näſtan ſå hågad ſom *Waldemar*, at ſkilja Skåne från Sverige. Således war det ute med Förlikningen i Lund och med löftet, at antvarda Helſingborg wid denna tid i *Eriks* händer.

11. *Erik* fick ſnart kunſkap derom: Han hade funnit af klara bevis, at Årke-Biſkop *Jacob* i Lund ſpelte med Konungarne under ſamma täcke: När derföre denne Prælat i Januari-Månad war på ſit Slott *Åhus*, anföll *Erik* honom der oförmodeligen, grep honom i ſielfva Kyrkan, dit han flytt och der han fattat Helgedoma-Karet i ſin hand, ſatte honom i förvar och intog Slottet tillika med flera orter på den ſidan af Skåne (**): Årke-Biſkopen räddade ſig wål kort derefter ur ſit håkte til Bornholm (g); men man kan tänka hvad wårkan ſådant giorde hos de Andelige: Alla de wålgårningar *Erik* giordt Kyrkor och Kloſter (h), kunde ej blidka dem; De förbannade honom

(**) Meſſ. T. 3. p. 18. it. Aaſeci. p. 194.

Hon hade der hos ſig ſin Doter *Ingierd*, ſom ſedan blef förſta wigd Abbediſſa i Wadſtena: Denna *Ingierd* föddes up med Prinſeſſan och hände det ofta (ſäger Chron. Wadſt. Marg. Nicol. p. 12.) *at the fingo badha af ena riſe och hafdo kårlikan omgångilſe ſik imållan i ſinom barndoms tima.* De voro ock ſedermera altid wånner.

(g) Der blef han död den 23. Jan. 1361.

(h) Han gaf Wreta-Kloſter Frihetsbref (Wreta 3. fer. poſt Palm. 1357.) och et dylikt åt Kloſter-fruerne i Kalmar d. 10. Julii. ſ. å. Han bekräftade Kungsbergs Nunnors Friheter (Strengnäs fer. 2. ante Sim. et Jud. 1357. & Stockh. Sabb. prox. poſt. Math. 1359.) och gaf Strengnäs Domkyrka inkomſt af *Tomtagiäld*

Digitized by Google

honom intil afgrunden och beslöto hans undergång, A. C. 1359.
hvilket högeligen fägnade Konungen i Dannemark, *Blanka* och hennes älskare: *Waldemar* war strax tilreds på *Magni* ord, at falla in i Skåne med en krigshär: Han intog Sölvizborg och andra fasta hus, tillsättjandes nye ämbetsmän: Detta krig skulle synas hämna antingen *Eriks* inbrott i Dannemark. (*) eller (*) v. supr. § 9.
Hertig *Bengts* utdrifvande eller Ärke-Biskopens fängelse, och at dölja den del *Magnus* deruti hade, tog *Waldemar* tilfånga hans Befallningsman och gunstling *Peder Daa*, som fördes til Köpenhamn; men *Magnus* förstod ej sådant skämt: Han blef ond och gaf hvarken Helsingborg eller det öfriga af Skåne ifrån sig. Imedlertid samlade den unge Svenske Konungen et stort antal af Almoge i Wästergötland, Småland och Halland, en oöfvad folkhop, som i hast ej kunde få tilräckeliga wapn, utan förslog sig med store påkar, hvarföre han ock kallades *Klubbehären* (**); men (**) Torf. L. c. p. 486.
Eriks tapperhet upfylte bristen: Han rensade med denna makt hela Skåne inom kort tid från alt hvad Danskt war (***), och förskräckte sig om alla fästningar: En och annan wåldsamhet syns wål i detta krig (***) Id. L. c. & Mess. T. 2. p. 19.
af en obändig menighet hafva blifvit begången, äfven i Kyrkor, hvaröfver Prästerne jemmerligen klagade; men icke des mindre war *Erik* en Segervinnare, som lade sin Fader dag före, at möta sig och giöra et slut på all misshällighet. Denna ofred kallades *Hertig Bengts Feigde.*

(Stockh. Sabb. Trin. 1358.). S. Clara-Kloster gaf han Privilegier (Fer. 2. infr. Oct. Trin. 1358.) och befriade alle Biskopens i Åbo underhafvande från all utgift. Stockh. fer. 4. post Exalt. Cruc. 1358.

Digitized by Google

A. C. 1359. 12. Rikſens Ständer ſamlade ſig i November på *Eriks* kallelſe til Söderköping, der åfven *Magnus* ſig inſtälte: För denne Konung war nu intet annat at giöra, ån ödmiuka ſig och lofva båttring: Alt hvad han med *Waldemar* ſammanſmidt, blef ſönderbrutit och Trolofningen til intet giord mellan *Håkan* och *Margareta* af Dannemark: Man gaf *Håkan* en annan Fåſtemö, *Eliſabeth* af Holſten, Gref *Henriks* Syſter, en Fröken af förträffeliga både in- och utvärtes egenſkaper: Man förpliktade ſig wid högt wite på bägge ſidor, at troligen hålla denne Giftermåls-handel: Om *Magnus* den hindrade, ſkulle alle hans underſåtare upſåja honom deras Ed, för hvilket ock tolf Rikſens Råd ſom wårjemän (i) gingo i borgen: Om ſkulden war hos Gref *Henrik* eller hans Bröder, ſkulle han-

(*) v. ſupr. c. 12 §. 18. afſtå *Kalmare*-Slott, det han ännu hade i pant (*),

(**) Meſſ. Analect. p. 194 & T. 3. p. 21. och dertil betala 60000 mark Silfver (**). *Magnus* gaf nu åfven ſin Son *Erik* och Rikſens Ständer en ſkriftelig förbindelſe: 1:o *at Hertig* Bengt *ſkulle wara landsflyktig: Om* Magnus *wille förſörja honom, kunde det ſkie utrikes, men icke i Sverige.* 2:o *at* Magnus, *hans Drotning och Son* Håkan *med deras anhängare, Andelige och Werldſlige, ſkulle wara förſonte för alt hvad de lidit af mord, brand och fiendſkap i denna feigd och aldrig mer derpå tala, tagande* Erik *och hans folk i deras fulla wänſkap, ſom tilförene.* 3:o *at* Magnus *ſkulle wiſa alle Rikſens*

(i) *Nils* i Linköping och *Henrik* i Wexiö, Biſkopar, Drotſen *Nils Turſon* (Bielke), Marſken *Carl Ulfſon* (Sparre), *Bo Jonſon* (Grip), *Carolus Antra*, *Erik Carlſon* (Örnefot), *Bengt Philipſon* (Ulf), alle Riddare: De fyra öfrige åro obekante.

Digitized by Google

ſens underſåtare kårlek, rättviſa och wälvilja, efter en Konungs plikt, oqvaldan Kronona rätt, och hägna från all orätt Kyrkor, Kloſter, Adel och Almoge. 4:o. *At alle, ſom i denne örlog med orätt miſt någon ägendom, ſkulle den återfå efter Lagmanneus i orten och tvenne gode måns ranſakning och dom, inom ſex weckor derefter, dock utan ſaköre; men den, ſom ſatte ſig deremot, ſkulle böta* 40 *marker.* Denna förſäkran underſkrefs tillika af Drotningen och Konung *Håkan* (*); men *Blanka* årnade den ingalunda hålla. A. C. 1359

(*) Oblig. R. Magn. Sudercop. in oct. B. Mart. Ep. a. 1359 ap. Had. ad Chr. K. p. 32.

13. Jag kommer nu til en händelſe, hvarvid ej allena hvart och et dygdigt modershiårta må blöda, utan ock alla Svenſka ſinnen röras, faſtän efter ſå lång tids förlopp: *Blanka* ſåg ſig nu intet hopp öfrigt, at återhielpa ſin älſkare i deſs förra wälde eller at förnöja Konungen i Dannemark efter ſå många hemliga aftal: Alla hennes förſlag woro kullſtötte och hennes mäktigare, än den unga Drotningens: Hon ſåg, at Skåne ej kunde ſlitas från Sverige, utan tillika med den unge Hiältens lif, ſom det förſvarat: Hon fattade derföre det faſeliga upſåt, at döda ſin egen Son, en Prins i ſina blomſtrande åhr, älſkad och wördad af ſit Rike och hela Norden: Hvartil åro icke kårlek och åhregirighet färdige, når de ſtigit til en wiſs yrſel? Men *Blankas* egen hämdeluſt war likwäl icke det enda, ſom dref henne wid detta olyckeliga tilfälle: *Erik* hade fängſlat Lundiſke Årke-Biſkopen: Hans folk hade giordt wåld på några Kyrkor i ſiſta kriget: Sådant war alt nog för de Andelige, at döma honom til döden: Drotningens Biktfader lår utan tvifvel inbillat

A. C. 1359. henne, at hon med denna gerning, långt från at synda, förtiente himmelen så mycket mer som hon ej skonte sin egen blod: Man kan ej heller frikalla *Waldemar* från detta ohyggeliga beslut; ty ingen ting skiedde utan hans samråd. Den unge Svenske Konungen war af sine Föråldrar buden til Julgåstebud och med alt förtroende i hemliga öfverläggningar under all uptänkelig fägnad bemött, når hans Moder gaf både honom och hans Drotning, som då war hafvande, en förgiftad dryck, hvilken blef deras bane (*): *Beatrix* dog strax (k); men *Erik* lefde med stora plågor i tiu go dagar och afled (l) i Januari-månad a. 1360 (**), låjandes på sit ytterste: *Den, som gifvit mig lifvet, har tagit det ifrån mig* (***). Denna Sveriges olycka begynte en långd af flera, som warade öfver et hundrade sextio åhr.

(*) Er. Upl. p. m. 328. Torf. L. c p. 484. Mess. T. 3. p. 19. & T. 12. p. 195.

(**) Annal. Flatey. & Chron. Norv. ap. Torf. L. c. A. C. 1360.

(***) Er. Ol. p. 327.

MAGNUS ERIKSON Enväm.

14. Konungen i Danmark war efter aftal strax tilreds, at inbryta i Skåne och belägra Helsingborg: *Magnus* kunde ej annat efter Söderköpings Beslut, än lösa som han giorde honom motstånd: Han ryckte up med några troppar, at undsättia staden; men så lamt och trögt, at man snart märkte afsikten, som war, at mer hielpa *Waldemar*, än sit Rike: Förlikningen följde strax derpå, som deruti bestod, at *Waldemar* behöll Helsingborg och Trolofningen fastställtes

(k) Peder Clausson (Chron. Norv. ad a. 1539.) säger, at hon dog kort efter sin Mans död i barnsång; men mist af sorg.

(l) Deröfver giordes en sådan vers:

Flet pro morte ejus non multum Dux Benedictus.

v. Holb. L. c. p. 452.

Digitized by Google

tes åter emellan *Håkan* och *Margareta* (*): Deremot fick *Magnus* ej annat, ån et höfligt löfte, at *Waldemar* ſkulle wara honom *en huld Broder och Wän*: Denne wån giorde ſig då Mäſtare af hela Skåne, Halland och Blekingen: Alla Slott, hwaribland *Lindholm* war et af de faſtaſte, föllo dels med lock, dels med wåld, i hans händer: Ståderne *Lund* och *Malmö* fingo af honom friheť, at handla öfver hela Dannemark utan tull och afgift, hwilket ſatte dem i full underdånighet: Korteligen, alla deſſa orter, ſom koſtat Sverige ſå ſtora penningar, ſå mycken blod och möda i ſå många åhr, blefvo nu Dannemark utan koſtnad undergifne på några weckor, och at ingenting ſkulle ſattas, gaf den flate Swenſka Konungen åt ſin Förförare alla de Skrifter, ſom angingo Skånſke handelen, Gref *Johans* köpebref, Skåningarnas hyllningsbref och alla *Waldemars* ſtarke förbindelſer (**), hwilka efter *Eriks* död åter fallit i Föråldrarnes faggor: Alt detta giorde *Magnus* Rikſens Råd och Ständer oåtſpordt (***), ſå at det ſå mycket mindre war grundadt i rått och billighet; men icke deſs mindre blefvo ſå dyra ådelſtenar ryckte ur Sveriges Krona i trehundrade åhr. *Magnus* kallades då af ſine underſåtare *Smek* (m) och anſågs med faſan, hälſt ſom han åfven kort tilförene af Påfven bliſwit bandlyſt: Han hade i den förr omrörda ſaken angående *S. Petri Skatt* (†) ſökt

A. C. 1360.

(*) cfr. ſupr. §. 10.

(**) Er. Ol. Torf. & Meſſ. L. c.

(***) Er. Upſ. L. 4. p. m. 331. &c.

(†) v. ſupr. c. 12. §. 12.

(m) Några mena, at han fådt det namnet af *Blankas* och *Waldemars Smekande* och ſmickrande; men ſå år ock *Smäka* det ſamma ſom *Minſka*, ſå at man tycks hafva kallat honom *Smäk* eller den, ſom *minſkat* Sveriges länder. cfr. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 98.

Digitized by Google

A. C. 1360. ſökt ändring hos *Innocentius VI*; men denne Himmelens Nyckel-bewarare hade nu ej allena ſatt honom, utan hela hans Rike i Kyrkans Band (*).

(*) Meſſ. T. 3. p. 23. & Anaſect. p. 195.

15. De Svenſke kände nu för alwar deras olycka: Et fritt och årelyſtet Folk kan tåla med ſuckan de drygaſte pålagor; men ingalunda förakt, ſom uppenbarligen trampar deſs heder, lagar och ſäkerhet under fötter: Miſsnöjet waknade i hwar och en landsort: At förekomma upror, ſtälte *Magnus* ſig, ſom alt händt emot hans wilja och reſte högre up åt Swerige: I Jönköping giorde han i förſta Faſtlags-weckan en Stadga om Frälſemåns Rätt, at börda deras Fränders jord, och huruwida Bönder (n) kunde bebo Frälſeägendom (**): I Weſterås förordnade han til Järnbärgs-lagens underſtöd, at Almogen wid beſkattningar ſkulle få råda för halfve Nämden, ſom ſådant borde utmäta: Han gaf jämwäl Bärgsmännen i Fahlun en ordning, på hwad ſätt de emellan ſig ſkulle dela Schackt och brytningar (o), at ingen twiſt måtte yppas ſom tilförene (***). I Telje hade han wid Jacobs-måſsan et möte med några af Rikſens Herrar, i anledning hwaraf han utlyſte en Riksdag til fiorton dagar efter Michelsmåſsan i Kalmar (†); men med alt detta ſtälte han ej de Svenſke tilfreds; ty de märkte hans och *Blan-*

(**) Conſt. R. Magn. Junec. 1360. ap. Hadorff. ad LL. Prov. p. 22.

(***) Statut. R. Magn. Weſterås. die Ciner. 1360. in act. Lit. Upſ.

(†) Statut. R. Magn. Lund. d. 29 Aug. 1360.

(n) Om en Bonde hade tridingen mer Frälſe-jord, än Skatte- eller Krono; ſå blef han Frälſeman, vid. Conſtit. cit. §. 4.

(o) Förordningen nämner de Sänkningar, ſom warit giorde af *Thomas Litla-Garp*, *Godſven Unga* och några flere.

Digitized by Google

Blankas falſkhet: Ingen åtlydde hans påbud: Sårен woro alt för diupa genom en åſikad Konungs död, ſå koſtbara Länders afſöndring och ſå heliga förlåkringars kränkande; dock woro icke alle miſsnögde af lika mening i anſeende til en Eftertrådare: Somlige wände ögonen på Konungen i Norige och wille åter ſammanfoga begge Riken (*): Somlige hade ſådan afſky för *Håkans* Föråldrar, at de ej heller tålte Sonen, utan ſatte ſin lit antingen til Mekelburgſka Huſet, ſom genom *Euphemia*, *Magni* Syſter, med det Svenſka war närmaſt förbundit, eller til Gref *Henrik* af Holſten, en Herre af mycken förtienſt: Deruti woro likwäl alle enige, at Riket borde befrias från *Magnus*, *Blanka* och *Bengt Algotſon*: Denne ſidſte blef ſtrax af *Carl Ulfſon* (Sparre) och *Ereugiſle Jarl* angripen och ihjälſlagen (p) för den ſkymf han giordt deras Syſter och Syſter-Doter (**); men mot de förre war wårket ſwårare, emedan de hade Danſka Makten och en hop godtrogne Svenſke til ryggwärn. A. C. 1360.

(*) Torf. L. 6. p. 486.

(**) Meſſ. Anal. p. 195.

16. Biſkop *Hemming* i Åbo war ibland de ifrigaſte, ſkyllandes utan fruktan *Eriks* död på hans Föråldrar: *Magnus*, faſtän bandlyſt, lät andre gången kaſta denne Prælat i fängelſe (***) och förfölgde utan blygſel alle dem, ſom hållit ſig til hans Son: Åtſkillige af Rikſens Råd, ſom genom alwarſamma föreſtållningar wille bringa honom at beſinna ſig, ſe Riket båttre före, återſkaffa de bortſkänkta länder och hålla hwad han lofwat angående *Håkans* giftermål med *Elisabeth*, af Holſten, föllo i hans onåd och

(***) Id. T. 3. p. 20. cfr. J. Wild. H. Pr. p. 430.

(p) Han blef begrafven i *Sora* i Dännemark.

A. C. 1360. och miſſte ſina gods, ſå at de drogo ſig ur landet til
(*) Er. Upſ. L. 4. p. m. 339. 340. & Meſſ. Annal. l. c. Mekelburg (*): Han ſtadnade ej dervid: Han präſſade menigheten med tunga pålagor och giorde bitterheten ſå mycket almännare: Staden Wisby, rik och ſtormodig, men nu öfver wanligheten belvårad, förklarade ſig aldeles emot honom och dref ifrån ſig ſine plågare (q): Tilförene år beråttadt, huru *Magnus* förnögt denna Stad i ſtridigheterne med Stockholm (**):
(**) v. ſupr. c. 12. ſ. 1. Då hade de öfriga Hanſe-Städer ſå antagit ſig hennes ſak, at et krig yppades mellan Sverige och dem, ſom dock ſtrax bilades (***), och nu trodde hon ſig icke
(***) Tract. Helſingborg. fer 5 prox. ante feſt. Mar. Magd. 1343. ap. S. Bring Mon. Scan. m. 12. mer behöfva ſvikta. Riket hade ännu ingen krigsmakt på ſtändig fot, utan Håraderne upbådades på gamla wiſet ſin wiſſa åhrstid til Leding; men detta kunde *Magnus* nu icke wåga, ej heller hade han wårfvade troppar: Sådane fann han likwål hos ſin wanlige egennyttige wän och war ſå nedrig, at han, til at hämnas öfver Gotlands och Olands genſträfvighet, lämnade genom hemligt åfral deſſa öfar under *Waldemars* wäld: Denne liſtige granne kom med en Flotta om ſommaren
A. C. 1361. a. 1361. och ſlog ihiäl på Oland öfver 5 til 600 menniſkior, intagandes Borgholms-Slott: Derpå angrep han Gotland: Wisby-Borgerſkap och Almogen hade ſamlat ſig til et ſtort antal och mötte honom utom ſödre Stads-porten d. 22. Julii med mycken tapperhet; men *Waldemars* folk var bättre öfvadt, ſå at han efter tre dagars ſlagtande nedlade 1800. Gotlänningar (r), och erhöll

(q) Olaus Magnus (L. 10. c. 16.) ſäjer, at detta buller i Wisby förſt yppades af et ſönderſlagit fönſter: Förmodeligen genom någon Krono-betients wäldſamhet.

(r) Diarum Fratr. Minor. i Wisby ſäger: *Cum Bandani-*

Digitized by Google

erhöll en full seger (*): Staden öpnade honom portarne; men han låt nedrifva muren på en sida, tågade in med hela hären och gaf hvart och et hus til sköflings: Man kan tänka hvad rof han fick i en Hanse-Stad, som war nederlags-plats för all handelen i Oster-siön: Han låt föra det med många skiepp til Dannemark; men et det rikaste, som åfven war lastadt med guld- och silf-kåril ur Kyrkorne, förgicks under Karls-öarne: Til at åter uprätta hvad han nu ansåg som sit eget, bekräftade han d. 2. Aug. Stadens förna friheter och gaf henne samme handels-förmåner i Dannemark som hans öfrige undersåtare; men at dess mynt skulle inråttas efter Dansk halt i ställe för det Svenska (**), hvilket alt af wårjemän (s) blef underskrifvit. *Magnus* hade under alt detta ståldt sig som det skedt högeligen mot hans wilja, och, til at giöra *Waldemar* motstånd, tagit til låns af samtelige Sveriges Biskopar 4400 marker penningar (***)

A. C. 1361.
(*) L. Holb. H. D. T. 1. p. 450.
(**) Transact. Wisb. d. 5. post Fest. S. Olai 1361.
(***) Lit. oblig. R. Magn. Stockh. d. 15. Aug. 1361.

17. Hanse-Städerne kunde ej tåla en sådan deras Medlems hårda medfart, ej heller de Svenske, at Riket åter skulle minskas och sönderrifvas: Detta hade *Magnus* wäntat och derföre kort efter Wisbys olycka begifvit sig tillika med sin Son *Håkan* öfver til Pomern, at tilfredsställa de Wendiska Städer, hvilkas gamla

bus ante australem Civitatis portam pugnavit (Waldemarus) *et mille octingentos cecidit.*

(s) Bland dem woro hans Son *Christoffer*, som nu blifvit Hertig i Halland; men dog A. 1363, Hertig *Erik* af Saxen-Lauenburg, K. *Magni* Syskling, *Claus* eller *Nils Limbeck*, *Henning Podebusch* och *Waldemar Sappe*, Riddare.

Digitized by Google

A. C. 1361. Handelsfriheter i Norden han stadfäste i Gripsvald d. 8. Sept. *Alla Hanse-Städer inom Sveriges, Noriges och Flanderns gräntser* (t) *skulle i hans riken befrias från all tull, undantagande den de af ålder gifvit, beskyddas från alt Siöröfveri, få fria grafställen för deras döda, dem de tilförne måst köpa, o. s. w.* (*). I deras handel på Skåne lämnade han dem åtskillige förmåner, hvaraf kan ses, at han sökte dölja sit hemliga förbund med *Waldemar*; ty han brukar i brefvet de orden: *Om Skåne af oss med Guds hielp någonsin återvinnas kan:* I Skanör och Falsterbo skulle de Wendiske Köpmån *slippa, at gifva wapnen från sig wid ankomsten, som tilförene skiedt, få handla som de wille med deras kläden, tyger och pundvahror, åga inom sig sielfve på marknader sin egen Domstol efter Lybecks Lag, hemföra arfvet efter deras döde, betala ut- och ingående tull utan packors och wagnars öpning, utlasta fartygen utan besök och hinder, tulla wid höstmarknaderne med främmande mynt; men eljest aldrig annat bruka, än Svenskt och Norskt* (u): Deras gamla handelsfrihet genom Nyen på Ryssland bekräftades åfven i detta bref, som underskrefs af begge Konungarne (**), och tio medföljande Riksens Råd (x). Men ehuru *Magnus* hermed

(*) cfr. supr. c. 12. §. 4.

(**) Privil. R. Magn. & Haqu. Hanseat. dat. Gripsvald. in Crast. Nativ. B. Virg. a 1361. ap. Torf. L. c. p. 489.

(t) Deribland nämnas *Lybeck, Hamburg, Stade, Bremen, Wismar, Rostock, Stralsund, Gripsvald, Damm, Anclam, Stetin, Colberg etc.*

(u) I Norige fingo de gifva spannemål i tull, som ej skulle wara högre, än i K. *Erik Prästhatares* tid; men salt war tullfritt. Ingen wanftägdad eller lättfärdig fick witna emot dem in för rätta hvarken i Sverige eller i Norige.

(x) Biskop *Nils* i Linköping, Jarlen *Erengisle* (Båt),

Digitized by Google

med smickrade Hanse-Städerne, war dock hans Sol i Sverige nedgången: Han betalte wäl sin skuld hos samtelige Domkyrkorne af 4400. marker penningar med 88. skieppund koppar (*); men han anslågs icke des mindre som trolös i alting: Så snart han återkommit til Kalmar och de Svenske Herrar mer och mer funnit hans brotsliga delaktighet i Skånska och Gotländska sakerne, föreställte de hans Son *Håkan* den almänna faran med lifliga färgor, hvilket hade den wårkan, at *Magnus* d. 11. Nov. i sielfva Kyrkan blef fasttagen och satt på Slottet i anständigt förvar (**). A. C. 1361.

(*) Lit. R. Magn. ad Cultor. Montis Cuprim. Stockh. die Assumt. B. Virg. 1361.

(**) Petr. Clauss. Chron. Norv. cfr. Er. Ol. Mess. Verel. Loccen. &c.

18. *Håkan* war således hela Sveriges hopp och erkändes för des Konung: Man ingick et förbund med Hertigen af Mekelburg, Gref *Henrik* af Holsten och Hanse-Städerne, at oroa Dannemark på alla sidor (***): Gotland och Öland räddades inom kort tid från Danska wäldet (†) och den fångne Konungen måtte ånteligen alfvarsamt förklara *Waldemar* krig (††): Derpå utrustades en Flotta af Svenska och Tyska skiepp under Gref *Henriks* anförande, som strax om wåhren intog Köpenhamn och des Slott; men Helsingborgs belägring, som derefter företogs, war icke så lyckelig: *Waldemar* förraskade Flottan i Sundet, fick några skiepp til bytes, undsatte Helsingborg och igentog sin Hufvudstad: Genom denne framgång erhöll han i Lybeck et åhrs stillestånd, hvilket *Magnus* och *MAGNUS och HÅKAN.*

(***) Torf. H. N. P. 4. L. 10. p. 488.

(†) Mess. T. 3. p. 20.

(††) Id. L. c. p. 21.

Nils Turson (Bielke), *Jénis Hierna* (från Norige), *Peder Bonde*, *Bengt Philipson* (Ulf) och *Carl Ulfson* (Sparre) Riddare, *Bo Jonson* (Grip), *Jon Henningson* (som förde ansiktet af et lejon i wapnet), och *Arvid Göstafson* (Sparre), wåpnare.

Digitized by Google

A.C. 1361. och *Håkan* ſedan i Halmſtad ſamtyckte, til näſta Maj-
månad, då en almän fred ſkulle ſlutas i Nyköping på
(*) Id. Analect. p. 198. Faſter (*), hvarmed dock *Waldemar* hade ingen me-
ning. Imedlertid blef *Håkan*, ſom nu ſtod wäl hos
de Andelige (y), krönt til Svea- och Göta-Konung
A.C. 1362. (**) cfr. Beng. Coll. H. Patr. MS. et Ser. Reg. Sv. in Act. Lit. Upſ. vol. I. p. 255. den 15. Febr. a. 1362 (**), hvarvid man bör märka
den förordning han då giorde, at Lagmannen i Oſter-
land (z) eller Finland (a) ſkulle likſom de andre i
Sverige, hvardera med ſin tolfmanna-nämd, hafva ſin
(***) Conſtit. R. Haqu. Upſ. d. B. Sigf. 1362. cfr Perinſch. Mon. till. p. 26. ſtämma wid Konunga-wal (***). Det ryggade giftermå-
let mellan *Håkan* och *Eliſabeth* af Holſten (†) blef
(†) v. ſupr. §. 12. 14. nu åter faſtſtält och Riddaren *Herman von Wizen*
(b) affärdad med hederligt följe, at afhämta Bruden:
Wigſlen ſkiedde i October på *Plön*, hvarvid *Eliſa-
beth* ſtod emellan ſin Broder Gref *Nils* och ſin Frän-
(††) Meſſ. Analect. p. 194. de Gref *Adolph* af Schaumburg (††): *Von Wizen* wix-
lade med henne ringar på ſin Herres wägnar och gaf
henne namn af *Sveriges* och *Noriges Drotning*: Hon
gick derpå i November med ſtor prakt til ſiös ur Tra-
ve-ſtrömmen; men denna morgonrådna blef ſnart för-
dunklad

(y) Han förordnade i Upſala (d. 8. Sept. 1361), at hvar menniſkia i riket ſkulle gifva 2 Svenſka penningar til Wadſtena-Kloſters uprättelſe: Han bekräftade ock det Kloſtrets Privilegier (Dom. poſt oct. Epiph. 1362,) likſom Skenninge-Kloſters rätt til *Hugſtad*-gods. Sken. d. 30. Sept. 1361.

(z) Riksdrotſen *Nils Turſon* (Bielke) hade då det ämbetet.

(a) A. 1435. deltes förſt Finland i två Lagmansdömen, *Norra* och *Södra*.

(b) *Ficke von Wizen* innehade då Kalmare-Slott på Gref *Henriks* af Holſten wägnar (cfr. A. A. v. Stiernm. Höfd. Min. p. 282.), hvaraf ſyns, at de begge warit detta hus tilgifne.

Digitized by Google

dunklad af et nytt olycksmoln: Skieppet wroks af en storm inunder Danske wallen, der *Waldemar* låt det qvarhålla öfver wintren: Han sparde mot *Elisabeth* ingen höflighet; men förvarade henne i sit wåld (c), tils han i löndom genom *Blanka* och *Magnus* begådt saken så widt, at *Håkan* åter förförd gaf sin hand åt *Margareta* (*). A.C. 1362.

(*) Torf. L. c. p. 492.

19. Fåfängt wåntade man i Sverige sin unga Drotning: Man begynte misstro så wål *Håkan* (d), som *Magnus*, hvilka nu ingådt en förlikning (**): Gotland, från Danska oket befriadt, fruktade icke mindre *Magnus* och gaf sig derföre under Hertig *Albrecht* af Mekelburg, som strax tog det i besitning: Hvar och en sökte sin säkerhet: Månge skyndade sig til bemälte Hertig *Albrecht* och hans Gemål *Euphemia*, som närmsta Prinsessan af Svenska blodet, såat wid pass tiugu fyra af de ypperste i Sverige woro nu redan i Mekelburg (***): Herrarne i Wästergötland upbygde det förfallna Slottet Axevall (†), at wår-

(**) Lit. R. R. Magn & Haqu. ad Diœc. Upsl. Iudos. fer. 4. post oct. Pasch. 1362.

(***) cfr. Er. Upsl. L. c.

(†) Mess. T. 3. p. 21.

ja

(c) Rimkrönikan säjer (p. 159.), at hon hade med sig två stora *Holkar* eller fartyg, hvarpå woro två hundrade Tyske Riddare och Svenner, som sattes i förvar i Dannemark på *Borga-Slott* och flera fästen.

(d) Utan tvifvel befattade sig *Håkan* denna tid med Riksstyrelsen; men af hans korta regering är ej mycket bekant: han affatte Enköpings Hospitals Föreståndare *Laurentius* och förordnade i hans ställe *Henrik* af Torstuna (Peringsch. Mon. Ull. p. 149.); dock, a. 1364. gaf Ärke-Biskop *Pehr* den syssan åt *Ragvald Petri*, Rector wid Tillinge. K. *Håkan* förordnade ock, at Fogdarne på Stockholm åhrligen skulle gifva Gråmunkarne wissa matvaror. Stockh. d. Sim. & Judæ a. 1362.

Digitized by Google

A. C. 1362. ja ſig ſå godt de kunde, mot de buller, ſom nu tilſtundade: Hofvet hade reſt til Skåne och kort dereſter fick man weta til hela rikets beſtörtning, at *Håkans* och *Margaretas* bröllop war firadt i Köpenhamn med ſtor prakt (e) Söndagen efter Påſk
A. C. 1363. a. 1363. *Henrik* af Holſten, ſom ej kunde tåla denna ordlöshet och et ſå groft förakt emot ſit Hus,
(*) v. ſupr. §. 12. in not. höll ſig til ſine wårjemän i Sverige (*) och påſtod, at hans Syſter borde förnöjas: Rådet fann, at *Magnus* efter ſina egna förbindelſer på hvarjehanda ſätt förwärkat ſin Spira och at *Håkan* i hans brott giort ſig delaktig; Det fåg ingen wårdigare, at föra henne, än äfven denne tapre Grefve, ſom hade mycket af Riket at fordra och war i wårkelig beſitning ej allena af Kalmare-Slott, utan ock en del af kop-
(**) cfr. L. Holb. D. H. T. I. p. 499. parbårget (**): Det affärdade derföre fyra Sändebud, Marſken *Carl Ulfſon* (Sparre), Drotſen *Nils Turſon* (Bielke), Skattmåſtaren (f) *Erik Carlſon* (Ornefot), och Befallningsmannen på Stockholm (g) *Torſten Styrbiörnſon* (Gren), alle Riddare och Riksens

(e) Brudgummen hade både til detta och annat behöft penningar och derföre förpantat hela Finveden i Småland til Marſken *Magnus Niclisſon*. Örebr. fer. 3. ante Ciner. 1362.

(f) Denne kallas *Camerarius* hos Torf. L. c. p. 493. Han blef ſedan *Fogate* på Stockholm och ägde *Märta Knutsdoter*. Fadren war Riksrådet *Carl Månſon* til Broby och Modren *Märta Turſdater* (Bielke). v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 6.

(g) Torfæus kallar honom *Torſten Marſkalk*; men han måtte ſäkert hafva warit Befalningsman på Stockholm. v. A. A. v. Stiernm. L. c. p. 5.

Digitized by Google

ſens Råd, ſom updrogo Grefve *Henrik* Svenſka Kronan; men denne ädelmodige Herre urſäktade ſig för ſin ålder och opaſslighet, wiſandes de utſkickade til ſin Svärfader Hertig *Albrecht* af Mekelburg, ſom med ſin Svenſka Prinſeſſa hade tre Söner, *Henrik*, *Albrecht* och *Magnus*, af hvilka den medlerſte gaf båſta hoppet (*). Icke deſs mindre ruſtade ſig Grefven med all makt, at bekriga Dannemark och frälſa ſin Syſter ur *Waldemars* faggor. A. C. 1361.

(*) Torf. L. c. p. 491.

20. Denne trolöſe Konung hade på ſin Döters bröllop wiſat af hvad art hans wänſkap war emot *Magnus* och *Blanka*: Sedan han wunnit ſina ändemål med deras timeliga wälfärds förluſt och ſåg ſig nu ej längre kunna underſtödja dem mot Sveriges och deſs Bundsförwanters wapn, wille han på genaſte ſättet giöra ſig från dem ledig och låt gifva dem förgift: *Blanka* dog af deſs wärkan, likſom af Himmelens hämd öfver *Eriks* död, och äfven *Waldemars* egen Son Hertig *Chriſtoffer* af Halland, ſom kanſkie af en händelſe deraf fådt ſin del; men *Magnus* behöll lifvet genom ſin gode Läkares *Laurens Johanſons* omſorg (**), ſom derföre wäl belönnes; ty Konungen ſatte honom i högre ſtånd och gaf honom *Cecilia*, *S. Brigittas* Doter (h), faſtän mot Släktens wilja, til äkta (***). Så ſnart *Waldemar* märkte Gref *Henriks* tilruſtning, gaf han hemlig befalning til den fångna *Eliſabeths* wärdare, at

(**) Meſſ. T. 3. p. 22.

(***) Chron. Wadſt. Marg. Nic. fil. ed. Benz. p. 22.

(h) Hon war förſt mot ſin wilja ingifven i Skenningekloſter (Chron. Wadſt. L. c.): Med *Laurens* hade hon wäl barn; men ingen manlig afkomma: I ſit andra gifte med *Bengt Philipſon* (Ulf) war hon barnlös.

Digitized by Google

A. C. 1363. hon ej få noga ſkulle akta: Hon flydde och kom til Sverige, drog ſig aldeles ur werlden och gick in i Wadſtena-kloſter (*), der hon med efterdömelig dygd och mycken gifmildhet mot inråttningen. tilbrakte hela ſin lefnad (**). Imedlertid hade de Svenſke Fullmäktige blifvit i Mekelburg med deras tilbud wäl emottagne: Hertig *Albrecht* i ſit fägneſama hopp om Svenſka Kronan hade tilredt en anſenlig Flotta, hvarmed han om höſten anlände til Gotland och ſedan til Kalmar, der Smålänningar och Oſtgötar ſvuro honom trohet, ledſagande honom derifrån til Stockholm: Rikſens Ständer woro då redan ſamlade i denna Hufvudſtad: de hade inſtämt *Magnus* til anſvar för hans brotsliga regering och når han ej inſtälte ſig, lade de honom å nyo dag före til nåſta åhr i Upſala; men han föraktade beggedera och låg imedlertid på Åhs-kloſter i Halland, der han bekråfrade en del af Lundiſke Stolens friheter (***).

(*) Meſſ. Analect. p. 199.

(**) cfr. Cantil. Eliſif ſeu Eliſab. edit. J. G. Hallman.

(***) cfr. Meſſ. T. 3. p. 22.

21. Ständerne fortſatte i Stockholm ſit giöremål: De hemmavarande Rikſens Herrar hade ej gerna wahlt en utländſk Konung förſte gången alſedan Monarchiens begynnelſe: Deras affikter hade fôrent ſig på et wårdigt åmne, Riksrådet och Uplands-Lagmannen *Iſraël Birgerſon* (Brahe), *S. Brigittas* Broder; men han undanbad ſig en börda, ſom med ſin ſtora glans måſt förblindar okunniga ögon: Til at undvika hâmd, afvund och miſstankar hos en tilkommande Ofverhet, reſte han til Liſland och dog i Riga, då han årnade ſig på et heligt krigståg, hvarföre han ock blef wördad ſom et Helgon

Digitized by Google

gon (*). Man förfor imedlertid med *Magnus* efter lag och rätt, öfvervägande följande omständigheter: *Han hade wanvördat Kyrkans myndighet och föraktat deſs handlyſning: han hade från Riket afſöndrat Skåne, Halland och Blekingen, ſom ſå dyrt warit betalte: bortgifvit Gotland och Öland: antvardat Rikſens Lähn och Slott i deſs ilwiljares händer* (i: *plågat ſine underſåtare med odrägeliga pålagor: fört et ſyndigt och förargeligt lefverne: trampat lag och billighet under fötterne: brutit de dyraſte eder och förſäkringar ſå wäl ſom ock giftermålet emellan hans Son och* Eliſabeth *af Holſten: hatat, förföljt och ur landet drifvit Rikſens Råd och mot ſit eget Land förbundit ſig med deſs fiender* (**): I anſeende til alt ſådant blef ej allena *Magnus* almänneligen dömd från Sveriges Krona, utan ock hans Son *Håkan* (k), ſom i några af deſsa brott delaktig, från Thronen aldeles utefluten (***). Deremot blef den unge *Albrecht* af Mekelburg utkorad til Konung d. 30 Nov. och hans Fader anſedd ſom Riks-Föreſtåndare, hvarmed *Folkunge*-Slåkten lyktade, at regera Svea- och Göta-Riken.

A. C. 1363.

(*) Vaſt. vit. aqu. p. 83. cfr. Meſſ. L. c.

(**) Er. Upſ. L. 4. p. m. 342. & Meſſ. L. c.

(***) cfr. Torf. L. c. p. 493. *ALBRECHT.*

(i) Dermed förſtods i ſynnerhet *Bengt Algotſon*.

(k) *Håkan* ſtadfatte i detta åhr i Jönköping (in craſt. B. Georgii) det Teſtamente, ſom *Hergeir Johanſon* (Oxenſtierna) af Langſerum giordt til Nydala-kloſter. Juſt då *Albrecht* utkorades, war *Håkan* i Öſtergötland wid *Wi*-kyrka, der han ej allena d. 1 Nov. utan ock den 30 Nov. bekråftade Wreta-kloſters privilegier.

Digitized by Google

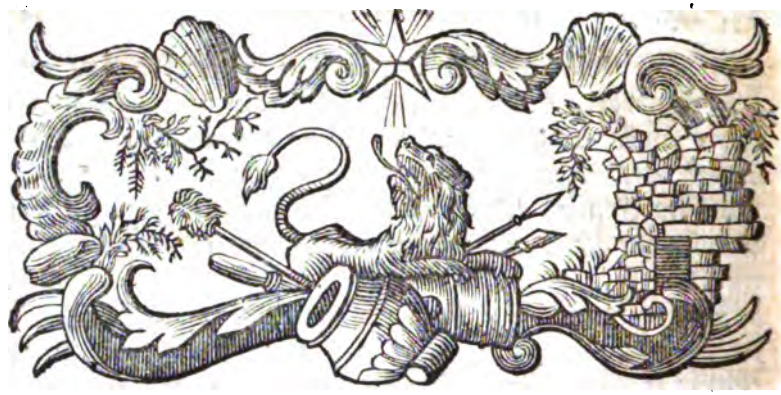

14. Cap.

1.

A. C. 1364. Sedan *Magni* aflåtning å nyo blifvit kundgiord och faſtſtålt på Mora-ång om ſommaren a. 1364, gick Konung *Albrechts* Kröning ſtrax för ſig, då ock hela Riket, ſom i fem åhr warit bandlyſt, fick af Påfven genom deſs Sändebud *Guido* ſin afſölning (*): *Urban* V. hade a. 1362. blifvit uphögd på *Petri* Stol, hvilket han låtit Svenſka Präſterſkapet weta genom et ſärſkilt bref (**) med förbud, at gifva åt brefbåraren annat, ån deſs reſe-omkoſtnader: Ärke-Biſkop *Petrus* hade wetat ſin heder deremot och a. 1363. genom en Biſkop *Rodger* betalt til Påfvelige Råntkammaren 25196 marker Svenſka, ſom en innеſtående ſkuld af *S. Pehrs öre*, efter öfverenskommelſe mellan K. *Magnus* och Rikſens Herrar (***): Sändebudet upbar ock nu a. 1364. denne *Petri Skatt*, ſom d. 30 Dec. af alla landsorter war inſamlad (†), ſå at Sverige ån en gång hade kun-

(*) Meſſ. T. 3. p. 23. & Anaſect. p. 195.

(**) Lit. Urban. V. ad Archi-Ep. & ſuffr. Sv. Avign. 7. Id. Nov. 1362.

(***) Peringſk. mon. Ull. p. 149.

(†) Id. L. c.

Digitized by Google

kunnat få från Avignon sina synders förlåtelse (a); men den nye Konungen hade större svårighet at återvinna alla de Slott, som ännu af *Magni* Fogdar innehades: Han lät å nyo befästa *Rumlaborg* til et wärn emot Jönköping, hvilket *Håkan* innehade (b); men dock strax måtte lämna (c): Han reste öfver til Finland och lät sig der almänt hylla (*), gifvandes Biskop *Hemming* i Åbo och hans Kyrka åtskilliga friheter, bland annat, at sielf uptaga förefallande böter af sine fyratio wåpnare (**): Han intog Raseborg (***) och följande året Åbo-Slott, hvarvid den tapre Drotsen *Nils Thursson* (Bielke) tilsatte lifvet: Sedan gaf han *Ulfsby* eller Björneborg handelsfrihet (†) och gjorde hvad han kunde til det landets säkerhet, anläggandes et Slott i *Satagunde*, som han dock et par år derefter på inbyggarnes anhållan lät nedrifva (††); men under hans frånvaro stod icke dess mindre hans Krona på et wågespel. Hanse-Städerne hade wål året tilförne med alla krafter angripit Dannemark; men låtit redan i Junii-månad i Stralsund och Lybeck genom *Waldemars* wanliga konster öfvertala sig til et stillestånd på tre månader (†††), som strax förvandlades til en ständig fred (d), så at denne Konung

A. C. 1364.

(*) Mess. L. c.

(**) Lit. K. Alb. Åbo. d. 13 Dec. 1364. cfr Statut. de Tribut. Pell. Episc. Åbo. die B. Luc. Virg. 1364.

(***) cfr. A. C. Rhyz. S. G. Mun. p. 152. A. C. 1365.

(†) cfr J. Wild. Hist. Leg. p. 77.

(††) Lit. R. Alb. ap. portum Vörå. fer. 2. post fest. 7. Fratr. 1367.

(†††) cfr. Mess. L. c. & L. Holb. L. c. p. 449.

(a) I Stockholm i Augusti- och September-månader utgaf K. *Albrecht* åtskilliga bref til Kyrkors och Klosters förmån. v. Collect. in Arch. Reg. Antiqv.

(b) I Jönköping 4 dag Påsk 1364. skänkte K. *Håkan* åt *Nils Bengtsson* alla *Håkan Halstensons* gods.

(c) I Jönköping d. 22 Julii 1364. bekräftade K. *Albrechts* Juleta-klosters privilegier.

(d) I detta Freds-Instrument (dat. Lyb. in craft. S. Mich. 1363.) har Konungen i Dannemark förste gången kallat sig *Wendes* Konung. v. L. Holb. L. c. p. 450.

Digitized by Google

A.C. 1365. nung war ledig, at någorlunda bistå sin Måg eller åtminstone, at uphitsa honom och hans Fader emot Sverige.

2. *Magnus* och *Håkan* infölio i detta Rike wid åhrets början med en stor krigshår af Norske och Danske, at bibehålla sig wid Thronen: Så snart de kommo til Arboga, utgufvo de et öpet bref, at hvar och en Svensk Man kunde och borde nu til dem, som sin lagliga Öfverhet, med all trygghet återvända (*): Åtskillige Svenske följde ock wårkeligen deras fahna, hvaribland war den ostadige Biskop *Nils* i Linköping, som dock giordt et med de afraförste, at inropa *Albrecht*: Han miste derföre sit Stift, hvilket blef gifvit åt en *Albrechts* skyldman *Gotskalk* från Mekelburg (**). I detta orediga tillstånd, som wåpnade slåkt emot slåkt och landsman emot landsman, samlade gamle Hertig *Albrecht* och Rikens Råd i möjeligaste hast en Svensk hår, som från samleplatsen upryckte d. 24 Febr. tågandes löst på fienden innan han förmodat: de Norske lågo i säkerhet mellan Westerås och Ny-qvarn, når de fingo höra de Svenskes ankomst: de skyndade sig i oordning öfver Seva-strömmen til en Slätt wid Tillinge ej långt från Enköping, der et ganska blodigt fältslag skiedde d. 3 Martii (***): Segren war genom begge delars mandom långsam, at yttra sig; men änteligen steg han på Svenska sidan, så at Konungarne ledo et fullkomligt nederlag: Många ansenlige Mån stupade på båda sidor, hvaribland woro Sveriges och Noriges Drots *Johan Christinæson* (†) och *Magnus Ro* eller *Röde*, som begge begrofvos i Alvastra

(*) Lit. R. R. Magn. & Haqu. fer. 5. prox. ante Dom. Invoc. a. 1365.

(**) efr. Mon. Eccl. E. Benz. p. 123. Mess. T. 3. p. 23. & Speg. Chron. Episc.

(***) Chron. Vet. in Mon. Eccl. Benz. p. 94.

(†) vid. supr. c. 12. §. 7.

Digitized by Google

vakra (*). *Magnus* blef fången midt på walplatſen och förd til Stockholms-Slott, der han ſedan i ſiu åhr förvarades; men *Håkan* illa fårad upkaſtade broen efter ſig wid Nyqvarn och flydde til Norige (**), hvarifrån han kort derefter for öfver til Dannemark, at åkaffa ſig biſtånd (e): Til en tröſt gaf hans unga Drotning honom inemot Jul (f) en Son *Olof* (***), ſom åfven en gång kunde hoppas Svenſka Kronan; men *Albrecht* giorde ſig efter hemkomſten från Finland faſtare förſlager: Han gifte ſig med *Ricardis* (g), en Doter af Gref *Otto* (h) til *Rupin* (†), med hvilken han aflade tre Barn, *Erik*, *Albrecht* (i) och *Ricardis*, ſom ſedan blef gift med *Johan*, Mar-Grefve i Måhren.

A. C. 1165.
(*) Meſſ. T. 3. p. 23.
(**) Torf. L. c. p. 494. Meſſ. l. c. & Anal. Ed. p. 201.
(***) Petr. Cl. Chron. Norv. & A. Hvidf. Chr. Dan. cfr. Torf. L. c.
(†) cfr. Meſſ. T. 15. p. 63. & Can. Hag. Ser. Reg. Sv. in Act. Lit. Upſ. Vol. I. a. 1722. p. 255.

3. Efter ſegren öfver *Magnus* och *Håkan* hade *Albrecht* tilfälle at tänka på ſit Rikes båſta: Han ſökte i början ſtälla ſig in med de Andelige, giöran-

des

(e) I Aalborg utgaf han et bref ſin Svår-Fader til wiljes, at ingen Påfve-Tionde ſkulle kråfvas af de Kyrkor, ſom af Norſke Konungar woro anlagde.

(f) *circa Adventum Domini*, ſåger Chronicon vetus (in Mon. Eccl. Benz. p. 94.); men under åhr 1371, hvilket lår wara felaktigt.

(g) Af denna Drotning hafve wi et bref (Stockh. d. S. Georg. eller den 23 Apr. 1377.), hvarmed hon tager *Ingierd Jönsdoter*, ſom länge warit hos henne och hennes barn i tienſt, under ſit beſkydd, biudandes S. Claræ Kloſters Syſſloman *Marcus Maal* hafva omſorg om hennes gods i Upland.

(h) Han kallas ockſå Grefve til *Schwerin*.

(i) Han blef Hertig i Mekelburg och ågde *Margareta*, *Frederici* Doter af Brandeburg.

Digitized by Google

A. C. 1365. des Kyrkor och Kloſter i et och annat mål til godo
(*) Lit. var. R. Alb. 1365. 1366. &c. Ms. in Collect. R. Archiv. Antiqu. (*): Han bekråftade Kopparbårgets friheter d. 12 Julii
A. C. 1366. (**) Confirm. R. Alb. Stockh. Dom. infr. Oct. Corp. Chriſti. 1367. & Aroſ. fer. 2. poſt. Palm. 1368. A. 1366, likſom han ock följande åhr 1367. och 68. förunte *Norabårgs* Järn-tilvårkning hvarjehanda förmåner (**); men en klar morgon-Sol gifver ej altid en wacker dag: Af en ålſkad Prins blef *Albrecht* en
(***) Torf. L. & p. 495. ſlåt Konung: Han war född at lyda och icke at regera: Konung *Håkan* mödade ſig efter nederlaget med all kraft, at frålſa ſin Fader ur fångelſet och giöra Sverige mot *Albrecht* uproriſkt (***): Sådant märkte Mekelburgſka Huſet och arbetade derföre under hand på en förlikning med Konungen i Dannemark, ſom dock nåſtan aldrig hade andra affikter, ån på Sveriges förluſt: Man begynte med et Stilleſtånd och Fångarnes utväxling på båda ſidor: Dervid lofvade Hertig *Albrecht* och hans Söner, at ſkaffa *Waldemar* tilbaka innom nåſta Kynnelsmåſſa den förſkrifning han gifvit i K. *Eriks* tid på en wiſs Summas betalning til Sverige (k); men det war ej nog: Konung *Albrecht*, ſedan han gifvit ſin fullmakt åt *Rafn Barnekov* och *Bo Jonſon* (Grip), at handla om Sveriges gagn ſå wål med
(†) Autogr. membran. R. Albr. A. 1366. in Biblioth. Er. Ström. Holm. 1749. p. 274. Norige ſom Dannemark (†), ingick enſidigt med *Waldemar* en förderfvelig Fred och delte med honom ſit nya Rikes urgamla tilhörigheter: *Waldemar* hade under namn af Förmyndare-rått för ſin Måg, ſom dock ej war omyndig, ſatt ſig i beſitning af *Halland* och *Warbergs-Slott*, *Werend* i Småland, *Kind* och *Mark* i Wåſtergötland med *Elfsborgs*-Slott, *Hiſingen* och hela den trakten, undantagande *Lödeſe*: *Alt detta*

(k) Torfæus ſåger, at det war morgongåfvan af 10000. mark lödige och K. Eriks pantebref.

Digitized by Google

ta skulle han nu få behålla med all andelig och A. C. 1366.
werldslig rätt, hvaremot Albrecht *orubbad skulle*
så sitia på Svenske Thronen och Mekelburgska Hu-
set åga ej allena hela det Förstendömet, utan Gref-
skapet Schverin och Låhnet Rostock (l): Magnus
skulle ej slippa ur fängelset, ej heller Fred gio-
ras med Håkan, *innan de allt detta bevilliat: Sat-*
te Håkan *sig deremot, skulle* Waldemar *med alla*
krafter bista Albrecht; *som nu bralte årskillige af*
Svenska Rådet, at samtycka och underskrifva den-
na Fred i Julii-månad på Aleholm i *Dannemark*
(*): I sådana händer war nu Sverige råkadt: Det byt-
tes som et rof emellan dem; som ej ansågo det för de-
ras Fädernesland. Den fångne Konungens wänner in-
nehade ännu många Slott, hvaribland *Axevall* hölls
honom af *Gerdt Snackenberg* (m) tilhanda (**).

(*) Tract. Aleholm die Mart. post fest. S. Jac. 1366. cfr. Torf. L. c. Mess. T. 3. p. 23. & Holb. L. c. p. 455.
(**) Declar. R. Magn. ex Carc. Stockh. Sabb. prox. post Oct. Epiph. 1367.

4. Til at winna de Andelige, tog *Albrecht* ge-
nom et särskilt bref Klerkeriet i Upsala-Stift med all
dess egendom i löst och fast under sin beskärmelse mot
alt åkommande förtryck (***). Ärke-Biskop *Petrus*
war nyligen död (n) d. 18. Oct. sedan han kort förut
aldeles giort klart med Påfviske Kammaren angående

(***) Lit. R. Albr. Dom. instr. Oct. B. Mart. a. 1366.

(l) Detta war utan tvifvel wiggen til en så skadelig fred: Tyskarne sålde gerna Sveriges bästa för en hop förmåner i deras land.

(m) Denne hade likväl a. 1366. d. 9. Oct. af K. *Albrecht* fått *Aranäs* för sig och sina arfvingar; men han handlade upriktigt med begge Konungarne.

(n) Biskop *Hemming* i Åbo, som för detta år omtalad, blef och död detta år d. 22. Maj och hölls för et Helgon. v. Vastoy. vit. aqu. p. 89.

Digitized by Google

A. C. 1366. den af K. *Magnus* tilgrepne *S. Petri Skatt* (o): I hans ſtälle waldes d. 6. Nov. Dom-Probſten i Upſala (p) *Birger Georgſon* (pp) Konung *Albrechts* Råd och Canzler, ſom begynte inrätta en Fattigſtuga wid hvar Kyrka i Stiftet (*): Han war en gifmild och lärd man, ſom ſammanſkrifvit *S. Brigittæ* och *S. Botvids* Hiſtorier: Sin bekräftelſe fick han af Påfven d. 23. Julii 1367, hvarpå han d. 25. blef invigd i Upſala (**); men han nögde ſig ej dermed: Han reſte ut til Witerbo, der Urban V. då war, och emottog af honom ſielf wälſignelſen eller åhrekåpan, för hvilken han gaf 300 gyllen (***): Wid detta tilfälle erkände Påfven Svenſka Kyrkans ſielfrådighet och befriade henne från Lundiſke Primatens öfvervälde (†). Glädjen deröfver ſkall hafva warit orſaken, at fyra dagar i ſtälle för tre kommit til at firas i de ſtora Helgder i Sverige (††). *S. Brigittæ*, ſom då war i Rom, förſummade intet tilfälle, at ſtadga ſin nya inrättning i Wadſtena, på hvilken *Eliſabeth* af Holſten begynt wiſa ſin gifmildhet: Hon bade genom ſin Son *Birger* och flere wånner i Sverige hos Konung *Albrecht* och Regeringen brakt i wärkſtällighet hvad Konung *Håkan* begynt (†††); men ej kommit i gång, nemligen, at hvar och

(*) Meſſ. T. 3. p. 24.

A. C. 1367. (**) Peringſch. Mon. Ull. p. 149.

(***) Meſſ. L. c.

(†) Meſſ. T. 15. p. 63.

(††) cfr. E. Benz. Coll. MS. c. 5. §. 17.

(†††) v. ſupr. c. 13. §. 18. in not.

(o) Hans handſkrift af d. 28. Aug. 1366. wiſar, at han då lånte 34. mark. löd. af *S. Pehrs öre* och 17 af Kyrkans bygnings-medel, at betala til de Påfviſke Nuncier, pantſättandes derföre ſina ſilfverfat och klenoder. v. Peringſch. Mon. ull. p. 149.

(p) Han hade förut warit Kyrkoherde i Öſter-Haninge i Strengnäs Stift. v. Peringſch. L. c.

(pp) Hans Fader war Riddaren *Georg Jonſon* och hans Farbroder Biſkop *Thomas* i Wexiö. v. Meſſ. Theatr. Nob. Renov.

Digitized by Google

och en menniſkia i Svea- och Göta-Riked ſkulle til alla landsplågors afvändande och den heliga Jungfrus åhra åhrligen gifva en eller flere penningar til Kloſtrets bygnad, hvilket kallades *Wårfru-Penning* (*). Sådant war dock ingenting mot de beſkattningar (q), hvartil *Albrecht* förmådde Rikſens Ständer: Til at motſtå Konungen af Norige, ſom giorde et fåfångt inbrott i Wåſtergötland (**), och ej ſå lått wille ſläppa Svenſka Spiran (r), fick han af alle Sveriges Inbyggare, Andelige och Werldſlige, undantagande Kloſterfolk och fattige, dem Biſkoparne ſkulle urſkilja, hälften af allas åhrliga inkomſt, Biſkops-Kyrke-Kanike- och Präſte-Tionde, Pante- och Gåfvo-gods med mera, hvaremot han gaf ſin förſäkran, at ej anvånda ſådant utan til Rikſens förſvar och nödtorft (***); men med alt detta woro länder bortſlöſte och underſåtarne i ſtörſta betryck. A. C. 1367.

(*) Lit. R. Albr. Stockh. d. 23. Jul. 1366. Lit. Duc. Albr. ſuper eodem Deneria fer. 5. poſt Dom. Invocavit. 1367 it. R. Albr. in öknå prope Stekeborg. in Craft. B. Kanuti. 1374. cfr. Meſſ. T. 3. p. 24.

(**) Id. Anteck. p. 203. cfr. Er. Ol. p. m. 350.

(***) Oblig. R. Albr. d. Kongs näs Fer. 6. Pentecoſt. a. 1367.

5. Up-Svearne öpnade förſt ögonen: De ſågo, at Konungen i Dannemark nu hade likſå ſtor makt öfver Svenſka Hofvet ſom i *Magni* tid och at Riket på wiſt ſätt war i ånnu ſtörre fahra: De ſkrefvo til hela Götarike et efter den tidens ſmak bevekeligt och ſtarkt bref: *De klagade in för Gud*, *S.* Maria, *S.* Pehr, *S.*

(q) Hermed kan jämföras K. *Albrechts* bref til alle *Styrmän* nedan Hälſingeland om Skattens utmätning af hvar och en *Sndcke*- eller *Skiepslag*. Stockh. fer. 5. poſt feſt. S. Egid. 1366.

(r) A. 1366. (fer. 5. poſt Mich.) gaf K. *Håkan* gods på Wåſtgöte-Dal åt *Lauriz Biörnſon*, faſtän den orten borde lyda under Sverige: Sedan ſkänkte han a. 1377. d. 3. Febr. Kungsgården *Alfvom* i Alehårad wid Lödeſe til *Gudmund Gren*. Den tiden war *Sigmund* (Stake) af Måſeboda i Kind, en berömd man, den ortens Biſkop.

Digitized by Google

A. C. 1362. Påvel, S. Lars, S. Erik, S. Sigfrid, S. Henrik, S. Eskil *och alle Sveriges Patroner, huru olyckelige de funno sig under en Konung och et Råd, som beggedera woro menedare och Landet otrogne: De förklarade sin afsky för Tyskarnes wåld: De beslöto under Guds och alla Helgons beskydd och under Konung* Magni *anförande, den de wille lösa ur fängelset, at afskudda sig detta ok, hållande alle dem för wånner, som deruti med dem giorde et, och tvertom för uppenbare fiender alle, som wägde på Tyska sidan: De wille för friheten och Fäderneslandet wåga lif och gods: Lyckan kunde ej fela, om de fingo biträde af Rikets ypperste, hvilka skulle wara dem ansvarige, så framt de det ej giorde* (*). Af så tydeliga ord behöfde *Albrecht* icke gissa de Svenskes mening: At undgå blixten af detta åskedunder, skyndade han, at ingå et förbund med de Wendiska Städer emot Dannemark och Norige i Falsterbo d. 25. Julii A. 1368, hvartil ock sållade sig åtskillige missnögde af Danske Adelen (**): Innehållet war, *at Hanse Städerne, som nu krigade mot K.* Waldemar *och redan intagit åtskilliga orter i Skåne, fingo ej allena bistånd, utan förökning och bekräftelse på sina handels-friheter i Sverige: At Mekelburgska och Holstenska Huset skulle emellan sig dela Dannemark och Sverige behålla Skåne, Halland och Blekingen* (**). *Albrecht* wille först bruka detta förbund til sin Throns befästelse: Han angrep Norige samma sommar med en Flotta af Svenska och Tyska skiepp, hårjandes femton Söknar, och underlade sig hela Bohuslån med Hisingen, intagandes Marstrand, Kunghell och Bohus (†). Konung *Håkan*

(*) Torf. L. c. p. 496. Mess. T. 3. p. 24.

A. C. 1368.

(**) Holb. L. c. p. 456.

(***) Fæd. Wism. d. S. Paul. conversi. 1368. cfr. Mess. L. c. p. 25.

(†) Mess. & Torf. L. c.

kan war icke i stånd, at uthårda et sådant krig: A.C. 1368.
Han förbåd wål Hanse-Städerne all handel i Bergen och hela Norige; men kort derefter slöt han med dem et stillestånd på fem åhr och med Sverige et på tre (*), sedan han merendels fådt tilbaka de bortmista orter. Således trodde *Albrecht* sig hafva stillat misnöjet i et land, som dock suckade under hans ringa ömhet. Han gaf detta åhr Stads-friheter åt *Östhammar* i Börstil-Sokn i Upland (**).

(*) Torf. L. c. p. 497.

(**) Priv. Östham. d. Enelköp. d. Annunc. B. Virg. 1368. cfr. Lit. R. Alb. Östhammar. d. 28 Oct. 1383.

6. Audeliga wåldet underlåt imedlertid icke heller, at wara beswårligt med menniskio-stadgar och pålagor: Ärke-Biskop *Birger* höll d. 27 Sept. i Upsala et Kyrkomöte, som förordnade både ondt och godt: det förbjöd alle werldslige wid förbannelse, at hemligen eller uppenbarligen döma om Tros-Artiklar: Giftermål mellan dem, som woro i *andelig skyldskap* genom Fadderskap wid Dop och Bekräftelser, förklarades för olofligt (s): Den, som nekade grofheten af enkelt hor, skulle anses som en Kåttare, och Präster, som brukade Frillor, skulle oaktadt årskilliga Påfveliga tillåtelser bandlysas, mista tienslen och giöra sin åhrs böttring (***). *S. Petri* Skatt samlades åfven a. 1369. öfver hela Riket med all makt och besteg sig allenast i Upsala-Stift til 300 mark: Svenska (†). Linköpings Capitel begynte ock beifra sin rätt til slottet *Rumlaborg*, som låg på Domkyrkans ägor: Konungen måtte deremot gifva wederlag

(***) Synod. Upsal. d. 27 Sept. 1368. ap. Mess. T. 3. p. 25. A.C. 1369.

(†) Id. L. c.

Zzz 3

(s) Canonisk rätt har äldrig orimligare kunnat wisa sig, än i sådana mål: til ex. Äktenskap i fierde led woro förbudna, *emedan Elementerne woro fyra*, och i femte led, *emedan wärldenes underverk woro fem*.

Digitized by Google

derlag ej allena nu (*), utan ock ſedermera a. 1374. och 1381. (**); ty når det angick egendom, woro deſſe Fåder nåſtan aldrig nögde. *Urban* V. bekräftade detta åhr Wadſtena-Kloſters (t) friheter (***) och utgaf en Bulla om Jubel-helgder hvart trettiondetredie åhr (†). *Albrecht* ſtälte ſig nu wäl ſtrax efter de Svenſkes miſsnöje ſom han wårdade ſig om ſit Rike: Han giorde en Skogs-ordning för en del af Upland, *Hammar-Triding* i Trögshårad (††), til Skogens bibehållande kring Kungsgården *Huſaby* (u), ſom jemte flera bewis ådaga lägger, huru ſtore Skogar i Riket warit der nu merendels år Slåtbygd; men i öfrigit kunde hans upförande intet öfvertyga Underlåtarne, at han mente dem wäl: Kårlek, Förtroende och et godt Rykte kunna ſnart förloras; men icke ſå lått återwinnas: Den fångne *Magnus* hade många wånner, ſom öktes dageligen; ty menigheten är ſå fatt, at medlidande följer på bitterhet: Isländarne togo i ſynnerhet del i hans olycka: *Torſten Eiliſſon*, ſom i Halland blifvit fången af de Danſke a. 1362. men af K. *Måns* lösgifven, hade nu kommit

A.C. 1369. (*) Lit. R. Albr. d. 14 Oct. 1369. (**) cfr. A. O. Rhyz. Sv. G. Mun. p. 159. (***) Lit. Urb. V. Monte-Fiaſc. Non. Aug. 1369. (†) Lit. Bjusd. 6 Id. Apr. 1369. (††) Mand. K. Albr. Stockh. d. Viti & Modeſtia. 1369. ap. Had. ad LL. prov.

(t) S. *Brigitta* och hennes Doter S. *Karin* fingo åhret förut (a. 1368.) hvarjehanda andeliga privilegier för deras perſoner, ſom at låta ſåja måſſor för ſig på bandlyſta ſtällen, bruka rörliga altare, taga Sacramenterne af hvad Präſt de wille, få full ſyndaförlåtelſe en gång i lifvet och en gång i dödsſtunden etc. v. Lit. Urb. V. de Monte-Fiaſc. 2. Id. Jun.

(u) Förordningen war ej annat, ån en bekräftelſe på dylika åldre: Tridings-Tingen ſkulle hållas fem gånger om åhret i Liſlena: Ek och bärande trän fick ingen hugga: Skogs-betienterne woro *Hufvudmän, Wärnemän etc.*

Digitized by Google

mit längst från sit fosterland, at besöka honom i hans fångelse: Han blef på återresan fasttagen af Lybeckarne; men K. *Albrecht* satte honom i frihet (x). A. C. 1369.

7. Konungen i Norige wille betiena sig af de Svenska Sinnens delning til sin Faders befrielse: Först tilböd han en wänlig underhandling; I början af åhr 1370. skickade han til *Albrecht* otta Sändebud *Jon Haftornson*, *Erik Kettilson* och *Jon Hierna*, Riddare, *Lars Biörnson*, *Håkan Jonson*, *Henrik Mikelstorp*, *Kolbiörn Kettilson* och *Uffe Jonson*, wåpnare, med Fullmakt, at giöra fred (*): Deremot afsärdade *Albrecht* Biskoparne i Linköping och Skara, Mariken *Carl Ulfson*, *Bengt Philipson* och *Bo Jonson* (y), at sammantråda om samma åhrende med de Norske i Lödese (**); men alle dese utråttade ingen ting (***): *Albrecht* let på Hanse-Städerne och påstod mycket; men *Håkan* giorde honom det förbundet onyttigt, lämnandes denna handlande Makt, som ingen annan affikt hade, än sin winning, samma friheter i Norige som tilförene (†): Konungen i Dannemark hade wål åhret förut måst resa ur sit land och söka sig hielp hos Påfve och Keisare mot Sverige, Hanseståderne och sine undersåtare (††); men i hans frånvaro hade hans Marsk *Henning Podebusk* utwärkat en fredshandel, hwaruti Danska Kronan til Hanse-Städerne afstod hela Skåne i femton åhr för den skada de lidit genom *Wisbys* plundring A. C. 1370.

(*) Mand. R. Haqu. Bohus. die Ven. post Fest. S. Canuti 1370.

(**) Mand. R. Albr. Örebro. fer. 5. post Invent. S. Crucis, 1370.

(***) Mess. T. 3. p. 26.

(†) Torf. L. c. p. 497.

(††) cfr. Holb. L. c. p. 457.

(x) K. *Håkon* giorde honom sedan til Lagman på Island, v. Torf. L. c. p. 497.

(y) Han hade då den tiensten, som kallades *Officialis Generalis*.

Digitized by Google

A. C. 1370. (*) Transact. cum civit. Stralf. prid. Aſcenſ. Dom. a. 1370. cfr. Chron. Sclav. inc. auct. & Meſſ. T. 3. p. 25. (**) Tract. Stralſund. d. Sim. & Jud. 1371.

dring (*): *Waldemar* förnyade ock med dem följande åhret denna afhandling i Stralſund, dock med det fluga förbehåll, at de ſedan ſkulle upläta deſſa orter til Dannemark; men aldrig til Sverige (**): Således woro både Norſka och Danſka Hofven ledige, at blanda ſig i de Svenſka ſaker: *Waldemar* giorde det icke uppenbarligen; men underblåſte elden alt hvad han förmådde. *Håkan* ſamlade en ſtor krigshär och föll in i Sverige om wåhren a. 1371: Många miſsnögde flogo ſig til honom, äfven ypperlige män (z), ſå at han kunde tåga ända til Stockholm, hvilket han inſpårrade: Af hans hufvudläger (a) på norra ſidan och en Skants, ſom han der upkaſtade, kallas ännu den trakten *Kungs-backen*. Under detta war *Albrecht* i ſtort bekymmer: Han fann, at de Svenſke ej utan ſkäl mindre älſkade honom, än *Håkan*, ſom belägrade deras Hufvudſtad; ty gaf han goda ord och trådde *Larsmäſſe*-afton med Rikſens Råd in i Gråbrödra-Kloſter (b), der han giorde följande löften: *Han wille ſom en god Konung bättra den ſkada Hans ämbetsmän tilfogat Rikſens Män och Almoge mot hans wilja:*

A. C. 1371.

A. C. 1731.

(z) Deribland ſkall hafva warit Biſkopen i Abo (cfr. Er. Upſ.); men *S. Hemming* kunde det ej wara: *Johannes*, en belåſen Man, ſom warit *Rector Academiæ* i Paris (v. Speg. Chron. Epiſc.), war der denna tid Biſkop.

(a) I lägret för Stockholm (in craſt. poſt feſt. S. Petri ad vinc.) bekräftade K. *Håkan* den ägendom, ſom *Gerhard Sykte* fådt af K. *Magnus*.

(b) Der gaf han ock ſå ſamma åhr (fer. 4. poſt S. Bartholom.) til Riddaren *Leke Offradſon* ſin förſkrifning på 300 mark. lödige, för hvilka han pantſatte honom *Kungſtra* och *Irſtad* i Wåſtmanland.

Digitized by Google

wilja: Han ſkulle antwarda i Rikſens Råds hån- A. C. 1371.
der Stockholms *Slott*, Åbo, Axawall, Wiborg, Tavaſtehus *och* Borgholm (c), *jemte de fäſten han af ſin Fader inlöſte, ſå wäl ſom ock alla dem han kunde intaga i Skåne, Halland och Blekingen: De Rådgifvare han i det målet wille hålla ſig til, woro Ärke-Biſkopen och hans ſex Lyd-Biſkopar*, Erengiſle Jarl, Carl Ulfſon *af Tofta*, Bengt Philipſon, Erik Kettilſon, Bengt Nilſon, Jenis Hierna, Amund Jonſon *och* Erik Carlſon, *Riddare*, Bo Jonſon, Finvid Finvidſon, Ulf Jonſon *och* Lars Biörnſon, *Svener: När någon af dem frånföll, ſkulle Rådet förordna en annan i ſtället: Alla Slott wille han förtro åt Inländſke Män, ingen ting göra utan Råds råde, ſtyrka och älſka Kronans betienter: De, ſom hade gods i Norige och Dannemark, ſkulle icke derföre anſes ſom fiender, ej heller de utländſke hindras från deras ägendom i Sverige.* (*)

(*) Oblig. R. Albr. Stockh. in vigil. S. Laur. 1371. ap. Hadorf. ad Chr. Rythm. p. 34.

8. Denna Förlikning giorde *Håkan* kraftigare motſtånd, ån en hel krigsmakt: Han hade ingen annan utväg, ån at ſtrax ſluta fred d. 14 Aug., hvaruti han erhöll ſin Faders frihet emot 12000 mark Cölniſke, för hvilken Summa ſextio Norſke Adelsmän gingo i borgen: *Magnus* och han affſtodo åt *Albrecht* hela Sverige tillika med all den rätt de haft til Skåne, Halland och Blekingen, hvarföre ock *Albrecht* ſedan i ſin titul kallade ſig *Skånes Landsherre*. *Magnus* ſkulle i ſin lifstid behålla til ſit underhåll hela Skara-Stift, ſom beſtod af Wäſtergötland, Wärmeland och

(c) At emottaga deſſa tre ſidſta Slott, nämdes i ſynnerhet *Bo Jonſon* (Grip).

Digitized by Google

A. C. 1371. (*) Tract. Sockh. prid. assum. B. Virg. 1371. ap. Meſſ. T. 3. p. 26. & P. Clauſſ. Chr. Norv.

Daſ, dock utan Konungſlig rätt (*). Således ſlapp *Magnus* ur ſit fängelſe och följde med ſin Son til Norrige; men han lefde ej länge dereftet: Han drunknade a. 1374. d. 1. Dec. på *Blomſiärden* wid *Länghol-men* (**) ej långt från Strömſtad i Bohuslån, då han på et Fartyg i ſtor ſtorm ſkulle fara dröfver: Ingen af alle dem, ſom då tillika förgingos, fans igen mer än han, hvarföre ock gemene man höll honom för helig (d): Til hans åminnelſe ſer man ännu på det ſtället höge ſtenar upreſte i liknelſe af et Skiepp med en högre wid hvardera ändan (***). De Norſke och Isländarne hafva mycket älſkat *Magnus* och aldrig kallat honom *Smek*, utan dels *den Gode*, dels *den Mäk-tige* (†). Om någon Konung i werlden kunnat bevi-ſa, huru falſk och obeſtändig den ſaken är, ſom kallas *Lycka*, når ej wishet får regera henne, få är det vis-ſerligen denne: Han war från waggan fredlig arfvinge och ägare af Sverige och Norige: Han rådde efter Skånſke handelen öfver hela Scandinavien, ſträckandes ſit wälde i öſter och wäſter från öjarne norr om Skottland, öfver Island, in uti Ladoga i Ryſsland: Han följer i början de klokas råd och kan förelkrifva ſine grannar lag: Han faller i weklighet och wällyſt, ſläpper Styrſel tömarne i bedrägliga händer, bortſlö-far ſina länder, ſit folks och ſina Barns wälfärd: Han ſtöts af dem från Thronen och dör ſom en olyckelig flykting. Af hans mynt i Sverige har man ej annat, än klippingar med et M. under en krona eller ock utan krona (††) men hans efterdöme bör ſtändigt ligga Förſtar för ögonen. 9. Så

(**) cfr. E. Tuneld. Geogr. p. 243.

(†) Annal. Flatej. & Torf. l. c.

(††) E. Brenn. Theſaur. Num. Tab. 5.

(d) Man menar, at hans lik blifvit begrafvit i Warnhems-kloſter. v. Meſſ. T. 3. p. 27.

Digitized by Google

9. Så snart *Albrecht* sluppit Norska kriget och ej mer fruktade den Danske *Waldemar*, som nu war matt efter sidsta freden, ôfvade han i Sverige åtskilliga hårdheter: Adelen utmattade han så med onôdiga môten och stränga wapne-syner, at han tvingade til sig en stor del af dess gods: Mången Frälseman, som ej fôrmådde underhålla så stark rusttienst, blef då Skattebonde och mången både husvill och landsflyktig (*): Almogen betungade han med dryga pålagor (c); men det odrägeligaste war fôr alle Rikens Invånare, at han drog Tyskarne främst wid alla tilfällen och lämnade åfven mot sin fôrsäkran många Kronans Slott i deras händer (**). Det är sant, at Sverige har at tacka så wäl hans som de följande Tyske Konungars tid fôr många ädla Slåkter, hvilka då inkommit och sedermera giort landet mycken tienst och heder, som *Hornar*, (f), *Flemmingar* (g), *Barnekower* (h), A. C. 1371.

(*) cfr. Laur. Laurin. annot. ad a. 1374.

(**) Mess. L. c. T. 3. p. 26.

(c) Man har gamla rim på det fôrakt, som *Albrecht* och hans Hof giorde af Bôndernes klagomål: Til ex.

Sôte Herre Konung, I skipen oss rätt:
Ich kan nicht bättren, min leue knecht.

v. Er. Ol. L. 4.

(f) *Sigmund Lorensson* (Horn) af *Ranzin* och *Kribe* i Pomern skal hafva fått fôrlåning på Oland, der en *Elof Sigmundson* kort tilfôrene innehaft *Borkholm*: Hans Son war *Georg* och Sonesonen *Elof* eller *Olof*, alle Svenske *Hornars* Stamfader. v. Mess. Theatr. nob. Sv. renov. I. F. Gauben Held. Lex. et Geneal. Horn. Ranzin. MS.

(g) Genom *Clas Flemming* från Pomern.

(h) *Ravn*, *Henrik* och *Ulrik* (Barnekover) hafva alle tillika med Rikens Råd underskrifvit K. *Albrechts* Stadga af Stockholm. 1375. v. Hadorf. ad LL. prov. p. 29.

Digitized by Google

A. C. 1371. *Kruſar* (i), *Bylover* (k), *Königsmarker* (l), *Kyhler*, *Diekner*, *Pinnover*, *Kromediker*, *von Wizen*, *Vmreiſer*, *Snackenborger*, *Molteker* och flera; men ſå införde ock *Albrecht* en hel hop gemene ſållar, ſom gufvo ſig anſeende och uphofvo ſig öfver de infödde utan blygſel, hvarigenom åtſkilliga af dem drillade ſig til hederliga giften och goda wilkor (*): Man kan wål tänka, at ſådant förorſakade afvund hos Svenſke Adelen, ſom i början icke en gång kunde wänja ſig wid de förnämare: Den Tyſke Biſkop *Gotſkalk* i Linköping, förmåten kanſkie af ſin ſkyldſkap med Konungen, wille med alt för ſtor myndighet återtaga någon Domkyrkans ſtridiga faſtighet; men blef af Riddaren *Mats Guſtaffon* (m) ihielſlagen wid Linderåhs-Kyrka i Småland a 1372. (**): En ſå grof gerning, i ſynnerhet emot en Prelat, hade aldrig wid andra omſtåndigheter kunnat förſonas; men *Mats* fick dock böta för ſig med penningar (n): Munkarne hafva föregifvit, at han derefter ingen dag kunnat trifvas, at ingen gryta kunnat ſkiuda och intet öhl giöras i det hus, der han kommit in, at han ſielf

(*) cfr. L. Holb. D. H. T. 2. p. 485.

A. C. 1372. (**) Chron. E. Linc. in Mon. Eccl. Benz. p. 225. Meſſ. L. c. p. 27.

(i) *Ficke Krus* kom in med K. *Chriſtoffer* af Bejern.

(k) *Johan Bylov* följde med K. *Erik* af Pomern.

(l) *Herbricht Königsmark* har underſkrifvit ofvannämde Stadga af Stockholm 1375. Han fortplantade en gren af detta namn i Sverige, men dock icke den, ſom blomſtrat i wåra tider.

(m) Han förde i wapnet en Sparre med tre roſor: med *Brigitta* (Blå), en Doter af *Måns Knutſon* och *Asruna Johans Doter*, aflade han Sonen *Guſtaf Matſon*.

(n) 400. mark Svenſka gaf han åt Linköpings Domkyrka, för hvilka han pantſatte ſina gods *Muſaboda* och *Allakra*. v. A. A. v. Stiernman. Höfd. Min. p. 283.

Digitized by Google

ſielf borttvinat och hans afkomma aldrig ſedan kommit på fötter (o). Efter *Gotskalk* blef Årke-Dicknen *Nils Hermanſon* från Skenninge, Årke Biſkop *Petri* Syſterſon, en from och witter man (p), Biſkop i Linköping a. 1373. eller ſamma åhr ſom *S. Brigitta* dog, ſedan hon nyligen öfvertalt Påfven, at åter flytta ſin Stol från Avignon til Rom (*): Denne *Nils* befordrade mycket både *S. Brigittas* Orden i Wadſtena och alla Kyrkans förmåner, war alfvarſam i ſit åmbete, bandlyſte ej allena K. *Albrecht* utan K. *Håkan* i Norige (**) och blef efter ſin död (q) giord til et Helgon (r). A.C. 1372. A.C. 1373. (*) cfr. Vertot. Hiſt. de l' Ordr. de S Jean de Jeruſ. L. 5. (**) Vaſt. Vit. Aquil. p. 139. cfr Not. E. Benz. p. 73.

10. Wid paſs tvåhundrade åhr tilförne hade Påfvilka myndigheten i Sverige åtminſtone måſt bruka någon lämpa och höflighet; men nu wiſte hon ej annat af, ån befalla: När man jämförer *Alexandri III* Bulla (***) mot *Gregorii XI.* bref, ſom nu kom til Abboterne i Gutvalla, Nydala och Warnhem, at de ſkulle bandlyſa Magiſtraten i Wisby, om den ej återkallade en ſin Stadga, ſom förböd Teſtamenten til andeliga Bruk, når de öfverſkredo en wiſs Summa (†), lår man finna en ſtor åtſkilnad. *Albrecht*, ſom låt in- (***) v. ſupr. c. 5. §. 6. (†) Lit. Greg. XI Lugd. 6. Id. Maj. 1373.

(o) Hans Soneſons *Lage Guſtafſons* Doter *Karin* war gift med *Carl Bengtſon* til *Winstorp*; men utan barn.

(p) Han har författat S. *Mariæ* Moders, S. *Ansgarii* och S. *Brigittæ* lefvernes-beſkrifningar.

(q) Han dog A. 1391. En gång drog han ſig i enſlighet ur werlden; men S. *Catharina* i Wadſtena öfvertalte honom, at återtaga ſin ſyſla.

(r) Måſſan, ſom ſöngs på hans helgd, kan ſes in Mon. Eccl. E. Benz. p. 109.

Digitized by Google

A.C. 1373. drifva ſina pålagor i Riket med mycken hårdhet, hvaraf i ſynnerhet nu på Oland ſkiedt prof, måtte ödmiuka ſig ganſka mycket för Kyrkovåldet genom et Påbud a. 1374 om Präſte-Tiondens riktiga betalning (*). Denne Konung, ſedan han med ſtor begängelſe emottagit det från Rom hemkomna S. *Brigittas* lik (s), giorde en reſa öfver til Wismar, dit många Tyſke Förſtar ſamlades: Han wiſade der ſin ſtorhet med präktiga måltider, ſpel, tornering och all ſlags koſtnad, hvarpå ej annat kunde följa, än at han hemförde tome pungar och en hop utblottade Tyſke Hofmän, ſom undertrykte de inhemſke (**): I Sverige uphörde icke detta ſlöſande: Han ſkickade til ſine wänner och anhörige i Tyſkland otalige ſkänker wid allehanda tilfällen, ſom Nyårs- och Faddergåfvor med mera (***), ingen mindre än 100. mark. lödige (t): At fylla ſådan briſt i caſſan, fordrades hielp af Ståndene, för hvilka han nu begynte klaga öfver ſin medellöshet (†). Det är ſant, at både Andelige och Werldſlige Herrar en tid ſlagit under ſig mycken ägendom til Kronans affaknad; men ſå påſtod ock *Albrecht* icke mindre tilbaka, än hvart tredie hemman af deras Frälſe til ſit Hofs underhåll (††), och man kan tänka huru ſådant blef uptagit, ſärdeles af Kyrkans Fäder, ſom ſtrax gufvo det ſin myndige Förman tilkänna.

A.C. 1374. (*) Mand. R. Albr. Stockh. in oct. Epiphan. 1374.

(**) Meſſ. Anal. p. 204.

(***) Er. Upſ. L. 4. p. m. 356.

(†) Meſſ. T. 3. p. 28.

(††) Er. Upſ. L. c.

11. Ärke-Biſkop *Birger*, ſom nu fådt en den tiden wanlig Påfve-befallning om flitiga Kyrko-mötens hållande i alla landsorter (†††), lade detta år råmärken

(†††) Lit. Greg. XI. Avign. d. 29. Junii. 1374.

(s) Det anlände til Sörköping, och begrofs i Wadſtena d. 4. Julii.

(t) Efter wårt räkneſätt 2400. dal. Silfmt.

Digitized by Google

ken i de norra orter mellan Upſala och Åbo-Stift, då A. C. 1374.
Torſten Styrbiörnſon (Gren) war *Konungs-Fogate* i
Helſingeland (*): Han ſkall wid detta tilfälle haſva låtit (*) cfr. J. Steckſen. diſſ. de
föra til ſig gamle Helſingelagen (u), ſom lågs i *Selån-* Weſtrob. Upſ.
gers-Kyrka warit faſtlånkad med järnkådior (**). Wid 1737.
återkomſten mötte honom Konungens ofvannåmde (**) J. Peringſ.
penningebriſt: Han nödgades då förſt på åhret 1375. Mon. Ull. p. 150.
tillika med hela Rikſens Präſterſkap förſträcka honom A. C. 1375.
en ſtor Summa, hvilken *Albrecht* förſkref ſig at be-
tala, hälften 1376. och hälften 1377. (***): men at (***) Oblig. R.
derjemte afvärja all oläkerhet för hvars och ens gods, Albr. d. 19. &
förmådde man ej allena Konungen, utan hans Fader 20. Jan. 1375.
Hertigen, til en ſtark förſäkran, at bibehålla både An-
deligt och Werldſligt Frälſe wid alla deras dåvarande
Friheter, ſå at ingenderas Fogdar dem på något ſätt
ſkulle qvälja (†). Imedlertid war landet upfyldt med (†) Declar Reg.
knorr, farlighet och oreda, ſom ej war underligt i en ſå- & Duc. Albr.
dan regering. En Konung, ſom utan begrep om ſty- Stockh. die
relſen, utan at känna ſit Rike och utan ömhet för ett Septem Fra-
under pålagor qvidande folk, endaſt tänkte på ſina nö- trum. 1375.
jen, mente at ſtälla alt til rätta genom Förordningar,
ſvaga läkemedel i en ſiuk Rikskropp: Han utgaf en
Stadga til almänna trygghetens hägn, ſom tillika un-
derſkrefs af hans Fader och fyratiofem Råds-Herrar,
Riddare och Wåpnare, hvarefter Hus-Kyrko-Tings-
och Qvinno-Fred woro heliga, fredsbrytare biltoge

och

(u) Titulen af denne gamle Lag war ſådan: *Sva ſkiptis landum tvegga Konunga mållan, at Sverikis och Norikis börjas i Uli- Träſki och ledir epter jfina femton wiknu langan.* Detta läſtes d. 16. Oct. 1374. i Riksrådets *Finvid Finvidſons* och tvenne Präſtmåns närvaro, Peringſch. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1375. och alle reſande wål befordrade: Den, ſom förſvarade ſig mot en wåldsvårkare, in- eller utlånning, ſkulle wara ſaklös och angriparen hvarken i Kyrkor eller Kloſter niuta beſkydd: Hvar och en, ſom antog Konungens tienſt, ſkulle ſvårja på detta Påbuds efterlefnad, hvilket på prof i tre åhr ſkulle i akttagas (*); men man giorde dock i landet hvad man wille; ty ſällan ſattes någon lag i wårkſtållighet.

(*) Conſtit. R. Albr. Stockh. fer 5. poſt Feſt. St. Erici. 1375.

12. Under detta tilſtånd i Sverige dog Konung *Waldemar Otterdag* i Dannemark, ſom ej allena med ſina bedrågerier giordt ſine grannar mycket ondt, utan ock med ſin ſnålhet, grymhet och blodtorſtighet plågat ſine egne underſåtare (**): Gemene man hade ſlåta tankar om hans ſalighet (x); At han ej war Religions-kår, kan dömas af hans ifriga bref til *Gregorius XI*, då denne Påfve rådt honom, at ej wara ſå tyranniſk emot ſit folk; ty deruti tilbiuder han ſig, at öfvergifva ſin Tro (y): Han lämnade tvenne Barnebarn, *Albrecht Henrikſon* af Mekelborg, född af hans äldre Doter *Ingeborg* (z), och af den

(**) cfr. L. Holb. H. D. T. I. p. 462.

(x) Almogen ſade, at wakten på Bohus ſedt hans Siäl efter hans död dragas genom Slottet illa ſkrikande (Meſſ. T. 3. p. 27.) och ännu i Skåne kallas et wiſt dån, ſom ſtundom hörs i luften, K. *Waldemars jakt*: Detta är dock ej annat, än ſtore ſkockar af flytt-fogel, ſom wål hörs, men icke ſyns, emedan han flyger ſå högt.

(y) Brefvet war ſå-lydande: *Konung* Waldemar *hälſar Romerſke* Påfven: *Wi hafve naturen af Gud, Riket af Inbyggarne, wårt goda af wåre Förädlrar, wår Tro af Edre Företrädare, hvilken, om I icke åren oſs til viljes, wi ſkicke Eder hermed tilbaka: Farvål.* ap. Holb. p. 461.

(z) Hon ägde *Henrik Suſpenſor* af Mekelburg, Svenſke

Digitized by Google

den yngre *Margareta Olof Håkanſon* af Norige, eller ock af Sverige; ty han war Son och Soneſon af Svenſke Konungar: Hvilkendera af deſſe ſkulle eftertråda ſin Morfader, kunde de Danſke i Odenſe, under Drotſen *Henrik Podebuſches* ſtyrſel, ej komma öfvereus: Alt hvad man gjorde på den Riksdagen war, at återgifva åt *Cecilia, Peder Hvides* änka, de gods, ſom *Waldemar* henne med orätt frångtagit, på det hans Siål intet qval ſkulle lida efter döden (*): Änteligen förlikte man ſig a. 1376. om den unge Norſke Prinſen (a), hvars Moder hade mycket af ſin Faders ſlughet och wiſte, at betiena ſig af ſit Köns förmåner. *Olof* war då på tionde åhret: Han ſkref ſig i ſin Titul *Rätt Arfvinge til Sverige* (b) och war den förſte i Dannemark, ſom kallat ſig *Gottis* eller *de Göters Konung* (**). Ständerne af Skåne, Halland och Blekingen utvalde honom i Roſkild (c) kort för Påſk (***), hvilket Jutland och alla öjarne A. C. 1375.

(*) Id. p. 469. A. C. 1376.

(**) L. Holb. L. c. p. 470.

(***) Elect. R. Olai Roſkild. fer. 3. poſt Dom. Invoc. ap. Torf. H. N. P. 4. p. 504.

Konungens Broder: Med honom hade hon en Doter *Maria*, ſom giftes med Hertig *Wratiſlav* i Pomern och war K. *Eriks* moder.

(a) Man lofvade ſig med honom lycka och god tid: Det wet man, at åhren 1373, 76 och 77, fick man på Island wid Helgafiälls-ſtranden en ovanlig myckenhet ſmå Hvalfiſkar, nemligen 1700, 600 och 800. (v. Torf. L. c. p. 499.): om ymnigheten warit ſå ſtor i andra mål, är mig obekant.

(b) Hans Moder kallade ſig redan *Sveriges Drotning*, efter hon war *Håkans* Gemål, ſom påſtod ſig wara Sveriges Konung.

(c) De, ſom underſkrefvo wal-acten, woro Ärke-Biſkopen i Lund med des Capitel, Abboten i Helgona-Kloſter, Prioren i Dalby, *Thue Galen*, *Holger Gregerſon*,

Digitized by Google

A. C. 1376. efterfölgde. Gamle Hertig *Albrecht* kunde ſådant på ſin Soneſons wågnar icke tåla: Han angrep Dannemark med en Flotta af Svenſka och Tyſka Skiepp; men led ſå ſtor ſkada af ſtorm, at han ingenting kunde uträtta: Han lät ſåledes beqvåma ſig til en Förlikning om höſten i Köpenhamn (*) och ej långt derefter dog den unge *Albrecht*, ſå at Mekelburgſka Huſets fordran på Danſka Kronan uphörde. *Olofs* Moder *Margareta* hade nog ſkickelighet, at undanrödja alla hinder: Hon ſparde ingenting, at winna Präſterſkapet, i ſynnerhet Årke-Biſkopen i Lund *Nils Johanſon* (d), en mäkta dryg Prelat, offrandes til Domkyrkan koſtbara ſkånker (e), hvaruti också *Olof* henne liknade, ſom följande åhret lämnade åt Årke-Biſkopen en fierdedel af Lunds Myntpräſs (**); men ſå ſnart denna Drotning ſatt ſig faſt i ſåtet, lät hon icke mindre Andelige ån Werldſlige känna ſin myndighet.

(*) Compoſ. Hafn. d. S. Mathæi, 1376.

(**) Cfr. Meſſ. T. 3. p. 28.

13. Påfviſka wåldet waknade imedlertid wid *Albrechts* driftiga förſök i Sverige (***): *Gregorius* XI. befalte Prelaterne i Lund och Weſterås bandlyſa alle werldſlige Herrar, ſom underſtodo ſig giöra de Andelige eller deras ägendom i Upſala-Stift något förnär (†): Han ſkref åfven til begge Årke-Biſkoparne i Up-

(***) Cfr. ſupr. §. 10.

(†) Lit. Greg. XI. Avign. 3. Id. Jan. 1376.

Anders Lunge, *Pehr Nilſon* af Blekingen, Riddare, *Torkel Nilſon*, *Henrik Joſephſon*, Befalningsman på Lindholmen, *Boſe Paris*, Befallningsman på Warberg, och *Peder Broch*, wåpnare.

(d) Han förde *Ryninge*-wapnet, ſkref *Annales Eccleſiæ Lundenſis* och dog a. 1379.

(e) D. 16 Oct. 1376. gaf hon dit *Monſtrantiam de magno Berillo* med guld och ädle ſtenar beſatt. v. Meſſ. L. c.

Digitized by Google

i Upſala och Lund om ſamma ſaks i akttagande i Strengnäs-Stift (*), likſom kort derefter om det ſamma i Lunds Stift (**), hvaraf ſes, at denne Guds Tienares Tienare talade ſom Herre (f): *Albrechts* upförande deremot war efter wanligheten ſvagt och elakt: Han utgaf wål et öpet bref, hvarmed han befullmäktigade fyra Rådsherrar, Marſken *Carl Ulfſon*, *Bengt Philipſon*, *Birger Ulfſon* och Drotſen *Bo Jonſon* til et ſammanträde på wiſs tid och ort med Ärke-Biſkop *Birger* och Biſkoparne *Nils* i Linköping, *Mathias* i Weſterås och *Henrik Godekini*, utvald i Wexiö, at i wänlighet afgiöra all ſtridighet emellan Kyrkan och Klerkeriet, å den ena, ſamt Konungen och Kronan å andra ſidan, til evärdelig efterrättelſe, bekräftandes derjemte alla de Andeliges friheter, ſom ſkyddade både dem, deras folk och gods från all Konungslig rätt (***); men man märkte, at han med alt detta ingen mening hade, hvarken at förnöja Kyrkan eller de werldslige. Om han få upriktigt welat renſa landet från ſine blodiglar och utländſke Fogdar, ſom han genom bref til alla Biſkopsdömen (†) påböd wargars och biörnars (g) utrotande (h), få hade han kunnat dämpa

A. C. 1376.

(*) D. Avign. 14. Kal. Mart. 1376.

(**) D. Rom. 4 Id. Apr. 1376.

(***) Mand. R. Albr. Stockh. fer. 4. poſt Exalt. S. Crucis. 1376.

(†) Lit. circ. R. Albr. Stockh. Die Concept. R. Virg. 1376.

(f) Han gaf nu åfven Wadſtena-Kloſter lof, at innom ſig få wälja Abbediſſor och Priorer. v. Lit. Greg. XI. ad Archi-Ep. Upſ. & Ep. Strengn. & Link. Anagn. Kal. Oct. 1376.

(g) Följande åhret gaf K. *Albrecht* Abbediſſan och Fruerne i Fogdö lof, at ſätta ſpiut för wargar, biörnar, ålgar och flera diur i Kloſtrets ſkogar. vid. Lit. R. Alb. Telg. in craſt. Lamberti. 1377.

(h) Hvarje ſex bönder ſkulle åhrligen utgiöra et Skinn til wedermåle eller böta 1 mark penningar.

Digitized by Google

A. C. 1376. pa mycket Sielfsvåld; ty den, ſom ſkall ſtyra halsſtarrigt folk, bör nödvändigt hafva rena händer;
A. C. 1377. men han upwäkte altid nya miſsnöjen. A. 1377,
(*) Meſſ. T. 3. p. 28. & Anal. p. 205. då hans Drotning *Ricardis* dog ſidſt i April (*), beſwärade han åter Riket med dryga pålagor (**): Förmodeligen behöfde han penningar til det nya gifter-
(**) Id. T. 15. p. 65.
A. C. 1378. mål han åhret dereſter med ſtor prakt och i många Tyſke Förſtars närwaro ingick i Wismar med *Helena* af Brunsvik, Hertig *Magni Torquati* Doter (***),
(***) Id. T. 3. p. 28. & T. 15. p. 65. ſom ſedan icke länge lefde; men det ſkiedde på et ſätt, at hvar Man knorrade, intil ſielfva Rådet, dock alramäſt Präſterſkapet, ſom minſt wille lida intrång i ſine förmåner.

14. *Albrecht* hade mindre ſtyrka mot de Andelige, än den ſluga Drotning *Margareta* i Dannemark; men hon måtte dock ſwikta för Årke-Biſkopen i Lund: När hon höll ſit Hof på *Lindholmen* i Skåne, betungade hennes Fogdar Capitlets Bönder i et och annat mål, hvaröfver Årke-Biſkopen klaga-
(f) cfr. Torf. H. N. P. 4. L. 10. p. 507. de hos Påfven, ſom ſtrax anſtälte ranſakning (i) och hotade med förbannelſe (†), hvilken ock Prelaten war
(††) L. Holb. L. c. p. 475. i ſtånd at utföra (††): *Margareta* förlikte ſig derföre
(†††) Oblig. R. Margar. Lund. die S. Camuti. 1379. med honom följande åhret, förſäkrandes, at aldrig mer beſwära Kyrkobönderne utan deras goda wilja (†††). Efter denne Årke-Biſkop, ſom dog ſtrax derpå, kom
(*) Meſſ. T. 3. p. 29. *Magnus Nilſon* (*) af Fyen (k), hvilken icke mindre

(i) Derom betroddes Biſkoparne af *Lybeck*, *Camin* och *Wexiö*.

(k) Han förde Winſtorpe-wapnet och dog d. 11 Martii a. 1390. på Åhs-kloſter i Halland, ihielſlagen af bomen på wind-bryggan (Catal. Archi-Ep. Lund.

Digitized by Google

dre på Danska sidan underhöll Kyrkans myndighet, A. C. 1378.
ån de Svenske Prelater nedkufvade deras Konung: *Albrecht* måste icke allena bekräfta Ärke-Biskop *Birgers* och Upsala-Domkyrkas frihet från all Konungs-Dom och utskylder (*), utan ock gifva både Andelige och werldslige en förskrifning, at hägna dem wid deras gamle Rätt, aldrig pålägga dem något, som de ej sielfve frivilligt bifölle, och återgifva godsen åt alle, som mist dem eller ur Riket flyktat utan lårdeles förbrytelse (**): Detta underskrefs af Konungen, hans Fader och Bröder (l); men mer af tvång och weld, ån kårlek: De wille åter ställa sig in med de Andelige, at derigenom skaffa sig penningar; ty i det målet woro de, liksom Kyrkowälder, aldrig nögde. En Split i Romerska Församlingen, som detta år upkom mellan tvenne Påfvar, *Urban* VI. och *Clemens* VII, hindrade icke Ärke-Biskopen i Upsala, at betala så wäl nu som sedermera (m) wackra summor til Påfvilke Kammaren (n), hvilka ej litet mattade landet. *Urban* VI, til hvilken de

(*) Lit. R. Alb. Telg. fer. 4. infr. Dom. Pasch. 1378.

(**) Oblig. R. Alb. Westerås. Dom. prov. post. fest. Martini. 1378.

ap. Nettelblad. Bibl. Sv. p. 184.): Efter honom följde *Petrus*, som dog i Helsingborg a. 1391. och efter honom *Jacob Gerhardson* (Königsmark), en berömlig Man, som dog a. 1410.

(l) Hertigarne *Henrik* och *Magnus*.

(m) A. 1381. giorde han sin visitation til Romerske Kammaren genom sin Procurator *Jonderus Petri*, Klerk i Linköping, och fick derpå quittence af Påfvens Skattmästare *Litus*. v. Peringsk. Mon. Ull. p. 150.

(n) D. 23 Julii 1378. i Avignon gaf Ärke-Biskop *Petrus* af Biturien, Påfvens Kammererare, sit qvittobref, at Ärke-Biskop *Birger* betalt 270 Renska gyllen och 55 til *Familiares & Officiales Papæ*. Peringsk. L. c.

Digitized by Google

A. C. 1378. Nordiſka Kronor höllo ſig (*), lät pålyſa et heligt Fälttog mot Ryſſen, ſom dock måſt gick ut på et Sammanſkott af 20, 10, til 5 Florener, altefter hvars och ens förmåga (**), ſå at Riket utſtod oändeliga ſugningar. *Albrecht* i ſin Gudelighet påböd ock en örtug af hvar och en Svenſk Invånare, ſom åt ſit eget bröd, til det afbrända *Askahy*-kloſters uphielpande (***): Han anhöll åfven hos Påfven förſt på åhret 1379. om S. *Brigittas* inſkrifning bland Helgonen (†), hvaruti han hade biſtånd af åtſkilliga krönta Hufvuden, ſom dertil bewektes af *Brigittas* i Rom mycket wördade Doter *Catharina*, (o): Åt henne ſå wäl ſom åt Wadſtena-Kloſter gaf nu *Urban* VI. mångfaldiga friheter (††), hvilka icke minſkades af hans Eftertrådare. (†††).

(*) cfr. Le P. Dan. Hiſt. de France. T. 3. p. 653.

(**) Lit. Urb. VI. Rom. Id. Dec. 1378.

(***) Lit. R. Albr. Eneköp. d. 25 Jan. 1378.

A. C. 1379.

(†) Lit. R. Alb. ad Urb. VI. Örebr. d. 8. Jan. 1379. ap. Meſſ. T. 3. p. 28.

(††) Lit. Urb. VI. Rom. 2. Non. Jan. 1379. it. 15 Kal. Jan. 10 Kal. Mart. Id. Mart. & 4 Kal. Maj. 1380.

(†††) Litt. Bonif. IX. Rom. 1389. 90. 91.

15. Et Kyrkomöte och en Herredag woro denna tid nåſtan alt det ſamma; ty Biſkoparne, ſom de främſte i Rådet, tilvållade ſig en god del af werldſliga ſtyrelſen: Rikſens Herrar ſamlade ſig i Telge, der de ock blefvo til nåſta åhret, at afgiöra hvarjehanda både andeliga och werldſliga åhrender: Årke-Biſkopen lät der ſtadfäſta en wiſs uträkning, huru mycket en Prelats eller Kaniks arfvingar borde få af hans qvarlåtenſkap (*): Han förböd der ock wid bandlyſning alt oväſende i Land-Kyrkor, at der hålla Ting, ſom brukeligt warit, at der uptaga Biſkops-böter, med mera, och at beſwåra Kyrkornes Landboer (**); men hvad, ſom beviſar de werldſliga giöromålen på detta möte,

A. C. 1380.

(*) cfr. Peringſ. Mon. Ull. p. 150.

(**) Statut. Telg. d. 11. Sept. 1380. cfr. Meſſ. T. 3. p. 29.

(o) Man trodde, at Tiberns öfverſvämmande i Rom ſtadnade detta åhr för hennes böner ſkull d. 9 Nov. Meſſ. T. 15. p. 65.

Digitized by Google

möte, år en Stadga af den 10 Jan. underskrifven och beseglad af Drotsen *Bo Jonson*, hvilken nu anslås för Riks-Föreståndare, med Biskoparnes och Riddersskapets samrycke, angående några mål i Sveriges Lag: 1. *Huruvida* Fogaten *kunde kära til Frälses Landboer, då han tykte dem äga förmycken Skattejord* (p). 2. *Om deras böter, som Ting försummade eller Konungens budkasta nedlade.* 3. *At Fogden aldrig borde taga från fattige Bönder deras wahror, dem de förde til Bårgslag, at derföre tilbyta sig järn och stål, ej heller dem de mot andra wahror sins emellan skiftade, mellan skogs- och slåtbygder, så framt de ej bestodo i Sill, Salt och Kläden, hvilket kränkte Städernes Rätt.* 4. *Bref all wäldgästning åter förbuden*; ty om någon Regering warit inbördes oläkerhet underkastad, så war det *Albrechts:* I synnerhet begyntes detta år en dödelig oenighet mellan Borgarne i Stockholm, Svenske och Tyske (*), som fick en ganska ömkelig utgång, hvarom framdeles skall berättas. Den olyckan hände ock nu, at Städerne *Jönköping, Skara, Westerås* och *Orebro* ledo af wådeld stor skada (**), som förökte allmänne jemmern. A. C. 1380. (*) Mess. T. 2. p. 29. (**) Id. l. c.

16. Norden hade i några år icke känt särdeles krigsbuller, om man ej deribland will räkna en liten feigd mellan Grönländarne och de wilde i Nötra America (q); men nu uptändes en ofredslåga: Konung *Håkan*

(p) Denne punct stadgar ock, at Nämden ej allena borde bestå af Skatte- utan hälften af Frälse-bönder.

(q) Detta Land war dem Norskom redan bekant i 10de Seculo och kallades af dem *Winland* (Sturl. T. I. p. 135.

Digitized by Google

A. C. 1380. *Håkan* i Norige (r) dog detta åhr d. 1. Maj och *Albrecht* wille betiena ſig af tilfället, at draga Skåne, Halland och Blekingen tilbaka under Svenſka Kronan: Til den affiktens utförande bekråftade han de Andeli-

(*) Confirm. R. Alb. Stockh. d. 7. Jul. 1380. ges friheter (*), på det han måtte finna dem hielpſamme. Han ſammankallade a. 1381. et Herremöte i Skenninge, dit han åfven inſtämde de Skånſke Ståderne, A. C. 1381. hvilka ock wårkeligen ditſkickade deras Fullmäktige: Han förelade dem tvenne wilkor: Antingen at betala de ſtore penningar, ſom Sverige för dem utlagt, eller hemſökas med krig eller åter blifva Svenſke underſåtare: Låttaſt för dem hade wål det ſiſta warit, om de icke redan gifvit ſig under *Oloff* och *Margareta*

(**) v. ſupr. §. 12. (**); men ſå trodde man ſig ock icke behöfva ſkynda, emedan Landet ännu ſtod under Hanſe-Ståderne

(***) v. ſupr. §. 7. i pant til wiſs tid (***), hvaraf wid paſs fem åhr återſtodo: De erhöllo derföre et ſtilleſtånd (s) eller be-

(†) Meſſ. T. 3. p. 29. & Anal. p. 205. tänketid på femton månader (†), hvaraf dock Danſka Ånke-Drotningen båſt wiſte ſig betiena; ty hon ſökte med all flit förbinda ſig de ypperſte (t): Hon hade jem-

144.): Inbyggarne gufvo de det namnet *Skrälingar*, af hvilka Grönlåndarne nu blefvo öfvervundne, så at 18 ſtupade och 2 fördes i träldom (v. Torfæus H. N. P. 4. p. 507.). Man har efter 14:de Seculi ſlut ej hört talas om de gamle Grönlåndſke Inbyggare. v. L. Holb. H. D. T. 1. p. 531.

(r) *Æneas Sylvius* eller *Picolomini* (ſedermera *Pius* II.) kallar denne Konung i ſit Commentario (c. 25.) *Divinus Homo*.

(s) Detta underſkrefs Dominica Paſſionis på Svenſka ſidan af Drotſen *Bo Jonſon*, Marſken *Sten Bengtſon*, *Erik Carlſon* och *Perſe Get*, Riddare. Meſſ. Anal. p. 205.

(t) Hon gaf nu åt *Svarte Nils Johanſon Skåning* de gods,

Digitized by Google

jemväl ſine wånner i ſielfva Sverige, ſårdeles ſin Hofmåſtarinnas Slåkt (*), och kan hånda deſs Syſter *S. Catharina* (**), ſom dog detta åhr d. 22. Martii (***) och blef i Wadſtena med ſtor högtidelighet begrafven (u). Imedlertid kröntes den unge *Olof* til Konung i Norige (†), hvilket Rike då med Dannemark förknippades, och deſs mer blef Svenſka Hofvet upmårkſamt i anſeende til de bortmiſta länder. Det år ſant, at Skåningarne ingen böjelſe wiſade för *Albrechts* regering; men ſå bröt han ock mot dem ſina ord och lämnade dem intet råderum: Hans Tyſke Gunſtlingar woro kitſlige; Stilleſtånds-tiden war ännu icke förlupen, når han hade en krigshår tilreds, hvarmed han föll in i Skåne om wåhren a. 1382, twert emot *Bo Jonſons* och hela Rådets mening: En Skånſk Höfding *Tuve* blef likſom hans Broder *Peder* ur fältet ſlagen, et Slott (x) förſtördt och hela landet ſkôfladt, hvarpå *Albrecht* wände tilbaka med ſtört byte (††); men deraf blefvo Skåningarnes ſinnen mot honom evårdeligen förbittrade. Medan han krigade i Sveriges ſödre

A.C. 1381.

(*) v. ſupr. c. 13. §. 10. in not.

(**) v. ſupr. §. 14.

(***) Cæſ. Baron. Martyriol. Rom. ap. E. Benz. ad Vaſt. p. 72.

(†) Torf. H. N. P. 4. p. 508.

A.C. 1382.

(††) Meſſ. L. c.

C c c c delar

ſom *Måns Porſe* och *Torkil Barun* ågt i Fiårehårad i Halland (d. Warb. Dom. poſt Feſt. S. Jac. 1381.). Lång tid derefter gaf hon hans Son *Svarte Jenis* de i Wåſtergötland under Kronan förfallne gårdar, ſom *Zabel van Helften* rådt om, då han blifvit förklarad för Rikſens fiende. dat. Sannegården på Hiſingen in profeſt. viſit. B. Virg. 1410.

(u) Prins *Erik Albrechtſon* gick ſielf under likkiſtan. v. Vaſt. Vit. aqu. p. 128.

(x) Meſſenius kallar det *Tiſtrup*; men antingen lår det wara *Toſtrup* eller något i Harjagers-Hårad, hvarefter ſtenſåttning ännu ſkall ſynas. cfr. Tuneld. Geogr. p. 260.

Digitized by Google

A. C. 1382. delar, regerade Näfrätten bland hans förnämſte Herrar: Sielfve Riksföreſtåndaren *Bo Jonſon*, förtörnad emot Riks-Rådet *Carl Nilſon* (Ferla), man wet ej hvarföre (y), ſlog ihiel honom inför Altaret i Grå-munke-Kloſter-Kyrkan i Stockholm (z), dit han ta-
(*) Meſſ. L. c. & Anal. p. 205. git ſin undflykt (*), hvaraf kan dömas om den tidens almånna trygghet: *Bo Jonſon* förſonte ſin ſynd med en ſtor hop gods til Kyrkor och Kloſter, warandes i öfrigit myndigare ån ſielfve Konungen; Til at hålla de Andelige på ſin ſida, giorde han detta åhr tillika med Rådet och Adelen en Stadga om Fattig-Tiondens införande i Kyrko-hårbårgen, at der utdelas til Fatti-
(**) Statut. Nycop. d. 11. Martii 1382. ge Präſter och Lårlingar (**): Han utfärdade ock d. 7. Julii i Rådets namn et Påbud om *Wårfru-Penningens* inſamling (***) kring hela Riket af hvarje men-
(***) v. ſupr. §. 4. niſkia, man och qvinna, ſom fylt 16. åhr, til Wadſtena-Kloſters underſtöd.

17. Konung *Albrecht* fortſatte kriget om wåhren
A. C. 1383. a. 1383, ſedan han i Riket ſökt ſtålla et och annat til råtta; Inbyggarne i Oſtergötland hade wiſat miſsnöje
(†) Lit. R. Albr. Stockh. in Craſt. Epiph. a. 1383. öfver et nytt Mått, ſom man der welat införa; *Albrecht* tillåt dem bruka ſin gamle Spann (†) och för-
(††) Lit. Ejusd. Weſterås. Dom. Let. 1383. nögde åfven Capitlet i Strengnäs med en Förordning, at Domkyrkan ſkulle få det Stiftets Fattig-Tionde (††).

Han

(y) *Carl Nilſon* ägde likväl *Bo Jonſons* Fränka *Cicilia* (Grip), *Rörik Algotſons* Doter, med hvilken han aflade Sonen *Joan Carlſon*, Riddare, Riks-Råd och Höfvitsman på Stockholm a. 1442.

(z) Grafſtenen, ſom ån ſyns i Choret, ſkall wara råmnad i åfven ſå många ſtycken ſom *Carl Nilſon* blifvit ſönderhuggen. v. Meſſ. L. c.

Digitized by Google

Han inbröt derpå i Halland och efter en kort belägring intog *Lagaholm* (*); men då Danſke Marſken nalkades med en ſtörre hår, drog han ſig tilbaka och lämnade Slottet i fiendens händer (**), ſå at detta krigståg ej annat brakte honom, ån omkoſtnad: Alla de ſummor han utpråſſat, woro nu borta och han i ſtor ſkuld fördiupad: Rikſens Herrar ſamlade ſig i September til *Gripsholm*, *Bo Jonſons* gård, der åfven Konungen måſte ſig infinna: Hans enda utwåg war då, at gifva goda ord och förlika ſig med ſit Råd, i ſynnerhet med Riksföreſtåndaren, hvars makt war ſtörre, ån hans egen: Han bekräftade då alt Andeligt och Werldſligt Frälſe och gaf å nyo ſin förſäkran, at hålla hvar och en wid lag och rätt, bekännandes uttryckeligen, at Riket båttre ſtyrdes med infödde måns., ån främlingars råd (***). Sådan war *Albrecht*, ſtundom odrägelig, ſtundom krypande. *Birger*, Ärke-Biſkop i Upſala (a), war död d. 12. Martii och i hans ſtälle Kaniken *Henrik Carlſon* (b) utvald; men Konungen wille ej dertil ſamtycka: Prelaten reſte derföre ſielf til Rom, betalte til Apoſtoliſke Kammaren en wacker penninge-poſt (c), hvilket åtminſtone hvart tre-

A. C. 1383.

(*) L. Holb. T. I. P. 472. Meſſ. T. 3. p. 30.

(**) cfr. Torf. H. N. P. 4. p. 509.

(***) Autogr. R. Albr. Gripsholm. Fer. 6. prox. ante Feſt. Exalt. S. Cruc. 1383. cfr. Meſſ. T. 3. p. 30. & Anal. p. 206.

(a) K. *Albrecht* ſkall nu på Gripsholm hafva gifvit *Upſala*-boarne någon frihet angående deras Torgs utvidgande. v. Meſſ. L. c.

(b) Han ſkref ſig til *Gardsby* i Werend och war af Stenſta-eller *Liſa*-ſlåkten, ſom ſyns af hans wapn (Peringſch. Mon. Ull. p. 151.): Wahlet ſkiedde ſiette dag Påſk: Han war en rik man och tilhandlade ſig många landgods.

(c) 147. Florener, 49. örtuger och 3. penningar för ſig ſielf och, 40. Flor. 41. ört. och 2. pen. til Påfvens

Digitized by Google

A.C. 1384. die åhr ſkulle ſke af alla Stift (d) och blef af Påfven bekräftad d. 10. Junii 1384: Dermed måſte *Albrecht* låta ſig nöja, ſedan hans motſtånd ej annat giordt, än förſvagat hans myndighet. En Förſte bör aldrig tala ſom Förſte, utan då han har Rätten på ſin ſida och makt denſamma at utföra; eljeſt ådrager han ſig et oboteligt förſakt.

18. Man beqvämade ſig åter, at biſtå den medelloſe Konungen med en och annan urtima bevillning; men icke utan miſsnöje, hvilket förökte inbördes oenigheten (*): *Albrecht* war derigenom icke i ſtånd, at hindra hvad ſom ſkiedde i Skåne om åhren a. A.C. 1385. 1385. Femton åhr woro då förbi och ſåledes tiden kommen, på hvilken Hanſe-Städerne borde aftråda de (**) v. ſupr. §. 7. länder, ſom de haft i underpant (**): Drotning *Margareta* hade ſådant wål i akt tagit och dertil beredt alla deltagande ſinnen: Hon mötte Skånes, Hallands och Blekingens Fullmäktige i Maj-månad på *Lybers*-hög wid Lund och lät dem der å nyo hylla Konung *Olof*: De giorde honom i *S. Laurentii* Kyrka deras (***) Confirm. R. Olai de Caſtro Gorva inſt. Oct. Aſcan. B. Virg. 1385. cfr. Torf P. 4. c. 9. p. 509. & Holb. L. c. p. 473. Trohets-Ed, hwaremot han i lågret wid *Hurva* bekräftade dem alla Andeliga och Werldſliga Friheter (***), gifvandes deſsutan tillika med ſin Moder åt *S. Lars* et hederligt offer (†); men dervid ſtadnade icke *Margareta*: Hon fäſte ögonen på Sverige och des (†) Petr. Clauſſ. Chr. Norv. ad 1385. då warande miſshälliga tilſtånd. *Albrecht* ſökte wål, at

(*) cfr. Er. Upſ. L. 4. p. m. 363.

Hofbetienter. v. Atteſt. Marin. Tarentin. Archi-Ep. d. 29. Julii 1383.

(d) Sådant kallade man, *at giöra ſin viſitation wid Romerſka Hofvet.* Denne Årke-Biſkop ditſkickade dylika ſummor a. 1386. 1391. 1397. etc. (Peringſch. L. c. p. 152.)

Digitized by Google

at låka alla får (e) och ſtadfäſte nu åter d. 10 Julii alt Andeligt och Werldſligt Frälſe(*), at derigenom winna Svenſka Ståndernas förtroende; men det wille honom icke lyckas: *Margareta* hade i hemlighet flere wånner, ſårdeles i Göta-Rike: Hon begynte ockſå nu ſmåningom taga af ſig larven och handla mot *Albrecht* uppenbarligen: Den myndige Riksföreſtåndaren *Bo Jonſon* (f) dog d. 20 Aug. 1386. och begrofs i Wadſtena, ſedan han förſonat ſina ſynder med et rikt Teſtamente til Kyrkor och Kloſter (**): Han hade a. 1384. ſkånkt något til Wadſtena (g), då hans Slåkting *Ingierd* (Grip), *S. Britas* Doter och en Doter af *Måreta*, Drotning *Margaretas* Hofmåſtarinna, der blef den förſta Abbediſſa (***); men nu woro efter honom anſenligare ſaker at dela (h): Han hade antingen i wårjo eller i pant och förlåning Rikſens båſta Slott *Kalmar*, *Nyköping*, *Weſterås*, *Åbo*, *Wiborg*, *Kaſtelholm*, *Raſeborg*, *Oreſten*, *Opeſten*, *Tavaſteborg* och *Kryſsborg* eller *Korsholm* (i) med

A. C. 1385.

(*) Meſſ. T. 3. p. 30. & Anal. p. 206.

A. C. 1386.

(**) Teſt. Bo. Jon. Wadſt. d. Sabb. poſt feſt. Paſch. 1384.

(***) Meſſ. l. c.

(e) A. 1384. förbåttrade han Staden Norköpings Privilegier. Dipl. R. Albr. Nork. in die ſub cœna Dom.

(f) Han ålſkade witterhet och har ſielf efter den tidens ſmak författat *Alexandri Magni* Hiſtoria på rim.

(g) Gåfvan beſtod i en gård *Quisberga* och 300 marker Silfver.

(h) Hans Huſtrur woro 1. *Margareta*, Riksrådet *Knut Porſes* Doter: 2. *Catharina* - - - 3. *Margareta Dåmme* (*Dume* eller *Dufve*. cfr. Meſſ. Theatr. Nob. renov. & A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 8.), en Doter af *Lambricht*, ſom dog 1386. Med henne aflade han Riksrådet *Knut Boſon* til Winås.

(i) Hertil lågges ock *Forsholm*; men det namnet har nu

Digitized by Google

A. C. 1386. deras underliggande Låhn (*), hvilka nu af ſiutton Rikſens Herrar, ſom Teſtamentets wårkſtållare, innehades: Deſſe woro Biſkoparne *Nils* i Linköping och *Thord* i Strengnäs, gamle Marſken *Carl Ulfſon* (Sparre), hans Eftertrådare *Erik Kettilſon* (k), *Birger Ulfſon*, *S. Britas* Son (l), *Sten* och *Ture Bengtſöner* med *Sten Stenſon* (Bielkar), *Erengiſle Nilſon* (af de yngre Gripar), *Ulf Jonſon* (Blå), *Arvid Bengtſon* (Oxenſtierna), och *Sten Boſon* (Natt och Dag), Riddare, hans Broder, *Knut Boſon*, Cantor i Linköping, ſom ſedan blef der Biſkop, *Carl Magnusſon* (m), *Algot Månſon* (n), *Thord Bonde* och *Greger Bengtſon* (Låma), wåpnare.

(*) Meſſ. L. c. p. 31.

19. *Margareta* ſparde ingenting, at winna deſſe Herrar, ſom hade ſådane Sveriges nyklar i händer: Hennes Son Konung *Olof* dog i Falſterbo a. 1387. i ſin blomſtrande ungdom (o), hvarmed den Kungeliga

A. C. 1387.

förſvunnit, ſå at man ej wet, om icke dermed menas *Korsholm*. cfr. A. O. Rhyz. Sv. G. Munit. p. 66.

(k) Han war en *Waſe*, *Kettil Carlſons* Son och *Carl Chriſtierſons* Soneſon: Genom hans Broder, Riksrådet *Nils Kettilſon* til Biörnö, fortplantades *Waſe*-Slåkten intil K. *Guſtaf Erikſon*.

(l) Han förde et Lejon i wapnet och ſåledes olika mot ſin Faders (två hiorthorn).

(m) Förmodeligen den ſamme, ſom förde *Oxenſtierne*-wapnet och war Lagman i Tiohårad. v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 363.

(n) Af de gamle *Sturar*, ſom förde i wapnet tre ſwarta Siö-blad i gult fält.

(o) Liket fördes til Sora; men Inelfvorne begrofvos i Lunds Domkyrka. v. Holb. L. c. p. 474.

Digitized by Google

liga Svenſka *Folkunge*-Slåkten tog ſin ånda, ſedan den lyſt öfver 300 åhr (*); men denna ſorgeliga förluſt, hvaröfver gemene man hade ſtora miſstankar, hindrade henne icke från ſit ögnemårke (p): Alt ſom *Albrecht* giorde ſig förhatelig hos ſine underſåtare, ſmickrade hon wårkſtållarne af *Bo Jonſons* Teſtamente: Hon ſkickade dem ſmå ſkånker och wånliga bud gingo ſom oftaſt dem emellan. *Albrecht* låg i ſit Hof nåſtan ingen annan, ån ſine Tyſkar och Gunſtlingar: De Svenſke drogo ſig undan ſom mindre behagelige: Han begynte frukta följden deraf och giorde hvad han kunde til at draga dem tilbaka: Han gaf Upſala-Domkyrka och Klerkeri (q) et Beſkårmelſe-bref mot all wåldgåſtning, orått och tunga, ſtadfåſtandes deſs gamla Frålſe (**): Han utfårdade et Leydebref för Rikſens Råd och Biſkopar, ſom ſtådt i *Bo Jonſons* förbund, at de under Kungelig ſkygd och ynneſt ſkulle komma til honom och förenas om Slotten, dem de hade i wård (***), förnyandes deſsutan ſamteliga Ståndene ſin förſåkran, at bibehålla hvar och en wid deſs Friheter, Andeliga och werldſliga, ſå at ingen ſkulle af hans Fogdar

A. C. 1387.

(*) v. ſupr. c. 2. §. 16.

(**) Lit. R. Alb. Stockh. Sabb. prox. ante Dom. Oculi 1387.

(***) Lit. R. Alb. Stockh. fer. 6. ante Diem Joh. Bapt. 1387.

(p) De Norſke, ſom högeligen ålſkade K. *Olof*, miſstånkte de Danſke för hans död, och åfven hans egen Moder (Torf. H. N. P. 4. c. 9. p. 511. & Meſſ. T. 3. p. 31.): *Margareta* bråddes på ſin Fader och war ej olik Drotning *Blanka*; men jag kan deruti ingenting döma.

(q) Åhret förut d. 17 Julii utgaf Ärke-Biſkop *Henrik* en Förordning om Tionden i Ångermanland. Detta åhr d. 11 Nov. giorde han et *Statutum contra illos, qui tenent præbendas cum cura animarum*, v. Peringſ. Mon. Ull. P. 15.

Digitized by Google

A. C. 1387. (*) Lit. Ejusd. Stockh. d. 17. Jul. 1387.

dat lida minſta intrång (*); men han fann öfver alt föga annat, ån miſstroende och förkallnade Sinnen. Deremot gick *Margareta* altjämt til ſit åndemål: Hon lät efter ſin Sons död hylla ſig ſielf Larsmäſſedagen af Skånes, Hallands och Blekingens Invånare i Lunds Domkyrka och på Lunda-Landsting (r), hvarmed åter et ſteg giordes til hennes affikt; ty de Svenſke wille gerna ſe Skåne med ſit gamla Moder-Rike förknippadt. *Albrecht* kunde då ej längre ſitta ſtilla: Han ruſtade ſig til krig mot Danſka Drotningen och utpråſsade dertil dryga pålagor, ſom gufvo menighetens tålamod ſidſte ſtöten; men de giorde dock icke tilfylleſt: Han lånte af Korsherrarne och deras Hårmåſtare *Conrad von Jungingen* 20000 Nobler, pantſåttandes derföre Gotland (**), hvaröfver en Svenſk, kallad *Magnus Store*, (s), förordnades imedlertid til Befallningsman: Med deſſe penningar wårfvade *Albrecht* i Tyſkland gode och wälbewåpnade troppar.

(**) Er. Upſ. L. 4. p. m. 364. Meſſ. Anal. p. 197. & Holb. L. c. p. 500.

20. Noriges Krona war för Danſka Hofvet en alt för dyrbar ſkatt at förſumma: *Margareta* anlågs i det Riket allenaſt ſom Ånkedrotning och hade dertil ingen rått, om icke ſom ſin Sons Arfvinge: Norſke Drotſen *Håkan Jonſon* (Låma), en Son af

(r) Danſke Drotſen *Henning Podebuſch* war näſt Prelaterne den förnåmſte, ſom underſkref hyllnings-brefvet.

(s) Han war *Johannis Magni* och *Olai Magni* Farfaders Fader och flydde bland andre ur Riket för K. *Magnus* a. 1362. Hans Son *Pehr* war *Engelbrechts* öfverſte Fahnebärare. v. Meſſ. Theatr. Nob. renov.

Digitized by Google

af Svenska Riksrådet *Jon Magnusson* (t) och af *Asa*, Konung *Magni Eriksons* Doter (*), war dertil så mycket närmare arfboren, som hans Faders Farfaders Fader *Knut Jarl* haft många röster i Norska Konunga-wahlet (**): Den sluga Drotningen förstå krade sig strax om denne Drotsens person på Aggerhus-Slott och brakte honom der, at afstå ja sig alt anspråk på Norske Thronen (***), hvarefter hon ingen svårighet fann, at låta wälja sig af Noriges Ständer, som nu nästan saknade sin wahlfrihet (†). Imedlertid aktade hon på de missnögde i Sverige: Hon hade der samme wånner, som Konungarne *Magnus* och *Håkan* i deras tid haft, hvilka hatade *Albrecht* af alt hierta: De befäste sina Herrelåten och åstundade hennes bistånd: Tolf af *Bo Jonsons* Testamentes wårkställare (u) reste til henne, då hon war i Bohus wid Nyåhret 1388: I början stälte hon sig som hon ej särdeles brydde sig om deras tilbud; men det war allenast, at förhöja sina wilkor. *Algot Månson* (Sture) giorde för sin egen räkning första steget: Han uplåt henne *Öreslen* och *Opeslen*, med Märk och Kind i Wästergötland (††), hvarpå de öfrige afstodo henne ej allena alla *Bo Jonsons* Slott, utan ock *Ringstad*, *Romlaborg* och *Stegeholm* (†††): De gingo dock med alt detta ordenteligen til wårka och slöto med henne Palmsöndagen å hela Rikets wägnar en Förening med skrifteliga förslåelser på begge

A. C. 1387.

(*) v. supr. c. 11. §. 24. in not.

(**) v. supr. c. 6. §. 10. cfr. c. 5. §. 11. in not.

(***) Renunc. Haqu. Jon. Aggerh. 1388. ap. Holb. L. c. p. 493.

(†) cfr. Verrot. Revol. de Sved. p. 26.

A. C. 1388.

(††) Ceff. Alg. Magn. d. Ekholm. in Vig. Epiph. a. 1388.

(†††) Meff. T. 3. p. 32.

(t) Hans Fader war *Magnus Gregerson* och hans Farfader *Greger Knutson*, S. R. R.

(u) *Birger Ulffon*, *Sten Bengtson*, *Erengisle Nilson*, *Ulf Jonson*, *Sten Stenson*, *Sten Boson*, *Thure Bengtson*, *Arvid Bengtson*, *Knut Boson*, *Carl Magnusson*, *Thord Bonde och Greger Bengtson*.

Digitized by Google

A.C. 1388. sidor: *Margareta*, som nu erkändes för Svea- och Göta-Drotning, lofvade, *at hägna Rikſens Ständer, Andeliga och Werldſliga, wid deras friheter, hielpa dem mot* Albrechts *wäld och regera efter Sveriges Lag: Hon wille ock lämna åt tio af* Bo Jonſons *Teſtamentarier* (x) *til pant för deras utlånte penningar* Nyköping *och* Wiborg *med deras Lähn, Wäſtmanland och halfva Dalarne med hälften af Koppar- och Järn-bärgen*, ur hvilkas andra hälft hon ſkulle utlöſa de Holſtenſke Grefvar, ſom den ägt efter Gref *Henrik* (*), *dock at deſſa fäſten och orter i nödfall ſkulle ſtå henne öpne: Alle hennes tienare ſkulle få deras gods igen i Sverige, likſom de Svenſke i Norige, och jemwäl de, ſom gafvo ſig ur* Albrechts *tienſt til hennes, dock at de ſidſte ej förlänte med Slott, om icke med Nyköping eller Wiborg, dem hon wille anſe efter förutgångna aftal; men i öfrigit förklarade hon, at ingenting hålla af alt hvad* Albrecht *förordnat: Sveriges gräntſer ſkulle blifva ſådana ſom de warit af ålder* (**). Til denna Förening trädde äfven Riks-Marſken *Erik Kettilſon* (Waſe) otta dagar derefter genom ſin förſäkran af Dalcborg (***) och änteligen gaf hela Svenſka Rådet dertil ſit ſkrifteliga Samtycke af Nyköping fierde dag Pingſt (†), hvilket ſtrax til Drotningen afſärdades med *Birger Ulfſon* och *Sten Bengtſon*, ſom nyligen från henne återkommit.

(*) v. ſupr. c. 13. §. 19.

(**) Oblig. R. Marg. Bohus. Dom. Palm. 1388. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 51.

(***) Meſſ. L. c. p. 32.

(†) Lit. Sen. R. Sv. ap. Holb. L. c. p. 499.

21. Så

(x) Biſkoparne *Nils* i Linköping och *Thord* i Strengnäs, *Carl Ulfſon* af Tofta, *Erik Kettilſon*, *Birger Ulfſon*, *Sten Bengtſon*, *Erengiſle Nilſon*, *Ulf Jonſon*, *Sten Boſon*, Riddare, *Carl Magnusſon*, Wåpnare.

Digitized by Google

21. Så snart Marsken *Erik Kettilson* hyllat *Margareta*, fick han tillika med *Birger Ulfson* och *Sten Bengtson* til samtelige inbyggarne i Östergötland, Tiust och Kind hennes öpna Bref och förmaning til trohet och lydnad mot alt hvad desse tre Herrar på hennes wägnar dem sägande woro, som om det kommit från hennes egen mund (*), hvaraf syns, at hon i den orten haft et starkt anhang. För *Albrecht* war nu intet annat, än at försvara sin Krona med wäpnad hand emot sit egit Rike, olyckeligt och nesligt tilstånd för en Konung, som redan regerat i tiugufyra år öfver et folk, som altid älskat sin Öfverhet, når det blifvit älskadt tilbaka. Det är sant, at denne Konungs hårda úpförande mot undersåtarne war odrägeligt, i synnerhet det förakt han wisade för alt hvad Svenskt war; men så kom ock til en del hans olycka af det Andeliga wäldets högmod (**), hvilket han ej hade förstånd til at tygla; ty han war antingen förmåten eller bäfvande (y). Hans Krigshär stod nu tilreds under hans Svärfader Gref *Otto* af *Rupin*, Gref *Gerhard* af Holsten och Gref *Bugislav* af Stargard, hvilke alle fört honom troppar från Tyskland, som blänkte af dyrbar bevápning (z): Dermed trodde han underkufva hela Norden: Han svor, at ej bruka sin *Lufva*, en då wanlig hufvudbonad, innan han segrat öfver *Mar-*

A. C. 1388.

(*) Lit. R. Marg. Ludos. d. B. Georg. s. 23. Apr. 1388.

(**) cfr. L. Holb. L. c. p. 497.

D d d d 2 *gareta*,

(y) Han gaf nu Biskop *Thord* i Strengnäs, en af de missnögde Prelater, et beskärmelse-bref för hans Domkyrka, Capitel och all slags ägendom. Lit. R. Albr. Stockh. in Craft. Joh. Bapt. 1388.

(z) Rim-Krönikan säger (p. 168.):

Som en Sol the Tyske skina,
Sva woro thera tyg och harneske fina.

Digitized by Google

A. C. 1388. *gareta* (a): Han trotsade denna Drotning med stor sportskhet, skickade henne en Brynsten (b) at slipa hennes Synålar, och gaf henne det spe-namnet *Munkedeja* (c), emedan man skyllade henne för alt för stor förtrolighet med Abboten af *Sora*, som war hennes Bikt-Fader (*): *Margareta* höll fården och samlade sin här af Norige och Dannemark; men sin största styrka mot *Albrecht* hade hon af Sverige: Hennes makt bestod således af tvenne förente delar, hennes egen och Svenska Rådets, hvilka sammanfogade sig i Norre-Halland och tågade tilhopa åt Wästergötland, dit *Albrecht* ankommit: de Svenske anfördes af Riks-Marsken *Erik Kettilson* (Wase), de Danske af *Ivar Lycke* til *Egholm*; men Drotningen blef qvar i Warberg, at afbida utgången.

(*) L. Holb. l. a. p. 496.

21. Krigshärarne råkades strax wid Falköping på en slätt, kallad *Nyckel-ängen*, i neigden af *Myrsebärget*, der et stort kärr dem åtskilde; men *Albrecht* föraktade ej allena sin Fiende, utan sielfva Naturen: Han let på sit goda Rytteri och mente dermed gå öfver

(a) Deraf kallades han sedan *Albrecht Hättelös* cfr. J. Loccen. H. S. p. 112.

(b) Denne förvarades i Roskild tillika med en walmarsfahna och en nåck efter Dr. *Margareta*, dem hon kanskie wid samma tilfälle fådt af K. *Albrecht*, intil A. 1658, då K. *Carl Gustaf* lät föra dem til Sverige: De blefvo A. 1675. på Kungelig befallning skickade til Upsala-Domkyrka at förvaras. cfr. Loccen. L. c. & E. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 1.

(c) Han kallade henne ocksä *Konung Brack-lös* (utan byxor); men det war ingen skam för hennes kön. cfr. Holb. L. c. p. 496.

Digitized by Google

ver morafet; men håftarne nedſunko och det war juſt A.C. 1388.
orſaken til hans olycka: Hans folk, ſom derigenom braktes i oordning, blef merendels nederhuggit och han ſielf fången tillika med hans Son Prins *Erik*, de tre ofvannämde Tyſke Grefvar och Biſkop *Rudolf* i Skara (d), ſom nu med en helig nit klådt ſig i harneſk, at utgiuta blod: Nitton Svenſke Riddare blefvo på platſen (e) och otta Danſke, hvaribland war *Henrik Parrov*, ſom af Drotningen mycket älſkades: Denne blodige Seger erhölls på Matsmåſsedagen (f) eller den 21 Sept. och bör måſt tilſkrifvas de Svenſkes tapperhet (*). Så ſnart *Margareta* derom fick kunſkap, reſte hon til Bohus (**), dit man åfven förde den fångne Konungen: Hon lät gifva honom en lång lufva, til at påminna honom hans fåfånga löfte, och bød honom til Fadder åt de barn, ſom hon efter hans beſkyllning hade med Abboten af *Sora*, et ſkiämt, ſom ej war ädelſint mot en olyckelig (g). *Albrecht* och hans Son flyttes

(*) Er. Upſ. L. 4. p. m. 357. & 365. Meſſ. T. 3. p. 32. & Anal. p. 210. it. J. Loccen. H.S. p. 112.
(**) A. Cranz. H. S. L. 5. c. 32.

(d) Han war från Mekelburg och K. *Albrechts* Slåkting (v. Benz. Mon. Eccl. p. 237.), ſom fådt det Stiftet med de Inföddes ſtora miſsunſamhet.

(e) På *Fahlan* finnas Stenar efter dem upreſte, på wågen åt Hornborga. v. Hadorf. in marg. ad Chr. R. p. 168.

(f) Franciſcan-Munkarne i Wisby hafva derom ſkrifvit en i deras tycke zirlig vers:

Rex capitur Sveciæ vidente luce Mathiæ:
Rex Alberte, ſcias, tua cinxit caſtra Mathias.

d. å. at *Albrecht* blef fången, efter *Mathias* förſvarade hans läger: tekn, at Munkarne ej älſkade detta Helgon. Deras Krönika förer Falköpings-ſlaget orått til 1389.

(g) Man har ock berättat flera begabbelſer, ſom hon ſkall

A. C. 1388. derifrån til *Lindholms*-Slott i Skåne, der de i fiu
MARGARETA. åhr fôrwarades; men *Margareta* ſteg nu på Svenſke Thronen och begynte der ſtrax ôfva alla Kungeliga råttigheter. Af *Albrechts* mynt hafve wi åtminſtone fyra ſlag, alla med tre Kronor (*), Sveriges urgamla wapn: De Danſke håfdeteknare, ſom fôregifvit, at denne Konung fôrſt brukat Tre Kronor ſom et bevis af ſin rått til de tre Riken, röja mycken okunnighet om wåra forna mynt och handlingar.

(*) E. Brenn. Theſaur. Num. T. 5.

15. Cap.

hafva giordt honom, t. ex. at hon, til ſtraff fôr det han underſtådt ſig begåra hienne til åkta, låtit lågga honom i ſin ſång, bunden til händer och fôtter; men trowårdiga Hiſtorien talar icke derom. cfr. Locc. L. c. p. 112.

Digitized by Google

15. Cap.

1.

Margareta hade jemte alle Qvinkönets förmåner et ſkarpſinnigt mannavett och hennes ſlughet pryddes af wänlighet: Hon war ſvartlagd och manlig til wäxten (a); men behagelig och icke mindre benägen til kärlek, än åhregirighet: Hon ſökte gerna dämpa den mäktige Adelen; men ſtälte ſig deremot in med de Andelige genom ſin gifmildhet (b), hvilket altid warit wägen til Enewälde. Dannemark älſkade hon mycket mer, än Sverige, ſom framdeles nog lär wiſa ſig; men hon war icke deſs mindre mohn, at rota ſin makt i detta Rike, hälſt ſom hon derigenom ſåg ſin Monarchie ſträcka A. C. 1388.

(a) Hennes Fader ſade, at naturen på henne lupit wilſe och giordt en qvinna i ſtälle för en karl. v. Holb. L. c. p. 530.

(b) Chronicon incerti Auctoris (ap. Holb. L. c.) kallar henne *Mater Cleri.*

Digitized by Google

A. C. 1388. ſträcka ſig öfver hela Norden altifrån Ladoga och Ryſsland til öjarne norr om Skottland och ifrån ſielfve Norr-Polen ned til Holſten. A. 1389, då hon war i Malmö, utgaf hon på begge Årke-Biſkoparnes åſtundan et Förmanings-bref til alle Laplands Invånare, at omvända dem til Chriſtna Läran, hvars förnämſte Tros-Artiklar i ſamma bref upräknas (*). Wadſtena kloſter hade under krigsbulret blifvit i aſka lagdt: Drotningen, ſom från barndomen älſkade Abbediſsan (**), tog det under ſit hägn (***) och wiſade det ſedermera (c) mycken godhet (†). Hon war icke mindre upmärkſam i werldſliga mål; men med alt detta hade hon i början gantſka ſtora hinder at genombryta. *Albrechts* anhang ſpelade måſtare både i Stockholm och flera orter, hvilka anropade hennes hielp: Deribland war *Kalmar*, ſom ockſå af henne från Tyſka oket befriades (††); men ſå länge hon icke ägde Stockholm, war hennes regering oſäker i Svearike. Denna Hufvudſtad, ſom nu begynt räkna ſig bland Hanſe-Ståderne, war i Tyſkarnes wåld och ſuckade under det olyckeligaſte tilſtånd i werlden.

A. C. 1389.

(*) Lit. R. Marg. Malmö. d. B. Sixti f. 6. Aug. 1389. cfr. Peringſ. Mon. Ull. p. 152.

(**) v. ſupr. c. 13. §. 10. in not.

(***) Lit. R. Marg. Bohus. Dom. Reminiſc. & Wadſt. d. 30 Nov. 1389.

(†) Chron. Wadſt. Marg. Nicol. f. ed. Benz. p. 12.

(††) Meſſ. Anal. p. 212.

2. Redan i tolf åhr hade de Tyſkar, ſom i Stockholm tagit öfverhand, ſlutit ſins emellan et blodigt förbund til de Svenſkes utrotande, ſom dock i ſynnerhet gick ut på ſiuttio af Stadens båſte Invånare; men nu efter *Albrechts* nederlag woro de ſå mycket ifrigare och uphitſades ån mer af en wid namn

(c) A. 1390. gaf hon åt Wadſtena alla Konungs-Sakören af Aſka-Hårad. D. ap. Eccl. Ödhisögha, Sabb. prox. poſt Feſt. Aſſumt. B. Virg.

Digitized by Google

namn *Alf Grenerot* (*): Et hundrade ſiuttio af dem giorde ſig ſårdeles ödkände af deras hufvuddråkt, ſom ſkulle ſvara mot K. *Albrechts* löfte (**), och kallades *Håttebröder*, et klåknamn, ſom Drotningen förſt dem gifvit och de ſedan til trots behållit (***): Begge Folkſlagen ingingo en förlikning (d) i *S. Gertruds* gillſtuga (†); men den tiente allenaſt til at inſöfva de enfaldige: Några af Rikſens Herrar ſamlade ſig derpå til Telje, dit de åfven kallade Fullmäktige från Stockholm, nemligen ofvannämde *Grenerot*, *Lambrecht Weſtval*, *Hans Grönolve* och en Svenſk *Pehr Alenning*, hvilka alle på lejdebref ditfölgde med *Sigge Brun* och *Simon Diekn af Trögd:* Rådet wille afhöra begges klagomål och dem bilägga; men Tyſkarne, ſom ej dervid funno ſin räkning, reſte hemligen derifrån och ſedan de på hemvägen lagt ſig i förſåt för den Svenſke Fullmäktigen, ſargade de honom och ſatte honom i fängelſe (e): Strax faſttogos i Stockholm tvenne Svenſke *Albrecht Carlſon* och *Berthold Brun*: Det infödda Borgerſkapet grep då til wapn och ſamlade ſig Trefaldighets afton på Torget, ſå at *Håttebröderne* måtte gifva goda ord: De Svenſke tordes ej ſtrax åtſkiljas, utan drogo ſig in i *S. Olofs* gillſtuga, hvarifrån de giorde Borgmåſtare och Råd, ſom måſt woro Tyſkar, en beſkickning: De fingo mycket wånliga ſwar: Alt det förbigångna ſkulle wara förgåtit, antingen *Margareta* eller *Albrecht* blef-

A. C. 1389.

(*) Er. Upſ. L. 4. p. 376.

(**) v. ſupr. c. 14. §. 20.

(***) cfr. L. Holb. L. c. p. 504. 505. & A. Spole. Comp. H. Sv. MS.

(†) Er. Ol. L. c. p. 373.

(d) Et wilkor war, at ingen ſkulle tala illa om Herrar och Förſtar, Fruer och Jungfruer, Riddare, Svenner eller goda Ståder.

(e) Från hans huſtru togo de nyklarne til alt det han ägde.

Digitized by Google

A. C. 1389. vo rådande i Sverige, de fångne lösgifvas och en evig förening upråttas; men desmer togo *Hättebröderne* i löndom sina mått och förökte til tusende, som ej länge drögde, at wårkställa deras grymhet: Tredie natten efter Borgerskapets uplopp wåpnade sig hela Tyska anhanget under *Henning von der Dolles* anförande, antastade de Svenske ehvar de funnos, åfven i sielfva Kyrkorne, och kastade alle desse oskyldige i håktelse, sedan deras namn, som förrådares, på en förtekning blifvit upropade, hvaribland hördes de, som redan fyra år tilförene wo-

(*) Er. Ol. L. c. p. 378. ro döde (*) Trenne Borgare *Gregers Rhode*, *Jöns Kabbamag* och *Lars af Högen* blefvo först lagde i Gråmunke-Kloster på pinbånken under trålågar och sedan brände, fast de ingenting haft at bekänna: Åntteligen *Helga-Lekamens* natt, emellan d. 11. och 12. Junii, fördes 200. olyckelige i en stor båt hopbundne ut på *Keplingen*, som nu kallas *S. Blasiiholmen*, wräktes tilsamman i et gammalt tråhus och

(**) Rel Anon. Coet. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 62. & Mess. Analect. p. 212. upbrändes der lefvande (**). Detta nidingswårk, som af *Albrecht* sielf ogillades, war så mycket mer skriande (f) som ingen Öfverhet förmådde det straffa.

3. Hertig *Johan* af Mekelburg i förbund med Wismar och Rostock kom imedlertid med en Flotta, at befria sin Farbroder, den fångne Konungen; men

(f) Dagen efter mordet kom en stark Tordön med ovanligt regn, hvilket hölls för et Järtecken och himmelens wrede öfver denna grymma gerning, til hvars försoning och åminnelse tre Stoder på den så kallade *Pelarebacken* af några Tyskar skola wara upsatte. v. E. Carlgrund. Diss. de Init. Holm.

Digitized by Google

men led ſkiepsbrott (*) och måſte wända tilbaka: Dock tiente de ſkingrade fartygen ſå wäl Stockholms Tyranner ſom andre *Albrechts* medhållare til underſtöd: De lupo hit och dit i hafvet ſom Corſairer, under namn af *Vitalianer* eller *Fetalie-bröder*, emedan deras förnämſta ſyſla ſkulle wara, at förſe Stockholm med lifsmedel, och begynte ſåledes det Siöröfvare-Sällſkap, ſom ſedan i många åhr under det namnet giorde både Öſter- och Wäſter-ſiön oſäkre (**). *Margareta* hopkallade Svenſka Ståndorne til Söderköping i October, at öfverlägga om hennes nya Rikes angelägenheter: Hon utgaf då et almänt Freds- och Skydds-bref för alle Sveriges Inbyggare, bekräftandes både Andeliga och Werldſliga friheter (***). Hon ſkref til Jämteland, ſom då blifvit dragit under Norige, at alt hvad der af ålder hört under Upſala-Stol, ſkulle åfven derefter blifva under Kungelig fred och wärjo (†); men det märkeligaſte af detta möte war en dryg urtima beſkattning til Rikets förſvar, af hela Rådet underſkrifven (††), ſom förmådde, at hvar och en Bonde och Bårgsman innan näſte Faſtlagen ſkulle betala 1. mark Svenſke penningar i godt mynt eller i wahror (g); men med alt detta giorde Stockholm hvad det wille: Det war nu föga annat, än et röfvarenäſte, ſom oroade ej allena Hafs-ſidan utan hela Målaren: De ſtröfvande Tyſke Svärmar bröto ſom oftaſt ut derifrån och

A. C. 1389.

(*) Meſſ. Tom. 3. p. 33.

(**) Meſſ. & Holb. L. c.

(***) Lit. R. Marg. Söderk. d. Sim. & Jud. 1389. cfr M. S. Söderſten. diſſ. de Suderk. Upſ. 1736

(†) Lit. E. jusd. eod. loc. die & anno.

(††) Mand. R. Marg. Söderk. Dom. ante feſt. Sim. & Jud. 1389.

(g) Et ſkiepp:d koppar råknadt til 18. mark och et fat järn til 3. mark. Några mena, at marken den tiden war det ſamma ſom nu 4. dal. Silf:mt: men eljeſt war måſt ſedermera *en mark Svenſka* hvad wi nu kalle 1. Riksdaler Specie.

Digitized by Google

A. C. 1390. plågade både Upland, Sörmanland och Wåstmanland, så at a. 1390. både Nyköping och Westerås af dem
(*) Er. Ol. L. 4 p. 368. Mess. T. 3. p. 33. it. Annal. p. 212. & Hols. p 502. i aska lades (*): En hel hop bönder samkade sig wid Enköping och Tillinge, at giöra motstånd; men blefvo af dem aldeles nederhuggne på en högd, som
(**) Er. Upl. L. c. derefter kallades *Bonde*- eller *Skadebårget* (**). Et sådant elände war nu almänt: Näfrätten regerade öfver hela Riket och et olyckeligt inbördes krig, så at Sy-
(***) Chron. Rythm. p. 167. skon woro emot Syskon och Barn mot Föråldrar (***).

4. Man har skyllat *Margareta*, at hon gerna sedt denna oenighet i Sverige, på det den ene måtte utrota den andre och hon således genom deras
(†) Er. Upl. L. 4. p. m. 368. egna svärd bringa begge under oket (†): Jag är ej heller i stånd, at frikalla henne från denna affikt; men så ledsnade hon ock wid en så orolig styrelse och begynte tänka på en Stödjestaf i sit wälde: Svenska Rådet sökte förmå henne, at wälja sig en Gemål;
(††) cfr. L'Ab. Vertot. Revol. de Sv. p. 30. men hon wille icke dela sin myndighet (††): Hon utsåg sig hellre en Eftertrådare til de tre Riken, som war aldeles i hennes lydnad och dertil så ung, at han ej kunde bry hennes Regering: Det war hennes Systers Doterson, den unge *Henrik* af Pomern, Son af Hertig *Wratislav* VII. och *Maria Henriks-Doter* af
(†††) v. supr. c. 14. §. 12. in not. Mekelburg (†††): Hon ombytte hans namn til *Erik*, at det måtte låta bättre i de Nordiska öron och hämtade honom til sit Hof, befästandes dermed sin Thron utan giftermål. *Bo Jonsons* Testamentarier, som mäst befordrat henne til Svenska Kronan, begärte nu ledighet från alt ansvar i framtiden: *Sten Boson* (h), Barnens

(h) En *Natt och Dag*, Fader åt Biskop *Knut* i Linköping och hans Bröder; Denne *Knut* eftertrådde *S. Nils*, som dog

Digitized by Google

nens Förmyndare (i) och nåſte Frände, åtog ſig det ſamma (*) och Drotningen gaf dertil ſin bekräftelſe a. 1391. (**); men imedlertid plågades Riket af ſplit och oſäkerhet: De Andelige woro deruti icke mindre inviklade, ån de werldſlige: Biſkop *Thord* i Strengnäs hade med Prioren af Johanniter-Orden i Eskilstuna en ågotviſt, hvars bilåggande af Påfven anförtrodes Årke-Biſkopen och Capitlet i Upſala (***). Samme Biſkop i Strengnäs klagade wid Romerſka Hofvet öfver Riddaren *Sten Bengtſon*, *Måns Sture*, *Philip Nilſon*, *Berthold Dume*, *Herman Niperz*, *Sabel van Helpten*, och Magiſtraterne i *Stockholm*, *Upſala*, *Enköping* och *Weſterås*, ſom inkräktat ſig en plats alt för når intil Domkyrkan, der de upbygt en Fäſtning, utan tvifvel för handelens och Herraväldets ſkull i Målaren: *Bonifacius* IX. ſkref til Årke-Biſkopen i Lund (k) och Biſkopen i Lybeck, at de ſkulle ranſaka öfver detta mål (†) och fäſtningen blef kort derefter af Biſkop *Thord* nedrifven; men denne Prelat fick ſådant kort derefter omgälla: *Vitaliernes* Höfvidsmän *Arnold Styke*, *Nils Mylius*, *Hartvig Sedorp*, *Clas Block*, *Mårten Preen* och *Skipper Bulle*, togo honom på Målaren til fånga och ſatte honom på Stockholms-Slott under Hertig

A. C. 1390.

(*) Oblig. Stem. Boſ. Stegeborg. fer. 2. infr. Oct. S. Joh. Bapt. 1390.

(**) Confirm. R. Marg. Nyk. d. 11000. virg. A. C. 1391.

(***) Lit. Bonif. IX. Rom. 2. Non. Febr. 1391.

(†) Lit. Bonif. IX. Rom. 3. Id. Febr. 1391.

A. 1391. ſamma åhr ſom *S. Brigitta* canonizerades i Rom. v. ſupr. c. 12. §. 21.

(i) Barnen woro, förutan *Knut Boſon*, *Margreta* (ſom fick *Ditlof Bylow*), *Erik* och *Kerſtin*, ſom dogo unga.

(k) Det war *Petrus*, ſom kommit efter *Nicolaus* a. 1390. Han dog i Helſingborg detta åhr 1391. och hade til Efterträdare *Jacob Gerhardſon* (Kånigsmark), en berömd Man, ſom lefde til 1410.

Digitized by Google

A.C. 1391. *Johans* af Mekelburg och *Albert Peccatils* förvar: Dom-Probſten i Upſala *Ingemund Jarlſon* bandlyſte deſſe *Vitalianer* och klagade öfver dem i Rom; men de gufvo ej Biſkopen lös förån efter halfannat åhr: Derpå fick wål Ärke-Biſkop *Henrik* Påfvens befallning, at aflöſa dem, ſå framt de förſonte alt med gåfvor til heligt bruk (*); men de föraktade ſådant i ännu långre tid, ſom frambåttre ſkall anmärkas. Drotningen gaf wid deſſa omſtändigheter ut ſin Gårdsrått (**) merendels likalydande med K. *Magni Erikſons* a. 1310. och 1335. (***), hvaraf alla Rikſens Råd, Biſkopar, Riddare och Svener, Höfvids- och Ämbetsmän fingo ſig på deras gårdar ſom en *Haldsrätt* betiena (†): Man kan tänka, huru Adelen befäſte ſig på ſina Slott och lefde likſom under naturlige Lagen i en tid, då Riket under tuſende ſmå Herrar war utſtåldt för hvars och ens wåldsvårkan.

(*) Lit. Bonif. IX. ad Ar hi-Ep Upſ. Rom. 3. Kal. Apr. 1396.

(**) ap. Hadorf. ad LL. Prov. p. 32.

(***) v. ſupr. c. 11. §. 3. & 16.

(†) cfr. Jus aul. Marg. in præf.

5. Det elände, ſom Tyſkarne i Stockholm förorſakade på alla ſidor omkring ſig, gaf *Magareta* bekymmer: Sedan hon a. 1392. i Julii-månad ſlutit et förbund med Holſtenſka Huſet på Wordingborg, lät hon belägra Stockholm på norra och ſödra ſidorne genom *Abraham Broderſon* (l) och *Algot Månſon*

A.C. 1392.

(l) Han förde i wapnet et Tiurhufvud: Fadren war *Broder Aſſarſon til Kårr* i Halland och Modren *Holmfrid Giurdonsdoter* (Oxenſtierna) af Langſerum: Han hade tvenne Bröder, *Sven* med tilnamnet *Båt*, och *Chriſtiern*, eljeſt *Esbiörn* kallad, alle *Lejonhufvuders* Stamfader (v. ſupr. c. 8. §. 1. in not.): Med *Måreta*, *Peder Buddes* Doter, aflade han Sonen *Sven Some*, af hvilken Svenſka *Some*-ſlåkten kommit, och Dotren *Brita*, ſom ågde R.

Digitized by Google

Månſon (Sture): Den förre af deſſe Höfdingar war hennes älſkare och fick ſedan af henne ſtora förlåningar (m), ſom *Trullehorg* och *Piksborg* med hela Werend och Finveden i Småland, *Oreſten* och *Opeſten* (n) i Wåſtergötland, *Saxaholm* i Wärmeland och hela Norre-Halland med *Warberg*, *Falkenberg* och *Kungsbacka*, tilſammans otta Slott och Städer (*): Utan älſkog hade hon aldrig gifvit ſå mycket åt en Svenſk; ty hon gynnade mer utlänningar (o). Stockholms belägring war icke lyckelig: *Vitalianerne* (**) giorde de belägrande ſtor ſkada och öfvade på fångarne ohörd grymhet: De kaſtade dem i trånga fängſlen med ſpikar öfverſatte, at de hvarken kunde ſitta eller A. C. 1398.

(*) cfr. Er. Upſ. L. 4. p. 391.

(**) v. ſupr. § 3.

Rådet *Ture Stenſon* (Bielke) och blef af wåda innebränd i en lada med två Adeliga Flickor a. 1415. Med denna Tiurhufvudſläkt tycks en annan i Halland haft ſammanhang, ſom fört ſamma wapn och kallat ſig *Oxhufvud*: Stamfadren *Pehr Tönneſon* lefde i Drotn. *Margretas* tid, hvars Son *Bo* (Oxhufvud) til *Hållerup* war Höfding öfver Norre-Halland och fortplantade en ypperlig ſtämma, ſom i förra Seculo gick til ända.

(m) Om hans kärlek och wälde giordes en wiſa, hvaraf de orden äro bekanta: *Skogen är full med Abram &c.*

(n) För den trakten, der *Opeſten* war bygdt, fick *Bengt Stures* änka wederlag i Kind i Wåſtergötland a. 1394. v. Lit. R. Marg. d. S. Laurentii.

(o) Rimkrönikan ſäger p. 169.

Utländſke fingo allt land och ſlott:
Svenſke höllos ej utan för ſpott.

Kan ock hända, at *Margreta* ej räknade *Abraham Broderſon* för Svenſk, ſom herſtammandes från en ort, hvilken då lydde under Danſka Kronan.

Digitized by Google

A.C. 1393. eller ligga, til deſs de betalte den dyraſte löſen (*).
(*) Meſſ. T. 3. p. 34. Om wåhren a. 1393. kom Hertig *Johan* af Mekelburg med en Flotta af Wismarſka och Roſtockſka Skiepp, hvarmed han trängde ända intil Staden och förſedde henne med friſkt folk och lifsmedel: Deraf nödgades de Svenſke uphåfva belägringen: De giorde med Hertigen et åhrs ſtilleſtånd, hvarpå han ſeglade tilbaka (**), och Drotningen beqvämade ſig til en Förlikning, ſom ſkulle utarbetas näſtföljande åhret i Helſingborg. Imedlertid firadés i Wadſtena d. 28 Maj. *S. Brigittas* helgelſe med ſtor prakt (***) och en Påfvens Bulla pålyſtes öfver hela Riket, at ingen, ſom giordt wåld på Kyrkor eller Kloſter, kunde få aflöſning utan i Rom eller ock på ſit ytterſta af ärke-Biſkopen ſielf (†). En annan Bulla utkom a. 1394. til at ſtilla en hop kif emellan Kyrkoherdarne på landet och Predikare-bröderne (††), hvaruti Regeringen den tiden icke fick döma. *Margareta* med wördnad för Kyrkowåldet bekräftade de friheter hennes Son *Olof* gifvit Lunds Capitel (†††) och affärdade ſina Sändebud til Helſingborg, at handla om fred.

(**) Id. L. c. it. T. 15. p. 67.

(***) Id. T. 3. p. 34.

(†) Bull. Bonif. IX. Rom. 12. Kal. Mart. 1393.

A. C. 1394. (††) Bull. Ejusd. Later. 12. Kal. Mart. 1394.

(†††) Confirm. R. Marg. Nyköp. in Craſt. B. Math. Apoſt. 1394.

6. Som de Andelige den tiden alting ſkulle uträtta, ſå ſamlades til Helſingborg en ſtor del af Dannemarks och Norigeś Prelater, hvaribland ock war Biſkop *Henrik* af Orkenöjar, hvilka wid det tilfället med aflatsbref upmuntrade och förmante Skånes Inbyggare, at bygga flera Kyrkor (*), ſom ock wärkeligen ſkiedde. Fredshandlingen begyntes wål mellan Drotningens, Hanſe-Städernes, de Mekelburgſke och Preuſiſke Fullmäktige; men tog en plötslig ända: De Danſke och Tyſkarne råkade i en ſå häftig träta,

(*) Torf. Orcad. ad a. 1394.

Digitized by Google

ta, at Borgmåstaren i Stralsund blef ihielslagen (*). *Margareta* lagade sig då åter til krig: Hon påbød i Sverige en stor urtima skatt, som snart föll Almogen odrägelig, kallad *Femton-marks hielpen* (p), til Stockholms återtagande: Hon lät ock, så snart Stilleståndet war förlupit, åter angripa denna [illegible]fvudstad kort för Jul, då otta af Vitalianernes [illegible]pp lågo infrusne; men desse försvarade sig med lycka; ty isen war dels tunn, dels kring dem uphuggen, så at många Svenske omkommo och Stockholm fick förfriskning, ej allena då strax, utan wid nästa isloösning (**): Man tänkte då åter å båda sidor på förlikning: Hertig *Johan* af Mekelburg besökte Drotningen på *Aleholm* i Dannemark a. 1395. och kom med henne om aking i wänlighet öfverens: Han gaf derpå sin förskrifning af Lindholm i Skåne (***), der han til det samma beqvämat den fångne Konungen, så at fredsverket återtogs i Helsingborg, der Preusiske Härmåstaren sielf war tilstädes, at bevaka sin penninge-fordran. Följande wilkor blefvo då stadfäste: *Albrecht* och hans Son skulle fåttias i frihet mot 60000. mark. lödige eller afstå til *Margareta* Stockholm och hela Sverige: Nio Hanse-Städer, *Lybeck*, *Stralsund*, *Wismar*, *Gripswald*, *Thorn*, *Elbingen*, *Danzig*, *Rostock* och *Reval*, gingo derföre i borgen, tagande Stockholms förvar genom ny besättning i underpant: Om *Albrecht* icke betalte summan inom tre åhr, skulle Städerne det giöra eller ock lämna Stockholm i Drotningens händer: Derpå emottogs den fångne Konungen och hans Son af Städernes

A. C. 1394.
(*) Holb. l. c. p. 505.

(**) Mess. T. 3. p. 35.

A. C. 1395.

(***) Autogr. Pr. Joh. d. och. post fest. corp. Christi. 1395.

(p) Förmodeligen war det denne, som utråknades efter antalet af Boskapen och kallades derföre af Almogen *Rumpe-skatten*. cfr. Er. Ol. L. 4. p. 381.

Digitized by Google

A. C. 1395. Fullmäktige i Helſingborg mot deras ſkrifteliga förbin-
(*) Oblig. Helſingb. Dom. anſe Feſt. Mich. 1395. delſer (*) och Freden underſkrefs d. 1. Novemb. (**),
(**) L. Holb. L. c. p. 505. då *Albrecht* på fri fot ſamma dag afreſte til Mekelburg. Hans Son *Erik* blef qvar på Gotland, der Herrig *Johan* och *Sven Sture* (q) i hans namn emottogo Slotten och upbygde [illegible] Fåſte wid *Klinta*, ſom kallades
(***) Meſſ. T. 3. p. 35. & Anecd. p. 215. *Landskrona* (***) [illegible]nne Prins *Erik*, i nåra förbund med *Vitalianerne*, ſökte ſtärka ſig på alt ſätt och gifte ſig med en Prinſeſſa af Pomern, *Bugislai V.* Doter (†).
(†) Id. in Anecd. p. 215.

7. Sedan *Margareta* hint uteſtånga Mekelburgſka Huſet, låt hon å nyo erkånna ſig af Sveriges Ständer, hvilkas Friheter ſå Andeliga ſom Werldſliga hon
(††) Meſſ. T. 3. p. 35. bekräftade (††): Hon ſmickrade dem med milda löften, emedan hon nu årnade wårkſtälla ſin ſtora affikt med ſin Syſterſon *Erik* af Pomern, den hon redan a. 1388. låtit förklara för Konung i Norige. Ärke-Biſkop *Henrik* höll et Kyrko-möte i Arboga tre wekor för
A. C. 1396. Påſk a. 1396. då *S. Pehrs* Skatt inſamlades (r) och hela Svenſka Präſterſkapet kom öfverens om åtſkilliga mål

(q) *Sture*-namnet kom i början från Holſten (cfr. Jon. ab Elberveldt. Deſcr. Holſ.); men denne *Sven Sture* war en mäktig Adelsman i Halland (Meſſ. Theatr. Nob. renov.), ſom af K. *Albrecht* hade ſtora förläningar, ända til Norrland och Öſterbotn: Hans Doter *Karin* ägde Riksrådet *Bo Stenſon* (Natt och Dag), hvars Son Riksrådet *Nils Boſon* kallade ſig efter Modren *Sture* och fortplantade namnet på ſin Son och Soneſon *Svante* och *Sten den yngre*, Rikſens Föreſtåndare.

(r) Af Upſala-Stift war han denne gång 307. mark. penningar. v. Nicolai Epiſc. Aroſ. Recipiſſe. Arbog. d. 16. Martii.

Digitized by Google

mål: *Inga Brude-par borde wigas på de af Kyrkan förbudna tider: Skottåhrs-dagen ſkulle noga i akt tagas: Den, ſom begådt dråp om Söndagen, ſkulle den dagen i all ſin lifstid ej få åta kött: om Fredagen, hvarken kött eller fiſk: om Lördagen, ingen miölk: Den 7. Octobris borde altid firas* S. Brigitta *til åhra: Wågefreds-förſtörare, de Fattiges förtryckare och Andeliga Frälſets kränkare ſkulle bandlyſas och de Soknar dömas til böter, ſom utan Biſkopens lof antogo landſtrykande Präſter* (*). Kort efter detta Möte ſammankallade Drotningen Rikſens Ständer til Mora-ſtenar wid Upſala på *Mariæ Magdalenæ* dag (s), at efter gammal ſed der låta hylla den unge Prins *Erik*, för hvilken hon wille wara Förmyndarinna, kallandes honom *ſin Son*: Hon höll ſielf på Mora-ång et prydeligt tal, hvaruti hon ſökte beviſa nödvändigheten af de tre Rikens förening och den närvarande Prinſens nåra ſkyldſkap på mödernet med gamla Svenſka Konunga-Huſen: *Erik* blef ſåledes enhälleligen utkorad och denne hyllningsdag i en af Mora-Stenar til Efterwerldens underråttelſe uthuggen (t). Derefter ſkulle nu Sverige åga en gyllende tid och från all oordning befrias; men *Margareta* anſåg detta Rike allenaſt ſom et indråktigt Bihang til Dannemark och utan den kärlek, ſom en Öfverhet är ſit folk ſkyldig: Hon gaf Prins *Erik* i hemlighet den grundſatſen, *at Sverige borde honom föda, Norige kläda och Dannemark förſvara*, likſom den

A. C. 1396.

(*) Meſſ. L. c. p. 36.

ERIK af Pomern.

F f f f 2 ſidſta

(s) XI. Kal. Aug. Meſſenius ſåjer d. 23. Julii.

(t) Affkriften deraf har man i en Notarii Publici Atteſt af d. 21. Maj 1434. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 75. cfr. Meſſ. & Holb. L. c. p. 507.

Digitized by Google

A.C. 1396. ſidſta nyttan ej kunnat wäntas af de tvenne förra, dem hon aldeles wille hålla under Daniſka oket, gifvandes mereendels deras Slott och Låhn i främmande händer.

8. At widare förnöja *Margareta*, förente ſig Sveriges Råd (u) och Ständer i Nyköping d. 20. Sept. om följande mål: *Alla Krono-gods, ſom under K.* Albrecht *fallit i enſkylta händer, under pant eller wårjo, ſkulle återſtållas, alt hvad Almogen orätt miſt, i löſt eller faſt, inom et åhr igengifvas och et Råfſta-Ting i hvar Lagſago hållas, at afgiöra all tviſt om jord och ſkuld: Man förbehöll Kronan ſin talan til* Knut Boſon (*Grip*), *ſom efter ſin Fader hade ſtora gods* (x): *Kronans ingiålder ſkulle ingen minſka: En råfſt ſkulle hållas med K.* Albrechts *Adel, at giöra dem til Bönder igen, ſom ej lagligen fådt Frälſe, all ägendom i ſtäder an-*

(u) Förutan de Andelige woro då tilſtådes *Carl* af Toſta, *Sten Bengtſon*, *Erengiſle Nilſon*, *Sten Boſon*, *Amund Jonſon*, *Thure Bengtſon*, *Arvid Bengtſon*, *Carl Magnusſon*, *Thord Bonde*, *Ivar Nilſon*, *Algot Månſon*. *Amund Hatt*, *Erik Erlandſon* och *Erland Knutſon*, Riddare.

(x) Han måtte afſtå *Gripsholm* til Drotningen för mycket ringa löſen. Hans huſtru war *Ermegård Johans-Dotter Bylov*, ſom ſedan fick Gref *Hans* af *Everſten*, hvilken förde et *Lejon* i wapnet och år eljeſt kallad *Grefve af Låttog* eller *Nogården*. *Knut Boſons* enda Doter och arfvinge *Catharina* ägde Riks-Rådet *Nils Erengiſlaſon*, Lagman i Sörmanland, ſom af Bönderne i Wingåker ſkall i et upror bafva blifvit ihielſlagen. Hans Son *Bo Nilſon* uptog namn och wapn efter ſit Möderne och blef ſåledes de yngre *Griparnes* Stamfader.

Digitized by Google

anſes efter Stadsrätt, ingen pålägga Skatt utan Konung, alla under K. Albrecht upbygda Slott nedrifvas, alle Frälſemän ruſta, Drotningens tienare niuta alting fritt til deras behof i hennes åhrender, dock ingenting af de Andelige, alla i kriget bortmiſta gods åt ägarne återgifvas och en fullkomlig enighet uprättas mellan de tre Riken, ſom hade ſamme Konung: Kopparbärget ſkulle tilhöra Krönan allena (y); men Drotningen ſkulle det äga i ſin lifstid, ſom en Morgongåfva, under all Konungslig rätt, tillika med Järnbärget, Weſterås med Norbohårad och Dalarne, Öſtergötland, Rumlaborg och Jönköping med deras Lähn, Weſtergötland, Kind, Mark, Dal, Wärmeland och Mohårad med Slott och Städer, dock at Abraham Broderſon under henne behöll Werend och Finved, Svarte Skaning Mark, Claus Daa och Hans Skytte de härader, ſom de innehade. Drotningen ſkulle fritt få beſtyra om K. Albrechts beſkattning, om 13000 marker lödige eller deſs wärde i Sverige, om Padebonäs, ſom hon fådt af Ficke von Wizen (z), och om Rönö, ſom Carl Ulfſon (Sparre) til henne afſtådt. Denna Förening, ſom bekräftades och underſkrefs af Drotningen, Konungen, 25 Riddare och 33 wåpnare, inom Sverige boende, förklarade åfven Margareta qvitt och fri för all ſkuld til Svenſka Kronan och A.C. 1396.

(y) Biſkopen i Weſterås ſkulle der hafva 2 par bålgar; men hvad *Knut Boſon* och hans Syſkons Förmyndare *Sten Boſon* deruti ägt, ſkulle wara Kronans.

(z) *Domicellus Vikka* war *Capitaneus Idriæ* a. 1397. Han hade warit *Præfectus Calmarnenſis* 1393. cfr. v. Stiernm. Höfd. M. p. 282.

Digitized by Google

A. C. 1396. *kullkaſtade alla de Förordningar, ſom K.* Albrecht
(*) Transact. Nykop. in Vigil. Math. Apoſt. 1396. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 62. cfr. Meſſ. T. 3. p. 36. & L. Holb. L. c. p. 509. A. C. 1397. *utgifvit* (*).

9. Med alt detta låt ſig dock *Margareta* icke nöja: Hon wille giöra ſig odödelig med et ſtörre wårk och ſammankallade alla tre Rikens Ständer til Kalmar ſtrax efter Nyåhret a. 1397: Hon emottog der almån tackſäjelſe och låt enhälligt erkånna ſin Syſterſon för
(**) Confœd. Kalm. die Ven. poſt Feſt. S. Kanuti. 1397. ap. Hadorf. p. 55. Sveriges, Dannemarks och Noriges Konung (**): Hon låt ock i ſamma Stad på Trefaldighets-Söndagen d. 17 Junii med all möjelig prakt ſätta Kronan på *Eriks* hufvud genom Årke-Biſkop *Jacob* i Lund och Biſkop
(***) Meſſ. T. 3. p. 37. *Thorſten* i Skara (***), då 133 Svenſke, Danſke och
(†) L. Holb. D. H. T. 1. p. 514. Norſke Mån blefvo ſlagne til Riddare (†); men det war henne icke nog, at genom *Erik*, ſom bar namnet, regera hela Norden i ſielfva wårket ſå länge hon lefde: Hon wille herſka efter ſin dód och giöra denna de tre Rikens förknippelſe under et Hufvud evärdelig: Hon utarbetade derföre den ryktbara *Kalmare-Förening*, ſom wid Kröningen med mycken ſvårighet blef ſamtykt; ty hvart och et Rike war ömt om ſina friheter; men åtteligen af fem Andelige och tolf werldſlige Råds-Herrar (a) underſkrifven d. 20 Julii, ſedan Ständerne til ſtörre delen woro bort-
(††) Meſſ. L. c. reſte (††). Innehållet af denna Förening war ſådant:

1. *Skulle*

(a) Från Sverige woro Årke-Biſkop *Henrik* i Upſala, Biſkop *Knut* i Linköping, Riksmarſken *Carl Ulfſon*, *Sten Bengtſon*, *Thure Bengtſon*, *Erengiſle Nilſon* och *Algot Månſon*, Riddare: Från Dannemark Årke-Biſkop *Jacob* i Lund, Biſkop *Peder* i Roſkild, *Jonas Anderſon*, *Jonas Rut*, *Wolmar Jacobſon* och *Peder Nilſon* af Ågard, Riddare: Från Norige *Arendt*, Probſt i Opslo, *Amund Bolt*, *Alf Haraldſon* och *Gaute Erikſon*, Riddare.

Digitized by Google

1. *Skulle Konung* Erik *regera i ſine lifsdagar öfver de tre Nordiſka Riken och ſedan evärdeligen en enda Konung öfver dem alla, ſå at de aldrig åtſkildes.* A. C. 1397. 2. *Skulle alla tre Riken wid Thronens ledighet wälja ſig en enda Konung och ej flere, ſå at intetdera kunde den wälja, utan med de öfriges endräktiga ſamtycke: Hade Konungen en eller flere Söner, ſkulle en af dem wäljas til hans Eftertrådare och de andra Syſkonen underhållas efter Lag: Dog Konungen barnlös, ſkulle en annan utkoras genom alla tre Rikens fria wahl.* 3. *Intetdera Riket ſkulle draga ſig från de andra med oluſt, ſöndran eller twedräkt, utan alla undergå ſamma öde af örlig eller annan anfäktning och biſtå hvarandra med tro och mandom, dock at hvartdera Riket blef wid ſin Lag och Rätt.* 4. *Konungen ſkulle ſtyra hvartdera Riket efter deſs gamle enſkylte Lag och icke införa ur det enas i det andras hvad der tilförne icke warit brukeligt.* 5. *När etdera Riket angreps med krig, ſkulle Konungen låta upbåda de två andra, at hielpa det angripna til watn eller land: De ſkulle ſielfva förſe deras folk med koſt och foder; men hvad deras tienſt, lön, ſkada eller fångelſe angick, ſkulle de hålla ſig til Konungen.* 6. *Intetdera ſkulle ſå uttyda detta biſtånd, at det allena ſträkte ſig til hvartderas landamärke, utan ſå långt det behöfdes, emedan alla tre Riken i det målet ſkulle wara ſom et enda.* 7. *All oenighet, ſom af ålder warit Riken emellan, ſkulle aldrig mer påtänkas, utan hvar man lefva i ſpåkt, fred och trygghet under en Gud och en Konung.* 8 *Den, ſom war biltog i det ena Riket, ſkulle ock wara*

det

A. C. 1397. *det i de andra och icke i någotdera niuta beſkydd.* 9. *Alla ärender med främmande Makter ſkulle Konungen på alla tre Rikens wägnar afgiöra i det Rike han då war ſtadd och med det Råds råde, ſom då war närwarande.* 10. *Alla deſſa ſtycken ſkulle heliga hållas och hela Norden dertil wara Konungen behielpelig.* 11. *Drotning* Margareta *ſkulle i ſin lifstid obehindrad med all Kungelig rätt få äga och beſitia alt hwad hon nu i de tre Riken innehade efter ſin Fader, ſin Man och ſin Son eller efter Ständers bewilljning, antingen ſom Teſtamenten, Morgongåfwor eller under hwad namn det wara måtte, alt hwad hon förordnat, ſkulle ewärdeligen ſtå faſt och alla tre Riken beſkärma hennes rättigheter* (*): Sex lika lydande Hufwud-ſkrifter af denna förbindelſe giordes på pergament, hwaraf hwartdera Riket behöll twenne, med Konungens, Drotningens, Rådens och Ständernes inſeglen och underſkrifter bekräftade.

(*) Unio Calm. die S. Marg. virg. a. 1397. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 58.

10. Denna Förening, ſom upråttade en ſå anſenlig Monarchie, ſyntes wål i början hela Norden gagnſka fördelaktig; men inom få åhr märkte man wederſpelet: Sårdeles blef hon Sveriges olycka: Danmark, Drotningens Fosterland, til hwilket hon drog de andra Rikens medel och ſtyrka, tog ſig öfwer dem en wiſst Herrawälde (**), en wiſs myndighet, ſom de hwarken kunde eller borde tåla: Det förråkrade ſig om deras faſta orter (***) genom Danſke Befallningsmän, ſom i ſynnerhet plågade de Svenſke med alt för ſtor obarmhärtighet (†): Det ſökte ſmåningom förqwäfwa Drotſe- och Marſke-Åmbeten i Sverige, at det måtte finna ſå mycket mindre motſtånd (††): Et fritt Folk,

(**) L. Holb L. c. p. 513. cfr. A. Hwidf. ap. eund.

(***) Lit. Norwagor. Bohus. 1482. ap. Hadorf. ad Chr. R. p. 312. & Receſſ. Calmar. in vig. Nativ. B. Virg. 1483. §. 8

(†) L. Holb. L. c. p. 569.

(††) cfr. J. Wild. H. Pr. c. 3. p. 432.

Digitized by Google

Folk, granlaga om den minſte af ſine förmåner, war deremot altid färdigt, at ſönderbryta oket: Hofvet, faſtän altid Danſkt mer än Svenſkt, giorde ſig likväl ſtändigt genom ſmickran och konſter måktige wånner i Sverige, befynnerligen de Andelige (*), ſom funno ſin räkning i en ſådan Regering, och derigenom war olyckan ſå mycket ſtörre; ty et utwärtes krig är aldrig ſå fördärfveligt ſom et inbördes. Hvar och en oveldig finner ſåledes, at Föreningen ej annat war, än en moder til kif, blods utgiutelſer och oändeliga dagtingningar, ſom aldrig höllos: I begynnelſen wiſade hon ſig, ſom ſagdt är, på ſin wackra ſida: Den unge Konungen red ſin *Eriks-gata* i Sverige med almän glädie: Menigheten, betungad af den ſtore Skatten, kallad *Femtom-markshielpen* (**), fick deruti wid detta tilfälle en Trediedels eftergift (***), ſå at den nu beſtod i 10. mark; men war dock alt för dryg, ſom frambåttre ſkall ſäjas: *Margaretas* wärk blef ock nu derigenom ſtadfäſt, at Prins *Erik*, K. *Albrechts* Son, dog detta åhr på ſit nya Slott *Landskrona* eller *Klinta* på Gotland, ſedan hans Förſtinna kort tilförene tillika med deras enda Barn aflidit (†). K. *Albrecht*, ſom då war i Wismar, rörde ſig åter ur ſit mörker: Han reſte til Danzig och ingick med Härmäſtaren *Conrad von Jungingen* en ſlutelig handel om Gotland, hvilket han förut til honom pantſatt för 20000 Nobler: Han fick nu dertil 9000, hvaremot Härmäſtaren aldeles ſkulle taga denna Ö i beſitning (††): En del deraf war i ſiöröfvarnes händer: Prins *Erik* hade kort för ſin död afſtådt åt Wisby-boarne tvenne Torn, hvaruti *Witalianerne* ſig innäſtlade; De oroade hela Öſter-ſiön och ſkonte icke

A. C. 1397.

(*) cfr. Id. L. c. p. 433. etc.

(**) v. ſupr. §. 6.

(***) cfr. Mand. R. Marg. a. 1403. ap. Hadorf. LL. Prov. p. 35.

(†) Meſſ. Anal. p. 215.

(††) Meſſ. T. 3. p. 38. cfr. Ejusd. Anal. p. 216. & T. 15. p. 68.

Digitized by Google

A. C. 1397. ke mer Hanſe-Stådernes fartyg, ån andras, ſå at Lybeck, Danzig, Thorn och Elbingen måtte mot dem utruſta en Flotta.

11. Wid deſsa ômſtåndigheter ſatt icke heller Drotning *Margareta* ſtilla: Hon anvånde alla me-
(*) v. ſupr. §. 6. del, at ôfvertala *Sven Sture* (*), den afledne Prins *Eriks* högſte Åmbetsman, ſom ej allena hade Gotland inne, utan åtſkilliga Slott i Sverige, at afſtå dem til den unge Konungen; men kunde i bôrjan ingenting utrâtta, hvarôfver en håftig tråta mellan
(**) L. Holb. L. c. p. 514. hennе och denne Herre upkom (**): Ånteligen begynte *Sturen* beſinna ſig och ſtra[illegible] fôrdublade Preuſiſke Hårmåſtaren ſin upmårkſamhet: Han fôrde ôfver til Gotland 4000 mân, hvarmed han underlade ſig hela Ôen, och renſade den från ſiôrôfA. C. 1398. (***) Diar. Fratr. Min. Wisb. vare om wåhren a. 1398. (***). *Margareta* ſkickade åfven dit en Flotta under *Abraham Broderſons* och *Algot Månſon* (Stures) anfôrande; men belâgringen fôr Wisby gick långt ut; ty Preuſiſka beſåtningen war ſtark och wål fôrſedd: Ånteligen blef genom Keiſar *Wenceſlai IV.* bemedling en Fred ſlu-
(†) Tract. Helſingb. Kal. Sept. 1398. ap. Meſſ. Anal. p. 216. ten i Helſingborg (†), ſom ſtrax fullkomnades i Kôpenhamn d. 22. Sept. (††): Konung *Erik* ſkulle
(††) L. Holb. L. c. p. 517. utlôſa Hårmåſtaren med 9000. Nobler och Gotland
(†††) Meſſ. T. 3. p. 38. hôra ſom tilfôrene under Sverige (†††), hvilket ock helt allena beſtod denne lôſen, ſom koſtade hvar Svenſk Bonde 12. ôre Stockholmſka: Dock utdrogs
(*) Diar. Fratr. Min. Wisb. med ſidſta betalningen til a. 1408 (*). Imedlertid war nu tiden inne, då Hanſe-Ståderne efter Helſingborgſka Freden a. 1395. borde antingen lâmna Stockholm tilbaka eller betala 60000. mark lôdige

Digitized by Google

ge (*): De utwalde det förra på K. *Albrechts* begäran, som ej såg sig utwåg til den Summan, så at både Staden och Slottet på Michelsmässe-dagen intogo Svensk besåttning. Strax derefter på Almare-stäk d. 9. Oct. kom Drotningen öfverens med *Sven Sture*, *Henrik Thun*, *Arnold Styke*, och *Otto Setzover*, at de inom d. 22. Oct. skulle antvarda henne Slottet *Faxaholm* med Hälsingeland och Medelpad, inom wintrens slut nästa åhret *Styresholm* med Ångermanland och i tredie weckan efter Påsk samma åhr *Kryssberg* eller *Korsholm* med hela Österbotn (**), så at K. *Albrecht* wid slutet af åhr 1399. icke mer hade någon fast fot i Sverige. Wintren war det åhret så sträng, at man kunde gå på isen från Pomern til Dannemark (***): Följande åhret i Julii-månad föll så mycket rägn, sårdeles i Östergötland, at Broar och Qvarnar bortflöto (†). A. C. 1398. (*) v. supr. § 6. (**) Mess. T. 3. p. 38. cfr. Holb. L. c. p. 516. A. C. 1399. (***) L. Holb. L. c. p. 515. (†) Mess. T. 3. p. 39.

12. *Witalianerne* fortforo så grofft i deras siöröfveri, at då Hanse-Städerne genom Freden med de tre Nordiska Riken i Nyköping på Falster återfingo alla forna handels-friheter, blefvo desse Corsairer af begge delarne dömde til hiul och stegel (††); men dermed blefvo de ej utrotade, åtminstone på 30 åhr; ty en deras Hufvudman *Bartholomæus Fot* plundrade ännu Hanse-Contoiret i Bergen och Norige a. 1429. (†††): Deras Höfvidsmän, som blifvit bandlyste för den fångslade Biskopens skull a. 1391. (*), hade ej ännu ödmiukat sig för Kyrkan; ty skref åter Påfven til Årke-Biskopen i Upsala och Biskopen i Lybeck, at de dertil skulle tvinga dem (**); men om det låtit sig giöra, är mig obekant. *Margareta* (††) L. Holb. L. c. (†††) Id. p. 516. (*) v. supr. § 4. (**) Lit. Bonif. IX. Rom. 8. Kal. Dec. 1399.

A. C. 1400. *gareta* och *Erik* hade nu eljeſt a. 1400. fådt hela Sverige i rolig beſitning, ſå at de kunnat införa en Gyllende tid; men de anſågo Landet ſom et Bihang til Dannemark, tånkande allena på det ſenares båſta: Drotningen ſparde inga Frihets-bref och förſåkringar; men giorde dock hvad hon wille och gaf Svenſka Slotten i utlånningars händer: När de inlåndſke beropade ſig på hennes förſkrifningar, ſade hon: *Gifmen I mina bref, jag ſkall förvara*
(*) Meſſ. T. 3. p. 39. *Slotten* (*): Det ſyntes ſom *Papper*, hvilket nu ſmåningom i Sverige kommit i bruk (b), ſkulle begynna at förringa wårdet af det man kallar *Svart på*
(**) Jus Aul. R. Er. Pom. Nyk. uno poſt Paſcha menſe a. 1400. ap. Had. ad L. L. Prov. p. 34 cfr. Meſſ. l. c. (***) v. ſupr. §. 4. *hvitt*. Konung *Erik* utgaf ſin Gårdsrått (**) nåſtan lika lydande (c) med Drotning *Margaretas* (***), på det Hofvet och Adeliga Slott måtte förelyſa alom i ordning och trygghet: Han följde ock *Margaretas* regel, at ſtålla ſig in med de Andelige til deſs han åfven i Kyrko-ſaker kunde blifva Enevåldig:
(†) Confirm. R. Er. Pom. Helſingb. fer. prox. poſt Dom. Reminiſc. a. 1400. Åbo-Stol fick bekråftelſe på ſina Friheter (†), Ärke-Biſkopen i Lund Konungens Bref på några gods i Skå-

(b) Det hade ej förån i detta Seculo blifvit bekant i Europa, faſtän man påſtår, at det i åldre tider funnits i Alexandrien (cfr. J. Balck Diſſ. de Papyr. Lund 1748. præſ. S. Bring.): I Sverige blef intet Pappers-bruk inråttadt förån af Biſk. *Braſk* i Linköping a. 1523. I K. *Guſtaf Adolfs* tid kom tilvärkningen ån mer i ſtånd; men få ödkes dock ej långeſdan utländſkt papper til wid pafs 26 eller 27000 ris om åhret.

(c) Deruti år allenaſt 23. §. tillagd, nemligen: *at den, ſom förſummade ſin wakt på Slottet, ſkulle gå derutan för och wakta hela natten, gifva andre dagen åt de öfrige Knaparne i Berga-ſtugan en tunna Tyſkt öhl etc.*

Digitized by Google

Skåne (*) och Upsala-Capitel (d) hans anmodan om Prästers förordnande til Lapmarken (**); men största profvet af denne Hofvets grundsats war des wördnad för en sträng Påfvens Bulla, som ankom til Sverige a. 1401, ställd til Biskopen i Linköping (e) med bandlysning öfver alle dem, som tilfogade Klerker eller deras gods minsta tvång eller wåldsamhet (***). A. C. 1400. (*) Lit. R. Ecclesiast. S. Laur. 1400. (**) cfr. P. Högstr. Descr. Lapp. p. 214. & Mess. T. 3. p. 49. A. C. 1401. (***) Bull. Bonif. IX. Rom. 1. Dec. 1400.

13. Imedlertid hade *Margareta* så betungat landet med pålagor, at Almogen i hela öfra Sverige denna tid begynte wisa et för hennes nya wärk och Regering fahrligt missnöje: Hon blef ock a. 1402. af en sällsam händelse mycket bekymrad: En ung person gaf sig ut för at wara hennes Son Konung *Olof*, som aflidit femton åhr tilförene (†): Denne Herres död hade synts tvetydig för gemene man; ty fick den falske *Olof* åtskillige medhållare: Han wiste hvarjehanda hemligheter, dem han lärt af sin moder, en Preussiska, som warit den döde Konungens amma, hvaraf Drotningen i början blef bestört; ty hon trodde, at ingen i werlden kunde weta sådant mer än hon sielf; men änteligen påminte hon sig, A. C. 1402. (†) v. supr. c. 14. §. 19.

(d) Ärke-Biskop *Henrik* instiftade en Præbenda i Upsala d. 8. Julii 1401. (v. Peringsk. Mon. Ull. p. 152.). Under honom förfärdigades A. 1405. af *Lambert*, en konstig Guldsmed i Stockholm, *S. Eriks* Skrin, som allenast i förgyllning kostade 534. Engelska Nobler. v. Mess. T. 3. p. 40.

(e) *Bonifacius* IX. bekräftade kort derefter Linköpings-Stifts Privilegier och några Förordningar af dess Biskopar. d. Rom. d. 9. Junii 1402.

Digitized by Google

A. C. 1402. at hennes Son haft en wårta mellan axlarne, hvilken icke fans hos denne: Han måste således bekånna sammanhanget och blef brånd mellan Falsterbo och Skanör d. 28 Sept. (*). *Margareta* och *Erik* tånkte derefter ej på annat, ån at ställa Svenska menigheten tilfreds, som nu redan war i rörelse til upror: De försåkrade sig altid först om de Andeliges wålvilja: Sedan *Erik* a. 1403. åter bekråftat Lunds-Capitels (f) friheter (**), reste han med sin moder til Svartsiö-Slott i Upland: Der gaf han Wadstena-Kloster (g) 1000 mark. lödige efter Östgöta-mynt (h) och til underpant *Aska-Hårad*, hvaraf det skulle få upbåra all Kungelig rånta til dess Summan blef upfyld (***): Detta Kloster, som a. 1400. af Påfven erhållit store förmåner (†), fick åfven detta åhr en hans Bulla (††), at det skulle få utsprida sin Orden hvart det wille, hvilket ock skiedt, så at de måsta lånder i Europa deraf skaffat sig alster (i): Följande åhret förökte K. *Erik*

(*) Cranz. Hist. Norv. L. 6. c. 8. Chron. Inc. auct. ap. Holb. & Mess. T. 3. p. 39.

A. C. 1403.

(**) Confirm. R. Er. Dragsholm. d. 14. Febr. 1403.

(***) Don. R. Er. Svartsiö. fer. 2. infr. Oct. Corp. Christi a. 1403.

(†) Lit. Bonif. IX. Rom. 4. Non. Junii 1400.

(††) Bull. Bonif. IX. Rom. 3. Non. Maj. 1403.

(f) Han höll der ock tillika med Årke-Biskopen en Råfst med Kanikerne och pålade dem böter för åtskilliga wårdslösheter. Mess. T. 3. p. 39.

(g) Han giorde det, säger brefvet, *för sin, sine Föråldrars och wånners Siålar, til Guds åhra, S. Marias, S. Brigittas* &c. Som witnen underskrefvo hans Hofmåstare *Jöns Duwa* och hans Kökemåstare *Anders Oloffson af Tiufstofta.*

(h) Sex mark Svenska på hvar mark lödig.

(i) I Engeland wid Canterbery anlades et Brigittin-kloster a. 1406. af wåpnaren *Henric Fizhugher til Ravenswather*, et wid *Richmond* a. 1414. och *Sion* wid Shene a. 1415. *Marienwold* wid Lybeck 1413. *Mariencron* wid Stralsund 1414. *Marienbo* på Laland 1416. *Munkelif* i Norige giordes til Brigittiner a. 1434. liksom *Hofdö* wid Opslo. *Gnadenberg* i Stift Eichstedt wid Nürnberg

Digitized by Google

Erik (*) deſs friheter (k) likſom ock Påfven *Innocentius* VII. (l), *Bonifacii* IX. Eftertrådare: Det woro onödigt, at få noga upräkna hvar och en härlighet, ſom Påfvarne gifvit detta och de andra Kloſtren i Riket: alt nog, när man derom har et almänt begrep. A. C. 1403. (*) Lit. R. Er. Jönekôp. Fer. 5. poſt Feſt. B. Martini. 1404.

14. Samme dag ſom *Erik* begåfvade Wadſtena, wiſade han Domkyrkan i Åbo ſin gifmildhet med 300 mark. lödige efter *Oſterlands* mynt (m) til en Måſsas underhåll och til hielp, at inlöſa den *faderlige*

1436. *Nådendal* i Finland 1439. *Triumphus Mariæ* wid Lublin i Polen. *De Campo Mariæ* wid Campen i Holland. *Ad Arborem S. Mariæ* i Cleve. *In Foreſto B. Mariæ* wid Bonn. *Alten Münſter* wid München i Beyern. *S. Brigitta di Pauſilipo* i Neapel: et i Braband, et i Cöln, et i Valentia, et i Burgundien, et i Genua &c. (cfr. A. Burman Diſſ. de Cænob. Birgit. Upſ. 1717.). S. *Brigitta* hade et hus i Rom til Wadſtena-utſkickades och Svenſke reſandes tienſt: Det läg *ad Campum Floræ* wid Farneſiſka palatſet: Til deſs uplagande teſtamenterade Sveriges Marſk *Sten Bengtſon* (Bielke) 50 Nobler a. 1408: Cardinals-Collegium gaf dertil d. 25 Junii 1410. 100 dagars aflat: Under *Leo* X. öktes det med en Kyrka, på hvars dörr ſattes denna öfverſkrift: *Domus S. Brigittæ Vatſten. de regno Svetiæ. inſtaurata a.* 1513.

(k) Han bekråftade ock Sko-kloſters Privilegier til Nyåhrsgåfva a. 1404. Upſ. in craſt. circumciſ. Domini.

(l) Genom ſin Bulla af d. 12 Martii 1404. gaf han 5 åhrs aflat för alle dem, ſom på wiſsa helgedagar beſökte Wadſtena-kloſter. Han tillåt ock ſamma åhr d. 6 Febr. Wadſtena-Bröder och Syſtrar, at bära et litet rödt klädes-kors på wänſtra ſidan af deras mantlar.

(m) 6 mark. Svenſka på hvar mark lödig.

Digitized by Google

A. C. 1403. *ge rått*, som *Pades*-kloſter i Liſland fådt öfver Bor-
(*) v. ſupr. c. 13. §. 2. go-Kyrka (*), pantſåttandes derföre *Pikes*-Sokn, hvar-
(**) Don. R. Er. Svartſiö. fer. 2. infr. Oct. corp. Chriſti 1403. af hela Summan ſkulle upbåras (**): Detta war förbe-
redelſen til en reſa, ſom han giorde öfver hafvet til
Finland, der han behöfde wiſa ſig efter ſin Kröning:
(***) Dat. Wiborg. Dom infr. Oct. Aſſumt. B. Virg. 1403. Han gaf då Staden *Wiborg* deſs Privilegier (***) och
hans Råd ſökte, at ſtälla alting på den ſidan i ſå-
kerhet, hvarpå han om höſten kom tilbaka (n). Imed-
lertid hade Drotningen ſammankallat Rikſens Her-
rar til Stockholm: At förekomma den betungade
(†) Hadorf. annor. ad LL. Prov. p. 35. Menigheters upreſning (†), återkallade hon aldeles
den urtima Skatten, kallad *Femtonmarks-hielpen* (††).
(††) v. ſupr. §. 6. ſom ſedan war minſkad til Tio mark (†††), och ſtad-
(†††) v. ſupr. §. 10. gade, at Almogen ej ſkulle utgiöra mer, ån i *S. Eriks*
tid, nemligen 16 dagsvårken, 4 om höſten, 4 om
wåhren och 8 til Konungens Slott och gårdar: Ingen
Fogde, Åmbets- eller Låhns-Man ſkulle få pålägga min-
ſta ſkatt eller gengiärd eller plåga underſåtarne på något
ſått: Hon förbehöll ſig allenaſt i högſta nödfall ſin rått, då
hon eller Konungen ſådant genom deras egna bref åſka-
(*) Mand. R. Marg. Stockh. die Invent. S. Crucis 1403. de (*). Men ſå ſnart all orolighet i landet war öfver-
ſtånden, lade hon a. 1404. med Ståndernes ſamtycke
ap. Had. L. c. A. C. 1404. på et Möte i Nyköping i Göje-månad en Skatt af en
(**) Meſſ. T. 3. p. 40. mark penningar på hvar Spis eller Rök (**): Präſter-
ſkapet ſatte ſig deremot tildeſs Drotningen måtte för-
ſäkra alla Dom-Capitel, at få behålla deras fria wahl,
ſå at ingen främmande perſon dem ſkulle påtvingas:
Deſſa Ändeliga Herrſkaper hade deras egna beſkatt-
nings-ſått, hvilket åfven ſyns af Påfvens tillåtelſe för
Biſkop

(n) Han gaf några gårdar åt Johanniter-Orden i Eſkilstuna (Fer. 2. poſt diem S. Martini), ſedan han tilförne fådt *Fiholms*-gods af Dr. *Margareta*.

Digitized by Google

Biſkop *Brynolf* (o) i Skara, at efter behag och gammal ſed få dela Tionden i ſit Stift i en hop ſtörre och mindre delar af åtſkilliga namn til hvarjehanda Kyrkans och des betienters förmån (*). På ofvannämnde Möte i Nyköping förökte *Margareta* Kronans faſtigheter med Slottet och godſet *Ringſtadholm* wid Norköping, ſom under namn af köp afhändes des ägare *Knut Boſon* (Grip), hvilket ock hans Moder, *Bo Jonſons* Änka, *Margareta* (p) intygade (**). A. C. 1404. (*) Lit. Innocen. VII. Rom. d. 4. Julii 1404. (**) Lit. Marg. Gripsholm. d. 3. Maj. 1404.

15. Efter de Holſtenſke Grefvars nederlag mot Ditmarſkerne begynte *Margareta* under ſkien af Förmynderſkap för den ſlagne Gref *Gerhards* Barn (q), at drilla under ſig deras länder (***): en Doter *Ingeborg* ſatte hon i Wadſtena-Kloſter, der Abbediſſan *Ingierd* (Grip), Drotningens goda wän, detta åhr blef aſſatt för det hon bortſlöſt något af Kloſtrets ägendom. Påfven hade redan a. 1400. förordnat Biſkop *Pehr* i Strengnäs til at ranſaka öfver denna *Ingierds* upförande (†); men ſaken blef ej afdömd förån nu, då henne gafs en Efterträdarſka (r): (***) cfr. L. Holb. L. c. p. 522. (†) Lit. Bonif. IX. Rom. 3. Non. Nov. 1400.

(o) Om honom ſäger Skara-Rimkrönika:
Biſkop Brynolf den andre kunde wäl ſin bok:
Han war ſtrider Man och i Lagen klak &c.
(v. Mon. Eccl. E. Benz. p. 78.). Efter honom kom *Sigge Uddeſon* af Winſtorp.

(p) Hon kallas i detta bref *Duva*.

(q) *Henrik*, *Adolf*, *Gerhard*, *Ingeborg* och *Hedevig*, ſom fick *Theodoricus Fortunatus*, Grefve af Oldenburg och blef K. *Chriſtiani* I. Moder ſamt hela Oldenburgſka Huſets Stam-moder. v. L. Holb. L. c. p. 523.

(r) Det war *Gerdeke Hartlef Bolks* Doter från Skenninge,

Digitized by Google

A. C. 1404. *Ingeborg* af Holſten blef ſedermera Abbediſſa i Wadſtena (s); Medan Drotningen nu war ſtadd i de ſödra orter, at i akttaga de Holſtenſka rörelſer, kom hon åtteligen til ſlut med den affatte Konung *Albrecht*: Han reſte til henne i Flensburg a. 1405. och affade ſig den 25. Nov. alt åtal til hennes Kronor, förſåkrandes, at aldrig mot Konung *Erik* föra krig (*): Han ſatte ſig derpå i ſtillhet i Mekelburg och Kloſtret *Dobrav*, der han ock blef död och begrafven (**); men ännu talas en gång om honom i wår Hiſtoria. Efter denna afhandling war *Margaretas* affikt, at ewärdeligen bringa de tre Riken under Pomerſka Huſet: När *Hennekin Beckman* och *Nils Gutormſon* detta åhr i Göje-Månad togo Slottet Axavall i förlåning, måtte de lofva, at hålla det Henne och Konungen tilhanda eller, efter deras död, Fröken *Catharina* af Pomern, K. *Eriks* Syſter (***); hvaraf ſyns, at hon ſträckte Kron-Rättigheten inpå Qvinkönet, utan at fråga efter hvart och et Rikes i Kalmare-förening bekräftade walfrihet.

A. C. 1405.

(*) Declar. R. Alb. Flensburg die S. Catharinæ a. 1405. cfr. Holb. L. c. p. 517.

(**) Er. Upſ. L. 4. p. m. 367.

(***) Meſſ. T. 3. p. 40.

16. *Margareta* wille nu åfven ſtadga den unge Konungens thron med et giftermål: *Henric.* IV. af *Lancaſter*, Konung i Engeland, hade altſedan a. 1402. låtit föreſlå ſin Doter *Philippa* (†), hvars Moder war *Maria Bohun*, Grefvens Doter af *Hereford* (††): Förbindelſen med denne Monark war *Margareta* angelägen: Hon affärdade Svenſke Riks-Marſken

(†) Rap. Thoyr. Hiſt. d' Angleт. T. 3. p. 380.

(††) Id. L. c. p. 427.

(s) Nemligen A. 1448. Hon blef affatt af K. *Carl Knutſon*, åter tilfatt, då han utdref's, och åtteligen död 1465. cfr. A. O. Rhyz. Monaſt. p. 94.

Digitized by Google

ſken *Thure Bengtſon* (Bielke) til Engelſka Hofvet, att afgiöra detta mål och afhämta Prinſeſſan (*), hvilken ock ſidſt på åhret anlände til Dannemark (**); men wigſlen ſkiedde icke förån d. 25. Oct. 1406. i Lund i Skåne (t). *Philippa* förde med ſig til brudſkatt en ſtor Summa, hvaribland ſkall hafva warit en Guld-penning af ovanlig ſtorlek (***), och hennes Brudgumme pryddes med Riddare-Orden af Strumpebandet (†). Hon war en Prinſeſſa af mycken dygd och wårdiga egenſkaper, hvarigenom *Eriks* regering, ſå framt han på något ſått hade liknat henne, kunnat blifva lyckelig. Denne Konung tilbrakte måſt hela detta åhr i Skåne (u); men det följande (x), ſedan han ſedt Sveriges Hufvudſtad til en ſtor del af en håftig liung-eld förtård (††), hvarvid en ſtor hop menniſkior omkommit (y), wiſade

A. C. 1405.

(*) Meſſ. Anaſect. p. 218.

(**) Rap. Thoyr. L. c. p. 397. A. C. 1406.

(***) A. Cranz. Vand. L. 11. c. 18.

(†) cfr. Hiſt. des Ord. Milit. Amſterd. 1721. T. 3. p. 369.

A. C. 1407.

(††) Meſſ. T. 3. p. 41. Cranz. M. Sv. L. 5. c. 33.

(t) *Catharina* (Grip) Ånka af *Jon Hagtornſon* (Ros) i Norige och Doter af *Måreta*, *S. Britas* Doter, blef hennes Hofmåſtarinna, gifvandes gods til Wadſtena, åfven i ſielfva Norige, d. 19. Sept. 1406. cfr. Meſſ. T. 3. p. 40. &c.

(u) I Sylvisborg (in profeſt. S. Gregorii) gaf K. *Erik* ſin Klerk *Måns Oloffſon* et gods *Thokela* i Wirmo-Sokn fritt från Kl. utlagor: Man finner ock et hans bref af Sylvisborg d. 8 Dec. för en Blind, *Johan Skråddare*, at få tigga i Norden.

(x) 1407. d. 17. Nov. dog den gamle berömlige Riks-Marſken *Carl Ulffſon* (Sparre) och A. 1408. Riks-Rådet *Sten Bengtſon* (Bielke), Riddare til Marienborg, ſom wid Almare-Ståk belönte en wälförtient Sven med Adelig ſköld och frihet.

(y) Cranzius ſåger 1400. och Holberg 10600. ſom dels upbrändes, dels drunknade, då de wille rådda ſig på fartyg; men Meſſenius tror, at antalet ej gick öfver

Digitized by Google

A. C. 1407. han sig för sine underlåtare i Finland, afbidandes wintrens slut i Åbo, der han gaf frihets-bref åt några af Adelen på deras gårdar (z).

11. Imedlertid insamlades i Sverige de 9000. Nobler, hvarmed Gotland utlöstes från Preusiske Härmästaren *Ulrik von Jungingen* i Calmar (a) den 22. Nov. 1408. (*): Men *Margareta* gick stundom widare, ån til urtima beskattningar, hvarpå wi hafve

A. C. 1408.

(*) Id. l. c. p. 31. cfr. Ulr. de Jung. Qvittanc. de dato Marienburg d. S. Mauritii 1408. ap. Hvidf. p. 631.

ett dristigt prof: Årke-Biskop *Henrik* i Upsala dog detta år d. 20. Martii på sin gård *Marieborg* wid Enköping, lämnandes en kista full af dyrbara saker som Testamente til Domkyrkan, dit sielfve Dom-Probsten wille bringa denne skatt och satt sig ofvan på kistan; men Drotningens Befallningsman kom på hennes wagnar i fullt lopp, kastade Prästen til jorden och indrog kistan i hennes skattkammar (**). Tillika med sådana rof lät *Margareta* denna tid föra ur Sverige til Dannemark alla de angelägna skrifter och anteckningar hon kunde upspana (***), på det Riket, hvilket hon aldeles wille inlifva med det senare, ingenting fårskilt måtte kunna sig åberopa. Det war henne icke nog, at hafva underslagit sig, som nu sades, Upsala-Domkyrkas Testamente, hon ditsatte ock en Årke-Biskop efter sit tycke: Capitlet hade d. 24. Martii utvalt Dom-Probsten *Anders Jo-*

(**) Er. Upf. L. 5.

(***) Mess. T. 3. p. 41.

400. Diar. Fratr. Min. Wisb. gifr det til 2700, sågandes, at wådelden ej lämnade mer ån 6. stenhus.

(z) Til ex. d. 7. Dec. åt *Philip Carlson*, *Nisse Tavast*, *Erik af Kunnis* och *Gunnar Trulle*.

(a) Der gaf åfven K. *Erik* d. 28. Sept. några gårdar på Öland, *Risinge*, *Frö*, etc. åt Fruecloftret i Calmar.

Digitized by Google

Johanſon; men hon öfvertalade hönom genom Drotning *Philippa*, at nöja ſig med Strengnäs-Stift (b), och inträngde på Upſala-Stol en Danſk, *Johannes Jerechini* (c), en yppig och wälluſtig man, ſom altid war henne och Konungen tilgifven: *Gregorius XII.* bandlyſte wäl detta hennes kreatur; men ſådant hade ingen wårkan, emedan det hände juſt under den ſtora Romerſka Schismen och förwirringen, då tre Påfvar och tre Keiſare på en gång ſins emellan täflade. Sveriges Andelige woro ſå wäl ſom hela Europas både genom Romerſke Konungens och *Gregorii XII.* bref (*) kallade til et almänt Möte (d); men de ſlåſte giorde ſom Kanikerne i Linköping: De urſåktade ſig derifrån för ſin okunnighet (e) och hemſtälte til Drotningen och Rådet, hvilkendera Påfven de borde erkänna (**). Samma förbiſtring ſträkte ſig nu til Strengnäs, dit *Margareta* med A. C. 1408.

(*) Lit. Greg. XII. ad Reg. Sv. Rom. 5. Julii. 1406.

(**) Lit Canon. Link. ad Sen. R. S. in craſt. S. Cathar. 1409. ap. Er. Benz. in Mon. Eccl. p. 158.

(b) Deraf kallade man ſedan denne Prelat *Anders Smek*.

(c) Han war tilförne Probſt och Electus i Weſterås: Några af Kanikerne i Upſala hade dock K. *Erik* wid detta wahl på ſin ſida, bland hvilka war *Ulf Galla*, ſom af honom i Enköping *die S. Sigfridi* fick frihetsbref på ſina gods från alla Kungeliga utlagor. Denne Ärke-Biſkop *Johannes* upbygde Stenhus på *Arnö* och *Biſkops-Tuna*.

(d) Påfvens utſattes til Ravenna.

(e) De kallade ſig *Puſiones et Idiotæ*, lämnande allom at döma, huru de, ſom knapt torde röra ſig för Konungens Fogdar, ſkulle driſta, at ſätta ſig mot ſå många ſtore Prelater, af hvilka den minſte *in ſcientia et practica Juris Canonici et Civilis* upwägde mot alla Nordens Capitler. Deſſe Kaniker gifva oſs et ſlått begrep om den tidens lärdom i Sverige.

Digitized by Google

A.C. 1408. med *Gregorii* XII. lof intrugat ofvannämde *Anders Johanſon*. Kanikerne hade wahlt en *Giorderus*, ſom både af Hofvet och Påfven ogillades; men a. A.C. 1409. 1409, då *Gregorius* (f) affattes och *Alexander* V. tilſattes, reſte *Giorderus* ſielf ut til den ſenare och fick hans bekråftelſe (*). *Alexanders* Eftertrådare *Johannes* XXIII. ſkref åfven til K. *Erik*, at han borde gilla denne *Giorderus* och beſkydda Strengnäs-Präſterſkap mot *Andreæ* arghet (**), den han för åtſkilliga brott (g) bandlyſt (***); men Hofvet aktade ſådant icke, uran halp *Andreas*, at intaga Tynnelſö-ſlott (h): Adelen i Sörmanland, ſom måſt höll med *Giorderus*, hade deremot Domkyrkan inne och kriget brann ſom måſt, når en dagtingan ſlöts i Strengnäs, at fientligheterne ſkulle uphöra tils widare och imedlertid både kyrkan och ſlottet Öfverhetens Ombudsmän inrymmas (†). Biſkoparne *Knut* i Linköping, *Bryniolf* i Skara och *Pehr* i Weſterås, dömde wål derpå *Giorderus* til rätt Biſkop (††), Påfven yrkade ock på det ſamma genom dun-

(*) Lit. Alex. V. Piſ. 4. Kal. Aug. 1409.

(**) Lit. Joh. 23. Rom. 2. Kal. Mart. 1411.

(***) Lit. Ejusd. ad Ep. Canut. Link. Bryniolf. Skar. & Petr. Aroſ. Rom. 29 Apr. 1410.

(†) Transact. Strengn. d. 1. Aug. 1410.

(††) Sent. Epiſcopor. Cal. Apr. 1412.

(f) Denne Påfve bekråftade *S. Henriks* altare i Upſala (Rom. 6. Id. Maj 1406.), befullmäktigade Dom-Probſten i Weſterås, at ranſaka öfver den orätt, ſom Biſkop *Peder* derſtädes klagat, at Riddaren *Sten Boſon* (Natt och Dag) giort honom angående en penningefordran (Senſ. 5. Non. Oct. 1406.), och gaf fullmakt til Biſkop *Peder* i Strengnäs, at upbåra all Romerſke Skatten i Sverige. Rom. d. 22. Dec. 1406.

(g) Til ex. för hans olydna: för det han fängſlat både Prioren i Eſkilstuna och *Biörn*, Dom-Probſt i Strengnäs, den han åfven trångt från en utjord: nedrifvit Påfvens kundgiörelſe, ſom war upſlagen på Kyrkodören i Strengnäs &c.

(h) Genom Befallningsmannen *Otto Sezever*.

Digitized by Google

dundrande bref ej allena til de förnämſte Prelater i Norden, utan til Konungen ſielf (*); men *Andreas* wadde deremot genom en ſkrift på Kyrkodören til en rått Påfve och almänt Kyrkomöte, hvaruti Hofvet honom ſå biſtod (**), at han ånteligen kom af Strengnäs Stol (i) i rolig beſitning (k). A. C. 1409.

(*) Lit. Joh. 23. ad Archi-Ep. Upſ. Ep. Lubec. & Aboënſ. d. 17 Febr. 1413. it. ad Eric. R. S. d. 18 Febr. 1413.

(**) Lit. R. Eric. Pom. protect. pro Eccl. Str. &c. d. Kalmar. 2. fer. poſt Dom. Quadrag. a. 1411.

18. Kort för deſſa Kyrko-buller hade Hofvet mot Holſtenſka Huſet börjat et blodigt krig, hvaraf åfven Sverige i några och tiugo åhr hade ſin dryga börda (***): Det upoffrade ſin bäſta blod för andras nytta, det utmattades af ſå tunga pålagor, at 16 mark. penningar betaltes åtminſtone af hvar marks land (l), deſs fångar nödgades utlöſa ſig ſielfve. Under belägringen för Norburg lät Konung *Erik* i Sönderburg d. 5 Sept. halshugga den myndige *Abraham Broderſon*, om hvilken för detta år taladt, under förewändning af några wåldſamheter i Halland (m), der han hade ſtor ägendom (n); men rätta orſaken war, at hans makt wid Hofvet upwägde emot Konungens: Denna gerning bedröfvade högeligen Drotning *Margareta*, ſom ſedermera a. 1412. lät ſin älſkare til åminnelſe (***) Er. Upſ. L. 5. p. m. 394.

(i) *Giordanus* blef a. 1417. *Epiſcopus Gallicolenſis.*

(k) Från 1417. til 1423.

(l) En oxe togs allenaſt för 12 öre.

(m) Nemligen, at han wåldtagit några Jungfrur. v. Peterſ. Chron. Holſ. P. 3.

(n) För et lån af 300. mark. lödigt hade Ärke-Biſkop *Jacob* pantſatt honom några af Lunds Domkyrkas gods i Halland, med Tionde, bygning och *wårdnad* (på Danſka *Vorned* eller de på godſen födde menniſkior), cfr. Holb. Dan. och Nor. Beſkr. p. 589.

Digitized by Google

A.C. 1409. nelse (o) upbygga et Altare i Lunds Domkyrka, hvar-
under hon ock lade gårdar i Halland (p) med 300 mark
(*) Mess. T. 3. p. 43. Lybske til en evig Siålemåssa (*). Hon fann heraf,
at *Erik* nu wille wåxa henne öfver hufvudet; men
så hade hon likväl icke mycket at frukta; ty i Re-
gerings-konsten war han dock alltid mot henne en öf-
vermage. Denne Konung fullbordade Wisborgs Slott
(**) cfr. L. Holb. Dan. och Nor. Beskr. p. 200. A. C. 1410. på Gotland (**) a. 1410 (q), der han sedan hade både
Serail och Rofnåste. Han gifte ock detta åhr sin Sy-
ster *Catharina* åt *Johan*, Pfaltsgrefve af Beyern (r),
Keisar *Roberti* Son, gifvandes med henne 40000 Ren-
(***) Mess. L. c. p. 42. ska gyllen i hemgift (***). Til at förbinda sig Himmelen
mot Holstenska Huset, war han denna tid mycket god-
hiertig mot Munkar (s): Han förskref Carmeliter från
Tyskland til Landskrona (t), der han bygde dem et
wackert Kloster och gick sielf med högtidelighet et
långt stycke ut emot dem, når de ankommo; men
Holstenska kriget (u) war honom ändå olyckeligt:
Gref *Adolf* af *Skowenburg* slog hans Fältherrar *Mats*
Munk

(o) Et hviskande rykte sade, at hon med honom hade et barn, som upföddes i Wadstena-kloster. Mess. T. 3. p. 43.

(p) T. e. *Töringe* i Winbergs-Sokn. Hon instiktade ock efter honom 10000 Riddares Præbenda i Roskild.

(q) Diar. Fratr. Min. Wisb. säjer a. 1411.

(r) Af detta åktenskap föddes K. *Christoffer*.

(s) I örebro gaf han Juleta-Kloster Skyddsbref (in prof. Purif. B. Virg. 1410.).

(t) Denna Stad, som förut kallades *Söby*, fick af honom a. 1413. Stads-Privilegier och Marknads-dag d. 24 Junii. cfr. Holb. D. H. T. 1. p. 616.

(u) Några Svenske blefvo denne höst i Flensburg af honom upmuntrade med Frälse-bref på deras Gårdar.

Digitized by Google

Munk och *Johan Skarpenberg* på *Soldorps* mark d. 18 Aug. så at 1400 blefvo på platsen och 350 fångne, (*), ikolandes detta enda tåg hafva kostat de tre Riken öfver 20000. mark. lödige (**): Deraf blef *Erik* tvungen a. 1411, at sluta et 15. åhrs stillestånd i Coldingen d. 25. Martii och utlåtta et Möte, at handla om evig fred i Flensburg d. 19. Sept. a. 1412; men hvarken det ena eller det andra lyckades. A. C. 1410.

(*) cfr. A. Kranz. Sax. L. 10 c. 30.

(**) Holb. D. H. T. 1. p. 525. A. C. 1411.

19. De Andeliga oroligheter förqvafdes icke af de Werldsliga, som snarare i alla tider af dem fådt lif: Svenska Prästerskapet war sins emellan delt liksom Romerska Kyrkan: Den ene Prælaten höll ännu med *Alexander V.* (x), den andre med *Johan XXIII* (y), som utskref Korsfärder i Norden mot *Gregorius XII* (***) och insamlade der stora penningar: Han befalte Biskop *Pehr* i Westerås, som Påfvelig Skattmästare, indrifva alt hvad Rom hade at kräfva i Sverige så wäl *S. Pehrs-Penning* som den Tre-åhra Taxan af Prä-

(***) Lit. Joh. 23. ad Cler. Sept. Rom. 8 Id. Nov. 1411. it. de a. 1413. v. infr.

(x) At Biskop *Knut* i Linköping höll med *Alexander*, kan ses ej allena af hans Capitels Protest mot *Gregorius* d. 24. Dec. 1409, utan ock af hans bref til Ärke-Biskop *Johan* (in craft. S. Barthol. 1411.), hvaruti han förlade den beskyllning Gotlänningarne gifvit honom hos Påfven, at ingen Biskop hållit Visitation på Gotland i 20 åhr: Han behöfde ej, sade han, giöra reda för honom, så framt han ej hade fullmakt af Capitlet, bekräftad af Påfven *Alexander* etc. En ursäkt är ock det, at han öfver Michels-måsan war sysselsatt med insamling af säd och hö. E. Benz. Mon. Eccl. p. 161.

(y) Denne Påfve gynnade mycket *S. Brigittæ* Orden, hvilken han giorde fri från all annan än Påfvens omedelbara domstol. Bull. Joh. 23. Rom. Cal. Maji 1412.

Digitized by Google

A. C. 1411. ſte-Tionden, klagandes, at Romerſke Skatt-Kammaren i några åhr af Schiſmer bliſvit illa medfaren (*): I denne affikt hade han nog hielp af Årke-Biſkopen *Johan Jerechini* (z), ſom höll i Arboga et ſtrångt Kyrkomöte d. 14. Sept. 1412, at ſtadga ej allena ſin winglande myndighet öfver Biſkoparne, utan ock Biſkoparnes öfver deras Capitel (a): Man giorde der en och annan ordning i Ceremonier, Brud-wigſel och utvårtes Gudstienſt, ſom war det enda man den tiden påſyftade: I ſynnerhet hade man der mycket at beſtålla med trulldom, drömtydning, ſpådom, fördålda tings ranſakning, obekanta märkens ſkriſvande til at fördrifva ſiukdom hos folk och boſkap (**). Trulldom hade aldrig lydt under Andelig Domſtol förån i början af 1200-talet, då Innocentius III. inrättade de förſte Inquiſitorer. Når Werldſlig Rått deröfver klagade, gaf *Alexander* IV. wid paſs 50 åhr derefter en liſtig förklaring, at Präſterſkapet ej hade ſig med ſlikt at befatta, ſå framt ej deruti fanns *uppenbart Kätteri*: Således war saken i lika ſtånd; ty altid kunde man giöra Kättare: Munkarne förökte denne dårſkap med ſina

(*) Bull. Joh. 23. Rom. d. 1. Jun. 1412.

A. C. 1412.

(**) Concil. Arbog. 1412. in Act. Lit. Sv. Upſ. cfr. Meſſ. T. 3. p. 44.

(z) Han levererade i Arboga åt Biſkop *Pehr* i Weſterås 129. mark Svenſka af Upſala-Stift för åhr 1412.

(a) Kanikerne i Linköping ſkrefvo A. 1410. eller 11. (Sabb. ante Dom. Reminiſc.) til ſin Biſkop *Knut*, at deras bönder ej kunde efter hans åſtundan ſtå ut med dagsvårken til Stegeborgs Fäſtnings-wårk: Han hade ſagt i ſit bref til dem, at hela Öſtergötlands wälfärd derpå berodde; men de ſvarade, at Öſtergötland är ſtörre än Stegeborg och den trakten, ſom af hans Broder Riks-Marſken *Sten Boſon* innehades, påſtående, at Kyrko-friheten undertryktes, om Almogen mer betungades, v. E. Benz. Mon. Eccl. p. 156.

Digitized by Google

ſina ſkuggvärk, at förblinda de enfaldige och främja dumhet ſom en ſtor grundval i deras wälde, til deſs ändteligen i detta Seculo *Trollpackor* (b) upkommo eller ſådana, ſom i förbund med den onde Andan beſökte hans gäſtebud på Skiärtorsdagar, förbytte ſig til andra ſkapnader etc. om hvilka man aldrig i werlden hört talas förån a. 1460. då *Inquiſitionen* i Flandern och Artois brände en hop olyckelige för trulldom anklagade, ſom i råddhögan hopſatte ſådana lögner, at frälſa ſig, faſt de dem icke hulpo (*): Deſſa Trollpackor lade åter *Innocentius* VIII. a. 1484. under Inquiſitionens Domſtol (**), hvilket bekräftades af flere Påfvar (c) och altſedan har hela Chriſtenheten haft kånning af deſſa galenſkaper (***), faſtån många förnuftige män gifvit dem deras rätta färgor (d). A.C. 1412.

(*) Limborch. Hiſt. Inquiſ. L. 1. c 23.

(**) Bull. Innoc. 8. Non. Dec.

(***) Chr. Thomaſ. Diſſ de Origin. & progr. Inquiſ. contra Sagas Hal. Magd. 1712. §. 35. 46. 48.

20. Medan Arboga-Kyrkomöte påſtod war Hofvet i Flensburg på den der utſatte Fredshandlingen (†), ſom fruktlöſt afſlopp och blef til widare upſkuten. När Drotning *Margareta* war ſtigen på ſit ſkiepp, at reſa derifrån, dog hon ofördmodeligen d. 27. Oct. (††) (†) v. ſupr. §. 12. (††) L. Holb. D. H. T. 1. p. 528.

(b) Dem man på Latin kallat *Sagæ*.

(c) *Jul.* 2. *Leo* 10. *Adrian* 6. och *Clemens.* 7.

(d) En Jeſuit. P. *Fred. Spee* utgaf wål A. 1642. en *Cautio Criminalis de proceſ. contra Sagas* med ſå ſtarka ſkiäl mot deras trolldikter, at mången widſkepelig Proteſtant borde deröfver blygas; men *Gabr. Naudæus* i ſin *Apologie de Grands Hommes* etc. A. 1654. bröt i ſynnerhet iſen för dem, ſom ſedermera haft mod, at förkaſta dem. Deremot hafva några godtrogne Evangeliſke förſåkrat dem, åfven K. *Jacob* i Engeland i ſin *Dæmonologia*. cfr. C. Thomaſ. L. c. §. 70. 82.

Digitized by Google

A. C. 1412. man menar af en peſtböld; ty den ſiukdomen war i haſt på den orten inkommen och bidrog mycket til Mötets uphåfvande. *Margareta* hade ingen kårlek för Sverige och följakteligen Sverige ingen för henne: De Svenſke eller den ſundaſte delen af dem hade likväl antagit henne genom fritt wahl, fäktat för henne mot K. *Albrecht* och godvilligt ſamtyckt hennes afſikter ſå wäl med de tre Rikens förening ſom med K. *Erik*, ſå at de utan tvifvel ållkat och bibehållit deras eget wärk, om icke felet warit på hennes ſida (e): Hon war ſvår mot Adelen, åfven i ſielfva Danne-
(*) Id L. 5. p. 530. mark (*), hvilket altid betecknar en luſt til Enevälde; men med alt detta måtte man tilſtå, at hon war en ſtor Prinſeſſa: Hon begrofs i Roſkild (f) och ſörgdes mycket både af Präſterſkapet och Danſke Almogen: Hennes mynt i Sverige är mycket ſämre, än både
(**) Er. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 2. hennes Före- och Efterträdares (**), allenaſt af bleck med *S. Eriks* hufvud och et Φ eller krönt O (***),
(***) E. Bren. Theſaur. Tab. 5. emedan det i Örebro blifvit ſlagit (g). Efter hennes afgång tykte Konung *Erik* ſig andas en friare luft och få mer giöra hvad han wille; men deraf förbåttrades icke hans Regering: Han lydde blindtvis ſin Gunſtling *Henrik Kónigsmark*, ſom ingaf honom åtſkilliga påfund, at präſſa ur Sverige många penninge-ſum-

(e) L. Holberg ſäger (D. H. T. 1. p. 529.), at de Svenſke woro harmſe mot *Margareta* efter de likſom med ſvärdet woro tvungne &c. men han tilſtår ſielf (ib. p. 498.), at hon lät nödga ſig at antaga Svenſka Kronan.

(f) Der lät K. *Erik* A. 1423. d. 17. Martii öfver henne upſätta et Epitaphium af Alabaſter.

(g) Man har om detta Märke giordt en åfven ſå oböflig ſom ogrundad beråttelſe.

Digitized by Google

ſummor (*). Lyckelig hade han warit, om han i det ſtället låtit regera ſig af ſin Drotning *Philippa*: Hon war en tilflykt för alle nödlidande (**), hon upbygde och förſedde hans fäſtningar (h), hon war ſå öm om hans goda namn, at hon på egen koſtnad i hemlighet låt ſlå ſilfvermynt och utdela i Sverige, når han utmattad af ſin utländſka reſa a. 1424. påtvingat landet en hop ſlåta koppar- och bleck-penningar (***): Hon wågade ock för honom ſit lif mot hans fiender; men mot alt ſådant hade han ringa erkånſla, ſom framdeles ſkall berättas.

A. C. 1412.
(*) Er. Ol. L. 5. p. m. 413.
(**) cfr. Chron. Rhytm. M. p. 181.
(***) Meſſ. T. 3. p. 49.

(h) En gång fingo Kanikerne i Linköping hennes befallning om bygnings-hielp til Nyköpings Slott; men de ſkickade brefvet til ſin Biſkop med frågan hvad de ſkulle ſvara, ſåjande, at deras Bönder under ſådan tunga och utan kreatur ſkulle det åhret blifva utan ſåd. v. Lit. Can. Link. in Mon. Eccl. Benz. p. 156.

Digitized by Google

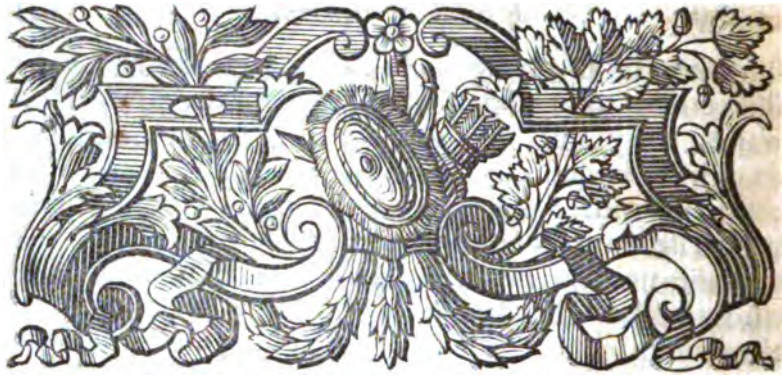

16. Cap.

1.

A. C. 1413.
(*) L. Holb. T. 1. p. 540.

Så ſnart *Erik* blifvit ſin egen, lekte hans håg, ehuru otienlig han war til ſlika ſaker, på Holſteniſka kriget, ſom åter börjades a. 1413 (*); men ännu på et par åhr fördes det icke med ſårdeles alvar: Sveniſka Rådet betiente ſig imedlertid af hans närvaro til åtſkilliga inrikes författningar: Man giorde en förordning om Krogars inråttande til de reſandes behof (**): Man ſtadgade tvenne Råfſta-Ting om åhret i hvar landsort, ſåſom öfver Upland i Upſala wid Diſtingen och Eriksmåſan, af Årke-Biſkopen, tvenne Kaniker och ſiu werldſlige Herrar (a), från hvilkas Domſtol ingen kunde wådja til Konungen, dock

(**) Mand. R. Eric. Stockh. Dom. Palm. 1413. ap. Hadorf. ad LL. Prov. p. 36.

(a) Deſſe woro *Thure Bengtſon* (Bielke), Lagman i Upland, *Chriſter Nilſon* (Waſe), *Nils Boſon* (Natt och Dag), *Nils Karka*, *Knut Uddeſon* af Winſtorp, *Gotſkalk Bengtſon*, Riddare, och *Erik Nilſon*, Knape. Undanföllo någon af dem, ſkulle de ſielfve wälja en annan i ſtället.

Digitized by Google

dock fingo de icke döma om Kronans Slott (*): Man gaf friheter åt Wårmelands Bårgslag och tillåt allom, som wille uptaga Malmstreken i *Atvidebårg* samma förmåner som dem i stora Kopparbårget (**): Man förbättrade åfven Staden Enköpings wilkor (b) och sedan *Erik* kommit tilbaka från en resa til Dannemark (c), samlade man sig til en Riksdag i Wadstena först på åhret 1414, då Ständerne skriftelingen hos Påfven anhöllo om S. *Nicolai*, S. *Brynolfi* och S. *Ingrids* intagande bland Helgonens antal (***). Wadstena-kloster hade nu, jag wet ej hvarföre, råkat i Påfvens ogunst: *Erik*, som war en stor Kloster-wän (d), anmodade Keisar *Sigismund*, at utlägga sig för det samma (†) och gaf det jemwål et widlyftigt skyddsbref (††). *Sigismund* nyttiade det tillfället, at uphitsa *Erik*, efter han redan war inviklad i Holstenska kriget, mot Staden Lybeck, hvarom

A. C. 1413.
(*) Mand. Ejusd. Stockh. Dom. Pass. 1413.
(**) Mand. Ejusd. Ringstaholm. Dom. 3. post Fest. Pasch. 1413.
A. C. 1414.
(***) Mess. T. 3. p. 45.
(†) Lit. R. Er. ad Imp. Sigism. in Mon. Eccl. E. Benz. p. 164.
(††) Lit. prot. Calmar. fer. 3. post Dom. Quasim. 1414.

(b) Staden fick lof, at fiska i Enköpings-wiken och at wälja sig en af Borgerskapet til Bytogde. v. Lit. R. Er. Stockh. fer. 6. ante Dom. Palm. 1413.

(c) I Nyborg (in craft. S. Jac.) tildömde han Skånske Riddaren *Nils Svenson* af Ellinge en gård i Ystad.

(d) Han gaf Skyddsbref åt Helge-Ands-huset i Stockholm (Borkholm. Dom. Oculi 1414.), åt Abbedissan och Jungfrurna i Wreta (Wadst. Dom. Lætare 1415.), åt Askaby-kloster (Helsingb. Dom. 4. post fest. Pasch. 1415.), åt Fruerne på Kungsbårg (Slesvig. fer. 6. ante Nat. B. Virg. 1417.), åt Carmeliterne i Örebro, dem han ditbrakte a. 1418. (Mess. T. 3. p. 47.), åter frihetsbekräftelser åt Wreta och Askaby (Nyborg. d. 26 Nov. 1421.) &c. men mer af flathet, än försiktighet, at winna de Andelige.

Digitized by Google

A. C. 1414. om ſtrax mer ſkall talas. Denne Keiſare hade nu änteligen förmådt Chriſtenheten til et almänt Kyrkomöte i Coſtnits, hvartil också *Johannes* XXIII. kallat (*) Lit. Joh. 23. ad Archi-Ep. Upſ. Laude 2. Id. Dec. 1413. Svenſka Präſterſkapet (*), då han äfven pålyſt en ſkatt til et heligt krig mot ſine fiender (**): Från (**) Meſſ. T. 3. p. 44. Sverige ditſkickades wål Kaniker och Munkar (e); men Konungens Sändebud woro beſynnerligen *Peder Lycke*, Biſkop i Ribe, och *Johan Schonleb* af Sles- (***) Holb. L. c. p. 540. wik (***). På detta Möte affattes tre falſke Påfvar, i hvilkas ſtälle *Martinus* V. utvaldes; men icke deſs mindre motades de ſtrålar af himmelſka ſanningen, ſom då och då genom töknen ſökt framlyſa, hvaraf den nitälſkande *Johan Huſs* war et bedröfveligt wedermäle (f).

2. På et Räffta-Ting i Wexiö giordes en Stadga om Hemmans-brukares åhrliga ſkyldigheter: Hvar och en landbo ſkulle hålla ſin *Humlegård* och *Trägård*, ſom denna tid i Sverige genom Munkarnes omſorg mer kommit i bruk, åhrligen bättra gårdens bygnad til en half Stockholms-marks wärde, giöra trettio famnar *giärdsgård*, hålla *Skall* efter odiur, i akttaga rätt *wikt* och *mått* &c. Alla Sqvaltor,

(e) En Wadſtena-Munk giorde på hela *Concilii* wägnar beråttelſe hem til Sverige om Mötets göromål, Schismen, Påfven *Johannis* flykt och fångſlande &c. Eljeſt hade en Kanik från Linköping a. 1414. ſkrifvit nytt hem til Biſkop *Knut* och låtit weta, at Paris war mycket wackrare och härligare, än Prag (Mon. Eccl. Benz. p. 162.): Man reſte mycket denna tid til Prag, at ſtudera.

(f) Han brändes, oaktadt Keiſarens Lejdebref, d. 6 Julii 1415.

Digitized by Google

tor, ſom woro Odalqvarnar til förfång, ſkulle utrifwas, ingen fick drifva landköp, ingen hugga fruktbärande Träd och ingen bruka ſielfve Almännings-Skogen, utan til nödtorft, (*), hvaraf ſyns, at man då redan begynt frukta, det Sveriges gamle ofantelige Skogar engång kunde utödas. Man wårdade ſig mindre om Finland: Konung *Erik* hade wål a. 1411. genom ſin Fogde på Åbo *Clas Lydekeſon* (g) låtit utmåta til Nybyggare ſå mycket af Kronans Almänningar ſom Nämden funnit ſkiäligt (**) och ſtadfäſt hvad *Waldemar Diekn* på hans wägnar giort i Tavaſtland angående Skogar och Utmarker (***); men haus Åmbetsmän i *Oſterland* utpräſsade mer än de borde, ſå at den fattige Almogen gick ånda til Dannemark at klaga. Efter *Oſterlands*-Stadgan borde hvar *Rök* utgiöra 5 mark, hvar *Krok* 2 mark och hvart *Bol* 10 mark Svenſka; men nu öktes detta med andra pålagor (h): Konungen ſökte rätta ſådant genom et ſträngt bref (i), ſom ock ſtadgade om det främmande myntets gång i Finland (k), tildeſs man der kunde hielpa ſig med Sveriges eget (†): Några åhr derefter frikallade han åfven Almogen i Åbo-Låhn från gengård, ſkiutsfård och gåſtnings-

A. G. 1414.

(*) Stat. Wex. die Jov. ante feſt. S. Joh. ap. Hadorf. ad LL. prov. p. 39. 41.

(**) Mand. R. Er. Helſingb. d. B. Marcelli 1411.

(***) Mand. Ejusd. Wisby. fer. 6. poſt feſt. Barthol. 1411.

(†) Lit. R. Er. Wordingb. in in prof. B. Clement. 1414.

(g) Han kallas också *Diekne* och förde tre hiortar i wapnet: *Clas Flemming*, Lagman öfver hela Finland, ägde hans Doter *Cecilia*.

(h) I ſtälle för et öre pgr. i *länsmansgiäld* tog man 2 ſpan ſåd, hö och annat mer.

(i) Deruti befaltes ock, at Broen i Åbo ſkulle byggas både af Borgerſkapet och Almogen.

(k) Det gamla myntet ſkulle gå för 6 penningar ſom tilförne, en Preuſiſk ſkilling för 8, och en Revelſk för 3.

Digitized by Google

A. C. 1414. (*) Lit. R Er. Köpenh. fer. 5. poſt feſt. decoll. S. Joh. Bapt. 1419. (**) Litt. Ejusd. Helſingb. fer. prox. & 3. poſt Dom. Remin. 1417.

ſkatt, når ej han ſielf eller Drotningen derom giorde ſårdeles anſtalt (*). Biſkops-Stolen i Åbo förſummade ſig icke heller denna tid, at erhålla hans gåfvobref på några gårdar och bekråftelſe på ſine ſtore förmåner (**).

A. C. 1415. (***) cfr. Lit. circul. R. Er. ad Wik. ſiv. Bohus. Helſingb. d. 14. Apr. 1415.

3. *Erik* grep ſig an med alvar a. 1415, at utföra Holſtenſka kriget: Han upbådade krigsfolk öfver alla ſina Riken (***), hvarmed han i ſynnerhet antaſtade Lybeck: Det förmåtna Borgerſkapet i denna rika Stad hade affatt ſit Råd, ſom welat undvika krigsbuller, och Keiſaren hade åtagit ſig Rådets beſkydd, at derigenom ſtilla Nordens oroligheter: Han hade til den åndan giort förbund med *Erik*, til hvilkens behag han åfven dömt Slesvig til et Låhn under Danſka Kronan (†); *Erik* låt derföre nu i alla Skandiſka hamnar faſttaga en myckenhet af Lybſka Skiepp, ſårdeles dem, ſom brukades wid Baltiſka Sillfånget (ty den tiden fiſkade Hanſe-ſtäderne Sill i Öſter-ſiön och kring Skåne, likſom Hollåndarne nu i Wäſterhafvet), hvilket injagade den obåndiga menigheten ſå ſtor fruktan, at hon återkallade ſit Råd och beqvämade ſig til fred (††). A. 1416. ſamlade åter *Erik* en anſenlig krigsmakt, hvarmed han belägrade Gottorp; men då gamle Konung *Albrecht* af Mekelburg kommit Holſtenarne til hielp och Frislåndarne nedhuggit några tuſende Danſke, wände han med haſt tilbaka, hvarvid ock Femern föll i fiendens händer. Under hans frånvaro höll Svenſka Rådet et Herremöte i Skara, der Göta-rike aldeles förente ſig med Up-Svearnes Landslag, undantagandes i wiſſa mål, ſom dock ſedermera förſvunnit (†††); men krigsdönet förkiuſte nu ſlika förråttningar: *Erik* wille

(†) Confirm. Imp. Sigism. Conſtantiæ d. 14 Junii 1415.

(††) A. Cranz. Sax. L. 10. c. 32. cfr. Meſſ. T. 3. p. 45. A. C. 1416.

(†††) Stat. Skar. ap. Had. ad LL. Prov. p. 42.

Digitized by Google

wille med alla krafter förstöra Holstenska Huset: En liungeld, som upbrände Linköpings Domkyrka (l) med en del af Staden (*), spådde honom hos de widskiepelige ingen lycka; men han tänkte blidka Himmelen med almänna böner, måsor och tidegårder, som kring alla Stift pålystes för et segersamt fälttog a. 1417 (**). Han sammandrog också af Sverige, Dannemark och Norige en af de största hårar man sedt i Norden af 100000 Man, hvarmed man skulle trodt, at han i första taget hade kunnat krossa en så liten makt som Grefskapet Holsten; men alt hvad han uträttade war at belägra Slesvig och Gottorp på en gång: Han fick wål ånteligen in Slesvig d. 15 Julii, då han jemwål tog Konung *Albrecht* til fånga, hvilken dock strax slapp lös emot sin förskrifning; men wid Gref *Henriks* annalkande med några Hamburgske troppar blef han så rådd, at han med större delen af folket drog til Dannemark igen, hvarigenom han strax förlorade Slesvig, der han icke lämnat beslåttning (***). Man fer af alt detta, at han war en odugelig Anförare. A. C. 1416. (*) J. Ryding. Diss. de Link. Upsl. 1735. A. C. 1417. (**) Lit. circul. dat. Saxköp. in Laland. die Viti & Mod. 1417. (***) Holb. T. 1. p. 544.

4. Man begynte denna tid märka en stor brist på lärdom och wetenskaper: Det war det högsta, hwartil man kunnat hinna: Et Kyrkomöte i Arboga d. 14 Sept. som lindrade et och annat i det förras grälaktiga stränghet af 1412 (†), fann rådeligt, at anmoda de Svenske Fullmäktige i Costnits. om några lärde Måns inskaffande til ungdomens undervisning i Upsala: Konungen anhöll ock hos Påfven om lof til en Academies inrättning wid et af Dom-Capitlen i hans Riken; ty på sådant fick man den ti- (†) v. supr. c. 15. §. 19.

(l) Der upbrann också Gråbrödraklostret a. 1422.

Digitized by Google

A. C. 14[illegible] den aldrig tänka utan Roms tillåtelſe: *Martinus* V. ſamtykte a. 1418, at en Academie ſkulle få anläggas der Prelaterne i Lund och Roſkild funno tienligaſt, dock at det borde wårkſtållas inom tu åhr, få framt tillåtelſen ſkulle gälla: *Doctorer* och *Magiſtrar* ſkulle der få giöras och alla wettenſkaper läras, undantagande *Theologien* (*), på det ingen med eget förnuft måtte ſe in i Himlalårans grundvalar, hvilket kunde röja en hop menniſkio-dikter och ſåledes förſvaga de Andeliges myndighet; men detta Academie-förſlag gick den gången i Sverige icke för ſig, utan upſkiöts ån längre (**), ſom på ſit rum ſkall berättas. Denne Påfve *Martinus* wårdade ſig mycket om de Nordiſka ſaker (m); men i ſynnerhet om S. *Bri-*

(*) Buſſ. Mart. V. Flor. 7. Kal. Jun. 1418. cfr. Meſſ. T. 3. p. 47.

(**) cfr. infr. §. 30.

(m) A. 1417. ſkref han til Abboten i Juleta, at Probſten i Strengnäs borde få niuta den ſkatt hans Företrådare haft af *Selebo*- och *Åkerbo*-härader i det Stiftet (Gebenin. 4. Non Jun.). Han ſkref från Coſtnits til Strengnäs-Capitel för Subdiac. *Clemens Petri*, at han ſkulle få en lägenhet. A. 1418. wiſade han Lunds-Stift den mildheten, at det i ſtälle för 4000 Florener, ſom det åhrligen betalt til Romerſke Kammaren, ſkulle altid ſedan ſlippa med 2000 (Flor. Non. Mart.). A. 1419. bekräftade han Gutwalla-Kloſters fria arfsrätt til alle des ledamöters ägendom, undantagande Kronans förlåningar (ap. Urb. vet. Id. Jan.): Han befalte Probſten i Strengnäs återſkaffa hvad ſom blifvit ſöndradt från Munketorps-Kyrka (Flor. 13. Kal. Jul.) och ſtadfäſte Juleta-Kloſters friheter (Rom. 7. Id. Oct.). A. 1422. gaf han *Olof Nilſon*, Kanik i Linköping, föreſkrift til Strengnäs, Alvaſtra och Skara, at han ſkulle få en Præbenda. A. 1423. bekräftade han Askaby-kloſters Privilegier (Rom. 3. Id. Febr.); hvilket Munken *Ragvald Baſſe* utwärka-

Digitized by Google

Brigittæs Orden i Wadſtena (n), ſom af Drotning *Philippa* högeligen gynnades: Hon förmådde ej allena Engelſka Hofvet, at utlägga ſig wid det Påfviſka ej mindre för detta, ån för *Sions*-Kloſter i Engeland (o), til hvilket Wadſtena-Munkar ſkrefvo kårliga bref om detſamma: Hon ſkref ock til Påfven ſielf a. 1419 (*) och brakte åfven ſin Herre, at ſkicka til hans Helighet *Johan Haquini* och *Johan Hildebrandi* ſom Ordens Förespråkare (**): Deſsutan ſkref ſå wäl hon ſom Konungen til Kejſar *Sigismund* och begärte derutti hans biſtånd (***): ſå at *Martinus* hade ſvårt för, at icke wara Kloſtret bevågen: Han råttade deruti et

A. C. 1418.

A. C. 1419.
(*) Lit. Reg. Phil. Wordingb d 27. Mart. in Mon. Eccl. Benz. p. 169
(**) Mon. Eccl. Benz. p. 167.
(***) Lit. R. Er. & R. Phil. ad Imp. in Mon. Eccl. Benz. p. 170, 172.

de, af hvilkens witnesbörd (Rom. d. 21. Febr. 1424.) man ſer, at S. *Olofs* Kyrka i Norköping detta kloſter tilhörde. A. 1424. ſkref han til Årke-Biſkopen i Upſala och Probſten i Strengnäs, at de ſkulle ranſaka öfver Juleta-Kloſters klagomål mot Riddarne *Bengt Stenſon* och *Laurenz Ulfſon* med Wåpnaren *Ragvald Månſon*, ſom wille afhända kloſtret jord, tionde, hemman, ſkog, qvarnar, fiſken och penninge-ſummor (Rom. 4. Non. Jul.). A. 1426. befalte han Capitlet i Lybeck och Biſkopen i Wexiö, at återſkaffa *Lars Olofſon* ſit Canonicat i Upſala med *Nerdingbundra*-Præbenda och Söknarne *Thuna* och *Staby* (Rom. 5. Id. Apr.). A. 1429. ſkref han för *Birger Birgerſon*, at han ſkulle få Probſte- och Kanike-dömе med Præbenda i Strengnäs (Rom. 3. Id. Jun.).

(n) Han bekräftade Kloſtrets Privilegier i Coſtnitz (3. Non. Apr. 1417.) ſedanhänd. 18. Febr. anförtrodt Årke-Biſkopen i Lund, at ranſaka öfver dem, ſom detſamma någonting fråntagit.

(o) *Martinus* ſtadfälte på K. *Henriks* begäran ſå wäl *Wadſtenas* ſom *Sions* friheter (Flor. 7. Id. & Kal. Jul. 1418.).

Digitized by Google

A.C. 1419. och annat fel (p), gaf det åtſkillige förmåner (q) och ſatte det åfven a. 1427. til hufvud för alla Brigittin-
(*) Bull. Mart. V. Rom. 10. Kal. Aug. Kloſter i Europa, ſom ſåledes i Wadſtena ſkulle hafva deras almänna Capitel (*).

5. Den af Hofvet intrångde Danſke Årke-Biſkopen *Johannes Jerechini* war nu i ſina laſters högſta yrſel: Han hade a. 1417. d 15. Apr. giordt hemgång i Dominican-Kloſtret i Stockholm, at förfölja *Ingemar*, en Klerk från Upſala, ſom klagat öfver någonting i Rom och nu kl. 6. om aftonen med Munkarne ſatt til bords: Årke-Biſkopens tienare ſårade honom med knifvar och dartar och ſlåpade honom ut på korntor-

(p) Han utgat tvenne Bullor A. 1423. (Rom. 18. Kal. Jan.), ſom wiſade hurudana Enkla och Dubla Brigittin-Kloſter (af etdera eller begge könen) ſkulle wara, förbiudandes Munkar och Nunnor, at efter den dagen bo tilhopa inom ſamma mur, ſom tilförne: Detta ſkiedde på K. *Eriks*, Dr. *Philippæ* och Biſkoparnes begåran: Derigenom undergingo *Wadſtena*, *Marienbo*, *Mariendal*, *Marienvold*, *Marienkron* etc. en nödig ändring. I Wadſtena ſkulle Biſkopen wid Viſitationer få emottaga, likſom annorſtådes, några matvaror, hvilket i Kloſtrets Privilegier af 1412. war förbudit, och ingå i Syſtrarnes innerſta rum (Bull. Mart. V. Flor. 2. Non. Dec. 1419.).

(q) At få ſkaffa ſig och upviſa Helgedomar, at deltaga i alla ſina likars friheter (Flor. Kal. Jul. 1418.), at få hålla 3. Altaren, at få taga nye Ledamöter från andra Brigittin-Kloſter, at å nyo få inviga ſina Kyrkor och Kyrkogårdar, då de af mord och hor woro ohelgade (Flor. 19. Kal. Jan. & 2. Non. Dec. 1419.), at Syſtrarne kunde få antaga ännu 4. tienſteqvinnor (Rom. Kal. Dec. 1422.) etc.

Digitized by Google

torget, hvarifrån åntteligen en borgare ryckte honom tilbaka i Kloſtret (*): Många Kyrkor i Stiftet hade denne Årke-Biſkop utplundrat och bortſlöſt för Dom-Kyrkan öfver 20000 gyllen: Nu tyckte han ſig ej mer wara ſåker i Sverige; ty rymde han til Dannemark; men Konungen förmådde ej längre beſkydda honom (r): Han nödgades ſielf klaga på honom hos Påfven, ſom befalte Årke-Biſkopen i Riga deröfver i Upſala anſtälla en ranſakning och dom (**): *Johan* inſtämdes til d. 16 Junii a. 1421, hvartil ock Konungen gaf honom ſit Lejde-bref; men han wille ſig icke infinna; ty blef han af Påfven affatt a. 1422. (***): Han for öfver til Island och blef på K. *Eriks* hemliga befordran Biſkop i Skalholt; men Islåndarne inſydde honom i en ſåck och dränkte honom i *Bruarå*-fiorden a. 1432. Af alt ſådant finner man den tidens grofhet både hos Andelige och Werldſlige. Medan *Johan Jerechini* ännu war i Köpenhamn, då han nyligen rymt från Upſala, finner man honom tillika med Årke-Biſkopen i Lund, 13. Andelige och 57. Werldſlige Löftes-mån af alla tre Riken hafva underſkrifvit et Förbund, ſom Konungen ſlöt med K. *Uladiſlav* i Pohlen och *Witold* (s), Storförſte i Lithoven (t): Det

A. C. 1419.

(*) Peringſkr. Mon. Ull. p. 154.

(**) Meſſ. T. 3. p. 48.

(***) Bull. Mart. V. Rom. 6. Non. Mart.

(r) Under hans frånvaro gaf K. *Erik* Upſala-Capitel, Dom-Kyrka och Klerkeri ſit Skyds-bref (Köpenh. in vig. S. Barthol. 1420.) och förböd alla Stiftets Invånare, Andelige och Werldſlige, at hindra Capitlet i den beſkattning, ſom det Kyrkorne för deras egit båſta pålagt.

(s) Eljeſt *Alexander* kallad.

(t) Pålſka och Lithovſka Sändebuden woro *Jarislaus à Juno*, *SubCamerarius Caliſſienſis*, och *Singurus de Alto*

Digitized by Google

A.C. 1419. Det war ej allena utſedt på *Eriks* krig i Holſten, utan ock på Religions utvidgande åt Oſtra kanten, och ſkulle den ene dela med den andre alle de förmåner de wunno mot deras fiender (*). *Erik* behöfde til ſit Holſtenſka krig mycket penningar: Hau lånte af Riddaren *Bengt Niclisſon* 30000 mark. lödige (u), hvaremot han pantſatte til honom och hans arfvingar Staden Sörköping med åhrlig Tull och ſkatt til des Summan blefve betalt (**). Detta åhr war åter Stockholm olyckeligt af en wådeld, ſom förtärde Archivum och många angelägna ſkrifter (***).

(*) Tract. cum R. Pol. &c. Köpenh. in Vig. Nat. B. Joh. Bapt. 1419.

(**) Öppiga R. Er. Köpenh. in Prof. B. Olai 1419. cfr. A.A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 212.

(***) Meſſ. T. 3. p. 47.

Sedan *Erik* intragit öen Femern och låtit den undergå en grym förödelſe (†), fortſatte han Holſtenſka kriget a. 1420. med all håftighet; men innan han ſielf bortreſte, wille han förſe ſin Drotning med båttre Lifgeding: Hon hade då redan Örebro-Stad, Slott och Låhn i Sverige, Nåsby-Slott och Låhn med Odenſe i Dannemark och Rômarike i Norige: Nu wille han lägga alt ſådant på et ſtälle och in i hiertat af Sverige: Han tillade derföre Drotningen med all Kungelig Rått *Örebro* och hela *Nerike*, *Stålbårg* och *Malmbårg*, ſom der nu woro eller derefter finnas kunde, *Arboga* med *Bårgslagen* deromkring af *Sölf* och *Bly*, ſom då af hans Capellan *Nicolaus*, och *Järnbårget*, ſom af *Laurenz Ringemach* innehades, *Laglöſa-Köpings*-Stad och Slott med hvad dertil hörde i *Snåvringe-Hundari*, *Weſterås*-Stad, Slott och Låhn

(†) L. Holb. L. c. p. 546. A.C. 1420.

Monte, *Caſtellanus Roſpergenſis:* De, ſom af K. *Erik* blifvit brukade wid denna athandling, woro *Natze Borkan*, *Gerhard de Demtzi* och *Svantz de Sinditz*.

(u) 6. mark. Svenſka på hvar mark lödig.

Digitized by Google

Låhn (undantagande *Borgands*) med *Järn-* och *Kopparbärgen* i Dalarne, som innehades af *Jöns Erikson: Enköping* med Kungsgården *Haga* och det Låhn, som *Olof Haraldson* innehade: *Trögden*, *Upsala*-Stad med dess Kungelige gård och Låhn, *Almarestäk* med dess Låhn, *Stockholm* med dess Slott och Låhn; *Östhammar* och *Telje* med deras Låhn och alla *bärgwärk*, som i någon af dessa orter kunde uptagas: Alt detta skulle dock icke *Philippa* tiltråda förån efter *Eriks* död; men imedlertid skulle hon åga hela *Seland* til underhåll. Den Thronföljare-ordning, som *Margareta* begynt införa (*), blef äfven wid detta och flera tilfällen (x) i akttagen, at efter *Erik* skulle hans Farbroders åkta Son, *Bugislav* af Pomern, eller, om han frånföllo, en annan af *Eriks* Fäderneslåkt, *som Gripen förde* (y), blifva de tre Rikens Konung (**); men *Eriks* flughet war icke tilräckelig, at utföra et så förmåtit wårk, ehuru han nu smickrade Upsala-Capitel (z). Han slogs med Holstenarne wid *Immervad* (a) och led et fullkomligt nederlag (***), så

A.C. 1420.

(*) v. supr. c. 15. §. 15.

(**) Declar. R. Er. de Lalands Alboge in die commemor. S. Pauli 1420.

(***) L. Holb. L. c. p. 547.

(x) Sådant ser man äfven i de Frälse-bref, som K. *Erik* i Flensburg d. 1. Sept. 1416. gaf åt *Sven Jönson*, *Olof Anderson* och *Pelle Bengtson*.

(y) Pomerska Husets wapn.

(z) Han tog det ej allena med all dess tilhörighet under sit särdeles beskiärm, utan befalte ock alle Stiftets Invånare icke undandraga sig från den hielp, som Capitlet i de omständigheterne påbudit (Köpenh. in vig. S. Barthol. 1420.).

(a) Deröfver giordes en wisa:
Wid Immervad,
Der fick Dannemark et Fanders bad.

Digitized by Google

A. C. 1420. A. C. 1421. så at han i Flensburg d. 25. Nov. måtte sluta et stille-stånd, hvilket dock icke kom til stadga förän a. 1421. Han kunde likväl icke aldeles nedlägga wapnen, utan måste stundeligen tänka på sit försvar, så at Svenska och Norska Flottorne ständigt oroades (*). *Erik* tilbrakte wäl den hösten i Sverige (b); men sedan war han lång tid derifrån, bemödandes sig, at winna mot det lilla Holsten med Rättegång och betingningar hvad han ej förmått med hela sin Monarchies krigshärar. Man måtte til hans ursäkt tilstå, at en så widsträkt Riks-Kropp, som Norden då war, har merendels af sin storlek och ovighet samma brist som en liten af sin klenhet: Rätt som *Eriks* Rådkammar hade för sig *Österland* intil Ladoga, så kommo *Wästeröjarne* ofvan för Skotland i ögnasikte: Jarlen öfver Orkenöjarne *Johan Sinclair* hade a. 1418. erkänt *Erik*, äfven på Hialtlands wägnar, för sin laglige Herre: Nu fick wäl Ärke-Biskop *Thomas* (c), jemväl som Werldslig Höfding, desse öjar i förläning a. 1422, hvaremot han förpliktade sig, at hålla dem denne Konung och sedan hela *Pomerska Huset* tilhanda (**); men åhret derefter afträdde han dem til en Skotsk Adelsman *David Mejner*, som dock strax för sina wåldsamheter afsattes, hvarpå *Erik* förlänte dem a. 1427. til Biskop *Thomas* af *Tholac* och a. 1434. til *Wilhelm Sinclair* (d), hvil-

(*) cfr. Mess. T. 3. p. 48.

(**) Oblig. Archi-Ep. Thom. de arce Kyrkvogi. d. 10. Jul. 1422.

(b) I Wadstena (fer. 5. post fest. S. Mich.) gaf han en gård i Sörköping åt *Lasse Truedson*, en gammal trogen Dr. *Margaretas* tienare.

(c) Han war också en *Sinclair*.

(d) Denne lofvade, at lämna i Konungens händer det Tornet i *Kirkuvogi*, som hans Farfader *Henrik Sinclair* låtit upbygga: Bland hans löftesmän woro *Archibald*

Digitized by Google

hvilke alle lofvade at styra öjarne efter Noriges Lag, och altid wara tilreds med 100. wål wåpnade mån, när Konungen påkallade (*).

A. C. 1421.
(*) Torf. Orcad. ad a. 1418. 22. 23. 27. 34.

7. Efter den bortrymde och afsatte *Johan Jerechini* (**) utvaldes til Ärke-Biskop i Upsala en Broder i Wadstena *Johan Håkanson* (Silfversparre) af *Lina*, som då war hemkommen från Påfven, dit Konungen honom skickat som Klostrets Förespråkare (***): Han fick *Martini* V. bekräftelse a. 1422. och lof, at låta inviga sig af hvilken Biskop han sielf wille (†). Hans första giöromål war et Kyrko-möte i Arboga d. 18. Jan. 1423. (††): Der giordes en wiss ordning med *Biskops visitationer*: Man förböd *Ocker*, *Nunnors wandring kring landet* och *Prästers Frillor*, som nu mycket begynt ökas; men i synnerhet tog man der et och annat mått til Andeliga Maktens befästande: En ledamot af hvart Capitel skulle altid wara wid Hofvet, at bevaka Stiftets bästa: Man beslöt, at anlita Konungen om et Utlkott til Kyrkobalkens öfverseende i de mål, som ännu syntes hindra Roms Enevälde; *vårdet Prästerskapets och Folkets tvister måtte bilåggas*: Konungen hade i de första tider tillsatt Biskopar: De Andelige hade sig sådant sedermera tilvållat; men nu woro åtskillige Prelat-Stolar besatte efter Hofvets wilja, som icke heller dervid årnade stadna: Detta war det ena hufvudämnet: Det andra war den oinskränkta frihet i Testamenten til Kyrkor och Kloster, som Prästerne påstodo; men Werldslige Arfvingar altid efter Lag bestridde: Ärke-Biskopen giorde wål sin

(**) v. supr. § 5.
(***) v. supr. § 4.
A. C. 1422.
(†) Lit. Mart. V. Rom. d. 31. Mart. 1422.
A. C. 1423.
(††) Synod. Arb. ap. J. Had. ad. LL. Prov. p. 14. & Mess. T. 3. p. 49.

 flit,

Douglas, *Georg Douglas*, *Alexander Ramsey*, *Johan Sinclair*, *Anders Keith* &c.

A. C. 1433. flit, efter Mötets beslut, at förmå Konungen til denna Lag-rubbning; men uträttade intet mer, än at *Erik* aldrig bekräftade Lagen, hvilket lämnades åt hans Efterträdare. Adelen och Rikets Jordägare woro de, som i Testament-saken mäst giorde Prästerne motstånd, hvaruti de ock hade all rätt; men skulden skiöts efter gammal wahna på Ofverheten (*), hvilken äfven af de widskiepelige giordes ansvarig för almänna olyckor. Man kunde dock warit säker, at *Erik* ej rådde för en häftig wattuflod detta åhr i Sverige, särdeles i Ostergötland, der qvarnar och broar utflöto, eller för en derpå följande winter, som war så stark, at man for på isen mellan Pomern och Skåne.

(*) cfr. J. Wild. H. Pr. p. 436. & Hist. Leg. p. 75. 90.

A. C. 1424. 8. *Erik* företog sig i början af åhret 1424. en lång, men mycket hastig resa: Först bivistade han i Krakov d. 12. Febr. Konung *Vladislai* och Drotning *Sophiæ* Bröllop, då han äfven handlade om et giftermål mellan *Vladislai* Doter *Hedevig* och sin Frände Hertig *Bugislav* i Pomern, den han ärnade til sin Efterträdare (**): Sedan besökte han Kejsar *Sigismund* i Ofen i Ungern, til hvilken han åhret förut mäst wädja i Slesvigska Saken och nu blifvit instämd tillika med wederparten Gref *Henrik* af Holsten, som jemväl infann sig personligen: *Erik* erhöll Kejsarens dom d. 28. Junii, at Söder-Jutland honom rätteligen tilhörde (***); men Holstenarne klagade sedan för Påfven och hela werlden, så at saken war i lika tilstånd. Derpå reste *Erik* okänd med Hertig *Barmin* af Wolgast til Jerusalem efter et löfte han giort i sin ånger öfver grymheten på Femern (†); men denna färd hade så när brakt honom i olycka: En Osterlänning wid Kejserliga

(**) Mess. T. 3. p. 49.

(***) Laudum Imp. ap. Hvidf. p. 697. cfr. Holb. T. 1. p. 553.

(†) v. supr. §. 6. cfr. Micræl. Chron. Pom. L. 3.

ferliga Hofvet låt afskildra honom och skickade mål- A. C. 1424.
ningen til sine wänner i Syrien, at de måtte gióra sig nytta af en så stor Herre: När då *Erik* war på den orten, kom en af dem och sade honom hvem han wär, hvilket så förskräckte honom, at han strax utbetalte en summa penningar, på det han ej widare måtte röjas (*), och skyndade sig så brott hem til (*) cfr. Krantz. H. Dan. L. 8. c. 8. & Holb. p. 555.
sina länder, at han inom slutet af September war i Helsingborg (e), dit Drotning *Philippa*, som regerat i hans frånvaro, låtit kalla Sveriges Råd til en öfverläggning (**). Följande året d. 25 Julii hade *Erik* (**) Lit. Sen. Dan. ad Sen. Sv. Wordingb. fer. 6. ante Dom. Voc. Jucund. 1424. A. C. 1425.
åter med Holstenska Hufet i Flensburg et fåfängt sammanträde: Han framlade Kejsarens Dom; men wederparten, som höll sig til Påfven, wille den icke erkänna: Gref *Henrik* upviglade å nyo Hanse-städerne, så at krigselden med dubbel kraft öfver hela Norden förnyades (***). I en sådan omständighet ef- (***) Mess. & Holb. L. c.
tet en kostsam resa hade *Erik* åter dryga beskattningar på sine undersåtare: Han påminte äfven Konungen i Skotland om de 100 pund Sterling åhrligen af *Mand* och *Söderöjar*, som nu för några åhr inställdes: K. *Jacob* skickade sine Fullmäktige til Bergen a. 1426. och giorde afgiften tvistig: Han bevärmade sig wäl ånteligen dertil a. 1429; men *Erik* fick likväl inga penningar (†). (†) Mess. T. 9. p. 49. 50.

9. At Sverige under dessa tiders oroligheter bistod *Erik* och Danska Kronan med uptriktig huld-

(e) Der tildömde han Cantoren i Lund *Hans Willemson* en gård i *Bullare* i Skåne (fer. 3. ante fest. B. Math. 1404.), året förut (fer. 4. quatu. temp. circ. Pentecost.) hade han der gifvit Frälsebref åt *Nils Jonsson* på *Traxta* i Wadsbro-Socken i Sörmanland.

Digitized by Google

A.C. 1426. het; han ses af et bref, som Konungen skref til Svenska Rådet om wåhren a. 1426: Han tackade och berömde det för alt den wälvilja det wisat honom och Drotningen så nu som altid tilförene *i all troskap och åhra*, hvilket nog intygar, at detta Rike ej gifvit första orsaken til Kalmare-Förenings uphäfvande: Han begärte nu en urtima hielp emot Holsten, hvaremot han åtog sig alt skadestånd för Svenska krigsfolket, öfver hvilket Rådet sielf skulle få förordna en Höfvidsman tildess Hären woro samlad under hans ögon: I Sverige war brist på hästar; men han älskade dock et tilräckeligt antal och wille sielf sörja för fodret: Om myntet i landet skulle Rådet få skipa som det bäst funno: Köpstäderne skulle för handelen skull slippa, at utgiöra folk, hälst i den åhrstiden, då Fartygen borde utredas: Fem eller sex Skiepp borde gå til Flandern efter Salt och Win; men icke fara til någon Stad i Östersiön, ej heller utföra matwaror (*): Kort för midsommaren detta åhr war *Erik* först färdig med hela sin krigsrustning (f): Han belägrade åter både Sleswig och Gottorp; men wid Hanse-Förbundets rörelser och Fiendens nalkande uphof han belägringen likson tilförne och drog med förlust til Skåne: Dessa Tåg kostade Sverige ansenligt och förgicks nu åfven et fartyg med 300 mäst Svenske Adelsmän (**). Lyckeligare gick det wäl a. 1427, då Kungeliga Flottan i Sunder borttog 30 Hanse-Städernes Lastdragare, som kommo från Wästersiön (***), hvaraf

(*) Lit. R. Er. Köpenh. 1426. MS. in R. Arch. Ant. Holm.

(**) Er. Upsl. L. 5. q. m. 394. cfr. Mess. T. 3. p. 50. A.C. 1427.

(***) Mess. L.c. & Holb. p. 561.

(f) Fredagen näst för Joh. Bapt. då han wid *Lalands-Åbøge* skulle gå om bord, utgaf han tvenne Domar, en för Capitlet i Lund, en annan för *Pehr Nilson* af *Assartorp*, på gårdarne *Othensvare* i Barachärad i Skåne.

hvaraf Borgerskapet i åtskilliga Tyska Städer blef uproriskt mot Rådet, som antingen plundrades, utdrefs eller aflifvades, så at utvärtes kriget icke kunde fortsättias förån det invärtes med stor möda war dämpadt (*); men detta betalte icke de tre Riken för krigets kostnad: *Erik* utfordrade af Svenska Ständerne på et Riksmöte i Helsingborg en ny krigshielp: De samtykte åter dertil; men Ärke-Biskopen i Upsala med samtelige Prästerskapet, som mäst ömade wid slika tilfällen, ingaf d. 19 Dec. et starkt förbehåll, at detta war en frivillig gåfva och ingen laglig beskattning (**). Märkeligt är et Bref, som Biskop *Olof Knop* i Westerås denna tiden skref til Ärke-Biskopen (***) om sakernes då warande skick och hvad han trodde nödigt til Rikets bästa (g).

A. C. 1417.

(*) Kranz. ap. Holb. p. 559.

(**) J. Peringsk. Mon. Ull. p. 156.

(***) Mon. Eccl. E. Benn. p. 173.

10. Kejsar *Sigismund* war *Eriks* wän och giorde all sin flit, at stilla bullret i Norden: Påfven giorde wäl det samma; men på Holstenska sidan; ty bad Kejsaren honom icke blanda sig i det, som honom ej angick: *Sigismund* hotade äfven Hanseståderne, at förklara dem i Riks-akt, om de ej straxt drogo sig från Hol-

(g) Innehållet war sådant: Så framt ej de Andelige skulle undertryckas, de ädla Släkter utrotas och hvars Mans frihet lida, hvarpå Exempel war för ögonen, skulle man sätta Fäderneslandet i sit naturliga försvar, lärdeles i anseende til hafvet, *som är detta Rikets förnämsta del*, och således wara omtänkt om en god Flotta: Prästerskapet borde ej gå i fält och slås: Dertil war Adelen född, så wäl som ock at afskudda oket och altför dryga pålagor; men at en gång erhålla fred, tilböd han sin hielp.

Digitized by Google

A. C. 1427. Holſtenſka förbundet och ſlöto med Konungen åminſtone en ſex åhrs wapnhvila: Han ſkickade ock
A. C. 1428. *M. Niclas Stochius* a. 1428, at medla en fred, ſå at de tre förſte månader af året användes til underhandlingar; men han uträttade ingenting: Han ſtämde wäl deſſe förmätne Köpmän til Kejſerlige Domſtolen; men de ſköflade Norre-Jutland och kommo med 260 Skiepp för Köpenhamn: *Erik* förfärades och giömde ſig i *Sora*-kloſter; men hans Drotning hade all den tapperhet, ſom honom felades: Hon upmuntrade de förſagde, angrep fienden ſå oförſkräckt, at han måſte wika til rygga med anſenlig förluſt och efter Segren belönte ſit folk med hederliga förärningar (*): Hon ſökte ock, at renſa hafvet från en lämning af de Vitalianſke Siöröfvare, ſom nu på Holſtenſk befallning under en *Barthold Fot* (h) ſköflade Landskrona i Skåne (**). Hvad hennes Man imedlertid giorde finner jag ej, om icke en Förordning för Bårgsmännen i *Hälleſtad*, at de ſkulle hålla ſig til almänna Lagen eller Hårads-Tinget och icke lefva efter Bårgsrått (i) ſom de åſtundat (***). Denne Konung hade i Nyköping på Falſter åter et fruktlöſt möte med ſine fiender i Junii-månad a. 1429: Han reſte der-

(*) Meſſ. T. 3. p. 51. Holb. T. 1. p. 563.

(**) Holb. L. c. p. 564.

(***) Reſol. R. Er. Haraldsborg. Dom. 20. Trin. 1428.

(h) Efter a. 1439, då denne *Barthold* ſköflade Bergen i Norige, hörde man ej mer talas om deſſe Vitalianer: *A. Cranzius* (Norv. L. 6. c. 8.) ſäger, at deras Kapare warit ända in i Caſpiſka hafvet: Huru det kunnat ſkie, wet jag ej, om icke watnen den tiden warit högre, än nu, ſå at de betient ſig af Wolga-ſtrömen antingen från Archangel- eller Finſka ſidan.

(i) Detta war allenaſt en bekräftelſe på tvenne förut fälde Lagmans-Domar.

Digitized by Google

derifrån til Sverige och med de Andeliges bifall (k) utpräfsade dryga pålagor; men når fartyget, fom förde defsa penningar, fkulle gå öfver til Dannemark, blef det borttagit af Roftockfka och Wismarfka fkiepp (*). Således war *Erik* ej allena på Thronen otienlig, utan ock mycket olyckelig. A.C. 1429. (*) Meff. T. 3. P. 52.

11. *Philippa*, fom war modig af fidfte Segren, wille hämnas öfver de Tyfka Städers dierfhet: Medan *Erik* war i Sverige, famlade hon i haft, honom ovetterligen, 75 fmå Skiepp med 1400 Mans befättning och angrep Stralfund til lands och watn; men Hanfeatifka Flottan war ftrax tilreds med en ftor öfvermakt, fom aldeles förftörde denna utruftning, få at knapt några få fartyg kommo tilbaka med tidningen om de andras olycka: *Erik* wifade wid detta tilfälle fit nedriga finne: Han förifrades öfver fin ädelfinta Gemåls wälmening med fådan plumphet, at han lade hand på henne, faftän hon war hafvande, få at hon fick miffall och föll i en häftig fiukdom: Om hon ej eljeft warit nog ledfen få wäl wid hans hårdheter fom hans Frillor; få hade detta rön giort tilfylleft: Hon drog fig ur werlden til Nunnorne i Wadftena, der hon följande åhret d. 5 Jan. flöt fin dygdiga lefnad, lämnandes til Kloftret tvenne gyl- A.C. 1430.

(k) At winna den myndige Biffkop *Thomas*, hade han i Ringftad (Dom. Sept. 1429.) gifvit fit Skydsbref til Strengnäs-Domkyrka, der Påfven detta åhr förordnade *Birger Birgerfon* til Probft och Kanik (v. Lit. Mart. V. Rom. 3. Id. Jun.). På Biffkop *Thomæ* begåran, jemte Ärke-Biffkopens, gaf K. *Erik* Skölde-bref åt *Thore Sunderfon* (in caftr. Sköldanäs. d. 1 Oct. 1430.).

Digitized by Google

A. C. 1430. lene Kronor beſatta med ädelſtenar: Hon begrofs i *S. Annas* Chor med mycken prakt i Konungens och Rikſens Herrars närvaro d 15. Febr. då *Erik* til hennes minne, ſå wäl ſom ock för ſin, Drotning *Margaretas* och ſine Föräldrars Siälar, med 1100 Nobler giorde början til en evärdelig Gudstienſt i Wadſtena-Stads-Kyrka (l) af ellofva Kaniker i hvi-

(*) Fundat R. Er. Wadſt. d S. Sigfr. 1430. ta kläder med röda påſydda kors (*): Han inrättade åfven d. 21. Martii i Kalmar et Samſund af tretton Kaniker, ſom då ſtrax fingo 1000 mark. penningar och ſedan åhrligen 335. af Stadſens laga ut-

(**) Meſſ. T. 3. p. 52. ſkylder (**); men eljeſt war hans ſorg öfver Drotningens död icke ſtarkare, än at han ſtrax dereſter

(***) Chron. Rhytm. p. 182. tröſtade ſig med hennes Hof-Jungfru *Cecilia* (***). *Erik* hade åter med Hanſe-Städernes Fullmäktige et ſammanträde i Nyköping på Falſter i Auguſti-månad, ſedan han fådt Stralſund och Roſtock på ſin ſida; men der blef ingen förlikning; ty ingen wille afſtå ſin talan: Tyſke Härmåſtaren, af Städerne

A. C. 1431. anlitad, förſökte jemväl a. 1431, at öfvertala Konungen; men utan wärkan: Svenſka Flottan under Ammiralerne *Broder Sveneſon* (m) och *Greger Månſon* (n) höll ſtändigt Öſterſiön och borttog tre Lybſka Skiepp, ſom kommo från Riga med rika ladningar;

(l) Kloſtret fick då *Jus Patronatus* öfver Stads-Kyrkan.

(m) Af *Tiurhufvud*-ſläkten: Hans Farbroder war den föromtalte ryktbare *Abraham Broderſon*. Denne *Broder* war Riksråd och ägde en *Ribbing*: Hans Doter blef i giftet med *Gregers Chriſterſon* alle *Lejonhufvuders* Stam-Moder.

(n) Af *Eka*-ſläkten: Broder til K. *Guſtavi* I. Morfaders Fader: Ägde 1. *Ingeborg Käſe*, 2. *Juſta Waldemarsdoter*.

Digitized by Google

ningar; men deremot intogo Lybeckarne Flensburg och herſkade i Jutland utan motſtånd (*). A.C. 1431. (*) L. Holb. L. c. p. 567.

12. Så länge Drotningarne *Margareta* och *Philippa* lyft *Erik* under armarne, hade han temmeligen bärgat ſig; men ſå ſnart han lämnades åt ſig ſielf, begynte hans Regering genom fel på fel, at luta til undergång: Det förſta war, at ſtöta Kyrkowäldet för hufvudet: Ärke-Biſkopen i Upſala *Johan Håkanſon* dog d. 9 Febr. och Capitlet walde til hans efterträdare Dom-Probſten *Olof Larſon* af *Trögd* (o), ſom ſtrax reſte genom Finland, Liſland och Tyſkland til Rom, at ſkaffa ſig bekräftelſe (p): I ſig ſielf war det olkiäligt, at Konungen gicks förbi, ſom efter all gammal rätt borde tillåtta Biſkopar (**); men Andeliga Makten war nu deraf i beſitning (***) och *Erik* hade ej nog ſkickelighet til en ſådan ändring: Han ſkref wäl til Kanikerne i Upſala och befalte dem wälja Biſkop *Thomas* i Strengnäs (†): Han ſkickade ock en *Måſter Knut* til Rom, at öfvertala Päfven; men då han ingenting hos någondera uträttade, tog han altför oförſiktiga mått: I et bref a. 1432. til Upſala-Capitel, hvilket han bannade på hårdaſte ſätt, uteſlöt han *Olof Larſon* och förordnade i ſtället *Arnold Clementſon* af Bergen i Norige (††), en den elakaſte Prelat i Norden (q) och

(**) v. ſupr. c. 1. §. 10.
(***) v. ſupr. §. 7.
(†) Lit. R. Er. Helſingb. fer. 4. poſt Dom. Sept. 1431.
A.C. 1432.
(††) Lit. R. Er. fer. 5. ante Dom. Invoc. 1432. ap. Peringſ. in Mon. Ull.

(o) Han hade i Paris blifvit *Doctor Juris Canonici*, en wältalig och alfvarſam man. v. Speg. Chr. Epiſc.
(p) Den fick han d. 7. Maj. 1432.
(q) Rim-Krönikan ſäger p. 184:
Argare Bofver war tå ej Präſt,
ſom hans lefverne beviſte måſt.

Digitized by Google

A. C. 1432. och då *Eugenius* IV. (r) skriftelig[en] utlade sig
(*) Lit. Eug. IV. Rom. Non. Maj. 1432. för *Olof Larſon* (*), blef han åter ſå båſtig, at han trampade på Påfvens bref, wiljandes tvinga utſick-kaden at åta det up; men då denne urſåktade ſig från en ſådan koſt, gaf han honom med näfven et munſlag, at bloden utrann, och lät kaſta honom i
(**) Meſſ. T. 3. P. 54. fängelſe (**): Til at bota denne galenſkap med mer klokhet, förmådde han Biſkoparne *Sigge* (s) i Skara, *Thomas* i Strengnäs och *Nils Ragvaldſon* i Wexiö, ſom woro hos honom i Köpenhamn, at underſkrifva et bref til Påfven om hans Rätt ej allena genom arf och wahl til Svenſka Kronan, utan ock at tillåtta Biſkopar, emedan de woro de ypperſte
(***) Lit. R. Er. & Epiſc. ad Eug. IV. d. 9. Jul. 1432. af hans Råd (***); men Upſala-Capitels Fullmäktige *Henrik Ubelin*, *Anders Ingemundſon* och *Andreas* af Gotland (†) tillika med *Olof Larſon* ſielf
(†) Mandator. Cap. Upſ. d. 18. Nov. 1432. (t) förſvarade deras ſak med båttre lycka, ſå at de tre

(r) Denne Påfve utgaf 5. fårſkilta bref (Rom. Non. Maj.) til alle wederbörande i Sverige, at de ſkulle erkänna *Olof Larſon*. A. 1431. (5. Kal. Maj.) ſkref han til Abboten i Warnhem och Probſten i Linköping, at de ſkulle hielpa Skara-Klerken *Anders Biörnſon* til en lägenhet, och A. 1433. (II. Kal. Febr.) til Biſkopen i Wexiö, at han ſkulle ranſaka öfver den orätt, ſom Nunnorne i Gudhem klagade ſig lida af *Mathia*, Decan. Eccleſ. Scarenſis.

(s) Son af *Udde Matſon til Winstorp*.

(t) Denne Ärke-Biſkop war redan i Lybeck på hemvägen, når han fick höra om Konungens och Biſkoparnes bref; ty wände han til Rom igen och beviſte inför Cardinalerne ſit wahls renhet, hvarwid ej mer än 3. Kanikers röſter feltes: Bland dem war *Jöns* af *Saleſtad*, ſom dock än war omyndig och allenaſt på 14de åhret.

Digitized by Google

re nyfnämde Biſkopar åtrade ſig (ty ſådant koſta- A. C. 1432.
de en Andelig Man den tiden ingenting), föregif- (*) Proteſt. E-
vande, at de warit tvungne af Konungen (*): Jem- piſc. Wadſt. d.
te denna återkallning ſkref hela Rådet til Påfven 4. Aug. 1433. ap. Hadorf. ad Chr. Rhytm. p.
och påſtod lagligheten af *Oloſ Larſons* wahl, hvil- 71.
ket i kraft af *Innocentii* IV. Bulla (**) tilkom Ca- (**) v. ſupr. c. 7. §. 13.
pitlet allena (***); men *Erik* låt ſig deraf icke af- (***) Lit. Sen. R. Sv. ad Eug.
ſkräcka: Sedan han ån en gång fåfängt förmant Ca- IV. Wadſt. d.
pitlet til ſin mening (†), ſkickade han til Upſala ſin 22. Aug. 1433.
(†) Lit. R. Er. ad Cap. Upſ.
Arnold med wåpnad hand, ſom med wåld inſatte Köpenh. fer. 4.
ſig i Biſkopsgården (††) och når denne kort dere- infr. Oct. Aſ-
ſter afled (u), förordnade han en annan Årke-Biſkop ſumt. B. Mar.
1433.
wid namn *Torlak*, Probſt i Bergen, ſom dock ſtrax (††) Atteſt. Notar. Publ. d. 5.
måſte rymma derifrån, hvarom ſnart mer ſkall be- Oct. 1433. ap.
rättas. Deſſa oroligheter, öfvervåld och Rom-re- Peringſc. in Mon. Ull.
ſor koſtade Upſala-Capitel öfver 7000. gyllen (†††). (†††) cfr. Meſſ. T. 3. p. 55.

13. Under *Eriks* trätor med Präſterne war han åfven i ſit utwärtes krig olyckelig: Svenſka och Danſka Flottorne gingo ut om wåhren a. 1432. och råkade den fiendteliga i Öreſund: De Svenſka Skieppen ſtältes i ſpetſen; men blefvo illa underſtödde, ſå at de ſnart eröfrades (*): Begge Ammiralerne (**) (*) Er. Upſ. L. 5.
med 240. gode Siömän fördes fångne til Lybeck, (**) v. ſupr. §. 12.
hvarifrån de i några åhr icke utlöſtes, faſtän *Erik* d. 25. Aug. ſlöt med Hanſe-Ståderne et ſtilleſtånd. Han förlikte ſig wäl ock ſamma åhr med K. *Henrik* i Engeland, af hvilken han åhret tilförene fordrat erſättning för den ſkada Engeländarne öfver 20. åhr giort med ſina handels-reſor på Grönland,

(u) Han dog på Arnö A. 1434.

Digitized by Google

A. C. 1432. Island, Finmarken, Helgeland och Orkenöjarne (*), hvarföre han åfven fick löfte om någon betalning (**); men hans tvift med de Andelige i Sverige drog en ännu wärre efter ſig, til hvilken endaſte orſaken war hans hårdhet mot de Svenſke (x), dem hans Fogdar plågade med alt för ſtor obarmhärtighet (***): Almogen war ſå betungad, at hvart och et marks land måſte utgiöra intil 20 mark. penningar (y) och i den ſå kallade *ſtore åhrlige Skatten* intil 28 (†); men ingenting war at likna mot elåndet i Wåſtmanland och Dalarne: Der hade han en Danſk Fogde *Jöns Eriksſon* (z), ſom war ſå grym mot de oförmögne, at han uphängde fem bönder i rök och ſpände huſtrurne för hö-laſs til deſs de fingo miſsfall: De nödlidande gingo åndå til Dannemark, at klaga; men erhöllo icke minſta rått eller tröſt: Då bodde wid Kopparbärget *Engelbrekt Engelbrektſon*, en fri Odalsman (a), ſom reſt utrikes och ſedt åtſkilliga Hof, en ſtor Man til ſinnet, faſtän liten til kroppen: Han upreſte ſig af medömkan öfver ſit Foſterland och for til Konungen med Almogens klagoſkrift, tillåggandes ſina trägna böner om beſkydd: *Erik* återviſade honom til Svenſka Rådet, ſom fick befallning, at underſöka i orten; men förböd honom wid

(*) Meſſ. L. c. p. 54.

(**) Fæd. cum R. Angl. Calundborg. d. 23. Oct. 1432.

(***) Holb. D. H. T. 1. p. 569.

(†) Er. Ol. L. 5. p. m. 397.

(x) Rim-Krönikan ſäjer p. 175:
Svenſke woro af honom förſmådde,
Utländſke öfver Riket rådde.

(y) 20 Riks-dr. efter wårt räkneſätt.

(z) Om hans wapn och giften ſes A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 171.

(a) Han förde i wapnet tre halfva liljor treangels-wis mot hvarannan. v. A. A. v. Stiernm. L. c. p. 189.

Digitized by Google

wid lifsstraff, at mer tala om den saken (*): icke A.C. 1432.
dess mindre lofvade denne oförsagde Man, i fall (*) Er. Upl. L. 5. & Mell. L. c. p. 55.
hans resa ingen wårkan hade, det han tykte sig se förut, at åu en gång komma tilbaka: Han bedrog sig ock icke i sin gissning; ty fastän Rådet afsatte *Jöns Erikson*, lefde man dock i *Eriks* tid utan ordning och lydnad: Befallningsmannen föraktade Regeringens Beslut, bibehöll sig wid åmbetet och pinte inbyggarne liksom tilförne.

14. En god Medborgare griper icke til wapn emot den, som är satt til at styra honom: Innan han wilar sit missnöje, håller han gerna sin ytterstа förmåga ospard för sin Öfverhet, fastän hon är hård; ty hielpmedlet är i dymål gemenligen wårre, åu det onda, och har skadeligare följder; men når han aldeles laglöst förtrampas under grymhet och föraakt, då är billigt, at han afwärjer sin undergång. I det tilståndet war *Engelbrekt* med sine landsmån: Han ryckte up med et antal Dalkarlar i Junii-månad a. 1433, förstörde *Borgarås* i Dalelfven och A.C. 1433.
belägrade Westerås-Slott, hwarifrån de plågande befallningarne utgufvos: Rådet, som i *Jöns Eriksons* ställe (b) förordnat *Melcher Görz* (c) til det Slottets Höfvidsman, sökte slåcka denna låga i sin början och öfvertalte *Engelbrekt* med goda löften, at draga

(b) Denne *Jöns* blef a. 1436. af Almogen tagen ur Wadstena-Kloster med wåld och släpad til *Motala*, der han dömdes och halshöggs.

(c) Hans Fader war *Cordt Görz*, som kom til Sverige i K. *Albrekts* tid, och hans Moder *Brita Trottesdoter* af Eka-slakten.

Digitized by Google

A.C. 1434. ga tilbaka; men *Görz* wiſade ſöga ſtörre mildhet, ån hans företrådare; ty återkommo de miſsnögde tre
A.C. 1434. weckor för Påſk a. 1434: Imedlertid war en annan
(*) cfr. A.A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 172. *Jöns Erikſon* (*) ſatt til Befallningsman på Weſterås och åfven Gref *Hans af Eberſten* (d), hvarigenom Regeringen åter förmådde Almogen, at wända hem igen; men deſsa fåfånga tåg, ſom ingenting uträttade til de förtryktes liſa, tiente endaſt, at giuta olja i elden: *Engelbrekt* upbröt derföre med alvar i Julii-månad och intog ej allena Weſterås, utan ock *Köpings*-Slott, ſom til en del nedbröts, hvarifrån
(**) Er. Ol. L. 5. p. m. 404. Fogden (e) rymde til Stegeborg (**). Sedan Weſterås war wål förſedt och en Svenſk Adelsman *Nils Guſtaffon* (Puke) der förordnad til Höfvidsman, ſtämde *Engelbrekt* alle Norlånningar til Upſala och ſtrax
(***) v. ſupr. §. 12. flydde Konungens nye Ärke-Biſkop *Torlak* (***) derifrån til Dannemark (f). *Engelbrekt* befriade hela Norra Sverige från en trediedel af den åhrlige Skatten, hvaremot menigheten lofvade honom trohet: Han tilſatte öfver alt infödde Åmbetsmån och anförtrodde

(d) Han kallas i gamla handlingar *Hertugens Son af Lådtog*, ſkrifvandes ſig *Hanes med Guds nad, Grefve af Overſten och Herre öfver Nogard:* Han drunknade i en K. *Eriks* ſiönöd: Med *Ermegard Bylov* hade han Dotren *Philippa*, ſom med Norſke Riddaren *Sivard Jonſon* af *Giſka* aflade *Hans Sivardſon Skaning*: Denne dog under förlofningen med *Ingeborg Tott*, ſom dock behöll morgongåfvan och fick ſen *Sten Sture* den äldre.

(e) *Johan Wale*, ſom åfven innehade Stegeborg.

(f) Han blef förſt Biſkop i Wiburg, ſen i Bergen: Från Upſala ſtal han med ſig en S. *Eriks* finger, den han dock måtte återſtälla.

Digitized by Google

troddde *Erik Puke* (g), Befallningsman på *Korsholm*, A.C. 1434. den nyſsnåmde *Nils Guſtaffſons* Son, at frålſa de närmſta Slotten ur Danſka händer: *Puken* beſtormade och upbrände *Styresholm* och *Faxaholm*, ſkickandes *Joan Folkeſon* til *Caſtelholm* på åland, det han intog från Fru *Ida Königsmark* (h), ſom hade det i förlåning (*). Sielf tvingade *Engelbrekt* Höfdingarne på Stockholm (i), Örebro (k) och Nyköping (l), at utfåſta ſig til Slottens upgift i fall de inom wiſs tid ej fingo undſättning (**): Fogden på Gripsholm (m) ſatte eld deruti och flydde til Stockholm.

(*) Chron. Rhythm. p. 194.

(**) Er. Ol. L. 5. & Meſſ. T. 3. p. 57.

15. Rikſens Råd woro ſamlade i Wadſtena, at öfverlägga om närvarande oroligheter, når *Engelbrekt* belägrade *Ringſtadholm:* Han gaf den orten några dagars råderum och for til Wadſtena, der han begärte företräde: I Rådet ſuto då Biſkoparne *Knut* i Linköping, *Sigge* i Skara och *Thomas* i Strengnäs, Riddarne *Magnus Birgerſon*, *Nils Erengiſlaſon*, *Göſtaf Algotſon* och *Bo Stenſon* med wåpnarne *Carl Ormſon*, *Birger Trolle*, *Knut Nilſon*, *Holm-*

(g) En *Ragvald Puke* war Riksråd a. 1308. och förde et hiorthorn i wapnet; men hans Sone-Son Riksrådet *Ragvald Pederſon* och de andre *Pukarne* en ſvart eller röd båt i gult fält.

(h) Hon ägde *Bengt Podebuſch*.

(i) *Hans Kröpelin*.

(k) *Åke Axelſon* (Tott) af Hiuleberg i Halland, ſom tillika innehade Warberg: Han höll på Örebro ſin Under-Fogde *Mats Kotelberg*.

(l) *Albrecht Styke*.

(m) *Hartvig Flug*.

Digitized by Google

A. C. 1434. *ſten Johanſon*, *Torbiörn Kårling*, *Johan Bengtſon*, *Philip Bonde*, *Greger Magnusſon*, *Herman Rodenkirk*, *Guſe Niclisſon*, *Pehr Larſon* och *Magnus Spole*: *Engelbrekt* föreſtälte ſit Fäderneslands elände med ſinnes rörelſe, ſade ſig wilja fria det ur tråldomen och bad landſens åldſte giöra ſig biſtånd: Deſſe Herrar ſvarade, at de giort Konungen en trohets Ed, den de woro pliktige, at hålla: *Engelbrekt* påſtod, at en Konung, ſom i alla mål brutit ſin Ed, hade derigenom uplöſt deras; men ſådant war emot Biſkoparnes Stats-klokhet: De mente, at man icke ſå fritt borde döma om en Öfverhets gerningar och icke ſå hårdt beifra des fel, hvilka icke med wåld utan med underdåniga föreſtållningar borde råttas: Om man för fred ſkull borde tåla mycket af ſin jåmlike, huru mycket mer af den man war ſå mycken wördnad ſkyldig? Man kunde wål med makt ſlippa et ok; men man ådrog ſig derigenom et wårre och ingenting war farligare, ån en haſtig Riks-åndring: Korteligen, man glömde ingenting af alt, ſom kan ſåjas til en Tyrans urſåkt och ſom kunnat hafva ſin goda grund, om Sveriges olycka warit måttelig. At förlägga detta med många lårda ord, war hvarken *Engelbrekts* ſyſla eller höll han det för nödigt i ſpetſen för en krigshår: Han förklarade tydeligen, at om Herrarne längre höllo med Konungen, woro deras lif och gods förfallna (*) och begynte redan laga ſig til deras faſttagande, ſom woro honom närmaſt (n): Alt hvad

(*) Er. Upſ. L. 5. p. m. 415.

(n) Rim-Krönikan ſåger på ſit ſått åndа fram, p. 198.

The ſade Nej med en haſt,
han grep them ſtrax wid halſen faſt.

Digitized by Google

hvad Rådet kunde erhålla, war fiorton dagars tid, icke til at betänka ſig; ty her war ej at wälja; men at författa upſäjelſe-brefvet til Konungen och ſammankalla Ständerne til widare anſtalter: Rådets bref, ſom *Engelbrekt* ſielf fortſkaffade til Hofvet, innehöll en berättelſe om hela ſaken: *At de miſsnögde tvingat Regeringen til deras mening, at Sverige nödgades undandraga ſig den grymhet och oſkiäliga ſkatter, hvarmed* Erik *det i ſå lång tid plågat, och at nu Rikſens Råd tillika med Almogen upſade honom all tienſt och trohet* (*). Några af Norſka Rådet, ſom woro hos *Erik* i Köpenhamn, ſökte ſkrifteligen beweka det Svenſka, at ej gripa til en ſådan ytterlighet, utan förmoda, at Konungen kunde bättra hvad felat war (**); men de wände ſig icke til den ſtarkaſte. A. C. 1434.

(*) Lit. Sen. K. S. ad R. Er. Wadſt. in craſt. Aſſumt. B. Virg. 1434.

(**) Lit. Sen. Norv. Hafn. fer. 6. ante decoll. Joh. Bapt.

16. *Engelbrekt* fortfor imedlertid, ſom han begynt, at renſa landet från *Eriks* och de Danſkes wälde: Han intog de gamla Slotten och förſtörde de nya, ſom blott woro bygde til at twinga Invånarne: Förſt gufvo ſig *Ringſtadholm* och *Stegeborg* i Öſtergötland, ſedan *Stegeholm*, *Romlaborg*, *Trulleborg* och *Piksborg* (o) i Småland; Fogden på Örebro upgaf Slottet för 1000. mark. Svenſka: Derpå ryckte *Engelbrekt* in i Weſtergötland och intog *Axavall*, *Edsholm*, *Daleborg*, *Agneholm*, *Opeſten* och *Öreſten* (p), dem han ödelade (***): Han nögde ſig ej dermed:

(***) Chron. Rythm. p. 200. ad 204.

(o) Alla deſsa Slott hade antingen Danſke eller Tyſke Befallningsmän: På Stegeholm war *Lage Röd*, på Romlaborg *Otto Snaps*, på Trulleborg *Henning von Lanken.*

(p) På Axavall war *Anders Nilſon*, på Edsholm *Herman*

Digitized by Google

A.C. 1434. Han föll in i Halland, hvilket Dannemark sig den tiden enskyldt tilvållade: *Warberg* upfordrade han af *Åke Axelſon* (Tott) til *Hiuleberg* (q), som dock efter någon dagtingan fick det behålla; men hela Låhnet svor honom lydnad: *Falkenberg*, som efter sidſta förödelſen war åter i stånd satt, lät han belägra genom en sin Höfvidsman *Berman*, hvilken giorde en fåfång storm; men beſättningen satte sielf eld i Slottet, at der i grund förstördes: *Halmſtad* öpnade honom godvilligt portarne; men wid *Laholm* fann han för sig några tuſende Skåningar i slaktordning: Begge Härarne lågo några dagar mot hvarannan på hvar sin sida om *Lagan*; men åntligen slöt man en Fred, med förord, at hvilkendera den wille bryta, skulle åtvarna den andre tre månader förut, *Engelbrekt* i Lund och de Skånſke i Wadstena. Derefter drog *Engelbrekt* med byte ur Halland tilbaka: Märkeligt år, at hans krigsmakt, som på slutet wuxit til 100000 man och i åtſkilliga flockar ſvåfvade kring Sverige, höll dock en ordning, som de bäſt öfvade troppar, och tog från Almogen icke det ringaſte utan betalning (*): Deraf lyns, at denne behiärtade Man war född til at befalla: Hvar och en, som han råkade, wille wara Svenſk; ty hans upſåt war, at utdrifva alle Danſke betienter; men til at ſkilja dem rätt, på det ingen måtte bedraga honom, lät han dem ſåja de orden: *Hvit bäſt*

(*) Kr. Upſ. L. 5. p. m. 420.

Giſebar, på Daleborg *Palne Jönſon*, på Öpeſten *Mårten Grabo*, på Öreſten *Jöſſe Larſon*.

(q) Han ägde *Måreta*, en Doter af Riks-Rådet *Bengt Uddeſon* til *Winstorp*, Biſkop *Sigges* i Skara Broder: Således hade denne *Åke* redan fåſt sig i Sverige; han är ock Stamfadren för alle Svenſke *Tottar*.

Digitized by Google

håft i korngolf (r), hvarpå ſtrax hördes hvem ſom war infödd eller ej. I Norra Sverige gingo ſakerne på ſamma ſätt: Fogden på *Oſthammar* upbrände Slottet och flydde til Konungen, medan han hört, at Roſlagsboarne wille angripa honom, och *Almare-Ståk* blef åfven kort derefter på *Eriks* befallning i aſka lagdt. A. C. 1434.

17. Ståndene ſamlades imedlertid i Stockholm, der de ordenteligen upſade Konung *Erik* all underdånighet: Orſakerne woro 1. *At han wanwördat Kyrkan, giort ſig ſielf til des hufvud och tilſatt ovärdige Prelater, ej aktandes hvarken Kyrkomöten, Påfvebud eller bandlyſningar*: 2. *At han tilſatt elake Fogdar, ſom pint, röfvat och dråpit den menlöſe Almogen*: 3. *At han förſkrifvit Riket til Hertig* Bugislav *af Pomern och det Huſet, ſom* Gripen *förde, tvertemot Sveriges wahlfrihet, och utarmat hvart Ständ i ſynnerhet med odrägeliga pålagor, at bringa dem i träldom*: 4. *At han förſmått de Svenſke och ſtyrt Riket genom utlänningar* (*). Detta Beſlut ſkickades ej allena til Konungen, utan ock på Tyſka til Hanſe-Ståderne, af hvilka han åter ej utan ſvårighet d. 2. Julii erhållit en wapnhvila på et åhr under Hertigarnes af Pomern och Mekelburg bemedling. *Erik* ſkyndade ſig i October med tio ſkiepp til Sverige, at uprätta ſit fallna wälde, hvaremot *Engelbrekt* upbådade man ur hufe och belägrade Stockholm på tre ſidor, Uplänningarne på den

(*) Declar. Od. R. S. Stockh. Dom. prox. poſt feſt. Nat. B. Virg. 1434.

(r) Däniſka tungan ſade: *Hvid håft i korngulf.* Et dylikt prof brukade *Jephta* (Judic. c. 12.) och *Pierre Le Roy* i Bruges i Flandern.

Digitized by Google

A.C. 1434. Norra, Sörmanlånningarne på den Södra, Wåstmanlånningarne och Nerikesboarne på den Wåstra i Målaren. Wid Kalmar skôflade Konungens folk några ågor, som hörde til Wadstena-Kloster; men *S. Brita* hämnade sådant strax, efter folkets mening den tiden; ty fartyget, hvarpå *Erik* war, förgicks wid Skeggaås med många menniskior och han sielf blef icke räddad utan med största lifsfahra. Han kom först i November til det kringrända Stockholm, der några af hans wånner Biskoparne woro honom til mötes. Genom deras myndighet och smickran wann han et stillestånd til Mormåsan eller d. 8 Sept. nästa åhr, inom hvilken tid alt skulle godtgiöras och all skatt i Sverige upphöra: Han underkastade sig en Nämd af tolf Mån, Andelige och Werldslige, af alla tre Riken, som skulle döma emellan honom och de Svenske til förbemälte dag, då imedlertid alting, så i anseende til *Engelbrekt* och *Erik Puke* som til alt annat, skulle wara förgåtit (*): Tiugonio förnäme Danske underskrefwo denna Afhandling som löftesmän. *Erik* lämnade i Stockholm 600 Man til besättning, och reste i hemlighet landvägen til Dannemark. De Andelige spela wid dessa omständigheter et spel, som förtienar betraktas.

(*) Transact. Stockh. fer. 2. post fest. Mart. 1434. ap. Had. ad Chr. R. p. 84.

18. Huru *Erik* welat tillättia Ärke-Biskop i Upsala och öfva mot Prästerskapet sin rätt, är redan anfört: Sådant war at röra Roms ögonsten: Han hade til Mötet i Basel affärdat *Nils Ragvaldson* (Lilie), Biskop i Wexiö, och *Ulrik* af Arhus, at klaga, det man påtwingat honom *Olof Larsson* (**), som likwäl sielf biwistade denna Andeliga Sammankomst; men den sluge Biskop *Nils*, fast han ej uppenbarligen kunde gå från sin föreskrift, höll dock *likson* hans

(**) v. supr. §. 12.

Digitized by Google

hans medbröder i ſit ſinne mer med den Capitlet tilſatt: Mötets Fäder woro af ſamma tanka: De antogo den från Upſala-Stol utſkickade Mäſter *Chriſtoffers* ſkiäl och dömde emot Konungen d. 15 Julii, hvarigenom Ärke-Biſkop *Olof* bekräftades (*), ſom imedlertid til Apoſtoliſke Kammaren ingifvit anſenliga Summor (**). *Erik* förtörnades icke litet öfver detta Kyrkans wälde och ſökte ſtändigt, faſtän på ſit oförſiktiga wis, det ſamma at förſvaga; men oaktadt alt detta woro dock de Andelige honom långt mer tilgifne, än *Engelbrekt:* Sielfve Ärke-Biſkop *Olof*, den han ſå högt lagt ſig emot, wille hellre bibehålla honom wid Thronen, än befordra en Svenſk Herres myndighet. De tre Rikens förbindelſe låg Prelaterne om hiärtat; En Konung, han måtte wara aldrig ſå nogräknad, kunde i en ſå widlyftig regering ej annat, än lämna ſtörre delen af ſtyrelſen i deras händer: De fingo i hans frånvaro och under hans namn giöra hvad de wille: Ju Envåldigare han war, ju hellre de det ſågo; ty han war åndå altid i deras faggor: Således höllo de långt angelägnare, at hindra *Kalmare-Förenings* uprifvande, än *Eriks* otidigheter, dem de lätteligen kunde motſtå (***). Om den til Baſel utlände Biſkop *Nils Ragvaldſon* bör märkas, at han war en lärd Man och et lius i den tiden (†): Wid tilfälle af en tviſt på Mötet om förträdet mellan de Spanſke och Engelſke Prelater, höll han et wäl hopſatt Tal, hvaruti han wiſade hvad åhra Svear och Göter fram för andra inlagt i werlden af uråldriga tider och at hans Fädernesland följaktteligen tilkom främſta rummet (††): Hans wältalighet utråttade åtminſtone ſå mycket, at Lundiſke Ärke-Biſkopens påſtående, at

A. C. 1434.

(*) Meſſ. T. 3. p. 56.

(**) cfr. Peringſ. Mon. Ull. p. 159.

(***) cfr. J. Wild. H. Pr. p. 440.

(†) cfr. Conring. in præf. Hen. Joh. Mithobii de controverſ. Polon.

(††) Orat. Nic. Ragvaldi in Mon. Eccl. R. Benz.

. . . . . wara

A.C. 1434. (*) cfr. Moll. in hyp. ad Sv. Lit. 357.

wara *Sveriges Primat*, blef ån widare orimligt (*): Bland Fåderne i Baſel war Biſkop *Nils* ſå anſedd, at han jemte Nicoſiſke Årke-Biſkopen brukades til förlikningen i Arras mellan Konungen af Frankrike och Hertigen af Burgund, hvarvid han ſig med all ſkicklighet upförde.

A.C. 1435. (**) cfr. Meſſ. T. 3. p. 58.

19. Medan Sverige ſtod i denna oviſshet och ſaken med Konungen ſkulle i godo afgiöras, hopkommo Ståndene til Arboga d. 6 Jan. 1435. och anmodade *Engelbrekt*, at imedlertid föreſtå Riket (**), dock med wiſse Herrars bitråde i hvar landsort. *Hans Krôpelin* från Preuſsen, en åhrlig Man, ſom på Konungens wågnar innehade Stockholm och war honom ganſka trogen, faſtån han ej kunde gilla hans upförande, förmådde Rikſens Herrar til et ſamtal i Sigtuna, der man kom öfverens om et Möte i Halmſtad d. 3 Maj. Imedlertid hemkom Årke-Biſkop *Olof*, hvars lidande i et bref från Rådet til Kyrkofåderne i Baſel mycket utmålades (***): Han nåmdes til förſte Fullmåktig på denna ſammankomſt: De öfrige woro Biſkoparne *Knut* i Linköping och *Sigge* i Skara, *Nils Erengiſlaſon* (Grip), *Knut Jönſon* (Ros) och *Magnus Gren*, alle Rikſens Råd, mot hvilka ſex Danſke (s) mötte på Konungens ſida: Afhandlingen war af detta innehåll, hvilket Årke-Biſkop *Olof* mot alles förmodan til Konungens förmån utvårkade: Erik *ſkulle ſielf infinna ſig i Stockholm d. 29 Jul. nåſtkommande, då alt i ſåmja genom tolf gode Mån kunde afgiöras: Alla obrånda*

(***) Lit. Sen. R. S. ad Conc. Baſ. d. 4. Mart. 1435.

(s) Deſse woro Biſkop *Jöns* i Roſkild, *Axel Pederſon* (Tott), *Sten Baſse*, *Mårten Jönſon*, Riddare, *Hans Krôpelin*, wåpnare, och *Hans Laxman*, Diaconus i Lund.

Digitized by Google

ebrända Slott ſkulle honom tillika med deras Lähn antvardas, hvaremot han ſkulle ſtyra Riket efter deſs Lag och hålla hvart och et Stånd deſs friheter: De tre Rikens Förening ſkulle wara beſtändig, alle de, ſom miſt ſina gods, få dem igen, alla fredsbrott bilåggas på ofvanſagde dag, Fångarne å båda ſidor lösgifvas, Halland, ſom Engelbrekt *intagit, tilhöra Konungen, Svenſke Almogens beſkattning jämkas under Rådets omſorg, Drots och Marſk i Sverige förordnas,* Engelbrekt *behålla Örebro-Slott och Stad med de Lähn dertil, ſom* Mats Kotelberg *innehade, och* Erik Puke *Rasbohårad i ſin lifstid, hvarjemte alla tre Rikens Invånare ſkulle niuta fred och trygghet* (*). Sådan war Halmſtads-dagtingan, den Sveriges Råd i Upſala bekråftade med helig förbindelſe, at wåga mot Konungen lif och ägendom, få framt han den ej wille hålla; Man tillade ock det, at Rikſens Slott borde antvardas *Inföddom Svenſkom Mannom* (**). Efter ſådane anſtalter ſyntes alting wilja foga ſig til rolighet: *Engelbrekt*, ſom altid tänkte på det almänna, wille nyttia tiden och anwända folket, ſom han hade hos ſig öfver ſommaren, til något gagneligt: Watnet hade ſå aftagit mellan Saltſiön och Målaren wid Söder-Telje, at Segelleden der blifvit aldeles obrukelig; ty lät han den åter upgrafva (***); men detta arbete war dock ſedermera förgåfves (t).

A. C. 1453.

(*) Transact. Halmſtad. d. inv. S. Crucis. 1435.

(**) Sen. Conſ. Upſ. fer. 2. Pentec. 1435.

(***) cfr. Meſſ. T. 3. p. 59.

20. *Erik* war aldrig i ſtånd, at nyttia de båſta liknelſer til Enighet: Han ſlöt wål Fred förſt med

(t) Meſſenius menar, at det ſtrax hindrades af klippor i wågen; men utan tvifvel blef det då fullbordadt, fastån watnet ſedermera aftagit.

Digitized by Google

A. C. 1435. Holſtenſka Huſet, åt hvilket han efter några och tiu-
(*) Tract. cum Holſ. Wordingb. d 15. Julii 1435. gu åhrs krig måtte låmna åtſkillige förmåner (*), och ſedan med Hanſe-Ståderne, ſom mot et ſlags höfligt afbön erhöllo alla ſina förra handelsfriheter i Norden
(**) Tract. cum Civ. Vand. d. 22. Julii 1435. (**); men til Stockholm kom han icke på den i Halmſtads-Fördrag ſå ſåkert utſatte dagen: Sveriges Herrar infunno ſig likväl och lågrade ſig på Södermalm, hvaremot de två andra Rikens intogo Norremalm; ty at undvika afvund wille *Hans Kröpelin* ingendera inſläppa i Staden: Begge wäntade hela tiden fåfängt på Konungen, hvilket drögsmål koſtade Kronan och enſkylte öfver 16000. mark. ſilfver. Ingen oroades deraf mer, än den åhrlige *Kröpelin*, ſom wille ſtälla alting på Konungens wägnar til rätta: Han reſte ſom oftaſt mellan lågren (***) och utvårkade åntligen en förlikning: Femtio fem Dannemarks och Noriges Fullmäktige gufvo i S. Clara-Kloſter tillika med Stockholms Råd ſin förpliktelſe, at heligt i akttaga Halmſtadsdagtingan, faſtän *Erik* den wille rygga (†): Detſamma lofvade Sveriges Herrar på Långholmen d. 11. Aug. förbindande ſig wid lif och gods, at hålla Konungen wid Lag och Slotten i Svenſka händer: Ståndernes Friheter, Beſkattningar, Myntet i landet och dylika mål blefvo åfven i denna Förening ihogkomne (††): Omſider, då alle woro åtſkilde, kom *Erik* d. 1. Oct. til Jungfruhamn i Skiåren, der tolf Rikſens Råd honom emottogo: När han påmintes om bekräftelſe på Halmſtads Fördrag, afſlog han det med ſpe (†††); men åntligen tordes han ej annat, än underſkrifva det d. 14. Oct. då han jemväl med femtio Danſke Wårjemän gaf Rikſens Ståndet ſin förſäkran, at regera efter Lag genom infödde Män, dem han wille låmna

(***) cfr. Lit. Protect. Sen. R. S. membr. pro Joh. Kröpel in Biblioth. Cronſtedt.

(†) Oblig. Dan. & Norv. in Norremalm. Dom. ante feſt. Laur. a. 1435.

(††) Tract. Långholm. in craſt. S. Laur. 1435.

(†††) Meſſ. T. 3. p. 60.

Digitized by Google

lämna Slotten, samt tilsätta *Drots* och *Marsk* efter Sveriges rätt (*): Han förbandt sig äfven d. 18. Oct. til förgåtenhet af det förbigångna, til alt skadestånd, til Fångarnes utlösning och til et Sammanträde med alla tre Rikens Fullmäktige i Lödese nästkommande midsommars-dag (**), hvaremot Rådet lämnade honom fri anstalt om *Stockholm*, *Kalmar* och *Nyköping* (***); men *Erik* kunde lofva hvad han wille; ty han ärnade nästan ingenting hålla. A. C. 1435. (*) Oblig. R. Er. Stockh. d. S. Calixt. 1435. ap. Had. ad Chron. R. p. 94. (**) Oblig. E. jusd. Stockh. d. S. Luc. Ev. 1435. ap. Had. p. 99. (***) Er. Ol. L. 5. p. m. 428.

21. En Stadga giordes nu, medan Konungen war tilstädes, för *Österland* eller Finland om en *Lands-Rätt* eller Högste Nämd i den orten hvart år 8 dagar för S. Henriks dag om sommaren i Åbo af Biskopen, några af Capitlet, några af Rikens Råd, så många som i Finland woro, Lagmännen, alle Häradshöfdingar och Konungs-Fogdar, hvaraf Befallningsmannen på Åbo skulle wara wärkställare: En af Rådet, som dertil utnämdes, skulle åga Konungs-Dom, och hans Nämd bestå af *hälften Tienstemän och hälften Bönder:* Inga andra saker skulle dervid uptagas, än de, som woro skutne från Lagmans och Härads-Ting (†). Samma gång d. 29. Oct. deltes Österland i tvenne Lagsagor, *Norr-* och *Söder-Finna* (u), öfver hvilka *Claus Flemming* ensam warit Lagman (x). Sedan *Erik* nu åter fådt Rikens nycklar i händer, trampade han mäst alla sina löften under fötterne: Han förordnade wäl Drots och Marsk, *Christer Nilson* (Wase) til (†) Mand. R. Er. Stockh. in crast. Sim. & Jud. 1435.

O o o o 2

(u) Öfver *Norr-Finna* blef *Sone Sonason* och öfver *Söder-Finna Mats Mårtenson* Lagman.

(x) *Henrik Clausson* fick samme dag af K. *Erik* Frihetsbref på några gårdar i Finland.

Digitized by Google

A.C.1435. til det förra ämbetet och *Carl Knutſon* (Bonde) til det andra, faſtän begge ſig derifrån urſäktade; men lämnade dem icke den makt dem tilkom efter gammal rätt: Då de giorde ſin Ed, gaf han Drotſen et litet *Svärd*, til rättviſans ſkipande, och Marſken en hvit *Staf*, til tekn af befallning: Då *Erik Kromedik* påminte honom, at med Stafven plägade följa en *Guld-ring*, wille han den icke beſtå, utan tvertom, då Marſken bad honom om gunſt och beſkydd i ſin ſyſla, gaf han honom en hård förmaning (y): Med ſådant förakt anſåg han de Svenſka ſaker: Han tog derpå befallningen öfver Stockholms-Slott från *Hans Krôpelin* (z) och lämnade åt *Erik Nilſon*, en Danſk, med 500 Soldater af ſin Lifvakt (*), hvarmed han i November begaf ſig på ſiövägen åt Köpenhamn: *Stegeholm* betrodde han åt ſin Kammartienare *Olof Finne* och *Stegeborg* åt en arg ſkalk, ſom kallade ſig *Joan Fleming* (a), hållandes illa hus både i Oſtergötland (b) och på Siökuſterne, der han framfor (**), men altid war han på watnet

(*) Er. Ol. L. 5. p. m. 431.

(**) L. Holb. D. H. T. 1. p. 581.

(y) Rim-Krönikan anförer ſå hans ord:
Wakta tu tina fötter ej utſträcker
längre, än ſom Skinfällen räcker.

(z) Han blef ſedan Riks-Råd och Befalningsman på Åbo.

(a) Denne war likväl icke af *Flemminge*-Slåkten, utan förde en Fargalt i wapnet: Han wåldtog en qvinna på Mörkö och hängde henne ſedan up i rök. Had. Rim-Kr. p. 219. &c.

(b) Meſſenius (T. 3. p. 60.) ſäjer, at han genom hemlige utſkickade låt fätta eld på Wadſtena; men förmodeligen ſkyllade man på honom all olycka, äfven den han aldrig förorſakade.

Digitized by Google

net olyckelig (*) och åfven denne gång i fiönöd innan han kom til Dannemark. A. C. 1435. (*) cfr. Id. L. a. p. 584.

22. Så snart *Engelbrekt* märkte de elake anstalter Konungen lämnat efter sig i Sverige, sammankallade han Råd och Ständer i Arboga d. 20. Jan. a. 1436. (**): Desse skrefvo strax til *Erik* et tydeligt bref, hvaruti de föreställte honom, *at han brutit Lag, Ed och Löften, at Främlingar innehade Slotten, at* Drots *och* Marsk *ingen makt ägde, at alt Folket war* Hufvudlöst *och Riket utan fasta orter, at den ene Undersåten icke aktade den andre, utan hvar giorde som han wille: De påminte honom, huru han sidst wid afresan från Stockholm svarat dem klagandom med* wredesmod, *at de frånröfvat honom hans rättigheter och at han ej wille wara deras* Ja-Herre &c. De lade honom nu dag före, at infinna sig i Sverige til d. 1. Martii och om han ej bättrade alt, skulle han ej mer räkna på deras tienst (***): Af lika innehåll skrefs ock til Danska Rådet. *Erik* war då begrepen i sit envisa upsåt, at öfvertala de Danske på ett Möte i Wordingborg til at erkänna *Bugislav* af Pomern för Thronföljare; men sådant war mot deras tycke: Alt hvad han erhöll, war at få taga Hertigen til Medhielp i Regeringen: Afslaget förtröt honom högeligen; Han hade redan befalt sin Fogde på Stockholm hylla Borgerskapet Hertigen tilhanda, hvilket ock *Erik Nilson* nu skulle wärkställa (†); men de Svenske i den Staden gufvo *Engelbrekt* och Rådet, som ännu woro i Arboga (c), sin fahra i hemlighet A. C. 1436. (**) Er. Upl. L. 5. p. 423. (***) Lit. Sekr. & Ord. R. S. Arbofer. 9. infr. Epiph. Dom. 1436. (†) cfr. L. Holb. p. 584.

(c) Der gufvo de åt Wadstena d. 22. Jan. några Friheter i anseende til brandskadan.

Digitized by Google

A.C. 1436. tilkånna: *Engelbrekt*, Marſken, *Gotſkalk Bengtſon* (Ulf) och *Johan Carlſon* (Fårla) ilade ſtrax med en hop folk til Stockholm: Tyſkar och Danſkar ſlogo för dem igen portarne, at de länge måtte hålla utanföre i ſnö och glopp, hvarunder de med tvenne Tyſke Borgmåſtare, ſom foro mellan dem och Befallningsmannen, hade tre fåfånga ſamtal: De faſttogo dem wäl, då de kommo ut tredie gången utan lejde; men ſluppo dock icke in: Åntligen kunde de Svenſke Borgare icke längre tåla en ſådan ſkymf mot Rikſens Råd; De upbröto portarne med wåld och inſläppte Herrarne, ſom ſtrax plantade ſin Fahna på Korntorget, ſammanropade alle redelige Medborgare och giorde anſtalt om Slottets intagande, hvartil ock närmſta Krigsfolket upbådades: Borgerſkapet belägrade öſtra ſidan, *Jöns Bengtſon* och *Nils Jönſon* (Oxenſtiernor) den wäſtra, *Erik Puke* den ſödra och Marſken ſielf den norra, hvartil Årke-Biſkop *Olof* ſtötte (*) Er. Upſl. s. med 300 Ryttare (*). Då hade åter *Hans Kröpelin* ömhet om Konungen, oaktadt ſin ſlåta belöning: Han öfvertalte Rikſens Herrar til en dagtingan i Wadſtena näſta H. Trefaldighets Söndag och reſte til *Erik* genom natt och dag. Imedlertid fortſatte Marſken belägringen för Stockholms Slott och *Engelbrekt* företog ſig at återbringa de öfriga Rikſens fäſtningar: Han låg för Nyköping, når han fick höra, at de, ſom inſpårrade Stockholm, lidit nederlag af et utfall d. 1 Febr; ty ſkyndade han ſig dit, at ſtälla alt i ſkick igen och åfven at biviſta Ståndernes der beramade Sammankomſt.

23. Sverige ſåg nu åter en olyckelig förvirring och uppenbart krig inom ſina gräntſer: Man fann der-

Digitized by Google

derföre rådeligt, at wälja en ſtändig Riks-Föreſtån- A. C. 1436.
dare: Til den åndan giordes et utſkott af trettio Riksdagsmän, ſom ſtego in i Svartbrödra-Kloſtret, at gifva ſina röſter, hvilka Ärke-Biſkopen ſamlade: Tre Herrar kommo ſtrax på förſlag, *Carl Knutſon* (Bonde), *Engelbrekt* och *Erik Puke*; men den förſte hade alle de ypperſte på ſin ſida: Han fick 25 röſter, hvaremot *Engelbrekt* ej gafs mer än 3 och *Puken* allenaſt 2, ſå at *Carl* ſå godt ſom enhälligt blef Riks-Föreſtåndare: Han war en ſkickelig Man (d), ſom wäl anlagt ſin ungdom och mycket reſt utrikes, i ſynnerhet på krigs-konſten (*): Födſlen hade (*) Had. Chron. R. p. 411.
han äfven bland de förnämſta (e); men ſå tykte dock många, at *Engelbrekt*, ſom förſt wågat ſig för Friheten och begynt detta ſtora wärk, led wid detta tilfälle orätt: Menigheten gaf ſig icke heller tilfreds förän han blef förordnad til Öfverſte Fältherre: Han ſkulle anföra krigshären, medan *Carl* ſtyrde Riket (**). (**) Id. p. 230.
Engelbrekt wiſade nu ſom altid, at et ädelt Sinne äfven kan födas i ringare wilkor och hade mer affikt på Fäderneslandets, än ſin egen lycka: Han trädde nögd til ſin ſyſsla och reſte åter til Nyköpings belägring, der han tilſatte en ny Höfvidsman, emedan den förre af förmätenhet miſt en hop folk: Han for derifrån til Söderköping och belägrade *Stegeholm*, *Stegeborg*, *Kalmar* och *Grimshus*, upbådandes hela Riket til wapn:

(d) De Danſke Häfdeteknare förklena honom gerna och ſäja, at han war den ſämſte af deſſe tre.

(e) Fadren war Riksrådet och Höfvidsmannen i Finland *Knut Thordſon* (Bonde) och Modren *Margareta* (Sparre), den berömlige Riks-Marſkens *Carl Ulfſons* Doter af *Toſta*.

Digitized by Google

A. C. 1436. wapn: Wåstgötarne mötte honom i Halland wid Laholm, det han intog och förtrodde åt *Arvid Svan*: Han ryckte dermed andre gången in i Skåne: Wid *Tranarpa*-wad låg *Peder Oxe* emot honom på andra sidan med en ansenlig makt, at hindra honom öfverfarten: Han wille dock icke uppehålla sig på det stället, utan förnyade med Skåningarne den förra freden, dragandes åter til Halland, der han bemäktigade sig *Halmstad* och inspårrade *Warberg*: *Elfsborg* tog han från *Mats von Kalen*; men då han belägrade *Axavall*, blef han siuk och fördes på en håstbår til Orebro. Så upförde sig *Engelbrekt* i dessa omständigheter; men *Erik Puke* icke så: Han war förbittrad, at han ej blifvit Riksföreståndare och fattade mot *Carl Knutson* en dödelig afvund.

24. Konungen, som war förtörnad på de Dan-
(*) v. supr. §. 22. ske (*), brydde sig hvarken om *Hans Kröpelins* föreställningar eller om Sveriges bibehållande: Han war så missnögd med sina Riken, at han i förstone tänkte aldeles öfvergifva dem: Man ser således, at den mäktigste Monark utan Kungeliga dygder är olyckeligare, än en eländig torpare, och at en sann lycka icke består i stort wälde. *Erik* reste ledsen och misströstande til Preusen utan affikt; men några af Danska Rådet skyndade sig efter och besvuro honom, at komma tilbaka: Han lät ock öfvertala sig: Han stärkte sig på den orten med folk och flotta; men på hemwägen från Danzig war åter hafvet honom ogunstigt, så at tolf skiepp förgingos: Han måtte då beqwäma sig efter *Kröpelins* åstundan och samtykte til en dagtingan i Wadstena: Der samlade sig Sveriges Råd och *Eriks*

Digitized by Google

Eriks Fullmäktige (f), som kommo öfverens om et ſtilleſtånd, dock at begges utſkickade, fyra på hvar ſida, inom September ſkulle mötas i Kalmar och der afgiöra all tviſt i wänlighet (*): Detta ſkiedde under Hanſe-Städernes medling (g), med hvilka Konungen d. 15 Julii ingick ett närmare förbund. Under alt detta led Sverige en ſtor förluſt genom den berömlige *Engelbrekts* ömkelige afgång d. 4 Maj. Riks-Föreſtåndaren hade åſtundat honom til Stockholm, ſå ſnart hälſan tillåt, at biviſta en angelägen rådplägning: På Gökſholm i Stora Mällöſa-Sokn bodde då Riksrådet och Nerikes Lagmannen *Bengt Stenſon* (Natt och Dag), ſom hållit med Konungen och derföre war biltog dömd; men nyligen i Orebro af *Engelbrekt* erhållit Skyddsbref til deſs han på näſte Riksdag kunde ytterligare wiſa ſin oſkuld. *Engelbrekt* trodde icke denne Man om ondt, hälſt ſom han kort förut haft honom til gäſt och de åtſkilts i wänlighet: Han reſte från Orebro med Huſtru, Barn och några tienſtehion på en båt och lade ſig i tyſthet om aftonen in på en liten holme (h) i Jälmaren utan för *Gökſholm*, at hvila: Man menar, at *Bengt Stenſon* ſielf rådt honom, at taga den wägen: Hans Son *Måns Bengtſon* war då ſtrax tilreds och anföll *Engelbrekt* oförvarandes med ſine tienare: Han anſåg honom utan lejde för fredlös på ſina ägor och tilſporde honom med wrede, om han ej fick wara i ro för honom i Riket; men utan til at afbida

A.C. 1436.

(*) Transact. Wadſt. Dom. S. Trin. 1736.

(f) Riddaren *Mårten Jönſon* och wåpnaren *Hans Krôpelin*.
(g) Deras utſkickade woro *Tönnes Hadeverke*, Rådman i Lybeck, och *Peter Wilde*, Borgmåſtare i Wismar.
(h) Den kallas ännu *Engelbrektsholmen*.

Digitized by Google

A.C. 1436. bida ſvar, högg han til honom med en yx, hvaraf *Engelbrekt*, då han höll kåppen för ſig, miſte tre finger, hufvudet kroſsades af en ſlägga och kroppen ſkiöts altigenom med pilar: Sådan ända fick en af de ſtörſte Beſkyddare, ſom Sveriges Frihet någonſin haft (*): *Måns Bengtſon* förde hans Änka, Barn och husgeråd til Göksholm i förvar; Han tog ock en hans tienare *Albrekt Peccatil* ſamma natt med ſig til Örebro, i mening, at genom honom liſteligen winna Slottet, loſsandes ſom han af *Engelbrekt* war ſkickad tilbaka; men Beſättningen märkte oråd, faſtån *Peccatil* giorde all ſin flit, at bedraga henne (**): Hela Nerike upreſte ſig wid detta mord: *Bengt Stenſon* och hans Son flydde til *Ringſtadholm*: Almogen ſtormade til *Göksholm* från alla ſidor, upbrände gården, ſatte *Engelbrekts* huſtru och barn på fri fot och begrof liket med tårar i Mållöſa-Kyrka, hvarifrån det ſedan för ſtörre heder ſkull flyttes til Örebro (i). När menigheten derpå wille förfölja mördarne, lät Riksföreſtåndaren för inbördes roligher och ordnings ſkull ſådant förbiuda; Han ſkaffade dem ock leide af *Erik Puke*, ſom ſärdeles war upeldad; men med dylika ſteg giorde han ſig miſstänkt, at gerna hafva ſedt *Engelbrekts* död: Kan ock hända, at förbindelſen deruti hade någon del; ty förutan annan ſkyldſkap war *Bengt Stenſons* Broder, Riks-Rådet *Nils Stenſon*, Föreſtåndarens Svåger (k). *Måns Bengtſon* blef ej allenaſt aldrig ſtraffad, utan tvertom Riks-Råd och Lagman i Nerike efter ſin

(*) Er. Ol. L. 5. Meſſ. T. 3. p. 62. 63.

(**) Chron. R. Had. p. 242.

(i) En Latinſk Minnes-ſkrift ſattes på Grafſtenen, ſom kan ſes i A. A. v. Stiernmans Höfdinga-Minne p. 189.

(k) Han ägde *Margareta Knuts-Doter* (Bonde).

Digitized by Google

ſin Fader: Han war ålſkad af Präſterſkapet (l) och giorde Teſtamente til Juleta-Kloſter a. 1465. A.C. 1436.

25. Slotten i Riket, hvilkas belägringar *Engelbrekt* börjat, woro nu måſt intagne: *Erik Puke* begärte på ſin del *Nyköping*, ſom då höll på at dagtinga; men Regeringen gaf honom afſlag: Han war redan *Carl Knutſon* håtſk; men nu blef han det mer: Då *Carl* ſkulle fårdas til ofvannämde Wadſtena-Möte, hade *Puken* redan förſökt, at bringa honom i förlåt: Som han wäntade honom genom Telje, ſå hade han der beſtält hemlige dråpare; men *Carl* for en annan wåg och emottog med det ſamma Nyköpings-Slott: Då han ſedan från Wadſtena kom ſiövägen til Stockholm, hade *Puken* för honom beſlånkt *Herre-Ståk* med ſtore ſtenar, ſom icke utan möda undanrögdes: Riksföreſtåndaren frågade honom derpå i Stockholm öfver en måltid, hvi han det giort: Han war då drucken och tilſtod med ſkryt, at ingen giådda kunnat hafva flere krokar för ſig mellan Stockholm och Kalmar, ån *Carl* haft af honom: Han dölgde ſig nu icke längre: På et ſamtal i Svartbrödra-Stugan i Stockholm utbraſt i ſynnerhet hans bitterhet: Det är ſant, at *Carl* hade många ſmå hemliga underhandlingar kring landet, ſom genom penningar, hvarpå han war rik och gifmild, drogo på hans ſida menige Adelen och andre Herrars Svenner (*), hvilket icke war lofligt; men *Puken* hade åndå genom goda medel kunnat behålla ſit folk: *Carl*, ſade han, *kalla hem dine Stöfvare, de locka bort alle mine tienare.* Han ſtad-

(*) Er. Upſ. L. 5. p. m. 446.

(l) Biſkop *Knut* i Linköping war hans Faders Farbroder.

Digitized by Google

A. C. 1436. nade ej dervid, han utfordrade Riksföreſtåndaren til
(*) Chron. R. Had. p. 244. &c. envige och öfverhopade honom med hårda ord (*): *Carl* war deremot ſaktmodig och antog utmaningen, hvar eller når *Puken* behagade; men denne giorde ej widare dervid, utan i det ſtället beſkylte Riksföreſtåndaren kring hela landet för delaktighet i *Engelbrekts* död och för de grymmaſte affikter: Sådant föraktade *Carl*, ſom hade på ſin ſida de förnämſte Rikſens Inbyggare: Han lät *Puken* ſåja hvad han wille och giorde hvad han lyſte: Med Årke-Biſkop *Olof* och Drotſen *Chriſter Nilſon* ſtyrde han Rådet och hela Riket, ſå at alla Förordningar denna tid i deras namn utfärdades: Han förſäkrade ſig om Finſke Almogens trohet genom lindring i deſs Skatt til *Mantal* och *Röketal*, förbättrandes Myntet, hvarpå den orten mycket lidit (**): Han tog *Örebro*-Slott efter *Engelbrekt* i beſitning och utnämde Fullmäktige til den i Kalmar beſlutna Sammankomſten: Deſſe woro Årke-Biſkop *Olof*, Biſkoparne *Thomas* i Strengnäs och *Magnus* i Åbo, Drotſen *Chriſter Nilſon* (Waſe), *Nils Erengiſlaſon* (Grip), *Nils Jönſon* (Oxenſtierna), *Knut Carlſon* (Ornefot) och *Magnus Gren*, hvilka ſammanträdde med de Danſke, Norſke och Hanſe-Städernes Fullmäktige i *S. Chriſtoffers-hus* i Kalmar d. 1. Sept. Tre Hertigar af Pomerſka Huſet woro med Konungen tilſtådes, *Bugislav*, ſom af *Erik* årnades til Efterträdare, *Barnim* af *Wolgaſt* och *Barnim* af *Bardt*: Från Dannemark och Norige woro Årke-Biſkopen i Lund *Hans Laxman* med Riks-Rådet *Axel Pederſon* (Tott) och Årke-Biſkop *Aslak* i Nidarås med *Endrid Erlandſon*, Noriges Råd.

(**) Mand. Sen. R. S. Stockh. d. S. Joh. Bapt. 1436.

26. Me-

Digitized by Google

26. Mercndels anſågo Sveriges Herrar *Carl Knutſons* myndighet med en hemlig afvund, fårdeles nu, då ingen *Engelbrekt* mer war i lifve, at hålle henne tilbaka: De tålte hellre den odugeligaſte Konung: Deſsutan woro de Andelige mycket ôme om de tre Rikens Fôrening (*): Man ſkyndade ſig derfôre, at aldeles fôrnya den fôrra Kalmare-Fôrbindelſe af a. 1397, åfven med någon tilôkning och mer tydelighet: *Man erkånde åter* Erik *för Sveriges, Dannemarks och Noriges Konung: Deſsa tre Riken ſkulle evårdeligen wara ſammanfogade under et Hufvud; men hvartdera niuta ſin Lag och gamla Friheter: Konungen hade ingen makt i någotdera at införa ny rått, utan med Inbyggarnes ſamtycke: Han ſkulle i hvart Rike hafva ſine rått infödde höge Ambetsmân, en* Drots, *at dôma efter Lag med ſamma makt ſom Konungen ſielf, en* Marſk, *at wårkſtålla all dom och anföra Rikſens hårar i ôrlig, en* Hofmåſtare, *at beſtyra om Konungens Hof och Gårdar, en* Cantſler, *at förvara Rikſens Inſegel; men ſine Husbetienter fick han taga af hvilket Rike han behagade: Hvart åhr ſkulle han beſôka alla ſina tre Riken och blifva lika länge i hvartdera; men altid frånvarande ledſagas af tvenne Rikſens Råd: I ofred ſkulle det ena Riket biſtå det andra, likſom de woro et enda, och intetdera förklara krig utan med alla trennes förenta Råds råde: Konunga-wal ſkulle altid ſkie i Halmſtad enhälligt af alla tre Rikens Fullmåktige, 40 af hvartdera och 120 tilſammans, Andelige och Werldſlige: Från Sverige ſkulle Årke-Biſkopen komma med Biſkoparne af* A. C. 1436.

(*) cfr. ſupr. §. 18.

A.C. 1436. *Linköping och Skara, Drotsen och Marsken med Lagmännerne af Upland, Sörmanland, Östergötland, Finland och Gotland, Borgmästarne i Kalmar, Söderköping och Nyköpe samt två Odalbönder af hvar Lagsaga: Från Danmark och Norige i samma ordning* (*): *Lämnade Konung äkta Son, borde den wara närmst i walet: Lämnade han flere, skulle den skickeligaste wäljas, antingen han war yngre eller äldre: Hade han äkta Döter, borde den förses med anständigt giftermål: Då Konungen barnlös dog, skulle man lotta genom tre like påskrifne Sedlar, af hvilka et års-gammals barn utdrog en, ur hvilket Rike man borde Konung välja: Derpå skulle de 120 utkorarne giöra sin Ed och skrida til walet: Kommo de icke öfverens, borde de 40 af hvart Rike utgiöra 4, två andelige och två werldslige, tilsammans 12, som efter förnyad Ed instängdes i et hus och icke åtskildes, förån de woro enige, och det walet skulle stå wid makt. Den, som war biltog dömd i et Rike, skulle ock wara det i de andra: Om Tull, Mynt och dylika mål skulle Konung och Råd skipa som för Gudi och mannom kunde försvaras* (**). At giöra denna Förening så mycket heligare, lät man den genom Biskop *Nils* i Wexiö, som ännu war i Basel, af almänna Kyrkomötet stadfästas: en mycket onödig försiktighet! Wid detta tilfälle, då frågan war om Slottens antvardande til infödde Män, mente Konungen, at alla tre Rikens Invånare efter Föreningen woro infödde; men Svenska Rådet gaf på det ordet *Inländsk* efter Sveriges Lag en tilräckelig uttydning, at dermed ej kunde förstås hvarken *Dansk* eller *Norsk* (***).

(*) cfr. L. Holb. D. H. T. 1. p. 596.

(**) Unio secunda Calmarienf. in Oct. D. B. Virg. 1436. ap. Had. ad Chr. R. p. 117.

(***) Explic. Sen. R. S. ap. Had. l. c. p. 115.

27. *Erik*

Digitized by Google

27. *Erik* bekråftade i Kalmar, Svenska Prästerskapets friheter (*) och seglade til Gotland: Derifrån lofvade han komma d. 29 Sept. til Söderköping, der *Carl Knutſon* med Sveriges Råd honom wäntade, at närmare lägga handen til hvad ſom i Kalmar war beſlutit; men han led åter ſkiepsbrott, drefs til Wisby igen och blef infruſen, ſå at man hela wintren ej wiſte i Sverige antingen han war död eller lefvandes. Imedlertid woro Ständerne i Söderköping. Der ingick man med de Danſke Fullmäktige d. 5 Oct. et aftal om et nytt Möte Riken emellan i Kalmar d. 24 Junii näſta år. *Carl Knutſon* war upmärkſam på närvarande omſtändigheter: Han giſſade, at Konungens utebliſvande war en konſt, at ſlippa wårkſtälligheten af ſina löften och Slottens inrymande i Svenſka händer: Han utwärkade derföre en nära förbindelſe mellan Rikſens Herrar, Andelige och Werldſlige, at alle för en och en för alle ſkulle förſwara deras friheter och Sveriges Lag (**): At bringa Prästerſkapet, ſom gerna främjade Konungens Enewälde, til denna eljeſt nog ſällſynta ſamdräkt med de werldſlige, bekräftade Rikſens Råd, beſtående af femtio Riddare och wäpnare, alle deſs ſtörre förmåner och Andeliga Frälſe (***): Detta ſkiedde äfven i kraft af Baſelſka Mötets beſlut, hvars wårkſtällighet war ofvannämde Biſkop *Nils* i ſynnerhet anförtrodd. *Carl* gaf derpå alla Rikſens Slott och Lähn ſå wäl ſom ſielfva Stockholm åt infödde Män (m), hvarvid han ej glömde ſine anhörige; ty Stegeborg fick hans Swåger *Nils Stenſon* (Natt och Dag)

A. C. 1436.

(*) Confirm. R. Er. Kalm. d. S. Ægid. 1436.

(**) Sanctio Suderk. d. 25. Oct. 1436.

(***) Confirm. Privil. Cler. Söderk. d. 5 Oct. 1436.

(m) Han och Drotſen gufvo *Henrik Clauſſon* Frälſebref på en gård. Söderk. in craſt. Sim. & Jud. 1436.

Digitized by Google

A. C. 1436. Dag) och Kalmar deſs Broder *Bengt af Göksholm*,
(*) v. ſupr. §. 24. ſom icke dertil giort ſig förtient (*): *Erik Puke*, ſom innehade Hälſingeland, fick nu jämväl Caſtelholm, ſedan han renſat ſig från en hop beſkyllningar; men Riddaren *Broder Svensſon* (**), ſom hem-
(**) v. ſupr. §. 11. 13. kommit från Lybſke fångenſkapen, blef aldeles förbigången: Han kunde ej tvinga ſig; Han utfor mot *Carl* i de hårdaſte tilmålen, dem han ej kunde beviſa, och hotade honom uppenbarligen med all dumdriſtighet; ty blef han lagligen dömd, at miſta hufvudet, hvilket ock
(***) Er. Ol. L. 5. p. m. 456. Meſſ. T. 3. p. 64. kort derefter wärkſtältes (***): Han war en ganſka kåck, wacker och i krig förfaren Man, ſå at hans öde giorde medlidande (n). Under denne Riksdag i Söderköping höllo de Andelige der åfven et Kyrko-
(†) v. ſupr. §. 1. möte: Det lius, ſom *Johan Huſs* uptändt (†), hade utbredt ſig i Tyſkland, der ockſå en Bok war utkommen, *Onus Mundi* kallad, ſom bland annat förklarade *S. Brigittas* uppenbarelſer för widſkiepelige; hvaröfver Wadſtena-Munkar a. 1433. i et bref til *Johan Tortſch*, Theologus i Leipſig, högeligen
(††) Lit. Fratr. Wadſt. d. Sim. & Jud. 1433. in Mon. Eccl. Benz. p. 175. klagat (††): Til at förekomma ſlika nyheter i Sverige, hade Fäderne i Baſel befalt Ärke-Biſkop *Olof* ſammantråda med ſine medbröder: Sådant hade han ock påbudit d. 20 Sept. och d. 14 Oct. woro deſſa mål för händer; men ännu hade Påfven ingenting at frukta i Norden: Man trodde blindt på hans ord och de Andelige hade inga andra ſkiljaktigheter, ån om deras inkomſter.

28. Oaktadt ſidſta Förlåningen war *Erik Puke* lika bitter mot *Carl Knutſon*, upviglade mot honom

(n) Han begrofs i Wadſtena.

Digitized by Google

nom de norra orter och lät ihielslå hans Fogdar i Dalarne: Då *Carl* skulle resa til Örebro d. 25. Nov. blef hans folk i Arboga af *Puken* öfverfallit och fångsladt, så at han sielf, som ej hint längre, ån til *Köping* (o), måste i hast wända om til Stockholm: Der fick han af *Puken* en krigs-kundgiörelse (p), hvaröfver han tillika med Drotsen genom bref kring hela Riket sig besvärade (*): *Puken* belägrade derpå Örebro och Westerås; men blef af besättningarne afslagen: *Carl* uppbådade Adelen med hästar och wapn, drog emot de uproriske, straffade dem öfver alt, jagade *Puken* up til Dalarne och kallade Rikets Herrar til en Sammankomst i Westerås d. 13. Jan. a. 1437. Imedlertid hade *Puken* hämtat krafter och war *Carl* öfverlägsen: Han slog honom ur fältet på *Hälleskogen*; men dagen derpå lade Dalkarlarne ned gevär genom några Rådsherrars bemedling: *Puken* föreslog då et samtal; men *Carl* warnades derifrån och nedhögg något af hans folk wid *Skultuna*-Kyrka: Änteligen be-

A. C. 1436.

(*) Lit. Christ. Nic. & Caroli Kan ad Suderman. Stockh. 4. infr. Concept. S. Virg. 1436.

A. C. 1437.

(o) Kallas i *Carls* bref *Laglösa-Köping.*

(p) Brefvet war så lydande: *Wet det*, Carl, *at will tu mig något eller hvad Danneman will mig något, tå finner han mig i Arboga, och förbarme sig ther Gud öfver, at jag må ej blifva i mak på min gård; ty jag aldrig wet, når jag warder sliekter, styfder eller liflös: Tå skall tu weta, at til then tid thet warder bättre oss emellan, än thet är än, tå wet thet, hvar jag tig finner eller någon ther tig tilhörer, tå will jag giöra ther så wider, som mig bör giöra mot min rätta fiende: Thet wet Guds helga Blod wäl, at jag hade otänkt at giöra, och skall tu weta, at then dagen, som sagder war mellan* Bengt Stenson *och mig, honom siger jag op; ty jag will ej hålla mine fiender så lätta, som jag hafver förr giort. Scriptum Arbogæ, meo sub sigillo.*

Digitized by Google

A. C. 1437. ramades en muntelig öfverläggning på Herredagen i Westerås: *Puken* fick Leide-bref, som åfven underskrefs af Årke-Biskopen och Biskop *Thomas* i Strengnäs, men han kunde ej styra sin häftighet: Han beskylte *Carl* öfverliudt för de största nidingsvårk och gaf honom namn af Riksförrådare: Han blef derföre gripen, utan anseende til leiden, och förd til Stockholm, der hans Fiende Drotsen dömde honom til dö-
(*) Mess. T. 3. p. 65. den: Han halshöggs och begrofs i Wadstena (*); men några hans anhängare och bland dem Fogden i Dalar-
(**) cfr. Chron. Rythm p. 280. etc. ne *Hans Mårtenson* (**) lades på stegel: De Andelige, som underskrifvit Leide-brefvet, bandlyste wål både *Christer Nilson* och *Carl Knutson*; men Årke-Biskop *Olof* hade sielf i hemlighet bidragit til denne
(***) cfr. Er. Upf. L. 5. dödsdom (***): han ångrade det wål och skickade en *Mårten Kröger* til Påfven om aflösning; men dog innan denne kom tilbaka: Biskop *Thomas* kunde ej heller mycket röra Herrarnes Samveten. *Hans Kröpelin* på Åbo köpte *Castelholm* af *Pukens* tienare; men dels öfriga förlåningar indrogos af *Carl*, som nu lade under sig hela Landet, sedan han sluppit en så måktig Tåflare: Dock, afvunden war icke död med *Puken*: Sielfve *Carls* wånner och anhörige, Drotsen, som war hans Faders Morbroder, och *Nils Stensson*, hans Svåger, missunte honom hans lycka: At blidka Drotsen, aftrådde han honom Nyköping; men wånskapen kunde dock icke återstållas. Högfärd och Egennytta söndertrifva de starkaste förbindelser.

(†) Statut. Ser. R. S Strengn. fer. 2. & 3. post Dom. Palm. 1437. ap. Had. ad L. L. prov. p. 44. 29. Rikens Herrar samlades kort för Pålk i Strengnäs, der en Stadga giordes til uplysning och förökelse af åtskilliga mål i Sveriges Lag (†): Man sam-

Digitized by Google

samtykte ock åter til Mötet i Kalmar (*); men når *Carl Knutson* från Stockholm (q) reſt dit med de öfriga Sändebuden, war Konungens bud emot dem, at han ej kunde komma: Drotſen med Årke-Biſkop *Oloſ* och Biſkop *Magnus* i Åbo, alle *Carls* lönlige owänner, beſlöto dock ſins emellan, at winna ändemålet: De foro til Lund, at fatta med de Danſke och Norſke en oryggelig förening, äfven faſtän *Erik* ſkulle uteſlutas; ty de Danſke woro ocklå med honom miſsnögde och ſyftade i hemlighet på hans Syſterſon (r) Hertig *Chriſtoffer Johanſon* af Bejern (**), ſom i de unga åhren mycket warit i Dannemark; men den trogne *Kröpelin* och Biſkop *Magnus* wille dock förſt för denne Konung giöra det ytterſta: De ſökte honom i Köpenhamn, dit han ſent omſidor anländе (s): Han lofvade, at infinna ſig i Kalmar, ån d. 1. Aug. och ån d. 8. Sept. men på hans ord war aldrig at räkna: Man utſatte ånteligen en ny Mötesdag i Kalmar til näſta åhr, hwarom deſſe utſkickade inför Rådet i Arboga giorde ſin berättelſe. Drotſen fortfor derpå under wänſkaps ſkien, at ſtämpla emot *Carl Knutſon*, i ſynnerhet med Dalkarlarne, ſom redan ihielſlagit hans betienter: Han ſtämde deras Fullmäktige til Enköping förſt på åhret 1438. och förehöll dem deras upförande på et ſätt, ſom han tänkte ſkulle giöra dem ån mer uproriſke; men detta enfaldiga folk be-

A. C. 1437.

(*) Decret. Sen. R. S. Strengn. octid. ant. Paſch. 14. 7.

(**) v. ſupr. c. 15. §. 18.

A. C. 1438.

(q) Der bekräftade Rådet Wadſtena-Kloſters Privilegier. Dat. in Cœna Domini.

(r) Somlige kalla *Chriſtoffers* Moder och K. Eriks Syſter *Catharina*, ſomlige *Sophia*.

(s) I Wordingborg war han d. 24. Nov. då han gaf *Oloſ Nilsſon* Frälſebref på gods i Skåne.

Digitized by Google

A. C. 1438. grep icke ſådan finhet, utan tilſtod ſit brott och lofvade ej allena böter, utan ſkattens utgiörande til Gõjemånad: Detta förvirrade Drotſens affikt: Han uprörde då Wårmlånningarne, ſom reſte ſig til ſtort antal och belågrade Orebro; men *Carl* ſlog dem genom *Arvid Svan* (t), ſå at 120 blefvo på platſen och tvi Hufvudmån dömde til at brånnas. Således befäſtes *Carls* myndighet mer och mer: Han wille dock mot ſlika förſök giöra ſig ån faſtare: Han ſammankallade Ståndene til Arboga fem weckor för Påſk och utnämde Fullmåktige til Mõtet i Kalmar; men begärte derhos, at blifva från det dryga och afvundade Riksföreſtåndare-åmbetet ledig. Riket war nu hufvudlöſt och i ſtörſta oreda: Ingen utan *Carl* war i ſtånd, at upvåga Danſka wåldet och hålla ordning bland de måktige: Ståndene ropade derföre likſom med en munn, at de aldrig kunde få en båttre Anförare: De beſvuro honom, at ej öfvergifva dem til des de fingo en Konung, lofvande, at ſtå honom bi med lif och gods: Han lät ſåledes öfvertala ſig; men detta gick Drotſen in i hiårtat: *Carl* ökte hans förlåningar med Geſtrikeland och kallade honom altid ſin *Fader*, hvaremot *Chriſter* gaf honom namn af ſin *Son*; men de woro icke deſs mindre dödelige fiender (*).

(*) Meſſ. T. 3. p. 66.

30. Årke-Biſkop *Olof* arbetade troget för Konungen; men då han ſkulle reſa til Kalmare-Sammankomſt, dog han i Nyköping d. 25. Junii, man menar, förgifven i mandelmiölk, och ſom *Carls* ovånner ſade, af något hans kreatur: Capitlet walde i hans ſtälle den witre *Nils Reg-*

(t) Han war Riks-Råd och förde i wapnet en Svan på en Sparre.

Digitized by Google

Ragvaldſon (*), ſom ån war i Bafel (u) och derifrån hemförde åtſkilliga Mötets påbud (x), til ex. De Svenſke borde wål ſlippa den långvåga Råttegången ånda til Rom i Andeliga tviſter, hvilka kunde afdömas hemma, ſå framt de ej woro deſs wiktigare (**); men Werldſliga Regeringen ſkulle ingen makt åga, at tilſåttia Prelater (***): Denne Ärke-Biſkop bytte *Almar-Ståk* tilbaka a. 1440.; ty det hade kommit från Upſala-Stol, och bygde det Slott, ſom ſedan af *Sten Sture* förſtördes (†). På hans befordran lades åfven förſte grunden til en Hög-Schola i Upſala: Rådet ſlog Enkiöpings Hoſpitals Tionde til underhåll för en *Andreas Bondonis*, ſom derföre i Upſala ſkulle hålla förelåſningar (††) i de tillåtna wettenſkaper (†††), hvilket ſedan af K. *Chriſtoffer* bekråftades (*). Når de Svenſke Fullmäktige kommo til Kalmar, funno de hvarken Konungen för ſig eller någon från Norige: *Erik* förklarade allenaſt genom några Danſke, at han ingenting wille hålla af alla förutgiorda aftal, om han ej fritt fick beſåttia *Stockholm*, *Nyköping* och *Kalmar*: Denne oförſiktige Herre giorde dermed det ſamma ſom om han aldeles affagt ſig Krönan: De Svenſke förſå-

A. C. 1438.
(*) v. ſupr. §. 18.

(**) Statut. Concil. Baſil. 9. Kal. Febr. 1438.
(***) Confirm. Bull. Innoc. Baſel. d. 7. Oct. 1438.
(†) cfr. Peringſ. Mon. Ull. p. 160.

(††) Reſol. Sen. R. S. Stockh. d. 18. Oct. 1438.
(†††) v. ſupr. §. 4.
(*) Confirm. R. Chriſtoph. Stockh. fer. 6. poſt D. Joh. ante port. Lat. 1444.

(u) Til Wexiö-Stol efter honom kom *Johan Tyrgilſon*, ſom fick *Diſpenſe*-bref af *Juliano*, *Card. S. Angeli S. Sabin. S. Rom. Eccl. in Germ. Legato & Baſil. Concil. Præſide*, at ej blifva hindrad i åmbetet af ſin oriktiga födſel. d. Baſel. d. 3. Oct.

(x) Han hade med ſig deſs bref af d. 1. Oct. et til Regeringen och et til Upſala-Capitel, at man ſkulle wördeligen emottaga ſin Ärke-Biſkop: Åfven en befallning (d. Non. Nov.) til Abboten i Alvaſtra, at döma i den långſamma tråtan om wiſs Tionde, ſom Präſtén i *Motala* fordrade af Wadſtena-Kloſter.

Digitized by Google

A.C. 1438. krade deremot, at *Erik* icke en gång ſielf borde wiſtas i Sverige utan med Svenſk wakt och betiening: De giorde likwål med de Danſke en dag-tingan, ſom ſtadgade de förra; men hvad förbundet angick emellan Riken, *at wara under en Konung*, det undandrog man ſig med graulagenhet, hälſt ſom man dertil ingen Fullmakt hade och de Norſke ej woro tilſtådes (*). På Riksdagen i Telje d. 29. Aug. lade de utſkickade denna dagtingan fram för Råd och Ständer, hvilka nu beſlöto, at ej längre låta ſig lagar föreſkrifvas: De förbundo ſig ſamteligen, Andelige och Werldſlige (y), at med lif och gods förſvara deras gamla Frihet, Råtter och Sedvanor (**), ſtämmande *Erik* inom tre månader til Upſala, at ſvara på Rikſens kåromål och upfylla ſina förſåkringar, ſå framt han ej wille gå från Thronen (***).

(*) Transact. Calmar. in oct. Viſit. Mariæ 1438. §. 6.

(**) Confæd. Telg. d. Decoll. Joh. Bapt. 14 S. ap. Had. ad C. R. p. 126.

(***) Meſſ. T. 3. p. 67.

31. Detta alvarſamma ſteg war efter Riksföreſtåndarens tycke: Han war nu ånkling efter den wackra och dygdiga (†) *Brigitta* (Bielke) af *Fogelvik* (z), med hvilken han ej haft mer, ån en Doter *Chriſtina* (a), ſom upföddes i Norige hos hans frånder: Han tog ſåledes en annan Fru, hvars wärde icke eftergaf den förras: Det war *Catharina*, Riks-Rådets och Riddarens *Carl Ormſons* (b) Doter, ſom gaf

(†) Chron. R. p. 248.

(y) Tilſammans 102. perſoner.

(z) Hennes Fader war Riksrådet och Uplandslagmannen *Ture Stenſon*, ſom ägde 1. *Brita*, den ryktbare *Abraham Broderſons* Doter (v. ſupr. c. 15. §. 18.). 2. *Margareta Eriksdoter Kromedik*.

(a) Hon fick ſedan Riksrådet *Erik Erikſon* (Gyllenſtierna) och blef den Slåktens Stammoder i Sverige.

(b) Han förde i wapnet et Gumſehufvud och war gift

Digitized by Google

gaf honom nio Barn (c): Bröllopet stod i Stockholm d. 5. Oct. i Rikens Herrars närvaro med tornerspel och mycken prakt i tolf dagar. (d), hvarvid mången tykte, at *Carl* nu intet mer feltes, än Konunga-namn; men ännu war det långt borta: Konungen hade wål på många sätt giort sig förhatelig i Norden, särdeles nu nyligen genom öen Rügens afstående til Hertig *Vratislav* af Pomern (e), så at Thronen syntes snart blifva ledig; men de Danske hade dervid helt andra afsikter, än deras Bundsförvanter: De togo tilfälle i akt, så snart *Erik* fådt stämningen af Sveriges Ständer, at efter sin egen smak, och de andra två Riken oåtspordt, gifva honom en Efterträdare: Således war *Kalmare-Förening* på deras sida uphåfven: De skrefvo til Hertig *Christoffer af Bejern* (*) af Korsör d. 28. Oct. och tilbödo honom Danska Kronan, i förmodan, at han åfven snart kunde winna de två andra, hvilket war snörrätt emot Rikens Förbindelse och hvart- A. C. 1438.

(*) cfr. supr. §. 29.

1:o med *Mareta Gregersdoter* (Blå), 2:o med *Ingeborg Bengtsdoter* af *Winstorp*, Drotning *Catharinæ* Moder, 3:o med *Cicilia Larsdoter*.

(c) *Thure*, *Magdalena*, som fick *Ivar Axelson* (Tott), *Margareta*, som med bemälte sin Syster fick Svartsiö-gård 1474, *Gustaf*, *Knut*, *Richissa*, som blef Nunna i Wadstena, *Catharina*, *Pehr* och *Brigitta*, jämwål Nunna i Wadstena. Somlige tillägga *Thord*, hvilken likwäl de förre Sönerne dog i Barndomen. cfr. Fragm. Borræan. MS. Peringsch. Geneal. Bond. MS. Mess S. I. Chron. R. Had. & A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 103.

(d) Rim-Krönikan säger p. 312. at der war *Claret*, *win*, *miöd och must*.

(e) Friherrarne af *Putbus* giorde derefter Hertigarne Troheds-Ed för deras gods.

Digitized by Google

A. C. 1431. hvartderas fria val (f). *Chriſtoffer* emottog denna beſkickning med tackſåjelſe: Han ſkref jemväl ſtrax til Svenſka Rådet et mycket ſmickrande bref: *Hans Morbroder*, ſade han, *hade fört en wrångvis och orättrådig Regering, ſom welat lägga Sverige genom wapn under Pomern til arf och egit; men han, ſom icke mindre herſtammade af Svenſka Konunga-Huſet, wille wara behielpelig, at fria Riket från deſs Tyranner* (*): Man loſsade i början ſom man ej förſtod meningen af denna höflighet: Riksföreſtåndaren fann icke ſit hufvud oflenligare, ån *Chriſtoffers*, at båra Svenſka Kronan, hvilken en ottatio åhrs gammal Nunna i Wadſtena honom föreſpått (**); men han hade ånnu ſtora hinder at undanrödja.

(*) Lit. Chriſtoph. d. Noremarcht. Sabb. poſt Mart. 1438.

(**) Chron. R. Had. p. 356.

32. Drotſen *Chriſter Nilſon* kunde wid Brölloppet och Riksmötet i Stockholm ej längre dölja ſin afvund: Han utbraſt mot *Carl* i hårda beſkyllningar och nedlade ſit åmbete, ſå at Riksföreſtåndaren nu blef enrådande: Deraf reſte ſig Dalkarlarne wid wintrens början: *Carl* ryckte emot dem och gaf dem en ſkiållig aga; men Drotſen fortfor i ſin ifver, at fålla ſin Syſterſons Son och hielpa Konungen på fötter: Hans Söner

(f) L. Holberg (H. D. T. 1. p. 619. &c.) wil dermed urſåkta detta ſteg, at tidſens omſtåndigheter icke tillåto någon ordentelighet &c. men ſom hvart Rike hade lika frihet, at rätta ſig efter ſit tilſtånd; ſå ſtod Föreningen efter den ſatſen på ſvagare fötter, ån Sverige den tiden trodde; ty det bröt henne aldrig för ſå låtta orſaker: Det ſkall ock wara en undſkyllan, at *Chriſtoffer* ej blef krönt förån han af alla tre Riken blef erkånd, likſom Kröningen woro det förnåmſta til at giöra en Konung.

Digitized by Google

Söner *Johan* och *Carl Chriſter-Söner*, *Nils*, *Bengt* och *Bo Sten-Söner* (Natt och Dag) ſamt *Måns Bengtſon* och *Måns Gren* woro hans biſtåndare, at hålla *Erik* Nyköping, Kalmar, Stegeborg och flera Fäſtningar tilhanda. *Carl* utlyſte en Riksdag til Söderköping wid näſta nyåhrs-tid och fordrade Drotſen dit til anſvar; men han ſlog ſådant i wådret: Den nye Årke-Biſkopen war imedlertid hemkommen och tänkte med ſin fogelighet ſtålla alt til rätta: Han bød *Carl* til ſig til Enköping och öfvertalte honom til förlikning: *Carl* affärdade ſtrax *Bengt Jönſon* (Oxenſtierna) til Nyköping, der *Chriſter* war, och tilböd honom de förlåningar han jemte Syſſlan lämnat, om han wille wara Riket trogen (*); men Drotſen deremot anſåg *Carl* för en Tyran. *Carl* tänkte ſkingra hans anhang och kallade til ſig ſin Svåger *Nils Stenſon* til Sörköping innan Mötet börjades: Denne ſyntes låta öfvertala ſig; men det wat lutter förſtållning: Ståndarne fattade derföre med Riksföreſtåndaren det ſlut d. 7 Jan. 1439, ſedan *Erik* på ſå många ſätt och nu ſidſt genom ſtämningens förſitning giort ſig til Kronan ovärdig, at rycka Slotten från hans wånner. Strax belägrades Kalmar af *Arvid Svan*: *Carl* ſielf intog Elfsborg från *Henrik Sneckenborg* och gaf det åt *Thure Stenſon* (Bielke) ſin halfbroder, en tapper Man; men Nyköping och Wiborg fick han på annat ſätt: Drotſen, ſom dem innehade, war på ſin gård *Revelſtad* i Wåſtmanland: Han hade nekat, at komma til Sörköping; ty frågade *Carl* honom ſkriftegen, om han fick komma til honom; men med ſkefbåraren ſkickade han ſin tienare *Clas Lang* och en hop wåpnadt folk, ſom dölgde ſig i ſkogen, me-

A. C. 1438.

(*) Meſſ. T. 3. p. 68.

A. C. 1439.

Digitized by Google

A.C. 1439. dan buder utſpejade alla lågligheter: Det wär d. 13 Jan. då Drotſen och 100 Manhaftige, ſom följde honom, lyktat Julhelgen med mycken wålplågning efter gammal ſed: Knapt hade Drotſen inſomnat, ſedan han föraktat *Carls* bref, förån *Clas Lang* bröt ſig in i rummen, ſlog ned alt hvad ſom giorde mot-
(*) cfr. Chron. R. Had. p. 324. ſtånd och tog Drotſen i ſin ſång til fånga (*): Han lade honom i en ſlåda och förde honom förſt til Weſterås-Slott, ſedan til Örebro. *Carl* fick det weta då han inſpårrade *Axevall:* Han reſte ſtrax til den fångne Drotſen och tilböd honom friheten mot ofvannämde Fåſtens afſtående: *Chriſter* jakade dertil och *Carl* tog honom med ſig til Nyköping; men fick dock ej Slottet förån efter mycken betingning med Drotſens Fru *Margareta Kromedik* och hans Son *Carl Chriſterſon*, ſom wille det i det ytterſta förſvara: Sonen blef dock ej nögd, utan wågrade *Ringſtadholm*, ſom honom tilböds i förlåning: Änteligen lät *Carl* ſin Faders Morbroder behålla *Wiborg* i ſin lifstid och dermed woro deras fientligheter åndade.

33. Men *Carls* Svåger *Nils Stenſon* war deraf ån mer förbittrad: *Carl* lät belägra honom på Stegeborg genom *Erengiſle Nilsſon* (Grip) och *Herman Berman*; men deſſe låto afſpiſa ſig med et ſtil-
(**) Meſſ. T. 3. p. 69. leſtånd til nåſta Pålk (**). *Nils* for då til Konungen på Gotland, ſom giorde honom til Sveriges
(***) Er. Upl. L. 5. cfr. L. Holb. L. c. p. 603. Marſk med wanlig högtidelighet, Svärd wid ſidan och i handen en hvit Staf med guldring (***): *Erik*
(†) Lit. R. Er. Visborg. fer. 5. ante Dom. Jud. 1439. gaf honom ej allena bref med ſig til alla Stift i Riket (†) med klagomål öfver *Carl Knutſon*, den han

afſatte

Digitized by Google

affatte från Marſke-ämbetet, för det han fångſlat ſin egen Farmoders Broder (*), utan lämnade honom åfven 200 Tyſke Soldater, hvarmed han kom igen til Oſtergótland, uplatte Danſka Riksbaneret och framfor i orten med all grymhet: *Carl* höll deröfver i April med Rikſens Herrar i Stockholm en rådplägning: De funno ſakens grofhet; De beklagade ſig för hela Riket genom bref til alle deſs Invånare, at en Marſk war giord utan Råds råde tvert emot Kalmare-Förbund, at den Marſken fört kring Riket *Dannebrogen til Sveriges Tre Kronors förakt*, at han giort i landet alt öfvervåld och at Svenſka Friheten war förtrampad: De erkände ingen annan Marſk, ån Riks-Föreſtåndaren och de wille för Fäderneslandet wåga lif och gods: Öfver Kalmare-Förening yttrade de ſig i deſsa ord: *Gud wet, at den ej ſtandit til rygga på wår ſida: Nu drifver oſs nöden, at ſåtta oſs til wärjo: Ty beviſer Eder, kåre wänner, ſom wårt Fädernesland, oſs och wåre Efterkommande ligger makt på* (**). I anledning af denna författning grep Riksföreſtåndaren med all kraft til wapn: Elfsborg belägrades i det ſamma af de Norſke under *Eriks* Höfvidsmän *Johan Omreiſe* och *Olof Bock*: *Carl* ſkickade förſtärkning til ſin halfbroder, ſom Slottet förſvarade och giorde på fienden et ſtort nederlag: Sielf jagade han ſin Svåger *Nils Stenſon* til Gotland igen och inſpårrade Stegeborg; men måtte ofórmodeligen gifva Beſåttningen råderum til d. 8. Sept. af följande orſak:

A. C. 1439.

(*) cfr. J. Had. ad Chr. R. p. 128.

(**) Lit. circul. Magnat. R. S. Stockh. 6. Marc. Ev. 1439. ap. Had. ad Chron. R.

34. Biſkoparne, ſom woro öme om de tre Rikens förbindelſe, och några af Rådet, ſom hemli-

Digitized by Google

A. C. 1439. gen miſsunte *Carl* ſin lycka, wille ſöka en bivåg i deſsa oroligheter: De höllo i Stockholm, ſedan *Carl* war borta och honom ovetterligen, en öfverläggning och ſtadnade i denna mening: *Man borde i akt taga Kalmare-Förening, at man dock altid hade rätten på ſin ſida: wille* Erik *den ej hålla, ſkulle man platt upſäja honom all trohet: wille han hålla henne, hwarpå man dock ej kunde lita, ſkulle han få niuta Kungelig wärdighet och åhrligen en ränta til underſtöd af Gotland eller någon annan ort: Imedlertid ſkulle Hertig* Chriſtoffer *af Beyern på hans wägnar föreſtå Riket mot Ed och förſäkran: Man kunde ock, förmodeligen med* Eriks *goda minne, aldeles ſättia Kronan på bemälte Hertigs hufvud; ty ehuru lyckeligt det ſkulle ſynas, at wälja en infödd Konung, kunde det dock nu för inbördes oenigheten ſkull icke ſkie: Bröt man Nordiſka Föreningen, ſå giorde man ſig Fiender ej allena af Dannemark och Norige, utan af Kejſaren, Preuſſen, Hanſe-Ståderne, Konungen, Hertig* Chriſtoffer *och deras wänner: Alle främmande ſkulle förebrå Sverige en oråttvis enſidighet: Gotland, Oland, Kalmar, Stegeborg och Raſeborg woro då från Riket afſöndrade: Detta alt borde man med lämpa föreſtälla Riksföreſtåndaren i lägret för Stegeborg, hwilket man ſkulle råda honom til at upbryta: Kröpelin ſkulle fara öfver til Gotland och likſom af ſig ſielf utröna Konungens tankar, utan til at ſäja honom Rådets beſlut* (*). Detta ſteg kom wäl Riksföreſtåndaren underligt före; men han lät ſig ingenting märka, utan uphof ſtrax Stegeborgs belägring; Han ingick derpå et Stilleſtånd med *Erik* til näſta

(*) Sen. Conſult. Stockh. infr. oct. Corp. Chriſt. 1439.

Digitized by Google

nåſta Mårtensdag (*); men brukade dock ſin myndighet, at dämpa alt uproriſkt: Prof derpå åro de orden han ſkref til Wadſtena-boarne, at om de woro honom otrogne, ſom man ſagt honom, *ſkulle de det aldrig glöma ſå länge Oſter-Götland ſtår* (**). Under alt detta hade Dannemark wårkſtält ſin Konunga-ändring: *Chriſtoffer* war anlånd til Lybeck, der Danſka Rådet mött honom och ſkickat *Erik* derifrån d. 24 Junii et ordenteligt upſåjelſe-bref (***), hvilket upſlogs på alla Kyrkodörrar. A. C. 1439.

(*) Lit. Induc. d. Alräkoſund. fer. 6. ante feſt. Barthol. 1439.

(**) Lit. Caroli Nyk. in vig. aſſumt. B. Virg. 1439.

(***) Lit. Sen. R. Dan. Lubec. d. Nat. S. Joh. Bapt. 1439. ap. L. Holb. L. c. p. 605.

35. *Erik* waknade litet wid *Kröpelins* ankomſt ur ſin dvala, faſtän alt för ſent, och kom til Stegeborg: Der ſvarade han ſå godt och fogeligt, ſom han kunde, på Danſka Upſåjelſen (†); men huru högt han war mot de Danſke förtörnad, kan ſes af hans bref til Svenſka Rådet a. 1444 (††), deruti han klagade öfver dom, at de halshuggit några af hans tienare (g). Nu ſkref han åfven til Sveriges Ständer, ſom i Wadſtena woro ſamlade, at han war kommen i landet *för alles deras kärlek ſkull*, i mening at godtgiöra och bilägga den fördårfveliga tvedråkt, ſom en tid warat, ſkickandes til den åndan tvenne af ſit Råd ſom Fullmäktige (†††): Deſſe woro *Kröpelin* och *Måns Gren*: Ständerne ſamtykte wål til et Samtal med Konungen på Stegeborg d. 29 Sept. men i öfrigt hånviſte de Sändebuden til Riks-Föreſtåndaren, ſom afhörde dem i *Åkers* kyrka: Han bifölt et Stilleſtånd til d. 15. Nov. och jemwål et Möte mel-

(†) Reſponſ. R. Er. Stegeb. d. S. Jac. 1439. ap. Holb. L. c. p. 608.

(††) Lit. R. Er. d. Wisborg. Dom. Palm.

(†††) Lit. R. Er. Stegeborg. d. S. Olai. 1439.

(g) Han brukar de oanſtåndiga orden: *De woro Konunga-Ödare och gamle Kattebitare, ſådane både de och deras Föråldrar warit.*

Digitized by Google

A.C. 1439. Jan alla tre Riken i Jönköping d. 1. af samma månad. *Erik* skaffade sig til bemälte Möte Hanse-Städernes bemedling; men Samtalet d. 29. Sept. wille han ej afbida, utan seglade åter til Gotland: Sådant kunde man i Sverige ej annat än illa uptaga: *Carl* och Ständerne skyndade sig til Telje kort för Michaelsmässan och beslöto, at ingendera erkänna, hvarken *Erik* eller *Christoffer* (*): Dermed förente sig också *Eriks* wänner *Hans Krôpelin* och *Måns Gren:* Sielfve *Nils Stensson* och hans Bröder upgufvo Kalmar och Stegeborg, afsåjande sig Konungen; men den orolige *Nils* blef ej länge i det lynnet: Han for öfver til Gotland, kom tilbaka med 60 Tyske Ryttare och framfor i Östergötland i 9 weckor som en Fiende: Han blef likwäl gripen och förd til Norköping, der han dog i sin harm, sedan nio af hans följe blifvit satte på stegel (**). *Carl* reste derpå d. 21 Oct. efter Ständernes Fullmakt (***) til Jönköpings-Möte med Ärke-Biskop *Nils*, Biskoparne *Bengt* i Linköping och *Thomas* i Strengnäs, *Svarte Jöns Nilsson*, Riddare, *Odde Alfsson* (Ros) och *Arvid Svan*, wäpnare; men hans tapre Halfbroder *Thure* (Bielke) dog på wägen: Man wäntade länge på de Danske (h), som dock omsidor kommo tillika med *Albert Mohrer*, Hertig *Christoffers* Hofmästare; men ingen

(*) Mess. T. 3. p. 70.

(**) Id. L. c. p. 71.

(***) Mand. Ord. R. S. Telg. fer. 5. infr. oct. S. Mich. 1439.

(h) Dese woro Prelaterne *Hans Laxman* i Lund och *Jöns* i Roskild, *Jöns Grym* och *Anders Nilsson*, Riddare, *Olof Axelsson* (Tott) och *Clas Nilsson* til Ellinge, Wäpnare: Denne sidste hade en Son *Nils*, som war Stamfader för *Wiks*-Slägten i Sverige, hvilken förde två blå Sparrar i hvitt fält. Messenius (Theatr. Nob. renov.) kallar dem *Rönnov.*

Digitized by Google

ingen war der från Norige: Lybeckarne utlade ſig mycket för *Erik*; men *Chriſtoffers* anhang tog öfvervikten: Man ſtadfäſte Kalmare-Förbindelſe; men man wederſakade aldeles en Konung, ſom 42 åhr giort Norden, i ſynnerhet Sverige (*), ſå mycket ondt: At afgiöra alt ófrigt, lofvade man på båda ſidor, at mötas i Kalmar näſta Midſommar, då *alting ſkulle blifva wid två Rikens beſlut, oaktadt det tredjes* (man mente Noriges) *Fullmäktige ſig icke infunno* (**): Detta gaf Nordiſka Föreningen en ſtor ſtöt; men det kunde icke wara Svenſka Riks-Föreſtåndaren obehageligt: Det föreſlagna Mötet i Kalmar lyckades ej heller efter de Danſkes åſtundan. A.C. 1439.

(*) Lindenbr. ap. Meſſ. T. 3. p. 70.

(**) Transact. Junek. die Mart. poſt feſt. omn. Sanct. 1439.

36. Den affatte Konungen wiſtades derefter i 10 åhr på Gotland och oroade Handelen i Oſterſiön, tildeſs han måſte begifva ſig til Pomern och der åter i 10 åhr lefva på ſine Fränders nåder: Han dög på *Ryevold* a. 1459. ſiuttioſex åhr gammal efter 20 åhrs landsflyktighet, en ſtor Spegel för måktige Herrar utan ſkickelighet: Hans lifslopp begyntes med en Monarchie, ſom giorde hela werlden upmärkſam och lyktade med förakt af hans ringaſte betienter: Han öfvergaf ſina Riken af otålmodighet eller luſt til ro och idkade Siöröfveri på Wisborg: Icke deſsmindre hafva några föregifvit, at det ſkiedde af Philoſophie och förakt för werlden, jämförande honom med *Diocletian* och *Carl den Femte* (***): Han wille wäl ſtundom wara alwarſam och påſtå råttwiſan; men hade ej nog förſtånd til deſs utförande: Sit håftiga Sinne kunde han aldrig tygla och likwäl war ingen för honom rådd: Hans myndighet

(***) Micrael. Annal. Pom. L. 3. cfr. Kranz. H. D. L. 8. c. 21.

Digitized by Google

A.C. 1439. dighet war redan så liten medan han ännu regerade, at då engång *Olof Axelſon* (Tott) ſåg hans Frilla *Cecilia* i en grön *karm* och lyfte för henne ſin hatt, utan til at känna henne, blef han ſå ond, då han ſtrax fick weta hvem han hälſat på, at han lät omhvälfva karmen, ſlog henne tre ſlag öfver baken med ſit ſvärd och bad henne ſäja Konungen, at hon utan tvifvel en tid derefter ſkilde honom wid Kro-
(*) L. Holb. L. c. p. 612. nan (*). Det är ſant, at *Erik* ſtyrde illa ſina Riken och war en ſlät anförare i fält, hvarigenom han förlorade ſine underſåtares kärlek och wördnad; men man måtte dock tilſtå, at de ofta gingo för wida i deras ovilja: De beſkylte honom för olyckor, dem ingen dödelig kan afböja, ſom miſsväxt, wattufloder och då Sillfiſket ſlog felt i Oſterſiön el-
(**) cfr. Kranz. H. D. L. 8. c. 9. ler wid Skåne (**): Olyckelig war han altid til ſiös; men det ſyntes ſom et ſtraff af Himmelen; ty man kan ſäja, at Sveriges wackra och ſtora Siömakt, ſom från de äldſta tider giort deſs förnämſta ſtyrka, föll aldeles under honom i lågervall: Hon blef ock icke af de följande utländſke Konungar förbättrad. Somlige ſäja, at *Erik* warit gift andra gången och haft *Eliſabeth* af Pohlen (i), men utan grundade bevis: Han ſkall hafva ſkrifvit en Danſk Krönika på Latin från Rikets början intil a. 1288, ſom icke af de Danſke erkännes, emedan han deruti til-
(***) cfr. E. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 17. ſtår, at de af de Svenſke herſtammat (***): Af hans åtſkilliga Mynt, måſt elacka, ſom åro ſlagne i Stockholm, Åbo, Weſterås (k) och flera Svenſka Städer med

(i) *Lyſchander* ſäger K. *Jagellonis* Doter: K. *Eriks* förſta Gemål giör han til K. *Edvardi* Doter af Portugal.
(k) Der ſlogs et, ſom kallar honom *Rex Rex*.

Digitized by Google

med *tre Kronor* och andra detta Rikets kännetekn (*), kan man se den sidvördnad han gerna wisade Sverige, i det Dannemark der altid först nämnes i hans Titul, til ex. *Ericus R. D. S. N.* Eljest äro tvenne ting i Kyrkosaker under denne Konung at märka: *Inquisitionen mot Kättare* infördes i Norden genom Påfvens bref til Biskopen i Slesvig a. 1421 (**), då man fruktade *Hussitiska* Lärans framgång (l): Wid Gudstienſten begynte man ock i hans tid ståndiga Böner för Ofverheten (***).

A. C. 1439.

(*) E. Bren. Thesaur. Tab. 6.

(**) Lit. Mart. V. Tibur. 13. Kal. Jul.

(***) Act. Synod. Hafn. fer. 5. post fest. S. Kan. 1425. Chron. Eccl. Rip: p. 30. Magn. Math. Ser. Ep Lund. p. 18c. Postopp. Annal. T. 2. p. 540. &c.

(l) Den förste *Inquisitor Hæreticæ prævitatis* war en Munk i Odense *Nicolaus Johannis*.

Digitized by Google

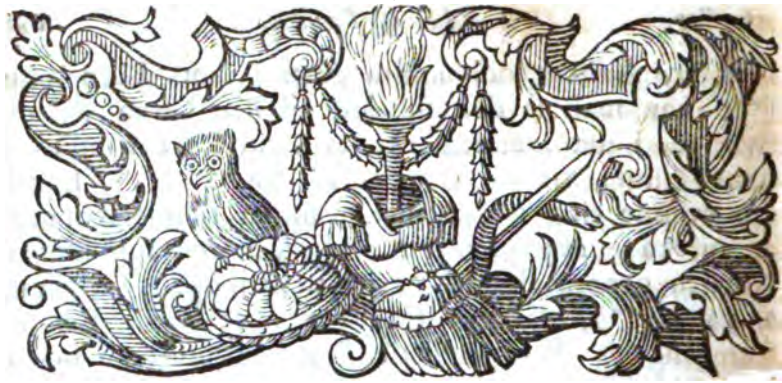

17. Cap.

1.

RIKS-FÖRESTÅNDARE. A. C. 1440.

Riks-Föreſtåndaren rådfrågade Ståndерne i Arboga-Kloſter-ſtuga kort efter Nyåhret a. 1440, huru Jönköpings dagtingan ſkulle wårkſtållas: De anmodade honom, at beſörja Rikſens Bäſta och infinna ſig i Kalmar efter aftal d. 24. Junii: Han fick ock nu en förlåning af *Öſtkinds*- och *Åſka*-Härader i Öſtergötland med *Tryſerum*- och *Hananäs*-Soknar i *Tinſt*, dem han och hans arfvingar ſkulle få behålla för 1200 mark. lödige (a), ſom Kronan warit hans Hus ſkyldig ſedan Drotning *Margaretas* tid (*): deremot återgaf han *Wåddö*, *Estuna* och *Lohårad*-Soknar i Roſlagen. Man påböd *Wårfru-Penningen* för Wadſtena-Kloſter (**), hvilket nu å nyo fick beſkydd (b), och man företog en benig Sak mellan Strengnäs-Stol och de Gripiſke Arfvingarne (c) om 600 mark. lö-

(*) Lit. Sen. R. S. Arb. in Oct. Epiph. Dom. 1440.

(**) Mand Sen. R. S. Arb. in craſt. S Kanuti. 1440.

(a) 8½ mark. Svenſka på hvar mark lödig.

(b) Detta åhr (die B. Math. Apoſt.) fick Kloſtret Riks-Föreſtåndarens ſårſkilta Bref på *Sunderaas*-qvarn.

(c) Hufvud-Arfvingen war Riks-Rådet *Nils Erengiſlaſon*

Digitized by Google

lödige, dem *Bo Jonſon* warit ſkyldig åt Biſkop *Thord* (*): Råttegång drogs den tiden icke långt ut; men man finner dock, at denne flera gånger ſyſſleſatt Rikſens Råd (d): Han afdömdes i Gråbrödra-Kloſter i Stockholm d. 25. Maj, at Arfvingarne inom natt och åhr ſkulle betala. Sedan Riks-Föreſtåndaren i Weſterås d. 20. Jan. tildömt Biſkop *Oloſ* och Dom-Kyrkan åſt hvad de tilförene upburit af *Risberg* (e), *Nora*- och *Skin-ſkatteberg* (**), fogade han all möjelig anſtalt mot en ſtark ſmittoſam ſiukdom, ſom ſå plågade Norrländerne, at *Luled*-boarne efter den tidens enfaldighet, til at blidka Gud, evärdeligen förbundo ſig til en penning af hvar man i Soknen til Upſala-Dom-Kyrka (f): Når han derpå fick kunſkap om *Hans Krôpelins* död, for han öfver hafvet och tog hans förlåningar i beſitning, förſt *Kaſtelholm* och ſedan Åbo-Slott d. 3. Maj. Han fordrade derefter Borkholm och Oland af *Måns Gren*; men ſom denne giorde en hop ſvårigheter, erhöll han dem icke förån d. 29. Julii: Imedlertid war han de Danſke Fullmäktige til mötes i Kalmar: Årke-Biſkopen *Hans Laxman* och Marſken *Claus Rönnow* lofvade honom de förträffeligaſte wilkor, om han wille erkånna *Chriſtoffer*; men han hemſkiöt ſådant til Riksdagen i Arboga d. 29. Sept. Han märkte likväl, at

A. C. 1440.

(*) Sent. Scn. R. S. Arb. d. 13. Jan. 1440.

(**) Confirm. Sen. R. S. Arb. d. B. Eſkil. 1440.

(Grip), ſom dog detta åhr d. 1. Aug. och ligger i *Wingåkers*-Kyrka begrafven. v. ſupr. c. 14. §. 8. in not.

(d) Förſt i Sörköping, ſedan i Arboga och ſidſt i Stockholm.

(e) Förmodeligen *Risbyttan*. Deraf ſkulle hvar och en Malmbrytare gifva Biſkopen och Kyrkan 30 *Oſmunda*.

(f) Denne afgift ſlogs wid Reformationen til *Geſte*-Schola.

Digitized by Google

A. C. 1440. at de Andelige ej ſkulle gifva ſig tilfreds förän de åter fingo uphielpa den Nordiſka Föreningen: Han tviſlade med ſkiäl på ſin gamla Spåqvinnas wiſshet; men denna förſäkrade honom andra gången, då han kom til Wadſtena, at han efter *Chriſtoffer* ſkulle blifva Konung i Sverige.

2. De Norſke höllo ännu med *Erik* och hade för *Chriſtoffer* ingen ſärdeles böjelſe; men Biſkop *Johan* i Opſlo, en Danſk, ſom jemte Rikſens angelägnaſte handlingar konſtlat ſig til en Fullmakt, ſamtykte på deras wägnar Dannemarks Konunga-wal: De yppерſte i landet woro dermed miſsnögde: Drotſen *Sigvard Jonſon*, *Kolbiörn Gaſt* och *Henrik Schakt*, Noriges Råd, kommo til Sverige och tilbödo en ſärſkilt förbindelſe; men då woro alla Sinnen af Präſterſkaper intagna för *Chriſtoffer* och Kalmare-Förening. *Chriſtoffer* hade redan från Köpenhamn ſkickat Riks-Föreſtåndaren en förſäkran om hela Finland och alla deſs Slott (*): Ständerne ſamlades til den utſatte Riksdagen i Arboga wid Michelsmäſsan och bekräftade ej allena denna förſäkran (**), utan ock, til at ſtälla *Carl* tilfreds, lofvade honom ännu ſtörre förlåningar til erſättning för hans omkoſtnader i Kronans tienſt. För Riks-Föreſtåndaren war her nu intet annat at giöra, än at förena ſig med de öfrige Rikſens Herrar: Man gaf ſåledes bifall til *Chriſtoffers* wal, i förmodan, at Norige äfven wille foga ſig, hvilket Rådet ſtrax genom *Lage Poſſe* lät honom weta (***). Man affärdade derpå Norſka Sändebuden d. 4. Oct. med wänlig anmodan, at deras Landsmän, likſom de två andra Riken, wille ſkicka ſine Fullmäktige til Lödeſe

(*) Lit. Chriſtoph. Köpenh. in craſt. Aſſumt. B. Virg. 1440.

(**) Confirm. Ord. R. S. Arb. die Lun. ante S. Franciſc. 1440.

(***) cfr. Lit. Sen. R. S. Lödeſe d. 7. Febr. 1441.

Digitized by Google

se d. 2. Febr. nästa åhr, at bringa detta wårk til full- A. C. 1440.
komlighet. Riks-Föreståndaren gaf nu i Arboga Ärke-Biskop *Nils* och hans Dom-Kyrka åtskillige förmåner (g), hvarpå han kallade Rådet til sin gård *Svartsiö*, der man bland annat förordnade, at hvart hionelag i Österland skulle til et Siukhus i Åbo (h) betala 4. penningar (*).

(*) Mand. Sen. R. S. d. 14. Oct. 1440.

3. Sedan *Carl* i Wadstena tilbrakt Nyåhret a. 1441 (i), höll han Konungsnämd i Jönköping (k) och war i Halmstad d. 13. Jan. Konung *Christoffer* til mötes: Ingen ynnest, inga wänskaps-tekn blefvo her sparde: *Christoffer* kallade *Carl* sin *Frände* och gaf honom stora skänker: Han försäkrade honom om hela Finland i sin lifstid och om Öland för honom och hans Arfvingar til des Kronan dem betalt en fordran af 40000. mark. Jemväl frikallade han honom från alt redogiörande, sedan han nedlagt Riks-Föreståndarskapet, hvilket alt af Ständerne skulle bekräftas: Derpå affärdade han sina Sändebud *Albrecht Rydelsbak*, *Claes Nilsson* och *Nils Eriksson af Asdal*, at sammanträda

A. C. 1441.

(g) Han lösgaf godset *Gaddö* i Gästrikeland, hvilket han förbehållit Kronan, tils Kyrkan kunde dertil wisa sin rätt: Han bekräftade ock *Margareta Stensdoters* Testamente til Dom-Kyrkan af *Säby* i Trögd. Dat. Arb. d. 4. Oct.

(h) Det kallas *Leprosorium* för *Spitala-sot*.

(i) d. 1. Jan. gaf han åt Klostret en qvarn i *Metala*, dock icke at nyttia förån efter sin död.

(k) Der anklagades *Birger Trolle til Bo* af *Brigitta* och hennes Son *Osse Nilsson*, at hafva mördat deras Man och Fader *Nils Jonsson* (Båt) til *Äpleholm*; men han wärde sig med 12 manna Ed lördagen näst efter 13: dag Jul.

Digitized by Google

A.C. 1441. tråda med de Svenſke (l) och Norſke, ſom redan i Lödeſe woro ſamlade, och tacka dem för det de walt honom til Konung (*); men til de angelägnare årenders afſlutande ſträckte ſig icke deras Fullmakt: Detta föll de två Rikens utſkickade mycket underligt: De föreſtälte Konungen ſkrifteligen deras oſkuld, at de ingenting kunde yttra ſig och at de ej wiſte hvad de ſkulle giöra eller tänka (**): De beqvämade ſig wäl til et Möte i Kalmar näſta Midſommar, ſom *Bydelsbak* på Konungens wägnar dem föreſlagit; men ſins emellan giorde Sverige och Norige d. 9. Febr. en evärdelig förbindelſe, utan til at nämna hvarken Dannemark eller de tre Rikens Förening (***): Wid Bohus war en Tull anlagd, den de Svenſke funno odrägelig: De begärte af Norſka Rådet deſs uphåfvande (†), hvilket dem lofvades; men hemſkiöts til Konungen (††). Imedlertid war et *Chriſtoffers* bref från Helſingborg ankommit, med anmodan, at begge Rikens Fullmäktige wille 14 dagar efter Påſk beſöka honom i Köpenhamn (†††): Dertil woro de ej heller ogene: De infunno ſig och *Chriſtoffer* gaf Sverige d. 25 April ſin Förſäkran af följande innehåll:

(*) Mand. R. Chriſtoph. Halmſt. d. 22. Jan. 1441.

(**) Lit. Sen. R. R. Sv. & Norv. Lödeſe d. 7. & 9. Sept. 1441.

(***) Confœd. Ludoſ. ap. Had. ad Chron. R. p. 141.

(†) Lit. Sen. R. S. Ludoſ. d. 9. Febr. 1441.

(††) cfr. Hadorf. L. c. p. 144.

(†††) Lit. R. Chriſtoph. fer. 2. prox. ante feſt. Purif. Mariæ 1441.

4. *Konungen ſkulle heligt hålla Rikſens Lag och hvart Ständs Friheter, i ſynnerhet de Adeliga, hvartil han ſig högſt förpliktade: Rikſens Råd,*

(l) Deſſe woro Ärke-Biſkop *Nils* med Biſkoparne *Sven* i Skara och *Thomas* i Strengnäs, *Jöns Bengtſon*, Dom-Probſt i Upſala, *Göſtaf Algotſon* (Sture), *Bo Knutſon*, Höfvidsman på Axavall, *Lars Snackenborg* och *Bengt Gylta*, Lagman i Wäſtergötland.

Digitized by Google

Råd, alla höga Ämbeten och alla Slott ſkulle han med infödde Svenſke Män beſättia, blifva ſin nödiga tid i hvartdera Riket, förtåra der deſs utſkylder och ej utföra det ena Rikets drätſel til det andra, utan anförtro den godt Folk både til upbörd och förvar: Alla Svenſka Bref och Handlingar, ſom funnos i Dannemark, ſkulle gifvas åt Sveriges Råd på Mötet i Kalmar nåſtkommande d. 24 Junii: Gotland derefter, likſom altid tilförne, höra til Sverige, och Tullen wid Bohus afſkaffas: Om någon ort intogos från Ryſsland eller annat land i Sveriges granſkap, ſkulle den höra Sverige til, enktadt de två andra Riken dertil warit behielpelige: Hvad i Sverige war upburit af de frånvarandes räntor, ſom bordt giöra tienſt i ſidſta ofreden, ſkulle behållas af dem, ſom det nu i händer hade: Om Tull och Mynt i Sverige ſkulle ſkipas med Råds råde och hvad de Svenſke lidit under Konung Erik *i Holſtenſka Kriget af nöd och fångelſe, ſkulle dem godtgiöras* (*). Efter denna förbindelſe anlågs *Chriſtoffer* för Sveriges Konung. Ärke-Biſkop *Nils* och de Andelige, ſom dertil måſt bidragit, höllo derpå et Kyrkomöte i Söderköping d. 12 Junii. Baſelſka Mötet hade mycket inſkränkt Romerſka Myndigheten; men lådant låto de Svenſke Prelater ej ſtort märka: De ſtadgade, *at hvar och en, ſom dog, ſkulle fritt få giöra Teſtamente til Kyrkor och Kloſter, at man ſkulle tänka på en Svenſk Academias inrättning, at ingen Klerk ſkulle bruka fyrkantig hatt ſom de werldſlige, at en Ankling och Änka i wigſlen ej ſkulle få almån wälſignelſe, at*

A. C. 1441.

(*) Oblig. K. Chriſtoph. Köpenh. in craft. P. Marc. Ev. 1441. ap. Had. ad. Chron. R. p. 145. CHRISTOFFER.

S. Annæ

A.C. 1441. *S.* Annæ *dag d.* 9 *Dec. ſkulle wara helig, at den, ſom ej betalte likſtol, ſkulle ej få liket begrafvit, at en Präſt, ſom för enſkylt råttegång nekade någon Nattvarden, ſkulle böta* 3 *mark*, och mer af dylika ſlag, ſom hörde antingen til Ceremonier eller Kyrkovåldets befäſtelſe (m).

5. *Chriſtoffer* hade lofvat wara i Kalmar d. 24 Junii; men ſkickade bud, at han ej kunde komma förån d. 15 Aug. emedan han förſt wille dämpa et upror i Jutland. Imedlertid infunno ſig de Svenſke och Norſke: De förnyade åter den nära förbindelſen mellan begge Riken, utan til at nämna Dannemark, och med de märkeliga orden: *Ehuru Gud behagar, at Sverige eller Norige blifva wid en Konung eller hvartdera får fördeles ſin Konung* (*), lå at Kalmare-förening den tiden icke anlågs för en Grund-Lag. *Carl Knutſon*, ſom nu endaſt ſkiötte ſit Marſke-ämbete, war då tilſtådes (n) och blef af Rådet förlånt med Wiborg, Raſeborg, Tavaſtehus, Åbo, Korsholm och hela Öſterland, undantagande Åland och Kaſtelholm (**). *Chriſtoffer* ſkyndade ſig til Stockholm förſt i September och höll der et präktigt intåg:

(*) Canfœd.Sv. & Norv.Kalm. d.S.Laur.1441. §. 1. ap. Had. ad Chr. R. p. 143.

(**) Lit. Sen. R. S. Kalm. d. Mart. poſt feſt. Viſit. Mariæ 1441.

(m) Åhret förut hade Ärke-Biſkop *Nils* ſkrifvit til S. *Olofs* gillesbröder i Frötuna och befalt dem *dricka* den tid de ej giorde ſin Kyrka eller Probſt förfång (cfr. L. Sepel. diſſ. de Roſlag. Upſ. 1721.): Man finner ännu Reglor för de ſå kallade *Öl-Probſtar*, ſom föreſtodo ſådana dryckes-gillen.

(n) Han gaf i Kalmar d. 10 Julii ſin gård *Iſaberga* til ſin Frände Riksrådet *Philip Bonde* för en ſkuld af 200 mark. gamla goda Tyſka hvita penningar.

Digitized by Google

tåg: Årke-Biſkopen red på hans högra ſida och Marſken på hans wånſtra: Som han war liten, tiock och utan ſårdeles anſeende, men qvick och ſkiåmtaktig i talet (*); ſå bad han Marſken, ſom til wåxten war ſtor och wacker, ej rida ſig ſå når, på det folket ej alt förmycket måtte märka åtſkilnaden (**): Han hade rått; ty menigheten hviſkade ſins emellan, at Marſken war båttre ſkapad til en Krona (***). Hyllningen ſkiedde efter gammal ſed på Mora-ång och Krôningen i Upſala d. 14 Sept. då *Chriſtoffer* dubbade ſiuttio Riddare, Svenſke, Danſke och Tyſke (†): Derpå bekråftade han Ståndernes friheter, almånna och enſkylta, i ſynnerhet (††) de Andeliga (o), utgifvandes åfven en Stadga om almån Landsfred, med förbud, at ingen ſick båra wapn, utan Konungens Råd och Åmbetsmån (†††). Marſken upgaf honom Stockholms-Slott i October och böd honom på *Svartſiö* til Fadders åt ſin Doter, hvarvid han honom Kungeligen undfågnade: En ſå myndig Herre kunde *Chriſtoffer* ej länge anſe utan bekymmer: Han upretade i hemlighet emot honom å nyo den gamle Drotſen *Chriſter*

A. C. 1441.

(*) cfr. Chron. R. Had. p. 375.

(**) Chron. Rhytm. p. 362.

(***) Meſſ. T. 3. p. 74.

(†) L. Holb. D. H. T. 1. p. 625. & Chron. R. Had. p. 361.

(††) cfr. Lit. protect. R. Chriſtoph. pro Eccl. Upſ. Stockh. d. S. Franc. 1441.

(†††) Manif. R. Chriſtoph. Stockh. d. B. Dionyſ. 1441. ap. Had. ad LL. Prov. p. 46.

(o) I Stockholm i October fick ej allena hvar och en Domkyrka ſit ſårſkilta Skydsbref, utan Helge-Andshuſet och åtſkilliga Kloſter: *Nådendals* fick d. 7 Oct. Kungsgården *Helgå* och bekråftelſe på gården *Stenberg*. Biſkop *Måns* i Åbo och hans Dom-Probſt *Olof*, ſom war Konungens *Capellan*, fingo bref på några gårdar i Stiftet (v. Confirm. Stockh. d. 6. Maj. & Kôpenh. d. 24 Aug. 1442.) och hela Finſke Almogen d. 14 Oct. bekråftelſe på den förra lindringen i deſs utſkylder. Marſkens förlåningar i Finland och Öſtergötland ſtadfåſtes d. 20 Sept.

Digitized by Google

A.C. 1441. *Nilsſon*; men ſedan *Carl* til denne afſtått Wiborg med deſs Låhn, gaf Drotſen ſig tilfreds (p) och dermed reſte Marſken d. 10. Nov. öfver til Åbo, mycket miſsnögd med Konungen, ſom red ſin *Eriksgata*
A.C. 1442. i början af året 1442. ſtadfåſtandes altjemt de Andeliges förmåner (q), at derigenom förbinda ſig dem, ſom kunde upvåga Marſkens wälde.

5. Nåpligen hade *Carl* ſatt ſig i ro i Finland förån Konungen ſtämde honom til Stockholm, at ſvara på en hop beſkyllningar; men han begärte giſlan: Han kom dock omſider, ſedan *Chriſtoffer* ſkickat honom ſin Hofmåſtare *Albrekt Morer* med de wänligaſte föreſtållningar; men i följe med tio fartyg och 500 mån: Han wågrade då icke at ſtå til anſvar: Slutet blef på Råttegången, at han gaf från ſig *Åbo* och fick *Wiborg* i ſtället; men han tog nu tilfälle i akt, at litet inſkränka Prelaternes myndighet genom Sveriges almänne Lag, ſom långeſedan war brakt i ſin ordning: De Andelige hade altid antingen hindrat Lagens bekräftelſe

(p) Han dog på Wiborg Pingeſtdagen 1442.

(q) I Strengnäs d. 19 Jan. utgaf han Skydsbref för *Fogdö*-kloſter, i Wadſtena d. 1 Febr. för *Wreta*, d. 2. för *Aſkaby* och d. 3. för ſielfva *Wadſtena* med widlyftiga Privilegier, hvarvid följde et Påbud om *Wår Frue-Pennunger* kring hela Riket. *Juleta*- och *Riſebärga*-kloſter fingo åfven Skydsbref, det förra i Weſterås d. 24 Febr. det ſenare i Örebro fer. 3. poſt Dom. Invocavit. Ärke-Biſkop *Nils* fick ej allena bekräftelſe på Almar-Stäk (Stockh. d. 23 Apr.), han erhöll åfven hela *Oſtbammars*-Låhn med all Kungelig rätt och frälſe, undantagande *Löffta*- och *Hälnäs*-Soknar (Lödeſe d. 12 Junii 1442.).

Digitized by Google

telſe eller begårt hans åndring, emedan han ej tillåt fria Teſtamenten och mer, ſom ökte deras makt: Drotning *Margareta* och Konung *Erik* hade gerna ſmickrat Årke-Biſkoparne *Johan Jerechini* och *Johan Håkanſon*, emedan de behöft deras ſtyrka, ſå at de ej kunnat ſtadfåſta Lagen emot deſſe Fäders wilja: I *Eriks* tid war wål et Förſlag dertil på wågen a. 1430, (r); men det kom icke til fullbordan: Imedlertid hade Präſterne dömt på ſit wis och de Werldſlige Herrar på ſit, hvilka ock genom en Förordning i S. Jacobs Kyrka på Norremalm a. 1439 dragit *Urbota-Mål* (s) från Kyrkans Domſtol: Nu måtte åntligen Biſkoparne begifva ſig, faſtän icke med ſin ſkada (*) och *Chriſtoffer* bekräftade Sveriges Lag i Stockholm d. 2. Maj; men ſå höllo dock Präſterne ſig icke altid derwid, utan dömde efter den ſå kallade *Medel-Lagen* ſå wål ſedan ſom tilförene. Konungen reſte derefter (t) til Lödeſe, der alla tre Rikens Fullmäktige åter erkände Kalmare-Förening: Han gaf derpå ſin förſäkran om almån trygghet för hvar man i Norden och ſärdeles, at hans Befalningsmän i Sverige icke i ringaſte måtto ſkulle beſvåra Almogen utom Lag och rått (**): Sedan han afdömt en gammal tviſt mellan Wadſtena- A. C. 1442.

(*) cfr. Lit. Archi-Ep. Nic. Ragvaldi ad Benedict. Algoti ap. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 75.

(**) Oblig. R. Chriſtoph. Lud. d. 11. Junii 1442. ap. Had. ad L. L. Prov. p. 48.

(r) Af det åhret ſins en handſkrifven Lands-Lag, hvarefter *C. Lundius* utgifvit Årfda-Balken, ſom ſå begyns: *Förty thet i ſomligom Lagbokom icke ſkrifwit ſtår om Arf och kommer ofta ſkilnader Manna mellan, tå hafva K. Erik och Rikſens Råd i Sverige och Lagmån med ſamtycko thet ſva ſtadfäſt &c.*

(s) *Enormia Crimina.*

(t) I Stockholm trediedag Pingſt bekräftade han *Geſle*-Stads privilegier, hvilket ock ſkiedde i Upſala a. 1446, ſamt af K. *Carl Knutſon* i Stockholm d. 18. Maj. 1449.

Digitized by Google

A. C. 1442. Kloſter och *Abraham Broderſons* Arfvingar (u), reſte han til Norige, der Årke-Biſkop *Aslak Bolt* i Oplo ſatte på honom Kronan.

6. Under ſin frånvaro hade *Chriſtoffer* i Sverige förordnat en Regering af fem Råds-perſoner, ſom alle kallades Riks-föreſtåndare, Årke-Biſkop *Nils*, Hofmåſtaren *Bengt Jönſſon* (Oxenſtierna) til Saleſtad, *Nils Jönſſon* (Oxenſtierna) til Diursholm, *Erengiſle Nilsſon* (Grip) til Hammarſtad (x) och *Magnus Gren* (y), Riddare, hvarvid Marſken aldeles war uteſluten (*): Denne ſökte imedlertid, at uphielpa Finland och förvarade ſig til andra tider: Han gaf *Raumo* ſamma handelsfrihet ſom Åbo, hvilket ſedan af Konungen ſtadfäſtes (**), och befordrade Åbo Dom-Kyrkas (z) bygnad, ſom på kort tid två gånger afbrunnit

(*) Mand. R. Chriſtoph. Lud. d. Barnabæ A-poſt. 1442.

(**) Lit. R. Chriſtoph. Stockh. d. 25. Jan. 1444.

(u) Den förnåmſte af dem war *Axel Tott* til Hiuleberg. Saken war ſådan: *Pehr Ribbing* hade fordom gifvit Kloſtret *Wapnö* och *Torstorp* i Halland med underliggande gods: Dem hade den måktige *Abraham Broderſon* behållit och gifvit derföre wederlag i Öſtergötland; men wederlaget war Kloſtret lagligen frändömt; ty påſtod det nu ſin erſåttning i faſt jord, hvartil ock Arfvingarne dömdes. Dat. Lödeſe d. Ven. poſt oct. Corp. Chriſti 1442.

(x) Af denne hafve wi den förſta Medaille i Sverige, ſom ånnu år bekant: Man ſer derpå Natt och Dags-wapnet i långden (hvilket kort derefter bortlades, då Griphufvudet i ſtället uptogs) och de orden: *Si Deus pro nobis, quis contra nos*, med öfverſåttning deraf på andra ſidan (v. Collect. C. R. Berch.) *Erengiſle Nilsſon* ſkref *Hamne-Skrå* eller Fiſkare-Artiklar a. 1450. Om hans Fader år tilförene nåmdt (v. ſupr. §. 1.): om hans Fru *Brita Tott* ſkall framdeles talas.

(y) Hans wapn war nåſtan likt det Baneriſka; men blått i ſtålle för rödt: Denna Slåkt kallades ock *Stubbe*.

(z) Dom-Probſte-Åmbetet i Åbo kom i ſtort anſeende,

Digitized by Google

brunnit: Baſelſka Mötet halp åfven dertil genom et ſtort Aflatsbref (*), ſom ingenting koſtade Romerſke Skatt-Kammaren, hvilken tvertom denna tid af Sverige mycket riktades genom Årke-Biſkop *Nils*, ſom derföre af *Felix* V. fick en Faderlig tackſäjelſe (**). *Chriſtoffer* låt nu förſt kröna ſig til Dannemarks Konung i Ribe af Årke-Biſkopen i Lund d. 1. Jan. a. 1443, ſedan han redan undfådt de två andra Rikens Kronor, på det ingen ſkulle ſe, at det endaſt ſkiedt genom de Danſkes enſidiga wal; men denna ſlughet kunde märkas af de enfaldigaſte: Han war eljeſt en mycket förſlagen och tiltagſen Herre: Han anlade nu hvarjehanda ſtämplingar, at underkufva ſig Lybeck med liſt; men det hade ingen framgång (***): Sedan han detta åhr giort Köpenhamn til Dannemarks Hufvudſtad och förbättrat des Stadslag efter gamle Svenſke *Birke-Rätten* (†), reſte han wid wintrens början (a) til Sverige igen, der han a. 1444. utgaf åtſkilliga Stadgar i enſkylta mål (b), hvarvid de Andelige

A. C. 1442.

(*) Indulg. pro Templ. Aboënſ. 8. Id. Mart. 1443.

(**) Lit. Fel. V. ad Archi-Ep. Upſ. Baſel. d. 6. Jul. 1442. A. C. 1443.

(***) Er. Ol. L. 5. Meſſ. T. 3. p. 76. & Holb. L. c. T. 1. p. 630. &c.

(†) Meſſ. L. c. p. 75.

A. C. 1444.

ſom ſes af Kejſar *Fredriks* Bref af Gråz, hvarigenom Probſten *Magnus Nicliſon* och alle hans Efterträdare giöres til *Comites Palatini* med ſamma heder ſom Pfalts-Grefvarne i Tyſkland: Bland andre förmåner hade de den, at *legitimera* all Födſel, ſom hade någon fläck, *Naturales Filios*, *Baſtardos*, *Spurios*, *Manſeros*, *Nothos*, *inceſtuoſos &c.* antingen föräldrarne woro döde eller ej, dock ej om Syſkonen fatte ſig deremot, ej heller ſträckte det ſig til Grefve- och Friherre-Barn. v. Lit. Frid. Imp. in Act. Lit. Sv. Upſ.

(a) d. 8. Dec. i Wadſtena bekräftade han för Kloſtret et hemman *Nordankär* på Dal.

(b) Han afdömde en tviſt mellan *Guſtaf Sture* och *Birger Trolle* om gods, ſom den ſenare köpt af *Jochim*

Digitized by Google

A. C. 1444. efter wanligheten icke blefvo förgåtne (c). Han ſkall wid denna tid hafva fådt bref från en Egyptiſk Sultan *Balthaſar*, den han ſkickat hälſningar, hvilken betygat honom mycken wänlighet och tilbudit honom ſin Doter *Xerxine* (d): men om detta bref icke aldeles

Bragde och nu fick behålla (Stockholm. d. Jov. poſt feſt. Circumciſ. D.). Han tillåt Almogen i Nårdinghundra löſa ſig med 160. mark. om åhret från all Kungelig utgift, undantagande den laglige Skatten (Ib. fer. 5. poſt feſt. Paſch.). Han förböd alt Landskiöp Staden Enköping til förfång (Ib. Dom. Quadrag.). Han gaf Staden Öſthammar fri handel och Siöfart (Ib. in craſt. Joh. ad port. Lat.). Han legde *Wadmulsöen* wid Stockholm af S. Claræ-Kloſter för 16. mark. Stockholmſke om åhret (Ib. fer. 2. poſt Joh. ad port. Lat.). Han gaf Staden Nyköping några holmar i Skiåren utanför (Nyk. Dom. prox. ante Sim. Jud.) och Wadſtena FriMarknad dagen efter S. Brigittæ (Jönk. fer. 6. infr. Oct. Omn. Sanct.).

(c) Han gaf Wadſtena-Kloſter bekräftelſe på Sakören af deſs gods (Stockh. Sabb. infr. oct. Epiph.), Gråbrödra-Kloſtret i Stokholm Frälſebref på gården *Laudeſtad* (Ib. d. 25. Jan.) och Biſkop *Erik* i Strengnäs Förlåning på *Näs* i *Dunker* ſamt på en half Krono-hytta i Noraberg (Tynnelſö fer. 5. poſt Dom. Sexag.). Han tog *S. Andreæ* Chor och Præbenda i *S. Nicolai* Kyrka under ſit beſkydd (Stockh. Sabb. infr. oct. Aſcenſ. Dom.) ſå wäl ſom ock Kalmare-Nunnor (Kalm. d. 1. Aug.), Sigtuna Kloſter (Stockh. in craſt. S. Dionyſ.) och Nådendals, hvilket åfven fick frihet, at utan afgift föra ut och in i Riket ſina nödtorfter (Ib. in craſt. exalt. S. Crucis). Cantoren i Linköping *Suno Olai* fick paſs, at reſa til Rom (Kalm. d. 9. Julii.).

(d) Brefvet är ſådant (ap. Meſs. Theatr. Nob. Sv.): Balthaſar Sultan, *Gudarnes Blodsförvant, ſtändig Herſkare i*

Digitized by Google

les år dikrat af utſkickaden eller någon annan, ſå har det åtminſtone undergådt någon förvandling; ty mycket ſällſamt förekommer det en betänkſam Läſare (*). A.C. 1444. (*) cfr. L. Holb. L. c. p. 635.

7. Wid midſommaren höll Konungen et Samtal med Sveriges och Dannemarks Herrar i Kalmar, der han utgaf et Påbud til Öſtergötland, Småland, Öland och flera

Babylon, Alexander den Store, Regenters Regent i Africa och Konungars Konung i Chaldæen, Perſien, Lybien, Barbariet, Armenien, Aſſyrien, Muſtenien Nubien, Alexandria, Egypten, Parthien, Meden, Meſopotamien och Hyrcanien, den Heliga Grafs Förvarare, önſkar dig hälſa och lycka: Wi hafve nyligen förnummit genom din utſkickade, oſs älſkelig Mag. Johannes *af Europa, at du ſkall wara de namnkunnige Göters ſtore Konung och en Herſkare öfver Norden, nemligen Sverige, Norige och det ſtora Danſka Folk, ſamt Hertig af Bejern och en oöfvervinnerlig Segerherre öfver Göterne, ſom fordom erhållit ſå ſtore Segrar i wåra länder och brakt wåre Högloſtige Förfäder i ſtort betryck; Ty önſke wi din wänſkap och hafve derföre i wåre Gudars Tempel aſlagt wår andakt och tackſägelſe, at Gud gifvit dig ſtor åhra och makt i dina unga åhr: Du må weta, at wi äre beſöka dig perſonligen i Norden med wårt ſtora Skiepp* Zephyrus *och der gifta dig med wår dejeliga Doter* Xerxine: *Derföre hafve wi ſkickat dig detta bref med förårings, ſom är et gyllene kåril fullt af ren Balſam och detta med förbemälte din Tro-Tienare, ſom kan förtälja dig mycket om oſs. Datum Babylon etc.* Utanſkriften är följande: *Cui Dii noſtri favent, de quo in Oraculo noſtro Deorum reſponſa habuimus et in quo forte Spiritus Alexandri Magni operatur, Magno Regi Gelidorum, Hyperboreorum, Svedorum, Gothorum robuſtorum, Danorum et Slavorum, Bavarorum Principi Excellenti, Collaterali noſtro, nobis percharo.* Det enda ordet *Gudar* ſätter Läſaren i tvifvelsmål; ty det är icke Mahometaniſkt.

Digitized by Google

A. C. 1444. flera orter, at hans Fogdar ej skulle befatta sig med Hårads-rått, ingiåld och Sakören, som enskyldt Hå-
(*) Mand. R. Christoph. Kalm. fer. 6. ante nat. Joh. Bapt. 1444. raden tilkommo (*). Han giorde då åfven kunnigt sit giftermål med *Dorothea*, Margrefvens af Brandeburg *Johannis Alchymistæ* Doter, en mycket skiön Prin-
(**) Vet. Chron. R. Rad. p. 368. sessa, som då knapt fylt sina femton åhr (**): Hon fick i Sverige Örebro-Slott och Låhn til Lifgeding. En mårkelig tråta upkom på detta Möte om Fôr-trådet mellan de Andelige Fåder: Lundiske Årke-Biskopen *Tuve* (e) lät fôr sig i högtidelighet båra det dubla Korset, som et kånnetekn af ôfvervålde: Biskoparne i Linköping, Strengnås och Wexiô klagade in fôr Rådet, at denne Prelat på en annans grund ôfvade sin höghet: *Tuve* hade inga skiål, at pocka: Han fôrsåkrade, at han endast giort detta af kårlek til Korset och Konungens nårvaro til prydnad, icke påstående ôfver Sverige någon Primat-rått, som lån-gesedan uphôrt: Han wille gerna tillåta Årke-Biskopen i Upsala samma heder i Dannemark (***). Sedan *Christoffer* i Örehamn låtit utfårda sit ôpna bref
(***) Mess. T. 3. p. 77. mot all wåldgåstning och fredsbrott i Sverige, mot Åmbetsmåns egennytta och Fogdars hårdhet emot Almogen, som af dem hindrades, at hugga på Al-
(†) Manif. R. Christoph. Ô-rahamn. fer. 2. post fest. S. Jac. 1444. månnings-Skogar, hvarjemte ock fôlgde bekråftelse på åtskillige Råfsta Tings- Lagmans- och Håradsdo-mar (†), war han långe herifrån borta och lagade sig

(e) Han war en fattig Borgare-Son från Wiburg och fôrde sedan en Lilja i wapnet. Han fick fôr sin Dom-kyrka *Nicolai V.* Bulla på siu åhrs aflat och likså många 40 dagar fôr dem, som besôkte henne på S. Knuts dag. d. Rom. XI. Kal. Jan. 1447.

Digitized by Google

ſig ånteligen til ſit brållop (f), ſom ſkiedde i Köpenhamn Söndagen efter Bartholomæi a. 1445. De Svenſke och Danſke tykte intet om denna högtid, emedan Beyrar och flere Tyſkar blefvo dem föredragne och högre firade: Hon warade icke heller längre, ån tre dagar, med temmelig ſparſamhet (*). Bruden fick 45000 Florener af de tre Riken i morgongåfva, hvaremot hennes Fader ſkulle gifva Brudgummen i hemgift 30000 Renſka Gyllen, dem han dock aldrig utbekom (**). D. 14. Sept. ſkiedde *Dorotheas* Kröning; men Sverige hade af deſſa härligheter ſtörſta kånningen: Et ſtort Skiepp, ſom war laſtadt med all den ſkatt *Chriſtoffer* i detta Rike ſamlat altſedan ſin ankomſt, och nu ſkulle hämta Drotningen, blef aldeles borta (***), hvilken ſkada räknades til 100000 mark. (†). Den olyckan hände i det ſamma, at en trediedel af Stockholm lades af wådeld (g) i aſka (††). A. C. 1445.

(*) Chron. R. Had. p. 368. &c.

(**) L. Holb. L. c. p. 633.

(***) Id. L. c. p. 630.

(†) Kranz. H. Dan. L. 8. c. 24.

(††) Meſſ. T. 3. p. 77.

8. Förſt på åhret 1446. reſte *Chriſtoffer* til Sverige (h) med ſin unga Drotning och ſå ſtort följe, at A. C. 1446.

(f) Hans Brållops-bref til *Elſa*, *Otto Nilſons* Fru, war ſå lydande: *Weten, at Wi med Guds nåd wele hålla wårt brållop förſte Söndag efter Bartholomæi näſtkommande her uti Köpenhamn: ty bedie Wi kårligen, at I råtten Eder derefter, ſå at I kommen hit til Oſs Söndagen för Bartholomæi dag och faren ut med Oſs mot Wår Fåſtemö, och at I för wår ſkuld reden Eder koſteligen ut med koſteliga kläder, Smyckeri och med Eder föreſpånde Karm och fagre håſtar och wål utredde Svenner, ſå ſkolen I wara Gud och Oſs wålkomne.* v. Holb. L. c. p. 632.

(g) Åhret derefter upbrann S Clara-Kloſter.

(h) I Jönköping d. 21. Jan. afdömde han en tviſt mellan

A. C. 1446. at allenaſt för håſtarne i hvart nattlåger åtgingo 600 fierdingar korn: Denna förtåring war ſå mycket kånbarare, ſom Sverige detta åhr plågades af hunger, peſt och hvarjehanda ſvårigheter, ſårdeles ſom den afſatte Konungen på Gotland bortröfvade alla med utrikes Spannemål ankommande fartyg (*): Almogen öfver hela Svearike måſte blanda Bark i ſit Bröd, hvaraf *Chriſtoffer* fick det namnet *Barka-Konung:* Han lät ej almånna nöden gå ſig mycket til ſinnes: När man för honom klagade öfver *Eriks* Siöröfveri, ſvarade han med ſkiåmt, at *hans Morbroder ockſå ſkulle lefva: Han kunde ej få födan bland Gotlandsklipporne på låttare ſätt.* Sine Tyſke gunſtlingar gaf han Förlåningar för intet; men de Svenſke måtte för hvart Låhns-bref i Cantzlie-bord betala 20 Nobler, hvaraf hälften tilföll Konungen: Dock, ſådant hade ingenting warit, om icke ſtrax derpå en annan, ſedan den tredie och ſåledes 6 eller 7 perſoner efter hvarandra inom kort tid fått en och ſamma förlåning, hvarvid lika mycket hvar gång ſkulle betalas: Deraf mente *Chriſtoffer* åga dubbel nytta: at ſkaffa ſig penningar (**) och at giöra de Svenſke Åmbetsmän ocnige (***): Det förra lyckades honom, at han ſamlade en ſkatt af 100000 gyllen; men af det ſenare hinde icke hans lifstid, at afbida frukten. Änteligen blef *Eriks* röfvande på Gotland alt för odrågeligt: Han hade i Skiårgården borttagit ſin ſtora Stockholms-Skiepp, laſtade med koppar, järn och annat gods (†), ſå at *Chriſtoffer* ej långre kunde wågra, at påföra honom krig: Sedan denne Konung

(*) Id. L. c.

(**) L. Holb. T. I. p. 629.

(***) J. Wild. H. Pragm. p. 411.

(†) Er. Upſ. L. 5. p. m. 357.

Anders Nilsſon, Riddare af Drotningholm, och *Birger Troile* om gårdarne *Birkenäs*, dem *Trollen* wann.

Digitized by Google

nung i Stockholm underſkrifvit *Hedemora*-Stads Marknadsfrihet (*) och andra ſmå anſtalter (i), kallade han Mørſken til ſig från Finland med ſkiepp och folk: *Cirl* infann ſig ſtrax och begåfvade Konungen med dyra pelsvårk och andra den ortens alſter: De följdes derpå til Gotland; men hela detta Tåg ſtadnade i et ſamtal mellan begge Konungarne, hvarvid ingen annan fick wara tilſtådes. A. C. 1446. (*) Lit. R. Chriſtoph. d. 17. Mart. 1446.

9. Krigsfolket fick hemlof och *Chriſtoffer* reſte ſtrax til ſin Drotning i Kalmar; men på wågen war han i ſiönöd och förlorade et af ſina båſta ſkiepp med rik ladning i penningar och wahror: Han fortſatte ſedan reſan til Dannemark och *Erik* med lika djerfhet ſit kaprande på Gotland: Mørſken tilböd wål, at angripa honom; men åhrstiden war förliden, ſå at han måtte wända om igen til *Svartſiö*, der han d. 29 Sept. giorde bröllop åt ſin Doter *Chriſtina*, ſom fick Riksrådet *Erik Erikſon* (Gyllenſtierna) af *Danſtorp* (k) och blef den Slåktens Stammoder (l): Han war med Konungen icke nögd, ej

(i) Han minſkade antalet af Borgmåſtare och Råd i Wadſtena (d. 9. Jul.), bekråftade *Gripsholm* för Gref *Hanſes* arfvingar (Sobb. prox. ante Dom. Quadr.), gaf Gråbrödrakloſtret i Sörköping ſit Skydsbref (in craſt. B. Matth.) och åfven Helge Andshuſet i Stockholm (d. 28. Jul.) &c.

(k) Son af Danſka Riksrådet *Erik Nilsſon* til *Danſtorp* och *Görvel Eriksdoter Lunge:* A. 1449. war han Höfvidsman på Borkholm och 1456. Lagman i Tiohårad ſamt Riks-Hofmåſtare. Han fick *Foglevik* med ſin Fru och dog 1477.

(l) Hon lefde ånnu ånka a. 1478, då hon och hennes

Digitized by Google

A. C. 1447. heller Konungen med honom: *Chriſtoffer* utruſtade a. 1447. en Flotta af alla tre Riken, ſom lade ſig i Sundet och upbrakte en ſtor hop Engelſka och Hollåndſka Skiepp, hvilka redan den tiden ſökte bemåſtra ſig Handelen i Oſterſiön: Deraf giorde han ſtore rikedomar, hvilka, tillika med de ſkatter han drog ur hela Norden, ſamlades til Köpenhamn: Man giſsade, at han dermed, likſom hans Morbroder, wille öfvergifva ſina Riken; men han förklarade kort för ſin död, at han årnade med alla krafter anfalla Lybeck, til hvilken Stad han hade et begårligt öga (*): Förſt wille han likwäl förſäkra ſig om de Svenſka ſakerne, emot Marſkens myndighet, och utſatte en Riksdag i Jönköping til Trugondedag Jul näſta åhr; men på wägen dit dog han af en Stickfluſs i Helſingborg d. 5. Jan: a. 1448 (m). Ärke-Biſkop *Nils* i Upſala, ſom högt älſkade honom, tog ſig deraf få når, at han äfven afled d. 17 Febr. (n), lämnandes platſen åt *Jöns Bengtſon* (Oxenſtierna) af *Saleſtad*, gamle

(*) Anon. Chron. Dan. ap. Holb. L. c. p. 633.

A. C. 1448.

Arfvingar unte Wadſtena-Kloſter *ena guldtaflo, alla fulla kagda med helgodoma* &c. ſom hennes Fader dit teſtamenterat för ſig, ſina två Huſtrur, Barn och efterkommande *i Siälarykt och til åminnelſe intil Domen i allom högtidom och famqwämdom*, då taflan med andra Helgedomar ſkulle *tes och lyſas i marin för Almoganom* &c. v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 325.

(m) Wid den tiden woro i Sverige faſeliga Stormwåder, ſom kullkaſtade hus, ſkogar och ſtore ſtenar.

(n) Han och hans Capitel hade d. 28 Maj. 1446. beſlutit, at *Stäket* ſkulle upbyggas, wårdas och af en Edſvuren Höfvidsman innehafvas (v. Peringſch. Mon. Ull. p. 162.). Domkyrkan ſkaddes mycket, då en del af Upſala afbrann a. 1447. v. Meſſ. T. 3. p. 78.

Digitized by Google

gamle Drotſens *Chriſter Nilsſons* Doterſon, och ſåledes Marſkens Fiende, ſom ſtrax af Domherrarne (o) waldes och ſtadfäſtes både af Påfven (*) och Mötet i Baſel (**). Prelaren hade icke haft orått, om han mätteligen ſörgt *Chriſtoffers* död; ty jemte ſina fel ägde denne Konung många goda egenſkaper: Han war wäl lösaktig och wälluſtig: Han ſlog wäl de alfvarſammaſte ſaker bort i ſkiämt och hade en bitande qvickhet; men han war derhos from och ſogelig: Då en gång de Svenſke och Danſke klagade, at de främmande innehade ſå många förlåningar, gaf han alle ſådane på en gång afſkied (***). Til de Danſke ſade han på ſit ytterſta: *I hafven anſett mig med onda ögon likſom min Mörbroder: Gud gifve det ej mer warit Eder, än hans ſkuld, at han öfvergifvit ſina Riken* (†). Hans Svenſka Mynt åro ſlagna i Stockholm och Åbo med tre Kronor och hans namn (††). A. C. 1448.

(*) Confirm. Nicol. V. Rom. Kal. Apr 1449.

(**) Ratif. Concil. Baſil. d. 27. Apr. 1448.

(***) L. Holb. T. 1. p. 631.

(†) Kranz. H. Dan. L. 8. c. 25. ap Holb L. c.

(††) E. Bren. Theſaur. Tab. 7.

10. Rikſens Herrar inſunno ſig i Jönköping; men från Dannemark war ingen til möres, utan blott med tidningen om Konungens död: Man walde derföre tvenne Rådsperſoner til Riks-Föreſtåndare, *Bengt* (Oxenſtierna) af Saleſtad och Brodren *Nils Jönsſon* af Diursholm, utſättandes et Möte i Stockholm til Helga Lekamens dag, dit åfven Marſken kallades ur Finland. Från Monarkiens begyn- *RIKS-FÖRESTÅNDARE.*

(o) Kaniken *Carl Ingevaldſon*, ſom tillika med *Birgerus Magni de Helnis* fick Påfvens bekräftelſe, på en Probſte-Fullmakt (Rom. Kal. Apr. 1449.), war i Baſel och förde derifrån den nye Årke-Biſkopens *Pallium*, det honom ſkulle påſättias af Biſkoparne i Linköping och Strengnäs.

Digitized by Google

A. C. 1448. nelse hafva wål altid Sveriges jordägare och Odalsmän ågt sin fulla rihet, så at Riket ej annat warit, ån en samling af temmeligen stora Husbonde-styrelser (*); men aldrig war Aristokratien så högt stigen som i 13de, 14de och 15. Seclerne (p): De högste Herrarne i landet gingo efter Lagen i wisa mål med Konungen i jämlikhet: Deras *Halds-Rätter* woro sielfrådige och orden åro icke tvetydiga i 21. §. af Kalmare-Beslut a. 1483. som så lyda: *Skall ock hvar god Man, Andelig och Werldslig, wara Konung öfver sin egen Landbo* (**). Sällan kallades Borgare och Bönder til Riksdagar, utan då antingen wåpnade röster behöfdes eller någon wis ensidig affikt war på färde, som dock altid af någon Herre anstältes: Dese myndige besutne Män, som woro antingen Prelater, Lagmän eller Låhns-Herrar, måst alle liksom födde och sielftagne Rikens Råd, styrde Riket som de behagade: I synnerhet tilvållade de sig Konungaval. Til Mötet i Stockholm samlade sig Kårnan af Sveriges Adel och Marsken kom från Finland med et ansenligt följe (q). Andeliga Makten genom Ärke-Biskop *Jöns* och hans Farbröder Riks-Föreståndarne, som innehade Stockholms-

(*) cfr. supr. P. 1. c. 3. §. 8. it. C. 15. §. 3.

(**) cfr. J. Wild. Hist. Pr. p. 460. 470.

(p) At Konunga-Styrelsen warit skrifven af en Man, som redan detta betraktat, kan ses af dess 1sta Balk. 16. 17. 18. §. §. et sequ.

(q) Förut hade han i Wiborg gifvit den Staden Skydsbref (d. Mart. ante fest. Pentec.) och afflagit en fordran, som Kloftret giort i anledning af et *Bo Jonsons* bref på Laxfisket i Kymene: Hans skiäl war, at Kronan kunde det ej ombåra, hälft som Wiborg war et gräns-fäste mot Hedningarne (Wib. in prof. B. Sigfr.).

Digitized by Google

holms-Slott, påstod, ; at ingen Konung kunde wäljas utan i Halmstad af alla tre Rikens Fullmäktige efter Kalmare-Förening; men de Werldslige wille hafva en infödd Konung: De svarade, at Kalmare-Förening redan af Dannemark först war uphåfven genom *Christoffers* wal: På den foten borde hon tagas i Sverige och på samma sätt anses hon af Norige (*): Hon lände desutan Riket, långt ifrån nyt-ta, til wanheder och fördärf. A. C. 1448. (*) v. supra §. 5.

11. När trätan mellan begge Partierne war som häftigast, tänkte Årke-Biskopen afbryta Mötet genom sin bortresa til Upsala; men hans Farbröder *Oxenstiernorne* lågo sig jemte Marsken sättias på Konunga-Förslaget: Det war en alt för snickrande retelse, at emotstå: De wille wåga på sin lycka: De låto strax två Prelater och två Riddare samla rösterne; men de fingo tillsammans ej mer än 5, når *Carl Knutson* (Bonde) d. 20. Junii genom 63. blef samdräkteligen utropad för Svea- och Göta-Konung (**). Han kallas gemenligen *Carl den Ottonde*; men bör med rätta heta *den andre* (r); ty *Carl Sverkerson* war den förste Konung i Sverige af det namnet: Det är först i 16de Seculo som man utan grund i wår gamla Historia (***) gifvit oss sex *Carlar* förmycket (s). Årke-Biskо- (**) Er. Upl. L. 5. & 6. CARL KNUTSON. (***) cfr. supr. P. I. c. 15. §. 1. in not.

(r) Så kallas han ock på sin Drotnings Grafsten i Wadstena, der orden så lyda: *In hoc Sepulchro quiescit inclyta Regina Domina* Catharina, Caroli Secundi, *Svecorum, Gothorum et Norvagianorum Regis Conjux et Generosi Domini Caroli Ormonis, Militis aurati Regnique Consiliarii Filia.* v. Had. in Chron. R. p. 406.

(s) At fylla antalet, har man tagit hielp af gamla Tro-

Digitized by Google

A.C. 1448. ſkopen blef af tidningen om walet beſtört; men kom dock til Stockholm och erkände *Carl*, ſom gaf honom Olanda- och Norunda-Hårader i Upland til förlåning. Konungen hyllades på *Mora-ång* d. 28. Junii (t), krönтes i Upſala d. 29, då han dubbade tretio tre Riddare (*), och lät den 2. Julii (u) låtta Kronan på ſin Drotning *Catharina* (**): Han bekräftade ſedan både almänna och enſkylta friheter (x), gifvandes Kloſtren och flera Andeliga inrättningar Skydsbref, ſå at Präſterne ej kunde klaga, at han ju, ſå wida billigheten någonſin tillåt, war dem bevågen (y): Det war ej underligt, at han ſtrax efter

(*) Chron. R. Had. p. 380.
(**) Meſſ. T. 4. p. 2.

janſka Konunga-Huſet och Gud wet hvar (cfr. Peringſch. Bibl. Åttart. &c.); men man will nu mer ej weta af ſlika dikter: K. *Carl den Nionde* år med rätta den *Tredie* och ſå widare; men wi kunne dock med alt detta ej åndra wanan: Wi måſte bruka de wedertagne och ſå högt wördade namnen, den *Tionde*, *Ellofte* och *Tolfte*.

(t) På en af Mora-Stenar läſes detta: A. 1448. d. 28. Junii electus eſt Nobilis Vir, Dominus *Carolus Canuti*, Miles etc. v. ſupr. P. 1. c. 7. §. 23. in not.

(u) Årke-Biſkopen invigdes ſamma dag.

(x) d. 18. Oct. gaf han Riddaren *Göſtaf Algotſon* (Stures) Ånka *Måreta Ulfsdoter* i ſin lifstid halfva Tomt- och Sakören af Strengnäs-Stad ſamt *Birkeſtad* och *Toretuna* Soknar i Wåſtmanland. Han teknade Wiborg-Stads friheter (Stockh. fer. 6. Pentec. 1449.), han gaf *Kort Svarte* bref på gods i Tavaſtland (lb. d. 1. Maj.) &c.

(y) I Stockholm d. 14. Junii ſtadfäſte han *Stäket* för Årke-Biſkop *Jöns*. *Nådendals*-Kloſter togs i förſvar och fick några gårdar (Stockh. d. 10. Jul.), *Kalmare*-Kloſter fick det ſamma (Borkh. d. 6. Aug.) jemte Riſinge på Öland (Kalm. d. 19. Sept.): Åfven ſå fingo *Helge-Ands-Huſet* i Stockholm (fer. 5. infr. Oct. B. Mart.),

Digitized by Google

efter ſin Kröning begärte af Påfven en Råfſt öfver Kloſtren, at utrenſa deras laſter och miſsbruk; ty deruti hade de gruſveligen tiltagit: Årke-Biſkopen fick ock befallning från Rom om den ſakens wårkſtållighet (*). *Carl* utgaf jemwål efter nye Konungars plägſed en Gårdsrått, lika lydande med K. *Eriks* af Pomern, ſå wål ſom ock en Stadga om Almån Landsfred, med ſtränga ſtraff för alla brott deremot (**), och påböd en Giård til ſin Eriksgata (***), den han red kort derefter (yy). A.C. 1448.

(*) Lit. Nicol. V. Rom. d. 8. Mart. 1449.
(**) Manif. R. Car. Kan. ap. Had. ad L. L. prov. p. 50.
(***) Mand. R. Car. Stockh. d. 10. Oct. 1448.

Xxxx 12. *Chri-*

S. *Örjans* gård på Norremalm, H. *Kors*-Capell på Södermalm och i ſamma bref Fårjan med Fårjekarlen wid Sigtuna (Stockh. d. 24. Nov.), *Wreta*-Kloſter (Wadſt. fer. 3. ante feſt. S. Thom.), *Juleta* (Stockh. in craſt. B. Math. 1449.), *Fogdö* (Ib. fer. 3. poſt Dom. Quaſim.), *Sigtuna* (Ib. d. 3. Maj.), *Riſeberga* (Arb. d. 12. Junii.), *Sidla-Choret* i Stockholms Stor-Kyrka, det Konungen inråttade d. 2. Maj för ſine Föråldrars Siålar til en Måſsa hvarje S. *Gregers* dag, gifvandes dertil godſen *Bejerſtad* och *Öſtberga* (Ib. d. 3. Maj.), *Helga-Likama*-Prebenda i Åbo, ſom Biſkop *Magnus* inſtiktat (Ib. fer. 6. infr. oct. viſ. Mar.), ſielfva Åbo-Stols och Stifts Privilegier (Ib. fer. 2. poſt oct. viſ. Mar. it. an. ſequ. Dom. infr. oct. Joh. Bapt.), *Präſtebolen* på Åland (Ib. in craſt. S. Brig.), *Aſkaby*-Kloſter (Stegeb. d. 15. Jul. 1450.), *Wadſtena*, ſom ock fick frihet på Sakören och bekråftelſe på *Wårfru-Penningen* (Stockh. fer. 6. infr. oct. S. Mich. it. d. 4. Oct.), *Nydala*, ſom jämwål fick et Åhlfiſke i *Anderſtad* (Nyd. d. 4. Jan. 1451.), *Gudhem*, ſom wann et Laxfiſke i Wårmeland (Skar. d. Lun. ante S. Scholaſt.), *Gråbröderne* i Stockholm, ſom erhöllo bekråftelſe på en grund wid Wåtö-Kyrka i Roſlagen (Stockh. d. 20. Jul. 1453.) &c. &c.

(yy) Utlåningar woro denna tid ſå litet bekante om Svenſka ſakerne, at *Æneas Sylvius* (de Stat. Eur. c. 33.) giör

Digitized by Google

A. C. 1448. (*) v. supr. §. 4.

12. *Chriſtoffer* hade tvertemot ſin förſåkran (*) utfört från Sverige til Dannemark ſtore ſkatter: Dem fordrade nu *Carl* tilbaka och wille jemväl återtaga Gotland, ſom af *Erik* innehades: Han ſkickade dit troppar under *Birger Trolle* och *Måns Gren*, ſom ſlogo några af fienden i Flens-wiken och belågrade Wisby, medan han ſielf förſåkrade ſig om Öland. De Danſke, når de ſågo de Svenſkes ögon öpnade, hårmade icke deras lydaktighet wid förra Konungavalet, utan gingo ſielfve, likſom af en wana, från Kalmare-Förening: De anbudo förſt Kronan åt Hertig *Adolf* af Holſten; men då han den wågrade, walde de d. 27 Sept. på hans anviſning Gref *Chriſtian* af Oldenburg (z) til ſin Konung (a), ſom åhret derefter gifte ſig med Änkedrotningen *Dorothea* (**): Denne, långt ifrån at gifva de fordrade penningar tilbaka, ſkickade folk til Wisbys undſättning, hvarom *Erik* hemligen anhållit emot löfte om he-

(**) Holb. Deſcr. Dan. & Norv. p. 200.

af *Carolo Canuti* två bröder, ſåjandes, at *Canutus*, faſtån yngre, blef utvald fram för *Carolus*; men måtte dock wika (cfr. Spondan. Annal. Baron. T. 2. p. 7.): *Alardus* (Rer. Nordalb. ap. Weſtphal. T. 1.) kallar denne Konung *Carolus Cranzius*.

(z) Af en urgammal Stam altifrån *Walpertus* och hans Son *Dietericus*, Grefvar af Ringelheim och Oldenburg i början af 900-talet. *Chriſtians* Fader war *Theodoricus den lyckelige* och hans Moder *Hedevig*, Hertig *Adolfs* af Holſten Syſter, ſom herſtammade af Danſka Huſet; ty hon war *Waldemari* III. Syſterdoters Doter. v. Holb. H. D. T. I. p. 638.

(a) En Danſk Adelsman *Knut Gyllenſtierna* giorde ſig då ſtort hopp om Kronan, hålſt ſom han war mycket gynnad af Änkedrotningen. v. Hvidf. ap. Holb. L. c.

Digitized by Google

hela Oen: Han kunde dock ingenting uträtta: Han miſte tre ſkiepp och 500 Matroſer, hvarmed Staden d. 5 Dec. föll i de Svenſkes händer och *Wisborg* ſå ſtarkt inſpårrades, at beſättningen redan förtärde 60 häſtar. Alle Gotlands Invånare gufvo då wid Nyåhret 1449. ſin förſäkran, at evärdeligen, liklom altid tilförene, blifva Sveriges trogne underſåtare (*); men *Birger Trolle*, i *Måns Grens* frånvaro, lyſtrade til *Eriks* föreſtållningar: Denne landlöſe Konung tilböd på bevekeligaſte ſätt, at afſtå Wisborg och hela Gotland emot Öland och Borkholm i ſin lifstid: *Trollen* reſte ſielf til Konungen med detta anbud; men derigenom fingo de belägrade luft, at ſkaffa ſig lifsmedel, och det war alt hvad *Erik* önſkade: *Carl* märkte ſådant och ogillade *Trollens* efterlåtenhet: Han wille dock på ſin ſida icke hindra förlikningen, utan lände *Trollen* tilbaka med befallning til ſin Måg *Erik* (Gyllenſtierna), at ſtrax til K. *Erik* aftråda Borkholm och Öland (**), affärdandes derjemte *Gren* med friſkt folk, at taga Gotland i beſitning; men imedlertid hade *Erik* fått nya löften från Dannemark: *Chriſtian* hade förklarat Sverige krig och förſt i Maj infallit i Sunnerbo-härad i Småland; men blifvit af *Carl* tilbakadrifven, ſom nu beſåſte *Stegeholm*, *Romlaborg*, *Kinnaholm*, *Öreſten* och *Ekholm*: Detta förſtörde *Eriks* ſidſta anläggning; men *Chriſtian* ſkickade honom *Olof Axelſon* (Tott) med fagra ord och en Flotta af 150 ſegel, ſå at han afſtod Wisborg: Dock, den ſvage Herren ångrade det på ſtunden; ty han fann ſig ej ſäker i de Danſka händer, utan flydde för ſidſta gången öfver til Pomern (***): I det ſamma kom ock *Chriſtian* ſielf med ny ſtyrka til Gotland:

A. C. 1448.

A. C. 1449.

(*) Oblig. Gotl. Wisb. in oct. S. Innoc. 1449. ap. Had. ad Clr. R. p. 151.

(**) Lit. R. Car. Kan. Stockh. d. 25. Febr. 1449.

(***) v. ſupr. c. 16. §. 36.

Digitized by Google

A.C. 1449. *Gren* war då endaſt omtänkt, at fôrſvara ſig: Han ſlôt i Garne d. 18 Julii med *Olof Axelſon* et rent ſtilleſtånd til nåſta Påſk, inom hvilken tid Wisby ſkulle Sverige tilhôra (*): Detta aftal brôt likvål *Chriſtian* ſielf tio dagar derefter: Han tånkte ôfverrumpla *Gren* och begynte ſkiuta eld på Staden; men blef af de Svenſke tilbaka drifven med 300 Mans fôrluſt. Ånteligen utråttade han med liſt hvad han ej fôrmåtte med makt och lockade *Gren* den 31 Julii, at taga hela Öen af ſig i fôrlåning: *Carl* måſte låta ſig nôja med denna dagtingan: Han hade tilbudit Danſke Konungen, at begge ſkulle från Gotland kalla deras folk och låtta Öen antingen i Preuſiſke Hårmåſtarens eller Hanſeſtådernes wård til deſs ſaken i godo kunde afgiôras genom en Sammankomſt antingen i Kalmar eller i Halmſtad inom d. 1. Julii nåſtkommande (**); men det blef dock wid ôfverenskommelſen i Wisby (***) af det innehåll, *at Svenſka Krigsfolket ſkulle bortdraga, denne Gotländſke tviſt hvila til Mårtensmåſſan a. 1450. och imedlertid alt i wänlighet biläggas på et Môte i Halmſtad nåſtkommande d. 1 Maj eller alreſtaſt til Midſommaren*, hvilket ſtrax af *Chriſtian* bekråftades (†).

(*) Transact. Garn. fer. 6. ante B. Marg. 1449.

(**) Lit. R. Car. ad R. Chriſt. circ. aſſumt. Dom. 1449.

(***) Tract. Wisb. d. S. Petr. ad vinc. ap. Had. p. 156.

(†) Ratif. R. Chriſt. Wisb. d. S. Petr. ad vinc. ap. Had. p. 158.

13. Norige fann ſig likſom Sverige icke längre bundit til Kalmare-Fôrening (††): Det hade i alla tider genom ſin åldre Konunga-ått, ſom herſtammade från Upſala, genom den yngre af Folkunge-huſet, genom ſielfva Naturen, ſom ſammanfogar begge Riken, och genom likhet i ſinnelag, ſeder, ſpråk och nåringsmedel haft mer Svenſka, ån Danſka bôjelſer: Deſsutan hade den nye Svenſke Konungen i Norige både ſlåkt och wånner, hvaribland war *Aſlak Bolt*, Rikets Årke-Biſkop,

(††) cfr. Confœd. Sv. & Norv. Kalm. d. S. Laur. 1441. v. ſupr. §. 5.

Digitized by Google

få at *Chriſtians* utſkickade til Wiken och annorſtädes ingenting utråttade: Större delen af Norſka Ständerne ſkickade wid Påſketiden til Bohus ſine Fullmäktige, ſom aldeles förente ſig med Sverige och erkände *Carl* för ſin Konung (*), hvilket ock de efterföljde, ſom höllo ſig til *Froſta*-Ting (**), och ſedermera Inbyggarne i *Berens* Biſkopsdöme, hvilkas bref til *Carl* beråttar, huru några af Danſka Rådet giort all ſin flit, at öfvertala dem; men de wille heller blifva wid Sverige, ſom de af ålder warit (***). *Carl* hade kallat Svearikes Ständer til Arboga d. 29. Sept. (b): Der underråttade han dem om Gotländſka Sakens miſsöde och om ſit wal til Norſke Thronen: Sedan de tackat honom för hans ömhet om Rikets bäſta och lofvat alt biſtånd til deſs fråmjande, tågade han med 500 Svenner til häſt genom Wärmeland til *Hambre* på Hedemarken i Norige: Der war anſtält et ordenteligt Konungawal, ſom aldeles utföll til *Carls* förmån (†): På förſlaget hade eljeſt warit flere, ſom fått ganſka få röſter, nemligen Konung *Chriſtian*, Drotſen *Sigvard Jonſon*, Grefven af Orkenöjar, och åfven den afſatte Konungen, ſom flytt til Pomern: *Carl* blef då enhälligt utropad d. 21. Oct. hvarpå Invånarne i Römarike ſkickade honom et lårſkilt Walbref (††): Han drog dermed öfver fiällen til Trondhem, der han af Årke-Biſkop *Aslak* d. 20. Nov.

A. C. 1449.

(*) Transact. Ord. Norv. Bohus. die Ciner. 1449. ap. Had. ad Chr. R. p. 152.

(**) Concluſ. FroſtaTing. d. 17. Jun. ap. Had. p. 153.

(***) Lit. Veran. d. Vos. d. Math Apoſt. ap. Had. ad Hiſt. S. Ol. p. 92.

(†) Confed. Hambr. d. 11000. Virg. 1449. ap. Had. ad Hiſt. S. Ol. p. 95.

(††) Submiſſ. Römer. Ullinghoff. fer. 3. infr. oct. omn. Sanct. 1449.

(b) I Arboga in prof. S. Brig. befalte han Södermanna-Lagman *Joan Carlſon* (Ferla) wårkſtälla Domen, ſom Strengnäs-Capitel erhållit emot *Bo Jonſons* arfvingar (v. ſupr. § 1.), fårdeles, at det måtte inrymmas i den pant, ſom Gref *Hans* hade af Riket i kraft af *Bo Jonſons* fordringar.

Digitized by Google

A. C. 1449. Nov. emottog Norska Kronan med mycken prakt,
(*) Capitulat. R. Car. hvarvid han gaf sin Kungeliga förſåkran (*), bekräf-
Norv. dat. ap. Hvid. p. 849. tade alla Ståndernes friheter och dubbade tiugo Rid-
(**) L. Holb. H. D. T. 1 p. 643. dare (**). Til detta wårks ytterligare styrka ikrefvo
et Ejusd. Defer. D. & Norv. p. 201. samtelige Noriges Inbyggare Nordan- och Sunnan-fiälls et bref til Konungen i Dannemark med uprik-tig beråttelse om deras beslut (c), hvaraf de orden
(***) Lit. Ord. Norv. Trondheim. d. Lun. post fest. S. Clement. 1449. åro märkeliga: *Wi wiljom aldrig hafva någon Tyſkan eller Danſkan Konung* (***). Sit nya Rikes
(†) Er. Upſ. L. 6. p. m. 508 styrelse anförtrodde *Carl* åt tvenne dess infödda Råd *Aſlak Turſon* och *Einar Fluga* (†), hvarpå han d. 24. Nov. reste genom Jämteland til Sverige; men knapt war han wid Jultiden i Stockholm kommen i ro förån han måtte skynda tilbaka, at stilla et uproor af *Hartvig Krumedik*, Höfvidsman på Aggerhus, som dock tvingades, at afbida i stillhet hvad Halmstad-Möte kunde besluta. Detta år hugnade
(††) Chron. R. Had. p. 394. 397. sig Norden af en hårlig årsväxt; men wintren derpå war så stark, at de störste Forsar stadnade (††).

14. Til den i Halmstad beramade Sammankomsten gaf *Christian* och Danska Rådet ej allena leide-
(†††) Lit. Sen. R. Dan. Köpenh. in craſt. Sim. & Jud. 1449. bref för de Svenske Fullmäktige (†††), utan hade åfven i sielfva Sverige många hemliga stämplingar med Årke-Biskop *Jöns* och Prästerskapet, at giöra Rikens Herrar skilgaktige och wände från *Carl* deras sinnen; De Andelige kunde ej tåla en Konung, som wille regera allena, utan at lämna dem, som altid under Ri-

(c) Jag vet ingenting som felas i detta wals laglighet, så at L. Holberg (D. H. T. 1. p. 655.) fåfängt mödar sig, at finna skiäl deremot i den ändring, som Norske Ståndene antingen lockades eller trugades, at giöra deruti a. 1451.

Digitized by Google

Rikens förening warit wanligt, en ſtor del af Styrelſen, och hos de Werldſlige war afvunden ſnart hågad, at heller ſe på Thronen den ſämſte Främling, än en wederlike. *Carl* höll en Riksdag i Arboga tre wekor för Pålk a. 1450. och utnämde tolf Fullmäktige til Halmſtad-Möte (d), ſom fingo befallning, at ingenting eftergifva hvarken i anſeende til Norige eller Gotland; men af Ärke-Biſkopen och *Måns Gren* förledde ſlogo de honom til ſtörre delen felt; De kommo til Halmſtad ſidſt i April och ingingo med de Danſke, ſom ſmickrade dem i högſta måtto, en för *Carl* obehagelig dagtingan: *Hvargång någondera Thronen blef ledig, den Svenſke eller Danſke, eller ock begge, borde tolf af hvardera Rikets Råd ſamlas i Halmſtad inom tolf weckor, at wälja Konung: Hvilkendera, ſom öfverlefde den andre*, Carl *eller* Chriſtian, *ſkulle blifwa deſs Eftertrådare, ſå framt deſſe tolf derom kommo öfverens: Kunde det ej ſkie; ſkulle det Konung-löſa Riket imedlertid wälja ſig en Föreſtåndare: Woro begge Konungarne afledne, ſkulle en ny wäljas öfver begge Riken, ſom i etdera war född, dock at man förſt höll ſig wid Konunga-Sönerne, om ſådane funnos, aldeles efter Kalmare-Förening, ſom ſkulle blifva i ſin fulla kraft: Tåktes* A. C. 1449. A. C. 1450.

(d) Deſſe woro Biſkop *Nils Kenicius* i Linköping, *Bengt Guſtaffon*, Electus i Skara, *Helmike*, Dekn i Upſala, *Måns Gren*, *Erik Erikſon* (Gyllenſtierna), *Nils Jönsſon* (Oxenſtierna), *Erik Axelſon* (Tott), *Jean Carlſon* (Ferla), *Lars Snackenborg*, *Guſtaf Olofſon* (Stenbock) den åldre, *Svante Åke Jönſon* (Skaning) och *Simon Körning*.

Digitized by Google

A. C. 1450. *tes då Noriges Råd och Inbyggare tråda i ſamma Förbund, ſkulle de niuta enahanda friheter med Sverige och Dannemark, ſom nu ſlöto en evig fred* (*): Med detta beſlut hade dock *Carl* gifvit ſig tillfreds, om det ej haft et wårre bihang: Hans utſkickade bortſkånkte hans rått til Norige, der han likvål war Lagkrönt Konung, och förſkrefvo ſig til at ſkaffa hans afſåjelſe-bref på den Kronan innan d. 29. Julii til Helſingborg eller ock der gifva ſig til *Chriſtians* fångar (**). Et Möte utſattes jemvål til midſommar nåſta åhr, at afgiöra Gotländſke tviſten och andra mål i *Rönneby* i Blekingen, då begge Konungarne ſkulle wara i granſkapet, *Carl* i Kalmar och *Chriſtian* i Sylvisborg (***).

(*) Inſtrum. Pac. Halmſt. in Vig. Aſcenſ. Dom. 1450. ap. Had. p. 170.

(**) cfr. Meſſ. T. 4. p. 5. & Holb. T. 1. p. 645.

(***) Transact. Halmſt. ap. Had. p. 174.

15. Öfver denna Afhandling kunde *Carl* icke annat, ån förklara ſit miſsnöje: Han klagade för Catholiſka Kyrkans hufvud och underkaſtade ſig deſs Domſtol (e): *Nicolaus* V. förordnade öfver denna ſak några Kaniker i Halmſtad, ſom woro nog oweldige; men då *Chriſtian* dem icke wille erkånna, utfärdade Påfven följande åhret et upſkof i Råttegången (†) och anförtrodde ſin Legat, Cardinalen Joh. S. *Angeli* (f), at afgiöra målet och förlika Parterne, hvilkas Fullmäktige, begge Rikens Årke-Biſkopar och några Brigittin-Munkar, ſkulle råkas i gamla ſtaden *Avaſkiår* (g); Dock den ſluge Daniſke Konungen lät ej ſin fördel på ſådant ankomma: Han hade för ſtort

(†) Bull. Nicol. V. Rom. Kal. Apr. 1451. ap. S. Bring. Mon. Scan. p. 113.

(e) Detta ſåger L. Holberg (D. H. T. 1. p. 644.) icke wara troligt; men Påfvens bref wiſa det klarligen.

(f) Han kallas eljeſt *Bartholomæus Curonenſis Eccleſiæ Præſul.*

(g) I Blekingen ej långt från *Chriſtianopel.*

Digitized by Google

ſtort anhang i Sverige och Norige til at wåga på Roms behag: De Norſke hade han ſå wäl wetat böja genom ryktet om Halmſtads-dagtingan och den affåjelſen man wille *Carl* påbörda, at han wårkeligen blef krönt i Trondhem d. 29. Julii (*): Dertil bidrog mycket, at döden bortryckt Årke-Biſkop *Aslak*, ſom i Norige warit *Carls* ſtödjeſtaf. Sveriges Herrar, ſärdeles de Andelige, ſom i hiärtat woro Danſke, ſamlades på ſin ſida til en Riksdag i Arboga: Årke-Biſkopen hade ditkallat de förnämſte af ſit ſtånd, at öfverlägga om Konungens anmodan, at få någon penningehielp af Kyrkor och Kloſter (**), en ny förbittring hos deſſe Fäder: De betiente ſig nu af all ſin myndighet, alla uptänkeliga ſkiäl, råd och böner, at förmå *Carl* til at gilla hvad i Halmſtad war afgiordt och at affåja ſig Norſka Kronan, författande deröfver et Beſlut i hans egen närvaro (***): *Carl* märkte ſammangaddningen och måſte ſkicka ſig i tiden: Han förklarade ſig wilja lämna Noriges Krona, i fall de Norſke ſielfve woro hågade, at rygga et ſå heligt wärk, och ſå wida Sverige icke derigenom råkade i obeſtånd; men hvad hans rätt angick, at kalla ſig *Noriges Konung*, det kunde honom ingen betaga: De Danſke tykte ej om deſſa oſkyldiga förbehåll, utan ſkrefvo derom til Svenſka Rådet (†) och *Chriſtian* giorde ſig deraf orſak til krig, påſtående ſåfven Drotning *Dorotheas* lifgeding i Sverige, faſtän hon ingått et ſenare gifte; men *Carl* nögde ſig med, at taga Förlåningarne från oroligheternas Hufvudmän, Borkholm från Årke-Biſkopen, ſom det nyligen fått, Gripsholm från Biſkop *Sigge* (Spärre) i Strengnäs, Örebro från *Nils Jönſſon* (Oxenſtierna),

A. C. 1450.

(*) L. Holb. L. c. p. 646.

(**) Lit. circul. Archi-Ep. Joh. ap. Eccl. Waala. d. B. Vincent. 1450.

(***) Act. Comit. Arb. fer. 5. inſtr. oct. Corp. Chr. 1450. ap. Had. p. 175.

(†) Lit. Sen. R. Dan. Köpenh. in vig. B. Andr. 1450.

A. C. 1450. na), som måste det aftråda til *Nils Erengisſaſon* (Grip) och Åbo från *Måns Gren* (h), som lämnade det åt *Erik Axelſon* (Tott): Dock, det war allenaſt, at giuta olja i elden: Hans owänner begynte nu för alvar ſammanluta hufvuden, at ſtöta honom från Thronen (*) och under hand lofva *Chriſtian* det ena Slottet efter det andra. I Wadſtena detta åhr utgaf *Carl* en Stadga om nödiga wahrors wärde (**), som med wår tids förtienar, at jämföras (i).

(*) cfr. Manif. R. Carol. Danz. 1457. ap. Had. p. 211.

(**) cfr. O. Benz. diſſ. de Commerc. R. S. Upſ. 1699.

16. Man lagade ſig a. 1451. på båda ſidor til det i Rönneby utſatta Mötet: *Carl* hemſkiöt ſin Sak ej allena til Påfven, utan ock til Härmäſtaren i Preuſſen och de Wendiſka Städer, ſom ocklå ditſkickade ſina Bud-

(h) När han miſt ſin förlåning, gaf han ſig på gamla wiſet i Siöröfveri; men blef upbrakt til Lybeck: derifrån löſtes han af K. *Chriſtian*, ſom tog honom i ſin tienſt. Han war två gånger gift 1:o med *Ingeborg Carlsdoter Sture*, 2:o med *Gertrud*, *Narve Jeppeſons* doter på *Gimmerſtad*. A. 1469. blef han intagen i S. Johans Orden i Eſkilstuna. v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 12.

(i) En god oxe koſtade 4 mark. Svenſka: en ko 2 m. et gammalt fåhr 2 öre: et ungt 1 ör. 1 oxhud 6 ör. en kohud 3 ör. et pund ſmör 2 ör. en gås ½ ör. 100 järn ½ mark: en aln Amſterdamiſkt Kläde 1 mark: 1 d:o Engelſkt 6 öre: 1 d:o Buſniſkt 5 ör. 1 d:o Miniſkt 3 ör. grått Lybſkt 2 ör. Arbetslön åt Skomakaren på Bondens golf för Man-ſkor 3 penningar och för Qvin-ſkor 6 p. Skräddaren för Man- och Qvinno-kiortel med 30 knappar 1 öre: godt wadmal ½ öre alnen, båſta lärft ½ ör. en tunna Öl 5 öre: en kanna 3 pen. en Legodräng 3 mark och 4 par ſkor om åhret: en Legopiga 12 öre och 4 par ſkor. v. Hadorf. ad LL. Prov. p. 51.

Digitized by Google

Budskap: Han sökte stilla alt inrikes missnöje (k) och återgaf åfven Förlåningarne til dem han nyligen dem frántagit (*), förutan Borkholm: Sielf reste han til Kalmar, at afbida utslaget i Rönneby d. 24 Junii: De Fullmäktige, sårdeles Tyskarne, woro honom icke obenägne: De bekräftade wål Halmstadsdagtingan; men undantogo tviften om Norige och Gotland: Når *Christian*, som war i Sylvisborg, och de Danske det märkte, tänkte de giöra et oförmodadt slag i rättegången och wåldsamligen öfverrumpla *Carl* i Kalmar; men de funno honom så beredd, at de hastigt måtte wända om igen. I det samma kom Påfviske Legaten til Kalmar, der *Carl* honom några weckor wäntat: Han stämde wål Danske Konungen til ansvar; men *Christian*, långt ifrån at rätta sig derefter, hälst som han redan inkräktat sig i hela Norige, rustade sig mot Sverige til krig: Når då Cardinalen dermed intet kunde uträtta, företog han sig den Räfst öfver alla Svenska Kloster, som Konungen länge fåfängt åstundat (**) och rättades derigenom mycken oordning (l): *Carl* hade wunnit honom på sin sida med föräringar och *S. Pehrs Skatt* blef jemwäl rundeligen kring hela Riket insamlad, i synnerhet genom *Birger Månsson*, Dom-Probst i Upsala: Til denna tunga kom åfven en Pest, at plåga landet, som war så

A.C. 1451.

(*) v. supr. §. 15.

(**) cfr. supr. §. 11.

(k) I Skara höll han Räfsta-Ting S. Agnetæ dag, då han dömde emellan *Mårten Svan* och Bröderne *Thure* och *Åke*, *Svarta Jenis* Söner, om gods i örby-Sökn i Mark, dem de senare wunno.

(l) I Wadstena (in vig. S. Mich.) giorde Konungen sielf en Stadga om Klostrets hushållning, räkenskap och ägor.

Digitized by Google

A. C. 1451. håftig, at han allenaſt i Stockholm borttog 9000 men-
(*) Meſſ. T. 4. p. 7. niſkior (*): Deribland war ſielfva den wackra (m) och dygdiga Drotning *Catharina*, ſom dog den 7. Sept. biſattes i Svartbrödra-Kloſter och fördes ſedan til Wadſtena, der *Carl* låt giöra hennes Graf-Chor (n): Hon hade ſtora egenſkaper: Hon mante godt för alla, ſom nalkades Hofvet, war altid glåttig och aldrig ſågs mellan henne och Konungen minſta tvår-
(**) Chron. R. Had. p. 405. het (**): Af de nio Barn hon lämnade ſin Herre, hinde ingen til ålder eller giftermål. *Carl* fattade ſedan kårlek til en Adelig Jungfru *Chriſtina Abrahamsdoter* (o), med hvilken han aflade Sonen *Carl* (p) och Dotren *Anna* (q); men låt icke med henne wiga ſig förån på Soteſången, då han gaf henne namn
(***) Teſtam. R. Car. 1470. af Drotning (***); dock erkåndes hon aldrig af Rikſens Herrar.

17. Kriget utbloſsade mellan Sverige och Dannemark i full låga: *Olof Axelſon* (Tott), Befallningsman på Wisby, föll med Danſke troppar in i Småland och hårjade grufveligen i Tiuſt: *Carl* ſammankallade Ståndene til Stockholm d. 6. Jan. 1452. (r): Han

(m) Sårdeles ſkall hon hafva haft ſkiöna händer. v. Chron. R. Had. p. 405.
(n) Hennes grafſten år anmärkt tilförne. §. 11. in not.
(o) Hennes Fader war Riddare och Höfvidsman på Raſeborg. v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 102.
(p) Meſſenius (T. 4. p. 8.) kallar honom *Knut*; men *Carl* heter han i ſin Faders Teſtamente.
(q) Hon blef gift med *Håkan Svenſon* (Bölja) til Badahult, Höfvidsman på Weſterås a. 1491. och hade med honom barn.
(r) Söndagen näſt efter trettonde dag Jul afſtod han Hus-

Digitized by Google

Han wiſade dem upſnappade bref från *Chriſtian* til Norſka Rådet, hvaruti denne Konung hoppades, at innan Michelsmåſsan hafva intagit Sverige: Detta brakte ſielfve *Chriſtians* wånner bland Svenſka Ståndene til blygſel: Man kunde ej annat, ån draga ſvärdet med fullt alvar, at afvärja Fäderneslandets tråldom: Konungen utſkref härbud til alla orter och befalte på den tidens utruſtnings-wis, *at ſin bönder ſkulle utgiöra den ottonde* (s) *med pantſar, ſkiöld, järnhatt, armborſt, pålyx, glafven eller ſpiut och otta tölfter pilar* (*), gripandes ſig åfven an af egna medel (t), ſå at han wid förſte wårdagen, ſedan han beſtyrt om et och annat af mindre wärde (u), låg ſig wid Markarid på gråntſen i ſpetſen för en krigshär af mer ån 60000 man: Dermed föll han in i Skåne: Förſt brukades alla milda och bevekande ſkiäl, at bringa landet tilbaka under ſit naturliga Herrſkap; A.C. 1452.

(*) Lit. circ. R. Car. Ringſtadh. fer. 6. poſt Dom. Remin. 1452.

by-Lihundra-Hårad i Upland til S. Clara-Kloſter emot Wadmuls-ön wid Stockholm, der dock Kloſtret fick lof at fiſka.

(s) Så lydde brefvet til de orter, hvaraf *Åke Jonſon* upbar Skieps-ſkatt.

(t) I Stockholm (d. annunc. B. Virg.) fick RiksR. *Greger Matsſon* (Lilie) hans qvittobref på 1500 mark. Svenſka, 44 låtta Nobler och 24 mark. penningar, ſom åhrlig upbörd af Raſeborgs-Låhn.

(u) Han bekräftade hvad *Olof Tavaſt* giort i anledning af K. *Eriks* bref d. 1411. angående Utmarkers uptagande i Tavaſtland (Stockh. fer. 5. poſt Dom. Læt.), han ſkref til Upſala Capitel för *Carl Månsſon*, at han måtte få igen ſin gård *Eka* (ib. Dom. Eſto mihi), han gaf *Olof Jonſon* Frälſebref på *Gladunge* i Riſſa-Sokn i Sörmanland (ib. d. 25 Mart.) &c.

Digitized by Google

A.C. 1451. men då sådant hindrades genom Ärke-Biskop *Tuve* och flere Danske Herrar, så at ingen med godo hyllade *Carl*, mer än Borgerskapet i Landskrona, bleve Helsingborg, Lund, Åhus och Sylvisborg med byar och gårdar (x) många mil deromkring lagde i aska (y): 200. bönder nederhöggos wid Dalby och 2000. togos til fångar; som dock strax mot hyllning och trohets Ed sattes på fri fot. Ärke-Biskopen beligrades på sin befäste gård i Lund: När han hotades med armod, om han ej strax öpnade porten, svarade han, at han hvarken kunde blifva rikare eller fattigare, än han warit; ty lyckan hade från ringa stånd uplyft honom til sin wärdighet: De Svenske giorde då en storm; men förlorade en hop folk och måste gå derifrån, slåckande harmen på andra orter: *Carl* hade ärnat sig in på Seland, om isen, som detta åhr länge låg qvar, ej warit så oläker: I det stället skickade han til Blekingen *Birger Trolle* och *Gustaf Carlson* (z), som intogo *Lyckeby*, och til Halland *Ture Turson* (a) med *Eckard Kromedik* och *Gustaf Olson* (Stenbock), hvilka dock ingenting utråttade (*). Svenska Flottan utgick ock wid Pingest från Stockholm til Oland.

(*) cfr. Chron. R. Had. p. 417.

18. Under

(x) Deribland woro *Wå* och *Areslöf*.

(y) Konungens bekantaste hufvud-qvarter på detta Tåg woro *Beckeskog* wid Christianstad och *Upagra* wid Lund v. Chron. R. p. 414.

(z) Han war Konungens Svåger, Drotning *Catharine* Broder, och förde i wapnet et Gumsehufvud.

(a) En *Bielke*, som sedan blef K. *Christians* Marsk: Han år kallad *Lanio Rusticorum*.

Digitized by Google

18. Under alt detta hade *Chriſtian* warit i Brandeburg och tagit med ſig tretton Tyſke Prinſar til det krigståg han nu anſtälte emot Sverige (*): Han ſände några troppar, at återtaga Lyckeby; men de blefvo afſlagne med 200. mans förluſt: Sielf ryckte han in i Wåſtergötland och belägrade Lödeſe, Kinnaholm och Elfsborg, af hvilka det förſta gaf ſig up med dagtingan: Höfvidsmännen på de ſenare (b) kallades af *Carl* til Wadſtena och förmantes til huldſkap: Med Ärke-Biſkopen och Biſkopen i Strengnäs tog Konungen ſamma mått; men deſſe Prelaters falſkhet öfvergick hans förſiktighet: De upmuntrade i löndom Danſke Konungen, ſom ſtämde de förnämſte Wåſtgötar til Warnhem och fick deras löfften om Trohets-Ed, ſå framt ej *Carl* dem inom Skiördemånaden undſatte: Sådant kunde ej ſkie; ty ſamlade de ſig åter och hyllade honom i Jönköping, förledde af *Ture Turſon* och *Eckard Kromedik*: I deſſa omſtändigheter wiſte *Carl* icke hvem han ſkulle tro, utan Gud (**): Han drog med en krigshär til Wåſtergötland i upſåt, at lämna *Chriſtian* en drabning; men knapt hade han hint genom Nerike förån han fick bud från Stockholm, at *Oloſ Axelſon* och *Måns Gren* det angripit med en flotta af 46. ſkiepp: Han beſlöt då, at wända om igen: Förſt bortjagade han likwäl Danſka beſättningen wid förhuggningen på Tiveden och förtrodde wärket i Wåſtergötland åt ſin Frände *Thord Carl-*

A. C. 1452.

(*) Meſſ. T. 4. p. 8.

(**) Chron. R. Had. p. 433.

(b) Elfsborg innehades af *Guſtaf Olſon* (Stenbock), hvars Doter *Anna*, i gifte med Riks Rådet *Arvid Knutſon* (Store) til Torpa, blef Stammoder för alle Svenſke *Sten ocka*; ty hennes Son Riks-Rådet *Oloſ Arvidſon* uptog namn och wapn af ſit Möderne.

Digitized by Google

A. C. 1452. *Carlſon* (Bonde) *til Penningby och Tuna*, en af de ſtörſte krigshiältar i ſit Seculo (c); men ſtrax war et nytt förråderi på banen: *Brita* (Tott) *af Hammarſtad*, ſom ägde *Erengiſle Nilsſon* (*), låt i hemlighet ſin Broder *Olof Axelſon* weta Konungens återkomſt och flera ſaker: De Danſke wille derföre ſkynda med Stockholms intagande: De landſtego på *Keplingen*, nu *Blaſii-holmen*, ſom då från Norremalm ſkildes af et ſund (d), hvaröfver war en brygga: Den upbådade Almogen ſökte giöra motſtånd wid ſtranden; men drefs in på malmen til deſs krigsfolket ur ſtaden kom til undſättning: Då måſte Fienden med blodiga hufvuden tilbaka och broen blef honom ſå trång, at många i watnet tilſatte lifvet (**). I det ſamma kom *Carl* til Stockholm och fortſatte ſegren: De Danſke flydde til hafs, plundrade kuſterne och upbrände *Wåſtervik*, årnande ſig til Oland; men Svenſka Flottan, den *Carl* återkallat, förföljde dem öfver alt, afhögg dem några ſkiepp och dref de öfriga in på Gotland.

(*) v. ſupr. §. 6. in not.

(**) Chron. R. Had. p. 422.

19. På gräntsorterne hade *Carl* icke mindre lycka: *Chriſtian* wille bryta in genom Holveden; men *Erik Niperz* (e) war honom der til mötes och nedſäb-

(c) Rim-Krönikan ſäger p. 442:

- - - Nu må wäl talas märkelig ord
om then Stolte Riddare Herr Thord:
Han war en ärlik och upſatig Man---

(d) Det kallades *Brännerſund.*

(e) Han förde en hvit Enhörning i blått fält och ägde *Ebba Eriksdoter Kromedik.*

Digitized by Google

ſablade alle hans förtroppar (f), ſå at han måſte wika til Halmſtad: Sinkdom borttog ock för honom 900. man: Den tapre *Thord Bonde* renſade imedlertid Wåſtergötland från alt det, ſom Daniſkt war: Han återtog Lödeſe och ſlog derifrån *Kolbiörn Gaſt*, ſom med Norſke troppar det wille undſättia: Axevald tog han från *Ture Turſon* och Jönköping med Romlaborg från *Eckard Kromedik*, efter han då förnummit deras ætre, låtandes i Warnhem ſättia dem i fängelſe: De rymde dock ſedan derifrån til Dannemark. Då *Carl* återkommit til Göta-Rike och tagit ſina frälſta-Slott i beſittning, tänkte han flytta kriget in i Norige, dit han ſände *Jöran Carlſon* (g) med en Här genom Jämteland; men inomdeſs kallade han Ständerne til Stockholm: Der lade han för dem ſå wäl *Brita Totts* yppade bref til ſin Broder (*) ſom *Ture Turſons* och *Kromediks* förråderi: Man dömde ſtrax *Brita* til at brännas och de andre til det ſtraff de förtient; men tårar och förböner kommo emellan: Prelaterne i Upſala och Strengnäs woro icke et ſolgrand renare: De hade beſått ſina Slott til *Chriſtians* tienſt: Ärke-Biſkopen hade koſtat på *Ståket* alt hvad han upburit til Åhrekåpans inlöſen (**) och Biſkop *Sigge* (h) höll på *Tynnelsö* en ſtark beſättning: De inſtäm-

A. C. 1452.

(*) v. ſupr. §. 18.

(**) Peringſk. Mon. Ull. p. 164.

Zzzz

(f) En Munke-vers giordes öfver detta flag (Er. Ol. L. 6. p. m. 512.):
Complures Holaved de Dacis föllo döda ned,
Det finem rixæ Dacis den Svenſka Pälyxe.

(g) Rim-Krönikan kallar honom *den Skiöne Man*; Han war Riddare och Befallningsman på Stockholm.

(h) *Carl* lämnade följande åhret et gårdebyte åt Strengnäs-Capitel, ſom fick *Gårſunga*-by och holme. d. Grebr. d. 21. Dec. 1453.

Digitized by Google

A. C. 1452. inſtämdes til anſvar; men alt blef förlikt och blidkadt; ty ſtörre delen af Rikſens Herrar woro med dem förbundne: De lofvade bättring med all förtrolighet och dyra Eder, dem de aldrig ärnade hålla; ty ſådan war deſſe Fäders wana. Imedlertid hade *Carls* wapn ſatt *Chriſtian* ur ſtånd, at hålla fältet: När han ſåg ſig ingenting med wåld kunna uträtta, ſlog han på en annan ſträng, at ſpela til ſig Svenſka Kronan med konſter: Han wille utmatta *Carl* dels med fåfänga möten, dels med likneſſer til inbrott, at hålla honom ſtändigt mellan hopp och fruktan (*) til deſs han med de Svenſke Andelige wid lägligt tilfälle kunde taga ſit ſam.

(*) L. Holb. T. 2. p. 660.

20. *Carls* olycka war, at han föll i Präſterſkapets oförſonliga hat och han war för ſtolt til at ſvikta: A. C. 1453. Han uprörde detta Getingebo för alvar a. 1453. då han genom ſin Måg *Erik Eriksſon* och ſin Canceller Doctor *Nils Ryting* (i) anſtälte en Räfſt öfver de Andeliges faſtigheter, at återtaga alla dem de bevisligen (**) cfr. ſupr. §. 5. ſlagit under ſig, tvertemot Sveriges Lag (**), genom det enfaldiga folkets Teſtamenten på ſina ſoteſängar (k): Detta anſågo Prelaterne för en grufvelig dierfhet och beſlöto nu i Guds heliga namn det gröfſta nidingsverk, ſin Konungs undergång: Strax kunde de dock intet mer göra mot ſielfva ſaken, än ſtarka jäf och för-

(i) Han fick af Lybſke Borgaren *Henrik Drosdov* på K. *Carls* wägnar 2400. Renſka Gyllen til löſen af ſin bekräftelſe i Romerſke Kammaren.

(k) Denna Räfſt togs til grund af K. *Guſtaf* I. på Riksdagen i Weſterås a. 1527. cfr. J. Wild. Hiſt. Leg. p. 94.

Digitized by Google

förbehåll (*). Stilleſtånd och Möten begynte nu åter mellan Sverige och Dannemark ſin fulla gång, hvarvid *Jöran Carlſon* återkallades från Norige: Två Danſka Sändebud, Marſken *Claes Rönnov* och *Ivar Axelſon* (Tott) kommo ſtrax efter Nyåret til *Carl* i Wadſtena och begärte en wapnhvila til d. 1. Maj, då imedlertid begge Rikens Fullmäktige kunde råkas i Halmſtad til midfaſtan, at handla om en ſtändig Fred, hvilket ock på båda ſidor underſkrefs (**); men den i Halmſtad föreſlagne ſammankomſten flyttes til Rönneby (***): Dit ſkickades *Erik Erikſon* och *Birger Trolle*: Man kom öfverens om ſtilleſtåndets förlängning; men at *Claes Rönnov* och *Ivar Axelſon* ſkulle ſielfve med Konung *Carl* giöra widare aftal (†): De reſte til Stockholm och afgiorde ſaken på detta ſätt: Freden ſkulle ſtå til Pingeſt om et år och et Möte derpå wid midſommaren hållas i Rönneby: *Ekholm*, ſom *Lage Poſſe* innehade, *Lödeſe* och det Lähn wid *Elfsborg*, ſom war i *Guſtaf Olſons* wårjo, ſkulle höra til *Carl*, och de, ſom i Norige ännu höllo ſig til honom, wara under denna Fred begrepne (††): Detta war *Chriſtian* färdig, at bekräfta (†††); men höll icke deſs mer: Han giorde det endaſt, at uppehålla *Carl*, medan han afbidade frukten af Svenſka Präſterſkapets miſsnöje: Imedlertid företog han ſig nu i Dannemark en Räfſt med Werldſliga gods (*), den Adelen mycket miſshagade: *Totterne*, *Axel Pederſons* Söner, *Ivar* och *Åke*, gamla wåldige män, begufvo ſig til Sverige; men den förre lekte gerna med två ſkiöldar och war ſällan pålitelig.

A. C. 1453.
(*) Proteſt. Cleri Sv. d. 15. Jan. 1454. ap. J. Wild. H. Pr. c. 3. §. 25.

(**) Inſtrum. Induc. Wadſt. Dom. Septuag. 1453.
(***) Lit. R. Chriſt. Köpenh. d. S. Gertr. 1453.
(†) Transact. Romab. in craſt. B. Joh.. ante port. Lat. 1453.

(††) Tract. Stockh. d. Corp. Chriſti. 1453.
(†††) Ratif. R. Chriſt. Köpenh. oct. poſt Viſit. B. Virg. 1453.
(*) L. Holb. p. 649.

21. Myntet i Riket war nu på en ſlät fot: *Carl* utgaf en Stadga, huru mycket hvart och et utländſkt

Digitized by Google

A. C. 1451. ſkulle gälla emot det Svenſka, förordnandes gode Myntare i Kalmar, Sörköping och Åbo: Tullen borde underhålla Myntet, nemligen 1. mark af hvarje 4. lödiga markers wärde, ſom i godt ſilfver ſkulle betalas (*): Biſkopar och Rikſens Råd låto wål denna tid fritt ſlå ſina mynt; men under Konungens eller Stadens namn och efter lagligt ſkrot och korn. Af *Carls* mynt hafve wi ännu åtſkilliga ſlag med Tre Kronor, hans namn, Stamvapnet en *Båt* och Städernes namn, hvaruti de åro ſlagne (**). I deſs omſtändigheter behöfde *Carl* penningar, hälſt i den oſäkerhet han war med Dannemark och ſine egne Prelater; men ju mer han dem utkrafde, ju mer giordes han hos menigheten förhatelig. Af Wadſtena-Kloſter lånte eller köpte han Klenoder 13de dag A. C. 1454. Jul a. 1454. (l), förmodeligen at pryda ſina Döttrar *Richiſa* och *Brigitta*, ſom invigdes til Nunnor, den ena nu, den andra a. 1455, med ſå ſtor prakt, at wid endera högtiden ſåg man 1400. Silfverkåril, dem Konungen båttre hade behöft, at låta upmynta; men Abbediſsan *Ingeborg* af Holſten lät han ej fåttia från åmbetet (m); Knapt hade han giort en reſa up åt lander (n) förån han återkallades af *Chriſtians*

(*) Mand. R. Car. Stockh. d. S. Lambr. 1453. ap. Had. ad LL. Prov. p. 52.

(**) E. Brenn. Theſaur. Fab. 7.

(l) En Krants, ſom hörde til en Krona, den Drotning *Philippa* ditſkänkt, och et Guldſpan, ſom koſta de honom 130. Renſka gyllen.

(m) Hon kom dock ſedan dertil igen a. 1459. Nu eftertråddes hon af *Karin Bengtsdoter*, ſom af Konungen utwärkade Frihet för Kloſtret på Sakören i mindre mål, än de lifvet angå. v. Lit. R. Car. Wadſt. fer 4. infr. oct. Mich. 1454.

(n) I Stockholm (fer. 3. poſt S. Paul.) gaf han Trola-

Digitized by Google

fiant rörelser, som betydde helt annat, än at wänta på Rönneby-Möte: De Danske inföllo i Småland och anlade en Skants wid Tofta-bro i Kinnevalds-Härad, den de kallade *Danaborg* (*); *Thord Bonde*, som nu blifvit Riks-Marsk och tillika Ståthållare öfver Norige och Wästergötland, lät *Carl* weta, at Danske Konungen med all sin makt tågade emot Lödese: *Carl* skref från Ringstaholm til alle Rikens Herrar, Andelige och Werldslige, at de dag och natt skulle hålla sig tilreds med sit krigsfolk (**); men *Thord Bonde* fann styrka nog i sit hiältemod: Han intog och förstörde det nyss anlagda nästet i Småland, som då i ställe för *Danaborg* af Almogen kallades *Danasorg* (***): Derpå wände han sig åt Wäster igen och slog 4000. Norske, tagandes til fånga deras Anförare *Kolbiörn Gast*, som welat hämna förra nederlaget: Sedan bygde och befäste han kring Lödese *Billingsborg* och *Guldberg* samt i wiken *Karlsborg* och et nytt *Danaborg*, sättiandes öfver alt en förskräckelse i sin Konungs fiender.

A. C. 1454.

(*) A. O. Rhyz. Sv. Mun. p. 51.

(**) Lit. circ. R. Car. ad. Sigg. Episc. Strengn. d. Petr. & Paul. 1454.

(***) Dian. Wadst. ap. A. O. Rhyz. L. c. p. 52.

22. *Christian* begynte då åter at dagtinga; men fullföljde alrjämt sin föresats: Han erhöll af *Carl* en Sammankomst i Göjemånad a. 1455. mellan sex Rikens Råd på hvardera sidan i Wadstena, som beramade et Möte i Kalmar *S. Olofs* dag, der all tvist skulle afgiöras (†): Man upsatte til den åndan för begges Fullmäktige en ganska dyr Ed, at handla rättvisli-

A. C. 1455.

(†) Transact. Wadst. fer. 5. ante Dom. Remin. 1455.

Borgare lof på wedbrand och fiske. I Nyköping (fer. 6. ante Dom. Invoc.) bekräftade han för Staden dess holmar i skiären.

Digitized by Google

A. C. 1455. visligen (*); men hvarken kom den eller Mötet at wårkställas, ej heller woro Eder den tiden mycket bindande: De Danske ombudsmån beviste det nog, då de under detta fredsstånd kommo öfverens med Borgerskapet i Lödese om en brandskatt af 400 mark Lybske, hvaremot Staden under hela kriget skulle wara såker; men oaktadt sielfva stillestånder blef hon oförvarandes bränd och skoflad (**): Derpå tänkte de Danske öfverrumpla *Carlsborg* i Wiken; men de blefvo af *Thord Bonde* til större delen nederhuggne. Under dessa Nordens oroligheter war Constantinopel af Turken intagit: Påfven skref derföre til Sverige (o) om hielp emot arffienden af et helt åhrs Kyrko-Tionde, som kallades *Turkenstyr* (***) och anlet åfven Konungen om bistånd; men hvarken werldslig eller Andelig Makt hade nu tid, at fråga efter Orienten: *Carl* hade wål tänkt giöra sig trygg och skiöta sina hemsaker (p); men når han gifvit de Engelske

(*) ap. Had. ad Chron. R. p. 186. 189.

(**) Had. ad Chron. R. p. 192. 193.

(***) Lit. Calixt. III. ad Subdiac. Birg. Rom. 8. Id. Sept. 1455.

(o) Han gaf samma tid Stockholms-boarne en Bulla (in Act. Lit. Sv. Ups.), at de skulle få bruka bårliga Altaren i dagningen, dock sparsamt, efter sådant war et liusens wårk.

(p) I Stockholm (d. 3. Maj.) påböd han, at alla *Tvärtäppor*, som hindrade Båt-leden mellan *Närtuna* och *Hälgö* intil *Biskops-Tuna* i Roslagen, skulle utrifvas, på Almogens i *Långhundra* begåran, beropandes sig på Drotsens *Knut Jonsons* Dombref å K. *Magni* wågnar öfver 130 år förut, och på sin Morfaders *Carl Ulfsons* af *Tofta* å K. *Albrechts* wågnar. Denne Segelled, altifrån Upsala til hafs, år nu mer ej brukelig, fastån han war [illegible] för 700 åhr sedan (v. O. Rudb. Atlant. T. 1. p. 1[illegible] E. Benz. Coll. H. P. MS. J. Seren. Diss. de Upl. T. 1. p. 26. Sepel. Diss. de Rosl. p. 16. L. Salv. Descr. Upl.

Digitized by Google

ske Handlande en frihamn wid *Billingsborg* a. 1456. och sökt befordra ymnighet genom god rörelse i landet, drog sig olycksmolnet som tätast ihop öfver hans hufvud: Prästerne arbetade på sin sida och *Christian* på sin, utwärkande *Calixti* III. (pp) dundrande befallning, at han åt Drotning *Dorothea* skulle afstå *Örebro med Nerike*, *Wermeland och Norsköga*, som hennes morgongåfva i Sverige; men största missödet, som drabbade *Carl*, war hans tapre Fränder Riksmarskens död: Denne låg en natt i sin säng på *Carlsborg*, när en af hans ypperste Män *Jösse Boson*, en Dansk, kom in til honom i mörkret: Han A. C. 1456.

p. 139. J. Acrel. Relat. MS. 1749.). Underligt, at en wiss håfdeteknare nyligen welat neka eller annorlunda uttyda denne Siöfart och blanda detta ofvannämde *Biskopstuna*, som är en gård i *Åker*, ihop med Kyrkosoknen *Skiep-Tuna* 3 mil derifrån, säjandes *Skiep* wara kommit af *Biskop*, fastän *Hälgö*, nu som i K. *Carl Knutsons* tid, ligger emellan *Närtuna* och *Biskopstuna*; men jorden är, liksom Sanningen, icke lätt at ändra. Återwändom til K. *Carl*: I Örebro (d. Mart. post Dom. Læt.) dömde han mellan *Lars Siggeson* (Sparre) på Sundby och *Bengta* i *Skarpabyrke* om 1 marks land i *Gilberga* i Nerike: I Stockholm (d. 13 Dec.) gaf han Borgaren *Jöns Månsson* frälsebref på två gårdar i Bro-härad: I Örebro (d. 19 Jan. 1456.) skänkte han *Krokla*-skogen til Örebro-Kloster: I Törnevalla wid Linköping (fer. 6. post Barthol.) gaf han *Bengt Classon* frälsebref på gården *Liusfors*. Wid Axevall (fer. 3. post oct. Corp. Chr.) skänkte han Warnhems-kloster Kronans del i *Aros* i Amnehärad: I Stockholm (Dom. Palm. 1457.) befullmäktigade han *Carl Lake*, at wara Häradshöfding i Wista-härad i Wästergötland.

(pp) Denne Påfve utgaf en Stadga för *Klockare*, hwarefter de i syssor och underhåll skulle sig rätta.

Digitized by Google

A. C. 1456. Han satte sig up och frågade hvad han wille; men i det samma klyfdes hans hufvud med en yx (*) och förrådaren, som af de Danske war bestucken, rymde til Dannemark: *Thord Bondes* arm hade oförnekeligen uppehållit sin Konungs Krona (**), hvilket år den största åhra en undersåte kan inlägga; men från denna stund begynte hon wicka hit och dit: *Christian* samlade strax en stor makt, utspridde mot *Carl* öfver alt den Påfviska Bullan och intog Elfsborg d. 29. Junii: Derpå angrep han Finland och upbrände Wiborg: Han belägrade sedan Borkholm, hvilket *Erik Eriksson* måtte upgifva d. 12. Oct.

(*) Chron. Bureau. in Chron. R. Had. p. 448.

(**) Chron. R. Had. p. 448.

23. Ständerne samlades på Konungens kallelse til A. C. 1457. Stockholm i början af året 1457: Der utbrast hela bitterheten: Årke-Biskopen påstod skadestånd för några Skiepp i Kronans tienst; men särdeles för sina bortmista Låhn: Rikens Herrar dömde, at Konungen skulle sådant ersättia; men han trodde ej behöfva dermed skynda: Han tänkte imedlertid öfvervinna alt med sin wänlighet: Söndagen näst efter Tiugonde dag Jul giorde han bröllop på Stockholms-Slott åt sin Fränka *Brigitta Carlsdoter* (Bonde), den tapre Mariskens Syster (q); som fick Riddaren *Nils Boson* och blef således Moder åt Riksföreståndaren *Svante Sture*: *Carl* nyttiade det tillfället, at undfägna de förnämste af Ständerne på bästa sätt: Årke-Biskopen och Biskop *Sigge* i Strengnäs

(q) Han hade flera Syskon; men barn icke mer än *Ingrid* och *Brita*: Den senare ägde 1. *Johan Christerson* (Wase) til Örby, S. R. R. K. *Gustafs* Farfader. 2. *Erik Ottoson*, S. R. R. som förde tre biörnramar i wapnet.

Digitized by Google

nås ſuto Honom närmaſt och likſom de öfrige *i tre dagar åto och drucko ur ſamma fat och bägare, giörande ſig luſtige ſom han, at ingen kunde af dem annat wänta, än förtrolighet* (*): Årke-Biſkopens Morbroder *Nils Chriſterſon* (Waſe) ſatt wid bordet ſom Drots och hans Farbroders Son *Erik Nilsſon* (Oxenſtierna) ſom Marſkalk (r), begge ſmickrande; men redan med Prelaten i hemligt förſtånd. Rådet fann nödigt, at Konungen ſamlade folk, at återtaga Borkholm ur *Chriſtians* händer: Han tågade derföre ned åt Kalmar; men då tog Årke-Biſkopen ſit tillfälle: Förſt lät han gripa en Konungens Fogde *Håkan Svenſon* och kaſta honom på Saleſtadborg i fängelſe; Sedan upſlog han på Kyrkodörren i Upſala et feigdebref (**), hvaruti han upſade *Carl* ſin tro och huldſkap, föregifvandes, at han undertrykt både Andelige och Werldſlige, fallit i kätteri, hållit onde tienare, dragit Riket in i långvariga krig och förakтat alla goda Råd: Derpå ſteg han in i ſin Domkyrka, nedlade ſin hatt och ſtaf för S. *Eriks* ſkrin, klädde ſig i harneſk, betåkte ſig med en hiälm och bandt et Svärd wid ſidan, det han lofvade icke inſättia förån Sverige kommit i annat ſtånd (***): Han utplundrade derefter Konungens närmſte gårdar, lät hylla ſig af Almogen och upbådade Dalkarlarne til Weſterås.

A. C. 1457.

(*) Manif. R. Car. Dane. d. S. Georg. 1457.

(**) Ol. Petr. Hiſt. Sv. MS.

(***) cfr. Chron. R. Had. p. 455.

24. När *Carl* detta fick höra, ſamlade han i haſt 1400 Ryttare och dertil ur Stockholm 300 knektar: Det war hela hans Hår: I Nyköping lät han

(r) Han ſkar och lade före alla råtter.

Digitized by Google

A.C. 1457. fasttaga Riksrådet och Befallningsmannen *Erik Axelson* (s), som åfven warit uprorisk, och drog mot Ärke-Biskopen, som kom från Westerås: D. 9. Febr. (t) stadnade han wid Fogdön och Elgsund (u) ej långt från Strengnäs; men begick det felet, at han låt sit folk i kölden wärma sig, dricka och sofva til dess fienden war honom öfver hufvudet: Ryttarne, dusige och i sin yrsel, upstälte sig i oordning på isen wid Kungsbärg; men blefvo snart skingrade, så at ej mer än 30 eller 40 blefvo qvare hos sin Konung: *Carl* fäktade tappert; men blef illa sårad och hästen honom undanskuten: Han kom med stor möda undan med en Smådräng på en eländig Kampe om natten til Stockholm, der han länge måtte hålla utan för porten innan han slapp in (*): Om morgonen kl: 8. kallade han Borgerskaper för sig och frågade hvad pålitelighet han hade at förmoda: Hvar och en lofvade sin Tro och svor på Helgedomen, at wilja med honom dö. hvaremot han förnyade sin försäkran och bekräftade Stadens Friheter, då Borgarne andra gången på S. *Gertruds* Gillstuga giorde honom sin Ed. Imedlertid nalkades Ärke-Biskopen och belägrade Staden: *Carl* skickade ut til honom Mästaren för Gråbröderne, Canzleren *Nils Ryting*, *Doctor utriusque Juris*, och Rådmannen i Stockholm *Mårten Nilsson*, at handla om fred: Han wille ock sielf komma til samtal; om så åstundades: Prelaten böd sig äfven dertil

(*) J. Had. not. ad Chron. R. p. 458.

(s) Den förutnämde *Totten* (§. 20.): Han kallade sig i sit Sigill *Ericus Absalonis*. v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 101.

(t) *Olaus Petri* (Hist. MS.) säjer på *Cathedra S. Petri-dag*.

u) Kallades då *Yliasund*.

Digitized by Google

til morgonen derpå; men ſade derhos, at han ſig o- A. C. 1457.
förånderligen med *Chriſtian* förknippat: Han kom ej heller, ſom han lofvat, til ords, utan ſkickade tvenne tienare til Stadsporten, ſom berättade, at han alla ſtunder från Dannemark wäntade *Olof Axelſon* och *Måns Gren*, utom hvilka han ingenting kunde företaga: Imedlertid kringſpridde han ſina diktade krigs-orſaker ut- och inrikes: icke deſs mindre ſände *Carl* honom ſom oftaſt förlikningſ-tilbud; men alt förgäfves: Han förſökte änteligen, at giöra et utfall med ſine Borgare, ſom tilſvurit honom lif och blod; men knapt hade de ſedt fienden förån de lupo: Han wille ſtälla dem igen och ropade, ſå at han länge deraf war hes; men de woro döfve och ſtrax märkte han hos dem förråderi mot ſin egen perſon: Således fann han ſig ej längre ſäker bland ſit eget folk: Han beſlöt derföre, at draga ſig utomlands til bättre tider: Alt hvad han ägde i penningar och dyrbara ſaker, lät han om natten inlaſta på et ſkiepp och ſeglade dermed om morgonen til Danzig; men måſte på Stockholms-Slott lämna Prinſeſſorna, ſina två yngſta Döttrar, ſom den tiden kallades *de ährliga Jungfrur*: Då han frågades, innan han ſteg om bord, af en fallk underſåte, om han något glömt, ſvarade han, *ingenting, utan at låta dig uphängas* (*). Från Danzig utgaf han til alla främmande Hof ſit oſkuldsbref med berättelſe om hela ſammanhanget (**), erbiudandes ſig, at inför Konungen af Polen och några af Svenſka Rådet ſtå til rätta emot ſine wederparter,

(*) Joh. Magn. ap. Holb. p. 664.

(**) Manifeſt. R. Car. Danz. d. S. Georg. 1457. ap. Had. ad Chron. R. p. 200. ad 219.

18. Cap.

1.

A. C. 1457. Så ſnart Konungen war borta, gick hans trogne man, Riddaren *Jöran Carlſon*, ned til Borgerſkapet med deſs efterlämnade bref och förmaning til beſtåndighet; men denne blef ſtrax kaſtad i fängelſe och portarne för fienden öpnade: Ärke-Biſkopen med ſit följe, Biſkoparne *Sigge* i Strengnäs och *Olof* i Weſterås ſamt *Erik Axelſon*, ſom ſluppit lös, *Fader Ulfſon* (Sparre), *Carl Magnusſon* (Ornefot), *Eſkel Iſacſon* (Baner), *Simon Körning*, *Chriſter Bengtſon* (Oxenſtierna), *Åke Jönsſon* (Svarte-Skåning), *Staffan Ulfſon* (Ulf), *Jeſper Giörz*, *Greger Matsſon* (Lilje), *Johan Chriſterſon* (Waſe), *Erik Nilsſon* och *David Bengtſon* (Oxenſtiernor), alle Rikſens Råd och Riddare, ſom dragit wårjan mot *Carl*, den de på Präſtens ord höllo för Tyran; Kättare och Kyrkans förtryckare, upfordrade Stockholms-Slott af Befallningsmannen *Olof Drake* och Krigs-Öfverſten *Arendt Bengtſon* (Ulf): Deſſe

Deſſe wägrade och blefvo en hel månad hårdt inſpårrade; men änteligen dagtingade de mot förbehåll af frihet på alt hvad dem tilhörde och at dem ingenting ſkulle förevitas (*): Konungens menlöſa Barn låt Årke-Biſkopen ſätta på et ſkiepp i den kalla åhrstiden och föra til Preuſiſke wallen, at uplöka deras Fader. Denne famvetslöſe Prelat wille ſtälla ſig famvete dermed tilfreds, at han utvärkade för ſig, ſin Canzler och ſine Capellaner Påfvens aflöſning för det han med wåld utdrifvit ſin laglige Konung, ſom i Bullan kallas Tyran och Präſte-fiende, hvaremot *Jöns* heter *Sveä-Rikes Primat* (**) och anſes med berömm ſom den der fullgiort ſin Präſterliga ſkyldighet, efter *Carl* underſtått ſig röra de Andeliga ſaſtigheter. Hela Rådet gaf åfven Årke-Biſkopen ſin förſäkran om betalning för all den giäld han giort til Rikets bäſta och tackade honom för ſin nit, at rädda Fäderneslandet från *Carls* bojor (***), et nytt ljud i de Svenſka öron. Prelaten tordes ej ſtrax låta menigheten förſtå, at han arbetade för *Chriſtian*; ty Danſka wäldet war mycket förhateligt: Han öfverlade i lönndom med *Olof Axelſon*, *Måns Gren*, Biſkop *Bengt Guſtaffſon* (a) i Skara, *Ture Turſon*, *Guſtaf Olſon*, *Guſtaf Laurizſon* och flere, ſom nu återkommit ur landsflyktighet, och ſkickade hemliga bud til Dannemark; Sielf ſtyrde han om Riket efter behag, under namn af *Sveriges Förſte och Föreſtåndare*, intagandes alla Slotten förutan Kalmar, det *Carls* Svåger *Guſtaf Carlſon* förſvarade; men namn af *Riks-Föreſtandare* låt han åfven

A. C. 1457.

(*) Capitul. Arct. Stockh. d. 15. Mart. 1457.

(**) Bull. Calixt. III. Rom. d. 19. Oct. 1457.

(***) Lit. Sen. R. S. Stockh. d. 8. Boned. 1457.

(a) Af *Mörby*: förde tre roſor i wapnet.

Digitized by Google

A.C. 1457. för en syn skull gifva åt *Erik Axelson*, den han dock strax affärdade til Finland (b).

2. Tiden wat nu kommen för den sluge Konungen i Dannemark: Han utgaf strax tvenne förskringar, *at bibehålla alla de Svenskes friheter, når de awammade honom til Konung, stadfästa alla förbindelser mellan begge Riken, at det emas Inbyggare skulle få ninta sina gods i det andra: och at Sverige skulle få igen Oland, Borkholm och Elfsborg* (*). Derpå kwäfvade han nedan för Pingst med en ansenlig Flotta i Stockholms Skär, utbridandes det rykte, at *Carl* samlat i Preussen en stor krigshär til Sveriges fördärf (**): Han skref til Ståndene, at han, långt ifrån at nödga dem til at erkänna sig för Öfverhet, endast war kommen til Rikets undsättning emot *Carl* och Konungen i Pohlen (***): Han anmodade också Konung *Casimir*, at ej bistå *Carl*, hotandes i widrigt fall så wäl honom som Danzig med fiendskap (†) och lät sedan wärkeligen i Sundet fasthålla några Danzigska Skiepp (††): Ärke-Biskop *Jöns* och hans anhang, färdige at lyfta *Christian* på Thronen (c), upsatte hans Förskran, den han strax underskref (†††), *at hålla Ståndernes Friheter och alla afhandlingar, undantagande Halmstads dagtingan af a.* 1450. (*), *som nu*

(*) Lit. R. Christ. Köpenh. fer. 6. ante Dom. Læt. it. Dom. Judic. 1457.

(**) Er. Upf. L. 6. & Holb. T. 1. p. 664.

(***) Lit. R. Christ. Diurehamn. fer. 6. ante fest. Pentec. 1457. ap. Had. ad Chron. R. p. 218.

(†) cfr. Lit. R. Christ. ad R. Casim. Köpenh. d. 6. Jan. 1457. ap. Hvidf. p. 269. & L. Holb. T. 1. p. 678.

(††) Meff. T. 4. p. 17.

(†††) Oblig. R. Christ. in paſſagio circa Konungshamn. fer. 5. infr. Oct. Corp. Christi. 1457.

(*) v. ſupr. c. 17. §. 14.

(b) Af honom fick *Henrik Tavaſt* Frälſe på några gårdar (in Prof. B. Marg. 1457.).

(c) På *Chriſtians* wågnar dömde Biskop *Sigge* i Strengnäs och Riddaren *Fader Ulfſon* til Engsö en ägotwist emellan *Svarte Åke Jönſon* och *Jöns Carlſon* i Berga. (Strengn. d. Tranſl. S. Eſkilli. 1457.).

Digitized by Google

nu dödades, at ej draga Frälsegods under Kronan, ej heller minska Kronans ägendom, at ingen Tunga pålägga, utan efter Lag, och at Sverige skulle få igen Gotland, dock at den saken så wäl som ock angående Tullen wid Bohus skulle upskrifvas til deſs Kröningen war öfverſtånden (*): Då mente *Chriſtian* kunna göra hvad han wille. *Jöns* uplåt honom Stockholms Slott, faſtän han kort förut lofvat, at ej intaga någon främmande Herre (**) och *Chriſtian* förtrodde det åt *Ture Turſon* (d), den han åfven giorde til Riks-Marſk. Konungavalet ſkiedde derefter på Mora-äng d. 24. Junii och Kröningen i Upſala d. 29. i ſamma månad med mycken prakt och plägning, ſom warade i otta dagar, då alla Ridderliga Idrotter öfvades, hvarvid Konungen, ſom deruti mycket förfaren och til ſkapnaden anſenlig, inlade ſändeles heder. A. C. 1457. CHRISTIAN I.

(*) cfr. Had. ad Chron. R. p. 197.

(**) cfr. Holb. L. c. p. 665.

3. Denne nye hela Nordens Monark tog alla uptänkeliga mått, at uteſtänga *Carl* och göra de tre Rikens Förening evärdelig: Han lät ſine Bundsförvanter af främmande Makter weta ſin lycka (e): Han ſmickrade Påfven med hopp om hielp emot Turken

(d) *Bielken*, ſom upreſte ſig emot *Carl*: Han hade lånt *Chriſtian* 2000. mark Stockholmſke och fick derföre Pante-bref på *Thorsåkers* Härad i 10. åhr. v. Lit. R. Chriſt. Guderſtad. fer. 5. poſt Dom. Sept. 1458.

(e) I ſit bref til K. *Carl* VII. i Frankrike (Köpenh. Dom. in ram. Palm. 1457. ap. Dacher. Spicil. T. 9. p. 302.) ſäjer han, at han utdrifvit *ferociſſimum hoſtem Carolum*, *Tyrannum Sveciæ*, ſom ovärdigt burit Kronan, hvareſter han *omnium Baronum & Magnatum applauſu* blifvit wald til Konung i Sverige.

Digitized by Google

A. C. 1457. ken genom Pohlen och Ungern, allenaſt han ſlup-
po ſine motſtåndare: et löfte, ſom han aldrig tänkt
(*) cfr. Lit. R. Chriſt. ad Imp. Frider. III. a. 1454. ap. Holb. p. 650. hålla (*): Han bekräftade inom kort tid tre gån-
(**) Confirm. Privil. Cler. R. S. Stockh. d. 18. Oct. 1457. it. die Corp. Chr. a. 1458. it. d. B. Luc. Ev. 1458. ger ſamtelige de Andeliges Friheter (f); ſom nu wo-
ro ſå oinſkränkte, at de öfver ſina gods hade på
wiſst ſått ſtörre wälde, ån Konungen (**): Han
frikallade ock Årke-Biſkopen (ff) med hans arfvin-
gar (g) från alt tiltal för upbörden af de i detta
krig använde Kronans penningar, tillåtandes honom
bygga och nyttia *Almar-Stäk*, ſom et Kyrkans
Slott,

(f) Han dömde 2. gårdar til Wårfruberga-Kloſter (Tynnelſöd. 10. Aug. 1457.), bekräftade Svartbrödernes Friheter i S. Johans Kloſter wid Kalmar (Stockh. d. 15. Jul.), gaf S. Clara-Kloſter Skydsbref (Ib. d. 7. Sept.), åfvenväl Biſk. *Oloſ* i Åbo och hans Capitel (Ib. d. 4. Oct.), Juleta-Kloſter (Ib. d. 14. Oct.), Nådendals (Ib. d. 20. Oct.), Wadſtena (Wadſt. fer. 4. infr. Oct. Epiph. 1458.), Aſkaby (Sörk. in vig. Epiph.), Gudhems (Skar. d. 21. Jan.) och Helge-Ands-Huſet i Stockholm (Stockh. d. 15. Jun.), ſtadfäſte några hemman för Nådendals-Kloſter (Ib. d. 24. Jun.), inſtiftade et Capell och två Altaren i Upſala-Domkyrka för alla Siälar, i ſynnerhet för ſin, ſin Drotnings och Barns, ſamt *deras, ſom oſkyldigt afſidit i detta krig* (Ib. d. 29. Jun.) &c. &c.

(ff) I Upſala (fer. 3. poſt. Dom. Sexag.) bekräftade *Chriſtian* för Domkyrkan några hemman; Årke-Biſkopen fälde ock i Konungens närvaro i Upſala a. 1458. en Dom angående gods i *Gudö*, ſom K. *Carl* gått undan Weſterås-Domkyrka. v. Collect. Speg. p. 52. & E. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 15.

(g) Hans Broder *Chriſter Bengtſon* til Saleſtad fick hela *Norunda*-Hårad i förlåning. v. Lit. R. Chriſt. Stockh. fer. 5. poſt Dom. Remin. 1458.

Digitized by Google

Slott efter eget behag (*). Mot *Carl* anſtälte han en Råttegång: Han kårade til honom in för ſutrande Råd och lät åfven Drotningens Fullmäktig påſtå erſättning för hennes Morgongåfva: I kraft deraf inſtämdes *Carl* til Stockholm näſtföljande Pingeſt, at der ſtå til anſvar för det han *brutit Kalmare-Förening, inkråktat ſig Dorotheas lifgeding, intagit Norige, förtrykt Präſterſkapet, ſköflat Kyrkan och hindrat åtſkilliga Capitels fria Biſkopsval* (**): På det Stämningen icke ſkulle vara obekant, förkunnades hon på Rådhuſen i Stockholm, Lybeck, Wismar, Roſtock, Stralſund, Colberg, Danzig och Königsberg (***): Man kan wäl tänka, at *Carl* wederſakade en ſådan Domſtol: Han hade deſutan i deſſa mål ej annat giort, än efter all lag och billighet; men icke deſs mindre fäldes Domen påſagdan dag a. 1458, at alla hans gods, årfda, köpta och förpantade woro under *Chriſtian* och Sveriges Krona förfallne (†). Denne landsflyktige Konung drog på ſin ſida Hanſeſtäderne, i ſynnerhet Danzig, ſom af honom fick et lån af 40000 Rdlr. hvilket ſtod obetalt intil detta Seculum (††): Han lånte Ordens-Herrarne af Preuſſen 5000 mark på åtſkilliga hus, ſom i kriget der i landet blefvo förſtörde, ſå at han miſte både pant och penningar (†††): Som *Chriſtian* ſlutit et nära förbund med Frankrike (*), ſå ſökte *Carl* at förbinda ſig med Engeland och Hertigen af Burgund; men ingen trognare wän fann han, än Konung *Caſimir* i Pohlen, ſom mycket för honom arbetade: Wid deras förſta Samtal i Danzig ſkall hafva hänt, då ingen af begge Hofven förſtod hvarsannars modersmål och *Carl*, ſom en witter Herre,

A.C. 1457.
(*) Lit. R. Chriſt. Upſ. d. 6. Febr. 1458.
(**) Citat. R. Car. Stockh. 1457. ap. Hvidf. p. 877.
(***) Meſſ. T. 4. p. 17.
A.C. 1458.
(†) Sent. comm. R. Car. Stockh. 1458. ap. Hvidf. p. 877. cfr. Holb. p. 668.
(††) E. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 5.
(†††) L. Holb. T. I. p. 664.
(*) Fœd. Colon. d. 28. Aug. 1456. cfr. Holb. p. 665.

Digitized by Google

A. C. 1458. talade Latin, at ej heller det ſpråket warit Polackarne kunnigt; men at de från den ſtunden, af ſin Konung upmanade, winlagt ſig derom med ſå ſtor flit (*). *Carl* i ſin olycka undfatte dock ſtundom ſine wånner på Slotten i Finland, dem *Erik Axelſon* höll på at tvinga: Deſſe ſvarade altid, då de upfordrades, at de heller gufvo ſig under Ryſsland, ån Dannemark (**).

(*) Meſſ. Theatr. Nob. Sv. p. 124. ap. E. Benz. Coll. MS. L. c.

(**) Meſſ. T. 4. p. 15.

4. Då *Chriſtian* red ſin *Eriksgata*, möttes honom Norſka Rådet i Skara och erkände hans Son Prins *Johan* för Eftertrådare: Det kom ock derom öfverens med de närvarande Svenſke Herrar, Ärke-Biſkop *Jöns*, Hofmåſtaren *Erik Axelſon* och *Måns Gren*, ſå at åfven et bref afgick til Svenſka Rådet med förmaning, at deruti wara enſe och nu taga de mått til Rikens förbindelſe, at aldrig mer ſådan oro, ſom *Carl* anſtålt, kunde yppas (***). Derpå tilågnade *Chriſtian* ſin Drotning Örebro (h) med Nerike och Wärmeland, ſom Lifgeding (†), och utfärdade på nye Konungars wis ſit almänna Påbud, at ſtadga landsfred och hämma wåldgåſtning (††); men utrikes ifrån war han oſäker: Hanſeſtäderne med Pohlen och Preuſsen hade för *Carl* gripit til wapn: Et Möte utſattes med dem i Stockholm (i) d. 24. Junii; men Danzikarne foro miſsnögde derifrån och förklarade krig: *Carls* wånner ſatte ſig jämwäl af Wiborg i beſittning; men ånteligen d. 27. Julii träffades en wapnhwila med wilkor, at ſaken d. 1. Maj. a. 1459. i Lybeck ſkulle afgiöras och imedlertid fri handel

(***) Lif. ad Sen. R. S. Skar. d. 19. Jan. 1458.

(†) Dipl. R. Chriſt. Stockh. Dom. Trin. 1458.

(††) Manif. R. Chriſt. L. & d. ut ſupr. 1458.

A. C. 1459.

(h) Hon upbygde der et Carmeliter-kloſter a. 1462.

(i) Denna Stad undergick nu åter en ſtor wådeld.

Digitized by Google

handel bibehållas. När *Chriſtian* wid åhrets början kom tilbaka från Dannemark (k), giorde han åter *Ingeborg* af Holſten til Abbediſsa i Wadſtena (*) och gaf en ſkånk til *S. Annas* Chor (l): Han wiſtades derefter några månader (m) i Sverige (n) och utgaf en förordning, at Skattemanna-arfvingar ej ſkulle förmycket klyfva hemmanen, ej heller någon åga mer jord, ån hvarpå han war fullbolad (**). På det utſatta Mötet i Lybeck d. 1. Maj. klagade Danzikarne, at *Chriſtian* under Stilleſtåndet faſttagit några deras Skiepp i Sundet; men få förlångdes dock wapn-hvilan til d. 25. Julii a. 1462, och ſedan beſtod kriget måſt i hotelſer på båda ſidor (***). *Chriſtian* anwånda detta fredsſtånd til at underlägga ſig Slesvig och Holſten, der han efter ſin gamle Morbroders Hertig *Adolfs* död brakte Ständerne a. 1460, at utkora ſig til Eftertrådare (†), förnöjandes Gref *Otto* af Skovenburg, ſom närmſte Arfvingen på ſvärdſidan, med en Summa penningar, dem han åfven i Sverige genom lån och pålagor utpräſsade (††). A. C. 1459.

(*) cfr. ſupr. c. 17. §. 21.

(**) Mand. R. Chriſt. d. Lue. poſt aſſumt. B. Virg. 1459. ap. Had. ad LL. Prov. p. 53.

(***) cfr. L. Holb. L. c. p. 678. 679.

A. C. 1460.

(†) Id. p. 670. &c.

(††) Meſſ. T. 4. p. 19. cfr. Chron. R. Had. p. 462. & L. Holb. p. 679.

(k) I örekrog (Helſingör) Allhelgonadag a. 1458. ſålde han en gård i Lund åt Wårfrualtaret i Domkyrkan.

(l) Wadſtena-Kloſter intog ſin Gynnare *Ture Turſon* (Bielke) och hans Fru *Ingierd* (Körning) til evigt broderſkap d. 26. Mart. 1459.

(m) D. 2. Aug. på *Haga* bekråftade han Enköpings Stads Privilegier. I Stockholm d. 15. Aug. dömde han angående några hemman mellan *Lars Siggeſon* (Sparre) och *Cecilia*, *Carl Bondes* ånka.

(n) Men i Köpenhamn d. 14. Nov. afdömde han en jorde-tviſt mellan två Svenſke Män *Ingvar Michelſon* och *Jon Carlſon*.

Digitized by Google

A. C. 1460.

5. Detta Rike kände nu desutan en stor Tunga af en Påfvens *Pii* II. efter Mantuanska Mötets beslut utskickade Aflats-krämare *Marinus de Fregeno*, som der hela tre åhr sålde Syndernas förlåtelse (*): Han war egenteligen skickad, at förmå alla Makter til et heligt Tåg emot Turken; men hvad han uträttade war, at hopskrapa penningar: Hele Skatten blef dock i Tyskland bortröfvad (**) tillika med gamla Skrifter och Böcker, dem han i Norden, kan hända til wår Historias förlust, hopsamlat: Denne Man skall widare framdeles omtalas. De medel, som *Christian* til alla sina affikter behöfde, woro således i hans länder så mycket svårare, at indrifva: Han försökte derföre en annan utväg, som dock ej lyckades: Hos Konungen i Skotland innestod 26 åhrs obetalt afgift efter *Perthiska* afhandlingen för *Manöar* och *Söderöar* (***): *Christian* påminte derom a. 1456. och gjorde genom Frankrikes medlande a. 1457. sin fordran ostridig (†), den han dock såfångt förnyade a. 1458 (††). Nu anmodade han Konungen i Frankrike för alvar om bistånd: Han skickade sina Sändebud til Bourges, der de Skotske woro til mötes; men som de mot saken hade åtskilliga invänningar, föreslog *Carl* VII ett giftermål mellan Prins *Jacob* af Skotland och *Christians* Doter *Margareta*, hvarvid Oarne skulle blifva Prinsessans hemgift: Detta togs på båda sidor til öfvervägande (†††) och blef änteligen aldeles bifallit i Köpenhamn d. 8. Sept. a. 1468. (o), då äfven *Orkenöjarne* på samma räkning skildes från Norska Kronan; men *Halt-*

(*) Lit. Indulg. Mar. de Freg. Stockh. d. 30. Dec. 1460. Westerås. d. 7. Mart. 1461. Åskaby d. 28. Jun. 1462. &c. &c.

(**) L. Helb. L. c. p. 678.

(***) v. supr. c. 13. §. 7.

(†) Tract. Paris. ad fest. Pentec. 1457.

(††) Torf. Orcad. ad a. 1458.

(†††) Transact. Burg. d. 8. Oct. 1460.

(o) De Skotske Fullmäktige woro Gref *Thomas* af Arn, *Buchanan* Båt, *Anders Stuart* &c. *Thomas Robertson* Bår öfverförde Bruden til Skotland. a. 1469.

Digitized by Google

Hialtland pantsatte *Christian* för 8000 gyllen, dem han då behöfde til Svenska kriget (p). På låttare lått fick han penningar i Stockholm a. 1461; der tvingade han Dominicanerne, at utgifva hvad den landsflyktige Konungen hos dem satt i förvar och nu yppades, nemligen 7000. mark. och 22. Silfverkåril (*), som strax fördes til Dannemark. A. C. 1460. A. C. 1461. (*) Er. Upl. L. 6 & Anon. Chron. Slav. ap. Holb. p. 665.

6. De förſta åhren af *Christians* Regering woro nog ſtilla och dem Svenſkom icke obehageliga (q): Werldſlig och Andelig Makt (r) delte ſins emellan

(p) Danſke Konungar hafva ſedan ofta ej allena måſt lofva wid ſina Kröningar, at återſkaffa alla deſſa Oar under Norige, utan ock wårkeligen tilbudit, at få dem igenlöſa. v. Torf. Orc. ad a. 1468. 1483. 1524. etc.

(q) A. 1461. förordnades i Wadſtena en Torgdag hvar Lördag (Ib. d. 25. Jan.) och *Chriſtian* ſtadfäſte Stadens Privilegier (Ib. d. 8. Sept.): Han och hans Drotning gufvo Kloſtret ſin förſkrifning på 858. ſwåra *Nobler*, dem de undfått, hvaremot de altid wille hålla Gudstienſten wid makt (Ib. d. 8. Sept.): Han påböd jemwål *Wårfru-Penningen* kring hela Riket (Ib. d. 12. Sept.) och tillade Kloſtret 150. Stockholmſka mark. af Arboga-Stads åhrlige ſkatt (Ib. d. 15. Sept.): Han förböd alla Badſtugor i Enköping förutan Scholens (Stockh. d. 26. Jun.), gaf åt *Måns Gren* två K. *Carls* gårdar i *Sviſtad* (Ib. d. 8. Mar. Magd.), förlänte *Greger Matsſon* med *Ramſö* i *Karu*-Sokn (Ib. d. S. Ol.), bekråftade *Raumo*-Stads Privilegier (Ib. d. 22. Jul.), ſkänkte en Kålgårds-tomt i Strengnäs til Siälegåfva (Ib. d. 25. Jul.), dömde *Erik van Lipen* at betala til Helge-Ands-Huſet i Stockholm 4. låſter och 5. fat järn (Ib. d. 24. Aug.) &c.

(r) Ärke-Biſkop *Jöns*, Sveriges *Förſte*, tålte ej en mark-

Digitized by Google

A. C. 1461. högsta Styrelsen i temmelig sämja. (s); men nu sedan Konungen trodde sig wara fast i Sätet, begynte han giöra sig förhatelig på hvarjehanda sätt: Några Svenske män blefvo för honom af hans lismare, i synnerhet

nad i Örebro, som inföll så når med Upsala-*Disting*; ty förböd han *Hindersmässan* och påböd *Larsmässan* i stället (Almare-Ståk. fer. 3. post Dom. Palm. 1462.): Påfven *Pius* II. befalte, at *Ridön* skulle höra til Westerås-Domkyrka, som Testamente af *Karin*, *Sten Persons* Änka (Rom. 3. Kal. Mart. 1462.): Han förordnade ock Biskopen i Linköping, at ransaka öfver *Birger Trolles* klagomål (Rom. 10. Kal. Maj. e. a.): *Trollen* hade årft några gårdar efter *Arvid Bengtson* (Oxenstierna), som woro pantsatte til Riddaren *Abraham Broderson* och nu innehades af des Arfvingar *Ture Turson*, *Erik Erikson* och *Knut Grundis*: Desse wille ej släppa dem förän de jemwäl fingo Interesse för penningarne; men sådant ansåg *Trollen* för *Ocker*, hvilket war så högt förbudit så wäl på Svenska Kyrko-Möten som i det Lateraniska, och wände sig i en werldslig ågotwist til Roms Domstol.

(s) Til ex. *Pius* II. hade genom bref til Biskopen i Strengnäs (Rom. prid. non. Jan. 1462.) befalt en ransakning öfver den orätt, som Riddaren *Arent Bengtson* (Ulf) och flere skyllades giöra Juleta-Kloster angående *Sundby* i Öja-Sokn: *Yda Bylov* hade testamenterat gården til Klostret; med wilkor, at Arfvingarne skulle den få lösa för 400. mark. Stockholmska: *Arent*, som ägde *Ydas* Broders (*Ficke Bylovs*) Änka, wille deremot, liksom hans Medarfvingar, betala efter Mätismanna ordom: Rikens Råd, i Telje församlade, dömde, at *Bylovska* Sterbhuset skulle få *Sundby* igen för 200. mark., medan det ej fans mer wärdt (Lit. Episc. Sigg. Strengn. d. 20. Oct. 1462.); men jag finner ej, at detta giort sårdeles buller.

Digitized by Google

het af Årke-Biſkopen, med ſvarta färgor utmålade ſom ganſka farlige och med *Carl* i hemligt förſtånd: Han lät ſtrax på blotta miſstankar pinligen förhöra Canzlern *Clas Ryting*, *Nils Perſon*, *Bengt Stenſon*, *Jöran Carlſon*, och flere (*), ſom dock woro ſtåndaktige, at beryga ſin olkuld, hvilket ej annat kunde än upväcka knorr och medlidande (**). En wid namn *Peder Hättelös*, af Årke-biſkopen underſtucken, hade dem belugit, hvilket han ſedan rilſtod. *Chriſtian* anſtälte åfven en Räfſt öfver alla Pantegods, dem han åter drog under Kronan, giörandes räkning med deras innehafvare (***), hvilket Adelen mycket miſshagade: Han utfärdade ock Förordningar til Sveriges rättelſe från Köpenhamn, til ex. mot *Landskiöp*, *oloflig jakt och wärjors bärande til Tings och Kyrko* (†), i ſig ſielf ganſka godt och nyttigt; men i anſeende til Rikets höghet icke från ſin rätte Thron utgångit. Det wärſta för landet war likwäl hans dryga beſkattning a. 1462: Han förtrodde deſs indrifvande åt Årke-Biſkopen, medan han ſielf reſte öfver til Åbo (††); men wid återkomſten fann han i ſtälle för penningar förbittrade underſåtare: Han miſstänkte då Prelaten, förmodeligen icke utan ſkiäl, och lät fättia honom i förvar, tagandes från honom hans Slott *Ståket* a. 1463; *Carls* wänner fägnade ſig i hemlighet och man låg ſtrax på Kyrkodörarne ſkrifter upſlagne, ſom kallade Prelaten en *Förrådare*, hvilken årnade denne Konungen ſamma öde ſom den förre (†††). Länge hade *Chriſtian* önſkat et dylikt tillfälle, emedan han funnit, at *Jöns* wuxit honom öfver hufvudet; men dermed förlorade han ock Sveriges Krona: Man kan tänka, huru detta ſteg uprogs af Prå-

A. C. 1461.

(*) cfr. Chron. R. Had. p. 463.

(**) Meſſ. T. 4. p. 20.

(***) cfr. Holb. L. c. p. 668.

(†) Mand. R. Chriſt. Köpenh. in craft. Joh. Bapt. 1462. ap. Had. ad LL. Prov. p. 55. A. C. 1462.

(††) Chron. R. Had. p. 464.

A. C. 1463.

(†††) Ol. Petr. Hiſt. Sv. MS.

Digitized by Google

A.C. 1463. Prästerskapet och en widskiepelig menighet: Uplands-Almogen rusade til Stockholm som willdiur och hade så når öfverrumplat Staden, hvilken nu belägrades på nörra sidan, så at Brunke-bårg och Helge-Ands-holmen altöfver med manskap besattes: *Christian* begärte et stillestånd, hvilket han fick; men det missbrukade han til en list, i det han brakte några skiepp up mellan lågren, som hindrade det ena, at undsättia det andra: Strax giorde han et utfall, hvaruti han wid *Sand-broen* och i sielfva Helge-Ands-Kyrkan högg ned en stor hop bönder (*) och dermed war belägringen uphåfven.

(*) cfr. Chron. R. Had. p. 466.

7. Dessa grofva Stats-fel mente *Christian* dermed rätta, at han kallade Ständerne til en Riksdag, som skulle alting godtgiöra: Til Påfven skref han ock et höfligt bref med undskyllning, at han förlåkrat sig om Prelatens person: Han ärnade lämna honom et hederligt fängelse och ej annorlunda med honom handla, än en Catholisk Förste höfdes; men *Pius* II. lät sig ej deraf öfvertala, ej heller Upsala-Strengnäs- och Westerås-Capitel, som igenstängde Kyrkodörarne och uppehöllo med Gudstiensten: Konungen kallade Dom-Herrarne til sig och frågade dem, *huruvida en uproriſk Ärke-Biſkop kunde fängſlas, både ſom Werldſlig Låhns-Herre och ſom Präſt, eller huruvida han hade ſkygd af Clementinſka Bullan, ſom förbiöd, at lägga hand på de Andelige*: Kanikerne funno dessa Spörsmål alt för höglärda och wågrade sig at svara (**): *Calixtus* III. hade dessutan i en Bulla af a. 1457. tilstått, at Präster ej behöfde utkallas til Roms Domstol, innan deras brott hemma i or-

(**) Diar. Wadst. ad 1463. cfr. J. Wild. H. Pr. p. 448. &c.

Digitized by Google

i orten woro skiärskådade: Således hade Kanikerne inga skiäl, utan *Christian* befalte dem öpna Gudstienſten, hvilket de ej tordes hindra; men Påfven blef deraf så mycket mer förtörnad: Han befalte Prelaterne i Magdeburg, Riga och Strengnäs bandlysa *Christian* (t), om han ej satte Ärke-Biskopen på fri fot (*), och det war ej utan en sårdeles nåd, at de usle Kanikerne, som låtit tvinga sig til Gudstienſtens hållande, sluppo förbannelse (**). I September samlades Rikens Herrar til Stockholm: Der stod Ärke-Biskopen til rätta och försvarade sig med nog styrka, i synnerhet för sine Medbröders öron; men wann dock icke sin frihet: Han skulle föras til Dannemark och det giorde de Andelige förbittrade: De hotade, at lysa Konungen och hela Riket i band: *Kettil Carlson* (Wase), Biskop i Linköping (u), tilböd 24 Löftesmän för Sveriges så kallade *Förste*; men förgåfves: *Förſten* måtte afsegla til Köpenhamn. Man kan föreställa sig, huru Ståndet den tiden sådant kunde tåla.

A. C. 1463.

(*) Bull. Pii II. Senis. 7. Id. Mart. 1463.

(**) Lit. Ejusd. ad eosd. e. d. & L.

8. Biskop *Kettil* grep strax til Svärdet och blef Fältherre: Han samlade folk i Östergötland, Nerike, Sörmanland och hvar han framdrog, upsåjandes Konungen all trohet i hela Rikets namn af följande orsaker: Christian *hade betungat Sverige med odrägeliga pålagor och fört penningarne ur landet, at betala främmande gäld och köpa Grefskapet Holsten: Han*

(t) Underligt, at Danska Historien ej wet af detta Påfvens misnöje. v. Holb. T. 1. p. 685.

(u) Han hade fådt *Pii* II. bekräftelse af Mantua 8. Kal. Oct. 1459.

Digitized by Google

A.C. 1463. *ſtyrde icke Riket närvarande, utan lät ſine Fogdar beſvåra Almogen öfver deſs förmåga: Han betrodde Låhnen åt Danſke Mån: Han hade bortförd Arke-Biſkopen i fångenſkap, låtit pina många oſkyldige Herrar och icke gifvit Sverige Gotland tilbaka.* At emotſtå denne håftige fiende, lånde *Chriſtian* en hop fartyg med krigsfolk til *Quickſund* i Målaren, ſom war i hans wåg, hvarigenom ock *Rekarne* i Sörmanland ſkulle bringas til lydna; men Biſkopen ſlog denna Hår och bemåſtrade ſig några fartyg: Han tågade derpå til Stockholm, lågrade ſig på Keplingen och inſpårrade Staden (*). *Chriſtian* ſkyndade då til Dannemark, dels ſiövågen (x), dels landvågen (y), låtandes med det ſamma plundra Linköping. *Kettils* Hufvudlåte, ſedan han denne gång i Sverige föga annat giort (z), ån hulpit *Carl* åter på Thronen. *Kettil* regerade imedlertid ſom en Konung och befriade underſåtarne från deras dryga ſkatt, ſom ſkrämt dem til at frukta ånnu ſtörre, hvaraf kom et rykte kring hela landet, at *Chriſtian* wille af hvar Skattebonde tvinga 4 lod

(*) Chron. R. Had. p. 469.

(x) I *Kungshamns*-klippor (in craſt. Luc. Ev.) gaf han ſin Drotnings Åmbetsman, *Otto Torbiörnſon* (Dufva), förläning i Wårmeland, med wilkor, at han ſkulle hålla orten wid lag och rått.

(y) I Wadſtena (fer. 2. ante S. Martin.) gaf han *Ingrid, Ragvald Jonſons* Huſtru, Skydsbref för ſina gods och tienare.

(z) Han hade likvål bekråftat Stockholms Stads Privilegier ſå wål ſom ock Gefles, der Borgerſkapet fick frihet, at fiska i åen, dock utan at ſtånga farleden för Gåſtrike-bönder (Stockh. fer. Penteco. & Dom. Trin. 1463.): Åbo-Stol fick åfven hans Skydsbref (ib. d. B. Dionyſ.).

Digitized by Google

4 lod ſilfver och en fet Oxe ſamt af hvar landbo 2 lod och en Ko (*): Han föreſtälte ock alla Dom-Capitel genom ſina bref a. 1464, huru ſtor del de borde taga i Årke-Biſkopens ſak (**), återtog *Almareſtåk*, det han förtrodde åt *Chriſter* och *David* (Oxenſtiernor), Årke-Biſkopens Bröder (***), bemäktigade ſig Weſterås-Slott och upmuntrade alle Svenſke män, at afſkudda oket. *Chriſtian* ſkref på ſin ſida til hela Göta-Rike (†) ſtora beklagelſer öfver *Kettil* och hans anhang, *Nils Chriſterſon* (Waſe), *Chriſter Bengtſon* (Oxenſtierna) och flere Årke-Biſkopens wånner, ſom giort detta upror och utſpridt falſka rykten om hans upförande och beſkattningar, hvarföre han nu bådade man ur huſe under *Erik Niperz*, *Thord Bondes* och *Staffan Bengtſons* anförande: Sielf utruſtade han en ſtor flotta med anſenligt manſkap och begaf ſig inom wintrens ſlut til Sverige.

A. C. 1463.
(*) cfr. Lit. R. Chriſt. ad Oſtrog. Sylvisb. fer. 2. poſt Dom. Remin. 1464.
A. C. 1464.
(**) Lit. circ. Ep. Katil. Stockh. in vig. concept. Mar. 1464.
(***) Contract. Almareſt. in prof. Bened. Abb. 1464. ap. Had. ad Chron. R. p. 223.
(†) Lit. R. Chriſt. ad Weſtrog. Helſingb. d. Math. Apoſt. & ad Oſtrog. Sylvisb. fer. 2. poſt Dom. Remin. 1464. ap. Had. L. c. p. 220. & 222.

9. De, ſom inſpårrade Stockholm i *Kettils* frånvaro, trodde ſig i full ſäkerhet, når de i ſtörſta haſt blefvo ſlagne och förſtrödde: *Chriſtian* hade oſpejad landſtigit i Skiären wid *Fituna*, lågrat ſig förſta natten wid *Gródinge*-kyrka och dagen derpå oförvarandes kommit til Stockholm: Sedan intog han *Städet* och *Saleſtadborg*, förmante Preſterſkapet i Upſala-Stift til lydnad (††) och lät hela landet weta ſin medgång (†††). Biſkop *Kettil* drog ſig wid Konungens ankomſt up til Dalarne, ſtärkte ſig med friſkt folk och wände driſtigt mot ſin fiende, ſom honom efterſatte: De råkades wid *Haraker* i Weſtmanland, der Biſkopen efter et ſkarpt fäktande måtte wika; men det war allenaſt, at draga Konungen i trångſlen

(††) Manif. R. Chriſt. Stockh. Dom. Palm. 1464.
(†††) cfr. Lit. Ejusd. ad Territor. Axavall. Dom. ante feſt. Phil. & Jac. 1464.

Digitized by Google

A. C. 1464. på *Hälle-* eller *Hällsiö*-skogen, der Danska Hären led et fullkomligt nederlag, hvartill den unge och tapre *Sten Gustafsson Sture* (a) icke litet bidrog (b). De flyktige (c) stälte sig wäl åter wid Westerås; men blefvo af den påträngande Segraren mäst nedsablade, at *Christian* sielf med möda kom til Hufvudstaden, aldeles ur stånd, at hålla fältet: *Kettil* följde honom i hälarne och belägrade Stockholm på tre sidor: Då (*) cfr. L. Holb. T. 1. p. 684. flydde *Christian* til Dannemark (*) med 24. skiepp, hvaraf dock ett föll i de Svenskes händer med Danska Lif-Fanan, som upsattes på Brunkebärg, at förmå de belägrade til upgift: Staden slog up sine portar; men Slottet höll sig ännu en tid under *Ture Turson*: Denne framgång banade *Carl* en fri återkomst: Hans gamle wänner och de, som nyligen från *Christian* affallit, wisade sig nu med öpna anleten: Rikens Råd samlades under Biskop *Kettils* styrsel, nemligen, *Johan Månsson*, en ny Biskop i Strengnäs efter *Sigges* död, *Erik Axelson* (Tott), *Gustaf Carlson*, *Carls* Swåger, *Erengisle Nilsson* (Grip), *Carl Månsson* (Ornefot), *Åke Jönsson* (Skaning), *Gustaf Olson* (Sten-

(a) Han förde gamla Sture-wapnet Tre swarta Siöblad i gult fält: Fadren war Riksrådet *Gustaf Anundson* til *Ridboholm* och Modren *Brigitta* (Bielke), K. *Carls* halfsyster.

(b) En *Johan i Gryta* giorde dem Danskom äfven afbräck: I anseende til honom och Biskop *Kettil* säger Rimkrönikan (p. 474):

Christian *månde förtryta*,
At han skulle rymma för Kittel och Gryta.

(c) Konungen hade på sig en grön hatt, hwarigenom han blef skuten med en Dalpil, som dock ingen skada giorde.

Digitized by Google

(Stenbock), *Greger Bengtſon* (Låma), *Erengiſle Gedda*, *Nils Faderſon* (Sparre) och *Trotte Carlſon* til *Eka*: De ſkrefvo ſå wäl ſom Stockholms Magiſtrat til *Carl* i Danzig och budo honom komma hem til ſit Rike igen, klagande öfver *Chriſtians* grymhet (*): Med brefvet affärdades *Fader Ulfſon* (Sparre), *Greger Matsſon* (Lilie), *Thord Dieku*, *Hans Helmholt* och *Johan Holmgerſon*: Menigheten, ſom altid ſnart hvälfver från kärlek til hat och tvertom, ropade öfver alt efter ſin lagliga Öfverhet; *Carl* uptog denna beſkickning med glädie: Han gaf, innan han reſte från Danzig, en Förſäkran, *at aldrig hämnas på Ärke-Biſkopen eller någon annan i Sverige, lämna hvar och en ſina wälfängna friheter, aldrig pålägga olaglig ſkatt eller gäſtning, wörda och älſka dem, ſom ſig för honom utlagt, och hielpa Ärke-Biſkopen ur ſin nöd til ſit förra tilſtånd.* Deſſa förbehåll woro Biſkop *Kettils* wärk, ſom nu med hela Rikets fägnad (d) emottog ſin rätte Konung, med hvilken han dock årnade dela högſta Styrelſen. *Carl* upfordrade då Stockholms-Slott af *Chriſtians* Höfwidsmän, Biſkop *Jeppe* i Börglom, *Clas Rönnov*, *Knut Henrikſon*, *Johan Oxe*, *Strange Nilsſon*, *Johan Fritte*, *Erik Åkeſon*; *Philip Axelſon* och *Anders Nilsſon*, Riddare: De måtte gifva ſin förſäkran, at om de ej af ſin Konung blefvo undſatte inom åtta dagar efter Michelsmäſſan, wille de gifva ſig i *Carls* wäld (**): Detta ſkiedde ock; ty de fingo ingen hielp från Dannemark. A. C. 1464.

CARL KNUTSON.

(*) Lit. Sen. R. S. Stockh. d. 8. Math. 1464.

(**) Capitul. Arc. Stockh. in vig. Barthol. Apoſt. 1464. ap. Had. ad Chr. R. p. 226.

(d) Deremot dog wid *Carls* ankomſt Doctor *Peht Larsſon*, ſom haft hans ſkatt om händer hos Svart-bröderne,

Digitized by Google

A.C. 1464. 10. *Chriſtian* ſåg nu hvad han förlorat genom de Andelige och wille derföre genom ſamma medel ſtålla alt til råtta: Han förlikte ſig med den fångne Årke-Biſkopen (*), befullmäktigade honom jemte *Erik Niperæ*, at gifva leidebref på haus wågnar åt alle Svenſke mån, ſom wille komma til honom (**) och förſäkrade, at wara dem en huld Konung (***). Detta ſteg drog åfven Biſkop *Kettil* från Konungen i Sverige: Anledningen togs deraf, at Daniſke Marſken *Clas Rönnov*, *Carls* half-Syſters Son (e), ſom tillika med Stockholms-Slott fallit i *Carls* händer, ſtålt ſig ſå in med Konungen, at han jemte flere fick ſin frihet och lof, at reſa hem med några ſkiepp, hvaremot han lofvade, at medla en fördelaktig Fred: När *Kettil* det fick höra, blef han högeligen förtörnad, återkrafde fångarne ſom ſine egne och tog dem med ſkieppen tilbaka: Då war åter elden lös på båda ſidor (f). Årke-Biſkopen kom från Dannemark med ſtarkt följe, blef af *Kettil* och flere på nytt affållige med glädie emottagen, reſte til Upſala, eftergaf beſkattningar, upförde ſig ſom en Konung

(*). Reconcil. R. Chriſt. & Archi-Ep. Joh. d. 8. Brig. 1464.

(**) Mand. R. Chriſt. ap Had. L. c. p. 229.

(***) Lit. R. Chriſt. Köpenh. in prof. Dionyſ. Mart. 1464.

och åfven Myntmåſtaren, ſom war ſkyldig honom en ſumma penningar. v. Er. Ol. L. 6.

(e) *Margreta* (Sparre), *Carls* Moder, hade i andra giftet R. Rådet *Sten Turſon* (Bielke) och med honom två Döttrar, *Brigitta*, *Sten Stures* Moder, och *Catharina*, ſom fick *Clas Nilsſon* til *Ellinge* och *Wik*, denne *Clas Rönnovs* Fader.

(f) I detta krig utgufvos Skydsbref på begge ſidor: *Carl* tog bland andra *Ingeborg*, *Staffan Bengtſons* Huſtru, med gods och tienare i ſit hägn (Stockh. Dom. infr. Oct. nat. B. Virg.).

Digitized by Google

nung, och förordnade ej allena *Kettil* utan flere til Riks-Föreståndare: Han tordes wål icke uppenbarligen erkånna *Christian*; men wedersakade *Carl*, den han skyllade för alt ondt, fångade hans Fogdar och samlade Krigsfolk: *Carl* utgaf deremot til alla Dom-Capitel emot Årke-Biskopens beskyllningar en förklaring, hvaruti ej förgats, at denne Prelat, upblåstare, ån alle hans Företrådare, kallade sig *Sveriges Förste och Föreståndare*, begårandes nu råd och hielp, at draga Riket ur sin wånda (*): Han skickade åfven sin Frände *Bo Dyre Carlson*, den store Marskens *Thord Bondes* Broder, med några troppar emot Årke-Biskopens: De råkades ej långt från Upsala d. 13. Dec. men natten åtskilde de stridande: Följande dagen slöts et Stilleståndtil d. 6. Jan. A. 1465; men då *Bo Dyre* sig derpå fördet och släpte större delen af folket ifrån sig, wisade sig åter den tidens Andeliga Trohet; Biskop *Kettil* öfverföll honom på wågen och Årke-Biskopen lyfte honom i band: Dock förböd *Carl* alle Socken-Präster sådant at förkunna, emedan sielfve Prelaterne woro snarare under bandlysning förfallne. Strax ingick *Christian* med Biskop *Kettil*, *Trotte Carlson*, *Ivar Gren* (g), *Christer* och *David Bengtsöner* samt *Erik Nilsson* (Oxenstiernor) en förlikning (**) och satte *Gustaf Carlson* til Slotslofven på *Almare-Stäk*, det han skulle hålla Upsala-Domkyrka tilhanda (***): Biskoparne och en stor del af Rikens Råd tildömde jemwål Årke-Biskopen hela *Stäkes* Lähn evärdeligen för des lidna skada och fångelse, så at den Konung, som wille det indraga, skulle

A. C. 1464.

(*) Lit. Circ. R. Car. Stockh. in vig. concept. B. Virg. 1464. ap. Had. ad Chr. R. p. 230.

A. C. 1465.

(**) Recencil. R. Christ. Köpenh. d. 1. Jan. 1465. ap. Had. L. c. p. 236.

(***) Lit. R. Christ. Köpenh. e. d. & a.

(g) Son af ofvannämde *Måns Gren*.

Digitized by Google

A.C. 1465. skulle gifva honom 10000. mark. Stockholmska i er-
(*) Senat. Conf. Stockh. fer. 6. ante Purif. B. Virg. 1465. sättning (*): Prelaten trädde dock icke wårkeligen til detta Slott förån året derefter, då han jemwäl fick Upsala-Stads Krono-ränta: Han förskref sig deremot, at årligen hålla två Prebendater med 100. mark, dem Riksens Råd instiktat, och bortlägga all hämd för det förflutna: Wille någon Konung detta
(**) Oblig. Archi-Ep. Wadst. d. Purif. B. Mar. 1466. ap. Had. L. c. p. 241. rygga, skulle han lösa *Stäket* med 12000 mark. skadegiäld och hålla til evig tid två siungande Måssor för Riksens Patroner (**).

11. Knapt war fred-ståndet ändadt, förån Prelaterne *Jöns* och *Kettil* med deras wänner belägrade *Carl* i sielfva hans Hufvudstad: *Ivar Gren* anwände sin styrka på Gråmunkeholm och *Erik Nilsson* på Helge-Andsholmen, medan *Ture Turson* på Slotts-sidan d. 13. Jan. giorde et häftigt anfall; men *Carl*, understödd af *Bo Dyre*, dref dem til rygga: Dock såg han sig med alt detta ingen widare hielp: Man kom öfverens om en weckas wapnhvila til underhandling, mot gisslan på begge sidor: *Kettil* och *Ivar Gren* sökte öfvertala Konungen, at afstå Riket emot Åbo, Raseborg och Osterbotn: Han utdrog i det längsta med så hårda wilkor: Han fick ock höra, at Dalkarlarne woro i antågande til hans biständ; ty giorde han, så snart stilleståndet war förbi, et utfall d. 23. Jan.: Tumleplatsen war på isen utan för Riddarholmen och slaget så mordiskt, at man räknat några tusende döde på begge sidor; men *Carl* måtte draga sig tilbaka i sämre tilstånd, än tilförne: De annalkande Dalkarlar och flere af Almogen, som årnat hielpa sin Konung, blefvo äfven af

Kettil

Kettil dels afskräckte, dels med goda förmådde, at wända om igen: Då war för *Carl* ej annat at giöra, än emottaga Segrarens Lag: Han måtte böja knän för den Heliga Kyrka (*) och afsåja sig Sveriges Krona, nöjandes sig med Raseborg och en del af Finland: Han flytte ock dit så snart han kunde; men Biskop *Conrad* i Åbo, *Christians* wän, som innehade Raseborg, wille ej strax lyda sine medbröders befallning: *Carl* måtte dröja sommaren öfver hos Dominicanerne i Åbo, innan han kom af det Slottet i besitning, och war imedlertid så medellös, at han tilstod sig ej åga 50. mark. penningar til sin skulds betalning (**): Ledsen wid lyckans omskiften förklarade han ock för fallet hvad *Hans Helmholt* skulle hafva yttrat på Stockholms Rådhus, nemligen, at han ännu trångtade efter Kronan: *Wi äro, ty wärr*, sade han, *så farne från Sverige, at wi ingen lust hafve, at återkomma*; men det skiedde likwäl, som snart skall berättas. Hela Riket, blodigt af inbördes krig, war nu således ej allena i andelig utan i werldslig måtto under Biskopliga öket: Ganska få tordes hålla med *Carl* (h) och Ärke-Biskopen, som Riks-Föreståndare (i), skipade om Kro-

A. C. 1465.

(*) cfr. J. Wild. Hist. Pr. p. 450.

RIKS-FÖRESTÅNDARE.

(**) Lit. R. Car. ad Magistrat. Stockh. ap. Ol. Petr. H. Sv. MS.

(h) *Erik Carlson* och *Sten Sture*, Riddare, giorde dock på K. *Carls* wägnar et Häfdabyte (d. Mart. ant. d. S. Marg.) med *Svarte Ture Jönsson*, Riddare, och hans Broder *Åke*, som uplåto grund och ägor för Slottet Öresten i Mark.

(i) *L. Holberg* (D. H. T. 1. p. 685. &c.) anförer af *A. Hvidfelds* Samling en fullkomlig Förlikning mellan K. *Christian* och Svenske Ärke-Biskopen dat. Segeborg d. S. Brig. 1465; men som den skiedde samma dag åh-

Digitized by Google

A.C. 1465. nans Slott (k) och råttigheter efter sit behag; men icke dess mindre war landet upfyldt med knorr och ingen Prelat driſtade sig ånnu tala för *Chriſtian*; ty Danska wåldet war menigheten på det högſta förhateligt: Sielfve Sokne-Präſterne i Upſala-Stift (l) knotade mot Capitlet och wågrade sin tionde (m) til dess Påfven sielf måtte dervid bruka sin myndighet (*).

(*) Lit Paul. II. ad Epiſc. Link. Skar. & Strengn. Rom d. 26. Febr. 1466.

12. Den,

ret förut, så kan wål wara, at det senare åhrtalet år miſsskrifvit.

(k) *Jöns* och Rikens Råd gufvo *Åke Jönsſon* en förſåkran (Stockh. d. 15. Aug.), at om han upgaf *Axevall* åt *Ivar Gren*, skulle han wara fri från anſvar.

(l) S. *Olofs* Kyrka på *Wermdö* sökte och erhöll Cardinals-Collegii bref (Rom. d. 4. Dec. 1466.), at hvem, som beſökte henne med hielpande händer på Trettondedagen, Kynnelsmåsan, Pingst och Olofsmåsan i förſte och andre Aftonſångarne, skulle få 100. dagars aflat.

(m) Märkeligt, at Tionde af *Hvete* aldrig blifvit gifven ofvan Kolmorden förån denna tid, emedan den anſågs för en *ny Säd*, *ſom der af ålder icke warit* (v. Lit. Paul. II. ad Epiſc. Strengn. Rom. 14. Kal. Jan. 1466.); men Påfven befalte, at *Triticum & Siligo* likſom annan *ny frukt* skulle komma Gudstienſten til underhåll. Redan långt förut war *Hvete* brukeligt i Wåstergötland, ſärdeles på den liuſlige Kinna-Kulle, hvarföre det ock nämnes bland Präſte-Tionden i Wåstgöte-Lagens Kyrko-Balker, 14. Flock; men dock icke af ålder, utan ſedermera i Lagen införd af någon Biſkop, antingen *Bryniolf* i början af 1300-talet (cfr. Lit. Ep. Bryniolfi de Decim. ad Leg. Weſtrog. p. 92.) eller någon ſenare; ty det fins icke i den äldſte Wåstgöte-Kyrkiolagen. v. L. Weſtrog. L. c. p. 9.

Digitized by Google

12. Den, som måst wågade emot Årke-Biskopen upresa hufvudet, war *Nils Bosson Sture* (n) til *Ekstö* och *Penningby*, *Carls* Frände (*) och trogne biståndare: Han afmålade Prelatens upförande med lifliga färgor: *Jöns* kallade honom fallkeligen til sig; men *Nils* märkte hans upsåt och for öfver hafvet til Wiborg, det hans wän *Erik Axelson* (o) hade tillika med Nyköping i förlåning: Prelaten skickade i hast 50. Ryttare til *Penningby*, at gripa *Sturen*; men som de kommo förlent, så kunde de ej mer, än skövla huset. Imedlertid war en Riksdag beramad i Wadstena wid Kynnelsmässan a. 1466. Årke-Biskopen fann der mer motståndare, än han förmodat: Man beslöt, at han skulle nöja sig med *Stäket* på förberörde wilkor (**) och lämna Stockholms Slott åt *Erik Axelson* (Tott), som utkårades til Riks-Föreståndare; men icke des mindre framdrillade han et Möte med de Danske Fullmäktige i Jönköping några dagar derefter, hvarom han förut med *Christian* hemligen kommit öfverens: Der giordes et Fördrag af följande innehåll: *Den kårliga Föreningen mellan de tre Riken skulle blifva oförkränkt: Hvar och en skulle fritt niuta sin ägendom i dem alla: Det enas Invånare skulle obebindrade få handla och wandla i de andra: S. O-*

A. C. 1465.

(*) v. supr. c. 17. § 23.

A. C. 1466.

(**) v. supr. §. 10.

(n) Han war eljest af *Natt och Dag*-eller *Göksholms*-Slåkten; men uptog wid denna tid *Sture*-namnet efter sin Moder *Karin Svensdoter* från Halland. v. Mess. Theat. nob. Sv. Renov.

(o) Han är felaktigt kallad *Nils Stures* Svåger, emedan han i andra giftet ägde *Elin Sture*; men hon war *Gustaf Algotsons* Doter af de åldre *Sturarne*.

Digitized by Google

A. C. 1466. *Iofs dag ſkulle blifva en Sammankomſt i Halmſtad mellan alla tre Rikens Råd om en beſtåndig enighet* (*). Prelaten tordes ingenting afgiöra angående Kronan efter *Carl*; men ſå mente han dock en god grund wara lagd genom Kalmare-Förenings bekräftelſe. Sådant förſvagades likväl mycket genom *Ivar Axelſon* (Tott), ſom hade Gotland i pant och til *Carls* lycka blef med *Chriſtian* oenſe öfver indragna förlåningar, ſlog ſig til *Carls* wånner och gifte ſig med hans Doter *Magdalena* (p): Han förſtörde alt hvad han kunde de Danſka anläggningar, hvarigenom också Mötet i Halmſtad gick i wåder. Under deſſa omſkiften war åfven Biſkop *Kettil* död (**); men Årke-Biſkopen fruktade dock ingen mer, ån *Nils Sture*: Denne kom tilbaka från Finland och klagade öfver *Jöns* inför ſittiande Råd; men långt ifrån at få rätt, afviſtes han med hoteller: Derefter lät Prelaten på et Samtal i Telje af ſine anhångare i Rådet förklara ſig för Riks-Föreſtåndare och anvardade Stockholms-Slott åt *Ivar Gren*, ſom förpliktade ſig, at hålla det förſt honom och ſedan Konung *Chriſtian*, hans Drotning och Barn tilhanda (***): Detta öpnade allom ögonen: den ſundaſte delen af Rikſens Herrar (q) ſamlade ſig i Stockholm

(*) Transact. Junek. d. Ven. poſt feſt. Purif. B. Virg. 1466.

(**) Meff. T. 4. p. 26.

(***) Oblig. Iv. Gren. Stockh. d. 21. Sept. 1466 ap. Had. ad Chr. R. p. 246.

(p) Brållopet ſtod i Nyköping, dit Bruden fördes af *Erik Axelſon* och *Nils Sture*.

(q) Deſſe woro Riks-Föreſtåndaren, Biſkoparne *Hans* i Skara och *Hans* i Strengnäs, *Måns Gren*, *Guſtaf Carlſon*, *Ture Turſon*, *Erik Niperz*, *Eſkil Iſakſon*, *Birger Trolle*, *Carl Månsſon*, *Fader Ulfſon*, *Ture Jönsſon*, *Åke Jönsſon*, *Greger Matsſon*, *Joban Chriſterſon*, *Måns Bengtſon*, *Erengiſle Gedda*, *Eggert Krumedik*, *Laurens Sno-*

Digitized by Google

holm, at wårkſtälla Wadſtena-Beſlut, och ſtadnade åntligen i en förlikning (r), hvaraf kårnan war, at Prelaten frikallades från widare tiltal angående Stockholms-Slott, det han nu åt Riks-Föreſtåndaren måtte aftråda (*). A. C. 1466.

(*) Capitulat. Stockh. d. 18. Oct. 1466.

13. Med alt detta war icke *Nils Sture* tilfredsſtåld: Han ſkôflade Årke-Biſkopens ſkatt i Gefle, fångade hans Fogde, drog i Dalarne tilſammans en myckenhet folk och förklarade uppenbarligen, at han wille hielpa *Carl* på ſin Thron igen (**): Han belågrade Weſterås, når *Erik Nilsſon* (Oxenſtierna), ſom det innehade, kom med en krigshår ur Nerike och Wårmeland, Slottet til undſåttning: *Sturen* ryckte emot honom til *Kolbäck*, der han låt upkaſta broen och med en jord-ſkants befåſta åbrådden: Det ſamma-giorde *Erik* på andra ſidan, ſå at Hårarne en tid nögde ſig med, at beſkiuta hvarandra med ſten och pilar: Åntligen btakte Riks-Föreſtåndaren dem emellan et fördrag til wåga, ſå at *Erik Nilsſon* måtte til *Sturen* afſtå Weſterås-Slott: Dock war inbördes ktiget icke dermed dåmpadt: *Chriſtians* anhångare arbetade för honom med all nit; men tordes icke nämna honom: De loſsade ſom de ſtridde för Årke-Biſkopen: Deremot gufvo *Carls* wånner utan larv ſin mening tilkånna, at de wille an-

(**) Meſſ. T. 4. p. 26.

kenberg, *Thord Philipſon*, *Laga Poſſe*, *Sten Sture*, *Jon Slavak*, Riddare, och *Jöns Olſon*, Wåpnare, alle Rikſens Råd.

(r) Med Årke-Biſkopen höllo hans Bröder *Chriſter* och *David*, *Erik Nilsſon*, *Trotte Carlſon*, *Ivar Gren* och *Erik Carlſon*.

Digitized by Google

A. C. 1466. tingen återskaffa honom sin Spira eller bistå den Riks-
(*) cfr. L. Holb. D. H. T. 1. p. 690. Föreståndare, som Ständerne förordnat (*). Riket
suckade under et ömkeligt tilstånd: Hus och Slåkter deltes och sönderslötos: Den ene Herrens tienare mördade den andres och fick derföre beröm af sit Herrskap. Årke-Biskopen, under förevändning af en Walfart til den *Heliga Brigitta* i Wadstena
A. C. 1467. wid Nyåhret a. 1467, tog den wågen til Danska sidan, at öfverlägga med *Christian*: Imedlertid hade han sina ståmplingar kring Sverige genom nysnämde *Erik Nilsson* och *Erik Carlson* (Wase) til *Norby*: Desse angrepo *Sturens* folk öfveralt, först i Arboga, sedan i Helsingeland, der de fingo 200. fångar, och belägrade sielfve Riks-Föreståndaren i Stockholm: I det samma kom ock Årke-Biskopen tilbaka med Danske troppar, så at alt war slugt anlagdt; men *Carls* wänner woro ej heller insöfde: *Ivar Axelson* samlade folk, at undsåttia sin Broder och slog *Erik Nilsson* åt Nerikes sidan (s) ur fältet: Dermed uphofs belägringen för Stockholm och Årke-Biskopen lämnade sin här åt *Erik Carlson* (Wase); men *Nils* och *Sten*, *Sturar*, med 1300 Dalkarlar (t) jagade denne anförare wid Westerås på flykten och öfvertalade hela landet med Riks-Föreståndarens goda minne (u), at återkalla sin Konung.

Detta

(s) Antingen i Nerike eller strax wid Jälmaren på *Löten* wid Juleta.

(t) *Erik* kallade dem på förakt *Kolaredrängar*.

(u) *Erik Axelson* war öfver til Åbo wid Pingst och dömde några gårdar från *Jöns Tavast* til *Nils Tavast* för 100. Renska gyllen, dem *Jöns* fått då han rest til den Heliga Graf. d. Ven. post F. Pentec. 1467.

Digitized by Google

Detta förtröt Ärke-Biſkopen ſå högt, at han drog ſig til Borkholm på Oland i enſlighet (*): Der dog han i ſin harm d. 15. Dec. ſedan han ſå ofta förrådt ſin Öfverhet, ådragit ſit Fädernesland ſå mycken olycka och upoffrat ſå mycket kåckt folk til ſin åhrelyſtnad: Sådant war dock den tiden icke ſå ovanligt för en Prelat. Hans wånner grepo ſig åter an med all ſin ſtyrka; men Riks-Föreſtåndaren dref dem ej långt från Enköping med blodiga hufvuden til rygga (**). A. C. 1467. (*) cfr. Ol. Petr. H. Sv. MS. (**) J. Had. not. ad Chron. R. p. 489.

14. *Fader Ulfſon* (Sparre) och *Greger Matsſon* (Lilje) ſkickades til Raſeborg, at tilbiuda *Carl* ſin Krona: Han emottog henne tredje gången med upſåt, at aldrig mer ſläppa henne, och anlände til Stockholm d. 12. Nov. med ſine trogne underſåtares glädie, hvilket giorde et almänt lugn: Han lät å nyo hylla ſig och red åfven på nytt ſin Eriksgata, ſedan hela Riket, undantagande *Kalmar*, *Borkholm* och *Axavall*, gifvit ſig i hans lydnad; *Chriſtian* hade gerna denna tid welat giöra ſig ledig från alla andra omſorger och angripa med ſtörre drift de Svenſka ſaker (***); men juſt inträffade åtſkilliga hinder: Wid detta åhrs början hade han i Ytrecht ſlutit et förbund emot K. *Ludvig* XI. i Frankrike med Hertigen af *Bretagne* och Grefven af *Charolois* (x), hvarunder Franſke Konungens Broder åfven war begrepen (†): Han råkade ock detta åhr i tviſt med K. *Edvard* IV. i Engeland öfver någon plundring, ſom de Engelſke öfvat på Island, och i för- CARL KNUTSON. (***) Meſſ. T. 4. p. 26. (†) Traſt. Ultraj. ad R. 1467. ap Du Clos. Hiſt. de Lovis XI. T. 2. L. 4. p. 58.

(x) Hertigens af Burgund åldſte Son, ſom ſedan kallades *Carolus Audax*.

Digitized by Google

A. C. 1467. förbund med Hanſe-Ståderne giorde dem derföre ſiöen temmeligen oſåker: Han war jemväl ſyſſelſatt i Hol-
(*) L. Holb. L. c. p. 690. 691. ſten (*) och alt ſådant höll honom fråu Sverige tilbaka (y): Det enda han kunde uträtta war, at upvikla andra: Han anmodade den Antiocheniſke Patriarchen *Ludovicus*, ſom Kejſerlig och Påfviſk Legat til Pohlen, at förmå ſå wäl K. *Caſimir* ſom Staden
(**) Lit. R. Chriſt. ad Patriarch. Antioch. d. 12. Jul. 1467. Danzig från deras förbindelſe med Sverige (**), och ſkref åfven til *Caſimir* ſielf derom (***) ; *Ludovicus* kom til Dannemark a. 1468 och ingick i *Chri-*
(***) cfr. Meſſ. T. 4. p. 29. A. C. 1468. *ſtians* affikter: Han ſtämde Upſala Capitel, at infinna ſig genom Fullmäktige i Kalmar d. 22. Julii
(†) Lit. Ludov. Patriarch. Antioch. Köpenh. d. 5 Junii 1468. och der handla om fred mellan begge Riken (†), affärdandes åfven bref derom til åtſkillige Svenſke Herrar (z), hvarmti han kallade ſig *Patriarch öfver hela Europa*; men *Carl* och hans Rike, ſom från ſin början aldrig wetat af främmande Herrikap eller ſvarat för utländſk Domſtol, kunde ej anſe ſådant utan med förakt: Bättre lyckades det för *Ture Turſon* (Bielke), ſom då tillika med *Måns Gren* (zz) belägrat *Ivar Axelſons* Hus *Lillö* i Skåne: Han gaf *Carl* ej allena en förſkrifning; at han ſkulle ſkaffa honom *Chriſtians* Bref på en dagtingan i Halmſtad nåſtkommande Olofsmåſsa, utan ock et utkaſt til bemälte bref, hvaruti et Stilleſtånd giordes til 14. dagar efter den tiden, förpliktandes ſig, om koher-

(y) Hans Drotning ſkulle ock detta åhr i Barnſång, ſom ſyns deraf, at han dertil lånte S. *Margaretas* Sårk i Lund, ſom et heligt hielpmedel. v. ſupr. c. 5. §. 13. in not.

(z) Et war ſtäldt på Örebro til *Svante Nilsſon Sture* af Köpenh. d. 12. Jun. 1468.

(zz) Han war ſtundom på den ena ſidan, ſtundom på den andra.

Digitized by Google

Christian sådant afflog, til et evigt fängelse i Kyrkoherdens hus i Stockholm (*): Man samtyckte derföre til et sådant Möte. A. C. 1468. (*) Oblig. Thur. Thuron. Stockh. d. Merc. post Dom. Palm.

15. *Carl* sammankallade Rikens Ständer til Örebro (a) tredie Söndagen i Fastan, at öfverlägga om närvarande angelägenheter: Hans Mäg *Ivar Axelson* (Tott) hade nu mycket, at läja: Han biviståde Herredagen i sin Svärfaders ställe, som nu tycks hafva warit opasslig eller annars hindrad: *Ivar* ägde Gotland; ty gaf man honom goda ord: man förlåkrade, at ej allena wara honom huld och lydig i alt hvad han på Konungens wägnar påböd, då jämväl alla Slott skulle stå honom öpna, utan ock, i fall *Carl* med döden afgingo, at anse honom för Höfvidsman tildess Riket blef förfedt med laglig Öfverhet: Deremot skulle han hålla Sverige *Wisborg* och Gotland tilhanda (**). Man utnämde derpå Biskop *Johan* i Skara, *Gustaf Carlson*, Konungens Svåger, *Erik Erikson*, hans Mäg, och *Åke Jönsson*, som Fullmäktige til det i Halmstad beviljade Sammantråde: Dese hade mycken ordkastning med de Danske, som påstodo, at tolf utkårade Domare, sex på hvar sida, skulle skiärskåda begge Konungarnes rätt, en Öfverdomare begäras af Påfven, i fall de icke åsämdes, *Ivar Axelson* strax afstå Gotland til Dannemark, Drotning *Dorothea* niuta sin förra Morgongåfva i Sverige och de Svenske ingenting företaga emot de orter, som *Christian* ännu innehade, tildess Saken af bemälte Tolfmanna-rätt blef afgiord: Detta hemskiöts til *Carl* och iemdlertid utfattes et an- (**) Transact. Örebr. d. Merc. ante Dom. Læt. 1468. ap Had. L. c. p. 248. 1468. ap Had. ad Chron. R. p. 249.

(a) Der dömde han a. 1469. Tisdagen näst efter Helge Torsdag til *Måns Bengtson* på Göksholm några gårdar i Nerike, som honom klandrades.

Digitized by Google

A. C. 1468. nat Möte i Halmſtad d. 24. Junii nåſta åhr, hvilket ock
(*) Ratif. R. Chriſt. Köpenh. d. 24. Aug. 1468. *Chriſtian* biföll (*); men *Carl* kunde icke gilla hvarken det ena eller det andra: Han ſkickade wål på *Chriſtians* anhållan ſina Sändebud til Lybeck i Sep-
A. C. 1469. tember a. 1469 (**); men eftergaf ej det minſta af ſin
(**) Meſſ. T. 4. p. 30. rått: Imedlertid hade han om wåhren, ſå ſnart en
(***) cfr. Du Clos Hiſt. de Louis XI. T. 2. p. 158. ganſka ſtark winter war öfverſtånden (***), låtit inſpårra Axavall och ſändt några troppar in i Halland; men de blefvo ſlagne och Axavalls-belägring uphåfven: Sådant upmuntrade åter *Chriſtians* anhang; När *Carl* i October utſatt i Wadſtena et Herremöte, tänkte *Erik Carlſon*, *Erik Nilsſon*, *Trotte Carlſon* och *Jöns Slavak*, at öfverrumpla honom med förſåt; men fingo i det ſtället allenaſt hans Doter *Magdalena*, *Ivar Axelſons* Fru, *Birger Trolle* och några flere til fånga. Konungen wände haſtigt til Stockholm igen och upbådade man af huſe kring hela Riket: Han föreſtålte ſine underſåtare, huru ofta han måſt dem öfvergifva och huru de hvar gång bedt honom komma tilbaka:
(†) Mand. R. Car. Stockh. fer. 5. ante Sim. Jud. 1469. ad Præf. Penningby. ap. Had. L. c. p. 262. De ſkulle nu med goda wapn och en månads koſt wara *Nils Sture* och Dalkarlarne til mötes: Då kunde de widare betänka, om de och deras barn borde wara *Danſke-manna trålar til ewig tid* (†).

16. Efter Ärke-Biſkopens död hade Konungen åſtundat en fogelig man på Upſala-Stol, emedan han nog rönt hvad en uproriſk förmådde: Han hade det
(††) Lit. Cap. Upſ. ad Paul. M. d. 23. Apr. 1468. få wida brakt, at Capitlet i April a. 1468. walt hans Frände *Thord* (b), Dicka i Linköping, och gifvit Påfven ſådant tilkåunna (††), hvarpå denne Prelat d. 6. Julii

(b) Han förde i wapnet tre Sparrar,

Digitized by Google

Julii giort ſin Ed och åfven i September gifvit ſin förſkrifning, at hålla *Ståket* til Domkyrkans tienſt (*); men *Jacob Ulfſon* (Ornefot), Ärkedieku i Wexiö och Kanik i Upſala, en ſkickelig och efter den tiden lård Man, ſom då war i Rom, låt wälja ſig af det heliga Collegio, erhöll *Pauli* II. Fullmakt (**) och invigdes i *S. Brigittas* kyrka i Päfvens och Cardinalernes närvaro (***), hvaremot *Thord* blef förbannad (c) tildeſs han ſkulle afſtå ſin wärdighet (†). Man wet ej huru han giort, om han lefvat; men han dog i det ſamma och *Jacob* emottogs med prål i ſit Stift d. 7. Oct. 1470. I detta mål hade *Carl* icke widare gått, än han af ſina förra olyckeliga förſök funnit rådeligt: Nu ruſtade han ſig, ſom ſagt är, mot ſine werldſlige fiender. *Erik Carlſon* ihielſlog några hans tienare wid Arboga och brakte hela Wåſtmanland för *Chriſtian* i wapn, hvarmed han tågade in i Upland, utpräſsade ſkatt, lät alleſtädes upſlå öpna bref mot *Carls* rått til Kronan och fängade *Clas Olſon*, hans Öfverſte i Roſlagen. *Bo Dyre* (††) ryckte med Konungens troppar emot honom til Upſala: Man ſlöt en wapnhvila på 13 dagar; men ſom ord och afſkied räknades för wåder, ſå blef ock *Bo* i ſin ſäkerhet under den tiden wid *Flötſund* öfverfallen och jagad på flykten (†††). *Sten Sture* kom med en Här från Sörmanland, hvartil *Nils Sture* ſtötte med beſättningen ur Weſterås; men några förrådare hade ſå förvirrat deras folk, at de måtte wika med förluſt til Dalarne: Så nederhögg ock *Erik Carlſon* en ſtor del af de Kungelige wid *Knutby*-kyrka i Upland och alt detta giorde honom ſå upblåſt, at han intet

A. C. 1469.

(*) Peringſ. Mon. Ull. p. 166. 167.

(**) Bull. Paul. II. Rom. d. 15. Kal. Jan. 1469.

(***) Atteſt. Card. Vicent. Rom. d. 15. Apr. 1470. ap. Peringſch. L. c. p. 168.

(†) Anathem. Paul. II. contra Thord. Poſtul. Upſ. Rom. d. 27. Maj. 1470.

(††) v. ſupr. §. 10.

(†††) Chron. R. Had. p. 491.

(c) Han kallades af Påfven en *Anonymus*.

Digitized by Google

A. C. 1469. (*) Meff. T. 4. p. 31. & Chron. R. Had. p. 493.

mindre lofvade ſig, ån Svenſka Kronan (*), hvarmed han ock i ſina bref ſmickrade ſin Huſtru (d); men hans förſlager togo en ſnöplig ånda. Wid åhrets början

A. C. 1470.

1470 hade han en krigsmakt af 30000 Man: Dermed wille han tränga up i Dalarne, ſköfla Kopparbårget och utrota begge *Sturarne* på en gång: Wid Hedemora förſåkrade han ſit folk om rikt byte; men juſt der mötte honom *Sten Sture* med Förtroppen af 500 Man och plantade Dalebaneret fram för honom med ſådan trygghet, at de Uproriſke miſte modet: Et ondt Samvete ſer icke driſtigt ſin motſtåndare under ögonen: De braktes i oreda och *Sten* ſlog ned af dem en ſå ſtor hop, at man på platſen ſkall hafva funnit 1500 panſar (**): *Erik* fattade ſtånd wid *Ophögå*-Färja i Wåſtmanland; men der angrep honom *Nils Sture* med hela ſin makt och erhöll öfver honom d. 13. Jan. en fullkomlig ſeger, at han ſielf med ſtörſta nöd kom undan til Juleta-kloſter och derifrån til Dannemark, utſpridandes likväl i wågen en hop ſkrytande bref, likſom han haft öfverhand, at hålla ſine wånner wid lynne: *Chriſter* och *David Bengtſöner* blefvo fångne i Nyköping och några af *Eriks* anhang i Stockholm afråttade (e).

(**) Chron. R. Had. p. 495.

17. Så ſnart *Erik* kom til Danſke Konungen, inbillade han honom, at hans ſaker woro på god fot och

(d) Han war tvenne gånger gift 1. med *Juliana Nilsdoter* (Oxenſtierna), ſom dog barnlös, 2. med *Anna Carlsdoter* af *Winſterp*, ſom gaf honom Dotren *Ebba*, Drotning *Margareta Leyonhufvuds* Moder.

(e) De flyktige woro ſå förfärade, at en af dem *Gödik Warg* blef faſttagen af en Lego-Piga. v. Rimkrön. p. 496.

Digitized by Google

och lockade honom til at falla in med mycken ſtyrka i Wåſtergötland, belägra Oreſten och tåga ända up til Tiveden; men der woro *Sturarne* honom til mötes: De förſkanſade ſig med nedfäld ſkog och togo ſå tappert emot fienden, ſom under *Peder Oxes* anförande wille bryta igenom, at han i förſte duſten miſte öfver 500 man (*), och *Chriſtian* ſielf ſårad måtte ſkynda ſig til Köpenhamn. Derpå intogo *Sturarne* Ringſtaholm och belägrade Kalmar. *Carl* utgaf om denne Seger en kundgiörelſe kring hela Riket, utdömandes ſom förrådare *Trotte Carlſon*, *Erik Nilsſon*, *Jon Slavak* och *Erik Carlſon*, ſom ſtrött oſanningar kring landet om hans perſon och fåktat för *Chriſtian* (**): Han förklarade ock i ſamma bref alla *Skogsſtrykare* för fredlöſe, hvilket wiſar, at i denna ofred warit många Snaphanar. Deremot ſkref *Chriſtian* genom *Ivar Gren* och nyſnämde hans fyra anhängare til alla Svenſka landsorter, at han wille erſätta dem all ſkada, om de togo honom til Konung, och at deras lydnad kunde förſäkra ſig om et oförtöfvadt biſtånd (***). Sådant hade dock ingen wårkan: De Svenſke woro nu måſt ledſne wid denne grannen och *Carl* kunde lita på deras trohet; men då han båſt ſkulle ſmaka ſin ro, blef han af döden bortryckt på Stockholms-Slott d. 15. Maj. (†) på ſit förſta och ſextionde år och i Gråbrödra-Kyrkan begrafven: Hans lefnad är et af de ſtörſta prof ej allena af en ſtändig ſtrid mellan afvund och wärdighet, utan ock af den tidens Präſterſkaps oinſkränkta wälde: På Soteſången utnämde han ſin Syſterſon, den almänt älſkade *Sten Sture*, til Riksföreſtåndare och afrådde honom, at åſtunda Kronan: *Den åhrelyſtnan*, ſade han, *har bråckt min lycka och ko-*

A. C. 1470.

(*) Svaning. Hiſt. Chriſt. I. MS ap. L. Holb. L. c. p. 705.

(**) Manif. R. Car. fer. 5. ante Dom. Invoc. 1470.

(***) Lit. circ. R. Chriſt. Köpenh. Dom. Quæſim. 1470. ap. Had. L. c. p. 253.

(†) Diar. Wadſt. p. 239. Meſſ. T. 15. p. 85. & Ser. R. S. Can. Hag. in Act. Lit. Up. 1722. Vol. 1. p. 255. cfr. Ol. Petr. H. S. MS.

RIKS-FÖRESTÅNDARE.

Digitized by Google

A. C. 1470. *ſlat mit lif* (*). Denne Konung war anſenlig til ut-
(*) Joh. Magn. H Sv. ed. Rom. p. 742. vårtes ſkapnad och hade ſtora invårtes egenſkaper,
mycket förſtånd, råttviſa, gifmildhet och tapperhet
(**) cfr. Henr. Molleri Orat. Latin. carm. eleg. in hon. R. Car. Kanuti. Roſtock. 1555. (**): Han war ſnarfyndig och drifvande i det han ſig
företog (f): *Ericus Olai*, Theologiæ Doctor i Up-
ſala, ſom i hans tid lyktar ſin Svenſka Hiſtoria, beſtri-
der honom ſina krigsdygder och tillägger honom gi-
(***) Er. Upſ. L. 6. righet (***); men han dömer i det förra af hans olyc-
kor och i det ſenare ſom Präſt, efter Konungen wille
indraga ſå många Andeliga gods. Om *Carls* giften
(†) v. ſupr. c. 16. §. 31. och barn år för detta taladt (†): Han förklarade *Chri-*
(††) v. ſupr. c. 17. §. 16. *ſtina Abrahamsdoter* för ſin åkta Gemål (††); men ſin
Son *Carl*, ſom han med henne aflat, en yngling af
ſtort hopp, kunde han icke föreſlå til Efterträdare
(†††) cfr. Meſſ. T. 4. p. 31. (†††): Han giorde honom allenaſt i ſit Teſtamente til-
lika med flere anhörige all den förmån han kunde (g);
men *Carl Carlſon* dog i ſin båſte ålder.

18. *Sten*

(f) Det ſyns af et hans bref mycket kort (Stockh. fer. 4. ante Dom. Palm. 1453.) til Riddaren *Greger Matsſon* (Lilie), den han befaller komma til ſig *i afton eller i morgon bittida*, at ſvara på *Philip Ivarſons* kåromål.

(g) Innehållet af detta Teſtamente bör icke förgåtas: *Hans Son* Carl *ſkulle jemte ſin Moder åga* Rönö-*gård och ſin Faders köpegods under* Sten Stures *förmynderſkap: dertil et Silfkar til helgedom, Kleneder och Taffel-ſmide, ſom de ſtod i Danzig, ſin Faders ſtora förgylta Svärd och gyllende Spårar, hans Radband med hvita ſtenar, hans Kökstyg til reſor om ſommaren, den ſtora Pannan han fått från Saleſtad, Sångkläder, bonader, hyenden, bolſter, mullöjer och annat, ſom war förd från Raſeborg. Änke-gemålen* Chriſtina *fick hans Jakt, kallad* Tälknifven, *och en de mindre, ſom han köpt af* Olof Henrikſon, *hans dageliga Möſſe-rede, en Taſla med glas före til helgedom, en liten guld-ſkied, ſom han fått*

Digitized by Google

18. *Sten Sture* låt hela Riket weta Konungens A. C. 1470.
död och sidsta wilja angående Regeringen: Up-Svearne, som til Eriksmålsan woro samlade i Upsala, förmante han til trohet och stämde några af Fiädrundaland

af sin Doter Magdalena, *två svarte gångare, en hingst, kallad* Foglen, *och några Stod, som gingo wid* Anderstad *i Småland. Dötrarne* Christina *och* Magdalena *skulle behålla Borkholm och Öland tildess Kronan dem utlöste:* Christina *fick* Föglevik *och gods i* Wiby *wid Tiveden, som hennes Moder fick i Morgongåfva, då bröllopet stod på Ekholm: dertil den store grå gångaren med et Stod, som gick wid Åbo, och Hingsten, som Dom-Probsten i Åbo skänkt til Sládtrafvare: Hennes Man* Erik (*Gyllenstierna*) *fick den Holk, som war köpt af* Arvid Trolle, *och en Bolle med lock af Christall, beslagen med förgylt silfver: Hennes Son* Knut (*Gyllenstierna*) *fick et Radband, en röd Flöjelskappa, fodrad med hermelin, samt rödt flöjel til en Tröja, och hennes Doter* Kerstin (*Gyllenstierna*) *en fiolbrun Silkesbordn.* Magdalena Carlsdoter *fick* Haga-*gård,* Svingarn *och något gods i Wästergötland, som Drotning* Catharina *köpt för reda penningar af sin Morgongåfva: dertil en sotig håst til Sládtrafvare, et Stod, två grå gångare och Boskapen wid* Haga: *Hennes Man* Ivar (*Tott*) *fick en stor* Bartsa (*et slags Båt*), *et förgylt Silfkar med högt hvitt torn samt tre oförgylta Skålar nedan på Karet och et förgylt Silfverhalsband med Sölfskap.* Sten Sture *fick en* Bartsa, *et förgylt Silfverhalsband med Sölfskap af guld, en röd gyllenbuks-kiortel med kappa och hatt af samma slag, fodrade med sabel, och en brokig håst.* Nils Sture *fick en* Snäcka, *bygd utan för Stockholms-Slott, och et förgylt Silfverhalsband med Sölfskap: Hans Fru* Brita (*Bonde*) *fick en guldring med en infattad Chrysolit.* Carls *Systerson* Nils Classon *til* Wik *fick en röd Flöjelskiortel med kåpa, en röd Flöjels-hatt, fodrad med sabel, och rödt flöjel til en Tröja: hans Systerdoter* Brita, Johan Eriksons *Fru, fick en guldring med Turkos, hans Fränka*

Digitized by Google

A. C. 1470. land til *Haga*, at handla om en ny beviljning (*). Al-
(*) Lit. Sten. St. Stockh. fer. 2. ante S. Er. ap. Had. L. c. p. 255. mogen war så mycket benägnare som *Erik Carlſon* låg i Skiåren med Danſka ſkiepp och hindrade tilförſel af Salt, Miöl och andra förnödenheter, hvaraf hatet mot *Chriſtian* wäxte til otrolig högd. Denne Konung föreſtålte alle Sveriges Invånare ſin Rått til Kronan och alt det onda de under *Carl* utſtått: Han wille nu wara dem en huld Öfverhet; men om de giorde honom motſtånd, undſade han dem med hårsmakt (**): Sådant uprepade han åfven genom flera bref (***); men hvarken hans hot eller ſmickran giorde minſta intryckning. *Sten Sture* fann wål hos Rikſens Herrar efter wanligheten en från Dannemark underblåſt afvund, hvarvid jemwål några lade ſig ut för den afledne Konungens Son (†); men ſedan *Erik Carlſon* åter blifvit afſlagen i *Tröga* och wid Upſala, wann *Sten* deras bifall til K. *Carls* ſidſta förordning: *Erik* och *Ivar*

(**) Lit. circ. R. Chriſt. Köpenh. fer. 4. infr. Aſcenſ. Dom. 1470. ap Had p. 256.
(***) Lit. Fjusd. ib d. S. Andr. 1470. ap. Had. p. 257. 258.
(†) A. Hvidf. T. 2. p. 921. & Meſſ. ap. A. A v. Stiernm. H. M. p. 102.

Sigrid, Staffan Ulfions *Fru, en Guldring med Saphir, och Wadſtena-Kloſter en ſtor förgylt Silftaſla med glas och helgedomar uti, ſamt hans ſtörſte häſt och harneſk.* Dät. Stockh. 1470. Man ſer af detta Teſtamente, huru Kläder gingo i arf bland de förnämſte i Riket, och at inga andra Reſetyg brukades, ån til ſiös och til häſt. Af K. *Carls* qvarlåtenſkap finnas ännu i Sverige tvenne Silfverkåril: Det ena åger Riksrådet Gref *Guſtaf Bonde*, det andra Preſidenten Gref *C. F. Piper*. *Flöjel* eller Sammet war den tiden mycket rart: En hårhold, ſom af K. *Edvard* IV. i Engeland ſkickades til K. *Ludvig* XI. i Frankrike, at förklara honom krig, fick af den ſenare, ſom genom ſin gifmildhet altid giorde ſig wänner bland den förres folk, 300 Rdlr. och 30 alnar *Sammet, pour faire une Robe.* v. Rap. Thoyr. H. d' Anglet. T. 4. p. 284.

Digitized by Google

Ivar Axelſöner öpnade honom Stockholm, Raſeborg, Åbo, Tavaſtehus och Wiborg, Årke-Biſkopen wiſade ſig upriktig wän (*) och ſamtelige Ståndderne walde honom i Arboga d. 1. Maj. a. 1471. til Riksföreſtåndare: De miſsnögde anſtälte wål med några Danſke Fullmäktige et Möte i Jönköping; men *Sten.* lät ſig icke deraf bekymra, utan belägrade Kalmar och Stegeborg. *Chriſtian* beväpnade ſig med alla uptänkliga medel, at antingen med godo eller wåld ſtiga på Svenſke Thronen: Han ſeglade från Köpenhamn förſt i Maj med en Flotta af 70 ſkiepp och anlände til Kalmar (b), der han tingade länge med *Ivar Axelſon* om Gotland; men erhöll allenaſt genom *Clas Rönnov* et ſtilleſtånd från d. 11. Maj til d. 1. Julii, hvilket ſedan förlängdes til d. 8. Sept. Derpå ankom han med all ſin makt för Stockholm d. 20. Julii, läggandes til ankars utan för Diurgården eller Ladgårdslandet, ſom då kallades *S. Jacobs-* eller *Wadmuls-öen*, hvarifrån han ſökte öfvertala ſå wål Svenſka Rådet ſom Stockholms Inbyggare på otaliga ſätt: Han gaf dem åtſkilliga Lejdebref til ſamtal och dagtingningar (**); Han underkaſtade ſin ſak en Råttegång mellan ſig och Ståndderne d. 1. Sept. då man ock ſkulle afgiöra, huru Riket derefter borde ſtyras, och loſvade betala alt hvad han war ſkyldig (***); men det enda han erhöll genom et Sammanträde med Årke-Biſkopen och Prelaterne i Helge Ands Capell, war et Stilleſtånd til nåſta *Mormåſſa*, hvarunder man kunde öfverlägga om en evig förbindelſe och imedlertid på båda ſidor niuta fri handel och tilförſel (†).

A.C. 1470.

(*) cfr. Meſſ. T. 4. p. 31. A.C. 1471.

(**) Lit. R. Chriſt. Watmelsö. de Nave Valentin. d. 22. Jul. d. 15. Aug. d. Mart. poſt S. Egid. &c. 1471.

(***) Transact. Wongisöenſ. de Nave Valent. d. Merc. ante S. Laur. 1471.

(†) Congr. d. Merc. ante S. Laur. it. Lit. R. Chriſt. d. 8. Sept. cfr. Holb. L. c. p. 708.

(b) Der gaf han Dominicanerne ſit Skydsbref d. 29. Jun.

Digitized by Google

A. C. 1471. 19. Ständerne woro af Riksföreståndaren kallade til Wadstena: De förbådo de Andelige Rådsherrar, som belägrades i Stockholm, at dagtinga med *Christian*, den de för hans hårda regering aldrig wille erkänna, låtande dem weta, at *Sten Sture* snart war tilreds med en krigshår (*): *Carl Knutson* (Ros), *Erik Månsson* (Ornefot) och *Arvid Trolle*, alle Rikens Råd, som samlade folk i Småland, förmante sine medbröder, at utrusta flottan och wara wid mod, efter de från Herr *Sten* hade goda tidender: De wille ock til *Bränkyrkan* skaffa det manskap, som dem war befalt (**). Nät *Christian* låg, at han med sina fagra löften och bud kring landsorterne i sin weckor ingenting uträttat, steg han til lands och slog sit läger på Brunkeberg: Han skall då i wreden hafva yttrat sig, at wilja låta aga *Sturen* som en af sine Småsvenner: Derpå reste han med en hop folk til Upsala och öfvertalte en del af Almogen genom löften om godt köp på Salt och andra wahror, som nu woro tällsynte; men wid ryktet om de Svenskes ankomst skyndade han sig med *Erik Ottesson* (***) tilbaka, fastän icke utan svårighet, emedan Ärke Biskopen wid *Stäket* hindrade honom genomfarten: Han skiftade sin makt, som bestod af Danske, Norske, Tyskar och Skottar, i tre delar, en til Flottans försvar, en på Brunkeberg hela Sandåsen bortåt och en wid S. *Clara*-kloster. *Sten Sture* hade intagit Elfsborg och Axevall, slagit fienden ur fältet så wäl wid *Härlunga* i Wästergötland (i) som wid Örebro och

(*) Lit. Ord. R. S. Wadst. d. Merc. post S. Ægid. 1471.

(**) Lit. 3. Senat. Grenna. fer. 5. ante fest. S. Mich. 1471.

(***) v. supr. c. 17. §. 23. in not.

(i) Elfsborg intogs genom *Otto Torbiörnson*, som 2. 1472. (d. Ven. p. S. Eric.) dömde *Linderm Person* fri för det han låtit ihielslå en *Måns Person*, hvilken röfvat och

Digitized by Google

och kom nu med ſegrande troppar från Götarike, A. C. 1471.
hvartil *Nils Sture* ſtötte med Dalkarlarne wid *Rotebro*, der Riksföreſtåndaren ſlog ſit läger (k): Sedan han fått 1300 man i blanka harneſk från Stockholm, drog han ſig til *Gerfva* och ſkickade til *Chriſtian* tre bud med wänlig begåran, at han wille fri och helbregda reſa til Dannemark igen, utan anſpråk på Svenſka Kronan; men denne Konung mente ſig icke för få litet hafva giort ſig ſå mycket beſvår (*): (*) cfr. L. Holb. L. c. p. 709.
Han upſtälte ſin ſlaktordning och blef af *Sturen* angripen d. 9. Oct. kl. 11. förmiddagen (l): På begge ſidor fäktades med ſtor mandom, hvilket af *Sturens* Fru *Ingeborg Åkesdoter* (Tott) och flera Svenſka Fruentimmer från Stockholms Slott åſkådades. Riksföreſtåndaren giorde fyra häftiga anfall och drog ſig efter det ſiſta något tilbaka, på det *Nils Sture* och *Knut Poſſe*, dem han med utvaldt manſkap hade ſatt i bakhåll, måtte ur ſkogen taga fienden i ſidan: Då blef nederlaget på de Danſke fullkomligt (**): Deras läger (**) Ol. Petr. H. S. MS. Chron. R. Had. p. 508. &c.
ſattes i brand af Stockholms beſättning, ſom giorde ett utfall och afſkogade Broen mellan *Keplingen* och Norremalm, hvarigenom flykten hindrades til ſlottan; *Chriſtian* ſielf miſte af ett ſkott några tänder ur munnen, 500 man lägo döde wid hans Hufvudbaner *Dannebrogen* och dubbelt flere på fältet omkring, 900 drunknade wid *Keplingen* och 900 giordes til fångar, hvaribland

mördat en ur *Hårliunga*-Slag undſluppen Svenſk Man.

(k) *Rotebergs*-Skans ſyns ån wid wågen. v. Had. L. c. p. 507.

(l) Förut lät Herr *Sten* ſit Folk hålla ſin Gudstienſt med *Måſſor*, *Tidegiärd* och *S. Jörans-wiſa*. v. Rimkr. p. 508.

Digitized by Google

A. C. 1471. woro Danſke Marſken *Clas Rönnov*, *Ture Turſon*, *Biörn Johanſon*, *Nils Chriſterſon*, *Nils Lunge*, *Anders* och *Didrik Fris* med flere förnäme Adelsmän: Bland de ſlagne funnos *Trotte Carlſon* och *Staffan Bengtſon*, två Svenſke män, ſom följt Danſka Fanan. Konungen kom med möda om bord och flydde til hafs; men dref ſs af ſiönöd til Kalmar, ſedan han förlorat all luſt (*), at åter ſe Sveriges hufvudſtad. De Danſke föregufvo, at de Svenſke wunnit genom Trulldom (**), hvilken de tilſkrefvo Cantzleren *Clas Ryting*; men utan tvifvel hafva wett och tapperhet efter wanligheten ådragit ſig en ſådan beſkyllning.

(*) cfr. L. Holb. L. c. p. 711.

(**) J. Svaning. H. Chriſt. I. MS. Roſefont. Refut. Calumn. Chron. Dan. inc. Auct. &c.

20. Denne Seger ſatte *Sten Sture* i ſtånd, at beſörja Rikets angelägenheter: Det förſta war, at återtaga alla Slott och renſa hela landet från alt utländſkt, hvarvid ock et miſsbruk, ſom genom handelen med Hanſeſtäderne ſig inritat, nämligen, at beſättia halfva Rådet i alla Städer med Tyſkar, afdeles utrotades (***). Derefter winlade ſig Riksföreſtåndaren, at främja god tid och ymnighet på all nödtorft, hvilket ock ganſka wäl lyckades (m): Han ſökte ock at dämpa all inrikes miſshällighet: *Erik Carlſon* war ännu för *Chriſtian* i gevär; Han föll åte-

(***) Mand. Sen. R. S. Stockh. Dom. 1. poſt feſt S. Brig. 1471.

(m) Rimkrönikan ſäger p. 501. . . .
At Span Råg för 5 hvita månde gå,
Span Korn 4 hvita eller en Skilling galt . . .
Par Oxar, the, ſom woro wäl hulle,
Wärde 8 mark, the ej mera gulle,
Kött och fläſk uti then ſtund
Ej mera än 6 hvita ſtod hvart pund.

Digitized by Google

ånteligen til föga på en Herredag i Sörköping (n) i Faſtlagen a. 1472. och förordnades ſedan til Höfvidsman på Finſka ſidan (*): åt *Erik Axelſon* låmnades Åbo, Wiborg, Raſeborg och Tavaſtehus: Hans Broder *Ivar* fick Kalmar, två Soknar på Oland och Stegeborg i ſin lifstid; men war derföre icke Riket trognare: Genom hans hemliga konſter och Konungens i Dannemark trågna anhållan öfvertalte Riksföreſtåndaren til et Möte i Kalmar 14 dagar för Midſommar: Dit ſkickades af Svenſka Rådet Biſkoparne *Henrik* i Linköping och *Gudmund* i Wexiö, *Erik Axelſon*, *Erik Erikſon*, *Guſtaf Carlſon*, Riddare, och *Arvid Trolle*, wåpnare: De Danſke Fullmäktige woro Biſkoparne *Olof* i Roſkild och *Jöns* i Aars, Hofmåſtaren *Erik Otteſon*, *Strange Nilsſon*, *Joban Oxe* och *Knut Truedſon* (**): Man ſlöt efter lång ordväxling d. 2. Julii et evigt förbund mellan alla tre Riken, at det ena i nödfall ſkulle biſtå det andra: Man utſatte ock et Möte på ſamma ſtälle mellan tolf Rikſens Råd på hvardera ſidan til S. *Knuts* dag a. 1474, då alt misförſtånd ſkulle afgiöras och *Chriſtians* rätt til Svenſka Kronan widare ſkiärſkådas (***); men hela denna Sammankomſt war måſt utſedd på enſkylte förmåner, i ſynnerhet på *Tottarnes*, ſom nu med *Chriſtian* förliktes: *Ivar Axelſon* fick *Wee* med *Gers*- och *Willands*-Härader i Skåne, *Åke*, *Sten Sture*s Svårfader, *Falkenberg* med *Halmſtad*- och *Årſtad*-Härader i Halland och *Lars* några orter på Seland: De påſtodo jämväl Warberg och Sylvisborg; men ſådant ſkulle framdeles afdömas, likſom Drot-

A.C. 1472.

(*) Chron. R. Had. p. 514.

(**) Plenip. R. Chriſt. Köpenh. Sabb. infr. Oct. Corp. Chriſti 1472.

(***) Tranſact. Kalm. d. 8. Jul. 1472. & Ratif. R. Chriſt. Köpenh. Dom. prox. ante feſt. Mar. Magd. 1473.

(n) Der ſtadfäſte Herr *Sten* (ſer. 3. poſt Dom. Quinquag.) gården *Köpatorp* för Linköpings Kloſter.

Digitized by Google

A. C. 1472. ning *Dorotheas* Morgongåfva, hvilken imedlertid förvarades i Svenska händer. Sedan Herr *Sten* giort en kort resa til Finland (o), skiötte han hvarjehanda smårre mål (p) och hade på Danska sidan upmärksama ögon.

21. Man bör lämna denne Riksföreståndare et högt ställe bland de store Män, som Sverige framgifvit: Statsklokheten begynte nu i Europa blifva finare och höfligare: *Ludvig* XI. i Frankrike och *Ferdinandus Catholicus* i Spanien lärde alla Hof, at växla med hvarandra wänliga bud och bref under största kallsinnighet och misstankar: Den grofva åhrligheten lämnade rum åt höfliga ränkor; men *Sten Sture* tog af denna ändring det goda, utan til at betiena sig af det onda: Han war icke mindre upriktig, än förstiktig: man kunde bygga på hans ord (q) och likväl såg man icke strax hans tankar: Han öfverlade med wishet och wärkstälte med tapperhet: Bland högdragne wederlikar och mycken afvund wiste han, at bibehålla sin myndighet: Hon war dem icke svår; ty han omgicks med alla som wän och de märkte icke, at han war öfver dem, utan i förtienst: De Andelige Fäder hyste likså stor lust som förut til de tre Rikens förening

(o) I Nådendal d. 8. Aug. gaf han Åbo-Stol frihet på några hemman.

(p) I Stockholm d. 1. Sept. utbytte han *Gripsholm* från Kronan mot andra göds. I Gefle (d. Mart. ante Dom. Oculi 1473.) fälde han en Dom mot öfvervåld på Kronans Fiske i Elfkarleby.

(q) Han svor ej hårdare, än så: *Om jag som en åhrlig Karl förer tre Siöblad i mit wapn.*

Digitized by Google

ning och yrkade ſom oftaſt derpå: *Sturen* ſatte ſig aldrig bröſtgånges deremot, hvilket ſkulle hafva upretat ſamma ſorgeſpel ſom tilförne; men lade derjemte oförmärkt å daga, huru fördårfvelig hon war för Fädernesſlandet, hvaraf Menigheten fick en häftig leda til Danſka oket: Han wiſte ock altid på anſtändigt ſätt, at draga ſig undan ſådana förbindelſer. *Chriſtian* war denna tid ſyſſelſatt med andra Makter: Hanſeſtädernes fartyg blefvo af de Engelſka plundrade för Isländſke handelens ſkull (*), ſå at äfven et ſtändigt kaperi öfvades mellan Engeland och Dannemark: Frankrike, ſom ej hade Engelſka affikter, brakte ej allena Skotſka Hofvet genom hemligt aftal, at ſkaffa hiälptroppar ur Dannemark mot Hertigen af Bretagne (**), utan et löſt förſlag giordes äfven på et giftermål mellan K. *Chriſtians* Son Prins *Johan* (r) och Franſka Prinſeſſan *Johanna* (***): K. *Ludvig* XI. ſlöt jemväl med Hanſeſtäderne et Handelsförbund a. 1473 (†); men ſtrax ſogade ſig K. *Edvard* IV. i Engeland med bemälte Städer (††), hvilket genom Burgundiſk medling kom til ſlut i Maſtricht a. 1474 (†††) och ingick äfven med K. *Chriſtian* (s) en förlikning, ſom förnyades a. 1476 och ån widare 1479 (*), då giftermålet faſtſtältes mellan Danſke Prinſen och den Engelſka *Maria* (t). Således hade *Chriſtian* åtſkilliga omſorger; men ſlåpte dock icke de Svenſka ſaker, åtminſtone för ſin Sons ſkull, ut ögnaſikte. A. C. 1472.

(*) v. ſupr. §. 14.

(**) Du Clos Hiſt. de Louis XI. L. 6. p. 342.

(***) Transact. Edinb. d. 7. Sept. 1742. ap. Meſſ. T. 4. p. 34.

(†) Du Clos L. c. L. 7. p. 407.

(††) Tract. Ultraj. ad R. d. 19. Sept. 1473.

(†††) L. Holb. Deſcr. Dan. & Norv. p. 548.

(*) Rap. Thoyr. H. d'Anglet. T. 4. p. 279. 292. 300.

22. Til

(r) Han war född a. 1455.

(s) Denne Konung blef likväl i freden wid Amiens mellan Frankrike och Engeland på Franſka ſidan derunder begripen. v Du Clos. L. 7. p. 509.

(t) Hon dog i *Greenwich* innan hon kom i Brudſång. Rap. Thoyr. T. 4. p. 312.

Digitized by Google

A. C. 1473. 22. Til Riksdagen i Kalmar i Auguſti a. 1473 (u) kommo några af Danſka Rådet, at widare faſtſtälla Mötet til nåſta åhr: Det utſattes til Midſommaren, då all tviſt ſkulle afdömas och ſå wäl *Chriſtian* ſom Svenſke Förеſtåndaren wara ſå når i granſkapet, at man med dem kunde öfverlägga (*): Man påböd derefter til denna Sammankomſt en giärd öfver hela Sverige (**). Hvad eljeſt förnämligaſt på denne Herredag företogs, war Staden *Lödeſes* uphielpande, hvarifrån den afledne Konungen, ſom det i ſin tid årnat, blifvit hindrad af krig och olyckor: De Norſke togo wid Bohus en oſkiälig Tull och utloppet från Staden til hafvet blef alt trångre och ſvårare: At undvika deſſa olägenheter, beviljades Borgerſkapet, at bygga och befäſta en Stad på *Såfvaholmen* under namn af *Götahamn*, hvarifrån war friare och ſtäckre utſegling: De nye Invånarne fingo 20 åhrs frihet från Tull och ſkatt, undantagande en lindrig Siötull för inkommande wahror, hvilken ſkulle betalas i Silfver til Svenſka Mynters uppehåll: Elfsborg ſkulle dem icke beſvåra: Man tillade dem ock Byen *Evigabärg* med deſs ägor mellan *Billingen* och *Lindholmen* ſamt fritt fiſke i Göta-Elf (***): De begärte dock följande åhret, at i ſtälle för *Götahamn* få kalla ſin Stad *Ny-Lödeſe*, emedan det namnet ſtod i Hanſe-Städernes Matrikel, hvilket dem ſamtyktes, ſå wäl ſom ock tre frie Marknader om åhret (†). Konung *Chriſtian* kom icke efter aftal i neigden af Kalmare-Möte a. 1474: Han gaf ſig i det ſtället d. 8. Jan. på en längre reſa, ſom koſtade honom

(*) J Had. ad Chron R. p. 279. ctr. Plenip. R. Chriſt. Köpenh. d. Viſit. Mar. 1473.

(**) Lit. Sen. R. S. Stockh. in Clauſtr. Frat. Min. d. S. Martin. 1473.

(***) Priviſ. Ludoſ. d. Kalm. fer. 3. infr. Oct. Aſſumt. B. Virg. 1473.

(†) Reſol. Sen. R. S. Kalm. d. S. Dominic. 1474. A. C. 1474.

(u) Detta åhr lades icke allena Åbo-Stad i Aſka, utan ock Strengnäs med Domkyrkan hel. Trefaldighets afton. Meſſ. T. 4. p. 34.

Digitized by Google

nom 25000 Ducater (*): Förſt beſökte han Keiſar *Fredrik* och ſedan Påfven i Rom, af hvilka han erhöll åtſkillige förmåner, då åfven *Sixtus* IV. giorde honom ledig från ſit löfte, at wandra til den heliga graf (**); men innan han reſte från Dannemark, gaf han tvenne fullmakter åt några af ſit Råd, at möta de Svenſke i Kalmar (***). I detſamma höll Ärke-Biſkop *Jacob* d. 13. Jan. i Arboga et Kyrkomöte, at i akttaga hvarjehanda mål (x), ſom lände til Ståndets wälde (†).

A. C. 1474. (*) A. Hvidf. ap. L. Holb. Dan. och Norv. Beſkr. p. 159. (**) cfr. Meſſ. T. 4. p. 34. (***) Mand. R. Chriſt. Segeborg infr. oct. & poſt feſt. Epiph. 1474. (†) Meſſ. T. 4. p. 34.

23. Kalmare-ſammankomſt gick för ſig efter midſommaren: Svenſka Rådet giorde en Förordning om allehanda inrikes nödvändigheter, *Gäſtning*, *Foderhåſtar*, *Land-köp*, *Humlegårdar*, *Städſel*, *Odeshemman*, *Handtvärk* o. ſ. w. (††); men alt hvad med Dannemark afſlöts war en wanlig dagtingan om evig fred mellan Riken och at *Chriſtian* ſkulle återgifva de gods, ſom Svenſke män bortmiſt: Så ſkulle ock *Tottarne* behålla ſina orter i Skåne och Halland (†††), der åfven *Åke Axelſon* fick Warbergs-Slott (y), och et annat

(††) Statut. Sen. R. S. Kalm. in vig. S. Barthol. 1474. ap. Had. ad LL. Prov. p. 56. (†††) v. ſupr. §. 20.

Gggg

(x) Detta åhr gaf *Sixtus* IV. på K. *Chriſtians* föreſtällning åt Lunds-Domkyrka bekräftelſe på alla deſs friheter och 25 åhrs aflat af 40 dagar åt dem, ſom beſökte henne med ſkånker på S. *Lars* och S. *Knuts* dagar (Rom. 12. Cal. Maj.). Han befalte ock Biſkopen i Skara ranſaka och döma, huruvida man kunde beſtrida arfvet för Ånkan *Chriſtina Chriſtersdoter* (Leyonhufvud) och hennes Son *Nanne Nanneſon* (Kerling) för det at hennes Man i ungdomen af föräldrarne blifvit tvungen, at gifva ſig til Munk i Warnhem, hvarifrån han dock några gånger rymt (Rom. Id. Dec. 1474.). Man ſer deraf hvad uptåg Munkarne hade, at draga til ſig adeliga gods.

(y) Til honom ſkickade S. *Britas* Hoſpitals Föreſtåndare

Digitized by Google

A. C. 1475. (*) Transact. Kalm. circa Assumt. B. Virg. 1474. ap. Had. ad Chron. R. p. 284. 288. 290.

nat möte skie i Halmstad 20de dag Jul a. 1475 (*); men detta wann icke heller sin fullbordan, emedan Danske Konungen war så långt frånvarande och desutan mer hågad, at upväcka Sverige bekymmer: Man lår ej träffa mycket olikt, om man skyller honom, at hafva begynt upvikla Ryska makten; ty sådant war hans Sons grep, at oroa detta Rike: Sant är det, at Rysen nu giort et grufveligt inbrott och härjande i Finland, hvaremot Biskop *Carl* i Åbo och *Erik Axelson* begärte och erhöllo undsättning: Riksföreståndaren (z) och Rådet kundgiorde detta genom bref kring hela landet och beklagade sig derhos öfver de många fåfånga dagtingningar, hvarmed de på Danska sidan sysslesattes: De hade affärdat några af sine medbröder til *Åhus*, at handla om fångars utväxling; men ingenting uträttat: *Christian* war icke efter sit löfte i granskapet, så at intet kunnat afgiöras hvarken om de orter, som Sverige tilhörde, nemligen Skåne, Halland, Blekingen och Gotland, ej heller om guld, silfver och klenoder, som han tagit från Wadstena och Svartbröderne i Stockholm, ej heller om ägendom, som

i Rom et affats-bref med sem Cardinalers underskrift, som kostat 5 Renska gyllen, med de orden: *Hade gyldene warit flere, hade affatet warit mere*: Wille Herr *Åke* hafva et stort, som kunde gagna hans Kyrka til evig tid, så kostade det 10. ducater. v. Collect. S. Bring. p. m. 135.

(z) Han förlänte *Åke Jönsson* med Gudhems-Härad (Warnh. d. 24. Febr. 1475.) och gaf både honom och hans Bröder *Thure* wederlag för *Oreften* i Mark (Telg. in vig. S. Petri & Pauli 1475.).

Digitized by Google

som war dragen från enskylte (a) nemligen *Ivar Axelson*, *Gustaf Carlson*, *Arvid Trolle*, *Nils Classon* och flere (*). Änteligen giorde *Christian* efter hemkomsten ännu et försök: Hans Fullmäktige mötte de Svenske (b) i Kalmar a. 1476. (**) och brakte förtroligheten så wida, at ej allena fångarne på båda sidor inom d. 11. Nov. skulle utväxlas, utan ock fyra af Svenska Rådet med honom sielf sammantråda (***). A. C. 1475.

(*) Lit. circ. Sen. R. S. ap. Had. ad Chron. R. p. 288. A. C. 1476.

(**) Plenip. R. Christ. Köpenh. fer. 5. infr. oct. Vis. Mar. 1476.

(***) Transact. Kalm. d. Jov. ante S. Barthol. 1476. ap Had. ad Chr. R. p. 294.

24. *Christian* war då i *Rönneby* och brukade med de utskickade all sin wältalighet: Om han af Sverige åter blef för Konung erkånd i Augusti- eller Septembermånad nästa åhr, hvilket nu togs til öfvervägande, försäkrade han på det heligaste, at hålla Rikens Lag och Ståndernes friheter, afvärja deras förtryck, aldrig pålägga skatt utan deras goda wilja, förgåta alt förbigångit, bestyra om Rikens Slott efter Råds råde, aldrig utföra Kronans drätsel til Dannemark, utan lämna den åt Sveriges *Cammarmästare* (c), förordna *Drots* och *Marsk* efter lag så wäl som ock *Hofmästare*, *Cantsler*, *Foder-Marsk*, *Kökmästare* och *Skänk*, alle infödde män: Konunga-wal efter hans död skulle

(a) Från Stockholms-Borgaren *Hans Holmgerson* hade de Danske tagit skiepp och gods.

(b) Dese woro Ärke-Biskop *Jacob*, Biskoparne *Henrik* i Linköping och *Nils* i Wexiö, *Gustaf Carlson*, *Eskil Isakson*, *Greger Matsson*, *Ture Jönsson*, *Åke Jönsson*, *Carl Knutson*, *Thord Philipson*, Riddare, *Arvid Trolle* och *Nils Classon*, Wåpnare: Desutan fem *Procuratorer* på Herr *Stens* wägnar, Biskop *Hans* i Skara, *Erik Eriksson*, *Ivar Axelsson*, Riddare, *Doctor Mathias*, *Cantor* i Upsala, och *Knut Eskilson* af wapn, alle Rikens Råd.

(c) Skattmästaren.

Digitized by Google

A. C. 1476. anſtållas efter Kalmare-Förening och Sveriges rått i akt tagas ej allena til *Gotland* utan ock til *Skårdal* och *Svartöqvarnar* i Norige: Svenſke Tullen ſkulle erläggas efter *Sölftal*, ſom ſåkraſte-grunden til Silfvermynt (d)
(*) cfr. ſupr. c. 17. §. 21. i landet (*), och hvarken *Öl-tull* eller afgift i waror tillåtas, ſom tilförene warit brukeligt: Sex Fullmäktige af alla tre Riken, två af hvartdera, ſkulle åhrligen mötas wid Olofsmäſſan, det ena åhret i Halmſtad, det andra i Ny-Lödeſe, det tredie i Kunghell: Ingen utlånning ſkulle i någon Svenſk Stad antagas til Borg-
(**) Transact. Rönneby. d. Ven. poſt S. Bartholom. 1476. ap. Had. L c p. 296. måſtare, Rådman, Stadsſkrifvare eller Byfogde (**). Alt detta hemſkiéts til Svenſka Regeringen och ſkulle aldeles afgöras på et nytt Möte den 24. Junii a. 1477. *Chriſtian* förnyade ſina påminnelſer derom och
A. C. 1477. (***) Lit. R. Chriſt. ad Sen. R. S. Roſkild. in prof. Corp. Chr. 1477. lofvade, likſom i Rönneby, mycket godt (***); men aldrig wille han wårkſtålla hvad han förſåkrat angående *Gotland*. och de andra orter; ty fann han hos Ståndene, i ſynnerhet almogen, et oöfvervinneligt motſtånd, ſå at han förlorade alt hopp om Svenſka
(†) Proteſt. R. Chriſt. contr. ord. R. S. d. Jov. ante S. Laur. Mart. 1477. ap. Hvidt. p. 955. Kronan: Man låt honom ſådant upprikrigt weta: Han utgaf wål deremot en ſkrift, at förbehålla ſig ſin förmente rått (†); men dermed giorde han ſinnen ännu kallare (e).

(††) v. ſupr. c. 17. §. 22. 25. Wettenſkaper och bokliga konſter hade efter Conſtantinopels eröfring a. 1454 (††) utſpridt ſig genom Flo-

(d) På K. *Chriſtians* mynt, ſlagit i Stockholm, ſer man *tre Kronor* och på andra ſidan et C. eller K. v. E. Brenn. Theſaur. Tab. 7.

(e) Et inbördes krig upkom detta åhr hos Gråmunkarne i Stockholm, ſom ihielſlogo ſin *Guardien*.

Digitized by Google

Florenz och Italien til Frankrike, Tyſkland och ſe- A. C. 1477.
ra länder: Smaken hade begynt förbättras och Mun-
kegrålet någorlunda förlvinna. Wår Svenſke ungdom
reſte då för ſina Studier ej allena til Paris, utan ock
til Prag, Leipzig, Wittenberg och Cöln, der Grekiſke
flyktingar ſig nedſatt (*). A. 1418. hade wäl Påfven (*) E. Benz. Coll.
Martinus V. tillåtit K. *Erik* inrätta en Academie i MS. c. 6. §. 16.
Sverige, hvartil åfven den witre Prelaten *Nils Rag-*
valdſon a. 1441 tagit wiſsa mått (**); men hvarken (**) v ſupr. c.
war det fullbordadt eller lekte det lärdeles i ſolkets 17. §. 4.
håg. Riksföreſtåndaren åtog ſig nu detta wärk på Ärke-Biſkop *Jacobs* (f) föreſtållning: a. 1475 ſkickade
han Upſala-Kaniken *Ragvald Ingemunaſon* (g) til
Rom, at anhålla ej allena om S: *Catharinas* helgande, utan ock om bifall til en Academies inrättning i
Upſala (***): Dertil ſamtyckte *Sixtus* IV. a. 1476. (***) Meſſ. T.
(†): Academien ſkulle niuta ſamma förmåner ſom den 4. p. 36.
Bononiſka i Italien och ingen ſkulle deruti göra hin- (†) Bull. Sixt.
der wid ſtraff af Kyrkans band: Alla wetenſkaper IV. Rom. d. 28.
ſkulle der läras och Academiſk heder utdelas, hvar- Febr. 1476.
vid Ärke-Biſkoparne altid ſkulle wara Cantzlerer. Detta ſkiärſkådades åter af Riksföreſtåndaren och Rådet
på et Möte i Strengnäs d. 2. Julii a. 1477: De erkände Påfvens inſtiktelſe; men lade dertil, at denne nye
läroplats (h) i friheter och inrättning ſkulle likna Univerſitetet i Paris: Rikſens Herrar ſamlades derpå i

(f) Denne Prelat lät a. 1476 i Upſala-Domkyrka förfärdiga et ſtort och konſtigt urwärk genom Wadſtena-Munken *Petrus Daſypodius* (v Peringſch. Mon. Ull p. 168. & Enberg. Upſ. p. 33), hvilket brann up a. 1702.
(g) Han öfverſatte Landslagen på latin a. 1481
(h) Academien kallades då et *Studium privilegiatum.*

Digitized by Google

A.C. 1477. Upſala d. 21. Sept. och firade d. 7. Oct. (i) Academiens invigning. Som nu Konungen i Dannemark genom ſina klagomål hos Påfven öfver förluſten af Drotning *Dorotheas* morgongåfva och andra mål utvårkat öfver Svenſke Riksföreſtåndaren och hans
A. C. 1478. wånner en bandlyſning af d. 14. Jan. 1478, den Biſkoparne af *Halberſtadt* och *Merſeburg* ſkulle wårkſtälla; ſå affårdade åter Herr *Sten* (k) *Ragvald Ingemundſon* tillika med den ſkickelige *Hemming Gadd* och flere, at ej allena afwända detta åſkedunder, utan ock at nogare underrätta ſig om Pariſiſka Univerſitetet, hwarefter man wille inrätta det Upſaliſka: Deſſe
A. C. 1479. utſkickade blefwo i Paris a. 1479 på alt fått hedrade, ſå at ock Univerſitetet gick för dem i *proceſſion* (l): De blidkade jemwål *Sixtus* IV (m), ſom inſkref S. *Catharina* bland Helgonen (*) och ſamtyckte alla ſteg til Upſala Academies befordran (n): Detta ſenare war af

(*) cfr. Lit. Sixt. IV. ad Regna Aquil. Rom. 17. Kal. Sept. 1482.

(i) Wid det tilfället (in prof. S. Brig.) gaf Herr *Sten* åtſkilliga gods åt S. *Eriks* altare i Upſala.

(k) Han war detta åhr öfver til Åbo, der han d. 10. Aug. ſålde gods åt en Junker *Wiliom*.

(l) Du Clos (Hiſt. de Louis XI. T. 3. p. 249.) giſsar, at Univerſitetets Hiſtoria felar i detta mål och at man i ſtälle för *Svetiæ* borde låſa *Scotiæ*; men jag finner deruti ingen irring.

(m) Han gaf *Ragvald* ſin föreſkrift (Rom. prid. Id. Nov. 1479.) til Biſkoparne i Strengnäs och Weſterås, at få eftertråda *Conrad Rogge* til Årke-Diekne-ſyſſlan i Upſala, och *Hemming Gadd* kom ej allenaſt hos honom i ſtor gunſt, utan ock hos hans Eftertrådare *Innocentius* VIII och *Alexander* VI, hos hwilken han war både Cammar-Herre och Mathematicus.

(n) De förſte Profeſsorer i Upſala woro *Ericus Olai*, ſom

Digitized by Google

af nöden; ty bokvett låg nu i lågervall. Skrifsättet hade efter Runorne warit Latinskt och nog rent; men blifvit under föreningstiden ganska wårdslöst, så at de äldre Permebref åro mycket bättre skrifne, än de yngre. Man bör ock märka, at ziffror i räkning denna tid kommit i bruk i ställe för Romerska tal: *Sten Sture*s mynt är det första man sedt i Sverige med åhretal på sådant sätt IXA8, hvilket skall betyda 1478 (*): Han har eljest låtit slå årskilliga med tre Kronor, Stadens namn, S. *Eriks* hufvud o. s. w. (**); men icke med sit eget namn och wapn. A. C. 1479.

(*) E. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 7.
(**) E. Brenn. Thesaur. Tab. 7.

26. Mot Rysens infall i Finland (***) hade wål *Erik Axelson* befäst *Olofsborg* eller *Nyslott* (†); men sådant hindrade icke denne fiende, at der åter detta år öfva faseliga grymheter: Spenarne skuros af qvinnor och barnen kastades i elden. Riksföreståndaren utrustade a. 1480. en krigshär af 24000 man, hvarmed *Erik Axelson* ej allena dref Rysarne tilbaka, utan ock skövlade långt in i deras land: Denne käcke Höfding dog vid återkomsten derifrån (o); men lät först mot aftal förleda sig, at lämna alla Finska fästningar, undantagande Åbo, åt sine Bröder *Ivar* och *Lars* (Tottar). Imedlertid hade *Sten Sture* sina hemsysslor (p): Han tilhöll Wästmanland och Dalarne, som (***) cfr. supr. §. 23. (†) Meff. T. 4. p. 38. A. C. 1480.

dog a. 1484. *Matthias Olai*, *Martinus Praal*, *Jacobus Gislonis*, *Ericus Nicolai*, *Olaus Nicolai*, *Olaus Erici Kempe*, Magister *Laurentius*, *Ericus Nicolai Svart* och *Henrik Sledorm*. De två sidste woro K. *Gustaf Eriksons* Præceptorer v. Peringsch. Mon. Ull. p. 237. &c.

(o) Han fördes til sin gård *Lagnö* i Målaren och begrofs i Aspö-kyrka.

(p) I Kalmar a. 1478. gaf han *Arvid Knutson* (Store) af

Digitized by Google

A. C. 1480. ſom blifvit oénſe med deras Lagman *Grèger Matsſon*, at betala honom deſs *gengård* och Lagmans-penningar (*): Kronans Hoſpital *Öknebäck* eller, ſom det då begynt kallas, *Kronebäck* i *Mölſtadås*-Sokn wid Kalmar hade åhret tilförene blifvit lagdt med löſt och faſt under S. *Johans* orden af Jeruſalem (**), ſom i Sverige hade *Eſkilstuna* til hufvudſäte (***): Nu beſlöts i Strengnäs (q), at *Kronebäck* ſkulle åga ſamma friheter ſom *Eſkilstuna* och at der ingen ändring ſkulle undergå eller *Priorer* til- och afſättas utan Kungeligt ſamtycke: Ingen utan Konungen ſkulle döma mellan Prioren och Bröderne, ej heller kunde Biſkopen af Linköping dem någonting pålägga: Deremot ſkulle de wäl förſörja ſine ſiuke och åfven för ſin del hiälpa til de Summor, ſom Eſkilstuna åhrligen ſkickade til *Rhodus* (†). Man ſer deraf, at de Svenſke den tiden likſå litet undandragit ſig, at biſtå *Johanniter*-Riddarne, ſom Ärke-Biſkop *Jacob* och hans medbröder underlåto, at öfverſända penningar (††) til Romerſke Kam-

(*) Lit. St. Stur. Arb. d. 22. Sept. 1480.

(**) Reſol. Sen. R. S. Telg. circa feſt. Joh. Bapt. 1479.

(***) cfr. ſupr. c. 7. §. 20.

(†) Dipl. St. Stur. & Sen. R. S. d. 26. Jul. 1480.

(††) cfr. Quirt. pro Archi-Ep. Jac. Rom. d. 12. oct. 1480.

Torpa, *Stenbockarnes* Stamfader, qvitto-bref för det han giort reda för ſin Höfvitsmans-tienſt på Kalmare-Slott. På *Bryniolfsbo* wid Skara (Dom. prox. ante S. Brig. 1479.) bekräftade han för Warnhems-kloſter en del af *Aros* i Amnehårad. På Öland d. 12. Maj. 1480. förtrodde han omſorgen om ſiukhuſet i Sörköping åt Renlifvismannen *Evert*. I Jönköping d. 18. Jan. 1481. gat han Gudhems-kloſter wederlag för en gård ſom Ny-Lödeſe ej kunde ombära.

(q) *Cordt* eller *Conrad Rogge* blef detta åhr Biſkop i Strengnäs, der han upbygde Domkyrkan bättre, än hon warit (Meſſ. T. 4. p. 39.). Han förde *Kyle*-wapnet och hade blifvit Doctor Juris Canonici i Perufio i Italien.

Digitized by Google

maren (r). Denna flathet wiſte Påfven och hans kreatur åfvenſåvål at bruka til ſtyrka för deras ſielftagna myndighet, ſom Holländarne nyttiade Sveriges efterlåtenhet (*), at fiſka i ſielfva Oſterſiön (s). Konung *Chriſtian* tänkte åter betiena ſig af Andeliga Makten: Han förmådde den förromtalte Legaten *Marinus de Fugreno* (**), ſom nu blifvit Biſkop i *Camin*, at ſtämma Svenſka Regeringen til Gripsvald, der hon ſkulle ſtå til anſvar för alt det förbigångna; men detta fann man dock alt för groft: Et från ſin begynnelſe ſielfmyndigt Rike, ſom aldrig erkänt någon främmande domſtol (***), kunde ej annat, än hålla denna Stämning i ſit ringa wärde, ſå at hon hade alsingen wårkan. Derpå dog också K. *Chriſtian* d. 22. Maj. a. 1481 (t), ſedan alla hans förſök warit fåfånga, at återvinna Svenſka Kronan. A. C. 1480.

(*) cfr. ſupr. c. 16. §. 3.

(**) v. ſupr. §. 5.

(***) cfr. J. Wild. H. Pr. c. 2. §. 6. n. 12. c. 3. §. 27. n. 9. A. C. 1481.

(r) A. 1482. quitterades för Strengnäs 47. Ungerſka Ducater.

(s) Deras flotta af 80 fartyg blef a. 1479. då hon kom från Oſterſiön och hiſtfiſket, borttagen och förſtrödd af Franſke Ammiralen *Coulon*. v. Du Clos Hiſt. de Louis XI. T. 3. p. 241.

(t) Kort förut hade han dömt emellan *Ture Turſon* (Bielke) och *Pehr Nilsſon*, Landsdomare i Skåne, ſamt Danſke Riks-Cantzleren *Evert Grubbe* om et gods *Hammar*, det *Bielken* wann (Köpenh. in Sabb. Palm. 1481.).

Digitized by Google

19. Cap.

1.

A. C. 1481. De faſtaſte Slott i Finland hade *Ivar Axelſon* efter ſin Broders död i beſitning (*), påſtående betalning för *Wiborgs* och *Nyſlotts* befäſtningar: Desutan innehade han Gotland, Stegeborg och flera orter: Oaktadt all den lycka han och hans Bröder giort i Sverige, der han ej allena blifvit K. *Carls* Måg (a) utan kommit til ſå ſtort wälde, war han dock mycket otackſam: Han hade hemliga ſtämplingar både i Dannemark och Ryſsland, at upwäcka Regeringen bekymmer och öka ſin makt. Sådant märkte Riksföreſtåndaren: Han ſtämde ſin Svåger (b) i början af det-

(*) v. ſupr. c. 18. §. 26.

(a) Han hade två döttrar, *Margareta*, ſom dog ogift, och *Beata*, ſom fick R. R. *Arvid Trolle* til Berqvara, en åfven ſå konſtig man ſom hans Svärfader. *Ivar* hade i förſta giftet *Margreta Pålsdoter Laxman*.

(b) De kallas *Swågrar*; men *Sturen* hade *Ivars* Brordoter.

Digitized by Google

detta åhr til en Herredag i Nyköping: *Ivar* lofvade, at afstå Finland innan Påsk; men då *Sten Sture* wid den tiden for öfver til Wiborg, blef honom Slottet af *Lars*, *Ivars* Broder, icke uplåtit: Han klagade för Råd och Ständer i Julii-månad på Riksdagen i Telje, dit jemväl *Ivar* war instämd; men denne konstlare höll sig derifrån under förevändning af opasslighet, lofvade likwäl förr alt godt och begärte hielp mot Rysslen, som nu åter på gränsen öfvade all grymhet: *Sten* tordes i sådana omständigheter ej stöta *Ivar* för hufvudet, sårdeles för Gotlands skull, hvartill de Danske hade en häftig begärelse: Tvertom, han låddes tro honom wål och upbådade hela Östergötland, at bistå honom på Gotland, når det skulle omtränga (*). Konung *Johan*, som nu i Dannemark efterträdt sin Fader och äfven i sit gifte med *Christina*, Hertigens af Saxen *Ernesti* äldsta Doter (c), befäst sin Thron med en Son (d), smickrade med stora löften ej allena *Ivar Axelson*, utan alle de ypperlige i Sverige. Strax efter *Christians* död woro de Svenske Fullmäktige och äfven sielfve Riksföreståndaren tilreds, at möta de Dan-

A.C. 1481.

(*) Lit. Sten. Stur. Gripsh. fer. 3. post Dom. Jubil. 1481. ap. Had. ad Chron. R. p. 300.

H h h h h 2 ske

(c) Brudskatten war 20000 Renska gyllen och Brölloppet stod i Köpenhamn d. 6. Sept. 1478, dit äfven Borgmästare och Råd i Städerne med deras hustrur woro budne, som den tiden war brukeligt. v. Holb. H. D. T. 1. p. 727. 728.

(d) *Christian* II. föddes d. 2. Jul. 1481. med den ena handen öpen, den andra igenslutен, full af blod (Mess. T. 4. p. 40.): Man trodde sig hafva hört honom skrika i moderlifvet: En apa eller markatta skall i Ammans frånwaro hafva burit honom högt up på *Nyborgs*-Slott och oskadd ned igen. Ovanliga händelser berättas altid om ovanliga personer. cfr. Holb. H. D. T. 2. p. 3.

Digitized by Google

A.C. 1481. ſke i Halmſtad; men Herr *Sten* ſiuknade i Wadſtena och plågades i ſynnerhet af en ögonſiuka, den K. *Johan* höll för Politiſk: De andre fortſatte wål reſan, och Herr *Sten* gaf dem ſit inſegel med tilräckelig fullmakt; men de afgiorde ingenting: Han ſamtyckte likwål wid Telje-Herredag til en Sammankomſt näſta åhret i Halmſtad d. 15. Aug. hwilken ſedan flyttes til Kalmar: Imedlertid ſatte han ſig mot granſkapet på alt ſätt i ſkick: Han lät genom några Rikſens Herrar uppgå en Rågång mellan Wäſtergötland och Halland (e), han förbandt ſig än mer Årke-Biſkop *Jacobs* wänſkap genom en gåfwa til Upſala-Stol af fierdedelen i et nyligen i Upland, *Films*-Sokn och Norunda-Härad upfunnit Silfverberg (*), hwilket dock, i fall det miſslyckades och gaf hwarken ſilfver, bly eller koppar, ſkulle til Kronan återfalla; men hans angelägnaſte afſikt war denna tid, at genom ſin wän *Gaute*, Årke-Biſkop i Norige, förmå det Riket, at öpna ögonen (**) och likſom Sverige undandraga ſig Danſka oket.

(*) Dom. Ser. R. S. Felg. d. Ven poſt feſt. Barthol. 1481.

(**) Meſſ. T. 4. p. 40.

2. *Sven*, Domherre i Upſala och Kyrkoherde i Stockholm, ſkickades tillika med Wäpnaren *Jöns Knutſon* förſt på åhret 1482 til Opſlo, der de ingingo en nära förbindelſe mellan begge Riken, ſom lofwade, at hägna hwars annars friheter, dela lika öden och bliwa wid ſamma Konung (***). De Norſke ſkickade med de Swenſke tilbaka ſina beſwär emot Danſka Regeringen, hwaruti de påſtodo bättring: De begärte jemwäl twenne Myntare ſå wäl ſom ock at Kalmare-Möte måtte flyttas til Lödeſe (†); men från det ſidſta urſäktade de

A C. 1482.

(***) Transact. Oſl. Cal. Febr. 1482. ap. Had. ad Chron. R. p. 302.

(†) Lit. Norv. ap. Had. L. c. p. 304.

(e) Detta ſkedde mellan *Aſkems*- och *Färde*-Härader måndagen näſt för S. Laur. 1481.

Digitized by Google

de sig sielfve kort derefter, då de ej kunde komma dit, anförtroende sit bästa i de Svenskes händer til nästa Sammankomst, med tacksäjelse för all wänskap och ömhet (*). Sveriges och Dannemarks Fullmäktige samlades i Kalmar först i Augusti: Der upkom samma tvista som tilförene a. 1444 mellan begge Rikens Primater (**): Lundiske Ärke-Biskopen *Johan Brochsdorp* (ee) lät bära för sig Patriarkal-Korset likfom i sit eget Stift; men så snart Ärke-Biskopen i Upsala redan wid landstigningen det fick weta, förbjöd han det och klagade sedan för Påfven (***), så at den Lundiske aldrig derefter giorde detta försök: Man trådde derpå til öfverläggning: De Danske förmådde så mycket genom Sveriges Ändelige, at de tre Rikens förening åter gillades och at man ej heller fann någon svårighet emot K. *Johans* person; men så påstod likväl *Sten Sture*, at ingenting kunde afslutas utan de Norskes bifall; hvarföre ock et nytt Möte föreslogs innan månadens slut i Köpenhamn (†). Wid detta tilfälle (f) förlänades Ärke-

A. C. 1482.

(*) Lit. Sen. R. Norv. Jernsö. d. B Petr. ad vinc. 1482.

(**) v. supr. c. 17. §. 7.

(***) Lit. Archi-Ep. Jac. ad Sixt IV. d. 20. Maj. 1483.

(†) Act. Sen. R. Dan. Kalm för. 6. infr. oct. Assumt. B. Virg. 1482.

(ee) En lärd man och K. *Christiani* I. Sigillbevarare, som dog a. 1497. Hans Eftertrådare war *Birger Gunnarsen* från *Lindberg* i Halland, der Fadren warit Kläckare: han studerade i Warberg, Skara, Roskild, Gripsvald etc. blef Secreterare hos K. *Hanses* Gemål och tiente sig up til förnämsta stället i Riket: War en fögelig man och försvarade sit wapen, *en Lind*, mot *Kromedikerne*, som förde samma tråd med 15. löf: Han dog 1519. cfr. A. Hvidf. & Nettelbl. Bibl. Sv. p. 184

(f) I Kalmar. (d. Merc. post Assumt. B. Virg. 1482) gaf Herr *Sten* Skiöldebref åt *Lars Halvardson* (en svart Svala i rödt fält) och frälse på några gårdar i Sörmanland: I Stockholm (fer. 3. infr. oct Ascens. Dom. 1483. gaf han et dylikt bref åt *Mats Lydke* (tre blå rofor i hvitt fält).

Digitized by Google

A. C. 1482. (*) Lit. Don. Sen. R. Sv. fer. 6. poſt S. Catharin. 1483.

Biſkop *Jacob* d. 22. Aug. med hela Norrland (ff) liksom följande åhret med *Olands*-Hårad (*), ſå at han utom Danſk hielp fick alt hvad han kunde åſtunda.

3. Imedlertid hade de Norſke gripit til wapn, at återtaga Bohus från Danſke Befallningsmannen *Jöran Larsſon*: De Danſke Ombudsmän i Kalmar affärdade ſtrax från Mötet Biſkop *Jacob Fris* och *Anders Nilsſon*, at öfvertala dem ej allena til Föreningen, utan ock at ſkicka ſine Fullmäktige då wid *Bartholomæi* tid til Köpenhamn (**); men de ſvarade genom bref med Svenſke utſkickaden *Lindorm Biörnſon* (g) til Sveriges Råd och Ständer, at ſom de Danſka Sändebud ingen fullmakt haft, at antvarda til Norige deſs borttagna Slott och Lähn; ſå kunde de ſig ingenting yttra: De tackade för biſtåndet nu i Kalmar, klagade, at K. *Johan* ingen aktning gaf på deras briſt och föreſtälte billigheten af deras krigsrörelſe (***). Någon tid derefter ſkrefvo de ån ytterligare til Svenſka Rådet och berättade huru Danſka Hofvet dem förebrått denna belägring för Bohus ſom en upreſning och inbrott i den kärliga förbindelſen emellan Riken; men de hade ſvarat, *at den allena bröt förbindelſen och den eviga freden, ſom giorde dem orätt: Det woro annars en ſkadelig Fred, om hvart Rike ej måtte ſöka ſin rätt och förſvara ſit eget: Snarare borde det ena ſin-*

(**) cft. Had. ad Chron. R. p. 309.

(***) Lit. Sen. R. Norv. ad Sen. & Ord. R. Sv. ap. Bohus in craſt. aſſumt. B. Virg. it. d. S. Barthol. 1482.

(ff) Han giorde detta åhr en *Donation* til öfra Torne-Kyrka, v. E. Brunnii Diſs. de Torna. Upſ. 1731.

(g) Tyckes wara den ſamme, ſom år kallad *Lindorm Brunſon* af *Forſtena*-eller *Torſtenſons*-Slåkten: Han ägde *Karin Siggesdoter* (Sparre) och war Lagman i Wåſtergötland.

Digitized by Google

finnas det andra behielpeligt: Båst woro, at Rikens Förening dereſter ej ſkedde. ſå oberådd; ty til den tiden hade hon ingen god framgång haft och war til fruktandes, at efterverlden kände deraf ännu ſtörre ſkada. Sluteligen anmodade de Sverige om biſtånd i deras rättfärdiga ſak (*). Detta Norriges beſlut ſkulle man hafva trodt wara faſt ſom bårg; men genom de Danſke ſtämplingar gick det ſnart i wåder. Ofvannämde Möte i Köpenhamn hade ej wunnit fullbordan: I det ſtället utſattes et i Halmſtad til 20de dag Jul a. 1483; hvartil ock K. *Johan* gaf dem Svenſkom leidebref för 200 perſoner med håſtar, ſkiepp och gods (**); men Svenſka Regeringen genom ſine utſkickade *Ture Turſon*, *Svarte Åke Jönsſon* (h), *Carl Bengtſon* och *Lindorm Biörnſon*, ſom i Halmſtad ſidſt inſunno ſig och förſt ſedt derifrån, förklarade korteligen ſig ingenting kunna ſamtycka widare än tilförne, innan Gotland och andra Sveriges tilhörigheter efter aftal förſt woro återſtälte: Dertil fann man dock altid tilſlutna öron; Icke deſsmindre erkändes och hyllades K. *Johan* ſå wäl af Norige ſom Dannemark; Han krönтes i Köpenhamn d. 18. Maj och i Trondhem d. 20. Julii, ſedan de Norſke frihets älſkare blifvit antingen ſmickrade eller nedkufvade.

A. C. 1482.

(*) Lit. Sen. R. N. in caſtr. ap. Bohus ſer. prox. poſt feſt. Exak.

A. C. 1483.

(**) Lit R. Joh. Köpenh. d. S. Calixt. it. d. S. Cruc. 1482. ap. Had. ad Chr. R. p. 313.

4. At bringa Sverige til ſamma ſlut ſom de andra Riken, ſparade K. *Johan* inga bevekelſer: Han bekräftade hvad ſidſt var giordt i Halmſtad (***), utſkref en ny ſammankomſt til Kalmar d. 15. Aug. hvartil de Svenſke utſkickade, gifvit bifall, och gåf fullmakt

(***) Ratif. R. Joh. Halmſt. in craſt. Purif. Mar. 1483.

(h) Han förlänтes i Stockholm d. 26. Oct. 1482. med *Ludgo*-Kungsgård i Rone-Härad i Sörmanland.

Digitized by Google

A. C. 1483. (*) Mand. R. Joh. Köpenh. Dom Trin. 1483.

makt åt sina Sändebud (*). *Sten Sture* brukade dervid sin wanliga Statsklokhet: Han satte sig icke bröstgänges emot Föreningen; men tog dock Rikets bästa och sielfmyndighet noga i akt: Förån han ingick med Dannemark, wille han hafva säkerhet i Finland och förlikte sig i *Nygård* på Gotland med sin Svåger *Ivar Axelson*, som mot Öland och Borkholm (i) afstod Wiborg, Nyslott och Tavastehus (**) med *Byssor*, wärjo och spisning, hvilket är förste gången jag med wisshet wet, at Skiut-gevär med krut i Sverige omtalas (k): Detta krigsmodel, som sedermera stigit hos oss til så stor fullkomlighet, lär således wid denna tid först hafva kommit i bruk; dock som något särdeles rart (l). Til Mötet i Kalmar reste Riksföreståndaren; Bilkop *Henrik* i Linköping, *Ivar Axelson*, *Svarte Åke Jönsson*, *Ture Turson* (Bielke), *Hans Åkeson* (ll). Rid-

(**) Transact. int. Sten. Stur. & Iv. Ax. d. Ven. ante Joh. Bapt. 1483 ap Had. ad Chr. R. p. 316.

(i) Rim-Krönikan talar om än större förmåner, som *Ivar* sig förbehölt--

Öland och Stäkeborg
Skulle han behålla och Rafsborg,
Åkerbo-Härad och Gestringaland,
Asunda-Härad och Angermanland,
Svartsiö och Haga---
Enköpings hela By-- (p. 524. 525.)

så at alt detta kostade 20000. mark och än mer--p. 521.

(k) Första gång *Mousqueter* brukades af Fransoserne war i belägringen för Arras a. 1414. då K. *Carl* VI. intog den Staden, v. Harley Hist. de Fr. T. 2. p. 54.

(l) A. 1485. glorde K. *Hans* en Förordning; at ingen fick gå eller rida i Köpenhamn med *Spändt Armborst*, hvilket wisar, at Bågan ännu war i almänt bruk. v. Holb. H. D. T. 1. p. 760.

(ll) *Tott* til *Biurum*, R. R. och Lagman i Nerike: Han

Riddare, *Arvid Trolle*, *Carl Bengtſon* til *Winstorp*, *Måns Carlſon* til *Eka* (m), *Nils Claſſon* til *Wik*, *Jöran Axelſon* (Tott), *Svante Nilsſon Sture* och *Arvid Knutſon* (n), Wåpnare, alle Rikſens Råd: De förente ſig med Dannemark och Norige om en Konung efter då vanliga ſättet och utvalde nu åfven K. *Johan*; men med wilkor, at han ſielf ſkulle komma til Kalmar d. 15. Aug. näſta åhr och afgiöra om *Gotland*, *Skördal* och *Svartöqvarnar*, på det Sverige, innan han ſteg på Thronen, måtte aldeles wara tilfredsſtält: Han ſkulle åfven förbinda ſig, at hålla detta Rike allan rätt och ej allena beſvårja ſin förſåkran, utan ock med ſit eget, ſin Moder *Dorotheas* och ſin Broder *Fredriks* inſeglen beſtyrka: Denna Kalmare-Öfverenskommelſe wiſar i öfrigit, at högſta makten i Sverige ſtod hos deſs Herrar, ſom woro aldeles enewåldige öfver ſina gods (*) och brakte *Ariſtokratien* til högſte ſpetſen (**). A. C. 1483.

(*) Receſs. Calm. in Vig. Nat. R. Virg. 1483. §. 21.
(**) v. ſupr. c. 17. §. 10.

5. Eljeſt war K. *Johans* förſåkran af följande innehåll, beſtående af 51. artiklar: *Han ſkulle wårda de Andeliges friheter, icke befatta ſig med deras gods och icke hindra deras wal, undantagande der han ägde* Faderlig Rätt, *ingen utländſk man intaga hvarken i Rikſens Råd, Slottslofven eller annat ämbete, i ſtäder eller på landet, icke afhån-*

förlåntes med Kalmar och deſs Låhn. Stockh. d. 25. Nov. 1483.

(m) K. *Guſtaf Erikſons* Morfader.

(n) En *Store*, hvars Fru *Anna Guſtafsdoter* gifvit *Stenbocke*-namnet åt deras efterkommande. v. ſupr. c. 18. §. 26. in not.

Digitized by Google

A. C. 1483. *da Kronan dess ägor eller dem pantsättia, icke hämnas det förbigängna och icke mer tala om Drotning* Dorotheas *Morgongåfva: Bröt han Landsens Lagar, skulle alla tre Riken mot honom sig försvara: Han skulle ej tro hemlig sägn, utan rätta sig efter sit Råd, ingen skatt pålägga utan undersåtarnes goda wilja, låta uptaga Tullen i Silfver til Myntets understöd och icke efter förra wiset i wahror, kläden, salt, humle etc. intet krig börja utan med Råds råde, icke tilvålla sig Frälse-grund, hålla tysthet i Rådets öfverläggningar, lämna Sveriges drätsel och klenoder på Stockholms Slott, blifva et åhr i hvart Rike, så at han på tre warit i dem alla, befrämja Academiæ-wärket och icke gifva utländska Städer Handelsförmåner utan Rådets samtycke: Adelen skulle få befästa sine gårdar och niuta derå sine Halds-Rätter med full sielfrådighet, som för detta är sagt* (*): *Af hvartdera Riket skulle en Biskop och två Riddare mötas hvar Olofsmässa, det ena åhret i Ny-Lödese, det andra i Kungsbacka, det tredie i Kunghell, at handla om Nordens bästa* (**). Förutan denna afhandling med K. *Johan* giorde Svenska Rådet en Stadga för landtbrukare, nästan lik den af 1474 (***), dock med någon tilökning och förbättring (†). *Sten Sture* mente, at Konungen (o) skulle infinna sig i Kalmar på sagdan dag a. 1484, at fullgiöra sin försäkran och lämna Gotland under sit rätta Herrskap: Några af Rådet fingo fullmakt til detta Möte (††) och instäl-

(*) v. supr. §. 4.

(**) Recess. supracit. ap. Had. ad Chron. R. p. 318.

(***) v. supr. c. 18. §. 23.

(†) Stat. Calm. ap. Had. ad LL. Prov. p. 59. A. C. 1484.

(††) Mand. S. R. S. Upf. in crast. S. Er. 1484.

(o) Han bekräftade Lunds Capitels Privilegier. Köpenh. d. 17. Mart. 1484.

Digitized by Google

ftälte ſig i rättan tid; men de Danſke Fullmäktige (*) ſvarade, hvad Gotland angick, at ſådant kunde ſkie ſedan Konungen ſtigit på Thronen: Dermed nögde ſig icke de Svenſke: *Johan* blef ännu icke erkänd; men ſå ſtadfeſtes dock til widare de tre Rikens förening och nyſnämda förbindelſe (**).

A. C. 1484. (*) Mand. R. Joh. Köpenh. d. S. Petr. ad vinc. 1483. (**) Transact. Kalm. Dom. infr. oct. Nat. Mar. 1484.

6. Sverige hade ſin dryga kånning af miſsväxt, ſom då åfven plågat andra länder i Europa (***), ſtor hunger och derpå följande ſmittoſamme ſiukdomar (p); men detta hindrade icke en aflatskrämare *Bartholomæus de Camerino*, den Påfven hitſkickat, at ſamla *Turkenſtyr* eller hielp emot Turken (†), at giöra en ſå mycket anſenligare ſkiörd ſom peſten främjade hans afſikt; ty ju mer man fruktade döden, ju mer tänkte man blidka himmelen med penningar för ſyndernes förlåtelſe, ſå at detta Romerika ſkinnande ſkall hafva warit otroligt (††). Riksföreſtåndaren deremot wårdade ſig med all ömhet om Landets bäſta: ån war han öfver til Finland (q) och ån på denna ſidan om hafvet (r): Han giorde med Rådet en Förordning a. 1485. om *Bårgvärk*, ſom å nyo kunde uptagas, huru de måtte befordras och lända Riket til nytta: Skattevärk ſkulle betala något åt Kronan; men Frälſe inter (†††), hvil-

(***) Du Clos Hiſt. de Louis XI. T. 3. L. 10. p. 382.

(†) Bull. Sixt. IV. Rom. d. 11. Nov. 1483.

(††) Paul. Long. in Chron. Citizens. ad a. 1484 ap. E. Benz. Coll. MS. c. 6 §. 15.

A. C. 1485. (†††) Sen. Conf. Stockh. in Monaſt. Franciſc. in Vig. S. Crucis 1485. ap. Had. ad LL. Prov. p. 63.

(p) I Dannemark dog en trediedel af Invånarne. v. Holb. T. 1. p. 757.

(q) I Ulfsby eller Biörneborg (d. Sabb. ante feſt. S. Thom. 1484.) fälde han en dom angående olagligt fiſke i Kume-å.

(r) I Stockholm d. 5. Aug. 1485. gaf han *Knut Poſſe* qvitto-bref på 1000. mark, reda penningar ſom årlig ränta af Tavaſtehus-Låhn.

Digitized by Google

A. C. 1485. hvilket strax anmärktes i Riksens *Register*, som hos Cantzleren, Biskopen i Strengnäs, förvarades: Til Guldsmeders efterlefnad författades en Stadga (*) och jemväl en om Odal-qvarnars bibehåll, at de icke af Sqvaltor eller *Fotegvarnar* måtte lida förfång (**): Men framför alt bör lånda så wål *Sten Sture* som Årke-Biskop *Jacob* til heder, at de skaffat Boktryckarekonsten wid denna tid til Sverige: Förut hade dess idkare rest omkring liksom nu Savoyarder eller ock Skiärslipare och wisat sin konst för en liten wedergällning; men i Norden hade de dock warit mycket sällsynte: A. 1483 nedsatte sig den förste Boktryckare i Stockholm, *Johan Snell* benämd (s) och wid pass a. 1490 ägde både Upsala (ss), Strengnäs (t) Wadstena (tt) och Sörköping fine Bokpråssar: Det första, som trycktes, war *Missaler*, *Breviarier* (u), Aflatsbref, *Davids* Psalmare på Latin, *Gerſons* Betrakteller (uu) o. s. w. (***), hvilket war den tidens lärdom och den nyligen anlagda Academien i Upsala til stort understöd. Sådana omsorger blefvo dock mellanbrutne af stämplingar och oroligheter från Danska sidan: Almogen i Mark i Wästergötland lät förleda sig til uppror, som dock strax genom *Sturens* för-

(*) Resol Sen. R. S. Jungfruhamn d. S. Laur. 1485. ap. Had L. c.

(**) Resol S. R. S. ib. d. 10. Aug. 1485. ap. Had. L. c. p. 62.

(***) E. Benz. Coll. MS. c. 6. §. 16. Ol. Allnand. Nist. Art. Typogr. Stockh. 1722. &c.

(s) Bland de förste böcker han tryckte war *Dialogus Creaturarum moralizatus*, (Stockh. 1483, mens. Dec. in vig. Thom.), som funnits i *Arnæ. Magnæi* Bibliotheque i Köpenhamn.

(ss) Der hette förste Boktryckaren *Pável Gris*.

(t) Der hette han *Johan Smed*.

(tt) *Wadstenenſium Literæ confraternitatis* blefvo der trycte a. 1491.

(u) *Conr. Rogges Breviarium Strengnenſe* af 1495. fins i *Cronſtedtska* Bibliothequet på *Fullerö*.

(uu) *De tentationibus Diaboli* (Stockh. 1495.), öfversatte på Svenska af Upsala-Kanniken *Erik Nilsson*.

Digitized by Google

förſorg dämpades (x). *Ivar Axelſon*, Gotlands Beſittiare, war aldeles K. *Johan* tilgifven: Han och hans Måg *Arvid Trolle* lådde til Konungens biſtånd, wilja utrota Engelſke Kapare; men idkade under den mantelen et fullkomligt Siöröfveri och giorde ſå wäl Sveriges kuſter ſom hele Öſterſiön oſäkre: *Sten Sture* ſökte förekomma ſådant med lämpa; men uträttade ingenting. Han klagade inför Råd och Ståndet i October på en Riksdag i Stockholm: *Trollen blef* gripen och ſatt i fängelſe; men *Ivar* hotade, ſå framt man på det ſättet wille förfara, at kalla Ryſſen til ſin undſättning: Ännu wille icke Riksföreſtåndaren ſtöta honom för hufvudet: Man undvek ofred ſå länge man kunde, ſå at ock *Trollen* utſläptes; men icke deſs mindre förmådde de Andelige på denne Herredag, at en hielp ſkickades på ſena höſten under Riddarens *Erik Nilsſons* anförande (y) til deras medbroder Ärke-Biſkopen i Riga emot Härmåſtaren i Liſland, ſom utan tvifvel för en ågotviſt räknades bland kättare: Detta tåg lyktades med en förlikning (*) och då Sverige a. 1486. ingick et förbund i Lybeck med Hanſe-Ståderne mot deras gemenſame fiender, blef deraf en följd, at man åfven förbandt ſig med Kors-Herrarne mot Ryſsland (**), ſom altid af Dannemark uphitſades, at oroa Finland. A. C. 1486.

(*) Chron. R. Had. p. 517. A. C. 1486.

(**) Meſſ. T. 4. p. 43.

7. Miſsförſtåndet emellan *Sturen* och *Ivar Axelſon* war Konung *Johan* (z) en angelägen omſtån-

(x) På Öreſten d. 3. Febr. 1486 dömde Herr *Sten* och Rådet til döden några uproriſke Marboar, dem Lagmannen *Lindorm Biörnſon* låtit fängſla: *Knut Ribbing* war Häradshöfding. v. Meſs. T. 4 p. 43.

(y) Rim-Krönikan kallar honom *Nils Eriksſon*.

(z) Han gaf Staden *Rönneby* Privilegier. Köpenh. incraft. Aſcenſ. Dom. 1486.

Digitized by Google

A. C. 1486. dighet: Han såg sig ingenting kunna uträtta mot Sverige med makt: Riksföreståndaren war altid i harnesk och aldrig at öfverrumpla: Han hade ståndigt gode troppar på benen, hvilket sällan tilförene warit brukeligt, emedan Almogen altid upbådades efter nödtorften wid påkommande omståndigheter: Hans Hof war likare et låger: Det bestod ej af annat, än kåcke stridsmän och ung åhrelysten Adel, som lärde krigskonsten under hans ögon: Hans försiktighet, som af bekymmer aldrig nedqvafdes, bevakade på en gång alla Rikets gräntser: Sådant höll de Danska tilbud inom skrankorne. Dessu an war Drotning *Dorothea* af gamla berättelser och sin Herres prof öfvertygad, at et krig mot Sverige war olyckeligt; ty rådde hon altid sin Son derifrån så länge hon lefde (*): *Johans* uträkning war derföre, at ej allena hemligen underblåsa misshållighet bland de Sv[illegible]ke och afvund emot *Sturen*, utan ock emot dem up[illegible]ta Ryssland, til dess de sielfve skulle anropa hans hielp: Sådant märkte Riksföreståndaren: Han wille heller giöra et rent slut, än lefva i stundelig fruktan och kallade Ständerne til Telje d. 8. Sept. der man beslöt, at utrusta en makt til watn och land. *Ivar Axelson* hade til denne Riksdag warit instämd; men hållit sig undan och derföre blifvit förklarad för Riksfiende: *Sturen* wille med honom försöka det ytterstа och reste til honom på Stegeborg med Biskop *Cordt* i Strengnås (**) eller ock Biskopen i Linköping (a) och *Nils Sture*; men uträttade så mycket mindre som

(*) Id. L. c. p. 42. L. Holb. T. 1. p. 757.

(**) Chron R. Had p. 520.

(a) *Henrik Thomasson* eller *Tidemanni de Wånga* blef Biskop 1466, fullbordade Domkyrkan och såg Stolen mycket til godo: Han låt bygga *Biskops-bro* (nu Kungsbro) och många broar i Östergötland, v. H. Speg. Chron. Episc.

Digitized by Google

som hans egen frihet wid det tilfället stod i fåhra (*). A. C. 1486. (*) cfr. Mess. L. c. p. 43. Han återvände til Stockholm och samlade folk: I Linköping d. 6. Jan. 1487. öfverlåg han sin krigshär: Om han då kunnat wända ryggen åt *Ivar*, hade han angripit Skåne; men nu måtte han först söka honom på Öland: Han inspårrade Borkholm (**) wid Kynnelsmåsan genom den tapre *Svante Sture* (b), som ingenting försummade; men *Ivar* slapp undan på en båt til Gotland. Imedlertid intog Herr *Sten*, efter et nytt Riksdagsbeslut i Stockholm, de Slott, som *Ivar* hade i förläning, först Kalmar och sedan Nyköping, det *Arvid Trolle* på Svärfadrens wägnar innehade (c): *Knut Posse* (d), en stor krigshöfding, som föreslod Finska säkerne, giorde sig mäktare af Raseborg, hwilket *Catharina Niperz*, *Lars Axelsons* Änka, sökt försvara, och *Knut Eskilsson* (Baner) belägrade Stegeborg: Herr *Sten* kom sielf dit och upfordrade Slotter: Befallningsmannen *Erland Matsson Kagg* ingick en dagtingan, at wilja det upgifva, i fall han ej af *Ivar* fick undsättning på 14 dagar, dock at Fru *Magdalenas* Fatebur ej måtte röras, ej heller befästningen hindras, at fritt afsända til Wadstena, Sör- A. C. 1487. (**) Ol. Pet. Hist. Sv. MS.

köping

(b) *Nils Stures* och *Brita Bondes* Son: war gift 1. med *Iliana Gedda*. 2. med *Märta Ivarsdoter* från Dannemark, som förde 2 horn i wapnet, Änka efter *Knut Alfsson* (Ros, som framdeles skall nämnas.

(c) Om denne *Trolle* säger Rim-Krönikan:

Han wille fara med lysta;
Ty minde han Nyköping mista.

Han war sedan Lagman i Tiohärad och Höfvitsman på Borkholm 1494, en berest och tämmeligen lärd man.

(d) *Jöns Lagesons* Son.

Digitized by Google

A.C.1487. köping och Fogelvik (*): Detta hölls på begge sidor: *Kaggen* war dock fången på sin låfven til d. 10. Aug. då Herr *Sten* honom derifrån befriade (e) och gaf detta Slott med dess Låhn åt Riddaren *Greger Matsson* (Lilje) i förlåning (**).

(*) Capitul. Stegeb. d. Lun. ante S. Eric. 1487.

(**) Lit. Sten. Stur. Stockh. fer. 2. post fest. S. Egid. 1487.

8. *Ivar Axelson* stadnade ej på Wisby: Han råkade Konungen i Dannemark på *Dragö* och updrog honom hela Gotland i hopp af stor belöning: *Johan* fågnade sig af et sådant tilfälle: Han kom i Junii-månad til Gotland med 40 skiepp och lade öen under sig (f), gifvandes *Ivar* sin skrifteliga försoning (***). *Sten Sture* låg då med Svenska flottan wid Öland: Konungen begärte med honom et samtal mot gisslan på båda sidor: *Sturen* lofvade honom rolig besittning af Sverige, så mycket i hans makt stod, allenast han först wille återställa dessa öjar, som derifrån så obilligt woro söndrade; men dertil wille *Johan* sig icke beqvåma: Han tånkte dock mycket slugt försöka, om icke Olands uplåtande kunde allena i denna affikt giöra tilfyllest, hvartil han tyckte sig af *Sturens* utlåtelser hafva anledning: Han öfvertalte wårkeligen *Ivar Axelson*, at efter sit löfte upgifva Borkholm, hålst som han wål såg, at det ej långe kunde försvaras; men detta bevekte dock icke *Sten Sture*: Han försåkrade Konungen, at ingenting för honom kunde giöras, innan Gotland jemvål återståltes, och således felade *Johan* den gången i sin uträkning. *Ivar* hade samma öde som

(***) Lit. reconc. & protect. R. Joh. Wisborg. fer. 8. infr. Oct. Corp. Chr. 1487.

(e) I brefvet säjer Herr *Sten*, at *Erland* hållit sit fångelse *som en åhrlig Tro Dandesven af åhra och rätt.*

(f) Bernhardin-Nunnorne i Wisby gaf han Skyddsbref d. Wisborg in prof. Corp. Chr. 1487.

Digitized by Google

som alle bedragare, åfven hos dem de tient: Ingen tackade honom, man föraktade hans otro på båda sidor och anlåg hans tienst som en tkyldighet: Han miste sina förlåningar i begge Riken och dog i slått tilstånd (*). K. *Johan* lät detta åhr på en Riksdag i Lund förklara sin Son *Christian* för sin eftertrådare i Dannemark (**), hvilket Norika Rådet efterfölgde i Köpenhamn a. 1489. Til at tvinga Sverige, *fortfor* han at upvickla Ryssen, som med en stor makt inbröt i Karelen om wåhren a. 1488. *Knut Posse*, som för sit stora krigs-vett oskyldigt hölls för en trollkarl (g), bemötte honom med stor tapperhet; men ju mer han wann, ju mer förlorade han af sin lilla hår: Riksföreståndaren kallade Ståndterne til Telje d. 1. Julii, at taga nödiga mått til Finlands förswar och hela Rikets bästa: Man skiärskådade orsakerne til den dyra tiden: Man fann dem förnämligast wara twenne, först *Kriget* och sedan *Myntets ringa wärde* emot det främmande, hvaraf kom, at utlåtningen tog så mycket mer deraf i betalning för sina wahror: Til at hielpa det senare, beslöts, at all Tull efter förra stadgar skulle betalas i silfver, til Myntets tryggaste understöd; och at *Klippingen* skulle platt afslås, fastän i början med någon skada (h): Man giorde en Myntordning på prof (i) eller snarare

(*) L. Holb. T. 1. p. 765.

(**) Mess. T. 4. p. 45. & Holb. l. c.

A. C. 1487.

A. C. 1488.

(g) Man sade om honom, at då han öpnade en Bolster, fick han en Ryttare för hvar fiäder, at då han ritade med käppen et skiepp på stranden, blef det wårkeligen et skiepp, at han på en förtrollad håst for mellan Stockholm och Finland på några timar och mer sådant.

(h) Danska *Hvita* skulle få gå i öfra Sverige (om de ånteligen infördes) för 3. penningar.

(i) Af det runda Mynt, som först slogs i Upsala, höll en

Digitized by Google

A. C. 1488. en öfverenskommelse med en Myntmästare *Hans Grafve*, som endast tydde under Rådets Domstol, at han 120 skulle slå örtuger om 8 penningar, så goda, at 1. mark deraf höll 8 lod silfver: 240 halfva örtuger om 4 penningar, hvaraf en mark höll 6. lod, och 320 små hela penningar, hvaraf 1. mark höll 5 lod (*). Efter lådana omsorger förde Rikesföreståndaren om höften några troppar til Finland.

(*) Conclus. Comit. Telg. Sabb. infr. oct. Visit Mar. 1488.

9. Drotning *Dorothea* rådde wäl altid sin Son från krig emot Sverige; men sparde dock inga andra medel til hans ändamål: På en helig resa til Rom, der *Innocentius* VIII. afslöste henne så wäl från synden som från et löfte om en Jerusalems-färd, utwärkade hon en bandlysning öfver *Sten Sture* och hans wänner til dess de afstodo henne Orebro och det öfriga, som warit hennes morgongåfwa, med så många åhrs räntor (**): Detta Bandsbref fick Herr *Sten*, då han i Finland låg i fält mot Ryssen: Han anförtrodde det målet åt *Hemming Gadd*, som försvarade honom på bästa wis och förestälte Påfven, at *Dorothea* och hennes Gemål warit Sveriges fiender (***). Sådana heliga Färder, som Drotningens, woro ännu i fullt swang (k) och man förfummade icke de Gudeliga wärk, som man trodde för-

(**) Lit. Innoc. VIII. ad Archi-Ep. Upſ. ap. Meſſ. L. c. & Molb. L. c. p. 769.

(***) Meſſ. T. 4. P. 45.

lödig marks örtug 7½ lod silfver, sedan höll han der som i Arboga 7. lod: *Herr Sten den äldres* örtuger höllo 7½ lod i 1 quint. *Unge Herr Stens* 7 lod, 3 quint. De Swenske små penningar med hufvudet litet öfver 3 lod, de med Kronan 3 lod, 1. quint. K. *Hanses* Danska *Hvite* 4 lod 1 quint. etc.

(k) En gammal Bonde i Häradshammar-fokn i Östergötland, *Ragvald* i *Herstad*, giorde en sådan Rom-resa barfotad fram och tilbaka som Pelegrim med aflats-bref för

förtiena ſaligheten (l): Riddaren *Inge Johanſon* och hans Huſtru *Brigitta* anlade *Husby*-Kloſter i Kopparbårgs-Låhn på *Riddarhyttans* grund a. 1486 (m) och den *Heliga Catharina* blef ſkrinlagd i Wadſtena d. 1. Aug. a. 1489 (n) med ſtor högtidelighet, ſom warade i otta dagar (*). Riksföreſtåndaren lät uthugga *Riddar S. Jörans* beläte, ſom ännu ſtår i Stockholms-Storkyrka (**), och tog Helge-Ands-Huſet med alla deſs ägor (o), ſårdeles deſs nyſs uptagne Frälſegård *Liderne* (p) i ſit hägn (***). En Stadga utkom ock nu genom hans förſorg, efter hemkomſten från Finland, emot förfalſkadt ſilfvers arbetande: En lödig mark ſkulle hålla halffemtonde lod, Guldſmeder ſkulle ſlå ſina märken på ſina arbeten och wara boende i ſtaden (†); men ingen Förordning är denna tid märkligare

A. C. 1482.

A. C. 1489.

(*) Meſſ. L. c. p. 46.

(**) Id. L. c.

(***) Lit. Sten. Stur. Stockh. d. 27. Sept. 1489.

(†) Reſol. S. R. S. Jungfruhamn. in oct. Aſcenſ. Dom. 1489. ap. Had. ad LL. Prov. p. 64.

ſin Kyrka, det hans Son Kyrkoherden *Johan Ragvaldi* utwärkat: Efter han war Präſtens Fader, kallade hela Söknen honom *Farfar*. v. Wennerdahl. Diſſ. de Wikia Oſtrog.

(l) Broder *Jöns Budbe* i Nådendal öfwerſatte tvenne *Machabeernes* Böcker, *Judith*, *Eſther* och *Ruth* på Svenſka.

(m) Detta Kloſter kallades förſt *Mons Domini*: Der woro ſedan tvenne ryktbare Munkar, *Stephanus* (v. Vaſt. Vit. aqu. ed. Benz. p. 143.) och en annan, ſom ſpådde om tilkommande ting, om Silfvergrufvan, om et ſtort Slag wid Weſterås etc. v. Meſſ. T. 4. p. 44.

(n) Detta åhr kom en ſtor hvalfiſk in i Öſterſiön och lopp i Roſlagen på ſtranden, der bönderne höggo honom ſönder. v. Chron. R. Had. p. 530.

(o) I Stockholm a. 1490. d. 29. Aug. förordnade han, at alle Helge Ands-Huſets landboer ſkulle åhrligen giöra 8. dagsvärken.

(p) Sedermera *Munkelederne*, nu *Kungsholmen*.

Digitized by Google

A. C. 1489. ligare, ån en emot *yppighet* bland Adelen, som alt för kostbart begynt hälla sine *Sven-tienare*: Deruti klagas öfver *nya Seder, sårdeles med kläde- och penninge-lön til Tienarne, mer ån i förfädernes tid, då likväl fattige Svenner woro rikare på håfvor, guld och silf*, hvilket i synnerhet deraf kom, *at fordom förtärdes ej så mycket i onyttig öfverflöd och oseder med uthuggna kläder och dylikt til Guds wanheder:* På det nu alle, åfven sielfve *Husbönderne, måtte blifva wid bröd*; så stadgades, at ingen *Riddare eller Knape* skulle gifva *en Skytte, som war färdig med häst och harneſk, öfver* 16. *mark. i kläde och penningar, hvart tredie åhr en häst*; *men ej dyrare, ån* 20. *mark. och hvartannat et ermborst.* Så fastställtes ock hvad tilförne i Kalmar war öfverenskommit, at ingen husbonde fick antaga en Sventienare, som med ominne skildes wid sin Herre, och den en sådan tubbade ur sin tienst, skulle miſta bå-
(*) Sen. Conf. Stockh. d. 11000. Virg. 1439. ap. Had. ad LL. Prov. p. 65. de förlåning och Rådsåmbete, om han det beklädde: War han ej Riks-Råd, skulle han det aldrig blifva, ej heller få Låhn i sin lifstid (*).

A. C. 1490. 10. Rysen inföll åter i Finland å. 1490 och öfvade, sårdeles i Österbotn, de hiskeligaste grymheter: Man ser af et klagobref från *Kiemi, Ijo* och *Limingo*-Inbyggare, at denne fiende, som på gamla Österländska wiset påstod, at *jord och wath* i den orten hörde honom til, stekte dem, som föllo i hans händer, wid saktelig eld, snörade tåg om hufvuden så hårdt, at ögonen utbrusto, skär up naflarne och pinte dem kring tråd tils inälfvorne föllo ut, afpläckade skiäggen hår från hår, uphängde qvinfolken wid armarne, slog dem med ris, afskar spenarne, stack dem ihiel med spiut, trädde

de barnen på ſtafrar, ſkiöt til måls på dem med pilar och inſtängde många i hus, dem han lefvande upbrände (*): Omenſkligheter, dem et någorlunda ſedigt folk nu näpligen ſkulle kunna tro; men detta war allenaſt et Tartariſkt ſtröfvande och utan til at fatta ſtånd i det hårjade landet; Riksföreſtåndaren hade gerna, ſom nöden fordrade, företagit et ordenteligt krig emot Ryſsland; men wiſte ej hvilken ſtund han kunde blifva anfallen af Dannemark: Han förnam, at K. *Johan* ſlutit Fred med K. *Henrik* VII. i Engeland och giort et Handelsförbund (**), hvaruti han åfven tillåtit Engländarne fri köpenſkap i *Lödeſe*, ſom dock ej lydde under hans Krona (***): Han märkte deſsutan af honom åtſkilliga hemliga ſtämplingar mot Sverige, både in- och utrikes; ty förbandt han ſig med Hanſe-Ståderne, hvilka dertil få mycket mer woro hågade ſom *Axel Oloffſon* (Tott) under Danſk Fullmakt fråntagit dem några ſkiepp (†), och förnyade deras förra Handelsfriheter i Sverige (††). K. *Johan*, ſom detta åhr delte Slesvig och Holſten med ſin Broder Prins *Fredrik* (†††), hvilken nu begynte kalla ſig *Arfwinge til Norige*, giſsade efter ſit ſamwetes aning, at *Sturen* wille angripa Gotland; ty giorde han honom en beſkickning, at underrätta ſig om hans tankar: *Sturen* afhörde de Danſka Sändebuden i Enköping d. 1. Maj (q) och förklarade ſig til all wänſkap redebogen, allenaſt Konungen wille ſwara deremot; men ehuru han derom förſäkrades, war dock icke Freden til trocndes på den

A. C. 1490.

(*) Lit. Kim. Ijoenſ. & Liming. circa Dom. Læt. 1490.

(**) Tract. Commerc. int. Angl. & Dan. d. 20. Jan. 1490. ap. Holb. L. c. p. 771.

(***) Meſſ. T. 4. p. 46.

(†) Id. L. c. p. 45. 47.

(††) cfr. O. Benz. diſſ. de Commerc. Sv. Upſ. 1699.

(†††) Holb. L. c. p. 772.

(q) I Kalmar d. 25. Jan. gaf han *Axel Grelſon* Fullmakt, at wara Häradshöfding i Konga-härad. I Drotninghamn d. 5. Aug. förlänte han *Lindorm Biörnſon* med några hemman i Wilſka-härad i Weſtergötland.

Digitized by Google

A. C. 1490. sidan. Bland andra wedervärdigheter (r) war ock den, at Roms wälde nu stigit öfver all blygsel (s), hvilket af den elake *Borgia* (t) eller *Alexander* VI. icke minskades: Påfvilke Aflats-Krämaren *Raymund Pyrander* utsugade stora Summor ur Sverige, under förevändning af hielp emot Turken (u), och alt sådant jemte det hemliga förstånd med Danska Hofvet, som *Sten Sture* märkte hos de Svenske Andelige, giorde honom ledse wid Riksstyrelsen: Han kallade derföre
A. C. 1491. Ständerne til en Herredag i Telje a. 1491. och begärte, at blifva ledig från en så dryg börda.

11. Prästerskapet hade ännu ej hunnit uplifva hos de Werldslige Herrar och Almogen den för Dannemark utslocknade kärleken; ty öfvertalade Ständerne Riksföreståndaren, at ej trotna wid Regeringen: De beslöto enhälleligen, at wisa honom all trohet och lydnad, afvärja krig och lefva i sämja: *Eder och fvordom*

(r) Detta eller följande året war utan twifvel missvext, emedan Dannemark a. 1492. plågades af hunger och dyr tid: En skieppa råg galt då i Hamburg 24 mark, Lybsk. 4. skill. v. Holb. L. c. p. 774.

(s) I Norige tillåt Påfven öl och miöd i ställe för win i Nattvarden. v. Holb. L. c. p. 773.

(t) Han steg på *Petri* Stol a. 1491. (*Homo fordidus et avarus*, säjer Onuphr. Panvin. in vit. Innoc. p. m. 334.): A. 1499. skref han til Biskopen i Strengnäs samt Dom-Probstarne i Linköping och Westerås, at *Winrik Lebusen* borde få et af de *fetare* Canonicater (Rom. 12. Kal. Jun.).

(u) Då *Jacob Gisslonis*, Theol. Professor i Upsala, war *Pyrander* derutinnan behielpelig, blef han af wåda innebränd i en lada. Mess. T. 4. p. 47.

Digitized by Google

dom blefvo liksom *oskiäliga och nyligen upkomna klädeseder* förbudne, så wäl som ock *Landköp*, mot hvilket strax derpå en lärskilt Stadga författades (*): *Handel* och *Bärgsmåns tilvärkningar* skulle wara upriktiga, *almänna säkerheten* i akt tagas, de *wägfarande* befordras, ingen utföra *Rikens Mynt* och ingen gifva högre *Morgongåfva*, än lag förmådde (**): Så lät äfven *Sten Sture* på Årke-Biskopens föreställning wårda sig om några i Riket inkomne *Cartusianer*, en ganska sträng Munke-Orden, dem han upbygde twenne Kloster, ett wid sin gård Gripsholm, *Mariefred* kalladt (x), och ett på *Häringsöen* eller Svartsiölandet (***). Knapt war denne Telje-Herredag til ända förån Riksföreståndaren fick weta, at *Jöns Holgerson*, K. *Johans* Fogde på Wisborg, låtit wid Gotland och i sielfva Wisby-hamn fasttaga några från Stockholm ankomna Svenska Skiepp (†); men tidens omständigheter tillåto honom icke andra medel til skadans uprättande, än de lindrigaste: Han sökte ställa alting inrikes til rätta (y), i synnerhet en början til ett inbördes krig, som upkommit mellan Biskop *Gerdt* i Strengnäs och några af Rikens Herrar: Den för detta omtalade *Erik Carlson* (Wase) hade 5te Söndagen i Fastan med

A. C. 1491.

(*) Stat. Stockh. mens. Jun. 1491.

(**) Decret. Comit. Telg. 1491. ap. Had. ad LL. Prov. p. 67.

(***) ofr. A. O. Rhyz. Monast. p. 225. 228.

(†) Annot. ipsi Sten. Stur. ap. Had. L. c.

(x) Han gaf dock ej *Gripsholm* fullkomligen til denne Orden förån a. 1498, då han med sin Fru underskref gåfvobrefvet i Nyköping. d. 13. Dec.

(y) I Upsala (d. Ven. post. Dom. Læt. 1491.) fingo Östhammars Borgare Regeringens lof, at flytta sin Stad til Öregrunds näs och kalla den samma *Öregrund*: Orsaken war, säger Documentet, *at jorden så tiltagit från Byen ut til Siöen, at der en Skuta af 5. eller 6. läster för några åhr kunnat gå ända intill Östhammar-Stad, der kun-*

Digitized by Google

A. C. 1491. med något för stor myndighet welat gästa hos Kyrkioherden *Sigfrid* i *Öfver-Sela* och derföre af några Biskopens tienare från Tynnellö och Bönder på *Sela* blifvit ihielslagen: Detta beifrade den dödes Fränder *Nils Boson* (Grip), *Carl Bengtson* til Winstorp och *Svante Sture* med all nit, hållande sig endast til Prelaten som *Erik Carlsons* ovän: Rådet gaf honom leidebref, at infinna sig i Stockholm (*) i Gråbrödra-Kloster, der saken företogs: Han svarade, at han under det mordet warit i Upsala, at han wid hemkomsten afsatt sin Fogde och hållit strång ransakning bland sine tienare: Man föreslog en förlikning; men dåden af wederparterne icke antogs, blef han dömd til at wärja sig med tolf manna ed; Käranderne läto sig dock ej dermed nöja: De gingo ur Rådet och kommo icke tilbaka, fastän de två gånger efterskickades: Icke dess mindre gick Biskopen sin Ed (z) och Riksföreståndaren gaf honom beskydd (a), emedan han förmodeligen, liksom *Carl Knutson* wid *Engelbrekts* mord, sökte snarare, at ställa alt med godo tilfreda, än genom högsta rätten upreta de Andelige och giöra inbördes [illegible] penig-

(*) Lit. prot. S. R. S. Stockh. in vig. Corp. Christ. 1491.

de nu en Fiskare-Båt icke framkomma; ty jorden wäxte och förhögdes åhrligen mer. Man märkte ännu icke, at watnet aftog: Man trodde allenast, at jorden öktes, fastån begge skie; ty det ena Elementet kan icke tiltaga, utan på det andras kostnad. Den nya Staden fick Privilegier och 10 åhrs frihet.

(z) Måndagen näst för midsommarsdagen: De, som svuro med honom, woro måst Kaniker.

(a) Herr *Sten* afdömde en tvist mellan denne Prelat och Johanniterne i Eskilstuna om Tionde (Stockh. d. Lun. post S. Cathar. 1491.), den *Cordt* wann, tildess Påfven, hos hvilken saken war anhängig, skulle sig yttra.

oenigheten häftigare: Saken bilades änteligen i Telje-Kyrka d. 22 Junii a. 1493. Prelaten skulle anlägga en *Præbenda* och tre eviga mässor i Strengnäs Domkyrka för den dödes, hans Föräldrars och Arfvingars Själar, hvaröfver bemälte Arfvingar skulle åga *Fäderlig rätt*: Han skulle ock hvart år til *Eriks* minne hålla en begängelse i Strengnäs Prästmöte: Kyrkioherden, hos hvilken dråpet skiedt, skulle införa en evig mässa (b) öfver *Eriks* graf i *Johannit*-Klostret *Krok-Ek*, dit han ock sielf skulle sig ingifva, at bedia för hans Siäl i all sin tid. Af detta grafställe tycks kunna dömas, at *Erik* warit *Johannit*-Riddare (c). A. C. 1491.

12. Efter all möjelighet sökte Riksföreståndaren, at hålla de Andelige widgoch lydne och tog Alkaby-Kloster med dess friheter i sit hägn d. 17. Mart. 1492 (d): Han sökte wäl med alfvarsamhet, at förmå Biskop *Cordt* i Strengnäs, at afstå til Kronan genom handel eller byte en ö i Skiären (e), den han förmodeligen ämnade til något förswars-wärk; men sådant stadnade i en förlikning (f), hälst sedan et Påfwens förbud emellankommit (*): Han fann, hurn granlaga det war, at röra Prästerskapet i det stånd som då sökerne woro med A. C. 1492. (*) Lit. Alex. VI. Rom. d. 26. Apr. 1493.

(b) Neml. den Mässan; *Libera me Domine.*

(c) Til detta Johannit-Kloster gaf Riddaren och Riksrådet *Erik Holmstenson* (Rotenstråle) sin gård *Grimstad* i Quillinge-Sokn a. 1470.

(d) Detta år war brist på regn och en owanlig stark torka, så at skogs- och by-eldar woro mycket gängse. v. Chron. R. Had. p. 531.

(e) *Ringsö* eller *Rindö*.

(f) Denna skiedde i Gråbrödra-Kloster i Enköping d. 3. Dec. a. 1493.

Digitized by Google

A. C. 1492. Dannemark: K. *Johan*, som nu aldeles hade Gotland i sit wåld och förordnade fyra Dannemarks-Råd, at göra en Lag, på hvad sätt denna öens Almoge borde underhålla Wisborgs Slott (*), afsåt icke, at hemligen uphitsa Rysland, hvars Stor-Förste *Ivan* nu begynt anlägga *Ivangorod*: Han ditskickade Dom-Probsten i Roskild a. 1493. och fick tilbaka Ryska Sändebud: En öfverenskommelse giordes då, at Rysen skulle angripa Finland och deraf behålla en stor del, som *Eyropæ*-Hårad, hela Savolax och mera, samt förbiuda Hanse-Städernes handel på Nogården (**). Dessa Städers Köpenskap war redan uphåfven med Dannemark och Norige, hvaremot K. *Johan* slöt et nära förbund med Konungen i Skottland (***); men ju mer han tog sådana mått, ju fastare förbundo sig Sverige och Hanse-Städerne, som nu förnyade sina förra aftal (†). Hela Europa begynte nu widare öpna ögonen på Siöfarten (g) och Engländarne woro redan deruti missunsamme: De borttogo et Skiepp i Hamnen *Hillefort* wid *Fovik* från *Nils Clasſon* til *Wik*, (h), Höfvidsman på Elfsborg, hvilket skattades til 1500 Renska gyllen: *Nils* klagade i London och fick dom, at skadan skulle honom ersättas; men det blef ej wärkstält; Svenska Rådet skref derom til K. *Henrik* (††); men uträttade ingenting: Det tillåt derföre *Nils Clasſon* a. 1495. at sielf taga sig rätt (†††) och han förklarade wärkeligen Engeland krig för sin egen räkning genom öpet

(*) Mand. R. Joh. Wisb. in vig. Omn. Sanct. 1492.

(**) Meſſ. T. 4. p. 48.

(***) Tract. intr. R. Joh. & R. Jac. d. 5 Maj. 1495.

(†) L. Holb. L. c. p. 775.

(††) Lit. S. R. S. ad K. Henr. Telg. in vig. Petr. & Paul. 1493.

(†††) Reſol. S. R. S. Link. d. 24. Mart. 1495.

(g) A. 1492. giorde *Columbus* på *Ferdinandi Catholici* tillåtelse sin förſta reſa från Cadix, at upſöka en ny werld.

(h) Eljeſt *Rönnov* kallad (v. ſupr. c. 16. §. 35. in not.): Han hade två döttrar, *Elſa* R. R. *Axel Poſſes* och *Karin* R. R. *Pehr Turſons* Fru, *Poſſars* och *Bielkars* Stammödrar.

Digitized by Google

öpet Örlögs-bref på Platt-Tyska d. 25. Martii; men hvad en så ringa makt förmådde år mig obekant. A. C. 1493.

13. K. *Johan* war icke sielf fri från det onda han sökte upväcka mot Sverige; ty Almogen i Norre-Halland giorde emot honom uppror under en *Gunne Anderssons* anförsel, som dock tillika med flere Hufvudmän af *Ebbe Munk*, Befallningsman på Warberg, blef fångad och afrättad (*); men icke dess mindre lyckades hans anslag på östra sidan; ty Ryssen bröt åter in i Finland a. 1494. och höll der jemmerligen hus. Riksföreståndaren kunde ännu icke angripa wärket på den kanten med tilräckelig drift; ty Danska tankar och stämplingar woro nu genom de Andelige mer inkomne bland Rikets Herrar, som sins emellan woro oenige, så at ock *Johan Månsson* (Natt och Dag) begick et dråp på *Jeppe Bagge* (i), och bästa tiden af detta år (k) förfvann i dagtingningar med Dannemarks K. *Johans* Broder Hertig *Fredrik* lät hemligen anhålla hos Herr *Sten* om Svenska Kronan: Det samma giorde ock Prins *Ferdinand*, Keisar *Maximiliani* Son, som påstod sig herstamma af Svenska Huset (**); (*) Holb. L. c. p. 777. A. C. 1494. (**) Mess. T. 4. p. 48.

(i) *Johan Månsson* gaf 200 Ungerska gyllen i förlikning åt *Jeppes* bröder *Jöns*, Kanik i Westerås, *Tuve*, *Nils* och *Jörjen* (Bagger), som deras qvittobref intygar, dat. Lund. d. 8. Tiburt. & Valer. 1494. ap. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 285.

(k) I Stockholm d. 23. Jun. gaf Herr *Sten* Westerviks-boarne lof, at uphandla hvad Staden behöfde i Stegeholms Lähn: D. 22. Aug. i Gråbrödra-Kloster stadfäste han Stockholms-Stads Privilegier sådana som de blifvit gifna af K. Christian I. a. 1463.

Digitized by Google

A. C. 1494. men Riksföreståndaren war altid ren i sit wåsende: Han upviste sådant i Råder och man beslöt, at gifva det K. *Johan* tilkänna med förslag til et Möte i Lödese nästa Pingest, hvartil fyra Riksens Råd, Biskop *Bryniolf* i Skara, *Nils Gleeson*, *Arvid Trolle* och *Arvid Knutson* d. 3. Maj utnämdes til Fullmäktige; Konungen war strax tilreds wid et sådant tilbud: Han afstärdade sin Riks Hofmästare *Pavel Laxman*, Marsken *Esger Göe*, *Peder Pedersen*, Prior i Anvardskog, och *Henrik Kromedik*, Riddare (*), som med de Svenske i Lödese kommo öfverens om en kärlig Sammankomst i Kalmar Midsommarsdagen nästa åhr (**), at der stadfästa Föreningen af a. 1483 (***). Detta war för Sveriges Prelater och *Sturens* afvundsmän en stor winning: I hans frånwaro gillade Rådet denna öfverenskommelse i Stockholm d. 12. Augusti (†) och förklarade sig i anseende til all oläkerhet och Ryssens infall ej längre wilja wara utan Konung: Man åstundade de tre Rikens förening, allenast K. *Johan* wille hålla sina utfästelser: Man försäkrade, hvad Herr *Sten* angick, at denna förbindelse ej skulle lända honom til skada eller förfång, allenast han wille blifva med dem ense och wera Rikseus bästa: *Gud förbinde*, sade man, *at han will gifva sig ifrån oss och icke följa wårt Råd*: *Sten Sture* såg sig öfverröstad: Han gaf sit bifall 1:0 *för de främmande Förstar skull, som anbudit sig til Sveriges Thron*: 2:0 *För de omilde Ryssars feigd skull*: 3:0 *För den bandlysning, som man fruktade komma öfver Sverige och redan från Rom war kundgjord* (††), försäkrandes, at han, *så framt K. Johans löften upfyltes, wille antaga Kalmare-Förening af* 1483, *den*

(*) Mand. R. Joh. Köpenh. d. Ven. post Dom Miser. 1494.

(**) Transact. Ludol. ap. Had. ad Chron. R. p. 348.

(***) v. supr. §. 4.

(†) ap. Had. L. c. p. 349.

(††) v. supr §. 9.

den han sielf underskrifvit, gifva sig med de öfrige Riksens Herrar i samma lott och broderskap samt lida med dem liuft och ledt i nöd och lust (*). A. C. 1494.

(*) Access. Sten. Stur. in oct. Assumt. B. Virg. ap. Had. L. c. p. 351.

13. Då denne grund war lagd, kom K. *Johan* til Kalmar med en ansenlig Flotta a. 1495, at giöra slut på sin långsamma trängtan til Svenska Kronan: En så stor utrustning föll Riksföreståndaren milstänkt: Han blef ock hemligen warnad, at ej förmycket tro Freden (**), så at han dels af försiktighet, dels för motvind drögde wid pass en månad innan han med någorlunda jämlik styrka anlände: Men då hade några af Konungens bästa skiepp af en storm warit olyckeliga mot klippor: Dessutan kom elden lös i det största, *Gripshufvud* (l) kalladt (***), der ej allena *Johans* angelägnaste skrifter, utan ock en Italiensk Doctor Juris, som på Mötet skulle drifva hans sak, blifvit upbrände, så at han mist både Advocat och Documenter: Då förlorade han tålamodet: Han såg alla sina anstalter i rök: Han märkte, at *Sturen* ej med makt kunde tvingas, hälst så länge han stod med Hanse-Städerne i så nära förbund; ty tänkte han på en annan utväg: Han tilböd Sverige 30 åhrs stillestånd, med wilkor, at det aldeles skulle öfvergifva Hanse-Städerne til hans hämd: Af sådant giorde några godtrogne Herrar ganska stor högtid, hälst som Ryssen antastade Rikets östra sida; men den kloke *Sturen* lät sig ej förblinda: Han fann mycket wäl, at så snart han upoffrat sine wänner, hvilket han ej heller med heder kunde, så skulle ordningen komma til Sverige långt inom

A. C. 1495.

(**) cfr. Mess. T. 4. p. 49.

(***) cfr. Ol. Petr. H. Sv. MS. ap. Holb. L. c. p. 779.

(l) Rim-Krönikan säger *en kravel, som het Griphund.*

A. C. 1495. 30 åhr: Han förkastade således detta tilbud och föreslog et samtal: *Johan* reste missnögd hem igen och
(*) L. Holb. Dan. H. T. 1. p. 779. upretade åter Ryssland til Svenska kriget (*); men gaf dock sin Fullmakt åt *Nils Glob*, Biskop i Wiborg, *Sten Bille* och *Nils Hög*, Dannemarks Råd och
(**) Mand. R. Joh. Köpenh. Dom. polt Affamt. B. Virg. 1495. Riddare (**): Dèsse sammanträdde med Biskop *Ingemar* i Wexiö, Riksföreståndaren *Sten Sture*, *Ivar Gren*, *Arvid Trolle*, *Knut Eskilson*, *Nils Claesson*, *Arvid Knutson*, *Svante Nilsson* och *Pehr Ragvaldson*, Sveriges Råd. Märkeligt, at wid slika sammankomster och äfven i Rådet tog en Biskop förträdet för sielfve Riksföreståndaren, låtiandes Werldsliga Makten under den Andeliga, som dock icke är af denna werlden. Man kom i Kalmar öfverens, at den förra ewiga förbindelsen mellan Riken skulle stå fast och et Möte hållas wid Midsommaren nästa åhr, i
(***) Transact. Kalm. d. S. Ægid. 1495. Lödese (***), på det de Norske måtte wara närmare; men fomlige kunde dock icke förlåta *Sturen*, at han afslagit en 30 åhrs Fred: Han deremot wiste K. *Johans* stämplingar med Ryssen och at Sverige på hans Fred ej kunde lita, så framt han ej lockades och uppehölls af den ena dagtingan efter den andra.

14. Ryssen öfversvämmade imedlertid Finland med en otalig makt: Riksföreståndaren hade deremot ingenting förrummat, utan skickat den tapre *Knut Posse* alla möjeliga försvars-medel: Redan om wåhren hade han jemte hela Rådet anlitit Ärke-Biskop *Michaël* i Riga och Härmästaren *Walter von Pletenberg* om bistånd mot en så grym gemensam Fiende
(†) Lit. S. R. S. od Liv. Link. d. 25. Mart. 1495. (†), anmodandes dem, at skicka sina Sändebud antingen til Stockholm nästa *Christi* Himmelsfärds-dag eller

eller til *Elfsnabben* i Skiåren eller ock til sielfva Kalmare-Möte wid Midsommaren; men desse Herrar torde sig icke förklara: Sverige lämnades allena i sticket, undantagande at Herr *Sten* förmådde Lybeckarne til at sysselsätta Dannemark, i fall det någonting under Ryska kriget wille företaga. Eljest syntes nu alla olyckor wilja drabba Sverige på en gång: Ovanliga stormwäder giorde mycken skada: Större delen af Stockholm lades af wådeld i aska och en pest, som i staden borttog öfver 7000 menniskior, ödelade i landet många orter (*): D. 21. Sept. insparrades Wiborg af en så stor här, at 30 mil deromkring lågo under mord och brand: *Knut Posse* förswarade sig med sin wanlige mandom til d. 30. Nov. då fienden wågade en almän storm: De Svenske giorde tappert motstånd i sju timar; men man wet ej, hura utgången blifvit, om ej *Posse* warit beredd på et nytt krigsgrep: Skiutgewär med krut woro nu stundom, som fordetta sagt är, brukelige (**) och besynnerligen af *Sten Sture* från andra länder införde, hälst som de mycket omtalas i hans Finska fältståg (***): *Posse* hade i et Torn (m) på den sidan, som angreps af störste hopen, en myckenhet krut (n), hvilket ännu war Rysarne så obekant som rart i den öfrige Norden: Deruti lät han kasta eld, hvaraf blef en sådan smäll och skakning wid tornets krosande, at fienden dels ihielslogs, dels bortdånade och led dermed af besätningen et stort nederlag: Denne A. C. 1495.

(*) cfr. Chron. R. Had. p. 535.

(**) v. supr. §. 4.

(***) Chron. Rythm. Had. p. 547. 548.

(m) Man har kallat detta torn *Wiborgs Kittel*.

(n) Man har ej just hållit detta för *krut*, utan för någon annan sammansättning eller knallande materia; men likaså är det första, hälst som det wid denna tid hos oss kommit i bruk.

Digitized by Google

A. C. 1495. ne Wiborgske Small har blifvit odödelig och förökte den tidens widskiepeliga tankar, at *Posse* war en Trollkarl (o). I det samma hade Ryssen belägrat Olofsborg eller Nyslott; men blef ock nu, liksom af samma leger, derifrån slagen med så stor förlust, at han der och wid Wiborg tillsammans lemnade 9000 man på platsen (*). Alt detta skedde innan *Sten Sture* kom öfver med Svenska Krigshären. Hans Flotta gick ut från Stockholm d. 28 Oct. men skadades af en häftig storm, så at han måtte gå tilbaka. Efter den tidens smak fans nödigt i en så stor Riksfahra, at bruka den *Helige Konung Eriks Baner* (**): Det begärtes af Uplala-Capitel och Rådet gaf derpå sit qvittobref med försäkran, at återlämna det efter fältåget, antingen man war lyckelig eller oj (***): Det fördes från Uplala til S. Clara-Kloster och derifrån med stor begängelse til Storkyrkan, der Riksföreståndaren med knäfall tog det emot på S. *Jörans* Altare. Han gick derpå til segels d. 18. Nov. men kom för motvinder skull icke til Åbo förän wid årets slut; Då fick han weta Ryska nederlaget. Som han war öfvertygad, at *Straff* och *Belöning* äro en Regerings fästaste pelare; så blef också *Knut Posse* ihogkommen. Han förlänades med hela Ångermanland, med Åsa-Härad i Westergötland på 20 år efter sin död (p) och med alla de Kronohemman hans Föräldrar haft på Westgöthadal (†).

(*) cfr. Holb. L. c. p. 781.

(**) cfr. supr. c. 4. §. 11.

(***) Oblig. S. R. S. Stockh. d. Mart. infr. oct. S. Martin. 1495.

(†) Lit. Sten. Sture. & S. R. S. Gråmunkeholm. Dom. infr. oct. Ascens. Dom. 1496.

15. Näp-

(o) Han hade en man til hielp, wid namn *Winbolt*, som mycket år berömd (v. Had. Chron. R. p. 542. etc.) Rim-Krönikan förtiger denne Wiborgske Small och i det stället tillägger Ryssarne *Byssor* och *Skerpentiner*, hwilket år felaktigt.

(p) Han dog barnlös; men Slägten fortplantades af hans

Digitized by Google

15. Näpligen war Thorsmånaden til ånda a. 1496, A. C. 1496.
förän Ryssen stod inom gräntsen med 80000 man och slog intet tillika med Höfvidsmannen *Carl Knutson* (q): wid pass 7000 menniskior. *Staren* ryckte up från åbo d. 24. Febr. med 40000 man; men knapt hade han hint 24 mil förän fienden dragit sig aldeles ur Finland, det han bränt och skoflat: Svenska hären war utmattad både af Siö resan och svårighet med lifsmedel i den ährstiden, så at Riksföreståndaren ej kunde bryta in i Ryssland: Han hade derföre en del af tropparne i borgläger, såttandes öfver dem *Svante Sture*, *Erik Trolle* och *Sten Turson* (Bielke): En del tog han med sig til Sverige igen (*), der hans närvara syntes så mycket nödigare som K. *Johans* anhang dageligen tilväxte: Svenska Rådet war missnögdt med hans återkomst och de Höfdingar han lämnat i Finland tycte sig wara upoffrade, utan tilräckeligt understöd, hvilket war första oenigheten mellan Herr *Sten* och *Svante Sture*, som icke litet befordrade K. *Johans* afsikter. Dessutan war nu äfven Drotning *Dorothea* död d. 25. Nov. 1495. och med henne all fredstanka wid Danska Hofvet. I så trängande omständigheter sammankallade Herr *Sten* Riksens Herrar til Stockholm kort efter Pingest: De woro mycket delte: Somlige fruktade för Ryssen, somlige för Påfvens band och somlige hade hemligt förstånd med Dannemark: Tvedräkt och oordning stego til en sådan högd, at icke det minsta kunde afslutas, och blef således ingenting af

(*) Mess. T. 4. p. 50.

Mmmmm det

Broder *Nils Posse* til *Tun*, som ägde *Gertrud Matsdoter Grubbe*. Hans Syster *Mareta* fick *Gotskalk Michelson* (Ekeblad) och blef den Släktens Stammoder.

(q) Rim-Krönikan kallar honom *Knut Carlson*.

A. C. 1495. ne Wiborgske Small hat blifvit odödelig och förökte den tidens widskiepeliga tankar, at *Posse* war en Trollkarl (o). I det samma hade Ryssen belägrat Olofsborg eller Nyslott; men blef ock nu, liksom af samma leger, derifrån slagen med så stor förlust, at han der och wid Wiborg tilsammans lemnade 9000 man på platsen (*). Alt detta skiedde innan *Sten Sture* kom öfver med Svenska Krigshären: Hans Flotta gick ur från Stockholm d. 28 Oct. men skadades af en häftig storm, så at han måtte gå tilbaka. Efter den tidens smak fans nödigt i en så stor Riksfahra, at bruka den *Helige Konung Eriks Baner* (**): Det begärtes af Uplala-Capitel och Rådet gaf derpå sit qvittobref med förskran, at återlemna det efter fälttåget, antingen man war lyckelig eller ej (***): Det färdes från Upsala til S. Clara-Kloster och derifrån med stor begängelse til Storkyrkan, der Riksföreståndaren med knäfall tog det emot på S. *Jörans* Altare. Han gick derpå til legels d. 18. Nov. men kom för motvinder skull icke til åbo förän wid årets slut. Då fick han weta Ryska nederlaget. Som han war öfvertygad, at *Straff* och *Belöning* äro en Regerings fästaste pelare; så blef också *Knut Posse* ihogkommen: Han förlänes med hela Angermanland, med Åsa-Härad i Westergötland på 20 år efter sin död (p) och med alla de Kronohemman hans Föräldrar haft på Westgöthal (†).

(*) cfr. Holb. L. c. p. 781.

(**) cfr. supr. c. 4. §. 11.

(***) Oblig. S. R. S. Stockh. d. Mart. infr. oct. S. Martin. 1495.

(†) Lit. Sten. Sture, & S. R. S. Gråmunkeholm. Dom. infr. oct. Ascens. Dom. 1496.

15. Näp-

(o) Han hade en man til hielp, wid namn *Winbolt*, som mycket år berömd (v. Had. Chron. R. p. 542. etc.) Rim Krönikan förtiger denne Wiborgske Small och i det stället tillägger Ryssarne *Byssor* och *Skerpentiner*, hwilket år felaktigt.

(p) Han dog barnlös, men Slägten fortplantades af hans

15. Näpligen war Thorsmånaden til ånda a. 1496, A.C. 1496.
förån Ryssen stod inom gräntsen med 8000 man och
slog ihiel tillika med Höfvidsmannen *Carl Knutson*
(q): wid pass 7000 menniskior. *Staren* ryckte up från
åbo d. 24. Febr. med 40000 man; men knapt hade
han hint 24 mil förån fienden dragit sig aldeles ur Fin-
land, det han bränt och skoflat; Svenska hären war
utmattad både af Siö resan och svårighet med lifsmedel
i den ährstiden, så at Riksföreståndaren ej kunde bry-
ta in i Ryssland: Han hade derföre en del af tropparne
i borgläger, såttandes öfver dem *Svante Sture*,
Erik Trolle och *Sten Turson* (Bielke): En del tog
han med sig til Sverige igen (*), der hans närvara syn- (*) Mess. T. 4. p. 50.
tes så mycket nödigare som K. *Johans* anhang dageli-
gen tilväxte: Svenska Rådet war missnögdt med hans
återkomst och de Höfdingar han lämnat i Finland tyc-
te sig wara upossrade, utan tilräckeligt understöd, hvil-
ket war första oenigheten mellan Herr *Sten* och *Svan-
te Sture*, som icke litet befordrade K. *Johans* afsik-
ter. Dessutan war nu äfven Drotning *Dorothea* död
d. 25. Nov. 1495. och med henne all fredstanka wid
Danska Hofvet. I så trängande omständigheter sam-
mankallade Herr *Sten* Riksens Herrar til Stockholm
kort efter Pingest: De woro mycket delte: Somlige
stuktade för Ryssen, somlige för Påfvens band och
somlige hade hemligt förstånd med Dannemark: Tve-
dräkt och oordning stego til en sådan högd, at icke det
minsta kunde afslutas, och blef således ingenting af

Broder *Nils Posse* til *Tun*, som ägde *Gertrud Matsdoter Grubbe*. Hans Syster *Mareta* fick *Gotskalk Michelson* (Ekeblad) och blef den Släktens Stammoder.

(q) Rim-Krönikan kallar honom *Knut Carlson*.

A. C. 1495. ne Wiborgske Small hat blifvit odödelig och förökte den tidens widskiepeliga tankar, at *Posse* war en Trollkarl (o). I det samma hade Ryssen belägrat Olofsborg eller Nyslott; men blef ock nu, liksom af samma leger, derifrån slagen med så stor förlust, at han der och wid Wiborg tilsammans lemnade 9000 man på platsen (*). Alt detta skiedde innan *Sten Sture* kom öfver med Svenska Krigshären: Hans Flotta gick ut från Stockholm d. 28 Oct. men skadades af en häftig storm, så at han måtte gå tilbaka. Efter den tidens smak fans nödigt i en så stor Riksfahra, at bruka den *Helige Konung Eriks Baner* (**): Det begärtes af Uplala-Capitel och Rådet gaf derpå sit qvittobref med försäkran, at återlämna det efter fälttåget, antingen man war lyckelig eller ej (***): Det fördes från Upsala til S. Clara-Kloster och derifrån med stor begängelse til Storkyrkan, der Riksföreståndaren med knäfall tog det emot på S. *Jörans* Altare. Han gick derpå til segels d. 18. Nov. men kom för motwäder skull icke til åbo förän wid årets slut; Då fick han weta Ryska nederlaget. Som han war öfvertygad, at *Straff* och *Belöning* äro en Regerings fastaste pelare; så blef också *Knut Posse* ihogkommen: Han förlänes med hela Ångermanland, med Åsa-Härad i Westergötland på 20 år efter sin död (p) och med alla de Kronohemman hans Föräldrar haft på Westgöpedal (†).

(*) cfr. Holb. L. c. p. 781.

(**) cfr. supr. c. 4. §. 11.

(***) Oblig. S. R. S. Stockh. d. Mart. infr. oct. S. Martin. 1495.

(†) Lit. Sten. Stur. & S. R. S. Gråmunkeholm. Dom. infr. oct. Ascenf. Dom. 1496.

15. När-

(o) Han hade en man til hielp, wid namn *Winbolt*, som mycket år berömd (v. Had. Chron. R. p. 542. etc.) Rim-Krönikan förtiger denne Wiborgske Small och i det stället tillägger Ryssarne *Byssor* och *Skerpentiner*, hwilket år felaktigt.

(p) Han dog barnlös; men Slägten fortplantades af hans

15. Näpligen war Thorsmånaden til ånda a. 1496, A.C. 1496.
förån Ryssen stod inom gräntsen med 8000 man och slog ihiel tillika med Höfvidsmannen *Carl Knutson* (q): wid pass 7000 menniskior. *Staren* ryckte up från åbo d. 24. Febr. med 40000 man; men knapt hade han hint 24 mil förån fienden dragit sig aldeles ur Finland, det han bränt och skoflat: Svenska hären war utmattad både af Siö resan och svårighet med lifsmedel i den ährstiden, så at Riksföreståndaren ej kunde bryta in i Ryssland: Han hade derföre en del af tropparne i borgläger, såttandes öfver dem *Svante Sture*, *Erik Trolle* och *Sten Turson* (Bielke): En del tog han med sig til Sverige igen (*), der hans närvara synes så mycket nödigare som K. *Johans* anhang dageligen tilväxte: Svenska Rådet war missnögdt med hans terkomst och de Höfdingar han lämnat i Finland tycke sig wara upoffrade, utan tilräckeligt understöd, hvilket war första oenigheten mellan Herr *Sten* och *Svante Sture*, som icke litet befordrade K. *Johans* afsikter. Dessutan war nu äfven Drotning *Dorothea* död d. 25. Nov. 1495. och med henne all fredstanka wid Danska Hofvet. I så trängande omständigheter sammankallade Herr *Sten* Riksens Herrar til Stockholm ort efter Pingest: De woro mycket delte: Somlige tuktade för Ryssen, somlige för Påfvens band och somlige hade hemligt förstånd med Dannemark: Tveräkt och oordning stego til en sådan högd, at icke det minsta kunde afslutas, och blef således ingenting af

(*) Mess. T. 4. p. 50.

Mmmmm der

* Broder *Nils Posse* til *Tun*, som ägde *Gertrud Matsdoter Grubbe*. Hans Syster *Mareta* fick *Gotskalk Michelson* (Ekeblad) och blef den Slåktens Stammoder.

(q) Rim-Krönikan kallar honom *Knut Carlson*.

A. C. 1495. ne Wiborgske Small har blifvit odödelig och förökte den tidens widskiepeliga tankar, at *Posen* war en Trollkarl (o). I det samma hade Ryssen belägrat Olofsborg eller Nyslott; men blef ock nu, liksom af samma leger, derifrån slagen med så stor förlust, at han der och wid Wiborg tillsammans lemnade 9000 man på platsen (*). Alt detta skiedde innan *Sten Sture* kom öfver med Svenska Krigshären: Hans Flotta gick ut från Stockholm d. 28 Oct. men skadades af en häftig storm, så at han måtte gå tilbaka. Efter den tidens smak fans nödigt i en så stor Riksfahra, at bruka den *Helige Konung Eriks Baner* (**): Det begärtes af Uplala-Capitel och Rådet gaf derpå sit qvittobref med försäkran, at återlämna det efter fälttåget, antingen man war lyckelig eller ej (***): Det fördes från Upsala til S. Clara-Kloster och derifrån med stor begängelse til Storkyrkan, der Riksföreståndaren med knäfall tog det emot på S. *Jörans* Altare. Han gick derpå til Tegels d. 18. Nov. men kom för motwäder skull icke til Åbo förän wid årets slut; Då fick han weta Ryska nederlaget. Som han war öfvertygad, at *Straff* och *Belöning* äro en Regerings fästaste pelare; så blef också *Knut Posse* ihogkommen: Han förlänes med hela Ångermanland, med Åsa-Härad i Westergötland på 20 år efter sin död (p) och med alla de Kronohemman hans Föräldrar haft på Westgöta-Dal (†).

(*) cfr. Holb. L. c. p. 781.

(**) cfr. supr. c. 4. §. 11.

(***) Oblig. S. R. S. Stockh. d. Mart. infr. oct. S. Martin. 1495.

(†) Lit. Sten. Stur. & S. R. S. Gråmunkeholm. Dom. infr. oct. Ascens. Dom. 1496.

15. När-

(o) Han hade en man til hielp, wid namn *Winbolt*, som mycket år berömd (v. Had. Chron. R. p. 542. etc.) Rim-Krönikan förriger denne Wiborgske Small och i det stället tillägger Ryssarne *Byssor* och *Skerpentiner*, hvilket år felaktigt.

(p) Han dog barnlös; men Slekten fortplantades af hans

15. Näpligen war Thorsmånaden til ånda a. 1496, förån Ryssen stod inom gräntsen med 80000 man och slog ihiel tillika med Höfvidsmannen *Carl Knutson* (q): wid pass 7000 menniskior. *Sturen* ryckte up från åbo d. 24. Febr. med 40000 man; men knapt hade han hint 24 mil förån fienden dragit sig aldeles ur Finland, det han bränt och skoflat; Svenska hären war utmattad både af Siö resan och svårighet med lifsmedel i den ährstiden, så at Riksföreståndaren ej kunde bryta in i Ryssland: Han hade derföre en del af tropparne i borgläger, sättandes öfver dem *Svante Sture*, *Erik Trolle* och *Sten Turson* (Bielke): En del tog han med sig til Sverige igen (*), der hans närvara syntes så mycket nödigare som K. *Johans* anhang dageligen tilväxte: Svenska Rådet war missnögdt med hans återkomst och de Höfdingar han lämnat i Finland tycte sig wara upoffrade, utan tilräckeligt understöd, hvilket war första oenigheten mellan Herr *Sten* och *Svante Sture*, som icke litet befordrade K. *Johans* afsikter. Dessutan war nu äfven Drotning *Dorothea* död d. 25. Nov. 1495. och med henne all fredstanka wid Danska Hofvet. I så trängande omständigheter sammankallade Herr *Sten* Riksens Herrar til Stockholm kort efter Pingest: De woro mycket delte: Somlige fruktade för Ryssen, somlige för Påfvens band och somlige hade hemligt förstånd med Dannemark: Tvedräkt och oordning stego til en sådan högd, at icke det minsta kunde afslutas, och blef således ingenting af

A. C. 1496.

(*) Mess. T. 4. p. 50.

Mmmmm det

Broder *Nils Posse* til *Tun*, som ägde *Gertrud Matsdoter Grubbe*. Hans Syster *Mareta* fick *Gotskalk Michelson* (Ekeblad) och blef den Släktens Stammoder.

(q) Rim-Krönikan kallar honom *Knut Carlson*.

A.C. 1496. det i Lödese til Midsommaren utlatta Möte (*). Der-
(*) v. supr. §. 13. af togo K. *Johan*, och hans wänner i Sverige stor anledning, at klaga, och i det samma föll åter Rysen in i Österbotn: *Svante Sture*, til at afwända honom, angrep sielfva hans land först i Augusti med 2000 man, intog Ivangorod och fick der 300 fångar: Han tilböd Liflandske Härmästaren detta Slott emot betalning; men som det wägrades, lät han det aldeles förstöra och drog med sin lille uttröttade hop tilbaka. Imedlertid war den wakssamme Riksföreståndaren från Sverige ankommen med 130 skiepp: Han wille, at *Svante Sture* med så mycket folk, som orkade, skulle wända om och med honom tåga in åt Rysland; men *Svante* tyckte sig nog redan hafwa giort, fattan efter sin mening lämnad i sticket, och Soldaten begynte likwäl som han, at knota: Deraf blef Herr *Sten* förtörnad och skyllade *Svante* för upror: *Svante* ännu hitsigare for med sin tropp öfver til Sverige och förklarade sig mot Herr *Sten* uppenbarligen: Denne sökte deremot efter all möjelighet sätta Finland i förwar med förhuggningar och alt hwad Slotten behöfde; men som han föreställte sig den öfverhand de Danska böjelser nu togo i Rådet, giorde han til Ärke-Biskopen (r), som det förde ordet, en skriftelig förfrågan, om man wille, at han efter K. *Johans* utkast och enskilda förbindelse med Rysland, skulle afstå de deruti förekänkta Finska orter (**), at således erhålla Fred: Rådet, som deraf både bryddes och förtretades, gaf platt
(**) v. supr. §. 12.
(***) Mess. T. 4. p. 51. afslag i et mål (***), som aldrig warit hans alfwar: Han

(r) Denne Prelat skref nu redan sit Testamente, ärmandes taga afkied och gå i Kloster; men det skiedde ej förän lång tid derefter.

Digitized by Google

Han öfvergaf då Finland och anlände til Jul på Stockholms Slott. A. C. 1496.

16. Rikſens Råd, ſom nu genom *Svante Nilſons* affall måſt woro *Sten Sture*s owänner, hade ſkickat *Erik Eriksſon* och *Arvid Knutſon* til K. *Johan*, at öfverlägga om de ſteg han borde taga til Svenſke thronen: I ſynnerhet ſtyrktes de dertil af ſina Fruer, ſom nu längtade efter et Hofs glans (*) och fördeles, at ſe ſine Herrar ſlås til Riddare (s). Konungen fägnade ſig öfver detta tilfälle och föreſlog et Möte i Lödeſe til midſommar, hvarom likväl hans Fullmäktige widare ſkulle handla näſte Palmſöndag i Wadſtena (**); Detta bref ſingo Rikſens Råd i Januarii månad a. 1497 i Sigtuna, dit de äfven fordrade *Sten Sture*: Han lofvade komma til dem utan förbehåll, giſslan eller leyde; men hindrades af ſiukdom eller andra omſtändigheter: Han märkte deras hemliga råmplingar, hålſt ſedan de mycket rundeligen befriat *Svante Nilsſon* från hans beſkyllningar; ty höll han ſig tre weckor på Stockholms Slott, at afbida ſit folk wid förſta Isloſsningen från Finland: Rådet ſamlades i Gråbrödra-kloſter och gaf honom leydebref, at ſig der inſinna (***); men han begärte *Erik Trolle* och *Nils Boſon* til giſslan, hvilket honom wägrades: Han föreſlog Storkyrkan eller Rådhuſet til mötesplats, gifvandes dertil ſit leyde, och änteligen ſkedde ſammankomſten på ſenare rummet 20 dagar för Påſk: Men förebrådde honom, at haf-

(*) Chron. Rythm. Had. p. 561.

(**) Lit. R. Joh. ad S. R. S. Köpenh. d. Jov. ante Epiph. Dom. 1497. A. C. 1497.

(***) Lit. ſponſ. S. R. S. efter. s. poſt Dom. Ocul. 1497.

Mmmmm 2 va-

(s) Rim-Krönikan ſäger:

Hvar Frälſis-qwinna wilde heta Fruga,
På thet andra ſkulle ſig för henne buga----

Digitized by Google

A. C. 1497. va giort et och annat af egen myndighet och at han lämnat Finland utan Höfvitsmän: Han förklarade sig tilräckeligen och föreställte Rikets nöd under förmlingar, hvad skada K. *Johan* der tilfogat, Gotlands förlust och sina egna tienster, som nu med otack bemöttes: Han tilböd sig likväl, at afstå ämbetet: allenast man lämnade honom sina förläningar och full säkerhet: Han gaf äfven sin hand, at svara för Stockholms-löfven på Stockholm; men i det samma kom hans folk från Finland, hvarigenom han mer war i stånd at tala: Han trodde sig ej behöfva svikta; men Rådet giek lika ifrigt til sit mål och tog dagen derefter ifrån honom Riksföreståndare-tytslan, med förmaning til hans wänner, at ej råda honom annorlunda, än de kunde förswara: doch skulle han altid anses för Rådets wän och medbroder: ingen ofred skulle på någondera sidan spörjas, ej heller något slott och län tagas från Herr *Sten* eller hans wänner: En Riksdag skulle hållas i Stockholm nästa Olofsmässa, hvartil alle Lagmän skulle sig inställa med sex friborne män och sex odalbönder af hvar Lagsago: Sådant gafs genom bref tilkänna kring hela riket, så väl som ock at lika-Biskop *Jacob*, *Arvid Trolle*, *Knut Alfsen* (Ros) och *Svante Sture* woro nu i Herr *Stens* ställe Riksföreståndare (*): Man kan wäl tänka, hurn detta af honom upptogs: Han swarade med öpet bref, at *Riksföreståndarskapet war honom af Ständerne updragit: I deras händer och ingen annans wille han det nedlägga: För öfrigt blef han nu af Rådet för all sin kostnad, möda och lifsfabra ganska illa belönt* (**). Rådet fortsatte sit wärk: Det skref til K. *Johan*, at det fått hans bref; men hvad hans mötes-

(*) Lit. dat. S. R. S. fer. 5. in med. Quadrag. 1497.

(**) Lit. Sten. Stur. ex Chartis Holm. fer. 5. prox. ante d. S. Greg. 1497.

Digitized by Google

tes-förslag angick, woro ännu icke tid, at utsätta någon wiss dag, ej heller tordes man det ännu för *Sten Sture* och Riksens Ständer (*). Icke dess mindre fick Herr *Sten*, då han wid Påsketiden war i Telje, från Konungen et ordenteligt Krigs-bud; men han förteg det så mycket han kunde: Ärke-Biskopen och hans wänner woro dock icke så okunnige: De sammangaddade sig widare på Stäket och i Upsala (†): Herr *Sten* deremot med sin wän *Hemming Gadd*, den han gaf sit eget Skiöldemärke (**), reste kring landet, särdeles up i Dalarne, at stärka sig med friskt bistånd. Et Ärke-Biskopens Kreatur, Kyrkoherden *Otto i Fröslunda*, klagade öfver honom högeligen, at han tillika med *Knut Eskilson* (Baner), *Erik Johanson* (Wasa) och *Folke Gregerson* (Lillie) uttagit i Prästegården hvad de behöft och ätit kött på en fredag, hvilket alt på Herr *Stens* skuld-register upfördes.

A. C. 1497.

(*) Lit. Sen. R. S. Stockh. ex Monast. Minor. fer. 6. post Dom. Læt. 1497.

(**) Mess. T. 4. p. 52.

17. Ännu hade icke Riksens Råd uppenbarligen dristat förklara sig för Dannemark: De fökte allenast missfirma sin otörlagde motståndare, klagande kring hela riket, at han giorde upror och fyftade på ingen annan, än dem, fastän Konungen skulle hafva namnet (***); men änteligen talade de tydeligen genom sine medbröder *Anund Trolle*, hans son *Erik* och *Nils Boson*, som på Leckö med tvenne Danske fullmäktige Råds-Herrar *Pavel Laxman* och *Eskil Gös* kommo öfverens, at *Johan* skulle få Svenska Kronan emot löfte, at lefva efter Lag och förra dagtingningar,

(***) Lit. circ. S. R. S. d. Elghorn. sabb. infr. oct. corp. Chr. 1497.

(†) Der bekräftade Rådet Gefle-Stads Privilegier d. 29. Mart. 1497.

A. C. 1497. gar, så ock, at hans krigshär ej skulle betunga Sveriges Almoge: Dessa beskyllade för ofrigit Herr *Sten*, at han til den stunden blott för egna affikter emotstått Konungen, at Rådet ingenting torts företaga sig *för hans hårda och stränga sinne skull*, at Riket haft stort skada af hans Finska Tåg, at han med olydnad behållit Riksföreståndarskapet och at han skaffat sig anhång i alla landsorter (*). Ärke-Biskopen och hans vänner woro imedlertid på *Elghorn* mellan Stockholm och Stäket, hvarifrån en stark bref-växling med *Staren* anställes: De wille komma in i Stockholm; men han tilbjöd et Möte i Grämunke-kloster med 30 män på hvar sida; dock at de om nätterne skulle draga sig utom staden, hvilket dem högeligen förtrót: Han föreslog et lika Samtal wid *Adelsten* och de deremot et dylikt på en holme wid Stäket; men ingendera samtyktes: De dömde då *Staren* och hans vänner från alla deras förläningar, dem de tillade Ärke-Biskopen (**) så wäl som och Upsala-Stad med all Kungelig ränta: De förmante Invånarne i Stockholm til upgift, förlåkrade dem om alle förmåner och skickade dem et utkast til en förbindelse; men sådant blef ej utan med mycken svårighet antagit: Rådet slapp in i Staden midsommars-afton och strax blixtrade öfver *Staren* hufvud både andeliga och weraldsliga förhannelser: Ett öpet bref utfärdades öfverallt om hans untror, *huru han utslagit sina fahnor wid Ärke-Biskopens gård Biskop-Tuna, plundrat Präste-gårdar, nedslagit ugnar, borttagit järnet ur husen, ihelslagit boskap, skölgt hästar med öl, grymmare framfarit, än Rysen i Finland, och korteligen, huru Riket ej hade någon wärre fiende* (***); Ärke-Biskopen

(*) Transact. Leckönsf. Dom. Trin. 1497. ap. Had. ad Chron. B. P. 359.

(**) Lit. S. R. S. Elghern. d. Sabb. post. F. Corp. Chr. 1497.

(***) Manif. S. R. S. Stockh. d. S. Joh. Bapt. 1497.

skopen lyste honom derpå i band (*): och tog deruti sina mått med en Påfvisk Legat *Antonius Mast*, som detta åhr i Sverige hopsamlade stora Summor under namn af hielp emot Turken (u): Han fick åfven en förskrifning af *Svante Nilsson*, *Erik Trolle*, *Nils Boson* och flere om wedergällning för den kostnad de giort honom på Ståket, och at Upsala-Stol skulle hågnas från alt öfvervåld; men af alt detta blef ej Herr *Sten* modfåld: Han tog wäl åtskilliga orter i beskydd från en och annan tunga, i synnerhet från den myckna skiutsning man skyllade på honom och Riksens åhrender (**); men han inspärrade Prelatens Hufvudsäte i Upsala. Så snart Ärke-Biskopen det fick höra, skref han ej allena til Capitlet och Almogen runt omkring en upmuntran, utan ock til Herr *Sten* sielf så wäl sin Faderliga förmaning om mildhet emot Domkyrkan; *det heliga Mönster*, som strång hotelse med Påfvens band, föreslåendes imedlertid en wänlig Sammankomst antingen i Stockholm, Sigtuna eller *Tärusund*, mot gisslan på båda sidor (***); men Herr *Sten* lät sig icke beveka: Han pålade Domherrarne, at svara tydeligen, antingen de wille wara hans wänner eller ej, antingen de årnade klaga för Påfven och andra Makter eller foga sig med hans afsikter: Kanikerne woro illa brydde: De skickade lönlige Redofvenner til sin Förman på Ståket och han svarade, at han gerna önskade et Möte med Herr *Sten* i Stockholm; men hvad den tydeliga förklaringen angick, den kunde de sielfve gifva: De woro ju *förnuftige nog* (†): Således war Capit-

A. C. 1497.

(*) Anath. contr. Sten. Stur. in crast. S. Joh. Bapt. 1497.

(**) cfr. Lit. Protect. St. Stur. pr. Ups. d. Sigt. d. Mart. post Dom. Trin. 1497.

(***) Lit. Archi-Ep. Jac. de Almarst. in oct. Petr. & Paul. 1497.

(†) Lit. Ejusd. Ståk. fer. 5. post oct. Vis. Mar. 1497.

(u) Ärke-Biskopen gaf honom en af S. *Eriks* rygg-knokor, den han utförde til Antverpen.

A. C. 1497. pitlet i ån wärre betryck: Slutet blef, at Biskopsgår-
(*) Ol. Petr H. Sv. MS. den plundrades och upbrändes (*), fastän Prelaten i det samma til Uplalas och Ståkets försvar ingått med si-
(**) Confœd. Archi-Ep. & S. R. S. Ståk. in Vig. Vis. Mar. 1497. ne wånner et nytt förbund (**): Herr *Sten* belägrade derpå sielfva Ståket, angrep *Svante Nilsson* på Örebro och satte Biskop *Henrik* i Linköping i fängsligt förvar.

18. Nu war tiden redan inne för K. *Johan*, at nalkas, hvartil hans wånner gifvit honom teko: Han utrustade en stor makt til sios och lands, hvartil han ock hade folk från Tyskland, sårdeles från Brandeburgska Huset; men hans förnämsta styrka bestod i 6000 landsknektar, som kallades *det Saxiska Garde*; Denne tropp, som anfördes af en stridsmanlig Cölnisk Adelsman *Jörgen Slenz* (x), war en samling af många tungomål, öfverdådige Sållar, i början hopgaddade til rof och plundring; men sedan färdige, at tiena hvem somgaf dem bäste solden; De hade giordt sig mycket ryktbare i Tyskland och Nederland: Den sidste, som betient sig af dem och nu lämnat dem til K. *Johan*, war Hertig *Magnus* af Neder-Saxen i sit
(***) A. Cranz. Sax. L. 13. c. 23. it. Vand. L. 14. c. 27. krig mot Årke-Biskopen af Bremen (***): De följde nu til Sverige med K. *Johan*, som öfver hela sin Här satte Riks-Hofmästaren *Påvel Laxman* til Fältherre: *Marquard Rönnov* förde hufvudbaneret och *Jörgen Rut* Skytterne, hvilka hade både *Byssor* och *Canoner*, som kallades *märkeliga Hufvudstycken* (†). Sve-
(†) Had. ad Chron. R. p. 373. rige blef då ej allena strax upfylt med *Johans* öpna bref

(x) Efter honom har en stolt och högmodig menniskia ofta blifvit kallad *Junker Slenz*.

Digitized by Google

bref, hot, förmaningar; löfren om alt godt, efter Kalmare-Förening, och hårda bakyllningar mot *Sten Sture* (*), utan ock på två sidor angripit i Elfsborg belägrades af *Henrik Kromedik* och *Ebbe Munk*; men störste svårmen föll på *Kalmar*, som i Konungens närvaro beråndes af *Eskil Göe*: Först blef staden intagen och sedan Slottet under starkt skiutande på båda sidor (y): Knapt hade *Johan* denna ort i sit wåld förrn *Arvid Trolle* och *Nils Bosson* på Årke-Biskopens och hela Rådets wågnar kommo til honom, önskade honom lycka, hyllade honom til Sveriges Konung och antvardade honom derjemte *Borkholm*, *Stegeholm*, *Öreslen* och *Örebro*: Slotsloven på Kalmar anförtrodde han sin Hofman *Abraham Erikson* och årnade sig landvägen til Stockholm med alt sit krigsfolk; men afråddes af de utskickade Herrar: Han sände dock en del deraf under *Nils Bosson* och *Jöns Turson* (Ros), lofvandes i sit bref til Rådet, at sielf komma efter (**), hvilket och skiedde först i Augusti, då han war i Stockholms-Skiären med hela sin Flotta. A.C. 1497.

(*) Manif. R. Joh. Köpenh. Dom. post fest. Corp. Chr. 1497. ap. Had. ad Chr. R. p. 277.

(**) Lit. R. Joh. ad S. R. S. Kalm. d. 8. Jac. 1497.

19. Årke-Biskopen och *Svante Sture*, som woro på Stået instängde, gufvo Konungen sin wånda tilkänna: *Johan* afstådade en stor del af sin krigshär, mot hvilken *Sten Sture* fann sig för svag, så at han måtte uphåfva belägringen, dragandes sig något tilbaka, at få til Stockholm en öpnare wåg; men det skiedde ej utan mycken svårighet; ty han måtte den 17.

(y) Rim-Krönikan säjer (p. 556.), at *Junker Slenz* blef skuten af en kula på Kalmare-gata; men i Danska Historien lefver han ännu a. 1500, cfr. Holb. T. 1. p. 801.

Digitized by Google

A. C. 1497 Aug. wid Rotebro hugga ſig igenom Danſke troppar med ſtor manſpillan innan han i haſt kunde winna Stockholm, ſom derefter på alla ſidor inſpårrades: I början af belägringen woro Borgarne ganſka modfälte, ſå at de under ringning af klockorne ſamlades til fåfånga öfverläggningar; men ſedan Herr *Sten*, ſom i ſtaden hade 10000 man, låtit dem weta, at han wäntade 30000 Dalkarlar, dem han kort förut låtit upbåda, blef rådhågan efter wanligheten förmåtenhet, ſå at de af Stadsmurarne beſpottade ſin fiende: Begge deſſa ytterligheter åro tvert emot en ſann tapperhet, hvilket ſtrax röntes i et utfall på ſödra ſidan, då ſkrytet åter blef klenmodighet, ſom kom med förluſt tilbaka: En ſtor olycka war för Herr *Sten*, at ett från Dalarne återkommit Bud föll i de Danſkes händer: Deraf underrättades de om hans anläggning, nemligen, at 30000 Dalkarlar om Michelsmåſſedagen ſkulle angripa deras läger och i det ſamma Herr *Sten* falla ur ſtaden med 10000 man: Sådant hade kunnat förſtöra *Johan* på en gång; ty wille han det förekomma efter *Claes Kromediks* och *Henrik Knutſons* (z) råd: Han ryckte mot Dalkarlarne til Rotebro och anföll dem oförmodeligen kl. half 4 om morgonen d. 28. Sept.: Deſſe, faſtän öfverrumplade af mycket öfvadt folk, fäktade med ſin wanlige mandom och hade läkert erhållit en äfven ſå wiktig ſom blodig Seger, om de haft Rytteri och Skiutgewär (*); men nu måſte de lämna många käcke medbröder på platſen, förutan några hundrade, ſom ſkola omkommit i watnet, dock weko de ej längre til rygga, än en half mil, der de

(*) cfr P. P. Rofefont. in vit. Joh. ap. Holb. T. 1. p. 788.

(z). En af de Danſke *Gyldenſtiernar*.

de slogo sit läger: Några af deras förlorade fanor, som af de Danske brukades wid återkomsten til lägret, bedrogo Herr *Sten* til at hålla ovän för wän, och at rycka ut efter aftal med sin här, som drabbade med fienden på Brunkebärg; men han måtte snart swikta för öfvermakten och miste 600 man, hvarvid fahrligast war, at han i sit eget folks trängsel föll af Norrebro i strömmen, der han af en båt med största möda räddades: Dagen derefter, som man sedan fick höra, måste ock Elfsborg öpna portarne, hvilken belägring likväl kostat *Johan* 20000 Lybska mark; men alla dessa olyckor bröto icke et sådant hiärta som Riksföreståndarens: Han hade ock med sig, förutan Dalkarlarne, hela Sveriges Almoge, som samlade sig dageligen, så at *Johans* seger nu redan war fåfång: Dessutan tilstundade wintren och lifsmedlen begynte tryta, så at han såg det ingenting med wåld kunde uträttas (*). A. C. 1498.

(*) cfr. Meff. T. 4. p. 54. &c. & L. Holb. T. 1. p. 789.

20. At slå sig genom hela landet ned til Skåne, höll *Johan* för äventyrligt (**): Han använde derföre all sin slughet genom Sveriges Andelige, at förmå *Sturen* til en förlikning: Danske Biskopen *Glob* war den, som dervid mäst brukades: Änteligen öfvertaltes Herr *Sten* af Rikens Råd och Prelater til en wänlig underhandling i Gråbrödra-Stugan d. 4. Oct. hvarpå han sielf i St. Clara-Kloster d. 8. Oct. kom med Konungen i samtal: då afgiordes i godo hvad ej kunnat skie med svärdet, nemligen, at *Sturen* för sin del ej skulle hindra *Johan*, at blifva Konung i Sverige, hvaremot han skulle få hela Finland med Öster- och Wäster-botn samt Nyköpings-Slott i förlå-

(**) L. Holb. T. 1. p. 789.

Digitized by Google

A. C. 1497. ning och befrias från alt redogiörande för sit hittils beklädda åmbete: Hans lycka stod således på fötterne, fastän hon föll, och war altid i stånd, at försvara sit Fäderneslands frihet: Kalmare-förening skulle åter i akt tagas, alt det förbigångna wara glömt och Fångarne lösgifvas på båda sidor (*). Med denna Fred woro likväl icke Dalkarlarne nögde, förån Herr *Sten* sielf måtte dertil öfvertala dem; dock med wilkor, at äfven Westerås-Slott och Lähn skulle honom antvardas. D. 9. Oct. öpnade Stockholm för *Johan* sine portar, då Borgmästare och Råd gafvo honom nycklarne mot bekräftelse på Stadens Privilegier: När Herr *Sten* kom i lägret, at emottaga honom, frågade *Johan* på skämt, om han på slottet wäl tillagat: *Nådige Herre*, svarade han, *det må dese weta, som stå hos Eder* (han pekade på Biskoparne); *ty de hafva sielfve både brygt och bakat* (**); Derpå sammankallades Ständerne och et fritt Konunga-wal anstältes, hvaruti *Johan* utkårades til Svea- och Göta-Konung; men at Friheten likväl icke fårdeles wördades, kan deraf dömas, at Konungen på Waldagen lät kring slottet til skotts upställa sina *Byssor* och *märkeliga hufvudstycken* (***). Kröningen kunde ej skie i Upsala, efter Biskopsgården med mera war förstörd; ty gick hon med stor prakt för sig i Stockholms Storkyrka d. 26. Nov. då femtio *Seraphin*-Riddare (†), Svenske, Danske och Tyske, blefvo dubbade (a) och äfven Barn i waggan, efter deras Mödrars åstundan, som mäst för den glansen önskat en Konung (††): Herr *Sten*

(*) Transact. S. Clar. & Oblig. R. Joh. Stockh. Dom. post concept. B. Virg. 1497.

(**) Chron. Rythm. Had. p. 559. JOHAN II.

(***) Had. ad Chron. R. p. 373.

(†) v. supr. C. II. §. 18. in not. y.

(††) Chron. Rythm. Had. p. 561.

(a) K. *Johan* war sielf Riddare af Engelska Strumpebandet. v. Hist. des Ord. Milit. Amst. 1721. T. 3. p. 376.

Digitized by Google

Sten blef Rikſens Hofmåſtare (b), *Svante Sture* Marſk och hela Rådet ſmickrades, hvar och en med någon förmån, hvarigenom *Johan* erhöll Stockholm, Kalmar och Örebro i ſin enſkylta omvårdnad: Sielfve Herr *Sten* låt ock beveka ſig, at afſtå Weſterås (*), på det Konungen af hans wånſkap med Dalkarlarne ej måtte oroas: Hyllnings-brefvet underſkrefs och utgafs d. 29. Nov. (**), alla Friheter bekråftades rundeligen (c) och alt war ſå wånligt, at Rikſens Herrar (d) utfärdade et öpet bref ej allena om Konungens wal och kröning, utan ock om faliſkheten af et kring landet löpande rykte, ſom ſkulle icke alle i Rådet derom warit enige (***). Detta wårk war nu ånteligen af Ärke-Biſkopen och de Andelige fullbordadt; men ſå hade det ock koſtat *Johan* 150000 Ren-

A. C. 1497.

(*) Meſſ. T. 4. p. 55.

(**) Ad. Elect. Stockh. in vig. S. Andr. 1497. ap. Holb. T. 5. p. 791.

(***) Manif. S. R. S. Stockh. d. Ven. poſt S. Andr. 1497. ap. Had. ad Chron. R. p. 363.

(b) Öfverſte Marſkalk.

(c) Upſala-Stol ſtadfäſtes i ſina tilbörigheter, Ståkes-Låhn, Upſala-Stad med all Kungelig rått och ränta &c. (Stockh. d. Ven. poſt S. Luciæ), Ärke-Biſkopen fick ock hela *Nordmarks*-Låhn (d. 31. Dec.), Strengnäs-Capitels råttigheter bekråftades (d. Sabb. poſt. S. Luciæ), åfven Wadſtena-Kloſters (d. 4. Dec.), Upſala-och Nyköpings-Ståders (d. 30. Nov.): K. *Johan* förnyade jemväl ſin förſåkran til Stockholms-Stad; men med förbud, at hämnas nederlaget på Brunkebårg (d. 21. Dec.). *Folke Gregerſon* (Lilie) förlåntes ock med Wiſta-Hårad i Wåſtergötland (d. Sabb. poſt S. Luciæ).

(d) *Sten Sture*, Hofmåſtare, *Svante Nilsſon*, Marſk, *Arvid Trolle*, *Knut Eſkilſon* (Baner), *Erik Erikſon* (Gyllenſtierna), *Nils Claſſon* til Wik, *Erik Trolle*, *Nils Boſon* (Sture), *Sten Turſon* (Bielke), *Bengt Gregerſon* (Lilie), *Bengt Ryning* och *Peder Ragvaldſon* (Fargalt) til Erſtavik, Lagman i Sörmanland.

Digitized by Google

A.C. 1497. Renſka Gyllen, förutan koſt och tåring, krut, byſsor och andra gevår (*). Då han dagen efter kröningen plågade alle ſine Herrar på Stockholms-Slott och dervid frågade et Danſkt Råd, om något feltes til Högtidens prydnad, fick han til ſvars: *ingenting annat, än en Skarpråttare* (**); men ehuru mycken hårdhet han tillåt emot de Svenſke, war han dock icke ſå grym, at detta råd honom behagade: Han ſlog ned ögonen och tålte ſedan icke den mannen (***): Det war ockſå det klokaſte: Hans Son fann ſig af wederſpelet mycket illa. *Johan* låt genom Myntmåſtaren *Michel Johanſon* i Stockholm och Weſterås ſlå Guld- och Silfver-mynt, hela och halfva örtuger ſamt ſmå penningar, alt på Renſka gyllens fot, hvart gyllen til $1\frac{1}{2}$ mark Stockholmſka, hvar hel örtug til 8. penningar och en wågen mark örtug til 8 lod ſilfver (†): Deſsa hans Svenſka mynt föra antingen Sveriges tre Kronor eller hans Stam-wapn, två biålkar, eller en Krona eller Stadens förſte bokſtaf och derhos hans namn med den granlagenhet, at han der allenaſt kallas *Rex Sveciæ* (††).

(*) L. Holb. L. c. p. 792.

(**) Edict. R. Er. XIV. d. 5. Apr. 1565. ap. J. Wild. H. P. p. 452.

(***) ctr. Roſafont. & Holb. L. c. p. 790.

(†) Contract. R. Joh. cum. Mich. Joh. Stockh. d. 5. Dec. 1497.

(††) E. Brenn. Theſaur. Num. Tab. 8.

21. Innan Jul begynte Konungen ſin Eriksgata, (e) och war i Öſtergötland tilbaka kort efter Trettonde-dagen a. 1498 (f); men allenaſt för at återvända til Dannemark: *Sten Sture* följde honom til Halmſtad och blef ſmickrad på alt ſått: *Johan* förlånte honom

A.C. 1498.

(e) På Warbergs-Slott 4:de dag Jul förlånte han *Jeppe Skråddare* med en Ödejord utom Staden.

(f) På Stegeborg Onsdag. efter Trettondedagen gaf han Skydsbref åt Sörköpings Hoſpital. I Wadſtena d. 19. Jan. bekråftade han åter Kloſtrets friheter.

Digitized by Google

nom med några bårgvärk, i synnerhet med en del i det nyss fundna Silfbårget i Dalarne (*): Han gaf ock, sedan han kommit til Köpenhamn, Herr *Sten* och hans wänner en ny förlåkran, af Dannemarks och Noriges Råd underskrifven, at alt det förbigångna i Sverige skulle kastas i evig glömska (**); men i hemlighet giorde han honom svart wid Romerska Hofvet och lökte upwäcka honom alt bekymmer (***). Sårdeles fägnade det honom, at Årke-Biskop *Jacob* ej allena fordrade skadestånd för Upsala Biskopsgårds förstöring och Stäkets belägring, utan ock beskyllade Herr *Sten* för alt det onda, som händt i Ryska kriget: den frikallelse, som *Sturen* fådt från alt ansvar, giorde Prelaten intet hinder: Han anhöll hos Påfven, at den måtte uphäfvas och *Alexander* VI. (g) war icke heller så samvetsgrann om ord och afskied, at han lådant wägrade (†); men Herr *Sten* war icke wuhn at fruktas: Han reste öfver til sin Förlåning Finland (h) och insamlade genom Biskop *Magnus* i Åbo den ortens bevis om sit oskyldiga förhållande i kriget mot Ryssland (††): Hans upmärksamhet i alting oroade Konungen, som deraf hindrades i sina Enewälds-affikter och wäl märkte, at han behöfde större krafter til at behålla Swenska Kronan, den han i sit Hus wille giöra til Arf och eget, än han haft til at få henne; ty förduplade han ock sina omsorger: Han giorde et förbund med Frankrike (†††), i kraft hvaraf hans Son lång tid derefter i Svenska kriget fick hielptroppar och fältstycken: Han

A. C. 1498.

(*) Lit. R. Joh. Halmst. d. Merc. post conwers. S. Paul. 1498.

(**) Amnest. R. joh. Köpenh. d. Lun. post Dom. Jubil. 1498. ap. Had ad Chron. R. p. 366.

(***) Mess. T. 4. p. 55.

(†) L. Holb. L. c. p. 794.

(††) cfr Lit. Episc. Magn. ad Wiborgens. d. Kusto. d. 23. Nov. 1498.

(†††) Mess. L. c. & Holb. p. 794.

(g) Denne Påfve bekräftade Linköpings-Stols Privilegier, d. Rom. d. 2. Mart. 1498.

(h) I Åbo d. 27. Sept. gaf han *Kerstin Persdotter, Olof Lydekes* Änka, frälsebref på hennes gård.

Digitized by Google

A. C. 1498. Han reſte ock åter ſielf til Sverige (i), at befäſta ſit wälde med ſtörre myndighet. Wid denna tid begynte Skådeſpel tillika med andra fria konſter, at nalkas Norden; men ſå barbariſka och grofva, at et prof deraf giör oſs tilfylleſt: I ſtaden *Banen* i Pomern föreſtältes *Chriſtus* på korſet: Den, ſom war *Longinus* och ſkulle öpna hans ſida med ſpiutet, ſtack för hårdt til, ſå at den diktade *Chriſtus* föll död ned och ſlog ihiel *Maria*, ſom ſtod under honom: *Johannes* förbittrades då öfver *Longinus* och mördade honom på platſen; men blef derföre gripen och afrättad: Således omkommo i den förargelige leken fyra menniſkior (*).

(*) Holb. L. c. p. 796.

22. Wid ſin ankomſt til Sverige i början af åhret A. C. 1499. 1499. ſökte *Johan*, ehvar han framdrog, at winna både Andelige och Werldſlige, Kloſter och Ståder med milda ord och bekräftelſer på deras friheter (k): Han tänkte

(i) I Linköping d. 4. Sept. bekräftade han Aſkaby-Kloſters friheter.

(k) I Skara (d. Jov. poſt Epiph.) ſtadfäſte K. *Johan* Gudhems-Kloſters friheter: Åfven (d. Sat. poſt Epiph.) Upſala-Stads privilegier med förbud af landköp, ſtaden til förfång. I Enköping (d. converſ. S. Paul.) gaf han den ſtaden ſamma bekräftelſe: Likaledes Sigtuna (Stockh. d. Merc. poſt Dom. Remin.), Nyköping (ib. Dom. Oculi), Gefle (ib. Dom. poſt oct. Corp. Chriſti och Nådendals-Kloſter (ib. d. Jov. poſt Joh. Bapt.): Han dömde några öjar i Skiären til ſtaden Norköping (ib. in Vig. Corp. Chriſti) och begåfvade Fogden på Stockholm *Chriſter Bagge* med några hus i den ſtaden (ib. d. Ven. poſt S. Joh. Bapt.); men hvad han trodde ſkulle giöra båſta wårkan, war den förlåning han gaf Ärke-Biſkop *Jacob* af et par Bålgar i Silfbårgs-Gruſva i Dalarne (Stockh. d. Ven. poſt S. Joh. Bapt. 1499.).

Digitized by Google

tänkte derigenom stärka sit och Årke-Biskopens anhang mot *Sten Sture*: Påfvens bref war nu åfven kungiordt, at *Sturen* skulle stå til ansvar, oaktadt sin frikallelse, hvilket mycket behagade Konungen; men med alt detta fann han ännu denne store Man alt för farlig, at angripa: Han fruktade, at om han satte honom i harnesk, kunde den afsikt hindras, som han hade med sin Son och sin Throns befästelse; ty wille han heller förlika honom med Årke-Biskopen, hvartil ock icke *Sturen* war obenägen: Han lät beqvåma sig til någon ersättning för Upsala-Biskops-gårds förstöring och alt blef således i godo bilagdt (*). Det war wid det tilfället som *Johan* blef warse den unge *Gustaf Erikson* (Wasa), *Sturens* Systerson, hvilken i lek med andre piltar, fastän icke mer än på nionde åhret, röjde sådana gåfvor, som lofva något stort och som sedermera ej slogo felt: Han begärte honom til sit Hof; men hans Morbroder, som om denna Morgonrådna icke hade mindre hopp, undanbad honom en så åfventyrlig lycka. *Johan* påkyndade nu sin Drottnings Kröning, fastän han icke mindre ålskade en Jungfru *Edela* (l), med hvilken han åkte i slåda, skiämtade och lekte taffel (**): *Christina* af *Saxen* (m) emottog de Kungeliga prydnader i Upsala af Årke-Biskop *Jacob* otta dagar för Fastlagen med all mö-

A. C. 1499.

(*) Mess. T. 4. p. 56. Holb. T. 1. p. 796.

(**) Chron. Rythm. Had. p. 563.

(l) Befallningsmannens Fru på Wordingborg och andra Fruentimmer woro åfven i hans kårliga omgånge; men hans gunstling *Otto Rud* skall med dem på samma räkning hafva tagit åtskilliga friheter. cfr. Holb. T. 1. p. 828.

(m) Hon war Chur-Förstarnes *Fredrik den Wises* och *Johan den Beständiges* Syster.

Digitized by Google

A. C. 1499. jelig prakt och derpå sammankallades Rikens Råd och Ständer i Junii-månad til Stockholm: Alle woro redebogne, at giöra Konungen til wiljes: De samtykte til hans Drotnings lifgeding, som bestod af Örebro, Nerike, Wårmeland och Dal (*): Deras efterlåtenhet gick så wida, at de erkände hans Son Prins *Christian*, som nu hade sinutton åhr, för hans Efterträdare til Svenske Thronen: Detta kundgiordes af *Burspråket* helge Lekamens afton med alla frögdetekn, hvarpå sedan i pennan fattades et Beslut, som icke mindre skulle gälla, ån Kalmare-Förening (**): Deremot gaf *Johan* sit Bi-afskied och Försåkran til samteligé Almogen, at de tre Rikens förbindelse skulle helig hållas, alle de fasttagas och straffas, som dels kring landet utspridde osanning om Konungen, dels i kraft af falska bref uttogo af bönderne skiurs och plågning: Så skulle ock all olaga beskattning genom Råfsta-Ting uphåfvas (***). Wid dessa steg trodde *Johan* sig icke böra stadna: Han beklagade sig för samtelige Ständerne, at hans inkomster woro alt för ringa: Til at förnöja honom, nödgades *Sten Sture*, fastän utan tekn til misshag, afstå honom Åbo, Wiborg och Nyslott: *Johan* tog ock från *Svante Sture* några förläningar och öfver alt dådant satte han Danske och Tyske Befallningsmän (†): Det war ej nog: D. 14 Aug. förmådde han sielfve Biskoparne, som icke woro slåpphändte, at sämna sig öfverlefvorne af det guld, som K. *Erik* af Pomern nedsatt i Wadstena; men så mycken myndighet kunde icke wara långvarig: I synnerhet uprördes et fritt och stormodigt folk af den grymhet, som öfvades af utländske Fogdar, bland hvilka *Hans Fulster*, som innehade Örebro, lät utan laga-dom uphånga *Harald Plet-*

(*) Lit. Dot. R. Joh. Stockh fer. 4. Pentec. 1499. efr. Mess. T. 4. p. 56.

(**) Decret. Comit. Holm. d. 10000. Equit. 1499.

(***) Declar. & Resol. R. Joh. Stockh. in Vig. Corp. Ekr. ap. Had. ad LL. prov. p. 70.

(†) Chron. Rythm. Had. p. 563.

Digitized by Google

Pletting, *Sten Stures* tienare, med ſtöflar och ſporrar. Således gafs rörelſe til nya inbördes oroligheter. A. C. 1499.

23. *Sten Sture* låt ſig med alt detta ingenting märka: Han följde Konungen på hemvägen til Danmemark, mycket ſmickrad för ſina bortmiſta Slott och hederligen undfägnad; men hvarken lät han ſig deraf inſöfva från ſit Fäderneslands räddning, i fall nöden ſkulle fordra, eller war han kitſlig til at kullkaſta *Johans* wälde, ſom förſvagade ſig ſielf: Han ſåg wid återkomſten a. 1500 huru alla ſinnen woro upretade, dem han dock icke underblåſte: Laxfiſket wid Elfkarleby förökte bullret: Det innehades af *Sten Chriſterſon* (Oxenſtierna) til Saleſtad; men en landſyn på Konungens wägnar hade dömt det everdeligen under Kronan (*), hvilket ſå förbittrade *Sten*, at han låt ſlå ihiel Konungens Fogde (**). Förutan alt detta plågades landet af miſswäxt och dyr tid, ſå at ej allena Upland utan hela Riket utbraſt i knorr och miſsnöje: *Johan* war nu tillika med ſin Broder Hertig *Fredrik* inviklad i et krig mot en föraktad fiende och en hand full folk, ſom dock bröt alla hans krafter: Han förklarade det lilla Ditmarſchen krig, han angrep det med 30000 man; men led mellan Meldorp och Hemmingſtad d. 17. Febr. et fullkomligt nederlag (***): Han miſte ſina fältſtycken, ſin Taffel-reda af ſilfver, många dyrbara ſaker och det gamla Danſka Riksbaneret *Dannebrogen*: 11000 Danſke och Holſtenare ſkola hafva blifvit på platſen och deribland, förutan Grefvarne *Adolf* och *Otto* af Oldenburg, några och 60 Holſtenſke Riddersmän, 11. *Ahlefeldter*, 6. *Sehefledter*, 5. *Pogviſcher*, 4. *Ranzover*, 3. *Buckval-*

A. C. 1500.

(*) Sent. Commiſſ. Reg. d. Lun. poſt feſt. S. Er. 1500.

(**) Chron. Rythm. Had. p. 563.

(***) J. Uhlfeld. Comp. Hiſt. Dan. MS. ap. Holb. L. e. p. 801. &c. cf. lic. Cimbr. Bel. Dytm. L. 1. Cranz. Sax. L. 13. c. 26.

Digitized by Google

A. C. 1500. *der* etc. korteligen af alla Adeliga Hus någon slåkting,
(*) v. supr. §. 18. och *Junker Slenz* med sit *Saxiska Garde* (*), hvilket alt de Andelige höllo för et syndastraff öfver den ynnest, som några Herrar wisat de Hussitiske lårosatser och derjemte deras hårdhet emot Pråster (**). De
(**) L. Holb. L. c. p. 807. Svenske missnögde sluppo förmodeligen, at anses för Kåttare; ty *Johans* olycka upmuntrade dem, at åter afskudda oket: *Sten Sture* wisade Konungen icke dess mindre trohet: Han skickade honom hemliga bud och rådde honom, at strax komma til Sverige: *Johan* skyndade dit med sin Drotning och blef wål icke illa emottagen; men hörde allestådes klagan, ej allena öfver den dyra tiden, utan ock öfver Ryssens wanliga hårjande i Finland, hvilket han altid sökte uplifva, råknandes det för et medel, at behålla Svenska Kronan: Han hade ock åhret förut wågrat Storförsten sin Doter *Elisabeth*, som a. 1501. giftes åt Churförsten *Joachim* af Brandeburg (n): På *Svartsiö* tilbrakte han några dagar: Han blef alt mer och mer *Sturen* gramse och styrktes deruti af hans ovånner, som skyllade
(***) cfr. Holb. p. 812. honom för åtskilliga ståmplingar (***): Ej heller trodde *Sturen* freden, utan reste från Konungen på wågen inemot Stockholm, dit Ståndernе samlades til en Riks-
A. C. 1501. dag innan Nyåhret 1501: Han insann sig der likvål mot gissan; men så skall dock *Johan* i löndom hafva haft bödlen tilreds och årnat skilja sig wid en så
(†) Mess. T. 4. p. 58. myndig frihetens Hågnare, så framt han ej blifvit afrådd (†): I synnerhet skall Biskop *Cordt* i Strengnås (o) då

(n) Wid det tilfället infördes bland Danske Adelen mycken yppighet i dråkt och guldkådior. v. A. Hvidf. ap. Holb. L. c. p. 809.

(o) Han dog strax derpå: I hans ställe walde Capitlet

Digitized by Google

då hafva liknat Herr *Sten* wid et gammalt ägg, som intet skadar, når det är helt; men giör en odrägelig stank, når det krosas. Herr *Sten* försvarade sig ej allenast mot Konungens beskyllningar, utan ock framförde Rikets klagomål öfver hans laglösa regering: I sex weckor war intet omgånge mellan Hofvet och Staden; När Drotningen engång med tårar erhållit af sin Herre, at få gå i Storkyrkan, passade *Sten* och *Svante Sturar* på, at göra henne sin upwaktning och ledsaga henne tilbaka; men styckenen riktades på dem, når de woro inemot Slots-porten (*), så at de sågo ingen liknelse til trygghet. A. C. 1501. (*) L. Holb. l. c. p. 814.

24. Rikens Herrar samlade sig til Wadstena d. 25. Jan. Riks-Hofmästaren *Sten Sture*, Marsken *Svante Nilsson*, *Nils Classon* til Wik, *Knut Eskilson* (Baner), *Bengt Ryning*, Riddare, *Johan Månsson* til Göksholm, Wapnare, och fram för alle *Hemming Gadd*, som af inhemsk myndighet mot Roms wilja utwald til Biskop i Linköping (oo) icke hade Danska tankar (p), förbundo sig at försvara sit Fädernes land mot *Johans* öfvervåld: Han hade brutit Kalmare-Förening, tagit Rikens Slott och Lähn från Svenske Män

Mathias Gregerson (Lilie), *Artium Magister*, *Decretorum Doctor* etc. som fick derpå *Alexandri* VI. Fullmakt (d. Rom. V. & VI. Kal. Sept. 1501.). Dom-Probst i Strengnäs blef samma gång *Erik Kagg* (v. Lit. Alex. VI. ad Præp. Gustrov. Decan. Vorm. & Official. Strengn. VI. Kal. Sept. 1501.). Då bekräftades ock Strengnäs-Hospitals Friheter. d. Rom. prid. Non. Sept.

(oo) Den fängslade *Henrik* (v. supr. §. 17), som dock strax fick sin frihet, war död a. 1500.

(p) Han skref en Swensk Historia, den *Gustaf Eriksson* (Wasa) läste i sin ungdom. v. O. Cels. Hist. Gust. I. p. 7.

Digitized by Google

A.C. 1501. och gifvit åt omilde Danſke Fogdar, behållit Gotland under Dannemark, dit han åfven fört Sveriges Dråtſel, ſlagit elakt mynt, uphängt i Köpenhams-Kyrka, Sverige til ſpott, de fahnor han fådt i Rotebro-ſlag och warit i ſamråd med de grymme Ryſsar, ſom nu plågade Finland (*): I anſeende til alt ſådant wille de nu wara omtänkte, at wälja en Föreſtåndare och förſäkra ſig om Kronans Slott, af hwilka *Knut Alfſon* (q), Höfvidsman på Aggerhus, men inkommen i Sverige miſsnögd med Konungen, ſkulle emottaga dem, ſom gränſade mot Norige: De förknippade ſig jemwäl ej allena med Dalkarlarne, utan med Lybeck, ſom nu mot Danſka Makten ſökte Sveriges närmare wänſkap (**). *Hemming Gadd* gaf ſine Domherrar ſkrifteligen, at han giort detta ſteg utan deras öfverläggning (***); men Rom war icke ſå ſnart blidkadt: Det loſsade öfver honom en Bandlyſning, ſå wäl ſom ock öfver *Svante Sture* och flere hans hielpare til Biſkops-åmbetet, med befallning, at den ſkulle upſlås på Linköpings-kyrkodörar (†); men *Gadden* hade ſkiäl til at förakta *Alexander VI.* K. *Johan* blef beſtört öfver den mot honom giorda förbindelſe: Han kallade de miſsnögde til et Herremöte i Stockholm i Faſtlagen och lofvade dem all bättring: De woro icke obenägne; men wille wara förwiſsade om hans ordhållighet: De ſammantrådde åter med honom wid Pingſttiden, bedjande honom för alt hwad heligt war hålla Rikſens Lagar och Kalmare-Förening: Han

(*) Confœd. Wadſt. d. converſ. S. Paul. 1501. cfr. Holb. L. c. p. 814.

(**) cfr. O. Celſ. Hiſt. Guſt. I. p. 6.

(***) Declar. Hem. Gadd. Stockh. d. S. Barb. 1501. ap. Had. ad Chr. R. p. 382.

(†) Bull. excom. Alex. VI. Rom. Kal. Febr. 1501.

(q) Af ſamma ſlåkt ſom Mörby-Roſerne: Han ågde 1:o *Gårwel Eriksdoter* (Gyllenſtierna), 2:o *Måreta Ivarsdotter* från Danmark (v. ſupr. §. 7. in not.), ſom fick ſedan Herr *Svante Sture*.

Digitized by Google

Han ſparde ock inga löfter; men wärkſtälte ingenting, litandes på Ärke-Biſkop *Jacob*, den han förlånte med hela Norrebotn (*), och reſte derpå til Dannemark med tre ſkiepp, ſedan han lämnat ſin Drotning på Stockholms Slott (r) med inemot 2000 mans beſättning (**) och tagit ny Ed af Stockholms Borgerſkap. Då utbröſsade åter inbördes kriget i full låga. A. C. 1501.

(*) Lit. R. Joh. Enköp. in prof. Annunc. B. Virg. 1501.

(**) Chytr. L. 5. cfr. Holb. L. c. p. 815.

25. *Hemming Gadd*, *Sten* och *Svante Sturar*, *Knut Alfſon*, *Bengt Ryning* och *Johan Beſe*, åter ſamlade i Wadſtena, upſade på Svearikes wägnar Konungen och hans Arfvingar all tro och lydnad (***), hvartil åfven *Svante Sture* fogade ſin enſkylta förklaring, at icke erkänna *Johan*, ſom giort Riket i allmänhet och honom i ſynnerhet ſå mycken orätt, innan han återſtält Gotland och upfylt Kalmare-Förening (†): Änteligen ſkref hela Rådet, Andelige och Werldſlige, til Borgmäſtare och Råd i Stockholm, *at man upſagt Konungen all huldſkap*, *at man inom två dagar wille weta deras beſlut*, *om de ärnade wara emot dem eller ej*, *hyſa Danſk blod eller ej*, *at* Johan *giort förbund med Ryſſen*, *ſom ſå omenſkligen härjade i Finland*, *fägnat deſs Sändebud ſå wäl i Kalmar ſom i Stockholm och gifvit dem underrättelſe om Sveriges tilſtånd*, *at han bedragit Riket i anſeende til Gotland*, *ryckt Förläningarne från* Sten Sture, *likſom Slotten från* Knut Alfſon *och de Norſke ſamt Oreſten från* Bengt Ryning, *och tvingat*

(***) Reſol. S. R. S. Wadſt. d. Lun. poſt S. Petr. ad vinc. 1501. ap Had. ad Chr. R. p. 375.

(†) Declar. Sv. Stur. Stegeb. d. Marc. poſt teſt. Noſtr. Dominæ 1501.

(r) Die Petr. & Paul. gaf Dr. *Chriſtina* några Danſke Fångar lejdebref hemåt, dock på deras ord, at inſtälla ſig igen ſå ſnart Herr *Sten* åſkade.

Digitized by Google

A. C. 1501. *gat af* Hemming Gadd, *då han kom hem från Rom,* *en ſumma* (s) *penningar* (*). *Sturarne* angrepo ſtrax och intogo Orebro-Slott, hvars olake Befallningsman *Hans Falſter* (**) fördes til Arboga, der han blef ihielſlagen: Sedan belägrade de Stockholm på norra och ſödra ſidorne: Några af Stadſens Äldſte gingo ut i lägret, at handla om fred, hvilket de Danſke knapt märkte förän de ſatte eld i ſtaden och flydde på Slottet: De Svenſke ſkyndade ſig in genom Stadsportarne och utſläckte elden, hvarpå Rikſens Herrar höllo en rådplägning: De bekräftade ſin förra författning och utvalde åter enhälleligen *Sten Sture* d. 11. Nov. til Riksföreſtåndare (t), et åmbete, hvartil han war ſå mycket ſkickeligare ſom han förtiente, at bära en Krona. Drotningen inſpärrades på Stockholms-Slott öfver hela wintren ſå ſtarkt, at lifsmedlen tröto och beſättningen knapt beſtod af 80 man: *Sturen* lät då ſit folk löpa til ſtorms och *Chriſtian* måtte gifva ſig d. 27. Martii a. 1502 efter ſnart 8 månaders belägring: Han giorde henne all heder och lämnade henne anſtändig förplägning: Hon gick ned til Gråbrödra-kloſtret med alt hvad hennes egen perſon tilhörde, tagandes åfven med ſig ſine Präſter och dageliga betiening: Derifrån begärte hon föras til Wad-

(*) Lit. Sen. R. S. ad Mag. Stockh. Wadſt. d. Cosmi & Damian. 1501. ap. Had. ad chr. R. p. 379.

(**) v. ſupr. §. 22.

RIKSFÖRESTÅNDARE.

A. C. 1502.

(s) K. *Johan* påſtod 200 gyllen; men huru *Gadden* mäklade genom *Clas Kromedik*, den han gaf en häſt af 24 gyllens wärde, ſlapp han med hälften.

(t) Han erhöll detta åhr tillika med *Pehr Turſon* (Bielke), *Johan Månsſon* (Natt och Dag) och flere förnäme af begge könen Påfvens tillåtelſe, at hålla enſkylte biktfäder, bruka bårliga altaren, beſöka S. Claræ-Kloſter, åta kött i Faſtan &c.

Digitized by Google

Wadſtena och ſkulle imedlertid öfverläggas, hurn hon beqvåmaſt kunde komma til Dannemark. *Johan* ſkref til Höfvidsmannen *Hans Frille* på Åbo, at han årnade ſig ſtrax efter Pålk med hårs-makt til Stockholm, at undſlåttia ſin Drotning, och befalte honom derföre giöra ſig från den ſidan biſtånd (*): Han kom ock ſielf d. 17. Maj utan för Stockholm med en flotta; men det war då alt förſent: han blef afflagen och i förtreten ſköflade han kuſterne, når han ſeglade tilbaka. *Sturen* tog derpå in det ena flottet efter det andra, undantagande Kalmar och Borkholm: Han belägrade jemväl Årke-Biſkopen och några af Konungens anhang på Ståket tildeſs de måtte begåra en dagtingan: *Jacob* anhöll hos Konungen, at blifva ledig från ſin Trohets-Ed, på det hans Kyrka icke måtte miſta ſina friheter: Sådant beviljade *Johan*; men med wilkor, at Prelaten ſkulle hielpa Drotningen från Stockholm, der Herr *Sten*, ſade han, *ochriſteligen höll henne fången*, hvarföre han ock nu undſade Sverige med krig (**). Imedlertid förlikte och förbandt ſig Årke-Biſkopen med de öfrige Rikſens Herrar, hvaremot Föreſtåndaren tog honom och hans Capitel i beſkydd (***).

A. C. 1502.

(*) Lit. R. Joh. Köpenh. Dom. Remin. 1502.

(**) Lit. R. Joh. Roſkild. d. S. Ol. 1502. ap. Had. ad Chron. R. p. 384.

(***) Reconc. ArchiEp. Jac. Stockh. d. 23. Jun. 1502. ap. Had. L. c. p. 383.

26. *Johan* hade ſåledes et ſvårt ſpel: Det war ej nog, at Hanſe-Ståderne på *Sturens* tilſkyndan med honom brutit löſt och borttogo nu många Danſka ſkiepp: En ſtor del af Norige, ſårdeles Bohns-Låhn, begynte åfven genom ofvannåmde *Knut Alfſons* föreſtållningar, at ſönderſlita deſs boyor: Han ſkickade i haſt Biſkop *Johan* af Roſkild och *Henrik Kromedik* med en flotta til Opſlo: De lockade *Knut Alfſon* ut til ſig på Skieppet och låto der tvert emot lejdebref-

Digitized by Google

A. C. 1502. (*) cfr. L. Holb. L. c. p. 819.

vet slå honom ihiel (*); men en så svart gerning uprörde hela Norige: En *Herlof Hyddefad*, *Knuts* wän, hade strax en krigshär på benen, för hwilken Danska wåldet begynte swikta; men *Johan* skickade dit sin Son Prins *Christian* med ny styrka; Han öfvervann de misnögde wid Opslo och tog Anföraren til fånga; men allt med den grymhet, som sedan giort hans namn så faseligt och störte honom i olycka: Då han låtit pina *Hyddefad* och uttwinga honom en hop angifningar, sanna eller osanna, lät han ej allena lägga honom på stegel, utan ock aflifva ganska många af de ypperste i landet, så at kärnan af Noriges Adel blef utrotad (**): Han lät åfven fängsla Biskop *Carl* i Hammar, fastän Konungen til honom hade förtroende och denne Prelat wisat sig Höfvet mycket tilgifven (***); men til *Christian* kunde sig redan ingen förlita: Han föll derpå in i Westergötland, skövlade Lödese och belägrade Elfsborg och Oresten: *Erik Ericson*, en Fogde af Dansk börd, öfvergaf dessa Slott; men blef strax af Westgöte-Almogen ihielslagen: Besättningarne i sitt trångmål tilbödo Prinsen en hederlig dagtingan; men han wille ej af annat weta, än at de på nåd och onåd skulle öpna portarne: De gufvo Riksföreståndaren sin fahra tilkänna: *Sten Sture* hade redan skickat til Bohuslähn et antal folk under *Carl* (Bonde), K. *Carls* erkände Son (u); men det hade blifvit afslagit: Nu sände han den tapre *Åke Johanson* (Natt och Dag) med friskare troppar; men de hinde icke fram förån slotten woro intagne, upbrände, förstörde och omildeligen färgade med besättningarnes blod: Natten derefter under en tiock dimma angrep *Åke Johanson* Danska lägret wid

(**) Mess. T. 4. p. 61. A. Hvidf. ap. Holb. L. c. p. 821. (***) Holb. L. c. p. 820. &c.

(u) Han lär wid denna tid hafva dödt.

Digitized by Google

wid Elfsborg allenaſt med rytteri och utan til at afbida ſit fotfolk: Märkeligt, at han dock förſt på gammalt Götiſkt wis wille gifva fienden tekn, at han ej måtte ſåja ſig oberedd blifvit öfvervunnen, hwilket fordom råknades en Segrare til ſkam (*): Trompetaren wågrade at blåſa; men *Åke* hotade honom med pilen på lifvet, ſåjandes det wara *oanſtändigt, at ej åhrligen ſlås, utan förraſka en Konunga-Son med ſå mången braf krigsman*: Denna upriktighet berömde honom likwäl ſegren: Ehuru förwirrade de Danſke woro (**) under *Otto Rud* och *Anders Bilde* (x), ſå fingo de dock tid, at ſamla ſig och drifva de Svenſke med förluſt til rygga; men *Åke* gaf dem det icke til ſkänks: När han ſtärkt ſig med fotfolket, klämde han dem ſå wid det ena paſset efter det andra, at *Chriſtian* i oordning måtte wika til Halland och Skåne (***). *Otto Rud*, ſom hade befallning öfver Bohus och deſs Lähn, anföll dock *Olofsborg* i Wiken, ſom af de Svenſke innehades, och tog det in med en krigs-liſt: Mindre granråknad, än *Åke Johanſon*, låt han ſit folk Jule-afton kläda ſig i hwita ſkiortor, at likna ſnöén, och ſå tyſt beſtiga wallen, at den af Jule-ruſet öfverlaſtade beſättningen blef i ſtörſta haſt nedſabladt: Höfwidsmannen *Nils Ranzow* drog ſig in i et torn och förſwarade ſig tappert; men måſte dock gifwa ſig (†) och *Rud* (y) fick detta Slott af Konungen til förwaring. A. C. 1521.

(*) v. ſupr. P. 1. c. 7. §. 10. cfr. c. 4. §. 8.

(**) L. Holb. L. c. p. 823.

(***) Meſſ. S. I. L. c.

(†) Id. T. 4. p. 62. cfr. T. Hofman. Portr. des Hom. Ill. de Dan. P. 2. p. 3.

(x) En ſtor tråta kom ſedan mellan deſſe Anförare, den förre ſkyllade den ſenare för rådhåga eller wårdslöshet; men Konungen dömde *Bilden* aldeles fri.

(y) Denne war mycket ålſkad af K. *Hans* och hade hos honom fritt ſpråk: Då Konungen engång låſte en Ro-

Digitized by Google

A. C. 1501. 27. Riksföreståndaren årnade nu, sedan han besörgt et och annat wiktigt mål (z), antingen fortsätta kriget med ifver eller åtminstone sätta Fäderneslandet i fullkomligt försvar; men *Johan* deremot sökte winna tiden och försvaga honom genom afhandlingar: Cardinalen *Raymundus Pyrander*, Biskop af Kernthen och *Julii* II. (a) Legat, kom til Lybeck om wåhren A. C. 1503. a. 1503., at medla fred öfver hela Norden, eller snarare, at insamla penningar; under namn af hielp emot Turken, hvarföre han ock, sik som denna tidens mänge aflatskrämare (b), sålde hvarjehanda tillåtelser och bland andra, at få gifta sig i förbudne leder (*): Han utvärkade et stilleståndmellan Dannemark och Hanse-Städerne, hvilka fingo en Summa peningar (**), dock med wilkor, at de skulle hielpa Danska Drotningen från

(*) Dipl. Dispens. Card. Raym. Lybeck. 1. Kal. Maj. 1503. ap Cypr. Ann Slesv.

(**) L. Holb. L. c. p. 830. 831.

man om K. *Artus* och hans kämpar, sade han til *Rud*: Sådane Riddare finner man icke mer som *Ivent* och *Gaudian*: *Rud* svarade: Om mänge sådane Konungar funnos som *Artus*, så skulle man ock få mänge sådane Riddare! Denne *Rud* fick sedan Öland i förläning; men giorde derpå en Jerusalems-färd och dog i Landsberg. v. Holb. p. 824.

(z) At förbinda sig Stockholms wänskap, förböd han Norlänningarne, at handla på utrikes orter, denna Stad til förfång. v. Lit. Sten. Stur. Stockh. d. 10. Aug. 1502.

(a) Denne Påfve bekräftade Nydala-Klosters friheter (Rom. 8. Id. Febr. 1503.): Han gaf ock *Christoffer Lintorp* Fullmakt, at wara Dom-Probst i Upsala. d. Ost. 12. Kal. Oct. 1504.

(b) En Doctor *Hermannus* sålde aflat i Dannemark och Skåne a. 1502, som dermed efter sielfve Munkarnes tycke förqvafde mycken Gudsfruktan, cfr. MS. Skibyers. ap. Holb. T. 1. p. 829.

Digitized by Google

från Sverige. *Sten Sture* hade aldrig tänkt hindra *Christinas* resa, som endast af krigsbullret war upkuten: Han samtyckte dertil med nöje, gaf henne Rådets witnesbörd af d. 23. Oct. at hon försvarat Stockholms Slott til det ytterste, och war sielf tillika med *Svante Sture*, *Hemming Gadd* och 100 personer hennes ledsagare (c) til gränsen (*), der Prins *Christian* och de Danske henne emottogo: Beviset, som Drotningen förde med sig från Sverige, intygade äfven, at hon lefvat åhrligen och skickeligen den tid hon sig der uppehållit (**), et prof af den tidens enfaldighet, i hvilken man så mycket mer bör förundra sig öfver *Sten Stures* beläfvenhet. Denne store Man rörde nu wid målet af sine dagar: Han skall hafva fådt förgift i en soppa, antingen i Örkköping af *Märeta Ivarsdoter*, *Knut Alfsons* änka, som war förlofvad med *Svante Sture* (d), den hon gerna wille se Riksföreståndare, eller, som troligare år, af Drotningens Läkare Doctor *Carl*, då de åto tilsammans hos *Sven i Forsa* (***). Kan ock hända, at ingendera dertil bidragit, utan at detta ovanligt lysande lif utslocknat som andra, hvilket menigheten fållan kan tro: Ehuru det är, så dog *Sten Sture* i en gård (e) wid Jönköping d. 13 Dec. utan manlige Arfvingar: Hans Doter *Brigitta* war Nunna i Wadstena (f) och hans Fru *Ingeborg* (Tott) så nitisk i sin Tro, at hon altid i Fastan uptände 1555 wax-

A. C. 1503.

(*) Lit. salv. cond. R. Joh. pro. 100. Svec. d. Malmö. d. Mart. post. S. Egid. ir Lit. Sen. R. Dan. Åhus. d. Nat. M. r. 1503.

(**) A. Cranz. H. Dan. L. 6. c. 3. ap. Holb. L. c. p. 833.

(***) Chron. R. Had. p. 568.

(c) I Linköping gaf han då Wreta Kloster Skydsbref d. Jov. ante Sim. & Jud. 1503.
(d) Hon fick honom året derefter.
(e) Messenius kallar den *Skeslingerid.*
(f) Hon kom i Klostret a. 1485. och dog a. 1536. v. Diar. Wadst. p. 143. 183.

Digitized by Google

A.C.1503. waxlius i Gudstienſten til åminnelſe af ſå många *Chri-*
(*) Meſſ. T. 4. p. 62. *ſti* ſår (*). Man höll Riksföreſtåndarens dôd hemlig och *Hemming Gadd* lät i tyſthet föra hans Lik til Stockholm; men förut lade han i ſamma ſång en hans trogne tienare *Pehr Börjeſon*, ſom war honom lik och föregaf Herr *Stens* wanliga ögonſiuka. Imedlertid beramades en Riksdag i Stockholm wid början af
A.C.1504. året 1504, då detta dödsfall förſt kundgiordes: Riksens Herrar funno ingen närmare, wårdigare eller ſkickeligare, at upfylla den aflednes ſtålle, ån Marſken *Svante Nilsſon Sture*, en tapper, förnuftig och ädelſint Man, ſom wål några åhr förut råkade med Herr *Sten* i oſämja och dermed ſkaffade K. *Johan* Svenſka Kronan; men ſedermera båttre kunnig om Sveriges båſta war ſin Företrådares trogne wån til hans död, hvilket mycket befordrades af *Hemming Gadds* omſorg. *Svante* blef wald til Riksföreſtåndare d. 21. Jan. hvarmed han fick alla Sveriges Slott i händer, och d. 16. Febr. blef *Sten Sture* med prakt begrafven i Gripsholms Carthuſian-Kloſter, det han ſielf inſtiftat (g).

20. Cap.

(g) Hans ben fördes ſedan til Kiernbo-Kyrka i Södermanland och ſedan i K. Johan IIIts tid til Strengnäs, der de i Domkyrkan blefvo begrafne. Epitaph. St. Stur. ap. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 15.

Digitized by Google

20. Cap.

I.

PÅ Riksdagen beslöt man, at fortfara med kriget mot Dannemark, hvartil man lånte penningar af Stockholms-Stad (a) och andra orter: *Hemming Gadd*, wald Biskop i Linköping, afsårdades at belägra Kalmar och fick wäl in Staden; men icke Slottet: Dock inspärrade han det med all makt så wäl som ock Borkholm på Oland. Danska Hofvet war strax fårdigt med sina dagtingningar: Redan i Januarii månad hade det gifvit lejdebref för *Gadden* och tvenne Svenske Råds-Herrar til et Sammanträde i Halmstad (*), som icke wann fullbordan: Riksföreståndaren hade sådant icke afslagit: Han märkte emot sig hos sine landsmän den afvund, som altid följer wärde och lycka: Han behöfde ock ro til at stadga sin myndighet: Cancelleren Biskop *Mats* (Lilie) i Strengnäs A. C. 1504.

(*) Lit. Sen. R. Dan. Lund. d. Fab. & Sebast. 1504.

(a) Stockholm fick samma åhr invisning på Gestrikeland, at upbåra ränta för 3000 mark, dem Staden förstråckt, v. Lit. S. R. S. Stockh. d Sabb. ante S. Botolph, 1504.

Digitized by Google

A.C. 1504. Strengnäs och *Bengt Erikſon Ryning* (b) utlågos til Fullmäktige: Förſt fingo de Lejdebref från Dannemark, at infinna ſig med 20 perſoner i *Åbus* kort för Pingeſt (*); men ſedan flyttes öfverläggningarne til Köpenhamn (**), der man d. 18. Maj ingick följande öfverenskommelſe, ſom inom näſte *Botulphi* dag ſkulle kundgiöras: *Fri hand I och Stilleſtånd ſkulle wara mellan Riken til fiorton dagar för Midſommaren, a. 1505, då et Möte ſkulle hållas i Kalmar, hvars belägring nu imedlertid ſkulle uphåfvas:* Nils Gedde *ſkulle emottaga Kalmare-Slott i begge Rikens namn; men om näſta Sammankomſt dem icke förente, ſkulle Staden med Låhnet höra til Sverige och Slottet til Dannemark*: Nils Boſon (Grip, *Lagman i Öſtergötland, ſkulle hålla Borkholm begge Riken tilhanda, Gotland förblifva i ſamma ſtånd och* Knut Alfſons *Arfvingar få igen ſina gods i Norige* (***). Svenſke Rikesföreſtåndaren tänkte nu på intet annat, än at fåtta Riket i godt ſkick: Han reſte öfver til Åbo, der han bekräftade Raumo-Stads friheter och hade om den landsorten all omvårdnad, ſå at ock på en ny Riksdag i Stockholm d. 14. Oct. beſlöts, at bygga flera Kyrkor i Finland, der nu emellan dem war alt för lång wåg. Köpenhamns afhandling tänkte man i Sverige upriktigt hålla A.C. 1505. och man lagade ſig a. 1505. til det wånliga Möte i Kalmar; men man blef beſtört, at förnimma det Konungen i Dannemark utom aftal ſielf ditkommit med en ſtor krigsflotta: Ingen torde förtro ſig til en ſådan freds-

(*) Lit. R. Joh. Köpenh. d. annunc. b. Virg. it. Lit. Sen. R. Dan. Lund. fer. 4. in Paſch. 1504.

(**) Lit. ſalv. cond. R. Joh. & Sen. R. Dan. Köpenh. in vig. Phil. Jac. 1504.

(***) Transact. Hafn. d. S. Kr. Reg. 1504.

(b) Den Slåktens Stamfader; ägde *Philippa, Måns Grens* Doter.

Digitized by Google

fredshandel; ty infann sig ock ingen Svensk Fullmäktig, hvilket högeligen förbittrade Konungen, som såg sit uplåt misslyckas: Han hämmade härmen på Borgmästare och Råd samt några Invånare i Kalmar (*), dem han utan nåd lät halshugga, under förevändning, at de förrådt Staden åt de Svenske: Man kan deraf döma hvad öde Rikens Herrar föreståndt, om de på god tro lupit in i nätet. A. C. 1505. (*) L. Holb. D. H. T. 1. p. 833. cfr. p. 834.

2. *Johan* nögde sig ej med denna obilliga blodsutgiutelse: Han lät genom Dannemarks och Noriges Råd då i Kalmar förklara hela Svenska Rådet, i synnerhet *Svante Sture*, *Erik Johansson* (Wasa), *Sten Christersson* (Oxenstierna), *Trotte Månsson* til Eka, *Erik Tursson* (Bielke), *Åke Johansson* (Natt och Dag), *Tönnes Eriksson* (Tott), *Pehr Tursson* (Bielke) och framledne *Sten Stures* Arfvingar med alle deras vänner för Menedare och uproriske, som förvärkat gods, friher, åhra och Adelskap (**): Han lät ock med det samma döma til sig Svenska Kronan och Örebro med dess Lähn til sin Drotning som Morgongåfva. Man har sällan hört en så enstidig Dom; men *Johan* wärkställte den dock så mycket han förmådde: Han slog under sig alla Svenska gods, som lågo i Dannemark och Norige: Han skref alle Noriges inbyggare til, huru Sverige sig förbrutit, och förmante dem til hämd och krig (***); men det som sällsammast war, han lät Danska Rådet anhålla hos Kejsar *Maximilian* om bekräftelse på denne Dom, erkännandes således Romerska Rikets Domstol för sin Öfverrätt (†), och at han genom *Riks-Act* wille twinga Sverige til lydnad: Kejsaren, som ej kunde tro, at hans makt sträckte (**) Sent. Sen. R. Dano-Norv. Kalm. Kal. Jul. 1505. ap. Hvidf. p. 1053.

(***) Lit. R. Joh. Kalm. d. Visit. b. Virg. 1505.

(†) Lit. Sen. R. Dan. ad Imp. Max. Köpenh. d. Merc. post S. Dionys. 1505. ap Hvidf. p. 1057. &c.

Digitized by Google

A.C. 1505. ſig ſå långt, fann wål förmodeligen detta ſteg mycket
underligt och at det ingen wårkan hade i et främ-
(*) L. Holb. L. c. p. 835. mande rike (*); men wille dock nyttia tilfället
och på Churförſtens af Brandeburg föreſtållning göra
Daniſka Hofvet til wiljes: Han förelade Sveniſka Stån-
derne tvenne wilkor inom tre månader, antingen at
inſtålla ſig hos honom til anſvar, wid wite af *Riks-*
(**) cfr. J. Wild. H. Pragm. p. 57. *Act*, eller antaga *Johan* til Konung (**). Uten tvif-
vel märkte *Johan* ſtrax efter blodbadet i Kalmar, Do-
men öfver Sveniſka Rådet och denna orimliga anſök-
ning hos Kejſaren, at han förgådt ſig; ty han ſökte
åter dagtingningar med Sverige, utgifvandes åtſkilliga
Lejdebref, ſom dock icke på Sveniſka ſidan gillades:
Et gaf han för *Sten Turſon* (Bielke), *Nils Eſkilſon*
(Baner) och *Ture Jönsſon* (Ros) med 30 perſoner til
(***) Lit. R. Joh. Neſtved. d. Joh. decoll. 1505. et Samtal i Lund (***) och et annat för Biſkop *Vin-*
cenz (c) i Skara och flere af Sveniſka Rådet med 60
(†) Lit. R. Joh. Randerſ. d. Lun. poſt Feſt. omn. Sanct. 1505. perſoner til en Afhandling i Malmö tiugondedag Jul
näſtföljande (†): Han föreſlog åfven a. 1506. en
Sammankomſt i Malmö Midfaſte-Söndag, ſkickandes
A. C. 1506. lejde för Sveniſka Sändebud med 20. perſoner (††):
(††) Lit. Ejusd. d. Abramstorp. d. Scholaſt. virg. 1506. Han lät Prins *Chriſtian* göra det ſamma (†††) och
jemväl Daniſka Rådet i två ſärſkilta bref för 60 perſo-
(†††) Lit. Pr. Chriſt. Öfneſiö, d. Ven. poſt Purif. B. Virg. 1506. ner (*); men med alt detta wille han dock bibehålla
hvad han begynt och fortlåttia ſin oordentelige Rät-
tegång. Han uphitſade ock Påfvens Legat til Norden,
(*) Lit. Sen. R. Dan. Lund. d. Sabb. poſt Doroth. virg. & in oct. S. Innoc. 1506. Cardinalen *Jacobus Arborenſis*, en Spanior, lofvan-
des honom Linköpings-Stift, om han derifrån wille
drifva *Hemming Gadd*, en af de ifrigaſte Sveniſka Fri-
hetens

(c) En Nederländare från Middelhuſen (cfr. Lindenb. Chron. Roſtock. p. 170.): kallades eljeſt *Bellenack*. Han kom efter *Bryniolf* III. ſom war en *Gylta*.

Digitized by Google

hetens förfvarare; Cardinalen wågrade icke tilbudet, utan skref derom til *Julius* II, som förnyade den förra bandlysningen öfver *Gadden* (*) och pålade honom, at afstå til denne Utlänning sit Säte med all ränta och rättighet: Han befalte äfven Stiftets invånare, at erkänna Cardinalen för sin Biskop, och Herr *Svante* med Riddersskapet, at ej giöra *Gadden* bistånd (**): K. *Johan* lät denna Bulla förfvenska, bevitna och kundgiöra af Ärke-Biskop *Birger* i Lund (d) samt genom en annan Legat *Julianus Ragzensis* utsprida kring hela Sverige; men hvarken *Gadden* eller någon annan visade henne minsta hörsamhet. A.C. 1506. (*) v. supr c. 19. §. 24. (**) Bull. Jul. II. Rom. 13. Kal. Sept. 1506.

3. *Svante Sture* och Riksens Råd woro uptände af en ädel och billig ifver öfver Kejsarens stämning: De wärdade icke svara honom et ord (***), mycket mindre giöra honom redo för sina gerningar: Sverige, som från sin första linda warit et fritt, sielfmyndigt och aldrig undertwungit Rike, som följakteligen aldrig erkänt främmande Herskap, som långt ifrån at svikta för de gamle Romare bidrog til den Monarkiens förstöring (†), som stundom brakte Tyska Kejsaredömets förste grundvalar at båfva (††) och som äfven, oaktadt en widskiepelig wördnad för Roms myndighet, föraktade Andeliga stämningar, når de hade smak af utländsk Öfver-Rätt (†††), kunde omöjeligen erkänna *Maximilians* Domstol. Kejsaren fortfor likväl i sin okunnighet och utgaf wårkeligen denna sällsamma *Acts Förklaring* (e), som dömde de yp- (***) Mess. T. 4. p. 65. & Holb. L. c. (†) v. supr. P. I. c. 4. §. 16. c. 10. §. 1. 4. 5. 12. 17. &c. (††) cfr. supr. P. I. c. 15. §. 24. c. 16. §. 15. &c. c. 17. §. 4. &c. (†††) v. supr. c. 18. §. 26.

(d) Han kallade sig wid detta tilfälle *Primas Regni Sveciæ* & Apost. sed. Legatus.

(e) Slutet deraf är sådant: - - *So denunciren und verkun-*

Digitized by Google

A. C. 1506. perſte i Sverige med alle deras wånner Fredlöſe til lif
(*) Declar. Bann. Imp. d Grätz. d. 2. oct. 1506. ap. Hvidf. p. 1063. &c. cfr. Meſſ. T. 4. p. 65. och gods (*), hvarvid bör märkas, at åfven *Sten Sture* förklaras deruti för Fogelfri, faſtän han då warit död ſnart i tre åhr. I Sverige bemöttе man alt detta med ett tyſt förakt och fortfatte kriget mot Dannemark. *Johan* ſökte ſig biſtånd af Frankrike, Skotland, Brunſvik och Mekelburg; men hvad ſom måſt lyckades honom, war en underhandling med Hanſeſtäderne, dem han drog från Svenſka Förbundet ſå långt, at de ej allena afſade ſig all tilförſel i Sveriges hamnar medan kriget warade, utan ock åtogo ſig,
(**) Transact. Segeburg. init. Dec. 1505. & Ratif. Nykop. in Falſtr. 1507. at förmå detta Rike til undergifvenhet (**): De tilbödo ock Sverige ſin bemedling; men når de märkte ſig miſt alt förtroende, blef deras wänſkap med Dannemark icke långvarig; ty en ſå ſtor gren i deras handel ſom den Svenſke kunde de icke ombära. Imedlertid angrep nu *Svante Sture* K. *Johans* länder i ſtarkaſte wintren på alla ſidor:
(***) v. ſupr. c. 19. §. 26. *Åke Johanſon* (***) Höfvids-

den wir die obgemeldten Stein Sture, Schvante Nielſen, Erik Johanſen, Stein Chriſtenſen, Trotte Magnuſen, Erik Thureſen, Ago Hanſen, Foune Erichſen und Peter Thureſen als Sachwalter und alle ihre Helffer, Anhanger mit Einwohner im Königreich Schweden um die obbeſtimbte ihre offenbahre Miſshandlung und Verbrechen, deſs gemeldten Landfriedens Verachtung und Ungehorſam, in unſer und deſs heiligen Reichs-Acht und Aber-Acht und andre Peene in dem obbeſtimmten Landfrieden begriffen: Setzen ſie aus unſern und des heiligen Reichs Frieden in den Unfrieden, und erlauben ihr Leib und Güter männiglich, und erkennen auch darauf den vorgemeldten unſern Cammer-Procurator Fiſcal Exſecutorial und andre nothdürftige Briefe zu geben, wie ſich gebühret. Gegeben in unſern Stadt Grätz am andern Tage des Monaths Octobris anno 1506.

Digitized by Google

vidsman på Örebro (f) föll in i Halland, intog Laholm, fångade *Mauritz* (Gyllenstierna), den ortens Befallningsman, trängde sedan in i Skåne, härjade öfveralt och giorde stort byte, då jemväl Herr *Svante* och *Hemming Gadd* i början af året 1507. plundrade hela Blekingen, hvarmed ock *Lyckeby* lades i aska. A. C. 1506. A. C. 1507.

4. Efter detta Tåg mente Svenska Regeringen i stillhet någon tid få skiöta Rikets hemslaker (g): Man har af detta åhr en Rådets Dom i en Arfsak mellan tvenne Adelsmän *Lindorm Hansson* och *Peder Bengtsson*, som deruti är märkelig, at han upphäfver gamle Lagen, der han säger *slikt tage Bröders barn som Bröder och slikt Systers barn som Syster*; men ej widare: Hvaremot han stadgar *Medel-Lagen*, som tillägger de orden *alt in til femte man*, och dereftet skulle sedan dömas, så at *femte man* fick ärfva, *fastän någon af Syskonen lefde* (*). De Andeligg woro orsaken til all möjelig ändring i Arfdabalken, emedan han betog dem fria Testamenten och altid skulle *Medel-Lagen* wara deras mantel (**). *Svante Sture* wille med dem icke stötas: De hyste ännu sin egennyttige grundsats til Fäderneslandets fördärf, at upliföa de tre Rikens förbindelse, och ingen af dem war mer tiltagen, ån *Otto* (Svinhufvud), Biskop i Westerås, Romerska Hofvets Skattmästare: Åt winna denne Prelat, tildömde man honom Tionden af hela Bergslagen (***), fastän hans inkomster dessutan

(*) Resol. & Sent. S. R.-S. Stockh. in mod. Martin. 1507. ap. Had. ad LL. prov. p. 71.
(**) v. supr. c. 17. §. 5.
(***) Lit. Sen. R. S. Stockh. d. Ven. post S. Martin. 1507.

(f) Han ägde *Ingeborg Grip* och skref sig til Åkerö och Gökholm: Kallades i sin tid *Flagellum Daniæ*.

(g) I *Svartetorps* Prästegård wid Jönköping d. 2. Febr. bekräftade Herr *Svante* Skenninge-Klosters Friheter.

Digitized by Google

1507. tan woro nog tilräckeliga (h); men ingenting ändrade hos honom den kärlek, som då mäst alle Präster buro til Kalmare-Förening: Han hade altid hemliga stämplingar wid Danska Hofvet, hvaruti äfven flere hans Medbröder af Rådet, *Sturens* afvundsmän, woro delaktige: Man tog nu anledning af den plåga Riket kände i detta krig af Danske Kapare, som hade sina näften på Gotland och oroade Sveriges handel i Östersiön: Det skiedde med de Lybskes tillåtelse och under betäckning af en stor Dansk Flotta, som war förstärkt af 4 Skotska krigsskiepp (i), dem K. *Jacob* skickat sin Morbroder til hielp: I anseende dertil wille man nu för alting förlika sig med Konungen i Dannemark: En Herredag beramades i Westerås d. 13. Febr. a. 1508. (*): Man beslöt, at skicka Biskop *Otto* och Riksrådet *Erik Arvidson Trolle* (k) til en Sammankomst wid Midfastan i Köpenhamn, dit K. *Johan* gifvit dem lejdebref (**) och hvartil Svenska Rådet en månad derefter i Wadstena försedde dem med sin Fullmakt (***).

A. C. 1508.
(*) Mess T. 4. p. 66.
(**) Lit. R. Joh. Malmö. d. Jov. post Conversi. S. Paul. 1505.
(***) Mand. S. R. S. Wadst. d. S. Gertr. 1508.

5. Denna tid war åter ymnig på fruktlösa dagtingningar och man kom til et Möte blott för at utsätta et annat (†): I Köpenhamn utsättade begge sidors Fullmäk-

(†) cfr. Holb. l. c. p. 838.

(h) Westerås-Biskopar ägde äfven *Husbaga-Slott* i Dalarne, som blifvit upbygdt i Drotning *Margaretas* tid, då hon hade den orten til Lifgeding, cfr. A. O. Rhyz. Sv. G. Mun.

(i) *Anders Bartum*, en Skotsk fribytare, war ryktbar i detta krig.

(k) Han skref sig til *Ekholm* och *Lagnö*, ägandes 1. *Ingeborg Tott*, med hvilken han åflade Ärke-Biskop *Gustaf Trolle*, 2. *Karin Gyllenstierna*.

Digitized by Google

måktige, at en Sammankomst skulle skie i *Nya-Warberg* (l) nästkommande S. *Bothophi* dag mellan tolf Sveriges och tolf Dannemarks och Noriges Råd: Så skulle ock wara Fred mellan Riken til 8 dagar efter midsommar och Kalmar med Borkholm och Öland imedlertid i K. Johans händer (*). Til Warberg fingo de Svenske utskickade lejdebref för 700 personer (**): De blefvo så smickrade, de woro ock sielfve så Danskt sinnade, at de gingo långt öfver sin Fullmakt: Fred och fri handel skulle wara emellan Riken til nästa Mårtensmässa och Kalmar med Borkholm i Dansk wård, under hvilken tid Biskop *Otto*, *Erik Trolle* och deras wänner skulle arbeta för *Johan*, at han åter blef intagen, eller ock, at hans Son, medan Fadren lefde, blef erkånd för Konung i Sverige: Kunde det ej skie, wille *Johan* wara nögd med en Summa penningar åhrligen i sin lifstid, hvarom widare skulle handlas i Malmö, der sex Rikens Råd på hvardera sidan skulle råkas nästa Michelsmässa (***) och dit de Svenske nu fingo lejdebref för 200 personer (†): Dessa farliga och odrägeliga wilkor kunde icke behaga *Svante Sture*: Han ogillade det tilämnade Mötet i Malmö, at det ej wårkstältes; men icke dess mindre fortfor *Johan* med några Svenske Prelater i sin afsikt: Danska Rådet gaf åter et lejdebref för Svenske Fullmäktige til Köpenhamn S. *Catharinæ* dag med 60 personer (††): Når det ej lät sig giöra, hade Konungen A. C. 1508.

(*) Transact. Hafn. d. Lun. post Dom. Palm. 1508. ap. Had. ad Chron. R. p. 405.

(**) Had. ad Chron. R. L. c.

(***) Transact. Warb. d. Ven. post Petr. Paul. 1508. ap. Had. L. c. p. 411.

(†) Lit. salv. Cond. Ny-Warb. in Vig. Vis. Mar. 1508.

(††) Lit. Sen. R. Dan. Lund. post S. Calixt. 1508.

(l) Den Staden har tre gånger blifvit flyttad närmer åt hafvet, först från *äldsta Köpstaden* til *Gamleby*, sedan åt *Nyby*, der hon nu låg, och åntteligen a. 1600. närmare til Slottet; men efter en stor brand a. 1666. bygdes hon något längre derifrån, der hon nu står.

Digitized by Google

A. C. 1509. gen i Danmark et Samtal med Biskop *Otto* och *Erik Trolle* i Helsingborg strax efter Nyåret 1509.: Det beslöts, at ingen fri handel skulle wara mellan Riken; men dock en wapnahvila til Midsommaren, då sex af Svenska Rådet skulle komma til Malmö, at afgiöra ettdera af de tre wilkoren, antingen at erkänna *Johan* eller hans Son eller ock utfästa en årlig Summa (*) och dertil gaf *Johan* sit löfdebref för 300 personer (**). Åtminstone hade Svenska Regeringen förmodat Gotland, Oland och Kalmar tilbaka mot sistora offer, dem Danska Hofvet liksom pockande påstod; men dertil war intet tekn: Ty blef ock ingenting af detta föreslagna Sammanträde. *Svante Sture*, fastän öfvergifven af alle de Andelige, undantagande den bandlyste *Henning Gödd* (***), som ömade Rikets tilstånd (m), hade dock en god del af Adelen på sin sida (n) och bröd sine fiender hufvudet: Han gjorde åfven deruti et mästerstycke, at han drog Hanse-Städerne från Danska Förbundet och til så nära wänskap med Sverige, at de skickade honom 18. Skiepp med salt, kläde, krut, gevär och andra förnödenheter: I wågen plundrade de Bornholm och Gotland, der de miste et fartyg; men de andra kommo lyckeligen fram; I återfärden förlorade de likväl i sjönöd 5 Skiepp med 500 man (†).

(*) Convent. Helsingb. Dom. post Epiph. D. 1509.

(**) Lit. R. Joh. Helsingb. d. Marcell. 1509.

(***) v. supr. §. 2.

(†) Mess. T. 4. p. 67. cfr. Holb. L. c. p. 840.

6. Dan-

(m) Han skref til Abbedissan i Wadstena (d. Rönö d. 1. Maj 1509.) och bad Klostret wänta til bättre tider med dess fordran af 500 Ducater, som Kronan lånt &c.

(n) I Westerås (d. Lun. ante S. Paul. 1509.) gaf han Sköldebref åt *Otto Nilsson* (Hålthufvud) och frälse på de gårdar han fådt med sin Hustru *Karin Gustafsdotter*.

Digitized by Google

6. Danska Hofvet och dess wänner i Sverige hade wäl ånteligen utwärkat et Möte i Köpenhamn i Augusti, at afgiöra Warbergska och Helsingborgska Beslut, hvartil *Johan* och haus Råd dem lejdat med 100 personer (*): Biskop *Otto* i Westerås, Doctor *Hans Brask*, Probst i Linköping, Mäster *Henrik Wenner*, Probst i Åbo, *Erik Trolle*, *Pehr Turson* och *Nils Eskilson*, Riddare och Rikens Råd, kommo wäl med *Johan* öfwerens, at Sverige åhrligen skulle gifva honom 12000 Stockholmska mark i silfver, koppar, järn och penningar, gängse mynt (o), samt hans Drotning 1000 mark, til dess et Möte kunde hållas i Stockholms-Skiären näste Midsommar, at antaga honom eller hans Son til Svea-Konung: Kunde det ej skie, skulle det på båda sidor kundgiöras innan Jul, och Kalmar med Borkholm och Oland imedlertid höra til Dannemark (**): Men alt detta kullkastades af *Svante Sture* waksamhet: Han sammankallade Ständerne i Mars-månad a. 1510, dels til Westerås och dels til Stockholm, wisandes dem hurudan Öfwerhet de hade at wänta i K. *Johan*, som nu genom en sin utskickade Mäster *David* åter upwicklade Rysslen til krig emot Sverige (***): Dervid tystnade de Andelige: Dertil kom ock *Hemming Gadds* wältalighet, som så utmålade Danska oket, at Ständerne det anfägo med en billig fasan: De beslöto då enhälleligen, at draga wårjan och icke öfwerlefva sit Fäderneslands frihet (†): Redan för Påsk hade Wästgötarne under *Ture Jönsson* förbundit sig mot alt hvad Danskt war

A. C. 1509.

(*) Lit. R. Joh. Köpenh. in Vig. Petr. Paul. it. Sen. R. Dan. d. Petr. Paul. 1509.

(**) Recess. Köpenh. d. Ven. post Assumt. B. Virg. 1509. A. C. 1510.

(***) Mess. T. 4. p. 68.

(†) Confœd. Ord. Svec. Arof. ap. Hvidf. p. 1074.

(o) Hwar låst järn räknad til 32. mark örtug, 1. skieppund koppar til 21 mark och hwar lödig mark til 13. mark örtug.

Digitized by Google

A. C. 1510. och detta efterdöme följdes af alla landsorter. Til Lybeck affärdades *Hemming Gadd*, *Sten Sture*, Herr *Svantes* Son, *Sten Christerſon* (Oxenſtierna), *Nils Boſon* (Grip), *Åke Jöranſon* (Tott) och *Holger Carlſon* (Gere), Riddare och Rikets Råd, at ingå med de Wendiſka Städer en närmare förbindelſe, hvilken ock wann ſin fullbordan på Larsmäſsedagen, i kraft hvaraf, Sverige ſkulle angripa Dannemark til lands och Städerne til ſiös: Man lagade ſig derföre til på begge ſidor och krigselden utbloſsade med all iver: Lybeckarne härjade och brände på de Danſka öyar: De uphrakte 13 ſkiepp i Öreſund och tvingade Hertig *Fredrik* af Holſten, at icke blanda ſig i detta krig, ſin Broder til undſättning. *Johan* klagade för hela Romerſka Riket, ſå wäl ſom ock för Konungarne i Frankrike, Engeland och Skottland; men ingen biſtod honom, om icke den ſidſte, ſom dock derigenom mente winna hans hielp tilbaka mot Engeland (*). Hanſe-Städerne utwärkade deremot Kejſarens förbud til alle Tyſke Förſtar, at ej göra Konungen biſtånd, hvaraf man ſkulle tro, at *Maximilian* antingen glömt ſin *Acts-förklaring* mot Sverige (**), eller ock, at han wille böttra et ſådant felſteg.

(*) cfr. Holb. L. c. p. 846.

(**) v. ſupr. §. 3.

7. Svenſke Riksföreſtåndaren efterſatte icke förbunds-plikten på ſin ſida: Han belägrade Kalmar och Borkholm, han lånte af Lybeck til krigets fortſättning 3764. mark, ſom ſedan riktigt betaltes, och han ſkickade den ſtridsmanlige *Åke Johanſon* (***) in i Halland med 700 ryttare: Denne ödelade landet hvar han framfor och bröt in i Skåne; men hade den olyckan, at han trodde en förrädiſk Spejare *Laſſe Froſt*.

(***) v. ſupr. c. 19. §. 26.

Digitized by Google

Frost, som warit i hans tienst och kommit derutur med omiune: Han lackades in i et trångt pass, kalladt *Fantehål*, der *Tyge Krabbe*, Befallningsman på Helsingborg, stod för honom med några hundrade Skåningar: *Åke* blef sielf ihiälslagen tillika med *Brynte Börjesson* (Liliehök), *Marqvard Gullsmed* från Skara och större delen af folket: De öfrige fördes i Triumf til Köpenhamn jemte 3. Svenska fahnor, dem *Krabben* sielf bar in i *Wår-Frue*-Kyrka, efterfölgd af Konungen och hela Hofvet; men hans Fru *Anna Rosencrans* (p) förbarmade sig öfver *Åkes* lik och lät begrafva det med anständig heder i Helsingborg (*): Sverige miste mycket med en så tapper man, hvartill och andra missöden stötte, i det Danska Flottan 24 segel stark giorde på kusterne stor skada: Dess Ammiral *Severin Norby* upbrände Åbo, skötsel de Åland, intog Castelholm och bortförde *Sten Turesson* (Bielke) med hans Fru (q) i fångenskap. Til at upprätta alt detta, war *Svante Sture* så lycklig, at han genom sin utskickade *Tönnes Eriksson* (Tott) sönderslet de Danska samplingar i Nögården och giorde en Fred med Ryssland på sextio åhr (**): Dermed fick han friare luft: Nio stora Svenska Skiepp, förente med 26 Lybska, satte skräck i de Danska öja, der de giorde rikt byte: Först i September intogs Kalmare-Slott af Svenske Anföraren *Sten Christerson* och d. 25. Nov. måste Borkholm gifva sig til *Erik Abrahamson* (Lejonhufvud); sedan 12. Lybska Skiepp bortdrifvit 8 Danska,

A. C. 1510.

(*) Chron. R. Had. p. 573.

(**) Mess. T. 4. p 69.

(p) Hon hade slägt i Sverige på Modrens wägnar, som war *Brita Tott* i Hammarstad, hvilken agt *Ingevalle Nilsson* (Grip) innan hon fick *Nils Rosencrans*.

(q) *Anna Bengtsdoter* (Sparre) af Engsö och Hiulstad.

Digitized by Google

A. C. 1510. ska, som welat förse Slottet med lifsmedel. Under dessa krigsbuller hade likväl *S. Ingrid* blifvid skrinlagd i Skenninge d. 30. Julii med stor högtid och plägning (*), så at man delte sin tid emellan widskepelser och blodsutgiutelser. Prins *Christian* af Dannemark giorde wid wintrens början et häftigt, men fåfängt infall i Wästergötland: *Sturen* förföljde honom genom Halland in i Skåne, der han upbrände *Wå* wid Christianstad och åtskilliga orter, til at hämnas *Åke Johans*-(*) Chron. Rythm. Rad. p. 573.

(**) Mess. T. 4. p. 70. *fons* fall (**). Sådana öhyggeligheter mellan krigande Makter hedra icke mennifkliga Slägtet; men kunna icke förbigås i en Historia. Holländarne, med hvilka K. *Johan* sig förbundit, skickade til Österssön 200

A. C. 1511. fartyg om wåhren a. 1511: Danska skieppen slogo sig til dem i Sundet, hvarpå de skånska Rostockska och Stralsundska kusterne: De årnade Öland det samma; men derifrån blefvo de drefne af de Svenske och Lybske: Änteligen kom det mellan bägge Hufvudflottarne til en blodig drabbning under Bornholm d. 9. Aug: Begge slogos med lika tapperhet tildess natten dem åtskilde; men wid Danzig eröfrade Lybeckarne 60 Holländske lastdragare: Fienden wille dem återtaga och det kom til et nytt Siöslag; men sedan Danska Ammiral-skieppet *Ängelen* (r) blifvit skadadt, satte sig förvirringen och nederlaget på den sidan, så at de Lybske behöllo sit byte (s). Dese Köpmän woro likväl icke dess upriktigare mot sine Bundsförvanter: De föreslogo

(r) Det war af 400 läster och fördes af *Jöns Holgerson* (Ulfstand).

(s) En Lybsk Fribytare *Conrad Kynning* war i detta krig ej mindre ryktbar, än *Bartum*: Han upbrakte a. 1511. til Lybeck öfver 40 fartyg.

Digitized by Google

reflogo *Johan*, Sverige oveterligen, i Flensburg d. 22. Nov. en enſidig Fred, ſom året derefter fullborda-des. A. C. 1511.

8. Af denna Hanſeſtädernas trolöshet hade Sverige en dryg kånning: Det måtte återkalla från Norige de troppar, ſom der giort infall, hvilket ej ſkedde utan ſkada och manſpillan; men en långt ſtörre olycka war Riksföreſtåndarens *Svante Sture*s död, ſom timade d. 2. Jan. a. 1512. i Weſterås, der han ock blef begrafven och der hans mynt åro ſlagne, alla med en eller tre Kronor och hans ſtamvapn (Natt och Dag) jemte S. *Eriks* och Stadens namn (*). Rikſens Herrar ſamlades i haſt til Arboga d. 19. Jan. at wålja honom en Efterträdare: Meningarne woro delte mellan tvenne, Riksrådet *Erik Trolle* (**), en elſeſt wålförtient Man; men alt för god Danſk i då warande omſtåndigheter, och den nu afledne Riksföreſtåndarens Son *Sten Sture* (t), ſom war begåfvad med alla det åmbetet wårdiga egenſkaper: Han war både tapper och fredſam: Han liknade ſine Föregrådare i förſtånd och hade ſå mildt ſinne, at han ofta i ungdomen för ſin Fader giorde knåfall, til at lindra och hielpa någon nödlidande (***): Man kunde likwål icke den gången om wahlet komma öfverens: Prelaterne woro för *Trollen* och ſtörre delen af Adelen för *Sturen*; men ſå utſattes dock en ny Herredag til Eriksmåſſan i Upſala: Imedlertid tånkte Danſka Hofvet raga ſina mått: *Johan* hade åſtundat et Möte i Halmſtad til Kynnelsmåſſan, hvartil han och hans Råd kort för Jul gifvit Lejdebref för tolf Svenſka Sånde-

(*) E. Brenn. Theſaur. Num. Tab. 8.

(**) v. ſupr. §. 5.

(***) Joh. Magn. H. Sv. p. 779.

 bud

(t) Hans Moder war *Hiana*, *Erengiſle Carlſon Geddas* Doter til Geddeholm.

Digitized by Google

A. C. 1512. bud med 100 personer (*); men *Svante Stures* död hade kommit emellan: Nu öpnades en annan Skådeplats: Hanseståderne, som i Malmö d. 23. Apr. lade sidsta handen til sin Fred med Dannemark, begrepo wäl Sverige deruti (u); men icke med bättre wilkor, än at en Sammankomst mellan begge Rikens Fullmäktige skulle ske i Köpenhamn til Midsommaren nästa åhr och der afgiöras, antingen de Svenske åhrligen skulle betala 1000 mark Stockholmske (**) eller ock antaga *Johan* eller hans Son til Konung (***). Detta war en ny styrka för de Svenske Andelige, som drogo månge af de ypperste werldslige på sin sida; Herremötet i Upsala gick för sig d. 18. Maj; men med stor oenighet; *Trolles* wänner samlade sig på Torget; men *Sturens* til större antal på Mora äng, der de utkårade honom til Riksföreståndare: Sådant wille dock de skilgaktige icke utan förbehåll erkänna: Ärke-Biskop *Jacob* med Biskoparne *Vincenz* i Skara, *Mathias* i Strengnäs och *Otto* i Westerås, *Hans Brask*, Dom-Probst i Linköping, *Jörgen Nilsson*, Ärke-Diekn i Strengnäs, Riddarne *Knut Eskilson*, *Sten Turson*, *Erik Trolle*, *Nils Boson*, *Ture Jönsson*, *Holger Carlson* och Wäpnarne *Nils Eskilson*, *Bengt Arendtson*, *Johan Arendtson*, *Bengt Abiörnson*, *Johan Jönsson*, *Axel Matson* och *Henrik Erlandson*, alle Riksens Råd, förbundo sig i Stockholm d. 30. Junii, at förfäkta med lif och gods den nyssnämde Malmö-Fredshandel af d. 23. Apr. (†): Til samma

(*) Lit. R. Joh. Halsnäs in vig. S. Thom & Lit. Sen. R. Dan. Lund. d. S. Thom. Cant. 1511. ap. Had. ad Chron R. p. 423.

(**) cfr. supr. §. 6.

(***) Transact. Malm. d. S. Georg. 1512. cfr. Had. ad C R. p 424.

(†) Confœd. Sen. R. S. Stochk. d. Commemorat. S. Pauli. 1512.

(u) Detta är den Malmö-Recess, som Hadorph (ad Chron. R. p. 424.) säjer sig ej igenfinna, hvilket deraf kommer, at åhrtalet är felaktigt, neml. 1511. i ställe för 1512.

samma förbindelse trädde åfven Biskoparne *Ingemar* i Wexiö och *Arvid* i Åbo med *Christer Bengtson*, *Clas Henrikson*, *Axel Posse*, *Nils Classon* och *Lindorm Biörnson*, Wäpnare och Riksens Råd (*), så at alt lagade sig åter til inbördes buller. A.C. 1512.

(*) Access. 7. Sen. Stockh. fer. 5. infr. oct. Vis. Mar. ap. Had. L. c. p. 427.

9. *Sten Sture* behöfde all sin försiktighet, at skingra denna sammangaddning: Han hopkallade Riksens Stånder til Stockholm, der han på Slottet d. 23. Julii emottog dem som Riksföreståndare (**): Alle woro med honom nögde, undantagande de Andelige, Kalmare-Förenings Patroner, och några deras anhängare: Biskop *Mathias* i Strengnäs stälte han dock tilfreds med et Gåfvobref på en Eld i Salbergs-grufva (***): Han gaf Wadstena-Kloster Skydsbref (†) och sökte winna de missnögde på alt sätt; men i öfrigt woro Prelaterne svårare at stilla, än Dominicanerne i Stockholm, hvilka liksom i täfling med *Tattare* och *Sioner*, som då förvillade folket, nu i början af September spådde i sina predikningar om ytterste Domen, utlåttande dag och tima, så at många förskräcktes och togo på högder och fält kring Staden sina fåfänga undflykter. Rom war åfven i rörelse: *Julius* II. hade ej allenast förordnat Domare öfver *Hemming Gadd* och flere *Sturens* wänner (††) i en enskylt Rättegång (x), utan wille ock med myndighet regera hela Norden: Han giorde Biskop *Anders* i Opslo til upbördsman af S. *Pehrs*

(**) Mess. T. 4. p. 72.

(***) Lit. Don. St. Stur. Stockh. d. 25. Jul. 1512.

(†) Lit. prot. S. Stur. d. Jov. post Assumt. B. Virg. 1512.

(††) Lit. Jul. II. Rom. 4. Kal. Jul. 1512.

(x) *Gadden* och flere skulle hafva inkräktat sig gods af Fru *Anna* til Winstorp, *Erik Erikson* (Gyllenstiernas) änka, och hennes barn: Domarne woro Biskoparne i Strengnäs och Westerås samt Dom-Probsten i Linköping; men huru domen blef, är mig obekant.

Digitized by Google

A. C. 1512. S. *Pehrs Skatt*, åfven i Sverige, med antydan, at penningarne ſkulle inſättas i Lybecks *Banco* och derifrån genom handlande ſkaffas öfver Alperne (*), hvaraf ſes, at wexel-beqvämligheten har kan hånda at tacka Roms girighet för ſin förſta befordring: Påfven wille jemväl beſtyra om Svenſka Kronan eller åtminſtone bland de Nordiſka Makter befalla Fred, hvartil han fullmäktigade *Lage Urne*, Biſkop i Roſkild (**); men i detta förſlag ſkiedde en ſtor åndring genom K. *Johans* död i Ålborg d. 21. Febr. a. 1513. Denne Konung berömmes af de Danſke för ſin fromhet; men når man betraktar ej allena Kalmare-blodbad (***) och hvad han årnat *Sten Sture*, utan ock en och annan hårdhet i ſielfva Dannenark, ſå lår man finna, at hans Moder icke ſå aldeles utan orſak mindre ålſkade honom, ån ſin andre Son (†), hålſt ſom en yrſel eller melancholie honom ſtundom påkom, hvarunder han icke rådde ſig ſielf (††): Riks-Hofmåſtaren *Påvel Laxman*, en af de rikaſte Danſke Herrar (y), blef med hans hemliga ſamråd mördad af tvenne Adelsmän (z) på *Högbro* i Köpenhamn och hans gods dömda under Kronan, man wet ej hvarföre (†††): En Skattmåſtare eller Vice-Cantzler *Andreas* låt han ock utan ſkiäl uphånga (*). Eljeſt hade han rykte af, Gudsfruktan

(*) Bull. Jul. II. Rom. d. 2. Jan. 1513.

(**) Mand. Jul. II. Rom. d. 18. Jan. 1513.

A. C. 1513.

(***) v. ſupr. §. 1.

(†) cfr. Holb. D. H. T. 1. p. 740.

(††) Roſefont. in vit. Joh. ap. Holb. L. c. p. 838.

(†††) Manuſcr. Skibyenſ. ap. Holb. L. c. p. 825.

(*) cfr. Holb. L. c. p. 827.

(y) Förutan ſå många gods i Dannemark, ägde han *Wallen* i Halland, *Agerup* i Skåne, *Sylvisborg* i pant för 1300 mark och *Göingeholm* för 900 &c.

(z) *Ebbe Strangeſon* och *Biörn Anderſon*: När de d. 22. Jun. a. 1502. mördade honom med knifvar och kaſtade honom af broen i ſiöen, ſade de: *Du heter Laxman, löp nu i watnet ſom en lax.*

Digitized by Google

tan (a). Hans Helgon war S. *Franciscus*, af hvilkens Orden han inråttade Kloster i Malmö och Halmstad, gifvandes hans namn åt sin Son, som dog i sina bästa år. Den äldre, *Christiern*, blef nu hans Efterträdare (b). Denne Prius, som i hårdt sinne wida öfvergick sin Fader, hade, för det han låtit fängsla och illa medfara Biskop *Carl* i Hammar, fallit i Kyrkans band; men war a. 1512. derifrån lösad af Påfvens Legat *Lazarus Grazius*. Nu wille äfven Rom hielpa honom til Svenske Thronen. *Leo* X, som detta år stigit på *Petri* Stol, befalte ej allena Prelaterne i Upsala, Skara och Strengnäs rannsaka öfver en föregifven skada, som *Sten Sture* d. Arfvingar giort Linköpings (c) Capitel (*), utan hotade äfven följande året Riksföreståndaren med Förbannelsens åskedunder, om han ej lämnade Örebro med dess Län åt Danska Anke-Drotningen *Christina* (**). A. C. 1513.

(*) Lit. Leon. X. Rom 10. Kal. Jul. 1513.

(**) Bull. Leon. X. Rom. d. 5. Maj. 1514.

10. Kort efter *Johans* död war Danska Rådet färdigt med sina lejdebref för de Svenske Fullmäktige med

(a) Fastän han icke hatade åtkog, utgaf han i Danmark en Förordning, at Skökior skulle bära hufvor af två slags färgor. v. Holb. L. c. p. 814.

(b) Hans upfostran war sådan, at hans Fader satte honom hos en Scholemästare i Köpenhamn, lät honom gå i en almån Borgare-Schola och betalte hvar wecka för hans kost (Holb. L. c. p. 851.). På samma sätt blefvo hans Fader och flera Kungeliga barn den tiden upfödde.

(c) *Leo* X. bekräftade förra gräns-skilnaden mellan Linköpings och Wexiö-Stift til det förras förmån (d. Rom. d. 25. Aug. 1513, ib. d. 1. Maj. 1514.). Wid Linköping war detta år en fasélig Orcan, som kullkastade hus och träd, cfr. J. S. Ryding, diss. de Link.

Digitized by Google

A. C. 1513. 300 perſoner til det beramade Sammanträdet wid Mid-
(*) Lit. Sen. R. Dan. Lund. fer. 4. Paſch. & Köpenh. d. B. Wilh. 1513. ſommaren i Köpenhamn (*), dit Konung *Chriſtiern* ſammankallat Dannemarks och Noriges Råd: Biſkoparne *Mathias* i Strengnäs och *Otto* i Weſterås, *Erik Trolle*, *Ture Jönſſon*, *Pehr Turſon*, *Chriſter Beugtſon*, *Holger Carlſon*, *Johan Haraldſon* och *Bengt Abiörnſon*; alle Sveriges Råd, woro der med dem til öfverläggning; men för *Chriſtiern*, ſom redan icke mycket älſkades, något mindre nitiſke, än för hans Fader: Alt hvad de beſlöto, war et annat Möte på ſamma ſtälle och til ſamma dag näſta år, di en faſt afhandling ſkulle giöras under Hanſe-Städernes bemedling: Imedlertid ſkulle wara en almän Fred mellan Riken och ingen oroa handelen mellan Sverige och de Weſterländſka (d) Städer (**): *Sturens* afſikt war, at ſlita Svenſke köpenſkapen mer och mer ur de Lybſkes faggor. Denne Riksföreſtåndare wann de Svenſkes hiärtan; I en ſå Ariſtocratiſk Regering, der Herrarne låttare kunna hålla menigheten, än ſig ſielfve i tygelen (***), war han fogelig mot ſine wederlikar och huld mot de ringare: De wördade honom ſom en Konung, faſtän utom namnet, och älſkade honom ſom en Fader: Han kallade dem ſine *underſåtare* (†), och anſåg dem ſom ſina barn. En ſådan dygd hade nu öfver 20 år giort Föreſtåndare-Åmbetet hos Almogen ſå kårt ſom Danſka wåldet förhateligt. *Sturens* omſorger (e) ſträckte ſig til alla Rikets kanter: Han

(**) Transact. Köpenh. d. Div. Apoſt. 1513.

(***) cfr. Monteſq. de l'Eſprit des Loix. L. 3. c. 4.

(†) cfr. Lit. St. Stur. 1513. ap. J. Lohman. Arb. Kän. p. 167.

(d) London, Antverpen, Amſterdam, &c.

(e) I Sörköping lördagen efter Kynnelsmäſſan bekräftade han Stadens Privilegier och åfvenſå Skenninge-Klotters på *hvita Söndag* a. 1513.

Digitized by Google

Han for öfver til Finland (f) och förfåg det med nyttiga anſtalter: Han höll en Herredag i Wexiö a. 1514. (g) och giorde der en Stadga ſå wäl til landets upodling ſom Adelens förmån: *En ſtadd landbo ſkulle ej på ſex åhr öfvergifva hemmanet: På det ſiunde ſkulle han ſtådja ſig å nyo, om han det wille behålla: Af hvart marks-land borde han ſin Husbonde* 1 *tunna öl ſamt koſt och håſtfoder: Han ſkulle giöra* 8 *dagsvärken om åhret och en reſa inom landamärket: Af humle- och trågård ſkulle han gifva Husbonden hälften och böta* 3 *mark, om han ej lade humlegård: Bygnad ſkulle han åhrligen förbättra til* 1 *Svenſk mark och* 20 *famnars giärdsgård, hvilket alt i huſeſyn wid flyttningar ſkulle i akttagas* (*) A.C. 1514.

(*) Stat. Wex. 1514. ap. Had. ad LL. Prov. p. 72.

11. De Andelige ſågo ſin myndighet af en ſå waksam Riksföreſtåndare mycket förſvagas: Ehuru liten orſak de hade, at älſka den nye Konungen i Dannemark, låg dem likväl Kalmare-Förening om hiärtat. Ärke-Biſkop *Jacob*, ſom nu länge årnat draga ſig i ſtillhet (h), når han låg ſig i ålderdomen ingen ſtyrka mot Werldſliga Makten, gick in i Gripsholms-Carthuſian-Kloſter; men utſökte ſig förſt en eftertrådare, ſom hade eld och åhregirighet: Det war *Guſtaf Trolle*, den miſsnögde *Eriks* Son (**), ſom redan war i

(**) v. ſupr. §. 9. cfr. §. 4. in not.

(f) I Åbo (d. Lun. poſt S. Laur. 1513.) gaf han Domkyrkan bref på åtſkilliga hemman.

(g) Då gaf han jemväl Juleta-Kloſter Skydsbref d. Torshella 19:de dag Jul.

(h) Han hade giort en öfverſättning af Davids Pſaltare. *Nils Ragvaldſon*, Confeſſor i Wadſtena, ſom dog a. 1514, hade öfverſatt Joſua-Bok.

Digitized by Google

A.C. 1514. Rom, der han blifvit *Magister*, mycket hågad til hämd öfver sin Faders utslutning från högsta åhrestället; Den gamle listige *Jacob Ulfson* bedrog wid detta tilfälle *Sten Sture*: Han föreställte honom, at om *Trollen* blefve Ärke-Biskop, woro både Fader och Son tilfredsstälte och all inbördes oenighet dämpad: *Sturen* mente således i denne nye Prelat skaffa sig en ny wän, teknade hans wahl d. 3. Oct. lät tvenne Kaniker affärdas til Rom med stora summor och skref sielf til Påfven om hans bekräftelse; men mätte det snart nog ångra. K. *Christiern*, på hvilken Norska Kronan sattes i Opslo d. 29. Maj, wårdslösade ej allena det beslutna Mötet i Köpenhamn (*), så at det ej kunde skie, utan trädde ock i sina Fäderne-fotspor, at upvikla Ryssland til Sveriges betryck: Förbindelsen med det då ovanlige mäktiga Österrikiska Huset gaf honom et oinskränkt högmod: Hans giftermål, som redan i Fadrens lifstid war beslutit med *Isabella*, Kejsar *Carl den femtes* Syster (i), hvilken brakte honom 300000 gyllen i brudskatt, wann sin fullbordan i Köpenhamn (k) d. 12. Aug. a. 1515. (l): Derefter ställte

(*) v. supr. §. 10.

A.C. 1515.

(i) Afhandlingen skiedde i Linz genom Fullmäktige, Biskop *Godske von Ahlefeldt*, Riks-Hofmästaren *Mogens Göe* och *Albrekt Jepson*. Prinsessan blef sedan trolofvad i Brysel, då *Mogens Göe* stod i Konungens ställe.

(k) Norske Ärke-Biskopen *Erik Walkendorf* och några Danska Råd afhämtade Bruden i Nederland. Kejsaren förbehöll sig genom Ärke-Biskopen, at hans Svåger skulle öfvergifva sin Frilla, innan han trädde i Brudstol: Det lofvade ock *Christiern*; men höll det som alt annat. Frillan hette *Devika*; men han kallade henne sin *Columbula* och underhöll henne för Drotningens och hela Hofvets ögon.

(l) Konungens Farbroder Hertig *Fredrik* af Holsten war

Digitized by Google

ftälte han alle ſine affikter på Svenſke Thronen! Den A. C. 1515.
åhret tilförene åſido ſatta Sammankomſten ſkulle nu åter wårkſtållas: Biſkop *Otto* i Weſterås, *Chriſter Bengtſon* och *Bengt Abiörnſon*, Sveriges Råd, kommo i Köpenhamn öfverens med de Danſke och Norſke om et nytt Möte mellan ſex Rådsherrar på hvardera ſidan i Halmſtad wid Kynnelsmålsan a. 1517; at ſluta en evig Fred: Imedlertid ſkulle Malmö- och Köpenhamns Afhandlingar ſtå faſta och fångarne på båda ſidor lösgifvas, undantagande 24, för hvilka *Peder Ugerup* (m) fordrade löſen (*); men under ſådana (*) Transact. Köpenh. d. S. Olai 1515.
dagtingningar hyſte *Chriſtiern* ingenting mindre, än fredliga tankar: Ryſke Storförſten *Baſilius* lofvade honom d. 2. Aug. alt biſtånd och ſådant hade läkert koſtat mycket Svenſkt blod, om ej *Sten Sture* genom ſina Sändebud *Erik Turſon* (Bielke), Mäſter *Påvel*, Ärkediekn i Åbo, och *Clement Hågenſkiöld*, wunnit det nöjet, at bryta detta wårk och ſtadfäſta den ſextioåhra Freden mellan Sverige och Ryſsland (**). *Chriſtiern* höll ſig icke endaſt wid utrikes Makter: Han wiſte likſom flere hans Föregångare, at Sverige icke ſkulle ſviktade utan för ſina egna barn, genom ſin egen oenighet: Han paſsade på, at winna den nye Svenſke Ärke-Biſkopen, hvilken han ſkickat 400 mark til betalningshielp i Romerſke Cammaren (***). (**) Palmſchöld, Miſc. (***) Peringſk. Mon. Vill. p. 171.

med på Bröllopet: När han kom in i Salen, ſkall hans Canceller *Ditlow Reventlow* hafva ſagt: *Stån up i Danſke Min, at åbra Ehr tilkommande Konung*; En ſpådom, ſom ſedan ſannades.

(m) Höfvidsman på Warberg och nära befryndad i Sverige med *Leyonhufvuder*, *Kyningar* &c. Hans Fader war

Digitized by Google

A. C. 1517. 12. *Gustaf Trolle* fick ej allena Påfvens bekräftelse (n) utan ock aflösning i förtid från all den dom
(*) Bull. Leon. X. Rom. d. 25. Maj. 1515. honom kunde öfvergå, af hvem det wara måtte (*), så at i honom tilreddes et grymt wårktyg: Knapt hade han hunnit på hemvägen til Lybeck, förån *Christierns* hemliga Bud mötte honom med bref och förmaning til fiendskap mot *Sten Sture*: Han påmintes om Kalmare-Förenings nödvändighet och huru han endast derigenom kunde åga högsta myndigheten
(**) cfr. O. Cell. Hist. Gust. I. p. 15. i sit Fädernesland (**): Den åhregirige Prelaten förskrade Konungen om sin tilgifvenhet och reste til Sverige full med dödeligt gift mot dess Frihet; Han hade dock i Rom icke lärt konsten, at förställa sig: Då han borde resa genom Stockholm, der *Sturen* giort åtskillige hederlige anstalter til sin förmente wäns emottagande, tog han en annan wäg til Upsala, wärdandes icke en gång hälsa på sin Befordrare: Han lät ock strax med skryt märka sit förmätna upsåt, at fordra *Sturen* til ansvar för alt hvad *Erik Trolle* och den gamle Årke-Biskopen hade at klaga: Af den senare, som under en helig afljelse från alt werldsligt fägnade sig i hiertat öfver sin anläggnings lycka, *lät* han inviga sig i domkyrkan, hans gästebud blänkte af yppighet och hans Hof öktes af alt hvad som war misnögdt med Regeringen. Den fogelige Riksföreståndaren fann sig wara bedragen och den Danska Sammangaddningen åter uplifvad; men wille dock först med lämpa söka at bringa alt til rätta: Han skref til Årke-

Erik Pederson, Sveriges Råd och Befallningsman på Örebro, död a. 1457.

(n) Han skulle ock i sin lifstid få behålla den *Præposituram & Præbendam* han haft i Linköping.

Digitized by Google

Årke-Biſkopen et höfligt bref, kallade honom ſin *Fader* och bød honom til fadder åt ſin Son (o): Han giorde mer: Når brefvet ingen wårkan hade, reſte han ſielf til Upſala wid Diſtingstiden a. 1516, lyckönſkade Årke-Biſkopen och tilbød honom ſin wånſkap in för Altaret i Domkyrkan, der han mente, at all ſkrymtan och bitterhet borde uphöra; men *Trollen* nyttiade allenaſt det helgade rummet til at ſå mycket mer wiſa honom ſin plumpa fråckhet (*). *Sturen* reſte då ſtrax tilbaka: Fogelighéten har ſin medelwåg ſom annan Dygd och bör icke förfalla i flathet: Han kunde ej längre tåla et ſå groft förakt, utan fann nödigt, at näpſa den dierfve Prelaten: Förſt ſkref han til Påfven et klagobref: *Leo X.* hade wål hviftat blixten til *Sturens* bandlyſning (**); men wreden war någorlunda ſtillad: Han hade ſedermera a. 1515. ſkickat til Sverige en *Johan Heitmers de Zonvelben*, at upbåra *S. Pehrs penning* och tillika ſamla alla de böcker och ſkrifter, ſom kunde tiena Vaticanen (***), hvilket förmodeligen ej ſkedt utan wår Hiſtorias förluſt: Nu war han *Sturen* icke obenägen: Han förmante Årke-Biſkopen och hela Svenſka Präſterſkapet, at ej wåldſamligen upföra ſig mot werldſliga Regeringen, utan ſköta ſit åmbete med ſpakhet (†); men til at ſtyra en ſådan ſom *Guſtaf Trolle* fordrades kraftigare medel. A. C. 1515. A. C. 1516.

(*) Meſſ. T. 4. p. 75.

(**) v. ſupr. §. 9.

(***) Lit. Leon. X. ad ArchiEp. Upſ. pro Joh. Heitm. Cleric. Leodienſ. Rom. d. 1. Oct. 1515.

(†) Lit. Leon. X. ad ArchiEp. &c. Rom. d. 8. Jun. 1516.

13. Riksföreſtåndaren hopkallade Ståndterne til Söder-Telje i Julii månad och, ſom han hörde, at ſtora Krigsruſtningar giordes i Dannemark, ſkickade han imed-

(o) *Sten Sture* Fru war *Chriſtina* (Gyllenſtierna), en Doter af R. R. *Nils Eriksſon* til Foglevik och *Sigrid Eſkilsdoter* (Baner), ſom förut ägt *Måns Carlſon* til Eka, och war ſåledes K. *Guſtafs* Mormoder.

Digitized by Google

A.C. 1516. imedlertid sina Sändebud til Köpenhamn med förlåkran til Konungen, at Sverige war hågadt til all wänskap och åfven til sielfva Kalmare-Förening, så framt det en gång fingo röna, at han upfylte plikten på sin sida och återstälte de intagna orter (*). Derigenom tänkte han det åhret åtminstone blifva oanfäktad, hvilket ock lyckades: *Christiern* (p) wille afbida det i Halmstad beramade Mötet (**) til d. 2. Febr. nästa åhr och *Sturen* nyttiade strax detta anderum til at dämpa de inrikes oroligheter: *Gustaf Trolle* instämdes til Riksdagen i Telje, at aflägga sin Troheds-Ed; men wägrade det med spotskhet, instängde sig på sit Slott Ståket och öfverlade med sine wänner om tienliga mått, at fåttia *Christiern* på Svenske Thronen: *Sturen* märkte oråd, öfverrumplade Nyköpings Slott och tog der til fånga dess Innehafvare *Sten Christerson* (Oxenstierna, som dog i fängelset d. 15. Aug. och uppenbarade hela sammangaddningen: I anledning deraf tog Riksföreståndaren Stegeholm från *Peder Tursson* (Bielke), satte *Erik Trolle* i fängsligt förvar och belägrade hans Son Ärke-Biskopen på Ståket, som Hufvudman för hela oredan. Sielfva Fruntimret war invikladt i dessa stämplingar: *Sturens* egen Styfmoder *Märeta Ivarsdoter*, som war misstänkt för *Sten den äldres* död (***) och nu illa tilfreds, at hon ej fådt behålla så stor morgongåfva som hon påstådt, hade hemlig bref-växling med sin Fäderne-ort Dannemark

(*) Mess. T. 4. p. 75.

(**) v. supr. §. 11.

(***) v. supr. c. 19. §. 27.

(p) Denne Konung gaf sit bref (Köpenh. d. S. Severini 1516.) om Staden *Luntertuns* flyttning til *Engelholm*: Cantor i Lund skulle hafva samma rätt til Engelholms Kyrka som förut til *Luntertuns*.

Digitized by Google

mark (q) och förrådde et ſin Styffons fartyg, ſom wån- A. C. 1516.
tades från Lybeck med krigsförnödenheter: *Chriſtiern* låt taga det bort på redden af Travemynde (*) (*) Lit. Sen. R. Sv. ap. Had. ad
och bröt dermed ej allena wapnhvilan, utan ock den Chron. R. p.
tilämnade Sammankomſten i Halmſtad, dit Sverige 456.
ſåledes ej kunde ſkicka ſine Fullmäktige. Alle Rik-
ſens Herrar woro beſtörte öfver Fäderneslandets til-
ſtånd: Sielfve de Andelige ſå wäl i anſeende dertil ſom
til Påfvens förmaning (**) ſökte öfvertala Ärke-Biſko- (**) v. ſupr.
pen til billighet: Han låddes wäl icke wara genſträfvig; §. 12.
men blott för at deſs mer kunna bedraga, och fört-
for i ſin uproriſka dierſhet.

14. Kärleken til Friheten och Riksföreſtåndaren, hatet mot Daniſka oket och en ſkälig ifver mot Ärke-Biſkopens förmätenhet upeldade Ständerne på en Riks-
dag i Arboga d. 6. Jan. a. 1517. (r): Beſlutet war, at A. C. 1517.
de alle wille lefva och dö för ſit Fädernesland mot Konungen i Dannemark, den de aldeles förſakade, emedan han aldrig höll ord, bref eller dagtingningar: Skulle han med wäld biuda til at tränga ſig in, wil-
le de giöra honom endräktigt motſtånd: Ståkets be-
lägring borde ock för *Guſtaf Trolles* förräderi ſkull
med all makt fortſättas (***): man borde jämwäl för- (***) Decret.
ſäkra ſig om den gamle Ärke-Biſkop *Jacobs* perſon, Ord. R. Sv. Arb.
ſom nu war förd til Stockholm från Arnö, hvilket fer. 13. Nat. Chr. 1517. ap.
wid det tilfället ſkötlades och til en del upbrändes (†), Had. ad Chron.
Chriſtiern förbittrades högeligen öfver denna författ- R. p. 434. cfr. Meſſ. T. 4. p. 76.
(†) Manif. R.
Tttt ning: Chriſt. Stockh. d. Ven. ante S. Martin. 1520.

(q) Hennes Son af förſta giftet *Carl Knutſon* (Ros) war ock i Danſk tienſt.

(r) På den Riksdagen fingo Upſtäders Borgare lof at handla med främmande Köpmän i Sörköping &c.

Digitized by Google

A. C. 1517. ning: Han påminte sig en Påfvens förbannelse öfver *Sturen*, som ännu icke war wärkstäld (*): Han förmådde Ärke-Biskop *Birger* i Lund (s), at åter uptaga den gamla förlorade wärdigheten af *Sveriges Primat* och i kraft af detta Romerska dunder utkasta sielfve ålkeviggen: *Birger* lyste ock wärkeligen Svenske Riksföreståndaren och hela Rådet i Kyrkans Band, dels för det de uteslutit *Christiern* från Svenske Thronen, dels för det de giort Ärke-Biskopliga Myndigheten förnär (**), och denna oförnuftiga Skrifvelse kringspriddes i hela Sverige: Man kan wäl tänka, huru litet man brydde sig om en sådan bandlysning, och hvad blod hon giorde hos et fritt upretadt Folk: *Christiern* tänkte giöra henne så mycket kraftigare med et bref til Ständerne, upfyldt både med hot och smickran (***); men det war allenast at upslåkta elden: Kort derpå skickade han 4000 man siöledes til Sverige under *Joachim Trolle*, Ärke-Biskopens Farbroder, *Severin Norby* och *Carl Knutson* (Ros), at uphäfva Ståkets belägring: På detta Slott war nu *Gustaf Trolle* så hårdt inspärrad, at han begynte tänka på en dagtingan: Det war alt hvad *Sturen* åstundade: Hans Frände, den unge *Gustaf Eriksson* (Wasa), som ständigt följde honom och wid hans sida giorde en början til sina stora bedrifter, blef af den belägrade Prelaten fordrad til gisslan på Slottet, medan han sielf skulle komma til samtal i lägret; men *Trollen* war icke nu mer än eljest pålitelig: Sedan *Sturen* och några Riksens Råd wäntat nedan för wallen i två timar under et häftigt regn, kom Slotsfogden ut och berättade,

(*) v. supr. §. 9. & 12.

(**) Manif. Excommun. ArchiEp. Birg. Lund. in Vig. Pentec. 1517. ap. Mess. T. 4. p. 77.

(***) Lit. R. Christ. ad Ord. R. S. d. 2. Jul. 1517. ap. Mess. l. c.

(s) Denne war eljest en saktmodig Man, som tient sig up från ringa wilkor. v. supr. c. 19. §. 2. in not.

Digitized by Google

de, at hans Herre ännu icke på sex weckor kunde något besluta: Hemlige orsaken war, at han fådt en hastig tidning om Danska undsättningen: Strax derefter fick ock Riksföreståndaren weta, at densamma redan war i Skåren: Han förmante å nyo Ärke-Biskopen, at besinna sig; men då ingenting hos denna förmåtenhet kunde uträttas, ryckte han emot fienden: Han träffade honom wid *Dufvenäs*, en udde i sjön utan för Stockholm, der han landstigit, och angrep honom så tappert, at hela *Trollens* efterlängtade hopp föll ofverända: *Gustaf Eriksons* mandom bidrog icke litet til segren (*): De Danske, sedan de lämnat fältet med döde betäckt, flydde til hafs; men giorde i återvägen stor skada: De skådade ej allena Finske kusten, utan ock Öland, Söderköping, Wästervik och Stegeholm, det de aldeles afbrände (t). A. C. 1521.

(*) cfr. O. Celf. L. c. p. 47. 48.

15. Sveriges Ständer samlades til Stockholm d. 23. Nov. med nytt mod och ny alfvarsamhet mot den förrådiske Prelaten, som nu på lejd infann sig til ansvar; Han framträdde för dem med en förunderlig fräckhet: *Han erkände dem icke*, sade han, *för sine Domare: Han wille wisa sin oskuld inför den helige Fadren, som förtrodt honom både Andeliga och Werldsliga Svärdet, hvarmed han sökt bibe-*

(t) Rim-Krönikan (p. 582.) blandar ihop ej allena *Stegeholm* och *Stockholm*, utan ock detta Tåg med K. *Christierns* eget. Stegeholm råkade i brand af en hop wed utan för Slottet, den fienden antände: Slotslofven *Johan Arendson* (Ulf) til Sköholm skall i den olden hafva mist sin hustru: Han ägde *Agnes Knutsdoter* (Båt): om det war den, kan jag ej säja.

Digitized by Google

A. C. 1517. *hålla den trohet de ſvurit Danſka Huſet: Den woro ſnarare en förrådare, ſom förledt dem derifrån, och de borde finna, at de nu woro Slafvar under en giäſande yngling* (*). Riksföreſtåndaren behöfde ej förlägga detta öfverdåd: Ståndarne woro nog underrättade och nog brinnande: De beſlöto, *at* Guſtaf Trolle, *ſom mot ſit Fäderneſland fört afvog Skiöld, ſkulle ſom ovärdig ſättas från ämbetet, at Rom ſkulle anmodas om en Eftertrådare, at hans Slott Stäket ſkulle i grund förſtöras, at alle för en och en för alle ſkulle derföre ſvara och Almogen öfver alt wid förſta påkallan wara tilreds mot de Danſkes infall* (**). Detta ſkiedde ſå enhälligt, at icke en af *Trollens* wånner hade något deremot at påminna; Somlige tordes heller icke för ſine medbröder: Biſkop *Hans Braſk* i Linköping brukade en ſvikfull förſiktighet och ſtack en liten ſedel under ſit inſegel, hvarpå war ſkrifvit, at han dertil war tvungen; men *Trollen* ſielf war lika förhårdad: Han reſte åter til Stäket med bitterheten i hiärtat och en förmåten inbillning i hufvudet, at kunna förſvara ſig: Hans motſtånd wille dock ingenting låja mot ſå råttmåtiga och ſegrande wapn: Hans eget folk nödgade honom til upgift och *Sturen* hade ſtörſta möda, at rädda honom från ſine Soldaters ifver, ſom ſläckte ſin harm på Slottet, det de på befallning aldeles nedrefvo. Sveriges ſå kallade *Förſte* blef då inneſluten i Weſterås-Kloſter, at der åfven med utvärtes aga giöra bättring (***): Ämbetet måtte han aflåja ſig ſkrifteligen i Påfvens händer med Ed, at det aldrig återkräfva: Han ſkref ock d. 15. Jan. a. 1518 til Upſala-Capitel, at det borde undertekna et ſå ſamdräktigt Beſlut och wål-

(*) cfr O. Cell. l. c. p. 29. &c.

(**) Decret. Comit. Stockh. d. S. Cathar. 1517. ap. Had. ad Chron. R. p. 436. cfr. J. Wild. Hiſt. Pr. P. 454.

(***) Meſſ. T. 4. p. 79.

A. C. 1518.

ja

ja en ny Årke-Biskop; men alt detta kostade sedan A. C. 1518.
många Svenske måns blod. *Christiern*, förtörnad öfver sine Fältöfverstar och deras ofärd, wille sielf tvinga Sverige til lydnad: Han kom om sommaren för Stockholm med en wäl utrustad Flotta och mycket krigsfolk, som lägrade sig utan för Södermalm: *Sturen* försummade ingenting til Rikets säkerhet: Han kyndade sig med sine troppar från Sörmanland, i meining, at taga fienden i ryggen; men fann, at han redan dragit sig ur lägret i full slaktordning: Drabningen kiedde wid *Bränkyrkan* d. 22. Julii och *Gustaf Eriksson* förde Svenska Hufvudbaneret: De Danske blefvo dels nederhuggne (u), dels drifne på flykten til sina skiepp; och *Sturen* intågade segersam i Stockholm med 300 fångar (*). Genom detta nederlag war wäl *Christiern* ur stånd; at företaga något wiktigt; men wille dock hålla Stockholm åtminstone på siösidan inlutit: *Sturens* många utfall besvärade honom imedlertid til lands och watn: Han längtade wäl hem igen; men notwäder hindrade honom intil sena höstten: Då önskade han, at detta tåg warit ogiordt: Wintren tilstötte och brist på lifsmedel: Han flydde då til nedriga finnens wanliga råd, at hielpa sig med list, och föreslog en underhandling, den han aldrig ärnade hålla. Den dessinte *Sturen* wiste ej hvad det war at bedraga: Når Biskopen af Wiburg och flere Danske Herrar kommo til Staden och begärte en dagtingan, wille han ej allena sielf på Konungens anmodan mot borgen infinna sig på hans skiepp, utan skickade honom äfven i hans då warande trångmål et antal oxar och flera matva-

(*) Mess. T. 4. p. 80.

(u) *Christian Rönnov* blef på platsen och *Otto Stigson* skuten genom munnen.

A. C. 1518. ror (*): Han öfvervann honom således på alt sätt; men at sielf lämna sig i hans wåld på skieppet, derblef honom af Rådet betagit: Man förestälte honom *Christierns* trolöshet, huru litet han skulle akta sine egne gisslares lif, allenast han rådde om Sveriges Föreståndare, och huru grymt han nyligen förfarit med en af sine ansenligaste Män, *Törbiörn Oxe*, Slottsherre på Köpenhamn, den han låtit halshugga af misstanka för omgånge med sin Frilla *Dyvika*, hvilken dock redan war död (**). När Konungen märkte, at hans affikt i Stockholm utgrundades, tilböd han, at sielf komma in til Staden: Man utnämde derföre sex gisslare, *Hemming Gadd*, *Gustaf Eriksson*, *Lars* och *Jöran Siggesöner* (Sparrar), *Olof Ryning* och *Birger Nilsson* (Grip): De skulle wäxlas wid Kungshamn; men knapt woro de halfvägs förån *Tyke Krabbe* med et skiepp af 100. mans belättning affkar dem återförden: Winden fogade sig i det samma för *Christiern* och han, tvärt emot ord, affkied och alt folks rätt, förde dem med sig fångne til Dannemark: Der lämne wi nu *Gustaf Eriksson* til dess tiden kommer, at wisa denne Hiälte på et större fält.

(*) cfr. Hid. ad Chron. R. p. 467.

(**) cfr. Holb. D. H. T. 2. p. 24. &c.

16. Til Danska Hofvet war åhret förut anländt et Apostoliskt Sändebud *Johan Angelus Arcimboldus*, hvilken öfver hela Norden skulle sälja Syndernes förlåtelse: Af denne hade wäl *Christiern* emottagit en skänk af 1100 Renska gyllen för det han fritt skulle få mångla med aflat i Norden; men derhos sökt winna honom med stora löften, om han wille giöra honom bistånd i Sverige, och gifvit honom en noga förtekning på de Herrar och Män i Riket, som woro honom benägne eller

eller ej (*): *Arcimboldus* borde naturligen följa Påfvens begrep, som ej annat kunde, än högt anse *Kejsar Carl den femtes* Svåger. Han begynte ock wärkeligen från sin ankomst til Upsala, der han började utgifva sina aflatsbref (**), at arbeta för *Christiern* och *Gustaf Trolle*: Han fick jemväl Påfvens bref, som gillade Lundiska Bandlysningen och befalte honom förlika *Christiern* med de Svenske eller åtminstone utvärka et stillestånd (***); men *Sturen* wiste, huru en högfärdig och girig Legat kunde winnas, hvilket war honom angeläget: Han emottog honom med sin wanliga mildhet och mycken wälplägning: Han köpte ej allena af honom en stor hop aflat (x), hvilket härmades af höge och låge, rike och fattige, utan förärade honom ock et bord af silfver; än mer: Man lät honom oförmärkt förstå, at Upsala-Stol war ledig til hans tienst, så at Legaten nu aldeles hade Svenska tankar (†): *Sturen* wille sig deraf betiena: Han sammankallade Ständerne midt i December til Arboga, dit han åfven stämde *Gustaf Trolle* och hans Fader: De anklagades bägge å nyo: Prelaten hade nu klädt sig i fåredräkt och lossade som han aldrig mer åstundade sit förlorade åhreställe: Begge fingo Legatens för-

A. C. 1517.

(*) A. Hvidf. Chron. Dan. T. 2. p. 1112. cfr. Holb. D. H. T. 2. p. 23.

(**) Indulg. J. Ang. Arcimb. Upf. d. 8. Mart. 1518. &c. &c.

(***) Lit. Leon X Rom. d. 3. Febr cfr. Mess. T. 4. p. 81.

(†) cfr. Mess. L. c. & O. Cels. Hist. Gust. I. p. 37.

(x) Dessa Bref woro så författade: *Jag löser dig först från all Kyrkans näpst, som du kan hafva förtient, sedan från alla synder och förseelser, som du hittils kan hafva begådt, ehuru stora de wara må, och tilgifver dig alt det straff du förtient at lida i Skiärselden för dina synder: Jag gior dig åter delaktig i Kyrkans Sacramenter, sätter dig tilbaka i samma oskyldighets stånd som du war strax efter Dopet, så at helvites portar skola för dig wara tilslutne, om du dör, och Paradisets Dör stå dig öpen &c.* v. Seckendorf. Lutheranism. T. 1. p. 14.

Digitized by Google

A.C. 1518. förmaning, at nöja sig med den redan affagde Domen (*), hvilken ock nu af honom bekräftades: De giorde afbön med löfte om bättring och Ärke-Biskopen nedlade ordenteligen sin wärdighet (**): De släpptes löse och satte sig någon tid på *Ekholm* (y) i stillhet. Sedan Legaten på denne Riksdag å Påfvens wägnar utgifvit tvenne myndiga befallningar, den ena, at werldslig Makt wid wite af bandlysning och 500 Ducaters böter ej skulle befatta sig med Prästernes Tionde (***); den andra, at all wåldsamhet mot Kyrkans personer skulle med hårdt straff anses (†), och äfven påbudit, at *S. Nicolai* helgd skulle firas i Norden (††), hvarefter också detta Helgon söndagen efter Kyndelmässan a. 1520 (†††) af Biskop *Johan Brask* i Linköping med stor fest hyllades (z), underrättade han Romerska Kyrkans Hufvud om tillståndet i Sverige; Han fann, sade han, de Svenske gifmilde, lydige, otkyldige; men Ärke-Biskopen deremot brotslig och Konungen af Dannemark aldeles obefogad i sit missnöje, föreställandes hans hårdhet mot Biskopen af Odense, den han fatt från ämbetet; men alt detta war fåfängt; ty Danska eller snarare Österrikiska anhanget i Rom war starkare, än *Sturen* (*) och *Arcimboldus*, som af elak böjelse antagit en god sak, hade sedan det öde som alle andre mellanlöpare.

(*) v. Jupit. §. 15.

(**) cfr. J. Wild. Hist. Pragm. p. 454.

(***) Mand. J. Ang. Arcimb. Arb. d. 6. Dec. 1518.

(†) Mand. E. jusd. ib. d. 19. Dec. 1518.

(††) Mand. E. jusd. ib. d. 20. Dec. 1518.

(†††) Chr. R. Had. p. 580.

(*) Joh. Magn. Hist. Metrop. p. 139.

17. *Chri-*

(y) En Sätesgård i Upland, på *Trollarne* tilhörig, der et Dominican-Kloster war inrättadt, förmodeligen af denne Ärke-Biskop.

(z) Denne helige Biskop *Nils* i Linköping hade icke af Påfven blifvit canoniserad, fastän man derom anhållit så wäl på Mötet i Costnitz som a. 1499. hos *Alexander VI.* cfr. E. Benz. not. in vit. Aquil. Vast. p. 73.

Digitized by Google

17. *Christiern* lagade sig a. 1519. med all makt til, att undertwinga Sverige både med werldsliga och andeliga wapn: Han upbådade manskap i Dannemark och Norige: Han skaffade sig troppar från Tyskland, Frankrike, Engeland, Skottland, Påhlen, Nederland och Holsten: Brudskatten af hans Swåger, 300000 Renska Gyllen, som på 3. Terminer betaltes i Antwerpen, tog han riktigt ut: Han pålade sit eget folk owanlig tunga, som Tionde-penningen af all ägendoms inkomst, antingen den war i andelig eller werldslig hand, och en afgift af hwart qwickt kreatur (a), ända til höns och gäss. En sådan Konung som *Christiern* klifver strax til et oinskränkt och lagbröst Enewälde, räknandes för en härlighet, at kunna förtrycka den förmögne och förakta den ringa. I Tyskland lät han wärfva 4000 Landskuechtar: Han antog Soldater i Preussen, med K. *Sigismunds* tillåtelse, som anfördes af *Sigismund von Sychen*: *Franciscus* I., som nyligen stigit på Franske Thronen och wille fullgöra sine föregångares löften, hade skickat honom til hielp 2000. man under *Gaston de Brezè*, Prins af *Fouquarmont* (*), som hade under sig til Öfverstar och Höfvidsmän en Baron *de Gondrin*, S. *Blimont*, *Prefou* och *La Lande*: Detta folk anlände til Dannemark på 16. skiepp, dem *Jacob De Walle* anförde. Alle ryktbare Krigare wille biwista detta fälttåg, at inlägga heder: Bland dem woro *Ivar Lunge* och en Nederländare *Jörgen Tecknagel* så ifrige efter en beställning i Krigshären, at de på *Christiierns* befallning redo spärr, hwaruti den förre blef den senares baneman (**). Danska Flottan i et sjöslag mot den Sven- A. C. 1519.

(*) Don. Mont-Fauxon. Monum. de la Monarch. Franc. T. 4. p. 160. Memoir. de Bellay. L. 1. &c.

(**) Holb. L. c. T. 2. p. 55.

(a) Den kallades *Rumpeskatten*.

Digitized by Google

A. C. 1519. (*) Mess. T. 4. p. 81. (**) cfr. Misc. Palmschöld.

ska och Lybska wid Revel miste wäl två skiepp (*); men *Christiern* förmådde dock Hanse-Städerne, at innehålla i tu åhr med all handel och tilförsel på Sverige (**): Derpå intog han Borkholm och belägrade Kalmar. *Sten Sture*, som imedlertid wärdade sig med ömhet om större och mindre Riksärender (b), hade intet annat-förbund, inge andre hiälptroppar, än Svensk trohet, kärlek och tapperhet. Ständiga Krigsfolket besteg sig ej högre, än til 500 man: Det öfriga war allenast upbådad Almoge, som mellan hvar härfärd gick hem til plogen: Han wiste dock, at bruka sit folk, så at den svagaste blef Soldat under hans ögon: Han nederhögg i Småland 700 *Christierns* Ryttare, som ärnade sig til lägret för Kalmar, och fick derpå Danske Marsken *Åke Brahe* (c) til fånga, hvarmed Kalmare-belägring uphofs til fiendens stora förlust. Under denne framgång wille Påfviske Legaten, som

(b) I Wreta den 21. Martii stadfäste han Klostrets Eriheter. I Stockholm Lördagen efter helge Lekamens dag bekräftade han Staden Nyköpings Rätt til några Holmar i den Skiären: Han skref ock til Abbedissan i Sko-Kloster, den han kallade *sin K. Syster*, och bad henne icke *giöra hans ord omyndig*; ty han hade lofvat några Klostrets Bönder förskoning i deras landgille, som dem likwäl nekades.

(c) Släkting med *Johanna*, *Torkel Pedersons* Doter af Rindenäs i Dannemark, som kort för denna tid förde *Brahiska* namnet til Sverige; ty hon blef gift med Riddaren *Magnus Larsson*, som war *Israël Birgersons*, *S. Brigittas* Broders, Sonesons Son: Af det giftet föddes R. R. *Pehr Magnusson* på *Tärna*, som tog namnet af sit Möderne; men behöll Släktens gamla Fäderne-Wapn: Han blef innebränd i en lada i Upland tillika med sin

som sades i Norden hafva samlat en million Ducatar (*), skicka sin broder *Antonello* på et fartyg til Tyskland med Järn, Smör och andra för aflatsbref insamlade wahror, at der wändas i penningar; men *Christiern*, som imedlertid blifvit högeligen förtörnad öfver *Arcimboldi* upförande i Sverige, lät fasttaga skieppet med *Antonello* wid Gotland och dränka en af Munkarne, som på öen sålde aflat (**): Han hade redan i Rom låtit anskrifva Legaten så wäl som *Sten Sture* med de svartaste färgor: *Arcimboldus* sökte wäl genom bref öfvertyga så wäl Påfven som Konungen om sin oskuld (***) och *Leo* X. utlade sig wärkeligen för *Antonello* (†), at han äntligen slapp ur fängelset (††); men aflats-skatten war förlorad och Legaten likasullt i Påfvens onåd: Han wille sielf resa til Konungen; I Jönköping gaf han Biskopen i Östergötland frihets-bref, at afsösa dem, som lagt hand på Präster, så at de ej behöfde fara til Rom, så framt ej ga, lem eller lif woro skadade (†††): I Lund hade an öfverläggning med Ärke-Biskopen; men fann der r sig Drotning *Isabellas* bref, som warnade och råde honom, at der wänta ris widare: Han fick ock öra, at *Sigbrit*, en Holländska (d), som war Moer åt *Christierns* Frilla *Dyveke* (*) och regerade bå-

A.C. 1519.

(*) L. Holb. D.H.T. 2. p. 53.

(**) cfr. Misc. Palmschöld.

(***) Lit. Arcimb. Lund. d. 18. Apr. 1519.

(†) Lit. Leon. X. ad R. Christ. Rom. d. 13. Jun. & 16. Aug. 1519.

(††) Mess. T. 4. p. 84.

(†††) Lit. Arcimb. pro Ep. Link. d. Jönk. d. 17. Sept. 1519.

(*) v. supr. p. 11. in not.

Frände *Pehr Matsson Körning*. Med sin andra Fru *Ollegerd Turesdoter* af Åkerö aflade han Sonen R. R. *Joachim Brahe*, K. *Gustafs* Svåger och Gref *Pehrs* Fader.

(d) *Christiern* hade kommit i bekantskap med henne och hennes Doter i Bergen i Norige genom Ärke-Biskop *Erik Walkendorf*. Det skiedde wid en anställd dans, hwarigenom *Hvidfeldt* säger, at Konungen sedan *lagade från alla sina riken.*

A. C. 1519. de honom och hans Riken, hade i et sällskap sagt, at om hon wore Konung, skulle Legaten sielf långesedan warit dränkt; ty trodde han ej steden, utan for hemligen til Kalmar och sedan til Lybeck; men anförde i et widlyftigt bref til Konungen både med pock och böner sina kåromål (*).

(*) Lit. Arcimb. ad R. Christ. ap. A. Hvidf. T. 2. p. 1135.

18. När *Christiern* klagat för Påfven öfver *Arcimboldus* och de Svenska saker, hade han sådt et war, som honom mycket behagade: Det passade sig med en Förste, som förlustade sig i grymhet: *Leo* X. tillåt honom deruti, at utrota sine hender i Sverige med mord och brand som kättare och afsällige från de Christnes Samfund (**): Han war ej heller sen, at wärkställa sådant efter all sin förmåga; men begärte likwäl dertil af hans Helighet en tydeligare Bulla. I början af åhret 1520, när han fädt hela sin makt på benen, utgaf han mot Sverige en ordentelig Krigsförklaring, liksom all den blodsutgiutelse, han då redan tillkyndat detta Rike på tredie åhret, icke warit et Krig: Orsakerne skulle wara dessa: *At de Svenske brutit Kalmare-Förening och hans fastställte Efterträdare-Rätt: At de stött hans Fader, en Lagkrönt Konung från Thronen, hvilket nu borde hämnas: At de ej allena dermed, utan med Ärke-Biskopliga Wärdighetens förtryck, ädragit sig Kyrkans Band, hvilket honom nu war anförtrodt, at utföra* (***). Dessa Krigs-orsaker woro af *Sten Sture* lätt besvarade: Danska Hofvet hade långesedan trampat styrkan af de tre Rikens förbindelse under fötterne: Dess Konungar hade aldrig blifvit antagne i Sverige, utan med wilkor, dem de sielfve brutit, och Ärke-Biskopen war lagligen straffad; men mot *Christiern* gullo inga skiäl: Hans

(**) Lit. Leon. X. ad R. Christ. in Arch. Slesvig. v. Sibbern. Biblioth. Hist. Dano-Norv. a. 6. Sect. 2. §. 5. cfr. O. Cels. H. Gust. I. p. 38.

A. C. 1520.

(***) cfr. L. Holb. D. H. T. 2. p. 56. O. Cels. L. c. p. 41.

Hans Hån anfördes af *Otto Krumpen*, som hade under sig *Kage von Ahlefeld*, *Carl Knutson* (Ros), *Didrik Bramstedt* och ofvannämde *Gaston de Brezè* med Fransoserne, hvilka förde med sig 6. små Cartover: *Krumpen* bröt up från Helsingborg wid Tiugondedags-tiden i en stark winter, då kårr och siöar buro, tågandes genom Halland in i Wästergötland. Riksföreståndaren misströstade icke om Fädernoslandets och Frihetens räddning, en den största Hiältedygd i farliga tider: Han mötte Fienden med en hand full folk på siöen wid *Bogesund*, der han låtit wäcka isen och hugga en stor brotta: Han begynte slaget med sådan anstalt och mandom, at öfvermakten föga uträttat, om hans folk fädt behålla sin Anförare; men icke allena blef hans häst, (dd) honom undanskuten, utan ock han sielf dödeligen lårad i sidan och låret (e) af en styckekula, som studsade på isen (*). Det war för Sverige et olyckeligt skott: Soldaten mer öm om Anföraren, än Segren, lämnade Fienden öpen wäg, hvarigenom Wästergötland utstältes för mord och brand. *Sturen* fördes maktlös i en släda genom natt och dag til Strengnäs; men war lika sorgfällig om alt hvad som tiente til Rikets försvar: Han hade på Tiveden wid *Ramunda-Boda*, der fienden nödvändigt skulle tåga fram, låtit göra en stor förhugning, den han besatt med sit bästa manskap: *Krumpen* wille der upoffra de Franske, som i första elden häftige kanske sedan låtit märka något missnöje, och anfallet war mycket blodigt; men de Svenske med dubbel ifver, mellan fruktan och hopp om *Sturens* lif, to-

A. C. 1520.

(*) Mess. L. c. Misc. Palmschöld. O. Cels. L. c. p. 42.

(dd) Han red på en Skräck.
(e) Somlige säja i benet.

A. C. 1520. go så emot dem, at hälften stupade tillika med deras Höfvidsmän *Jacob De Walle* och *S. Blimont* (*): När *Brezé* fann, huru hans folk blifvit lämnadt i sticket, giorde han kort derefter sin föreställning; men *Christiern* wille icke hugna de öfverblefne med den belöning de förtlänt: De satte sig på fartyg til Frankrike och kommo nakne och wapnlöse tilbaka (**). *Krumpen* använde all sin makt på Tiveden och högg sig änteligen igenom, utbredde sig i landet med härjande och lät upslå bandlysningen på alla Kyrkodörar, så at ingen Gudstienst fick hållas i hela Riket.

(*) cfr. Memoir. de Bellay. L. 1. & Holb. L. c. p. 57. 58.

(**) Don Mont-Fauc. Monum. de la Monarch. Franc. T. 4. p. 160. cfr. Varill. Hist. de Franc. I.

19. *Sturen* såg sit Fädernesland i et olyckeligt tilstånd med så mycket större smärta som han det ej kunde hielpa: Han wille dock fresta det yttersta: På det *Gustaf Trolle* ej måtte öka fiendens krafter, skickade han til Ekholm Biskop *Mathias* i Strengnäs och Riksrådet *Magnus Ivarson Gren* (f) at föreslå en förlikning; Prelaten syntes icke ogen: tvertom, hans tal war nu så wänligt som tilförne butt och upbläst: *Gud förlåte den*, sade han, *som åstadkommit denna ovilja mellan mig och min Frände: Wi woro ej så fiärran skylde* (g), *at wi skulle sådant mellan oss skifta, som nu skiedt är: Rikets olycka qväljer mig så högt som honom: Långt ifrån at bitråda K.* Christiern, *skall min högsta omsorg wara, at stå honom emot* (***): Förlikningen skiedde ock wärkeligen d. 3. Febr. men strax derpå hände en ännu större

(***) Mess. T. 4. p. 83. Misc. Palmschöld. & O. Cels. L. c.

(f) Denne war så god Svensk som hans Farfader *Måns Stenson* haft Danska tankar.

(g) De woro til tredie och fierde; ty *Sturens* Morfader *Erengisle Carlson Gedda* war Broder med *Jon Carlson*, *Trollens* Farmoders Fader.

Digitized by Google

re olycka, än hela de Danskes inbrott; *Sten Sture* dog d. 9. Febr. af sin sår på wägen, då han årnade sig från Strengnäs til Hufvudstaden, hwilken han fram för allt wille undsätta. Hans Lik fördes dock fram til hans Fru *Christina* (Gyllenstierna), som med swidande hiärta lät det begrafva i Gråmunka-Kloster, tillika med en Son, hwilken wid samma tid afsidit. Denne dygdige Riksföreståndare hörgdes upriktigt af alla Svenska Sinnen: Han hade i wärket en Kungelig makt; men war icke desmindre med trohet underdånig den Lag, hwilken han sielf kunde stifta. Det är, at rätt försvara et Folks Frihet, som ej annat är, än Lagens hägn och wärksamhet. Hans mynt åro måst slagna i Stockholm a. 1512 och 15. Et är stort som en half Riksdaler med hans stamwapn under S. *Eriks* bild och på andra sidan tre Kronor: Tre andra åro mindre med Sveriges wapn, Stadens bokstaf och hans namn *Sten Sture Riddare* (*). Förwirringen blef efter *Sturens* död alt för stor. Almogen reste sig öfver alt mycket willig til motwärn; men hade ingen Anförare: Rikets Herrar kommo tillsammans; dels på Engsö hos *Knut Bengtsson* (Sparre) (h), dels på Tynnelö hos Riks-Cancelleren Biskop *Mathias*, at öfverlägga om försvarswärket och wälja en Höfvidsman: Man utnämde wäl *Ture Jönsson* (Ros); men fann strax, at han hwarken hos höge eller låge hade nog förtroende: Menigheten wille gerna fäkta för *Sturens* Söner *Nils* och *Svante*, fast de ännu woro barn; men kroppen war dock utan huf-

A. C. 1520.

(*) E. Brenn. Thesaur. Num. Tab. 9.

(h) Han ägde *Kerstin Eriksdoter* (Gyllenstierna) och med henne Dottren *Hillevi*, som fick *Arvid Jochimson Trolle* til Engsö, hwilken i K. *Gustafs* tid blef Ammiral öfver Svenska Flottan.

Digitized by Google

A. C. 1520. hufvud: Somlige wille dagtinga med de Danſke, ſomlige wille wåga lif och blod: Fru *Chriſtina* och Stockholms-Råd ſkrefvo dem ofta til om ſamdråkt och kraftiga måtte; men når en wille fram, wille en annan tilbaka: En myckenhet af Adel, Borgsmän, Borgare och Bönder ſamlade ſig på iſen wid Fogdön och *Elgſund*, at afbida fienden, ſom då war i Weſterås; men då et enigt mod båſt behöfdes, upkom en ſplit bland de ypperſte, ſom frågade hvarandra, för hvem de ſkulle ſlås, och deraf ſkingrades Almogen; ty Svenſka folket bör weta, kånna och älſka ſin Öfverhet, om det i fält ſkall wiſa ſin wanlige mandom. Imedlertid ſkröt fienden, at *Bönder ſkulle friſt få rågna ned, utan til at hindra honom*: *Otto Krumpen* lät hela landet hylla *Chriſtiern* och tågade med ſin makt til Upſala. Större delen af Adelen ſamlades från Elgſund til Tynnelſö och beſlöt, at dagtinga: Biſkop *Mathias* ſkref til *Krumpen* och begärte Lejdebref, det han ock fick: Han reſte derpå til honom med några af ſit Capitel och kom öfverens om ellofva dygn, på hwilka de Svenſke Herrar ſkulle betänka ſig, antingen de wille erkånna *Chriſtiern* eller giöra motſtånd: Imedlertid ſkulle hvarken mördas eller brånnas, faſtän plundring ej kunde förekommas: Man tog då det råd, at hålla et Möte i Upſala, dit man kallade de närmſte af Rikſens Ständer.

20. *Guſtaf Trolle*, ſom med ſkam hade kommit dem Danſkom til mötes och återtagit det ånbete han få lagligen förlorat, begynte Herredagen med et tal af ſådant innehåll: Chriſtiern *kunde wål ån en gång drifwas til rygga*; *men hwad wille det gagna*? *De*

Dan-

Danſke Konungar hade i ſå lång tid bewiſt, at de aldrig kunde förgåta ſin förmente rätt til Sverige, hwilket ock ſtändigt haft fred, ſå fram ej Stumarne upretat ſine Landsmän: De Nordiſka Riken woro af naturen ämnade til en kropp under et hufvud; Samma ſpråk, ſamme ſeder, ſlägtſkaper, giftermål hade dem förbundit: De kunde åſtadkomma en ſkräck för hela Europa: liksom de fordom hufvat ſtyfva det ſtulta Rom: Sverige behöfde ändå wärdigt en Konung: En Adelsman kunde det ej bliſva utan afwund och oſämja: Deremot war Chriſtiern *en Förſte, ſom härſtammade af Swea-Konungahus: Man kunde ju antaga honom med betingning och förſäkra ſig med all möjelig ſäkerhet* (*). Som alle woro förloffade af det almänna tillſtånder, hwilket denna tid afmålades ömkeligare, än det war; och ſom man åfwen hörde, at Gref *Simon von der Lippe* (i) war i anmarſch genom Småland och Öſtergötland med 1500 man, at ſtärka Danſka lägret; ſå fann man rådeligt, at anmoda *Krumpen* det han uptwiſte ſin Fullmakt til en underhandling: Man utnämde derpå *Guſtaf Trolle*, Biſkopen *Mathias* i Strengnäs och *Otto* i Weſterås, Riddarne *Sten Turſon* (Bielke), *Holger Carlſon* (Gere), *Erik Abrahamſon* (Leyonhufvud) och Wåpnarne *Johan Anundſon* (Ulf), *Bengt Gylta*, *Knut Bengtſon* och *Knut Nilsſon* (Sparrar), at ſammanträda med de Danſke Höfdingar *Otto Krumpen*, *Kege von Ahlefeld*, *Carl Knutſon* (Ros) och *Didrik Bramſtedt*: Utſlaget blef, at *all wedervilja ſkulle på begge ſidor kaſtas i glömſka och förwandlas i en ewig Fred:* A. C. 1520.

(*) cfr. O. Celſ. L. c. P. 48.

(i) Eljeſt kallad *Junker Simon af Eſſens och Witmund.*

Digitized by Google

A. C. 1520. *Sveriges Lagar, Friheter och goda gamla Sedvanor skulle hållas heliga, så wäl som ock Kalmare-Förening, hvarefter alla Rikſens Slott skulle lämnas i Rådets händer och jämväl Elfsborg och Borkholm, hvilka* Chriſtiern *intagit: Ingen ovanlig skatt och tunga skulle påläggas: Alle fångar skulle utlöſas: Fru* Chriſtina *och Stockholm skulle med godo förmås, at träda til denna Fred, och ingen miſta den förlåning eller annan förmån han haft tilförne* (*): Detta ſidſta wilkor nyttiade åtſkillige Svenſke Herrar med beſynnerlig luſt; ty de delte ſins emellan Kronans Lähn, ſå at mången på den räkningen fick förlåning, ſom den aldrig wäntat, och alt ſådant blef af *Krumpen* på *Chriſtierns* wägnar bekräftadt (**): Hvar och en, ſom någorlunda war bekant, antingen han war Adel eller ej, fick alt det frälſe, alle de fördelar han åſtundade, ſå at Sverige aldrig warit ſå uppfylt med Fredsbref och förſäkringar, almänna och enſkylta, ſom juſt den tid, då minſta Fred och trygghet kunde förmodas: *Chriſtiern* ſtadfäſte Upſala-Afhandling (***) och lagade ſig til, at fullborda ſit wärk: Hans ſaker i Sverige woro dock med alt detta ännu icke på den fot, at de ju lätt kunde omhwälfvas: Hans wäpnade fredshandlare hade mot *Sturens* folk i två wapnelkiften miſt en anſenlig del af ſin ſtyrka, Stockholm war ännu i godt förſvars-ſtånd och Fru *Chriſtina* hade många wänner, ſärdeles Almogen, hos hvilken *Sturiſka* namnet war i kärt minne.

(*) Transact. Upſ. ſer. 3. poſt Dom. Remin. 1520. ap. Had. ad Chron. R. p. 437.

(**) Palmſchöld. Miſc.

(***) Ratif. R. Chriſt. Köpenh. d. Sabb. ante Dom. Palm. 1520. ap. Had. l. c. p. 440. cfr. J. Wild. H. Pr. p. 435.

21. Man hade genom bud til Stockholm anmodat *Sturens* änka och hennes wänner, at träda til Upſalaſka Freden; men denna behiärtade Fru war redan i ſtånd,

Digitized by Google

i stånd, at icke aldeles låta förestkrifva sig lagar: Sin äldre Son *Nils Sture* hade hon skickat til Danzig i säkerhet: Konungen i Pohlen hade wål i anseende til sit förbund med Dannemark wågrat henne hiälptroppar mot betalning (*); men Lybeckarne woro willigare: De sände henne en kåck Holstenare *Staffan Sasse* (k) med skiepp och manskap: Hon afflog således hvad man begärte från Upsala och deraf förbittrades *Gustaf Trolle*: Han tog med sig Biskopen i Strengnäs och ryckte med 5000 man emot Stockholm, at injaga henne förskräckelse: När han kommit til *Spånga*, skickade han Mäster *Henrik Sledorm* och Biskop *Mathiæ* Canceller *Olof Pehrson Phase* (l), at fordra henne til samtal; men desse funno Norrebro upkastad och alting lagadt til motvärn: En af Stadsens Råd kom wål ut til dem och påtog sig, at skaffa dem Fru *Christinas* utlåtelse; men under det de wåntade, lät *Måns Gren*, som låg på HelgeAnds-holmen, lossa på dem några skått (m) och nödgade dem wända hastigt tilbaka. *Trollen* fåg således, at han mot Stockholm likså litet kunde uträtta som de Danske mot *Staffan Sasse* A. C. 1524.

(*) Joh. Magn. H. Sv. p. 781. Mess. T. 4 p. 84. cfr. O. Cels. L. c. p. 50.

(k) Han blef Svensk Adelsman a. 1524. och fick til wapn 3. röda rosor omkring en krans i blått fält. v. A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 22.

(l) Denne har upteknat detta Krigs förlopp: Han och hans Broder *Lars Pehrson* woro Söner af en Smed i Örebro: De hade nu nyligen kommit til Sverige, sedan de i Wittenberg af Doctor *Luther* blifvit uplyste: De woro sedan lyckeliga wårktyg til Evangeliska Sanningens införande (cfr. J. G. Hallman Hist. Ol. & Laur. Petr.), hvarom widare skall talas i K. *Gustafs* Historia.

(m) Af *Skarpentiner* och *Kåcke-Byssor*.

Digitized by Google

A. C. 1520. wid Elfsnabben, den de allenast åskådade; ty skingrades hela hans hop: 3000 Danske under *Clas Rille* och *Michel Bleck* nalkade sig wäl siöledes från Westerås til Stockholm; men Strengnäs fick mäst kännas wid dem, under förevändning, at de skulle försvara Biskop *Mathias*, den de dock hemligen misstrodde. Imedlertid hade landsorterne fattat nytt mod: *Erik Pehrson* (Ribbing), *Olof Wallram* (n), *Mats Larsson* (Kafle) och flere Fru *Christinas* wänner giorde fienden afbräck ehvar de kunde (*): Man angrep de Danske oförvarande på *Balundsås* i *Siende*-Härad och dref dem med stor förlust til hufvudlägret wid Upsala: Der börjades åter Långfredags afton et mordiskt slag, hvaruti Almogen först hade öfverhanden; men knapt fägnade han sig af segren förän några tusende bönder (o) genom oförsiktig anstalt blefvo nedsablade: I dessa risp föllo på Svenska sidan *Erik Pehrson* och på den Danska *Staffan*, en Wendisk Herre, *Sivard von Melen* med flere af wärde (**), och *Otto Krumpen* sielf blef sårad af tvenne pilar (oo): men det syntes som blod och nederlag allenast gufvo ny upmuntran: I synnerhet war menigheten uphitsad mot Prelater och dem, som underskrifvit Upsala-Beslut: Linköpings Biskops-Säte belägrades: Den gamle Ärke-Biskop *Jacob* inspärrades i Gripsholms-Klöster: Riksrådet *Erik Abrahamson* slapp icke lös, utan mot stark försäkran:

(*) Annot. Palmschiöld.

(**) cfr. Palmsch. annot. & O. Cels. L. c. p. 51.

(n) Han ägde *Måreta Leyonhufvud* och dog barnlös.

(o) Man har sagt 10000.

(oo) *Måns Gyllenstierna*, som förde Danska hufvudbaneret, blef fången; men befriades strax af *Peder Skram*, som war *Henrik Göes* Page. vit. Petr. Skram. ap. Holb. T. 2. p. 61.

Digitized by Google

ran: Biskop *Otto* i Westerås, som nåst *Gustaf Trolle* war starkaste pelaren för *Christierns* anhang, blef annan dag Påsk i sin egen Domkyrka fängslad och Biskopsgården utplundrad (*): Korteligen, de Danska saker woro nu i största obestånd. A. C. 1520. (*) Lit. R. Christ. ap Had. ad Chron. R. p. 453.

22. *Christiern* utrustade en ansenlig makt och kom om wåhren til Kalmar med en stor flotta: Han upfordrade staden; men fick af *Johan Månsson* (Natt och Dag) et tilbörligt afslag: At utmätta sig med en belägring, war honom icke rådeligt; ty nögde han sig med, at klaga öfver detta motstånd i de bref han då utgaf til alla landsändar, hvarutti han förmante hela Sverige til hyllning och handgång, lofvandes at bibehålla det wid Lag och Friheter. Han tilmodade äfven deruti Ståndarne, at komma til en Riksdag i Stockholm nästa *S. Eriks* dag och der sluta med honom en evig förbindelse (**). Utan för Stockholm anlände han midt i Maj månad och slog sina läger både på norra och södra sidorne. Derifrån utfärdade han nya bref så wäl til Finland, at man derifrån med första skulle komma honom til hielp (***), som til hela Riket, at han nu war ankommen, at Ståndarne, som redan hyllat både honom och hans Fader, borde stå wid sina ord, at han nu tilböd dem ej allena en evig Fred, utan ock at blifva deras Konung, med försäkran af alt hvad som tiente til Rikets bästa, och at de nu hade til at samla sig heliga Trefaldighets dag i Hufvudstaden (†). Den förste, som infann sig, at giöra hos *Christiern* sin upwaktning, war Biskop *Mathias* i Strengnäs (††); men eljest woro Sveriges Ständer icke så lätt upbådade af en främmande Konung, til hwilken de buro et (**) Lit. Cire. R. Christ. Kalmarsund. d. Inv. S Cruc. 1520. ap. Had. L. c. p. 440. (***) Lit. R. Christ. d. Södermalm. Dom. post Fest. Corp. Christ. 1520. (†) Manif. R. Christ. d. Castr. Stockh. d. Mart. ante Ascens. Dom. 1520. ap. Had. ad Chron. R. p. 442. (††) Westenh. Hist. Gust. I. ap. O. Celf. L. 6. p. 52.

Digitized by Google

A.C. 1520. naturligt hat: Biskop *Arvid* (Kurk) i Åbo, en god Svensk och *Christinas* wän, war hennes bistånd i Finland: *Nils Eskilson* (Baner), en lika redelig man, och *Måns Jönsson* til Tilberga (p) höllo henne Westerås-Slott med all tapperhet tilhanda: *Åke Jöransson* (q) och *Tönnes Eriksson* (Tottar) woro henne med all nit behielpelige: Hele Almogen wisade henne tilgifvenhet och således war her ingenting med makt at uträtta: Westerås blef wål öfverrumplad på sidan (r) och den gamle *Måns Jönsson* förd til *Christierns* läger, der han den 7. Julii omenskeligen blef korsfäst (s) och kroppen sedan lagd på 4 stegel (*); men dermed war icke Sverige wunnit: Sommaren war mäst förliden och om Hösten alt förtent, at belägra en Stad, som öfverflödade af alla förnödenheter (**): Lifsmedlen begynte deremot tryta på flottan och den wärfvade Soldaten pockade på betalning: Från Dannemark hördes äfven knorr i Konungens frånvaro af präfsade underfåtare (t), så at när alt detta sammanlades, förtwifladé *Christiern* om utgången

(*) A. A. v. Stiernm. Höfd. M. p. 175.

(**) Mess. & Hvidf. ap. O. Celf. l. c.

(p) Hans Son *Petrus Magni* war Föreståndare i S. *Britas* hus i Rom och blef sedan Biskop i Westerås.

(q) Han skref sig til *Ståringe* och *Tidön*, war Måg af ofvannämde *Johan Månsson* (Natt och dag) och förmodeligen delaktig i Kalmars försvar.

(r) *Henrik von Melen* blef der satt til Befallningsman.

(s) Somlige säja, at denna grymma afrättning ej skiedde förån på Stortorget några dagar efter *Christierns* intåg i Stockholm: Hon må hafva skiedt då eller nu, så war hon lika faselig.

(t) De kallade honom efter hans elaka mynt *Christiern Klipping*.

Digitized by Google

gen och förbannade dem, som rådt honom til detta fälttåg. (*). Han trodde sig dock icke med heder kunna wända platt tilbaka: Han wille heller betiena sig af sin wanliga Statsklokhet, som icke är den råtta, jag menar Bedrägeri: Den fångne *Hemming Gadd* (**), som warit hans hätskaste fiende, men nu blifvit hans wän, hade följt honom til Sverige: Man wet ej hvad, som ändrat denne mannens sinne: antingen war han skråmd eller wille han förstålla sig til lägligare tid eller hade han fådt löfte om Linköpings-Stift, hvarifrån han blifvit utestängd med bandlysning: Det sidsta är troligast; ty i *Christierns* bref detta åhr nämnes *Gadden* och icke *Hans Brask* under den wärdigheten; men skulle man ingen annan orsak finna, så är alt nog, at han war en Prelat, som den tiden sällan höll åhra och samvete för helgedomar: Han war nu så Dansk som *Christiern* sielf, desutan wältalig och i stort förtroende hos menigheten: Konungen skickade honom med Biskop *Mathias* och *Erik Ryning* til *Sturens* änka, at åfvertala henne och Stockholms Borgerskap: Huru bestört blef icke *Christina*, at höra *Sturarnes* bäste wän tala som deras ovän! för hvilka fall och nedrigheter är icke menskliga hiärtat utstålt! Lyckeligt, når det öfver dem segrar! *Christina* anlåg *Gadden* med förakt och finnes rörelse: Det samma giorde i början städsens invånare, så at denna beskickning så når kostat hans lif; men deras häftighet blef snart stillad och af Prelaternes kiusande tungor förledd, at falla på *Christierns* sida: Bland Almogen utdeltes jemväl från Danska lågret Salt och Sill, så at man begynte tro sig få en god Öfverhet.

A. C. 1520.

(*) A. Hvidf. Chron. D. P. 2. p 1149. & L. Holb. H. D. T. 2. p 62.

(**) v. supr. §. 15.

23. Imed-

Digitized by Google

A. C. 1520.

23. Imedlertid war nu från Rom på K. *Chriſtierns* och *Guſtaf Trolles* aſtundan en ytterlig och tydelig bandlysning öfver hela Sverige ankommen under bref til Prelaterne i Lund och Roſkild: Denna ſak fälte Riket til 100000 Ducaters böter för den förföljelſe Ärke-Biſkopen i Upſala lidit af *Sten Sture*, hans Cancellet *Pehr Jacobſon Sunnanväder*, Ärke-Diekn i Weſterås, och flere Herrar, korteligen af alla Ständer, ſom beſlutit Almare-Stäks förſtöring (*) och wåpenſtälligheten deraf betroddes i *Chriſtierns* händer: Man kan wäl tänka hvad denne Konung, förledd med ett ſådant mordvapn och ſin medfödda grymhet, årnade det olyckeliga Riket, och hvad ett bandlyſt Folk hade at trygga ſig wid eder och löften, när det heter efter Romerſke Grundſatſen: *Euom Kät are bör ingen ware hallas*. I Stockholm war dock denna Bulla ännu obekant likſom *Måns Jönſſons* korsfäſtning. Den ädelſinta *Chriſtina*, förlåten af Stockholms Borgerſkap, nödgades tråda under oket; men tog dock förſt af *Chriſtiern* ſå ſtarka förbindelſer, at om han haft en gnifta dygd, kunde han dem aldrig ryggt: Han lofvade ſamteliga Ständerne i almänhet och ſynnerhet ſina Friheter och fullkomliga trygghet: *Riket ſkulle wid deſs gamle Lagar bibehållas: Ingen tunga pålåggas ut. n Råds och Ständers ſamtycke: Upſala Beſlut ſkulle oryggeligt: Det motſtånd ſom* Stu-ren *och hans Anka giort, dem aldrig tilräknas: Hvad* Guſtaf Trolle *och de Andelige lidit ſkulle förgätas, fångarne på båda ſidor lös gifvas och Riksens befrielſe af Svenſke män beſtås.* Utom dilta gaf han ſamma dag på Wadmyboen twenne förſkrifningar, hvarvid Riks-Rådet *Guſtaf Trolle*, Biſkoparne *Ma-*

(*) Bull. Ecclesiæ Lundensis de Mallium Portuenſ. Dioeceſi. 10. Maji. Epiſtr. 14. Wilh. Hiſt. Pr. p. 455.

Digitized by Google

thias i Strengnäs och *Otto* i Westerås, *Hemming Gadd*, *Erik Trolle*, *Nils Boson* (Grip), *Pehr Turson* (Bielke), *Erik Johanson* (Wase), *Erik Abrahamson* (Lejonhufvud), *Holger Carlson* (Gere), Riddare, *Predbiörn Podebusch*, *Thomas Nilsson* (Bölja), *Johan Arendtson* (Ulf), *Erik Ryning*, *Knut Bengtson* och *Knut Nilsson* (Sparrar), wäpnare, merendels på god tro woro löftesmän (*): Den ena gaf han Stockholms Stad, at alt det förbigångna, all blodsutgiutelse skulle kastas i evig glömska, hvar och en äga fred och säkerhet, alt hvad skedt war mot *Gustaf Trolle* och Biskop *Otto* evärdeligen wara försont, Staden niuta sina Friheter, dem han wille förbättra, och Landtköp med all olaga handel förbiudas: Den andra gafs Fru *Christina* och dem, som med henne försvarade Stockholms-Slott, nemligen *Bengt Arendtson* (Ulf), *Måns Gren*, *Erik Kuse* (u), *Michel Nilsson* (Krumme), *Pehr Erlandson* (Båt), *Clas Kyle* och *Olof Bröms*, at äfven all ovilja skulle förgätas liksom det man giordt mot Andeliga myndigheten, fångarne sättas i frihet och alle nyssnämde Slottets försvarare hugnas med goda förläningar: Fru *Christina* skulle nu strax komma i besitning af *Tavastehus* och *Kymenegård* med deras Lähn i Finland, *Mörkö* och *Hörningsholm* i Sörmanland, *Eksiö-gård* med Wästra-Härad och Södra-Wedbo i Småland samt *Askers*-Sokn i Nerike, som hennes Man haft i förpantning: Den i hans tid upburna räntan af Kopparbärget skulle hon få behålla och jemväl nu taga med sig sina skepp samt från Slottet skiutgevär och lifsmedel. Under en

A.C. 1520.

(*) Obliz. R. Christ. Wagnisöen. d. Mart. prox. ant. S. Egid. 1520. ap. Had. ad Chron. R. p. 446.

 så

(u) Han skref sig til *Almby* och ägde *Bengta Carlsdoter*: Hans Fader war *Carl Kuse* och Modren *Karin* (Ferla).

A. C. 1520. så hederlig dagtingan tänkte denna dygdiga Fru på sine wånner: Biskop *Arvid* i Åbo, *Åke Jöransson*, *Tönnes Eriksson*, *Nils Eskilsson* och *Gustaf Eriksson*, som så obilligt war bortförd i fångenskap, skulle så wäl under Upsaliska som denna Freden wara begripne, och Kyrkioherden *Peder* i Stockholm, en Mäster *Knut* och *Arvid*, Ärkediekn i Westerås, tagas til nåder, om de infunno sig i Riket inom Midsommar: Så skulle ock Fru *Christinas* Moder *Sigrid* (Baner) med första få en förlåning. Alt detta lofvade *Christiern* med eder, namn och insegel (*), sjändes sig icke alleena wilja wara deras Konung, utan deras Fader (**), hvaremot *Sturens* Ånka och hennes Befallningsmän gufvo skriftelig förskran om deras trohet (***).

(*) cfr. Hadorf. ad Chron. R. p. 416.
(**) Holb. T. 2. p. 62.
(***) Lit. Christinæ &c. d. Merc. post Nativ. Mar. 1520. ap. Hvidf. p. 1150.

24. Konungens intåg i Stockholm war präktigt och skiedde *Mormässe*-afton d. 7. Sept. med 1000 Ryttare och 2000 knektar, sedan Borgmästarne om morgonen ute i lägret på Södermalm antvardat honom Stadens nyklar: Först ledsagades han in i Storkyrkan, at emottaga wälsignelsen, sedan på Slottet och åteligen til måltids hos en Tysk Borgare *Gorius Holste*, som war honom mycket tilgifven: Freden förkunnades med trompetеklang och glädien bland menigheten utförde *Christierns* beröm kring alla landsorter; men sådant begynte småningom kallna, då man såg galgar uprefas på Stortorget och Järntorget (x): man hörde ock det ena åmbetet efter det andra gifvas åt främlingar (†). *Christiern* wille icke låta sig krönas eller widare wärkställa sit uplår innan han först giort en

(†) Ol. & Laur. Petr. H. S. MS.

(x) Då sägs, at *Måns Jönsson* först blef afrättad. v. supr. §. 22.

Digitized by Google

en reſa til Dannemark, der han förnummit något miſsnöje och der han kanſkie behöfde öfverlägga med ſin kåra *Sigbrit* om det rof han nu fådt i ſina faggor; Han ſeglade ſåledes mycket ſkolt til Köpenhamn och lät främmande Makter genom bref weta ſin ſeger och lycka (*), ſom dock endaſt ankommit på de Svenſkes góda wilja; Imedlertid hade han ſkickat *Hemming Gadd* til Finland med troppar, ſom togo Wiborg, Åbo och Raſeborg i beſittning: In åt Sverige ſkickade han Biſkop *Mathias*, at hylla honom Almogen tilhanda: I ſynnerhet gufvo Örebro-Stad och hela Nerike en förſåkran om trohet, ſkyllande alt ondt i landet och all ſtridighet mot Konungarne på wiſse Herrars åhregirighet och oſämja (**); men all ſådan tienſtaktighet fingo deſſe gode Prelater dyrt betala. Konungen kom tilbaka ſiſt i October mycket blodtorſtig, faſtän en Magiſter *Chriſtoffer* af Ravensberg förelagt honom en det Svenſka Helgonets S. *Brigittæ* Spådom om ſex Konungar å rad, hvaraf den ſiſte ſkulle utgiuta oſkyldigt blod, illa regera och derföre giöra et ſtort fall (***), hvilket på honom uttyddes; men ſådant ſlog han med ſkiämt i wådret (†). Biſkoparne och Rikſens Råd (y) ſammantrådde i Gråbrödrakloſter, at författa en Arfförening, den *Chriſtiern* af dem utkrafde genom tvenne ordenteliga Utſkickade, Riddaren och Doctoren *Johan Suckot*, Kejſar. *Carl den femtes* Bådkapare, och *Jens Andersſon Bellenacke* (z), Biſkop i Odenſe:

A. C. 1520.

(*) Holb. T. 2. p. 64.

(**) Declar. Örebr. d. S. Mich. 1520. ap. Had. ad Chron. R. p 459.

(***) cfr. Revel. Extravag. c. 78. fol. 177.

(†) cfr Svaning. Chriſt. II. L. 2. c. 4.

(y) *Guſtaf Trolle*, *Johan* i Linköping, *Vincentius* i Skara, *Mathias* i Strengnäs och *Otto* i Weſterås, *Erik Trolle*, *Nils Boſon* &c. tiugofem tilſammans.

(z) En Skomakare-Son, ſom upbrakt ſig til Biſkops wärdigheten; men *Chriſtiern* ſtötte honom derifrån: Dock

Digitized by Google

A. C. 1520. Antingen denna Act hopsmiddes af de Andeliges konst och smickran eller af den förvirring och rådhåga, som nu intagit alla sinnen; wet jag ej; men orimligare kunde hon näpligen giöras: *Konungens ombudsmän hade på hans wägnar för Svenska Rådet förklarat S.* Eriks *Lag, at när en Konung lämnat flere Söner, skulle en af dem utnämnas til Efterträdare: Han,* Christiern, *war redan i sin Faders tid utvald; ty fann man af S.* Eriks *Lag hel klart, at Svearike war honom tilfallit, icke genom wal, utan genom rätt Arf, hälst som hans Nåde* (så kallades då Konungarne) *herstammade från sielfve Konung* Erik den Helige; *De beslöto derföre at kröna honom til Sveriges rätte Arf-Konung, enär hans Nåde det befalte* (*). Efter Lagen war Svenska Kronan icke *arfvelig* (**), ej heller war det åberopade Släktregistret riktigt: *Christiern* herstammade icke närmare af Svea-Konungar, än från *Olof Skott-Konungs* Deter genom Holmgårdska, Danska, Saxiska och Brandeburgska Husen; så framt man ej wille säja, at hans Farmoder *Dorothea* fådt något af S. *Eriks* blod genom giftet med sin förra Gemål K. *Christoffer*, som deraf war delaktig på sit möderne; men hvartil kunde han icke nu förmå Svenska Rådet?

(*) Declar. S. R. S. Stockh d. Mart. ante fest. Omn. Sanct. 1520. cfr. Holb. T. 2. p. 69. 70.
(**) LL. Kon. S. c. 3.

25. Ständerne woro sammankallade Allhelgonadag på Norremalm wid foten af Brunkebärg, som då med en mindre branthet och mer jordvall sträckte sig närmer åt Norreström: Der war bygd en skådeplats, hvarifrån Konungen lät Biskop *Bellenacke* hålla et tal och

hade han på *Leonis* X. föreskrift lofvat honom et annat Stift i Sverige: Han satte honom ock wärkeligen til Biskop i Strengnäs.

och åtspörja alle Svenske Män, om de icke efter Sveriges lag erkände honom för rätt Arftagare til Kronan? Menigheten gaf et okunnigt och bestört Ja, utan til at ski ja Lagen från den så ofta uphäfna Kalmare-Förening, som dock icke ändrade Riksens grundlagar: Derpå aflades Hyllnings-Eden och Kröningen skiedde Söndagen derefter i Storkyrkan d. 4. Nov. Svenska Regalierne buros af Danske Herrar: Kronan af *Otto Krumpen*, Spiran af *Severin Norby*, Äplet af *Henrik Göe* och Svärdet af *Jörgen Pogvisk*: Konungen giorde då inför Altaret sin Ed, bekräftade alt hvad han tilförne lofvat och tog derpå Sacramentet, hvarefter Kronan honom påsattes af *Gustaf Trolle*: Sedan den Ceremonien och Missan war lyktad, satte han sig på sin thron och slog sine Danske Höfvidsmän *Otto Krumpen*, *Clas Bille*, *Nils Lycke* och *Severin Norby* til Riddare, låtandes utan blygsel utropa, at den åhran icke den gången kunde skie någon Svensk man, medan Riket med svärdavar öfvervunnit (*): Han hade således redan glömt, huru stora förpliktelser han måst giöra i sit beträngda tilstånd, innan han med godo och fri wilja blifvit antagen. Derpå framträdde Kejserliga Sändebudet *Johan Suckot*, höll et tal på Latin och hängde på *Christiern* gyllende Ullens-Orden, hvarefter man gick tilbaka på Slottet, der tre dagar användes til plägning och lustbarheter; men huru bedrägelig war icke denne fägnad! Förakter för et så kdelt Folk war icke nog: Det skulle utbrista i en ohörd grymhet. Jag skonade gerna mine Läsares ögon från en så ohyggelig målning, som stöter all dygd, förnuft och sielfva naturen; men hon står i wåra tideböcker med alt för blodiga färgor til at icke ihogkommas.

A. C. 1540.

CHRISTIERN den omilde.

(*) L. Holb. T. 2. p. 6). O. Cels. L. c. p. 66.

A. C. 1520. 26. *Christiern* trädde under störste glädien med sine gunstlingar in i en Tyrannisk Rådkammar: Man kom strax öfverens, at alle Anförare i Sverige, all Adel och förnäma Släkten borde utrotas liksom i Norige, på det Konungen med et oinskränkt Enevälde måtte styra en trälaktig Almoge som han behagade (*); men om medlen war man ej så snart ense, i anseende til så heliga förtäkringar: Några föreslogo en tvedräkt mellan Borgerskapet och Krigsfolket, hvarunder man kunde dräpa hvem man wille; men utgången syntes osäker: Några mente, at Krut borde läggas under Slottet och Svenska Rådet derföre til döds-dom anklagas; men *Christiernas* Biktfader *Didrik Slaghök* (a) föll på hans hemliga tanka, at han ej behöfde förevändning eller omsvep, när han hade Påfvens Bandsbref i händerne: Som Konung kunde han hålla sina ord; men som wärkställare af den helige Fadrens dom borde han utöda *Kättare* med eld och järn. *Gustaf Trolle* skulle ingå i denna afsikt och wara sine medbröders anklagare: Prelaten inropades: Hans onda samvete blef än mer bestört af denna föreställning; men så trodde han dock, at hon ej längre syftade, än på Upsaliska Stolens ersättning: Tredie Gästebudsdagen d. 7. Nov. då alle woro wid godt lynne och *Christiern* stod i Slots-Salen med sine Herrar, framsteg *Gustaf Trolle* och klagade öfver den orätt han en tid lidit, då han blifvit kastad från ämbetet i fän-

(*) Westenh. H. G. ap. O. Cels. p. 67.

(a) En Westphaling, som i Holland tient för Fältskiärsdräng och antingen genom släktskap eller andra band kommit i sådan gunst hos *Sigbrit* och följakteligen hos *Christiern*, at han blef Biskop i Skara och sedan Ärke-Biskop i Lund; men tog en ömkelig ända.

Digitized by Google

fångelse och S. *Eriks* Slott *Stäket* förstördt: Han begärte en billig förnöjelse och at Slottet måtte åter upbyggas: *Christiern* förtörnades då Prelaten framstälte detta med fogelighet: Han afbröt talet och lät hviska honom i örat, at hans hufvud ej satt fastare, än en annans, om han ej angrep saken med större ifver och påstod de brotsliges lif: Derpå förordnade han en Domstol af Andelige män, dels främlingar, dels inhemske; som honom woro tilgifne: *Gustaf Trolle*, som redan låtit upgräfva och upbränna *Sten Stures* Secreterares *Mårten Jönssons* lik (b), förde ordet i denne Rätt och war tillika angifvare: Biskop *Otto* i Westerås och Mäster *Jon*, Domherre i Upsala, woro parter och bisittare: den förre klagade öfver sit fångsel och sin Biskopsgårds skösling (*), den senare öfver sin gamle Ärke-Biskops *Jacob Ulfsons* ofärd, då han blifvit wåldförd från *Arnö*, som då blifvit brändt (**). *Sturens* Änka och de anklagade skulle för en syn skull höras: *Christina* framgick för Tyrannen med et ädelt mod, påminte honom hans dyra löften och besvor honom wid det heliga Sacrament han anamat; at lämna i ro hennes afledne Mans ährliga namn och leke mer bedröfva et wärnlöst Fruentimmer, som intet annat hade öfrigt, än sine tårar: Hon upviste til sit och Rådets förfvar det enhälliga Riksdags-Beslut och Domen öfver *Gustaf Trolle*, som Påfvens egen Legat gillat; men detta war just et närmare steg til de oskyldiges förderf (***): *Christiern* war glad, at åga et så tilförliteligt Bevis på de förmenta brotten, hvarefter han kunde utgiuta den ypperste bloden i Sverige: Man

A.C. 1520.

(*) v. supr. §. 21.

(**) v. supr. §. 13.

(***) L. Holb. T. 2. p. 72.

(b) Han hade warit Præbendat i Stockholm. v. Ol. Petr. H. S. MS.

A. C. 1520. Man kan då wål tänka i hvad slut hans Nämd stadnade: Fastän intet lifsstraff der utsattes mer än i Påfvens Bulla, så blefvo dock alle de, som underskrifvit Riks-
(*) v. supr. §. 15. dagsbeslutet i Stockholm (*) d. 23. Nov. a. 1517. för-
(**) Concluf. Cleri Stockh. d. Jov. post fest. Omn. Sanct. 1520. ap. Hvidf. p. 1157. bandsmän och fogelfrie förklarade (**) och strax upfyltes alla såkra rum i Slottet, ända til Capellet, med hederlige fångar: Biskopen i Linköping, som yppade sit förbehåll med sedlen under signetet, blef befriad; men inneslöts tillika med *Gustaf Trolle* och Biskop *Otto* i en kammar, at icke utslippa förän de dömt de
(***) cfr. Holb. l. c. p. 73. fångne från lifvet (***): En Bödel skickades derpå til de olyckelige, at förkunna dem dödsdomen; men Präst och Sacrament blefvo dem nekade.

27. Om morgonen bittida d. 8. Nov. en torsdag igenstängde man Stockholms portar, at ingen på bygden skulle få weta hvad i Staden förehades; men hvem som wille, fick slippa in: Stark wakt sattes på alla gator så wål som ock mellan Slottet och Stortorget, der äfven fältstycken planterades: Et almänt påbud skiedde genom Trompetare, at ingen wid lifsstraff fick gå ur sit hus. Wid middagstiden leddes alle fångarne til Stortorget i en spetsgård, som af *Christiern* och hans Råd från *Burspråket* (c) åtskådades: *Nils Lycke*, en Dansk Rådsherre, förde ordet och bad folket icke förskräckas af et straff, *hvilket Konungen warit nödgad at bifalla på Ärke-Biskop* Gustafs *trägna bön, som tre gånger med knäfall och tårar derom anhållit: Hans Nåde kunde ej heller annat, fastän mot sin wilja, än wärkställa Påfvens bandlysning: Dessutan*

(c) På gamla Rådhuset. *Christiern* sägs i et fönster hafva warit *incognito*.

Digitized by Google

tan hade de bratslige, sade han; *låtit stri krut under Konungens rum, at bringa honom om lifvet*: Biskop *Vincentius* i Skara, en af de förnämste fångarne, som altid warit *Sturarnes* wän, föll honom dervid i talet och förlade sådan olanning med oförfärad röst, wisandes, at *Christiern* farit med drafvel och list mot Svearike: Han hotade med Guds hämd och begärte åtminstone få weta under oveldige Domare, hvarföre han skulle dö. Tvenne af Stadiens Råd, *Anders Rut* och *Anders Carlson* (d), som stodo i ringen, förmante öfverliudt alle Svenske män, at nu med sin skada besinna, huru de låtit förråda sig af falska dagtingningar, som efter himmelens rättvisa ej borde lämnas ohämnade; men för krigsknektarnes buller och de kringståendes klagan, gråt och suckar kunde nu intet tal höras, hvartil ock kom *Christierns* befallning, at afrättningen utan uppehåll skulle gå för sig. Som Biskop *Mathias* i Strengnäs warit den förste bland de Svenske Herrar, at gå *Christiern* tilhanda (*), så fick han ock först den åhran, at böja under svärdet sit hufvud, hvilket lades mellan hans fötter; När *Olof Pehrson*, hans Cancellier (**), som med sin broder *Lars* (e) kom löpandes, at tala med honom, då det redan war försent, ropade med hög röst, at detta war en omenskliggerning, blefvo de begge släpade in i Spetsgården och hade äfven mist lifver, om ej en Tysk, som känt dem i Wittenberg, försäkrat, at de ej woro Svenske. Efter *Mathias* (Lilie) blef Biskop *Vincentius* halshuggen och derpå de andre Herrar, Riddare och Wäp-

A.C. 1520.

(*) v. supr. §. 22.

(**) v. supr. §. 21.

 nare,

(d) En telning af *Ekeblad*-slakten.

(e) Denne blef sedan den förste Evangeliske Ärke-Biskop i Upsala, en berömlig man.

A. C. 1520. nare, *Erik Abrahamſon* (Lejonhufvud), *Erik Knutſon* (Kurk), *Erik Johanſon* (Waſa), *Erik Bengtſon Ryning*, *Erik Nilsſon* (Gyllenſtierna), *Eſkil Nilsſon* (Baner), *Joachim Brahe*, *Måns Gren*, *Erik Kuſe*, *Olof Bröms*, *Olof Wallram*, *Gunnar Galle* och *Bengt* (f) *Gregerſon* (Lilie): Derpå aflifvades Borgmäſtare och Råd *Jöns Gudmundſon*, *Anders Olſon*, *Anders Henrikſon*, *Olof Hansſon*, *Måns Budde*, *Baggans Biörn*, *Anders Rut*, *Anders Carlſon*, *Michel Nilsſon*, *Knut Öning*, *Erik Helſing*, *Pehr Åhsmund*, *Mats Krone*, *Jacob Pehrſon*, *Nils Birgerſon* och *Hemming Grönſkalle* (*). Så många af deſſa oſkyldiga offers namn, ſom kunnat igenfinnas, har jag ej velat förbigå, på det de til deras evärdelige heder må förvaras: Af menige Borgerſkapet omkommo dock många, ſom ej äro upteknade: Några ryckтes ur deras egna hus, der de mente ſig läkre: En *Lambrecht* Bårdſkiärare, då han ſom tryggaſt ſtod i ſin yrkesla, blef förd til ſtupſtocken, och en *Lars Haſt*, för det han på torget gret öfver detta ſorgeſpel, undergick ſamma öde: När *Chriſtiern* märkte, at många gömde ſig i källare och dålda wrår, lät han förkunna en almän tilgift; men knapt woro de godtrogne framlockade förrän de obarmhärtigt mördades: At wara Svenſk, war nu en lifsſak. Ingen af de olycklige, hvarken högre eller lägre, tillſammans 94 perſoner, fick bereda ſig til döden med bikt och Sacrament; ſå at Tyrannens grymhet äfven wille ſträcka ſig utom det timeliga. Bloden flöt i ſtore bäckar ned af torget på de andra gator och Svenſka Frihe-

(*) Ol. & Laur. Petr. H. Sv. MS.

(f) Kallas eljeſt *Bengt Erikſon*, ſom lär wara miſsſkrifvit.

Frihetens Hufvudſäte war nu en beklagelig Tumleplats för et Deſpotiſkt wälde. A. C. 1520.

28. Hela följande dagen, en Fredag, fortlattes denna omenſkeliga blodsutgiutelſe; Galgarne på torgen woro ſtändigt upfylte, ſå at den ene Borgaren aflöſte den andre; Några de aflifvades tienare, ſom okunnige kommo til Staden, blefvo dragne af häſtarne och uphängde med ſtöflar och ſporar (g): *Didrik Slaghök* dränkte på befallning två Gråmunkar; Från de aflifvades huſtrun och barn tog man nycklarne til alt hvad de ägde, hvilket dömdes *Chriſtiern* och hans betienter til rof; I två dygn lågo kropparne på torget i tre högar, de Andeliges, Adelens och Borgerſkapets, til dels Biſkop *Baldenacke* rådde Konungen, at låta dem borttaga från et Folks ögon, ſom ſnart torde kunna upvakna: De fördes om Lördagen ut på Södermalm, der de ſom kättare upbrändes på et ſtort båhl med beck och tiära (*); Den i nio månader döde Riksföreſtåndarens lik lät *Chriſtiern* taga ur grafven: När han fick ſe det, ſkall han ſom et willdiur deruti af arghet hafva bitit: Han lät en del deraf ſönderſtycka och ſkicka kring alla landsorter (**), en del efter Kättare-balken i elden förtäras, tillika med den ſpåde *Sturen*, ſom kort för Fadren aflidit: Imedlertid lät han kalla för ſig *Chriſtina* (Gyllenſtierna), ſom af honom fådt ſå dyra förſkrifningar, utom hvil-

(*) Manif. Epiſc. Dan. contr. Chriſt. 11. MS.

(**) Meſſ. T. 4. p. 89.

(g) Olaus Magnus (p. 352.) berättar, at en ung man *Magnus Johannis* blef korsfäſt och, då han talade på korſet, hans hiärta utrifvit och kaſtadt honom i anſiktet. Kanſkie, at denne är ihopblandad med den gamle *Måns Jönſſon*. v. ſupr. §. 22.

Digitized by Google

A. C. 1520. ka han aldrig kunnat winna Sveriges Hufvudstad; Han gaf henne trenne wilkor, antingen hon wille brännas, dränkas eller sättas qvick i jord: Hvilken ändring för denna ädelmodiga Fru, som ingått en så hederlig dagtingan (*)! Hon föll besvimmad ned för Tyrannens fötter och sielfve hans grymme Gunstlingar rördes til medlidande, som öktes af hennes wackerhet; Deras böner uträttade, at hon fick byta lifsstraffet i bojor, dem hon dock ansåg svårare, än döden: Sin Son *Nils Sture* måtte hon kalla från Danzig, at i samma öde wara delaktig: Hennes hederliga Moder *Sigrid* (Baner) lades i en säck och neddoppades i watnet, der hon ändat sit lif, om ej föreställningar och hennes egendom mellankommit: Dessa och flera friborna Qvinnor, bland hvilka war *Cecilia Månsdoter* af *Eka*, *Gustaf Erikson*s Moder, skickades nu fångna til Kalundborg i Dannemark (**). I Finland låt *Christiern* denne winter anställa et lika blodhad: *Åke Jöranson* och *Tönnes Erikson* (Tottar), *Nils Eskilson* (Baner), *Henrik Stigson* (***) och sielfve *Hemming Gadd*, som från så mycken kärlek för sit Fädernesland låtit förleda sig til hans tienst, blefvo af hans ditskickade troppar halshuggne: Tyrannen låt nu uppenbart märka sig, at han wille giöta alle Svenske män til Trälar, så at ingen skolle få bära wärja eller armborst: Genom en ny almän Grund-Lag i Sverige ärnade han stadga sit oinskränkta Enewälde (†): Han låt ock wärkeligen från Almogen taga alla gevär och et tal gick bland hans betienter, at Svenske Bonden wäl kunde plöja med wänstra handen och et träben (††), så at en dödelig förskräckelse spriddes öfver hela landet. Hans grymmaste rådgif-

(*) v. supr. §. 23.

(**) Hvidf. Chron. D. ap. Holb. T. 2. p. 47.

(***) cfr. Manif. Episc. Dan. contr. Christ. 2. MS.

(†) cfr. Holb. l. c. p. 76.

(††) Ol. & Laur. Petr. 41. S. MS.

vare

vare woro en *Jöns Matsson*, *Clas Holst*, Mäster *Gotskalk*, *Hans Michelson* och Mäster *Didrik Slaghök* (*), den han satte til Biskop i Skara, då han gaf Strengnäs-Stift åt Biskop *Jöns Heldenacke*; men *Otto Krumpen*, som anfört hans krigshär, hade sådan leda för tyranniet, at han tog afskied ur hans tienst (**), och *Severin Norby*, som låg med Danska flottan wid Gotland och rullade högre uffikter, än Konungen uträknade, tog åtskillige Svenske i sit beskydd.

A. C. 1520.

(*) cfr. Manif. Episc. Dan. contr. Christ. 2. MS.

(**) Jac. Uhlefeld, Comp. H. Dan. MS. ap. Holb. L. c.

29. Efter dessa grufveliga bedrifter wille *Christiern* fara landvägen til Dannemark; men inomdess utgaf han et öpet bref kring hela Sverige, hvaruti han berättade, *huru Ärke-Biskop* Gustaf *klagat*, *huru* Sten Sture *med Riksens Råd och Ständer sig förbrutit huru de Andeliga Slott och gårdar af dem woro förstörde och sköstade, huru alle desse wå dsvärkare woro satte i Kyrkans band, hvilket Konungen bordt wärkställa, och huru han derföre öfver dem förordnat en Råte af Prelater, Doctorer och lärde män, de wisaste i Sverige, som dömt dem efter den heliga Skrift til uppenbare kättare, hvarpå de lidit straff efter S.* Eriks *Lag: Om det ej skiedt, hade Påfvens förbannelse kommit öfver hela Riket, hvilket han det emot nu wille styra med fred och ro* (***). Mycket härlig utläggning! Det kläder icke Tyrannen eller hans försvarare (h), at skylla denna hans omenskliget på Påfvens Bullar.

(***) Manif. R. Christ. Stockh. d. Ven. ante S. Martin. 1520. ap. Had. ad Chron. R. p. 453.

Zzzzz 3 Han

(h) *Cornelius Sceperus* och flere hafva tilbudit at sätta färgor på detta svarta upförande. *Cypræus* (Annal. Slesv. ap. Holb. L. c. p. 72.) säjer, at *Christiern* af *kärlek til rättvisan* och *lydnad mot Kyrkan* dress til detta wärk.

A. C. 1510. Han war icke så kår i Roms lydnad: Han afsatte, dränkte och mördade Biskopar, Präster och Munkar til stort antal, han utpräsade dem penningar, som war dem nästan lika okärt, och han hade då redan tycke för *Lutheri* Lära (*), fastån mer af egennytta; än kärlek til Sanningen. Bullan war således en täckmantel; men så kan man icke derföre som oskyldig frikalla S. *Petri* Efterträdare: Päfven giorde så mycket hos honom stod och *Christiern* rättade sig derefter så mycket honom täktes. Han reste nu ned genom landet; men ehvart han framdrug, lämnade han blodiga spår af sin grymhet: I hvar och en Stad uprestes wid hans ditkomst en galge på torget (**) hvarom hans trogne *Clas Holst* altid hade omsorg; men denne blef sielf hängd i Sörköping tillika med sin Skrifvare: Så tilförlitelig är Tyrannens ynnest och så säker är Smickrares lycka! Julehelgen begick *Christiern* i Linköping hos Biskop *Hans Brask*, som äfven, at ställa sig in, gaf förslag på några olyckelige (***): Tvenne Konungens tienare blefvo der hängde och i Wadstena, dit han strax derefter anlände, blefvo *Sven Hök* och *Pehr Smed* råbråkade och steglade: Sådant skulle kanskie försonas genom et Skyddsbref han gaf Skenninge Kloster (†); men hans blodgirighet brann i lika häftig låga.

(*) L. Holb. T. 2. p. 64.

(**) Id. L. c. p. 76.

(***) cfr. O. Cels. H. Gust. I. p. 75.

(†) Lit. protect. R. Christ. pro Conv. Sken. in fest. Epiphan. 1521.

30. Riksens Adel, Frihetens naturlige grund-pelare; war i synnerhet den, som *Christiern* wille utrota: I hvar och en ort låt han efterspana sådana offer, til hvilkas mord intet annat behöfdes, än deras oskyldige födsel: Et stort prof derpå wisade sig i Jönköping: *Lindorm Ribbing* blef der halshuggen med sine

ne tienare (*); men det war icke nog: Hans barn (i), tvenne söner, den ene 8, den andre litet öfver 5 åhr, blefvo på det sättet aflifvade, at knutar slogos på deras hår, hvarigenom tråddes kaflar, med hvilka de höllos i luften, då hufvuden af höggos: *Christierns* nöje war, at se, huru kropparne hufvudlöse nedföllo: När den yngre brodren såg den äldres blod, sade han til Bödlen: *Kåre, fläcka icke så mina kläder, jag får bannor af min Mor.* De orden rörde Bödlen, at han kastade svärdet ifrån sig; men strax framkallades en annan, som först halshögg pilten och sedan den medlidande: Så förfors med Adelen; men man finner dock icke något Stånd från *Christierns* gruflighet befriadt: Han blef i Nydala-Kloster af Abboten Bröder *Arvid* och Munkarne med all ähre-betygelse emottagen; men giorde sig med dem en svepsak (k), på det han måtte lägga under sig deras förmögenhet (**) och låt på Kynnelsmässedagen a. 1521. dränka 5 Munkar (l) med deras Abbot, som stöttes tilbaka i watnet, då han derifrån höll på at rädda sig: Detta skiedde just när dessе Bröder stego från altaret,

A. C. 1520.
(*) Ol & Laur. Petr. H. S. MS.
(**) Manif. Sen. & Ord. R. S. §. 1. ap Had. ad Chr. R. p. 457.
A. C. 1521.

(i) Danska Historien nämner utom barnen tvenne *Ribbingar* i Jönköping afrättade, den ene *Peder*, den andre *Lars*; men förmodeligen hafva barnen så hetat.

(k) *Christina*, K. *Carl Knutsons* Doter, hade gifvit til Klostret sin gård *Nornäs* och månge af Adelen hade det riktat med sina Testamenten. v. A. O. Rhyz. Monasteriol.

(l) *Hvidfeldt* säjer 11 Munkar och *Chytræus* de fläste i Klostret; men Danska Rådets Manifest mot *Christiern* talar allenast om 5. (cfr. Holb. L. c. p. 76.). Några nämna 6, några 12. cfr. Manif. Episc. Dan. MS. & O. Cels. L. c. p. 76.

Digitized by Google

A. C. 1521. taret, der de undfådt Sacramentet: En Munk, når han såg de andre bundne, tog sin flykt in i Konungens Cancellie, der Secreteraren, Magister *Jesper Brochman*, lät kasta öfver honom en kappa och sätta honom bland Skrifvarne, hvarigenom han undvek döden. Så framför *Christiern* i Sverige, der han nu på kort tid genom bödlens hand och i annan wåldsamhet afdaga tagit öfver sexhundrade personer af wärde: Många owärdige infödde bidrogo til Fäderneslandets olycka: De hade af gammalt agg och en fråtande afvund gladt sig öfver tilfällen til inbördes hämd, framletat beskyllningar, svärtat hvarandra för Tyrannens betienter och sielfve upgifvit förtekningar på dem de trodde böra undanrödjas.

31. At girigheten underblåsit *Christierns* mordiska anda, kan dömas af hans upförande i Lund: Han samlade dit åtskillige Prelater och Domherrar, dem han lät kasta i de wärsta fängslen, tildels de afstodo honom Bornholm och Åhus, som lydde under Lundiske Stolen. (*). Han giorde ock der sin Secreteraren *Jörgen Skotberg* til Ärke-Biskop efter *Åke Jacobson Sparre*, den han afsatt; men då *Skotberg* wägrade, at deremot antvarda honom Kyrkans gods, måtte han blifva Gråmunk och fly ur landet: Den grymme *Didrik Slaghök* blef hans Eftertrådare; men denne fick sedan af *Christiern* sin förtienta lön i Köpenhamn, der han blef strypt och bränd a. 1522. (**). Således kom stundom en skyldig, at undergå lika öde med så många oskyldige, hvilka äfven i sielfva Dannemark och Norige ej woro af ringa antal (***): Sverige hade dock deraf den drygaste känningen: Dess Råd och Stän-

(*) Manif. Episc. Dan. contr. Christ. 2. MS.

(**) Ser. Archi-Ep. Lund. ap. Nettelbl. Biblioth. S. p. 184. &c.

(***) Manif. Ep. Dan. MS.

Digitized by Google

Stånder, når de ſedan fingo luft, hade de billigaſte or- A. C. 1521.
ſaker i werlden, at låta utgå ſina klagoſkrifter til No-
rige och andra orter öfver en ſå grym Konung, ſom
i alla delar brutit ſin Ed (*) och ſom af ingen åhrlig (*) Manif. Sen. & Ord. R. S ap.
man eller god Chriſten utan förargelſe kan undſkyllas Had. ad Chron.
(**): Man har ſå mycket ſtörre ſkiäl, at gifva honom R. p. 455.
namn af *den omilde*, ſom han en tid derefter i Regerin- (**) L. Holb. T. 2. p. 77.
gens almånna Bref kallades *Hans Kongl. Onåde* (***) (***) Manif.
och af ſielfve de Danſke Biſkopar i deras förſvarsſkrift Gubern. &c. S. R. Sv. Söder-
den omilda menniſkian (†), hvilket ej ſvarade til de köp. d. 29. Dec.
orden på hans mynt (m) *Chriſtus har utvalt mig* 1523.
til en Konung för ſit folk (††). Icke deſs mindre er- (†) Manif. E-
höll han Påfvens bekråftelſe på ſin omildhet: *Leo* X. piſc. Dan. MS.
ſkickade Gråmunken *Johan Franciſc. de Potentia* (††) E. Bren. Theſaur. Tab. 9.
ſom Legat, at ranſaka och döma öfver hans blodbad i
Sverige; Denne förklarade honom ren ſom en ångel,
hvilken alting beſtält efter Kyrkans mening (†††): Det (†††) Cypr. Annal. Ep.
paſsade ſig ock med alla de blodiga och wederſtyg- Slesvig. L. 3. c.
geliga rön man haft i hela werlden af Roms tänke- 5.
ſätt. Wid ſin bortreſa til Dannemark förtrodde *Chri-*
ſtiern Sveriges ſtyrſel åt Ärke-Biſkop *Guſtaf* och hans
Fader *Erik Trolle*: Biſkoparne *Jens Beldenacke* i
Strengnäs och *Didrik Slaghök* i Skara med en anſen-
lig hop krigsfolk ſkulle dem bitråda tillika med *Hen-*
rik Ranzov och *Henrik von Melen*, ſom innehade
Nyköping och Weſterås: Hela landet, upfyldt med
hans befallningsmän och knektar, ſuckade nu i ſin

(m) *Chriſtus elegit me Regem populo ſuo.* Detta år näſtan af en Riksdalers ſtorlek och ſlagit a. 1523. Eljeſt har man af honom tvenne mindre mynt, ſlagna i Malmö a. 1515 och 17. med et krönt K. och Danſka wapnet. v. Bren. Theſaur. Tab. 9.

Digitized by Google

A. C. 1521. blod under de ſvåraſte bojor: Alt war tyſt, modfält, hemſkt, och den ene medborgaren kunde ej förtro ſig til den andre. Så olyckeligt år et Rike under et Tyranniſkt wälde: Lagen har miſt ſin kraft, at beſkydda den menlöſe, hugna den wårdige, och ſtraffa den brotſlige, Wånſkap och inbördes Kårlek åro ſocknade, Fruktan, Miſstankar och Liſt hafva intagit alla Sinnen i ſtälle för Dygd och Åhra.

LI-

Digitized by Google

LISTA

Efter Alphabetet på de Prenumeranter, som ſedermera tilkommit:

A.

Acker & Wærn i Fredrikshall.
Anderſon (Bengt.) Cronob.
Angerſten (Reinhold.) Not.
Arenius (Mag. Gabriel) Collega.
Arnell (Carl) CancelliRåd.
Arnell (Carl L.).
Arnell (Jonas L.).
Arnell (Pehr L.).
Aſpgren (Henrik Carlſon) Fabriqueur.

B.

Baer (Anders) Handelsman.
Barchæus (Anders) BruksPatron.
Barfoth (Jöran Henrik) Commiſſar.
Park (Jacob) Apothekare.
Batz (Carl) Commiſſions Secreter.
Bellman (Joh. Arndt) Secreterare.
Benzelſtierna (Erik) Hof-Qvartermåſtare och Auditeur 2. ex.
Bergeman (Anders).
Bergengren (Cammererare).
Bergenhielm (Secreterare).
Bergenſtedt (Johan) Secreterare.
Bielke (Hans Excell. Gref Thure) S. R. Råd R. och Com. af K. M. Ord.
Bielke (Friherrinnan UrſilaChriſtina).
Bierchenius (Aſſeſſor).
Biörklund (Chriſtian).
Blom (Lars).
Bonde (Hans Excell. Gref Guſtaf) Sv. R. Råd. R. och Com. af Kongl. M. O.
Boye (Eric Guſtaf) Hof-Junkare.
Borgſtröm ( )
Borgſtröm (Peter).
Brahe (Gref Erik) Öfverſte-Lieut. wid Kongl. LifReg.
Brandt (Daniel) Adjutant.
Broms (J.).
Brunell (Lorens) Befallningsman.
Bruſeen (Johan) Advocat-Fiſcal.
Burman (Mag. Abraham) Probſt.

C.

Caſſel & Pomp.
Cederbielke (Baron) Juſtitiæ-Cancellér och Landshöfding.
Cederborg (Eric).
Cedercreutz (Hans Excell. B. Herman) Sv. R. Råd, R. och Com. af Kl. M. Ord.
Cederhielm (Baron Carl Wihelm).
Claſſon (Iſac).
Conradi (Georg Henric) Handelsman.
Corvin (Philip) Secreterare.
Cronacker (Carl N.) Lieutenant.
Cronſtedt (Baron Jonas) Öfverſt-L.
Cronſtedt (Baron Fredrik.).
Cruſebiörn (Franz) Hof-Junkare.

D.

Dalman (Lars) Landshöfding och R. af Nordſtierne-Orden.
Dahlin (Mag. Birger).
Daſs (Magiſter och Lector i Trondh.).
Daſs (A. C.) i Bergen.
De Beſche (Joh. Jac.) Hof-Junkare.
v. Duben (Gref Joachim).
v. Düring (Baron Johan Chriſtoffer) General. R. och Com. af K. M. O.
Dævel (HofCammererare).

E.

Ehrenborg (Caſpar) Ryttmåſtare.
Ehrenſwerd (Auguſtin) Öfverſte och Ridd. af Sv. Ord.

Digitized by Google

Ek (Petter).
Ekerman (Johan P.) Cur. ad Lit.
Ekeroth (Carl Johan) Fiſcal.
Ekholm (Erik).
Eliander (Clas) SlotsByggmåſtare.
Eſtenberg (Olof) CancellieRåd.

F.

Fahlbeck (Erik) Bårgsfogde.
Falk (Carl) Handelsman.
Falkenberg (B. Melcher) Cammarherre.
Falkengren (Abraham) Ammiral och Rid. af S. O.
Falker (Carl).
Filéen (Nils) Controlleur.
Flemming (Baron Otto) Öfverſte, Envoyé och Rid. af S. O.

G.

v. Gedda (Baron Pet. Nicl.) Preſident i Kl. CammarRev. och Com. af N. S.
v. Gerten (Guſtaf) Lieutenant.
Gejer (Bengt Guſtaf).
Gordon (Johan).
Grahn (Joh. Onert) Handelsman.
Grau (O.) Inſpector.
Graver (Jacob) Handelsman.
Gripenhielm (Baron Axel) Gen. Maj. Landshöfd. och Com. af K. S. O.
Grönvall (Anders) Lagman.
Gyllenborg (Gref Fredric) Preſident och Com. af K. N. O. 2. ex.
Gyllenborg (Gref Guſtaf Fredric).
Gyllenkrok (Baron och Cammmarh.).
Göranſon (Mag. Johan) Hofpredikant.
Göös (Lorenz Johan) Capitaine.

H.

Haberman (David) Directeur.
Hall (Joh. Petter) Handelsman. 2. ex.
Hamilton (Fröken Hedevig).
Helin (Kongl. Secreterare).
v. Heyniz (F. A.).
v. Hofſten (Bengt) CommercieRåd.
Holm (A.) Sjötuls-Inſpector.
Holſten (David) Aſſeſſor.
Horn (Baron Chriſter.) Cammarherre och Commiſſions Secreterare.
Horn (Bar. Jac. Fredr.) Capitaine.
Hülphert (Abraham) Rådman.
Höjer (Fru Anna Chriſtina).

I.

Jennings (Herr Frans).
Johanſon (Carl.).
Julin (Anders) TullInſpector.
Juringius (Zacharias) Kyrkoherde.

K.

v. Kaulbars (Joh. Fredr.) Gen. Major, Landsh. och Com. af K. S. O.
Klintin (Joh. And.) BancoCommiſſ.
Koſchell (Joh. Gabr.) Handelsman.
Kruſenſtierna (Commendeur-Capit.).
Küſel (Carl Fredric) Handelsman.
Könman (Jacob) Bokhållare.

L.

Lagerbom (Jacob) Handelsman.
Lagerflykt (Johan) VicePreſident.
Lettſtröm (Olof).
Levenhaupt (Grefvinnan Anna Maria).
Lejonflykt (Carl Ulrik)
Lejel (Lars) Capitaine.
Lidius (Magiſter Erik) Probſt.
Liedbeck (Lars) Profeſſor.
Linnerhielm (Pehr).
Linsfeldt (Aſſeſſor).
Lochner (Carl Fredrik).
Lundmark (Daniel) Secreterare.
Lyon (George).

M.

Digitized by Google

M.

Malm (Jonas Erikſon) Bokhållare.
Mannerheim (Guſtaf) Öfverſte och Rid. af S. O.
v. Mengden (Baron och Öfverſte).
Meyendorff v. Yxkull (Bar. Abrah. Chriſt.) Ryttmåſtare.
Molys (Johan).
Mosberg (Bengt) Cronobefallningsm.
Murray (Junior).

N.

Niſſen (Joh. Henr.).
Nizar (Georg) Rector wid T. Scholan.
v. Nolken (Baron Erik M.) HofCane. och Com. af K. N. S. O.
Nordenberg (Carl Fredric) Major och Rid. af S. O.
Nordling (Erik Martini).
Nordling (Henrik.)
Nordman (Erik) Handelsman.

O.

Olthof (A. F.) Lapds-Synd. från Pomern. 2. ex.
Oſterman (Cammarſkrifvare).
v. Otter (Bar. Salomon Salmonſon).
Oxenſtierna (Gref Axel) Gen. Maj. och Rid. af S. O.
Oxenſtierna (Gref Jöran) Öfverſte, Commendant och Rid. af S. O.

P.

Palmroth (Carl) HofSecreterare.
Palmroth (P.) HofSecreterare.
Pagerne wid Kongl. Hofvet.
Pechlin (Baron Ditlef) Storförſtl. Miniſt. från Holſten.
Piper (Gref Adolf Ludvic).
Piper (Hedevig) Grefvinnan och Generalſkan Sture.
Piper (Gabriel Magnus) CammarRåd.
Pijhlſon (Joh.) Rådman.
Polhem (Gabriel) Hof Junkare.
Poſſe (Hans Excell. Gref Arvid) S. R. Råd, R. och Com. af K. M. O.

R.

Ramſey (Hans Hindrik) Major och R. af S. O.
Rautell (Anders) Secreterare.
Reimer (Hans).
Ribe (Carl Fredric) Kl. LifChirurg.
Ribbing (B. Gabriel Adolf) Cammarh.
Richter (Commendeur-Capitaine)
Riſell (Nils) Magiſter.
Roberg (Carl Magnus) Capitaine.
Roſenadler (CommiſſionsSecreterare).
Roxendorff (Carl Guſtaf) Öfverſte.
Rudbeck (Thure) Öfverſtl. Lieutenant och R. af S. O.

S.

Sahlſtedt (Mag. Magnus) Probſt.
Salberg (J.) Kl. Ammir. Apothekare.
Schifflerus (Petr.) Auſcultant.
Schrickell (Carl Abrah.)
Schröder (Roland).
Schönborg (Nils) Handelsman.
Serenius (Mag. Jacob) Probſt.
Silfverſtråle (Carl Ludvic) Cammarh.
Skutenhielm (Anders) StatsSecreterare.
Solander (Carl) Probſt.
Spak (Mag. Nils) Lector.
Sparre (Gref Carl) V. Ammiral och R. af S. O.
Sparre (Gref Erik) Schoutbynacht och R. af S. O.
Sparre (Ulrica) Grefvinnan och Riks-Rådinnan Teſſin.
Spens (Gref Jacob) Cammarherre.
Starbeck (Iſr.) BancoCommiſſarius.
Steinhauſen (Henrik Guſt.).
v. Stenhagen (Fredric) CancellieRåd.
Stiernman (Daniel) Capitaine.
Stockenſtröm (Anders) Bårgmåſtare.
Strahlenb. née de Conow (F. Majorſk.)

Strand-

Digitized by Google

Strandberg (Aſſeſſor).
Stricker (Joh. Chriſt.) Student.
Stålborg (Erik) Reviſor.
Söderberg (Abraham).
Söderberg (Petter) Handelsman.

T.

Taube (Gref Evert) Cammarherre och R. af S. O.
Taube (Hans Exc. Baron Wilhelm) S. R. Råd, Öfverſte Marſkalk, R. och C. af K. M. O.
Taube (Grefvinnan Wilhelmina Margareta).
Terſmeden (Herman) Hof-Secreterare.
Tham (Alexander) Major.
Teſſin (Hans Excell. Gref Carl Guſtaf) Sv. R. Råd, Prefid. i Kongl. Cancell. Öfverſte Marſk, &c. Rid. och Com. af K. M. O.
Thas (Daniel) Cammarherre och Aſſ.
Tim (Abraham).
Torpadius (Joh. Iſr.) Advoc. Fiſcal.
Tranæus (Johan) Juſtitiarius.
Troilius (Samuel) Öfwer-Hofpred.
Trotzig (Henrik) Inſpector.
Törner (Petter).

U.

Ugla (Magiſter).
Uhr (Mac Johan).

W.

Wachlin (Michael).
Waldius (Johan) Häradshöfding.
Wallman (Cap. Lieutnant).
Warmholtz (Carl Guſtaf) Hof-Råd.
Wedenberg (Erik) Handelsman.
Wennerſtedt (Simon Jacob) Öfverſte och Rid. af S. O.
Weſterling (Joachim) 2. ex.
Weylandt (Joh. Reinh.).
Wibling (Jakt-Lieutenant).
Wibling (Lieutenant) 3 ex.
Wikner (E. O.) Inſpector.
Wind (Baron Nils) Kongl. Danſk Envoyé.
Winge (Magnus Julius).
Wærn (Mårten).

Z.

Zelling (Pehr) 2 ex.

Å.

Åkerhielm (Lars) Gen. Major och Rid. af S. O.
Åkerhielm (Hans Excell. Baron Samuel) Sv. R. Råd och Öfverſte-Marſkalk.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 410

Digitized by Google